

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

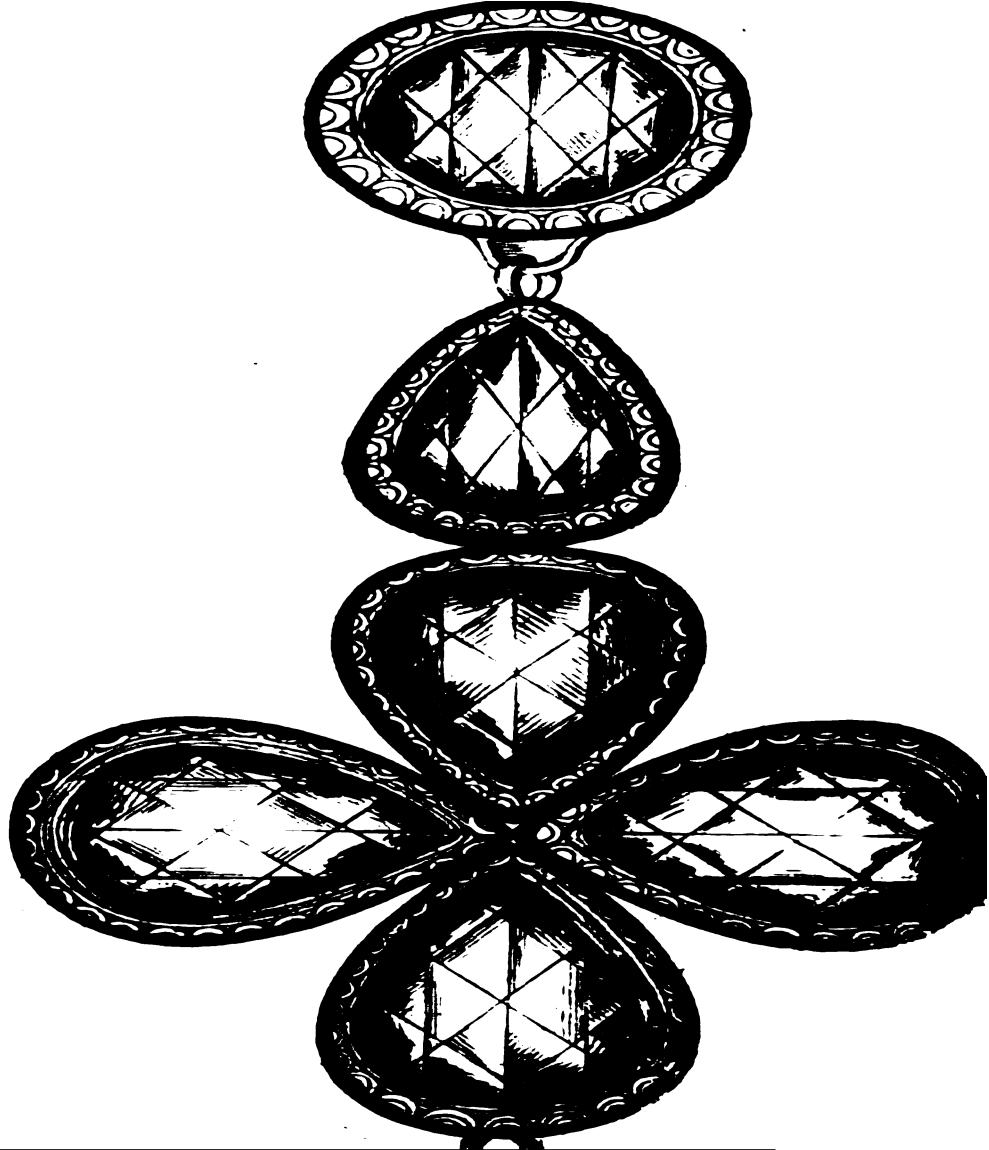
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

*Hierarchia Augustana chronologica
tripartita in partem cathedralem, ...*

Corbinianus Khamm

209

4^e F. 7. Art. Bs.

HIERARCHIA AUGUSTANA CHRONOLOGICA TRIPARTITA

IN PARTEM

CATHEDRALEM, COLLEGIALEM,
ET REGULAREM;

Id est;

SERIES ET DESCRIPTIO

AUGUSTANORUM EPISCOPORUM,
PRO-EPISCOPORUM, PRÆPOSITORUM, DECANO-
RUM, ATQUE CANONICORUM AUGUSTANÆ
ECCLESIAE CATHEDRALIS,

Nec non

PRÆPOSITORUM, AC DECANORUM AUGUSTANÆ
DIOECESIS ECCLESiarUM COLLEGIATARUM.

Insuper

ABBATUM, PRÆPOSITORUMQUE AUGUSTANÆ DIOECESIS
ECCLESiarUM REGULARIUM.

AUCTARIUM PARTIS I. CATHEDRALIS.

In quo non solum Principalis ac Exemptæ Ecclesiæ Elvacensis ortus, progressus, ABBATES, PRÆPOSITI, DECANI, CUSTODES, SCHOLASTICI, ET CANONICI præ cum vita B. HARCILPHI, ejusdem Ecclesiæ FUNDATORIS, aliisq, nonnullis gestis, memoratam Principalem ac exemptam Ecclesiam concernentibus, publica luci redduntur; sed etiam in eo inclyti Equestris TEUTONICI ORDINIS COMMENDÆ in Diœcesi Augustana sita, exponuntur, atque per Prodromum intricata controversia de tribus PIPINIS Gallia Majoribus domûs, & duobus WICTERPIS Abbatibus Elvacensibus [qui simul

EPISCOPI Augustani] adducuntur, & distribuntur.

Demum Epitaphia Virorum Ecclesiasticorum *Elvaci* contumulatorum coronidis locô apponuntur.

AUTHORE

P. CORBINIANO KHAMM, Ordinis S. BENEDICTI, in Libero ac Imperiali Monasterio ad SS. Udalricum & Afram August. Viadel. Professo & Theologo,
CUM LICENTIA SUPERIORUM.

Reverendissimo & Serenissimo

PRINCIPI

^{A C}
DOMINO, DOMINO

FRANCISCO
LUDOVICO,

Generali Militiæ Hierosolomytanæ Ordinis
Beatissimæ MARIÆ Virg. Teutonicorum Prussiar

ADMINISTRATORI,

Ejusdémque Ordinis per Germaniam & Italiam Partésque
Transmarinas

SUPREMO MAGISTRO,

EPISCOPO WORMATIENSI,

PRÆPOSITO ET DOMINO ELVACENSI,

EPISCOPO URATISLAVIENSI,

COMITI PALATINO RHENI, BAVARIÆ, JULIÆ,

CLIVIÆ AC MONTIUM DUCI, PRINCIPI MÖRSÆ,

COADJUTORI SARCÆ SEDIS MOGUNTINÆ,

Comiti Veldentia, Sponhemii, Marchiæ & Ravenspurgi,

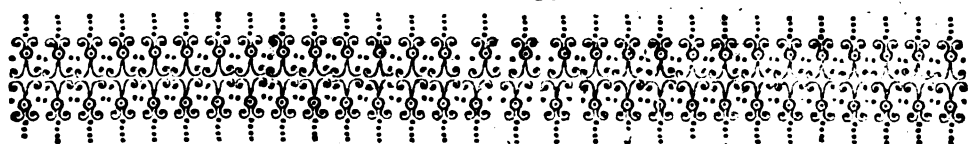
Domino in Ravenstein, Freudenthal & Eulenberg, Sacraque

Czlaræ nec non in Hispania, Hungariâ & Bohemiâ Regiæ Majestatis

&c. &c. Ducatus Superioris & inferioris Silesiæ

SUPREMO CAPITANEO

DOMINO, DOMINO CLEMENTISSIMO.

REVERENDISSIME ac SERENISSIME
DUX ET PRINCEPS,
 DOMINE, DOMINE
 CLEMENTISSIME.

 Mori illi, quo summus ANTI-
 STES Elvacensem ^aAdamas Ecclesiam
 TIBI subjectam, non ægrè dabis, siab eo-
 dem Amore lucem meo huic Operi publi-
 cam conciliem. Partem *Hierarchie Augustanæ*
 primam Reverendissimo ac Serenissimo ALEXANDRO
 SIGISMUNDO quà ejus *Episcopo* adeoque supremo *Capiti*
 humillimè dedicavi: decet modò, ut *Auctarium* hujus *Primæ*
Partis TIBI Reverendiss. ac Serenissime FRANCISCE
 LUDOVICE, quà Principalis & Exemptæ Ecclesiæ
 Elvacensis *Præposito*, adeoque *Hierarchie Augustanæ* post Epi-
 sco-

scopum *Hierarchæ primo*, submississima debitæque cum observantia consecrem, gratiùs utique sub fulgentissimo hujusmodi SIDERE PALATINO, quàm possit obscurari, radians, lucidiùs, quàm possit extinguì, emicans.

A nongentis jam annis Antiquissima ac Serenissima PALATINORUM Prosapia sicut splendidissimus *Sol* [licet eclipsi nonnunquam funestatus] communem & universalem Ecclesiam quàm illustraverit, nemo est, qui nesciat, nisi hospes in historia. Non in apricum profero hujatis avitæ Serenissimæ Prosapie *Imperatores, Reges, &c.* Catholicæ Religionis *Hercules*, in multicipitem *Hydram* victoriosè pugna- ces: prætereo ejusdem *Archi-Episcopos, Episcopos*, omnium penè Episcopatum *Germania* vigilantissimos *Pastores*, veterumque ruinarum cum fœnore *Restauratores*: prætereo, inquam, lucidissima hæc alstra vetera, Ecclesiam universam illustrantia, cum sæculo nondum elapso Reverendissimæ Serenitatis TUÆ Avus WOLFFGANGUS WILHELMUS Anathematizans Lutheranismum, Catholicam Religionem professus, non attentis *Magnatum* intercessionibus, sepositis quorumcunque suasionibus, spretisque quibusvis periculis, Præconibus A catholicis proscriptis, Catholicos sacros Curiones in amplissimas suas ditiones invexit: Collegium Societatis JESU *Neoburgi*, atque alia Sodalitia instituit, è quibus laboriosissimi *Athletæ* egressi, malevolorum scandala extinxerunt, converforum fidem accenderunt, bellum vitiis intulerunt, mores pravorum eradicarunt, probitatem revocarunt, extirpatis Lutheranorum dogmatibus. Imò ipsemet Sere-

nissimus WOLFFGANGUS WILHELMUS parturiendis Christo animabus sollicitè intentus, multos notæ insignioris sanctis institutis formavit, à contemptu maximorum Pontificum Authoritatem vindicavit, Authoritatis potentiam stabilivit, refractarios compescuit, hæreticam pravitatem persecutus. WOLFFGANGO WILHELMO die 20. Martii 1653. vitâ functo, deflua per Serenissimos Principes Palatino-Neoburgica *Posteritas* Religionem Catholicam strenuè est profecuta. Enimverò Serenissimus PHILIPPUS WILHELMUS Filius, Hæres, & Successor WOLFFGANGI WILHELMII Serenitatis TUÆ Parens Antecessoris sui vestigiis insistens, Religionis veritatem animo constanti defendit, Ecclesiæ nitorem conservavit, subditos, ad Ecclesiæ Romanæ sinum adductos, armis spiritualibus & temporalibus protegit, in dubiis animarum casibus etiamnum constitutos ex Heterodoxorum faucibus eripuit: in fide vacillantes hortamentis provocavit, exemplis traxit, subsidiis firmavit: Tempora fundavit, & dotavit, Sacra locupletavit, Seminaria, è quibus, quasi Apostoli in media sævientium hæreticorum tempestate Christianos vel docendo, vel confirmando prodirent sapienter ordinavit, *unam sanctam Catholicam & Apostolicam fidem Romanam* in omnes suas Provincias propagavit, &, quod in censum Ejus laudum non postrenum venit, Proles progenit, Augustissimis Imperatoriis, Augustis Regiis, summisque Ecclesiasticis dignitatibus maximas ac Serenissimas; atque inter has TE Reverendissimum ac Serenissimum FRANCISCUM LUDOVICUM merita in

Ecclesiam *Parentis*, decora *Palatina Gentis*, laudatissimos istius mores, quæis genus suum ad summum usque gloriæ verticem extulit, imitantem, ideoque præclarissima encomiorum munera pomerentem :

*Nam quid imaginibus, quid aruitis fulta triumphis
Atria, quid pleni numerofo consule fasti
Profuerint, si vita labat ? Perit omnis in illo
Gentis honos, cui laus est in origine sola.* *

In TE autem Gentis TUÆ honos non perit : TIBI non laus est in Origine sola, sed in indole, in pietate, in Religionis fervore, in prudentia, in cæteris dotibus ad famam sempiternam ubique relucens.

Fuit quidem piorum Principum *Archetypum* Reverendissimus ac Serenissimus LUDOVICUS ANTONIUS Germanus Frater, & in Præpositura ac Principatu *Elvacensi* Antecessor TUUS, qui vix natus, virtutibus exceptus, virtutibus nutritus, levitatem adolescentiæ morum gravitate oppressit, juventutis florem fructuum opulentiam prævertit, senectutis annos sibi ereptos candidissimis moribus supplevit : quæ *Sanctorum* historiæ enarrant facta, in suæ vitæ apparatus contulit, illorum pervolvens fastos, fastis digna exhibuit, nullius *Sancti* virtutem à se alienam passus, omnes tam fervente studio est imitatus, ut, si vitam sanctè antea actam, solummodò post mortem sequerentur miracula, ritè & juxta *Sanctiones* Ecclesiasticas probata, in Apotheosin solenniter videretur referendus.

Ad

* *Ovid. in Pisorum.*

Ad hujus Antecessoris & Fratris TUI divinus Artifex
TE Reverendissime ac Serenissime FRANCISC
LUDOVICE efformavit *Ideam*, tenui meo peni-
cillo nunquam fatis adumbrandam, multò minùs debitis
coloribus depingendam.

Taceo itaque TUAM internam honestè beatèque vi-
vendi curam, solertem probitatis vigilantiam, æstimatio-
nem divinorum gloriosam, ingenitam sacrarum legum ob-
servantiam, nec non tacitam irruentium undique adversita-
tum tolerantiam.

Transeo teneros animi sensus, quo velatum sub panis
specie *Numen* Eucharisticum & augustissimam Cœli Reginam
complecteris, vereris submisè, times verècundè, adoras
fervidè, amas impensè, colis studiosè. Prætereo *Sanctorum*
Vitas imitandi studium, rerum cælestium statim temporibus
tractandarum nitorem occultum, præstitutum in dies singu-
los precationum pensum, interiorum præclarissimarum vir-
tutum concentum, producta in horas cum DEO colloquia,
atque quotidiana, quæ privatum quemque honestant, pie-
tatis tributa, devotionisque exercitia, soli DEO Angelisque
cognita. TUA magnanimarum operationum molimina
ampliora sunt, quàm ut unius animi coarctentur angustiis :
irrigua sicut flumina suo litore non conclusa, extra alveum
excurrunt, arida arva inundatione fertili humectantia ac
fœcunda, affluentia uberiore fœcundantia; sic innatæ animo
TUO virtuti proprium est, non internis circumscribi fini-
bus, sed perennitate benefica effluere, talenta cœlitùs dona-

ta communia reddere, eaque cæteris exhibere, in Omnipotentis DEI honorem, in Ecclesiarum firmamentum, totiusq; Orthodoxæ fidei incrementum. Enimverò TUO Religio-
nis Zelo multa millia A catholicorum ad Fidem Catholicam
perducta in sinum suum *Romana* Ecclesia recepit: *Uratislavien-
sium* subditorum subjectio optimas leges, accessiones &
Immunitates obtinuit: *Elvaci* Canonorum frequentia &
assiduitas in choro imminuta reffloruit, nec non in Episco-
patum *Uratislaviensem* Ecclesiastica disciplina ad exactam re-
gulam examussim usque adeò introducta fuit, *ut aliis Episco-
patibus pro norma & exemplo esse possit.* *

TUA vigilantia & œconomia industriâ, non solum
nulla debita fuere contracta, sed numeratâ pecuniâ dis-
soluta, & ampla dominia adepta. Ecclesiæ & Principatûs *El-
vacensis* 45000. florenorum obligationem extinxisti: ejusdem
Principatûs annuos proventus, & bona mansibus noviter ac-
quisitis adauxisti: prædia in *Scherits* &c. pagos *Liebenau*,
Gallenau, & *Krautenrelde*, ære proprio emptos, Episcopa-
tui *Uratislaviensi* incorporasti: istius redditibus, per tempo-
rum injurias admodum imminutis, quinquaginta & amplius
millium florenorum emolumentum addidisti: *Tenutam Scho-
riskoviensem* cum annexis octo pagis [antiquum Episcopatûs
TUI Patrimonium] ab oppignoratione redemisti: *Curtes*
& *Hubas Crossenses* & *Grumbeugenses*, non sine ingenti la-
bore comparatas, priori libertati restituiisti. TUA sollicitu-
dine & solertiâ Castrum seu Residencia *Elvacensis*, Urbi ad-
jacens, & magna ex parte incendio absumpta, decem mille

(b)

florenis

florenis reparata; Aula & Residencia Principalis *Nissenfis* centum & ultra millium florenorum impensis cum ex fundamento excitata, tum in novam egregio splendore formam ordinata; *Curia Uratislaviensis*; *Freywaldensis*; & *Joannis Montensis* sumptuosis novisque ædificiis condecorata.

TUA Authoritate ac magnanimitate *Elvacensis* *Præpositura* à militum, calamitoso tempore belli transeuntiam fu-
rore præservata, atque contra plures ac potentes illæsa stetit:
nec non Regimen Episcopatus *Uratislaviensis* in Officiis, quæ
ad contentiosam jurisdictionem pertinent, novum quasi sta-
tum induit. TUA Munificentia Templum B. V. MARIE in
inonte venusto propè *Elvacum*, & Anno 1709. die 22. Aprilis
exustum, notabili impendio reparatum & exornatum: *Ott-
machienfis* Ecclesia 1500. florenorum expensis è fundamentis
erecta; Domus in Insula S. *Joannis Uratislavia*, Ducalis Pala-
tii splendorem præferens, quinquaginta & amplius mil-
lium florenorum sumptibus pro Orphanis A catholicis, in
orthodoxa fide educandis, ædificata. Hospitalia *Nissenfis*,
quorum Foundationes antiquæ valdè erant attenuatæ, partim
iteratò adepta, partim in novum ordinem redacta, ut modò
Hospitalarii annuis decem & amplius millium florenorum
proventibus gaudeant, antehac non mediocri inopiâ op-
pressi.

Quare *Uratislavienses*, & [ex parte] *Elvacenses*, in suas
Ecclesias, Capitulum, & universum Clerum, nec non & Va-
fallos omnes ac subditos à TE, ceu benignissimo & zelosissi-
mo Præsule collata beneficia, grata mente recolunt; atque pro

pro immortalī eorundem memoria posteritati recensent, amorēque Populi, reverentiam Cleri, & omnium admirationem mereri fatentur. Insuper præter singularem illibatæ vitæ & morum integritatem publicis litteris testantur, tum innumera Pastoralis TUÆ vigilantix, curæ ac sollicitudinis specimina, Capitulo & universo Clero, tum verò Episcopatui, Diœcesi ac universo populo TIBI concredito data, *ut nihil eorum deesse semper visum fuerit, quæ à vigilantissimo & zelosissimo Episcopo, & benignissimo Principe desiderari ulla ratione potuissent.* * Ea propter omitto ego levidensi meo stylo committere immortalia gesta, quibus Reverendissime ac Serenissime **FRANCISCE LUDOVICE** sæculi hujus fastos augeas & augebis, quibus amplissimas dignitates TUÆ providentiæ associasti, quibus pietatis in sanctos æqualitatisque in subjectos plausus famæ propitios TUO honori astrinxisti, quibus etiamnum ad omnium admirationem TUAS dignitates nobilissimis laudum argumentis excolis: quibus denique promereris, ut universus Orbis TE veneretur novum vitiorum, hæresumque monstra domantem *Alcidem*, novum Catholicæ Religionis cælum portantem *Atlantem*.

*In freta dum Fluvii current, dum montibus umbra
Lustrabunt convexa, polus dum sidera pascet,
Semper honos, nomenque Tuum, laudēsque manebunt.*

Superest Reverendissime ac Serenissime **FRANCISCE LUDOVICE** apprecari corpore & animo valere; felicitatem toto vitæ cursu nunquam terminandam ex-

(b) 2

opta-

optare, nec non Ss. precibus & Sacrificiis coelitus impetrate, quatenus Ecclesia in sacra Religione & *Numinis* reverentia firmiter stet incolumis; TUIS suffulta viribus TUISQUE fortiter defendatur prævunita propugnaculis. Quare faxit *Deus Ter Optimus Maximus*, ut per TE Sedes Apostolica in suâ à Christo collata dignitate & autoritate conservetur, in sua potentia confirmetur, ab omni contemptu vendicetur, numerosa fidelium aggregatione recreetur: Plantatoribus novi Evangelii exterminatis, novâ ejus plantatione excisâ. Per TE Tempia divino Numini consecratâ haud amplius polluantur, hætenus possessa non furripiantur, jacturas, ruinas, incommoda, exitia aut alia damna non patiantur: collapsa erigantur, erecta excolantur: bona Ecclesiastica injuste erepta restituantur A catholicorum pravitate suppressâ, Catholicorum veritate exaltatâ. Per TE Religionis Catholicæ hostium molimina retundantur: avitæ Apostolicæque fidei Sectatores protegantur: mala quæcunque illis impendentia rescindantur: animi heterodoxi ejurata eterocelita doctrina ad orthodoxam pertrahantur, Luce Evangelica rebus Sacerdotii Generisque electi in omnes oras diffusâ.

Et, quia *Bellatorum* incurfus ac impetus premunt & opprimunt *Religionis* conatus; ubi bellum exardescit, vigor *Religionis* arefcit: jacet *Religionis* jubar sepultum caligine, armis æventibus medio in certamine: non bene conveniunt, & in una fede morantur *Bellona* assultus, ac *Religionis* cultus.

Nunc autem, clauso *Jani* templo & Divina bonitate segella, peccatis merita, retrahente, cum Ecclesia hætenus, seu turbatô mari jactata, ac adversitatum procellis impeti-

ta, per decumana obstacula eluctata sit ad quietem, almâ
pace partâ, aggratulor TIBI, FRANCISCE LU-
DOVICE, *Pacem*, fugatis tenebris, modò lucis jubar
revehentes, tempestatis tamdiu densis nubibus obductæ
nubila dispellentem, Acinaces, Hastas, Sclopetæ, Bombos,
Mortaria ac cuncta *Bellone* arma, in concordia instrumenta
conflantem: Aggratulor TIBI, quod *Belli* diffluxerit

Squallida, Nubila, Turbida, Fœtida, terribilis Fax,
Et exorta illuxerit

Aurea, Lucida, Splendida, Candida, percelebris Pax.

Verùm *Fata* finant, servare pacem inconcussam, in-
violatam, invicta *constantia* roboratam, nullo *inconstantia* næ-
vo contaminatam, ne unquam fœderis dissolvantur vincula,
subministrantur ad initam unionem diffringendam fomen-
ta, aut consonans disturbetur magnanimorum *Procerum* har-
monia. Quippe *Pax* expers *constantia* sub palliato pacis no-
mine perniciosum celat bellum, atque sub salutaris medica-
menti specie pestilens venenum. *Pax* sine *Constantia* est ignis
sine ardore, ardor sine flamma, flamma sine acie: Cœlum
sine sole, sol sine luce, lux sine jubare.

Unde cœlestem ac verum belli Pacisquæ *Arbitrum*, non
commentitium ingeniosæ antiquitatis *Janum*, in vota voco
piissima, ut firmatæ *Pacis* tueatur *Alcyonia*, discordes jurgio-
rum incentores & *Pacis* hostes in perpetuum amandet exi-
lium, & *Pax* nobis tantum afferat beatitatis ad oblectamen-
tum, quantum attulit bellum calamitatis ad luctum. *Mars*

(b)3

in

infelicibus consiliis vel innovatis praeliis pacem haud amplius infringat, nec a vitæ Religionis Catholicæ emolumentis obsistat; at amotis quibusvis insidiosis amicitiiis pacifica concordiae puncta sanctè custodiat, ignibusque inimicitiae modò sopitis, perpetim in pace requiescat, TE **FRANCISCE LUDOVICE** sub benignissimi NUMINIS Protectione longam annorum seriem numerante.

paX sIne slt næVo, fLVXo sVbsIstat

In æVo,

Canos VIVe Dles, slt sIne Marte

qVies.

Ita demississimè vovet optatque

Reverendissimæ Serenitatis Tuæ

Humillimus

P. CORBINIANUS KHAMM
Ordinis S. Benedicti.

LICENTIA ABBATIALIS.

NOS WILIBALDUS D. G. Abbas
 Liberi & Imperialis Monasterii SS.
 UDALRICI & AFRÆ Augustæ Vindelico-
 rum, Ordinis S. Benedicti, Sac. Cæsar. Ma-
 jestatis Consiliarius, ac Sacellanus Perpetuus
 &c. Conventuali nostro R. P. Corbiniano
 Khamm Theologo & Seniori hiscè Licen-
 tiam concedimus, ut ab eodem Liber, cui ti-
 tulus *Auctarium Partis Primæ Cathedra-
 lis Hierarchiæ Augustanæ*, juxta Decretum
 S. Concilii Tridentini de editione & usu SS.
 Librorum Sess. IV. legitimè recognitus, cùm
 nil contineat S. Fidei, bonisque moribus ad-
 versum, in lucem dari & publicari, servandò
 cuique Jus suum, possit & valeat. Actum
 & signatum in supradicto Monasterio die 30.
 Mensis Junii, Anno Christi 1714.

[L.S.]

WILIBALDUS ABBAS.

APPROBATIO

*Sacræ Facultatis Theologicæ in Alma, &
Archi-Episcopali Benedictina Universitate
Salisburgensi.*

AUctarium Partis I. Cathedralis Hierarchia
Augustana, ejusque Prodomus, Theologis Salis-
burgensibus ad approbationem datus, à me infra
scripto relectus, revisusque est. Cùmque in illo planè nihil
reperirem, Catholicæ veræ Fidei dissonum, vel bonis mo-
ribus contrarium, dignissimum eundem indubiè judico,
qui luci concedatur publicæ, & candidis legatur, volva-
turque animis, quia opus viri est, quo terra candidiorem
vix tulit, quique in copiosis & famosissimis Ingenii sui sub-
limis elucubrationibus, omne penè scibile felicissimè, ac
gloriosè emetientibus, dudum famâ super æthèra notus in-
claruit. Ita censet

P. VIRGILIUS LEUTHNER Ord. S. Be-
nedicti in Antiquiss. Monasterio ad S. Petrum Salis-
burgi Professor, Ss. Theolog. Doct. & in Moralibus
Professor Ord. Gelsissimi ac Reverendiss. S. R. I. Prin-
& Archi-Episc. Salisburgensis Cons. Eccl. Congreg.
Major. Acad. Salisb. Præses, & S. Facult. Theolog.
p. c. Decanus.

(L.S.)

CEN.

CENSURA MOGUNTINA.

I*N hoc Hierarchiæ Augustanæ I. Partis Cathedr. Auctario, ejusdemq̃ Pro-
dromo Plurimum Reverendus & Clariss.
D. Pater Corbinianus Khamm Ord. S. Be-
nedicti in Ibero & Imperiali Monasterio
ad SS. Udalricum & Afram Augustæ Pro-
fessus, Theologus & Senior nihil habet con-
tra Fidem & bonos mores, nihil imò, quod
non mereatur cum tot aliis Domini Aucto-
ris præclarissimis Scriptis versari in ocu-
lis & manibus Virorum Doctissimorum.
Fiat ergo, salvo cujuscunque Jure, Publici
Juris & extet Monumentum ære peren-
nium. Moguntiæ die 2. Mensis Octob. 1714.*

JOANN. GREGORIUS KIRSCH,
Ss. Theolog. Licent. & eminent. Archi-
Præfulis Principis Electoris Mogunt. Consil.
Eccles. Canon, Cap. in Moxstatt, Librorum
Censor.

P R Æ F A T I O

A D

L E C T O R E M.

Hierarchiam Augustanam prosecutus, Principalem & Exemptam Ecclesiam *Elvacensem* in apicum profero, eamque Parti I. tanquam *Austarium* annecto, utpote post Cathedralē Ecclesiam in Diœcesi [quamvis non de Diœcesi] *Augustana* præcipuam. Promovent utriusque Ecclesiæ in una parte conjunctionem S. *UDALRICUS* Ecclesiæ Cathedralis & S. *VITUS* Ecclesiæ *Elvacensis* Patroni primarii Tutelares, ad proximi salutem incessanter procurandam, concordi cura, unanimi studio ac communi Patrocinio vigilantissimi, factis Sanctorum id perhibentibus. Enimvero S. *Udalricus Augustensis* Episcopus, & S. *Vitus Lucanus* discurrunt per omnem terram, magnum diabolis impedimentum in acquirendis animabus facientes. [a] Quos igitur sanctos adunatus animarum labor conjungit, illorum Ecclesias, quæ præsumt, unire in parte I. *HIERARCHIÆ AUGUSTANÆ* non disconvenit.

Cæ-

(a). Cochem in vita S. *Udalrici* fol. 23. & Pars I. *Hierarch. August.* fol. 137.

Cæterum hujati *Auctario Partis I. Cathedralis* præpono Con-
troverſias, & *Auctarium*, & ipſammet *Partem I. Cathedralem* con-
cementes, à *Prodromo* referendas ac dilucidandas; licet enim
in primùm memorata *Parte I.* calamus extra Cathedralis Ec-
cleſiæ limites excurrerit, *Clericorum & Canonicorum* primor-
dia eruendo: Scholaſticas opiniones de nomine, ſtatu, ori-
gine, diviſione, nobilitate, atque Dignitate Canonicorum in
genere, illuſtrando: de *Archi-Diacono*, *Archi-Presbytero*, *Præ-
poſito*, *Decano*, &c. Quæſtiones explanandô: nihilominus præ-
fata *Hierarchia* Pars I. exteris videbatur valdè ſterilis, etiam
viris litteratis: quantò minùs arrideret præſens *Auctarium
Partis I.* quando complecteretur ſolummodò Principalem &
Exemptam Eccleſiam *Elvacenſem*, omni doctrinâ Scholaſticâ
& Polemicâ penitùs denudata. Unde *Elvacenſi* Eccleſiæ mo-
dò memoratæ præmitto *Prodromum*, varia Chronographo-
rum documenta ventilantem, nec non oppoſitiones potiſſi-
mùm ſequentes pro intellectûs ſui capacitate enodantem:

I. Ex Elvacenſibus Annalibus & Chronographorum
dogmatibus Monafterium *Elvacenſe* Anno 764. fundatur *Re-
lat. I. n. 5. & ſeq.* Ex oppoſito id à *S. VVunibaldo* duobus terri-
toriis *Kazvvang & Gunzenhaufen* ante annum 764. dotatur *Re-
lat. I. n. 1. 15. & 28.*

II. Apud aliquos *Pipinus I. Major domûs*; & alii Regum
Francorum *Majores domûs* poteſtate regiâ gaudebant. Ex op-
poſito apud plerôſque Hiſtoriographos nec *Pipinus I.* nec alii
Regum Francorum *Majores domûs* ante annum 655. poteſta-
tem regiam habebant *Relat. II. n. 3. & 11.*

III. A Genealogis in linea Austriacorum & Francorum *Meroveus* Filius *Clodionis* ponitur. Ex opposito ab aliis *Meroveus* affinis solum *Clodionis* affirmatur: ac consequenter in dicta linea, non *Pharamundus* Genearcha, sed *Meroveus* defenditur *Relat. II. n. 20. § 25.*

IV. *Pipinus B. Hariolphum* Fundatorem & Abbatem Elvacensem circa annum 764. Patrem salutavit. Ex opposito Anno 638. *Dagobertus I. Rex Pipino* Filium suum commendavit. *Relat. II. n. 1. § 37.*

V. *Pipinus* Galliarum Rex convixit *B. Hariolpho* circa annum 764. Ex opposito *Pipinus* Galliarum Rex convixit Ss. *Columbano & Gallo* circa annum 615. *Relat. II. n. 39. § 218.*

VI. *Pipinus S. Magni* precibus *S. Toffonem* anno 755. ad Episcopatum Augustanum promovit. Ex opposito *Tosso S. Magni* circa annum 629. in Algoiam duxit. *Relat. III. n. 27. § 33.*

VII. *Pipinus* Galliarum Rex *Augustanae* Ecclesiae munificae beneficia circa annum 754. praestitit. Ex opposito *Pipinus* Galliarum Rex *Fuessensi* Monasterio saltum quendam, pluresque redditus annuos circa annum 629. addixit. *Relat. II. n. 45. § 218.*

VIII. *Wicterpus* Abbas II. Elvacensis Anno 781. Episcopatum Augustanum obtinebat. Ex opposito *Wicterpus* Abbas II. Elvacensis jam ante annum 740. Episcopatum Augustanum possidebat. *Relat. 3. n. 2. § 32.*

IX. *Wicterpus* Abbas II. Elvacensis ante *S. Toffonem* Episcopatum Augustano praeficitur. Ex opposito *Wicterpus* Abbas II. Elvacensis post *S. Toffonem* ad Episcopatum Augustanum administrandum postulatur. *Relat. II. n. 4. § Relat.*

X. *VVilsterpus* jam Episcopus Augustanus & senex nonagenarius [*ex parte prima Hierarchiæ Augustanæ fol. 93.*] ad suum amicum anno 754. scribit libellum. Ex opposito *VVilsterpus* jam Episcopus Augustanus circa annum 629. radiantem S. *Magni* videt vultum. *Relat. III. n. 41.*

XI. *VVilsterpus* jam Episcopus Augustanus S. *Magnum* circa annum 629. Sacerdotio initiat. Ex opposito *VVilsterpus* jam Episcopus Augustanus cum S. *Bonifacio* anno 740. Ecclesiam *Benedictoburanam* consecrat & *Landfridum* hujatis Ecclesiæ Fundatorem anno 754. inhumat. *Relat. II. n. 58. & 59. Relat. 3. n. 36.*

Quapropter, *Benevole Lector*, in tanta personarum, temporum & rerum varietate, historicam *Dioecesis Augustanæ* caliginem pro viribus per *Prodromum* dispellere conatus sum, viam terens opacis nubibus non rarò impeditam, ut tenebris, unâ vel alterâ vice vix non cimeriis, lux quædam afundatur serena, veritati historicæ unicè intentus: an semper litaverim, iudicio aliorum relinquo: *pro capto lectoris habent sua fata libelli.* Ego nihil humani à me alienum scio.

In Francorum Regum majorumque domus illustratione multum se *Prodromus* fatigat, cum sub horum directione usque ad *Carolus Magnum* Imperatorem *Hierarchia Augustanæ* steterit, adeoque *Francorum Regum majorumque domus* facta & acta, qui tantummodò carptim tractat, & properanter prætervolat, *Historiam HIERARCHIÆ AUGUSTANÆ*, imò totius *ALLEMANNIÆ* in herba suffocat.

Pariter *Prodromus* arduum & longissimum iter per labyrinthos Chronographorum anfractus capessit, iisdem satisfacturus, de *Pipinarum* & *Witiporum* ævitate supra morem dissidentibus: quibusdam ex iis *Pipinum* cum *Witipo* ad initium sæculi septimi evehentibus, è contrario aliis *Pipinum* cum *Witipo* ad S. Bonifacium, & ad medium sæculi octavi retrahentibus. Certè, quia *Pipini* & *Witipi* Chronographorum animos ultrà modum incertant, non erant superficiali labore producendi, ne Chronographorum opposita argumenta, scitu oppidò necessaria, manerent vel incerta, vel incomperta, densisque umbris oblecta, & *HIERARCHIA AUGUSTANA* potissimis difficultatibus, absque solutione relictis, prodiret manca.

Insuper vitas *Sanctorum*, sub Francorum Regibus, *Pipinis Majoribus domus*, seu *Palatii Præfæctis* vitam degentium, hinc indè satis prolixè *Prodromus* inserit, partim, ne *Lector Benevolus* cum Poëta canat: *Laudamus veteres, & nostris utimur annis*; partim, ne ipsum pro modulo suo imitari pigeat, quod legere delectat: sed S. Augustinum [b] monentem audiat: *Qui sanctos, in quantum potuerit, noluerit imitari, ad eorum Beatitudinem non poterit pervenire.* Attamen præ reliquis *Cœlicolis* S. Bonifacio Germanorum Apostolo calamus fusiùs accommodat, ut opera Apostolica S. Bonifacii certis temporibus exercita, *Pipinorum* & *Witiporum* ætates discriminent, nec non unum ex *Witipis* ante annum 764. *Pipino* coætaneum clàrè demonstrent, adeoque præter *Witipum* Abba-

ba-

..! (b) de *Sanctis* serm. 47.

batem II. *Elvacensem*, alium adhuc *VViltterpum* Episcopum *Augustanum* evidenter determinent.

Dein, quod *HIERARCHIA* hac *AUGUSTANA* specialem sibi gratiam promittat, cum *S. Bonifacio Metropolis Moguntina Archi-Episcopo* I. coram Reverendissimi ac Serenissimi *Archi-Episcopi Moguntini Coadjutore* comparitura. Quo ex fine omnes etiam *Dioecesis Augustanae*, inclyti *Teutonicae & Equestris Ordinis Commendas Principali & Exemptae Elvacensi Ecclesiae* adjecit, hujatibus *Commendis* Reverendissimo ac Serenissimo *Altedicti Ordinis Supremo Magistro* feu *Archi-Commendatori* se humillimè commendandô.

Denique hâc quoque peculiari de causâ *Prodromus S. Bonifacium* laudibus operosius celebrat, ut cum *Senario S. J.* fidâ, amicâ, & ex meditullio cordis profecta pargnesi [*Relat. 4. n. 21. legendâ*] hortetur *Germanos*, quatenus cœu filii ad sanam *S. Bonifacii Apostoli Germania ac Patris doctrinam* attendant, pro *Fide Catholica plantanda & conservanda* invictos ejus comatus animo volvant, & revolvant, ne probrosam ingrati tudinem ac negligentiam incurrant, *Oshlone* [c] *Germanos S. Bonifacii laborum obliviosos aut incurios hujusmodi argumentô arguente. Unde confidenter dico: quia, quicumque filiorum Ejus* [*Germanorum videlicet*] *agnito tanti Patris* [*Bonifacii*] *labore vel ex scriptis, vel ex vulgaribus dictis non cum, quantacunque praevalet, veneratione complectitur, in honore, quem Parentibus exhibere jubemur, negligens invenitur. Quod si negligentia peccatum est, & peccatum omne punitur, negligentia ergo simul*

pro-

punienda creditur. Hæc Oshlonus C.L. quæ & cætera allata motiva Lectori Benevolo necessariò insinuanda duxi, ut æqui bonique consulat, si incurrat sæpè in obvia, iudicio suo nimiù prolatata; cùm nemo breviter dicere possit, quod nec verborum multitudo vix valet exprimere. [d] vel, ne à S. Augustino reprehendatur gnomâ hac magnoperè ponderandâ: laborant autem homines in discendo, & brevia nolunt intelligere, & prolixa non amant legere. S. August. Tom. 2. epist. 101. fermè in fine.

(d) *Petrus Mauritius lib. I. epist. 34.*

INDEX

RELATIONUM & OBSERVATIONUM

PRODROMI

RELATIO I.

De primæva fundatione Principalis, & Exemptæ Ecclesiæ Elvacensis. Fol. 1.

OBSERVATIO I.

De B. Hariolpho ejus Fundatore. 1.

OBSERVATIO II.

De S. Wunibaldo Heidenheimensis Monasterii Fundatore, & Elvacensis Dotatore. 5.

OBSERVATIO III.

De S. Wunibaldi Abbatis I. Monasterii Heidenheimensis ætate. 8.

RELATIO II.

De Pipinis ac aliis Galliæ Regibus & Majoribus Domûs. 17.

OBSERVATIO I.

De B. Pipino I. Duce I. Brabantix Caroli Magni Imperatoris Atavo. 22.

OBSERVATIO II.

De Pipino. II. Herstallo seu Crasso Duce. III. Brabantix Caroli Magni Imperatoris Proavo. 45.

(d)

OB-

OBSERVATIO III.

De Carolo Martello Duce. IV. Brabantiae Caroli Magni Imperatoris Avo.

53.

OBSERVATIO IV.

De Carolomanno Patruo, & Pipino. III. Caroli Magni Imperatoris Parente.

59.

RELATIO III.

De duobus Wieterpis Abbatibus Elvacensibus, & Episcopis Augustanis.

97

OBSERVATIO I.

De Wieterpo Episcopo Augustano Juniore.

102

OBSERVATIO II.

De S. Wieterpo Episcopo Augustano Seniore.

106

RELATIO IV.

De S. Bonifacio Ordinis S. Benedicti Archi-Episcopo I. Moguntino, & Martyre.

122

OBSERVATIO. I.

De S. Bonifacii Ortū & Progressu.

122

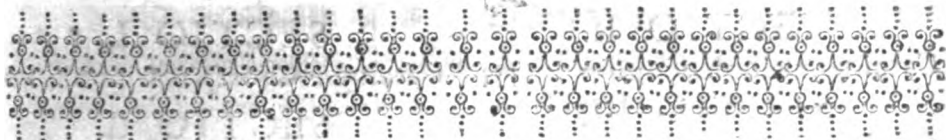
OBSERVATIO II.

De S. Bonifacii Martyrio, Synoptico vitae cursu, & SS. Wieterpi ac Tossonis Monachatu.

128

IN-

I N D E X

CAPITUM ET SECTIONUM

Auctarii Partis I. Cathedralis.

CAPUT I.

De ortu Principalis & Exemptæ
Ecclesiæ Elvacensis. pag. 1

CAPUT II.

De Hariolpho Principalis & Exem-
ptæ Ecclesiæ Elvacensis Funda-
tore. 5

CAPUT III.

De Progressu Principalis & Exem-
ptæ Ecclesiæ Elvacensis sub ejus
Abbatibus. 10

CAPUT IV.

De Progressu Principalis & Exem-
ptæ Ecclesiæ Elvacensis sub ejus
Præpositis. 53

CAPUT V.

De Incltyti Equestris Ordinis Teu-
tonici Commendis. 108

SECTIO I.

Commendæ Aichach & Plom-
menthall. 110

SECTIO II.

Commendæ Laurerbachensis &
Werdana. 126

SECTIO III.

Commenda Oettingana. 128

SECTIO IV.

Commenda Kapfenburgensis. 131

CAPUT VI.

Series Synoptica Abbatum, Præ-
positorum & Decanorum El-
vacensium. 141

SECTIO I.

Series Synoptica Abbatum. 141

SECTIO II.

Series Synoptica Præpositorum. 144

SECTIO III.

Series Synoptica Decanorum. 147

CAPUT VII.

Catalogus Summorum Custo-
dum, Scholasticorum, & Cano-
nicorum Elvacensium. 150

SECTIO I.

Catalogus Summorum Custo-
dum. 150

SECTIO

SECTIO II.

Catalogus Scholasticorum, 151

SECTIO III.

Catalogus Canonicorum, 152

CAPUT VIII.

Catalogus Provisorum, Pœnitentiariorum, Parochorum, & Concionatorum Elvacensium, 164

SECTIO I.

Catalogus Provisorum, 164

SECTIO II.

Catalogus Pœnitentiariorum & Parochorum, 166

SECTIO III.

Catalogus Concionatorum, 168

CAPUT IX.

Catalogus Chori-Vicariorum & Levitarum Elvacensium, 170,

SECTIO I.

Catalogus Chori Vicariorum, 170

SECTIO II.

Catalogus Levitarum, 180

CAPUT X.

De Abbreviationibus & Romanorum Numerationibus, 185

SECTIO I.

De Abbreviationibus Hierarchiæ Augustanæ insertis, 185

SECTIO II.

De Romanorum numerationibus, 194

CORONIS

Epitaphia Virorum Ecclesiasticorum Elvaci contumulatorum complectens, 204

PRODROMVS.

Controversias Principalem & exemptam Ecclesiam Elvacensem concernentes referens,
et relationibus dilucidans.

RELATIO I.

De primæva fundatione Principalis & exemptæ Ecclesie Elvacensis.

OBSERVATIO I.

De B. Hariolpho Ejus Fundatore.

STengelius *Commentar. rer. Augst. pars. 2. cap. 1. s. num. 2. & sequens.* de Elvaco ita scribit: *Monasterij Elvacensis* Hoc eodem circiter tempore nempe *vacensis* **IOCCCLIV.** (non ut *Bruschius* habet *fundatio* **IOCCCLXIV.**) fundatum est magnificum *& fons.*

Ordinis S. Benedicti Monasterium Elephaneiacum, alias Elefancense, vel, ut hodie vocant, Elwangenſe. Elwanga autem nomen habere dicitur, quasi *Elfang*, à capto ibi *Tragelapho*, seu inusitata ibi quondam fera *alce*. In cujus tei memoriam in sacra Basilica, solennibus Festis, Evangelia cani solent in pulpelle *alcis* hirsutâ textô. Situm est ad *laxistam vel laxtam* Franconie amnem: iu nemore & pago, seu tractu *Virgauenſi* (in dem *Wiragrund*) in magno pineto (*Thaurswald*) *Fürengrund* (hodie *Seichten-Grund*) nominato, patente in longitudinem septem milliaria (ab arce *Balderna*

A

usque

2   *Prodromi Relatio 1. De primæva fundatione &c.*

usque ad arcem *Thannenbergam*) in latitudinem verò à civitate *Diuckelspühla* usque ad *Hostenem* silvam. Excisione item arborum, & stirpium truncatione factà, *χωμοί πολιν* esse ortam, seu vicum, traditur: qui multis annis pòst sit muro circumdatus & oppidum factum.

2.
Ejus
Fundator.

Fundatum est autem ab Episcopo quodam *Lingonenſi*, Civitatis Gallicæ *Langers*, *Hariolpho* nomine, qui *Pipino* & *Carolo Magno* Franciæ Regibus charissimus fuit, ab eis Pater salutaris solitus. Accepit is Privilegia, postea & Corpora sanctorum Martyrum *Sulpicii* & *Serviliani* à Papa *Adriano*. Invenitur hujus *HARIOLPHI* Fundatoris in Ecclesia *Elwangenſi* tale Epithaphium:

3.
Hariol-
phi Epis-
taphium.
*Fuit di-
versus à
nostro S.
Episcopo.

Claudentur tumulo hoc Hariolphi Antistitis ossa,

Hunc qui fundavit jure locum propriò.

Pluribus erexit felix feliciter annis.

* *Victorpoque pius liquit honoris onus.*

Sic postquam templi structuras istius almi,

Atque, ut cernendum, struxerat ad placitum:

Idibus Augusti resolutus somata plasti

Commendans Urano, Sarxæa sicq; Sablo.

Per sua hætenus scripta *Stenzelius* tres excitat controversias; nimirum 1. De origine *Elvacensis* Monasterij ab ipso ad annum 754. determinatâ. 2. De *Wisterpo* Successore *Hariolphi*, & 3. De *Pipino* Rege. Primam controversiam *Prodromus* hæc primâ relatione dilucitabit relictis reliquis controversijs, in alijs tamen relationibus decidendis.

4.
Hariol-
phus Ar-
nulphus
phus vocetur
Arnulphus,
ejusque Frater
Erlulphus, non
Er-
scriben-
lolphas;
imò ipse
chirographus
sacræ
professionis
Benedi-
ctinæ,

Attamen ante omnia hîc in limine statim prænotatum volo, quòd in catalogo Episcoporum *Lingonenſium* *Hariol-
phus* vocetur *Arnulphus*, ejusque Frater *Erlulphus*, non *Er-
scriben-
lolphas*; imò ipse chirographus sacræ professionis *Benedi-
ctinæ*,

Einæ, sub S. Oshmaro Abbate ad S. GALLUM ab Hariolpho emissæ, habet *Arnulphus*, non *Hariolphus*. Nihilominus, quia in epithaphijs, inscriptionibus, catalogis, ac omnibus monumentis Elvacensibus scribitur *Hariolphus* & *Erlolphus* ad confusionem nominalem evitandam, imposterum *Erlolphus* nominabo *Erlolphum*, ac *Arnulphum* nuncupabo *Hariolphum*, non attentò vel Episcoporum Lingonensium catalogo, vel *Arnulphi* chirographo. Nunc ad controversiam de origine Elvacensis Monasterij à *Stengelio num. 1. ad annum 754.* determinatâ.

Itaque *Stengelio* videtur se opponere *Bucelinus, Bruschius, 5.* & ipsa *Elvacensis* Monasterij antiquissima traditio. *Buceli. Monast. nus* quidem, dum in *Annal. German. sacræ p. 2. fol. 29.* ex quo anno pressè tradit, quòd *Elwangen*, aliàs *Elvacense* potentissimum olim *Benedictini* Ordinis Monasterium, sit fundatum à BB. *Hariolpho*, & *Erlolpho* Fratre ejus Lingonensi Episcopo anno Christi 764. & non anno 754. ut asserit *Stengelius*, fundatū.

Adstipulatur *Bucelino Bruschius Monaster. Germania 6. Chronolog.* verbo: *Elephanciacum*, his verbis: *Elephanciacum, Chronol. Elwangen/* aliàs *Elphancense*, vel ut hodie vocant, *Elwan- gi inter gense* magnificum Ordinis divi *Benedicti* ad *Zagistam* vel *se diffi- jaxtum, Franconia* amnem in *Virguna* (hodie *Virngrundt*) dentes situm, & à capto ibi *Tragelapho* dictum Monasterium: fundatum est anno Domini 764. ab Episcopo quodam Lingonensi *Hariolpho*, quem *Pipinus* & *Carolus Magnus* Galliarum Reges charissimum habuere, & Patrem salutare soliti sunt.

Bucelino & *Bruschio* contra *Stengelium* adhærent *Gasse- rum* in *Annalibus Augustanis fol 55. Werlichius* in *Chronolog. Aug. fol. 14* ad annum 775. Imò ipsimet *Elvacenses* ex membraneo Codice perquam vetusto magno *Legali* nuncupatò, extrahunt foundationem sui Monasterij anno 764. factam.

Etiam. Idemque confirmat inscriptio in Principali Ecclesia etiamnum suspensa:

Anno Dominica Incarnationis DCCLXIII. regnantibus Karolomanno & Pipino Fratribus Constantini est hoc Monasterium Elvacense exstructum.

7. *Reconciliantur.* Ad reconciliandos adductos Chronologos inter se discordantes, assero, *Monasterium Elvacense* à B. *Hariolpho* circa annum 754. vel adhuc priorem & antiquiorem, esse fundatum, originitius tenui cum dote. ac paucis cum redditibus; idem verò *Monasterium Elvacense* antehac pauper anno 764. à B. *Hariolpho* prædivitem dotem accepisse, idque opimis proventibus locupletatum fuisse. Hinc Chronologi, qui cum *Stengelio*, *Crusio* Annal. Suevic. lib. II. part. I. fol. 305. *Monasterio Elvacensi* annum 754. attribuunt, de *Monasterio Elvacensi* paupere ac tenui cum dote originitius fundato loquuntur, qui autem *Monasterij Elvacensis* foundationem ad annum 764. retrahunt, considerant idipsum *Monasterium Elvacense* prædives, & in sua perfectione absolutum, atque per benignam hujusmodi interpretationem Chronologos reconcilio, omni discrepantiâ sublata.

8. *Elvacense Monasterium pauper ex vita B. Hariolphi.* Fundamentum reconciliandi discordes Chronologos eruo partim ex ipsa *Hariolphi* vita, partim ex probatis Authoribus. Equidem B. *Hariolphi* vita lucem sub nubila jactat, atque de *Monasterio Elvacensi* originitius paupere illuminat clarissimis (infra observat 2. iteratò deferendis) hisce verbis: *Dominus Hariolphus, quando hunc locum (Monasterij Elvacensis) excolere capit, non habuit colonias, nisi tres possetas: sed circa finem exitus sui trecentas Fratribus reliquit plenas.*

9. *Et ex varijs Authoribus.* Ejusdem *Monasterij Elvacensis* paupertatem testantur probati Authores *Jacobus Græfcherus* in *Commentario* ob-

fer-

servationum lib. 2 pag. 326. *Joannes Mabillon* in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti sæculi III. p. 2. fol. 184. in annot. qui ex *Adalberti* Secundi post S. *Wunibaldum* Abbatis *Heidenheimensis* relatione Monasterij *Heidenheimensis* sequentia exscripserunt: *Quidquid Heidenheimensis Cella tempore S. Wunibaldi proprium habebat, tempore necessitatis cum nihil habentibus commune habebat. Tradidit autem Elwangensi Cella, qua tunc temporis pauper & modica in divitijs erat, quadam pradia satis bona & famosa, quorum unum Kazwang vocatur, & alterum nomen habet Gunzenhausen.*

Ex his luce meridiana clariùs apparet, Monasterium *Eltvacense* tenui cum dote, atque exiguis cum proventibus fuisse fundatum. Quòd autem ante 764. annum (à *Bucelino*, *Bruschio*, *Gassero*, *Werlichio*, & alijs Scriptoribus communiter pro Monasterij *Eltvacensis* fundatione determinatum) pauper ista fundatio jam contigerit, origo Monasterij *Heidenheimensis* & ætas S. *Wunibaldi* prædicti Monasterij *Eltvacensis* Dotatoris probabit, per observationes dilucidanda.

OBSERVATIO II.

De S. Wunibaldo Heidenheimensis Monasterij Fundatore, & Eltvacensis Dotatore.

Monasterium *Heidenheimense* suam debere originem S. *Wunibaldo* disertè docet citatus *ADALBERTUS* Abbas in relatione historica de restitutione ejusdem Monasterij *Benedictinis* facta *EUGENII* III. Papæ autoritate.

Annum septingentesimum quinquagesimum attribuent foundationi Monasterij *Heidenheimensis Bucelini* Germaniæ sacr. p. 2, verbo *Heidenheim* *Prion* ligni vitæ lib. 3.

fol. 397. *Gretscherus* Observationum in Commentarium Philippi Episcopi lib. 1. cap. 7. fol. 178 & ceteri, quos evolvi, Chronographi. Consonat epigramma rhythmicis versibus more illius sæculi compositum, quod *Heidenheimj*, priusquàm unacum oppido in manus Hæreticorum incidet, legebatur:

*Hic Wunibaldus, Richardi Filius almus,
Qui regnum Anglorum mox linquens, hoc Monachorum,
Claustrum fundavit, Benedictiq; rigavit,
Nomine, septingento, quinquagesimo anno.*

13.
*Fundatū
mox di-
tatur,*

*Notetur
senten-
tia,*

Fundamentis vix jactis, Monasterium *Heidenheimense* quantis confestim incrementis sit auctum, *Philippus Episcopus Eystetensis* in Commentar. cap. 26. commemorat. Ubi ita scribit: *Crevit itaque locus ille per merita S. Wunibaldi & S. Walburgæ Virginis, & sicut interiùs orationibus & divino obsequio Sanctorum est adornatus, ita brevi tempore in exterioribus fidelium oblationibus est amplificatus. Nec immerito: nam omne Monasterium, quod in Spiritualibus bene regitur, in temporalibus (sententia auro inscribenda) per omnia prosperatur: quod verò in spiritualibus malè regitur, in temporalibus pessimè gubernatur.*

Accelerata Monasterij *Heidenheimensis* incrementa *Adelbertus Abbas Heidenheimensis* prosequitur huiatibus verbis:

14.
*Monaste-
riis indi-
gentibus
succur-
rit,*

Omnes qui spirituali edificatione per verbum S. Wunibaldi proficiebant, de pradijs, de mancipijs, de rebus mobilibus, de auro textis vestibus, per manus S. Wunibaldi oblationes DEO offerebant. Cum autem venerabilis Abbas & Confessor CHRISTI videret fines pradiorum suorum dilatarsi, & in omni ornamen-

to divitijs secularibus res Ecclesia augeri, veritus extollentiam oculorum ex superfluitate divitiarum generari, partem Ecclesiarum rerum in usus pauperum distribuit, & quadam ex ipsis prædijs Ecclesia cellis adjacentibus adhuc mendicitate laborantibus largâ manu tradidit. Attendebat enim Prophetam rantem & dicentem: Inclina cor meum in testimonia tua, & non in avaritiam: ideoque quidquid Heidenheimensis cella tempore S. Wunibaldi proprium habebat, tempore necessitatis cum nihil habentibus commune habebat,

Tradidit autem Elwangenſi cella, quæ tunc temporis pauper & modica in divitijs erat, quadam prædia satis bona & famosa, si in par-^{15.} quorum unum Kazwang vocatur, & alterum nomen habet siculari. Elvacen- Gunzenhausen. ssimiliter etiam eodem tempore, villam, quæ Altheim vocatur, Solæ Confessori hilaris dator contradidit, & in defectum rerum necessariorum pro posse suo largum auxiliorum omnibus opem suam quærentibus, semper se exhibuit.

Hactenus ADELBERTUS Monasterij Heidenheimensis primordia illicò opima pronuncians. Et quia per Grestche-^{16.} rum c. I. annus 704. intelligitur de Monasterio ædificato, donatio An. 754. seu in sua perfectione absoluto: hinc supposita Siengelij fieri. potuit opinione, quòd Monasterium Elvacense sit constructum circa annum 754. nihil obstat, quòd minùs circa hunc annum 754. Monasterium Heidenheimense Monasterio Elvacensi pauperi tempore S. WUNIBALDI tradere potuerit prædia satis bona, & inter ea Kazwang & Gunzenhausen.

Hæc autem prædia satis bona Monasterium Heidenheimense Monasterio Elvacensi tradidisse circa annum 754. aut saltem ante annum 764. (quo tamen anno Monasterium Elvacense fuisse primò fundatum à Baselino, alijsque Stengelio adversantibus, asseritur) id perspicuè probat S. Wunibaldi Heidenheimensis Monasterij primi Abbatis ætas propediem declaranda.

OB-

OBSERVATIO III.

De Wunibaldi Abbatis I. Monasterij Heidenheimensis ætate.

17.
S. Wunibaldus
Italiam
petit.

S WUNIBALDUS S. RICHARDO Patre Rege Angliæ, & Matre BONA (WUNA) S. BONIFACII sorore anno 700. natus, unâcum Patre & S. Wilibaldo Fratre reliâ patriâ SS. Patrem & Fratrem peregrinatos secutus, mari Britannico se credidit, divino Numine gratam sibi peregrinationem prodigio statim comprobante: quippe terribilem effêrati maris tempestatem, ne omnes velificantes naufragio involverentur, oratione suâ consopivit. Wunibaldi precibus Patrens & Frater cum reliqua viâ sociorum manu è præsentî naufragij periculo erepti, atque hac fatigatione navali defuncti, ulteriùs per mare iter susceptum perficere Romam statuunt.

19.
S. Richardus
moritur.

Itaque solvuntur propediem anchoræ, Italia navi petitur, secundis ventis navigatur; *Thuscia* cominùs spectatur, *Luce* ad portum navis appellitur: ubi jactis de prora anchoris exscensum est. Verùm *Richardus* paucis diebus *Luce* commoratus, peregrinationem suam absolvit, vitâ piè functus, ad S. *Frigidianum* al: *Prescianum* inhumatus, & sequenti, quamvis rudi epitaphio honoratus.

26.
S. Richardi
epitaph.

*Hic Rex Richardus requiescit sceptifer almus,
Rex fuit Anglorum, Regnum tenet ipse Pol. rum:
Regnum dimisit, pro Christo cuncta reliquit.
Ergo Richardum nobis dedit Anglia Sanctum.
Hic genitor sanctæ Walburgæ Virginis alma.
Et Wilibaldi sancti simul & Wunibaldi,*

Suffra-

Observatio III. De Wunibaldi Abbatis aetate. 9
Suffragium quorum det nobis Regna Polorum.
Amen.

Patre *Richardo* humanis exempto, *Wunibaldus* cum ^{21.}
 Fratre *Wilibaldo* ac reliquo familiarium sodalitia *Romam* ^{*S. Wunibaldus*}
 perveniens, salutatis religiosè Apostolorum liminibus, *Cas-* ^{*fit Mo-*}
inum, apud Casinates Monasticen auspicaturus, migravit, ^{*nachus*}
 sacroque illi Fratrum insertus Collegio, *S. Benedicti* Regu- ^{*Casi-*}
lam, manu suâ exaratam, cum alijs pijs libellis a sello impo- ^{*nensis.*}
 sitam, in *Germaniam* advexit, quo illum suus Avunculus
S. Bonifacius è *Casino* auctoritate *Gregorij III.* evocatum desti-
 navit.

Postmodum ab eodem suo Avunculo sacerdotiâ ini- ^{22.}
 tiatus, in *Thuringiam* multa adhuc superstitionum caligine ^{*Thurin-*}
 obsessam sacro Evangelij verbo radium Fidei & Religionis ^{*gos con-*}
 inferre est iussus. At post aliquot annos, cum operâ ^{*vertit.*}
S. Wunibaldi novæ Religionis in *Thuringia* satis cautum *S. Bo-*
nisfacius arbitraretur, *Wunibaldum* è *Thuringia Aureacum*
 (nunc *Eysbadium*) direxit, ut communem operam cum
Wilibaldo suo Fratre consocians, cœcorum *Aureatensium*
 oculis collyrio Religionis medicaretur. Cœnobijs opus
 erat, ut inde copix auxiliares ad promovendam sacram ex-
 peditionem depromerentur.

WUNIBALDUS igitur cum socijs *Heidenheimj* pro novo ^{23.}
 domicilio exstruendo fundamenta jecit: rem gnaviter egit: ^{*Heiden-*}
 circum circa inter vicinos sementem fidei uberrimam fe- ^{*heimenso*}
 cit: vitæ Sanctitate & Verbi DEI prædicatione Barbaro- ^{*Monast.*}
 rumanimos nullo negotio expugnavit, prodigijs illustrissi- ^{*adificat.*}
 mus.

Denique exsucco ac laboribus admodum exhausto ^{24.}
Wunibaldo vitæ Lumen, ut æternum posthac inter *Cælites* ^{*Wunibaldus*}
 recens astrum luceret, mors extinxit die 18. Decembris an- ^{*moritur.*}

no 760. campanis confestim sponte sonantibus, luminari-
bus ultrò ardentibus, cœlestisque odoris fragrantia Sabzo-
rum munerum incensum supplente.

25. *Heiden-
heim. &
Solenho-
fense
Monast.* Verùm controversia mea non omni ex parte innitur
S. *Wunibaldi* Sanctitati, sed potiùs illius ætati: nec innitur
Monasterio *Heidenheimensi* nostrâ ætate penitus extincto,
sed Monasterio *Heidenheimensi* sub Abbate S. *Wunibaldo*
bonorum abundantia diviti. Unde licet moderno tempo-
re tam Monasterium *Heidenheimense*, quàm Cella S. *Solz*,
seu Monasterium *Solenhofense* à Luteranis occupetur, Reli-
giosis incolis fugatis, nec non redditibus contra Fundato-
rum intentionem ad usus profanos translatis. Nihilominùs,
quia ejus Ecclesia omni ornamento & divitijs sæcularibus
tempore S. *Wunibaldi* Abbatis (ut jam vidimus) augebatur,
poterat tradere *Elvacensi* Monasterio quædam prædia satis
bona, atque ex his *Kazwang & Gunzenhausen*.

26. *Ætas S.
Wuni-
baldi.* Tradidisse autem hujuscemodi bona persuadet virtus li-
beralitatis S. *Wunibaldi* Sanctitati conjuncta, atque hæc-
tenus quadantenus recensita, idque ante annum 764. conti-
gisse, ineluctabili argumento probat S. *Wunibaldi* ætas hu-
cusque intimata, nunc per Synopsin repetenda.

Index Chronologicus SS. *Wunibaldi* & *Wilibaldi* Ætatis.

27. <i>Index Chronol.</i>	Anno. 700. S. <i>Wunibaldus</i> in lucem editur. 704. S. <i>Wilibaldus</i> Frater <i>Wunibaldi</i> nascitur. 707. S. <i>Wilibaldus</i> triennis ægrotans miraculosè sanatur. 709. S. <i>Wilibaldus</i> quinquennis Monasterio <i>Waldheim</i> offertur.
----------------------------------	--

710. S. Wunibaldus decennis sæculum relinquit.
 724. S. Wunibaldus cum SS. Patre *Richardo* & Fratre *Wilibaldo* sub initium ætatis ex *Anglia* peregrè abijt.
 725. S. *Richardo* Patre *Luca* mortuò, S. Wunibaldus cum Fratre *Wilibaldo* circa Festum S. *Martini Romam* venit.
 726. S. Wunibaldo post Pascha *Hierosolymam* abituriente, S. Wunibaldus habitum Benedictinum inducit.
 733. S. Wunibaldo *Romam* redeunte, WUNIBALDUS in Patriâ revertitur.
 736. S. WUNIBALDUS *Romam* secundò peregrinatur.
 738. S. WUNIBALDUS à S. Bonifacio ex *Italia* in *Germaniam* reducitur.
 740. S. WUNIBALDUS à S. Bonifacio Presbyter ordinatus septem Ecclesijs præficitur.
 744. S. WILIBALDUS in *Germaniam* redux in Festo S. *Mariæ Magdalene* sacerdotiò initiatur.
 745. S. WILIBALDUS Episcopus *Eystettensis* consecratur.
 750. S. WUNIBALDUS *Heidenheimj* Abbas instituitur.
 757. S. WUNIBALDUS tribus annis ante motem periculose infirmatur.

790. S. WUNIBALDUS atatis 60. sanctè vitâ fungitur.
 781. S. WILIBALDUS ætatis 77. in Cælum proficiscitur.

Chronologicus hic index, è vita S. WUNIBALDI à *Sten-Elvacen-*^{28.}
gelio typis excusâ, extractus, concordat cum *Butelino* in *se Mona-*
Menologio Benedictino ad diem 18. Decembris, cum *Gret-berium*
libro c. l. Observationum. l. I. c. 7. fol. 178. atque cum *ans. an.*
 omnibus alijs (saltem ex parte) *Chronologis*. Ex quo ad o-^{764.}
 culum apparet, S. Wunibaldum jam anno 760. mortuum,
 prædia satis bona & famosa, atque ex his *Kazwang* ac *Gunn-*
zenhausen donasse pauperi Monasterio *Elvacensi* ante annum
 761. Videatur *Caput 1. num. 7.* ubi fundatio Monasterij
 B 2 Elva.

12. *Prodromi Relatio I. de primæ fundatione &c.*

Elvacensis, primitus vel principaliter in honorem SS. *Salvatoris & B. Virginis Maria*, deinceps in honorem SS. *Viti & Sulpiti* & *Serviliani* facta, ostenditur. Quare cum *Stengelio* contra *Bucelinum*, *Gasserum*, & communem *Chronologorum* opinionem, atque contra ipsosmet *Annales Elvacenses* fundatio Monasterij Elvacensis ante annum 764. asserenda est: reconciliationis autem gratiâ dicendum, quod *Stengelii* defensores loquantur de Monasterio *Elvacensi* paupere, e contra *Bucelini*, *Gasseri*, &c. sequaces de Monasterio Elvacensi divite; sicque controversia componetur, stabilitâ utrimque pace.

29. Ego summopere *Chronologorum* de hoc Monasterio *Elvacensi* jam ante annum 764. fundatum silentium altissimum admiror, & mihi imaginari nequeo, cur nec communis traditio, nec *Elvacenses* vetustissimi *Codices*, vel minimum de eo commemorent? Cur *Armenricus* anno 845. *Elvacensis* Abbas S. *Sola* vitæ & interpolamenti vitæ S. MAGNI Scriptor ac *Chronographus* suo tempore præstantissimus nec apicem notet, nec vel unius Abbatis, vel Monachorum Elvacense Monasterium jam ante annum 764. inhabitantium meminerit?

30. Maillonius in *Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti Saculi III. par. 2. fol. 429.* recenset, quod inter *Fratres Conscriptos* Monasterij S. GALLI apud *Goldastum* numerentur *Fratres* de *Elenhenwangia* *Sindoldus Abbas*, *Erfan Abbas*, & inter antiquissimos fœderatos Augienses apud *Mabillon tom. 4. vet. analect. fol. 645.* ex Monasterio *Elenwang, Adalram*. Cum autem in catalogo *Abbatum Elvacensium* ad annum 764. concinnatō nec *Erfan*, nec *Adalram* reperiatur Abbas, verisimile est, memoratos duos Abbates *Erfan*, & *Adalram* rexisse Monasterium *Elvacense* ante annum 764. adhuc tenuibus cum redditibus fundatum.

Et cetera.

Ceterum citavi *Ermenricum* tanquam *Chronographum* ^{31.}
 suo tempore praestantissimum, & nihilominus de *Abbasibus* ^{Ermen-}
 & *Monachis* Elvacense Monasterium ante annum 764. in- ^{ricus}
 habitantibus non sine mei admiratione silentiarium. Sed ^{Chrono-}
 admirationem non absque fundamento à me conceptam ^{graphus.}
 affirmabit, quisquis *Ermenrici* cruditissimas dotes probe pon-
 derabit.

Fuit *Ermenricus*, al: *Elmanricus*, *Erminoldus*, Elvacensis ^{32.}
 Monachus, postmodum Abbas: in antiquissimo autem ^{Mona-}
Fuldensi Monasterio sub Magistro *Ruodolpho* Monacho Ful- ^{chus po-}
 densi ingenuis artibus vacans, inter alia monumenta vitam ^{stia Ab-}
S. Solæ seu *Soli* scripsit, eamque prædicto suo Magistro ^{bas Elva.}
Ruodolpho dedicavit, *Gundramo*, *Rabani Mauri* Nepote *Ermen-*
ricum per subjectam epistolam exhortante.

Epistola Gundrami ex Fratre Nepotis Rabani Mauri ad Ermenricum.

Charitate, qua Deus est, amato *Ermenrico* Diacono & Mona- ^{33.}
 cho *Gundramus* Conleuita tuus aeternam in Domi- ^{Rogatur,}
 no salutem. Sanè cum non ignorem, me hætenus in ^{ut vitam}
 activa & periculosa vita, & te, ceu remotiorem à sæculari ^{S. Soli}
 militia positum, in theorica, non dubitem, quin recorderis ^{scribas.}
 mei sedulo, ut me DEUS omnipotens conservet à mundi
 retiaculo. Et ut lectum habes, ob deletionem criminum
 & augmenta præmiorum præsens hoc tempus à DEO in-
 ductum habemus. Quapropter, Frater mi, licet diverso
 habitu, uni tamen serviamus Domino, cujus onus leve est,
 cujus jugum ferre suave, volenti tamen. Deum honoremus
 Sanctos DEI devota mente, servitio quo possumus: quia
 bonam voluntatem Deus in nobis querit, nec pensat quan-

14 *Prodromi Relatio I. de primæva fundatione &c.*

„tum, sed ex quanto serviamus Ei. Idcirco & te, quasi ce-
 „teris familiariorem poposci, quatenus SOLI beati Monachi
 „vitam & gesta conscribas, ut meritis ipsius tui laboris mer-
 „cedem apud omnipotentem retributorem accipias, ac mihi
 „in eo satisfacias: & uterque cumulum sudoris recipiat in
 „futuro, ego petitionis, & tu scriptionis. Nam & multos
 „actus ejus novimus tam insignes, & in vita hujus lucis agen-
 „tem, & post hanc vix comparabilia facientem, ita ut ali-
 „quem ex prioribus Eremicis vel ANTONIUM vel PAULUM in
 „eo mirareris Quæ non solum ex ore meo didicisti, sed
 „& à superstitionibus quibusdam, qui verba ejus & opera hau-
 „sere, indubius audisti. Quapropter non pigeat te hanc
 „viam nunc aggredi. scilicet ut gesta ejus brevi & veraci pe-
 „riodo conscribas: quia & majora otia te habere censui ob
 „beatam consuetudinem Cœnobij. Et ideò neminem alium
 „laborantium ad hoc opus quæro. Nolis, velis, acclamito,
 „ut hujusmodi materiam cum Dei opitulatione incipias ex-
 „posco, Domini Abbatis Patruī mei (*Rabani Mauri pro*
 „*tempore Abbatis Fuldensis*) licentiam defero. & Ruodolfi
 „Oratoris tui preces adnuntio: tēque ipse efflagito, quin &
 „amicabili familiaritate firmiter mando, ut & vera & manse-
 „sta DEI opera luculento sermone depingas, & in corrigen-
 „dis & augendis Ruodolfum adesse deposcas, ad ejus per-
 „sonam Prologum scarpfinans. Opto itaque fraternitatem
 „tuam ubique bene valere mecum in Christo, Amen,

*Epistola Ermenrici ad Ruodolfum suum in
 litteris Instructorem.*

34.
 Consen-
 sit, &
 humili-
 mē scri-
 bit.

Omnī in arte celeberrimo Domino Ruodolfo meo Didasculo
 Ermenricus ultimus omnium, ac indignus Levita, plu-
 rimam

vitam aeternamque in Domino salutem. Ex quo, Pater
 sanctissime, bonitatem ac doctrinam tuam aliquantulum præ-
 libavi juveniori tempore, licet ut infans, qui magis optat lu-
 dere, quàm mores & Sophiam discere; ex hoc tamen ad-
 sensu, non quantus es, sed ut, quantula tunc virtus adfuit,
 quàm magni ac multiplicis ingenij vir sapiens habearis. Nec
 tale lumen in te fore quivisset, nisi ex luce luminum (scotos
 tuo.) tua illustrata fuisset, quia omnis sapientia à Domi-
 no DEO est, SPIRITUS ubi vult spirat, requiescens super hu-
 milem & tremantem verba DEI. Qua de re venerande MA-
 GISTER, in multis desidero profectum laboris tui, dum &
 omnibus juxta Apostolorum omnia factus es, mihi infirmo
 factus es ceu infirmus: quatenus ceu aliger semiplumatus,
 firmior ex doctrina tua fiam, & quandoque te gubernante in
 campum ologio-graphæ volare ac quiescere queam.
 Quod & te scio magis rebus quàm verbis ostendere malle,
 si tempus secundum adesse potest. Interim Paternitati tuæ
 intimare volui, quid super petitione charissimi mei Gund-
 rami tuæ mentis esset, utrùm incipiam, an, (ut insipien-
 tium moris est) penitus denegem. Nam hujusmodi non
 solum petebat, sed & obsecrabat: Adjuro te per vitam
 meam, amande, ut in amore Domini vitam S. SOLI Monachi
 conscribas, propales, in quantum à fidelibus referentibus
 comperta sunt tibi, nec abneges deprecanti. Cui tam ho-
 nestæ petitioni, licet laboriosæ, negare non potui. Idcirco
 Paternitatem tuam deponco, ut ubicunque in sensu, vel in
 ratione tibi videar titubare, paterno stylo emendes; quia
 & hujus beati Viri progressus vel vita tibi est notior, & ad
 corrigendam seriem orationis idcirco aptior. Nam ego tan-
 tum ea, quæ auditu percepi, scribere malui; etsi non omnia,
 tamen ipsa, quæ à Religiosis viris audiêram, præterire dig-
 num non censui: quia in multis evidentioribus signis ap-
 parer,

„paret, quanti meriti sit apud DEUM omnipotentem iste
 „Vir. Quapropter dimissa excusatione ad narrationem
 „quamvis brevem DEO annuente jam veniam, uti simul in
 „Christo bene semper tecum valeam. Amen.

35. Apparet ex hac *Ermenrici* epistola humillimus Ejus a-
S. Magni nimus, ut adeò in dubium meritò vocetur; an *Ermenricus*
vitam vitam S. Magni typis editam, in qua se *prudentem & indu-*
expoli- *strium* jactât, integrè exaraverit, adductâ epistolâ nullius
vit. jactantiæ indicium præferente. Unde tam ex contextu
 vitæ S. MAGNI, quàm ex stylo *Ermenrici*, modestissimè de
 se ipso semper sentientis, faciliè conijcitur, *Ermenricum*
 acta S. MAGNI expolivisse, alium auxisse, eaque temerè
 hinc inde confarcinâsse.

36. Quamobrem *Ermenrico* viro Excellentissimo, & de Re-
Non imi- publica litteraria præclarè merito in causâ fundati Monasterij
tatur. *Elvacensis* adversari non præsumerem, nisi fundamenta pro
 Monasterio *Elvacensi*, ante annum 764. constructo, jam
 priùs à me posita, meam opinionem solidissimè sustinerent,
 ut adeò *Ermenrici* de dicto Monasterio silentium potius li-
 buerit admirari, quàm imitari.

37. *Monaste-* *Monasterium Elvacense* primitùs fundatum inops rerum,
ria Ha- & pauper bonorum hucusque affirmavi, & probavi, Hære-
retici as- teticis Chronologis illud omninò in *scholam* perversè conver-
serunt, tentibus; tradunt enim, veterum *Monachorum Monasteria*
non esse nihil aliud fuisse, quàm *Scholas*, ac publica ingenuarum di-
sacra. sciplinarum Gymnasia, ad juventutem litteris & morum ho-
 nestate informandam, ut inibi probè exulta, utilem deinceps
 Reipublicæ operam navaret, DEI laudum cantu, votis
 statui Religioso annexis, atque devotis Religionis exerci-
 tijs omnino proscriptis.

38. Sic *Gasserus in Annal. August. fol. 55.* scribit, quòd cœ-
Sed tan- nobium *Elvacense* primò *Hariolphus* Lingonensis Præsul
tum *scholas.* *schola*

schola instar fundaverit. Perzquē *Werlichius* in *Chronicis Augustanis* idiomate Germanico editis part. 2. ad annum 779 fol. 14. litteris consignavit, *Monasterium Elvacense* tanquam *communem scholam* (nur als ein gemeine Schuel) esse fundatum. Ast de hac controversia videatur Prodrömus Partis III.

RELATIO II.

De Pipinis, ac alijs Galliae Regibus, & Majoribus - Domus.

EX Annalibus Elvacensibus, Stengelio, Bucelino, Gasse-^{1.} *Hariol-*
ro, Bruschio &c. *Harsolphus Pipino & Carolo* Franciæ *phus à*
Regibus charissimus fuit, & ab Eis Pater salutatus. Cūm *Pipino*
que *Hariolphus* Monasterium Elvacense saltem opulentum *Pater*
fundavit anno 764. à nullo alio *Pipino* Pater salutari potuit, *saluta-*
quā à *Pipino Brevis* in Regem *Gallia* coronatō anno 752. *tur.*
al: 750. ceteris *Pipinis*, nimirum *Pipino* Duce I. *Brabantia*
& *Pipino Crasso* jam defunctis.

Hæc relatio nullam primâ fronte præsefert difficulta-^{2.} *Pipino*
tem: quia tamen *Pipinus* Rex *Gallia* scribitur ferè ad initium *Rex Gal.*
sæculi septimi (adeoque ante *Hariolphum* natum) vixisse: *quo anno*
ss. *Columbano*, Gallo, Magno, & *Wictherpo* Abbati Elvacensi *vixerit?*
convixisse, & circa idem sæculi septimi initium Monaste-
rium *Faucense* fundasse. &c Econtra *Pipinus* Rex *Gallia* di-
citur circa medium sæculi octavi *Hariolphum* charissimum
habuisse: donationem, à S. *Wictherpo* Abbate Elvacensi &
Episcopo Augustano Ecclesiæ Cathedralis *Augustana* factam,
confirmasse: atque circa idem medium sæculi octavi per-
petuæ libertatis Privilegia Monasterio Benedictoburano

concessiſſe. Hinc acta *Pipini* Regis *Gallia*, integro ſæculo inter ſe ſejuncta, coadunare, arduo indiget labore.

3.
Pipini Adaugent laborem *Pipini* Palatij & Aulæ Gallicæ ſummi Præfecti, ſeu *Majores-Domûs*, quitantâ, quantâ Reges *Gallia* poteſtate regnandi pollebant, imò majori: nam *Majores-Domus* *Theoderico* Gallia Rege mortuo *Carolus Mariellus* Major *Deſcribuntur* *Regeſ* *Gallia*, *Domus* oblatam ſibi Regni coronam tenaciſſimè reſuſcepit his verbis: *imperare Regibus, quàm Rex eſſe malo*. Adeoque, licèt in his controverſijs de *Pipino* Rege Gallia declarandis, *Prodromus* ad fundationes, monumenta, privilegia &c. ubi non *Majores-Domûs*, ſed *Pipinus* Rex exprimitur, recurreret: quantocyùs locò reſponſi audiret, per nomen Regis, *Pipino* Majori-*Domus* adjectum, denotari regiam poteſtatem, qua *Pipini Majores-Domus* adminiſtrabant Regnum *Gallia*, ſolo nomine Regibus relicto.

4.
Majores-Domus Controverſia iſthæc innititur ſucceſſioni Regum *Gallia* & notiçiæ poteſtatis, qua ſummi Aulæ Gallicæ Præfecti ſeu *Majores-Domus* gaudebant ſub diverſis Regibus in ſua Præſecturæ dignitate conſtituti: ſine hac autem notiçiâ ſucceſſionis Regum *Gallia*, ac notiçiâ poteſtatis *Majores-Domus*, quisquis ſeriem Epiſcoporum Auguſtanorum ante *Carolus Magnum* Imperatorem Diœceſin Auguſtanam adminiſtrantium formare præſumit, operam perdit.

5.
Auguſta Nam *Gothicò* Regnò poſt annum 552. in Italia extin-
nis domi- ctò, *Franci* ad omnem prolatandi Imperij occaſionem parati,
nabantur *Alemannos* auxilijs *Gothorum* deſtitutos opportunè aggreſſi,
Galli ab armis univerſos ſubegère, ac eâdem opera *Auguſtam*, (quæ
an. 552. per annos à colonia deducta circiter quingentos quinquaginta, cùm antea *Romaniſ* & *Gothiſ* ſemper paruiſſet) *Franci* ſub ſuum imperium & ditionem traxère, ſicque evenit, quòd primitùs *Franci*, dein *Galli* unà cum politico & militari, *Eccleſiaſticum* quoque ſtatum *Auguſtanum* antehac Patriar-

triarchatui *Aquileiensi* subiectum, è subiectione *Aquileiensi* ereptum, sibi submiserint, nec non *Galliarum* Episcopi, donec proprius Augustanus Episcopus institueretur, statum Ecclesiasticum *Augustanum* per immissos Sacerdotes direxerint, rexerint, ac reformaverint, observatâ Regum *Gallia & Majorum-Domûs* potestate & authoritate.

Reperio (*inquit Stengelius rer. August. p. 2, c. 1. num. 2. 6. fol. 56.*) per obsoletas partim scriptorum penuriâ, partim *Augusta in Idolomaniam relabitur.* temporum clade hujus patriæ res intervallum illud sæculorum, quod abufque *Constantino Magno* ad *Francorum* in his locis dominatum defluxit, in pristinas idolomaniae tenebras relapsum, magnâ litterarum luce caruisse, fuisseque tempus, cum Ecclesiarum turbatâ pace, perditoque veteri statu, vix ægrè licuit impressa per Religionis constituendæ *Triumviros, Lucium, Narcissum, Diomysium* vestigia reperire. At sub *Francorum* Regibus inter alias *Augusta* respirare, & presum persecutionibus caput attollere cæpit. Hæc *Stengelius l. c.*

Quare sicut in 1. part. *Hierarchie Augustana* Imperatores *Caroli Magni* in imperio Successores hinc inde historię *Caroli 7.* Episcoporum inserui, ad horum catalogum collustrandum: *Magni ita pariter Reges Gallia & Majores Domûs* (antiquitùs *Augustanorum* Imperatores, & *Caroli Magni* Antecessores) huic 2. parti vel inserendi vel præponendi sunt, ad catalogum tam antiquorum *Episcoporum* Augustanorum, quàm *Abbatum Elvacensium* clarius reddendum: quia *Wictherpi*, antè Elvacenses Abbates. pòst Episcopi Augustani, nec non *Pipini Galia Majoribus Domûs* catalogum cum antiquorum Episcoporum Augustanorum, tum *Abbatum Elvacensium* reddunt intricatissimum.

Commisceo inter se *Reges Gallia & Regj Palatj Praefectos* 8. seu *Majores Domûs*, quia olim hi tanta potestate, quantâ illi *Reges & Majores Domûs.* polle-

20 *Prodromi Relatio II, de Pipinis Gallia Regibus &c.*

pollebant, imò *Majores Domūs* majore cum potestate gubernabant Regnum *Gallia* ut suprà num. 3. memini, quàm ipsimet Reges: attamen nec omni tempore, nec sub omnibus *Gallia* Regibus. Sicut enim in alijs Regum & Principum aulis *Mareschalli*, summi *Præsidentes*, *Præsfecti* &c. quamdam administrationem nanciscuntur, ita *Majores Domūs* in Regio *Gallia* palatio gubernabant *Gallia* Regnum aliqua cum potestate, sed non æquali.

9.
Majores-
Domūs
sub Re-
gibus
recens-
entur.

Sub *Clothario II. Chilperici* Regis Filio, anno 584. regnum *Gallia* obtinente, *Majores Domūs* fuere *Land. ricus* ejusque Successor *Gundoaldus* seu *Gundolandus* S. *Aldegundis* Ord. S. *Ben. Truncinij* Monialis, Avunculus. Postmodum *Theodeberse* *Austrasia* Rege & *Theodorico* *Burgundia* Rege extinctis, *Clotharius II.* anno 613. Monarchiam omnium *Gallia* Regnorum adeptus, *Warnachario* præfecturam palatii in *Burgundia*, *Austrasijs* *Radonem* restituit, cui *Pipinus* successit. *Dagobertus* à *Clothario* Patre super *Austrasios* anno 622. Rex institutus, & *Clothario* parente anno 628. mortuo Monarchiam *Gallia* consecutus, Majorem-*Domūs* habuit *Ægam*, *Æga* successit *Erchinoaldus* &c.

10.
Majores-
Domūs
antiqua
potestas
non erat
Regia,

Verùm sub enumeratis & alijs *Gallia* Regibus *Majores Domūs* negotia politica, bellica, œconomica &c. tractabant Regibus volentibus & jubentibus: Gratia, mandata, privilegia, &c. expediebantur, Regibus sua autoritate omnia roborantibus.

11.
Sicut sub
Clothario
III. anno
655.

Primùm à morte *Clodovei II.* sub *Clothario III. Clodovei II.* Filio regnum *Gallia* anno 655. adipiscente, *Majores Domūs* universum Galliarum Regnum, ipsosque Reges regabant, Regibus imperabant, tituloque Regis passim honorabantur. Atque inter potentes huiusmodi *Majores Domūs* sub *Clothario III.* Ejus Minister *Ebroinus* cunctorum *Majorum-Domūs* Antesignanus hâc absolutâ, & plùs quàm regiâ autho-

authoritate, Regnum Gallie gubernavit, Regibus solo titulo gaudentibus.

Ita me docet *Antonius Albicius in notationibus in stemma Merovingicum fol. 1.* his verbis: *Regibus (Gallie) istis à Majorum Clodovei II. mos fuit, cum toto anni tempore delituisse, Dom. I. solis May Kalendis in publicum prodire cum Regio apparatu & pompa ad populi conventum, qui tot annis ob Regni negotia celebrabatur, reliquo tempore Regni administrandi cura omnis apud Aula Præfectos erat: à tempore namque Clotharii III. Regis ita degenerarunt à Majoribus suis, ut Regni auctoritas omnis penes Majores Palatii (ita appellabantur) esset, Regibus nomen solum relinqueretur, quorum Ebroinus Clotharii Minister An-*
12. Ebroinus
Regia.

Perduravit absolutum istud Regimen ferè usque ad *Pipinum Brevem, à S. Bonifacio Archiepiscopo Moguntino & Romanæ Sedis Legato anno 752. & à Stephano Papa anno 754 in Regem Gallie coronatum Childerico Rege, Ejusque Filio Theoderico in Monasteria detrufis.*
13. Majorum Domus cum potest. Reg. duravit

Ex hac diversissima *Majorum Domus* regnandi potestate elucet, acta *Majorum Domus* ab anno 655. usque circa 752. quo *Pipinus Brevis* Rex fuit salutatus, esse (nisi tenor litterarum expressè aliud suadeat) æstimanda, ceu à Gallie Remanum manibus profecta; alijs verò temporibus gratiæ, privilegiæ, à Gallis emanata, Regibus Gallie & non Majoribus Domus esse adscribenda.

Ita apud *Bollandum in Act. SS. ad diem 21. Febr.* legitur diploma ex consilio *Majorum Domus*, ipsamet autem auctoritate Regis *Dagoberti* Moguntia sub die II. Kalend. Octobr. anni & regni *Austrasiani* sexti, & anni nostræ salutis 628. expeditum. Diploma istud sic orditur: *Dagobertus Rex Francorum cunctos nosse volumus, qualiter nos de remedio anime nostræ, & de futura retributione cogitantes, omnino proposui-*
14. Diploma
15. Dagoberti Regis diploma.

22. *Prodromi Relatio II. de Ripinis Gallia Regibus &c.*
mus in animo nostro, Ecclesias Dei de allodijs nostris coharedes
facere, & loca Sanctorum augmentare. De hoc tulimus bonum
consilium Procerum nostrorum, Pipini, qui est Major-Domus,
Ariolphi Metensis Episcopi, Huniberti Colonienfis Archiepisco-
pi, & inde misericordiam Dei consequi, & ejus Sanctorum
suffragia promereri confidimus. Plurima hujusmodi diplo-
mata, à Regibus Gallia ante annum 655. emanata reperiun-
tur: attamen adductum Dagoberti Regis diploma, & alia
hactenus allata, sufficient, ad discernendam limitatam
Majorum-Domus administrationem ante annum 655. & Re-
giam Majorum-Domus potestatem ab anno 655. usque ad
annum 750.

16. *Pipini tres sunt declarandi.*
 Exposita igitur Summorum Aulæ Gallica Præfectorum,
 seu Majorum-Domus potestate *Prodromus* ad ipsos *Pipinos* de-
 clarandos progreditur, è quibus tres controversijs occasio-
 nem præbent. Primus: *B. Pipinus* I. Brabantia Dux I.
Nivellensis seu *de Landis* nuncupatus, *Caroli Magni* Impera-
 toris ex linea materna *Asavus*. Secundus: *Pipinus* II. Bra-
 bantia Dux III. *Crassus* & *Herstallus* appellatus, *Caroli Magni*
 Imperatoris *Proavus*. Tertius: *Pipinus* III. Brevis dictus,
 & in Regem *Gallia* creatus, *Caroli Magni* Imperatoris
Parens.

OBSERVATIO I.

De B. Pipino I. Duce I. Brabantia Caroli Magni Imperatoris Atavo.

17. *Pipini I. nativitas.*
B. Pipinus illustrissimis Principibus, *Carolomanno* Patre,
Emegar de Matre circa annum 580. in tractu, nunc
Brabantia dicto, prognatus, amplissima bona vel à Majoribus
 suis

Observatio 1. De B. Pipino 1. Duce 1. Brabantia &c. 23

fuis accepta, vel Regum munificentia obtenta, possedit: Et quia ex bonis illis quædam *Landensia* & *Nivellensia* nominabantur, idcirco B. *Pipinus* nomen Ducis *Nivellensis*, *Landensis*, de *Landis*, &c. sortitus est. Quamvis autem primum post annum 1040. Comites Lovanienses *Brabantia* Duces scappellaverint: nihilominus B. *Pipinus 1.* scribitur Dux I. *Brabantia* ob bonorum suorum possessiones, quibus gaudebat in Provincia, nunc titulum *Brabantia* præferente, sitas.

Matrimonio sibi junxit B. *Pipinus 1.* leu *Idubergam*, Uxor & S. *Modaldi* Trevirensis Episcopi Sororem, ex clarissima *liberi. Aquitania* nobilitate oriundam, ex qua tres genuit liberos, *Grimoaldum* Filium, *Beggam* & *Gertrudem* Filias. *Gertrudis* Filia Monasterium Ord. S. *Benedicti* ingressa, & in Abbatissam *Nivellensem* electa sanctè decessit. Vid. pars II.

B. *Pipino* Patre annò 646. mortuò, *Grimoaldus* Filius Ducatus (nunc *Brabantini*) regimen hæreditario jure acquisivit. Sed *Grimoaldo* odiò quorundam interfectò, ejus Soror *Begga* & *Ansigisus* Maritus S. *Arnulphi* Filius tanquam veri Duces Reipublicæ (nunc *Brabantia*) præfuerunt.

Hic est ille *Ansigisus* B. *Pipini* Ducis I. *Brabantia* Gener, ejusquè Filia *Begga* Maritus in Genealogia Serenissimæ *Domus Austriacæ* & Regum *Gallia* insertus, quando Genealogi à à *Genearcha*, seu stirpe *Pharamundo* Francorum Regis originem *Austriacam* ducunt, atque ad Augustissimum *JOSEPHUM 1.* Imperatorem per lineam rectam hoc ordine decurrunt.

Pharamundus, Rex Francorum. 417.

|
Clodio Crinitus, Rex Francorum. 428.

|
Meroveus, Rex Francorum. 448.

Chil-

24 *Prodromi Relatio II. de Pipinis Gallia Regibus &c.*
Childericus, Rex Francorum. 456.

21.
B. Pipi-
nus Bra-
bantia
Dux I.
Pater
Begge.
Clodoveus Rex, primus Christianus. 480.

Clotharius Magnus, Rex. 511.

Blithildis, Uxor Ansberti, Ducis Mosellani.

Arnoaldus, Dux Moselanus. *Tritavus.*

S. Arnulphus, Dux Mosellanus. *Atavus.*

Ansigifus, Dux Brabantia. *Abavus* Begga Uxor.

Pipinus Herftallus, Dux Brabantia. *Proavus.*

Carolus Martellus, Dux Brabantia. *Avus.*

Pipinus Brevis Rex Francorum. *Pater.*

Carolus Magnus, Imperator. Obijt anno 814.

Ludovicus Pius, Imperator. Obijt anno 840.

Carolus Calvus, Imperator. Obijt anno 878.

Ludovicus Balbus, Rex. Obijt 880.

Carolus Simplex, Rex Francorum. Obijt 926.

Ludovicus IV. Transmarinus, Rex Francorum. Ob. 945.

Carolus Dux Lotharingia, exclusus à Regno per Hugonem
Capetum. Obijt in carcere anno 1001.

Er-

Observatio L. De R. Ripins 7. Duce L. Brabantia etc. 25
Ermingardis, Uxor Alberti I. Comitis Namur. Madwigis,
Uxor Gerardi Alfatij.

Itha Lotharinga, Uxor Radepotonis. Obijt anno 1050.

Wernerus I. Comes Habsburgicus. Obijt 1096.

Otto Comes Habsburgicus. Obijt 1110.

Wernerus II. Comes Habsburgicus. 1130.

Wernerus III. Comes Habsburgicus. 1159.

Adalbertus I. Comes Habsburgicus. 1199.

Rudolphus Comes Habsburgicus. 1232.

Albertus II. Comes Habsburgicus. 1240.

Rudolphus Habsburg. Imper. 1273. Obijt 1281.

Albertus I. Dux Austriæ & Imperator obijt 1308.

Albertus II. Dux Austriæ & Imperator obijt anno 1358.

Leopoldus probus, Dux Austriæ obijt 1386.

Ernestus, cognomento Ferreus. Dux Austriæ. 1424.

Fridencus III. cognomento Pacificus, Imper. ob. 1493.

Maximilianus I. Archidux Austriæ, & Imper. ob. 1519.

Philipus I. Archidux Austr. Rex Hispaniarum. ob. 1506.

26 *Fredrici Relatio II. de Pipini Gallie Regibus, &c.*
Ferdinandus I. Archidux austriæ & Imperator ob. 1564.

Carolus, Archidux austriæ, Dux Styriæ &c. obiit 1590.

Ferdinandus II. Archidux Austr. & Imperator. Obiit 1637.

Ferdinandus III. Archidux austriæ & Imperator. Ob. 1657.

Leopoldus, Archidux austriæ & Imperator. Obiit 1705.

Josephus I. Archidux austriæ & Imperator, Obiit 1711.

21. In hujus Genealogiæ linea recta inferius reperitur *Ansigisus*, à quibusdam *Ansegisus*, *Ansigisilus*, *Anchises* nominatus, *Caroli Magni* Imperatoris Abavus; non autem exprimitur *Begga Ansigis* Uxor, & *Pipini Herstalli* Mater, adeoque *Caroli Magni* Abavia; nec exprimitur *B. Pipinus* Dux I. Brabantię *Begga* Pater, adeoque *Caroli Magni* Atavus, sicut nec exprimitur *Doda S. Arnulphi* Uxor, adeoque *Caroli Magni* Atavia, quia linea recta ab *Ansigiso* Abavo è paterna, non materna, stirpe ducitur ad *Carolum Magnum* Imperatorem, non considerata *Begga* Abavia, nec considerato *B. Pipino* Duce I. Brabantię *Caroli Magni* per lineam rectam solummodo Maternam Atavo.

22. Ceterum *Ansigisus* à Patre *S. Arnulpho* ex nobilissimo, fortissimoque Francorum stemmate, & à Matre *Doda* ex inclityæ & nobilissimę gentis Filiâ ortus, nullam Genealogis movet difficultatem.

23. De *S. Arnulpho* æquè omnes conveniunt, eum duos genuisse filios, nimirum *Clodulphum*, postea *Ménsensem* Episcopum, & prædictum *Ansigisum* Patrem *Pipini Herstalli*, atque memoratum *S. Arnulphum* sub Regibus Gallię politicis & militaribus gestis excelluisse; comperimus quoque habetur, *S. Arnulphum* in Monasterio Lerinensi Religionem

S. Bene-

S. *Benedicti* assumpti, inde è Monasterio extractum, onus Episcopale *Metensi* acceptasse; deinceps relicto Episcopatu & aulâ denuò in S. Romarici Monasterium Benedictinum se recepisse, Dodâ Uxore piissima apud Treviros habitum Monasticum induente.

Ast de S. *Arnulphi* Parentibus gravis est inter viros doctos controversia. Ex Genealogis plerique S. *Arnulpho* attribuunt *Arnoaldum* Patrem, *Anbertum* Avum, *Bhlisildem* (Filiam *Clotharij Magni*) Aviam, ut exhibet Genealogia primùm posita. *Paulus Warnesfridi* in lib. de *Metens. Episc.* & *Scriptor vitæ S. Arnulphi* rem dicit incognitam; nec ante *Caroli Calvi* principatum adinventam. In actis S. *Oda* viduz *Arnulphus* Patrem *Bosgisum*, Matrem S. *Odam* habuisse, fertur. Immo in vita S. *Arnulphi Episcopi Metensis cap. 1.* *Arnulphi* genus ita describit: *Chlodoveus* primus Rex Francorum Christianus genuit præcellsum Regem *Clotharium*, cujus Filiam *Bhlisildem* nomine *Anspertus* vir Aquitanicus præpotens divitijs & genere in matrimonium accepit, de qua *Burtigisum* genuit Patrem Beati hujus *Arnulphi*. *Joannes Baucherius* de Famil. Franc. orig. *Thomas Aquinas* Carmelita exalceatus & *Marcus Antonius* Dominicius in opusc. de *Anberti* Famil. B. *Arnulphum* ex *Ferreolorum* & *Tonantiorum* Senatorio genere per *Bhlisildem Clotharij* Senatoris Filiam deducunt, ajuntque *Anspertum Tonantij Ferreoli III.* Filium ex *Bhlisilde* uxore suscepisse præter alios *Anfoaldum* Ducem, quem alij *Buorgisum* vocant, ex quo & ejus uxore *Oda* natus est *Arnulphus*.

Contra verò *Ludovicus Faber* in disquisit. *Hadrianus Vales* in rer. Franc. lib. 8. & 17. ac præcipuè lib. 18. pag. 23. alijque nonnulli Superiorem de *Arnulpho* sententiam validissimè impugnant. Me hac in controversia amore pacis, & brevitatatis omnem penitus pugnam declinante.

25. *Merovingi Genealogia* tamen hic incidenter insinuo, nostrum Arnoldum Wion in tractatu de antiquissima & Illustrissima Familia Romana Ligno vitæ præfixo §. 3. refutare Laxium, aliosque Genealogos, originem Austriacam à stipite seu Genearcha Pharamundo derivantes : ait enim : *Cam omnibus perspicuum sit, q̃s maxime, qui rebus Gallicis legendis delectantur, Clodioni capillato non filios (à quibusdam enim, q̃s q̃ patribus nulli liberi ei attribuuntur, ab alijs vero tribus scilicet, vel quatuor, res ei fuisse feruntur) sed Merovæum affinem successisse, adeoque non potuit hac Familia à Pharamundo rectâ lineâ perducî, sed potius à Merovæo : falsitatis igitur arguuntur, qui eam à Pharamundo deducunt.* Probat solidè suam scientiam citatus Wion ex Gregorio Turonensi Episcopo & varijs authoribus, ac ex Berardo di Gerardo recitans hos versus.

*Hunnos & Gothos vicit Merovæus, Orbem
Liberat exitio, haud Clodionis filius, illo*

Non minor, at simili dignus patre, magnus uterque.

Unde citatus Arnoldus Wion pro origine Austriaca sub stipite seu Genearcha Merovæo hanc lineam rectam Genealogicam ponit :

26. *Austriaca Dynastia Genealogica* Merovingus Rex Thuringiæ, à quo genitus
|
Meroveus, sive Merbizus Rex Franciæ.
|
Childericus, Rex Franciæ.
|
Clodoveus, Rex Franciæ primus Christianus.

27. *Tribemins & Bollandus consensunt.* Clotharius, Rex Franciæ.
Bollandus A& Sanct. Februarij part. I. fol. 208. ad-
stipulatur Arnoldo Wion his verbis : *Ab obitu Honorij (Imperatoris) anno XXV. Christi 448. in Francia regnat Meroveus, à quo*

quo omnes prima Francorum stirpis progeniti Reges Meroviada & Merovingi appellati. Parentibus hisuis in regnum velus hereditarium successerint, nec ne, incertum. Hæc incidenter pro juris publici auditoribus de formanda memoratæ Genealogiæ linea recta plurimum inter se disceptantibus. Videantur Authores citati, & ex nostris *Trithemius* de origine Francorum fol. 89. & sequent. *Arnoldus Wion* cit. loc. ubi istam materiam in tractatu quinque librorum ligni vitæ præfixo fusè tractat. Ego iterum ad *Pipinum Ansigisi Socerum* & Ducem I. Brabantia revertor.

Fuit *Pipinus Carolomanni* Filius, Dux & Major-Domus sub *Clothario*, *Dagoberto*, & *Sigeberto* potentissimis Regibus. Primùm ergo hic egregius Princeps sub *Clothario* Rege, Patre *Dagoberti*, Major Domus effectus, cum proposuisset filium suum *Dagobertum* in amplissimi Regni parte Regem ordinare, sed infirmis annis & immaturis sensibus parùm fideret, hunc talem virum præ cunctis Principibus credidit, quem teneræ ætatis rectorem, ac regiæ administrationis provisorem statueret.

Mortuò postmodum *Dagobertò*, *Pipinus* omne regnum Francorum ad *Sigebertum* transtulisset, nisi prius factâ descriptione totius regni, pater cum *Sigeberto* pactum firmasset, ut ipse *Austriâ* contentus, juniore fratri *Clodoveo* Franciam permitteret. In hujus verò *Clodovei* potestate, matrisque ejus *Nanthildis* Reginæ copiosissimi thesauri *Dagoberti* Regis indivisi fuerant relictæ. Quorum divisionem *Pipinus* cum *Caniberto* Pontifice exoptulans, ex arbitrio suo obtinuit, justamque partem receptam *Sigeberto* Regi *Mensis* deportari fecit. Sed eodem anno repleto obiit, &

Anno 646. die 21. Februarij tumultus est in suo oppido seu vico *Landis*, tunc *Austrasia* inferioris seu *Cismosana* sepulturæ conditionis: inde *Nivellam* translatus moderno tempore quiescit ra,

in tumba portatili juxta aram Filia suæ *Gertrudis*. Ubi honore Sanctis debitò colitur: corpus enim ejus prius elevatum, ac deinde ob clara merita in capsula portatili collocatum, ad venerationem ipsius *Iduberge* Sanctissimæ Conjugis hierotheca quotannis à Clero in diebus Rogationum circumferri solet cum magna celebritate. Hæc de B. *Pipino* Duce I. *Brabantia Nivellesi* seu de *Landis*. Vid. fusè *Bollandus act. Sanct.* ad diem 21. Febr. ex actis S. *Gertrudis* Filia B. *Pipini*. Nunc ad Reges, sub quibus prædictus B. *Pipinus* tanquam *Major Domus* Regnum administravit.

31.
Clotharius II.
Rex 584.

Anno 584. *Clotharius II.* auspicatur regnum Gallia *Guntamo* in Burgundia, *Childeberto* in Austrasia regnantibus.

Anno 613. mortuo *Theodorico*, qui anno præcedente Regnum *Austrasia* invaserat, victo Fratre *Theodeberto*, *Clotharius* regnum *Austrasia* sibi vendicat, & Monarchiam obtinet.

32.
Clotharius II.
moritur.

Anno 628. *Clotharius II.* Rex obijt, & Monarchiam obtentam, adhibito Procerum suorum consiliò, prudentissimè & felicissimè 44 annis gubernavit, nullâ tamen absolute & à se independente potestate *Majoribus-Domus* disponendi concessâ.

33.
Dagobertus Rex Austrasia 628.
Monarchia Francorum 628 & 636.

Anno 630. & *Dagoberti* regiminis anno 2 S. *Arnulphus* Episcopus Metensis *Major Domus*, relicto Episcopatu, aulicæque *Dagoberti* Regis institutione eremum petijt; at tamen post S. *Arnulphi* discessum *Dagobertus* adhuc consiliò *Pipini Majoris Domus*, & *Chuniberti* Urbis *Colonie* Pontificis utens, magnâ prosperitate & justitiæ amore gentes sibi subditas regebat, donec *Gomadrude* Reginâ repudiata, de ministerio puellam *Nanthildem* nomine in uxorem acciperet.

Anno

Anno Christi 635. Regni sui VIII. *Dagobertus* Rex genuit *Sigebertum* nomine, qui nondum ultra 40. dies *Sigebertus* in lucem editus, *Aurelia* à *S. Amando* baptizatus, & à *Charibertum* *Dagoberti* Fratris, & solùm Rege *Aqustania* de *S.* lavac-
ro susceptus, reliquis omnibus tacentibus, respondisse fer-
tur: *Amen.*

Anno Christi 636. Regni sui IX. memoratò *Chariberto* Fratris, hujusque Filio *Chilberio* defunctis, *Dagobertus* omne Regnum illorum cum *Vasconia*, ab ipso subjugatà, in suam ditionem redegit, integram *Francorum* Monarchiam etiam cum *Aquitania* adeptus.

Anno Christi 638. Regni sui XI. *Dagobertus* antedictum *Sigebertum* Filium in regnum *Austrasiorum* sublimavit, sedemque Regiam *Metis* constituit.

Anno Christi 639. *Dagobertus* Regni sui XII. alterum *Sigebertum* Filium genuit *Clodoveum* nomine, quem ante mortem constituit Regem supra Regnum *Neustria*, *Austrasià* *Sigeberto* veni. Filio primogenito relicta.

Anno Christi 644. Regni sui XVI. *Dagobertus* profluvio ventris in *Spinogela* villa super *Pequana* fluvio laborare cepit, exinde ad *Basiliciam S. Dionysij* à suis delatus, humanis rebus exemptus est die 19. Januarij. *Dagobertus* Rex donationes & foundationes per se ipsum expedit: leges Francicas collegit: Templum *S. Dionysij* è fundamentis crexit: multa sacraloca exstruxit, instauravit, dotavit: Episcopatum *Wormatiensem* fundavit: Arcem *Isenburg* in *Alsacia* ædificavit, postmodum cum oppido & ditione circum vicinà Episcopatu *Argentinenfi* donavit, *Mundat*, hoc est munus datum, ut asserit *Albicus in notis ad stemma Merovingicum fol. 1.* Attamen *Dagobertus* Rex gubernationem quidem in Regno suo *Majoribus-Donis* permisit, sed satis limitatam, potestate Regià sibi reservatà.

Anno

37. Anno 638. *Sigeberti* adhuc triennis in regnum *Austrasiorum* sublimitutem *Dagobertus* Parens *Caniberto* Archiepiscopo Colonienſi, *Pipino* I. & *Adelgiſo*, al: *Adalgiſelo* Duci commiſit, curâ tamen totâ Regni *Austrasiorum* *Pipino* Majori-Domus impoſitâ.

38. Regnante etiamnum *Sigeberti* Patre *Dagoberto*, B. *Pipinus* Regnum *Austrasia* 6. annis magna cum prudentia adminiſtravit: poſt mortem *Dagoberti* diſſidium inter duos fratres *Sigebertum* & *Clodoveum* *Dagoberti* ſecundò-genitum de paterni theſauri diſiſione exortum cum *Caniberto* Archiepiscopo pacificè compoſuit, atque maximo cum regni luſu bienniò poſt mortem *Dagoberti* humanis valedixit anno 646..

39. Geſta B. *Pipini Nivelſenſis* ſeu Ducis I. *Brabantia* ac Regum *Gallia*, ſub quibus Dux iſte B. *Pipinus* Regnum adminiſtravit, forſan fuſiori, quàm par erat, calamò retuli, ideam eni, ut oſtenderem B. *Pipini* & duorum Regum *Clotharij* & *Dagoberti* ætates convenire cum ætatibus SS. *Columbani*, *Galli*, & conſequenter *Magni* (ex communi opinione) eorum immediati diſcipuli. Adeoque indubiè tenendum eſt, B. *Pipinum* Ducem I. *Brabantia* & Majorem-Domus SS. *Columbano*, *Gallo* & *Magno* convixiſſe, ſuppoſitâ veritate hiſtoriz, quòd S. *Magnus*, ſeu *Magnoaldus Benchorenſis* in *Britannia* Monachus, nec non Cellarius prodigioſus cum prædictis SS. *Columbano* & *Gallo* Evangelij prædicandi cauſâ in *Gallias* ac *Germaniam* venerit. Nam S. *Columbanus* cum S. *Gallo* in *Gallijs* appulit anno 590. in *italiam* abiit anno 612. al: 613. Obijt *Columbanus* anno 615. & S. *Gallus* anno 624. per *Mabillonium* ſæculi 2. fol. 248. circa annum 645. B. *Pipinus* Dux I. *Brabantia* naſcitur anno 580. à *Clothario* Patre Rege *Major-Domus* conſtituitur anno 622. & *Dagoberti* ac regni *Austrasia* Rector anno 638. moritur anno 646.

Si

Si igitur S. Magnus seu Magnoldus SS. Columbani & 40.
Gallia comes fuit, ætate utrumque Sanctum superavit, per- Et S.
spiciuè deducitur, quod etiam B. Pipino convixerit. Unde Magno,
in vita S. Magni quidquid asseritur de Pipino Rege Gallie, si his
interpretari oportet de Pipino Duce I. Brabantie & Majore- convixit.
Domus, ut bene advertit Bollandus ad diem 21. Febr. fol. 255.
lit. A. Et ad diem 16. Januarij fol. 56. num. 7. rationem
temporis hoc modo format:

„Regnum Austrasia obtinuit Clotharius à morte Theo- 41.
dorici, cæsis hujus filijs & aviâ Brunichilde anno Christi De SS.
„613. sub hujus initium S. Columbanus, cum annum unum Colum-
„egisset in Monasterio Bobiensi, teste Jona in ejus vita, moritur Gallo &c.
„X. Kalend. Decemb. circiter anno 615. Ab hujus obi comp-
„itu elapsis decem circiter annis moritur S. Gallus 16. Octob. tatio an-
„anno circiter 625. Triennio commoratus apud illius se- norum
„pulchrum S. Magnus, cum S. Tozzone Campidenam, deinde Bollandi.
„in Waldenhofen, tandem ad fauces pervenit anno fortè 629.
„Exstruitur Monasterium, abit B. Wichterpus ad B. Pipinum,
„impetrat Monasterio privilegia. Moritur B. Pipinus anno
„Christi 646. Elapsus verò à primo adventu SS. Magni &
„Tozzonis ad fauces annis viginti quinque, moritur S. Wich-
„terpus Episcopus, eique subrogatur S. Tozzo anno circiter
„654. Anno 655. 6. Septemb. moritur S. Magnus, quo
„anno littera Dominicalis D. & sextus septembris incidit in
„diem Dominicum, quo obiisse scribitur. Post hujus dis-
„cessum vixit S. Tozzo annos quinque, menses tres, adeoque
„hoc die obiit anno circiter 661. Ita Bollandus c. l. Quocir-
ca spectatâ præcisè hujus Pipini ætate, hic absque controver-
sia Monasterij Füssen anno 629. vel 630. extructi Funda-
tor veneratur: atque omnia Miracula de S. Magno seu Mag-
noldo, antequàm à S. Iosone in Alogiâ ducebatur, in ejus vita
assignata, absque contradictione affirmantur. Dixi: spectatâ
præcisè

34 *Prodromi Relatio II, de Pipinis Gallia Regibus &c.*

præcisè hujus Pipini ætate: quia consideratis alijs circumstantijs, in vita S. Magni contentis, plurima occurrunt dubia, non citra difficultatem solvenda.

42. I. S. Magnus fuit cœvus (ex mente Theodori Scriptoris vitæ S. Magni) SS. *Wittherpo & Toffoni* Episcopis Augustanis circa medium sæculi octavi constitutis *ex parte 1. class. 1. sect. 10. & infra num. 58.* adeoque per Theodorum S. Magnus in vivis nondum degebat, quando *Pipinus* Dux I. *Brabantia* ante medium sæculi septimi tanquam *Majordomus Austrasiam* administrabat, si dicatur, quòd S. Magnus convixerit SS. *Wittherpo & Toffoni*. Ulteriùs, Chronographi, qui calculationem Bollandi, num 41. adductam, approbant, cum Abbate *Herdifelder* in Basilica fol. 155. defendunt, post Toffonem Episcopum Augustanum anno 661. vel 676. vitâ functum, sedem Augustanam centum, & quod excurrit, annis vacasse, id est usque ad annum circiter 800. cùm tamen indubitanter anno 740. aliquis Episcopus nomine *Wittherpus* Ecclesiam Benedictoburanam consecraverit, S. *Bonifacio* convixerit, & Monasterium Fultenbacense fundaverit, ex num. 59.

43. II. Ex *Jona* Authore vitæ S. *Columbani* apud *Mabillonium* act. Sanct. Ordinis S. Benedict. sæculo 2. in vita S. *Columbani* fol. 17. num. 30. ac in vita S. Magni fol. 517. & apud discip. Surium ibid. citatum. Ille *Magnoaldus* (vel potius *Chanoaldus*) fuit S. *Columbani* Minister & discipulus, ac consequenter convixit B. *Pipino* Duci I. *Brantiæ*, qui postea *Lugduni Clavati* (*Landuni*) constitutus est Pontifex. Ita enim verba *Jona* c. l. sonant: *Nec mireris, cur sic bestia & volucres viri* „Dei (S. *Columbani*) parerent imperio: nam Chagnoaldo „Lugduno Clavato Pontifice, qui ejus NB. & Minister & „discipulus fuit, cognovimus referente, qui se, testabatur, „sæpè vidisse &c. Quia igitur S. Magnus, antè *Magnoaldus* nomi-

nominatus *Alogia* Apostolus nunquam fuit constitutus *Lugduni Clavasi* Pontifex, iste *Magnoaldus Alogia* Apostolus etiam nunquam fuit *S. Columbani* Minister, nec immediatus Ejus discipulus, adeoque nec convixit B. *Pipino* Duci I. *Brabantia*, sed alius *Magnoaldus* (imò *Chagnoaldus*) *Chagnerici* Nobilis Franci filius, antequàm *Lugduni Clavasi* Pontifex esset, *S. Columbani* (teste *Jona*) Minister & discipulus.

In prima parenthesi præcedentis numeri inclusi hæc 44. verba: *vel potius Chagnoaldus*: nam nullus *Magnoaldus* Pro fuit *S. Columbani* Minister vel immediatus discipulus, sed *Chagnoaldus*. Ita me instruit *Mabillonius* c. 7. in *vita* *Mag-* *s. Magni* fol. 506. & fol. 507. ubi ait: *Apud Surinam in Jona noaldus* *textu non Chagnoaldus, sed Magnoaldus exprimitur: ac est scri-* *mandam in Jonæ lectionem seu librarj visio, seu ipsius Suri- bendus.* *interpretatione irrepsisse constat. Quippe M. SS. codices, qui-* *bis usi sumus, constanter Chagnoaldum præferunt. Imò* *etiamsi membrana veteres pro Chagnoaldo Magnoaldum sub-* *stituerent, omnes corrigenda usque essent. Ibi enim sermo* *est de Ministro Columbani; Chagnoaldum Ministrum suum* *dirigit, inquit Jonas. Hactenus Mabillonius c. 1. Adeoque* *sicut nullus Magnoaldus fuit S. Columbani Minister aut disci-* *pulus immediatus, sed Chagnoaldus; sic nullus Magnoaldus* *convixit B. Pipino Duci I. Brabantia, sed Chagnoaldus, po-* *stè à Lugduni clavasi Pontifex constitutus.*

III. Quamvis B. *Pipinus* Dux I. *Brabantia* in Aulis 45. *Clotharij Dagoberti* Regum maximâ polleret autoritate: *Reges* *ipsimet tamen Reges Clotharius & Dagobertus, adhibitò* *Gallia* *Majorum Domus consiliò, per semetipsos Regna sua guber-* *nomes* *nabant, gratias & donationes amplas, diplomatibus munitas, expedie-* *banz di-* *impertiebant, privilegia, mandata, & litteras foundationum* *plomata.* *expediebant, ut perspicuè demonstrat diploma à Dagoberto* *Rege anno 628. Moguntia datum, ut adeò donatio pagi*

Goldschtein, veldigalium 113. librarum Hallensium, Parochiarum *Aschau, Masau, Fieffen, Wesfensee, Saxenried, Hochensfurt, Niederhofen, Altenstatt, Dienhausen &c.* Monasterio *Füeffenssi*, quasi à præfato B. *Pipino Majori-Domus*. anno 629. vel 630. facta, meritò vocetur in dubium: convenienter autem trahatur ad *Pipinum III.* Regem Gallia circa annum 750. se huic donationi subscribentem.

46. *S. Magni Monasterij diploma est à Pipino III.* Maxime, quòd in vita *S. Magni cap. 20. fol. 127.* primùm dictæ donationi addatur: „Ne verò quis è Successoribus suis hanc traditionem infringeret, fecit (*Wicterpus Episcopus Augustanus*) conscribi Regiæ firmitatis chartam, atque ut mos est Regum, proprio Sigillo munivit, Episcopus quoque *Wicterpus*, omnesque Successores sui super idem „*S. Magni Monasterium*, tunc pariter à *Pipino* ordinariam „authoritatem obtinuerunt. Ita vita *S. Magni*, at meritò in dubium vocanda: cùm enim anno 628. *Clothario* Rege, Parente *Dagoberti*, adhuc vivente, *Dagobertus Rex Austrasia B. Pipino I. Majori Domus* nequaquam permiserit potestatem vel expediendi vel roborandi diplomatarum fundationum antè adductum; verisimile non est, quantocyùs sequenti anno 629 *Dagobertum* Regem mutatâ mente se potestate Regiâ abdicâsse, *B. Pipino I. Majori-Domus* auctoritatem impertiendo, Monasterij *Füeffensis* fundationem, Regio nomine subscribendi, & proprio sigillo muniendi. Sed potiùs videtur asserendum, *B. Pipinum* Ducem *I. Brabantia Monasterium Füeffense* dotibus tenuè fundâsse, & *S. Magno* id circa annum 629. donâsse, attamen prædictam Regis chartam firmitatis à *Pipino III.* emanâsse.

47. *Pipinus I. & Arnulphus simul fuerunt Majoris Domus.* IV. *B. Pipinus* solus tanquam *Major-Domus* Regnum *Austrasia* non administrabat, sed cum *S. Arnulpho* Episcopo Metensi, ut apud *Bollandum Febr. p. 2. fol. 252.* scribit *Theodericus Abbas S. Ferdonis* in vita *S. Landrada* Virginis his verbis:

bis: *Pipinus Carolomanni filius cum viro Dei Arnulpho, postea Metensi Episcopo Majores erant Domus.* Quare ante annum 630. quo se S. Arnulphus & Episcopatu & majoris-Domus potestate abdicaverat, solitariam vitam amplexus, si quæ foundationes ab Austrasie majoribus-domus ex bonis Regijs factæ, ex non tam B. Pipino quàm S. Arnulpho congreganti essent adscribendæ.

V. Reges Gallie facilè quidem concedebant majoribus-domus sua authoritate condendi Ecclesias, Monasteria, loca pia, sed ex suis bonis allodialibus & proprijs, non ex bonis, quæ tanquam majores-domus administrabant, Regijs. Sic apud Bollandum ad 2. Februarj diem fol. 302. Sub Dagoberto Rege Francorum Archenaldus secundus à Rege in darent Palatio suo tres extruxit Ecclesias, S. Petri Latiniaci, Monast. S. Fursei apud Petronam, Duaci in honorem S. Virginis Mariae, quæ nunc S. Amari nominatur; sed ad ædificandas tres Ecclesias de suo procuravit sumptus & expensas.

Sic de ipso nostro B. Pipino Duce I. Brabantie apud Bollandum ad diem 21. Febr. legitur, quòd Meldaria vulgò Meldert in Belgio in honorem S. Hermelindis suæ cognatæ Monasterium extruxerit, prædiorumque permaxima multitudo locum ditaverit; at ex proprijs bonis Patrimonialibus, non autem ex bonis Regijs. Quia verò non scitur, quòd B. Pipinus Dux I. Brabantie & major-domus in superiore Germania ulla bona patrimonialia, allodialia vel propria acquisiverit, ab Eo Monasterium in superiore Germania ex bonis proprijs fuisse fundatum quis crediderit?

VI. Historici in anno ætatis S. Magni adeoque in anno fundati Monasterij Füssen-sis plurimùm discrepant, quibusdam huic foundationi annum 629. vel 630. alijs annum 646. vel 710. attribuentibus, alijs alios annos assignantibus.

51.
*Martini
Abbatis
opinio.*

Reverendissimus DD. *Martinus Abbas Füssenensis* in vita S. Magni cap. 33. credit cum *Bollando num. 41.* prædicti Monasterij dotationem seu fundationem à B. *Pipino Nivel-*lenſi, Duce I. Brabantia & Majore Domûs factam circa annum Domini 629 vel 630. adeoque sub *Dagoberto* Rege, ſuis *majoribus domûs* nullam poteſtatem fundandi vel *Füeffenſe* vel aliud Monasterium ex bonis Regijs, ut antè memini, concedente, quamvis facultatem talia agendi non minùs reſtringente ex *relatione 3. n. 54.*

52.
*Bernardi
Abbatis
opinio.*

Reverendissimus D. D. *Bernardus Herdsfelder* Abbas Auguſtanus in Baſilica fol. 154. memorati Monasterij *Füeffenſis* fundationem attribuit annum 646. quo tamen anno 646. (& non anno 649) B. *Pipinus* Dux I. Brabantia, & *Sigeberti* Regis Auſtraſia *major domus* jam 21. Februarij erat mortuus, nec circa hæc tempora forſan ampliùs in ſuperiore *Germania* commoratus, ſed in inferiorem Germaniam proſectus, & in ſuo oppido *Landis* vitâ functus, ibique (ut certum eſt) tumulatus.

53.
*Sigeberti
curam
cum Pi-
pino ge-
rit Cunibertus &
Adelgisus.*

Fateor, quòd *Dagobertus* Rex anno 638. Filium ſuum *Sigebertum* triennem in regnum Auſtraſia, ſublimaverit, atque curam Regni *Auſtraſia* B. *Pipino* Duci I. Brabantia commiſerit. At ſex illis annis, quibus adhuc B. *Pipinus* ſupervixit, tanquam *major domus Auſtraſia*, bellica geſſit, hoſtes compeſcuit, pacem Regno *Auſtraſia* reſtituit & conſervavit, tutelam autem Regis & alia Regni negotia *Cunibertus* Archiepiſcopus Colonienſis & *Adelgiſus* Dux obſervavit, nulla (quantùm ſcitur) Monasterij fundatione interveniente.

54.
*Sigebertus
ad Mo-
naſteria
condidit.*

Postmodum anno 651. (ut reſert ex *Brouwero Bollandus* ad I. Febr. fol. 230. & 233.) „*Sigebertus* Auſtraſiorum „Rex Metis in ſua Regia eximia vitæ innocentia, ac præſtanti in omne Religioſorum genus liberalitate florebat, „*vi-*

„viginti amplitudine non vulgari conditis, extru&isque, &
„ve&igalibus perpetuis auctis, passim Monasterijs, in quibus
„Malmundarium & Stabulense Ordinis S. Benedicti in Ar-
„dennæ finibus, & S. Martini in Metensi suburbano fuere. ss.

His Monasterijs licet *Füßense* adnumeraretur, non ta- *An inter*
men ejus Fundator venerandus esset *B. Pipinus Dux I. hac Mo-*
Brabantia, sed *Sigebertus* Rex, qui ex consilio S. *Remaci* *nas-*
Tungrensis, & *Cuniberti* Colonienfis Episcopi, hujuscemo- *nas-*
di Monasteria fundavit: *Grimoaldo* *Majore Domus* & *B. Pipini* *Füßense*
Ducis I. *Brabantia* Filio (non ipso *B. Pipino* Patre, utpote
jam mortuo) cooperante. Unde ex mea sententia *B. Pipi-*
nus I. Monasterium *Füßense* tenuibus redditibus ante an-
num 638. fundavit, *Pipino III.* Francorum Rege fundatio-
nem circa annum 750. locupletante, atque litteris Regijs
confirmante.

VII. Etsi supponatur à Regibus *Clothario*, *Dagoberto*, *ss.*
& *Sigeberto* concessa potestas *B. Pipino Majori Domus*, Mona- *Pipinum*
steria ex bonis Regijs fundandi vel dotandi, literasque fun- *Theodo-*
dationis vel dotationis nomine Regio muniendi, nihilomi- *pus ap-*
nùs *Pipinum* (sive honoretur titulò *Regis*, sive titulo *Majoris- gem.*
Domus) S. *Magni Algoiæ* Apostoli & S. *Witkerpi* coætaneum
ab anno 629. seu ab initio sæculi septimi trahit ad annum
740. vel 752. seu ad medium sæculi octavi tam ipse *Theo-*
dorus S. Magni coævus, ejusque vitæ Scriptor (si sit fide dignus)
quàm *Witkerpus* Episcopus Augustanus.

Et quidem ipsemet *Theodorus* vel potiùs *Pseudo-Theodorus*
trahit *Pipinum* S. *Magni* coætaneum ad annum 740. vel
752. quia ubicunque loquitur de *Pipino* ss. *Magni* & *Wi-*
kerpi coætaneo, utitur titulo *Regis*, ideoque cùm *Theodorus*
convixerit *Pipino* ss. *Magni* & *Witkerpi* coætaneo, haud du-
biè noverit distinguere inter titulum *Regis* ac *Majoris Domus*.
Hinc *Pipinus* semper à *Theodoro* appellatus *Rex*, *Pipinus* iste
tem-

40 *Prodromi Relatio II. De Pipinis Gallia Regibus &c.*

tempore *Theodori S. Wiſſerpi ac Magni*, aut jam erat *Rex*, (ut bene obſervat *Mabillem aſt. SS. Ord. S. Benedicti ſæcul. 2. fol. 507.*) aut tanquam *Major-Domus* regnum Regia poteſtate gubernabat, quali poteſtate non gubernabat *B. Pipinus Dux I. Brabantia*, ſed ſub ignavis Regibus *Pipinus II. Brevis* dictus. imprimiſtanquam *Major Domus* circa annum 740. poſthac tanquam verus & coronatus *Rex* anno 752. Quare *Theodorus (Pſeudo-Theodorus) Majorum Domus & Regum* ſuo tempore gubernantium poteſtatis optimè gnarus, *Pipinum* ſemper appellitando Regem, *S. Wiſſerpum*, ac *S. Magnum* Monasterij *Füeffenſis* fundatorem (ſi ſit fide dignus) trahit ad *Pipinum* dictum *Brevem*, jam tum vel regiâ poteſtate gaudentem, vel regiô diademate fulgentem.

Dein ipſemet *Theodorus S. Magni* vitæ Scriptor (ſi ſit fide dignus) trahit *Pipinum S. Magni* coæthaneum ad annum 740. vel 752. quia affirmat 1. *S. Magnum* unâ ſecum conviſſe *Pipino*, qui priùs *Major Domus*, poſtea *Rex* ſit renunciatus 752. 2. Loquitur de *Pipino* cujus Frater fuerit *Karolomannus*, qui propter Deum relinquens temporalem Regni gloriæ pompam Monasterio ſe tradiderit 742. imò propter cujus Fratris amorem & petitionem *Pipinus Rex* locum *Faucenſem S. Magno* adhuc inter vivos exiſtenti conceſſerit. 3. Scribit *Theodorus S. Magni* coævus, ſe conviſſe *S. Oſthmaro*, demortuo 758. 4. *Votiloni*, id eſt *Utiſſoni*, Duci *Boiariotum à Pipino* Brevi ſuo ducatu reſtituto 749.

5. *Carolo* anno 768. Regi *Pipini* Regis Filio. Itaque *Pſeudo-Theodorus S. Magnum* fibulat cum *Pipino III. Rege*, non cum *Pipino I. Brabantia Duce*.

Infuper *S. Wiſſerpi* Episcopus *Auguſtinus*, qui fuit ex mente *Theodori S. Magni* coæthaneus, trahit *Pipinum S. Magni* coæthaneum ad annum 740. vel 752. eò quòd ex conſilio *S. Wiſſerpi* Fundatores Monasterij *Benedictoburani* à præſatis

tis Regibus *Pipino & Carolomanno* irrefragabilia perpetuæ libertatis privilegia (NB. hæc privilegia non à *S. Wiſſerpo*, sed ex istius *venerandi viri* consilio à Fundatoribus in *Fran-*
ciam profectis fuerunt impetrata, M. S. Codice & antiquita-
tibus *Benedictoburanis* suffragantibus) Ecclesiæ *Benedicto-*
burane acquisiverint: attamen ipsemet *S. Wiſſerpus* Eccle-
siam anno 740. cum *S. Bonifacio* consecraverit: Cum igitur
ex mente *Theodori S. Wiſſerpi* Episcopus *Augustanus*,
S. Magnum sacerdotið initiaverit, & foundationem ac privile-
gia Monasterij *Füessensis* à *Pipino* Rege impetraverit &c. hic
ipse autem *S. Wiſſerpus* anno 740. absdubie Ecclesiam
Benedictoburanam dedicaverit, citra omnem controversiam
S. Wiſſerpus Episcopus *Augustanus* trahit *Pipinum S. Magni*
contaneum, *S. Magnum*, & *S. Magni Füessense* Monasterium
ad annum 740. seu ad sæculi octavi medium. Ut adeò *S. Mag-*
nus, cum suo fundato *Füessensi* Monasterio & *Pipino*, traha-
tur ad *Pipinum Brevem* circa annum 740 *Majorem Domus*,
Galliæ regnum cum potestate Regia gubernantem, & anno
752 in *Regem* coronatum, admisso *Theodoro* tanquam veri-
dico *S. Magni* Scriptore.

VIII. Ex vita *S. Wiſſerpi* à Reverendissimo D. D. ^{89.} *Stengelio* Abbate conscripta, fol. 10. & 11. ^{Funda-} *actores*
alibi, Monasterium *Fuldenbachense S. Wiſſerpi* fundavit, & *Fulden-*
Ecclesiam *Benedictoburanam* cum *S. Bonifacio* consecravit. *bach &*
Adeoque *S. Wiſſerpus* tempore *S. Bonifacij* circa medium *Beuren*
sæculi octavi in vinea Domini operantis, Monasterium 710.
Fuldenbachense fundans, & Ecclesiam *Benedictoburanam* con-
secrans, trahit *S. Magnum* ad tempus *S. Bonifacij*, ad Monaste-
rium *Fuldenbachense* fundatum, ad Monasterium *Benedicto-*
buranum consecratum, nec non ad *Pipinum Brevem* circa
medium sæculi octavi viventem, admissio *Theodoro* tanquam
veridico *S. Magni* Scriptore.

60. Denique Reverendissimus D. D. *Martinus* Abbas Füeff-
Pipinus sensis in vita S. *Magni* cap. 30. in fine ita scribit: „Ajunt
 III. vi- „quidam probabiliter, munus Episcopale S. Magno oblatum,
 xit tem- „defuncto S. *Wicterpo*. Toslo verò S. Magni consilio &
 pore mor- „authoritate, unanimique totius Cleri consensu electus,
 tis. Wi- „S. *Wicterpo* in Pontificatus honore successit, consentiente
cterpi, „tamen *Pipino* Vice-Rege Gallia ac Germania &c.

Ex quibus verbis iste formatur discursus: qui tem-
 pore mortis S. *Wicterpi* gubernavit *Germaniam*, ille *Pipinus*
 convixit S. *Magno*: sed alius *Pipinus*, quàm *Pipinus Dux I.*
Brabantia tempore mortis S. *Wicterpi* gubernavit *Germa-*
niam (nam *Pipinus Dux I. Brabantia* humanis valedixit an-
 no 646. S. *Wicterpo* etiam ex mente Reverendissimi D. D.
 Abbatis, & aliorum ei faventium circa annum 650. adhuc
 vivente) ergo alius *Pipinus*, quàm *Pipinus Dux I. Brabantia*
 convixit S. *Magno*, & alius *Pipinus*, quàm *Pipinus Dux I.*
Brabantia consensit in electionem *Tossonis* post annum 646.
 (ut apud omnes certum est) in Episcopatum Augustanum
 electi. Et si supponatur ex Theodoro S. *Magnus SS. Wicterpi*
 & *Tossonis* coetaneus: me autem non solum SS. *Wicterpum*
 & *Tossonem* coetaneos S. *Magni* non asserente , sed hunc
 Sanctum ab illis integro penè sæculo separante. Vid. re-
 las. 3. n. 47. & sequent.

61. Dissimulandus hic non est titulus Ducis *Neustria*, quo
Neustria titulo Reverendissimi DD. Abbates *Bernardus* Augustanus
 seu *Neu-* in Basilica ad annum 631. & *Martinus* Füeffensis in vita
brasia & S. *Magni* cap. 33. fol. 162. B. *Pipinum* Nivellensem , Lan-
Austra- densensem, seu Ducem I. Brantia honorant. *Neustria* seu
fia seu *Neustasia* pars fuit amplissima Regni *Francorum*, versus me-
Austria ridiem & occasum extensa, *Francia occidentalis* dicta, ac di-
 fuerunt vifa ab *Austrasia* seu *Austria*, quæ fuit pars amplissima Regni
Galloru *Francorum*, versus septentrionem & orientem extensa,
 diversa regna, *Francia*

Francia orientalis, dicta: prædictam autem *Neustriā* B. Pipinus Dux I. Brabantiz nec tanquam Dux, nec tanquā *Major Domus* gubernavit. Quippe *Dagobertus* ante mortem coram cunctis *Austrasiz* & *Neustriiz* Primatibus in generali conventu congregatis, Regnum inter duos Filios suos *Sigebertum* & *Clodoveum* dividendo ordinavit, ut *Clodoveus* regeret *Neustriam*, *Sigebertus* regnaret super *Austrasiam*.

Neustria Major Domus sub Rege Dagoberto erat *Gundaldus*, & postmodum *Æga*; cūque Rex *Dagobertus* anno 644 diem extremum clausisset, ejusque Filius septem annorum juvenculus Regnum *Neustria* obtinuisset, & *Æga* Major Domus anno 647. obiisset, *Æga* successit *Major-Domus Erchemoaldus*. Interea 62.

Austrasia Major-Domus erat *Rado*, *Radoni* successit B. Pipinus Dux I. Brabantiz, quo anno 646. defuncto, *Austrasia* Major-Domus *Austrasia* constitutus est *Grimoaldus* B. Pipini defuncti Filius; adeoque B. Pipinus Dux I. Brabantiz à præfatis Reverendissimis Dominis Abbatibus *Bernardo* & *Martino* vel Ducis vel Majoris Domus *Neustria* titulo honorari nequit, sed potius titulo *Majoris-Domus Austrasia*, à *Neustria* omninò divisæ. 63.

Notandum tamen hīc est, quòd vox *Austrasia* non derivetur ab Austro vento meridionali, sed à voce Germanica *Austr.* & *Ostern*. id est *Oriente*, & vox *Neustria* deducitur à *New*, *Westen*, seu à novis incolis occidentalibus. Ita regna Gothorum ab *Ostrogothis* & *Westrogothis* seu *Wisigothis* possidebantur: Saxones in *Ostphalos* & *Westphalos* dividebantur, nec non confinia *Frisorum* in vita S. Bonifacii 5. Junij *Ostern* & *Western* dicuntur. 64.

Neustria seu *Francia Occidentalis* sub prima Regum stirpe extendebatur à *Mosa* fluvio ad oceanum *Aquitanicum*, & complectebatur quatuor Regiones *Neustriam* propriè dictam, & *distri-* 65.

44 *Prodromi Relatio II. de Pipinis Gallia Regibus &c.*

Etam, Aquitaniam, Burgundiam, & Provinciam. Neustria propriè dicta protensa fuit à *Mosa* fluvio ad *Ligerim* sub *Clodoveo & Clothario* Regibus. Circatempora *Caroli Magni* valdè fuit imminuta, & tunc *Sequana* ac *Ligeri* claudi cæpit; sicque erat, quidquid à *Parisiis & Aurelianis* interjacet, inter duo hæc flumina inferiùs ad Oceanum, testibus *Aimoino, Hotomanno, Conrado Urspergensè,* & alijs; atque tunc divisa fuit in *Neustriam superiorem*, quæ ad ortum, & in *Neustriam inferiorem*, quæ ad occasum extendebatur, ac in ea (teste *Aimoino*) *Britania & Andegavensis* Provincia cum vicinijs comprehendebatur. Ast post stirpem *Caroli Magni* iterum minor facta, & in arctum coacta est *Neustria*, ac postea ejus appellatio exolevit, ac in usu esse desijt, & ejus pars versus *Sequana* æstuarium & Oceanum *Britannicum* dicta fuit *Normannia*, à populis *Normannis*, quibus concessa fuit: unde sæpè *Normannia* pro *Neustria* sumitur, seu vice versa, quamquam revera *Normannia* sit tantum pars *Neustriæ*, quæ ei tamen nomen antiquum eripuit.

66.
Austrasia
di-
strictus
& Pro-
vincia

Austrasia seu *Francia Orientalis* sub prima Regum stirpe latissimè extendebatur, sed postea angustioribus limitibus, nimirum *Scaldi, Mosa & Rheno* fluvij, ac *Vogeso* Monte ad *Austrum* coarctata fuit. Atque tunc dividebatur in superiorem & inferiorem. *Inferior Austria* complectebatur *Brabantiam, Hannoniam, tractus Leodiensem, Namurcensem, Luxemburgensem, Juliacensem, Eiffatiam, Vasoiam, & Flandriam* Imperialem cum Provincijs finitimis *Germania* inferioris: *Austrasia* verò *superior*, dicta etiam *Mosellanica* seu *Tullingia, Lotharingia* respondet, teste *Fabro Canterello*, cum alijs, & sæpè *Austrasia* dicta fuit *Austria* sub prima stirpe Regum *Francia*, teste *Hadriano Valesio* in notitia Galliarum, & *Austrasia* regni partes fuere etiam tunc *Suevia, Francia Orientalis, Bavaria, Turingia, Frisia*, pars ampla *Saxonia, & Belgica*
secun-

secunda, cum alijs Gallie Provincijs, sed postea pluries mutati fuere hujus regni fines, ut videre est in historijs horum temporum. *Vid. Bollandus in act. Sanct. p. 1, Febr. de Sigeberto Rege ad diem 1. Februarij fol. 208. & sequens.*

OBSERVATIO II.

De Pipino II. Herstallo seu Crasso, Duce III. Brabantia, Caroli Magni Imperatoris Proavo.

IN controversijs præcedenti observatione motis, ^{67.} *titulus Pipinus Regis B. Pipino Duci I. Brabantia* tanquam *Majori Domus* denegatus, hinc inde quæstionem movebat, atque responsis ^{Herstallus} inserviebat. Nunc in hac observatione *Pipinus II. Herstallus*, licet solâ *Majoris-Domus* potestate pollens, attamen ^{Major-Domus} *titulo Regis* honoratus, an per suum *Regis titulum* quæstiones ^{Regis} solvendo & oppugnantibus respondendo sit satisfactorius, ^{honora-} docebit descriptio modò afferenda.

• *Pipinus II. Dux III. Brabantia* Patre *Ansgiso S. Arnulphi Filio*, & Matre *Begga B. Pipini Ducis I. Brabantia* Filia ^{68.} *Grimoaldus Dux* prognatus, in Ducatûs Brabantia Dominio successit Matri *Begga Ansgiso nuptæ*. Quippe *B. Pipino Duce I. Brabantia*, & *Majori Domus Austrasia* anno 646. è vivis excedente, *Grimoaldus Filius Austrasia Majoris Domus* dignitatem obtinuit, & unâ Ducatum *Brabantia* hæreditavit, *Dux secundus Brabantia* factus. ⁶⁹

Verum, *Crimoaldo Begga Germano Fratres* odiò ^{*Pipinus Dux III. Brabantia*} quorundam interfectò, Soror *Begga* cum *Ansgiso* marito suo ^{*Herstallus*} res Brabantia aliquantùm temporis administravit; dehinc ^{*Secundus, dictus.*} Matri *Begga* successit Filius *Pipinus*, hujus nominis

46 *Prodromi Relatio II. de Pipinis Gallia Regibus &c.*

dux, & Dux Brabantia tertius Herstallus, ab arce à se exstructa, in loco *Herstall* inter *Leodium* & *Trajectum* ad *Mosam* sito, sic appellatus.

70. *Pipinus* iste *Crassus* seu *Herstallus* matrimonio sibi junxit *Plectrudem*, *Huberti* Ducis *Bavaria* Filiam, vitæ Sanctimoniâ celebrem, ex qua par filiorum *Dragonem*, (*S. Hugonis* Archiepiscopi *Rotomagensis* Parentem) & *Grimoaldum*, nec non *Noisburgam* filiam iustis nuptijs iustulit;

71. *Barlandus* in *Chronic.* *Ducum Brabantia filium tertium* *Silvium* nomine addit, asseritque *Grimoaldum* ob *Christi* fidem *Leodij* martyrium subiisse, *Silvium* appellationem Sancti meruisse, *Noisburgam* sepulchro *Dolonia* illatam miraculis claruisse, *Pipino* tamen Parente omnium liberorum ex conjugè *Plectrude* susceptorum funera vidente.

72. Anno circa 680. *Wulfualdo* Duce mortuo, *Pipinus Crassus* seu *Herstallus* majoris-Domus dignitatem in *Austrasia* obtinuit, *Berthario* Majore *Domus Neustriam* interim gubernante. At *Neustria* Proceres, à *Berthario* contempti, *Pipinum Herstallum* ex *Austrasia* evocatum, *Neustria* Majorem *Domus* constituerunt, *Pipino Crasso* seu *Herstallo* Præfecturam *Palatij Grimoaldo* Filio suo per *Austrasiam* cedente.

73. Sub tribus Regibus *Theodorico I.* *Clodoveo III.* *Childberto II.* *Pipinus Herstallus Franciam* gubernabat *Major-Domus II. Maj.* examussim optimus. *Theodoricus I.* Rex, *Clodovei II.* Filius *III.* à suo Fratre *Childerico* Rege in *Monasterium Dionysianum*, imposto *Danielis* nomine, relegatus, è *Monasterio* ad *Solium* (occiso anno 673. *Childerico* Fratre) evocatur, Ducibus tamen & Comitibus à Regum obedientia ob eorum inertiam jam deficientibus, ac *Majoribus-Domus* Regiam in omnia potestatem usurpantibus. Rexit *Theodoricus* annis 17. obiit 651. vid. num. 267. & sequent.

Clo.

Clodovens III. Theodorici I. Filius (Childeberto Fratre 74.
minore interea vitam privatam agente) regnum capeſſit *Sub Clo-*
 anno 691. *Pipino Herſtallo* pacifice Regiæ Domus Majora- *doveo III.*
 tum adminiſtrante. Rexit *Clodovens* Rex annis 4. obiit
 695. Vid. num. 265.

Childebertus II. Theodorici I. alter Filius Clodoveo III. ſuo 75.
 Fratri ſuccedit anno 695. *Pipino Herſtallo* Majore Domus *Sub Chil-*
 Franciam propugnante, hoſtes debellante, & orthodoxam *deberto*
 Fidem propagante. Rexit *Childebertus* annis 16. obiit *II.*
 711. Vid. num. 266.

Circa hæc tempora *Friſijs* in Franciam Orientalem irruen- 76.
 tibus, omnia ferro & igne vaſtantibus, *Pipinus Herſtallus* or- *Friſios*
 thodoxæ fidei propugnator acerrimus, collecta bellige- *fugati.*
 rorum valente manu, fortiter agit, vaſtatores armis adoritur,
 diſſipat, proſtigat, fugat, multis hoſtium millibus interno-
 cioni datis.

Deinceps cum valido ſuo exercitu in *Hollandiam* trans- 77.
 greſſus, *Wiltenburgum* (nunc *Trajectum*) arcta obſidione *Traje-*
 incingit, totis viribus invadit, incunſanter concutit, muni- *ctum ex-*
 menta, turres, murosque evertit, obſeſſos acerrimè reſiſten- *pugnat.*
 tes crebris inſultibus partim interimit, partim repellit, de-
 mum evictis munimentis Urbem armata manu glorioſè vin-
 cit, innumeris *Barbaris* immanè trucidatis; exinde *Friſii*
 univerſim ſubaſti, duras cervices demittere, ac parère *Gal-*
lis didicere, faſtuoſa libertate, nunquam exteris Principibus
 ſerviendi, oppreſſa.

Verùm *Pipinus* orthodoxæ Fidei propugnator & pro- 78.
 pagator Zelofus, bellò inclytus, Patriæ & Tyrannorum vin- *Pipinus*
 dex ſtrenuus, in *Alpaidis* nobilis & excellentis formæ mu- *II. in ve-*
 lieris fixos vetitosque amores incidit, & thalamo adul- *ritum a-*
 teram induxit, *Pleſtrude* piſſimâ uxore exeſſe juſſâ. *morem*
labitur.
Pleſtr-

48 *Prodromi Relatio II. De Pipinis Gallia Regibus &c.*

79. *Plectrudis* igitur ædibus *Pipini* exclusa, convalescit quæ
dis exul. dotis & rerum suarum erant, cum Filia *Noitburga* è *Gallia*
Coloniâ exul abiturians, Monasterium Ordinis *S. Benedicti* illic excitavit, filiaque desiderio virginitatis servandæ aliàs æstuantî, ingressum Monasterij persuasit.

80. Interea *Plectrude* *Coloniæ* exulante, nec non duobus
Alpaidis Filijs *Grimoaldo* & *Dragone* inopinâ morte extinctis, *Pipinus*
cor Pipi *Herstallus* vitam antehac laudatissimè actam, lascivâ *Alpai-*
ni II. *dis* consuetudine corripit: tot Tyrannis cæsis, tot urbibus
depravat subjugatis, tot gentibus domitis, uni mulierculæ victor her-
 bam porrexit; *Alpaide* spurci amoris telis animum *Pipinæ*
 expugnante atque rerum gestarum amplitudine gloriosissimo
Heroi, libidine nunc victo, dominante.

81. Nihilominus *Alpaidis* ante mortem peccatis, quorum
Alpaidis plena, indoluit: manus supplices ad cælum tetendit: ge-
penitentiam nas lachrymis rigavit: fastus morésque scelestos exuit:
agit. sacris votis, gemitibus, & precibus ad Superos placandos diu
 noctûque intenta. Denique ex aula egressa, & Mona-
 sterium (quod ære suo condiderat) ingressa, inibi longâ
 pœnitentiâ, & diuturnis lascivæ carnis macerationibus di-
 luit, quæ scedis libidinibus peccavit: prodigiosum certè
 Divinæ Clementiæ portentum.

Nonnemo Pœtarum in *Magdalena* virtutes per seriam
 pœnitudinem acervatas contemplatus, hunc pro epiphone-
 mate versum scripsit:

Si non peccasset, fecerat illa minus.

Idem de *Alpaide* dixerim: nunquam Monasterium
 suis expensis construxisset: nunquam post profusissimas
 lachrymas, mox iussâ valere aulâ, in Monasterio se condi-
 disse: non tantum vitæ rigorem ausa esset pœnitens *Alpai-*
dis: nunquam tantâ amaritudine admissi sceleris efferver-
 set:

set : nunquam tantâ austeritate noxiam carnem macerâsset, peccâcis ad tantas virtutes *Alpaidem* provocantibus.

Pipinum quoque renovatis moribus vitam in meliùs ^{82.} mutâsse, ac SS. *Wironem* Ordinis S. *Benedicti* Monachum *Pipinus* Monasterij B. V. *Maria* in Monte S. *Petri* Fundatorem, nec ^{II. æquè} non *Plechelmum Maildubiensem* Monachum & Episcopos, ^{pecuatis} nudis pedibus ad peccata confitenda accessisse, refert *Bollandus act. Sanct. p. 3. Febr. fol. 258. litt. B, E.* ^{indolet.}

Pipinus non solùm sua peccata, quibus se Veneris ^{83.} mancipium *Numini* inconciliavit, pœnitundine eluere, sed ^{Hadelin-} etiam bonitatem divinam sacrâ munificentia sibi propitiare, ^{num} operosè laboravit. Etenim in *Stabulensi* Ordinis S. *Benedicti* Monasterio cùm viveret *Hadelinus* Monachus nobilis ^{consulit.} *Aquisitanus*, scripturarum scientiâ & morum pietate famosissimus, pervenit fama Sanctitatis ejus, (inquit *Bollandus ad diem 3. Febr. fol. 375.*) ad aures *Pipini* gloriosissimi tunc temporis Regis, qui, ut Regina *Saba* ad veteris temporis *Salomonem*, ita ad istius pacifici ac sapientissimi *DEL* Ministri accurrit humilis mansionem, consilijsque saluberrimis ab eo, de subijciendo sese Regi Regum *CHRISTO*, & gubernando secundùm ejus imperium regno, ab ipsius mellifluo susceptis eloquiò, suffragiòque quarundam, quæ adhuc à provisoribus loci tenentur, villarum concessio, gaudens de beati viri colloquiò se se reddidit palatio. Vid. *Bollandus c. I. litt. D.*

Spectavimus hucusque *Pipinum Crassum seu Herstallum* ^{84.} primitus Principem examussim optimum, postmodum è ^{Non reij-} rota præcipitem actum, & vergentem in casum, denique se- ^{cit legi-} riò pœnitentem, nec non totum ab Episcopis virisque Re- ^{timos} ligiosis dependentem. Attamen *Ranbeck in Calendario Be-* ^{Filios.} *nediect. ad diem 12. Septembris ex Baronio commemorat*, quòd *Pipinus s. Suibertum* Ordinis S. *Benedicti* Monachum *Bear-* *mensensem*, postea Abbatem *Dacorensensem*, denique Episcopum

Werdensem, & in extremis saniora suadentem, rejecerit, legitimis ex *Plectrude* Conjuge Filijs *Carolus*, *Martellus* postea dictum, ex *Alpaide* natum & Nothum, testamento moribundus antetulerit. Verum cum *Ranbeck c. l. ad diem 30. Octobris ex Surio* referat, *Dragonem* & *Grimoaldum*, Filios *Plectrudis*, inopinâ morte extinctos esse, *Pipino* etiamnum vivente: insuper cum nec *Albicius* ac plerique Genealogici alios filios præter *Dragonem* & *Grimoaldum* schemati Genealogico *Pipini Herstalli* inferant, iste legitimis ex *Plectrude* Conjuge filijs, mortalitate jam absolutis, *Carolus* testamentò anteferre haud potuit.

85. *Vidit omnium ex Plectrude natum funera.* *Barlandus in Chron. Ducum Brabantia fol. 10.* adducit *Silvium* ex *Plectrude* Filium tertium, ut *num. 80.* memini: addit tamen omnium ex Conjuge *Plectrude* liberorum funera *Pipinum* vidisse, adeoque nulli ex Conjuge *Plectrude* Filio *Carolus* testamento antetulisse.

86. *Carolus sui Successorem instituit.* Quare *Pipinus Herstallus* seu *Crassus Gallia major-domus* & quasi Rex Regum die 16. Decembris annò post Christi natales 714. regiminis 27. fatò defunctus, nullo amplius Filio, ex *Plectrude* natò, in vivis superstite. *Carolus*, postea *Martellus* dictum ex *Alpaide* progenitum, constituit sui Principatûs Successorem, & quidem coram convocatis Palatinis, Proceribus, nec non Urbium Primoribus, hisque citra contradictionem consentientibus. Cum Regni primæ notæ viri *Pipinum Herstallum* suspicerent ut Regem, & reverà non *Gallia* Reges ipsi, sed ipse *Gallia* Regibus imperaret.

87. *Pipinus II. passim Rex appellatur.* Hinc passim Rex nominatur, ut in vita *S. Plechelmi*, & in vita *S. Hadelimi* apud *Bollandum p. 3. Febr. fol. 248.* Sic apud *Mabillon. in act. Ord. S. Benedicti sac. 3. p. 1. f. 610.* legitur, quòd *S. Willibrordus* Ord. *S. Bened.* Monachus & Episcopus. *Trajectensis* phanatica Numina extirpaverit, Simulachro-
rum

num mancipia libertati Christianæ asseruerit, atque imper-
territus vanissimum idolorum cultum *Radbodo Frisonum* Re-
gi in faciem exprobraverit: *quemvis autem Rex nolvisset ve-*
ritatis Prædicatori credere, tamen ad Pipinum Francorum Re-
gem misit eum cum honore, nimirum S. Willibrordum. Sic
apud *Bollandum* die 2. Februarij in vita S. *Hadeloga* fol. 305.
Pipinus Herstallus Rex nominatur, quia Major Domûs cùm
esset, Regnum Francorum (inquit) universum, Regesque
ipso regebat, sæpè idè in Sanctorum vitis Rex nominatus,
at & ipsius Filius *Carolus Martellus*. Idem repetit *Bolan-*
dus ad diem 3 Febr. fol. 357. in annot.

Quia igitur *Pipinus* aliquis Galliæ Rex (qualis etiam ^{88.}
Pipinus Herstallus scribitur) *Hariolphum* Fundatorem Mona- ^{Noncon-}
sterij *Elvacensis* Patrem salutavit: Monasterio *Benedicto-* ^{vixit B.}
burano perpetuæ libertatis privilegia concessit: donationem, ^{pho &c.}
à S. *Wisterpo* Episcopo Augustanæ Ecclesiæ Cathedrali fa-
ctam, confirmavit; Ex vita S. Magni SS. *Columbano*, Gallo &
Magno convixit: atque Monasterium *Faucense* fundavit &c.
Hæc autem gesta, quia integro sæculo inter se sunt sejuncta,
dubiratur, an ex ijs vel nulla, vel aliqua *Pipino Crasso* seu
Herstallo attribuenda? Respondetur, nihil de gestis primùm
memoratis *Pipino Crasso* seu *Herstallo* convenienter aptari;
quod lucidè declaratur per ejusdem *Pipini* tempus regiminis,
& per aliorum, de quibus movetur dubium, ætatem cum *Pi-*
pini regiminis annis comparatam.

Anno 680. *Vulfoaldo* Duce mortuo, *Pipinus* II. *Crassus* ^{89.}
seu *Herstallus* Majoris Domûs dignitatem in Austrasia ^{Pipinill.}
(quam postea cessit Filio *Grimoaldo*) obtinuit: deîn anno ^{atq. om-}
687. totam *Franciam* annis 27. mensibus sex gubernavit, ^{paratur}
vitâ functus die 6. Decembris anno 714.. B. *Hariolphus*
Monasterium *Elvacense* fundavit circa annum 754. & an-
num 764. ex relatione I. num. 1.

Privilegia perpetuæ libertatis Monasterij Benedictoburani à Pipino Rege circa annum 750. fuerunt impetrata. Donatio Ecclesiæ Cathedrali Augustanæ à S. *Wicterpo* Episcopo Augustano est facta circa annum 752.

90. Quia igitur *Pipinus II. Crassus seu Herstattus* jam anno
Cum ata- 714. id est ad initium sæculi octavi mortalitatem posuit,
te S. Wi- post medium sæculi octavi *Hariolphum* Monasterij Elvacen-
Herpi, sis Fundatorem non salutavit Patrem : nec Monasterio Be-
dictoburano perpetuæ libertatis privilegia concessit : deniq;
nec donationem Ecclesiæ Cathedrali Augustanæ, à S. *Wicterpo* Episcopo Augustano factam, confirmavit.

91. Ex simili ferè calculatione ostenditur, *Pipinum Crassum*
Cum ata- seu *Herstattum* SS. *Columbano, Gallo & Magno* non convixisse,
te S. Co- nec *Faucense* Monasterium fundasse aut dotasse. SS. *colum-*
lumbani, *banus & Gallus* ex Hibernia egressi in Gallias venerunt anno
590. Iste mortem obiit 624. vel 644. Ille 615. ex part. 1.
fol. 74. Idcirco *Pipinus Crassus seu Herstattus* anno 680. &
687. id est ferè ad finem sæculi septimi Major-Domus seu
summus Gallia Præfectus SS. *Columbano & Gallo*, aut non nisi
infans, aut omnino non convixit, istis ad finem sæculi sexti
& ad initium sæculi septimi viventibus.

92. Quod S. *Magnum Algoix Apostolum, & Monasterij*
Cum ata- *Faucensis* extructionem concernit, calculatio deducitur ex
te S. Mag- part. 1. class. 1. sect. 10. & ex num. 57. suprâ positò; ubi, si
ni. vita S. *Magni* à *Theodoro* ejus peregrinationis (ut dicitur)
comite conscripta statuatur veritatis historicæ regula, se-
quitur, SS. *Wicterpo* & *Tossoni* Episcopis Augustanis, circa
medium sæculi octavi constitutis, S. *Magnum* fuisse coævum,
cui proin *Pipinus II. Crassus* seu *Herstattus* jam ante medium
sæculi octavi demortuus, nullam vel conferre gratiam, vel
Monasterium *Faucense* fundare, aut dotare, potuit. Ideoq;
inquirendus est alius *Pipinus Gallia Rex*, qui Historicorum
autho.

authoritate Monasterium *Faucense* dotavit, diplomate munivit, atque ad hoc Monasterium dotandum munificam *S. Wischerpo* Episcopo Augustano manum porrexerat: *Theodoro*, seu potius Pseudo-Theodoro, gesta *Pipini* & *SS. Wischerpiac Magni* adunante.

OBSERVATIO III.

De Carolo Martello Duce IV. Brabantia, Caroli Magni Imperatoris Avio.

Quamvis *Carolus* (*Martellus* dictus) *Pipini Crassi* seu *Herstalli* & *Alpaidis* Filius, controversiæ primùm insinuatæ, atque alijs hinc decidendis, non inserviat: attamen ob memoratum *Pipinum Crassum* Patrem *Caroli*, & *Pipinum* Brevem Filium *Caroli*, nec non ob Genealogiam *Caroli Magni* Imperatoris, à *Pipinis* deductam, accuratè observandam, *Carolus Martellus* prætereundus non est, sed necessariò *Pipinis* intermiscendus.

Carolus iste non quidem *Gallia* Rex, sed *Major-domus*, & *Gallia* Regum Rex tanta generositate *Saracenos* profligavit: Religionis hostes comminuit: Ecclesiam Romanam propugnavit: factisque adeò generosis excelluit, eminuit, ut inde nomine *Martelli*, (*Martel* enim linguâ nostrate *Sammer* sonat, inquit *Barlandus Chronic. Brabant fol. 14.*) appellari meruerit, ideoque *Carolus Martellus* nominatus sit, verè Mars Gallicus, *Saracenorum* ac *Hæreticorum* *Mallens*.

Anno reparatæ salutis 714, die 16. Decembris, & Præfecturæ anno 27. *Pipino Herstallo* *Caroli Martelli* Patre mortuo, illius Nepos *Theodebaldus*, *Grimoaldi* è legitima uxore nati, filius, jam sibi videbatur sui *Avi* Præfecturam stabili possessione adeptus, *Plectrude* Avia velis remisque laborante.

Est quantocyùs *Austrasios* inter & *Neustrios* diffidium aded ferox fuit exortum, ut utrimque collecto exercitu prælium hostile fuerit commissum; *Neustrij* autem campum & triumphum consecuti, *Ragenfredum* contra *Austrasios* in prælio victos in *Majorem-Domus* eligunt, atque Sociale cum *Rasbodo Friso* pacis fœdus pangunt, *Carolo Martello* interim *Colonia* anno 715. sub custodia *Plectrudis* Novercæ latitante

96. *Carolus* è custodia turbulentiſſima tempeſtate, *Carolus* è custodia anno 716. emissus, à solis quidem *Austrasiis* assumitur quantâ autem cum lætitiâ sit exceptus, ex annalibus Metensibus ad annum 715. *Bollandus* ad diem 20. Febr. fol. 212. list A. ita exprimit: Tunc veluti, cùm sol radios præclaro eclipsim ad modicum passos cuncto exeritorbi, sic *Pipin. Carolus* dignissimus hæres, languentibus & penè desperantibus de salute populi, robustissimus defensor illuxit. U autem apertè cunctanti plebi apparuit, tanto favore, tantâque gratulatione ab universis susceptus est, ac si dominator eorum *Pipinus* ad eorum consolationem revixisset.

97. *Carolus* è novercali custodia elapsus, & nunc libertati assertus, atque *Dux Austrasiorum* constitutus, à *Chilperico Gallia* Rege, & *Ragenfredo* *Majore-Domus* valido milite aggreſſitur, dubio Marte aliquamdiu pugnatur, denique *Carolus* campo cedere cogitur, ejus exercitu cladem nonnihil sustinente.

98. *Verùm* ſequenti ſtatim anno 717. die 21 Martij vices rependens, conflictum iteratò tentat, cum *Chilperico* Rege & *Ragenfredo* *Majore-Domus* ad *Vinciaceum* generoso animo depugnat, turbatis equitum peditumque ordinibus, aliquod mille trucidat, ceteros fugat, *Ragenfredo* & *Chilperico* Rege *Parisiis* usque fugam capeſſentibus.

99. *Obtentâ* tam glorioſâ Victoria, *Carolus* captivis ſecum ductis, ſpolijsq; hoſtilibus læcupletatus, inſignis Victor in *Austra-*

Anstrafiam reversus, anno 718. cum triumphante exercitu *Coloniam* movet, Urbem armis occupat, thesauros *Pipini* Patris à *Plectrude* Noverca sibi tradi curat.

Deinceps in *Saxoniam* irrumpit, vi invalida resistentem ^{100.} *Saxones* memorabili velocitate & felicitate obterit, totamque Pro-^{profligat.} vinciam sibi subjicit, Saxones infestissimos accolae egregie contundens.

Anno 719. in Sueffionensi ditione *Chilpericum* Re-^{101.} gem & *Ragenfredum* cum *Eudone* Duce *Aquitania* instauratà ^{Fit Prin-} rursus acie devictos in fugam conijcit; castra ad urbem *Au-* ^{ceps totius} *reliansem* ponit, & *Chilpericum* Regem sibi ab *Eudone* Duce *Francia.* *Aquitania* traditum anno 720. *Noviomum* abducit; quo vitâ functô, *Theodericum* Regem *Gallia* constituit, jam Princeps *Neustriorum* & totius *Francia* factus.

Anno 721. *Ragenfredum* insecutus, Urbem *Andegaven-* ^{102.} *sem* expugnat: *Eucherium* Monachum *Gemmericensem* *Ande-* *Aurelianensibus* Episcopum concedit, *Eucherio* sedecim ^{gavum} ferè annis Ecclesiam *Aurelianensem*, antequàm *Coloniam* ^{expug-} in exilium amandaretur, administrante, ^{nat,}

Barbatorum innumeræ multitudini, quæ *Franciam* in-^{103.} gressa erat, ut per *Francorum* oppressionem sibi aditum ad *Urbem* *Urbium* aperiret, & *Mahumesis* Sacrilegia *Romanis* ^{Urbem} altaribus inferret, *Carolus* ceu vivum spiransque Religionis ^{studen-} orthodoxæ scutum se opposuit, strinxit gladium, ac ^{dum,}

Anno 732. mense Octobri die Sabbati in *Aquitania* ^{104.} prope *Pictavium* Civitatem auxiliaribus *Luisprando* Longo-^{Prope} bardorum Rege, *Lanfredo* Alemanniæ & *Utilone* Baviaræ ^{Picta-} Ducibus stipatus, trecenta septuaginta quinque *Saraceno-* ^{vinum,} rum millia uno die, atque uno prælio obtruncavit, quin-^{105.} gentis solum ex Christianorum exercitu desideratis. ^{Et in}

Anno 737. die Dominica *Saracenos* iterum junctis *Narbo-* *visigothis* *Narbonensem* Provinciam infestantes, ac ^{cuncta} *ferro* *Prov.*

ferro ignéque populates, apud *Byrram* fluvium penitus ac internecionem delevit, ipso Rege *Saracenorum* interempto

106.
*Coronam
Regiam
detrectat*

Quare *Carolus* bellatorum Profligator, *Saracenorum* terror, suæ gloriæ æmulorum & obtrectatorum domitor postquam *Saracenos* aliosque hostes oppressit, Rebelles Regni compescuit, vicinos Barbaros debellavit, suisque memorandis victorijs ingentem sibi gloriam comparavit, idcirco *Francia* Proceres Triumphatori meritissimo coronam Regiam detulerunt, *Carolo* tamen generoso animo coronam detrectante, seque malle *Regibus* imperare, quàm esse *Regem*: respondente.

107.
*Regibus
imperat,*

Et verissimè ipse solummodò *Major-Domus* absque sceptro & diademate regio *Regibus* imperavit: pro suo arbitrio *Reges* de suo throno deposuit: depositos postliminiò ad thronum evexit: fugatis, è fuga retractis, regia insignia restituit: custodiæ mancipatis, è custodia eductis, libertatem & regiam coronam contulit. *Theoderico* II. Rege anno 737 mortuo, solus tempore interregni quinque ferè annis cum suis duobus Filijs *Carolomanno* & *Pipino* regnum gubernavit, idibus Octobris mortuus anno 741.

108.
*Summos
Pontifi-
ces,*

Non minori gloria, qua *Carolus Franciam* tutatus, Ecclesiæ Romanæ opitulatus est. Summis Pontificibus *S. Gregorio* II. & *S. Gregorio* III. attestantibus, dum ille in sua Epistola, anno 723. exarata, *Carolum gloriosum Filium. in Christo dilectissimum, Religiosa mentis affectum gerentem, Deo dilectum nominat*: iste verò in sua epistola apud *Bollandum ad diem 22 Februarij fol. 212. Carolum Filium excellentissimum, charissimum & Christianissimum, amatorem Filium B. Petri Principis Apostolorum, suum post DEUM confugium appellat.*

109.
*Et S. Bo-
nifaciu
adjuvat.*

Baronius asserit, *S. Gregorij* III. maximum esse de eodem *Carolo Martello* præconium, quòd tum DEI, tum ejusdem *Caroli* opitulatione, *S. Bonifacius* centum millia Paganorum ad Christianam Religionem suscipiendam convertisset :

viset: ut planè de ipso (occulta licet & incognita nobis
sint Divina judicia) salutem cum pijs Regibus consecutum
existimare liceat.

Unde S. Bonifacius à *Carolemanno Caroli Martelli Filio* ^{110.}
poposcit, ut Christianæ Religionis culturam, quam *Carolus* ^{Honorat}
cepit, & excoluit, ipse quoque excoleret; ita enim *Olebo-* ^{cur à}
rus apud *Boilandam* die 20. *Februarii* fol. 212. scribit: Per *facio.* ^{S. Boni-}
idem tempus *Carolo* Duce glorioso temporalis vitæ cursum
„consumante, Filij ejus *Carolemannus* & *Pipinus* in Patris
„successerunt imperium; sed, quia ad nutum *Carolemanni*,
„qui majoris ætatis erat, omnia paterni Regni jura dispo-
„bantur, hunc S. Bonifacius adiens, Præsulisque Apostolici
„scripta deferens, omnino poposcit, ut Christianæ Religio-
„nis culturam, quam Pater (NB. *Carolus Martellus*) ejus
„promptissimo animo cepit, & excoluit, ipse quoque pro
„DEI amore, suique Regni stabilitate, nec non pro com-
„muni omnium sibi subjectorum salute eodem animo exco-
„leret. His ille precibus quasi divino affatu compunctus,
omnes sub imperio suo degentes, Laicos simul & Clericos
à Christiana Religione deviantes, tam Regali quàm Cano-
nica authoritate ad vitam justitiæ revocare studuit.

Sic *Caroli Martelli* Ecclesiæ Romanæ protegendæ Zelum ^{111.}
inspicientes *Ludovicus Pius* & *Carolus Magnus* Imperator, ^{A Ludo-}
eandem defensionem, quam Ecclesiæ S. *Petri* *Carolus Mar-* ^{vico Pio.}
tellus præstitit, suis Filijs commendârunt: Et quidem *Ludo-*
vicus Pius hisce verbis: Super omnia autem jubemus at-
„que præcipimus, ut ipsi tres fratres eam & defensionem
„Ecclesiæ S. *Petri* simul suscipiant, sicut quondam à Proavo
„nostro *Carolo*, & Avo nostro *Pipino*, & beatæ memoriæ
„genitore nostro *Carolo* Imperatore, & à nobis postea sus-
„cepta est.

H

Qua

112. *A Carolo Imper.* Quædam enim verba *Carolus Imperator* in charta divisionis regni Ecclesiam S. Petri cum filiis commendari reperit: Super omnia autem, inquit, jubemus, ut ipsi tres Fratres curam & defensionem Ecclesie S. Petri simul suscipiant, sicut quondam ab Avo nostro *Carolo*, & beata memoria genitore *Pipino* Rege, & à nobis suscepta est.

113. Præterea elucet ex eo erga *Carolum Martellum* propemodum Et à suis sus *Pipini* Filij & Nepotam amicus, & constans veneratio posteris. nis studium, quod *Pipinus Caroli Martelli* Filius Gallie Rege Filio suo nomen *Caroli* imposuerit: *Carolus* Imperator primogenitum Filium ex *Hildegarde* susceptum, suo ac Avocabulo nuncupaverit: *Carolo* autem *Caroli* Imperatori Filio absque stirpe defuncto, *Ludovicus* Pius *Caroli* nomen in uno ex Filiis suis renovaverit: cumque *Ludovicus* Pius quatuor progenerasset filios, *Lotharium* Imperatorem, *Bipinum* Regem Aquitanie, *Ludovicum* Regem Germanie, & *Carolum Calvum* Regem Francie occidit, quisque ex ijs filio alicui à se genito *Caroli* nomen indiderit, ut in posteriviveret præclarissimum *Caroli* nomen, haud ullo tempore extinguendum.

114. *Caroli Martelli obitus.* Ceterum *Carolus Martellus*, id est, malleus, Major Domus, Francorum, Namocæ Comes & Dux Brabantie fortissimus, postquam in Francorum Provinciis cuncta proprio arbitratu gubernavit, Saxones, Alemannos, Frisios, Bavarios non semel perdomuit: Galliam ferè totam in sui ditionem redegit, Saracenos ex Hispania in Gallias irruentes ad interuersionem profligavit: Ecclesiam Romanam generosè propugnavit, demum gloriose obiit idibus Octobris, anno 741.

Genitum autem *Carolus Martellus* quatuor liberos, *Carolomannum*, *Pipinum*, & *Hiltrudem* (postea Utionis Ducis Bavarie Conjugem) ex *Känehilde* atque ex *Sonechilde* a

Sua

Sunechilde Boja Grifphonem, Unius adhuc filiz Pater *Caroli Martellus* legitur, nimirum *S. Hadeloge*, al: *Hadelonge* Ordinis *S. Benedicti* Abbatissz Monasterij *Kitzengensis* Diocesis *Herbipolensis*, de qua videatur *Bollandus ad diem 4. Februarij fol. 303. & sequens*.

Porro ante mortem *Carolus Martellus* Francorum Principatum contulit duobus Filijs *Carolomanno* natu majori & *Pipino* natu minori, *Grifphone* Filio natu minimo excluso; attamen brevi post ex Matris *Sonechildis* consilio duobus fratribus bellum indicente, atque *Landunum* occupante.

At *Carolomannus* & *Pipinus* protinus collecto exercitu *Landunum* obsidentes, urbem & *Grifphonem* Fratrem capiunt, captumque in novo castello, juxta *Arvernium*, al: *Silvam Arduennam* sitò, custodiz mancipatum, usque ad Monachatum *Carolomanni* securè custodiunt: sed postea elapsus rursus *Pipino* bellum movet, *Saxones* concitat, *Bojcam* conturbat, turbulenta & seditiosa molimina huc illucque excitat, donec nova moliturus, & in *Italiam* contendens à *Pipini* militibus interceptus ac interemptus occubuit. De quorum *Grifphonis*, *Carolomanni* & *Pipini* gestis propediem plura.

OBSERVATIO IV.

De Carolomanno Patruo, & Pipino III. Caroli Magni Imperatoris Parente.

Carolomannus & *Pipinus Namurci* Comites ac *Brabantia* Duces post obitum *Caroli Martelli* Patris principatu Majoris Domus sive Palatij comitatu potiti, aliquamdiu absque Rege *Galliam* administrabant; dein *Chilperico Theodorici* bernant.

rici filio diadema Regium deferebant : Regni verò provincias inter se dividebant pro suo arbitrio, nec consensu, nec consiliò Regis *Childerici* ad id requisitò.

118. *Et inter se divi-* Itaque (*inquit Tritemius de origine Francorum fol. 94.*)
dunt. communi decretò *Pipinus & Carolomannus* diviserunt inter se omnes totius Regni *Francorum* provincias in eo loco, qui nuncupatur vetus *Pistavis*. In qua divisione *Carolomannus* *Austrasiam*, *Alemanniam* & *Thuringiam* affecutus est sorte, quarum Provinciarum per pagos & urbes ista sunt nomina.

119. *Austra-* Treveris cum *Mosellanis*, *Metis* cum *Austrasijis*, *Leo-*
dia Caro- *dium* cum *Namurcis*, *Brabantinis*, *Hollandinis* inter mare
lomanni- & *Rhenum*, *Colonia* cum *Tungrensibus*, *Batavis*, *Menap-*
dominiis. *pijs*, *Phrisijs* & *Hogijs*, qui nunc sunt *Westphali*, *Mos-*
guntia cum *Cisrhenanis*, *Vangionibus*, *Neometibus*, *West-*
rasijs & *Cynonotis*. *Argentina* cum *Alsatibus*, *Coloniis*
 cum *Alemannis*, *Helvetijs*, *Rauricis*, *Curienfibus*, & quæ
 hodie nuncupantur *Talesij*, *Würtzburg* cum *Suevis* *Francis-*
cisque *orientalibus*, in quibus sunt oppida & urbes *Nüern-*
berg, *Babenberg*, *Forchheim*, *Winsheim*, *Hallis* & multi
Comitatus, *Sweinfurt*, *Cotenburg*, *Franckenburg*, castellum
Sebalstein, *Wicharsheim*, *Wardheim*, & alij plures
Bavaria cum urbibus *Ratisbona*, *Vivario*, *Driopoli* & alijs
Thuringia & *Saxonia* cum tota penè *Germania* *Carolomann-*
no contigerunt, in quibus singulis fermè Provincijs aut *Duces*
 aut *Comites* rempublicam sub potestate *Francorum* administrabant, Principum nutu amovibiles.

120. *Pipinus* autem in ea divisione affecutus est *Burgun-*
Neustria *diam*, *Westriam*, Provinciam *Aquitaniam*, *Campaniam*
Pipini *Wascaniam*que & quidquid illis interjacet, quarum Pro-
dominiis. *vinciarum* per agros & urbes ista sunt nomina. In *Burgundia*
 quidem *Lugdunum*, *Vienna*, *Avinion*, *Bisuntium*, *Lofanna*,
Valentia, *Massilia*, & quidquid hodie in *Sabaudia*

& Delphinatu continetur. In Westria, Parisius, Cabilona, Tullium, Turonum, Cathalonia, Tholosa, Cotomagus, & quidquid per totam est Galliam, Rhenus, Aurelianus, Suesionis, Belvacus, Blesus, Ambianis ab Hispanijs usque ad Scaldem fluvium. Hac divisione inter se facta *Pipinus & Carolomannus* domum sunt reversi, Hæc ex *Trishemio* cap. 1.

Interim *Carolus Martellus* vix mortuus resuscitavit spem ^{121.} dominandi, hæcenus sepultam in animis averfantium sub-
jectionem Francorum. *Hunaldus*, al: *Himoldus* Aquitaniz *Pipinus* ^{Carolo-}
Dux, *Theobaldus* Alemanniz Dux, *Gripho* Frater (in di-
visione hæreditatis præteritus) instigante *Sonechilde* Matre ^{sus ho-}
tumulavêre. *Utile* Bavariz Dux ipsemet sibi Francorum do-
minium in *Bojos* ascivit. Sed *Carolo-* ^{manus &}
Brevis unitis viribus rebellantium vires confregeêe, seditio-
forum motus oppressêre, de omnibus hostibus suis trium-
phum retulêre magnanimi Victores, strenui *Caroli Martelli*
Patris æmulatores, nec non fortissimi subjectionis pristinz
instauratores.

Quare ante omnia junctis auxilijs ad recuperandam ^{122.}
Aquitaniâ *Hunaldum* al: *Himoldum* hujatis Provinciz Du-
cem aggrediuntur: sed minaci exercitu confestim territum, ^{Hun-}
& pacem exorantem, in gratiam recipiunt, Provinciam absque ^{al-}
fuso sanguine sese potestati *Carolo-* ^{man-}
manni & *Pipini* sub-
mittente.

Recuperatâ *Aquitaniâ* *Griphonem* Fratrem ex *Sone-* ^{123.}
childe natum adoriuntur, qui in divisione paterna se exclu-
sum indignissimè ferens, *Carolo-* ^{Gripho-}
manno & *Pipino Brevis* bel-
lum præcipiti animo indixerat, atque *Sonechilde* Matre, ut
paterni testamenti injuriam vi armatâ vindicaret, stimulis
agente, *Landunum* occupaverat. Itaque *Carolo-* ^{nem Fra-}
mannus & *Pipinus* quantocyùs urbem oppugnant, expugnant, *Gripho-*
nem

sem capiunt, fraternâ tamen necessitudine & ætatis lubrico
(*Gripho* enim duodeviginti annuum necdum attigerat)
permoti, captum ad *Ardennæ* saltum in novo Castro, cu-
stodiendum mittunt, vitâ juvenili condonata.

124. Posthâc *Alemannia* motibus potentes & properè com-
Aleman- pressis anno 743, *Carolomannus* cum exercitu in *Bavariam*
nos & U- contendit, *Uilonem*, Regio nomine assumpto, jugum *Fran-*
tilonem *corum* excutientem, debellaturus. *Uilo* virium suarum
Bojaria confidentiâ animatus, ad fines Provinciæ se armatum op-
Duces. ponit, & cis *Lycum* fluvium se sistit, *Francorum* exercitu trans
Lycum stante, sicque ambo exercitus in Lyci utrimque ripâ
conspectui mutuo expositi, aliquot diebus, morabantur, ne
manus confererent, fluvij solùm alveo divisi. *Franci* tan-
dem *Bojorum* convitijs irretiti, & moræ impatientes, noctu
locis non bene custoditis fluvium celerrimè pluribus agmi-
nibus trajciunt, pariceleritate castra Boica invadunt, atque
multorum suorum sanguine, sed ingenti cum *Boicorum* stra-
ge victoriâ potiuntur; *Uilone* paucis comitantibus ultra
Ocnum diffugiente.

125. *Uilone* fidem subjectionis spondente, *Carolomannus* ex
Ac Saxo- *Bavaria* in *Saxoniam* irrumpit, magna clade *Saxones* afficit,
nes. nec non castro (nunc urbe Episcopali) *Osnabrug* in pote-
statem recepto, primarium Saxoniz Comitem *Theodoricum*
rebellem ad obsequium reducit; ac anno posteriore iterum
foedis fragum decollari imperat, alijs quoque quibusdam &
in *Saxonia*, & in *Alemannia* barbarum primipilis è medio
sublatis.

126. Anno 747. *Carolomannus* (verba *Trithemij de origine*
Carolo- *Francorum* fol. 95. mea facio) Princeps *Francorum* nobilif-
mannus simus Major Domûs Comes Namurcensis & Brabantiz Dux
Prin eps natus. ac Vice-Rex Germaniz, Treviroium quoque Me-
& pote tensium, Wormaciensium, Spirensium, Argentinenſium,
ſtate Rex resignat. *Basi-*

Basilienſium, Conſtantiſium, Alemannorum, Suevorum, Bavarorum, Helveticorum, Auſtraliſium, Francorum Orientalium, Thuringorum, Phriſonum & Saxonum, Præfectus & principalis unicus Dominus ſolus, pô tens & metuendus omnia Fratri ſuo dimiſit.

Itaque *Carolomannus* lubens volensque Principatu ^{127.} *Monachus* (duodecim olim Regum Ma jeſtatem explente) exutus, *chus* Be humili cucullo omnem pompam involvit, Regni curis in *nediſtis* *Pipinum* fratrem rejectis. Primitus in monte *Soraſte* S. Be *ſit in* *nediſti* legibus mancipatus aliquamdiu religioſſimè vixit; ^{monte} *Soraſte* ſed hîc loci crebris amicorum viſitationibus honoratus, ſa ^{& Caſino} *Cafino* lutationum officioſarum impatiens, poſthàc in monte *Cafino* ignotus Monachum egit: in huiatis Monasterio latebris latitans triumphalem priſtinam ſuam gloriam ſepelivit, infra mediaſtinorum fortem abjectus, culinæ famulitium obje.

Pro aula ollæ, pro chlamyde lacinix; pro lancea lan ^{128.} *Acoquo* ces, fumus, nidor, fuligo *Carolomannum* fatigavit. *Pipini* *impactas* *alapas* *ſuſcepit.* Galliarum Regis Frater Germanus, *Caroli Magni* Imperato ris Patruus, ſagb togæque inclytus ligna ſindebat, focum ſtruebat; catinos fricabat, coquinaria vaſa, quæ cluebat, re verentiùs quàm Imperialia inſignia tractabat, pulchrior ſibi in fuligine quàm in diademate viſus; imò recentes alapas, ſibi à coquo impactas, quieto ſtomacho concoxit, quippe non verbis tantum, ſed etiam verberibus objurgatus, una vice iterum ac tertio alapam inſigenti, (cui de nomine ignotus erat) nihil reſpondit, niſi *indulgeat tibi Deus frater, & Caro lomannus.*

Ex Palatinis quiſpiam, qui cum *Carolomanno* S. Bene ^{129.} *Alius* *vindicat.* *dicti* regulam juraverat, & in partem culinæ cum eo coive rat, conſpectâ rei indignitate accenſus, atque injuriam ab adipato & mucido verna tor gentium Dominatôri ac *Galliæ* *Regi* illatam ulturus, arrepto pilo agreſtis coqui humeros egre-

egregiè contundit, ac in hujuscemodi verba erumpit: *Ne Deus tibi parcat serbe nequam, nec Rex Carolomannus tibi indulgeat.*

130.
*E culina
amove-
tur.*

Perculit hæc quiritatio autes administrorum. Quamobrem re ad Abbatem delatâ, *Carolomannus* multum deprecando, ne quid regio nomini pridem ejurato quidpiam tribueretur, equidem *abjectam in domo Dei esse* obtinuit, coque tamen suo iterum iterumque congeminationis precibus supplicans, culinæ servitium haud ampliùs impetravit, sed culinâ exesse, etiam contrâ, quàm maluit, jubetur, & opilionem agere.

131.
*Opilio-
nem agit.*

Quare à culina ad caulam promptus, serenior ibi facie, quàm in palatio fuit: tot gentium antea Domitor, nunc gregis ovium *Dux*, armentis præest, Regiâsque curas pecori impendit, sacris meditationibus inter pascuas oves quotidie faginatus.

132.
*Pro ovi-
bus ipse
se in præ-
dam of-
fert.*

Accidit, ut prædones vi gregem *Carolomanni* palàm involarent, unam alteramve ex ovibus abigere conati. *Carolomannus* composito in omnem eomitatem vultu legitimus & nequaquam mercenarius pastor, ut oves servaret, se suâsque vestes prædonibus exposuit; de me, inquit, quod placet, statuere, quantum per *Nomen* licet, statuite, nihil pugno: pecustutelæ meæ commissum, dum vivo, rapi non patior. Prædones accepta conditione oblatâ, ne pilum quidem pecoris vellunt, at ab armentis ad custodem versâ, omni eum veste spoliant, *Carolomanno* suæ vocis & gravitatis vi sola femoralia prædonibus extorquente. Seminudus igitur opilio cum grege Monasterium revisens, Abbati factum enarrat, & licet intimè penetraret Præfulem inusitatum virtutis exemplum, asperius tamen increpitum, ac seminudum alio iterum cultu lectum ad munus suum & ovium magisterium remittit.

Non

Non multum temporis intervenerat, dum agnus agnos suos per lœta camporum pascua ductos, sub noctem ad ovile reducit, unamque ovium tibiâ luxatâ ægerrimè pedem trahere deprehendit; veritus, ne sitardiùs cum affecto pecore incedens, ad locum destinatum seriùs remearet, compassus ovis *Carolomannus*, claudicantem illicò humeris decussatim iniicit, gregemq; suum ritu legitimi pastoris persequitur, & quamvis inter itinerandum lotiò ac sordibus fœdè perfusus, gratam farcinam nequaquam deponit, quasi jam modò ornatus aureo vellere Comes, domum redux.

133.

*Ovis
latic
humeris
injeclam
portat.*

A pascendis ovibus, inde ad pastinandas vineas *Carolomannus* transferebatur, ubi potentissimus Rex diuturnis laboribus & infimi muneris curâ perfunctus, vernili vinearum culturâ reliquum vitæ studiosissimè transegit.

134.

*Vineas
colit.*

Denique jussu Abbatis sui legationem obiturus in *Francia* (summâ rerum *Italia* sic urgente) amandabatur, ut summum Pontificem, *Pipini* Regis Fratris sui operâ, & *Longobardorum* Regem conciliaret; cùmque negotium moras traheret, ex Aula in Coenobium *Vienna Galliarum* se contulit, rei exitum præstollaturus.

135.

*In Gal-
liam
mittitur.*

Ast inibi ad vitæ metam brevè appulsus, inter complorantium *Monachorum* preces defæcatissimam animam egit anno 754. *Pipinus* Rex Fratris sui *Carolomanni* sacralipšana, aureo clausa loculo, unâ cum opulentissimis muneribus *Casinum* transmisit: DEO autem servi sui fidelitatem ac sanctitatem miraculis comprobante, ac condecorante.

136.

*Sanctè
ibidem
moritur.*

Ciaconius in vita Pontif. ad annum 741. fol. 519. de *Carolomanno* ex *Baronio* hæc refert: *Carolomannus* Monachus *Casinas Pipini* Regis Frater cum alijs Monachis ad *Zachariam* Pontificem venit, ab eoque precibus obinuit, ut eis liceret repetere *S. Benedicti* corpus furtim ablatum, quod tum in *Floriacensi* Monasterio regni *Francia* collocatum

137.

*S. Bened.
corpus
Floriaco
reporta-
tur Ca-
sinum.*

fuerat. Annuit illorum precibus Pontifex, & litteris *Pipinum* adhortatus est, ut pateretur Monachos S. *Benedicti* corpus repetere. Quod quidem *Rex* haud gravatè concessit, quia inde furtim ablatum à Monachis quibusdam inaudierat. Quod acceptum in pristinum locum repositum fuit. Licet *Floriacenses* negent, restitutum fuisse. De conditione tamen trium Maximorum Pontificum, *Alexandri II. Urbani II. & Benedicti VIII.* id testantur, anathematizantes eos, qui contrarium sentiunt, non esse, inquam corpus S. *Benedicti* in monte Casino, ubi multa ibidem miracula operatur. Hæc pro *Casinenfibus* contra *Floriacenses* *Ciaconius c. l.*

138. *Gripho*
ad Saxo- Ceterum *Carolomanno* præ purpurâ, ut commemorav
nes fugit Brevis nominatus, *Carolomanni* Frater sustinuit. *Gripho*
autem Frater tertius è custodia anno 747. evadens, indig
natus, se, ne cedente quidem *Carolomanno*, in imperij par
tem vocari, in *Saxoniam*, *Saxones* concitaturus, profugi
coactò exercitu castra ad *Ovacra* alveum locans.

139.
Pipino
reconci- *Pipinus* profugum insecutus, & interventu Legatorum
liantur *Saxonibus* reconciliatus, ultiores armorum progressus in
Saxones, medio reliquit.

140.
Gripho
Hildru- At *Gripho Saxonibus* cum *Pipino* reconciliatis haud am
dem so- pliùs fidendum ratus, anno 748. subitariò ex popularibu
rorem collecto milite, nec non *Landfredo* & *Suigero* auxiliantibus
capit. *Bojos* improvisò adoritur, imparatos faciliè subigit, unà cum
141. *Tassilone* filiolo sexenni (anno 742. al: 743. nascebatur
Hildrudem sororem in ditionem accipit, longè alia à Fratre
Pipinus *Griphone* expectantem.

ope S. Eodem anuo 748. *Pipinus* rursus *Saxones* aggressus
Swiber, è per felicem unicam pugnam rebelles compescuit: sed vi
manibus stor egressus, cum à victis circumventus, se ex illorum
hostium cripiatur mani

manibus elabi humanitùs non posse adverteret, re desperatâ S. *Swiberti* Ordinis S. *Benedicti* Verdenſis Episcopi patrocinium imploravit, & impetravit: prodigiosissimè enim S. *Swibertus* immensam de cœlo lucem ejus exercitui affudit, qua hostes territi & penè excæcati, animis mirè mutatis veniam demissè postulârunt; *Pipino* postmodum discaſtrato Regalibus cum muneribus Tutelaris sui S. *Swiberti* sepulchrum visitante, & quasi suæ gloriæ & fortunæ Præſidem venerante.

Anno 749. *Pipinus* injuriam Sorori *Hiltrudi* illatam ^{142.} ulturus, atque *Griphonem* Fratrem, *Boariam* ejusque Provin- *Hiltru-* cialium animos occupantem, debellaturus, numerosissimo *dem &* milite in memoratam *Boariam* movet: Sed vix percepto *Utילו-* *Francorum* florentissimi exercitûs adventu, *Boiorum* potior *nem re-* belli pars, consideratâ virium suarum tenuitate, illicò cis *stituit, ac* *Oenum* fugit, fluminis objectu se suâque tuendo. Dehinc *Tassilo-* missis per Oratores pro pace obtinenda muneribus, *nem Du-* *Pipinus* placatus, *Hiltrudem* Sororem cum *Utilone* restituit, nec non *cem ap-* *Tassilonem* suum ex *Hiltrude* Sorore Nepotem Ducem ap- *pellat.*

Anno 750. *Pipinus* evincere beneficijs *Griphonis* ani- ^{143.} num connixus, eidem in *Neustria* partibus duodecim Comi- *Gripho* tatus impertitur. Attamen *Gripho* nec benevolentia nec *occidi-* donis victus, vincere *Pipinum* armis molitur, ad *Warifarum* *tur.* *Aquitania* Ducem & *Francis* inensum properat, nec in *Aquitania* diutinè subsistens (ut nihil intentatum, nihil in- ausum, relinqueret) ad *Longobardos Francorum* hostes iter parat: at in alpiſ vallis *Mauriana* à *Pipini* militibus interceptus, & occisus est anno 751.

Prosperis hujusmodi successibus *Francia* Procerum ^{144.} *Pipinus* unaque populorum animos ad se traxit *Pipinus*, à Religio- *III. Bre-* nis quoque fervore, ac in viros Sanctos & Eccleſias studio *vis amo-* *rem sibi* mag- *conciliat*

magnam sibi conciliavit authoritatem & famam. E contra *Childericus* III. ceu nullius frugi *Rex* frigidè colebatur, ceu caput sine cerebro, homo ignavus & hebes passim aspernatus. Imò *Franci* sanioris consilij universim conquerebantur, dedecorum genti *Francorum*, statuam potius mutam adorare, quàm *Regem*: Regi subesse, qui potentissimo regno præsit; attamen bella gerere, fœdus jecere, jus docere, domi forisque agere, impotens: qui *Rex* dicatur, nec sit: nomen Regis ferat, nullum Regnum reâpse moderetur. Nec ferendum posthâc, ut *Rex* in throno indulgeat somno, otio, fœdisque libidinibus, totius regni curâ in *Majores-Domus* rejectâ: & considerato præsentis statu statuendum esse, ut *Pipinus Caroli Martelli* Parentis (jam aliàs coronâ regiâ digni) gestorum æmulus, nec non de re Christiana, ac regni incolumitate quàm optimè meritis, regio diademate ornetur, & ad Solium evehatur Rege *Childerico* III, otioso nominato, in ordinem redactô.

145. *Regium nomen & diadema sperat.* Devoluta communi hujuscemodi quiritatione ad *Pipinum Majorem-Domus*, hic jam altiora *Majore-Domus* spirabat: pro *Caroli Martelli* Parentis sui gestis ac proprijs meritis compensationem, nomen, regiumque diadema sperabat.

146. *Franci pro Childerico III. Rege deponendo consulant.* Sacramentum tamen *Francorum* tam Procerum quàm plebeiorum *Childerico* III. Regi dictum, nec non Regium nomen, de *Meroveorum* gentilitiâ stirpe ad aliam transferendum, *Francia* Optimatibus & ipsimet *Pipino* moles videbatur ardua: fluctantes verò inter spem & arduum demùm in causâ hac Religionis gravissima conclusere, rem *Roma* tentandam, & ex Summo Pontifice percontandum: ut *Rex* regio fastigio (*Ciaconij in vita Pontif. ad annum 751. fol. 519. verba sunt*) dignior videretur; is ne, qui otio languens nil ad communem utilitatem afferret, an, qui dies noctesque de regni salute atque custodia cogitaret? Quare

Anne

Anno 751. Lectus ad negotium Burchardus ex Ordinis ^{147.}
S. Benedicti Monachus *Muschella* Professus, post Wirtzbur- *Pipinus*
 gensium primus Episcopus, *Romam* mittitur, petiturus, ut *III. ut*
Franci auctoritate Apostolica solverentur à juris-jurandi *Rex in-*
 Religione, *Childerico* III. præstiti. Burchardus *Romam* ap- *stitua-*
 pulsus, & Regni nomine Papam *Zachariam* conveniens, lu- *tur, à*
 culentà gravique oratione Summo Pontifici persuasit, ut *Papa*
 prævio Patrum Purpuratorum consiliò precibus & votis *concedi-*
Francorum annueret: eis à fidei juramento solutis, *tur.*
Pipinum
 Regem institui permetteret, *Childerico* III. Rege exautho-
 ratiò.

Itaque Burchardus obtentò Summi Pontificis decretò ^{148.}
 in *Franciam* reversus, *Francosq.*, de sublata fide Regi *Childe-*
rico datò, securos reddens, Conventus solennis à Regni Or- *latur*
 dinibus illicò apparatur, & universim à *Francis*, nunc con- *& coro-*
 scientiæ DEIque metu liberis, *Pipinus* Rex salutatus, confe- *natur.*
 stitit anno 752. apud *Suessiones* à S. Bonifacio Archipræsule
 Moguntino jussu *Zacharia* Papæ Rex *Francorum* inungitur,
 Clero, nobilitate, & populo assentientibus, ac applaudenti-
 bus, *Childerico* ob turpem vitæ ignaviam in Monasterium
Sithiuense (non *Gemesicense*) & *Theodorico* ejus filio in
Fontanellense detruso, *Gisala* uxore pariter in *Bojariæ* Mona-
 sterio *Chochelsee* monasticen proficiente.

Mirum, cur stupenda hujus regni mutatio sine ullo ^{149.}
 regni motu peracta, & Familia *Merovingiana* à Rege *Phara-*
mundo trecentis triginta & ampliùs annis *Franciæ* sceptro *Nullo in-*
 potita, sit extincta, nec *Childerico* filio, nec amicorum unico *serva-*
 vel obsistente, vel mussitante? Exemplò Principibus me- *niente*
 tuendo, ne nunquam (inquit *Brietius annal: mundi ad annum*
Christi 752.) per alios regnum administrarent, neque viris
 quantumvis sagacibus & magnis, ejus curam, resque difficiles
 committant, dum ipsi voluptatibus indulgent, cùm hæc duo,

administratio Regni, & regia vita atque pompa, nonnisi ægerrimè & semper periculose divellantur. Ita *Brietius* cit. loco.

150. Eodem anno 752. quo *Pipinus* in Regem unctus, *Zacharias* Papa humanis excessit, & sede Romana post obitum *Zachariae* duodecim diebus vacante, die 27. Martij omnium votis electus est *Stephanus* hujus nominis II. quatuor solummodò dies in Petri Cathedra sedens. Hinc die 2. Aprilis successit *Stephanus* III. qui ab *Aistulpho* Longobardorū Rege, vix non cum Roma oppressus, apud *Pipinum* Neo-Regem asylum quæsiuit, invitò *Aistulpho*, ei in *Franciam* iter modis omnibus impediante. Non obstantibus tamen *Aistulphi* vigilijs

151. Anno 753. die 17. Decembris *Stephanus* III. comitantibus aliquot Episcopis atque Presbyteris Romæ abituris, & per alpes in *Galliam* profectus, rogatu *Pipini* Regis Legatorum *Pontigonem* versus viam corripuit.

Progredienti (*Ciaconij verba in vit. Pontif. ad annum 752. fol. 527.*) ad *Pontigonem* Pontifici, *Pipinus* ad centum passuum millia *Carolus* filium, qui postea *Magnus* appellatus est, obviam cum suis Optimatibus misit, ipse cum uxore ad tertium lapidem sese obtulit, atque ad ejus conspectum de equo descendens, & se ad terrā declinans, unā cum conjugē & filijs & Optimatibus suis ipsum excepit, &, cum aliquo etiam spatio operam, ut assolebat, stratoris navasset, cuncto, cum canticis & laudibus, occurrente populō, in Regiam *Pontigonis* perduxit sexro Idus Januarij, qui est dies Epiphaniæ anno 754. Ita *Ciaconius*.

152. Colloquiō deīn in oratorio constitutō, *Pipinus* Rex à *Stephano* Papā interpellatus, pro auxilio contra *Longobardos*, omnia amantissimè pollicitus est. Discessit inde *Parisios* filios *Stephanus* cum Rege, atque per hyemem in *Francia* splendidi-

diffimè habitus, ante suum ex *Francia* abitum anno 754. solennissimâ pompa *Pipinum*, *Betradam* conjugem, Filiosq; *Carolam & Carolomannum* Parisijs coronavit, sub sacrâ de-
testatione (inquit *Ciaconius c. l.*) astantes *Francorum* Pro-
ceres monens, ne quando alium, quàm ex superstitute eorum
progenie super se regnare juberent, quos constaret divina
prudentiâ ad Catholicæ Ecclesiæ tutelam ascitos, ac per
ipsum *CHRISTI* Vicarium unctione sanctissimâ consecra-
tos; universâ interim, quæ convenerat, *Francorum* nobili-
tate plaudente, atque ad tantæ rei spectaculum præ lætitia
gestiente.

Opem à *Pipino* Rege promissam *Stephanus III. Papa* ^{153.} *A Pipino*
propediem eodem anno 754. invenit: *Aistulphum* enim ^{suppe-}
Italiam vastantem, ad pacem ineundam frustra ad-^{stias ob-}
monitum, *Pipinus* cum exercitu aggreditur, atque in ipso ^{tinet.}
alpium transitu devictum, & *Papiam* usque fugatum, incin-
git, incinctum, ad *Exarchatum* aliasque *Romani* Ducatûs civi-
tates ereptas restituendum, compellit, exacto juramentô.
Aderat etiam cum suis *Boicis* copiis expeditioni militari
Thassilo, aut pro collatô Principatûs Boici fastigiô gratiam
Pipino relaturus, aut in Avunculi castris tyrocinij rudimenta
positurus, juvenili ætate jamm tum generositatem spirante.

Anno 755. *Aistulpho* perjurô *Romam* Romanûmque ^{154.} *Et Exar-*
Pontificem obsidente, *Pipinus* per litteras nomine *S. Petri* ^{chatum}
à *Stephano III.* exaratas, in auxilium vocatus, & ex *Francia* re-^{sibi resti-}
vocatus, mirâ celeritate advolat: in faucibus alpium Longo-^{tutum.}
bardarum Aistulphum (Bois unâ pugnantis) profligat:
consternatum supplicemque *Exarchatûs* oppida, *Pentapo-*
lim, ac omnes *Romani* Ducatûs civitates, in priori fœdere
contentas, Summo Pontifici restituere cogit, Legatis *Copro-*
nymi Imperatoris *Exarchatum*, reddendum Imperio, frustra
deprecantibus.

Vidri-

155. Victtricem *Pipini* manum non solum *Longobardi*, sed *Pipinus* etiam alij populi jugum detrectantes sensere. Et inter hos *Saxones* anno 753. rebellantes *Saxones Pipinus* ad officium reduxit: *subjugat.* vix tamen è suo ob perfidiam exitio emerfos, & anno 758. tentare aleam iteratò ausos, iterum iterumque refractarios, potenti exercitu penè obttrivit: renovatò autem Sacramentò, deinceps in gratiam recepit, annuò tributò trecentorum equorum in *Franciam* mittendorū eis impositò.

156. Per aliquot annos hucusque labentes *Saxonibus* rebellionem animo perpetim volentibus, *Boiorum* fides *Francis* promissa stetit inconcussa, eaque, ut firmius staret, anno 757. *Thassilo* 15. annorum Princeps, Optimatibus *Boiorum* comitatus, *Pipinum Francorum* comitia *Compendij* celebrantem adiit, se suaque *Pipino* in clientelam, quam *Vasaticum* (*Velferus rer. Boic. lib. 5. fol. 205.*) veteres annales appellant, solenni gentis more, sanctissimo juramentò interposito, tradidit, se in ipsius filiorumque potestate perpetuò futurum, neque officiò unquam decessurum sanctè promittens, *Boicà* nobilitate iisdem conceptis verbis *Pipino* Regi fidem obstringente: ac quo sanctius iusjurandum aut coleretur, aut violatum vindicaretur, id fuit repetitum, SS. *Dionysij, Rustici, Eleutherij, Martini & Germani Francia Tutelarum* aris lipsanisque tactis.

157. Rebus omnibus ad pacem in *Germania* compositis, *Pipinus* anno 760. *Waisarium* Sacrilegum *Aquitania* Ducem sacro bello appetijt, & ad bona Ecclesiastica restituenda adegit: *Thassilone* cum suis militibus *Boicis* utilem operam *Francis* navante.

158. Anno 761. *Waisario* sacrilego & perjuro iterum hostilia moliente, *Pipinus* postliminiò in *Aquitaniam* movit, Provinciam igne ferroque vastans, Monachis interim in *Alemannia* pro Religione amplificanda indefessè operantibus.

Anno

Anno 762. *Pipinus* contra irrequietum *Waifarium* bel-^{159.}
lum feliciter protraxit, indomitum armis domuit, & ad ob- *Tertiò*
sequium pertraxit, *Biturica* & plurimis per *Aquitaniam* ur-
bibus expugnatis.

Anno 763. *Pipinus* in *Nivernensi* Conventu novam ^{160.}
contra rebellem *Waifarium* expeditionem parat: *Thassilo* *Quartò*
autem *Boiorum* Dux valetudinem causaturus ab exercitu se
subducit, & quamprimum fines suos attigit, ad defectionem
Boios concitat, liberè imposterum ipse imperaturus,

Anno 764. *Pipinus* *Thassilonis* defectione graviter of-
fensus, publica comitia *Wormaticæ* celebranda indixit, ubi ^{161.}
Thassilo reus perduellionis proclamatus, & omnium ore sen-
tentia fuit lata, desertorem bello petendum, ferròque inju- *deficit*
riam abolendam, ne pravam exemplum veluti quædam *à Pipino.*
contagio in alios serperet à fide desciscendi, relicta defectione
Boiorum inultâ. At ultionem *Pipinus* distulit, & bello
Aquitanico nondum defunctus, in *Aquitaniam* properavit,
eaque protinus subactâ, anno 765. *Andernaci* ad Rhenum
comitia instituit, ante suum ex *Aquitania* discessum obsidi-
bus in fidem acceptis.

Causas, ob quas à *Pipino* recesserit *Thassilo*, silentiò pre- ^{162.}
munt Scriptores, altum fuisse vulnus oportuit, quod cicatri- *Defe-*
cem duxit, nunquam integrè curatum. Si conjecturæ lo- *tionis*
cus detur, scribit *Rettenbacher lib. 1. cap. 7. annalium Cre-* *causa*
misaniensium, crediderim, iniquo animò tulisse generosum *non ex-*
Principem, tot annis ingloriâ militiâ, cum omne decus Regi *primisur*
adscriberetur, detineri, & maximò suò incommodò à *Pro-*
vincia abesse. Durum nimis videbatur, sub *Francorum* sig-
nis mereri, alienæ cupiditati obsequi, & *Boio* sanguine vi-
ctorias emere, nil sibi profuturas. Ut auderet, animos ad-
diderant arma domestica, studia popularium, militum nu-
merus. Accesserunt *Luisburgæ* conjugis immodici spiritus,
K pro-

74 *Prodromi Relatio II. de Pipinis Gallie Regibus &c.*

promissa *Longobardorum*, fallax adulatorum turba, vires in immensum attollentium, *Carantanorum* amicitia, quos auxilijs missis contra *Hunnos* juverat, & crudeli atrocium jugo exemerat, ingens potentiae incrementum: ut adedò bellum non metueret, sed penè provocaret. Hæc *Rettenbacher c. l.* nos ad *Pipinum* revertamur.

163. *Quinto.* Anno 766 impius *Waisfarius* neglectâ obsidum, quos dederat, curâ, excursionem in *Franciam* factâ, oppida quædam exussit, funestâque regnum vastatione afflixit. Proin quintum jam exercitum in *Aquitaniâ* *Pipinus* duxit, & de *Waisario* triumphavit; sed sequenti mox anno iterum rebellante. Quare

164. *Sexto & Septimo.* Anno 767. Improbitate *Waisarij* laceffit *Pipinus*, sextam & septimam expeditionem in *Aquitaniâ* suscipit, multa illic loca expugnat & occupat, & victor in *Franciam* regressus, Senatum, quem hodie *Parlamentum* vocamus, primus anno 757. die 18. Jan. instituit: Concilium *Gentiliacense* celebrari jubet, plurimis *Germania* Episcopis ad id adventantibus.

166. *Pipinus III moritur.* Anno 768. sui Principatûs 27. regni 16. *Pipinus* Victoriosissimus Rex & Galliarum Monarcha die 14. Septembris obiit, cùm paulò antè, occiso *Waisario*, octavâ expeditione *Aquitaniâ* omnino subjugatam *Francisco* Regno accumulasset, nec non Monasterium *Höresfeldt* & plura sacra loca fundasset. Obitum suum prævidens, æger *S. Martini* sepulchrum *Turonis* invisit, indeque *Parisios* reversus, è vivis excessit, in templo *S. Dionysij* sepultus, & mortuis *Francia* Regibus appositus. Princeps magnus bellò & pace, atque ex privato Rex creatus, etiam salvâ, quod de rarò contingentibus, Religione.

Pipini III Filij De amplissimis Regnis à *Pipino* Rege relictis, ac à duobus filijs *Carolomanno* & *Carolo*, postmodum *Magno* appellato dividunt

pet

per hæreditatem acquisitis : *Carolomanno* Sueffiones cum Rhenanis Provincijs, *Carolo* occidentalis *Gallia* cum *Burgundia* & *Aquitaniam* obtigêre. Cumque statim anno 769. colliderentur inter se Fratres Reges super divisione regnorum, reconciliabantur, Matre *Bertrada* Reginâ fraternam pacem procurante.

Anno 771. vitâ fungitur in villa *Salmontiaco* Rex *Carolo* ^{168.} *Carolo-*
mannus die 4. Decembris, & *Rhemis* magnificè sepelitur, *mannus*
Fratre *Carolo* jubente. *Bertha* autem *Carolomanni* uxor, & *moritur.*
Desiderij Longobardorum Regis Filia, malefactorum
sibi conscia, à *Caroli* Regis facie in *Longobardiam* ad Paren-
tem confugit, comitantibus quibusdam alijs discordialibus
& turbarum incentoribus.

Itaque *Carolus Magnus* autoritate *Bucelini annal;* *Ger-* ^{169.}
man. fol. 400. Patre *Pipino* Franciæ Rege Christianissimo *Carolus*
primo, & *Bertrada* Matre *Caroloburgi* in *Bavaria* (al: *Eichs-* *Magnus*
feldia oppido *Thuringia*) anno 742. natus, deinceps *Ingel-* *nascitur*
beimij educatus, post mortem Parentis Rex coronatur cum *Carlo-*
burgi.
Fratre *Carolomanno* anno 768. *Carolomanno* terris valedi-
cente, solus toti Franciæ dominatur anno 771. A *Leone* III.
Pontifice ipsa Natali Domini in Ecclesia *S. Petri* Romano-
rum Imperator inauguratur anno 800. *Aquisgrani* ex pleu-
ritide moritur anno 814. ætatis 72. Regni Franciæ 46. Im-
perij 14. ibidem in Divæ VIRGINIS æde, à se vivo magnifi-
centissimè exstructâ, humatus.

Meroveus extinctis, ac *Pipino* Rege Francico mortali- ^{190.}
tate suâ defuncto, *Carolus Magnus* Princeps ubique maxi- *Ex Ger-*
mus, Marte, arte, Religione, ex *Germanis* Rex primus im- *manis*
perabat *Augustanis*, & antehac *Francia* Regum dominio *Rex pri-*
subditi, nunc Potentissimo Regi *Carolo Germano* parebant: *mus im-*
ante regiam *Caroli* potestatem *Hierarchia Augustana* unâ sta- *perat*
tus politicus & militaris à *Francis* ordinabatur; cùmque *Aug-*
stanis, *Ger-*

76 *Prodromi Relatio II, de Pipinis Gallia Regibus &c.*

Germani detre&arent sæpè sæpiùs *Francorum* imperium, & annuas propè turbas agerent, novam semper belli segetem *Francis* offerebant, quam Martio ferro toties demeterent, statu Ecclesiastico per&que ac politico sub ferrum & malorum melle cadente. Unde evenit, quòd reperta in Archivis *Germanorum* membrana valdè pauca ad discuiendas antiquitatis tenebras veritatis lucem nobis præstent; antiquitatibus in Archivi scrinijs &c. olim asservatis, nec non à Chronicis congestis, ex tot bellorum fluctibus ad nostram ætatem non enatantibus.

171. *Genealogica li-
nea
Francia
Regum
Mero-
veorum.* Nihilominùs ad *Augustana Urbis*, Regibus *Francorum* antiquitùs subditæ, nec non ad *Diœcesis Augustana* è Patriarchatu *Aquileiensi* ad *Francicã* potentiam redu&æ penitio-rem notitiam, subijcio *Francia* Regum Genealogiam, à *Pharamundo* (me autem ex num. 25 pro stipite seu vero Genearcha *Meroveum* agnoscente) usque ad *Pipinum Brevem Caroli Magni* Parentem, hoc ordine ductam.

Stemma Meroveorum, seu Merovingiorum,

à

Pharamundo usque ad Pipinum Brevem.

- I. Pharamundus Marcomiri Ducis Filius Francorum primus Rex anno 417. al: 420. Obijt 428.
- II. Clodio crinitus Rex anno 428. Obijt 448. al: 451.
- III. Meroveus Rex anno 448. Obijt 458. al: 461.
- IV. Childericus I, Rex anno 456. Obijt 479. al: 481.

V. Clo-

V. Clodoveus I. Rex anno 481. al: 480. ob. 511. al: 509.

VI. Childebertus I. Rex anno 511. Obijt 450. al: 559.

VII. Clotharius I. Rex anno 511. pòst Monarcha obijt 561.
al: 569.

VIII. Charibertus Rex anno 561. Obijt 567. al: 570.

IX. Chilpericus I. Rex anno 561. pòst Monarcha obijt
584 al: 587.

X. Clotharius II. Rex anno 584 pòst Monarcha obijt
928. al: 631.

XI. Dagobertus I. Rex anno 622. Post Monarcha obijt
638. al: 644.

XII. Clodoveus II. Rex anno 638. al: 644. ob. 655. al: 662.

XIII. Clotharius III. Rex an. 655. al: 662. ob. 699. al: 676
al: 673.

XIV. Childericus II. Rex anno 659. al: 669. obijt 673.
al: 679.

XV. Theodericus I. Rex anno 673. al: 679. Obijt 691.
al: 993.

XVI. Clodoveus III. Rex an. 691. al. 693. ob. 695. al: 698

XVII. Childebertus II. Rex. anno 695. al: 698: Obijt
709 al. 711.

48. *Prodromi Relatio II. de Pipinis Gallia Regibus &c.*
XVIII. Dagobertus II. Rex anno 711. obiit 715. al: 716.

XIX. Chulpericus II. Rex anno 716. ob. 720. al: 726.

XX. Theodericus II. Rex an. 721. ob. 737. al: 741.

XXI. Childericus III. Rex an. 742. obiit 754.
Meroveorum ultimus.

XXII. Pipinus Brevis Rex anno 752. obiit 768.

XXIII. Carolus Magnus Rex anno 768. post Monarchiam
771. Imperat. 801. al: 800. Ob. 814. 28. Jan. ætat. 72.

172.
*Meroveorum
descriptio.*

Contexui non mediocri cum labore positam Genealogicam lineam, ut plurimum ex nostro *Mabillonio in act. Sanct. Benedict.* excerptam, atque ex variis authoribus, quamvis à calculatione *Mabillonij* aliquoties deviantibus. Hinc nemo ægrè feret errorem in *Episcoporum Augustanorum* serie, vel alibi à me fortassis commissum, ipsismet Francis Scriptoribus de suorum *Regum* annis inter se multum discrepantibus. Ut tamen adductum schema nonnihil explicetur, & de SS. *Columbano, Gallo, ac Magno*, nec non de tribus *Pipinis* historia clariùs dilucidetur, subiicio compendiosam *Regum Franciæ* olim *Germania* dominantium descriptionem, incipiendo à *Clothario II.* Franciæ Regi X. usque ad *Carolum Magnum* ex Germanis Regibus primum, *Augustanis* imperantem, excusso *Francorum* imperiò. Omissis igitur IX. primis *Franciæ* Regibus, ad historiam Augustanæ Diocesis declarandam haud necessarijs, progredior ad præfatum *Clotharium II.* Itaque *Franciæ* Rex

X. Cloth-

X. CLOTHARIUS II.

C*Hilperici* Regis ex *Fredegunde* Filius quadrimestris patri ^{173.}
 succedit, ac primò sub *Guntrami* patruì, pòst sub *Frede-* *Sub Pa-*
gundes Matris tutelâ *Parisis* regnat, regnantibus in Burgun- *trni ac*
 dia *Guntramo*, in Austrasia *Childeberto*: succedentibus, in *Matris*
 regna *Childeberti* Patris & *Gundrami* Patruì *Theodoberto* in *tutelâ*
 Austrasia, & *Theodorico* in Burgundia, quibus anno 613. al:
 616. mortuis, Monarchiam adipiscens usque ad annum 628.
 imperat. Nova vectigalia abolevit, litteras coluit, Ecclesiâ
 disciplinam promovit. Anno 593. al: 597. regni 33.
Gundramus Clotharij II. Patruus Rex Aurelianensis pijsimus,
 è vita migravit, relictâ unâ filia *Clotilde*. Vix *Guntramo*
Chsbilioni ad Ararim sepultò, statim *Childebertus*, excitatus
 à *Brunichilde* matre, appetijt bello *Clotharium* II. Tutore suo
 destitutum, partim occasionem ulciscendæ paternæ necis,
 à *Fredegunde* patratae, quærens, partim tutelam *Clotharij* II.
 Regis Parisiorum ad se pertinere contendens.

Verùm *Fredegundis Clotharij* II. mater cum *Landerico* ^{174.} *Frede-*
 militiæ Duce fortiter *Childeberto* obstitit: in exercitu *Gun-*
 dum ostentando circumtulit: aptâ exhortatione *Francos* *Dux &*
 ad pugnandum animavit, atque apud *Suessiones* confligens, *miles.*
 ingenti strage *Childebertum* profligavit, *Fredegunde* & *Du-*
cis & militis munia strenuè adimplente.

Fredegunde Clotharij II. filij sui tutelam operosè obser- ^{175.}
 vante, *Childebertus* Rex Austrasiæ *Gundrami* hæres anno *Bruni-*
 600. al: 596 unâ cum uxore *Falemba*, al: *Falabrada*, non *childis*
 sine suspitione veneni à *Brunichilde* propinati decessit, reg- *gundis*
 num duobus filijs *Theodoberto* & *Theodorico* sub tutelâ *Bruni-* *regnum*
childis reliquit, directione Regni *Francorum* universi nunc *Franco-*
 sub duabus non tam sæminis, quàm mortalibus furijs stante; *rum gn-*
 quam- *bernant.*

quamvis *Fredegundis* non diu superstes vitâ hâc exceſſerit graves in altera ſcelerum ſuorum pœnas depenſura.

176. *Theodeberti & Theode-*
rici mors *Brunichilde* inter ſuos Nepotes *Theodoricum Burgundio-*
num Regem, & *Theodebertum Auſtraſiæ* Regem diſcordias
 ſeminante, atque *Theodoricum* ad *Auſtraſiam* invadendam
 promovente, *Theodebertus* anno 612. al: 613. al. 616. regn
 ſui 17 à *Theodorico* victus regno, & brevî poſt vitâ, *Colonia*
 amputato capite, exuitur. *Theodoricus* victor anno 613. al
 616. al. 618. regni ſui 18. al: 21. *Metis* profluvio ventris
 moritur, vel (ût ſcribunt aliqui) à *Brunichilde* (jam tribus
 aliis ejus filijs necatis) venenô interficitur, atque illius Filius
Sigebertus in locum *Theodorici* Patris ſubſtituitur.

177. *Sigebertus cum*
Fratribus oc-
cumbit. Erat *Sigebertus* Nothus ex concubina cum 5. alijs
 Fratribus ſuſceptus, aliâs fatiſ pius, utpote qui *Fridiburgam*
Gunzonis Ducis *Alemanniæ* filiam ſibi deſponſatam, & poſt-
 modum à dæmonibus ope S. *Galli* liberatam, Chriſti ſpon-
 ſam maluerit eſſe, quàm ſuam. At *Proaviæ* ſuæ *Brunichil-*
dis improbitate ſeducſus, dum contra *Clotharium* II. exer-
 citum ducit, victus, captus, ac cum ſuis Fratribus cæſus eſt.

178. *Bruni-*
childis
decem
Regum,
inter-
fectrix
interfi-
citur. Capta quoque eſt *Wormatia Brunichildis* decem Re-
 gum interfectrix, atque tribus diebus quaſi ſaga excarnifica-
 ta, demum ad caudam equini pulli indomiti alligata, per
 ſaxa vepréſque raptata, & lacerata, infelicem animam exha-
 lavit, *Clothario* II. poſt extinctam *Sigeberti* Regis progeniem
Francorum Monarchiam obtinente. Rexit *Clotharius* II.
 annis 44. obiit anno 628. al: 231. duobus filijs *Dagoberto*
 & *Chariberto* ſeu *Hariberto* relictis.

XI. DAGOBERTUS I.

179.
Annis
primis
optimè
regnat.

A Nno 622. *Dagobertus* matre *Bertrada* natus, & à Patre
Clothario II. anno ſui regni 39. Rex *Auſtraſiæ* conſtitu-
 tus,

his, Patri anno 628. mortuo successit in universo Franco-
rum regno, solâ portione *Aquitania & Occitania* Fratre
Chariberto gaudente. Deinceps *Chariberto* ejusque filio
Chilperico anno 631. al: 636. al: 640. defunctis, *Dagobertus*
omne Regnum unâ cum *Wasconia* (primûm subjugata) in
suam ditionem redegit, integram *Francorum* Monarchiam
adeptus. Primi regiminis anni fuere digni admiratione:
depressâ in *Burgundionum* concivium tyrannide, *Saxones, Brē-*
tanniq; subdidit tributo, *Dalmatas, Polonos & Bohemos* Fran-
cias Provincias depopulantes perdomuit, atque prudentiâ
bellica, fortitudine, & in debellatos clementiâ, civiûmque
tranquillitatis studiô optimi Regis sortitus est nomen.

Labentibus autem annis regium nominis sui splendo-
rem prædominante luxuriâ obscuravit: nam primâ uxore ^{180.} *Postea in*
Comatrude sterili repudiâtâ, *Nanthildem*, & aliam nomine *visia la-*
Ragnetudem in thori sociam asciscens, duos ex concubina-
bitur.
tu filios *Sigebertum & Clodoveum* genuit. S. *Amando* Mo-
nacho Benedictino & Episcopo *Trajectensi* Regem sceleris
liberè quidem arguente; at exiliô libertatem arguendi
luente.

Verumtamen SS. *Chuniberto* Episcopo Colonienſi & ^{181.} *Convers-*
& *Pipino* majore *Domus* agentibus, *Dagobertus* solicitè S. A-
titur.
mandum revocavit, reducem amicissimè excepit, humique
stratus, ac injuriam inter lachrymas deprecatus, & hanc &
alias anteaetæ vitæ maculas omnigenæ pietatis operibus de-
levit. Videantur jam de *Dagoberto & Sigeberto* tradita à *num.*
32. usque ad *num.* 45.

Denique circumpositis gentibus devictis, ac pace armis ^{182.} *Gloriosè*
gloriosè partâ, cûm in Ecclesijs à se locupletatis ter in heb-
domada Sacrificium Missæ pro peccatis extinguendis, &
gratiam divinam impetrandam, offerri ordinâſſet, ex *Spino-*
gela villa, ubi profluvio ventris laborare cæpit, in oppidum
S. Dio-

S. *Dionysii* delatus, piè obijt die 17. al: die 19. Januarij, anno 638. al: 644. Regni 16. al: 9. ætatis 38. al: 39.

XII. CLODOVEUS II.

183.
Mero-
veorum
Regum
gloria
extin-
guitur.

M*eroveorum* gloria & virtus à *Clodoveo* primo *Francorum* Christiano Rege usque ad *Dagobertum* propagata, cum *Dagoberto* occidit, post hujus obitum *Majoribus-Domus* regnum administrantibus, solo nomine Regibus relictò. Cecidit igitur Corona Gallica cum *Dagoberto*, verè adhuc regali persona, & successit *Clodoveus II.* *Dagoberto I.* Patri in solo regno *Neustria*; cùm jam *Sigebertus* Frater adhuc triennis anno 638. Rex *Austrasia* à Patre fuisset renunciatus. Qui anno circa 650. al: 654. al: 657. mortuus, *Austrasia* regnum reliquit *Dagoberto* Filio suo, paulò post per *Grimoaldum* Majoris-Domus in *Hiberniam* pulso, deinceps anno circa 675. restituto, demum intra 5. vel 6. annos defuncto.

184.
Anstra-
sa Regn
mutatio.

Brieti ad annum Christi 657. de *Austrasia* Regum mutatione scribit, quòd *Sigebertus*, cum prole careret, *Ildebertum* filium *Grimoaldi* Majoris-Domus adoptaverit; secundo postea filium *Dagobertum* ex conjugè *Frideberga* suscepit, nihilominus *Ildeberto* filio adoptato contra legitimum filium naturalem *Dagobertum* prævalente: hic enim *Didoni* seu *Dadoni* Episcopo *Pictaviensi* traditus, in Monasterium *Scotia* est amandatus, *Clodoveo II.* *Neustria* Rege stupide quiescente. *Neustrij* verò in *Austrasiam* irruerunt & *Ildeberto* in pugna occiso, *Grimoaldum* captivum *Parisi* abduxerunt, varijs tormentis excruciantum denique pœnas atrocissimas ob atrocissima crimina dantem. In ejus locum substitutus est à *Francis Childericus* secundò genitus *Clodovei II.* adolescens pravæ indolis, ne dignitate Regia melior redditus. Hæc ex *Brietio c. l.*

Fui

Fuit *Sigebertus* Rex piissimus, etiam in numerum San-
ctorum Kalendis Februarij relatus. Monasteria 12. Or-
dinis S. *Benedicti*, inter quæ recensetur *Weissenburg* prope
Spiram, & *Stabulense* in agro *Luxenburgensi* construxit: reg-
num feliciter gubernavit, unicâ expeditione contra *Thurin-*
gos, à quibus victus, infeliciter susceptâ. Obijt ex vene-
nô, ut creditur, per *Grimoaldum* propinatô. Vid. n. 36. 37.
43. 46. & sequens.

E contrario *Sigeberti* Frater *Clodoveus* II. Rex fuit otio-
torpens, voluptarius, primus Majoribus-Domus regni ad-
ministrationem permittens, ipso ignavæ quieti indulgente.
Fertur os brachij de corpore S. *Dionysij* fregisse, & inde in-
amentiam versum, quæ somnia sunt otiosorum hominum,
historiam suam ex rebus suis potius, quàm ex veritate me-
tentium, scribit *Brietius* ad annum 660.

Obijt *Clodoveus* II. anno 655 al. 662. al. 664. regni
17. ætatis 24. relictis tribus Filijs *Clothariô*, *Childerico*, & *Bathil.*
Theodorico, ex *Bathilde* gentis Saxonum sanctissima uxore
prognatis. Quæ Ordinis S. *Benedicti* nobilissima Mona-
stera, *Corbeienſe* in Gallijs, *Logienſe*, *Fontanellenſe*, *Jotrenſe*,
& *Farenſe* virorum, ac *Calenſe* fæminarum construxit: Lu-
xovienſe, & longè plura, opulentiſſis largitionibus locupleta-
vit, præcipuis Ordinis S. *Benedicti* Promotoribus meritò ad-
numeranda, atque à gratis posteris æternum celebranda.

XIII. CLOTHARIUS, III.

Clodoveo II. defunctô, confestim regnum suscepit *Clothar.*
Crius, inter tres fratres infantes natus major, attamen ad-
huc quadrantis, sub disciplina S. *Bathildis* Matris educatus,
ea dirigente anno 5. sui regni Monasterio *Corbeienſi* immu-
nitatem vectigalium impertivit. Die 23. Decembris an-

no 666. Anno 6. sui regni super fundatione Ecclesiæ S. MARIE de Concambio quarundam terrarum inter SS. *Bertinum & Mummolinum*, tunc Episcopum *Noviomensem*, diploma expedivit Kalendis Februarij. Anno 7. su

regni privilegium libertatis, à plurimis Episcopis subscriptum Monasterio *Corbeiensi* concessit VIII. Idus Septembris Eodem anno S. *Wandregisilus* Ordinis S. *Benedicti* Abba Fontanellensis privilegium Regiæ confirmationis super are Cœnobij sui à *Clothario III.* liberalissima donatione accepit

189. Porro S. *Leodegarius* Ordinis S. *Benedicti* Abbas c:
Clotharius III. Monasterio S. *Maxentij* à *Bathide* & *Clothario* evocatus a
pluribus aulam, posthac ab aula ad *Augustodunensem* Episcopatum
quàm evectus, decenniò moderabatur Cathedram *Augustodunen*
4. annis sem, *Clothario III.* anno decimo Episcopatus S. *Leodegari*
rexit. humanis valedicente; adeoque *Clotharius III.* non quatuor
solummodò annis (ut plures contendunt) in Regio *Francorum* throno sedit.

190. Plures quoque quàm quatuor *Clotharij III.* regni an
Et ex vi- nos luculento argumento confirmat Mater ejus *Bathildis*
ta S. Ba- *Calense* Ordinis S. *Benedicti* Monasterium ære suo educens
thildis. animo in id immigrandi, *Clothario* filio ætatem legitimam
ad regnum se solo administrandum attingente.

191. In dicto autem *Calensi* Monasterio *Bathildem* coluisse
S. Ba- Monasticen Benedictinam nemo negabit, nisi hospes in h
thildis storijs. Ingressa enim Monasterium velut ancillarum ult
Monast. ma inter sorores munia obiit. *Berthilia Abbatisse* (in
ingredi- quit vitæ Author) obediebat ut matri, omnibusque sicut si
tur. gax ancillula, sanctâ devotione ministeriū obsequij exhibui
Ita autem humilitatis magnæ forti animo omnibus ministr
bat exemplar, ut ipsa quoque in coquinæ officio ministrare
sororibus, ipsa munditias omnes faceret, & quod majus d
can

eam, ipsa purissima margarita inquinamenta stercoreum proprijs manibus mundaret,

Cælitum Imperatricis obsequio addictissima; cum vicina morti ante aram Deiparæ ingenuculata in preces incumberet, scalam ex aëre in astra surrigi conspiciebat, atque eo quidem prodigio, ut cœlestes genij eidem innixi prensam manibus *Bathildem* astra versùs gradatim deducerent. Felix hoc auspiciatùmque horæ decretoriæ præludium, majorisque Cœlitum favoris præsagium fuit.

Quippe paulò post S. *Genesius* antè *Lugduni* Ordinis *S. Benedicti* Abbas, postea Archiepiscopus *Lugdunensis* & Reginæ Eleëmofynarius è cœlo morituræ occurrens, eam perrepresentatam scalam in cœlum deduxit, Angelis comitantibus, & ter festiva carmina tripudiantibus.

Videtur præ cæteris cœlitibus ad triumphum istum à DEO electus, ut palam omnibus innotesceret, *Bathildem* tot eleëmofynis astra mercatam esse, ut idcirco *Genesius* olim Reginæ Eleëmofynarius obviam mitteretur, illam deducturus ad superos pro merito remunerandam. Cœlum conscendit *Bathildis* circa annum 665. post mortem miraculis illustrata, & inter Regum & Regni Gallici Tutelares cooptata.

Quare, *Bathilde* Matre vitam Monasticam proficiente, *Clotharius* III. jam adultæ ætatis videtur solus regnum *Francorum* administrasse, & deinceps majore vivendi licentiâ, vel legitimo vel illicito concubitu thori sociam accepisse, adeoque plures, quàm quatuor, imò plures quàm decem annos regnum *Francorum* administrasse, prole forsitan susceptâ. Rexit igitur *Clotharius* III. annis 14. obiit anno 669. al. 673. al. 676.

XIV. CHILDERICUS II.

196. *Unâ cum uxore pregnantē te occiditur.* **V**ivente etiamnum Fratre suo *Clothario III.* decem annis Austrasiæ Rex salutatus, *Blichildem* duxit uxorem, & Fratre *Clothario III.* mortuô, atque altero Fratre *Theodorice* in Monasterium *Dionysianum* (*Ebroino* Major-Domus *Theodoricum* Regem Neustriæ proclamante) detrusô, Monarchiam occupat. Ast à nobili Aulico *Bodilone*, quem ad palum alligatum verberibus subjecerat, cum paucis nationi in *Calensi* silva intentus, occiditur; inde *Bodilo* Palatium regium ingressus, *Blichildem* Reginam prægnantem obtruncavit, triplici parricidio ignominiam sibi illatam sceleratè ultus. Rexit annis 4. obiit 673. a. 679.

XV. THEODERICUS I.

197. *E clausstro evocatus ad solium.* **C**lodovei II. Filius m. ab *Ebroino* ante *Childericum II.* in Regium *Francorum* solium elevatus; at à *Childerico II.* fratre in Monasterium *S. Dionysii*, impositô *Danielis* nomine relegatus: hoc autem à *Bodilone*, ut memini, occisô, ex *S. Dionysii* Monasterio à *Francis* ad Solium postliminiô evocatur. His peractis,

198. *Ebroinus in SS viros sedit.* *Ebroinus* è Monasterio *Luxoviensi* elabatur, occupatisque thesauris regijs, & collecto exercitu à Rege *Theodorico I.* in regnum *Francorum* restitutô, Major-Domus iterum constituitur, ex ea dignitate in multos viros Sanctos crudeliter sævuitrus. SS *Lambertum Trajectensem*, & *Amatum Senonensem* Episcopos in exilium egit, & quot quot olim causæ suæ adversarios suspectavit, barbarè trucidavit.

199. *In Gerinum lapidib; obruit.* *Gerinum S. Leodegarij* Pictaviensis ad *S. Maxentium* Monachi Benedictini, dein *Augustodunensis* Episcopi fratrem

fratrem lapidibus obruſſiſſit, *Leodegariū* atrocioribus ſup-
plicijs exercendum ſervavit.

Hunc enim per *Didonem* ac *Guaimerum* parricidalis ^{200.} *S. Leo-*
cohortis Duces exſculptis oculis cæcum reddidit : per re- *degarij*
gios ſatellites ſupra lapides velut cuspides & cultorum mu- *crudele*
cronēs è piſcina eminentes, nudis pedibus incedere com- *Marty-*
puliſ : ex iſthac cruciabili plantarum laniena emerſum, ut *rium.*
à calce uſque ad caput malè *Leodegario* foret, linguâ exciſſâ
multavit : qui tamen tam concinnè, articulatiſ, ac nervosè
ingenti cum miraculo ad populum dixit , ut audientibus
lachrymas excuſſerit, cæcus, labijs & linguâ mutilus , ſed
Concionator diſertus. Carceris deīn ſqualore & diutina
fame maceratus, oculis, linguâ, labijs caſus, ex calcatis nu-
per piſcinæ cuſpidibus etiamnum ſaucius per viarum am-
bages in ſilvam à quaternione militum, vinctis poſt tergum
manibus ducitur, inter ſaltum in aceſta jugulandus. Ne
autem ad parricidium parati gratis ſe fatigarent, *S. Martyr* pe-
de fixo premenſ terram ſatalem iſtum ſibi abſque ulteriori-
bus longis circumflexibus inſigendum demiffis precibus
flagitavit.

Elinguis *Leodegarij* oratio prodigioſa illud apud tres ^{201.}
Sodalium præpotuit, ut ad ejus veſtigia procubui veniam *Decollati*
poſtularent, quartus equitum perfrictæ frontis rabula, im- *corpus*
belles Sodalium metus irridens, exemptâ macherâ *S. Ponti-*
ficem anno 684. capite truncavit, ſine quo integrâ horâ *ſtat pedi-*
truncatum corpus pedibus ſtetit , velut immobile mentis *bus.*
nobile ſimulachrum , multis præſentibus inſolens quidem
prodigium ſtupentibus : Parricida verò inſolitæ ſtationis
pertæſus, truncum corpus pede in caſum Sacrilegus impulit,
ſed à dæmonibus illicò inſeſſus, huc illucque per avia & de-
via amens raptus eſt, donec ſeiſpſum in ignem præcipitârît,
factus debita *ſtygis* hoſtia.

Dido

202. *Parricidæ* cohortis Duces & *S. Leodegarij* carnifices pœnas quoque pro-
da p- meritas dederunt. Equidem *Diddo* capitis damnatus est,
ninuntur. *Gauimerus* laqueo parricidium luit, &, quod mirère, *Ebroino*
 mandante.

- - - *Neque, enim lex justior ulla est,
 Quàm necis artifices artè perire suâ.*

203. *Ebroinum* Necessè Numen surdâ aure clausoque oculo
occidi- *Ebroino* tot flagitiorum mole gravato connivit.

tur, Gravis DEI manus est, etiam cum tardat. Tardavit,
 sed transacto post cædem *S. Leodegario* illatam trium anno-
 rum curriculo, *Ebroinum* dirè tetigit, ac miserè confecit:
 quippe *Hermenfridus* vir magnarum opum & honoribus in-
 elytus, cui palam, ut bonis omnibus, exitium Tyrannus
 machinabatur, noctu captatâ occasione domi in *Ebroinum*
 irruit, haustoque repetitis ictibus ejus latere, Sacrilego homi-
 cidæ mortem, mille mortibus digno intulit: solo *Leodegario*
 de inferorum hominumque furore in cœlis triumphante.

204. *Theodon-* Ceterum *Ebroino* inter innocentum cadavera impunè
ricus I. grassante, in throno suo *Theodoricus I.* Rex otiosus sedit, &
Rex otio- clancularijs susurronibus aures præbens, regiae Majestatis
sus, læsæ reos pronuntiavit, quos falsimonij *Ebroinus* dictavit.
Ebroino interempto prudentior, quàm antehac Rex in regali
 solio quievit, quia prudentioribus Majoribus-Domus sufful-
 tus. Rexit *Theodoricus I.* annis 17. al: 14 al: 11. obiit *Ass-*
rebati sepultus in æde *S. Vedasti* anno 691 al. 693. al: 698.
 al: 688. ætatis 38. Reliquit ex *Clothilde* Regina duos filios
Clodoveum & *Childebertum*, postmodum Parentis Suc-
 cessores.

XVI. CLODOVEUS III.

Theoderici I. filius regni paterni & inertiae hæres, *Chil-* ^{205.}
derico Fratre natu minore vitam privatam interim agen- ^{Paterna}
te, Parisiis in Palatio sedit, *Pipino Herstallo seu Crasso* Majore- ^{inertia}
Domus ingenti cum laude regnum Francorum gubernante. ^{hæres.}
Videantur relata à *num. 67. usque ad num. 93.* Rexit annis
4 obiit 695. al: 698.

XVII. CHILDEBERTUS II.

Successit in regno *Francorum* suo Fratri *Clodoveo* III. sed ^{206.}
Juris alieni erat, sub *Pipino Herstallo* Majore- ^{Delicijs}
Magistro Palatij constitutus: tum enim hi *Franci* Principes, ^{gandet}
Magistro Palatij constitutus: tum enim hi *Franci* Principes, ^{Majore-}
uti nobiles bestiae à suis Magistris Palatij regebantur, inquit *Domus*
Brietas ad annum Christi 692. Interea *Childebertus* II. guberna-
in suo otio delitijs gaudente, *Pipinus Herstallus* seu *Crassus* ^{nante.}
Major-Domus *Lambertum* Trajectensem Episcopum in exi-
lium, ab *Ebroino* depulsum, suo Episcopatu restituit, ortho-
doxam Fidem propagavit, hostes debellavit, suisque meritis
viam stravit ad regium nomen, quod sibi adhuc deerat, à po-
steris suis olim obtinendum. Videantur suprà jam citata re-
lata à *num. 76. usque ad num. 115.*

Childebertus rexit annis 13: al: 16. obiit anno 711. al:
709. al: 715.

XVIII. DAGOBERTUS II.

Filius *Childeberti* II. qui Filio reliquit *Francorum* regnum, ^{207.}
aut verius imaginem regni, *Pipino Herstallo*, solo Re- ^{Munifi-}
^{cus in}
^Mgis *Fonta-*
^{nellenfæ,}

90 *Prodromi Relatio II. de Pipinis Gallia Regibus &c.*
gis nomine exceptò Regem agente. Videantur suprà jam
relata à num. 67. usque ad num. 93.

Dagobertus II. al. III. Junior appellatus, postquam Be-
nigno Abbati Monasterij Fontanellenfis largitus est quartam
partem de Arlanno Foreste anno 5. & ultimo sui regni obiit
anno Dominicæ Incarnationis 715. indictione XIII.
V. Iduum Juniarum die Dominica al. XIV. Kal. Februarij
anno 716. al. 709.

XIX. CHILPERICUS II.

203.
Ex Mo-
nacho sit
Rex. **M**ortuo *Dagoberto II. al. III. Franci* (neglecto ob in-
fantiam *Theodorico Dagoberti II. Filio*) *Danielem Mo-*
nachum Childerici II. filium Regem (nomine *Chilperici im-*
positò) constituunt, *Ragenfredo Neustria* Majore-Domus
scenam adornante, & posthàc *Carolus Martellum* armis
laceffente.

209.
Bis vi-
ctus. Verùm anno 717. die Dominicà in quadragesima
XII. Kalendas Aprilis memoratus *Carolus Martellus Chilpe-*
ricum regem, & Ragenfredum Majorem-Domus Vinctiaci in
pago Cameracensi profligavit; post pugnam Vinctiacensem
Chilperico II. Clotharium natum ex sanguine Regio, Regem
opposuit: anno 719. præfatos *Chilpericum Regem & Ra-*
genfredum Majorem-Domus cum Eudone Duce Aquitania in
Suessionensi ditione rursus devicit,

210.
Demum
captus
moriatur. Demum prædictum *Chilpericum*, sibi ab *Eudone Duce*
Aquitania extraditum, anno 720. *Noviomum* abduxit. Ub
Chilpericus anno 720. desinente nimirum uno anno post
obitum *Clotharij* (quem *Carolus Martellus* nunc totius *Fran-*
cia Major-Domus Regem, *Chilperico* opposuit) mortuus est
Ragenfredum Andegavi captum *Carolus Martellus* aut occidit
au

sut vitâ donatum captivavit, haud amplius nociturum. Vid.
um. 97. & sequens.

Chilpericus II. rexit annis 6. obiit anno 720. al: 726.

XX. THEODORICUS II.

^{211.}
Theodorico II. vitâ functo, à Carolo Martello Theodoricus II., Calensis
Dagoberti II. al. III. filius in Cala Virginum Coenobio dictus, &
educatus, & ob id Calensis dictus, nomine tantum Rex crea- à Carolo
tur, ipso Carolo Martello pro arbitrio universum Francorum Martello
regnum gubernante. Videantur jam supra relata à n. 94 Rex con-
stitutus.
que ad num. 104.

Theodoricus II. rexit annis 16. al. 17. obiit anno 737.
al: 738. al: 741. Theodorico II. humanis exempto, Carolus
Martellus tempore interregni ferme 5. annorum solus cum
suis duobus filijs Carolomanno & Pipino regnabat, jam à victo-
ria Pinciacensi anno 717. obtenta, regnum administrans.
Obijt Carolus Martellus idibus Octobris anno 741. in Mo-
nasterio Dionysiano sepultus.

XXI. CHILDERICUS III.

^{212.}
Theodorici II. alijs Dagoberti II. filius Meroveorum, seu Me- Rex à Caro-
rovingiorum Princeps, ultimus Regis nomen est consecu- rolomano
tus, id deferentibus Carolomanno & Pipino, qui Francorum no & Pi-
regnum administrabant, hic Neustria, ille Austrasia Majores- pino con-
Domus vocati. Describitur Childericus III. à nostro Trithemio stitutus,
de wigine Francorum fol. 93. n. 20. & sequens, hisce verbis: ^{213.}

Hildericus (Childericus III.) Theodorici Regis filius, Regnum
genitori mortuo succedens solo nomine regnavit annis 14. Franco-
rum con-
Nam & opes & potentia regni penes Palatii Praefectos, qui tempti-
Majores-Domus dicebantur, & ad quos summa totius regni bilis au-
per- thoritas

„pertinebat, tenebantur. Nec aliud quidquam Regi per-
 „mittebatur, quàm ut regio tantùm nomine contentus, cri-
 „ne profuso, brabâque submissa in folio resideret, ac spe-
 „ciem dominantis, effingeret, Legatos undecunque venien-
 „tes audiret, eisque abituris responsa, quæ doctus erat, vel
 „jussus, quasi ex sua potestate redderet, tum præter inutile
 „Regis nomen, precarium vitæ stipendium, quod ei Præfe-
 „ctus aulæ pro suo arbitrio adhibebat, nihil aliud possideret.
 „Unam tantùm, & eam perparvam redditûs villam, in quâ
 „Domini, & ex qua famulos sibi necessaria ministrantes at-
 „que obsequium exhibentes, paucæ numerositatis habebat,
 „fuitque necessariò paucis contentus. Quocunque eun-
 „dum fuerat, carpento ibat, quod junctis bobus, & bubulco
 „more rustico agente trahebatur. Sic ad palatium, sic ad
 „publicum conventum, qui ad Kalendas May annuatim ce-
 „lebrabatur, ire solebat, & coram tota gente in folio residens,
 „omnes salutabat, resalutatus ab iisdem; sicque domum, ut
 „venerat, reversus, otiosus domi usque ad sequentem an-
 „num residebat. Ad regni administrationem & omnis, quæ
 „vel domi, vel foris agenda, vel disponenda erant, Præfectus
 „aulæ, qui & Major-Domus, procurabat. Hactenus *Tri-*
themius c. l.

214.
Exau-
thoratur
& cum
filio in
Monast.
detrudi-
tur.

Fuit igitur *Childericus* III. suorum Antecessorum, à
 morte *Dagoberti* I. in regali folio sedentium insitiam reg-
 nandi æmulatus, nulla virtute regiam dignitatem exornante
 præditus, atque ob stoliditatem, mores Avi, Patrisque re-
 dolentem, omnibus exosus. Unde exauthoratus, tonsus-
 que in *Audomari* Monasterium *Sithiu* nuncupatum, rele-
 gatur, ejusque filius *Theodericus* nomine, in Monasterium
Fontanellense intruditur, *Pipinus* Rex constituitur, ungitur,
 & coronatur, Francis à Sacramento Fidei, *Childerico* III.
 Regi præstito, absolutis. Concidit proin regia *Meroeco-*
rum

rum profapia, à ducentis & pluribus annis Francia sceptrò potita. Videantur relata à num. 144. & sequent.

Childericus III. rexit annis 9. al. 10. al. 14. Exauthora-
tur anno 750. al. 751. al. 752. Obijt in Monasterio *Sithi-*
venfi anno 754. vel ut scribit *Brieti* ad annum Christi
752. *Ratisbonam* ad *S. Emmeramum* translatus. In Mausolæo
S. Emmerami cap. 26. edit. 3. ita legitur: Auß Pöbstlichen
Befelch müste *Childericus* in unserm Closter (ad *S. Em-*
meramum Ratisbona) verwahrt werden Anno 750. seines
Reichs im 9ten. Nach der Zeit wurde er zu einem ers-
ten Abbtē bestellt des Closters *S. Mauriti; Nonienti;*
(forſan *Nevienti*) allwo er auch begraben worden. Adeo-
que *Childericus* III. non mortuus, sed vivus *Ratisbonam* fuit
translatus,

XXII. PIPINUS.

P*ipinus Caroli Martelli filius & Carolomanni Frater*, tem-^{215.}
pore interregni, quo *Carolus Martellus* Pater, post Re-^{Cum Ca-}
gem *Theodoricum* II anno 737. defunctum, solis Francis im-^{roloman-}
perabat, jam tum à Patre postremis vitæ suæ annis commissas ^{no fratre}
sibi Provincias gubernavit: *Carolo Martello* Patre, anno
741. è vitâ migrante, *Pipinus* cum fratre *Carolomanno* prin-
cipatu Majoris Domus potitus, & aliquamdiu absque Rege
Francorum regnum administrans, *Childerico* III. diadema
regium detulit, regni autem provincijs inter se divisus duo
memorati Fratres præerant pro suo arbitrio, bella per quin-
que annos gerebant, causas decidebant, cuncta negotia
tractabant, nec consiliò, nec consensu Regis *Childerici* III.
requisitò. Videantur relata suprâ à num. 97. usque ad
num. 117.

Elapsis quinque anni curriculum anno 747. præ purpu-^{216.}
ra Monasticum Ordinis *S. Benedicti* cucullum amplectente ^{Rex cum}
^{uxore &}
^{filijs co-}
^{ronatur.}

94 *Prodromi Relatio II. de Pipinis Gallia Regibus &c.*

Carolomanno, Pipinus solus omnem Imperij molem sustinuit, factis adeo generosis ornamentum, ac emolumentum Francia promovens, ut *Childerico* III. exanthorato, & in Monasterium intruso, ipse Rex sit salutatus anno 752. al: 751. à *S. Bonifacio* Apostolicæ sedis Legato unctus & coronatus, atque anno 754. iterum à *Stephano* Papa dicto III. sed reverà IV. Monachio Congregationis Casinensis unà cum *Carolo* (postea Imperatore) & *Carolomanno* filijs nec non *Bertrada* conjugæ repetitâ respectivè coronatione honoratus. Sicque extincta *Meroveorum* prosapia *Carolinorum* Dynastix initium dedit.

217.
Pontifi-
cum De-
fensor
Zelofus.

Fuit *Pipinus* præcellentium meritotum Princeps, strenuus CHRISTI Athleta, sollicitus maximorum Pontificum defensor, dicere solitus: *Eo consilio nos arma induimus, ut Apostolicam sedem ab omnium mortalium injuria vindicarem, id daturi Christianæ pietati, non mortalium studijs.* Pro Synbolo assumpsit hæc verba: *Deus se tibi, date Deo.* Videantur relata à *num. 66. usque ad num. 188. & à num. 189. usque ad num. 211.* Rexit *Pipinus* annis 16. obiit 768. die 25. Septembris, relinquens post se, ut vidimus, duos filios, *Carolomannum* anno 771. die 14. Decembris mortuum, & *Carolum* anno 800. al: 801. Imperatorem Romanum.

218.
Augu-
stane
Dioecesis
Benefa-
ctor mu-
nificens.

Hic est iste *Pipinus* Rex, qui *Hariolphum* Episcopum *Lingonensem* & Abbatem *Elvacensem* charissimum habuit: qui Monasterium *Elvacense* ab *Hariolpho* ejus Fundatore rogatus in sui tutelam suscepit: qui *S. Bonifacium* Archiepiscopum *Moguntinum* plurimis gratijs donavit: qui bona, & redditus à *S. Witterpo* Episcopo Augustano Ecclesiæ Augustanæ transcriptos suâ autoritate confirmavit: qui Monasterium *Faucense* (*Bucel. in compendio Annalium fol. 171. ad annum 753.*) fundavit, seu potius regali dote locupletavit: qui ubique divinum Religionis cultum impense promovit,

in

in *Diecesis Augustana* Ecclesias, atque Monasteria specia-
tim Benefactor munificus, & magnificus.

Non videtur hic dissimulandus error, quem exhibet ^{219.} *Elvacen-*
Chronographica inscriptio sepulchralis, in Principali & ^{sis in-}
exempta Ecclesia *Elvacensi* his verbis concepta, & lapidi in-
scriptio.
cisa:

*Anno Dominica Incarnationis DCCLXIII.
Regnantibus Carolomanno & Pipino Fratribus Con-
stantini est hoc Monasterium Elvacense exstructum
à B. Hariolpho & Erlolpho, Fratre ejus Lingonica
Urbis Episcopo, hujus loci Fundatoribus in tumulo hoc
quiescentibus.*

Errat *Elvacensis* sepulchralis hæc inscriptio, sive in- ^{220.}
terpretetur de fundatione prima *Elvacensis* Monasterij pau- *Carolo-*
peris, sive de fundatione secunda *Elvacensis* Monasterij di- *mannus*
vitis: nam *Carolomannus* *Pipini* Frater regno se abdicavit, & *Pipi-*
Monasticen *Benedictinam* professus anno 747, adeoque ^{nus con-}
Carolomannus cum *Pipino* Fratre anno 764. haud amplius ^{regarunt}
regnavit. Regnasse *Carolomannum* quâ Majorem-Domus ^{746. non}
cum *Pipino* Fratre anno 746. non inficiâs eo, at non, (ut
adducta inscriptio *Elvacensis* loquitur) anno 764. quo
Carolomannus è vivis jam excesserat.

Hinc primæ fundationi *Elvacensis* Monasterij repug- ^{221.}
nat annus 764. Esti grâcis concederetur hæc fundatio an- *Carolo-*
no 746. facta. Secundæ fundationi obstat *Carolomannus* ^{mannus}
anno 764. jam mortuus, atque inter Beatos receptus. Ad ^{764. jam}
calculos revocentur anni *Regum* *Francorum* & *Majorum-*
Domus, nec non videantur relata à num. 127. usque ad
num. 138.

Addo,

222.
Carolo-
man. &
Pipinus
non
erant
Fratres
Constan-
tini.

Addo, quòd in Genealogia *Carolomanni & Pipini* mul-
 lus vel Pater, vel Frater, vel eis sanguine conjunctus repe-
 riatur nomine *Constantinus*, attestante *Antonio Albicio in sua*
tabula II stemmatographica. Qua igitur auctoritate *Carolo-*
mannus & Pipinus Fratres *Constantini* in memorata inscrip-
 ptione nominentur, alij examinent.

223.
Constan-
tinus
Imper.
cur Cop-
ronymus
& Ca-
ballinus
dictus?

Hoc quidem tempore præerat Imperio *Constantinus*,
 attamen *Carolomanni & Pipini* Frater minimè nominan-
 dus: quippe *Constantinus*, cognomentò *Copronymus*, im-
 pij *Leonis Isauri* Imperatoris anno 741. impiâ morte defun-
 cti Filius, Patri in imperio successit, & anno 775. vivus igne
 invisibili exustus interijt, nomine Christianus, re Judæus,
 Manichæus, Nestorianus, fædissimis nominibus *Copronymus*
 & *Caballini* dignissimus, illud accipiens à stercore, quo in-
 fans Baptisterium turpavit, illud à fimo Caballi, quo se cum
 Aulicis infecit, hoc odore mirificè delectatus. Impiam Dæ-
 moni evomuit animam anno Imperij 33. 18. Kalend Octob.
 primitus in Basilica SS. *Petri & Pauli Constantinopoli* sepultus,
 postea effossus, & in foro publicè est crematus, supplicium
 subiens mortuus, quod ob atrociam crimina promeruerat vi-
 vus. Iste pessimi comatis Imperator sub tempus regiminis
Carolomanni & Pipini vixerat, eorum autem frater nequa-
 quam appellandus.

224.
Elva.
consis in
scriptio
refuta-
tur.

Unde componere annum 764. cum *Carolomanni &*
Pipini Fratrum regimine, vel horum sanguinem jungere cum
Constantino Imperatore, est operam perdere. Idcirco in
 adducta sepulchrali illa inscriptione, illa vocabula: *reg-*
nantibus Carolomanno & Pipino Fratribus *Constantini* sunt
 exculpenda.

225.
Pipini
solum
tres ob-
scureandi

Hæc de notitia trium *Pipinorum*, ob idem nomen ean-
 demque penè dignitatem, Chronographos per labyrinthicos
 flexus circumducentium, materiâ tamen pro Ecclesiastica
 Chro-

Chronologiâ Augustana formanda oppidò necessariâ.

Præter tres Pipinos, nimirum, præter Pipinum Seniores ^{Pipini} Landensem I. Brabantiz Ducem; Pipinum Heristallum, seu ^{hujus} Crassum, senioris ex Begga Nepotem; Pipinum Brevem, ^{nominis} Caroli Martelli Filium, & Regem, reperiuntur quinque ad ^{plurimi.} hæc Pipini ex sanguine Pipinorum descendentes. 1. *Pipinus* Grimoaldi junioris filius. 2. *Pipinus* Caroli Magni filius, Rex Italiz, & 3. *Pipinus* ejus Nothus Prumiz Monachus. 4. *Pipinus* Ludovici Pij Imperatoris filius, Rex Aquitaniz. 5. Denique *Pipinus* Pipini Regis Aquitaniz filius cum Carolo Fratre anno 852. Monachus. Quibus adscribissent *Pipinus* Bernardi Regis Italiz filius, seu Pipini Regis Italiz Nepos, & *Pipinus* Pronepos: Verum, quia istorum gesta Chronologis Germanis nulla facessunt negotia, *Prodromus* *Pipinis* valedicens, progreditur ad necessaria dubia solvenda, ex ætate *Witterpi* Monasterij *Elvacensis* Abbatis II. & Episcopi Augustani emanantia.

RELATIO III.

De duobus *Witterpis* Abbatibus *Elvacensibus*,
& Episcopis Augustanis.

Mirò miriùs est, quòd de *Witterpo* Abbate II. *Elvacensi* ^{De Wi-} scribunt *Bucelinus* *Germania Sacra* parte 2. verbo *El-* ^{ærpo} *wangen*. *Bruschius* in *Chronolog. Monasteriorum* *Germania* ^{Abbate} verbo *Elphanciacum*, nimirum Monasterium *Elvacense* ab *Ha-* ^{II. con-} *riolpho* Episcopo Lingonensi anno 764. fundatum esse, & ^{traditio} *Witterpum* hujatis Monasterij Abbatem II. ex hac vita anno 752. migrasse; adeoque affirmant, *Witterpum* Abbatem II.

N

re-

rexisse Elvacense Monasterium ante ædificatum illud ipsum Monasterium. Quis non miretur mirum in modum?

2
De ejus
promo-
tione
dissensio.

Ex antiquis Chronicis Augustanis *Wißterpus* Abbas II. anno 781, à *Pipino* Rege *Gallia* promoveretur ad Episcopatum Augustanum, Annalibus Elvacensibus *Wißterpi* II. Abbatibus Elvacensis, promotionem per *Pipinum* Regem ad Episcopatum Augustanum anno 781. peractam confirmantibus. Attamen ex Regum Francorum catalogo *Pipinus* Rex jam in Domino obdormivit anno 768. Quis igitur hominum, amabo! *Pipinum* Gallia Regem ante 14. annos sepultum è sepulchro excitavit mortuum, ut ad Episcopatum Augustanum promoveret *Wißterpum* Elvacensem Abbatem secundum?

3.
Et discep-
tatio.

Reverendissimus D. D. Abbas noster *Udalricanus Bernardus Herdsfelder* in Basilic. p. 3. ad annum 646. *Wißterpum* creat Episcopum Augustanum anno 646. Cum tamen ex relatione 2. n. 38. absdubiè Ecclesiam Benedictoburanam consecraverit anno 740. *Stengelius* Abbas in mantissa fol. 17. creat *Wißterpum* Episcopum Augustanum anno 738. Apud Abbatem *Bernardum* c. l. *Wißterpus* mortuus anno 662. al: 663. Apud Abbatem *Stengelium* c. l. mortuus *Wißterpus* anno 755. Quis Reverendissimos hos D. D. Abbates scriptione, ætate, & autoritate graves intimâ familiaritate, imò per Religiosam professionem mutuâ confraternitate conjunctissimos, nihilominus de *Wißterpi* ætati calculatione dissentientes in numero, reconciliabit calamo?

4.
Ac per
S. Wig-
berchtum
nulla re-
consilia-
tio.

Pro horum Reverendissimorum D. D. Abbatum aliorumque inter se disceptantium Chronographorum reconciliatione nonnulli in medium producant *S. Wigbertum*, s. *Wigberchtum*, *S. Bonifacij* Archiepiscopi Moguntini Discipulum, atque ab eo Monasterij *Frixlariensis* Abbatem constitutum.

litum, asseruntque in suæ reconciliationis subsidium, *Witterpi* Abbatis *Elvacensis*, & posthac *Episcopi Augustaninomen*, diversimodè, (*Witterpus*, *Wigberthus*, *Wiperius*,) scriptum, confudisse *Fritzlarensis* Monasterij Abbatem *Wigberthum*, & *Witterpum* Episcopum Augustanum: *Wigberthum* seu *Wigberchum* *Fritzlar*ensis Monasterij Abbatem *S. Bonifacio* Archiepiscopo associatum, in laboribus Ecclesiasticis, 1. p. class. 1. sect. 9. fol. 81. relatis, eundem adjuvisse, *Witterpo* Episcopo Augustano cum *S. Magno* *Algoiz* Apostolò ante *S. Bonifacii* adventum, jam in cælum receptò. Medium, vel potius effugium istud pro Chronographorum inter se digladiantium reconciliatione inventum me ducit ad *Wigberchum* *Fritzlar*ensem Abbatem describendum, quod compendiariò hisce præsto.

Wigberchus inter *Anglo-Saxones* natalium splendore *S. Wigberchus* illustris, ante Religionis ingressum jam litteris probè eruditus, postea regulæ *S. Benedicti* à *S. Bonifacio* authoratus, tantos fecit progressus, ut ceteris Monachis præferri, *Fritzlar*ensis al; *Fridslariensis* Monasterij recens conditi clavum capessere, & primus Abbas cœtui *Fritzlar*ensi antestare meruerit.

In Abbazia constitutus vitæ Sanctissimæ exemplo Novitiogregi præluxit, nihil desiderari in se passus. Statas Regulæ *Benedictinæ* sanctiones ad unguem tenuit, ac omne punctum exanussim optimi Abbatis tulit, meritis ac prodigijs Abbatiam suam graviter adornans. In aliorum necessitates sublevandas piè prodigus, sibi & cibi parcissimus, neque invaletudinarius à consueto abstinentiæ rigore remisit. Futurorum præsagus in vita prophetiæ dono claruit, anno Christi 747. obiit, à morte miraculis coruscus.

Illud inter cetera insigne, atque imprimis memorandum, quòd, *Saxonibus* bellò omnia vicina vastantibus, *Bari* *miraculis* *burgensis* clarm

burgense oppidum, binā vice prodigiosè propugnauerit, hostesque in fugam converterit, cūque iidem Ecclesiam illic incendere attentarent, nunquam sacrilegis, licet admotis ignibus, inferre damnum valuere, divinā virtute perpetim prohibiti. Vid. *Serarius S. J. Moguntiac. lib. 3. notatione 27. fol. 495.*

S. *Wigberchsi* reliquiae ob metum hostium ad *Buriburgense* oppidum transportatae. Demum iussu divino *Harsfeldiam* translatae sunt, à S. *Lullo* Archiepiscopo Moguntino auro argentove exornatae.

8.
Discor-
dantes
non con-
ciliat.

Elucet quidem ex historia primū enarrata, S. *Wigberchtum* Monasticen Benedictinam coluisse, & S. *Bonifacio* convixisse, at non minū clarè apparet, S. *Wigberchtum*, nec unquam inter Abbates Elvacenses, vel inter Episcopos Augustanos recensitum; controversia movetur de *Wistherpo* Abbate Elvacensi, & Episcopo Augustano, non de aliquo Abbate extraneo, *Saxonibus* vel exteris populis operam Apostolicam locante, sed Dioecesi Augustanae laborem suum impendente. Quamobrem S. *Wigberchtus* Abbas *Fritzlarensis*, Chronologos inter se de *Wistherpo* seu *Wigberto*, vel *Wiperto* Abbate Elvacensi, & Episcopo Augustano, non de aliquo extero Abbate discordantes minime conciliat.

9.
Duo
Wistherpi
sunt con-
stituendi.

Ut igitur Chronologorum opiniones concordent ex p. I fol 97. & 98. duo *Wistherpi* Abbates Elvacenses & Episcopi Augustani sunt assignandi, & asserendum, quod primus *Wistherpus* Abbas Elvacensis Monasterij ea ætate adhuc pauperis circa annum 738. ante S. *Tessonem* Episcopum Augustanum thronum istum Episcopalem conscenderit. Alter *Wistherpus* post *Hariolphum* Abbas Elvacensis Monasterij jam opulenti, & post S. *Thessonem* Episcopus Augustanus fuerit constitutus: unus *Wistherpus* in Episcopatu Augustano S. *Tessonem* antecesserit, alter successerit: primus Abbatiam

tiam Elvacensem ante *Harisolphum* hujus Monasterij Fundatorem administraverit, secundus post *Harisolphum* hujus loci Abbatem egerit.

Notetur, duos *Witterpos* aperte probari ex diverso ut-^{10.} *Witter-*
nusque die obitus : etenim S. *Witterpus* infra *relat.* 4. n. 23. *porum*
obiit die 14. Kalendarum May, hoc est, die 18. Aprilis. *dies obi-*
At *Witterpus* Successor *Harisolphi*, & Abbas II. Elvacensis *tus di-*
obiit die 6. Kalendarum Aprilis, hoc est, die 27. Martij. Ita *versus.*
expresse testantur Annales Elvacenses. *Lib. Lect. Eccles.*
fol 12. prg. 2. hujatibus verbis : Sexto Kalendas Aprilis
Witterpus Abbas obiit nostræ Congregationis.

Cur autem Historiographi duos *Witterpos* Abbates ^{11.}
Elvacenses non memorent, vel duos *Witterpos* catalogo *Duo Witter-*
Episcoporum Augustanorum non inferant, inde forsan e- *terpi*
venit, quòd inter *Witterpum* primum, & *Witterpum* secun- *cur in*
dum vix tria lustra intercesserint, & de *Witterpo* secundo *historijs*
nulla gestorum vestigia deprehenderint, infesto Marte o- *non le-*
mnia ejus facta extinguente, imò ex *1. part. fol. 97. & 98.*
ipfam Episcopatus Augustani administrationem impedi-
Unde Historiographi duos Abbates Elvacenses & Episcopos
Augustanos cognomines, seu nomine compares, in unum
corporatum conflabant, & quæ adscribenda erant antiquio-
ri *Witterpo* sanctitate conspicuo, affibulabant etiam *Witter-*
po juniori Diœcesis Augustanæ potiùs Spectatori, quàm Ad-
ministratori, ferreò & funestò Ecclesiæ statu ejus administra-
tioni obistente. Hæc carptim relata, fusiùs à *Prodromo*
duabus observationibus declaranda.

OBSERVATIO I.

De Witterpo Episcopo Augustano Juniore.

PRæponendus est junior *Witterpus* seniori, ut considerato tempore, quo vixit junior, appareat lucidius, quòd alius, & à juniore diversus, sit stabiliendus *Witterpus* senior. Itaque

12. *Witterpū* Abbatem quemdam nomine *Witterpum* rexisse Abbatiam *Elvacensem* post *Hariolphum* Monasterij (opulenti) post *Har- Elvacensis* anno 764. fundatorem, nemo nescit, nisi hospes *riolphū* in historia, catalogo *Elvacensi* quorumcunque Historico- *vixisse* rum expressè post *Hariolphum* anno 764. Abbatem, *probant* Elvacensem *Witterpum* secundum referente. *historici.*

13. *Annales* Catalogo Historicorum communissimo Abbatum *Elvacensium* adstipulantur annales *Elvacenses*, non unà tantum vice *Witterpū* Abbatem *Elvacensem* *Hariolphi* anno *Elvacenses* 764. Fundatoris & Abbatis Successorem commemorantes.

14. *Inscri-* Testantur quoque *Witterpum* Abbatem *Elvacensem*, *tiones.* *Hariolphi* Successorem variaz inscriptiones, & quidem in Principali & exempta *Elvacensi* Ecclesia ita legitur:

Ex parte sinistra.

Ecce tuis adstat, qui nunc obtutibus olim

Præsul apud Gallos Hic Hariolphus erat,

Sed mundi contempsit opes, contempsit honores,

Mox igitur sanctum vertitur in Monachum.

Huc post deveniens Divino Numine tractus,

Hanc summâ extruxit cum pietate domum:

Latus

*Latus in Augusto fatis hic cessit iniquis,
Witterbóque saum sponte reliquit onus.*

Ex parte dextra.

*Et Pater Erlolphus celebris pietate fidéque,
Post Fratrem Antistes Lingonicensis idem,*

*Germani chariq; sequens vestigia Fratris,
Immundum mundum sprevit amore Dei.*

*Perpetuos etiam templum hoc donavit in annos,
Amborum in quo sunt ossa sepulta loco,*

*Hosce Sacerdotes tu suscipe sancte Sacerdos,
Suscipe, & Angelicis tu modò junge choris.*

Prioris inscriptionis versus ultimus luculenter demonstrat ^{15.} *Witterbum* seu *Witterpum* in Abbatia Elvacensi successisse *Et Hariolphi* Monasterij hujus Fundatori: fuisse verò Monasterium (opulentum) Elvacense anno 764. fundatum probant documenta jam sæpius adducta, nec amplius repetenda. Ultimo versui primùm memorato versus Pentameter secundi distichi in *Hariolphi* epitaphio inclusi consonat, quod ita sonat :

Epitaphium Hariolphi.

Clauduntur tumulo hoc Hariolphi Antistitis ossa,

Hunc qui fundavit jure locum proprio.

Pluribus erexit felix feliciter annis,

Witterbóque pius liquit honoris onus.

Sic postquàm templi structuras istius almi,

Ast, uti cernendum, sanxerat ad placitum.

Idibus Augusti resolutus somate plasti

Vebendans urano sarx ea si que Sablo.

Præ-

104 *Prodromi Relatio III. De duobus Witterpis Abbas.*
Prasulis hac magni loco membra fovent Hariolphi,
Qui sperneus mundum vertitur in Monachum.
Hermonis rore tactus flagravat amore,
Præctices in factis, Theoricæque bonis.
Esset ut ambarum Lazari paradigma Sororum,
Compar in altentris, dispar in his varijs.
Sic Pastor talis vitam moderatus ovilis,
Morbida decidit, crescere viva dedit.
Ac postquam templi structuras istius almi,
Ast veluti certum sanxerat ad placitum.
Domine cunctorum transfer Patrem nostrum,
Sit Custos gregis per singula momenta temporis,
Parce tuis ovibus quos raptor vexat iniquus.

Sunt quidem decantatæ inscriptiones *Virgilij Æneide* du-
bio procul humiliores, illâ tamen ad intentum suum adipi-
scendum multò præstantiores, adeò, ut vel lippus sit, aut
oculos volens premat, qui non videat, Abbatem quemdam
Elvacensem nomine *Witterpum Hariolpho* in Abbazia Elva-
censi successisse, adeoque prædictum *Witterpum* post an-
num 764. Abbatiam Elvacensem rexisse.

16.
Witter-
pus Epi-
scopus
Augusta.
Cumque autoritate omnium Chronographorum de
Abbatibus Elvacensibus scribentium hic ipisissimus *Witter*
pus Hariolphi Successor & Abbas Elvacensis Monasterij
(opulenti) secundus, ad Episcopalem thronum Augustanum
sit elevatus, consequitur, post annum 764. aliquem
Abbatem Elvacensem, & ex Abbate Episcopum Augustanum,
nomine *Witterpum*, vixisse.

17.
Witterpi
duo con-
stitnendi.
Atque his probationibus ad oculum hucusque mon-
stratum est, *Witterpum Hariolpho* Elvacensis Abbatis Succel-
sorem,

forem, atque posthac Episcopum Augustanum vitam egisse, & vitâ excessisse post annum 764. Idcirco *Prodromus* pergit ad *Wictherpum* producendum ante annum 764. vivum & mortuum, atque hoc ipso duos Wictherpos Episcopos Augustanos probaturus. Prius autem Henschenij ex Vigerio relatio commemoranda est. Nam *Henschenius in act. Sanct. ad diem 18. Aprilis list. B. fol. 549.* ex Jacobo Vigerio in chronici Lingonensis epitome pag. 51. sequentia refert.

Apud *Lingones* pessimè prodigo Pastori subrogatus 18.
 „est fidelis ac prudens, ac frugi dispensator Erlulphus sive *Henschenij*
 „Herulfus, alias (*malè confunditur Hariolphus cum Erlulfo sive* relatio.
 „*Herlulfo: Hariolphus enim nominabatur Arnulphus, eratq;*
 „*Fraser Erlulphi, vid cap. 1. n. 4.*) Hariolphus, natione Ger-
 „manus ex Ducibus Suevix & gente Comitum *Elwangia*
 „procreatus, atque olim cum junioribus Clericis Monachos
 „inter educatus. Fuit is charus *Carolomanno, Burgundiam,*
 „cum *Austrasia* sub annum 769. administranti, nec non *Ca-*
 „*rolo Magno* ejus Fratri: quo anno sese stitit Lateranensi
 „Concilio *Hariolphus*, seu *Herulfus*, unus ex duodecim sele-
 „ctis Galliarum Episcopis, nec inibi sedit postremus. Ve-
 „rùm solitudinis amans post annos paucos in *Elwangen*se
 „externæ ditionis Monasterium concessit, *Arnunphoque* seu
 „Fratri, seu Nepoti baculum pastorem resignavit. Vide-
 „tur ille auctor extitisse ejus Fraternitatis seu Societatis, quæ
 „tum fuit inter Canonicos *Lingonenses* & *Sangalenses*, de
 „qua nos suo loco. Haftenus ex *Vigerio Henschenius*, ad-
 „dens c. 1. litt C. Hariolphum adhuc fuisse anno 770. Epi-
 „scopum Lingonensem.

Est observandum ex catalogo Episcoporum Lingo- 19.
 nensium ad annum 764. *Hariolphum* Episcopum Lingonen- *Resigna-*
 sem XXXII. nominari *Arnulphum*, adeoque *Hariolphus*, cum *tio non*
 sit ipsemet *Arnulphus*, subimet dictum Episcopatum resignare *sibi ipsi*
 haud *falsa.*

haud potuit. Respondebit *Vigerius*, se per *Hariolphum* intel-
ligere *Erlolphum*, *Erlolphum*, seu *Elophum* Antecessorem *Arnul-*
phi & anno 759 Episcopum Lingonensem XXI.

20.
Nec *Ar-*
nulpho.

Verumtamen hæc *Vigerij* responsio, si fortè daretur,
non satis faceret, cùm *Erlolphus* etiamnum Episcopus Lingo-
nensis suo Fratri *Arnulpho* non ampliùs *actuali* Episcopo Lin-
gonensi, sed, abdicato Episcopatu Abbati Elvacensi anno
772. transmisserit corpora S. S. *Sulpicii* & *Serviliani* ab *Adri-*
ano Summo Pontifice impetrata. Idcirco vel *Erlolphus* Epif-
copatum Lingonensem non resignavit *Arnulpho*, vel dicen-
dum, *Erlolphum* resignato Episcopatu Lingonensi iterum
Episcopum esse renuntiatum, postquàm *Arnulphus* se memo-
rato Episcopatu abdicavit, Elvacum solitudinis causà sece-
dens.

21.
Arnul-
phus Ep.
814.

Dixi: *Arnulpho* non ampliùs *actuali* Episcopo Lingo-
nensi: quippe *Arnulphum* seu *Hariolphum* jam abdicato
Episcopatu titulum tam Episcopi, quàm Abbatis sibi refer-
vâsse, apparet ex diplomate anno 814. expedito à *Ludovico I.*
Caroli Magni Filio. Vid. c. 1. n. 28.

OBSERVATIO II.

*De sancto Wiſterpo Episcopo Augustano
Seniore.*

22.
Wiſter-
pus ante
Hariol-
phum.

Wiſterpum aliquem Abbatem Abbatix *Elvacensis*, & po-
steà Episcopatus *Augustani* clavum tenuisse post *Hariol-*
phum, & post annum 764. mihi persuadeo, evidentissimè esse
declararum: restat nunc ostendere, ante annum 764. *Wi-*
ſterpum aliquem Abbatem Elvacensem, & ex Abbate Elva-
censi Episcopum Augustanum vixisse, & obiisse; adeoque
duo:

duos *Wictherpos* (unum ante *Hariolphum*, alterum post *Hariolphum* defunctum) inter Abbates Elvacenses, nec non duos *Wictherpos* (unum ante *Tossonem*, alterum post *Tossonem*) inter Episcopos Augustanos ponendos esse.

Quod concernit *Wictherpum* Abbatem Elvacensem, ^{23.} *An Ab.* Abbatiam hanc ante *Hariolphum* gubernantem, non inficior, ^{bas El.} per fundamenta manibus palpabilia deprehendi non posse: ^{vacensis?} sed tanti non interest, sufficiet, manifestè demonstrare, Episcopum aliquem Augustanum, nomine *Wictherpum* ante annum 764. Episcopatu Augustano præfuisse, & ante eundem annum 764. vitâ excessisse: etenim hoc ipso duos *Wictherpos* (unum post annum 764. mortuum, atque jam in *Observatione I.* clarè monstratum, alterum ante annum 764. Episcopatum Augustanum administrantem, & ante annum 764. è vitâ migrantem) inter Episcopos Augustanos esse numerandos, probatum manebit; quamvis nemine Chrologorum verbis assentiente, nemine re ipsa dissentiente.

^{24.} Ita testatur *Stengelius Abbas in vita S. Wictherpifol. 7. & Wicther.* t. dumde *Wictherpo* Abbate Elvacensi sic loquitur: „*Wictherpos* hunc nostrum nonum Augustensium fuisse Præfulem, omnes quotquot vel catalogum Episcoporum, ^{re ipsa} vel annales Augustenses scripsere, produnt. Intelligit ^{ponunt} autem *Stengelius c. l.* per *Wictherpum* ex Abbate Elvacensi Episcopum (omnibus Historicis assentientibus) nonum ^{omnes.} *Augustensem*, ab illo *Wictherpo* post annum 764. mortuum omnino diversum, ut expressè asserit *Commentar. rer. August. p. 2. c. 5.* S. *Wictherpus* longè diversus à *Wictherpo* secundo Abbate Elwangenensi, qui obiit 27. Martij anno 800. seu 830. Unde teste *Stengelio c. l.* omnes, quotquot vel catalogum Episcoporum, vel annales *Augustenses* scribere præter *Wictherpum* Abbatem Elvacensem post annum 764. mortuum, admittunt alium *Wictherpum* Episcopum

Auguſtenſem nonum, ante annum 764. vitam degentem, & ante iſtum annum 764. è vitâ excedentem, ideoque duos *Wiſterpoſ* Episcopos *Auguſtenſeſ* fatentur, ut adedò maneat, juxta primùm dicta probatum, inter Episcopos *Auguſtanoſ* duos *Wiſterpoſ* eſſe numerandos, quamvis nemine *Chronologorum* verbis aſſentiente, nemine re ipſâ diſſentiente.

25.
Wiſterpiſ
atas
contro-
vertunt.

Verùm omnes *Chronologi* licet convenient, concedendo, *Wiſtepium* Episcopum *Auguſtanoſ* ante annum 764. vivum & mortuum; de ejus tamen vitæ & mortis annis vix non toto ſæculo diſconveniunt. Reverendiſſimus D. D. *Carolus Stengelius*, ut ſuprà n. 3. commemoravi, in *Mantiſſa* ad *Comment. rer. Auguſt. fol. 17. pro S. Wiſterpiſ* Episcopii *Auguſtani* obitu ſtatuit annum 755.

Stengelij calculationem ferè amplectuntur *Bucelinus*, *Bruchſchius*, *Cratopolius*, *Braun*, & omnes S. *Wiſtepium* Episcopum *Auguſtanoſ* S. *Boniſacij* Archiepiscopii *Moguntini* coactancum defendentes. Reverendiſſimus D. D. Abbas *Bernardus Herderſfelder* in *Baſilic. SS. Udal. & Afræ Chron. p. 3 fol. 157. pro obitu S. Wiſterpiſ* Episcopii *Auguſtani* ſtatuit annum 662. vel 663. cujus calculationem omnes ſequuntur, SS. *Wiſtepium* & *Toſſonem* Episcopos *Auguſtanoſ* cum S. *Magno Algaia* Apoſtolo ad ætatem SS. *Columbani* & *Galli* promoventes.

26.
Wiſter-
pus con-
vixit
S. Boni-
facio.

Quia enim legitur, quòd S. *Wiſtepius* Episcopus *Auguſtanoſ* cum S. *Boniſacio* Archiepiscopo *Moguntino* Eccleſiam *Benedictoburanam* consecraverit, ex 1. par. *Hierarchiæ Auguſt. fol. 95. & ex relatione 2. num. 58. inſuper hortante S. Boniſacio Fultenbachenſe Monasterium fundaverit*, ex *Stengelio Commentar. rer. Auguſt. p. 2. c. 5. n. 7. citra omne dubium S. Wiſtepius* S. *Boniſacio* coævus extitit.

27.
Et per
quosdam
SS. Co-
lumbano,
S. Magni,
quòd Wiſtepius
Episcopus
Auguſtanoſ
S. Magni
Gallo & c.

Peræquè quia legitur apud *Theodorum* Authorem vitæ *S. Magni*, quòd *Wiſtepius* Episcopus *Auguſtanoſ* S. *Magni* *Al-*

Algotæ Apostolum, à *Tossone* Presbytero è Monasterio *S. Galli* in *algeiam* deductum humaniter exceperit, plurimis gratijs donatum sacerdotiò initiaverit: facultatem habitandi ad fauces *Julias*, & verbi divini semina spargendi, impertiverit: hic ipse autem *S. Magnus* ex vita & miraculis *S. Magni*, à *Martino* Füeffensi Abbate anno 1621. editâ, c. 1. fol: 8. dicitur à *S. Columbano* Abbate *Luxoviensi* (al: à *Commogello* Abbate *Benchorensi*) Monasticum habitum, curam, clavemque *Cellarij* accepisse, nec non cum eodem *S. Columbano* & *S. Gallo* è *Gallia* pulsus in *Germaniam Brigantium* & *Arbonam* venisse. Hinc per *Martinum* Abbatem & ejus, (seu potius *Theodori*) opinionis sequaces necessariò fatendum, quòd *S. Wictherpus* convixerit *S. Magno*, & consequenter circa tempora *SS. Columbani* & *Galli* jam vixerit. Maximè, si cum istis Sanctis jam *Cellarius Benchorensis* ex *Hibernia* in *Gallias* peregrinatus sit, ut indicat ipse Abbas *Martinus* c. 1. fol. 131.

Nunc ad Chronologiam. *S. Columbanus* Hibernus in *Benchorensi* Monasterio sub *Commogello* Abbate Benedicti-
nam Religionem Professus, virtutum doctrinæque radios *lumbani*
exteris nationibus illaturus, cum *S. Gallo* suo Comprofesso,
(juxta alios etiam cum *S. Magnoaldo* seu *Magno*) in *Gallias*
profectus est auctoritate *Mabilionij* anno 590. post octode-
cim circiter annos instigante *Brunichilde Theodorici* Regis
Avia ex *Galliarum* Monasterio *Luxoviensi* expulsus, cum
SS. Gallo & *Magnoaldo* seu *Magno* jam tum *Luxoviensi* (juxta
plures *Benchorensi* Cellario) in *Germaniam Brigantium* &
Arbonam venit: inde in *Italiam* anno 612. al. 613. (*SS. Gal-*
lo & *Magnoaldo Arbona* relictis) contendens, in *Cotijs alpi-
bus* Monasterium *Bobsense* exstruxit. ubi gravissimis diuturni exi-
lij laboribus pro gloria DEI perfunctus, multis edits miracu-
lis

lis in cœlestem patriam migravit die 21. Novembris anno 615.

29. *S. Galli.* *S. Gallus* transactis 95. ætatis suæ annis vitam mortalem clausit, obdormivit, & in cœlum evolavit 16. Octobris anno 624.

30. *S. Magni.* *S. Magnoaldus* seu *Magnus* ex mente *Theodori* vitæ Scriptoris, jam in ordinibus Majoribus constitutus, primò cum *S. Gallo* ex Monasterio *Luxoviensi Arbonam* discessit. 2. Apud *Willimarum* Presbyterum in castro *Arbona* prope *Brigantium* habitantem *S. Gallo* febricitanti inservivit. 3. *S. Gallo* ex febre recreato eremum vastissimam ingredienti comes adstitit. 4. Amplissima dona, à *Gunzone Alemannia* Duce ob liberatam à dæmone obsessam *Fridiburgam* Filiam *S. Gallo* dono data, ejus jussu in centonatos rogatores distribuit. 5. *Bobium* in *Italiam* ablegatus, mortis *S. Columbani* testis ocularis baculum *S. Gallo*, ceu nuncium & indicem denuò NUMINI sacrificandi retulit. 6. Post mortem *S. Galli* ex hujus Monasterio à *Tossone* in *Algotam* ductus ex p. 1. class. 1. sect. 10. & Sancto *Wißterpo* præsentatus, atque ab ipso *S. Episcopo* in Sacerdotem (ut antè dictum) consecratus, eremum pro Monasterio condendo impetravit, ibique multis contra cacodæmonem victor trophæis consenuit, & morte placidâ decessit, autoritate *Bollandi* in act. Sanct. ad diem 16. Januarij fol. 56. num. 7. anno 655. die 6. Septembris; autoritate *Martini Abbatis Füssenensis* in vita & miracul. *S. Magni* cap. 31. fol. 154. circa annum 654. ætatis suæ 73. die 6. Septembris. Autoritate *Bernardi Abbatis Udalriciani* in *Chronic. Basilic. SS. Udalrici & Afra* fol. 154. anno 670. Autoritate *Tschudij* 689. Autoritate *Sengenlij* Abbatis & *P. Jodoci Mezler* Sanct-Gallensis 691. &c. *Mabillon* in act. SS. Ord. S. Benedict. fol. 509. ita scribit: „Quamdiu *S. Magnus S. Gallo* supervixerit, incertum, „Pseu-

Pſeu-Theodorus 25. annos ſuperſtitem fuiſſe ſcribit: quod quidem non reiſcimus. Intellige, abſtrahendò à Theodori cal-
culo: nam c. l. fol. 507. ait: *Quis credat, S. Magnum ex*
Hibernia cum B. Columbano in Galliam acceſſiſſe, Gallo ſuperui-
xiſſe annos quinque ſuper viginti, quibus Faucenſi Monafterio
à ſe condito praeſuiſſe dicitur? Ita Mabillon c. l.

Cùm igitur ex citatis Dominis Abbatibus *Martino & Wiſterpo*
Bernardo eorumque ſequacibus, S. *Wiſterpus* Episcopuſ Au-^{31.}
poſ di-
guſtanuſ, & quidem jam grandævus S. *Magno Algoix* Apo-
verſos
ſtolo plurimas gratias contulerit, nec non ex omnium illo-
probat
rum ſententia ante S. *Magnum* vitâ exceſſerit: hic S. *Mag-*
atas
us S. Wiſterpum penè ad SS. *Columbani & Galli* tempus, *S. Magni*
vel ſaltem ad ſæculi ſeptimi medium elevat. Ex conſe-
quenti iſtius opinionis Chronologi in *Wiſterpum* Episco-
pum *Auguſtanum* diverſum à *Wiſterpo* Abbate II. Elvacenſi,
ad thronum Episcopalem *Auguſtanum* circiter anno 781.
poſtulat, re ipſa conſentiunt; adeoque duos *Wiſterpos*
Episcopos *Auguſtanos* admittunt. Quòd ſolūmodò probare
intendebam, me aliam prorsuſ viam tenente, atque S. *Wi-*
ſterpum ad S. *Boniſacij* ætatem, id eſt ad octavi ſæculi circi-
ter medium, trahente, & ad tempora S. *Magni* nequaquam
evehente.

Itaque quia indubitanter tenendum eſt cum *Stengelio*,^{32.}
Bacelino, Bruſchio &c. ex 1. part. Hierarchia Auguſt. fol. 95. Et S. *Boni-*
S. *Wiſterpum* Episcopum *Auguſtanum* jam ſentio prægra-
nifacij.
vatum anno 740. cum S. *Boniſacio* Archiepiſcopo Mogun-
tino Eccleſiam *Benedictoburanam* conſecraſſe. &c. Idcir-
cò. S. *Wiſterpus* Episcopuſ *Auguſtanuſ*, anno 740 S. *Boni-*
facio coævus, diverſuſ eſt à *Wiſterpo*, poſt Hariolphum Abba-
te II. Elvacenſi, anno 781. ad dignitatem Episcopalem *Aug-*
uſtanam evecto,

Maxi-

33.
Et Toſſonſis.

Maximè, quòd tam ab hujus ſententiæ , quàm prioris opinionis Chronologiſ inter S. *Wiſterpum*, poſt *Hariolphum* Abbatem II. *Elvacenſem*, interponatur *Toſſo* medius Epiſcopus *Auguſtanus*. Sic *Cratopolius* de Sanctis Germaniæ cap. 8. ſcribit; quòd S. *Toſſo* conſtitutus ſit *Auguſtana Eccleſia Epiſcopus à Rege Galliæ Pipino*, S. *Magni precibus ac commendationibus moſò*. Eadem ferè habet *Demochares* lib. 2. de Sacrificio Miſſæ cap. 8. *Catalogus* Epiſcop. auguſt. excuſus anno 1614. *Herdſfelder* Abbas in *Baſilica* &c. adeoque *Toſſo* ad Epiſcopatum *Auguſtanum* poſt mortem S. *Wiſterpi* promotus, haud dubiè præſupponit *Wiſterpum* mortuum. Econtra *Wiſterpus* Abbas *Elvacenſis* poſt *Hariolphum* ſecundus, & poſt annum 754. Epiſcopus *Auguſtanus* creatus, utique poſtponitur *Toſſoni*: ergò ab iſtiusmodi ſententiæ Chronologiſ reverà admittuntur duo *Wiſterpi* Epiſcopi *Auguſtani*, unus circa annum 740. ante *Toſſonem*, alter poſt annum 764. & poſt *Toſſonem* Epiſcoparum *Auguſtanum* adipiſcens, nemine Chronologorum id hætenus annotante.

34.
Wiſterpi
tres Ep.
Auguſt.
reſermon
tur.

Videbitur *Prodromus* tres potiùs quàm duos probare Epiſcopos *Auguſtanos* nomine *Wiſterpos*. Ium. *Wiſterpum* Sacerdotium S. *Magno* conferentem circa an. 629. 2. *Wiſterpū* Eccleſiā *Benedictoburi* conſecrantem an. 740. 3. *Wiſterpum* Abbatem II. *Elvacenſem* Epiſcopalem dignitatem *Auguſtanam* adipiſcentem anno 781. Ita ego deduxi, ac objeci p. 1. claſs. c. 6. num. 30. fol. 76. omnibus SS. *Magnum* & *Wiſterpum* ad ſæculi ſeptimi, vel initium vel medium evehentibus.

35.
Duo de-
ſendun-
tur.

Quia verò cum *Maſillonio* nego S. *Wiſterpum* Epiſcopum *Auguſtanum* S. *Magni* coævum, hunc ad ſæculum ſeptimum eveho, illum retraho fermè ad ſæculi octavi medium; ideo *Prodromus* ex mea opinione (ſalva meliore) duos ſolùm *Wiſterpos* Epiſcopos *Auguſtanos* probare intendit;

dit: unum anno 740 Ecclefiam *Benedictoburanam* conſecrantem, & ante annum 764. vitâ excedentem, alterum Abbatem II. *Elvacenſem* poſt annum 764. Episcopatum *Auguſtanum* adminiſtrantem. Tertium *Wicterpum* Episcopum *Auguſtanum*, *S. Magnum* circa annum 625. Sacerdotiô initiantem, *Prodromus* ſolummodò adducit, ad demonſtrandum, in duos *Wicterpos* Episcopos *Auguſtanos* reverà conſentire *Chronologos*, ſive *S. Magnum* *Algoix* Apoſtolum cum SS. *Wicterpo* & *Toſſone* evehant ad ſæculi ſeptimi, ſive retrahant ad ſæculi octavi medium, nimirum vel ad SS. *Columbanum* & *Gallum*, vel ad *S. Bonifacium* Archiepiſcopum *Moguntinum*.

Nonnemo calculatione iſta convictus, tres Episcopos ^{36.} *Auguſtanos* nomine *Wicterpos* in horum catalogum eſſe referendos, contendit: atque inter tres iſtos *Wicterpum* ^{Tres poſiti reſutatur.} *Sanctum*, & *Toſſonem*, ad *S. Magnum* & *Pipinum I.* cum *Bolando* ad annum 629. evehit, *S. Bonifacio* circa annum 740. alium quendam Episcopum *Auguſtanum*, nomine *Wicterpum*, aſſociandô. Aſt planè nec unico vel Hiſtorico vel Chronographo patrocinate, & tres *Wicterpos* Episcopis *auguſtanis* inferente. Imprimis, qui cum Abbate *Herdtſelder* *Wicterpum* Episcopum ſanctum evehunt ad *Pipinum I.* *Toſſonem* & *S. Magnum*, aſſerunt, à morte *Toſſonis*, id eſt, ab anno 661. vel 676. vacâſſe ſedem Episcopalem pluribus quàm centum annis, expuncto à catalogo Episcoporum *Auguſtanorum* *Wicterpo* II. Dein, omnes, quos legi, Hiſtorici & Chronographi, *Wicterpum* Episcopum *Auguſtanum* *S. Bonifacii* anno 740 in vinea Domini Cooperatorum venerantes, intelligunt *Wicterpum* ſanctum, in templo SS. *Udalrici* & *Aſra Auguſta* beneficijs, clarum, non aliquem alium noviter excogitatum, & *S. Bonifacii* coævum, Imò *Monasterij Benedictoburani* Codices vetuſtiſſimi

à Wiſterpo Epifcopo Auguſtano Landfridum, hujatis Monaſterij anno 736. Fndatorem, & circa annum 754. mortuum, eſſe terræ mandatum, diſſertè affirmant, atque expreſſè NB. *Sanctum* nominant ; adeoque, quamvis in catalogo Epifcoporum Auguſtanorum, eraſo *Wichone* circa annum 629. Epifcopo Auguſtano V. in ejus vicem ſubſtitueretur aliquis *Wiſterpus*, ſubſtitutus iſte inter Sanctos venerationi nequaquam eſſet expoſitus, ſed memoratus S. *Wiſterpus* S. *Boniſ* *facij* circa annum 740. coævus. Sicque *Wiſterpa* loco *Wichonis* circa annum 629. ſubſtituto, nequirent alia geſta attribui, quàm *Wichonis* ; ad quid igitur nomen *Wichonis* mutaretur in nomen *Wiſterpi*? videtur enim rationi diſſonum, è catalogo Epifcoporum Auguſtanorum *Wichonem* eradere, & pro eo *Wiſterpum* ſubſtituere, in catalogo Epifcoporum contra omnes Hiſtoricos *Wiſterpos* tres collocandò.

37.
S. Wi.
ſterpi
vita eſt
ſuppreſ-
ſa.

Nulla penitùs controverſia moveretur de ætate S. *Magni*, vel ſerie Epifcoporum Auguſtanorum à principio ſæculi octavi uſque ad medium ejusdem ſæculi, ſi certus & manifeſtus extaret annus obitùs S. *Wiſterpi* Epifcopi Auguſtani : at, cùm à quodam nomine *Hermanno* ad S. *Mauritium Præpoſito* codex vitam S. *Wiſterpi* complectens, furtivè fuerit ablatus ac ſuppreſſus, annus obitùs S. *Wiſterpi* etiam interiijt extinctus.

38.
Ejus obi-
tus die
18. April.

Imò ipſemet diēs obitùs S. *Wiſterpi* reperitur à Scrip-
toribus diverſimodè notatus ; cùm tamen aperte legatur
in vita S. *Magni*, quòd obiērit in quarta decima die Kalen-
darum May, hoc eſt die 18. Aprilis, *Paulò Beronriedenſi*
apud *Bollandum* ad diem 18. Aprilis ſol. 557. n. 51. prædi-
ctum 18. Aprilis diem pro obitu S. *Wiſterpi* expreſſè atte-
ſtante. Sequuntur *Paulum Bernriedenſem* *Cratopolius* de
Sanctis Germaniæ Litt. U. *Bruschius* de Germaniæ Epifc.
cap.

cap. 8. *Raderus* in Bavaria sancta. Abbas *Stengelius* in Commentar. rer August. p. 2. cap. 5. n. 14. fol. 68. & in mantissa cap. 7. fol. 17. Abbas *Herdsfelder* in Basil. p. 1. c. 10. fol. 63. ubi S. *Witterpi* diem obitus XVI. (ex errore calamitatis Amanuensis, vel typographi: voluit enim scribere XIV.) Kal. May tanquam certum designat.

Ast *Demochares de divino Missæ Sacrificio tom. 2. c. 35.* ^{39.} Non die inter Episcopos Augustanos S. *Witterpum* unà cum encomio producit, & quidem ex *Bruschio*, quem autem *Bruschius* decimā octavā Aprilis obijisse scribit, ille (nescio quo oculorum lapsu) 8. Aprilis defunctum dicit. Ex *Demochare* errorem refert *Wion* in ligno vitæ lib. 3. ad diem 8. Aprilis fol. 129. Ex *Wionio* errorem exscripsit *Dorganus*, *Menradus*, *Ferrarius*, &c, quod mirandum, *Bucelinus*, eligens potius errare cum exteris, quam subscribere domesticis. Quamobrem dies 18. Aprilis, pro obitu S. *Witterpi* assignatus, videtur certus: annus verò pro ipsius S. *Witterpi* obitu non nisi dubius, ex actis *Pipini* Francorum Ducis vel Regis, aut S. *Bonifacii*, aliorumque, quibus S. *Witterpus* convixisse dicitur, est eruendus.

Præfixi *Witterpo* titulum *Sancti*, quamvis moderno ritu Ecclesiæ solenni in Apotheosin esse relatum, non legerim: quia tamen *Stengelius in vita S. Witterpi in fine f. 52.* ^{40.} *ad Lectorem* refert, ante *Alexandri III.* Papæ tempora plebis Sanctitatis titulum, consentiente & permittente Apostolica sede, ab ipsis Episcopis in Synodis Provincialibus, consentiente atque astipulante Clero ac populo, esse decretum, quòd ex plurimorum Sanctorum actis possit confirmari: Cumque *Alexander III.* natione Tuscus, patriâ Senensis, ex familia nobili *Bandsinella*, post *Papormæ* dictâ, Patre *Raimundus* ortus, sit electus in Pontificem Romanum anno 1159. mortuus anno 1181. Hinc, quia *Witterpus* Episcopus August-

gustanus longè tempora *Alexandri III.* Papæ præcessit, con-
 simili ratione Sanctitatis titulum meruisse, credendum est;
 præsertim, cùm ejus sacrum corpus ab Episcopo Diocesa-
 no sub altari reconditum, & translationibus solennibus
 honoratum, sufficiens Sanctitatis præbeat argumentum.
 De translationibus corporis S. *Wißterpi Augusta* institutis,
 vid. *pars. I. Hierarchia Augustana c. 6. sect. 9. fol. 86. & seq.*
 De translatione ejusdem *Sancti* corporis, *Eptatici* peractâ,
 & ejus sub altari collocatione audiat *Paulus Bernriedensis*
 apud *Bollandum* ad diem 18. Aprilis fol. 556. cap. 4. ita lo-
 quens:

41.
Videt
caput
S. Mag.

„Nunc stylus noster singulariter vertendus est ad
 „B. *Wißterpum*, si fortè compensare possim aliquam negli-
 „gentiam Majorum. Nam à diebus S. *Magni* Confessoris,
 „quem idem Præsul apud *Eptaticum* primitus (*loquitur ex*
 „*Theodoro vite S. Magni Anthore*) vidit cœlesti lumine co-
 „ronatum, & paulò post ibidem gratulabundus ordinavit
 „Presbyterum, nullatenus ejus mentionem vel audiendò,
 „vel legendò suscepimus usque ad tempora S. *Herluca*,
 „exceptâ duntaxat translatione, quam senes, qui viderant,
 „ipsi *Hercula* sic referre solebant.

42.
Non re-
peritur
in suo
sepulch-
ro,

„Henricus (*Comes de Geisenhausen* vid. p. I. fol. 148.)
 „Augustensis Episcopus, indicens triduanum jejunium, con-
 „gregavit maximam multitudinem Clericorum, Monacho-
 „rum & Laicorum, & veniens *Eptaticum* cum crucibus reli-
 „quijsque Sanctorum, aperuit Beati Pontificis sepulcrum, sed
 „non invento corpore contristatus est valdè. Tandem per-
 „cunctatione habitâ, repertus est, qui diceret, se suspicari,
 „furtivè sublatum fuisse à quodam Presbytero malæ con-
 „scientiæ, propter offensam tantæ Sanctitatis contremiscen-
 „te, retroque altare S. *Laurentij* collocatum esse, eò quòd
 „ipse

ipse puerulus patrem suum villicum, & eundem Presbyterum nocte quadam secutus fuisset, ac tale quid molitos audisset.

Verum, cum per hanc indaginem prænominatus Antistes antiquum prædecessorem suum latissimus invenisset, ^{43.} & versus *Augustam* ducere cepisset, tanto pondere fixus est, ^{Sed ex-} repente, ut primitus moveri nequiverit à tanta, quæ ade- ^{tra se-} rat, multitudine. Nolebat enim antiquam familiam suam ^{pulchrâ.} comitalis præsentia solatio destituere, quamvis eam, dum vixit, de suo transfuderit in dominium Sanctæ DEI Genitricis MARIE.

Quod etiam translator animadvertens, reduxit eum ^{44.} in *Eptaticum* in levitate (*gravitate*) conversâ in miraculum, illatumque in oratorio, quod prænotatus miserabilis ^{Non vult} Præbyter nefanda pollutione profanaverat, & idcò sanctum corpus extulerat, & inposuerat vasi lapideo, ^{trans-} ^{ferri} ^{Augu-} ^{stam.} ^{stam.} cuius usus accomodatus fuerat baptismo; super quo illud altare constructum dedicans, totam domum debita purificatione sanctificavit.

Itaque Sanctorum numero sociatus (absque solenni ^{45.} canonizatione) Beatus Præsul *Wicterpus*, utpote sub ^{Sub Al-} ^{tari col-} ^{locatur.} *tari* (secundum Apocalypsin B. *Joannis* Evangelistæ) Martyrum CHRISTI collocatus, propter exilitatem tamen loci & imperitiam Sacerdotij, nondum dignè est glorificatus. Quidam enim nec depositionis ejus diem hætenus agnovērunt, cum apertè legatur in vita sancti *Magni*, quòd obiērit in decima quarta Calendarum May.

Ex hac imperitia vel injuria processisse puto, quòd ^{46.} ^{Caco vi-} ^{sum re-} ^{stituit.} *Hartmannus* Presbyter *Eptatici*, idemque *Præpositus* apud *Augustam* Canonorum S. *Mauritij*, sacrilegium non timuit in libris B. *Wicterpi* committere, unde eum & lumen oculorum contigit amittere. Verum de hoc magna DEI

„miseratio, magnūque meritum S. Pontificis enituit;
 „quod, quamvis alienata volumina nec restituere, nec re-
 „compensare valuisset; cū ex corde pœnitente, & oculis
 „lacrymosis, DEO, sudque Confessori supplicando satis-
 „fecisset, præsente *Herleca* vîsum recepit, & gratias egit.
 „Hæc *Paulus Bernriedensis* Presbyter. Ex hæcenus addu-
 ctis ostensum manet, *Witterpo* nomen *Sancti* non absque
 fundamento præponi: pro ejus obitu diem 18. Aprilis ve-
 riùs, quàm diem 8. Aprilis, determinari: at pro anno obi-
 tûs S. *Witterpi* certum nihil quid posse statui.

47.
Theodo-
rus An-
thor vi-
sa S.
Magni.

Intricata Chronographorum de SS. *Magno* & *Witter-*
po dissidia & labyrinthæ ancipitum viarum ambages structæ
 sunt à *Theodoro*, quasi S. *Magni* Synchrono, inò vitæ comi-
 te, ejusque gestorum Scriptore, quem accuratissimus Chro-
 nographus *Mabillon* in actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti,
 Sæculo 2. fol. 505. & sequent. *Pseudo-Theodorum* & larva-
 tum nominat Authorem, atque acta illius seriò examinans,
 tot in ijs nãvos deprehendit, ut vulgatum ab hoc *Pseudo-*
Theodoro s. *Magni* vitam, tanquam nullius prorsus autori-
 tatis rejecerit, nec non indignitate compulsus, eam suo
 operi inferere invitus omiserit.

48.
Antesig-
nans
errantiũ
Chronog.

Quare, inquit *Mabillonius*, quicunque hæcenus S. *Magni*
 res gestas sunt prosecuti, (Reverendissimi D. D. Abbates
Martinus Füessensis, *Stengelius Anhusanus*, *Bernardus*
Udalricianus, *Baronius*, *Bollandus*, *Cratopolius*, *Democha-*
res, *Paulus Bernriedensis* &c.) „hos decipit speciosum
 „Theodori nomen, qui S. *Magni* Discipulus seu Comes &
 „vitæ Scriptor præferebatur. Et certè, quis non credat ho-
 „mini pio ac testi oculato, qualem fuisse Theodorum existi-
 „mare par est? Ita *Mabillonius*. „Et ne sententiam (*sub-*
jungit) præcipitasse videamur, præcipua lubet representa-
 re errata, quibus persuasionem nostram æquis Lectoribus
 appro-

approbemus. Errata prædicta non adduco, sed ad ea legenda Lectorem ad ipsum rigidum Censorem *Mabillonium*, & ad relationes *relatione 2. num. 51. & sequent.* remitto: fateor tamen, me quoque in parte I. Hierarchiæ Augustanæ à *Theodoro* seductum, constandò ætatem S. Magni cum ætate S. *Witerti*, & consequenter cum ætate S. *Tessons*, illius in Episcopatu Augustano Successoris, prout *Theodorus* constat in vita S. Magni per tot.

Nam, cum per allegata & probata tam in Hierarchiæ parte I. quam in *Prodromi* relatione II. num. 26. 67. & alibi evidentissimè demonstratur, quòd S. *Witertus* S. *Bonifacii* Synchronus vixerit sæculo octavo, idcirco, ut SS. Magni & *Witerti* gestorum cohærentia à me observaretur, perine-luclabilem consequentiam ad sæculum octavum etiam fuit transferendus S. Magnus, juxta *Theodorum* & omnes celeberrimos (excepto *Mabillonio*) Chronographos S. *Witerti* coætaneus.

Verumtamen, quia S. Magnus ex monumentis *Sant-Gallensibus*, *Campidonensibus*, *Füessensibus*, & omnibus, quos legi, *Chronologis*, *Mabillonio* æquè sæculi 2. fol. 251. in annot. assentiente, vixit sæculò septimo; evertere autem hujusmodi monumenta, & omnibus *Chronologis* contradicere, videatur temerarium, ego pariter eveho S. Magnum ad sæculum septimum, attamen separandò S. Magnum integro penè sæculò à S. *Witerto*, facem mihi præferente *Mabillonio*. Quare vulgatis editionibus S. Magni ut plurimum rejectis,

I. Affero (salvo aliorum judiciò) cum in actis SS. Ord. Bened. Sæculi 2. fol. 507. S. Magnum Episcopum accedentem à S. *Witerto* *Augusta Vindelicorum* Episcopo fuisse exceptum, esse comenticium. Unde S. *Witertus* S. Magno Sacerdotium non contulit: Discipulos in disciplina Monastica erudiendos non commisit, nec caput ejus

radians vidit? paucis, S. *Witterpus* S. *Magno* omnino non convixit. Motivum asserendi S. *Magnus*, si non S. *Columbani*, saltem S. *Galli* immediatus fuit Discipulus; hic anno 625. ille anno 615. obiit. S. *Witterpus* ex probatissimis & antiquissimis monumentis, argumentisque evidentibus, cum S. *Bonifacio* Ecclesiam Benedictoburanam anno 740. consecravit, per quosdam Chronologos etiam fundavit *ralas*, 2. num. 67.

52. 2- Assero, S. *Magnum* è Monasterio S. *Galli* digressum, Sed & in Algojam cum *Theodoro* Monacho (non *Pseudo-Theo-* *Mannoni doro*) profectum, suâ prædicatione & gentium conversione, *vel Wi-* hujatis Regionis Apostoli nomen promeruisse, *Mannone*, *ehoni E-* seu (ut vult *Stengel. Commentar. rer. Augustan.*, p. 2. cap. 2. *piscopis*, n. 5.) *Wichone* (non S. *Witterpo*) Episcopatum Augustanum administrante. Motivum asserendi. Ea tempestate, qua S. *Magnus* Algoios Christianis præceptis imbuit, *Manno*, ac post ipsum *Wicho*, Episcopatu Augustano præfuit, S. *Witterpo* post integrum penè sæculum in Episcopatu Augustano prædictis Episcopis succedente.

53. 3. Assero, S. *Tossonem*, ante assumptum Episcopatum *Nec con-* Augustanum, SS. Reliquias S. *Galli* veneraturus, secum port- *vixit* tassè cereum nocturno tempore Angelicis manibus accen- *S. Tos-* sum, &c. exp. 1. Hierarchiæ fol. 91. Sed S. *Magnum* in *soni.* Algojam non duxisse, eum S. *Witterpo* Episcopo Augustano non præsentasse, nec illius miraculis patratis interfuisse, nec ullum commercium cum S. *Magno* frequentasse. Motivum asserendi. S. *Tosso*, nemine dissentiente, post S. *Witterpum* Episcopatum administravit Augustanum, ideoque quia S. *Magnus*, ut primum commemoravi, S. *Witterpo* non convixit, multò minùs S. *Tossonis* cœvus extitit.

4. Asser-

4. Affero, S. Magnum, Comite Theodoro (non Pseudo-^{14.} Theodoro) Monacho Benedictino in Algoviam profectum, ^{Impetra-} ^{vit fa-} ^{cultatem} ^{exstru-} ^{endi Mo-} ^{nafteriū.} ^{Major - Domus Francorum,} ^{coztaneus fuit S. Galli,} ^{consequen-} ^{ter S. Magni} ^{eius Discipuli.} Insuper Pipinus I. quamvis non gauderet potestate Regia, non tamen coarctabatur auctoritate nimis limitari.

5. Affero, S. Witterpum privilegia Monasterij Füssen-^{15.} ^{S. Wi-} ^{frin} ^{in vita S. Magni} ^{recensita,} ^{ac diplomate munita,} ^{à Pipi-} ^{no III.} ^{ante hanc} ^{Majore-Domus,} ^{postmodum} ^{Rege Franco-} ^{obtinere} ^{rum,} ^{impetrasse.} ^{Motivum} ^{scribendi.} ^{Regimen} ^{Pipi-} ^{di III.} ^{convenit} ^{cum gestis} ^{S. Witterpi.} Insuper Pipinus III. pollebat potestate ex Regijs bonis Monasteria fundandi, diplomatibus firmandi, & ex bonis Regijs munificè ditandi.

His assertionibus stabilitis, S. Magnus fermè ad initium ^{16.} ^{Theodo-} ^{rus re-} ^{forma-} ^{tur.]} ^{saeculi VII. exehitur :} ^{Monasterium Füssen-} ^{se circa} ^{medium} ^{saeculi VII. à Pipino I.} ^{primitus,} ^{deinceps} ^{à Pipino III.} ^{locu-} ^{pletius} ^{fundatum,} ^{& diplomatibus} ^{munitum,} ^{defenditur:} ^{Pseudo-Theodorus} ^{vitz} ^{Scriptor} ^{reformatur:} ^{quod aliàs} ^{de} ^{vita & miraculis} ^{S. Magni,} ^{vel in} ^{vita,} ^{vel à morte} ^{S. Galli} ^{scribitur,} ^{confirmatur,} ^{atque} ^{veneratur.} Ita affero contra omnes etiam excellentissimos (excepto Mabillonio) Chronographos, omnium tamen judicio me humillimè subijctens, impensè rogitandò informationem, de gestis SS. Colombani, Magni & Witterpi conjungendis, à Theodoro fibulatis: attamen pluribus, quàm centum annis, inter se distinctis.

Ceterum, cum ego S. Witterpum Episcopum Augu-^{17.} ^{SS. Wi-} ^{terpus} ^{S. Witterpi} ^{xtatem,} ^{Prodromus} ^{opportune} ^{annos} ^{S. Bonifacii} ^{& Boni-} ^{in aprium} ^{asseret,} ^{nec forsàn} ^{ingratam} ^{operam} ^{Reveren-} ^{facius} ^{disfimo} ^{cozvi,} ^Q

122 *Prodromi Relatio IV. de S. Bonifacio Ord. S. Benedicti.*

dissimo ac Serenissimo hujus libri *Patrono* offeret, S. Bonifacium Metropolitanæ Ecclesiæ Moguntinæ primum Archiepiscopum, ac Germaniæ Apostolum, laconicè declarandò.

RELATIO IV.

De Sancto Bonifacio Ordinis S. Benedicti Archiepiscopo I. Moguntino, & Martyre.

^{1.} SS. Bonifacii & Witterpi communia opera.
COMUNIA S. Witterpi Episcopi Augustani opera, cum S. Bonifacio Archiepiscopo Moguntino, pro gloria DEI suscepta, exigunt hujus S. Archiepiscopi declarationem ætatis & temporis, quo in Germania Apostolicis laboribus functus, cum S. Witterpo familiaritatem contraxit, & fidem orthodoxam propagavit, inde ut appareat, S. Witterpium Episcopum Augustanum non esse ad S. Columbanum evehendum, sed ad S. Bonifacium retrahendum.

OBSERVATIO I.

De S. Bonifacii ortu & progressu.

^{2.} S. Bonifacius nominatur Winfridus.
EX *Mabilonio* æt. Sancti Benedicti Saculi III. p. II. Bonifacius in Anglo-Saxonia (non Scotia vel Hibernia) West-Saxonia seu trans marina Saxonia in Comitatu Devoins & Urbe Cridianto (Creditoni, Crediton, Kriton) ab Exona 6. milliaribus distante, anno circa 680. nascitur, Winfred, seu Winfridus in sacro fonte lustrico nominatus. Parvulus verè septennis à parentibus, vel sanguine Regio vel nobilissimo genere claris, ad *Adescan* castrense (quasi ad *Escam* castrum

castrum Excester, Majbruu) Monasterium, divino Numine impellente, dimissus, inibi à tenerrima illa ætatu-^{3.} la musis & scripturis potissimum divinis maxima cum cura insudavit, *Bonifacium* ab *infantia sacras litteras didicisse*, ipsomet *Gregorio* Papa II. attestante.

Cumque *Winfridus* non solum de die in diem, sed de *Miros* hora in horam, imò de momento in momentum thesauros *facit* virtutum, & scientiarum augetet, tantumque, suscepto *progressus.* Monachali habiru, inter suos Religionis *Benedictina* com-
 militiones proficeret, ut jam hinc loci non inveniretur, qui *Winfridum* ad sublimiora studia proveheret, ad monaste-
 rium *Nuscellense* directus est, ulterioribus virtutum ac scien-
 tiarum rivis perpluendus; ubi grandes adeò profectus sub
Winberti sanctissimi Abbatis institutione fecit, ut haud am-
 pliùs Discipulum, sed Magistrum posthàc agere juberetur,
 & ab exteris rogaretur, ob celeberrimam Nominis famam
 discipulis plurimis ex universa *Anglia* certatim confluenti-
 bus, Magisteriumque *Winfridi* ambientibus.

Anno Christi 710. ætatis 30. in Sacerdotem conse-^{4.} cratus, paulò post à Patribus, in Concilio apud *West-Saxones* *Convenerunt* adunatis, ad *Berchtwaldum*, ex Abbate Benedictino, ab anno *in Pa-*
 693. usque 731. Archiepiscopum *Canuariensem*, mittitur, *frequent*
 capitula in Synodo sancita oblaturus. Negotiò hoc satis
 arduo dexterrimè peractò, publicis deinceps Conventibus,
 interesse coactus, se *gratià apud Deum & homines* crescere,
 rerum gestarum magnitudine demonstravit.

Non poterat unà *Britannia* Insulà claudi Catholicæ ^{5.} fidei propagandæ Zelus *Winfridi*, in *Germaniam* usque se *In Fris-*
 explicare adlaboravit; unde anno 716. Vir ardens, & *Frifam*
se barbariem excolere properans, Londisium primò, inde *properat;*
Durosladium Frisia oppidum pervenit, gentis conversioni
 diu noctuque intentus; sed sementis Evangelica, à *Win-*

frido iacta, confestim præfocata, & à Marte *Caroli Martelli* Majoris-Domus Franciæ, ac *Ratbodi Frisie* Regis, tum temporis fervente, conculcata est. Quamobrem *Winfridus* conciones suas inter arma & bellicos strepitus non audiri advertens, vix dimidio annò expleto, patriam repetijt, sopitis belli tumultibus *Frisiam* revisurus.

6.
Frisia est
Regio
triplex.

Ceterùm, quia non solum in *S. Bonifacii* vita, sed etiam universim in Historia Ecclesiastica *Frisia* Regionis nomen sæpissimè recurrit, ad cuius proin notitiam operæ pretium me facturum arbitrabar, succincto stylo *Frisia* situm non-nihil delineando. Est igitur *Frisia*, (Germanis *Griessland*) Regio triplex, nempe *Frisia propriè dicta*, Provincia Belgij foederati: *Frisia Orientalis*, Provincia Germaniæ, Principatûs titulò insignis: & *Frisia Occidentalis*, quæ propriè pars est septentrionalis Comitatus *Hollandiæ* in Belgio foederato. In his tribus partibus erant olim *Frisij* populi Germaniæ, & additur etiam aliquando quarta, nempe *Frisia septentrionalis* seu *Cimbrica*.

7.
Frisia
propriè
dicta.

Frisia, quæ est *Frisia propriè dicta*, *Vriesland* incolis, *Friesland* Germanis, Provincia Belgij uniti, aliàs major extitit, quàm hodie: extendebatur enim à sinu *Austrino* ad occasum, ad *Dullartium* sinum ad ortum, tuncque divisa erat à *Lavica* fluvio *Lawers* in duas partes: nempe in *Frisiam Cis-Lavicanam*, quæ ad ortum, ubi nunc *Groningense* Dominium: & in *Frisiam Trans-Lavicanam*, quæ ad occasum, ubi nunc *Frisia*, & Provinciæ caput erat *Groninga*; sed ex quo *Groninga* cum suo dominio, & *Omlandia* ab ea revulsa est, multò minor est, & terminatur à septentrione & occasu, oceanò Germanico, ab ortu, *Groningensi* dominio, & à Meridie, sinu *Austrino* & *Transsalaria* Provinciâ, ubi antea *Frisia Translavicana*, & olim *Frisij* majores ex parte, estque Provincia Belgij foederati in tres partes nunc divisa. Nim

in

in *Ostergaam*, seu tractum ad ortum, *Ostergoe*, ubi 12. jurisdictiones: in *Westergaam*, sive tractum ad occasum, ubi 10. jurisdictiones: & *Tractum Sylvestrem*, sive septem Sylvas dictum, *Seven-Wolden*, ubi 8. agri. Fuit hæc *Frisia* anno 1528. alijs Belgij Provincijs unita: at anno 1580. ejus *Hispanis*, foedus iniit cum alijs Belgij uniti Provincijs, cujus pars etiamnum existit; cumque differat ab *Occidentali*, hæc cum illa non est confundenda.

Frisia Orientalis, *Ost-Friesland* / Provincia *Germania* & pars *Westphalia* sub dominio proprij Principis: habet terminos à *septentrione* Oceanum Germanicum, ab *Oriente* Comitatum Oldenburgensem, à *Meridie* ditionem Episcopi Monasteriensis, & ab *Occidente* separatur à dominio Groningensi *Dallarsio* sinu, ibi erant olim *Chauci* populi ex parte, & aliàs amplior fuit, cum divisa fuerit *Jada* fluvio in *Frisiam Cissadanam*, quæ nunc *Orientalis*, & in *Frisiam Transadanam*, quæ nunc Comitatus Oldenburgicus: ubi *Rufria* tractus.

Frisia Occidentalis, *West-Friesland* / est tractus Belgij foederati, seu potius pars ampla *Hollandia* Comitatus, cui ab aliquot sæculis unita est, inter *Hollandiam* Borealem ad Meridiem, mare Austrinum ad ortum, & *septentrionem*, & Oceanum Germanicum ad occasum: Dicta fuit etiam aliquando *Kenmaria*, & ejus partes sunt *Frisia occidentalis* propria, in ortu extensa, *Kenmaria*, *Goëlandia*, cum *Texelia* Insula, in ea verò urbes præcipuæ sunt *Atemaria*, *Amsterdamum*, *Enchusa*, *Harlemum*, & *Horna*.

Frisia septentrionalis seu *Cimbrica* est tractus *Cimbrica* *Frisia* *Chersonensis*, ubi nunc pars occidentalis *Jutia* (*Jutland*) *septentrionalis*, sive Ducatus *Slesviensis* in ora oceani Germanici inter *Tonderam* oppidum ad *Boream* & *Eyderam* fluvium ad *Meridiem*, *Slesviensis* in qua *Eyderstadia* & *Husumensis* tractus, & partes occidentales.

tales tractuum *Tundera*, atque *Flensburgi* teste *Meiero*, & ejus etiam quotidie fit mentio in scripturis illarum partium inquit *Baudrand Geograph. tom. 1. ad litt. F. R. fol. 414.*

11.
Frisia
regnum
antiqui-
sum.

Frisia regnum integrum tempore *S. Bonifacii* & primæ stirpis Regum *Francorum* fuit *Germania* pars valdè extensa: sub ipso enim comprehendebatur etiam pars septentrionalis *Belgij*, sicque extendebatur versus oram oceanî *Germanici* inter *Eyderam* fluvium ad septentrionem, & *Rhenam* fluvium ad Meridiem.

12.
Frisij
populi.

Frisij populi *Germania* prope oram Oceanî, & inter ostia *Rheni* & *Amasis* fluviorum incolentes, *Frisiones* dicuntur à *Sigeberto*, & ab alijs posterioribus, quorum alij majores, alij minores vocati sunt.

13.
Majores,

Frisij Majores, populi Germaniæ erant inter Oceanum *Germanicum* ad *Boream*, *Amasum* fluvium, & *Bructeros* ad ortum, *Flevum* lacum ad occasum, & *Basavos* ac *Marsatios* ad Meridiem, ubi nunc *Frisia propria*, dominium *Groningense*, pars *Drentia* & *Sallandia* tractuum *Trans-Isania*, & pars *Borealis Arenacenſis* tractus in Ducatu *Gueltria* teste *Claverio*.

14.
Et Mi-
nores.

Frisij Minores, populi Germaniæ à Tacito dicebantur, quorum termini erant ad occasum & septentrionem, Oceanus *Germanicus* ad ortum *Flevo* lacus, & *Frisiorum* Majorum pars, & ad Meridiem *Rhenus* fluvius, quo à *Basavis* separabantur, includitur nunc his finibus *Frisia Occidentalis*, quæ pars est *Hollandiæ*, magna pars *Ultrajectini* dominij, & pars *Hollandiæ Borealis* trans *Rhenum* fluvium, ut fusiùs probat *Philippus Claverius* lib. 3. contradicentetamen *Pontano*.

15.
Ultraj-
ectina
Provin.

Ultrajectinum Dominium, seu *Ultrajectina Provincia* est sub Dominio ordinum generalium *Belgij*, & inter alias Provincias quintum locum obtinens, cingitur à septentrione, occasu,

utasa, & Meridie, ex parte Comitatus Hollandiæ; & ab *orta, & partim à Meridie* Gueldriæ Ducatu: dividi solet in quatuor partes, sive Tetrarchias, nempe in Diocesim *Superiorem*, in Diocesim *Inferiorem*, in *Emlandiam*, & in *Manfurtiam*, & antea proprio paruit Episcopo: sed anno 1525. ab ejus Episcopo *Henrico Bavaro* concessa fuit *Carolo V.* Imperatori, anno verò 1577. defecit ab *Hispanis* ad Belgas, sicque facta fuit pars Belgij uniti. Anno 1672. occupata fuit à Gallis, sed biennio post ab ipsis sponte derelicta fuit. Sic dicitur ab *Ultrajecta* ejus Urbe primaria, ultra quam quatuor oppida complectitur, *Dorostadium, Rhenum, Amersfordiam, & Monfortium.*

Ad memoratam *Frisia* Ultrajectinæ Provinciæ urbem *Dorostadium Bonifacius* perveniens, atque Bellonæ armis sufficientibus arma Religionis absque fructu tractanda facile ^{16.} *S. Bonifacius in Frisiam* coniiciens, in *Angliam* rediit, lumen orthodoxæ fidei post *iterum* extinctas bellifaces in *Frisiam* inferendi occasionem opperturus. Unde anno 718. sereniorē tempestate illucescente, seu abdicatâ, seu recusatâ Abbatis dignitate, *Anglia* valedicturus, postliminiò *Frisiam* cogitat; *Danielem* occidentaliū Saxonum Episcopum conveniens, ad pium Religionis propositum feliciter prosequendum, litteras commendatitias supplicat, duasque impetrat; unam encyclicam, id est apertam, cuilibet Lectori exhibendam, alteram *Danielis* Episcopi, Sigillò clausam, *Gregorio* Papæ II. inscriptam.

Attamen de gestis *S. Bonifacii* & diplomatibus acceptis, à ^{17.} *S. Bonifacii* Summis Pontificibus *Gregorio II. Gregorio III. & Zacharia* videatur *Oshlonus* Moguntiar. rerum & Serarius ibidem. *facijelo:* Sufficiat interim legere elogium ab *Oshlono* & *Bremensi* *S. Bonifacio* datum, gestorū ejus fidele testimonium, quorum prior in fine libri 1. & libri 3. Moguntiar. rer. cap. 46. fol. 274. ita scribit: „Sicut Abraham ob fidei obedientiæq; „suz

„suz meritum, cunctis imitandum, Pater omnium dictus est,
 „Christo credentium; haud aliter S. Præsul *Bonifacius* om-
 „nium Germaniæ incolarum dici potest. Et paulò suprà;
 „unde confidenter dico, quia quicumque filiorum ejus, Ger-
 „manorum videlicet, agnito tanti Patris labore, vel ex scri-
 „ptis, vel vulgaribus dictis, non eum, quantacunque præva-
 „let veneratione, amplectitur. in honore, quem parentibus
 „exhibere jubemur, negligens invenitur. Quod si negli-
 „gentia peccatum est, & peccatum punitur, negligentia ergo
 „simul puniendi creditur. Ita *Dahlmann* c. I.

18. *Adamus Bremenſis* conſonans hæc verbis: „Quamvis
Et à Bre- „alijs Scriptorum, vel Gallum in Alemania, vel Heimeramum
menſi „in Bavaria, ſive Kilianum in Franconia, ſeu certè *Wilibor-*
datum. „dum in Friſia priores aſſerant, verbum Dei prædicâſſe, hic
 „tamen (*Bonifacius*) omnes alios, uti *Paulus* Apoſtolus, ſtu-
 „dio & labore prædicationis antevertit. Elogia hæc
 euilibet ſatis innuunt, Apoſtolica *S. Bonifacij* geſta, brevita-
 tis cauſâ, à me omiſſa.

OBSERVATIO II.

*De S. Bonifacij Maſtyrio, Synoptico vitæ cur-
 ſu, & SS. Wiſterpi ac Toſſonis Monachatu.*

19. *Marry-*
rid cum
ſ. 2. Mo-
nachis
corona
tur. **B**onifacius Archimyſta Moguntinus laboribus infractus,
 poſtquàm idola & impias hæreſes excidiò dammans,
 templa, Xenodochia, Cœnobia, Scholas & Gymnaſia ere-
 xit; Cathedralibus ſedibus conſtitutis, & diſtinctis, Mogun-
 tinum Archiepiſcopatum primus obtinuit: Beatorum *Lullum*
 Ordinis S. Benedicti Monachum Succeſſorem ordinavit:
 Summorum Principum animos veræ pietatis ſtudiò incen-
 dit: *Pipinum* in *Francorum* Regem inunxit, multa millia
 ani-

animarum subjugum CHRISTImisit, demum cum 52. Mo-
nachis in *Frisia* prope *Dockum* villam (hodie oppidum) gra-
tissima DEO victima cecidit die 5. Junij, anno 755. Cum
enim *Bonifacius* 52. Monachorum cohorte eornitatus, ite-
rato *Frisiam* contendens, sacro baptismatis fonte renatis Sa-
cramentum *Confirmationis* impendere statuisset, à pessimæ
fœcis *Frisijs* in viros Sanctos, quâ cæsim, quâ punctim de-
bachantibus, crudelissimâ cæde unâ cum suo sodalitiis tru-
cidatus, Martyr occubuit. Sub incepta laniena, Archi-
presule pro scuto Evangelij Codicem irruentibus in se sica-
rijs obijciente, parricidæ & Codicem, & unâ pectus *Bonifa-
cii* scelestissimè perforârunt, eo tamen prodigio, ut ne litte-
ram quidem libarent, codice perforato, & per medium dis-
secto, omnes penitus litteras integras servante.

Subjungo fervidam parænesin seu monitiunculam 20.
à *Serario* lib. 3. *Moguntiar. rer. notat. 60. fol. 600. & sequent. ad S. Boni-
Catholicos, Germanosque S. Bonifacii filios, Moguntinos præ-* facij fi-
sertim, scriptam: quam hîc loci infero eo fine, ut Germani dei fun-
Catholici, quantum laboris *Bonifacio* facerent, memori & damentis
grata mente recolant: A catholici verò agnoscant, se longè sunt A-
lijs fundamentis insistere à *Bonifacio* propositis, & ab anti-catholici.
quis eorum Progenitoribus pro consequenda æterna salute
observatis. Est autem hæc *Serarii* parænesis, huiatibus ferè
verbis citæo loco proposita.

Vos verò, quosquos in Germania, quam vivus ac spirans, ver- 21.
bo & exemplo, locuit: peremptus & exspirans, sanguine ac miraculis, Ad S. Bo-
confirmavit S. *Bonifacius*; vitam ævitam & priscam, in isto tanto nifacii
Sæculi hujus naufragio, retinetis Catholici, vosq; præsertim Mogun- doctri-
tini, quos ille quidem Christianos novos primò non fecit, sed invetera- nam am-
tus renovavit, inquinatos perpurgavit, obtorpentes excitavit, repe- pletten-
scens inflammavit, à scandalis & vitijs liberavit, integritate, ac san- hortatio.
ctimonia exornavit, Archiepiscopali ac Metropolitana dignitate am-
plicat-

plificavit; vos, inquam, omnes agite; & primò quidem constantissima sacrosanctæ fidei cultu & observatione, dehinc verò scandalorum omnium amolitione, vitiolorum exterminatione, virtutum imitatione geminos vos ipsos monstrate tanti Doctoris Discipulos, tanti Pastoris Oves, tanti Patris Filios. Audite, ait Salomon, filij disciplinam Patris, & attendite, ut sciatis prudentiam. Donum bonum tribuet vobis, legem ejus ne derelinquatis. Lex ejus vita ejus est: lex ejus sacrorum lex Canonum est, lex Apostolorum est, lex Christi est. Hanc ne derelinquatis: & donum bonum tribuet vobis, donum hæc in vita tranquillitatis, bonæ famæ, illustrisq; gloriæ, donum in futura vita immortalitatis ac felicitatis æterna. Absint Moguntia (ex tota Germania) hæreseon omnium portenta, scandalorum labes, flagitiorum turpitudines: vigeat in omnium Germanorum Pontificum, præcipuè in Archiepiscopali S. Bonifacii sede, Pontificalium virtutum exemplar, Bonifacianus animarum Zelus, Pastoralis vigilantia: vigeat in Clero toto Bonifaciana in sanctis precibus officijsq; divinis sedulitas, in sacrarum litterarum lectione ac meditatione assiduitas, in omni vitæ ratione sobrietas, & castitas: vigeat in populo Bonifacianus in DEUM amor, in majores observantia, in proximos caritas, erga omnes comitas, in omnibus modestia & candor. Bonifacius suis è cælo precibus gratiam vobis, pacem, ac tranquillitatem à communi Domino ac Salvatore Christo JESU impetrabit. Ille (libet enim, quibus Constantinopolitanos affatus olim Cassianus: jisdem vos, ô Germani omnes, verbis nunc affari) Ille vobis in sensu & quasi in conspectu sit: ille in animo atque in cogitatione versetur, ille deniq; ipse verbis etiam hæc, quæ à me sunt scripta, commendet, quia hæc, quæ ego scripsi, ille me docuit: ac per hoc non tam mea hæc, quàm illius esse credite: quia rivus ex fonte constat, & quid quid putatur esse discipuli, totum ad honorem referri convenit Magistri. Ita Serarius c. l.

22.
S. Boni-
facio
Hereticus
Anony-
mus con-
viciatur.

Quid ad hæc DD. Lutherani? quid Anonymus Author in suo Germano Imperij Statu (teutscher Reichs Staat)

tom.

tom. 2. par. 10. cap. 3. fol. 195. Lipsie anno 1767. editus? Zelq
heu! nimis intempestivo actus, turpi adedò mordacitate
scribit, ut calamum, toxicò potius quàm atramentò intin-
ctum, torquere non dubitet in S. Bonifacium. Hunc Germa-
nie Apostolum, summa gratitudine venerandum, primum
Maguntina Ecclesie Metropolitanæ Archiepiscopum, martyrij
laureâ coronatum, tot virtutibus meritisque pollentem, in-
gratus cuculus pseudo-Apostolum criminatur, & quidquid glo-
riolum in S. Bonifacii laboribus Apostolicis suspiciunt Catho-
lici, ille aculeato calamò perstringit.

Nullustamen admirabitur Authorem, seu potius ca-
lumniatorem, in præclarissima S. Bonifacii gesta injurium, qui
legerit, quòd improbus conviciator suis nigeratissimis notis,
seu annotationibus, per totum citatum caput 3. Romanos Pon-
tifices intaminatos non relinquat intactos: enimverò aut
animi, aut judicij inaltitâ depravatus, ex prædictorum Ponti-
ficum actibus viperinâ linguâ virus fugit, atque in scomata
concoctum, per fauces, venenò infectas, evomit, aut Pon-
tifices criminis infontes, cum probrosis Pseudo-Pontificibus
perversè confundit. Zoilus perfidus per omnia penè sæ-
cula Sanctissimos CHRISTI Vicarios sceleratis unguibus,
Harpia in modum, furialiter impetit, nec carpit, sed lacerat,
atque intorto procacter stylo non pungit, sed fodicat, mor-
dacibus dentibus non tantum mordet, sed laniat. Nefarius
Aristarchus omnes, qui in sedis Apostolicæ furias jurârunt,
& acuminatas spurcissimis convicijs sagittas in summa Ca-
tholicæ Religionis Capita unquam evibrârunt, videtur in
nom sui Capitis 3. pharetram immisisse, quatenus pluribus
vulneribus Religionem Catholicam læderet, suæque sectæ sagit-
tarios audaci procacia superaret. At tamen, tales sagittæ
cavillationibus illitæ, à Catholicis Controversistis jam toties
sunt retortæ, ut mihi non libeat sagittarium agere, retor-

23.

Ejus in-
juria in
Pontifi-
ces exo-
cratur.

quendō, aut cum calumniatoribus jaculandō; at potius calumnias execrando.

24.
*Relatio
Authoris
Anony-
mi.*

Ceterum doleo, quod liber aliàs laboriosissimus & utilissimus sceleratâ illâ *capitis 3. digressione*, thetâ nigrâ notandâ, sit maculatus.

Verumtamen à memorato *Authoris Anonymo* unam vel alteram relationem in mei liberi & Imperialis Monasterij ad SS. *Udalricum & Afram Augustæ* præjudicium, suo libro, alioquin eruditissimo, insertam, tacitus præterire nêqueo. Scribit iste Author *tom. 2. par. 5. cap. 35. fol. 87.* Die Abbt^{en} St. Ulrich und Afra in Augspurg / hat Bischoff Ulrich zu Augspurg / und zwar / erst / als etne Probsteⁿ gestüfftet / Bischoff Bruno aber zur Benedictiner Abbt^{en} gemacht / daher sie auch von dem Bischoff zu Augspurg der Reichs Immedietät angefochten wird / und die Sach^{dis} fahls würcklich am Kayserlichen Cammer - Gericht Rechts - händig ist. Der Abbt aber bleibet in zwischen in Besiß der Reichs - Freyheit.

25.
*Refuta-
tur.*

Est fallitur citatus Author : quippe Abbatiam SS. *Udalrici & Afræ* Episcopus *S. Udalricus* non fundavit tanquam *Præposituram*; sed trecentis annis ante *S. Udalrici* Episcopatum, & post hujatis *S. Episcopi* obitum ab anno 973. usque ad annum 1012. Collegium Canonorum, sive Locus sacer, olim *S. Afræ* (nunc *S. Udalrici*) nuncupatus, (antiquitus *Sedes Episcoporum*) possidebat bona indivisa cum Ecclesia *Mariana seu Cathedrali*, nec non Canonici utriusque Ecclesie unum corpus constituebant, habebatque idem corpus *Marianum & Afranum* unum eundemque *Præpositum*. Imò non legitur, quod antiquissimis temporibus Collegium *Afranum* ullum habuerit *Præpositum*, sed tantummodò *Episcopum*, qui cum suis Clericis vitam communem agens, solitis in Ecclesiâ *S. Afræ* Ecclesiasticis officijs fungi consueverat.

26.
*Collegiū
S. Udal-
rici &
Afræ
qualem
habuerit
Præposi-
tum?*

verat. Postmodum Bruno Episcopus anno 1012. utramque Ecclesiam Cathedralē & Afranā unā cum bonis, antehac indivisis, separavit, locum S. Afre Sacrum, à Canonicis Afranis, cum Cathedralibus unum corpus constituentibus, hactenus inhabitatum, in Monasterium transformavit, nec non Benedictinis Monachis, in istud introductis, S. Reginbaldum, ex S. Galli excitum, primum Abbatem præstituit, S. Henrico II. Imperatore tenuibus relictis redditibus aliquot possessiones attribuyente, Monasteriumque privilegijs muniente. Ex quibus manifestè apparet, ante S. Udalrici Episcopatum, vel post ejus obitum Ecclesiam S. Afre (nunc S. Udalrici) nunquam Præposituram fuisse nominatam, adeoque nec pro Præpositura à S. Udalrico fundatam.

Præterea Author Anonymus in grave præjudicium liberi & Imperialis Monasterij ad SS. Udalricum & Afram cap. 35. c. l. scribit: *Daher sie auch von dem Bischoff von Augspurg der Reichs Immediat angefochten wird und die Sach dßsahls würcklich am Kayserlichen Cammer-Gericht anhängig ist.* Et prænotato rom. 2. par. 10. cap. 2. fol. 189. in tabella, Prælaturam S. Udalrici Augustæ statibus extrahens, seu, ut alij Juristæ loquuntur, *exemptis*, & Episcopum Augustanum statui extrahenti, seu *eximienti* adnumerat; cum tamen prænominata Prælatura sit libera, Imperialis, Status immediatus, & jus immedietatis citra controversiam possidens.

Impugnabant quidem Episcopi Augustani immedietatem primum memoratam ab anno 1577. usque ad annum 1643. lisque sub Imperiali Camera Spirensi pendebat 67. annis; attamen die 12. Octobris 1643. per amicabilem compositionem, eique insertam litis renuntiationem, immedietas Abbatix S. Udalrici fuit stabilita. Deinceps à Ferdinando III. Imperatore, die 29. Januarij 1644. confirmata;

sublatâ omni controversiâ. Unde, cum falsæ & erroneæ hujusmodi relationes cedant in maximum liberæ & Imperialis Abbatiz detrimentum, jure merito jam est petita revocatio, quam confidimus, brevî citato *somo 2. Teutscher Reichs-Staat* apponendam, aut juris adminiculo extorquendam.

Hæc incidenter pro defensione *status Immediati* liberi & Imperialis Monasterij SS. *Udalrici & Afræ Augustæ*; pro informatione *originis* ejusdem Monasterij; pro *authoritate* Summorum Pontificum: denique, pro vindicanda contumelia, *S. Bonifacio* Germaniæ Apostolo ab Authore Anonymo illata. Nunc redeo ad meum præcipuum propositum, demonstrando ex vita *S. Bonifacii*, *S. Willerpum* Episcopum Augustanum non esse evchendum ad initium sæculi septimi, seu, ad tempora *S. Columbani*, sed ad sæculum octavum esse retrahendum, quod precipuè probat *S. Bonifacii* vitæ cursus, cursum sic resumptus.

29.
*S. Boni-
facij
cursus
vita.*

S. Bonifacius nascitur anno 680. Sacerdotiô initiatur anno 710. Munus Missionarij aggreditur 718. A *Gregorio II.* Episcopus creatur, & *Winfrius* antea nominatus, in Episcopali inauguratione *Bonifacius* appellatur 723.. A *Gregorio III.* Archiepiscopus universalis, misso palliô Archiepiscopali, constituitur 732. *Româ* digressus & in *Bojariam* perveniens, pseudo-Episcopis eliminatis, peste virulentæ doctrinæ infectos sanat: Ecclesijs vel ædificatis, vel institutis, Principes & Magnates ad ædificanda Monasteria vel Ecclesias animat: everfis idolis *DEUM* unicum & verum deprædicat, & virtutum semina plantat 734. *Romam* tertiô proficiscitur 738. Inde reversus, ac *Bojariam* iteratô revivens, eam in quatuor Episcopatus, *Salisburgensem*, *Frisingensem*, *Ratisbonensem*, & *Passaviensem* partitur 739. Eadem occasione, *S. Willerpo* Augustano cooperante, Ecclesiam *Benedictæ*

disturbanam facris initiat, plures alias consecrat; Monasterium *Fuldenbacense* fundat circa annum 740. Synodum celebrat 742. 743. 744. *Gervilione* ultimo Episcopo *Moguntino* ex authorato, *Moguntina* Ecclesia Episcopalis in Archiepiscopalem evehitur, & *Bonifacius* Archiepiscopus I. decernitur, nec non à *Zacharia* Papa confirmatur primò 745. Secundo confirmatur 751. al; 750. Martyriò coronatur 755. al; 754.

Quapropter S. *Witterpus* Episcopus Augustanus cum S. *Bonifacio* cooperans vixit circa medium sæculi octavi, nec sorvus extitit S. *Columbano*, qui in Cælum abiit anno 615. Quod *Prodromo* declarante, affatim demonstratum ar-
bitror, 30.
S. Wi-
terpus
ad S. Bo-
nifaciũ
trahen-
dus.

De cetero Benedictinum aliquem Monachum Elvacensem nomine *Witterpum* Abbatix Elvacensi præfuisse, Añales Elvacenses lib. lect. Ecclesiastic. fol. 12. pag. 2. testantur hujatibus verbis:

Sexto Kalendas Aprilis Witterpus Abbas obiit nostra Congregationis.

At S. *Witterpum* ante Episcopatum Augustanum susceptum, vel Monachum Benedictinum, vel Abbatem *Elvacensem* egisse, ingenuè fateor, à *Prodromo* id doceri non posse, saltem argumentò plenè animum convincente. Ad oculum patet, S. *Witterpum* ad Episcopatũ Augustani thronevectum anno 738. & mortuum anno 755. non emisisse S. Religionis Benedictinæ professionem in Monasterio *Elvacensi* opulentò, anno 764. primùm fundatò. Eundem verò S. *Witterpum* Benedictino cucullo se *Elvaci* involvisse in Monasteriò (paupere) jam ante annum 764. ædificatò, verisimiliter affirmo, quia antiquissima traditio, & communis est opinio Scriptorum; *Eum* scholarum Præ-
posi- 31.
An fue-
rit Mo-
nachus?

positum, Monasterij Priorem, deinceps Abbatem, demum, Episcopum Augustanum affirmantium. Etenim Monachis *Benedictinis* ea tempestate in plerisque Ecclesijs Cathedralibus onera Episcopalia subeuntibus, Scriptores non videntur à tramite veritatis aberrasse, S. *Wiltipum* Elvacensem Monachum sublimando ad Episcopatus Augustani thronum.

32.
*Benedi-
ctini
Monachi
Cathedralium
Eccles.
Episcopi.*

Sic ex ordine S. Benedicti post S. *Bonifacium* præerat Episcopatui Moguntino S. *Lullus*; S. *Bonifacij* Discipulus: Constantiensi Episcopatui *Joannes III.* Augiæ antehac Abbas: Spirensi Ecclesiæ *Athanasius* Monachus, & fundator Monasterij Ordinis S. Benedicti *Weissenburgensis* Promotor: Herbipolensi Episcopatui S. *Burcardus* Ord. S. Benedicti Monachus: Eystetteni Episcopatui S. *Wilibaldus* Ord. S. Benedicti Monachus: Episcopatui *Paderbornensi* S. *Haudmarius*, al. *Herimarus* S. *Burcardi* Discipulus: Verdeni Episcopatui S. *Suibertus* Ordinis S. Benedicti Monachus: Archiepiscopatui Colonienfi S. *Agilolphus Malmundariensis* Monachus: Archiepiscopatui Trevirensi S. *Hadulphus* ex Monacho Archiepiscopus, & rursus ex Archiepiscopo Monachus S. *Maximini*: Archiepiscopatui Salisburgensi *Joannes*, & *Virgilius* Monachi S. Benedicti, & Abbates S. *Petri*: Episcopatui Frisingensi *Erinbertus*, S. *Corbiniani* Frater, & Ordinis S. Benedicti Monachus: Episcopatui Viennensi sive Fabienfi *Haymo* Monasterij S. *Petri* Salisburgi Monachus: Episcopatui Ultrajectensi S. *Willibrordus*, & S. *Gregorius* S. *Bonifacij* Discipulus.

33.
*Elvacensis
Monachus
S. Wilt.
defendi
posse.*

Unde, quia Monachi *Benedictini*, passim, ut vidimus, Cathedrales Episcopatus administravere: insuper ex cap. 1. num. 4. Monachi *Elvacenses* eruditione omnimodâ Scripturarum excelluere, & vitæ merito Religiosorum Sanctissimorum nomen meruere: atque ideò ex ijs duo ad Archiepisco-

piscopatuum Moguntinum, & præter SS. *Wittepum* & *Tossonem*, duo ad Episcopatum Augustanum è Monasterio *Elvacensi* evocati sint, conformo me alijs Scriptoribus, S. *Wittepum* Episcopum Augustanum in Monasterio *Elvacensi* Monasticen Benedictinam coluisse, affirmantibus, non quidem post annum 764. sed ante istum annum, in Monasterio *Elvacensi* adhuc paupere.

Ex iisdem rationibus cum *Radero* in Bavaria pia fol. 175. S. *Tossonem* Episcopum Augustanum cucullò Benedictino vestitò: quamvis enim tabulis destitutus probare nequeam 34.
Et
S. Toffo. *Tossonem* Episcopum Augustanum se regulæ & Ordini Benedictino mancipasse: cum tamen legam Presbyterum, ejusque continuum & familiarissimum cum S. *Wittepo* Monachisq; Benedictinis commercium: nec inveniam illum vel Canonicatu vel Parochia ante *Waltenhovensem* unquam fuisse provisum, depingo cum *Radero* S. *Wittepum* Monachum Benedictinum, atque verisimiliter assero, eundem *Elvaci* in Monasterio etiamnum paupere Monasticen Benedictinam capeffivisse.

Nec conjecturali meæ opinioni obstat, quòd nec S. *Wittepum* Abbatibus, nec S. *Tosso* Monachis Benedictinis *Elvacensibus* adscriptus reperiat: quippe 35.
Non ob-
stante
catalogo. *relatione prima* num. 28. & 30. demonstravi, Monasterium *Elvacense* egenum jam ante annum 764. fundatum extitisse. Et admirans Catalogum Abbatum & Monachorum *Elvacensium*, adduxi duos Abbates (*Erfan* & *Adalran*) huic catalogo nequaquam insertos; adeoque nihil officit inter Abbates *Elvacenses* S. *Wittepum* ponere, & Monachis *Elvacensibus* S. *Tossonem* adnumerare, catalogo Abbatum & Monachorum *Elvacensium* solum Abbates & Monachos Monasterij anno 764. fundati recensente, nec unicum Abbatem, nec ullum Monachum Monasterij, ante annum 764. excitati, referente. Quare S Pro-

36.
Benedi-
ctiniSan-
cti innum-
meri,

Alij nu-
merant
40. Sum-
Pontific.
51. Pat-
riarchas,
1600. Ar-
chiepi-
scopos,
4600. E-
piscopos,
21. Im-
perato-
res,
48 Reges
54. Re-
ginas.

Prodromus SS. *Wistertum & Toffonem* Episcopos Au-
gustanos inter triumphantes in cælo *Monachos Benedictinos*
collocat, ut sua quoque animi senfa aperiat, ceteroquin
duobus istis Sanctis Episcopis, ad numerum innumerabilem
Sanctorum Benedictinorum augendum, minimè indigus, cum
Historici plùs quàm quinquaginta millia *Benedictinorum*, &
Casimenses solum ex suis 5555. albo Sanctorum adscriptos nu-
merent, cælo plures *Benedictinos* publicis honoribus dignos,
nobisignotos, numerante. Eminent gloriosi hujus ag-
minis Duces Summi Pontifices 24. Patres purpurati fere
200. Archi-Præsules 1600. Episcopi 4000. rhytmicis
hujusmodi versibus numerum olim comprobantibus;

Papa sunt bis duodeni:

Cardinales bis centeni,

In mundi Hierarc bia.

Archiepiscopi dati,

Mille sexcenti creati

In fide Catholica.

Quatuor milia digni,

Pietatèque benigni

Scribuntur Episcopi.

Hæ controversiæ ante particularem Principalis & ex-
emptæ Elvacensis Ecclesiæ relationem *Prodromo* erant deci-
dendæ. Nunc discussis per *Prodromum* controversiarum
tenebris, ad ipsam hanc Ecclesiam dilucidandam progredior:
eique calamum accomodo, partim pro Diœcesis
Augustanæ ornamenti *Auctario*, partim debito veneratu-
rus obsequiò Serenissimum Elvacensem Principem & *Præ-*
positum, post Episcopum ejusdem Diœcesis *Hierarcham* præci-
puum, idcirco *Auctarium* istud merito sibi vendicantem.

Caput I.

CAPUT I.

De Ortu Principalis & Exemptæ Ecclesiæ Elvacensis.

RODROMUS *Relatione I.* Etsi Monasterium 1.
quodpiam tenuibus cum redditibus ab *Hariolpho* *Fundatio*
[*Arnulpho*] ante annum 764. Fundatum pronun- *ab anno*
ciaverit, & declaraverit, quia tamen nec *Ermen-* *764 inci-*
ricus Monachus, & Anno 845. Abbas VIII El- *pitur.*
vacensis, ac Chronographus accuratus, nec An-
nales *Elvacenses* prædicti Monasterii memores, hu-

jus fundationem ab anno 764. inchoaverint: idcirco ego quoque pau-
petis Monasterii *Elvacensis*, jam ante annum 764. incepti, quasi im-
memor, Annalium *Elvacensium* aliorumque *Chronographorum* calcula-
tionem secutus, Principalis & Exemptæ Ecclesiæ *Elvacensis* Ortum ab
anno 764. & ab *Hariolpho* [Catalogus Episcoporum Lingonensium &
chirographus emissæ professionis Benedictinæ ad *S. Gallum* habet. *Ar-*
mulphus, ex *Prodromo Relatione I. num. 4.*] Abbate I. Exordior.

Verum tamen, qui delectantur veterum Historiarum dilucidatione, 2.
Chronographorum in quibusdam Controversiis discordantium unione, *Pro contro-*
de *Vvislerti* Abbatissæ II. *Elvacensis*, & *Pipinorum* Majorum domus ex- *versis Pro-*
planatione, *Regum Francorum*, & sub eorum regimine gestorum, enar- *dromus*
ratione, rogo, accedere *Prodromum*, pro hujuscemodi mercibus &c. *consulen-*
ponendis à me instructum: quippe *Hierarchia Angustana* partem I. Ex *das.*
hoc ejus Auctarium in similitudinem tabernæ mercatoris instruxi, con-
siderandò, ut jam huic ista, jam alteri, altera placeat merces. Aut, si
mavelis, convivium apparavi, varia ad mensam apponendò fercula,
ut cuilibet convivæ, nunc hoc, nunc illud, degustare liceat. Istas
per humana insinuatione præsuppositâ, pergo ad meum finem præstitu-
tum.

3. *Monasterii fundati exigo.* **ELFWANG A.** seu **ELVACUM** [*Authoritate Bæcelini Germania Sacra part. 2. verb. Elwangen*] Potentissimum olim Benedictini Ordinis Monasterium ad *Farystam* seu *Faxtum*, Franconia: amnem in Virgunda [*Birngrund* / sive *Feuchtengrund*] situm, & à capta ibi feta [*Fragelapho*, Græce *Elva*] stupendæ longitudinis crassitudinisque cornibus cornutâ *Elvacum*, seu per *Stengelium. communiar. rer. Augst. p. 2 cap. 8 n. 2.* *Elfang* nominatum ab *Hariolpho* & *Ertolpho* [*Arnolpho* & *Ertolpho* *Vid. Prodrum. rel. r. ann. 4.*] Fratre ejus *Lingonia* Urbis Episcopi fundatur anno 764. Chronico Elvacensi hisce verbis suffragante.

4. *Ex Elvacensi Chronico excerpta.* Anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo sexagesimo quarto, regnantibus *Carolomanno* & *Pipino* Fratribus, constructum est hoc Monasterium Elvacense in honorem S. S. Martyrum *Viti, Sulpicii, & Serviliani* à B. *Hariolpho* & *Ertolpho* Fratre ejus *Lingonia* Urbis Episcopo, hujus loci Fundatoribus, quod ipse *Hariolphus* ab initio *Pipino* Regi Gallia:, deinde *Carolo* Imperatori ad perpetuam defensionem tradidit, qui eum in tantum dilexit, ut non alto nomine, quam *Patrem* appellaverit. Notetur error Chronographi, quia *Carolomannus* Ord. *S. Benedicti* anno 747. professus, haud amplius regnavit cum *Pipino* Fratre 764. nec bene defenditur error, pro *Carolomanno* *Carolus Magnus* substituendo: nam *Carolus Magnus* non Frater sed Filius fuit *Pipini*. *Vid. Prodrum. rel. 2. n. 220.* si autem Elvacensis Monasterii fundatio ad annum 746. evchatur, ejus fundationem regnantibus *Carolo. manno* & *Pipino* adinireto factam, sed assero pro anno 764. esse annum 746. substituendum.

5. *Monasterii fundandi occasio.* D. *Joannes Mathias Luz*, Reverendissimi Elvacensis Capituli anno- rum 33. Secretarius, Senex industrius, Elvacensium antiquitatum Rimator indefessus, atque hujatis mei operis Amanuensis studiosissimus, in Catalogo Abbat. &c. Occasionem fundandi Monasterium *Elvacense* ita fere describit. Eo tempore, quo *Pipinus* & *Carolus Magnus* Gallia: Sceptum successivè tenebant, in eorum Aula *Hariolphus* & *Cadolphus* Regia: prosapia:, & tum secularis adhuc vitæ, morabantur; cum felici sanè auspicio contigit, ut in quadam venatione ambo memorati Principes cervum, *Elva*, sive *Ελαφος* græcè, latine *Fragelaphus* dictum [à quo Ecclesia Collegiata hodieum suam appellationem retinet, in hanc usque Viciniam, quæ prius densum erat nemus, *Virgunda* vulgò *der Birngrund* ab incolis nominatum] unâ cum aliquot servis tam diu persequerentur, donec eundem denique assecuti prostraverint: quare *Hariolphus* pro debita gratiarum actione votum emisit, eo in loco, in quo fera prostrata est, *S. Benedicti* Monasterium fundandi, moxque cum.

cum suis comitibus *Lingonem* in superiorem *Burgundiam* ad *Erlolphum* Fratrem contendit, eumque sui propositi certiorum reddidit, hic approbato Fratris Voto, cum eodem insuper in has partes se commisit, dumque Monasterium edificare, atque annuis proventibus dotare, liberalissimè adiuvit: stabilitam proinde foundationem *Pipini & Caroli Magni* qui in Galliarum Regno sibi invicem successerant, gratiosæ potestioni commendarunt.

Et pro comperto habemus, uni dictorum Regum ab *Hariolpho* prædictæ feræ cornua inusitatae profusæ magnitudinis, dono fuisse oblata, eaque *Ambosia* (Gallicè *Ambosse*, qui locus ad Rigerim Gallis *La Loire*, situs est) in Sacello Arcis suspensa, & catenis ferreis etiamnum pendere. Intra istorum ambitum ferunt, viginti faciliè personas posse consistere: quodvis cornu crassitudine virum æquare: quemvis verd in eo apicem, seu extremitatem, *End* germanicè [quorum 24. numerantur] esse tam crassum, quam crassus est vir supra genua: de hac ferâ in prænominatæ Arcis alio loco asservari etiam costam, tantæ longitudinis & crassitudinis, ut fidem propè excedat. Quæ omnia 15. Januarij 1614. Prænobili cuidam Germano Equiti illac transeunti, cui, ut de his accuratissimè inquireret, Præpositus & Dominus Elvacensis tunc temporis mandaverat, ingenti cum admiratione monstrata sunt. Ita D. Luz. c. l. paucis mutatis.

Cæterum, quamvis ex priùs adducto Chronico *num. 4.* in honorem SS. Martyrum *Viti, Sulpitii, & Serviliani* fundatio Monasterii Elvacensis clarè appareat: attamen locum istum, si non primitus, saltem ab exordio suo principalius in honorem SS. *Salvatoris & B. Virginis Mariæ* fuisse constructum, & *Pipino* Rege (obiit 768) adhuc vivente, multis bonis locupletatum, colligo ex Annalibus Elvacensibus sequens *Sonharii* attestatum referentibus.

Notum sit cunctis fidelibus, tam futuris quam presentibus, quæ ego *Sonharius Caroli Magni Regis Vassus*, indagare propalandum decrevi. Tempore Regis *Pipini* *Hariolphus*, qui primò *Laitus* postea Monachus effectus est, locum Elvacensem in honorem SS. *Salvatoris, ejusque Virginis Mariæ*, sub cespitè palustri in sylva, quæ vocatur *Virgunda*, construxit, cujus Frater *Erlolphus* *Lingonica civitatis* Episcopus Corpora SS. Martyrum *Sulpitii, & Serviliani* ab *Adriano* Papa impetravit, & huic loco invexit; ubi tantorum præsidia Patronorum tantò copiosius jugiter sentiuntur,

4 Caput I. De Ortu Principalis & Exemptæ Eccl. Elvac.

quanto ardentius cum pia fide incessanter quaruntur. Ego igitur Sonharius, qui sub eodem, quo Hariolphus, Rege supradicto militavi, audiens creberrima per SS. Martyrum intercessionem in eodem loco fieri signa, divino amonitus instinctu, Laicalem, in quo habitavi, habitum mutavi, Monachicumque, quem desideravi, sub eodem Hariolpho Abbate devotissime indui, cunctaque, qua ad me hereditario jure in territorio S. Georgii, Wilsenbach, Schriesheim, & in adjacentibus villis, cum sylvis, cum vineis, cum pratis, cum agris, cum familiis, & omnibus utensilibus pertinebant, supradictis Martyribus Domini, & Serenissimi Regis Pipini amonitione persuasus, pro anima mea remedio contradidit, sperans tam futura quam presentia peccatorum meorum facinora ipsorum patrocinio per hoc relaxari vid. infra num. 24.

9. Quapropter Monasterii Elvacensis primordia etiam SS. Salvatori & B. V. Maria fuerunt consecrata: & licet essent valde tenuia, & à S. Wanibaldo ob tenuitatem duobus pagis Kazwang & Gunzenhausen aucta, ut rel. 1. n. 8. n. 9. & 15. commemoravi, nihilominus tot & tanta eis illico accrevêre augmenta, ut Hariolphus Fundator circa finem exitus sui trecentas colonias Fratribus suis jam tum reliquerit plenas, ex cit. rel. 1. n. 7. in fine, & infra n. 15.

10. Advertendum hic occurrit, quod non videantur cohærere MONITIONE Regis Pipini, & Corporum SS. Sulpitii & Serviliani DONATIO Regis Adriani I. in Sonharii attestato contentæ: quippe Adrianus I. anno 772. Papatum adiit: Pipinus Rex anno 768. obiit: ideoque Sonharius ad mutandum Laicalem habitum in Monachicum, partim per creberrima signa illorum SS. Martyrum, partim per MONITIONEM Regis Pipini, circa idem tempus permoveri haud potuit, SS. Sulpitii & Serviliani corporibus vivente Rege Pipino, necdum Elvacum translatis. Nisi forsitan dicatur, Regis Pipini MONITIONEM minimum quatuor annis post ejus mortem effectum suum esse sortitum. Pariter Sonharii causa vocationis ad Religionem impulsiva (creberrima SS. Sulpitii & Serviliani Miracula) probat, SS. Sulpitium & Servilianum Elvaci jam tum Miraculis inclaruissè, ante translationem horum SS. Martyrum corporum circa annum 772. Elvacum factam. Nec more insolito: cum SS. Tutelata & Patroni, in SS. Locis sibi dicatis honorati, sæpè Miracula patraverint, antequàm eorum SS. Reliquiæ illuc transferrentur, quod Elvaci evenisse, credibile est. Hæc de Ortu, nunc de Principalis & Exemptæ

Cap. II. De Hariolpho Princip. & Exempt. Eccl. Elvac. Fundat. 3
 Exemptæ Ecclesiæ Elvacensis Fundatore, plenius ortum ejus declarante.

CAPUT II.

De Hariolpho Principalis & Exemptæ Ecclesiæ Elvacensis Fundatore.

Ermensis (de quo *relat. l. n. 31. & seqq.*) vitam *B. Hariolphi*, cūm 11.
 Ex ejus corævis audiens, tūm ipsissimus ocularis testis videns, pau- Ermenri-
 lō post mortem antedicti *B. Hariolphi* conscripsit, illamque se- cus scriptor
 quentibus verbis posteritati reliquit, me tamen miraculorum vocabu- B. Hariol-
 lum, quo *Ermenricus* sequenter usus, in aliud nomen commutante. phi vita.

Primus hujus loci Fundator *Hariolphus* Episcopus fuit, cujus vita 12.
 inclyta primitus Laico habitu claruit, postea Monachus effectus pro- Hariolphus
 prio Germano *Erloolpho* Lingonicæ civitatis Episcopo Antistes successit. a Carolo
 Idem Vir Gloriosus longē, antequam ad Episcopatum perveniret lo- Imperatore
 cum istum cum Fratribus, & cohæredibus suis delegit, & Monasterium Pater salu-
 sub cespite palustri struxit, atque ad defensionem perpetuam *Pipino* Re- satur.
 gistravit, deinde *Carolo* Serenissimo Imperatori, qui eum tantūm di-
 lexit ut non alio nomine, quā *PATREM Hariolphum* nominaverit;
 hac Occasione callem cælestis vitæ primū aggressus est.

Fuit *Hariolphus* ab adolescentia sua cum quodam *Cadolphe* Nobilif- 13.
 simo. Contigit autem, ut quadam die venationem exercerent, ac Tyrocam-
Fragelaphum in hāc *Virgumna* calcitrarent: post synaxin comprehende- panarum
 runt ipsam bestiam in hoc loco, qui ex illa venatione nomen elehenfant sonitus a
 fortitus est, quo loco sancto Viro pernoctante, ac sopore depressō, sopore ex-
 campanarum sonitum audivit, & ut ipse retulit, in valle, ubi primi- citatur.
 nis cœnobium, nunc autem popularis Basilica structa est, tinnitus cam-
 panarum auditus est: evigilans autem, signaculō crucis se muniens,
 ac rursum obdormiscens, similiter sensit. Tertiō autem, cum hoc sig-
 num audisset, excitavit unum ex militibus suis, dicens ei, aliquidne au-
 disti? at ille, sonitum, inquit, ceu tinnitum campanarum audivi, &
 cur me non excitasti? Et ille: tace precor, & signate, sæpè enim in soli-
 tudinibus inusitata sentiuntur.

14. *Ad Mona-* Ex eotempore Dominus *Hariolphus* mundi gaudia amisit, & *Christi*
serium tyrocinia quæsiuit, pergens ad Fratrem suum Dominum *Erlolphum*
fundan- Episcopum, habitum Laicum mutavit, Monachicumque accepit.
dum inci- Postquam *Erlolphum* Fratrem suum Antistitem de *Gallia* in hanc Pro-
satur. vinciam vocavit, ut ejus consiliò cœnobii hujus aptissima exploraret.

Totâ palude perlustratâ, ad eum locum, quo postea oratorium *S. Stephani* Protomartyris, nunc autem Altare *S. Benedicti* constructum est, Dominus ductore pervenerunt, ac mutuo, Psalmos *David* decantantes, oraverunt, ut *Dens* aptam habitationem servis suis ostenderet: Inter orandum ventum est ad Psalmum 132. *Memento Domine David Sc.* Et, cum hunc versum *B. Ariolphus* in ore tenuisset: *hac requies mea*, offendens in ramo subitò corruit, & diu seu sopitus in terra jacuit. Hoc cernens Germanus ejus, primò obstupuit, deinde, propius astans, ammonnit eum, ut resurgeret, & quid accidisset, enarraret. Tunc ille sine mora surgens, nihil aliud agebat, nisi quòd eundem versum, quem terra tenus decantabat, erectus vultu madido sæpius repetebat, & statim sarculò, quod manu gestabat, arbores nocivas abscindebat, & locum Monasterii signabat, ac fundare cepit.

15. *Alios suo* Exinde statim multi ad eum confluxêre, se suâque sibi, & *Deo* do-
bono exem- nantes; in ipsis quippe adimpletum est, quod Dominus in Evangelio
plo allicit. promissit, dicens: si quis sua relinquit in nomine meo, centuplum accipiet, & reliqua. Dominus *Ariolphus*, quando hunc locum excolere cepit, non habuit colonias, nisi tres possessas, sed circa finem exitûs sui trecentas fratribus suis reliquit plenas.

16. *Orationi* *Hariolphus* insignis ceu specialis athleta *Christi* omni virtute polle-
jugiter de- bat, verus iste *Dei* electus vertebat se ab omni malo, & fecit bonum;
ditus. plus semper studuit amari, quàm timeri: orationes peculiare, id est secretas, adeò dilexit, ut si non natura prohiberet, totam noctem psallendò, & hymnizandò pervigilaret.

17. Quocirca quadam nocte, dum in orationis suæ dulcedine vigilaret, atque in Oratorio *S. Stephani* obnixiùs *Deo* supplicaret, vidit quidam suorum: *Grimoldus* nomine *Francus* natione, & primus *Hariolphus* Conventualis Monachus: quasi facem ardentem ex ore suo ad cœlum usque protendi, actamdiu scintillare, quamdiu in oratione hac visus est morari. Perpende igitur quantus fuerit, qui mirabilis visus claruit.

18. *Grimoldus*, de quo antedixi, fuit illi valde amabilis & affabilis, cujus etiam secreto colloquiò sæpius usus est. Sed cum veller *Dens* boni Magistri meritum pio discipulo revelare, factum est per ignem, quem

CUR

cor ejus eructavit, uti superius dictum est. Similiter cum discipuli me-^{com calo-}
ritum pater Patri manifestare vellent, ut scirent inuicem, qualis meriti uter-^{stem con-}
que apud Deum esset, contigit tempore hyberno, gelu totam terram,^{spicit.}
undique stringente, ut ipsi *Grimoldus* propter castiorem vitæ sancti-
moniam cuidam proximo fonti se immergeret, ac diutius ad Deum an-
helans, in ipso maneret. Latuit in terra Dominus *Ariolphus* in con-
sueti orationis suæ loco, & super eundem Fratrem lumen cœlestis sole
splendidius coruscare vidit, mox lucis ob claritatem stupuit, in se verò
reversus, gratias Deo retulit; deinde, agonistâ Christi ex lymphatico
gelu egresso, paulatim lux ipsa cœlestis subtracta est; Mane facti, Fra-
tribus in Lectione sedentibus, Dominus *Hariolphus* meritum istius Viri
sic aperiebat dicens: gratias agite Deo, quia hac nocte super aliquem ve-
strorum solem cœlestem micare videbam. Illi manus & corda ad Deum
extendentes, gratiarum actiones sibi referentes, postea aliquibus fratri-
bus rei ordinem apertius indicabat, eosque viriliter in Domino con-
fortabat. Certè verè fortis in Domino erat, qui tantis virtutum gra-
dibus ad ipsum ascendebat. Auxilium in nomine Domini semper fuit.
Qualiter autem *Sulpitium* & *Servilianum* adeptus fuerit, ac hucusque
translulerit, sequentia refero.

Prædicti Martyres Præfecti Romanorum fuere insignes, à S. Domi- 19.
tilla ad fidem Christi conversi, non multo post Martyriò sunt coronati, ss. *Sulpiti-*
qui sancti Viri *B. Erlolpho* Episcopo ab *Adriano* Papa sunt dati, & ab eo *um & Ser-*
Domino *Hariolpho* Fratri suo huc transmissi in *Elwangen*. Hi magni Viri
nimboso loco veluti duo magna luminaria fulgere, quorum precum ju-^{acquiris.}
bare scintillante languores nostri deleantur in secula.

Duo adhuc specialia referenda *Hariolphi* admiranda restant. Erat 20.
quodam tempore *Grimoldus*, ut ipsemet mihi retulit, apud curiam *Pipi-*
Regis juxta mare, quod *Bodomus* dicitur, contigit autem, eum qua-^{Vestem pro-}
dam nocte foris esse, atque una cum sociâ vigilum turba gaballos, cum-^{digiosè ac-}
que vice suæ custodiæ peractâ, subito obdormisset, audivit campana-^{cipit.}
rum sonitum: cernens autem, circumstantium si aliquis adesset, vidit
quendam juvenem clarissimi habitûs, quem diligentius intuens, ait:
ubi es, Domine mi, iste tinnitus tam dulcis campanarum, quem au-
dio? at ille, ad *Elwangen* inquit. Post hæc evigilavit, ac trepidè co-
gitare cepit, ubi vel in qua regione esset ille locus, qui ita nominaretur.
Fuit in illo loco Germanus DD. *Hariolphi* & *Erlolphi* nomine *Franco*, qui
videns eum de die in diem aliquantulum immutari, ait ad eum, quid est
rogo *Grimolde*, quod tam subito immutatus appareas? Monachus ne
vis.

vis fieri? Et ille, utinam locum aptum ad hoc invenissem? Et ille, est locus in confinio *Francia & Rhetia*, nuper à Fratre meo *Hariolpho* excultus, *Helehenfang* dictus, quo converti poteris. At ille longa suspiria trahens huc pergebat, ac *D. Hariolphum* in pago *Rölingen* inveniebat, propositumque mentis suæ sibi aperuit. Ille verò compassione fraternâ plenus, respondebat, se id velle, sed vestibus omninò carere; interim enim, dum penuriâ vestium alteruter contristarentur, venit quædam mulier, antè penitùs ignota, & apportabat *facile* causâ benedictionis, ex quo ambo divinam clementiam laudaverunt. Sequenti die *Grimoldus* Monachus factus est.

21.
Fratrem
ad accen-
dendam
lucernam
compellit,

Quodam noctis tempore contigit, me lucernam in oratorio *S. Stephanus* accendisse, sed quia non bene sciutillantem reliqui, membris meis quieti repositis, additit lectulo meo *D. Hariolphus* venerando vultu, ceu caperandò, inquires ad me; cur frater extinctam lucernam pateris? surge citò, & dilucida eam, atque cave, ne ulterius id tibi contingat, cumque curvitatè baculi ad me usque protendisset, continuo surrexi, & illum ulterius minimè vidi: mox in Basilicam processi, & ipsam lucernam extinctam reperi, ceteras cunctas candelas ardentes inveni, sed eas extinguere minimè præsumpsi, expeditâ tantum unâ, quâ correptus fueram, ad lectum redii, matutino, verò tempore cunctæ per se extinctæ erant, & hæc sola ardebat. Hoc prodigium post obitum *D. Hariolphi* evidenter declaratum est.

22.
Grimoldus
Monachus
factus bal-
bysire inci-
pit.

Fertur de *Grimoldo* suprâ dictò, quod, postquàm Monachus factus est, vehementer linguâ balbutire, cum tamen in laico habitu multis eloquentiis exstitisset. Sequenti nocte, quo die *Grimoldus* Monachus efficitur, in visione quidam clari viri ipsi adstant, ac tam firmiter, quòd nec huc nec illuc se movere valuit, ligant, ulterius verò plena verba proferre non potuit, qui priùs facundior ceteris fuit, postquam verò sub *Christi* iugo ligatus est, omnis pompa secularis ab eo recessit.

23.
Clavem
perditam
mirabiliter
reperit.

Nec hoc prætereundum est, quòd idem frater *Grimoldus*, Custos Basilicæ hujus existens, clavem secretarii [*Sacristen*] nescio quo casu accidente perdidit, quâ incautione tristatus, lachrymas coram *Deo* fudit, nec ab oratione cessavit, donec thesaurum perditum invenit hoc modo. Erat arbor in medio Cænobio, in cujus vibice manè expediti fratres clavem pendentem conspexere, qui, virgis longioribus colligatis, ipsam clavem terrâ tenus traxerunt, atque mœrorem *Grimoldi* sedaverunt. Ne putetur ab homine illuc suspensus fore, ramu-

muscu-

musculus ille tam fragilis erat, ut nec sessionem aviculæ sustinere posset.

Aliud etiam quod est mirabile dictu, dicam de eo. Quodam nocturno tempore, dum oraret in fine Basilicæ, vidit trahi quendam fratrem à SS Sulpitio & Serviliano flammiano flagellari com-
 è fratribus nomine *Suanbarium* [sonbarium, de quo n. 8.] qui quondam *Carolomanni* regis dilectus Vassus [vassallus] fuit, ac postea vine-
 tum & Basilicas multas in usum fratrum vendicavit: deinde suadente inimico [diabolo] se subtrahere voluit, tamen hoc correptus flagellò
 in hoc cenobio feliciter vitam finivit. Traxerunt enim eum *Sulpitius*
 & *Servilianus*, ac ante altare ipsorum prostravere, sedente verò
S. Maria super crepidine altaris, iussit eum diutius cendi; hoc frater
Grimoldus videns, timuit sibi talionem inferri. Flagellationem à *Gri-*
moldo visam, & à *Sonbario* perpeffam, hic ipse de se hujatibus verbis
 narrat. His ita [nim. cunctis bonis interterritorio *S. Georgii, Wisenbach*
Schriezaheim, &c. SS. *Sulpitio* & *Serviliano* dedicatis] patratu, meque
 in sancta conversatione vivente; post paucos dies insidiator totius ge-
 neris humani diabolus, retracto sancti propositi mei tramite, occultè
 me apostatare persuadens, per varias malignissimæ apostasie cavillatione-
 nes iniecit cordi meo felicissima transmutare, quantumcunq; possem
 delegationem mecum in secreto cordis reputans, melius esse, prædium
 Cognatis meis cæterisque Consodalibus, quàm Monachis, *Do*, san-
 ctisque Martyribus servientibus, delegasse. Hæc dum solus tacitè
 tractarem, totius boni auctoris disponente clementia, quadam nocte,
 dum sopore deprimerer, à SS. Martyribus, jubente & præsidente
S. Maria ante altare trahebar, & singulis enumeratis, quæ mutare me
 cum disposueram, tamdiu miserabiliter ac salubriter sum castigatione
 corporali maceratus, donec nullatenus factam transmutare sententiam
 promisi. Quod dum expergefactus Abbati meo, cunctisque Fratri-
 bus, mane factu, livenies monstrans scapulas retulissimæ, initò salubri
 consilio rogârunt, impetrârunt, effecerunt, ut absque ullo dubitationis
 errore quenadmodum priùs, ita & modo Familiam *S. Georgii*, cum
 testamento & firma adstipulatione ex integro contradiderem. Quod &
 feci, &c. Hæc Frater *Grimoldus* videns, timuit sibi talionem inferri,
 id est, eandem castigationem veritus, si missâ manu ad aratrum, re-
 nò respiceret, ac sæculum repeteret, mutato sancto religionis pro-
 positò.

Nec hoc silendum est, quòd idem *Grimoldus* quodam tempore a dolore
 uno dolore dentium correptus est, quòd totius requiei expers lingue-
 dentium se
 bat, liberatum
 sentie.

bat; mox contulit solutum ad auxilium Domini, ac diu coram altari ejus prostratus, sanus surrexit.

26.
Caelestem
melodiam
audis,

Hoc etiam intertexendum est, quod in Vigilia *Natalis Domini* conspexisse perhibetur. Vidit enim lumen caeleste Basilicam popularem implevisse, cumque diu visu in terram fixo persisteret, erexit se, & speciosissimae formae *S. Mariam* super altare sedentem, cum parvulum omnium Salvatorem in sinu habentem contemplatur, ibique Angelicam melodiam Antiphonam: *quem vidistis pastores, dicite*, primo didicit, quam postea cantando saepe frequentavit.

Hac ex vita B. *Hariolphi* ab *Ermenico* conscripta. - Epitaphium altè dicti *Hariolphi* legatur rebat. 3. n. 15.

CAPUT III.

Abbas I.
764.

De Progressu Principalis & Exemptae Ecclesiae Elvacensis sub Ejus Abbatibus.

27.
Caroli M.
privilegii
confirmatio.

Quamvis praecedentia duo capita *Hariolphum* Monasterii Elvacensis Fundatorem, & anno 764, Abbatem perspicue perhibeant, cumque Monasterium noviter a se aedificatum ad *Pipini* Regis, & *Caroli Magni* Imperatoris perpetuam defensionem tradidisse, assertè affirmant: quia tamen nec *Pipini* Regis nec *Caroli Magni* Imperatoris privilegia ad manus meas pervenire, idcirco in apertum profero diploma à *Ludovico I. Caroli Magni* Filio ipsimet *Hariolpho* anno à Matre *Virginie* 814. datum, praecedentia sui Patris & Avi privilegia abundè confirmans, estque sequentis tenoris.

28.
Ludovici I.
diploma
814.

In nomine Domini nostri *Jesus Christi* *Ludovicus* Divina largiente Clementia Imperator *Augustus* omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Vicariis, & cunctis fidelibus nostris, praesentibus scilicet, & futuris.

Notum sit Magnitudini vestrae, Quia Vir Venerabilis *Hariolphus* Episcopus, & Abbas, ad nostram accedens Clementiam, ostendit Serenitati nostrae preceptum, ad relegendum sibi à Domino & Genitore nostro *Carolo* Imperatore adeptum, in quo continebatur, qualiter ipse in honore Domini, ac Salvatoris nostri, & sanctae Dei genitricis

genitricis semperq. Virginis Maria, & sanctorum Martyrum Sulpicii, & Serviliani intra Waldum, cujus vocabulum est Virgundia, modo nuncupate Elebenuang, jure proprietatis sua Monasterium novo opere construxisset, in quo una cum Monachis sibi subiectis regulariter vivere, & consistere dignoscitur, atq. omnes res suas, quae ex successione parentum ad eum legibus pervenerunt, vel ipse, Christo propitio, per emptiones, cessiones, donationes, commutationesque, seu de quolibet attracto acquirere potuit, & sua legitima fuisse possessio probatur, cum omni integritate ad eundem sanctum locum visus est delegasse, quod Monasterium cum omni integritate, & soliditate sua nemine contradicente ex parte haredum, affiniumq. suorum, sed magis assensum praebentes, illi tradere voluisset. Nos vero certi facti tam ex lectione ejusdem precepti, quam ex confirmatione Domini, & Genitoris nostri, placuit nobis, una cum consensu Episcoporum, ceterorumq. servorum Dei nostrorumq. fidelium, vel ad deprecationem ante dicti Hariolphi Episcopi, & Abbatis, quia in Regula sancti Benedicti legitur, ut Monachus nil proprium se habere audeat dicere, ut eum simul cum supradicto Monasterio, & Monachis inibi sub sancto ordine consistentibus, vel rebus ad ipsum sanctum locum juste, & rationabiliter pertinentibus vel aspicientibus; sicuti Dominus, & Genitor noster fecerat sub sermone tuitionis nostra recipere, quod ita fecimus, quatenus omni tempore sub sermone, nostra defensione, atque sub emunitatis nomine quieto tramite vivere, nobisq. fideliter deservire debeant. Quapropter presentem auctoritatem nostram decernimus, ac jubemus, ut nullus quislibet ex judiciaria potestate in praefato Monasterio sancti Salvatoris, & sanctorum Martyrum Sulpicii, & Serviliani, seu Curiis, & villis, vel agris ac reliquis possessionibus ad ipsum sanctum locum aspicientibus, vel pertinentibus ad causas audiendum, vel freta exigendum vel mansiones aut paratus faciendum, nec homines ipsius distringendum, aut fidejussores tollendum, nec ullus retributiones reddendum, ingredi, aut exatorem, nec aliquid inde abstrahere, aut minuire contra rationis ordinem ullo unquam tempore

pore penitus presumatur, sed sub emunitatis nomine ut diximus ac defensionis nostra valeas sepe dictus Hariolphus Episcopus, & Abbas, sui que successores qui fuerint rectores in ipso loco sancto, una cum rebus, & hominibus ibidem pertinentibus omni tempore quieto tramite vivere in Dei Servizio, ac partibus nostris fideliter deservire. Et quandoquidem Abbas ex ipso Monasterio de hac luce migraverit ad Deum, si in ipsa congregatione talis fidei nostrae apud repertus fuerit, qui secundum Deum, & regulam sanctam, ipsam causam Dei, vel ipsos Monachos regere & gubernare valeat, potestatem habeant inter eos eligendi Abbatem, quatenus melius delectet ipsos servos Dei, qui ibidem Deo famulari videantur pro nobis, & conjugum nostra, seu filiis, & filiabus, atque pro omni gente, vel stabilitate regni nostri attentius Domini misericordiam exorare; Et ut hac auctoritas, nostris Deo auspice futurisque temporibus inviolata adiutore Deo valeat perdurare, manu propria subter firmavimus, & de annula nostro subter sigillari iussimus.

Signum Hludovici Gloriosissimi Imperatoris Data

VI. idus Aprilis Anno primo (Anno à Matre Virgine 814.)

Christo propitio Imperii nostri, indictione VII.

Actum Aquisgrani palatio in Dei
nomine.

29.
Hariolphus
anno 814.
titulo Ab-
bas &
Episcopi
gaudet.

Exhibitum diploma Caroli Magni Imperatoris privilegia confirmat, atque Hariolphum anno 814. vitam degentem juxta Episcopatus etiam Abbatiae titulum retinuisse, demonstrat. Unde verisimile est, Hariolphum (Episcopum Lingonensem creatum circa annum 764.) per semetipsum instituisse primos quatuor nominales Abbates, vel potius Coadjutores seu Rectores [Vpiterpum, Grimoldum, Oribaldum & Hildgerum] usque ad Syndaldum Abbatem, anno 824. Elvacensem Abbatiam administrantem supremo jurisdictionis jure ac dominio sibi reservari. Vel dicendum videtur, quod Hariolphus, resignato Episcopatu Lingonensi, vitam solitariam amplexus, tam titulum Episcopi, quam titulum Abbatibus sibi reservaverit, praefatis quatuor Abbatibus juxta

juxta Abbatis titulum etiam omnimodam bonorum & temporalium & spiritualium Monasterii Elvacensis administrationem conferendo: ipse verò vitæ activæ functionibus se penitus abdicaverit, contemplationibus cælestibus, arque salutis animæ suæ unicè intentus.

Licet igitur tabulæ summi Templi Elvacensis primos quatuor Abbates *Hariolphi* Successores circa annum 773, cum aliquot annis regiminis exhibeant: quia tamen ipsimet *Annales Elvacenses lib. lect. Eccl. Elvac.* non exhibent eorum regiminis annos, consult. us. duxi, cum hujusmodi Annalibus solummodò diem obitus in Catalogo Abbatum Elvacensium *cap. 5.* exprimere, quàm divinos regiminis annos, à memoratis *Annalibus Elvacensibus* non citra rationem omissos.

Inter quatuor Abbates *Hariolphi* Successores *Wiltropum*; al. *Wiltropum* al. *Viterbum* esse *Hariolpho* in Abbacia immediate succenturatum, & posthac in *Episcopum Augustanum* postulatum, tam Catholici quàm A catholici *Chronographi* universim fatentur, nec non *Annales Elvacenses* repetitis vicibus citra omne dubium testantur. Hic verò est ille *Wiltropus* Abbas II. Elvacensis & Episcopus Augustanus, Chronographos immanè extrucians, me verò præter hunc *Wiltropum* Abbatem II. Elvacensem ad alium adhuc *Wiltropum* Episcopum Augustanum, dudum ante annum 764. Vitâ functum, necessariò affirmandum, pertrahens, cunctis Chronographis reipsâ minimè dissentientibus, nemine calamò mihi assentiente. *Vid. cit. relas. III. Prodromi per tot.*

De *Grimoldo* Abbate III. de *Ostbald* Abbate IV. & *Adalgero* I. Abbate V. *Vid. Catalogus Abbatum infra cap. 5.*

Prædictos 4. Abbates voco nominales, dubius, an verè mitratâ jurisdictione Abbatiali & pleno jure bona Monasterii Elvacensis tam quoad spiritualia quàm temporalia administraverint, *Hariolpho* Fundatore & primo Abbate minimùm anno 814. [adeoque tribus vel omnino omnibus memoratis 4. Abbatibus viventibus], adhuc vitam agente, nec non præter *Episcopi* etiam *Abbatie* titulum retinente. Vel dici potest non sine fundamento, prædictos 4. Abbates præfuisse cum verâ jurisdictione Abbatiali, *Hariolpho*, solo titulò Abbatis sibi reservato, vitam solitariam agente, ut *num. 29. intimav.*

Hariolpho de sancto, & memoratis 4. Abbatibus diem extremum viventibus, *Syndoldus* Abbas VI. absdubie cum omnimoda Abbacie potestate rexit Monasterium Elvacense, etsi de primo regiminis non nisi omnino constet.

Præfuisse tamen anno 824. Syndoldum Abbatem Ecclesiæ Elvacensi, certos nos reddit Ludovicus I. Imperator per diploma prænotato anno 824 Syndoldo Abbati Elvacensi datum, quod ita sonat:

34.
Hæc dicitur
et id. diplo-
ma anno
824.

In Nomine Domini Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divina ordinante providentia Imperator Augustus.

Si libertatis nostro munere locis Deo discatis aliquid conferimus, id nobis, & ad mortalem vitam feliciter transigendam, & ad æternam perpetualiter obtinendam profuturum liquido credimus. Idcirco notum esse volumus omnium fidelium nostrorum presentium scilicet, & futurorum notitia. Quia placuit nobis pro remedio anima nostra, ut pius Dominus peccaminum nostrorum maculas detergere dignetur, quoddam Monasterium quod vocatur Gunzenhusen super ripam fluminis Althmuna constructum in pago Seralosfeld cum cellulis, & rebus sibi subiectis de jure nostro in jus & potestatem cujusdam Monasterii quod vocatur Elehenvvang, cui Venerabilis Abbas Syndoldus preesse videtur more solenni nostra auctoritatis præcepto tradere, atque confirmare. Hoc itaque Gunzenhusen Monasterium cum omnibus rebus, ac possessionibus ad se ordine legitimo pertinentibus, vel aspicientibus quantumcunque de ratione ejusdem Monasterii præsentis tempore nostri juris atque possessionis iure proprietatis est, totum, & ad integrum vel in exquisitum prædicto venerabili Syndoldo Abbati ad partem præscripti Monasterii sui Elehenvvang per hanc nostra auctoritatis donationem tradimus atque confirmamus, ita videlicet ut quidquid ab hodierna die & tempore rectores, atque Ministri Elehenvvang de prædicto Gunzenhusen Monasterio, vel in ipsis rebus, quæ ad illud pertinent pro oportunitate atque utilitate ejusdem Monasterii facere voluerint, libero in omnibus potiantur arbitrio faciendi, habeatque idem Syndoldus Abbas, & successores sui eandem potestatem illud ordinandi, & disponendi, & justam in eo ac religiosam dominationem exercendi, quæ in cæteris rebus & possessionibus ad jus vel potestatem Monasterii sui, ubi sanctus Sulpicius & Servilianus Martyres corpore requiescunt pertinentibus habere cognoscitur. Et ut hac nostra auctoritatis donatio atque confirmatio firmiter habeatur, & tam nostris, quam

suc-

successorum nostrorum temporibus inconvulsam, atque inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria eidem subscripsimus, & annulo nostro jussimus sigillari.

L

O

Signum Ludovici Gloriosissimi Imperatoris. Datum XII. Kalend. Septembr. Anno Christo propitio X. Imperii Domini Ludovici Piissimi Augusti. Indiction. prima. Actum Engilinheim palatio Regio in Dei nomine feliciter Amen.

Ludovicus I. à Patre *Carolo Magno* jam ante mortem Imperatori dictus, 35. Imperium capessivit anno 814. cumque diploma adductum al- *Syndoldus* re fatus *Ludovicus I.* Anno sui Imperii decimo ad *Syndoldum* Abbatem *fuit Abbas* Elvacensem expediverit, manifestè deducitur, *Syndoldum* existisse *anno. 824.* anno 824. Abbatem Elvacensem. Quare *Syndoldus* etsi Abbatiae Elvacensi forsitan ante hunc annum præfuisse: attamen in Catalogo Abbatum infra *cap. 5.* *Syndoldo* primum Abbatialis regiminis annum 824. attribuo, abstrahendo ab annis præteritis incertis, quæis fortè Abbatiam Elvacensem rexit. Sicut annus 764. statuitur primus pro *Hariolphi* Abbatiae Elvacensis regimine, licet ex *Prodromo* Monasterium Elvacense anno 754. ædificii fundamenta acceperit, *Hariolpho* jam tum Monasterii à se fundati conjecturaliter Abbatem agente.

Abbas VII.

Porro *Syndoldi* Abbatis VI. obitum denotat *Ganderadi* al. *Sonderadi* Abbatis VII regiminis Abbatiae Elvacensis initium: quippe, cum per axioma Philosophicum generatio unius sit corruptio alterius: tabulæ autem summi Templi Elvacensis, ac *Annales Elvac lib. 1. c. 14. fol. 2.* annum 830. ponant, quo *Ganderadus* Abbatiam Elvacensem obtrivit, consequenter hoc anno *Syndoldus* unà cum Abbatia vitam deposuit.

Obiit anno 830.

Anno 845. *Ganderado* Abbati mortuo successit *Ermenricus* Abbas VII. Compiler Dialogi de vita & miraculis *B. Hariolphi*: item de initio & fundatione Monasterii Elvacensis à *Crusio* *Annal. Suevic. lib. 2. p. 61. fol. 61.* doctissimus Elefancensis Monachus appellatus, atque à *Prodromo* *relat. 1. n. 31.* & seq. citatus & laudatus;

Abbas VIII. 830.

37. Ermenricus Monachus Chronographus

Anno

Abbas XL. Anno 883. *Luidbertus* al. *Lindbertus* al. *Lutpersus* Abbas XL. ad-

883. ministravit Monasterium *Elvacense* sub nomine *Commenda* usque ad an-

88. num 887. jam antehac anno 863. creatus Archi-Episcopus Mogunti-
Elvacense nus atque à *Serario* lib. 4. *Moguntiniar. rer. fol. 655. & M. S.* sequente elo-
Commenda- gio honoratus.
dator.

89. *Luisbertus* Vir valde Venerabilis, undecunque doctus, sapiens,
Mogunti- largus, patiens, humilis, benignus, & de omnibus bene meritus, à
nus Archi- *Ludovico* Rege morte *Fraternis* sui compertâ, magno cum populi &
Ep. cleri plausu in Moguniacensis Ecclesie subvehitur Præsulem octavum.
 Quicunque Pastoralis officium gessit providè annis 26. Ad hunc Archi-
 Episcopum, utpote virum doctum, & litterarum amatorem, *Osfrius*
Rabani olim discipulus, Monachus *Wissenburgensis* scripsit opus insigne
 metricum, Magnum & admirandum Evangelium.

40. Refert *Serarius* c. l. fol. 661. quod *Luisbertus* *Francofurti* in Illustri
Dæmonem totius Regni luce *Ludovico* Rege, Proceribusque spectantibus teterri-
expellit. mum, non è viliori aliqua persona, sed ex ipso Regis Filio *Carolo*, qui
crassus dictus, dæmonium, miserrimè atrocissimèque illum exagitan-
 tem ac discruciantem, eiecerit.

41. Et fol. 654. scribit, quod *Carolus* Regem ab omnibus desertum,
Regem su- egestate, inediaque penè confectum, sustentaverit *Luisbertus*. Con-
stentat. cludit *Serarius* c. l. fol. 666. vitam *Luisberti* hisce versibus ex M. S. de-
 sumptis.

42. *Largus erat multum, patiens, humilisquè benignus:*
Luisberti *Omnibus exemplum in bonitate, manens,*
Laus. *Isset qua fluitat, currit Renusque bicornis,*
Litterulis doctis Dæctor & ille fuit.

43. *Brusebicus* *Catalog. Episcop. Mogun. fol. 6.* scribit, quod *Luisbertus*
Fandæ condiderit de paternis bonis Collegiatam Ecclesiam Moguntinam,
Ecclesiam *S. Mauritio* dicatam, & anno 889. Mortuus ad *S. Albanum* hic sepultus.
S. Mauritii Quod etiam testatur *Cræopolinus Annal. Archi-Epis. Mogun. fol. 191.*
Abbas XII. additis præclarissimis hujatis Archi-Episcopi encomiis.

44. Anno 888. *Hatto*, ex Regio Francorum sterumate Ortus, *Elvacense*
Mogunti- *Abbas XII.* electus, ex *Catalogo* Abbatum *Elvacensium* creatus Archi-
nus Episcopus Moguntinus. *Brusebicus in Catalog. Episcop. Tom. 1. fol. 6. de*
Archiepis. *Hatone.* Ita scribit præfuit uno & viginti annis Sedi Moguntinæ *El-*
& Augi- wangenſi Abbatiz 17. Diviti Augiæ 26. annis, *Fuldensi* item *Cænobiò*
anssi Abbati aliquandiu. Consulatur *Serarius* c. l. ad annum 891. fol. 669, & *Cræopo-*
linus

lins annal. Archi-Epif. Mogunt. fol. 191. de Hatto vitz cursu mtra, ac de ejusdem vitz occasu, vix credibilia, referentes.

Anno 893. Hatto ab Arnulpho Imperatore impetravit Conventualibus Elvacensibus potestatem eligendi inter se Abbatem, sequenti diplomate.

45.
Diploma
Arnulphi
Regis anno
892.

In Nahmen der Heiligen und unthailigen
Drensfaltigkeit / Arnolff von Günst der gött-
lichen Miligkeit König ꝛc.

Die Wißheit aller unser Getreuen gegenwärtiger und auch künftiger sollen wissen / wie daß unser lieber Hatto, der heiligen Kirchen zu Mainz ain Erzbischoff / von Sachen wegen seiner treuen und frommen / eines guten Rathes / zu uns kommen ist / und hat gebotten die Würde unser Durchleuchtigkeit / daß wir den Brüdern in dem Kloster Elwangen genannt / daß da unter der Ehr des heiligen Heylands / gegenwärtig ist. Christo dem wahren König dienen sein / die Freyheit ihrer Erwohlung / die da unsere Vorfahren ihnen mit seinem Gewalt und Gebott verlihen haben / und das unzerstört / oder unversehrt gehabt haben / als lang bis daß sie die Lautterkeit der Königlich Treuen erworben haben. Ist uns in unser Gedächtnuß kommen / daß wir von Hülff wegen der Seele König Carlmans unsers Vatters / und darnach unser selbst / und anderer unser Vorfahreren ihnen so gethane Freyheit auch geben / und verlihen wölten / und die selben mit Geschrifft unsers Gewalts bestättigen. Haben wir angesehen den heylsamen Rathe und redlich bitte desselben Erzbischoff / und darumb daß wir das selbe Kloster seinem Schirm empfohlen haben / so thum wir daß gehrn / und seynd zu Rathe worden / daß das also beschehe / allenthalben mit diesem Gebott unserer verlihung / darnach haben wir vor durch Gedächtnuß unsers lieben Vatters / vorgenannter / und unser Seel Erledigung geschrieben / haissen und sehen vestiglichen / daß die-

Q

selbe

selbe Brüder an der vorgemanten Statt/ Tag und Nacht den göttlichen Diensten ob sollen liegen/ und das jetzt und auch für das zu allen Zeiten/ ledigen und freyen Gewalt haben mit gemeinem Rathe aller Brüder/ einen Abbt unter ihnen zu erwählen/ als lang die weil sie einen so gethanen unter ihnen finden mögen. Der nach Sanct Benedicten Regeln dieselbe Sammlung oder Kloster usrichten und maistern könne/ und wisse/ auch legen wir hiez u und haissen/ ob das wäre/ das so gethan unter ihnen nicht finden würden/ das Gott nicht entwölle/ das sie dan allenthallen nach ihrem Willen/ in anderen Stätten/ wo sie wollen/ andere suchen und nach ihnen forschen. Und wan sie die finden das sie sy erwählen/ und die erwählte vest setzen. Und verleyhen ihnen nicht allein so gethane Erwählung/ sonder auch was Nuges und frömmen dem selben Kloster von unserm willthen Vorforderen verleyhen ist worden/ das kräftigen wir mit diesem Gebott. Und wollen die Gebotte/ die durch sie dem selben Kloster verleyhen seynd worden/ in allen Dingen/ und durch alle Ding vest gehalten werden. Und vestigen die auch umb des willen/ das sie in ihrem heiligen Gebett desto frölicher und gehrner/ unser und unser jetzt genannten Vatters/ und anderer unserer Getreuen getreue Gedächtnus behalten/ und dem göttlichen Dienst obtügen; und das das Gebott unsers Gewalts/ von keinem unserm Nachkommen verruckt werde/ oder sich syse zu verrucken oder zu versehen/ so haben wir dis mit unser Hand bestätigt/ und haben diesen mit unserm Fingerling haissen verzeichnen. Geben an dem fünfften Tag des Brachmonats/ da man zählt von Christi Geburth achthundert Jahr/ und darnach in dem drey und neunzigsten Jahre/ in dem zwölfften Jahre der Römischen Zahl/ und in dem siebenden Jahr des Reichs König Arnolfs. Beschehen zu Worms in dem Nahmen des Herrn Erleuchtigen Amen.

Anno 905. S. Adalbero al. *Adalbero S. Udalrici* Avi Frater seu Pa-
trius Magnus Abbas XIII. electus, ex Catalogo Abbatum Elvacen-
sium creatur Episcopus Augustanus, in parte 1. *Hierarchia Aug. à mo*
descriptus c. 6. sect. 8. fol. 120 & seq. Abbas XIII.
pos.
46.
Augusta-
nus.

Anno 956. *Hartpertus* al. *Hardobertus* Abbas XVI. Elvacensis
electus, Ab *Ottone I. Magno* Imp. impetravit confirmationis rescrip-
tum, quo conceditur potestas Conventui Elvacensi, Abbatem ex pro-
pria congregatione eligendi. Appellatur in hoc rescripto *Hartpertus*
Episcopus, suppresso Episcopatus nomine, me verò Episcopatum de-
terminatum incassum indagante. Rescriptum, anno 961. datum sub-
jungo. Episcopus.
47.
Hartpro-
tus Episco-
pus.
Abbas XVI.
956.

IN nomine sanctæ & individuae Trinitatis, Otto
Divina favente clementia, Imperator Augustus. 48.
Ottonis I.
diploma
anno 962.

Si erga lucam divino servitio sancta mancipata debitum hono-
rem exhibemus, id nobis ad aeternam remunerationem percipien-
dam proficere liquido credimus. Idcirco omnibus sancta Dei Ec-
clesia nostrisque fidelibus, tam praesentibus, quam futuris, notum
esse cupimus, qualiter nos consensu *Vilhelmi* sancta *Moguntinensis*
Ecclesia Venerabilis Archi-Episcopi, & per supplicationem *Hart-*
perti Praefuli Venerandi Fratibus in Monasterio Elvacensi Christo
militantibus juxta praecepta antecessorum nostrorum Imperatorum
videlicet atque Regum Francorum hoc nostra Authoritatis praecep-
tum, ob remedium animae nostrae fieri jussimus, per quod praedictis
concedimus Fratibus, quatenus post obitum jam praefati Episco-
pi nostri *Hartperti*, ex propria Congregatione Abbatem sibi eligere,
sicuti semper ab antecessoribus nostris habuerunt, & ut nec a suc-
cessoribus nostris hoc munificentiae praeceptum nostra, ullo unquam
tempore infringere, sed in Dei nomine firmum inconsulsumque per
cuncta temporum curricula permaneat, manu propria subius illud
firmavimus, annuloque nostro assignari jussimus.

Signum Ottonis Piiissimi Imperatoris. Quicolfus
Cancellarius ad vicem Wilhelmi Archi-Episcopi recognovi.
Acta sunt 18. Kalend. Septembris, Anno Dominicæ Incar-
nationis 961, indiēt. 4. Anno verò Regni Ottonis Piiissimi
Imperatoris 14. Actum Ongefpure in Dei
nomine, feliciter. Amen.

Abbas XVII

974.

49.

Privilegia
impetrat.

ANno 974. *Winitharius* al. *Winicharius* Abbas XVII. Elvacensis
electus, de conservatione & propagatione sui Monasterii efflictim
solicitus & à summo Pontifice *Benedicto VIII.* Dicto VII. & ab *Ottone*
III. Romanorum Rege Privilegium exemptionis impetravit. Et quidem
à *Benedicto VII.* anno 978. ab *Ottone III.* anno 987.

Privilegium Pontificium, ejusque copia vidimata anno 1291. ex-
pedita ita sonat.

50.

Copia vi-
dimata.

„ Nos Milo permissione divina Abbas Monasterii de Murrharth,
„ B. Miseratione Dei Abbas Monasterii de Kanbeh Herbipalensis
„ Diæcesis, nec non Fridericus Abbas Monasterii de Neresheim Au-
„ gustana Diæcesis, Abbates Ordinis sancti Benedicti tenore presen-
„ tium recognoscimus, & ad notitiam universorum cupimus per-
„ venire, quod nos Privilegium, Apostolica sedis indultum Ecclesiæ
„ Elvacensis non cancellatum, non visitatum, nec etiam aliqua sui
„ parte abolitum cum vero stilo, & vero stilo subscripta Bulla, vidi-
„ mus in hac verba.

„ Privilegium Benedicti Papa, ut nullus Episcopus, aut Archi-
„ presbyter, vel Vicarius eorum in Elvvangensi Monasterio non ab
„ Abbate in visitatus vel missam celebrare, vel quicquam judiciaria
„ potestate exercere audeas.

51.

Bulla Be-
nedicti VII.
anno 978.

Benedictus Episcopus servus servorum Dei *Vinithario* Religio-
so Abbati Venerabilis Monasterii SS. Apostolorum Principum Petri
ac Pauli, & SS. Sulpicii & Serviliani, suisque successoribus in per-
petuum.

Cum summa Apostolica dignitatis apex, in hoc divino pro-
spectu nitore dignoscatur præfulgere, cum in exercendis Dei laudi-
bus suis impensius studebis laboris exhiberi licentiam, ob hoc debi-

sa nos ejusdem Apostolica Pastoralis compulsi sollicitudinis cura, quaecunque ad stabilitatem piorum dignoscuntur locorum obtineri promulgari, & Apostolica institutionis censura confirmari. Igitur quia postulasti à nobis, quatenus concederemus, ut praesatum Monasterium SS. Apostolorum Petri & Pauli Principum atque SS. Martyrum Sulpitii & Serviliani, quod vocatur Elwangen, cum omnibus Monasterio & Capellis ejus annexis, & cum omnibus, quae sub eodem Monasterio adjacere, ac pertinere videntur, tam in mansis quam in curtis, in villis & casalibus, vel cum omnibus eidem Monasterio pertinentibus Privilegiis Sedis Apostolica insulis decoretur, ut sub jurisdictione sancta nostra, cui Deo ductore deservimus, Ecclesia constitutum id quod exposcitur effectui mancipamus. Et ideo omnem cujuslibet Ecclesia Sacerdotem in praedicto Monasterio jurisdictionem quamlibet habere vel auctoritatem praeter sedem Apostolicam prohibemus. Jam, ut nisi ab Abbate Monasterii fuit invitatus, nec Missarum sollemnia ibidem quispiam praesumat omnimodo celebrare; stasuentes Apostolicam censuram sub divini judicii obsequatione; & validis atque atrocioribus anathematis interdictionibus, ut neque ullus unquam praesumat quispiam alius, cujuscunque sit dignitatis praedictus, potestatum, vel etiam quaecunque magna, parvaque persona in eodem Monasterio, vel ejus causis incumbere, aut de rebus & possessionibus, vel quidquid de eis, quae ei pertinere videntur, quoquo modo auferre vel alienare. Sed ne qualibet malitia, aut jactura molestia sive pacis sive barbaricis temporibus, quoquo modo inferre, dum profecto eum perenniter, ut demum est, pacis, quam barbarico tempore firma stabilitate decernitur sub jurisdictione sancta nostra Ecclesia permanendum, nec licentia, prout dictum est, ex omnibus Monasterio & Capellis sibi annexis, vel omnibus eidem Monasterio pertinentibus cuiquam magna parvaque persona, sive Regibus, aut Ducibus, vel casalibus auferre, ut profecto juxta id, quod subiectus idem venerabili Apostolici constituti atque Privilegii consistis, inconcussè dotandus permaneat.

Si quisquam, quod non optamus, nefario ausu praesumpserit

hec, qua à nobis ad laudem Dei pro stabilitate jam dicti Monasterii statuta sunt, refragari, aut in quoquam transgredi, sciat se anathematis vinculo innodatum, & Diabolo & ejus atrocissimis pompis, & cum Judae traditore Domini nostri Jesu Christi etiam incendiis supplicio concremandum deputamus. Ad nō, qui autem pro insinu, & in omnibus existit, custodiens hujus nostri Apostolici constituti ad cultum Dei respicientibus benedictionis gratiam à misericordissimo Domino Deo multipliciter consequatur, & vita aeterna particeps effici mereatur. Scriptum per manus Banixs Notarii regionarii ac scrinarii sancta Romana Ecclesiae in mense, & indictione subscripta septima 7. bene valere. Datum quinta decima die mensis Aprilis per manus Stephani Episcopi sancta Romana Ecclesia temporibus Domini nostri Benedicti sanctissimi Papae septimi in aede Beati Petri. Quinto Imperatore Domino nostro Ottone à Deo coronato magno Imperatore anno duodecimo in mense & indictione supra scripta sepsima. In hujus rei testimonium praesentes nostrorum Sigillorum munimine duximus roborandas. Datum anno Domini M. CC LXXX. primo proxima festia secunda post Judica.

Privilegium Ottonis III. Romanorum Regis, VVini-
thario Abbati Elvacensi anno 987. datum, & diplomati Lu-
dovici Bavari Romanorum Regis, anno 1323. Rudolpho Abba-
ti concessio, insertum, eorumque Copia vidimata
anno 1323. expedita, ita se
habet.

52.
Copia vi-
dimata.

Nos Ulricus Decanus, VValtherus Scholasticus, & Arnoldus de
Snaytbach Canon. Ecclesiae Eystettens. Universis praesentes lis-
teras inspecturis salutem in Domin. Salvatore. „Vidimus litteras
„ Domini Lud. Romanorum Regis Serenissimi, non raras, non
„ cancellatas, non abollitas, nec in aliqua sui parte viciatas, Cujus
„ tenor dinoscitur esse talis.

Ludo-

Ludovicus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, Univer-
 sis Sacri Romani Imperii fidelibus tam presentibus, quam futuris,
 ad quos presentes littere pervenerint, gratiam suam, & omne bo-
 num. Ad Excellentia nostra celsitudinem Venerabilis Rudolfus
 Abbas Elvacensis Princeps noster dilectus accedens nobis divina
 venerationis intuitu humiliter supplicavit, ut privilegium, quas-
 dam gratias sibi, ac Monasterio suo per Ottonem Tertium dive me-
 morie Rom. Regem Praedecessorem nostrum indultarum, & conce-
 sarum dignaremur, & serenitatis nostra Clementia misericorditer
 confirmare, cujus Privilegii tenor de verbo ad verbum sequitur in
 hac verba.

53.
 Diploma
 Ludovici
 Bavari
 anno 1323.

IN Nomine sanctæ, & individuae Trinitatis. Otto
 Divina favente Clementia

54.
 Diploma
 Ottonis III.
 anno 987.

Rex omnium fidelium nostrorum tam presentium, quam & fu-
 turorum pia devotio dinoscit, quomodo Vir Venerabilis FVinitha-
 rius Elvacenf. Ecclesia Abbas ad nos venit secum deferens pre-
 cepta predecessorum nostrorum, Regum videlicet, & Imperatorum,
 ac beate memorie progenitorum nostrorum Aui nostri Ottonis &
 ejus equivoci genitoris nostri Imperatorum Augustorum in qui-
 bus consinebatur, qualiter ipse prelibatum Monasterium in honore
 sanctorum Martyrum Viti, Sulpicii, & Serviliani constructum, &
 consecratum, omnesq. res illuc rite aspicientes pre sua immunita-
 tis tuicione defendendas suscepissent, omnia, à Regibus vel Impe-
 ratoribus, aut ab aliis aliquibus illuc donata suis preceptoribus con-
 firmassent, pro rei tamen firmitate peciit Celsitudinem nostram,
 ut nos denuo id ipsum faceremus. Nos vero ob petitionem dilectæ
 genitricis nostre Theophane Scilicet Imperatricis Auguste, nec non
 ad interventum fidelium nostrorum VVilgisi Moguntine sedis Vene-
 rabilis Archi-Episcopi ac Hildebaldi VVormatiensis Ecclesie Reve-
 rendi Episcopi, atque Cunradi Almannorum incliti Ducis preces
 illius benigne suscipientes ipsum Monasterium Eborangen jam
 dictum, & omnia loca illuc pertinentia ob nostra emunitatem su-
 scipimus & nostre preceptionis adhibita auctoritate de novo confir-
 mamus,

namus, Interdicimus Regia firmiter potestate, ut nullus Dux, vel Comes, aut Iudex publicus, sive aliquis ex Iudiciaria potestate loca, vel vicos aut villas ad praefatum Monasterium pertinentes antedicti Abbatis VVitharii, successorumq; illius sive Monachorum ingredi praesumas, aut homines ipsius Ecclesia distringere, sive mansiones ibi dare, vel paratas facere, seu feda exigere, vel alicujus census redibitione aliquo modo exactare audeat. Sed liceat praefato Abbati, suisq; successoribus per suum advocatum, prout voluntati ejus placeat, omnia sua ordinare, ipsi autem Advocato suisq; successoribus Regia potestate firmiter precipimus consultu praedictorum fidelium nostrorum VViligisi Archi-Episcopi & Hildibaldi VVormaciensis. Episcopi, ac Cunradi Alamannici Ducis, nec non Sigehardi Comitis Friderici Comitum militumq; ipsius loci & Familie, quanta contentus sit iusticia sua, scilicet ter in anno, non plusquam cum duodecim equis ad ipsum locum veniens legale placitum habeat ibique in suum videlicet servitium, duas victimas cum suis appendicibus accipiat aliter nihil sibi illic ordinandum vel agendum sciat, nisi cum Abbas ad necessarias ejus aliquis duxit convocandum.

Signum Domini Ottonis gloriosissimi Regis Hildibaldus Episcopus & Cancellarius Vice Wiligisi Archi-Episcopi recognovi. Data. VII. idus Augusti Anno Dominicae Incarnationis nongentesimo octogesimo septimo Indictione XV. Anno autem tertio Ottonis Regnantis quarto.

Actum Frankenfurt feliciter

Amen.

Cum igitur consideraverimus deliberatione prehabita petitiones praefati Rudolphi Abbatis eserationabiles, discretas, pariter & honestas, & non deceat Celsitudinem regalis Magnificentia talia denegare, ex quibus cultus Divini nominis generosius dignoscitur propagari precibus ejusdem graciosius inclinati praescriptum privilegium quoad singulos suos articulos prout rite rationabiliter ac salu-

salubriter. Datum est & concessum ac à supradictis predecessori-
bus nostris confirmatum. Approbamus, innovamus, & auctori-
tate Regia inviolabiliter presentibus confirmamus Nulli ergo omnino
hominum liceat hanc nostre approbationis, innovationis, & con-
firmationis paginam infringere, vel ei in aliquo ausu temerario
contraire, quod, qui facere presumpserit gravem nostre Majestatis
offensam se noverit incursum. In cujus rei testimonium presen-
tes literas conscribi, & nostre Majestatis Sigillo jussimus communi-
ri. Datum in Nürenberck nono Aprilis Anno Domini millesimo
trecentesimo Vicesimo tertio, Regni vero nostri Anno nono.

Anno 990. Gebehardus Abbas XVIII. electus, ex Ca- Ab. XVII.
talogo Abbatum Elvacensium creatur Episcopus Augustanus. 990.
Fuit antehac S. Udalrici Capellanus Ecclesiæ Cathedralis Au- § 5.
gustanæ Canonicus, ex Canonico ejusdem Cathedralis Ec- Episcopus
clesiæ factus Præpositus, ex Præposito Elvacensis Monachus, Augusta-
ex Elvacensi Monacho Abbas, ex Abbate Episcopus Augu- nus.
stanus, in parte I. Hierarchia Augustana à me descriptus c. l.
fol. 156. & seqq.

ANno 998. Hartmannus electus Abbas XIX. impetravit à S. Henri. Abb. XIX.
co II. Imperatore in signe Privilegium anno 1003. datum sequentis 56.
tenoris. Impetras

Wir Nahmen der Heiligen und ungethailten diploma
Drenfaltigkeit/ Heinrich von Gunst der gött- Henrici II.
lichen Milthigkeit Künig. 1003.

Wir veriehen güetiglich / alauben ordentlich / und ha-
ben offenbarlich bekandt / welche Künig in der Schaar dieser
schelligen Welt / flüssiglichen und sorgfelliglichen / und als
ein treuer Schaffner von gönnen des Herrn / das würckent
Leben wohl ausrichten / das die in dem gerueten Saal und
vollen Fried des ewigen Königs hilff der anschauenden Er-
stung verdienen. Und das sie umb ausrichtung / die ihnen
ein

empfohlen ist / untödiglichen Lohn gewinnen. Hierumb von Gnaden dieser Hoffnung / so hat auch geschriben der Wüßager in unser Ohren. Lasse sie ledig die da zerbrochen sint / und zerrys all ihre Bürden / umb das wir nicht als mit tauben Gehör hie fürgehen. So Opfferen dan wir / wan das ain gemeynes Opffer der Vergebung und Ablass unserm Schöpffer ist. Das wir die Diener die er mit seinem Dienst geseynet hat / entbinden von dem Joch menschlicher Dienstbarkeit / damit sie beschwerdt waren. Darumb so wisse die Christlich Kirche / die da allenthalben durch den Umbkraiß des Erdreichs ergossen ist / wie das wir von kläglich betten des Ehrwürdigen Abbt Hartmans embsiglich getrieben synd / das wir zu dem ersten / durch göttliche Liebe und unser selbs / und umb unseren allerliebsten Altherrn und vorsehren Kayser Othen des dritten seeliger Gedächtnuß Seele Hails Willen / und von milthen Flehens wegen der Heiligen Sanct Vits / Sulpitii und Serviliani Martyrer für uns gegen GOTT zu thuen. Haben wir die Statt des Closters zu teutsch Elwangen genent / und die Abbtien / die da bis auff unser Zeit schwären Dienst durch Layen weltlicher Herrschafften klagt haben. Die da von dem Bande täglicher Gefängnuß erledigt ist. Der wir ihrer vorderen Freyheit wieder geben haben. Und von Hülff der Heiligen Sanct Vits / Sulpitii und Serviliani / und des obgenanten Abbt Hartmans / und der anderen / mit ewigen gesetzten Fürseher / die darnach vergangenen Jyten nach milther Erwöhlung der König / die da einmüthiger Mittheilung der Münch und Ritterschafft bewärt hat / durch diß Königlich Gebott gänzlich verlihen / mit allen den Stätten und Zugehörden / mit ängen / und mit ängnen Leuthen Clostermannen und Rittern / die das selbst irgeben seynd worden / umb das sie mit ihrer Forchten und Gehorsamen der Fürseher dienen / und seinen Willen in allen Dingen / und durch alle Ding andächtighen Nachfolgen /

folgen/mit dem nachgeschriebnen Gefäßen der Freyheit/mit der die best Abbt zu Fulda / und in der Uwe / oder ander Abbt unser Beschirmung unter unseren Vorfahren Königen und Kayseren je gehabt haben. Und daß die Mönch unter St. Benedikten Regeln / die GOTT selbst verpflichtet seynd/ unter unser Freyheit / Schirm und gernetem Frid zu allen Zytten deßer baß Lust für uns / und unser liebe Gemahlin König und/ und Vestigkeit des Reichs/ daß uns von GOTT geben ist / darnach der Heiligen Martyrer Sanct Vits/ Sulpitii und Serviliani Barmherzigkeit deßer anächtlicher zu bitten! und das aber der Gewalt dieser Königlichkeiten Freyheit ewiglichen Unverbrochen blybe / so vestigen wir diesen Brieff unsers Gebotts mit eigener Hand/und haben gehaisen/ daß Insigell unsers Bilds darauff gedrucket werden. Geben nach unsers HERRN Geburth da man zahlt Tufend Jahr / und darnach im dritten Jahre / in dem ersten Jahr der Kayser Zahl / und in dem Jahre Herrn Heinrichs des anderen Königs in dem anderen Jahre. Beschehen zu Bamberg.

Anno 1011. Berengarius Abbas XX. electus, ab alio dicto. S. Henrici coll. Henrici Ducis Bavariae Filio & Ottonis Magni & ex Fratre Nepote impetravit anno 1024. nobilissimum diploma infra num. 58. cum diplomate Ludovici Imperatoris, anno 1335. dato, referendum.

Insuper ab eodem Henrico Imper. creatur. S. R. I. Princeps. Eminentissimam Abbacia, nunc Praepositura, Elvacensis, principali dignitate, nec non fere Sessionis & suffragii in Comitibus, jam inde ab Henrico II. Imperatoris aetate, quod anno 1641. in Convenio Ordinum Imperii Praepositus scripto publice edicto demonstravit adversus eos, qui de antiquitate hujus praerogativa controversiam ipsi moverant. Hac in Notitia S. R. Germ. Imper. Im Hoff. lib. 3. cap. 25. n. 3. ubi addit: comprehenditur (Elvacum) sub circulo Suevico, & praeter oppidum Elvacense, ac circumiectam regionem, alia quoque haud ignobilia loca castraque (equibus Lantern am alten Reisthal & Tannenburg conspicua sunt) tenet. Ministros haereditarios habet Pincernas, Barones de Rechberg, Marchallos Adelmannos ab Adelmansfelden, Camerarios Barones de Freyberg, Dapiferos Nobiles Blarer de Wartensee. Haftenus im Hoff c. l.

59. Perstitit Monasterium *Elvacense* à sui prima fundatione faustis bea-
Incidium tum successibus usque ad annum 1100. quo anno sæculari Aula in rogam
 I. 1100. confedit, *Adalgero II.* Abbate XXVII. clavum tenente, & *Henrico IV.*
 Imperatore Ecclesiam persequentè.

Abb XXX. Anno 1124. sub Abbate XXX *Helmerico Comite de Ottingen*, ex Patre
 1118 *Henrico Comite de Ottingen* & Matre *Luitgarda Comitissa de Schlüsselberg*
 60. prognato, Monasterium *Elvacense* autoritate Apostolica exemption-
Elvacum nis privilegio ad normam potentissimi Monasterii *Fuldensis* & *Angia*
Privilegiò *diutius* donatur. Privilegio autem exemptionis Monasteriorum *Ful-*
donatur. *dense* primis confestim fundationis annis *Zacharius* Pontifex munivit,
 ipsomet Monasterii Fundatore *S. Bonifacio* subjectionem sedi Apostoli-
 cæ immediatam impetrante: quam postea regnante adhuc *Pipino* Rege
Stephanus Papa confirmavit sequenti diplomate.

61. Stephanus Episcopus servus servorum Dei dilectissimo Filio Stur-
Fuldense mioni Venerando Abbati Monasterii S. Salvatoris, quod situm est in
Privilegi- Buchonia super ripam fluminis *Fuldæ* salutem & Apostolicam bene-
um. dictionem.

Quum semper sint concedenda, qua rationabilibus congruunt
desideriis, oportet, ut devotioni conditoris pia constitutionis
authoritas in Privilegiis præstandis non negetur, maximè in his lo-
cis, qua nostra Apostolica sedi specialiter subjecta sunt. Quapropter
decernimus ut locum tuum Fuldense scilicet Monasterium, quod
Venerabilis Frater noster Bonifacius Archi-Episcopus construxit,
& dedicavit, omnibus bonis ditavit, in nostra semper habeamus
defensione, Romanâ & Apostolicâ autoritate munitur, tum pro-
pter iustitiam, tum propter Beatissimi Patris Bonifacii votivum
desiderium, qui tam te, quàm ipsum Fuldensem locum in nostrâ
Romana commendavit defensione. Igitur, quia postulasti à nobis,
quatenus præfatum Monasterium S. Salvatoris Privilegio Aposto-
lica autoritatis decoretur, ut sit in ditione sancta nostra, cui Deo
authore deservimus, Ecclesia constitutum, nullius alterius Ecclesia
iurisdictionibus submitatur; idcirco piis desideriiis faventes, hac
nostra auctoritate, id quod exposcimus, devoto effectui mancipa-
mus, & ideo omnem cujuslibet Ecclesia Sacerdotem, in præfato
Monasterio ditionem quamlibet habere, præter Apostolicam sedem
 pro-

prohibemus, ita, ut nisi ab Abbate fuerit invitatus, nec missarum ibidem solemnia praesumat celebrare.

Locus autem idem simul cum rebus & hominibus, tam iis quae moderno tempore tenet, quam quae futuris temporibus in jure ipsius Monasterii divina voluerit pietas augere, ex donis & oblationibus, decimisque fidelium absque ullius persona contradictione, firmitate perpetua perficiatur. Praecipimus etiam tibi cunctisque tuis successoribus Abbatibus ejusdem Monasterii per Divini nominis intemerandam reverentiam, & per eam, quam nobis à Christo debes obedientiam, ut locum tibi commendatum omni studio & diligentia excolas, res & facultates sub Dei timore conserves, & nihil ex his, quae Deo sunt oblata & consecrata, cuiquam Laico vel Clerico in beneficium concedas vel praestes, sed omnia in servitio Dei & adificiis Monasterii & consolationibus pauperum & hospitum devotè ac fideliter dispenses. Fratres tuos secundum Regulam S. Benedicti dirigas, atque provideas, & curam animarum tibi commissarum semper intendas. Constituimus quoque per hujus Decreti paginam, ut quacunque cujuslibet dignitatis praeclara persona hanc nostri Privilegii chartam, quam auctoritate Principis Apostolorum firmavimus, temerare tentaverit, anathematis, & iram Dei omnipotentis incurrens, à cetero sanctorum omnium extorris existat, & nihilominus praefati Monasterii dignitas à nobis indulta perpetuè inviolata permaneat, Apostolicà auctoritate subnixà. Data VII. Kalendas. . . . Imperante Pipino.

Ad normam modò recitati Privilegii Principalis Ecclesia Elvacensis per Helmericum Abbatem exemptionem obtinebat. Quod etiam probat Privilegium exemptionis Benedicti VII. Monasterio Elvacensi directè anno 978 supra num. 51. concessum, & diploma Friderici I. Imperatoris anno 1152. Datum, ac infra n. 68. adducendum.

Eodem anno 1124. Ecclesiam noviter constructam indictione secunda V. Nonas Octobris, (hoc die sub Hariolpho & Erlolpho Fundatoribus, nimirum die 11. Octobris primò olim erat consecrata) una cum septem circumpositis Altaribus initiavit sacris Udalricus Comes Kyburgenfis Episcopus Constantiensis, & in Choro Altaria Hermannus Comes Wittelspacensis Episcopus Augustanus, ita Adelberto Duce Lotharingiae

82.
Elvacensis
Ecclesia
dedicatio
1124.

ringiz & Archi-Episcopo Moguntino disponente. Fuerunt autem Altaribus SS. Reliquiæ sequentes inclusæ.

63.
SS. Reli-
quia in
aristopista.

In Principali Altari reponerantur Reliquiæ *S. Petri* & omnium Apostolorum, *S. Viti* Martyris *S. Sulpitii* & *Serviliani* Martyrum, *SS. Geminorum* *S. Desiderii*, *Benigni* Martyris, *S. Mauricii*, *Exuperii* *Victoris*, *Innocentii* Sanctorumque Martyrum de sepulchro eorum, *Mammetis* Martyris, *Joannis Baptiste*, *Joannis* & *Pauli* Martyrum, *Marci Evangeliste*, *Cosma* & *Damiani* Martyrum, *Cyriaci* Martyris, *Martini*, *Gregorii* Episcoporum. *Afra* Martyris, & aliorum plurimorum sanctorum. In Principali ambitu condita sunt corpora SS. Martyrum *Sulpitii* & *Serviliani*, *Euphrosina* & *Theodora* Sponsarum eorum de Roma SS. ter geminorum *Speusippi*, *Elenusippi*, *Meleusippi*, *Teonis*, *Turbonis* *Leonilla*, *Junilla*, *Domitilla*, *Bonifacii* Martyris, *Romani* Civis, *Benigni* Martyris de Longinica civitate, *B. Hariolpho* Episcopo hujus loci Fundatore & Procuratore huc deferente.

In Altari, quod est post principale, reponerantur Reliquiæ SS. Episcoporum *Nicolai*, *Martini*, *Medardi*, *Iustini*, *Thoma* Apostoli, *Paulini*, *Aniani* Confessorum. *Egidii* Confessoris, *Euphrosina* *Theodora* Virginum.

In Altari Confessionis reponerantur Reliquiæ *Thoma* Apostoli, *Bartholomei*, *Marci* Evangelistæ, *Jacobi* Fratris Domini, *Maria Magdalena*, *Afra*, *Digna*, *Eunomia*, *Eutropia*, SS. Virginum undecim millium, de costa *S. Agnetis* Virginis.

In Altari *S. Stephani*, quod est in turri, reponerantur Reliquiæ *S. Stephani* Prothomartyris, *Laurentii* Martyris, *Philippi*, *Matthia* Apostolorum, *Nerei*, *Achillei*, *Pangratii*, *Vitalis*, *Gervasi* & *Prothasii*, *Nazarii* Martyrum, *Lamberti* Episcopi & Martyris, *Iustini*, *Sixti*, *Dionisi* Episcoporum, & aliorum plurimorum sanctorum.

In Altari, quod est ad *S. Benedictum*, reponerantur Reliquiæ *S. Benedicti* Abbatis, *Mauro*, *Galli*, *Fortunati*, *Magni*, *Eraclii*, *Olimari* Confessorum, *Martini*, *Severini*, de costa *S. Digne* sociæ *S. Afre* Martyris, *Constantii* Martyris, *Sivi* Martyris.

In Altari, quod est ad *Crucem*, reponerantur Reliquiæ de *S. Cruce*, *Viti*, *Modesti*, & *Crescentia* Martyrum, *Cornelii* Martyris, SS. *Innocentium*, *Joannis Baptista*, *Victoris*, *Elensterii*, *Feliciani*, *Alexandri*, *Eventii*, *Theoduli* Martyrum, *Anastasia* Martyris, *Iustina* Virginis, *Alexandri* Martyris, de veste *B. Maria* Virginis.

In sinistra parte juxta *Crucem* reponerantur Reliquiæ *S. Margarethæ Virginis, de Sepulchro Domini, Cornelii & Cypriani Martyrum, Symphonise Virginis, Walpurgæ Virginis, Nicolai, Blasii Episcoporum, Gervasii & Prothasii Martyrum, Alexandri Martyris, S. Andrea, S. Pauli Apostolorum.*

In dextra parte *Crucis* reponerantur Reliquiæ *S. Andrea Apostoli, de Baculo S. Petri Apostoli, de Sepulchro S. Pauli Apostoli, SS. Fabiani & Sebastiani Martyrum, SS. Clementis, Christophori, Pangrasii, Hypoliti Martyris, de costa Vincentii Martyris, S. Britii Episcopi S. Magni Confessoris.*

In Altari *S. Michaelis* reponerantur Reliquiæ *S. Georgii Martyris, Petri Apostoli, Viti Martyris, Genesii Martyris, S. Crucis, Eracii Martyris, Kiliani Martyris, Bonifacii Episcopi & Martyris, Mauricii & sociorum ejus, Benigni Martyris, Christophori Martyris.*

In Altari quod est in Crypta, reponerantur Reliquiæ *S. Gordiani & Epimachi Martyrum, Gangolphi Martyris, Leodegarii, Desiderii, Benigni Martyris: ibi condita sunt corpora SS. Martyrum Quartii & Quinti, & SS. ter. Geminorum.*

In Altari, quod est in sinistra parte Chori, reponerantur Reliquiæ *S. Joannis Baptista, S. Laurentii Martyris, de S. Cruce, de veste S. Mariæ Virginis, SS. Simonis & Judæ, S. Stephani Prothomartyris, Apollinaris Martyris, Constantii Martyris, Eusebii Martyris, Bonifacii Martyris, Gregorii Papæ, & aliorum sanctorum.*

In Altari, quod est in dextra parte Chori, reponerantur Reliquiæ *S. Nicolai, Martini, Justini, Thome Apostoli, Paulini, Amandi Confessoris, Euprosinæ & Theodore Sponsarum & Virginum SS. Sulpitii & Serviliani, Oswaldi Martyris.* Hæc de Ecclesiæ Elvacensis dedicatione, nec non de SS. Reliquiarum in Altaria repositione.

Eodem anno 1124 *Helmerico* annuente, Capella *Adelmansfelden*, 64. sub id ævum tanquam Filialis Parochiæ *Neuler* incorporata, in Ecclesiam *Adelmansfelden*. Parochialem fuit erecta, atque *Sigfridi* Comitis de Oertingen Filiis concessa.

Anno 1146. sub *Adelberto*, al. *Alberto I. de Künsberg* seu *Rinnes- 65.* *bach* Abbate XXXI. nova Monasterii fundamenta sunt jacta: sed vix ad Incendium suam perfectionem perducta, anno 1182. regnante *Alberto II.* Succes- II. sore suo, una cum Civitate, Bibliotheca, & aureâ, ut vocant, domo, in- 1182. cendi sunt absumpta,

66. Anno 1152. Præfatus *Adalbertus*, seu *Albertus I.* Abbas ab *Eugenio III* Bullam confirmationis omnium privilegiorum Elvacensium, nec non à *Fridrico I.* Imperatore eandem libertatis legem, quam optima *Abbatia Fuldensis & Augiensis*, habet, atque alia jura Privilegiaque in diplomate contenta impetravit. Bulla *Eugenii III.* talis est:

67. *Eugenius* Episcopus servus servorum Dei, dilecto Filio *Adalberto Elvacensi Abbati*, ejusque successoribus regulariter substituendis.

Pia postulatio voluntatis effectu debet prosequente compleri. Quatenus & devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, & utilitas postulata vires indubitanter assumat capropter, dilecte in Domino Fili, tuis justis postulationibus clementer annuimus, & Monasterium Elvacense, quod in honorem SS. Martyrum Viti & Sulpicii atque Serviliani constructum est, cui Deo auctore præesse dinoscens sub B. Petri, & nostra protectione suscipimus & præsentis scripti privilegio communimus, statuentes, ut quasunque possessiones, quasunque bona idem Monasterium in præsentiarum justè & canonicè possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum, vel Principum oblatione fidelium seu aliis justis modis Deo propitio poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus, & illibata permaneant. Preterea dignitates, jura & libertates prædicto Monasterio à Romanis Pontificibus, vel à Catholicis Regibus concessas, tibi, & per te eidem cenobio Apostolica sedis auctoritate nihilominus confirmamus. Dacernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum Monasterium temerè perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione, & sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura. Salvâ sedis Apostolica auctoritate. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica seculari seu persona hanc nostrâ constitutionis paginam sciens contra eam temerè venire temptaverit, secundo, tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reâque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat,

cat, & à sacratissimo corpore & sanguine Dei, & Domini Redemptoris nostri Jesu Christi alienafiat, atque in extremo examine districtè ultioni subiaceat. Cunctis autem eodem loco justa servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Judicem premia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Eugenius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Ego Conradus Fabiensis Ecclesiæ Episcopus.

✦ Ego Octavianus Presbyter Cardinalis Scæ. Cecilix.

✦ Ego Joan. Presbyter Cardinalis SS. Joan. & Pauli ac Pammachii.

✦ Ego Henricus Presbyter Cardinalis SS. Nerei & Achillei.

Datum Rome apud sanctum Petrum per manum Bosanis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Scriptoris XI Kl. Martii Indictione I. Incarnat. Dominicæ Anno M. CLII. Pontificatus vero Domini Eugenii III. PP. Anno VIII.

(L. S.)
(pend. plumb.)

Diplomata *Friderici I.* Imperatoris ita se habet.

IN nomine sanctæ & individux Trinitatis. *Fridericus Dei gratia Romanorum Rex Augustus.*

Quoties illud à nobis petitur, quod honestati ac Religioni pertinere dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, & petentium disideriis congruum suffragium adhibere. Presentibus igitur ac futuris Christi fidelibus volumus esse cognitum, quod petitione Arnoldi Charissimi Cancellarii nostri, & aliorum plurimorum Principum Venerabilem Elrvangensem Abbatem Adelbertum suosque successores una cum Abbazia sua Elrvane nominata in honorem SS. Martyrum Viti Sulpitii & Serviliani dedicata in Regiam protectionem suscipimus, & presenti Privilegio communimus. Quacunque itaque præfata Abbazia largitione Regum, concessione Pontificum,

E

sen

68.

*Friderici I.
diploma
anno 1152.*

seu quorumlibet oblatione fidelium per Privilegia, & sine Privilegiis collata sunt, & qua in posterum rationabiliter conferentur, presentis pagina confirmamus, statuantes, ut nullus Dux Marchio, Comes, aut Judex publicus, sive alia magna aut parva persona, loca vel vicus, aut villas ad prefatum Monasterium pertinentes contra votum predicti Abbatis Adelberti successorumque suorum sive Monachorum ingredi presumat, aut homines ipsius Ecclesie distringere, sive mansiones ibi dare, vel paratas facere, seu fœda exigere, vel alicujus census redhibitionem aliquo modo exactare audeat; sed liceat prefato Abbati suisque successoribus per suum Advocatum prout sibi placuerit, omnia sua ordinare, ipsi autem Advocato suisque successoribus precipimus, quatenus sua sit iustitia contentus, scilicet ut ter in anno cum duodecim equis tantum, in ipso loco existens legale placitum habeat, ibique suum servitium, videlicet duas victimas cum suis appendiciis accipiat, aliter nihil ordinandum, vel agendum sciat, nisi eum Abbas pro aliqua necessitate vocaverit. Præterea in militibus, in cenobitis, ingenuis & servis, & in omnibus suis possessionibus, & in omni iure suo eidem Abbacia concedimus, ut eandem libertatis legem habeat, quam optima Abbacia Fuldensis & Augensis habent, & amplius, quantum a nostris predecessoribus sibi noscitur esse concessum. Silvam, qua dicitur Virgundaei sub Banno Regio confirmamus cum omnibus suis terminis, sicut subscriptum est in una parte Francorum legibus subiaceret in pago Mulegouwe & Mængouwe de Utilinga ad Marpach, & inde ad sagas, demum ad segtam, deinde ad Rota usque ad fontem ipsius, deinde supra montem ad Prambach, deinde ad Stedilinum, inde ad Hürzbach, deinde ad Rota, inde ad Rota, inde ad Abbatisbach, inde ad Manzenbach, inde ad Ruterisgebrugt, deinde versus occidentem ad Gebrechtishouwe, deinde ad Stimphaha deorsum ad sagas, inde sursum usque in Sulzbach, deinde usque Hagenibere, inde ad Gouveshusen, inde ad Hotenni minus, inde ad Heilbach, inde deorsum in bilerna, inde in Nuprechtenbach, inde in Sulzpach parvum, inde in Cocherna, deinde sursum usque in Hutilingen. Et ut hac omnia in perpetuum firma atque inconvulsa permaneant, præ-

presentempaginam Sigilli nostri impressione jussimus insigniri. Testes presentes fuerunt Gebhardus Virzburgensis Episcopus, Eberhardus Episcopus Rabenbergensis, Guntherus Spirensis, Dux Vuelpho, Henricus Dux Saxonia, Odaccaro Marchio de Styra, Albertus Marchio Saxonia, & alii plurimi.

Signum Domini *Friderici* Romanorum Regis invictissimi.

(L.S.)

Ego *Arnoldus* Cancellarius Vice *Henrici* Moguntini Archi-Episcopi & Archi-Cancellarii recognovi, Dat. *Virzburch* VIII. Kalend. Novemb. anno Dominicæ Incarnationis M. CLII. Indiçt. XV. regnante Domino *Friderico* Romanorum Rege Glorios. anno verò Regni ejus &c. feliciter,

(L.S.)

A Nno 1173. electus est in Abbatem Elvacensem XXXII. *Albertus* ^{A. XXXII. 1173.} seu *Adelbertus II.* nomine, cujus stemma seu cognomen nec in catalogo Abbatum, nec in vetustis codicibus Elvacensibus, vel aliis ^{69.} scripturis aut picturis reperitur: creditur tamen traxisse nativitatem ^{*Ramsperg*} suam à nobili veterum equirum Familia de *Ramsperg*, hancque Familiam nobilem ab *Hansen & Ramsperg* unit *Bucelinus in Germania Topo-* ^{*Familia unita,*} *Chrono-Stemmato-Graphica* p. 2. verb. *Hansen.*

Anno 1179. *Adelbertus* seu *Albertus II.* ab *Alexandro III.* Papa ^{70.} adeptus est Bullam confirmationis omnium privilegiorum Elvacensium ^{*Alexandri III. Bulla impetra-*} ad exemplar Bullæ *Eugenii III.* num. 67. adductæ: quia verò utraque ^{*enr.*} Bulla ejusdem ferè est tenoris, hæc *Alexandri III.* non videbatur de verbo ad verbum recitanda,

Cæterum legitur, quòd anno 1188, ad petitionem memorati *Alberti* ^{71.} Abbatis, Ecclesiam in *Stimpfach* consecraverit *Godefridus*, Nobilis de ^{*Stimpfach Ecclesia consecrata.*} *Bisemburg* Herbipolensis Episcopus, Basilicæ Cathedralis ibidem conditor, in expeditione contra *Sulthanum* vitâ functus anno 1186.

Anno 1188. *Cuno I.* seu *Kuno* electus Abbas XXXIII. ad Fuldensem quoque Abbatiam administrandam evehitur, de quo apud *Browerum* ^{A. XXXIII. 1188.} *Fuldensium antiquis. lib. 4. fol. 304.* ita legitur: *Hartmannus I.* Præpositus *S. Petri* eodem anno (1216.) Præful hîc ostentatus, atque idem ^{72.} *Fuldense* ^{*Abbm.*} *capus* prius, quàm honos ei stabilitur. *Cuno* inde (1217.) Elvacô

Monasterio, cujus jam Præpositus, Imperio Germanico toto celebris *Fridericus secundus* jussu evocatur; disparibus tamen *Fuldensium* studiis animisque. Prudentiæ consiliique in sæculi negotiisque, vigilantia item laus illi conceditur, quippe triginta annorum regimine parata: si tamen in Abbatum *Elwangenium* Catologo *Bruschius* sibi constat. Hæc *Bromerus c. l.* addens in fine, quod *Kuno Apuliam, & Imperatorem* trans alpes petens, in itinere sit extinctus anno 1221.

73.
Cuno in
itinere non
obiit.

Verum nec *Bruschio* Elvacense triginta annorum regimen *Canon* attribuenti assentior; &, an *Cuno* in itinere sit extinctus, ambigo. Cum ejus litteræ in Originali extantes, atque contractum quorundam mancipiorum in *Nalington* concernentes, ob stare videantur, quarum initium est. *Cuno Deigratia Fuldensis & Elvacensis Abbas, &c. Datum Anno 1221. Indiæ 9.* Hæ litteræ potius indicant *Canonem in Germania* præsentem, quàm vel itinerantem, vel in *Apulia* commorantem.

74.
Rexit 34.
annis.

Præterea, quia *Alberto II.* Abbatiam Elvacensem anno 1188. resignanti *Cuno* successit, & eodem anno 1221. quo memoratas litteras expedit, etiam obiit, consequenter Abbatia Elvacensis 34. non 30. annis, ut *Bruschio* placet, præfuit.

75.
Fuldensis
Abbas
Archi-
Cancellarius
Impe-
ratoris.

Crusius annal. Suevic. lib. 12. p. 2. fol. 550. scribit, quod *Cuno* pro Abbatibus *Fuldensibus* Imperatricis Archi-Cancellarii titulum primus obtinuerit.

„ *Brouverus c. l. lib. 1. cap. 15. in fin.* Rem hanc imperio toto con-
„ fessam notissimamque in *Caroli IV.* diplomate animadvertit, cum
„ anno 1358. *Henrico Abbati à secretis sibi & consiliis, Archi-Can-*
„ *cellariatus officium, cum omnibus iis privilegiis commodisque sta-*
„ *bilit, quibus Archi-Cancellarii Imperatricum & Reginarum frui*
„ *solent; illud adiiciens novum, ut quoties Imperii Romani Augustam*
„ *vel Reginam diademate cingi, aut indui purpura, solenni ritu con-*
„ *tingeret, Abbatem tunc id habiturum muneris, ut diadema coro-*
„ *namve pro more deponat, manūque teneat, & rursum eandem ver-*
„ *tici reddat. Unde & expressè Carolus, quod alius repetens, non*
„ *facile usurpatum invenias, Henricum salutatur, Serenissimæ*
„ *Annæ Romanorum Imperatricis semper Augustæ & Bo-*
„ *hemie Reginæ, Consortis nostræ Charissimæ, Archi-Can-*
„ *cellarium, Hactenus Brouverus c. l.*

Anno 1198. sub præfato Abbate *Cunone Ludovicus Comes ab* 76.
Oettingen in Protectorem Elvacensem asciscabatur, nec non ob con- *Panes.*
tumacem glebæ sterilitatem per integrum triennium in Elvacensi terri-
torio persistentem, mortales extrema esurie consumeantur, postquam
pleraque pars vulgi herbarum radiculis & arborum corticibus vitam
ipsa morte duriores aliquamdiu tolerasset.

Anno 1201. sub eodem Abbate *Cunone* exitiale incendium & Mo- 77.
nasterium & Urbem Elvacensem in cineres redegit. *Incendium*

Anno 1215. memoratus *Cuno* Abbas diploma *Friderici II.* Roma-III.
norum Regis Monasterium *Lorchense* Ord. *S. Benedicti* in suam specia- 78.
lem, protectionem recipientis, cunctasque possessiones ac universa bo- *Cunonis*
na confirmantis, subscripsit. Datum apud Ulmam duodecimo Kalen- *subscriptio.*
das Julij.

Lorchense seu *Laureacense* Monasterium in Ducatu *Würtembergico* 79.
Gamundis Urbe Imperiali uno tantum milliari distitum anno 1102. à *Lorchensis*
Friderico Barone de Hohenstauffen, Duce Sueviæ & Franconia (*vid.* *Monasterii*
p. 1. fol. 187.) ejusque conjuge, *Henrici IV.* Filia, fundatur. Anno 1556. *status.*
in *Lorchense*, uti in alia *Würtembergica*, Monasterium Lutheranismus
introducitur. Anno 1563. Mortuo Catholico Abbate, & 6. Religiosis
expulsis, omnino Lutheranizatur. Anno 1630. à *Ferdinando II. Sancti-*
Blasiani Monachis *Benedictinis* restituitur. Anno 1648. vigore pacis
Westphalicæ Duci *Würtembergico* adscribitur.

Anno 1219. *Gotbaldus I.* al. *Gotboldus* al. *Goodebaldus*) juxta an- *A. XXXIV.*
nales Elvacenses lib. sub titulo: *commune sanctorum*, & summi Templi ta- *1221.*
bulas, ellgitur Abbas Elvacensis XXXIV. præsidet annis 9. Moritur 80.
anno 1228. sed, quia *Gotbaldi* Antecessor *Cuno* Abbas *Fuldensis* & El- *Ejus anni*
vacensis litteras Originales suprà n. 73. allegatas dedit anno 1221. insu- *regiminis*
per annales Elvacenses lib. *lect. Eccles. fol. 11.* *Cunonem* eodem anno 1221. *decernun-*
obiisse testentur. Ideoque *Gotbaldo* Abbati XXXIV. annus 1221. electio-
nis, anni 7. regiminis, & obitus annus 1227. vel 1228. est assignan-
dus.

Anno 1219. al. 1221. sub *Alberto III.* Abbate XXXV. Monasteri- *A. XXXV.*
um recens constructum fortuitis ignibus iteratò in favillas est redactum. *1228.*
Attamen ab eodem *Alberto* strui captum est, & anno 1233. ab *Engel-* 81.
barho Naumburgensi, seu Neumburgensi Episcopo XV. solenni conse- *Incendium*
cratione initiatum. *IV.*

Fuit *Engelhardus* cultor Deiparæ singularis, Monasterii *Bozangiensis* 82.
Benefactor, & Cœnobiorum reformatore. *Bucelin. German. sac. p. 1. fol. Naumburgi*
no. *Annogenus Ep.*

- A XXXVI.** Anno 1241. sub *Sigfrido I.* al. *Sigefrido*, Abbate XXXVI. pridie nonas Octobris contigisse horrendam solis ecclipsin, vix non diem diei auferentem, referunt annales Elvacenses; aliam solis Ecclipsin adstruentes anno 1249. in diem 16. Augusti incidentem, cum trino terræ motu subsequente. Tristis hæc cæli facies fortè veriùs rejicitur in annum 1252. quo mundi oculus sol eccliptico velo ab hora undecima ad tertiam vespertinâ usque adeò lucē abscondit, ut stellæ interdiu fuerint conspicuæ.
- 83.** *Ecclipsis Solis.*
- Abbas XXXVII.** Anno 1242. *Sigfrido I.* Abbatiam Elvacensem resignanti subrogatus est *Ruggerus* Abbas XXXVII, rexit annis 4. obiit 1246. Hoccodem anno ante mortem ob quædam mancipia cum *Ludovico* Juniore contractum conclusit, hujus contractus literæ originales in Archivo Elvacensi etiamnum extant, cambium mancipiorum testantes.
- 84.** *Cambium mancipiorum.*
- A XXXIX.** Anno 1255. Sub *Rudolpho I.* Abbate XXXIX. Urbs Elvacensis, miserâ sorte afflicta, conflagravit. Alii habent, *Rudolphum I.* Abbatem Elvacensem pariter flammis ablumptum. Eod. anno 1255. *Rudolpho I.* terris valedicenti succenturiatus est *Otto* de Schvvabspurg Abbas XXXX. qui anno 1265. à *Friderico* Burggravio in *Nürnberg* pro emolumento Ecclesiæ Elvacensis dono accepit oppidum *Bareüse* cum castris & proprietatibus: Ita donationis documentis edocentibus, in Archivo asservatis.
- 85.** *Incendium Abbatis XL.*
- 86.** *Bareüse acquirunt.*
- Anno 1278. *Eckardus*, al. *Richardus*, al. *Egehardus*, de Schvvabspurg Abbas XXXXII. vix concenso adepti honoris gradu, in extremam temporum calamitatem conjicitur, dum *Ludovicus* Comes de Ottingen in Castrum *Elvacense* infectis ignibus sæviendò, id fædè diruit, à memorato *Eckardo* Abbate locum extortum vi occupans.
- 87.** *Incendium VI.*
- Anno 1286. *Eckardus* inter Monasterium *Elvacense* & S. *Emmerani* iniit fraternitatem perpetuam, cujus, & aliorum gestorum, in S. Archivo Elvacensi reperiuntur litteræ Originales sub *Eckardi* nomine *Emmerani* signatæ.
- 88.** *Fraternitas cum S. Monasterio.*
- Anno 1304. Sub prædicto *Eckardo*, clavum etiamnum tenente, terribili fulminis ictu Urbs Elvacensis & Monasterium disjectum ac exustum fuit. Atque nonnihil instauratum, propediem anno 1308. sub eodem *Eckardo* Abbate in profecto S. *Barnaba* Urbs Elvacensis iterum incendio devastatur.
- 89.** *Incendium VII. & VIII.*
- Abb. XLV.** Anno 1335. *Cuno* 11. al. *Cuno* L. B. de *Gundelfingen*, ex Matre Nobilis de Rechberg. Abbas Elvacensis XXXXV. à *Ludovico* IV. Imperatore obtinuit approbationem, innovationem & confirmationem privilegiorum, quæ ab *Henrico* II. Monasterio Elvacensi anno 1024. fuerunt
- 90.** *Privilegia obtinentur.*

fuerunt concessa , & suprà num. § 1. insinuata.

Diploma *Ludovici IV.* unà cum inserto *Henrici II.* privilegio ita se habet.

Ludovicus Dei Gratia Romanorum Imperator semper Augustus. Universis Sacri Romani Imperii fidelibus præsentes literas inspecturis, gratiam suam & omne bonum.

91.

Ludovici IV. Diploma 1335.

Accedens ad nostra Serenitatis præsentiam Venerabilis Kuno Abbas Eluvacens. Princeps noster dilectus nobis humiliter supplicavit, ut privilegium quarundam gratiarum sibi, & Ecclesia sua per Henricum diva memoria Romanorum Imperatorem prædecessorem nostrum indultarum olim, præsertim, ne gratia eidem concessa ex carta, vel ex Scriptura pereant vetustate, dignaremur de solita nostra Clementia innovare, & gratiosius confirmare, cujus quidem privilegii tenor per omnia sequitur in hac verba.

IN nomine sanctæ & individuae Trinitatis Amen. Henricus divina favente Clementia Romanorum Imperator semper Augustus.

92.

Henrici II. Diploma 1024.

Noverit universitas nostrorum fidelium, qualiter hos per Intervallum dilecti nostri Eberhardi Babenbergen. sedis primi Episcopi, & Beringarii Eluvacen. cænobii Abbatis, communique consensu fidelium nostrorum Ernst videlicet Alemanna Ducis, & reliquorum Principum circumhabitantium, quandam silvam Virgunda dictam, ad Eluvacen. cænobium pertinentem, per nostram Imperialem potentiam legali Barro forestem fecimus cum omnibus terminis ejusdem silve, qui infra sunt scripti, cujus pars Francorum legibus subiacet in pagis Mulegtonwe, & Cöbengonwe in Comitatibus Henrici Comitis, & alterius Henrici Comitis de Hantlinga ad Marabbach, de Marabbach ad Jagas, de Jagas ad Sechtam, de Sechtam ad Rota, usque ad fontem ipsius, de fonte ipsius supra montem ad Brambach ad Stedilinum de Stedilinum ad Hirzbach, de Hirzbach ad Rota, de Rota ad Apsbach, de Apsbach ad Mazunbach, de Mazunbach ad Ruotheris brucke versus occidentem usque ad Gerbrechtsboven, de Gerbrechtsboven Suimpfach, deorsum ad Jagas,

Jagam, de Jagam sursum usque in Sulzbach, de Sulzbach sursum usque ad Hegningberg, de Hegningberg ad Gonchesbusen, de Gonchesbusen Hochtenus minus, de Hochtenus minori ad Effchelbach deorsum in Bilerma, de Bilerma sursum Nuuprechtsbach, de Nuuprechtsbach sursum in Sulzbach parvum, de Sulzbach parvo deorsum usque in Cochina, de Cochina sursum usque in Huilinga Super qua omnia nostro Imperiali Banno precipimus, ut in eadem foresti à nobis constituta, nulli venari aut piscari, aut quidlibet exercere liceat, nisi ejusdem Ecclesie permittente Pastore.

Sic hac silva cum omnibus pradietis finibus prafata Ecclesia nostro Banno in legale foreste amodo firmata cum omnibus, qua in foresti aut scribi aut nominari possunt utilitatibus.

Et, ut nostra constitutionis concessio stabilis nunc & in posterum permaneat, hanc paginam inde conscriptam manu propria roborantes sigilli nostri jussimus impressione muniri. Dat. non. Februarii Indiēt. VI. Anno Dominica Incarnationis Millesimo Vicesimo quarto, Anno verò Domini Henrici Secundi Regni XXIII. Imperii autem X. Actum Babenberg feliciter. Amen. Odelricus Cancellarius ad vicem Aribonum Archi Capellani recognovi.

(L.S.)

<i>Cum igitur considera-</i>	<i>Signum Ludovici</i>	<i>vimus de liberatione</i>
<i>prahabita petitiones</i>	<i>Inviētissimi Roma-</i>	<i>prafati Kunonis Ab-</i>
<i>batis esse rationabiles,</i>	<i>norum Imperato-</i>	<i>discretas pariter, &</i>
<i>honestas, & non</i>	<i>ris Augusti.</i>	<i>deceat Celsitudinem</i>

Imperialis Magnificentia talia denegare, ex quibus cultus divini Numinis generosius dinoscitur propagari, precibus ejusdem gratiosius inclinati, prascriptum privilegium quoad singulos suos articulos, prout risē & rationabiliter datum est, & concessum, approbamus, innovamus, & auctoritate Imperiali inviolabiliter presentibus confirmamus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostra approbationis, innovationis, & confirmationis paginam infringere, vel ei in aliquo ausu temerario contraire, quod qui facere presumpserit, gravem

gravem nostræ Majestatis offensam se noverit incursum. In cuius rei testimonium præsentem literas conscribi, & nostræ Majestatis sigillo jussimus communiri. Dat. in Nurnberg in die B. Petri Apostoli ad vincula anno Dominica Incarnationis millesimo trecentesimo trigesimo quinto, Regni nostri anno vicesimo secundo, Imperii vero octavo.

Signum Domini Henrici invictissimi Romanorum
Imperatoris Augusti.

93.

Pestis
prodigiosa
calamitas.

A Nno 1348 sub Canone II. per totam penè Germaniam grassata lue apotissimam humani generis partem absumpsit. *Florentia* solummodò (*Brietius ad annum 1346*) elata sunt ferè centum hominum millia. Credebant aliqui, pestem hanc perniciosissimam in magna *Tartaria* exortam anno 1346. exiguo vapore è cælo delabente, vel cum serpentibus & horrendo fœtore è terra erumpente, universam *Asiam*, *Africam* & *Europam* postea pervadentem. In *Germania* ferebat fama, malum istud fatale suam traxisse originem à fontibus, per *Judaos* venenò corruptis. Hinc *Judai* quasi fontium puteorumque intoxicatores, flammâ, ferrò, suspendiò, & omnis mortis genere passim periclitunt.

Licet autem (scribit, *Sulger Annal. Zwifalt. ad annum 1348.*) hæc suspicio gentem *Hebraeam* acerbè gravaret, poluit tamen ea immanis pestilentia orta fuisse ex corrupto aëre, quem per inauditum motum disrupta terra venenati *Apogai* exhalârunt; ipso enim conversi *Pauli Aniversario* die saeviit universalis terra succussio tam formidanda, ut montes alicubi translati ad milliare dimidium, prostritis octodacim pagis, ambulauerint, & eorum loco stagnantes paludes obaliêrunt. Certe similem terræ trepidationem à passio Christo nec visam nec audiam esse, tradit illius ævi Scriptor *Anonymus* & *Synchronus*. Et verò, ut alias adhuc aliquos effectus ex Historicis in compendium conferam: vastissima *sylvarum arbores* mutuis sese compulsibus verberaverunt: fluvii extra alveum eiekti in *Moravia* & *Bavariâ* viginti sex urbes & arcas prostrata: in *Suevia* haud pauciores concidere: duo montes præsumptuosa Urbes cum hominibus & pecudibus obriverunt: multi martiales, nascitur à quo spiritus terreno, in salarias statuas diriguerunt, fontes passim & limpida scaturigines turbido pblegmate devirginata apparuerunt. Duravit hæc terra iniquies alicubi ad quadragesima dies.

94. *Pestis ruina Monasteria in solitudinem redacta, sublata amicorum consortia, nullus hominum respectus, exhausta una cum solis Episcopalibus integra Cathedralium & Ecclesiarum Capitula, cum Abbatibus Cœnobis, & a successoribus disciplina inexpertis dilapidati proventus, corrupta regularis observantia, omnia in pejus acta. Tunc Divitaugiemenses perdiderunt, Ulmam; Blaubiuranum, aliæque non pauca Cœnobis ad extrema deveniunt, eo quidem concitatore gradu, quod ex nupera hujus ipsius sæculi universali Epidemia aquè ferè crudeli & internecina nondum se se Monasteria collegissent. Hactenus Sulger c. l. Ut adeo Brietius c. l. bene pronunciauerit: ob eam pestem ceperunt Religiosi Ordines repescere, plusque hæc animis quam corporibus obfuit.*

95.
*Incendium
EX.*

Attamen *Elvacense* Monasterium cum suo *Canone* Abbate & Religiosis Monachis inconcussum perstitit, usque dum rebellis civium factio tumultu infano Urbem *Elvacensem* permiscens pacem perturbavit, quippe anno 1351. pridie festivitatis omnium Sanctorum devastatio & deflagratio turris *S. Michaelis* & plurima Urbis ædium orta est ex periculosa civium *Elvacensium* seditione, qui Cothurnariis & cornutis suis concivibus, *Halle* dictis, adhaerentes, contra Nobiles de *Hacken* insurrexerunt magnâ cum Urbis & Urbanorum jacturâ.

96. *Privilegia obtinentur* Ante seditionem primùm memoratam *Cuno II.* Abbas jam prius iteratis vicibus nominatus non contentus approbatione, innovatione & confirmatione privilegii *Henrici II.* à *Ludovico IV.* Imperatore factâ, æ *num. 27. & 28.* recitata, insuper anno 1347. à *Carolo IV.* Romanorum & Bohemiæ Rege impetravit confirmationem privilegii, quod *Ludovicus I. Caroli Magni* Filius Monasterio *Elvacensi* anno 814. donavit. Privilegium istud hodie dum in Originali asservatur in Archivo Principis & Exemptæ Ecclesiæ *Elvacensis* de verbo ad verbum *num. 29.* recitatum: quamvis autem sequente etiam diplomate *Caroli IV.* comprehensum in memorato Archivo reperitur, non tamen videbatur privilegium *Ludovici I.* iteratò repetendum, Diploma verò *Caroli IV.* cum *Ludovici I.* privilegio tale extat.

97.
*Carolus IV.
diploma
anno 1347.*

Carolus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, & Bohemiæ Rex.

AD perpetuam rei memoriam. Etsi Regia Majestatis circumspècta benignitas universis sua ditioni subjectis, se obnoxiam pro-

proficetur, attentiùs tamen illos uberiori favore prosequitur, qui mundi vanitate relicta nituntur rerum omnium conditori in simplicitate mentis & corporis jugiter famulari. Sane Religiosorum Kunonis Abbatis Principis nostri dilecti & Conventus Monasterii Elvacens. oblata nobis supplicatio continebat, quatenus eisdem literis à celebris memoria: Divo Ludovico Augusto Romanorum Imperatore Prædecessore nostro, non illo Bavaro, quem Ecclesia sacrosancta iusto iudicio reprobavit, sed potius Apostolica Sedis favorem, & gratiam obtinente dudum obtentas, confirmare, de beniguitate Regia dignaremur: Quorum tenor per omnia talis est,

IN Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi Ludovicus Divina largiente gratia Imperator Augustus, omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Vicariis, & cunctis fidelibus nostris præsentibus scilicet & futuris. Notum sit Magnitudini Vestræ &c.

98.
Ludovicus I.
diploma
anno 124.

Utteriora verba formalia hujatis Privilegii legantur cit. num 28.

Nos igitur ad supradictorum Abbatis & Conventus supplicationis instantiam, cum justè petentibus non sit denegandus assensus, prædictas literas Divi Ludovici Prædecessoris nostri Charissimi, in omnibus suis sententiis, tenoribus, & clausulis prout scriptæ sunt, ex certa nostra scientia, & plenitudine potestatis approbamus, & ratificamus, & per omnia confirmamus, gratum, & ratum volentes, quidquid in prædictis literis continetur. Nulli ergo hominum liceat hæc nostræ approbationis, ratificationis & confirmationis paginam infringere, aut ei ausu temerario contraire sub pœna indignationis Regiæ cuiuslibet contrasacienti graviter infligenda, præsentium sub nostra Majestatis Sigillo testimonio litterarum. Dat. Nürnberg per manus honorabilis VVelislai Pragensi: & VVissaden: Ecclesiarum Canonici nostra Regalis Aula Prothonotarii vice venerabilis Gerlaci Moguntini Archi-Episcopi nostri, & Sacri Imperii

per Germaniam Archi-Cancellarii. Anno Domini Millesimo trecentesimo quadragesimo septimo. Indictione XV. VII. Idus Novembris. Regnorum nostrorum secundo.

99. Fuit præfatus Cuno II. L. B. de Gundelfingen ex Matre antiquissimi Stemmatibus de *Rechberg* natus, ac præter alia præclara gesta à Comite de *Oettingen* Dominium *Adelmannsfelden* emptum Monasterio *Elvacensi* incorporavit, mortemque anno 1367. oppetiit, in nova, ut vocant, Ecclesia ante altare extremum inhumatus, ubi insignia Baronum de *Gundelfingen* etiamnum completè spectantur, atque in superscriptione, „vetustissimis litteris expressa, hæc verba leguntur.

Obiit Kuno de Gundelfingen. In die.

100. DE *Sibothone* ex Baronibus de Gundelfingen in Episcopum Augustanum 1227. electum vid. p. j. *Hierarchia Aug. c. 6. class. 3. Sect. 7. fol. 237. & seqq.* De Genealogia hujatis nobilissimæ familiz vid. *Stengellus Rerum August. p. 2. cap. 42. fol. 188.*

Abt. XLVI. Anno 1367. *Albertus IV. Haack* cognomine *Hobenack* electus Abbas XLVI. ante suam Abbatiz resignationem Sedi Apostolicæ liberè & spontè per cessionem anno 1400. factam, prius ab *Urbano V.* tam sui ipsius provisionis, quàm privilegiorum *Elvacensium* Bullas confirmationis obtinuit: insuper regalia à *Capolo IV. & Wenceslao* Imperatoribus accepit.

102. Authore *Crusio* annal. *Sævic. Lib. XI. p. 1. fol. 306. Haackii* possidebant arces *Lautenberg-Wolstein*, & alias seque cognomine *Hobenack* scribebant, & titulò *Jengenui* (erant *Ingenui*, quos nunc Barones vocamus.) gaudebant magnæque authoritate sub id. ævi pollebant.

103. Anno 1399. Sub *Alberto Haack* tempore sui Regiminis, plerumque in castro *Rotenbach* commorante, in fara concessit *Krafft de Kältingen*, omnium Monasterii bonorum per plures annos Oeconomus ac Syndicus, qui ædificia restauravit, possessiones per viciniam extendit, atque per suam solertem domesticationem Monasterii comoda adedò promovit, ut Restimatoris ejusque recens exornari quasi Fundatoris nomen promeruerit. Defuncto *Krafftiani* Successor ac Oeconomiz Monasticæ administrator subrogatus est *Nicolaus de Falberg*. Cui annò 1410. vitæ excedenti successit *Joannes de Grunberg* qui.

qui anno 1420. mortalitate exauthoratus successorem habuit *Wilhelmum Vexer*, & hic fato suo functus *Joannem de Holzingen*.

Anno 1401. *Syfridus II. al. Sigefridus, Gertacher* in vices *Alberti Ab XLVII. Haack*, apud Sedem Apostolicam Elvacensem Abbatiam resignantis, 1401.
à *Bonifacio IX* Papa Abbas XLVII. sufficitur, Duce *Wurtembergico* 104.
Promotore ac Monasterii Elvacensis Protectore possimum cooperante. *Constantiensis Concilio in.*
Fuit præfatus Syfridus ante adeptam Abbatiam Monasterii Minister seu Oeconomus, virtute & agendi dexteritate excellens à *Ruperto* 106.
Romanorum Rege anno 1401 Regalia accepit. Anno 1414. ad Concilium *Constantiense* vocatus, tanquam Arbitrator comparuit, atque de Monasterio *Elvacensi* bene meritis anno 1427. obiit, ante aram *S. Joannis Baptiste* rrx mandatus.

Anno 1417. Die ultima mensis Februarii Sede Apostolica vacante, *Constantiensis* durante Concilio, in unum convenientes *Moguntina* Provincia Abbates in Monasterio *Petri Domus Constantiensis* diu intermissum celebravere Capitulum. Pro cujus initio præsidentes quatuor à Concilio fuerunt Abbates deputati; *Eudovicus* videlicet *Trenorchien-*
sis Cœnobii Abbas, *Cabillonensis* in Gallia Diœcesis, & *Thomas Eboracensis* Monasterii Abbas, his à Concilio fuerunt adjuncti è nostris *Syfridus* Abbas in *Elvvangen* Augustensis Diœcesis, & *Joannes* Abbas Monasterii *S. Georgii* *Constantiensis* Diœcesis. His quatuor præsidentibus inchoatum & celebratum & consummatum fuit Capitulum Ordinis nostri primum in *Constantia*. Hæc *Trithemius in Chron. Hirsang. Tom. 2. ad annum 1417 fol. 348.*

Anno 1427. Ex Monasterii Cellario in Abbatem XLVIII. eligitur *Joannes I* ex avita & nobili Prosapia de *Holzingen* prognatus. Vir omnium honore dignus, & gloriâ gestorum inter Abbates longè princeps; utpote, qui (ut loquuntur annales) multa bona Monasterio fecit, Parochiamque sub eo omnia pacificabantur. Præterea à *Martino V.* Bullas confirmationis ac à *Sigismundo* Romanorum Rege regalia accepit: nec non Ecclesiam Civicam Parochialem fundavit: Curiam Urbicam, lanarium, panarium & granarium extruxit: parte *Caris* anticâ *Joannis* Abbatibus seu extructoris insignia hodie dum repræsentante. Unde *Joannes L* non tantum tot incendiis devastatum Monasterium Elvacense, & urbem instauravit, ac bonis atque ædificiis auxit, sed etiam cunctas lites composuit, pacemque tranquillam reduxit, attamen post suum obitum miserè dissipatam, Obiit autem anno 1452. ante altare *S. Nicolai* sepultus;

107. Numerabantur sub Joannis I. Abbatis regimine Religiosi Capitula-
Elvacenses res Monachi Benedictini sequentes.
Religiosi,

Martinus de Uzlingen Custos: Obiit 1440.

Beringerus de Berlichingen Decretorum Doctor.

Gûs de Gûßemberg Custos obiit 1445.

Udalricus de Westerstetten. Cellarius obiit 1460.

Udalricus de Neuneck Oeconomus.

Sifridus de Bernstar. Obiit 1447.

Henricus de Seldneck. Obiit 1456.

Georgius de Schechingen.

Udalricus de Hoppingen al. Höfingen.

Albertus Schenck de lapide.

Conradus Truckseß de Rinchingen. Obiit 1450.

Hertericus de Husen.

Georgius de Diemanstein factus Decanus: Obiit 1483.

108. Ex his *Georgius de Schechingen* in Abbatem Anhusanum Werni-
Anhusa- zensem anno 1443. postulatus, post 38. annorum regimen, morta-
nus Abbas. litatem explevit anno 1481.

109. Monasterium *Anhusanum* seu *Abusum* Benedictini instituti in Rha-
Anhusa- zia Suevia, vulgò *im Schieß* ad amnem *Wormizium* haud procul *Waf-*
num Mo- *sertrube dinga* (anno 1699. mense Januario incendiò devastatà) in
nasterium. Diocesi Aureatensi situm, anno 958. fundatur ab *Ernesto* Comite
 ab *Alto-Truhedingen*, ejusque Sororio *Hartmanno* Barone de *Loden-*
burg sub auspiciis *Othonis* magni Imper. foundationem illam promo-
 ventis.

100. Excelluere in eo plurimi Nobiles, inter quos è sola Familia de *La-*
De Lacu *cu* sex Abbates recensentur, raro sanè exemplò. Invalescente Lu-
o. Abbates. theranismo ultimus in hoc Monasterio Abbas *Georgius Dapifer de Wex-*
hausen in fide Catholica constantissimus, ideoque cedere coactus,
 postquam suum Monasterium sub metuendis fluctibus 31. annis strenuè
 gubernasset, apud *Mauritium de Hutten* Episcopum Aureatensem
 (cui charissimus erat) exul vitam transegit, atque naturæ concessit.

III. Anno 1430. Ex Annalibus Elvacensibus circa festum *S. Jacobi* ex-
Fames. orta est fames valida ferè per totam *Allemaniam*; in partibus supe-
 rioris

rioris Suevia tantum frumenti emebatur pro 8. florenis Rhenanis , quantum quis unâ vice portare potuit , & duravit Caristia illa per annos ferè octo. Aliorum tamen Annales de diuturna hac fame nihil narrant, nisi quod *Bucelinus in Annal. German.* ad annum 1433. reterat hyemem fuisse acerrimam à Divi *Martini* usque ad purificationem, ingenti fame mox & pestililitate consequente : Econtra *Salger Annal. Zroisalt.* ad annum 1431. non solum nullam his temporibus grassantem famem , sed miram annonæ vilitatem testatur hujatibus verbis.

„ At enim exustam primis anni superioris Cererem compensavit pra- 812.
sentis perbenigna messis & vindemia : multis per Wirtenbergiam lo- Annona
cis vinum ob dolorum inopiam in plateas est effusum , aut cemento vilitat.
mixtum. Vinea non paucæ prorsus non vindemiata mensura obold
passim vendita & in memoriam eorum rubella è corio ligula ementi
addita. Ulma (quò à 9. miliaribus vinum advehitur) in campis
mensura duobus nummis Ulmenfibus potata est. Et ad annum 1450.
ita loquitur : iterum Germaniam ingens circa victualium venalita-
tem felicitas beavis : siquidem Vehes una vini , seu plaustrum acro-
niana vindemia & mensura ad summam quinque libris, unus tri-
tici modius duobus assibus seu baceo vendebatur : quod sanè mirum
fuit, cum bello intestino Suevia tota deflagraret , Urbesque Imperiales
amissio nuper apud Eßlingam exercitu , civibus bonisq. suis prodigè
everterentur.

Anno 1433. Sub Joanne de Holzingen Abbate XLVII. in die S. 113.
Laurentio Martyri Sacra è domo civis Elvacensis nomine *Geiger*, cir- Incendium
ca horarum stam pomeridianam erumpens flamma, viribus indomitis ur- & pestis.
bem invasit, magnæque ex parte concremavit.

Anno 1439. Pestifera lues extinxit Elvacenses Religiosos *Rudol-*
phus de Ubrichingen Præpositum in *Wiefenbach* , *Ulricum Votzer* , &
Volmarum de Werdno W.

Anno 1443. Eodem ignis infortuniò extincta sunt Monasterii ha- 114.
bitacula, dormitorium, refectorium, & peristylum maximo cum de- Incendi-
trimento annonæ. um XL.

Anno 1450. Celebratum est Jubilæum *Roma* tanto Christianorum 115.
(*Brotius* ad annum 1450.) concursu ob redditam Ecclesiæ pacem, ut Jubilæum
multi eliderentur, aut in fluvium caderent. Ad Jubilæi istius indul- memora-
gentias lucrandas, tres quoque Elvacenses Monachi contendebant , bile.
multis ex seculari statu Elvacensibus comitantibus,

Salger

Sulger in Annal. Zwifalt. p. 1. fol. 53. *predictum Jubilaeum sic describit. Quinquagesimus hic annus fuit per Ecclesiam Latinam Jubilaeus, quem condidit Nicolaus V. laxatis per urbem viis, ne devoti peregrini posthac, ut modo erat factum intererant: nam XIV. Calend. Junii tanta ad molem Hadriani conflavit à Basilica Divi Petri properantium multitudo, ac tanta institit compressio, ut ducenti & amplius extinguerentur, plures in Tiberim prolapsi aquis suffocarentur: procuravit insuper victum uberrimum, ne quidquam piis hospitibus deficeret. Ornavit Jubilaei pompam Fridericus III. Imperator, qui jam nuper quidem Caesar electus, ob Schisma tamen hactenus duos inter Pontifices noluit in augurari ad hunc usque annum, quo extincta de Petri sede controversia, mirabili gloria Italiam per forum Julii intravit, à Venetis magna reverentia exceptus. Dixi supra per Ecclesiam Latinam; nam Graecanicæ jam jam summa dies & inevitabile tempus instabat, triennio post Machumetano jugo luctuosas ceruices inclinatura. Hactenus Sulger c. 1.*

116. Eodem anno 1450. Petrus de Schaumberg Episcopus Augustanus jam antehac ab Eugenio IV. inter Cardinales cooptatus, anno hoc Jubilæo Roma à Nicolao V. Cardinalitium Galeum uq̃ *Commendam* Monasteriorum Campidonensis ac Elvacensis obtinuit. At ex Italia in Germaniam redux, illustribus amborum Monasteriorum Religiosis Monachis agentibus, liberam potestatem eligendi ex suis Religiosis Abbatem & Principem eis concessit, compensatione pecuniaria contentus.

A. XLVIII. Anno 1452. Joannes de Holzingen mortalitatem explente, Albertus anno 1452. Schenck de Schenckenstein Mure de Adelmansfelden prognatus, per Canoniam suorum DD. Confratrum Elvacensium electionem, est adeptus Abbatiam, sed non confirmatam, Duce Württembergico, illa ætate Monasterii Protectore contradicente & electo Abbati, minùs sibi placido, placitum denegante, legitimamque electionem tamdiu impugante, donec Albertus, ad damna Monasterii præcavenda, nolens volens jura electionis in die Ascensionis Domini 1453. resignaret postea Canonicus & Scholasticus est renunciatus, decum vitæ functus, retrò Altare B. V. MARIÆ sepulturam accepit.

Abbas L. Anno 1453. Alberto Schenck de Schenckenstein repudiato, Ducis Württembergici aliorumque favore vocatus est ad Elvacensem Abbatiam administrandam Joannes de Hirnheim Parentibus Melchiora & Anna de Kœringen ac Ueingen prognatus anno 1442. Canonicus Augustanus: non autem Imperialis Monasterii S. Udalrici Monachus, prout perperam scribit Bucelinus in Germania Topographica p. 2. verbo Hirnheim. Nostris anna-

annalibus præfatum Joannem de Hirnheim pro Monacho S. Udalriciano non agnoscentibus. Ego quoque in parte I. Hierarchia Augustana fol. 600. Stengelium secutus, fui hallucinatus, pro obitu Joannis de Hirnheim ponendo annum 1453. qui forsitan erat resignationis, non verò annus obitus.

Attamen Joannes de Hirnheim, anno 1453. Abbas L. Elvacensis 119. constitutus, regimen parùm felix est auspicatus: quippe primò prope-
diem anno aversum sui Conventus animum expertus, recto oculo (ut
habet noster Clemens Sender Chronographus exactissimus, & Synchro-
nus) non aspicietur, ex causa hìc loci suppressenda, ex qua tamen ceu
ex silice scintilla inimicitiarum in fomitem excutiebatur, magnum illi-
cò excitans incendium, Propinquis Neo-Abbatibus & Conventus gladiò
ignem fodicantibus, oleùmque camino admoventibus.

Etenim confestim anno proximo, nimirum anno 1454. Monasterii 120.
reformationis causa inter Joannem de Hirnheim Abbatem ejusque Pro-
pinquos ex una parte, ac inter Conventum ejusque Propinquos ex altera
parte, novus accendebatur discordiarum ignis, hac quidem vice non-
nihil sopitus, nunquam tamen omnino extinctus.

Unde Monasterium Elvacense, per septem sæcula tot fortunæ cas-
bus obnoxium, totiesque flammis ac armis devastatum, nihilominus
indefesso semper studio Religiosorum (verba Trithemii in Hirsangien-
Chronico ad ann. 1460. p. 2. fol. 531.) eruditione omnimoda scriptura-
rum, ac vitæ merito sanctissimorum postliminiò instauratum; tandem
Monachis suo Abbati resistentibus, inter seipso discordantibus, arque
à regularis disciplinæ observantia deviantibus, sub Joanne de Hirnheim
Abbate, à sacro Ordine Benedictino avulsum fuit, Monachis Bene-
dictinis formam Canonici saecularium induentibus, Ecclesiâ autem
Regulari in Collegiatam saecularem commutatâ.

Papalem super hujate negotio commissionem acceperat Petrus de 121.
Schaumberg Cardinalis & Episcopus Augustanus, à Pio II summo Pon-
tifici per Bullam sequentem anno 1459. die 19. Februarii Mantua da-
tam.

Pius Episcopus servus servorum Dei Venerabili Episcopo Au-
gustano salutem & Apostolicam benedictionem.

Decet Romanum Pontificem, cui rerum omnium Cubernator cuncto-
rum fidelium tanquam Pastori præcipuo curam vigilem promptâ dispositione
commisit, vices pensare temporum & rerum causas, emergentiumque ne-
gotiorum ac locorum Regularium, & personarum in eis degentium quali-
tates,

tates, conditiones & merita solerti attentione metiri, sicque illorum statum quandòque per illius immutationem, vel aliàs oportunè prospicere, quòd exinde locorum & personarum eorundem necessitatibus salubriter consulatur. Sanè pro parte dilectorum filiorum Joannis Abbatis, & Conventus Monasterii S. Viti in Elwangen Ordinis S. Benedicti tuae Diocesis Sedi Apostolicae immediatè subjectæ, nobis nuper exhibita petitiò continebat, quòd licet ipsi inter alia multa eidem Monasterio præ cæteris aliis ipsius Ordinis Monasteriis concessa Privilegia hoc uno præcipuè usi fuerint, quòd in Monachum professum & Conventualem nullus in ipso Monasterio hactenus receptus est, neque hodierno tempore recipitur, nisi de militari genere ex utroque Parente procreatus fuerit, & illius Abbas, qui Princeps Romani Imperii semper existit, ac Privilegiis Principum utitur, & de Regalibus per Romanos Imperatores investitur, ipsum quoque Monasterium Vasallos, Principes, Comites, Barones & Militares de suis feudis investitos habere dinoscitur, in suis structuris propter incendia collapsum, & adeo à vita Regulari & Monastica disciplina declinavit, ut nec dormitorium & refectorium, neque aliqua officina Monastica sint in eo, & propterea Abbas plùs temporalibus quàm spiritualibus intendens, in quodam castro extra Monasterium & illius septa semotum moratur, stipatus plurimà familià faculari de habitu, vita & moribus Monasticis forsan curare non valens, & Monachi Conventuales similiter in communi regulariter non viventes in domibus privatis morantur, & ferè ad instar secularium Clericorum conversantur, ita, ut vix inter illos & Clericos saculares prædictos differentia considerari valeat; nisi in distinctione habitus aliquali, quinimò rariò intersunt divinis officiis, etsi quando interfuerint, absque reverentia & timore Abbatis correctionem subire, & Visitatores Ordinis omninò recipere recusant, quo fit, ut propterea, ac Nobilium Consanguineorum suorum eisdem Monachis adhaerentium potentiam Patres & Visitatores prædicti nullatenus ad præfatum Monasterium accedere non audeant, ac in, licet Apostolicà auctoritate in hac parte specialiter potiaris, Monasterium ipsum ad aliquatè saltem Monasticam disciplinam nondum reducere voluisti, eò maxime, quia, si Monachos ad Monasticam vitam in eodem Monasterio peragendam reducere & cogere nitereris, plures ex illis, & forsan omnes præfatum Monasterium exirent, & Parentum & Consanguineorum freti tyrannide, & incursum hostiles Monasterium ipsum, & ejus bona omnia devastarent, cùm autem sicut eadem petitiò subjungebat, præmissa regularibus institutis Monasticis, ac sanctorum Patrum decretis, nec non professioni Abbatis & Monachorum eorundem, saluti quoque ani-

marum suarum valde obviare noscuntur, neque sit modus convenientior Et salubrior hac odia de medio submovendi, nisi us Monasterii prefati status penitus immutetur, ac dignitate Abbatiali, Et Ordine S. Benedicti in eo suppressis penitus Et extinctis, dictum Monasterium in sacularem Ecclesiam Canonice sacularium erigatur. Pro parte Abbatis Et Conventus predictorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut super his eis Et eorum status, animarumque saluti, ac dicti Monasterii indemnitati proficere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur de premissis certam noticiam non habentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, Fraternalitati tuae, de qua in his Et aliis specialem in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta committimus Et mandamus, quatenus de premissis omnibus Et singulis, Et eorum circumstantiis universis auctoritate nostra te diligenter informes, Et si per informationem hujusmodi ita esse repereris, super quo tuam conscientiam oneramus, dignitatem Abbaticalem Et Ordinem S. Benedicti in dicto Monasterio suppressas Et extinguas, ac dictum Monasterium in Collegiatam Ecclesiam cum omnibus Et singulis insigniis, honoribus Et praesistentiis Collegialibus, quibus alia Collegiata Ecclesia tuae Diocesis utuntur Et gaudent, ac in ea Praeposituram, qua Principalis dignitas existat; pro uno Praeposito, nec non juxta ipsius Praepositi conditionem Et bona prebendarum, ac aliarum dignitatum Et officiorum numerum, prout tibi visum fuerit expedire, eadem auctoritate erigas, ipsumque Abbatem in Praepositum, Monachos vero predictos in Dominum Scholasticum, Et alios Officiarios Et Canonicos ipsius Ecclesiae cum plenitudine juris Canonici Et aliis juribus Et pertinentiis suis instituas, nec non quacunque statuta Et ordinationes, quae sine rationabilia, honesta, Et SS. Canonibus non contraria, ac reliqua alia ac singula in praemissis, Et quae necessaria seu qualibet opportuna facias, statuas, ordines, Et exequaris, contradiutores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, super quibus omnibus Et singulis plenam Et omnimodam tibi praesentium tenore concedimus facultatem. Volumus autem, quod Abbas Et Monachi ipsius Monasterii jam professi ab ipsorum professione nullatenus recedant, nisi in immutatione habitus antedicti, Et prebendarum per te eorum cuilibet assignandarum ratione Et retentione, ac Praepositi ipsius Ecclesiae, postquam in Collegiatam erecta fuerit, occurrente vacatione dictae Praepositurae hujusmodi electio ad illius Capitulum pertineat, prout haecenus illius Abbatis electio ad Monachos hujusmodi spectare consuevit temporibus retroactis, Et qui pro tempore electus fuerit, confirmationem à Sede Apostolica petere, Et obtinere teneatur; statuentes perpetuò, Et ordinantes ipsam Praeposituram

sub quibusdam constitutionibus Cancellaria Apostolica regulis specialibus, vel generalibus reservationibus, aut nationis Germania concordatis, vel aliis quibuscunque literis Apostolicis, sub quibuscunque verborum formis in genere vel in specie editis vel edendis, seu concessis aut concedendis; Quibus omnibus & singulis, eorumque totis tenoribus specialiter & expresse derogamus, nullo unquam tempore comprehendendi posse, seu etiam debere, quodque Ecclesia ipsa, postquam erecta fuerit, eiusque Præpositus, Decanus, Canonici, & alii ejus personæ, eorumque familiares, Parochiæ, beneficia, & alia loca nobis & dictæ sedis, & nulli alteri immediatè subiecti, subiectæ, & subiecta, & in omnibus & singulis exemptionibus, privilegiis, immunitatibus & libertatibus, quibus Monasterium, Abbas etiam quoad usum Mitra & baculi, aliorumque Pontificalium Monachi & alii supra dicti, tam ex Apostolica, quàm Imperiali Regali, aut alia quavis Ecclesiastica vel mundana concessione, seu aliâ consuetudine, quâ hactenus usi fuerunt, ac Judices & Conservatores desuper deputati cum omnimoda eis tradita potestate, eodem modo etiam post hujusmodi erectionem, prout antè, & in futurum remaneant in omnibus & per omnia, ac si erectio hujusmodi facta non foret, aut præmissa omnia eis specialiter & de novo concederentur. Et insuper ex nunc irritum discernimus & inane, si secus super his à quopiam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari, non obstantibus præmissis, quorum omnium & singulorum vivos tenores, formas & effectus, ac si de verbo ad verbum infererentur, præsentibus ex certa nostra scientia sine ulla dubietate haberi volumus expresso, ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Mantua anno Incarnationis Divinae Millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono, decimo nono Februarii. Pontificatus nostri anno secunda.

125.

Bulla. ex-
censio.

Quamvis hæc Bulla sit data anno 1459. ipsa tamen Monachorum transfiguratio, & Ecclesiæ Regularis in Collegiatam commutatio, per præfatum Eminentissimum Petrum de Schaumburg &c. ex potestate Pontificia sibi delegata, executioni mandabatur feria IV. post Dominicam passionis anno 1460. Crises. lat graves. inter scriptores Regulares ob factum istud exortæ, videbantur hîc loci silentio involvendæ. *Vide Trishemius. c. l. Bucelinus German. Sacra p. 1. de Episcopis Augustani n. 55. Stengelius Comment. rer. August. p. 2. cap. 59 n. 11. & alii.*

126.

Ergo confes-
sio. S. Benedic-
tulari.

Ergo rigidos hujuscemodi censores prætereo, & calamo non nihil mihi veniosiori atrexo, *Monachos Benedictinos* unâ cum cucullo non omnem omnino erga suum sanctissimum *Legislatorem* devotionis affectum exuisse, sed anus in se suscepisse, suosque Successores conscientiosè obstrictos vo-
luisse,

hisse, ut retrò summum Altare in honorem *S. Benedicti* aliud erigetur, missa de eodem perpetuis temporibus duratura quotidie ibidem legeretur, *S. Benedictus* inter præcipuos Tutelares coleretur, Reverendissimis DD. *Canonicis Elvacensibus* hac etiamnum ætate obligationem suam studiosè observantibus, *S. Archimandritam Benedictum* inter Patronos non privata duntaxat devotione celebrantibus, sed insuper in suo officio Canonico inter commemorationes communes *S. Benedicti* patrocinium particulari semper & publico suffragio implorantibus,

CAPUT IV.

De Progressu Principalis & Exemptæ Ecclesiæ Elvacensis sub ejus Prapositionis.

Elvacensium *Abbatum, Prapositionum* atque *Decanorum* gesta non citra laborem conscripsit Nobilis Clarissimus & Consulissimus Dominus *Joannes Franciscus Gundermann* J. U. L. Reverendissimi ac Serenissimi Principis & Prapositi &c. nec non Regiminis *Elvacensis* Consiliarius, Feudorùmque ibidem antehà Director, nunc *Vice-Cancellarius*, Dominus Cognatus meus Colendissimus: certior autem de mea intentione & opera redditus, sua scriptamiliâ communicandò, lucem non modicam subministravit, ad caliginem hinc inde obviam faciliore labore discutendam. Quod hîc *S. R. I. Principibus* ac *Prapositionibus Elvacensibus* dilucidandis præponere placuit; imò decuit, gratitudine ita jubente. Progredior igitur ab *Elvacensibus Abbatibus* ad *Prapositiones* pro modulo meo describendos. Quare

Anno 1460. Monachis *Benedictinis* statum *Canonicorum* sæculanum amplectentibus, *Joannes ab Hirnheim* antea Ecclesiæ Cathedra-^{127.} *Prapositionis* *Augustanæ* *Canonicus*, posthàc *Elvacensis Monachus & Abbas*, anno 1. 1460. VII. sui Regiminis *Abbatialis* constitutus est *Principalis & Exemptæ Elvacensis Ecclesiæ Prapositionis* *Pio II.* summo Pontifice & *Friderico III.* Imperatore *Prapositionum* confirmante; sed post unicum annum elapsum, resignatâ *Prapositione* se in castrum juris suæ *Prapositionis* *Kochenburg* contulit, inibivitz cursum absolvens, anno 1480. die 20. Januarii ante Altare *S. Nicolai* in templo Parochiali ibidem sepultus.

128. *Joannis Abbatis Elvacensis ultimi & Præpositi primi annos promotionis atque mortis, nec non Alberti in Præpositura Elvacensi annum successionis ac obitus præcæ venæ Poëta hoc expressit carmine.*

Positi I. &

II. Joannes obiit 1480. die 20. Januarii.

Fis Abbas 1453.

Regit 7. annis.

Fis Præpositus.

Post annum resignat.

Albertus succedit & obiit 1502.

Mille annis Domini quater octoque ginta

Lapis vigeno in lumine Januarii

Præcellus Pater in Christo Dominusque Joannes

Heros de *Hirnheim* maximus astra petit;

Qui mille & centum quater & quoque quinquies actres

Post annos Domini hunc rexerat alba locum,

Deinde *Pio* septem post brumas ritè secundo

Pontifice hoc miserum clave regnante salum,

Hic habitum mutans, primus devotus honestus

Collegio *Antistes* præfuit, atque bonus.

Denique prudentem, vix uno vere peracto,

Præposituram, alium legit habere virum,

Scilicet *Albertum* de *Rechberg* usque verendum,

Magnificum, præstantem, hac bene donat Herum.

Qui anno milleno quingentesimoque secundo

Virginici partus scandit ad astra Poli.

Quorum animæ petimus felici semper ovatu

Gaudentes summa pace fruuntur ave.

129.

Obiit Præposituram adhuc juvenis.

Anno 1461. *Joanni de Hirnheim* Præposituram Elvacensem resignanti successit *Albertus* hujus nominis I. à *Rechberg* de *Hochemrechberg* Præpositus II. ex Matre Comitissa de *Saulgans*, & Patre *Joanne de Rechberg* natus, qui Heros maiortius & præpotens, autoritate, suâque præclarâ nominis famâ, pro Filio adhuc juvene successionem impetravit, *Pio II.* summo Pontifice & *Friderico III.* Imperatore successionem approbante. Unde *Albertus*, juvenili sua ætate impeditus, primum anno 1466. administrationem Præposituræ nactus est.

130.

S. Wolfgangi Aedes.

Interim *Alberto* Præposito II. in Gymnasio *Tubingensi* (Academia à Duce *Würtembergico Eberardo* postmodum anno 1477. fuit fundata) Scholas frequentante, ex proventibus Præposituræ per quinquennium perceptis, in horto sepulturæ cujusdam studiosi, extra urbem extruebatur sacra perpulchra ædes, *S. Wolfgangi* Episcopo dedicata, hodie dum spectanda.

Anno

Anno 1461. Primo protinus suæ Prapositionis anno *Albertum* à 1311.
Friderico III. Imperatore jura regalia accepisse, apertè probat copia *Regalia*
vidimata, à *Wilhelmo Nobili* à *Reichenaw* anno 1472. expedita, his-
que verbis concepta, *Friderici III.*

Wür *Friderich* von *Gottes Gnaden Röm.* *132.*
Friderici III *Dipl-*
Kaiser zue allen Zeiten / mehrer des Reichs /
zue *Hungeren* / *Dalmatien* / *Croatien* König / *Her-*
zog zue *Oesterreich* / *Steir* / und *Karnten* und zue
Crain / Herr auf der *Windischmarck* und zue *Por-*
tenau / *Graff* zue *Habsburg* / zue *Tyrol* / zue *Pfirdt*
und *beder Kyburg* / *Margraff* zue *Burgau* / und
Landgraß im *Elßas* / 2c.

Bekennen und thuen kundt ofentlich mit disem Brief
allen denen die ihn sehen / oder heren lesen / wiewol wir
allen und jeglichen unseren und des Reichs underthanen und
getrewen / und sonder gaitlichen Persohnen unser Käys-
Snad mitzuethailen / und sie bey Friden und ruhe zue be-
halten genaigt sein ; so haben wir doch insonderheit ange-
sehen / und zue gleich betrachtet / solch dancknem : und
willig dienst / die der Ehrwür. *Albrecht* von *Rechberg* von
Hohen Rechberg / erwöhlt und bestätter der *Probst*
des *Stüßts* zue *Ellwangen* unser und des Reichs Fürst /
und lieber Andächtiger und sein Vorfahrer : *Wenl. Abbt*
und *Probst* und des Reichs Fürsten daselbs uns : und dem
Heyl. Reich bißhero gethan haben / und er sich fürhin zue
thuen willig erpüeth / und haben darumb durch demietz-
ger und fleißer bette willen des hegenanten *Probst* *Al-*
brechts mit wolbedachtem mueth / guetten Rath / und
rechten wissen dem lezt genannten *Probst* *Albrechten* / als
unseren / und des Reichs Fürsten / *Prälatten* / alle und
jeglich Fürstl. Würde / *Ehre* / *Regalia* , *Lehen* / und *Welt-*
lichkeit

lichkeit mit allen und jeglichen Mannschafften / Lehen-
 schafften / Wildpanen / Gerichten / Zwing. und Pönen/
 die wir als Röm. Kaiser zue verleihen haben / Gnäd. ge-
 raicht und verlichen / die nun hinfür inhaben / zue ge-
 brauchen / zue nutzen / und zue niessen / von allermänigk-
 lich unverhindert / und ihn auch darzue alle und jeglich
 Ehre / Gnad / Freyheit / Recht / Hantwesen / Brieff und
 Privilegia , die seinen vordern Abbtē und Probstē zue
 Ellwangen / als unseren und des Reichs Fürsten daselbs
 von unseren Vorfahreren am Reiche / Röm. Kayseren
 und Königen gegeben seind / auch ihre alle herthommen
 und gueth gewohnheit / die redlich erworben / und her-
 bracht haben. In allen und jeglichen Punkten / Stücken /
 articlen , clausul , Meinungen und Begreiffungen / wie
 sie von Worth zue Worth lauthen / und begriffen seind /
 auch gnädiglich verneuert / bestättiget / bevestnet / und
 confirmiert / verneuere / bestetten / bevöstigen und con-
 firmiren. In die auch von Röm. Kayf. Macht / Voll-
 kommenheit in Krafft dises Brieffs / und wollen von der-
 selben unser Kayf. Macht / das die nun für basner alle
 kräftig sein / und der ehegenant Probst Albrecht / als un-
 ser und des Reichs Gefürster Prälath darbey bleiben / und
 des auch an allen zue gebrauchen / und genießē sollen und
 mögen / von allermänigklich unverhindert / und zue glei-
 cher weis / als ob die von Wort zue Wort in disem Brieff
 geschriben und begriffen wären ; Und wir gepüeten dar-
 umb allen und jeglichen Fürsten / gaisl. und weltl. Graf-
 fen / Freyherrn / Rittern / Knechten / Pflegere / Burg-
 grafen / Vögten / Ambtleuthen / Richtern / Vicethanen /
 Burgermaistern / Rätthen / Burgern / und Gemeindten /
 aller und jegl. ch Stätt. Märcht / Dörffer und gepüeth /
 und sonst allen anderen unseren / und des Reichs undertha-
 nen und Getreuen von Röm. Kayf. Macht ernstlich und
 vöstigklich mit disem Brieff / das sie den obbenanten Probst
 Albrecht

Albrecht an den obgenannten unsern Verlichungen/ Gnaden/ Freyheiten/ Privilegien/ Rechten/ handvesten/ und gueten Gewohnheiten/ und disen unseren Bestettigungen/ als vorsteht/ für baß mehr nit hindern/ noch irren/ noch des jemandts zue thuen gestatten/ in einig weiß/ sondern siedarben getreulich handhaben/ schutzen und schirmen/ und sie der getreul. gebrauchen/ genießsen/ und darbey be-
leiben lassen/ und darzue allen und jeglichen seinen und des be-
nent Stüffts Ellwangen Lehenmann und Unterthanen/ da sie dem genanten Probst Albrechten/ als ihren rechten na-
türlichen Herrn in allen zünlichen Sachen sein und seines
Stüffts regalia und Weltlichkeit antreffende/ billich ehren
und gehorsam beweisen/ und darwider nit thuen/ als lieb ei-
ne jeglichen seye unsere/ und des Reichs schwere Unquad/ und
die panæ in den obgemelten ihren Brieffen und Privilegien
begriffen/ zue vermeiden/ doch in allen obgeschribnen stücken
und sachen uns und dem Heyl. Reich an unser Obrigkeit/
gewaltsamb/ und Gerechtigkeit/ und sonst mämigklich an sei-
nen rechten unworgreifflich und unschädlich: Der obgenannt
Albrecht soll auch darauff von den obgenannten regalien sei-
ner Lehen und Weltlichkeit wegen hie zwischen dato dises
Brieffs und unser L. Frauen Tag Annuntiationis künfftig
den Hochgebohrnen Albrecht Marggraffen zue Baaden
Burg: und Burggraffen zue Nüerenberg/ unserem lieben
Oheim/ Fürsten und Gevatter an unser Statt/ und in unser
rein Namen gelibdt und andt thuen/ uns/ und dem Heyl.
Reich getreu/ gehorsam/ und aewirtig/ auch alles des
verpunden und verpflichtet zue sein/ zue dienen/ und zue
thuen/ als unser und des Reichs Fürsten ande/ das von
solchen regaliis und Lehen wegen eigentlicher Inhalt/ recht
und herkhommen ist/ ungeschädlich und wan wir an nechsten
in Oberlandt des Heyl. Reichs khomein werden/ so soll
er solchen andt vor unser Kayserlichen Maj. selbs persöhn-
lich erneuern/ thuen und vollführen/ als sich gebührt/

H

mit

mit Urkund diser Brieffs / versiglet mit unser Kayserlichen Majestät anhangenden Insigel. Geben zue Groz am Montag vor S. Ellenbeten Tag / nach Christi Geburth 1461. unsers Reichs des Röm. im 22ten unsers Kayserthumbs im 10ten und des Hungerischen im 3ten Jahre.

Und wir Wilhelm von Gottes Gnaden Bischoff zue Eichstett bekenne und thue kundt allerhöchlich / das wir einen Perinaten geschribnen Brieff von dem Allerhöchleuchtigsten Fürsten und Herren Herren Fridrichen Römischen Kayser zue allen Zeiten Mehreren des Reichs und unserm allernädigsten Herren aufgangen mit seiner Kayserlichen Majestät wolbekanten unverfähten Insigel an einer braunen seidenen schnuer hangendt besiglet / mit cancelliert / noch geradiert / auch an keinem end argwöhnig gegen disem obgeschribnen Brieff und vidimus ersehen / und verlesen lassen haben / der von Wort zue Wort als oben geschrieben steht / lauthet / und darumb / und auch von hett wegen des Ehrwürd. unsers besonders lieben Herren Albrecht Probst zue Ellwangen / so geben wir des zue Urkundt disen Brieff und Vidimus, besiglet mit unserm anhangenden Secret, doch uns / unsern Stüfft und nachkommen mähigklich ohn schaden. Geschehen am heiligen Osters Abendt nach Christi unsers lieben Herrn Geburth / da man zählt tausent vierhundert und in dem zwen und sibenzigsten Jahre.

133
Fridericus
Palatinus
vincit ho-
res.

Anno 1462. *Adolphi Nassovii* (à *Pio II.* contra *Isenburgum* designati Moguntini Archi-Episcopi) exercitu Palatinatum invadente, segetes conculcante , horrea pagosque exurente , *Fridericum* Palatinus injuriis lacessitus, haud procul *Heidelbergâ* confictum tentavit, hostes profligavit , atque inter alios dignioris notæ pugnantes, tres Principes prædicti exercitus Duces , nimirum *Carolus* Marchionem Badensem , *Georgium* ejus fratrem Episcopum Metensem, *Ulricum* Ducem Württembergensem captivos in castrum *Heidelbergense* deductos, integro anno satis lautè habuit , pane tamen nunquam appositò.

Causam rogantibus, reposuit *Fridericus* , eorum id culpâ fieri , quod

quodd scdè Ceteram omnem per agrum *Palatinum* petulamer deva- 134.
stissent : *Pant bellum indixisse, scq, pugnandum esse, ut agri non luant,* Ducibus
medum agricultorū. Deinceps singuli ex tribus memoratis Principi- captivus
bus pro lytro pendere coacti sunt centena millia florenorum , sum- panem non
mam id temporis planè prægrandem. apponit.

Anno 1463. Pestilentia grassabatur tantâ vehementiâ, ut *Elvaci* & 135.
in circumjacentibus pagis & urbibus multa millia hominum sub ho- Postu graf-
ricati. Numinis flagello dirâ morte occubuerint. Vid. p. 1. *Hierar-* satur.
clia Augustana fol 288.

Anno 1464. Motus bellici non leviter superiorem *Surviem* concus- 136.
serunt, *Werdenbergiô, Clingenbergio, Würoenbergiis, Hagavensibus, Paveni Al-*
&c. armis longè latèque sævientibus. Ad hæc atma avitus Hæros bertioc-
bellicosissimus *Joannes de Rechberg* Præpositi II. Elvacensis *Alberti Pa-* cambie.
reos comparuit : at in conflictu lethali telô sauciatus , post *S. Mar-*
tini festum Feria III generosè mortem oppetiit.

Eodem anno 1464 ad 3. Kalend. Septemb. *Paulus II. Venetus, Pe-* 137.
trum Barbo antea vocatus; *Eugenii IV. ex Sorore* Nepos Papa creatus *Paulus II.*
est , de quo *Janus Visalis* cecinit. *Papa crea-*
tur.

Aurea pax, Felix concordia; copia rerum,

Tempora Sacrârunt Paule secunde tua.

Anno 1466. *Albertus I. de Rechberg* ante quinquennium, ut num. 138.
175. commemoravi, Præposituram Elvacensem adeptus, ejus regimen *Albertus*
tam in spiritualibus quam temporalibus in se suscepit, Econtra *Paulus* *regimen*
II. Papa Georgium Bohemæ Regem in Sedem Pontificiam rebellem diris *Rex Bohe-*
devotum regno privavit, hoc in *Matthiam* Ungariæ Regem translatô. *mia reg-*
num amit-
sis.

Anno 1467. Perillustres de *Rechberg* Præposito Elvacensi *Alber-* 139.
to sanguine juncti Nobilibus de *Fronspurg* vendiderunt *Mendelhemiam,* *Rechbergii*
civitatem variis posthac Dominis dominiisque subiectam. *Possessores*
Mindelhei-

Anno 1469. *Udalricus de Hofingen* prius Monachus Benedictinus, *mensis.*
post Canonicus , & Ecclesiæ Elvacensis Custos scripsit , scriptumque 140.
suo sigillô munitum reliquit, quod in renovatione dictæ Ecclesiæ præ- *Elvacenses*
ter *S. Viti* Reliquias 16. SS. Corpora fuerint inventa nimirum SS. *SS Reli-*
pitii, Serviliani, Domitilla, Euphrosyne, Theodora, Bonifacii, Quar- *quia ostenduntur.*
ti, Quinti, Benigni, Spensippi, Meliosippi, Eleosippi, Leonilla, Ju-
nilla, Neonis, & Turbonis. Hæc autem cum aliis SS. Reliquiis
quovis triennio publicè in festo *S. Galli* ostendebantur , magnâ ho-
minum cujusvis sexûs & ordinis coronâ concurrente.

Anno 1471. *Albertus* hujus nominis I. Præpositus II. à *Sigismun-*

141. do de *Pfalheim* emit Arcem *Rölin* unâ eum omnibus pertinentiis & sub-
Rölin *Arx* ditis Ecclesiâ *Elvacensi* huiusmodi bonis hodie dum gaudenſibus.

empta Anno 1475. *Adolphus Nassovius* vitâ excessit, inde *Dietherus* Co-
 142. mes ab *Iſenburg*, contra quem *Pius II.* prædictum *Adolphum* in Archi-
Iſenburgius Episcopatu Moguntino, ut *num. 129.* memini suffecit, quiete præſt,
ſit Archi- morte, plurimarum caſarum Judice, ſententiani decretoriam ferente.
Episcopi Anno 1481. Terris valedixit præſatus *Dietherus* Comes *Iſenburgini*
Moguntin.

143. Moguntiz Archi Episcopus, erectis ſcholis, & hæreſi *Joannis de Wo-*
Mors Iſen- ſalia proſtigata.
burgii.

Fatis quoq; conceſſit *Wilhelmus* Saxoniz Dux *Thuringia* Landgravi-
 144. us, de quo vulgò dictû: ſi calcaria indueret, ea tota *Thuringia* reſonatura.
Et Saxonia Anno 1483. in feſto *S. Anna* mortem oppetiit (*Alberto I.* adhuc
Ducis belli clavam renente) *Georgius à Stein de Diemantſtein*, antea Monachus *Bene-*
fulminis. dictinus; deinceps anno 1460 *Decanus I.* terræ mandatus cum epi-
 145. taphio infrâ ad annum 1483. intra epitaphia *Elvacensia* poſito.

Decani L. Anno 1484. Magna annonæ copia *Elvacum* beavit, & pretium ali-
obitus. mentorum tantum decrevit, ut decem quartarii modii, ſeu medimni
 146. tritici vel (*Elvaci 8 Viertel Keren oder Gerſten iſt ein Maſter oder*
Annona *Schaff: 16. Viertel Weizen oder Dinkel / wie auch Haber ein*
viliſſis. *Maſter*) ſiliginis venirent uno ſoreno, 32. modii ſpeltæ aut avenæ
 æque uno ſoreno, unum pondo butyri ſ. nummis, quinque ova uno
 nummo: inſuper menſura vini paſſim uno crucigero eſt vendita, & in rei
 memoriam tubellæ corio ligula ementi addita.

Anno 1500. die 24. Februarii *Gandavi* naſcitur *Carolus V.* poſtea
 147. Imperator, *Philippi* Hiſpaniarum Regis Filius, & Nepos *Maximiliani*
Elvacensis Imperatoris, qui hoc ipſo anno 1500. *Auguſta* celebravit Comitia: in
Præpoſiti his autem inter Principes & Magnates etiam comparuit *Georgius de*
Legatus. *Schwabſperg* Canonicus Auguſtanus & *Elvacensis*, ante translationem
 Eccleſiæ *Elvacensis* ab Ordine Benedicſtino, Novitius, vir egregius ac
 affabilis, à Præpoſito *Alberto Auguſtam* ablegatus, nec non noſtro
Clementi Sender Chronographo familiariffimus.

Anno 1501. Terræ Germînos prodigioſæ non ſolum cruceſ ſan-
 148. guineæ, ſed etiam aliæ Paſſionis Dominicæ instrumenta in pepſis &
Prodigia, veſtibus apparentia. Inſuper dira alimoniz inopia, & frigus ipſis fe-
ſames, pe- ſtis *Pentecoſtalibus* accerimum miſeros afflixit. Sequebatur lues peſti-
ſis. lens, credebaturque omneſe vivis fuiſſe ſublatoſ, ante à portentofiſ
 crucibus ſignatoſ.

Præpoſitus Anno 1502. die 28. Julii longâ infirmitate conſumptuſ vitâ deceſſit
III. 1502.
 149. *Albert-*

Albertus I. Prapositionus II. Elvacensis, cui per legitimam electionem suc- ^{Anno uni-}
centuriatus est *Bernardus de Westerstetten* Prapositionus III. ab *Alexandro* ^{co praest.}
VI. & Maximiliano I. Imperatore confirmatus, Monoculus, antehac
spectatae virtutis Decanus, post Princeps magnae spei; sed spem omnem
praecidit vita brevis: quippe designatis mente pluribus emolumentis
pro Ecclesia *Elvacensi* procurandis, mors consilium praeventit, capitis
intervenit, *Bernardo* inanum iniecit, eumque decem solummodò
mensibus Prapositionem è vivis rapuit die 26. Junii 1503. Quiescit in Ec-
clesia principe, ante aram SS. *Udalrici & Conradi* sepultus. Bulla, qua
Bernardus ab *Alexandro VI.* in Prapositionem Elvacensem confirmabatur
ita sonat.

Alexander Episcopus servus servorum Dei dilecto Filio Ber- 1501
nardo de Westerstetten Prapositioni Ecclesiae S. Viti in El- ^{Alex. VI.}
vvangen Augusten. Diocesi. salutem & Apostolicam Bene- ^{Bulla ann.}
dictionem. 1502,

Vita & morum honestas, aliisque laudabilia probitatis & vir-
tutum merita, super quibus apud Nos fide digno commendaris te-
stimonio, Nos inducunt, ut tibi reddamus ad gratiam liberales. Ex-
hibita siquidem Nobis nuper pro parte tua petitio continebat,
quod alias Prapositionura Ecclesiae S. Viti in Elvvang Augusten. Dioc.
Provinc. Moguntin. Sedi Apostolica immediate subiecta qua inibi
dignitas Principalis existit, & quam quondam Albertus de Rech-
berg ipsius Ecclesiae Prapositionus dum viveret, obtinebat, per obitum
eiusdem Alberti, qui extra Romanam curiam diem clausit extre-
rum, vacante, dilecti Filii Capitulum ejusdem Ecclesiae cum ad eos-
dem Capitulum electio persona idonea ad dictam Prapositionuram,
dum pro tempore vacat, eiusdemque electionis confirmatio ad Se-
dem Apostolicam etiam stantibus reservationibus Apostolicis ex spe-
ciali privilegio Apostolico, cui non est hactenus in aliquo derogatum,
teque Prapositionem dictae Ecclesiae ad eandem Prapositionuram sic vacan-
tem concorditer elegerunt. Cum autem sicut eadem petitio sub-
jungebat, tu dubites, electionem praedictam ex certis causis iuribus
non subsistere, & ut accepimus, dicta Prapositionura adhuc, ut pra-
fertur, vacare noscatur, Nos tibi asserenti, quod pro tempore in
Prapositionem dictae Ecclesiae electus juxta dicti privilegii tenorem

electionis suae confirmationem à Sede praefata petere & obtinere debet, praemissorum meritorum tuorum intuitu specialem gratiam facere volentes, teque à quibuscunque excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, à jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum praesentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, nec non omnia & singula beneficia Ecclesiastica cum cura, & sine cura, quae etiam ex quibusvis dispensationibus Apostolicis obtines & expectas, ac in quibus & ad quaevis tibi quomodolibet convenit, quacunque, quotcunque, & qualiacunque sint, eorumque fructuum & reddituum & proventuum veros annuos valores ac hujusmodi dispensationum tenores praesentibus pro expressis habentes, ac electionem de persona tua, alias tamen rite & Canonice factam praedictam auctoritate Apostolica praesentium tenore approbantes & confirmantes, Praeposituram praedictam, cujus fructus, redditus & proventus mille florenorum auri in auro Rhenen. septingentos & quinquaginta ducatos auri de Camera vel circa constituentium secundum communem estimationem annuatim non excedunt, siue ut praemittitur, siue alias quovis modo aut ex alternis cujuscunque persona, seu per liberam resignationem dicti Alberti, vel cujusvis alterius in dicta curia, vel extra eam etiam cum Notario publico & testibus sponte factam, aut constitutionem felicitis recordationis Joannis Pappa XXII. Praedecessoris nostri, quae incipit: Execrabilis vel affecutionem alterius beneficii Ecclesiastici ordinaria auctoritate collati vacet, etiam si tanto tempore vacaverit, quod eius collatio juxta Lateranen. statuta Concilii ad Sedem praedictam legitime devoluta, ipsaque Praepositura dispositioni Apostolica specialiter, vel quia dignitas principalis existit, ut praefertur generaliter reservata existat, ac ei cura etiam jurisdictionalis imminet animarum super eo quoque inter aliquos lis, cujus statum praesentibus haberi volumus pro expresso pendeat indecisa, dummodo tempore dat. praesentium non sit in ea alicui specialiter jus quasi-tum cum omnibus juribus & pertinentiis suis Apostolica tibi aucto-ritate

ritate prefatâ conferimus, & de illa etiam providemus. Quocirca dilectis Filiis Georgio de Hyrnheim Canonico Augusten. & Eysleten. ac Augusten. Officialibus per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi vel duo vel unus eorum per se vel alium seu alios de recepto prius à te nostro & Romana Ecclesia nomine fidelitatis debita solito Juramento iuxta formam, quam sub Bulla nostra mittimus interclusam, vel procuratorem suum nomine tuo in corporalem possessionem Prapositionis iuriumque & pertinentiarum prædictorum inducant auctoritate nostra & defendant inductum, amoto exinde quolibet illicito detentore, facientes te vel pro te procuratorem prædictum ad Prapositionem huiusmodi, ut est moris admitti, tibi que de illius fructibus, redditibus, proventus, iuribus & obventionibus universis integrè responderi. Contradictores auctoritate nostra appellatione postpositâ compescendo. Non obstantibus pia memoria Bonifacii Papæ VIII. etiam Prædecessoris nostri & aliis constitutionibus & ordinationibus Apostolicis ac statutis & consuetudinibus dictæ Ecclesiæ sancti Viti speciales, vel aliis beneficiis Ecclesiasticis in illis partibus generales dictæ Sedis vel Legatorum ejus litteras impetrârunt, etsi amsi per eas ad inhibitionem, reservationem & decretum, vel alias quomodolibet sit processum, quibus omnibus te in asssecutionem dictæ Prapositionis volumus anteferri, sed nullum per hoc eis quoad asssecutionem dignitatum vel beneficiorum aliorum præjudicium generari. Seu si venerabili Fratri nostro Episcopo Augustensi, & dilectis Filiis Capitulo dictæ Ecclesiæ S. Viti, vel quibusvis aliis communiter vel divisim ab eadem sit Sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicuius minimè teneantur, & ad id compelli, aut quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, quodque de dignitatibus ipsius excellentiam, vel aliis beneficiis Ecclesiasticis ad eorum collationem, provisionem, presentationem, electionem, seu quamvis aliam dispositionem conjunctim vel separatim spectantibus nulli valeat provideri per litteras Apostolicas non facientes plenam, & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, & qualibet alia dictæ Sedis Indulgentiæ generali vel speciali cujuscunque tenoris existat, per quam
pra-

presentibus non expressam, vel totaliter non insertam effectus huiusmodi gratia impediri valeat quomodolibet vel differri, & de qua cuiusque tenore habenda sit in nostris litteris mentio specialis, aut si presens non fueris ad prastandum de observandis statutis & consuetudinibus dicta Ecclesia S. Viti solitum iuramentum; dummodo in absentia tua per procuratorem idoneum, & cum ad Ecclesiam ipsam accesseris, corporaliter illud prastes. Nos enim ex nunc irritum decernimus, & inane si secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostra absolutionis, approbationis, confirmationis, collationis, provisionis mandati, voluntatis & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Roma apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominica Millesimo quingentesimo secundo, decimo Kal. Septembris Pontificatus nostri anno decimo.

Subscriptiones

(L. S.)

Præpositus
IV. 1503.

151.
Virgineus
homo ap-
pellatus.

Anno 1503. *Albertus* hujus nominis II. Thum de Neuburgelectus Præpositus IV. Patre Joanne, Matre Hildegarde de Stein natus, antea summus Custos & Decanus; à *Julio II.* Pontifice & *Maximiliano I.* Imperatore confirmatus, 18. annis Ecclesie Elvacensis præfuit. Princeps erat magni Zeli, ob Castitatis studium *Virgineus* homo appellatus, auctoritatis & doctrinæ non modicus, *Præpositus Elvacensis* Ecclesie vigilantissimus, quâ vigilantia judicio suorum Canonicorum nimis rigida, dum odium sibi peperit, anno 1519. absque consensu Reverendissimi Capituli, consentiente autem *Leone X.* Præposituram *Henrico* Comiti Palatino *Rheni* & *Duci Bavarie* resignavit, ac in arcem sui Fratris *Conradi* (*Ducis Wlittenbergie Ulrici* Marchalli) secedens, vitam privatam laudatus exegit, annuâ pensione 600. florenorum sibi reservatâ.

Anno

Anno 1508 *Albertus II.* Præpositus Elvacensis perenne Sacrificium 152.
inæuentum fundavit in perpetuum gratitudinis meminosynon, eò quòd *Missa por-*
S. Henricus II. Imperator Ecclesiam Elvacensem ad Principale fasti- *petus sim-*
gium evertexit. *datio.*

Anno 1519. cùm die 11. Maij *Fabianus* ex nobili Francorum stem- 153.
mate à *Wirzburg*, per 13. annos *Decanus* Elvacensis, mortalitatem ex- *Decana-*
plèssset, nec non feria V. post Dominicam Jubilate sepulturæ tradere- *tum ambi-*
tur; Vigiliis defunctorum vix finitis, *Udalricus Hainzel* Doctor & Ca- *nos repelli-*
nonicus, Principis Elvacensis Consiliarius, ac Parochus in *Bersbach* *157.*
confestim produxit Bullam Pontificiam pro Decanatu possidendo, suâ
industriâ obtentam. Ne autem negotium diu suspenderetur, *Leonar-*
dus Hellmuth Provisorem Elvacensem & Notarium protinùs induxit,
ad possessionem *Decanatus* sibi conferendam. Ast *Alberto Thumm*
cùm suo Reverendissimo Capitulo agente, postquàm Bullam Pontifici-
am ceu sub-& obreptitiam probâssset, *Udalricus* Doctor loco cedere at-
que Decanatus possessionem *Georgio ab Hirnheim* relinquere compulsus
est: *Georgius* verò per legitimam electionem ad Decanatus dignitatem
evehctus, anno 1520. feria V. post festum *S. Mauriti* in Capitulo quâ *De-*
canus præsidebat: anno 1537. die 14. Maij postmodùm hac virâ functus.

Bucelinus in Rhatia stemmato graphica fol. 407. scribit, Familiam 154.
Neoburgicam, vulgò *Thummiorum* de Neuburg haud procul *Veldkirch* *Thummio-*
olim degisse & in *Germania Topographica p. 2. appendice* ferè in fine po- *rum Fam-*
nit *Thummiorum* à Neuburg ejusdem cum Dapiferis à *Waldpurg* & *lin.*
Pincernis de *Winterstetten* originis Genealogicam deductionem. Vid.
Bucelinus cc. 2.

Ceterùm evulgata resignatione antè memoratâ ab *Alberto Thumm* 155.
Henrico Comiti Palatino factâ *Ludovicus* Elector, ejusque Serenissimi *Resignatio*
Fratres ablegârunt *Elvacum* Comitem de *Leonsheim* & quosdam alios *Præpositu-*
primarios Aulæ Ministros, ex causa, Reverendissimum Capitulum ad *ra contro-*
resignationis acceptandæ consensum permovendi. At incalsùm, cùm *vertitur.*
Reverendissimi DD. Canonici interea ex suo gremio *Joannem de Gilt-*
lingen in suum *Præpositum* jam elegissent, haud ampliùs ab electione per-
acta & concepto proposito amovendi. Orta igitur est gravis inter
Henricum Palatinum & *Elvacense Capitulum* controversia, ad Sedem
etiam Apostolicam devoluta: sed industriâ *Gualielmi de Diets* Episcopi
Argentinenfis, & *Philippi à Reckberg* Wormatiensis Præpositi, & Au-
gustæ Decani suit transacta, atque ad concordiam perducta.

156. *Joannes de Giltlingen* enim anno 1521. in Præposituram immisus est, sub obligatione tamen *Joanni de Giltlingen* quot annis 300. fl. pendendi. Præterea concedebatur eidem *Joanni de Giltlingen* à choro absentis favor, omnes proflus proventus Canonico Elvacensi obvenientes percipiendi, perinde ac si in templo foret præfens. Sive se sisteret in Choro. Sive migraret aliò.

157. *Joannes de Giltlingen* proventibus Ecclesiasticis imperturbatè, suosque annuos sibi designatos trecentos florenos recipiebat accuratè usque ad annum 1525 quo rebellibus agricolis, ab omni fidelitate sublimioribus Potestatibus debitâ se subtrahentibus, temerariè associatus, Urbem Elvacensem jactabundus *Præpositus* ingreditur, à seditionis rusticis *Præpositus* salutatur, veneratur, & proclamatur, excussò *Henrici* Principis sui legitimi imperiò. Verumtamen *Suevico* fœdere imperiosos frugitribulorum conatus opprimente, ac potentiâ Serenissimorum Fratrum *Henrici Præpositi V.* validum subsidium conferente, perduelles Elvacenses aratores more pecudum cæsi, vel decollati, vel ad incitas mulctati sunt: at *Joannes de Giltlingen* erupit, evaluit, posthâc vitam solitariam, aut, si mavis, occultatam protrahens.

Præpositus V. 1521. Anno 1521. *Henricus Comes Palatinus Dux Bavaria* (ut antè retuli) in possessionem Præposituræ Elvacensis immisus, factus Præpositus V à *Carolo V.* Imperatore confirmatus est, sublatâ omni discordiâ, ex resignatione *Alberti Thummi de Neuburg* enatâ, ac primùm memoratâ. Rexit 31. obiit 1551. Vid: *Pars II. Hierarchia Augustana cap. 9. fol. 186. & seq.* Fuit insuper *Henricus* Canonicus Augustanus & Colonienfis: *Præpositus* Argentinensis ac Aquisgranensis: *Episcopus* Frisingensis, Wormatiensis, Ultrajectensis & Mammillensis, apud Beyerlinck. *Theat: vite huius tom. 3 fol. 183.*

159. *Palatinus Elector 9. filiorum Patris.* Habuit *Henricus* Serenissimum Parentem *Philippum* Electorem Palatinum cognomento Ingenuum, anno 1501. mortuum, qui ex Serenissima Uxore *Margarita Ludovici* divitis Ducis Bavariæ Filia novem non interrupta serie genuit Filios Principes. 1. *Ludovicum* Electorem Palatinum cognomento Pacificum. *Sibylla Alberti II.* Ducis Bavariæ Filia maritum, anno 1478. natum. 1544. sine liberis denatum. 2. *Philippum* Episcopum Frisingensem 1480. natum 1541. denatum. Vid. cit. p. 2. cap. 9. fol. 155. & 156. 3. *Rupertum* cognomento virtuosum *Elisabetha Georgii* divitis Ducis Bavariæ Filia maritum, 1481. natum, 1504. denatum. 4. *Fridericum II.* Electorem Palatinum, *Dorothea Christiani II.* Regis Daniæ Filia maritum 1482. natum, 1556. denatum. 5. *Ottone* *Henricum* natum 1484. in infantia denatum. 6. *Georgium* Episcopum Spirensem 1486. natum. 1529. denatum. Qui

Qui ab *Ulrico* Duce *Würtenbergen* emit *Castrum Madenburg* cum 160. territorio adjacente: & *Udenheimis* [nunc *Philippburgi*] castrum anno *Philippo* 1513. excitavit munitissimum, Episcopis *Spirensibus* tempore belli in *burgense* præsidium. 7. *Henricum* Elvacensem nostrum Serenissimum Præpositum &c. 1487. natum, 1551. denatum. 8. *Joannem* Episcopum *Ratis-*
castrum,
nensem 1488. natum, 1538. denatum.

Castrum *Werd* magnis sumptibus restauravit: extruxit turres, pro- 161.
pugnacula ac cellam vinariam amplissimam, sub lapide durissimo for- *Werd ca-*
nicatam. 9. *Wolfgangum* cognomento sapientem, 1494 natum, 1557. *strum, &c.*
sine contracto matrimonio denatum.

Anno 1525. Efferatis agricolis infantiâ vix credibili Sævientibus, 162.
Henricus Serenissimorum suorum Fratrum ope indigebat adeò necessa- *Henrici po-*
riâ, ut noster *Clemens Sender* in suis *Annalibus* scribat, ex Divina *rentiâ El-*
speciali providentia per *Henricum*, Præpositum potentem, Ecclesiâ *vacum*
Elvacensis saluti fuisse provisum, ut hæc inter atroces tumultuantis Pa- *conserva-*
trix tempestates conservaretur, alioquin sub Præposito minis poten- *tur.*
te forsan obruenda.

Quippe non solum in territoriis *Campidonensibus*, *Ulmenibus*, *Bi-* 163.
beracensibus, &c. perfidi aratores in Dominos suos territoriales in- *Elvacens-*
surrexerunt: in Castella, Monasteria, & Sanctorum templa irrupe- *bus rusticis*
runt: in Archivis litteras sædè lacerârunt, gladiis urbana secuerunt, *rebellan-*
&c. Sed etiam fide & obligatione jurisdictioni *Henrici* Præpositi El- *tibus.*
vacensis obnoxii, hac communi furoris rustici contagione afflati, plu-
rima postulârunt non tam gentis agrariæ libertatem, quàm omnimo-
dam subjectionis eversionem concernentia. Pagos *Tagsthausen*, *Tat-*
gingen, & *Buirshoven*, cum omni opulenta & curia suppellectile ex-
ullerunt: armis Urbem *Elvacensem* cum 2. Arcibus occupârunt: Ec-
clesias, Clericorum domus, & quævis alia loca, quæis potiti, vasti-
tate depilatoria, & direptionibus nudârunt.

Inter rebellantes rusticos Elvacenses quispiam procaciôr, Sacram 164.
Serenissimi Præpositi Insulam in ejus ludibrium capiti suo imposuit; *Rustici pro-*
sicque insulatus illufor integro penè die civitatis plateas propudiosis *cacia.*
cum gesticationibus & Sarcasmis obambulavit, aliis alias insolentias exercentibus.

Ast tantorum scelerum ultor protinus à tergo institit DEUS, dum 165.
Henrici Elvacensis Præpositi Serenissimi Fratres cum sui equitatus flo- *Rustici pu-*
re & robore & aliquot peditum cohortibus, *Lauingia*, *Gundelfinga*, *nuntur,*
& *Hochstadii* collectis, in prædones sacrilegos magnis animis irruen-
tes,

tes, 436. primo impetu trucidârunt: plurimos captivos in vincula con-
jecerunt, ex his 13. capitis damnârunt, plerosque duro mancipatûs
jugo submiserunt, reliquis fugatis, quâqua verum dissipatis.

166.
Peſta.

Anno 1529. Postquàm intra quadrimestre universum ab centum
millia rusticorum ferrò absumpta, seditiosus perduellium æstus deser-
buit, novum hætenus inauditum morbi genus (quod *Sudorem Angli-
cum* vocabant) *Germaniam* infestavit, inter mille alios *Georgium*,
Henrici Elvacensis Præpositi Fratrem & Episcopum Spirenses extinxit,
ac quosunque corripuit, intra 24. horas vitâ exiit, nullo remedio
Medicis cognito opem ferente.

167.
*Luthera-
nijmus se-
pitur.*

Cessante *Sudoris Anglici* lue, grassantis hæresis pestilentissimum
virus ex *Lutheri* dictis scriptisque copiosè imbibitum, & per univer-
sam penè *Germaniam* stupenda celeritate diffusum, id nonnulla hete-
roclita capita in *Elvacense* quoque territorium evomère, equidem à
quibusdam *Elvacensibus* lapidè haustum, attamen ab *Henrico* Præpo-
sito contra lethale virus jam jam serpens non unius venæ, sed integri
colli sectionem præscribente, maturè expulsum.

168.
*Decollatio
rustico-
rum.*

Quippe liçtori mandavit, ut unico fune 32. Lutheranâ contagio-
ne infectos colligaret: colligatos eo ordine longo disponderet, ne
alter alterum tangere posset: primipilum primo loco, ceteros secun-
dum demerita vincularet, sicque vinculatos ad medium Urbis duce-
ret, capite plectendos. Mandatum propediem executus liçtor: pri-
mipili in foro publico fune exsoluti caput à cervice resecat: secundi
& tertii cervices pari dexteritate gladiò demetit; cùmque quartum
fune exsolvit, ad caput ei amputandum, Reverendissimi DD. Cano-
nici, Oppidani, & devotus sexus femineus, interposito suo patro-
cinio, reliquis decollandis veniæ & vitæ gratiam impetrârunt. Vitâ
tamen donati jure jurando obstringebantur, ad nullum ampliùs vel
verbulum de hæresi concepta effutiendum.

169.
*Et 2. Cle-
ricorum.*

Ea tempestate *Elvacii* duo quoque commorabantur Clerici in he-
troclitæ fidei errores præcipitati, Prædicator Doctor, & Plebanus:
isti per equestrem cohortem, ab *Henrici* Præpositi Serenissimis Fra-
tribus *Laringis* in Urbem *Elvacensem* in Festo *S. Afra* improvisò im-
missam, capti, Episcopo *Disinga* præsentari, de hæresi convicti, &
se scriptis *Erasmi Roderodami* seductos, confessi, degradati *Lanin-
gam* sunt deducti, ac decapitati.

170.
*Henrici
promotio
nes.*

Anno 1521. *Henricus* Præpositus *Elvacensis* à *Carolo P.* Imperato-
re feuda & regalia accepit: anno 1523. in *Coadjutorem* Episcopi *War-
matienſis*

matienſis fuit aſſumptus : anno 1524. ad Episcopatum Wormalienſem promotus : anno 1541. Episcopus Friſingenſis à ſummo Pontifice confirmatus : anno 1551. *Wormalte* mortuus. Vid. *pars II. fol. 186. & ſeq.*

Henricus Præpoſitus etiamnum vivus, ſui ſucceſſorem anno 1545. 171. deſignaverat *Wolfgangum Schüßler* appellatum *Milchling* *Reſignat* Magnum Teutonicæ & Equeſtris Ordinis Magiſtrum, Decano *Chriſtophoro à Veſterſteſſen* & *Capitulo Elvacenſi* perperim contradicente, atque jura, ſuzque Eccleſiæ privilegia conſtauter defendente. Præſato autem *Henrico* Præpoſito virâ excedente, alitèdictus *Wolfgangus* reſignationem Præpoſituræ Elvacenſis apud Sedem Apoſtolicam ſibi factam prætendebat.

Quare non attentâ Reverendiſſimi *Capituli* proteſtatione die 4. Decembris anno 1552. circa tempus ſolitæ celebrationis miſſæ duabus pedatum & equitum turvis ſtipatus, civitatem, arcem, & potiorem Præpoſituræ *Elvacenſis* partem armata manu invadit, atque poſſeſſionem Præpoſituræ vi occupat, *Decanum*, *Capitulam*, civesque ad juramentum ſubjectionis ſibi præſtandum compellit, *Decanus* & *Canonici* graviter quidem offeſi, armis tamen ad vim vi repellendam impotentes, ad juſtitiæ tribunal conſugerunt: violentiam invaſionem & occupationem, tanquam fractæ pacis publicæ factum ad *Spirenſem Cameram*, præſentæ verò reſignationis actum ad *Romanam Curiam* deferendô. Ubi cum præſentia reſignatio examiſſim fuiſſet examinata, ac cen illegiti-ma judicata, *Wolfgangus* cauſâ cecidit, Reverendiſſimo *Capitulo Elvacenſi*, poſt ſenrentiam (mihi quidem in typo communicatam, ſed gravibus ex cauſis hîc ſuppreſſam in ſui favorem latam, proſinus *Othonem* Cardinalem & Episcopum Auguſtanum in *Præpoſitum* poſtulantem. Itaque.

Anno 1553. *Otho* L. B. ex antiquiſſima & illuſtriſſima Familia *Præpoſitus* *Truchſſſorum de K'aldburg*, Patre *Guilielmo*, Matre *Joanna* Comitiſſa de Fürſtenberg prognatus, conſtituitur Elvacenſis *Præpoſitus* VI. 1553. 173. eodem anno à *Julio III. Papa* & *Ferdinando I. Imperatore* confirmatur: *lu & Ep.* poſt regimen 25. annorum anno 1573. die 2. Aprilis virâ fungitur.

Anno 1567. Die 10. Junii ætatis 56. hac luce migravit *Chriſtophorus à Veſterſteſſen* per 27. annos *Decanus* Elvacenſis, & anno 1516. *Canonici* etiam Eyſtettenſis: Dominum ſuum Fratrem *Wolfgangum Rudolphum à Veſterſteſſen* Elvacenſem Conſiliarium & *Topharcham* in *Wafferaſſingen* / inviſens, infirmitate oppreſſus, mor-

mortuus, & eò *Elvacum* reductus, in Principali Ecclesia *Elvacensi* sepultus est.

175.

*Decanus
circum-
spectus.*

Eodem anno 1567. *Christophoro* defuncto in dignitate Decanatus per viam inspirationis electus successit *Ludovicus L. B. de Gravenegg*, *Friderici* Urbis *Elvacensis* Praefecti & *Annae* *Erolzheim* Filius, *Georgii Friderici* Principis & Abbatis *Campidonensis* Frater Germanus. Renuit verò consentire electioni, nisi prius suo Domino cognatis *Egolpho de Knöring* consulto, atque articulis obligationis *Decani* perfectis, & bene ponderatis. Hæc incidenter.

176.

*Truchsessii
promotio-
nes.*

De cetero fuit *Otho Truchsessius* etiam Canonicus Augustanus, Decanus Tridentinus, intimus *Pauli III.* Cubicularius, Nuntius Apostolicus, Cantor & Canonicus Spirensis, *Episcopus Augustanus*, Cardinalis Presbyter, primitus titulo *S. Balbina*, dein titulo *S. Sabina*, postmodum titulo *S. Mariae* ad Tiberim: denique Episcopus Albanensis anno 1562. Vid. p. 1. *Hierarchia Augustana*, cap. 6. a fol. 338. usque ad fol. 367.

*Præpositus
VII. 1573.*

177.

*Promotor
Patrum
S. I.*

Anno 1573. Die 8. Martii *Othoni de Waldburg* vitæ excedenti, subrogatus est Canonice electione *Christophorus L. B. de Freyberg* *Elvacensis* Præpositus VII. à *Gregorio XIII.* Papa & *Maximiliano II.* Imperatore confirmatus. Antea Canonicus 1531. Summus Custos 1537. Canonicus Augustanus 1538. hîc loci Decanus 1577. Princeps auctoritatis, integritatis, facundiæ & ingenii laude abundans. Decanus etiamnum *Augusta* suo consilio & industriâ *Othonem* Cardinalem ac Episcopum Augustanum permovit ad Patres Societatis *JESU* in Diocesi Augustanam inducendos: attamen eloquentissimus ac magnæ auctoritatis Præpositus Reverendisimum D. D. *Decanum* & suos *Canonicos*, in uno vel altero negotio sibi contrarios, in suam sententiam pertrahere haud valuit, *Augustani* & *Eystettensis* Episcoporum commissione ac ope indigus.

178.

*Lang
Matthæus
vastus cor-
poris.*

Fuit Princeps obesi & vasti corporis, forsitan tantæ obesitatis & vastitatis, quantæ *Matthæus Lang* Cardinalis & Archi-Episcopus *Salisburgensis*, quem obesum & vastum ejus effigies repræsentat, nec non amplissimus demonstrat *Galerus* Cardinalitius, *Salisburgi* hodie dum in castro asservatus.

179.

Pinguissimus.

Vixit tempore *Christophori* Præpositi Archi-Grammateus *Pforzheimis* pinguisissimus, cui sequens epitaphium *Pforzheimis* in templo positum.

Auf dem 4. Novémbris 1565. starb Franz Erharde von Lilm
der

der fromme redliche und Groß-Stattschreiber / welches
Cörper gar nahe 6. Centner gewogen.

An *Christophori* Præpositi. obesitas & ponderositas obesitati & ponderositati unius aut alterius recensiti comparanda, aliorum esto judicium. *Christophoro* Præposituram gubernante anno 1574. immanis grassabatur peccis, pagisque miseram afferebat vacuitatem, attamen Reverendissimo D. D. Præposito ac D. D. Canonicis Elvacensibus omne mortis periculum evadentibus.

Post revolutum verò Præposituræ decennium, curriculò vitæ ac honoris per annos 67. laudabiliter exacto, *Christophorus* mortis imperio subesse & parere cogitur. Corpus defuncti in Ecclesia Principali sepultus est cum epitaphio infra ad annum 1584. inter epitaphia Elvacensia posuq.

Sub *Christophoro* Præposito discordantibus inter se Electoribus de eligendo Decano, & in vicem *Ludovici L. B. de Gravenegg* Decani die 20. Augusti 1578. mortui substituendò, postularus est in Decanum *Joannes Rudolphus à Pransberg*, qui per obitum memorati *Ludovici L. B. de Gravenegg* possessionem vacantis Canoniciatus una cum Decanatu die 14. Octobris 1578. obtinuit. Attamen posthac die 14. Aprilis, 1582. Decanatus dignitatem resignans, sigillum Reverendissimi Capituli, instrumento resignationis acclusum, reliquit suo in Decanatu successori *Quirino Godefrido ab Hauser*, *Wolfgangi ab Hauser* Elvacensis Præpositi, ac post *Ratiobonensis Episcopi* Germano Fratri, *Dillinga* in arce Episcopali die 5. Maji 1601. vitam absolventi. Vid. p. 1. *Hierach. Aug. fol. 623.*

Anno 1584. Die 10. Aprilis *Wolfgangus ab Hauser* per legitimam electionem supremos Præposituræ Elvacensis honores adiit, à *Gregorio XIII. Papa* & *Rudolpho II. Imperatore* confirmatus. Singulari fuit hic Antistes pietate, humanitate ac benevolentia erga omnes, ab omnibus amorem & venerationem promeritus. Ita *Haend. in Metrop. Salub. tom. 1. fol. 281.* Symbolum ejus erat: *Sub umbra alarum tuarum protege nos.*

Primo proxinus anno sui regiminis Patres Societatis JESU Diligè per intervalla *Elvacum* advocavit, quatenus adrepentem hæreticam arcerent, abusus in Sacro ac usitato avitæ Religionis exercitio corrigerent, populumque universum salutaris doctrinæ Christianæ ignorantia laborantem, aut morum corruptelâ deviantem, ad viam salutis reducerent. Pissimis *Wolfgangi* Præpositi conatibus desiderati

respon-

respondēbant fructus ; quippe salorum dogmatum scintille suffocabantur ; adolescentes rationis capaces antea rudes ad Sacramenta penitentiae & Eucharistiae praeparabantur , ad frequentem horum Sacramentorum usum cives & agrestes incitabantur : pravi mores in meliores commutabantur , *Elvacō* per *Wolfgangi* Praepositi providentiam & duorum Patrum Societ. JESU operam , quasi novam Religionis faciem induente. *Wolfgangus* de sanitate spiritali animarum procuranda apprimē sollicitus non minorem sollicitudinem & curam in suorum subditorum corporali sanitate conservanda impendit. Dum

185. Anno 1599. die 1. Aprilis consentiente Capitulo laudabilissima decreta constituit , & à *Pharmacopolis* observari praecepit , concernentia *Pharmacopolium Elvacense* bene ordinatum , medicamentis necessariis , & debite praeparatis instructum , in usum divitum ac pauperum. Juxta sollicitudinem , animarum coporumque sanitati impensam , *Wolfgangus* suorum subditorum habitationibus manum apposuit.

186. *Elvacī* domum *Senioris Consiliarii* , post Cancellarium in causis juridicis praecipui , nec non domum *Praefecti* , seu , ut vocant , *Amari* in foro , atque aedem *ichthyotrophii* ad pedem montis , haud procul à via , quae ducit ab Arce ad Urbem , aedificavit.

187. Anno 1600. die 5. Novembris *Sigismundo Francisco Egger* Sc. Episcopo naturae debitum exsolvente , *Wolfgangus* ab *Hausfer* postulatus est in Episcopum *Ratisbonensem* die 19. Decembris eodem anno , reservato sibi Praepositurae *Elvacensis* titulo , ac annua 6500. florenorum pensione.

188. Anno 1602. die 20. Aprilis *Wolfgangus* Episcopus solenni pompa Urbem *Ratisbonensem* ingressus , ab universo Clero & numerofo saecularium comitatu in Ecclesiam Cathedralē est deductus , ac confestim die postera diademate Pontificio inauguratus. Suffraganeo *Ratisbonensi* inaugurante , duobusq; Suffraganeis *Passaviensi* & *Frisingensi* assistentibus.

189. Eodem anno 1602. die 19. May *Ratisbona* supplicatio solennis è Cathedrali ad S. *Emmerami* templum progrediens , fuit instituta , ad cor-lum piòrandum , ut *Wolfgango* Episcopo felix regimen , plenissima sanitas , vitæque citra incommodum longissima concedatur , quatuor mille personis processionem honestantibus.

Reverendissimus *Celestinus* Imperialis & exempti Monasterii ad S. *Emmeramum* *Ratisbonae* Abbas in suo *Mausoleo editione 3. fol. 332. C seq.* germano idiomate 1680. editò . & à me [quoad hoc punctum] fideliter in latinum translatò , de *Wolfgango* ita scribit .

Wolfg.

VVolfgangus II. admodum Nobilis stemmatis ab *Hansen* in *Suevia*, 190. Princeps, Præpositus, & Dominus *Elvac*, die 19. Decembris 1600. in Episcopum postulatur. Huic electioni, nisi retentâ dictâ Præpositurâ, assentiri noluit; e contra Capitulares ibidem in hanc conditionem consentire renuerunt. Dux *Bavariæ* inter se differentes composuit hoc-
Præposituram resignavit.
 cemediò, ut Episcopo Præpositi titulus remaneret, cum aliquot mille florenis pro annua pensione pendendis. In valde pompali ingressu inter *Bavarium* comitatum & Civitatem *Ratisbonensem* controversia ac lis exorta est. Consecrationem peragebat Doctor Joannes Baptista Bichelmair suffraganeus *Ratisbonæ*.

Princeps erat pius, comis, gratus Principibus, amatus à summis ac imis, imò ab A catholicis quoque, & quidem potioris notæ viris. Au-
Cunctis se gratum reddit.
 gebat divinas functiones & devotiones non solum mandatò sed proprio exemplo in processionibus, variis benedictionibus, confraternitatibus, piis catechelis, scholarum, xenodochiorum &c. ordinationibus. Unde Serenissimæ domui *Bavaricæ* adeò acceptum se reddidit, ut sæpius *Monachium* invitatus fuerit: deductionem quoque memoratu dignissimam anno 1603 institutam suâ præsentia condecoraverit.

Anno 1612. Serenissimis sponfis *Alberto* Duci *Bavariæ*, & *Mecheildi* 192. (*Maximiliani* *Adami* ultimi Landgravii amittæ) Landgraviz *Leichtenbergensis*, Serenissimi *Alberti* Sigismundi Ducis *Bavariæ* & Episcopi *Friisingensis* ac *Ratisbonensis* Parentibus, matrimonium contra-
Matrimonium benedict.
 hentibus, sacram benedictionem Sacerdotalem solennibus cæremoniis impertivit, nec non commune Catholicum bonum laudabilissimo fervore promovit.

Eapropter pii pacifici Principis intaminatum honorem absque con-
 vicij labe intactum relinquere haud potuit Author *der Unbeständigen* 193. *Thonawertischen* information, à *delatore* jure merito *Infamator* appellatus. *S. VVolfgangi* *Ratisbonensis* Episcopi translatio sub hoc Episcopo suo magno cum solatio anno 1613. celebrata fuit. Animum adeò mirem & benignum omnibus præcipuè Monasteriis exhibebat, ut, tenuibus redditibus (Propinquis, Officialibus, ac famulis nullam inopiam patientibus) expensas excedentibus, Capitulares, ad præcavenda ulterio-
Infamatur
 riora debita, certam pro sustentatione annuam proventus summam assignaverit.

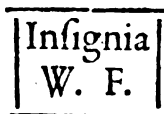
Prænotato anno 1613. *VVolfgangus* Episcopus durantibus *Ratisbona* Co- 194. mitiis ægrotare cepit, & ex calculi morbo die 3. Sept. extremum diem *Moritur.* clausit, multis comitantibus Principibus ac Legatis apud PP. Conven-
 tuales

tuales *S. Francisci* sepultus. Ita *Celestinus* Abbas *l.* idomate germanico, quod hîc retuli latinò.

195. *Vetinus* ex familia de *Hausen* secularis nomine *Wolfgangus Fridericus* *De Hausen* cui hac luce migravit anno 1611. & cum eo Nobilissima & antiquissima *Profapia* de *Hausen* est extincta. Sepultus quiescit præfatus *Wolfgangus Fridericus Ratisbona* apud præfatos PP. Conventuales Ordinis *S. Francisci*, cum monumento 16. Majorum probationem exprimente, & epitaphio sequente.

Anno P. CH. N. M. DC. XI. Prid. id. Aug. *Wolfgangus Fridericus* Hæres de *Hausen* Nobilis familia, spes, columen, delictum, non situs duo sexennia transire, sed injecta manu raptus, imò ductus ad plures, imò pauciores, hîc situs est, Parentibus luctus, *Profapia* finis, commune exemplum, *l. Lector*, & spem, gaudium, vitam non humi, sed in cælo quarito.

Hausen
Freyberg
Horb
Piller
Freyberg
Embs
Stain
Fugger

Stadion
Pappenheim
Honburg
Seibelftorff
Stain
Rechberg
Roth
Stein

Præpositus Anno 1602. die 12. Aprilis *Præpositura* *Elvacensi* præficitur, & à *IX. 1602. Clemente VIII. Papa* ac *Rudolpho II. Imperatore* confirmatur *Joannes* 196. *Christophorus* hujus nominis *l. à Vvesterteten* *Præpositus IX. Creatur* *Patris S. J. Episcopus Eystettensis* die 4. Decembris 1612. moritur die 28. Julij 1637. *Elvacum* ascivit duos ex Patribus *S. J.* in sua Aula constanter persistentes.

197. *Quinquaginta florenos* fundavit ad festum *S. Benedicti* in Ecclesia *S. Bened.* *Principalis* vocum musicarum; musicorumque instrumentorum concentu solenniter celebrandum. Symbolum ejus erat: *Candide & fortiter. Vid. pars II. fol. 194. & seqq.*

Præpositus Anno 1613. die 20. Martij *Joannes Christophorus* hujus nominis *II. L. B. à Freyberg & Eisenberg* *Elvacensis* *Præpositus X.* renunciatur, nec non à *Paulo V. Papa* & *Matthia* Imperatore confirmatur. Princeps non virtute minùs, quàm prudentiâ aliisque præclaris dotibus insignis: ab-

abſtinentiâ Germanis inſolitâ celebris. Nec Zithum nec vinum bi-
bit, frigidâ ſitim reſtinguens. Septem annis 2. menſibus 4. diebus fe-
liciter præfuit. Die 24. Decembris 1620. ætatis 69. obiit, ſepultus
cum epitaphio, infrâ ad annum 1620. inter epitaphia Elvacenſia po-
ſitô.

198.
Nec Zi-
thum nec
vinum
bibit.

Anno 1621. die 27. Januarii *Joannes Jacobus Blarer à VVartensee* Præpoſitus
Wolfgang ab Haufen Epilcopi Ratiſbonenſis ex Sorore Nepos, *Grego-* XI. 1621.
rio XV. Papâ ac Ferdinando II. Imperatore regnantibus, eligitur Elva-
cenſis Præpoſitus XI. Authoritate *Bucelini German. Sac. p. 2. fol. 30.* 199.
Princeps leſtiſſimus, deque Eccleſia ſua meritiſſimus. In ſumma ea
temporum varietate regimen aggreſſus, inauditas contributiones, tran-
ſitus militares, ſtativa & hyberna pertulit fortiter.

Præpoſitus
XI. 1621.
199.
Oppreſſio-
nes milita-
res ſuſtinet

Attamen moventibus ſeſe majori molitione tumultibus Imperii, 200.
dum, *Sueci* rerum ſerè ubique potiuntibus, *Elvacum* quoque mili-
tari illuvie fuit inundatum, & *Sueciis* fluctibus penè oppreſſum, *Co-* Salisbur-
mite de Hochimlohe per *Suecia* Regem dono datum, biennio integro gum mi-
decumanis violentiis id poſſidente, *Joannes Jacobus* ob intentatum inno- grati,
centibus cervicibus graviſſimum jugum, & furiales ruentis patriæ mo-
tus, agrè quidem ab *Elvacenſibus* divulſus, ad tutiora tamen ſerecipere,
ac *Saluburgum* anno 1631. confugere coactus eſt.

Verùm enim verò *Ferdinando III.* Rege anno 1634. die 6. Septem- 201.
bris ad *Nördlingam* [videatur p. 1. fol. 428.] hoſtibus victis alas *Suecus El-*
Suecorum cum ſuperbis conatibus vehementer ſuccidente, *Comes de vacò fugit.*
Hochenlohe, ne ſuas amitteret pennas, protinus intempeſta nocte
Elvacò evolavit, patentem Eccleſiam Elvacenſem legitimo poſſeſſori
relinquens.

Unde *Joannes Jacobus*, dilapſis in tenebras Suecicis Veſpertilioni- 202.
bus, ſine mora reverſus, gregem ſuum Vigilantiſſimus Paſtor reviſit, *Præpoſitus*
oviculas per varia loca diſperſas collegit, bona Eccleſiaſtica & tempo- *Elvacum*
ralia reſtaurare pro viribus laboravit, veri Paſtoris munere functus. *redit.*

Ad Eccleſiaſtica emolumenta Patrum Societatis JESU operâ uſus, 203.
præter alias feraces animarum fruges devotionem ac peregrinationem *B. V. Maria*
erga B. V. M. in monte Venuſto plantavit, à R. P. *Guilielmo Gumpenber-* in monte
ger in Atlante Mariano imag. 1152. fol. 2084. hiſce verbis deſcrip- *venuſto*
tam : *origo.*

Templum Deipara Lauretana, quod juxta Urbem Elvacenſem
viſitatur, originem ſuam habet à duobus Societatis JESU Sacerdoti-
bus. Habuit Reverendiſſimus & Illuſtriſſimus Dominus Jacobus

Sacri Romanii Imperii Princeps & Prapostus Elvacensis Confessarium è Societate JESU unà cum socio secum in Aula pluribus annis Reverendum Patrem Thomam Anreiter, & Reverendum Patrem Joannem Hefelin, viros Mariano amore flagrantès, & mihi olim notos. His jam dudum mens erat adificandi alicubi Sacelli Lauretani. Piam cogitationem fortunavit Augustus mensis anni millesimi sexcentissimi trigessimi octavi, quo unà cum Secretario Principis ambulatione institutà devenère ad montem venustum, quemideo majores hoc nomine indigitarunt, quod tam suà quàm prospectus amœnitate omnem reliquam viciniam superat. Placuit locus, decretumque, ut postera die mensis decimà tertià è pinu crux fieret, inculta & sine artificis manu. Ita postridie in pinu foramine traiectus est incultus arboris ramus; infrà foramen breve excisum, quod impositam B. Virginis digitalem statuam caperet, & ab injuriis cæli defenderet, adscripto titulo: BEATÆ VIRGINI LAURETANÆ. Locus insuper excisis vicinis arbusculis impactis terraita cinctus, ut vel modicè peritis latitudinem & longitudinem adis Lauretana porrenderet. Ita inter pia vota die illo discessum est, eventum expectantibus, qui hac futura pietatis fundamenta jecerunt.

Quamprimùm fuère, qui novum factum non tantùm mirarentur, sed quia templi desiderium ex circumjectis arbusculis viderunt, etiam in jectà ad pedes sacra statua pecunià probarent. Fecere huic febrilaborantes vota, & votis respondit optata sanitas. Hinc fama accursum auxit per hyemem, ut fessio S. Mathiæ anno sequente integra paganorum vicinorum supplicationes locum honorarent, non sine muneribus eorum, qui se exauditos testabantur. &c. &c.

Miracula anno millesimo sexcentesimo sexagesimo secundo iusto examine approbata sunt, & ex omnibus rariora sexaginta quatuor impressa. Hactenus R. P. Gumpenberger c. l. Addo missarum sacrarumque Communionum, quæ in Ecclesia B. V. M. in monte venusto peracta, numerum, ab anno 1682, quot annis annotatum.

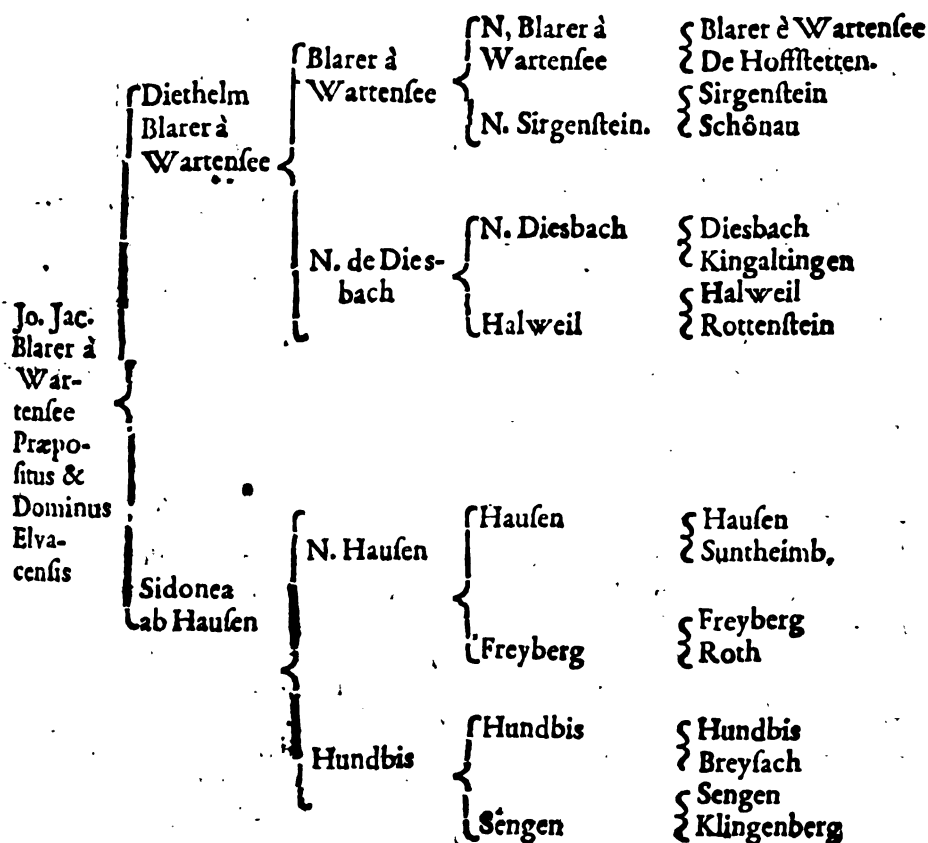
Anno

Anno	Miffa.	Communiones.	Anno.	Miffa.	Communiones.
1682	2049	9864	1707	4601	21796
1683	2120	10869	1708	4066	22942
1684	2268	12873	1709	3514	17948
1685	1950	10670	1710	3151	20875
1686	2305	10822	1711	3384	20062
1687	1990	9048	1712	3430	19447
1688	2281	10778	1713	3175	20868
1689	2361	10361	1714		
1690	2086	12054	1715		
1691	2144	11045	1716		
1692	2458	11178	1717		
1693	2633	13057	1718		
1694	2658	11822	1719		
1695	2659	12976	1720		
1696	2735	14050	1721		
1697	3183	14455	1722		
1698	2976	13396	1723		
1699	2810	15630	1724		
1700	2976	14283	1725		
1701	3638	16676	1726		
1702	3319	17515	1727		
1703	3620	18152	1728		
1704	3042	18268	1729		
1705	3408	19189	1730		
1706	4435	21682	1731		

204. *Templum erigitur, destruitur, reedificatur.* Anno 1679. Reverendissimus ac Celsissimus Princeps & Præpositus L. B. Adelmann ab Adelmansfelden &c. novum & magnificentissimum hic loci in monte venusto erexit templum; de quo p. 2. *Hierarchia Augustana fol. 208.* Quamvis autem anno 1709. die 22. Aprilis templum istud vi & ictu fulminis dejectum, attamen splendidius quam antèpropediem fuit instauratum & exornatum, ex num. 279.
205. *Immaculata conceptionis festum.* Anno 1630. Festum immaculatæ Conceptionis B. V. Mariae festivo ritu, atque ab opere servili alienum celebrari præcepit *Joannes Jacobus* devotissimus Marianophilus.
206. *B. V. Maria iconem destruitur, punitur.* *Joanne Jacobo* in exilio commorante, perfidus miles Suecicus sculptæ ex ligno effigiei B. V. Mariæ Matris dolorosæ, depositum de cruce Christum in sinu gestantis sub Arcis Elvacensis tecto repertæ, nefandas iniecit manus: Etenim, postquam opprobriis, conviciis, maledictisque iconem dehonestavit, evaginato gladiò sinistram manum, & majorem pedis dextri digitum Christo amputans, unâ B. V. Mariæ faciem scedè resecurit, in hujusmodi verba sacrilega furore hæretico prorumpens: ipsamet Maria, si præsens, sentire deberet in vivo corpore, quod modò sustinet in Icone. Verumtamen sceleratus *Parthenomachus* Cœlestem Nemesein illicò iratam expertus, dum alioquin juvenis & robustus, à pedibus putrescere cœpit, cùmque serpente paulatim putredine tota corporis caro redderetur marcida, post sævissimos & diuturnos perpeßos cruciatus, atque emissos horribiles cruciatus, vitam finivit, ante mortem miseram fassus, pœnis adèò gravibus divinam vindictam ulcisci scelestæ suæ gesta, Iconibus illata, Narratur hæc hystoria in *Mariæ Stammenbuch part. 3. die 15. Decembris fol. 612. & 613.*
207. *Icon adhuc veneratur.* Icon isthæc antiquitate perquam Venerabilis postmodùm redintegrata, renovata, novis coloribus auroque ornata in Arcis Sacellum majoris venerationis ergò reposita fuit, ubi hodie devoti *Deipara* clientæ piissimas preces in maternum sinum immaculatæ Virginis frequenter evibrant, non sine gratiis, quas humillimè rogant, impetratis.
208. *Moneta.* Secundò *Joannis Jacobi* regiminis anno 1622. monetarum sortes ad pretium vix credibile ascenderunt: nam Imperialis communis uno floreno & 30. cruciferis æstimatus, valuit 10. florenis, Ungerus seu *nus valor.* duggatus 20. florenis: aureus florenus 12. florenis argenteis. Circa hæc tempora.
209. *Monetas udendi jus necatur.* *Joannes Jacobus* jus cudendi monetam (quo *Elvacum* etiamnum gaudet) auream & argenteam ab Imperatoribus jam antehac obtentam cum

cum variis typis aurearum & argentearum monetarum denuo excudi curavit; hinc *Elvacenses* minores monetæ ad discriminandum ceteras admodum percommoda, nostra adhuc ætate quandoque visuntur, & manibus teruntur. Præterea

Joannes Jacobus in piam sui Patris *Diethelmi & Sidonia ab Haufen* 210. (Wolfgangi Ratisbonensis Episcopi Sororis) suæ Matris memoriam *Blarerio-*erexit in Principali Ecclesia altare, *Communione omnium Sanctorum* re- rum *Siem-*præsentans, nec non suæ antiquissimæ ac spectatissimæ Prosapie gene- ma & al-
fin ex utroque latere exhibens, atque in sedecim hisce gradibus consi- tate.
stans.

211. Ex antiquissima & Illustri *Blareriarum* stirpe effloruere plures viri præstantissimi in dignitate Ecclesiastica constituti: *Egolphus Blarer* patriâ Constantiensis Ordinis *S. Benedicti*, in Monasterio *S. Blasii* professus, Princeps & Abbas postularus, ad *S. Galli* Monasterium 1425. Ornauit Monasterium *Sanct-Gallense*, præcipuè verò Basilicam novis & eximiis structuris: annis 17. præfuit anno 1442. in festo Pentecostes obiit.

212. *Bruschius Chronol. Monast. Germ. Verb. S. Galli Dietbelm Blarer* Ordinis *S. Benedicti* ad *S. Galli* professus, Princeps & Abbas hujus loci 1530 pulchræ & proceræ staturæ, corporis robusti & grandis, animi verò lenis ac humanissimi, annis 8 præfuit. anno 1539. obiit. *Bruschius c. I. & prima pars Hierarchia Aug. fol. 322.*

213. *Ludovicus Blarer* Ordinis *S. Benedicti*, in *S. Galli* Monasterio professus postularus Princeps & Abbas ad *S. Eremum*, vulgò *Einidel* anno 1526. Vir zelosus, ac pro subditorum salute & hæresis extinctione summè sollicitus. Rexit annis 18. obiit anno 1544. *Vid. pars I. Hierarchia fol. 322.*

214. *Germicus Blarer* Ordinis *S. Benedicti*, in Monasterio *Vinearum* seu *Veingartensi* professus & Abbas, 1520. Postularus etiam Abbas celeberrimi & Imperialis Monasterii *Ochsenbusani* 1557. Vir Doctrinæ & prudentiæ tantæ, ut summis quoque orbis Principibus à præcipuis fuerit consiliis. *Brusch c. I. verb. Vinearum fol. 575.* obiit 1575. *Vid. Bucelinus in Benedicto Redivivo ad annum 1545. & pars I. Hierarchia fol. 323.*

Præpositus XII 1654. *Joannes Rudolphus L. B. à Rechberg de Hohen Rechberg*, Patrie *Vilbelmo Matre Annæ Reginæ de Rechberg* natus, Canonicus *Eustadii* & *Augustæ*, hic loci etiam Præpositus, & anno 1646. Episcopatus Augustani administrator.

215. *Innocentio X. Papa & Ferdinando III. Imperatore regnantibus*, electus *Elvacensis* Præpositus die 21. Aprilis 1654. rexit annis 6. obiit anno 1660. die 6. Aprilis *Vid. pars II. cap. 9. fol. 201 & seqq.*

Joannes Christophorus hujus nominis III. L. B. à Freyberg Canonicus *Elvac* & *Augustæ*, hic loci Cathedralis Ecclesiæ Decanus, Præpositus, & demum Episcopus die 18. Augusti 1665. *Alexandro VII. Papa & Leopoldo I. Imperatore regnantibus*, creatur *Elvacensis* Præpositus XIII. die 11. Maij 1660. Rexit annis 14. resignavit die 13. Aprilis 1674. obiit die 1. Aprilis 1690 *Vid. pars I. Hierarchia Augustana fol. 445. & seqq. ac pars II. fol. 203. & seqq.*

Joan.

Joanna Christophorus III. Præpositus Elvacensis electus, Sancto- 217.
 rum obsequio deditissimus, secundo regiminis sui anno, quantocyus *Elvacensis*
 manum adjecit ad monumenta *Sanctorum Tustalarum Elvacensium* SS. Reli-
 in Principali Ecclesia conditorum, à multis retrò temporibus *quias*
 incerta & obscura ob novercantis fortunæ casus reddita, majo- *transfert*
 ri luce redonanda. Inventionem, Translationem, ac Exaltationem *Et xaltat*
 Sacrarum Reliquiarum *Elvacensium* Joannes *Matthias Lux*, Reveren-
 dissimi Capituli Elvacensis Secretarius, nec non Cooperator & Ama-
 nuenis meo in hoc opere indefessus, in *Catalogo Abbatum & Præposi-*
torum Elvacensium hujatibus describit verbis.

Primò quidem præsentibus Reverendissimo ac Illustri Domino 218.
Hentico Christophoro à Berndorff Decano, & Reverendissimo Præno- SS. *Sulpitii*
 bili ac Clarissimo Domino *Joanne Bernardo Cramer* J. U. L. Custode *Et Servi-*
 de subtus altare Principale Chori inventa sunt in tumba lapideâ præ- *liani in-*
 ter multos cineres ossa plurima cum vestimentorum fragmentis, vetu- *ventio.*
 state ut plurimum obelisi, & separatæ capsulæ impositis: quibus om-
 nibus adposita plumbo incisa, & adhuc inecorrupta scriptura, eadem
 nimirum colendissima esse corpora SS. *Sulpitii & Servitiani*, indubi-
 tatam fidenti fecit

Tametsi verò ad revisenda etiam reliquorum quatuordecim Patro- 219.
 norum nostrorum corpora perfoffus sit murus medio cryptæ altari post- SS. *Quar-*
 positus, ubi nempe hæc vulgò contineri credebantur, iisdem tamen *ti & Quin-*
 ibi non repertis, in ipso postmodum altari inventa sunt ossa duo, *si.*
 plumbo involuta, apparentibus membranæ inscriptis aliquibus chara-
 cteribus, & licet temporum longævitas, ac tot annis inclusus aer liga-
 mina verborum oblitteraverit, eadem tamen ossa SS. *Quarti & Quinti*
 esse creduntur, meminit namque Chronicum nostrum, reliquias eo-
 rum in crypta repositas esse.

Pariter etiam in altari, quod tunc erat ad sinistram partem, re- 220.
 perta est arcula, & inibi imposita integra ferè mandibula denticibus plu- SS. *Tergem-*
 riinis decoræ, cum quibusdam plumbi particulis, sed & hîc tempo- *inorum.*
 rum antiquitas cum plumbi ipsius peremptione inscriptas eidem notas
 deleverat. Putatur tamen mandibula ista cerè esse SS. *Tergeminorum*,
 cum reliquias eorum in crypta reconditas esse Chronicò nostro doceamur,
 & literæ ex Gallia anno 1621. huc transmissæ nobis non nisi unum
 caput de SS. *Tergeminis*, quorum corpora sibi adscribunt, concedant.

Investigatione posthæc ulteriori factâ, inventæ sunt in ipso sum- 221.
 mo altari Chori tres arculæ, de quarum una, quin reliquias SS. *Alorum*
Vir-Patrono-
ginum rum.

ginnis aliarumque Patronarum nostrarum contineret, tum ob representatas exterius SS. *Famillarum* facies, tum ob perfectum in plumbi particula *Junilla* nomen, ambigendum non erat, sed & similiter credendum, ossa reliquis binis capsulis imposita cæterorum SS. nostrorum Patronorum esse reliquias.

222.
SS. Reliquiarum
exaltatio.

Quemadmodum igitur ad laudandum eò ferventiùs in Sanctis suis divinum NUMEN memoratæ Reliquiæ meritò piorum oculis proximiùs contemplandæ & venerandæ exhibentur, ita postmodum ipse supradictus Reverendissimus *Præpositus* noster, &c. Corpora SS. *Sulpitii* & *Serviliani* sub aram Principalem Chori in tumba stanneâ collocavit, cæteras verò reliquias quinque arculis, quarum numerus 2. SS. Virginum & Matronarum. 4tis SS. *Tergeminorum*, numerus 5tus SS. *Quarti* & *Quinti*. num. verò 1. & 3. aliorum non specificatorum Patronorum nostrorum sacra ossa contineat, inclusit, & in Altari Cryptæ reposuit. Hactenus D. *Joannes Matthias Lnz.*

223.
Templum
exornat.

Elvacensibus Sanctis Tutelaribus translationis zelo, pioque cæremoniæ cultu honoratis, *Joannes Christophorus* eorum quoque Sacram domum honorificentiori decore exornare studuit; Unde Ecclesiæ Principalis ædificium pervetustum, templisque modernis parum conforme, non mediocribus cum sumptibus ad Architectonices regulas affabrè perduxit, Insignibus *Freybergianis* gypseis, ante superiorem intermedium fornicem hodie etiamnum spectandis, sui *Agoræ* munificentiam deprædicantibus. Vid. *pars I & II. Hierarchia Augustana* cc. 4.

Præpositus
XIV. 1674.

Joannes Christophorus hujus nominis IV. L. B. *Adelmann ab Adelsmansfelden* natus 1640. die 23. Junii. Canonicus Augustanus anno 1655. Canonicus Elvacensis eodem anno. Decanus Augustanus 1671. Præpositus Elvacensis XIV. 1674. Sacellum S. *Mariæ Magdalene* ponè Ecclesiam Principalem sitam pulcherimè instauravit & renovavit. Annis 13. rexit, apoplexia tactus anno 1687. die 26. Augusti manè ex gna. in 10am obiit. Vid. *pars II cap 9 fol. 207. & seq.* Bulla, qua *Joannes Christophorus* in Præpositum Elvacensem confirmabatur, insonat.

Clemens

Clemens Episcopus servus servorum Dei, Dilecto Filio Jo-
anni Christophoro Adelman ab Adelsfelden Præ-
posito secularis & Collegiatæ Ecclesiæ Sedi Apostolicæ
immediatè subiectæ Sancti Viti oppidi Elvacensis Diœces,
Augustan. salutem & Apostolicam benedictionem.

225.
Bulla Cla-
mentis X.
1674.

*Romani Pontificis providentia circumspecta ad ea studia sua
libenter dirigit, per qua viri nobilitate prastantes & conspicui
ac aliis idonei ad dignitates in Collegiatis Ecclesiis insignibus
Principales assumuntur, quorum salubri directione Ecclesia ip-
sa faciliora indies suscipere valeant incrementa.*

Sanè Prapositura olim Monasterii Ordinis S. Benedicti nunc
verò Ordine ipso & omni statu regulari in eo Apostolica auctori-
tate perpetuò suppressis & extinctis secularis & Collegiata Eccle-
sia Sedi Apostolica immediatè subiecta oppidi Elvacen. Diœces.
August. Provincia Moguntina dignitati inibi Principali, quam
pro tempore obtinet Sacri Romani Imperii Princeps, dictique op-
pidi & nonnullorum castrorum ac locorum Dominus in temporalibus
existit ex eo Venerabilis Fr. Joannes Christophorus de Freyberg
ultimus ipsius Prapositura possessor ad Ecclesiam Augustan. Diœces.
Provincia Mogunt. edito tunc expresso modo Pastoris solatio desti-
tutam dicta aucteritate promotus, ac in vim promotionis hu-
jusmodi pacificam possessionem seu quasi regiminis & administra-
tionis illius assequutus fuerat vacante. Nos ad provisionem ejus-
dem prapositura celerem, & felicem ~~nostra~~ longa vacationis ex-
ponatur incommodis, paternis & sollicitis studiis intendentes ac
sperantes, quod tu, qui, ut asseris, ex parentibus nobilibus &
catholicis procreatus, ac trigenario major, & in presbyteratus
ordine à multis annis constitutus existis, omniaq. alia requisita
habens, & quem dilecti Filii Decanus & Capitulum dicta Colle-
giata Ecclesia juxta indultum Apostolicum ei desuper in suppres-
sione, & extinctione prætactis concessum in eorum, & ejusdem
Collegiata Ecclesia Prapositum ad Praposituram sicut præsertur va-
cantem concorditer elegerunt, & de cujus vita ac morum ho-
nestate

neſtate ſpiritualium providentia, & temporalium circumſpectio-
 ne, atque multiplicium virtutum donis ſide digna apud noſ te-
 ſtimonia perhibeantur, Prapoſituram prædictam ſcies, voles ac
 poteris auctore Domino ſalubriter regere & feliciter gubernare,
 habita ſuper his cum fratribus noſtris matura deliberatione, Pra-
 poſituram ipſam cum illi forſitan annexis & omnibus juribus &
 pertinentiis ſuis Tibi de fratrum prædictorum conſilio, & alias
 juxta decretum in congregatione rebus Conſiſtorialibus præpoſita,
 cui totum hoc negotium diſcutiendum & examinandum commiſe-
 ximus factum dicta authoritate confirmamus, & de illa etiam
 providemus curam, & adminiſtrationem ipſius Prapoſitura tibi
 in ſpiritualibus & temporalibus plenè committendo, non obſtanti-
 bus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ac dicta Collegia-
 ta Eccleſia etiam iuramento confirmatione Apoſtolica vel quavis
 firmitate aliâ roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus contrariis
 quibuscunque. Quocirca diſcretioni tuae per Apoſtolica ſcripta
 mandamus, quatenus tibi impoſitum à Domino onus regiminis
 & adminiſtrationis huiusmodi prompta devotione ſuſcipias, cu-
 ram, regimen & adminiſtrationem prædictam ſic exercere ſtu-
 deas, feliciter, fideliter, & prudenter, quod ex Prapoſitura
 ipſa Gubernatori provida & fructuoſo Adminiſtratori gaudeat ſe
 commiſſam, Tuque præter æternum retributionis præmium no-
 ſtram & Sedis prædicta benedictionem & gratiam exinde uberius
 conſequi merearis. Volumus autem, quòd per huiusmodi pro-
 viſionem Decanatus Auguſtan. ac Canonatus & præbenda Colle-
 giata Eccleſiarum prædictarum, quas obtines, vacent eo ipſo, &
 antequam poſſeſſionem dicta Prapoſitura aſſequaris, in manibus
 dilectorum filiorum Decani dicta Collegiata Eccleſia ac Officialis
 Venerabilis Fratris noſtri Episcopi Auguſtan. dicta Provincia, ſeu
 alterius eorum fidelitatis debita ſolitus præſtes iuramentum juxta
 formam, quam ſub bulla noſtra mittimus intercluſam, quibus
 per alias noſtras literas mandamus, ut ipſi, aut alter eorum à
 te noſtro & Romana Eccleſia nominibus recipiant, ſeu recipiat
 huiusmodi iuramentum. Data Roma apud Sanctam Mariam
 Majorem:

Malorem Anno Incarnationis Dominica Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo quarto. Sept. Kal. Julii Pontificatus nostri anno quinto.

Subscriptiones
plures.

(L. S.)

Henricus Christophorus à Wolframsdorff Præpositus Norisbausanus *Præpositus XV. 1687. 126.*
in *Thuringia* lux nativitat. patriâ: deinceps Decanus *Wimpfens* in *Juris* &
alle: demum ex *Elvacensi* 16. annorum Decano electus unanimi con- *qui Siu-*
sensu die 2. Octobris 1687. hic loci *Præpositus XV.* Princeps vetustissi- *diossimus.*
mæ nobilitatis, insigni virtutum ornatu cultissimus, præcipuè juris &
æqui studiosissimus. Quot diebus Mercurii pro tribunali sedens, vi-
duarum, pupillorum, pauperum & divitum causas ipsismet excipie-
bat, atque hanc administrandæ justitiæ ordinationem per univertum
Elvacense territorium publicari jubebat, ne subditi iniquè gravarentur
vel injustè opprimerentur plurimum sollicitus.

Artis Architectonices amantissimus: non obstante in Imperium in- *227.*
vasione *Gallorum*, 1688 *Philippopolim* obsidentium, transformavit ve- *Et Archi-*
tus ac tenebrosum cubiculum in *Aulam*, decore præstantem, *montem* *tectiones*
venustum ponè *Principis* conclave respicientem. Insuper parvam tut- *amantissi-*
rim gradibus cochleatim dispositis instructam, ascendentibus & de- *mus.*
scendentibus, ad superiora ædificia per commodam, principali ædificio
adstruxit. Tandem conclave *Principis* antèrenovavit,
gypso expolivit, atque in formam insignem, moderno adhuc tempore
conspiciendam, redegit. Plura artis Architectonices specimina daturus
vir à superstitie.

Ast non expleto secundo Regiminis anno aquâ intercurte oppletus, *228.*
à *Libitina* quiescere jussus, à sua *Elvacensi Aula* ad Cœlitum *palatia*, ut *Ad Aulam:*
piè ominandum, est translatus die 17. Junii 1689. ætatis 44. Cor in *beatam*
monte venusto, corpus autem inanime in summo templo fuit conditum *vocatur.*
cum epitaphio, infra ad annum 1689- intra epitaphia-*Elvacensia* po-
sitiô.

LUDOVICUS ANTONIUS Comes Palatinus Rhæni, Bavariz, Ju- Præpositus
liz. Cliviz, & Montium Dux: Veldentiz Sponheimii, Marchiz, *XVI. 1689.*

L 3

Raven-

229. *Princeps profapia & dignitatus Magnus.* Ravenspurgi, ac Mörsiæ Comes: Ravensteinii, Freudenthalæ & Eulenbergæ Dominus &c. Serenissimis Parentibus *PHILIPPO XVII. HELMO* Electore Palatino & *ELISABETHA AMALIA MAGDALENA*, Landgraviâ Hassiæ *Düsseldorffii* die 9. Junii anno 1660. prognatus: Equestrem Teutonicæ militiæ Ordinem die 10. Decembris 1679 *Mergentheimii* assumpsit: sexto post die supremi Ordinis Magistri *JOANNIS CASPARI* ab *Ambringen* Coadjutor electus, Eidem anno 1685. mortuo in suprema *Ordinis Teutonici* dignitate successit. Fuit præterea supremi Magisterii in *Borussia* Administrator, Canonicus Moguntinus, Coloniensis, Leodiensis ac Monasteriensis. Coadjutor Archi-Episcopi Moguntini die 19. Aprilis 1691. Postulatus Episcopus Wormatiensis die 12. Novembris eodem anno 1691. Sacerdos die 4. Januarii 1694. Demum electus Episcopus Leodiensis die 21. Aprilis eodem anno 1694. Præpositus Elvacensis XVI. die 22. Augusti 1689.

230. *Patrinus.* *Ludovici Antonii* in Sacro regenerationis fonte Patrini munus subibat *Ludovicus XIV.* Rex Galliæ, hujatis Filiationis ergò donans suo *Filiastro* Abbatiam *Foscamp* appellatam; at decurrentibus aliquot annis rursus subductam.

231. *Corpore.* *Pulchrior est veniens formosus in corpore virtus* Poëta cecinit, *Ludovici Antonii* corporis animæque fortitudinem *S. Chrysothomus* descripsit, dum de *Cast. Joseph* scripsit: *formositate corporis pulchra stella, vnnitate autem anima Angelo erat comparandus.* Quas corporis animique dotes affinxit Homerus *Vlyssi*, Virgilius *Æneæ*, Claudianus *Honorio*, revera solers natura elaboravit in *Ludovico Antonio*.

232. *Et animo laudatissimus.* *Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam* cum Sapiente (a) gloriari poterat: quippe omnium ferè Muses instrumentorum peritiam absque gravilabore comparabat. Exercitia nobilitatis: compositis motibus saltandi in ludo gladiatorio pugnandi, in equaria domitura equitandi, haud aliter ac innata peragebat. Præter patrium idioma, *Latinum, Italicum, Gallicum*, quasi nativum callebat: *Hispanicum*, in itinere versus *Hispaniam* solo auditu perceptum intra trimestre addiscebatur, in responsis dandis aut recipiendis nullo interprete indigus.

233. *Scientiis.* In amœnioribus & severioribus scientiis versatissimus, litteras tersissimo latinitatis stylo exaravit: Philosophicas quæstiones admirantibus Auditoribus defendit: Fidei controversias, subtilitates Theologicas, difficultates Civiles & Canonicas citra difficultatem resolvit: ipsis Consiliariis suis in publicis confectibus atque ferendis sententiis fa-

ccm

cem præferens, eorum opiniones illustravit, causarum Judex, Legum Interpres, & consiliorum Præses eruditissimus.]

Perspicaci ingenio respondebat fervida animi *Religio*. In ætatis flore castitatem vovit temporariam, elapso temporis termino jugiter renovatam, nemine sciente vel consulente, interno solum *Spiritus sancti* instinctu permotus: plures pias orationes excogitavit, composuit, conscripsit, sibi que familiares fecit: opera theatra, festivas choreas, epulas saliares, clanculò fugit, quantum licuit: austeras quotidie corporis mortificationes, diebus bachanaliorum multiplicatas & austeriores, exercuit: his temporibus alios etiam ad supplicandum induxit, preces horarias instituit, Aulicisque, coram *Venerabili Sacramento* dicendas, distribuit, in ævo florente jam tum, ut Divinum Judicem, fortè iratum, propitiaret, summo opere industrius.

In ludo *Trojano* à nonnemine lanceà inopinatò in tibia graviter læsus, ipsemet sibi confusa ossicula extraxit, citra moram lædenti culpam condonandò. *Benraibi*, lusu discordiam inter se & suum Serenissimum Fratrem Germanum pariente, percussus, primitus evaginato gladio in adversarium irruit, jamque manu suà devictum obruit: attamen non solum nullo amplius damno afflixit, sed suavissimo amplexu constrinxit, lenissimo cum dictos *summi dilecti Fratres*, osculum ei infigendò, nec hujatis sui Serenissimi Fratris nec alterius injurià laceffit, illatam temeritatem æquali pretio unquam castigans.

Anno 1679. in Equestrem Teutonicum ordinem assumptus, primò Coadiutor, post 1683. supremus Ordinis Magister factus, sacram *Crucem* hujus ordinis symbolum absque basio numquam deposuit, illam perpetim suam *Dominam* ac *Sponsam* nominandò. Hinc *Italiam* disimulata suà ferenissimà personà perlustrans, & de *S. Crucis Teutonice* extra vestimentum apparente, omniumque oculis exposità, ad impensè parcendum occultandà, admonitus, mitissimè reposuit: quàm ingens peculii impendium plures in cõmendis pretiosisimis cimeliis suarum conjugum consumunt; me verò flagrare majori *Crucis* meæ amore, quam omnes Mariti suarum conjugum, cum certò sciam, cur non æquè quidpiam ejus amore expendam?

Quantum Ordinis Teutonici *Crucem* dilexit, tantum ejusdem ordinis *statuta* per *Crucem* symbolicè repræsentata, observare adlaboravit; nimirum præter tria vota, *paupertatem*, *Castitatem* & *Obedientiam*, omnibus religionibus communia, *Hospitaliorum curam* gerendo, & contra *infideles* pugnando.

Imprimis

238. *Infirmorum curam gerit.* Imprimis quod attinet Hospitaliorum curam, *Ludovicus Antonius* antiqua documenta investigare, totique Teutonico Ordini proponere iussit, adjuncto mandato, ut ubi hujusmodi statuti reperiantur incrementa, exactè conserventur; ubi detrimenta, pro viribus emendantur.

229. *Mergentheimy.* Summam pecuniariam sat magnam ab *Equestri Teutonico ordine* acceptam, relinquens intactam, *Mergentheimensi* Hospitali dono dedit; hujus Hospitalis infirmos quandoque invisens, cibis pascens, mœrentes consolans. Ut autem suo exemplo doceret, infirmorum curam inter solennes *Ordinis Teutonici* actus comprehendi, festivo (*Galla* vocant) habitu semel indutus, ac universâ Aulâ comitante & spectante, Hospitali ingressus, infirmis demississimè inservivit; Nobilibus Aulicis sui *Supremi Magistri* humilitatem ab initio suspicientibus ac stupentibus, postmodum in humillimo opere etiam collaborantibus

240. *In Castris.* In tuguriis quoque castrensibus sæpè milites debiles, ægrotos, enervatos sua manu refecit. Offenderat quondam militem gregarium in via jacentem, & ab insequentibus hostibus forsan mactandum: confestim è suo equo descendens, *illum imponens in suum iumentum* (b) in tentorio curam ejus gessit, verè misericors *Samaritanum*, non imitius *Sacerdos* vel *Levita*.

241. *Et omnium pauperum.* Non solum erga infirmos & indigos milites, at universim erga pauperes nunquam non ostendit munificam liberalitatem. Ludendo annuum recreans, sive fors faveret, sive invideret, lucrum reportabant pauperes: In publicum progressus integræ egenorum circumdabant carpentum cohortes, quasi Prætorianorum militum custodiam suppletes. A quibusvis etiam abjectissimis supplicationes benigna manu accepit: supplicantibus succurrere iussit, nullum sine solatio dimittens. Domesticorum etiam egenorum & mendicare erubescens, minimè obliuiscus, alter ferè *Nicolaus* ac *Elemosynarium* munitus & promptus.

242. *Contra infideles pugnat.* Secundi pariter *Equestris Ordinis* statuti, ad arma contra infideles capeffenda præscribentis, observantissimus, quinque annis iuacie versatus plerumque contra infideles in *Ungaria* pugnavit, tanta generositate, ut nulla esset militaris sparta tam humilis, quam fastidiret, nullus labor tam improbus, quem respiceret: nulla expeditio tam periculosa, quam abhorreret.

Pruden-

(b) *Luca* 10.

Prudentem ejus generositatem, in Urbium obsidionibus, in assultibus, in conflictibus præstitam, testantur Spectatores, & in funestis actionibus Comilitones, hodieum bellorum superstites, multis alijs dextra lævæque occumbentibus: atque inter hos numerandi plures, quàm viginti Nobiles Equites Teutonici, qui sanguinem & vitam pro Fide, Patria, ac gloria *Teutonici Ordinis*, DEO immolârunt, sui supremi Magistri *Martium* ardorem sectati. Inde amore *Ludovici Antonii* captus serenissimus *Lotharingia Dux* Archistrategus & Heros piissimæ memoriæ gloriosissimus eum suo lateri perpetim adhærentem cupiebat, utpote in qualibet ancipiti belli alea Consiliarium expeditissimum & aliquando in supremo Martis Imperio successorem expectissimum.

243.

Prædictis duobus statutis subjungenda nec hic prætermittenda est *B.V. Maria* mira erga VIRGINEM DEI MATREM ter admirabilem devotio, *Cultor devotissimus.* quâ Supremus Ordinis Teutonici Magister huius sui Ordinis PATRONAM PRINCIPALEM & TUTELAREM venerabatur: quippe in præcipuis illius profectis jejunium sibi indixit, solo plerumque pane & aquâ corpus atterens: consuetam Marianophilorum sodalium formulam sua manu flexis genibus scripsit: alio tempore proprio sanguine in perpetuæ servitutis signaculum se DEIPARÆ mancipavit. *Anconâ* usque *Loretum* subnimbosa tempestate per lutosam viam pedes iter quinque horarum perfecit. Vix invenietur Regio, ubi miraculosa DEIPARÆ VIRGINIS imago, Religionis dono à *Ludovico Antonio* non sit locupletata. *Loreti* & *Florentia* in Italia: ad *Sacram Eremum* in Helvetia: *Oettingæ* in Bavaria: *Neoburgi* in Palatinatu: *Elvaci* in Suevia hujuscemodi spectantur ubique soxeria ac anathemata.

Hic loci cor aureum in monte venusto ad Thavmaturgam *Elvacensem* quasi vadatus servus appendit: Templum ibidem à suo Antecessore *Præposito* *Elvacensi* anno 1679 inceptum & magnis cum sumptibus educum, sed Marte Turcico supremam manum impediante nec absolutum, ultimatè perpolivit: Quot diebus sabbatinis supplicabundus Templum istud adiit: In necessitate particulari anno 1693. mense Majo Gallis *Heidelbergam* occupantibus, Spoliantibus, ac Vulcanico consecrantibus, ad graviora mala antevertenda trinam instituit supplicationem: primam ad Quercum, secundam ad S. *VVolfgangum*, & tertiam ad *B.V. Mariam* in monte venusto, non solum suâ serenissimâ personâ supplicationem condecorante, sed etiam cum alijs altâ voce rosarium recitante.

244:

præstitim
Elvacensis
Thavmaturga.

M

De

248. *Votorum observantissimus.* De statutorum observantia progrediendo ad tria nempe *paupertatem, Castitatem & obedientiam* tanquam substantialia S. Ordinis Teutonici vota, hæc per quotidianam renovationem arctissime cordi impressit, nec non animo incessanter objecit.

249. *Paupertatis.* *Paupertatis* tenacissimus, citra elatam frontem vestitu decente, nequaquam splendente, amictus, omnem inanem fastum pompæque ventosam è sua Aula proscripsit. Et quamvis, quâ *Supremus* Ordinis Teutonici *Magister* polleret potestate, aliis pro testamento conficiendo facultatem impertiendi, ille ab intestato elegit mori, verus Religiosus, nullius penitus rei possessor proprietarius.

247. *Castitatis.* *Castitatem* jam in ætate juvenili, ut memini, tam tenerè adamatam, cautè eam in virili quoque ætate custodivisse, facilè quilibet sibi persuadebit. Gloriabatur de testimonio conscientie, nec non de suspicione malignæ famæ longissimè remotâ, contestatus, sub suo regimine nullum pedem muliebrem pavimentum Residentiæ, à se inhabitatæ, unquam attigisse, cæteroquin occasione urgente affabilis, admodum graciosus: attamen erga delinquentes Veneris alumnos Censor gravis, Judex implacabilis.

248. *Obediens.* Ab *Obedientia* aliis exhibenda ipsemet *Supremus* Ordinis Teutonici *Magister* licèt videretur absolutus, quanta autem comitate altiori potestati obtemperaverit, unicam commemoro iter, quo ab utraque Augustissima *Majestate Casarea* designatus *Caroli II.* Regis sponsæ *Maria Anna*, in *Hispaniam* proficiscentis, Comes itineris, in difficillimam hanc peregrinationem magna cum animi demissione consensit. Ast quàm onerosum istud obsequium ipsi acciderit, per epistolam humanissimam anno 1689 die 9. Decembris scriptam, Reverendissimo *Capitulo Elvacensi* perscripsit, deferendos ad tempus, ne de suo discessu contristarentur consolandò, cùm Ecclesiæ *Elvacensis* defensores, quos nominatim expressit, in sua absentia constituerit, in quibusvis casibus emergentibus ad tuendum instructissimos ac paratissimos. Reticeo plurima alia onera à majori potestate in se suscepta, & quidem graviora, quàm opera à Superioribus strictioris Religionis ex formali obedientia sæpenumero suis subditis Religiosis imposita. Ut adeò obsequiosâ *Ludovicus Antonius* trium votorum substantialium observantiâ Religiosum se probaverit examussim optimum.

249. *Ornatus virtutis religionis.* Quamvis autem trium votorum substantialium Regulariumque statutorum observantia laudabilissima, aliis tamen adhuc virtutum columnis nisi fulciatur, multis casibus & periculis sit obnoxia; idcirco

Ludovi-

Indovicius Antonius sui Ordinis Teutonici ædificium Regulare hujusmodi fulcimentis supra morem firmavit, præcipuè propriæ voluntatis resignatione, seu suæ voluntatis cum Divinâ conformitate: quidquid in rebus humanis triste aut formidabile occurrebat, id omne serena fronte despiciens, hoc unum ingeminabat: *Fiat voluntas Dei*, propter hujus sæculi mala nec interiùs immoderatè turbatus, nec exteriùs minùs decorè contristatus, in cunctis occasionibus voluntati Divinæ deditissimus.

In *Leodiensis* Episcopi electione nec prosperum nec improsperrum eventum concupivit, nulla omnino anxietate excruciatuS, fortunam auspiciatam non advocans, inauspiciatam non respuens, **NUMINIS** benignissimi Providentiæ se unicè committens. Dissipatis eligentium votis placidè compositus, eligentes sibi etiam votis adversantes publico convivio excepit, nec non suæ amicitia securus & certos esse voluit: subjungens, se suo *Competitori* Episcopatum *Leodiensem* primò aggratulaturum, *Româ* jus eidem adjudicante, de concordia binæ serenissimæ Prosapia conservanda solummodò sollicitus, aliàs sicut in his, sic in aliis sive infauStis sive faustis successibus idem persistens, **ALTER EGO CUM DEO.** Ita ipsa Sapientia æterna S. Catharinam Senensem (c) hisce verbis docente: *qui libens voluntatem meam integerrimè exequitur, mihi summè placet, ipse est alter Ego, quia spontè perdidit & abnegavit suam propriam voluntatem, factus mea voluntati conformis.*

Resignationem propriæ voluntatis in Divinam, tanquam perfectæ & tranquillæ vitæ Reginam, ceteris insuper exornavit virtutibus: *Humilitate*, qua neminem læsit, alienum non vendicavit, justa præcepit, omnibus patuit, subditorum emolumenta suis prætulit, aliis, non sibi natus.

Prudentia, qua in rebus agendis nihil temeritate vel perturbatione agitatus egit, sed vires tum personis ac negotiis tractandis circumspiciè comparavit: judicium & subtile examen præmisit: quid expediat in quovis negotio, prævidit: externo respectu humano & mundano seposito, intus res ipsas scrutatus.

Fortitudine, qua nulli officio vel oneri suscepto succubuit: allidentes injuriarum ac molestiarum fluctus elisit: periculis undique imminentibus immotus perstitit: in aliorum commoditatem, incommoditatem perpeffus.

254.
Inditissi-
mus ora-
tionis mem-
oriæ.

Orationis mentalis amantissimus; quot diebus manè ei semi ho-
ram, nisi negotiis obrutus, devotè impendit: vespere flexis super nu-
dam terram genibus conscientiaæv nœvos, an fors commiserit, exami-
navit: semel in anno, abjectâ rerum caducarum sollicitudine, in ab-
dito cordis & corporis recessu sibi soli & DEO vacavit, per octiduana
recollectionis solitudinem, paradiso gavisus.

255.
In Vocali.

In *oratione vocali* assiduus: per matutinas preces quotidianas par-
tim à se compositas, partim aliunde haustas *fortiter & constanter* in-
geniculatus se munivit: sine persolutis consuetis precationibus cubi-
tum nunquam concessit: Interdium nullibi erant publicæ processiones
aut devotiones institutæ, vel Religionis exercitia celebrata, ubi de-
votissimo suarum orationum exemplo aliis non præluxit. Omisso
prolixas precationes (expansis manibus, flexis genibus, ad terram
prostrationibus, lacrymis genas rigantibus) nocte concubia in co-
lum effusas, DEO & *Angelis* contuentibus cognitas.

256.
Memoria-
bile di-
ctum.

Mentalibus & vocalibus precibus junxit *Ludovicus Antonius* pre-
ces armatas, nimirum ciliciorum gestationes, flagellationes, alias-
que corporis mortificationes, planè asperitunas, atque adeò rigidas,
ut verè demonstraverit opere, quod olim protulit ore, nempe *mul-
tissimo Sanctorum in vita tam austerâ perfecisse facta, quæ non imitari
confideres, adiutus ope Divinâ.*

257.
Sanctos
inimicasque
corporis
cognita-
ti one.

Ardua quæque ex fine virtutum aggressus, carnem Spiritui,
Spiritus DEO subiecit: mortificationis cogitationes, affectiones,
voluntates & intentiones secundum *Sanctorum* exempla moderatus.
Hebdomadatim, & hispido seu hirsuto, & ferreo cilicio ter teneros
lumbos circumcinxit; toties flagellorum ictus denudato tergo acerbè
incussit: in solennioribus festis hispidi cilicii setarum, & ferrei cin-
guli cuspidum compunctiones adauxit tortor suæ carnis acerbis-
simus.

258.
Abstinentia.

In sumendis alimentis parcissimus: ob solam necessitatem, vi-
cium reparationem *Diuine* gloriam corpus sustentavit; appetitum ab
iis deliciis, quæ ab aliis appetuntur, cohibuit: diversa vini gene-
ra, & omnia *Apicii* condimenta, omnes voluptates ac sensualitates
pro nihilo duxit, tanquam res homini indignas averſatus: inter lau-
dissimas epulas non raro esuriit: à cibis magis ardentibus quando-
que integro anno abstinuit: sine aliquali abstinentia, divini amoris
sale conditâ à mensa nunquam surrexit: postremis aliquot annis om-
nino non cœnavit, veli tantummodò medicum quid manducavit, frequen-

frequentissimè in solo pane & aqua jejunavit ; quod contempserit
vix non necessaria laudatissimus.

Uno aliquo anno Episcopo indulgente licentiam, in quadragin-
tiali jejunio carnibus vescendi, per integram quadesagesimam sui ^{259.}
Serenissimi *Parentis* mensæ assidens, castros seu honorarius ciborum ^{Hypocritas fugâ.}
distribitor dapes carneas appositæ scitè in partes disseccans, ac inter
compransores convivasque dispartiens, ipse de cibis carneis, etiam
spidissimis, nec bolum gustavit, neque conprandentium advertente,
arque sæpius aquâ coloribus mixtâ pro vino inserviente. (d)

Non minori studio in *chamœunia*, seu in humi cubationibus, ^{260.}
quàm in vigiliis-disciplinis & Jejuniis *Ludovicus Antonius* Sanctorum *Chamœ-*
viam imitatus est : *S. Epbremi* lectuli duritiem (*humæ cubationes ne-
abiciat ; quoniam requies æternam conciliant*) suadentis, admoniti-
onem secutus, mollibus lectuli sui stratis sepositis, nocturnam quie-
tem super durissimam humum frequentissimè capessivit ; lectulo qui-
dem perturbato sibi incubantem Dominum fingente, sed inservi-
entibus à cubiculis Principem suum ei indormientem non persua-
dente.

At exercitiõ-recensitarum-virtutum *Ludovicus Antonius* non conten- ^{261.}
tus in itinere cælesti ad majorem semper perfectionem contendit opti- <sup>In perfecti-
onis viâ.</sup>
mè gnarus illius *S. Bernardi* gnomæ : *ut plurimum qui cresendi de-
siderium amittit, mox decrevit ;* (e) ideoque ad *Sacerdotium summum*
honorum operum, quæ in hominibus consistunt, (f) anhelavit.

Durante *Moguntina* obsidione in amico inter *Siratos* discursu ^{262.}
questio movebatur, quem in scopum collimaret cujuslibet animus, <sup>Sacerdoti-
um cunctis
dignitati-
bus præfere</sup>
pronusque affectus ? isto ad *Militiæ Generalatum*, illo ad *Aulæ*
Mareschallatum, alio ad *Regium*, vel aliud temporale supremum do-
minium aspirante, *Ludovicus Antonius* subintulit, summum suum
desiderium esse *Sacerdotium*, hoc suo manifestato desiderio aliorum
longè superans, suffragante *S. Augustino* ita exclamante : *ô Sacer-*
dos Dei, si aliusudinem cæli contemplaris, alior es !... si omnium
Dominorum sublimitatem, sublimior es ! solo tuo Creatore inferior

M 3

es.

(d) Hæc & pleraque particularia excerpti ex concione funebri, à
R. P. Ernesto Dorm S. J. Düsseldorf die 25. Maji, 1694. ha-
bitâ.

(e) *Ep. 259. ad Fratres de Monte Dei.*

(f) *S. Ignar. epist. 10. ad Smyrn.*

es (g) Desiderium istud, quod *Ludovicus Antonius* cœlitus hausit, multoties per dignioris vitæ viros tentatum fuit, & plura motiva ad infringendum adhibita: sed, quamvis multos sibi inconciliaret, tot tamen oblucentes, solidam mentis stationem non expugnâvere, nec conceptas animi flammâs extinxere, ipse Victor cœli observans, tenax propositi, constans & inconcussus cuncta argumenta ad mutandam voluntatem proposita enervavit, nec non *omnium bonorum quæ in hominibus sunt, apicem, & primam nobilissimamque membrorum Christi Domini* (Sacerdotium) partem elegit. (h) Itaque.

263.
Sacerdos
consecra-
tur.

Anno 1694. die 4. Januarij *Ludovicus Antonius* in Ecclesia Electorali Aulica *Aschaffenburgi* ab *Anselmo Francisco* Archi-Episcopo Moguntino Sacro Sacerdotii ordine initiatur, *Christophoro Rudolpho L. B. a Stadijn* Decano Moguntino assistente, & nobilissima Illustrium utriusque Ordinis Ecclesiastici & secularis personarum coram spectante, nec non fragore tormentorum ter (nimirum sub Sacra Communione, sub Archi-Episcopali Benedictione in missa, & sub Archi-Episcopi ex ætâ solennitatibus ad Sacerdotium aggratulatione) lætùm applaudente.

264.
Primo ad
aræ opo-
ratur.

Eodem anno 1694. sexto protinus die Januarij, in festo *Epiphania* seu trium Regum, in dicta Ecclesia Electorali post hymnum *Veni S. Spiritus* cantando inchoatum, atque inter tympanorum, tubarum, ac æris campani lætos clangores absque vocali musica recitatum incruentum agni immaculati sacrificium DEO admiranda pietate obulit, altedito *Christophoro Rudolpho a Stadijn* Archipresbyterum agente, ac Serenissimo Parente, magna Aula officialium, Procerum, atque altissimæ Nobilitatis multitudine præsentem, nec non curulum machinarum armaturâ ternâ iterum vice (nimirum sub Evangelio, elevatione & benedictione) Festivum affremente.

265.
Admiran-
da devotio
ne Sacrifi-
cas.

Quamvis autem *Ludovicus Antonius* quot hebdomadis unâ vel binâ vice etiam in acie vel itinere constitutus facta exhomologesi sacram Synaxin sumpserit, & quolibet anno solitarius octiduanis exercitiis vacaverit; attamen ante ordinem *Sacerdotalem & Episcopalem*, & ante incruentum Missæ Sacrificium primum integro octiduo recollectioni Spirituali operam dedit: ut esset *Pontifex perfectus, & abque macula cum Domino Deo* (i) ad peccata majore cum sollicitudine indaganda

(g) *Cassianus in Catal. glor. mundi p. 2. confid. 6. ex S. August. de Eccles. dignitatibus.*

(h) *S. Ignatius Mari. in Epist.*

(i) *Dent, 18.*

da, magis intenso cum dolore detestanda & cum perfectiori integritate confutenda, generalem de sua vita confessionem deposuit, atque tanto cum fervore dignitatis Sacerdotalis ac Episcopalis æstimatione octo dierum solitudinem absolvit, ut *Neomyssa* & *Protomyssa* primò Sacris operans; spectatoribus pietatis lacrymas extraxerit; nonnulli publica voce elocuti sunt, neminem oculis arbitrari posse, hujatam *Neomyssam* & *Protomyssam*, quin ad omnem devotionem occulta vi impellatur, Deique cultum pertrahatur.

Posthac Sacerdos quotidie, & sæpè ex devotionis excessu rorantibus lacrymis per holocaustum perfectissimum *Deum honoravit*, *An-* 266.
gelos lasificavit, *Ecclesiam edificavit*, *vivos adjunxit*, *defunctis requiem* Sua meri-
præstet (imò omnia sua merita defunctis per modum suffragii applica- tis appli-
vit) & *se se omnium bonorum participem effecit* (k). Nunc Sacerdotali cat.
& Episcopali dignitate decoratus, *soli illi complacere studuit*, *qui ipsum*
elegit, *ut esset similis puritate* & *justitiâ ac sapientiâ illustrisque virgi-*
nitate. (l).

Interea *Ludovicus Antonius* non erat quasi alter *Polyphemus*; nec 267.
risu facilis, nec dictu affabilis ulli: sed sua comitate, omniumque *Magniæ*
virtutum decore cunctis memoratus in oris. In *Austria* ab Augustissi- matus in
mo Imperatore & Aula Imperatoria intimè amatus. In *Hispania* Re- Austria &
gio honore exceptus: cum *Puente Vedra in Galicia* Gubernator Hispania.
Urbis captivos omnes, in honorem honorandissimi hospitis dimissos,
ante ejus pedes procubuos prospexisset, nomine cunctorum *Hispano-*
rum & ingeniosè & argutè pronunciavit, multos inter præsentis maxi-
morum furtotum reos reperiri, Serenissimum tamen hunc Principem
ac Hospitem surripuisse plura, quia omnium *Hispanorum* corda.

Roma, & per univèrsam *Italiam*, brevi tempore tantam sibi re- 268.
conciliavit benevolentiam, ut *Romanorum* & *Italarum* animi abitura Ab Italis
entem ex *Italia* in *Germaniam* usque officioso amore prosequerentur. Gallis.
Galliarum Regis Legatus considerata *Ludovici Antonii* magnanimitate,
dexteritate ac agendi suavitate publicè edixit, se in univèrso
Romano Imperio inter *Germanos* non invenisse Principem, donis à
DEO acceptis & Principe dignis præstantiorem.

In *Germania inferiore* *Leodis* communi famâ proclamatus est 269.
Princeps absolutissimus. In *Germania Superiore* Princeps Virtuosissimus, Et Germanis,
pacis amantissimus, *justi* & *æqui studiosissimus*, à partium studio om-
nino

(k) *Geyser lib. 4. de imitat. Cbri, cap. 5. in fine.*

(l) *S. Ephrem episc. de Sacerd. tom. 1.*

mino alienus, sui commodi aspernator, alieni assiduus promotor. Ad meum propositum & ad particularia Elvacensia descendendo præter alia enumerata.

270. Anno 1692. Ecclesiæ *Elvacensi* incorporavit *Weydensfeld* feudale bonum, post mortem *Joannis Georgii Weichmans à Schneckenhofen* ab ejus hæredibus 10500. fl. emptum.

271. Anno 1693. die 26. Februarij statuta *pharmacopolii* melioravit & innovavit.

Eodem anno 1693. in Arcis Capella prima vice sepulchrum *Christi* erexit, & juventutis fervorem, cujus n. 230. memini profecutus, certas

272. *Devotiones* præces à suis Proceribus & Officialibus coram Venerabili *Sacramento* persolvendas ordinavit, ex his cuilibet oranti determinatam horam precariam assignandò. Dein feria 6. *Parasceves* pedes processionem comitatus est, nec frigore, nivola, humida & pluviosa tempestate terditus aut impediens.

273. Prætereo sedulam frequentandi sacras conciones solertiam, submisissimam *S.S. Eucharistia* reverentiam, ac innumera devotionis exhibita exempla, tam publica quàm privata, *Elvaci* & ubivis locorum præstita emolumenta, ex adductis facilè deducenda.

274. Unicum addo Zelum ardentissimum, quo Serenissimus Princeps &c. modò *Episcopus* & *Sacerdos* flagrabat erga Episcopatum *Wormaticensem*, à furente Bellona pessumdatum, denuò erigendum: nam Episcopatum hunc incendiis & devastationibus sepultum temporaliter pristino vigori restituere, spiritualiter fidei doctrinà imbui, ædificia diruta ædificare, oppressos subditos elevare, proposuit: in Catholica fide labefactantes suis exhortationibus confortare, invicto animo perseverantes apimare, hæreticis dogmatibus seductos, aut virus fatale regentes, ad viam salutis reducere, & morbos venenatos persanare, decrevit: Evangelii præcepta, ceu Magisteria divina, ædificandi spei fundamenta, corroborandæ fidei firmamenta, fovendi amoris munimenta ipsemet propriâ persona suos Diocesanos docere firmo animo statuit, ut adeo *quidquid ageres, quidquid laqueretur, esset doctrina populi.* (m).

275. Verùm Serenissimus Princeps tot pollens virtutum ornamentis, foris è tot belli periculis, domi è tot fatalibus morbis ereptus, inter festivæ tandem succumbit morti. Nempe

(m) *S. Hieron. epist. ad Fab.*

Es

Et pasci & bello cunctis stat serminis avi. (n) Qui anno 1681. de corporis valetudine naturaliter recuperanda desperatus, voto B. V. *MARIÆ Infirmorum Saluti* nuncupatō de repente die 5. Augusti convalescit, argentea tabula *Neoburgi* ad *Thaymaturgam Desiparam* suspensā collatam opem hodie dum attestante. Qui in Secunda obsidione ante *Budam* globo sclopetario Ianischari iclus, S. *Cruce* globum re-percutiente, evasit illæsus, globo ad pedes cadente. Qui durante obsidione *Moguntina* tormento campestri seu *falcone* petitus, globō percussus, ad terram prostratus, & diu jacens quali mortuus, alacer surrexit, vulnere in corpore nullo apparente. Qui per varios casus, per tot discrimina rerum peregrinatus, mortis victor evasit, nunc

Victor cum victis pariter miscabitur umbris (o) Quare *Ludovicus Antonius* mortem per ægritudinis casum pede proprio ingredientem fortiter & constanter [juxta suum symbolum] excepit: jam ante 5. menses per exercitia octiduana, generalem confessionem, & susceptum sacerdotium, cœu lethi præsagium, se ad eam sanctè disposuit, mortemque se non timere generosa mente ac voce publicè asseruit, à peccatis purgatus, sacris provivus, virtutibus ornatus. die 4. Maij 1694. terris valedicens beatam æternitatem adiit.

Princeps in *vita* sui corporis tortor rigidissimus cupiditatibus intactus, periculis interritus, in mediis tempestatibus placidus, sibi semper constans, erectus, excelsus sui vacuus, DEO plenus, fulgentissimum suæ serenissimæ profapiæ, totiûsque Ordinis Teutonici fidus; à morte jam fulget cœu stella in perpetuas æternitates Nihilofecius

*In superis LUX magna licet nunc splendeat astris,
Non tamen hinc Patria LUCE minore nitet.*

Franciscus Ludovicus Comes Palatinus Rheni, *Bavariæ, Juliz, Præpositus Cliviz & Montium Dux: Veldentiz, Sponheimii, Marchiæ, Raven-* XVII. 1694.
spurgi, ac Mörsiz Comes: Ravensteinii, Freudenthalliz, ac Eulen- 278.
bergæ Dominus, die 16. Julij 1664. Neoburgi in lucem susceptus. *Profapiæ &*
Canonicus *Moguntinus, Olomucensis, & Colonienfis: Supremi Ma-* *dignitati-*
gisterij in *Borussia* Administrator, Magni Teutonici Ordinis per *bus mag-*
maniam & Italianam supremus Magister. Sacræ Cæsareæ Majestatis in *nus.*
Superiore & Inferiore *Silesia* Supremus Capitanus; Episcopus *Wor-*
matien-

(n) *Silvius*

(o) *Propert. 3. 4.*

nino alienus, sui commodi aspernator, alieni assiduus promotor. Ad meum propositum & ad particularia Elvacensia descendendo præter alia enumerata.

270. Anno 1692. Ecclesiæ *Elvacensi* incorporavit *Weydensfeld* feudale bonum, post mortem *Joannis Georgii Weichmans à Schneckenhofen* ab ejus hæredibus 10500. fl. emptum.

271. Anno 1693. die 26. Februarij statuta *pharmacopolii* melioravit & innovavit.

Eodem anno 1693. in Arcis Capella prima vice sepulchrum *Christi* erexit, & juventutis fervorem, cujus n. 230. memini prosecutus, certas

272. preces à suis Proceribus & Officialibus coram Venerabili *Sacramento* persolvendas ordinavit, ex his cuilibet oranti determinatam horam precariam assignandò. Dein feria 6. *Parasceves* pedes processionem comitatus est, nec frigore, nivola, humida & pluviosa tempestate territus aut impediens.

273. Prætereo sedulam frequentandi sacras conciones solertiam, submississimam *S.S. Eucharistia* reverentiam, ac innumera devotionis exhibita exempla, tam publica quàm privata, *Elvaci* & ubivis locorum præstita emolumenta, ex adductis facilè deducenda.

274. Unicum addo Zelum ardentissimum, quo Serenissimus Princeps &c. modò *Episcopus & Sacerdos* flagrabat erga Episcopatum *Wormaticensem*, à furente Bellona pessumdatum, denuò erigendum: nam Episcopatum hunc incendiis & devastationibus sepulchrum temporaliter pristino vigori restituere, spiritualiter fidei doctrinà imbui, ædificia diruta ædificare, oppressos subditos elevare, proposuit: in Catholica fide labefactantes suis exhortationibus confortare, invidio animo perseverantes apimare, hæreticis dogmatibus seductos, aut virum fatale tegentes, ad viam salutis reducere, & morbos venenatos perfanare, decrevit: Evangelii præcepta, seu Magisteria divina, ædificandi spei fundamenta, corroborandæ fidei firmamenta, fovendi amoris munimenta ipsemet propriâ persona suos Diocesanos docere firmo animo statuit, ut adeo *quidquid ageret, quidquid laqueretur, esset doctrina populi.* (m).

275. Verùm Serenissimus Princeps tot pollens virtutum ornamentis, foris è torbelli periculis, domi è tot fatalibus morbis ereptus, intempestivè tandem succumbit mortì. Nempe

(m) *S. Hieron. epist. ad Fab.*

Et

Elpaso & bello cunctis stat terminus avi. (n) Qui anno 1681. de corporis valetudine naturaliter recuperanda desperatus, voto B. V. *MARIÆ Infermorum Saluti* nuncuparò de repente die 5. Augusti convaluit, argentea tabula *Neoburgi* ad *Thavmaturgam Desiparam* suspensâ collatam opem hodie dum attestante. Qui in Secunda obsidione ante *Budam* globo sclopetario Ianitschari ictus, S. *Cruce* globum re-percutiente, evasit illæsus, globo ad pedes cadente. Qui durante obsidione *Moguntina* tormento campestri seu *falcone* petitus, globò percussus, ad terram prostratus, & diu jacens quali mortuus, alacer surrexit, vulnere in corpore nullo apparente. Qui per varios casus, per tot discrimina rerum peregrinatus, mortis victor evasit, nunc

Victor cum victis pariter miscebitur umbris (o) Quare *Ludovicus* 276. *Antonus* mortem per ægritudinis casum pede proprio ingredientem *fortiter & constanter* [juxta suum symbolum] excepit: jam ante 5. menses per exercitia ostidiana, generalem confessionem, & susceptum sacerdotium, ceu lethi præsagium, se ad eam sanctè disposuit, mortemque se non timere generosa mente ac voce publicè asseruit, à peccatis purgatus, sacris provîsus, virtutibus ornatus. die 4. Maij 1694. terris valedicens beatam æternitatem adiit.

Princeps in *vita* sui corporis tortor rigidissimus cupiditatibus in-tactus, periculis interritus, in mediis tempestatibus placidus, sibi semper constans, erectus, excelsus sui vacuus, DEO plenus, fulgentissimum suæ serenissimæ prolapix, totiùsque Ordinis Teutonici fidus; à morte jam fulget ceu stella in perpetuas æternitates Nihiloscìus

*In superis LUX magnalicèt nunc splendeat astris,
Non tamen hinc Patria LUCE minore nitet.*

Franciscus Ludovicus Comes Palatinus Rheni, Bavarix, Julix, *Propositi* *Clivix & Montium Dux*: Veldentix, Sponheimii, Marchix, Raven- *XVII. 1694.* *spurgi, ac Mörsix Comes*: Ravensteinii, Freüdenhallix, ac Eulen- *278.* *bergæ Dominus*, die 16. Julij 1664. *Neoburgi* in lucem susceptus. *Prospiciet* *Canonicus Moguntinus, Olomucensis, & Colonienfis: Supremi Ma-* *dignitati-* *bis mag-* *nus.* *gisterij in Borussia Administrator, Magni Teutonici Ordinis per Ger-* *maniam & Italiam supremus Magister. Sacræ Cæsareæ Majestatis in* *Superiore & Inferiore Silesia Supremus Capitanens; Episcopus Wor-* *matien-*

(n) *Silvius*

(o) *Propert. 3. 4.*

matiensis & Uratislaviensis, Coadjutor Archi-Episcopi Moguntini, *Propositus Eboracensis* die 8. Junii anno 1694.

279.
Palatinus
Electo 9.
Filiorum
Patens.

Habuit *Franciscus Ludovicus* Serenissimum Parentem *Philippum Wilhelmum* Electorem Palatinum die 2. Septembris 1690. (vid. *part. 1. Hierarchia Augusti fol 466.*) mortuum, qui præcellente sapientiâ & scientiâ Germanus *Salomon*, à senio, tot annis & canis venerando, *Nestor* Principum in vivis audit, novemque Filios Principes, non quidem ferie non interruptâ, sicut de altero *Philippo* Electore Palatino *num 155.* memoravi, germit: attamen pariter novem Filios Principes ex Serenissima Conjuge *Elisabethe Amalia Magdalena* Landgravia Hassiæ &c. suscepit, & quidem æquè non interruptâ serie septem sequenti ordine.

1. JOANNEM. WILHELMUM JOSEPHUM IGNATIUM S. R. I. Archi-Dapiferum & Electorem Palatinum, &c. *Düsseldorpii* die 19. Aprilis 1658. natum. Qui die 25. Octobris 1678. Neostadii in Austria nuptiarum solennia primis celebravit cum *Maria Anna Josepha* Austriaca *Ferdinandi III.* Imperatoris & *Eleonora Gonzagæ* Filiâ. Hâc autem die 7. Aprilis 1689. mortem oppetente, ad secunda matrimonii vota transiit, in thorum adsciscens die 22. Aprilis 1691. *Annam Mariam Aloysiam* Medicæam *Cosmi III.* Magni Ducis Heretruriæ Filiam; jam ante has nuptias & adeptum Electoratum torque aurei Velleris die 12. Januarii 1686. Cæsarea manu decoratus, vivat! perennet!

2. WOLFFGANGUM GEORGIUM FRIDERICUM FRANCISCUM natum *Düsseldorpii* die 5. Junii 1659 de natum *Neostadii* in Austria die 3. Junii 1683. Ad Ecclesiasticum vitæ statum destinatus, factus est Canonicus & Chor-Episcopus Colonienfis, Illustris ibidem Capituli ad *S. Gereonem* Decanus: Canonicus Argintenenfis, Hildesheimensis, Paderbornensis, Leodiensis, Monasteriensis, Osnabrugensis, Passaviensis, Tridentinus, Brixinensis, & Uratislaviensis, ubi Episcopus jam tum proclamandus; at ex itinere Italico in Austriam redux, Princeps *Wolfgangus S. Rom. Sedis*, toriusque S. R. I. delictum, & spes summa Parentum

uentum, morte præventus, pro amplissimis Ecclesiasticis dignitatibus terrenis, subito amissibilibus, inamissibilem æternæ gloriæ coronam fuit consecutus.

3. LUDOVICUM ANTONIUM natum *Düsseldorpii* die 9. Junii 1660. nostrum Serenissimum Præpositum Elvacensem supra num. 225. & seqq. laudatum.

4. CAROLUM PHILIPPUM natum *Neoburgi* die 4. Novembris 1661. Cæsareum campi Mareschallum, & Tyroleas Gubernatorem. Qui conjugali vinculo sibi sociavit, *Luisam Charlottam* Radzivilam *Ludovici* Marchionis Brandenburgici viduam die 24. Julii 1688. atque hæc rebus humanis die 25. Martii 1695. exemplâ, matrimonium contraxit cum *Teresia Josephi Caroli* Principis *Lubomirsky* Filia 15. Decemb. 1701. fato suo functâ die 6. Januarii 1712. Cui viduo nunc cuncta Deus sua vota fecundet.

5. ALEXANDRUM SIGISMUNDUM *Neoburgi* die 16. Aprilis 1663. natum, Canonicum Constantiensem, Eystetensem & Monasteriensem, nec non Episcopum Augustanum. *Vid. pars 1. Hierarch. August. cap. 6. class. 4. sect. 13. per tot. fol. 455 & seqq.*

6. FRANCISCUM LUDOVICUM *Neoburgi* die 16. Julii 1664. natum, nostrum Serenissimum Præpositum Elvacensem supra à principio nominatum.

7. FRIDERICUM GUILIELMUM *Düsseldorpii* die 20. Julii 1665. natum, in obsidione Moguntina die 23. Julii 1689. generosâ morte extinctum.

Quamvis memoratis Serenissimis Principibus *Palatino-Neoburgica* Domus quasi malum granatum purpureis ararii sui rubinis rutilaverit, & rutilet, nec non ceu conchylum suos locupletissimos uniones *Neoburgica* cæli rore sæcundâ ex alto parturiverit, gemmam tamen cunctis *ca Domus comparatio.* rubinis nobiliorem, atque unionem præ omni unione infinitis æstimandum protulit, dum *Franciscum Ludovicum* progeniit.

Est hic Serenissimus Princeps perbenignus erga omnes, qua ferè omnibus *Palatinis* peculiaris ac innata virtus est, inquit, *Harndius* *Francisci* *Ludovici* *encomia.* in *Metrop. Salisb. tom. 1. fol. 112.* Omnibus regnandi virtutibus & artibus

artibus penitissimè instructus , propagandæ fidei studiò longè ferventissimus ; pretiosissimum Serenissimæ suæ *Prosapia* ornamentum : atque exemplar & incomparabile decus omnium Principum , nec infirmo meo calamo debitis laudibus efferendum. Ne autem adscitiis famæ laudibus , vel cum palpo , aut affectûs suffragiò scribere videar , adduco duo testimonia , mihi communicata , nullatenus suspecta , utpote unum ex actis Episcopatus *Uratislaviensis* , alterum ex actis Præposituræ *Eloacensis* extractum , utrumque incorruptum , fidelissimum , & authenticum , adeoque aptissimum tenuitatis meæ supplementum , nec non veritatis à me assertæ fulcimentum. Litteræ *Uratislaviensæ* de Reverendissimo ac Serenissimo *Francisco Ludovico* quâ Episcopo *Uratislaviensi* &c. ex Episcopalibus ibidem actis extractæ , verbis immutatis , ita sonant.

2822
Ex actis
Uratislaviensibus,

A tempore feliciter sui inchoati Episcopalis Regiminis , id est ab anno 1683. ad præsentia tempora tantæ , ac tam innumera Pastoralis suæ vigilantia , eura , ac sollicitudinis specimina Capitulo ac universo Clero , tum verò Episcopatui , Diœcesi , ac universo populo sibi concredito dedit , ut nihileorum deesse semper visum fuerit , quæ à Vigilantissimo & Zelotissimo Episcopo , & benignissimo Principe desiderari ulla ratione potuissent : dum enim Pastoralem Ejusdem sollicitudinem , ac indefessam vigilantiam intuemur , Ecclesiasticam disciplinam in Clero , & exactæ Regulæ adamussim usque adeò , ut aliis Episcopatibus pro norma & exemplo servire possit , restitutam , Templorum DEI nitorem ac decorem procuratum , tot Ecclesias tum restauratas , tum ingenti sumptu ex fundamento erectas , tot animarum hæresi infectarum millia ad ovile
CHRI-

CHRISTI reducta , ipsam hæresin tanta cura ac fortitudinæ eo usque repressam ; Regimen Episcopatus Diocæsis in illis, quæ ad contentiosam Jurisdictionem pertinent , spiritualibus ac gratioſis in novam quasi formam redactum , novisque officiis distinctum, tot Hospitalia , Xenodochia, aliâsque domos pias , tum magnificè erectas, ac liberaliter dotatas , tum restitutas , ac novis redditibus auctas: bona Episcopatus non leviter diminuta , ab extraneis possessoribus tum vindicata, tum noviter comparata , tum etiam novis incrementis & accessionibus aucta : Reditus Episcopalis mensæ singulari œconomix studiô mirum in modum amplificatos, Civitates in ordinem redactas , curias Episcopales tum immenso sumptu noviter erectas , tum restitutas , & pro Ducali dignitate magnificè adornatas : universum Episcopatum ac subditos temporali ejusdem Regimini subjectos , bonis legibus , ac Sanctionibus provisos , Privilegiis aliisque accessionibus dotatos , in memoriam revocamus, meritò tot tantâque in *Uratislaviensem* Ecclesiam, Capitulum ac universum Clerum , tum verò Vasallos omnes, ac subditos , à benignissimo ac Zelosissimo *Præsule* collata beneficia meritò recolimus , & pro immortalæ eorundem memoria posteritati recensemus; nam, ut innumera alia prætereamus , multa animarum millia ad ovile Christi reducta : 120. Ecclesiæ ex ma-

nibus Acatolicorum feliciter vindicata, & ortho-
doxa Religioni restituta, quamvis nuper per illam
cum Rege *Suecia* transactionem ex parte rursus ere-
pta: *Ottmachienfis Ecclesia*, 150. & amplius mil-
lium florenorum sumptu ex fundamentis magnifi-
centissimè erecta: *Tenuta Schoriskovicnsis* cum
annexis 8. pagis velut antiquum Episcopatus sui Pa-
trimonium ab oppignoratione liberata: *Curtes a bo-
na Crossensia* & *Grumbergensia* ex manibus vicini
Principis Acatolici non sine ingenti labore ac cu-
ra vindicata, & priori libertati restituta: peractæ
pro recuperatione Ecclesiarum Collegatarum *Bri-
gensis* & *Lignicensis*, in manibus laicis hæcenus con-
stitutarum sumptuosæ Legationes Prædiæ in *Schlevit*
& ... tum pagos *Libenau*, *Gallenau*, & *Krauteurde*.
ære proprio comparata, & Episcopatus incorpor-
rata: Reditus ejusdem per temporum injurias ad-
modum diminuti, accessione 50. & amplius milli-
um florenorum annuè adaucti: *Aula* & *Residentia*
Principalis Nissensis 100. & ultrà millium florenorum
sumptu tum ex fundamento magnificentissimè ædi-
ficata, tum in novam formam egregio splendore
redacta, pomeria & horti egregiè exculti, *Curia*
Uratislavienfis Freywaldensis, & *Joannis Montensis*
restituta, novisque ac sumptuosis ædificiis conde-
corata, *Hospitalia civitatis Nissensis*, quorum fun-
datio-

dationes ac redditus antiqui valdè extenuati fuerant, tum restituta, tum in novum ordinem redacta, ut redditu annuo 10. & amplius millium florenorum pacificè fruantur: pro orphanis A catholicis in orthodoxa Religione educandis domus in Insula S. *Johannis Uratislavia* 50. & amplius mille florenis sumptu ex fundamentis tanta mole, decore & magnificentia erecta, ut Ducalis Palatii speciem præferat, & nihil jam, nisi congruam dotatibnem desideret, in qua constituenda pientissimus Episcopus hucusque laborat. Hæc omnia certè talia sunt & tanta, ut æterna posteritatis encomia non tantum mercantur, sed desiderium totius Episcopatus augeant, conservandi in longævus annos tanti Episcopi & Principis, qui amorem populi, reverentiam Cleri, & omnium admirationem in se meritò convertit. &c. &c.

Hactenus *Uratislavienses*, Litteræ Elvacenses de Reverendissimo ac Serenissimo *Francisco Ludovico* quæ Præposito *Elvacensi* &c. ex actis Elvacensibus extractæ sic se habent.

Ab anno 1694. usque huc tanta Pastoralis vigi-
lantia, & sollicitudinis specimina universo Clero
hujus Ecclesiæ Principalis *Elvacensis*, ac populo suæ
curæ commisso præbuit, ut nihil eorum unquam
defuerit, quæ ab optimo Principe & vigilantissimo
Pastore

281.
Ex actis
Elvacensibus.

Pastore desiderari possunt. Etenim præter singularem illibata vitæ & morum integritatem, Canonicorum frequentiam, & assiduitatem, in choro imminutam, suo Zelo restituit, & auxit. De debitis & ære alieno, quo Ecclesia & Principatus Elvacensis tenebatur, ultrà 45. millia florenorum extinxit, ad reparationem Castri seu Residentiæ, quam propè Civitatem *Elvacensem* quisque *Princeps* & *Præpositus* inhabitare solet, notabili ex parte incendio absumptæ, decem mille florenos circiter impendit: Templum B. MARIÆ Virginis in monte venusto nuncupatum, civitati vicinum, & magna peregrinantium copia frequentatum notabili sumptu, tum reparavit, tum exornavit: bona & redditus annuos *Præposituræ* comparatis noviter prædiis liberaliter auxit, insuper *Præposituram* contra plures, & potentes hæreticos vicinos, nec non contra insolentiam militum, calamitoso hoc belli tempore hîc transeuntium, strenuè defendit, & vel solo nomine suæ protectionis sæpius impedivit, quæ omnia & plura alia Clementissimi *Principis* beneficia Ecclesiæ collata Regimen Ejus tam laudabile reddiderunt, ut ea recensere publicè mereatur. &c. Hucusque litteræ Elvacenses.

Quæ litteræ, sicut priores *Uratisslavianenses* publicè probant Serenissimi *Francisci Ludovici* regnandi virtutes & artes, in Ecclesiam merita, in pauperes & orphanos munificentiam, in exterminandis Aca-

tholi-

holicorum dogmatibus indefessum peccatis studium; atque in reducendis ad ovile Christi oviculis ardens Religionis desiderium. Insuper clare demonstrant, Serenissimum *Franciscum Ludovicum*, (ut antè insuavi) esse pretiosissimum suæ Serenissimæ Prosapie ornamentum, omniumque *Principum* exemplar & archetypum, nec non universæ Ecclesiæ sacrique Imperii Romani sidus fulgentissimum; quod, æ ærumnarum noctis vel eclipsis velo nunquam obducatur, aut occiduis adversitatum undis involvatur: sed nitidissimâ suâ luce ferales incommodorum tenebras dispellat, adepta suo Serenissimæ sapientiz calore commoda constanter foveat, virtutum splendore in universo Romano Imperio quàm diutissime fulgeat, imò sine occasu luceat, impensissimè apprecor, idque divinissimum *Lumen* de *Lumine* illuminans omnem hominem, atque illustrans omne sidus humanum, humillima devotione obsecro & obtestor.

ANNOTATIO

Ad Principalem & Exemptam Ecclesiam Elvacensem.

Commemoravi suprâ *num. 136.* quod *Udalrico de Hisingen* Principis *Elvacensis* & exemptæ Ecclesiæ *Elvacensis* Summum Custodem agente, *Elvacensis* in renovatione hujatis Ecclesiæ 16. Sacra corpora fuerint inventa, *um Sanctorum Reliquia.* eaque cum aliis SS. Reliquiis quovis triennio in festo S. Galli ostensa. Verumtamen hac ætate tot SS. Corpora saltem integra haud amplius extare (imò nec extitisse) conjicitur ex inventione & translatione SS. Reliquiarum *num. 63. 136. & 213.* recensita. Nihilominus, si non integra tot corpora, saltem illorum partes præcipuæ aut notabiles hic loci devotè coluntur, quorum festivitates cum anniversariis Ecclesiæ encœniis, die 3. Octobris recurrentibus per annum solenniter peraguntur.

Itaque in Ecclesia *Elvacensis Principali* Principalis Patronus die 28. Junii veneratur S. *Vitus* Martyr. Mense Januario die 17. honorantur cum octava SS. *Spensippus*, *Elenippus* & *Melenippus* apud *Lingo.* *Et festi-*

Lingonas uno partu editi, ideirò *Tergemini* appellati, sub *Marco Aurelio* Imperatore martyrio, ætatis anno vigesimo quinto coronati, atque cum corporibus SS. *Leonilla* (ipsorum *Avia*) *Junilla*, *Neonis*, *Turbonis*, ac nonnullis reliquis S. *Desiderii* è *Lingonum* civitate per B. *Hariolphum* & Fratrem ejus *Erlolphum* in Ecclesiam Principalem *Elvacensem* transportati. Eodem die 17. Januarii SS. Natalitia *Leonilla*, *Junilla*, *Neonis* ac *Turbonis* conjunguntur cum Natalitiis *Tergeminorum*. Mense Aprili die 20. SS. *Sulpitius* & *Servilianus* sponsi *Theodora* & *Euphrosyna* Virginum prædicatione & miraculis B. *Domitilla* ad fidem conversi, sub *Traiano* Imperatore ab *Aniano* urbis Præfecto decollati, festiva solum officio celebrantur, festivitæ octiduana in diem 23. Maji translata. Mense Majo die 7. SS. *Domitilla*, *Euphrosyna* & *Theodora* Virgines & Martyres *Tarracine* in campania sub persecutione *Diocletiani* in cubiculo inclusa, & incenso cubiculo combustæ sub situ duplici II. Classis honorantur, atque sub hoc ritu eodem mense Majo die 10. SS. *Quareus* & *Quintus* Martyres venerantur. Eodem mense Majo die 13. SS. *Sulpitius* & *Servilianus* Martyrum, cum commemoratione S. *Desiderii* Episcopi & Martyris, translationis memoria, festivitæ octiduana recolitur, nec non die 14. Maji festam S. *Bonifacii* Martyris sub ritu duplici 2. classis peragitur, mense Novembri die 3. octidui honores persolvuntur S. *Benigno* Presbytero, à S. *Polycarpo* in *Galliam* ad prædicandum Evangelium misso, qui *Tergeminos* Fratres, eorum sodales, aliosque idolorum cultores ad Castra Christiana traduxit, atque ex atrocissimis variis tormentis ab Angelo ereptus, ab eo etiam pane cœlesti passus, tandem sub *Marco Aurelio* Imperatore lancea fuit transfixus: denique *Hariolphi* & *Erlolphi* operâ *Elvacum* translatus. Sanctorum hæc recensitorum SS. Corpora, vel aliorum præcipue Reliquiæ cum aliis num. 63. 136 & 216. nominatim enarratis in Principali Ecclesia *Elvacensi* venerationi exponuntur, ut sint stella luctus simul & medicina colentium. (p) Civitatis muri & munimentum: (q)

286. Reticenda hic non est consuetudo, notatu digna, *Elvac* ab *Timinandi* immemoriali tempore jam observata, quod quater in anno nimirum consuetudo in profestis & festis *Tergeminorum* die 17. Januarii, *Encaniorum* die 3. Octobris SS. *Sulpitii* & *Serviliani* Martyrum die 23. Maji, &

Viti

(p) S. Paulin Natal. XI.

(q) Evagr. lib. 1. histor. Eccles. cap. 13.

Id : 5. Junii quadrantem horæ campana maxima sonitu continuo pulsatur , eodem in profectis horâ duodecimâ meridiana ad solennia nundinarum indicanda : in festis autem media octava ad auditores convocandos pro Sacra Concione percipienda. Juxta prædictum Campanæ maximæ pulsus cum alia campana , æquæ magna , interruptè tinnitur , more , quo ære incendiario populus ad incendia domanda excitatur , & hoc in memoriam sonitus campanarum ab *Harialpho* sopore depresso , ac in silva pernoctante, tribus interruptis vicibus auditū , in valle , qua primitus ipsum Cœnobium , nunc autem Ecclesia Parochialis extructa visitur. Vid. n. 13.

Ex his quatuor prædictis nundinis famosæ sunt hyemales (*Pal* 287. *te Marph*) nundinæ ad diem 17. Januarii determinatæ , in quibus ad forum equarium plerisque annis ultra mille equi adducuntur *Es nus-*
vendendi. Inter alios nundinatores plures quàm trecenti lucripetæ advolant Judæi , vel vendentes , vel ementes , aut , si mavelis , scenerantes & fraudantes , amore & more solito.

CAPUT V.

De Inclyti Equestris Ordinis Teutonici Commendis.

288.
Ordinis
Teutonici
origo re-
nota.

ORDO EQUESTRIS TEUTONICUS ab *Hospitali*, in ipsa Urbe *Hierosolymitana* extructo, nec non ab adjecto Oratorio, *S. Mariæ* Virgini dedicatò, suam originem trahit; unde *Ordo Hospitalis S. Mariæ Hierosolymitana* appellatur. Nam *Godefrido Bullio* annò 1099. *Hierosolymam* expughante, cum plurimi *Teuiones* *Syriacæ* linguæ nescii, in *Palestinam*, sacra loca invisuri, proficiscerentur, quidam prædices & devotus *Tento* fervore peregrinantium permotus, in usum piorum hospitiû popularium de suis & suæ conjugis facultatibus *Hospitali* unâ *Oratorium*, *B. V. Mariæ* sacrum, excitavit. Plurimis postea *Teutonibus Hierosolymam* properantibus, multi ex eis, etiam Nobilissimi, sæculo renunciantes, se, suaque DEO, *B. V. Mariæ* & *Hospitali* devoverunt.

289.
S. Georgii
præstanti-
bus assistit.

Ast lapsu temporis animosiores *Hospitalarii*, aliquibus pro pe- regrinorum & infirmorum cura in *Hospitali* relictis, contra infideles arma sumpserunt, tanta quidem animositate ac felicitate, ut anno 1190. quibusdam aliis conjuncti, solum sexcenti viri *Christiani*, quadraginta millia *Turcarum* profligârint, *S. Georgii* (unde *Equestris Ordo Teutonicus* post *Desiparam Virginem S. Georgium* tanquam præcipuum suum Patronum & Tutelarem veneratur) sacra Cruce signatò, ac nonnullis aliis viris, vestitu albo indutis, in aëre apparen- tibus.

290.
Ordinis
Teutonici
origo pro-
ximior.

Quamvis verò *Ordo Teutonicus* suam trahat originem à dicto *Hospitali* & *Oratorio Hierosolymitano*; hunc tamen ipsum Ordinem instituendi proximiorè occasionem præbuit *Charitas Teutonum*, potissimè *Bremensium* & *Lubecensium*, qui militibus vulneratis, dissenteria vel aliis morbis laborantibus, & ex obsidione *Ptolemaidana* seu *Aconiam* [*Acon* est Urbs *Palestina*, nunc *Acca* *Turcis*, *Arca* *Gallis*, *Arca*

[*Aræ Italici dicta*] Hierosolymam revertentibus in jam dicto Hospitalli maxima cum charitate inserviebant: *Fridericus* enim Sueviæ Dux [locò *Friderici I.* Imperatoris anno 1190. die 10. Junii in fluvio *Serra*, aliis *Cydnæ* amne, submersi] exercitus Germanorum Imperator visâ hæc *Teutonum* ægris militibus inservientium Charitate, amore proximi accensus, Nobiles Equites *Teutones*, ex obsidione *Ptolemaidæ* superstites, ad *Ordinem* pro peregrinantibus *Hierosolymitanis*, & militibus, Regiones Christianas contra infideles defendentibus, inchoandum, induxit, ac per suum Fratrem *Henricum VI.* Imperatorem apud *Calestinum III.* Papam Ordinis confirmationem secundum Regulam *S. Augustini* impetravit, nec non pro *S. Ordinem* professis nomen *Fratrum domus Teutonice Hospitalis S. Mariæ Hierosolymitane Ordinis* anno 1191. die 13. Februarii obtinuit,

Primus Ordinis Teutonici Magister *Henricus à Walpott* [obiit 1200.] à *Calestino III.* pro se & suis Fratribus in tesseram accepit *Ordinis* Crucem nigram cum campo argenteo. Deinceps *Joannes Rex Hierosolymitanus* auream superaddidit. *Fridericus II. Imperator* Aquilam *Teutonici insignia* nigram Imperii in campo aureo medio, & honoratori Crucis locò imponendam concessit. Demum *Ludovicus IX.* Rex Galliarum à bello sacro redux, crucis aureæ extremitates quatuor liliis auxit, atque exornavit.

Ad ipsam *Ordinem Teutonicum* nemini patet accessus, nisi *Nobili genere* prognato, quique fidem suæ prosapiæ tam paternæ quam *292.* maternæ *sedecim progenitorum* legitimâ demonstratione fecerit, atque *Es ejus Nobilitas.* licet Romanæ Religionis ratio potissimum habeatur, attamen nec Augustanam Confessionem profitentes imò nec Calvini dogmata sequentes, planè excluduntur, sed ad nonnullas in utraque *Saxonia, Thuringia & Hassia* Commendas admittuntur. Ita *Imhoff in notitia Sac. Rom. Imp. lib. 3. cap. 2.* Ubi etiam leguntur *Commendatarum* Prosapiæ, Commendatarum *Balliviarum Franconicarum* prærogativæ, Equitum requisita, ceremoniæ in Equitum creatione, &c. In nostra *Diocesi Augustana Ordinis Teutonici* quatuor reperiuntur *Commenda*, de quibus in sequentibus quatuor Sectionibus.

SECTIO I.

Commendæ Aichach & Plommen-
shall.

293. *Aichach & Plommen-
marshall
Commenda
erant olim
unita.* Quamvis nostris temporibus Commendæ titulus *Aichach* haud am-
plius audiatur, quia tamen *Aichach & Plommenhall* Commen-
dæ erant *Ordinis Teutonici* unitæ ut *Plommenhallensis* describatur,
Aichachensis prætereunda non est. Itaque anno 1240. ab Equestri Or-
dine Teutonico domum *Aichach* fuisse possessam, antiquissima do-
cumenta liquidò perhibent. De Fundatore ex documentis non
constat; videntur autem primitus unica & sola domus cum Parochia
Aichachensis Commendatoribus hujatis Equestris Ordinis attributa, &
primum successu temporis coloni variæque bona aut emptionis aut
donationis titulo acquisita.

294. *Aichach
erat Com-
menda jam
ante an-
num 1240.* Verùm Equestrem *Ordinem Teutonicum* possedisse Commendam
Aichach ante annum 1240. deduco ex donatione templi *Deipara Vir-
ginis* in superiori *Wittelsbach*, ante prænotatum annum 1240. præ-
menda jam dicto *Ordini* facta: nam ex Annalibus *Aventini fol. 661.* refert *Hun-
dinus in Metrop. Salisburg. tom. 3. verbo Plumental-mibi. fol. 112.* quòd
Ludovicus Bavariz Dux, *Otonis Wittelsbachii Junioris* (qui *Philip-
pum II* Imperatorem *Bamberga* die 22. Julii 1208. interfecerat)
Patruelis sui Regiam, ac incunabula *Majorum* suorum, funditus
everterit, ac ex amplissimo Arcis ædificio templum ad honorem *Dei-
para Virginis* extructum *Teutonico Ordini* tradiderit, ceteris lapidibus
Aichach deductis, atque ad condendam Urbem, ac muro cingen-
dam aptatis. Ita ferè *Hundius c. 1. Ertel in Atlante Bavarico p.
1. fol. 35.*

295. *B. V. Ma-
ria tem-
plum in
Wittel-
sbach.* Fuit præfatus *Ludovicus* *Otonis Magni Wittelsbachii Filius*, à
Fridérico II. Imperatore Comes Palatinus, anno 1215. creatus, ac Kel-
hemii die 16. Septembris anno 1221. interemptus. *Vid. p. 1. cap. 6.
class. 3. §. 9 fol. 238.* Ex cujus *Deipara Virginis* donatione templi, &
donatoris morte, manifestè apparet, *Ordinem Teutonicum* obtinuisse
Commendam *Aichach* ante annum 1240. licèt ex publicarum actio-
num instrumentis, aut coëvorum codicibus nec *Fundator*, nec primus
Commendator, nec determinatus foundationis annus eruendus.

Ceterùm

Ceterum visitur nostra adhuc ætate templum istud, anno 1702. 296.
 à Domino *Joanne Seidle* SS. Theologiæ Licentiatò Aichachensi Pa- *Ampliatum*
 rocho, & Ruralis Capituli Decano renovatum, ac novâ arâ princi- *& exornat-*
 pe exornatum : attamen ob confluentem devoti populi multitudinem *tur.*
 jam anno 1418. fuisse ampliatum, sequentes exhibent litteræ pro col-
 ligenda eleëmofyna expeditæ,

Joannes Freyberger Decanus in Pfaffenhoven, nec non
 Reverendissimi in Christo Patris Domini, Domini An-
 selmi Dei & Apostolicæ Sedis gratia electi & confirma-
 ti August. Vicar. & Officialis in spiritualibus Genera-
 lis.

*Universis & singulis Abbatibus, Prioribus, Præpositis, De-
 canis, Camerariis, Ecclesiarumque Regularium Rectoribus, Vi-
 caris perpetuis, aut eorum loca tenentibus, per Civitatem &
 Diœcesin Augustanam ubique constitutis, ad quos præsentem per-
 venerint, salutem in Domino sempiternam.*

*Quoniam, ut ait Apostolus: omnes stabimus ante tribunal
 Christi, singuli recepturi, prout gessimus in corpore sive bonum
 sive malum, & quid per bona opera seminamus in terris, per
 retributionem in ædem metemus in cælestibus. Cum igitur Ec-
 clesia Beatissima DEI Genitricis MARIE in VVittelsbach præpter
 multitudinem populi ad eam confluentis nimis arcta fuerit, &
 de eleëmofyna Christi fidelium per Patronos suos in structura no-
 viter est ampliata, non tamen totaliter completa. Hortamur
 igitur vos in Christo, & nihilominus in virtute sancta Obedien-
 tia firmiter præcipiendo mandamus, tunc nuncios dictæ Ecclesia,
 cum ad vos pervenerint, benignè recipiatis, & pro colligen-
 diæ eleëmofynis in Cancellis vestris coram plebe vestra piè promo-
 veatis, salario vestro competenti semper salvo, ut à Stella ma-
 riæ & ab Advocata, peccatorum Refugio, deduci in viam æ-
 ternam desideratis, certificantes CHRISTI fideles de multorum
 Archi-Episcoporum & Episcoporum indulgentiis dictæ Eccle-
 siæ de præsentibus usque ad festum Purificationis, & deinde per*

annuo

unum annum completum, & non amplius valituris. Datum in Aichach sexta die Decembris anno Domini Millesimo quadringentesimo decimo octavo, nostro sigillo proprio, quo in officiis nostris memoratis utimur, presentibus appendimus.

297. Ex hisce litteris circularibus seu paræneticis deduco, pro Ecclesia Wittelsbachensi amplianda, nec non pro devotione erga Deiparam Virginem propagandam, eleemosynas tam in Saxonia quam in Bavaria fuisse collectas. Insuper adverto, *Anselmum de Nenningen* Episcopum Augustanum potestatem exercuisse Episcopalem sub turbatissimo Diocesis Augustanæ statu, Augustanis civibus *Fridericum de Grafenegg* Abbatem *Sapardinenfis* Monasterii in *Ungaria* in Episcopum Augustanum à Cæsare postulantibus, & pro eo contra memoratum *Anselmum de Nenningen* à summo Pontifice confirmationem impetrantibus. *Vid. p. 1. Hierarch. August. cap. 6. fol. 74. & seqq.*

298. Anno 1321. *Ludovicus IV.* Imperator dedit Fratribus hujus *Aichachensis* Sedis propter fidelia servitia & laborem in jungenda civitatis fossa, eam partem fossæ, quæ aream & domum suam circuit, permittens illis ibi portam facere versus *Alexertshausen*, eamque meliori modo custodire, ubi hodie sunt granaria & Principum & Scholæ Universitatis *Ingolstadiensis*. Ita verbotenus *Hundius c. l. & Ertelius c. l. fol. 113.* Hæc de Commenda Aichach, nunc ad Commendam *Plommenthall*.

299. Anno 1253. *Plommenthall* à *Ludovico Severo* & *Henrico* Ducibus *Bavariæ*, horum Marschallus *Berchtoldus* à *Schildberg* pro congiario accipere meruit, qui propediem posteriore anno nim. 1254 idem *Plommenthall* cum colonis, cunctisque attinentiis ac libertarum privilegiiis titulo donationis in Equestrem Ordinem Teutonicum transiit. Unde, (ut ait *Hundius in Metrop. Salisburg c. l.*) rectè altare Chori sequentes leguntur rythmi.

Berchtoldt Graff von Schildberg war ich genandt
Der teutsch Orden war mir in solcher Ehrwürdigkeit be-
fant/
Das ich ihnen das Hauß mit etlichen zugehörigen thet
geben
Gott verleih mir und uns allen das ewige Leben.
Amen.

Rythmi

Rythmi primùm recitati in Eccleſia *Plommenthallenſi* hodie dum haud ampliùs extant , vel per temporum injurias , vel anno 1614. per Eccleſiæ inſtaurationem aboliti. *Handius c. l.* inquit , nullum ſe invenire *Berchtoldum Comitem* , ſed bene *Berchtoldum Marſchalcum* de Schilperg , Marſchalarùs officio functum apud Bavariz Ducem *Ludovicum Ludovici* Imperatoris Parentem anno 1262. Aſt, quidquid ſit de hoc , an *Berchtoldus* Comes de Schilperg perſonâ & nomine conveniat cum Marſchalco Bavariz Ducis *Ludovici* , vel non conveniat , ſaltem rythmi antè adducti designant *Berchtoldum* Comitem de *Schilperg* domùs Teutonicæ in *Plommenthall* Fundatorem.

Handius citatus Author clafficus , domeſticus , & magni æſtimandus in *Meſtop. Salisburg. cit. fol. 112.* ſcribit ex Avantino , quod anno 1350. *Plumental* & *Aicha* duæ fuerint diſtinctæ domus , ac Commendaturæ Ordinis Teutonicæ ab uno *Magiſtro* gubernatæ : atque hoc certum aſſerit *Ertelius in Atlante Bavarico* editionis Bavaricæ p. 1. fol. 35. At *Hiſtoriographos* etiam præſtantiffimos ab hiſtoricæ veritatis tramite nonnunquam deviare , ſequens oſtendit Diploma anno 1296. *Elvaſi* impertitum.

300.

Plommenthall fuiſſe Commendam ab *Aichach* dependentem.

Nos Rudolphus Dei gratia Comes Palatinus Rheni , Dux Bavariz , notum facimus præſentium inſpecturis univerſis , quòd , cum Religioni favor multus & benevolentia debeatur viris Religioſis , Fratri *Ditrico* Commendatori & univerſitati Fratrum Ordinis Teutonicarum domorum in *Aichach* & *Plommenthall* , quarum una dependet ab altera , ut liberius & quietius Domino valeant ſamulari pro ſe & ſucceſſoribus ſuis , in anima noſtra & progenitorum noſtrorum remedium , & contemplatione ejusdem Commendatoris , qui ſe nobis ſemper promptum exhibuit & devotum , ut devotioni ſua in aliquo concurramus , ex gratia & munificentia ſpeciali in perpetuum conceſſimus , & concedimus , ut ipſi Fratres homines , ſive eis , ſive quibuſcunque aliis attineant , bona eorum ubicunque in Domino ſita excolentes , ſive in eis habentes manſionem continuam , ex quibuſcunque culpis plenam poteſtatem habeant iudicandi , exceptis furto , homicidio , & oppreſſione mulierum , qua *Notuſſe* vulgò dicitur , quando cum illis ad mortem fuerit proceden-

301.

Diploma Rudolphi Ducis Bavariz præbans.

cedendum, nec aliquis Judicum nostrorum, praterquam in tribus premissis articulis ad bona delinquentium mittat manus, ut ad ipsos homines judicandos, hujus rei testes sunt vir honorabilis, dilectus familiaris noster Conradus Decanus Ratisbonensis Ecclesia, dilecti fideles nostri Conradus de Wildenrode Marschalcus noster, Englschalcus Filius suus, Conradus de Haldeneckh, Conradus de Eglingen, Henricus de Eifolsriede, Ditricus de Aickoldinge, Henricus de Hochenvels, Ludovicus Pincerna de Arve, Ulricus Judmannus, Conradus de Sachsenhausen, Gothardus de Curia, & complures alii fide digni, in cuius rei testimonium presentes damus nostri sigilli robore communitas. Datum in Elruwang anno Domini millesimo, ducentesimo, nonagesimo sexto quarto nonas Julii.

Diploma istud perspicue docet, Commendas Aichach & Plommenthall ante annum 1350. (cur non ab origine Foundationis Plommenthallensis?) non fuisse distinctas, sed unitas, unamque dependisse ab altera. Refuto insuper Aventini, Hundii & Erselii opinionem per aliud diploma anno 1307. emanatum, quod ita sonat.

302.
Es Dipl.
ma Rudol-
phi ac Lu-
dovici Du-
cum Ba-
varia.

Wür Rudolph und Ludwig von Gottes Gnaden Pfalzgrafen bey dem Heine/und Herzogen zue Bayern/thuen kund allen den / die disen Brief ansehend und hörend lesen.

Wan man geistlicher Ordnung das schuldig ist / das man ihr durch Gott güetlich und genädiglich thue / haben wir den geistlichen leithen Brüeder Dietrichen dem Commenthür und der gemein der Brüeder des teutschen Ordens / der Häuser zue Aichach

Aichach und zue Plommenthall / der eins zue dem
 andern gehöret / daß auch sie desto freylicher und
 ruhelicher unseren Herren gedienen mögen / für sich
 und ihr nachkommen zue hüffe / und zue trost / un-
 ser / und unser fordern seele / und durch desselbigen
 Brueder Dietrichs treuen Dienstes willen / den er
 uns her / und unserm Vattern / deme Gott gena-
 de / mit treuen gethan hat / und noch thuen mag /
 und sonst von besondern genaden ewiglichen ver-
 lichen / und verleichen / das dieselbe Brüeder und
 ihr nachkommen für haß über ihr leithe / die auf
 ihren guette sitzen und Wohnung haben sie seyn ihr
 oder nicht / und bauen ihr gueth / oder wohnen
 sonst auf ihren gueth / wa es in unserm Lande
 und Gerichte leith / mit Hause und mit allerley
 Bohnunge / vollen gewalt zue richten haben / umb
 die Sache / ohn umb die drey Sache / die an das
 Leben gehend / das ist umb Diebe / Todtschläge
 und Mordtunfffe / und soll auch kein unser Ambtmann
 und Richter umb kein ander Sache / oder schul-
 de / dan umb die drey Sache / die vorgeanthen seind /
 an deren gueth die missethunt sein Hand lassen / o-
 der sich keines gueths underwinden / und nicht rich-
 ten / der vorgeanthen Brüeder leith und gueth /
 ohn als vorgeschriben stehet. Diser sachen seind
 Zeugen Heinrich der Probst von Illmünster un-

ser. Obrister schreiber / Heinrich von Seuelb der
Edelmann Hatmar von Laber / Heinrich von Eh-
renuels / Berthold von Kehlringen / Albrecht der
Judmann unser Obrist-Marschall / Heinrich von
Muer / Hardmann von Hausen / und Weichmann
Ereswenner unser Bixthumb / und ander Erbare
leith vil / und genueg ; darüber zue urkhunde geben
wir disen Brieff mit unserem Insigel versigleten /
und ist der geben zue Nurenberg / da man zahlt von
Christes Geburth drey zehenhundert Jahr und den
sibenden Jahr an Sanct Matthias Tag / der ain jndt
pothe ist.

Manet igitur contra *Hundium & Ertelium* fixum, firmum, hoc
non per diplomata confirmatum, Commendam *Plommenthall* nun-
quam fuisse ab *Aichach* distinctam, sed huic à primæva sui fundatione
unitam.

303. Præterea novum errorem commisit *Nova Historico-Topographica*
Aichach descriptio Germanica Electoratus & Ducatus superioris ac inferioris Ba-
varia, Monachii anno 1701. edita p. 1. fol. 31. asserendū, Commendam
Commenda non fuit
commuta-
ta pro pago
Bernbach.
Aichach pro pago *Bernbach* esse commutatam, authenticis tabulis præ-
fatus aliter nos instruente, è quibus habetur, quod anno 1315. Ka-
nigunda de *Bernbach* suum hunc pagum cum aliquot subditis *Ordini*
Teutonico per legatum impertiverit, *Ludovico* Rege legatum confir-
mante. Bona reliqua sambr dem Rürdensaz / zebenden und Ebe-
hastte zue *Berenbach* à *Margaretha* Abbatissa in *Monheim* Diocesis
Eysfettensis cõempta fuerunt, attestantibus fideissimis emptionis litteris
anno 1482, datis.

304. De separatione autem domus *Aichach* à Commenda *Plommen-*
Aichach *thall* ista est vera relatio, ex originalibus litteris anno 1384. Domi-
Commenda
da permuta-
tatur.
cæ ante *S. Galli* festum expeditis ; nimirum quod præfata *Aichachen-*
sis Commenda seu Parochia domus cum Ducibus *Stephano*, *Friderico* &
Joanne pro ambabus Parochiis *Kohrnfels* & *Weyhering* per-
mutata sit, una cum extensione omnium jurium privilegiorum & im-
munita-

munitatum (quibus *Ordo Teutonicus* antehac in sua *Aichachensi* Commenda fruebatur) ad omnes habitationes & domos acquisitas, vel imposterum acquirendas.

Peraetâ hujusmodi permutatione DD. *Commendatores* residentiam suam ex *Aichach* transferebant in *Plommenthall*, ubi nostris etiam temporibus resident , gaudentque exemptionibus & immunitatibus , partim in duobus diplomatibus recensitis , partim aliis multifariis ab Imperatoribus, Regibus & Ducibus obrentis.

305.
Aichach
Commendatorum
residentia
transfertur.

CATALOGUS.

Commendatorum in *Aichach & Plommenthall* talis repertus est.

306.
Aichach
Commendatorum
Catalogus.

Anno	
1254.	Dietrich.
1282.	Berchtram.
1320.	Conrad von Gundelsingen.
1330.	Heinrich der Grill.
1341.	Heinrich der Wildberand.
1349.	Conrad Schauerstein.
1350.	Albrecht von Balledorff.
1355.	Stephan von Absperg.
1365.	Hermann der Kuchenmeister von Mortenburg.
1378.	Marquardt Zollner von Rottenstein.
1385.	Johann von Gundelsheimb.
1390.	Wilhelm von Seggendorff.
1396.	Wolffram von Egloffstein.
1416.	Beringer von Aichelzheimb.
1436.	Heinrich Rhittler.
1441.	Wilhelm von Wissen.
1449.	Arnold von Hirschberg.
1449.	Hartung von Egloffstein.

CATALOGUS.

307. **Commendatorum, qui aſſumpſerunt**
Plommen
thal Com-
mendato-
rum Cata-
logus.
 ſolummodò titulum Commendatoris in
Plommenthal, talis extat.

	Anno
Wilhelm von Werdenau.	1451.
Heinrich von Gumpenberg.	1459.
Reinhardt von Neuberg.	1475.
Berchtold von Sachſenheimb.	1483.
Burkhardt von Seggendorff.	1497.
Johann Adelmann.	1497.
Friderich Sturmſeder.	1527.
Eberhard von Ehenigen.	1537.
Alexius Diemer.	1539.
Georg von Rhodringen.	1541.
Johann von Ehenigen.	1551.
Bernhardt von Schallbach.	1553.
Johann von Leonradt.	1558.
Hanns Wilhelm Notthafft von Hohenburg.	1560.
Bachhen von Boenen.	1564.
Heinrich von Bobenhausen.	1566.
Hanns von Blaſſenberg.	1567.
David von Waſen.	1572.
Philipp von Mauchenheimb genant Bechtolzhuimb.	1580.
Johann von Hord.	1593.
Johann Valentin von Trohe.	1596.
Johann Conrad Schuzbehr genant Milchling.	1601.
Johann Melchior Keller von Schkaiſheimb.	1604.
Hanns Caſpar von Flachſland.	1605.
Hanns Ulrich Edlerherr auf Raittenau.	1609.
Gebhardt von Nenningen.	1622.
	Caſpar

Caspar Moriz von Thüruheimb.	Anno
Ulrich Freyherr von Wolkhenstein auf Rodeneckh.	1625.
Johann Bernhardt von Meternich	1629.
Johann Philipp Jacob von Kaltenthall.	1638.
Conrad Rudolph von Haunspurg.	1659.
Nicolaus von Sparr.	1669.
Friderich von der Assenburg.	1670.
Philipp Heinrich von und zue Andlau.	1676.
Damian Friderich von Stain Hallenfels.	1685.
Franz Joseph Freyherr von Reinach.	1688.
Georg Adolph von Speth Freyherr von Schülzberg.	1697.
Johann Philipp Freyherr von Hoheneckh.	1707.
	1708.

ANNOTATIO.

IN Ecclesia *Plommenthallensi*, *B. V. Maria* dedicatâ, Encœnia celebrantur Dominicâ festum *S. Galli* antecedente. Prope Plommenthallensem adem insignis in monticulo extructa stat Capella, *S. Georgii* Martyri consecrata, ejus anniversariâ dedicationis die in ipso solenni *S. Georgii* festo recurrente. 308. S. Georgii Capella.

Pertinet ad Commendam *Plommenthall* Ecclesia *B. V. Maria* in *Klingen*, quadrante horâ *Plommenthall* distans. Ubi in Fraternitatem *S. Josephi* Fratres & Sorores recipiuntur, nec non Ecclesiæ encœnia Dominicâ, festum *S. Udalrici* Episcopi & totius Augustanæ Diocesis Patroni primarij subsequente, peraguntur. R. D. Parochus in *Plommenthall* residens, utrique Ecclesiæ & *Plommenthallensi* & *Klingensi* præsidet, vicibusque alternis divina officia in utraque Ecclesia celebrat, atque in festivitatribus principalioribus Sacra decantat, etiam Musicorum modulamine animata. 309. B. V. Maria Ecclesia in Klingen.

Cooperante & consentiente Joanne Adelman Commendatore in *Plommenthall* Prædicaturam *Aichachensem* Joannes Pienzenau in *Kemnath* Eques, & *Ursula de Pienzenau*, nata de *Rappenstetn*, *Mosilini* vulgariter dicta, anno 1498. fundavit, eamque *Fridericus Comes de Zoleren* sequentibus litteris confirmavit. 310. Aichachensis Prædicatura Fundatio & Confirmatio per Dilectum.

Fride-ploma.

no Cap. V. De Inclÿti Equeſtris Ordinis Teutnici Commendis.
Fridericus Dei &c. & Apoſtolicâ gratiâ Episcopus Auguſtenſis
ad perpetuam rei memoriam.

*Excitat mentis noſtra arcanum ſpecialis affectio, qua ſtrenuum,
& famoſi, praviſque nobis in Chriſto dilectos Joannem de Pienzenau in Kemnath militem, Uſulam de Pienzenau genitam de Rappenſtain Motilini vulgariter appellatam ejus Conſothalem, & Magiſtrum civium, conſulesque oppidi Aichach noſtra Diaceſis, ſincera iſorum devotione cauſante paterno proſequi ſtudio non ceſſamus, iſorumque votis conſenſum benevolum impartimur, maximè in his, qua ad Divini Nominis gloriam conferunt, & ſalutem efficiunt fidelium animarum, ac ea, qua propterea per eos ordinata cognoviſcimus, ut ſemper illibata perſiſtant, noſtra Confirmationis munimine roboramus. Sanè nuper pro parte eorundem nobis fuit expoſitum, quòd quanquam in Hoſpitali dicti oppidi Aichach quadam miſſa perpetua in honorem SS. VVolfſgangi Confeſſoris & S. Sebaſtiani Martyris, ac Margarethe Virginis, antequam plures annos fuerit fundata, erecta, & confirmata, nihilominus tamen iſi, ut eadem ſubjungebat expoſitio, ampliori devotionis Zelo accenſi, cupientes Prædicationis officium ibidem erigi, ac dicta Miſſa annecti, in eodẽque inſtitui virum idoneum litterarum ſcientia & virtutum meritis præditum, & potentem opere & ſermone, qui regem Dominicum ſciat non ſolùm doctrina verbi divini, ſed etiam exemplo boni operis informare, ac Sanctæ Prædicationis officium ſalubriter exercere. Quare iſi expoſentis pro erectione, annexione, & inſtitutione huiusmodi eandem Miſſam & officium Prædicaturæ pro congruâ neceſſariorum iſius Prædicatoris ſubmiſtratione amplioribus Cenſibus & redditibus fundaverint & dotaverint, prout in litteris dotationis præſentibus in chartis videlicet quindecim cum dimidio foliis comprehenſis quinque ſigillis in cordula rubea impendentibus ſigillatis plenius continetur. Unde nobis pro dicta parte humiliter fuit ſupplicatum, quatenus erectioni, foundationi & dotationi, ac omnibus & ſingulis in ejusdem dotationis litteris contentis pro ſubſiſtenti*

ſua firmiori noſtra confirmationis robur adſicere, dictumque Prædicaturæ officium ipſi miſſa perpetuò annectare dignaremur. Nos igitur, qui divinum cultum vigere & augeri intenſis deſideriis affectamus &c. &c. In quorum omnium & ſingulorum fidem, robur & teſtimonium præmiſſorum præſentes litteras exinde fieri, noſtrique ſigilli juſſimus & fecimus appenſione muniri. Datum & actum à Nativitate Domini milleſimo, quadringenteſimo nonageſimo octavo tertio Calendas Septembris.

Vi litterarum Foundationis ad memoratam Prædicaturam promovendus eſt Sacerdos ſæcularis, debitis qualitatibus Sacerdotalibus & Concionatoriis ornatus, ac SS. Theologiae Doctor vel Licentius, qui, non obſtante ſuo Doctoratu, præcedentiam in templo ante R. D. Parochum ſibi arrogare nequit; imò Commendatori in Plommenthall promittere obligatur, ſe Eccleſiam Aichachenſem atque hujus curam animarum indemnem ſervaturum, ejusque modum fideliter promoturum.

Fundatores, in vivis etiamnum exiſtentes, juſ nominandi Prædicatorem ſibi reſervatum, poſt mortem ad Magiſtratum Aichachenſem devolverunt, juſ verò perpetuum præſentandi Prædicatorem Commendatoribus in Plommenthall conceſſerunt. Eſtque primus ad Prædicatoris munus obeundum conſtitutus R. D. Volfgangus Eiſelin ſæcularis Sacerdos, AA. LL. & SS. Theologiae Doctor, Hospitalis Aichachenſis Capellanus, anno 1498. feria 6. ante feſtum S. Michaelis præſtandis præſtitis.

Ceterum Domus Plommenthall Equeſtris Ordinis Teutonici gaudet jure nominandi Parochum in Urbe Aichach, Senatus autem hujus loci jure præſentandi. Ad Parochialem Aichachenſem Eccleſiam, B. V. Mariæ dedicatam, pertinent ſequentes Filiales & fundata beneficia.

In Urbe.

314. 1. Prædicatura *Aichachensis*, ad quam, juxta Foundationem, à Nobili Joanne à *Pienzenau* in *Kemnath* Equite, & *Ursula* à *Pienzenau*, nata de *Rappenstein*, vulgariter *Motilin* dicta, ejus conjugis anno 1498. factam, SS. Theologiæ Doctor vel Licentiatus à *Commendatore Plommenthallensi* est præsentandus, & à *Senatu Aichachensi* nominandus, ut dictum n. 306. & seq.

2. Ecclesia S. *Spiritus* in Hospitali, ubi Missæ sacrificium primum seu matutinum quotidie celebrandum, atque inibi ad aram lateralem S. *Margarethæ* beneficium est fundatum, Prædicaturæ unitum, ut ante memoratum.

3. Ecclesia S. *Helena* in superiore suburbio.

4. Ecclesia S. *Sebastiani* in inferiore suburbio.

5. Ecclesia S. *Michaelis* in Cœmeterio.

6. In Ecclesia Parochiali, S. *Georgii* beneficium, Parochiæ incorporatum, ad quod beneficiatum præsentat *Commendator in Plommenthall*.

7. Beneficium SS. *Antonii* & *Arsatii* in Capella cœmeterii, Prædicaturæ & Missæ S. *Margarethæ* additum.

8. Beneficium S. *Laurentii* in primum memorata Capella, Parochiæ adjectum.

9. Beneficium S. *Leonardi* ad lateralem Ecclesiæ Parochialis aram determinatum.

Extra Urbem.

10. Ecclesia Filialis S. *Martini* in *Walxhoven*.

11. Ecclesia Filialis S. *Agatha* in superiore *Schnaidbach*.

12. Ecclesia Filialis S. *Emmerami* in inferiore *Schnaidbach*.

13. Ecclesia Filialis S. *Petri* in *Alchetshausen*.

14. Beneficium & Ecclesia B. V. *Mariæ Deiparæ* in superiore *Wittelsbach*.

Aliæ

Aliae Parochiae, quarum Patronus est *Commendator* in *Plommenthall*, in Diocesi Augustana situatae.

1. *Alsheneberg* Ecclesia Parochialis, una cum *B. V. Maria* *Auxiliaris* Capella.
2. *Berenbach* Ecclesia Parochialis *S. Joannis Baptista*.
3. *Exheim* Ecclesia Parochialis *B. V. Mariae* *Despara*.
4. *Gallenbach* Ecclesia Parochialis *S. Stephani*.
5. *Gundelstorff* Ecclesia Parochialis ad *S. Crucem* cum Filiali Ecclesia *S. Othmari*.
6. *Hilsefingen* Ecclesia Parochialis *S. Sylvestri* cum Capella *S. Leonardi*.
7. *Holzheim* Ecclesia Parochialis *B. V. Maria* comprehendens sub se Filiales Ecclesias *S. Margarethae* in *Niderparr*, *S. Nicolai* in *Stadel*, *S. Nicolai* in *Waltenhorst*, *B. V. Maria* in *Oberbruchingen*, *S. Michaelis* in *Böfenburgheim*, Item comprehendens sub se Capellas *S. Michaelis* in monte prope *Holzheim*, *S. Joannis*, *S. Crucis* in *Königsbrunn*.
8. *Rohrsfels* Ecclesia Parochialis *B. V. Maria*.
9. *Schiltberg* Ecclesia Parochialis *S. Mariae Magdalene* cum Filiali Ecclesia *S. Martini* in *Rappertzell*.
10. *Weyhl* Ecclesia Parochialis *S. Mauritii* cum duabus Capellis *SS. F. Volfgangi & Ruperti* extra pagum.

Porro juxta pagum *Sülenbach* Diocesis *Frisingenfis*, una hora à *Plommenthall* distans, lignea imago sculptilis *B. V. MARIAE* *B. V. Mariae* *CHRISTUM* de cruce depositum in sinu gestantis, & de arbore *miraculo-* *sa* *prope* *Sülenbach* *re* nomen hereditantis, in Ecclesia sumptuose in ejus honorem aedificata (ad Commendam *Plommenthall* spectante) visitur, atque à peregrinantibus devotè invisitur.

Ex antiqua traditione commemoratur, quòd præfata imago sculptilis in quercea columna supra verticem montis *Vinearum* versus *Eckenberub* posita, à *Georgio Sigismundo a Weix* in *Sünzberg* *Toparcha* in *Weilheim*, ejusque conjuge *Maria* nata *Woschib*, aut piis venerationibus sæpe visitata, aut ab *Arce Sünzberg* devotis precibus fuerit honorata.

317.
Euhonora-
tur.

Est turbatissima Bellonæ tempestate, à *Suecis Germaniam* invadentibus, columnâ quercæ subversâ, memorata imago in fossam vastam *Jochmos* nominatam, & dicto monti adjacentem demergebatur; ubi insciis habitatoribus vicinis absque ulla veneratione annis multis occultata jacebat, donec *Joannes Vogel*, constitutus in pago *Sielenbach* pastor, in somnis aliquoties admonitus, post sedulam & diutinam investigationem imaginem hanc deformatam ac deturpata tandem inventam, ex fossa, seu potius palaude *Jochmos* extraxit, atque à sordibus nonnihil emundatam, juxta palaudem istam, viamque prætereuntium in arbore *piro*, ignium flammis excavatâ (convenientiore loco destitutus) humili cum reverentia collocavit: cumque partim deformis, partim detruncata appareret, exiguus illi honor exhibebatur; imò ab insolentibus & nugaculis pueris, ut se ab immodicis imbribus tutarentur, è sua *piro* cedere non rarò cogeatur. Fertur insuper, eandem imaginem aliquoties in præterfluente rivo *Ecknach* propè molendinum esse repertam. Præterea, quòd simplex quidam rusticus uxorem suam prægnantem, ne abortivum factum vel monstrosum infantem pareret, oculos ab imagine fœda avertere seriò præceperit.

318.
Moneri ro-
gationibus.

Verùm divini Patris *sapientia* haud amplius placuit, suam honorandissimam *Virginem Matrem* inhonoratam relinquere, sed ad debium cultum ei impendendum, animos fidelium accendere.

319.
Beneficia
impetran-
tur.

Unde contigit, quòd *Anna Burgerin Merana* Tyrolensis, ab horrendo specto territa, in septennem calamitosum miseria statum, tentationesque desperationis periculosas inciderit; nec celeberrima quoque loca DEO sacrata peragrandò omnimodam suæ calamitatis opem impetraverit; demum anno 1659. *Merana* à *Deipara Virgine*, se spectabilem dormienti exhibente, jussa, ut *Bavariam* peteret, ac imaginem sculptilem, in somno sibi representatam, atque in adusta & excavata *piro* ad pedem cujusdam montis, citra venerationem cunctorum oculis expositam, indagaret, ibi à diuturna tribulatione sua, suumque Filiolum (Filium habebat decennem *Joannem* nomine, herniosum) ab hernia liberandum. Obscundavit *Anna*, in *Bavariam* abiturans, *Ingelstadium* venit, inde in pagum *Sielenbach* progressa, ingenti cum solatio diu quæsitam imaginem, suo conspectui objectam, ardentissimis illico affectibus salutavit, auxiliùmque à *Deipara* unâ cum Filiolo ferventissimè supplicans, linteum album, albamque

hancque lanceam coronam in arbore *pire* suspendit. Devotione huiusmodi vix peracta, à suo afflictio statu quantocyus immunis, fittusque sine ullo humanæ medelæ adminiculo, retractus confestim visceribus, ab hernia liber fuit. Beneficium à *B. Virgine Matre dolorosa* ex *pire* sibi suoque Filiolo præstitum, anno 1661. die 31. Decembris publice coram innumeris auditoribus, & posthac ubivis locorum prædicans, occasionem præbuit, imaginem præfatam religiosè honorandi, atque pastoribus, gregem ibidem pascendis invigilantibus, *piram* asseribus muniendi.

Propter beneficium, modò recensitum, ubique propalarum, 320. aliæque, à numerofo populo confluyente multoties acceptæ, anno 1662. *Equeſtri Ordine Teutonico* consentiente, nec non Reverendiſſimo ac Perilluſtri D. D. *Philippo Jacobo à Kalsenſhall* Ballivæ Franco-*niæ* Conſiliario ac Commendatore in *Plammenschall* promovente, magnificè excitata eſt Eccleſia *B. V. MARIÆ*, ad *piram* appellata, ubi poſtmodum plurima beneficia à ſanctiſſima *Matre dolorosa* obven-
ta, inter quæ illud memorata digniſſimum ſubjicio.

Maria Magdalena Schneiderin, ex *Zemetshausen* oriunda, hu-
manæ vocis experta effecta, teſte D. *Joanne Martino Debers* Præſe-
cto in *Inningen*, tribus annis & ſex menſibus muta, vitam trahebat
oppidò miſerabilem. Auditis verò beneficiis, à *Deipara Virgine* ad
piram ſupplicantibus collatis, eandem anno 1687. in feſto *S. Jacobi*
Apoſtoli præſens honoravit, tota mente, quando voce non licuit,
loquelæ defectionem illi Commendare. Nec in caſſum: oblatione
enim ad aram factâ, linguæ officium derepentè recuperavit, atque in
perpetuam loquelæ ſibi redditæ memoriam campanulam (qua aliâ
loco ſermocinationis utebatur) inſpedit, noſtra etiâ annuum ætate ſpe-
ctandam. Deinceps annua peregrinatione prædictam Eccleſiam in-
viſens, inter maximas gratiarum actiones Miſſæ ſacrificium procura-
vit. Ex enarrato, plurimiſque huiusmodi prodigiis afflictæ miſeriis
permoti hodie dum ad *B. V. Mariam* ad *piram* contugunt, non ſine
miſeriarum levamine, tabulis, cercis, & quibusdâ argenteis dona-
tivis ac anathematibus beneficia recepta atteſtantibus. Erecta eſt hîc
loci *Fraternitas* ſeptem dolorum *Deipara* Filio ſuo compatiens,
multis indulgentiis locupletata.

SECTIO II.

Commendæ *Lauterbachensis* &
Werdana.

322. *Lauterbachinus* antiquitus veram fuiſſe Equeſtris Ordinis Teutonici
Commendam, à *Werdana* olim ſeparatam, & anno 1517, am-
bas coaluiſſe in unam, ex num. 321, conſtabit. Unde *Lauterbach-*
Commenda, licet ætate noſtra titulum Commendæ haud amplius ſer-
vet, tamen, cum antiquitas venerationem mereatur, atque domus Or-

dis Teutonici *Werdana* bonis *Lauterbachenſibus* hodie dum fruamur,
antiqua *Lauterbachenſis* Commenda non videbatur penitus ſilentio præ-
tereunda, ſed aliqualis ejus memoria *Werdana* Commendæ inferenda.

323. Ceterum *Werdana Domus Teutonice* primæva origo, certò non
conſtat; eam tamen jam ſæculo decimo tertio fuiſſe fundatam, pare-
facit diploma à *Friderico II.* Romanorum Imperatore emanatum,
prædictæ Domus Teutonice anno 1214. foundationem confirman-
te.

324. Capellam *Werdanam B. V. Mariæ* antiquitus extra Urbis mœnis
ad pontem Danubii à civibus ædificatam, ampliata autem Urbe in-
tra mœnia receptam, attamen quaſi deſectam, *Domus Teutonice* cir-
ca annum 1214. incorporavit *Sigfridus de Roebberg* Epileopus Augu-
ſtanus, qui poſt confirmatam hanc incorporationem, & alia pie
geſta *Fridericum II.* Imperatorem, *Hierofolymam* magno cum exer-
citu moventem, comitans, ante ſolutam claſſem in *Apulia Italiae* regio-
ne, & mari *Adriatico* conterminata, anno 1227. vitæ exceſſit.

325. Porio *Henricus de Zipplingen* ſui ſtemmatis poſtremus, aſſumpto
ſacro Equeſtri Ordine Teutonico, Conventum *Lauterbachenſem* (di-
ſtat *Lauterbachinus Werda* uno penè milliaro) ingreſſus, patrimonii
um, omnemque ſuam hæreditatem ſui Equeſtris Ordinis Fratribus
Lauterbachenſibus & *Werdanis* tranſcripſit. Deinceps Commendam
Werdanam adeptus *Teutonicam* Domum & *B. V. Mariæ* Capellam
circa annum 1253. tantoperè ampliavit, ut quaſi *Fundatoris* nomen
promeruerit. Denique anno 1332. ſub *Burcardo de Schvendi ac Con-*
nado de Fenchsenmangen ſupremis Magiſtris *Wolfgangus à Wellenburg*
Sacti

Sacri Ordinis Equestris primarius Commendator decem Fratres ex Conventu *Lauterbachensi Werdeam* transtulit, ceu in locum ab omni strepitu seculari remotum, & ad horas Canonicas, DEO & B. V. MARIE persolvendas, accommodatissimum.

Legitur, quod prefatus *Henricus de Zipplingen* fundaverit in *326.* suæ animæ remedium duo parentalia anniversaria primum feria 5. post *Werdanum* diem Cinerum, & secundum post Festum *S. Martini* peragendum. *Hospitalia.* Hic ipse modo nominatus Commendator prope *Werdanam* Domum Teutonicam extruxit *Hospitalia*, etiamnum persistens, & hodieum à quatuor pauperibus *Hospitalariis* inhabitatum, Commendâ Teutonicâ sustentationem subministrante.

Anno 1517. Sub *Gulielmo de Helmstatt Lauterbachensis & Werda.* 327. na coalescere in unam Commendam; *Maximiliano I.* Romanorum Imperatore id approbante, *Wolffango de Eichenhoven* Balivii Franconici *Lauterbachensis & Werdana* primario Commendatore hæc omnia procurante. Memorato *Gulielmo de Helmstatt* prenotato anno 1517. Commendam *Werdanam & Commenda.* simul *Oettinganam* administrante.

ANNOTATIO.

Gaudet Teutonici & Equestris Ordinis Domus *Werdana* multis 328. Imperatorum & Principum privilegiis, & sacra Aedes plurimis *Werdanas.* gratiis & beneficiis ac indulgentiis. Est sacra hujus Aedis ara principi- *Aedes. SS.* palis anno 1343. in *S. Georgii* festo dedicata SS. TRINITATI & DEI *Reliquia.* PARÆ VIRGINI; ara altera consecrata in honorem SS. *Georgii*, *Mariae Magdalene*, & *Elisabethæ*: ara tertia in honorem SS. *Angelorum & omnium Sanctorum.* Veneratur in sacra Aede ista SS. *Reliquie SS. Tiburtii, Romuli, & Eusebii*, à *Friderico de Assenburg* rum temporis hic loci Commendatore obtentæ, & à Reverendissimo D. D. cognato *Friderico Mordiano à Cannen* Canonico *Paderbornensi* anno 1691. Romæ allatæ, & per *Brevi Apostolicum*, nec non per Vicariarum Augustani attestatum confirmatæ.

Adjacet sacre Aedi *Werdana* cœmeterium, licet satis angustum: *329.* attamen tam pro civibus quam *Hospitalariis*, inibi sepeliendis, privilegium. *Eiusq. cœmeterium.*

Anniversarius Sacre Aedis primum memoratæ dedicationis dies *330.* cum concione, & peculiari solennitate mense Octobri, Dominicâ Fe- *Et in ea functiones Ecclesiasticæ.* stum *fistica.*

128. *Cap. V. De Inclyti Equestris Ordinis Teutonici Commendis.*

stum & Dionysii subsequente, peragitur. Singulis hebdomadibus ter Missæ sacrificium in ea Domino DEO offertur. Duo parentalia anniversaria, ab *Henrico de Zipplingen* fundata, ordinatè celebrantur diebus n. 322. notatis.

331. *Lauterbachensis Ecclesia Parochialis cum Filialibus.* Commendator Domus *Werdana* præsentat Parochum in *Lauterbach*, pagò Ordini Teutonico integrè subiecto, & in via Regia versus *Ulmam* situatò. Ecclesia in *Lauterbach* Parochialis *S. Stephano* consecrata, habet sub se aliam Filialem Ecclesiam ad *S. Joannis Ried* appellatam, horà à *Lauterbach* distantem, nec non loca *Itemadi*, *Stadel*, *Feldbach*, & *Bentzmühl*. Anniversarius dedicationis dies Ecclesiæ *Parochialis* Dominicà post festum *S. Michaelis*, & Ecclesiæ *Filialis* ante ejus festum recurrit. In prædicta Ecclesia Parochiali Commenda *Werdana* perpetuum lampadis lumen nutrit.

332. *Ebermergen Parochialis Ecclesia.* Competit quoque Commendæ *Werdana* jus præsentandi Parochum in *Ebermergen*, pagò sesqui horà ab Urbe *Werdana* distitò. Ubi duo extant templa, unum SS. Apostolis *Petro & Paulo*, alterum *S. Georgio* dedicatum. Verùm quia Parochiani ut plurimum *Serenissimi Principis Oettingani* sunt subditi, ideò ab anno 1648. Acatholicus præco præsentandus est. Nihilominus Parochiani, quamvis loca & prædia *Heitlingsweyl*, *Seiffertsweyl*, *Raicherstweyl*, *Rattendorff*, & *Dittelsbaind*, in territorio altè fati Principis sita, incolant, non tamen fuerunt Lutheri labe infecti, sed hæcenus constanter infide Catholica conservati.

SECTIO III.

Commenda Oettingana.

333. *Oettingana Commendatio.* *Oettinganam* Commendam, in ipso oppido *Oettingano* inferioris Sueviæ, Franconibus contermino, situatam, anno 1242. jam tum ætisse, vel sua incunabula sumpsisse, antiqua nos docent monumenta. De *Fundatoribus* alius gloriatur, alius aliter informatur, alius dubitat, alius certus certat. Idcirco manum de tabula. Sequens est mihi communicatus.

CATA

CATALOGUS.

Commendatorum Oettinganorum. 334.

	Anno Oettinganorum Commendatorum Catalogus.
I. Henricus dictus de Oettingen Commendator in Oettingen.	1274.
II. Henricus de Zipplingen.	1313.
III. Joannes de Zipplingen.	1326.
IV. Henricus de Gundelsheim.	1335.
V. Henricus de Rindsmaul.	1364.
VI. Joannes de Köz.	1384.
VII. Wolfgangus de Aurach.	1400.
VIII. Joannes de Franckenstein.	1404.
IX. Udalricus de Nyrnberg.	1407.
X. Henricus de Mondschidler.	1415.
XI. Simon de Leonrodt.	1420.
XII. Hermannus de Gachsenstein.	1437.
XIII. Wernerus de Neuhausen.	1454.
XIV. Hyboldus de Seckendorff.	1479.
XV. Hildebrandus de Seckendorff dictus Noldt.	1483.
XVI. Henricus de Egloffstein.	1491.
XVII. Joannes Nothafft.	1504.
XVIII. Joannes Wilhelmus de Netzeckh.	1511.
XIX. Philippus de Helmstatt.	1517.
XX. Georgius de Knöringen.	1521.
XXI. Georgius de Rottenstein.	1525.
XXII. Georgius de Wallenrodt.	1534.
XXIII. Wilhelmus de Lochingen.	1535.
XXIV. Wilhelmus Halber de Hergeren.	1537.
XXV. Balthasarus de Lichtenstein.	1539.
XXVI. Alexius Diemer.	1540.
XXVII. Balthasarus Comes de Nassau.	1542.
XXVIII. Joannes de Leonrodt.	1562.
XXIX. Philippus de Altdorff dictus Wollschlager.	1564.
XXX. Antonius de Dudelsheim.	1568.
XXXI. Joannes Comes de Hohenlohe.	1579.
R	XXXII.

Est in hujate Ecclesia Parochiali instituta, ac consuetis indulgentiis ^{337.}
locupletata, Archi-Fraternitas SS. *Rosarii*, ordinatione cujus quot ^{SS. Rosarii}
mēsisbus tempore pomeridiano post concionem ad confluentem utri- ^{Fraterni-}
usque sexūs coronam à Reverendo Domino Parocho habitam, at- ^{tas.}
que adornatam processionem, devotio piissima benedictione cum
venerabili Sacramento, antea exposito, clauditur.

Ecclesia *Uzlingensis* S. *Gallo* Abbati dicata, proximā post Fe- ^{338.}
stum S. *Michaëlis* Dominicā annuam dedicationis memoriam recolit: ^{Uzlingen-}
atque Ecclesia *Ober-Wulfsingensis*, S. *Leonardo* Abbati dicata, an- ^{sis S. Gallo}
niversariam dedicationis celebritatem proximā post Festum S. *Bartho-* ^{Wulfsin-}
lomae Apostoli dominicā peragit. ^{genesis S.}
^{Leonardo}
^{dicata.}

Gaudet Teutonica *Domus Oettingana* jure Patronatūs in *Virnheim* ^{339.}
Aufkirch, & *Kommeta*. Verūm, quia tres istæ Parochiæ non profi- ^{Kommeta,}
tentur Religionem Catholicam *Domus Oettingana* non pollet potesta- ^{Aufkirch,}
te alium præsentandi Parochum, quàm fidei Lutheraniæ dogmata præ- ^{O Virn-}
dicantem. ^{heim Pa-}
^{rochia}
^{Acatholica}

SECTIO IV.

Commenda Kapfenburgensis.

Castrum *Kapfenburg* prospectu amœnissimo inclytum, antiquitūs ^{340.}
Kapfenburg nuncupatum, in præcelso monte situm, horisque ^{Kapfen-}
tribus Elvacō dissitum, à *Ladovico* Seniore Comite de *Oettingen* em- ^{burg sic}
ptionis titulo anno 1364. nomine totius Equestris Ordinis Teutonici ^{Commenda.}
comparavit *Marquardus* dictus *Zoller*, Nobilis de *Rottenstein*, *Com-*
mandator Mergentheimensis, & postea primus Commendator Kapfen-
burgensis.

Anno 1471. Abbas *Nicolaus* Lorchenensis quædam Hohenloënsia ^{341.}
bona in tractu, qui *Hersfelde* appellatur vendidit *Joanni de Finsterlos* ^{Acquiris}
Commendatori in Kapfenburg Teutonici Ordinis, Comite *Ulrico* ^{bona.}
(*Wirtenbergensi*) evictionem, si opus esset, pollicitō, & Augu-
stano Episcopo consentiente, ut habet *Cronica* in Annalibus Sueviæ ad
annum 1471.

Anno 1590 *Joannes Eustachius* à *Westernach* Commendator *Kap-* ^{342.}
fenburgensis, castrum, detersâ vetustate, ad magnificentiam instau- ^{Instaura-}
ravit, nec non altius erectum, novisque structuris instructum, ad ^{tur.}
R 2 majus

majus commodum ordinavit, structurâ tam temporis novâ, nomen ædificii *Westernachii* post centum & plures annos etiamnum retinente.

343.
Ejus duo
Sacella.

In Castro *Kapfenburgensi* duo extant Sacella, unum *Deipara* Virginî, alterum *S. Laurentio* Martyri consecratum, in cujus festivitate peraguntur etiam encœnia. Subjicio.

CATALOGUM

344.
Kapfen-
burgensi-
um Com-
mendato-
rum Cata-
logus.

Commendatorum *Kapfenburgensi-*
um, è quibus plurimi solùm erant jam à multis
annis, ut vocant, Commendatores
Domestici.

	Anno
I. Marquardus de Rottenstein dictus Zoller.	1364.
II. Johannes à Körtz.	1384.
III. Walther à Kaltenthal.	1384.
IV. Johann à Venningen.	1396.
V. Simon à Leonrod.	1421.
VI. Albrecht à Venningen.	1454.
VII. Johann de Finsterloe.	1467.
VIII. Christian Truchsess de Heffingen.	1481.
IX. Georg Diemer.	1487.
X. Hartmann à Stockheim.	1499.
XI. Johann Nothafft.	1506.
XII. Wilhelm à Nûhaus.	1513.
XIII. Johann Comes de Hochenloe.	1418.
XIV. Alexius Diemer.	1541.
XV. Balthasar Comes à Nassau in Wisbaden & Itzstein.	1550.
XVI. Philipp ab Altorff dictus Wollenschlag.	1565.
XVII. David à Wäffin.	1569.
XVIII. Johann de Herdt.	1597.
XIX. Johann Eustachius à Westernach.	1590.
XX. Georg Wilhelm ab Elckherhanzen dictus Klippel.	1628.
XXI. Ulrich Comes à Wolckenstein in Rottenegg.	1635.
XXII. Jo-	

	Anno
XXII. Johann Conrad à Liechtenstein.	1639.
XXIII. Eustachius Adolphus L. B. à Traundorff.	1656.
XXIV. Johann Adolph LÖsch de. & in Hylckertshausen, nec non in Wolffersdorff.	1657.
XXV. Philipp L. B. à Gravenegg Dominus in Lurgberg & Eg- lingen.	1659.
XXVI. Johann Friderich à Weingarten.	1669.
XXVII. Liborius Christianus L. B. à Spaar Dominus in Greiffen- berg.	1676.
XXVIII. Johann Adolph Rau ab Holzhanfen.	1685.
XXIX. Philipp Adolph L. B. ab Hoheneckh.	1691.
XXX. Maximilian Rudolph L. B. à Westernach.	1703.
XXXI. Franz Conrad à Reinach.	1710.
XXXII. Carl Heinrich L. B. ab Hornstein.	1713.

ANNOTATIO.

Ad jacet monti *Kapsenburgerensi Lauchheim* insigne Oppidum, una ^{345.}
 cum castro emptum, ac Dominio *Kapsenburgerensi* pleno jure sub-
 jectum, non quidem muris, sed variis privilegiis Cæsareis munitum. <sup>*Lauchheimensis Pa-
rochialis Ecclesia*</sup>
 Ubi Ecclesia Parochialis ejusque summum altare SS. *Petro & Paulo Apo-*
 stolorum Principibus est dedicatum, altare ex parte dextra B. MA- <sup>*Patroni &
R. E. Virginis.*</sup>
 RIÆ Virgini, altare laterale ex parte sinistra S. *Sebastiano* Martyri, Il-
 lius dedicationis festivitas anniversaria celebritate post diem Julii de-
 cimum tertium, S. *Margaritæ* V. & M. Sacrum, recolitur. Ecclesia
Lauchheimensis duarum Fraternitatum est locupletata privilegiis, vide-
 licet Fraternitatis perpetuæ *Venerabilis Sacramenti* adorationis, nec
 non Fraternitatis SS. *Rosarii*, ab hac gaudens aâ privilegiata.

Visitur in oppido *Lauchheimensi* Sacellum ad honorem S. *Barba-* ^{346.}
re V. & M. & extra oppidum in Cœmeterio Sacellum ad honorem <sup>*Westerho-
vianum &
Lauchheimensis Sa-
cellum,*</sup>
 Deiparæ MARIE Virginis, nec non in villa *Westerhoviana*, semi-
 horâ *Lauchheimis* distante, Sacellum ad honorem S. *Blasii* Episcopi &
 Martyris edificatum, cujus ultimi Sacelli dedicatio annuatim peragi-
 tur Dominicâ Festum S. *Laurentii* subsequente.

Præterea Ecclesiæ *Lauchheimensi* unita est Ecclesia S. *Nicolai* in pa- ^{347.}
 go *Waldhusen*, integrâ horâ *Lauchheimis* distito, cujus annua dedica- <sup>*Waldhusen-
na Ecclesia*</sup>
 tionis

134 *Cap. V. De Inclyti Equestris Ordinis Teutonici Commendis.*

tionis memoria post Festam *S. Dionysii* Episcopi & Martyris recurrit.

348. *Westhusana Ecclesia Parochialis.* Ceterum Commenda *Kapfenburgensis*, vel potius hujus Commenda nomine, *Archi-Commendator* Parochum quoque præsentat ad Ecclesiam Parochialem *S. Mauricii* in pago *Westhusano* unâ horâ à castro *Kapfenburgensi* distito, ubi pii fideles Fraternitati perpetuæ adorationis *Venerabilis Sacramenti* inscribuntur, nec non post Festum *S. Jacobi* Apostoli encœnia celebrantur.

349. *Westhusana Communis obli-gatio.* *Westhusana* communitas in primùm memorata Ecclesia Parochiali obligatur ad solennem peragendum anniversarium pro Prænobili Virgine *Agnete de Westhausen*, ac universis ex ista Prænobili familia defunctis, propter aquas, ligna & animalium pascua præfatæ Communitati beneficentiissimè concessa. Satisfacit grata hæc communitas suæ obligationi Dominicâ post Festum *Ascensionis Domini* proximâ. In eadem Ecclesia *Westhusana* post Festum *S. Mauricii* Dominicâ primâ fit quoque anniversarius pro vivis & defunctis Fundatoribus.

350. *Westhusana Ecclesia altaria lateralisa.* Stat in Ecclesia Parochiali *Westhusana* ara lateralis, *B. V. Mariæ* in cœlum assumptæ dedicata, aliaque collateralis, *S. Nicolao* Sacra, & beneficio dotata, *Preposito* & *S. R. I. Principe* Principalis & exemptæ Ecclesiæ *Eltacenſis* beneficium conferente. Litteræ Foundationis, aliquantulum mendosè mihi communicatæ, hujus sunt tenoris.

351. *S. Nicolai Beneficii Fundationis littera.* *Fridericus* Dei gratiâ Episcopus Ecclesiæ Augustanæ præsentium inspectoribus universis salutem in omnium Salvatore.

„*Nos cunctis operibus bonis Christi fidelium, & specialiter*
 „*his, qui per suas pias eleemosynas cultum divinum augere*
 „*dignoscuntur. sollicitudine debita intendere debemus, ac eiu-*
 „*dem suis propositis salutiferis misericorditer subvenire cupien-*
 „*tes: Itaque devotionem strenuorum virorum* *Diemari, &*
 „*Henrici, nec non Infridi Armigeri dictorum de Westhusen*
 „*promptitudine quâlibet promovere Missam unam per eos sub*
 „*conditionibus & articulis infra scriptis in Ecclesia Parochiali*
 „*Westhusen consilio & consensu plenario Eberhardi Rectoris,*
 „*nec*

„nec non Eberhardi de Eringen Patroni Eccleſie memorata ,
 „nihilominus accedentes præcipuè ob ſalutem omnium fidelium &
 „Progenitorum ipſorum , ibidem ſepultorum , ratificamus & præ-
 „ſentibus approbamus , volentes & ordinantes cum dictis Fun-
 „datoribus , ut Sacerdos idoneus per ſe exiſtens propriis ſub ex-
 „penſis ſuſtentari debeat , per redditus bonorum ſubſcriptorum ,
 „qua prædicti Fundatores & omnibus hæredibus ſuis ad depu-
 „taverunt , & donaverunt liberè & purè. Primo tria prædia in
 „Rubenthall dicta, quorum unum colit dictus Wirſee, reliqua ve-
 „rò duo colit Bertholdus de Moreuſtetten ſolventia ſingulis an-
 „nis undecim maltra ſiliginis , & undecim maltra avena , cum
 „duobus libris Hellerorum , & pullis carnis.

„Item in Reichenbach unam decimam , ſolventem annua-
 „tim quinque maltra ſpelta, quinque maltra avena, & unam li-
 „bram Hellerorum. Item in Weſthufen unam domum cum horto,
 „quam Sacerdos ad hanc miſſam aſſumptus inhabitare debet , &
 „habere. Item unum pratum ibidem , de quo datur annuatim
 „unum pluſtrum ſeni , & unum pluſtrum, quod vulgariter di-
 „citur Gromendt. Qui quidem Sacerdos ſalvâ honeſtate ſua, &
 „debita devotione ſingulis diebus perpetuò Miſſam legat in præſcri-
 „pta Eccleſia Weſthufen poſt Evangelium publica Miſſa omnibus
 „cum damnis, periculis , & incommodis Plebani ibidem procul
 „motis.

„Cui inquam Plebano ac Parochie , ut ipſorum incom-
 „moda plenius caveantur , in recompensumque dignum ex parte
 „huiusmodi Miſſa ordinamus duarum librarum Hellerorum red-
 „ditus de prædio quondam Syfridi de Hohenhart , per præno-
 „minatos Fundatores ad hoc dato ſibi ſingulis annis exſolvendos ſine
 „qualibet diminutione , & Jura inſtituendi , & deſtituendi bona
 „eorundem reddituum, quoties ſic evenit : concedimus pari modo
 „Plebano jam dicto & Eberhardo Patrono, ita tamen, ſi Ple-
 „banus tenere noluerit eadem bona propria poſſeſſione , ceu cultu-
 „ra, quod ſua relinquitur voluntati, ex tunc Patronus colono,
 „quem Plebanus ſibi duxit præſentandum , unà cum ipſo , ne di-
 „cta

„ Et a bona inculta permaneat , manum porrigat , ſibi conferen-
 „ do , quem etiam Patronum cum ſuis poſteris & heredibus pra-
 „ ter pullum carnis privilegium ſibi exemptum , quem in ſignum de-
 „ ſenſionis annuatim recipere poterit ab intromiſſione , occupatio-
 „ ne , gubernatione quacunq; eorundem bonorum , & genera-
 „ liter ab omnibus bonis dicta Miſſa pro nunc & in futuro perti-
 „ nentibus abjicitimus & penitus removemus. Volumus inſuper ;
 „ quòd Fundatores praſati deſenſores , & Patroni fideles exiſtante
 „ ſupradicta Miſſa , ipſos in huiusmodi intromiſſione , & fideligu-
 „ bernatione bonorum & reddituum ejusdem Miſſa onerantes ;
 „ & quando unus ex ipſis vel plures de hoc mundo fiunt ſublatti ,
 „ ſuperſtites , pro tunc viventes alium vel alios providos & diſ-
 „ cretos tantum de Parochia ad hoc ſibi aſſumere non obmittant.
 „ Eſt etiam noſtra ordinationis , quòd Sacerdos ad iſtam Miſſam re-
 „ ceptus , ſimpliciter remotus ſit ab omnibus Juribus , obventioni-
 „ bus minutis ſeu magnis , cuiuſcunq; nominis ſeu aſtimationis
 „ ſiant , Plebano & Parochia pertinentibus , & hos ſibi colligere
 „ vel uſurpare caveat animo retinendi , ſed oblata ſibi per fideles be-
 „ ne quidem accipiendo , & poſtea contribuat integrum ipſi Pleba-
 „ no , exceptis duntaxat quinque ſolidis hellerorum , quos in re-
 „ mediis fidelium poterit recipere , & retinere , nec ultro , etiam
 „ Plebano invito , dummodò Plebanus de ſuo jure plenarie ſuit
 „ expeditus. Quod etiam aliquis fidelium motus gratia ſpirituali,
 „ etiam cum plura ultra numerum iam expreſſum ſibi offerat , reci-
 „ pere non tenetur niſi de permiſſione ipſius Plebani : ſi inſuper Vi-
 „ carius dicta Miſſa pramiſſa , aut aliquid ipſorum violaverit , quod
 „ Plebanus ſmet tertius teſtium fide dignorum probare valeret , vo-
 „ lumus , ut non eum ſemel , imò bis ſibi in his referat , reſtitutis ta-
 „ men primo Plebano receptis , ſi qua retinuit , ſi verò tertio de-
 „ linqueret in pramiſſis , de quo teſtimonium jam dictum haberet ,
 „ Nos , vel Succellor noſter , qui pro tempore fuerit ad requiſitorium
 „ Patronorum , aut heredum ſuorum eundem Sacerdotem congruis
 „ temporibus , videlicet , in Feſto S. Jacobi proximo à beneficio ſupra-
 „ dicta Miſſa prorsus debemus amovere , & alium Sacerdotem
 „ idoneum

„idoneum ad eandem Missam instituire, quem quidem Patroni no-
„bis duxerint praesentandum.

„Placet etiam nobis & volumus, cum dicti Fundatores inter-
„dam prorsus pra suis tractatibus publica Missa non poterint in-
„teresse, quod tunc legatur Missa manè, si volunt ante tempus ex-
„pressum, utrum hanc peragere debeat Plebanus vel Vicarius,
„committimus arbitrio Plebani. Studeat etiam Vicarius inter-
„esse sine ulla intermissione omnibus horis Canonicis per Plebanum
„cantando. Præterea volumus & jubemus, ne aliquis Sacerdos
„huius Missa pro Vicario recipiatur, nisi primò promittat vice
„Sacramenti fide præstat, se velle rectè tenere & inviolabiliter
„servare omnia, qua in præsentis testamento continentur. Ne
„autem præscripta Missa irrisetur, revocetur, vel extinguatur,
„vel prada aut redditus ipsius à quoquam occupentur seu inva-
„dantur, quacunque occasione vel causâ, volumus, ut Sacerdos
„ad eam assumptus, vel imposterum assumendus, occupatores
„seu invasores eosdem nobis, vel successori nostro, qui pro tem-
„pore fuerit, vel Officiali Curia nostra denuntietur, contra
„quos ad solius præsentis instrumenti ostensionem propter hoc ex-
„communicationis sententias proferemus, & alias ad coercen-
„dum eorum malitiam procedemus, quantum poterimus justi-
„tiâ mediante.

„In quorum omnium testimonium & evidentiam plenio-
„rem præsentibus conscribi iussimus, sigillorum tam Nostri quam
„Decani in Bopfingen Eberhardi Rectoris Ecclesia in Lau-
„cheim, Eberhardi de Eringen Patroni præfata Ecclesia, nec
„non Diemari Henrici & Infridi dictorum de Westhaueten
„munimine roboratas. Datum Dilingæ anno Domini Mil-
„lesimo tricentesimo trigesimo in Crastino Beati Jacobi Apo-
„stoli.

Propè pagum *Westhusanum* paucis ab hinc annis erecta est Ca-
pella, S. Sylvestro Papæ consecrata, in cujus honorem ex voto Com-
munitatis ad avertendam animalium contagionem singulis mensibus
inactuentum Sacrificium litatur, ejusque Festum in diem Januarii ul-

382.
S. Sylvestri
Capella.

timum incidens, ab Incolis festivo obsequio feriatur, R. D. Parocho in hac Capella, præter processionem institutam, exhortationem voluntariam, divina solennitèr exercente.

353. *S. Georgii Capella.* Pertinet ad Ecclesiam *Westhusanam* Parochialem Capella *S. Georgii* Martyri Sacra, in Villa *Reichenbach*, semi horâ *Westhusi* distantia; ubi una vice quot mensibus pro DD. à *Westerstetten in Altenberg & Stauffen*, tanquam hujatis Capellæ Fundatoribus missa celebratur, nec non in festo præfati Martyris *S. Georgii* à D. Parocho *Westhusano*, præter alia divina, panegyricus dicitur, Parochianis communiter eodem die *S. Georgium* processione ad memoratâ Capellam venerantibus.

354. *Missæ vestitus.* Sub infesto *Suecorum* Marte memorata mensilis Missa intermissa, anno 1644. in festo *S. Andrea* fuit iteratò restituta, Prænobili Domino *Joanne Caspare* à *Vvarienste* Reverendissimi ac Cellissimi Principis & Præpositi *Elvacensis* Toparchâ in *Wasseralfingen*, nec non D. *Jacobo Diliger* J. U. D. præfati Reverendissimi Principis &c. Consiliario patrocinante.

355. *Anniversaria celebras.* Porro postriedie encœniorum, in Dominicam primam post Festum *S. Martini* incidentium, pro Fundatoribus hujus Capellæ *S. Georgii* anniversarius celebratur, tribus vel quatuor Sacerdotibus ad aram operantibus,

356. *Westhusana Ecclesia olim Capella.* Quadringentis & ampliùs ab hinc annis Ecclesia *Westhusana* solummodò erat Capella *Lauchheimensi* Ecclesiæ Parochiali incorporata, attestantibus literis hic subiectis.

IN Nomine Domini Amen.

357. *Lauchheimensi Ecclesia sub ecclia.* Nos *Degenhardus* Dei gratiâ electus & confirmatus Episcopus Ecclesiæ *Augustana*, universis, ad quos presentes pervenerint, cupimus fore notum, quòd strenui Viri *Hermanbrandus* miles, nec non *Diemar* Fratres dicti de *Westhusen* in nostra *Augusta* presentia constituti, nobis supplicaverunt humiliter, & devotè, eùm ipsi de bonis propriis, ac aliorum Christi fidelium purè propter Deum ac cultum divini Numinis augmentandum, Capellam in *Westhausen* infra limites Parochialis Ecclesiæ *Lauchheim* constitutam, consensu & voluntate honorabilium virorum *Eberhardi* dicti *Eringen Præmonstratiensis*, & *Eberhardi* de *Cruftenberck*, Fratrum, nec non *Conrad* Rectoris ejusdem Ecclesiæ in *Lauchaim* plenius accedente

„dota-

„dotaverint, quod autoritate & permissione nostra ipsis ad di-
 „ctam Capellam Sacerdotem liceret instituere, siue recipere, qui
 „divina ibidem celebraret officia perpetuo, sepulturam, & alia
 „conferret Ecclesiastica Sacramenta: Nos vero providè atten-
 „dentes, quod iustis petitionibus & legitimis nihil debet diffi-
 „cultatis asserri, volentes eadem divinorum officia, cultumque
 „divinum, in quantum possumus dilatare, dictorum Nobilium
 „Herbrandi & Diemari petitiones, tanquam rationabiliter
 „duximus admittendas, scilicet, ut in dicta Capella Westhau-
 „sen divina habeantur officia, sepultura, & alia conferantur
 „Ecclesiastica Sacramenta, salvo tamen in omnibus iure Para-
 „chialis Ecclesie Lauchaim antedicta: in cujus nostra concessi-
 „onis & permissionis evidens argumentum praesentes nostri sigil-
 „li munimine duximus roborandas. Datum Augusta Anno M.
 „CCC. tertio XVI. Calendas Junii.

Distat quadrante horæ *Vesthusio*. Ecclesia S. Stephano Protomartyri dedicata, *Vesthusiana* Ecclesiae unita, & in pago *Jagsthusano* *Jagsthusa-*
 sita; ad quam gaudet iure Parochum praesentandi *Konigsbrunn*, Ce- *na S. Ste-*
 leberrimum olim Ordinis Cisterciensis Monasterium; attamen ab an- *phani Ec-*
 no 1648. per pacem *Vestphalicam* *Casareo-Suevicam* Serenissimo Du- *clesia.*
 ci *Wurtembergensi* adjudicatum, consequenter cum praedicto iure praesentandi ad alienas manus translatum.

Antiquissimis temporibus Ecclesiae *Jagsthusanae* pro- *359.*
 prii praerant Parochi, quorum reperta sunt haec *Parochi*
 nomine, *olim pra-*
erant
proprii.

	Anno
Dominus Henricus Traub.	1477.
Dominus N. a tribus Fratribus occisus.	1486.
Dominus Joannes de Aßspach.	1494.
Dominus Paulus Conventualis Königsbrunnensis.	1510.
Dominus Georgius Degelin.	1539.
Dominus Fabianus N.	1542.
Dominus Joannes Fischer de Stozingen.	1546.
Dominus Matthaeus Bockhslerer Artium Magister Clericus Her- polensis.	1549.
	Dominus

Anno

Dominus Bartholomæus Herkümer Publicus & Notarius Romanæ
Curia.

1556.

Dominus Balthafarus Vatter Ruralis Capituli Elvacenſis Decanus. 1579.

Dominus Loth Viggel Weſthufanus, Ruraris Capituli Elvacen-
ſis Camerarius.

1579.

360. *Westhuſa- ſana* Eccleſiæ Parochiali fuit incorporata, cujus anniverſaria Dedi-
na nunc eſt cationis ſolennitas Eccleſiæ *ſagſthufana* Dominicâ ſecundâ poſt Paſcha-
incorpora- recolitur, nec non in feſto *S. Stephani* à Domino Parocho *West-*
ta. *huſano* feſtivities unâ cum Panegyrico hîc loci ad populum peragi-
tur.

361. Anno 1701 Supplicantiſus Incolis *ſagſthufanis* à Reverendiſſi-
Capella- mo Vicariatûs Auguſtani Officio Capellanus D. Parocho *Westhuſano*
num ha- eſt adjunctus, quot Dominicis & feſtivis diebus, (una vice per
bens pro- hebdomadam die indeterminato) in Eccleſia *ſagſthufana* ad miſ-
prim. ſam celebrandam, æque ad Conciones vel Cate-
cheſes, alternatim habendas,
obligatus.

CAPUT

CAPUT VI.

SERIES SYNOPTICA

Abbatum, Præpositorum & Decanorum Elvacensium.

PRæmoneo pro numerorum notitia, quòd numerus nominibus præpositus ubique ordinem numeralem significet. Numeri columnæ I. denotant annum Electionis vel postulationis. Anni columnæ II. designant annum Regiminis, aliquando etiam Resignationis. Demum anni columnæ III. indicant annum obitus. Non placuit columnam specialem pro anno resignationis ponere; cùm annus hic resignationis vel nunquam, vel rarè aberret ab anno Electionis, *Successoris*; adeoque cognito anno Electionis *Successoris*, eò ipso cognoscitur annus resignationis *Antecessoris*.

SECTIO I.

Series Synoptica Abbatum.

	Abbatiam		
	Adit. Anno.	Rexit. Annis.	Obijt. Anno.
I. Hariolphus.	764.		14. Julii.
<i>Vid. Index Prodromi & Index Rerum posterum sub nomine Hariolphus.</i>			
II. Wicterpus Episcopus Augu- stanus.			27. Mart.
<i>Vid. Index Prodromi & Index Rerum posterum sub nomine Wicterpus.</i>			
III. Grimoldus al. Grinoldus.			13. Junii.
<i>Vid. n. 17. & seqq.</i>			
IV. Othbaldus al. Othbaldus.			9. Junii.
<i>Vid. n. 32.</i>			
	33		V. Adel-

	Abbatiam			Die.
	Adjut. Anno.	Rexit. Annis.	Obijt. Anno.	
V. Adelgerus I. <i>Vid. n. 32.</i>				13. Junii.
VI. Symoldus al. Syndolphus. <i>Vid. n. 33. & seqq.</i>	824.		830.	5. Mart.
VII. Ganderadus. <i>Vid. n. 38.</i>	830.	15.	844.	25. Aug.
VIII. Ermenricus. <i>Vid. n. 3. & 37.</i>	845.	18.	861.	
IX. Perno.	863.	7.	870.	8. Junii.
X. Afchericus al. Astoricus al. Astericus.	870.	13.	883.	
XI. Luitbertus Archi-Episcopus Moguntinus. <i>Vid. n. 38 & seqq.</i>	883.	re sign. 5.	889.	
XII. Hatto Archi-Episcopus Mo- guntinus. <i>Vid. n. 44.</i>	888.	17.	905.	
XIII. Adalbero Episcopus Augu- stanus. <i>Vid. n. 46.</i>	905.	17.	921.	
XIV. Gerbertus al. Girbertus.	922.	22.	944.	
XV. Hermannus.	944.	12.	956.	
XVI. Hartperdus Episcopus. <i>Vid. n. 47.</i>	956.	18.	674.	
XVII. Winktharius. <i>Vid. n. 49.</i>	974.	16.	990.	9. Maji.
XVIII. Gebehardus Episcopus Augustanus. <i>Vid. pars. 1. Hierarchia Augus. & infra n. 55.</i>	990.	re 8. sign.	1002.	8. Julii.
XIX. Hartmannus. <i>Vid. n. 56.</i>	998.	13.	1011.	15. Jan.
XX. Berengarius, Primus S. R. Imperii Princeps. <i>Vid. n. 57. & seqq.</i>	1011.	15.	1026.	25. Apr.
XXI. Obertus al. Odenbertus al. Obertus.	1026.	9.	1035.	
XXII. Richardus I.	1035.	5.	1039.	

XXXIII.

	Abbatiam		Obiit. Anno.	Dic
	Adiit. Anno.	Rexit. Annis.		
XXIII. Aaron,	1040.	20.	1060.	17. Oct.
XXIV. Regingerus al. Regnigerus.	1060.	16.	1076.	
XXV. Udo.	1076.	14.	1090.	14. Dec.
XXVI. Isenbertus al. Ysenbertus al. Isanbertus.	1090.	4.	1094.	5. Sept.
XXVII. Adelgerus II. <i>Vid. n. 59.</i>	1094.	8.	1102.	10. Nov.
XXVIII. Ebo al. Ebbo	1102.	11.	1113.	14. Julii.
XXIX. Richardus II.	1113.	5.	1118.	
XXX. Helmericus al. Helmenricus Comes de Oettingen. <i>Vid. num. 60.</i>	1118.	18.	1136.	
XXXI. Adelbertus seu Albertus I. de Dinnesbech al. de Künspurg. <i>Vid. num. 65.</i>	1136.	37.	1173.	
XXXII. Albertus II. de Rams- preg. <i>Vid. num. 69.</i>	1173.	re 15. sign.		
XXXIII. Cuno al. Kuno I. Abbas hic & in Fulden. <i>Vid. num. 72. & seqq.</i>	1188.	34.	1221.	
XXXIV. Gotbaldus I. al. Goth- boldus al. Geodebaldus. <i>Vid. num. 80.</i>	1221.	7.	1228.	
XXXV. Albertus III. <i>Vid. num. 81.</i>	1228.	re 12. sign.		
XXXVI. Syfridus I. <i>Vid. num. 83.</i>	1240.	re 2. sign.		
XXXVII. Ruggerus. <i>Vid. num. 84.</i>	1241.	4.	1246.	
XXXVIII. Gotbaldus II. al. Got- boldus.	1246.	3.	1249.	
				XXXIX.

	Abbatiam			
	Adiit. Anno.	Rexir. Annis.	Obiit. Anno.	Die.
XXXIX Rudolphus I. <i>Vid. num. 85.</i>	1249.	5.	1255.	
XL. Otto de Schwabsperg. <i>Vid. num. 86.</i>	1255.	14.	1269.	
XLI. Conradus.	1269.	9.	1278.	
XLII. Eckardus de Schwabs- perg. <i>Vid. num. 87 & seqq.</i>	1278.	31.	1309.	30. Sept.
XLIII. Ernfridus de Folberg al. à Velberg.	1309.	1.	1311.	12. Maji.
XLIV. Rudolphus II. de Pfal- heim al. Pfolheim.	1311.	22.	1332.	4. Aug.
XLV. Cuno al. Kuno II. Baro de Gundelfingen. <i>Vid. num. 89. usque ad num. 96.</i>	1333.	34.	1367.	
XLVI. Albertus IV. Haack, <i>Vid. num. 97. & 98.</i>	1367. re 33. sign.		1404.	3. Jan.
XLVII. Syfridus II. Gertacher. <i>Vid. n. 100. & seq.</i>	1401.	26.	1427.	
XLVIII. Joannes de Holzinger. <i>Vid. num. 108.</i>	1427.	25.	1452.	
XLIX. Albertus V. Schenck de Schenckenstein. <i>Vid. num. 112.</i>	1452. re 1. sign.			
L. Joannes de Hirnheim Ab- bas Ultim. <i>Vid. num. 113.</i>	1453.	7.	1480.	20. Jan.

SECTIO II.

Series Synoptica Præpositorum.

PRO numero explicatione repetendum est præmonitum præcedenti Se-
ctione intimatum; nimirum, quod numerus nominibus præpositus ubi-
que ordinem numeralem significet. Numeri columnæ I. designant annum
electionis aut postulationis. Anni columnæ II. designant annum Regimi-
nis

nis vel quandoque etiam reſignationis. Demum anni columnæ III. indicant annum obitus, modo in parte I. Hierarchiæ Auguſtanæ fol. 491. & in præcedenti Seſſione obſervatò.

	Praepoſiti		
	Adiit. Anno.	Rexit. Annis.	Obiit. Anno. Die.
I. Joannes de Hirnheim. <i>Vid. n. 114. 122. & ſeqq.</i>	1460.	re 1. ſign.	1480. 20. Jan.
II. Albertus I. de Rechberg. <i>Vid. n. 124. & ſeqq.</i>	1461.	48.	1502.
III. Bernardus de Weſterſteten. <i>Vid. num. 145.</i>	1502.	menſes 10.	1503.
IV. Albertus II. Thumm de Neuburg. <i>Vid. n. 147. & ſeqq.</i>	1503.	re 18. ſign.	
V. Henricus Comes Palat. Rheni Dux Bavariz. <i>Vid. n. 151. & ſeqq.</i>	1521.	31.	1551.
VI. Otto Truchſeis de Waldburg, Cardin. Episcopus Auguſt. <i>Vid. n. 169. & ſeqq.</i>	1553.	20.	1573.
VII. Chriſtophorus à Freyberg & Eiſenberg. <i>Vid. n. 173. & ſeqq.</i>	1573.	11.	1584.
VIII. Wolffgangus de Hauſen Episcopus Ratiſbonenſis. <i>Vid. n. 179. & ſeqq.</i>	1584.	re 18. ſign.	1613.
IX. Joannes Chriſtophorus I. à Weſterſteten Episcopus Eyſtett. <i>Vid. n. 191. & ſeqq.</i>	1602.	re 10. ſign.	1637.
X. Joannes Chriſtophorus II. à Freyberg & Eiſenberg. <i>Vid. num. 194.</i>	1613.	7.	1620.
XI. Joannes Jacobus Blarer à Warthenſee. <i>Vid. n. 165. & ſeqq.</i>	1611.	33.	1654.

T

XII. Joan-

	Praepositi			Die
	Abiit. Anno.	Rexit. Annis.	Obiit. Anno.	
XII. Joannes Rudolphus à Rech- berg ab Hochenrech- berg.	1654.	6.	1660.	
<i>Vid. num. 211.</i>				
XIII. Joannes Christophorus III. à Freyberg Episcopus Au- gust.	1660	re 14. sign.	1690.	
<i>Vid. num. 212. & seqq.</i>				
XIV. Joannes Christophorus IV. L. B. Adelmann ab Adel- mansfelden.	1674.	13.	1687.	
<i>Vid. n. 220. & seqq.</i>				
XV. Hiericus Christophorus à Wolfframsdorff.	1687.	2.	1689.	
<i>Vid. n. 222. & seqq.</i>				
XVI. Ludovicus Antonius Magni Ordinis Teuton. Supre- mus Magister, Episcopus Worm. Coadjutor Mo- gunt. Comes Palatinus Rheni, Bavariae Dux.	1689. -	5.	1694.	
<i>Vid. n. 225. & seqq.</i>				
XVII. Franciscus Ludovicus Ma- gni Ordinis Teuton. Su- premus Magister, Epif- copus Wormat. & Ura- tislav. Coadjutor Mo- gunt. Comes Palat. Rhe- ni, Bavariae Dux.	1694.			
<i>Vid. 274. & seqq.</i>				

SECTIO III.

Series Synoptica Decanorum.

Numerorum explicatio est eadem cum præcedente Secciónẽ jam posita. Quod autem concernit particularia Decanorum gesta, ea in citatis hujus Decanorum Catalogi locis reperientur inserta. Ceterum Decani à Capitulo Elvacensi eliguntur: at Summi Custodes, Scholastici, & Capellani honoris à Præposito constituuntur.

	Decanatum			
	Adiit. Anno.	Rexit. Annis.	Obiit. Anno.	Die
I. Georgius à Stein in Diemanslein. <i>Vid. num. 141.</i>	1460.	23.	1483.	
II. Ertfredus de Höfingen.			1489.	
III. Joannes Schenck de Limburg.	1489.	7.	1496.	
IV. Bernardus seu Bero de Westerstetten. <i>Vid. num. 145.</i>	1496.	re 7. sign.	1503.	
V. Albertus Thumm de Neuburg. <i>Vid. num. 147.</i>	1502.	re 2. sign.		
VI. Conradus ab Ellrichshausen.	1504.	2.	1506.	
VII. Fabianus de Wirsberg. <i>Vid. num. 149.</i>	1506.	13.	1519.	11. Maji.
VIII. Georgius de Hirenheim. <i>Vid. num. 149.</i>	1520.	17.	1537.	14. Maji
IX. Dieteganus à Westerstetten, Doctor.	1537.	3.	1540.	
X. Christophorus à Westerstetten. <i>Vid. num. 170.</i>	1540.	27.	1567.	10. Junii.
XI. Ludovicus Baro de Gravenegg. <i>Vid. n. 171. & n. 178.</i>	1567.	11.	1578.	10. Aug.

	Decasarium			
	Adiit. Anno.	Rexit. Annis.	Obiit. Anno.	Die
XII. Joannes Rudolphus à Pras- perg. <i>Vid. num. 178.</i>	1578.	re 4. sign.		
XIII. Quirinus Godefridus ab Haufen. <i>Vid. num. 178.</i>	1582.	19.	1601.	3. Maji.
XIV. Joannes Christophorus à Westerstetten. <i>Vid. num. 191. & seq.</i>		1601. re 35. dies sig.	1637.	
XV. Christophorus à Gemmin- gen. <i>Vid. pars 1. Hierarchia Augustina fol. 533.</i>	1601.	25.	1616.	31. Dec.
XVI. Georg Cramer J. U. L.	1617.	14.	1631.	26. Julii.
XVII. Guilielmus Fridericus Ba- ro de Gravenegg Cano- nicus Basil.	1631.	7.	1638.	9. Dec.
XVIII. Joannes Guilielmus à Bernhausen.	1639.	21.	1660.	24. Junii.
XIX. Henricus Christophorus à Berendorff. Canon. Ey- stett.	1660.	6.	1666.	30. Oct.
XX. Joannes Christophorus Ba- ro Adelman ab Adel- mansfelden. <i>Vid. num. 220. & pars II. fol. 207. & seq.</i>	1666.	re 5. sign.	1687.	
XXI. Henricus Christophorus à Wolframsdorff. <i>Vid. num. 222. & seq.</i>	1671.	re 16. sign.	1689.	
XXII. Franciscus Adolphus ab Ehingen.	1687.	2.	1690.	29. Jan.
XXIII. Joannes Christophorus à Trestendorff SS. Theol. Doctor. <i>Vid. pars II. fol. 382. & seq.</i>	1690.	7.	1696.	10. Dec.
XXIV. Ignatius Desiderius à Peßingen J. U. D.	1697.			

Peßinge-

Peütingeriani antiquissimis temporibus in natali *Bavaria* solo Nobiles *Bavari* cluebant, de *Peütingau* nominati: Posthac *Conrado de Peütingau* circa annum 1282. Coloniam tranferente *Augustam*, *Volckmairus* & *Hermannus de Pentengau* in recto Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ sepulchreto sepulturam sibi deligebant, vetustissimo lapide sepulchrali annum 1282. designante. *Augustam* translati, & communiter, more illa ætate usitatò, *Peütinger*, quasi *Peütingauer*, dicti, anno 1438. etiam *Patritiorum Augustanorum* nobilitate donati sunt. Deinceps de Republica Augustana opumè meriti, & in Ecclesias, præsertim in Cathedralis Ecclesiæ Capellam *S. Udalrici* extiterunt munifici, hujate capellâ hodiè dum *Peütingeriarorum* nomen retinente. Ultimus ex antiquissima & Nobili ista Prosapia furculus adhuc superstes, in ætatis hyeme floret altedictus Reverendissimus Prænobilis & Amplissimus D. D. *Ignatius Desiderius à Peütingen* J. U. D. Reverentissimi ac Serenissimi Principis &c. &c.

Consiliarius Intimus, nec non *Locumtenens* &c. Decanus

Laudauissimus, P. 2. *Hierarchy Augustana*

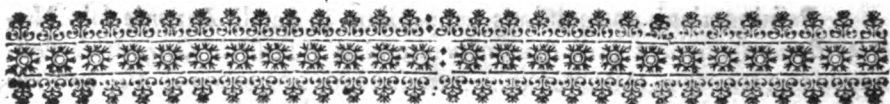
fol. 884. à me nonnihil encomiis
honoratus.

T 3

CAPUT

CAPUT VII.

CATALOGUS SUMMORUM

Custodum, Scholasticorum & Canonico- rum Elvacensium.

SECTIO I.

Catalogus Summorum Custodum.

Numeri columnæ I. denotant annos collationis : numeri columnæ II. annos retentionis, & numeri columnæ III, annos obitus.

Custodes.	Collat.	Anni Retent.	Obitus.
I. Udalricus de Hßfingen.	1460.		
II. Guilielmus de Hirnheim.	1475.		
III. Balthasar Geyger.	1485.		
IV. Matthæus Marschalck. Do- ctor.	1496.	3.	1499.
V. Georgius de Schwabspurg.	1499.		
VI. Joannes Adamus de Stein.	1505.		
VII. Marquardus de Stein.	1516.	re 3. sign.	
VIII. Albertus Thum.	1516.	menfes.	
IX. Christophorus de Freyberg.	1537.		
X. Joan. Conradus de Stadion.	1541.		
XI. Fridericus Steinheüßer.	1545.	re 1. sign.	
XII. Casparus de Kaltenthal.	1446.		
XIII. Ludovicus Baro de Grave- negg.	1552.	re 16. sign.	
XIV. Joan. Georgius de Leonrod.	1568.	16.	1594. 18. Apr.
XV. Georgius a Wöllwarth.	1594.	re 20. sign.	

Custo-

Custodes.	Collat.	Anni Retent.	Obitus.
XVI. Jacobus Hundbils à Waltrams.	1614.	re 3. sign.	
XVII. Christophorus Gremlich à Jungingen.	1617.	14.	1631. 16. Junii.
XVIII. Joannes Bernardus Cramer J. U. L.	1631.	35.	1666. 23. Julii.
XIX. Joannes Christophorus à Trestendorff SS. Theol. Doctor.	1666.	re 24. sign.	1696.
XX. Franciscus Josephus Reichlin L. B. de Meldeck.	1693.		

SECTIO II.

Catalogus Scholasticorum.

Numerorum notitia est eadem cum illa in antecedende Sectione explicata.

Scholastici	Collat.	Anni Retent.	Obitus.
I. Albertus Schenck de Schenckenstein.	1460.		
II. Wilhelmus de Hirenheim.	1486.		
III. David de Hirenheim.	1504.		
IV. Dieteganus de Westerstetten Doctor.	1517.	re 20. sign.	
V. Jacobus de Westerstetten.	1537.		
VI. Joannes Georgius à Westernach.	1555.	15.	1570. 8. Sept.
VII. Joannes Guilielmus à Neuneck.	1570.	2.	1572.
VIII. Henricus Adelsmann ab Adelsmansfelden.	1572.	7.	1579.
IX. Quirinus Godefridus ab Hausen.	1579.	re 3. sign.	

Schola

Scholastici.

	Collat.	Anni Retent.	Obitus.
X. Joannes Christoph. à Freyberg.			
XI. Udalricus de Riedheim.	1584.	re 1. sign.	
XII. Joannes Christophorus à Freyberg.	1585.	men 6. les.	1585.
XIII. Wolfgangus à Freyberg.	1585.		
XIV. Jacobus Hundbifs à Walrambs.	1613.	4.	1617.
XV. Wolfgangus Blarer à War- tensee.	1617.	6.	1623.
XVI. Erhardus ab Ow.	1623.	re sign.	
XVII. Guilielmus Fridericus Ba- ro de Gravenegg.	1624.	re 1. sign.	
XVIII. Joannes Guilielmus à Be- renhausen.	1615.	re 6. sign.	
XIX. Joannes Christophorus à Freyberg.	1631.	8.	
XX. Joannes Philippus Speth à Zwifalten.	1641.	re 14. sign.	
XXI. Joannes Guilielmus Seges- fer à Brunegg.	1655.	11.	1666.
XXII. Ignatius Desiderius à Pet- tingen. J. U. D.	1666.	11.	1677.
XXIII. Christophorus Patritius Blarer à Warthensee.	1677.	re 20. sign.	
	1697.		

SECTIO III.

Catalogus Canoniorum.

PRæsciendum pro numerorum notitia, quòd numerus nominibus præpo-
situs ubique numerum numeralem denotet. Numeri columnæ I. indicant
Antecessorem in eodem Canonicatu. Numeri columnæ II. designant ad-
eptum Canonicatum, & quandoque ejus resignationem. Numeri columnæ
III. annum obitus.

Canonici

Canonici.

Antecess. Acquir. Canon. Obiit.

I. Georgius de Stein de Dicmanstein Canonicus Augustanus.	1460.	1483.	
II. Udalricus de Höfingen.	1460.		
III. Albertus Schenck de Schenckenstein.	1460.		
IV. Udalricus de Neüneck.	1460.	1462.	
V. Herteganus ab Hausen.	1477.		
VI. Wilhelmus de Hirenheim.	1477.	1510.	9. Junii
VII. Georgius de Kaltenthal.	1477.		
VIII. Balthasarus Geyr.	1477.		
IX. Wilhelmus de Rechberg de Hohenrechberg Canon. August.	1484.	1499.	
X. Bernardus de Westerfletten.	1484.	1503.	
XI. Casparus Adelman.	1484.	1497.	
XII. Nicolaus Jeger Licentiatus.	1484.	1513.	
XIII. Conradus ab Ellrichshausen, Canon. August.	1484.	1506.	
XIV. Erfredus de Höfingen Canon. August.	1485.	1489.	
XV. Joannes Schenck de Limburg Canon. August.	1486.	1496.	
XVI. Albertus Thum de Neüburg Canon. Aug.	1486.		
XVII. Fabianus de Wirsberg.	1487.	1519.	
XVIII. Conradus Adelman Canon. August.	1488.	1547.	
XIX. Joannes de Emershofen.	1491.	1495.	
XX. Sigismundus de Schöppach.	1491.		
XXI. David de Hyrenheim.	1496.	1518.	21. Apr.
XXII. Melchior Schenck.	1496.	1510.	
XXIII. Marthæus Marschall Doctor.	17.	1496.	1499.
XXIV. Ludovitus de Jarsdorff.	11.	1497.	1512.
XXV. Erckingerus de Rechberg.	9.	1499.	1500.

U

Canon.

Canonici.

Antecess. Acquir. Canon. Obiit.

XXVI. Georg. de Schwabsperg

Canon. August.

23. 1499. 1505.
1505.

XXVII. David de Hyrenheim.

XXVIII. Thomas de Falcken-
stein.

27. 1500.

XXIX. Balthasar Riederer Do-
ctor supernumerarius.

1500.

XXX. Wilhelmus de Rechberg
de Hochenrechberg.

Canon. Eyst. & Aug.

25. 1500.

XXXI. Conradus ab Ellrichs-
hausen.

30. 1502. re 1507. sign.

XXXII. Albertus Thumm.

20. 1504. 1536.

XXXIII. Joannes Adamus de
Stein.

26. 1505.

XXXIV. Wilhelmus de Hespberg.

31. 1507. 1525.

XXXV. Paulus de Rechberg.

1508. 1521.

XXXVI. Georgius de Hirenheim
Canon. August.

1508. 1537. 14. Maj.

XXXVII. Joannes de Wirsberg
Decanus Eystett. &
Canon. August.

22. 1510.

XXXVIII. Udalricus de Sche-
chingen.

re 1511. sign.

XXXIX. Dieteganus de Wester-
stetten Doctor.

38. 1511. 1440.

XL. Sigismundus de Wöllwarth.

24. 1512. 1517.

XLI. Joannes de Fronspurg.

12. 1513. 1515.

XLII. Udalricus Hainzel Doct.

41. 1515. 1524.

Vid. num. 149.

XLIII. Marquardus de Stein J.
U. D.

1516. re 1535. sign. 31. Aug.

Vid. pars 1. fol 322.

XLIV. Jacobus de Rechberg
Canon. August.

21. 1517. 1527.

XLV. Joannes de Güllingen.

28. 1518. 1526.

Vid. n. 151. & seqq.

Canon

Canonici.	Antecel. Acquir. Canon. Obir.		
XLVI. Fridericus de Wirsberg Episcopus Herbol.	16.	1519.	1573.
XLVII. Petrus de Hohenegg.		1520.	1531.
XLVIII. Jacobus de Westerstet- ten.	35.	1521.	
XLIX. Joachimus de Heüdorff. L. Balthasar Merckel, Do- ctor Præpositus in Wald- kirch.		1524.	1531.
LI. Christophorus à Westerste- tten Canon. Eystert. & August.	42.	1524.	
LII. Joannes Georgius à Zedwiz Canon. Herbol. ad S. Burchardum.	45.	1526.	1567.
LIII. Joan. Georgius à Weste- nach.	34.	1526.	
LIV. Philippus de Rechberg.	40.	1527.	1570.
LV. Joannes Guilielmus de Neü- negg Canon. August.	44.	1527.	1529.
<i>Vid. pars 1. fol. 619.</i>	74.	1529.	1578.
LVI. Christophorus à Freyberg Canon. August.	47.	1531. re 1576. sign.	
LVII. Petrus de Hohenegg.	49.	1531. re 1534. sign.	
LVIII. David de Stein.	57.	1534.	
LIX. Reinhardus de Rieppur.	43.	1535.	1541.
LX. Fridericus Steinhüser de Neüdenfels.	32.	1536.	1553.
LXI. Philippus de Rechberg, Præpos. Wormat. Ca- non. August.	36.	1537.	1557.
LXII. Joannes Conradus à Sta- dion Canon. August.		1540.	
LXIII. Joannes Conradus à Ber- lichingen.		1540.	
LXIV. Ludovicus de Gravenegg Canon. August.		1542.	1578.
	U 2		10. Aug. Cano-

Canonici.

Antecess. Acquir. Canon. Obiit.

- LXV. Joannes Guilielmus de Schwendi. 1543.
- LXVI. Christoph. de Hirschaid. 1543. re 1546. sign.
- LXVII. Reinhardus de Rieppur. 1544. re 1557. sign.
- LXVIII. Casparus de Kaltenthal. 66. 1546. re 1551. sign.
- LXIX. Philippus de Freyberg Canon. Constant. 1546. re 1556. fig.
- LXX. Joannes Eitelius de Krö- ringen Canon. Aug. 1547. re 1557. fig.
- LXXI. Godefridus de Wirs- berg. 68. 1551. re 1558. fig.
- LXXII. Wendelinus Peegen Li- centiatus. re 1553. fig.
- LXXIII. Henricus Adelman ab Adelmansfelden. 72. 1553. 1579. 18. Sept.
- LXXIV. Joan. Egolphus à Knö- ringen Episcopus. Aug- gust. 60. 1553. 1579.
- LXXV. Otto de Freyberg. 69. 1556. 1565. 18. Aug.
- LXXVI. Albertus Völcker de Kröringen Canon. Sa- lisburg. 67. 1557.
- LXXVII. Quirinus Godefridus ab Haufen Canon. August. 70. 1557. 1601. 5. Mart.
- LXXVIII. Joannes Georgius de Leonrod Decan. Ey- stett. 71. 1558. 1594. 18. Apr.
- LXXIX. Guilielmus de Wol- ferschwendi. 1558.
- LXXX. Joan. Christophorus de Stadion Canon. Aug. 79. 1558. re 1559. fig.
- LXXXI. Marquardus de Bien- zenaw Canon. Aug. 80. 1559. re 1561. fig.
- LXXXII. Joan. Christophorus de Freyberg Propo- situs. 81. 1561. re 1613. fig.

Cano-

Canonici.	Antecess.	Acquir.	Canon.	Obit.
LXXXIII. Philippus de Freyberg Decan. Constant.	75.	1565.	re 1583.	fig.
LXXXIV. Casparus de Freyberg. Romæ mortuus.		1565.	1571.	
LXXXV. Gebhardus Fruchles de Waldburg.	51.	1567.	re 1583.	fig.
LXXXVI. Joann. Henricus Vogt de Summeraw Canon. Eystett. & August.		1572.	1599.	8. Mart.
LXXXVII. Joan. Christophorus à Westerstetten Episcopus Eystett.	74.	1575.	1637.	
LXXXVIII. Joannes Conradus Gemminger Episcopus Eystett.	55.	1578.	re 1581.	fig.
LXXXIX. Joan. Rudolphus Vogt de Summeraw Canon. Eystett. & August.	64.	1578.	re 1600.	fig.
LXL. Georgius de Wöllwarth.		1579.	re 1621.	fig.
EXLI. Fridericus de Freyberg.		1578.		
LXLII. Guilielmus de Werd- naw.		1579.	re 1585.	fig.
LXLIII. Wolfgangus de Hau- sen Canon. Constant.	91.	1583.	re 1485.	fig.
EXLIV. Joan. Hieronymus Stor- ab Ostrach Licentia- tus.	73.	1583.	1614.	
LXLV. Christophorus Grem- blich de Jungingen Canon. August.		1583.		
LXLVI. Philippus Wernerus de Freyberg.	88.	1581.	1594.	
LXLVII. Christoph. de Gemmin- gen Canon. Eystett. & August.	85.	1583.	1616.	31. Dec. Cano-

Canonici.

Antecess. Acquir. Canon. Obiit.

LXLVIII. Udalricus de Ried-
heim Canon. Eyst.
& August.

LXLIX. Guilielmus Speth à Zwt-
falten.

C. Joannes Jacobus à Wester-
stetten.

CI. Andreas de Freyberg.

CII. Joan. Jacobus Blarer à War-
tensee, Canon. Basil.

CIII. Ferdinandus de Freyberg.

CIV. Bernardus Bertus de Frey-
berg.

CV. Marcus Siticus de Freyberg.

CVI. Georgius Melchior ab Ow
Decan. Eystett. Canon.
August.

CVII. Wolfgangus Blarer à
Wartensee, Can. Eyst.
& August.

CVIII. Christophorus de Gem-
mingen.

CIX. Christophorus Gremlich
de Jungingen.

CX. Burckardus Fridericus à
Freyberg, Canon. Au-
gust.

CXI. Henricus de Knöringen.
Episc. August.

CXII. Jacobus Hundbils à Walt-
rambs.

CXIII. Christianus Harm.

CXIV. Wolfgangus à Freyberg.

CXV. Marquardus ab Ow, Can.
August.

CXVI. Joan. Reinhardus à Net-
hausen.

93. 1585. 1585. 25. Dec.

92. 1585.

1585.

83. 1586. re 1588. sign. 9. Dec.

1586. re 1622. sig.

101. 1588. re 1598. sig. 6. Oct.

1590. re 1593. sig. 23. Feb.

104. 1593. re 1595. sig.

78. 1594. re 1603. sig.

96. 1594. re 1595. sig.

1596. re 1617. sig. 16. Feb.

107. 1595. 1631. 16. Junii.

105. 1596. 1624.

103. 1598. re 1614. sig.

89. 1600. 1623.

77. 1602. re 1602. sig.

113. 1602. 1617. 3. Mart.

106. 1603. 1620.

87. 1604. re 1607. sign.

Can.

Canonici,	Anteceſ. Acquir. Canon. Obiit.
CXV. II. Ludovicus Theodoricus Speth à Zwifalten.	116. 1607. re 1610. ſign.
CXV. III. Joannes Philippus Speth à Zwifalten. Canon. Auguſt.	117. 1610. 1666. 10. Mart.
CXIX. Georgius Cramer Licen- tius.	82. 1613. 1631.
CXX. Joan. Guilielmus à Knö- ringen.	112. 1614. re 1624. ſign.
CXXI. Erhardus ab Ow. Decan. Auguſt.	94. 1615. 1640.
CXXII. Joan. Fridericus à Frey- berg & Eiſenberg.	108. 1617. 1624.
CXXIII. Henricus Conradus à Welden. Can. Aug.	114. 1617. 1635. 22. Junii
CXXIV. Joan. Adamus Truch- ſels de Höſingen De- can. Eyiſtett.	115. 1620. 1631.
CXXV. Wolfgangus Blarer à Wartenſee.	90. 1621. 1633.
CXXVI. Guilielmus Fridericus L. B. de Gravenegg Can. Baſil.	102. 1622. 1638. 9. Dec.
CXXVII. Joan. Rudolphus L. B. de Rechberg de Ho- chenrechberg. Epiſc. Aug.	112. 1623. re 1634. ſign.
CXXVIII. Joannes Guilielmus à Bernhauſen Canon. Baſil.	122. 1624. 1660. 24. Junii.
CXXIX. Joannes Joachimus de Liechtenſtein.	110. 1624. 1631.
CXXX. Joannes Bernardus Cra- mer Licentius.	120. 1624. 1666. 25. Julii.
CXXXI. Joannes Chriſtophorus à Freyberg. Epiſcopus Auguſt.	124. 1630. re 1661. ſign.

Canon

Canonici.

Antecess. Acquir. Canon. Obiit.

CXXXII. Christophorus Mar-
quardus ab Ow. Ca-
non. Aug. & Com-
burg.

109. 1631. 1660. 14. Oct.

CXXXIII. Joannes Guilielmus à
Knöringen.

119. 1632. 1640.

CXXXIV. Christophorus Erne-
stus Troilus. J. U.
Doctor.

125. 1633. re 1652. sign.

CXXXV. Joannes Josephus à Be-
rendorff.

123. 1636. re 1644. sign.

CXXXVI. Franciscus Guilielmus
Blarer à Warten-
see.

1639. re 1649. sign.

CXXXVII. Henricus Bruno de
Hazfeld. Can. Au-
gust.

121. 1640. 1662. 16. Apr.

CXXXVIII. Hieronymus Frederi-
cus à Freyberg in
Justingen. Canon.
August.

133. 1641. re 1650. sign.

CXXXIX. Henricus Christopho-
rus à Berndorff.

135. 1644. 1666. 30. Oct.

CXL. Joannes Guilielmus Se-
gesser à Brunegg Can-
Comburg.

136. 1650. 1677. 26. Feb.

CXLI. Wolfgangus Ludovicus
à Neüenstein.

re 1650. sign.

CXLII. Georgius Ludovicus à
Freyberg in Justin-
gen.

138. 1650. 1663. 29. Oct.

CXLIII. Joannes Melchior Bal-
thasar Doctor.

134. 1652. 1659. 20. Nov.

CXLIV. Joannes Franc. Adel-
bertus Hundbils à
Waltrams.

141. 1653. 1685. 22. Apr.
Cano.

Canonici.

Antecess. Acquir. Canon. Obiit.

- CXLV.** Joannes Christophorus
Adelmann ab Adel-
mansfelden. Decan.
August.
127. 1655. re 1674. sign.
- CXLVI.** Marcus Albertus L. B.
de Freyberg & Eisen-
berg. Custos Aug.
128. 1660. re 1709. sign.
- CXLVII.** Philippus Constantinus
L. B. de Taxis.
132. 1660. re 1669. sign.
- CXLVIII.** Conradus Josephus L.
B. de Bemelberg.
131. 1661. re 1664. sign.
- CXLIX.** Joan. Christoph. Tre-
stendorffer SS. Theol.
Doctor.
143. 1661. 1696. 3. Dec.
- CL.** Joan. Sigismundus à Bern-
hausen Canon. Basil. &
Constant.
137. 1662. re 1685. sign.
- CLI.** Carolus Aloysius L. B. de
Bemelberg.
148. 1663. re 1671. sign.
- CLII.** Franciscus Adolphus ab
Ehingen Cell. Eyfett.
142. 1663. 1690. 23. Jan.
- CLIII.** Henricus Christophorus
à Wolframsdorff. Ca-
non. Wimp.
118. 1666. re 1687. sign.
- CLIV.** Ignatius Desiderius à Petü-
tingen J. U. D.
130. 1667.
- CLV.** Wolfgangus Dominicus
à Bernhausen.
139. 1667. 1674.
- CLVI.** Josephus Ignatius L. B. de
Taxis Can. Aug.
147. 1669.
- CLVII.** Conradus Josephus L. B.
de Bemelberg.
151. 1671. re 1675. sign.
- CLVIII.** Joan. Rudolphus L. B.
ab Ow Præpos. Eyf.
& Nordhausen.
145. 1674. 1708. 13. Nov.
- CLIX.** Joan. Rudolph. Christoph.
L. B. de Rechberg.
155. 1674. re 1682. sign.

X

Cano-

Canonici.

Antecel. Acquir. Canon. Obſit.

CLX. Franciscus L. B. de Bemelberg.

157. 1675. 1690. 9. Mart.

CLXI. Joannes Christophorus L. B. de Stein. Canon. August.

140. 1677. re 1688. sign.

CLXII. Bero Leonardus Franciscus L. B. de Rechberg.

159. 1682. re 1685. sign.

CLXIII. Franc. Frideric. Comes in Wolkenstein & Trosburg Can. Aug.

162. 1685. re 1613. sign.

CLXIV. Antonius Maria Fridericus Comes de Fyrstenberg Can. Colon. & Eyſtett.

150. 1685. 1691.

CLXV. Christophorus Patritius Blarer à Wartenſee.

144. 1685.

CLXVI. Ferdinandus Josephus Joan. L. B. de Westernach. Canon. Aug.

161. 1688. 1704. 27. Apr.

CLXVII. Joannes Carolus L. B. de Westernach.

153. 1688. re 1688. sign.

CLXVIII. Franc. Josephus Reichlin L. B. de Meldeck Canon. Wimp.

167. 1689.

CLXIX. Joan. Ludovicus Josephus L. B. de Welden Can. Eyſtett, & Frisingen.

160. 1690. re 1697. sign.

CLXX. Joan. Egon Carolus Joseph. Antonius Comes à Muggenthal.

152. 1690.

CLXXI. Ant. Joseph. Sigismundus Comes à Kirchberg & Weisenhorn.

164. 1692.

CLXXII. Georg. Reinhard. Heim ab Heimhoven SS. Theol. Licentiarus.

149. 1697.

Cano-

Canonici.

Antecess. Acquir. Canon. Obiit.

- CLXXIII. Albertus Felix Alexander Speth L. B. de Zwifalten. 169. 1697. 1708. 20. Julii.
- CLXXIV. Ludov. Xaverius Fugger Comes à Kirchberg & Weisenhorn. 186. 1704. re 1706. sign.
- CLXXV. Philippus Wolfgang Fugger Comes à Kirchberg & Weisenhorn. 174. 1706. re 1709. sign.
- CLXXVI. Ignat. Patritius Franciscus Adelman ab Adelmansfelden. 173. 1708.
- CLXXVII. Henricus Wilhelmus Mauritius à Wolframsdorff. 158. 1709.
- CLXXVIII. Joan. Carolus Philippus Fugger Comes à Kirchberg & Weisenhorn. 175. 1709.
- CLXXIX. Joan. Christoph. Romanus L. B. à Freyberg in Hyrbel. 146. 1709.
- CLXXX. Joan. Joseph Franc. Gabriel Ignatius Comes in Wolkenstein & Trosburg. 163. 1713.

CAPUT VIII.

CATALOGUS PROVISORUM,

Pœnitentiariorum, Parochorum & Con- *cionatorum Elvacensium.*

SECTIO I.

Catalogus Provisorum.

PPrincipalis & exempta Elvacensis Ecclesia habet præter Præpositum S. R.
I. Principem Canonicos XII. Ex his Decanum I. Custodem I. Scho-
lasticum I. Capellanum Honoris I. Provisores, vulgò *Berwesser* IV. Pœni-
tentiarium I. Concionatorem I. Chori-Vicarios IX. Sub custodem I. Mini-
strum altaris I. pro hac tamen *Provisorum* Sectione intelligenda, adverten-
dum est, quòd si *Provisor* quispiam legatur iteratò Chori-Vicarii condi-
tionem assumpsisse, id evenisse vel ob senium, vel aliud impedimentum, quò
Provisor ad officium suum peragendum minùs capax redditus, potiùs elegit
iterum esse Chori-Vicarius, quàm simplex Beneficiatus.

Facta Collatio.	Anno
I. Leonardus Hellmuth. <i>Vid. num. 149.</i>	1515.
II. Joannes Blüemlen.	1525.
III. Michael Schloffer.	1525.
IV. Alexius Hueber.	1531.
V. Joannes Leiffam.	1532.
VI. Joannes Mayr.	1533.
VII. Joannes N. à Münster.	1536.
VIII. Joannes Mayrling.	1538.
IX. Joannes Baptista N.	1539.
X. Vitus Knaupp, postea iterum Vicarius.	1540.
	<i>Facta</i>

Facta Collatio.

Anno

<i>XI.</i> Bernardus N.	1544.
<i>XII.</i> Joannes Fabri, postea iterum Vicarius.	1544.
<i>XIII.</i> Joannes Baldung.	1549.
<i>XIV.</i> Wolfgangus Hermann.	1550.
<i>XV.</i> Christophorus Spranger.	1554.
<i>XVI.</i> Georgius Sperr.	1555.
<i>XVII.</i> Georgius Balzinger.	1555.
<i>XVIII.</i> Balthasarus Sigmair.	1555.
<i>XIX.</i> Leonardus Heckmair, postea iterum Vicarius.	1557.
<i>XX.</i> Vitus Knaupp.	1558.
<i>XXI.</i> Thomas Gries.	1559.
<i>XXII.</i> Leonardus Sponring.	1560.
<i>XXIII.</i> Andreas Schmidt.	1563.
<i>XXIV.</i> Casparus Sailer.	1567.
<i>XXV.</i> Joannes Dollinger.	1568.
<i>XXVI.</i> Mathias Weinmiller.	1575.
<i>XXVII.</i> Georgius Fürer, postea Vicarius.	1575.
<i>XXVIII.</i> Joannes Volck.	1581.
<i>XXIX.</i> Michaël Neithäuser.	1584.
<i>XXX.</i> Sebastianus Tomör.	1588.
<i>XXXI.</i> Matthæus Beck.	1588.
<i>XXXII.</i> Joannes Holl.	1590.
<i>XXXIII.</i> Joannes Burger.	1590.
<i>XXXIV.</i> Nicolaus Bluem, postea Vicarius.	1591.
<i>XXXV.</i> Philippus Jacobus Gangmirnach.	1591.
<i>XXXVI.</i> Georgius Arnold.	1599.
<i>XXXVII.</i> Conradus Brunner.	1599.
<i>XXXVIII.</i> Joannes Grezing.	1602.
<i>XXXIX.</i> Georgius Bomhardt.	1604.
<i>XL.</i> Balthasarus Rid.	1607.
<i>XLI.</i> Casparus Lechelmayr.	1608.
<i>XLII.</i> Balthasarus Zwick.	1612.
<i>XLIII.</i> Philippus Beham, postea Vicarius.	1613.
<i>XLIV.</i> Godefridus Augustein.	1613.
<i>XLV.</i> Gabriel Schvveickardt.	1615.
<i>XLVI.</i> Georgius Heringer, postea Vicarius.	1616.
<i>XLVII.</i> Casparus Jos.	1619.

X 3

Facta

<i>Facta Collatio.</i>	<i>Anno</i>
XLVIII. Jacobus Custor.	1624.
XLIX. Joachimus Fezer, postea Vicarius.	1624.
L. Melchior Eberlin.	1628.
LI. Henricus Fezer, postea Vicarius.	1628.
LII. Michaël Buechmiller, postea Vicarius.	1631.
LIII. Michaël Groß.	1632.
LIV. Joannes Baum.	1644.
LV. Guilielmus Fridericus Ehinger, postea Vicarius.	1652.
LVI. Christophorus Schwenck, postea Pœnitentiarius.	1656.
LVII. Georgius Christophorus Ruepp.	1658.
LVIII. Erasmus von der Mühl.	1665.
LIX. Joannes Jacobus Kelle.	1675.
LX. Joannes Riedlin.	1679.
LXI. Joannes Michaël Bez.	1682.
LXII. Joannes Casparus Stölzlin.	1705.
LXIII. Leonardus Luz.	1705.
LXIV. Joannes Martinus Grieb.	1708.
LXV. Joannes Nickel.	1708.

SECTIO II.

Catalogus Pœnitentiariorum & Parochorum.

Pœnitentiarius agit simul *Parochum* Principalis & exemptæ *Eltacenſis* Ecclesiæ, unâ Vicarium *S. Maria Magdalena*, ob beneficium *S. Maria Magdalena* Pœnitentiariæ annexum.

Ceterum præposui Provisores Pœnitentiariis & Parochis, eò quoddhi illis præcedentiam absque controversia semper concesserint usque ad Pœnitentiarium XIX. *D. Christophorum Schwenck*, qui jam antehac Provisor, post Pœnitentiarius constitutus, etiam quâ Pœnitentiarius DD. Provisores præcedebat : Deinceps ceteri DD. Pœnitentiarii memorati *D. Christophori Schwenck* in Pœnitentiaria successores, ejus vestigiis insistendo, honorem præcedentiæ præ Dominis Provisoribus conservabant atque etiamnum conservant.

Facta

Sectio II. Catalogus Pœnitentiariorum & Parochorum. 167

<i>Facta Collatio.</i>	<i>Anno</i>
I. Udalricus Freyherr.	1561.
II. Leonardus Schaller.	1586.
III. Simon Blanck.	1591.
IV. Joannes Rudolphus Dischinger.	1592.
V. Georgius Feürer.	1595.
VI. Simon Gröll.	1596.
VII. Georgius Brugger.	1597.
VIII. Joannes Artmayr.	1598.
IX. M. Joannes Ehinger.	1601.
X. Conradus Brunner.	1604.
XI. M. Martinus Stattnüller.	1608.
XII. M. Georgius Simon.	1609.
XIII. M. Joachimus Scherb.	1613.
XIV. Udalricus Wall.	1617.
XV. M. Georgius Ofswald.	1632.
XVI. M. Martinus Stattnüller.	1635.
XVII. M. Georgius Buechmayr.	1640.
XVIII. M. Joannes Weisung.	1644.
XIX. Christophorus Schwenck <i>Licentiat.</i>	1657.
XX. Martinus Gerhauer.	1663.
XXI. Adamus Humel.	1669.
XXII. Joannes Georgius Marschall <i>Licent. & Prothonot. Apostolicus.</i>	1728.

Omnes tres ultimi de instituto Sacerdotum Sæcularium in communj viventium.

SECTIO

SECTIO III.

Catalogus Concionatorum.

Concionatoris munere antehacungebatur solus & unicus Sacerdos quidam sæcularis ex DD. Pœnitentiariis vel DD. Chori-Vicariis. Labentibus annis Sacerdos sæcularis & aliquis ex PP. Jesuitis concionabantur alternis vicibus: hisce temporibus officium Concionatoris adimplet iterum solus & unicus ex Patribus Soc. JESU assumptus, ut ex hujate Serie Synoptica liquet.

Facta Collatio.		Anno	
I.	Udalricus de Meckhumlen.	1548.	
II.	M. Udalricus Freyherr.	1559.	
III.	Casparus Franck.	1565.	
IV.	Joannes Blanck.	1574.	
V.	M. Jacobus Spon.	1581.	
VI.	M. Georgius Shabel.	1582.	
VII.	M. Leonardus Schaller.	1585.	
VIII.	Balthafarus Berchtold.	1596.	
IX.	Georgius Benckler.	1604.	
X.	M. Martinus Stattmiller.	1609.	
XI.	M. Georgius Simon.	1610.	
XII.	Wolfgangus Fezer.	1632.	
XIII.	Christophorus Schwenck, Licent. & Pœnitent.	1656.	
XIV.	Martinus Gerhauer Licent. & Pœnit.	} alternis vicibus.	1663.
XV.	P. Joan. Martin Baumann Soc. Jesu.		1663.
XVI.	P. Casparus Freytag Soc. Jesu.	} alternis vicibus.	1666.
	Martinus Gerhauer supradic.		
XVII.	Adamus Humel Pœnitentiarius.	} alternis vicibus.	1669.
XVIII.	P. Casparus Nethauser Soc. Jesu.		1671.
XIX.	P. Paulus Held Soc. Jesu.	} alternis vicibus.	1673.
	Adamus Humel supradic.		
XX.	P. Simon Kretzer Soc. Jesu.	} alternis vicibus.	1677.
	Adamus Humel.		
XXI.	P. Christophorus Weiss Soc. Jesu.	} alternis vicibus.	1678.
	Adamus Humel.		
Facta			

Facta Collatio.

Anno

XXII.	P. Georgius Haidelberger Soc. Jesu.	} alternis vicibus.	1679.
	Adamus Humel.		
XXIII.	P. Michaël Grueber Soc. Jesu.	} alternis vicibus.	1683.
	Adamus Humel.		
XXIV.	P. Franciscus Sigersreitter Soc. Jesu.	} alternis vicibus.	1691.
	Adamus Humel.		
XXV.	P. Michael Schultes Soc. Jesu.	} alternis vicibus.	1693.
	Adamus Humel.		
XXVI.	P. Jacobus Hueber Soc. Jesu.	} alternis vicibus.	1698.
	Adamus Humel.		
XXVII.	P. Ignatius Wagner Soc. Jesu.	} alternis vicibus.	1701.
	Adamus Humel.		
XXVIII.	P. Michaël Fischer Soc. Jesu.	} alternis vicibus.	1706.
	Adamus Humel.		
XXIX.	P. Stephanus Gugger Societ. Jesu.	} alternis vicibus.	1707.
	Item P. Michaël Fischer Soc. Jesu.		
XXX.	P. Ignatius Bover. Soc. Jesu.		1708.
XXXI.	P. Josephus Wex. Soc. Jesu.		1710.

Y

CAPUT

CAPUT IX.

CATALOGUS CHORI,

Vicariorum & Levitarum Elvacensium.

SECTIO I.

Catalogus Chori-Vicariorum.

STengelius in *Mantissa cap. 5. fol. 12.* præter Pœnitentiarium & Concionatorem Ecclesiæ Elvacensi attribuit Vicarios Chori XVIII. Levitas II. Ministrum Altaris I. Ex cujus relatione tot Vicarios Chori, & quidem anno 1650. in actuali officio constitutos collegerit, me latet. D. *Joannes Mashius Luz* Reverendissimi Capituli Elvacensis Secretarius, & meus in hoc opere *Amanuensis* laboribus invictus, mihi perscripsit, certum esse & indubiè tenendum, anno 1618. usque ad annum 1630. non plures fuisse, nisi Provifores IV. Vicarios XIII. Pœnitentiarium I. Concionatorem I. ab anno 1646. usque ad 1651. fuisse quidem adhuc Provifores IV. præfentes, Pœnitentiarium I. & Concionatorem I. sed ob temporum injuriam Chori-Vicarium solummodò adfuisse unum vel duos: nunc autem moderno tempore non numerari nisi Vicarios IX. Levitarum officia alternis vicibus peragentes. Talis extat

Catalogus Chori-Vicariorum.

Facta Collatio.		Anno
I.	Wilhelmus Zeller.	1520.
II.	Conradus Herdtfeld.	1520.
III.	Joannes Diemer.	1520.
IV.	Albertus Umbau.	1520.
		Facta

<i>Faça Collatio.</i>	<i>Anno</i>
V. Benignus Schick.	1521.
VI. Michaël Schloffer.	1521.
VII. Balthasar Herr.	1522.
VIII. Augustinus Eutelius Claus.	1522.
IX. M. Stephanus Spon.	1523.
X. Laurentius Bainnieder.	1524.
XI. Wolfgangus Kaufelbach.	1524.
XII. Wolfgangus Müller.	1524.
XIII. Vitus Knaupp.	1525.
XIV. Johannes Ott.	1525.
XV. Johannes Fuchsherz.	1525.
XVI. Johannes Höfelin.	1525.
XVII. Johannes Luffer.	1525.
XVIII. Mathias Herdegen.	1525.
XIX. Balthasar Krafft.	1526.
XX. Georgius Müller.	1526.
XXI. Antonius Schick.	1526.
XXII. Henricus Schmidt.	1527.
XXIII. Damianus Spörling.	1527.
XXIV. Bernardus Reck.	1527.
XXV. Joannes Baldung.	1528.
XXVI. Joannes Ott.	1528.
XXVII. Joannes Zwivogl.	1529.
XXVIII. Lucas Grimm.	1529.
XXIX. Johannes Baldung.	1530.
XXX. Joannes Bader.	1530.
XXXI. Ludovicus Neudhardt.	1530.
XXXII. Wilibaldus Zoller	1531.
XXXIII. Jacobus Vister.	1531.
XXXIV. Michaël Harder.	1532.
XXXV. Joannes Bliemler.	1533.
XXXVI. Albertus Henneberger.	1534.
XXXVII. Stephanus Spon.	1534.
XXXVIII. Dominicus Kurtz.	1534.
XXXIX. Jacobus Reitter.	1534.
XL. Mathias Herdegen.	1535.
XLI. M. Lucas Beheim.	1536.

172. Cap. IX. Catalogus Chori-Vicariorum & Levitarum Elvac.

Facta Collatio.	Anno
XLII. Christophorus Mayrling.	1537.
XLIII. Sebastianus Schreiber.	1537.
XLIV. Casparus Klopfer.	1538.
XLV. Joannes Neplin.	1539.
XLVI. Andreas Bürner.	1539.
XLVII. Albertus Henneberger.	1539.
XLVIII. Christophorus Mayrling.	1539.
XLIX. Wilhelmus Aegidius Niderländer.	1541.
L. Gabriel Thalheimer.	1542.
LI. Philippus Hermann.	1544.
LII. Hilbrand Beringer.	1544.
LIII. Asimus Hefs.	1545.
LIV. Joannes Reütter.	1548.
LV. Joannes Pistoris.	1549.
LVI. Vitus Mielich.	1549.
LVII. Melchior Zehenter.	1549.
LVIII. N. Zechenter.	1551.
LIX. Balthasar Beck.	1552.
LX. Wilhelmus Zebinger.	1552.
LXI. Georgius Schlegell.	1552.
LXII. Jacobus Turner.	1553.
LXIII. M. Veit Goldsteiner.	1553.
LXIV. Georgius Zipperger.	1554.
LXV. Balthasar Beck.	1554.
LXVI. Joannes Weinmann.	1555.
LXVII. Georgius Sperr.	1555.
LXVIII. Melchior Freyherr.	1555.
LXIX. Bartholomæus Herkom.	1555.
LXX. Gamaliel Krafftmayr.	1555.
LXXI. Jacobus Glas.	1555.
LXXII. Joannes Fabri.	1555.
LXXIII. Balthasar Gries.	1555.
LXXIV. Georgius Inzberger.	1555.
LXXV. Jacobus Reütter.	1555.
LXXVI. Balthasar Beck.	1555.
LXXVII. Melchior Knaupp.	1556.
LXXVIII. Fridericus Beibler.	1557.
	Facta

Facta Collatio.

Anno

<i>LXXIX.</i> Michaël Laur.	1557.
<i>LXXX.</i> Henricus Burlinger.	1557.
<i>LXXXI.</i> Vitus Knaupp.	1557.
<i>LXXXII.</i> Thomas Gries.	1558.
<i>LXXXIII.</i> Casparus Franck.	1558.
<i>LXXXIV.</i> Mathias Herdegen.	1558.
<i>LXXXV.</i> Andreas Reütter.	1559.
<i>LXXXVI.</i> Henricus Bidlingmayr.	1560.
<i>LXXXVII.</i> Udalricus Freyherr.	1560.
<i>LXXXVIII.</i> Thomas Frizler.	1560.
<i>LXXXIX.</i> Michaël Goz.	1560.
<i>LXL.</i> Joannes Hoffmann.	1560.
<i>XLXI.</i> Joannes Strambacher.	1560.
<i>XLXII.</i> Sebastianus Lehner.	1561.
<i>XLXIII.</i> Christophorus Silberegger.	1561.
<i>XLXIV.</i> Carolus Merz.	1561.
<i>XLXV.</i> Joannes Ziegler.	1563.
<i>XLXVI.</i> Georgius Helffer.	1563.
<i>XLXVII.</i> M. Udalricus Burger.	1563.
<i>XLXVIII.</i> Stephanus Vaigel.	1563.
<i>XLXIX.</i> Balthazarus Lindmayr.	1563.
<i>C.</i> Conradus Benck.	1563.
<i>CI.</i> Joannes Belitscher.	1564.
<i>CII.</i> Onuphrius Baumhauer.	1566.
<i>CIII.</i> Michaël Lufferer.	1568.
<i>CIV.</i> Georgius Buechler.	1567.
<i>CV.</i> Thomas Magg.	1567.
<i>CVI.</i> Jacobus Krueg.	1567.
<i>CVII.</i> Joannes Hoffschneider.	1567.
<i>CVIII.</i> Peter Gast.	1567.
<i>CIX.</i> Georgius Hasmtiller.	1567.
<i>CX.</i> Georgius Herdeg.	1567.
<i>CXI.</i> Mathias Hirzberger.	1568.
<i>CXII.</i> David Stolz.	1574.
<i>CXIII.</i> Christophorus Burckhardt.	1575.
<i>CXIV.</i> M. Martin Zieglmayer.	1575.
<i>CXV.</i> M. Joannes Blanck.	1575.

Facta

<i>Facta Collatio.</i>	<i>Anno</i>
<i>CXVI. Casparus Brucker.</i>	<i>1575.</i>
<i>CXVII. Joannes Bez.</i>	<i>1575.</i>
<i>CXVIII. Laurentius Pfenningmann.</i>	<i>1575.</i>
<i>CXIX. Magnus Zwick.</i>	<i>1575.</i>
<i>CXX. Melchior Grasfanner.</i>	<i>1575.</i>
<i>CXXI. Michaël Blanck.</i>	<i>1575.</i>
<i>CXXII. M. Udalricus Freyherr.</i>	<i>1578.</i>
<i>CXXIII. Joannes Saldorffer.</i>	<i>1578.</i>
<i>CXXIV. Joannes Adler.</i>	<i>1578.</i>
<i>CXXV. Georgius Conradt.</i>	<i>1578.</i>
<i>CXXVI. Augustinus Ferber.</i>	<i>1580.</i>
<i>CXXVII. Joannes Mayr.</i>	<i>1580.</i>
<i>CXXVIII. Michaël Ferster.</i>	<i>1580.</i>
<i>CXXIX. Thomas Zieglmayr.</i>	<i>1580.</i>
<i>CXXX. Petrus Streitter.</i>	<i>1580.</i>
<i>CXXXI. Jacobus Dornmayr.</i>	<i>1581.</i>
<i>CXXXII. Daniel Knechtlin.</i>	<i>1581.</i>
<i>CXXXIII. Georgius Feürer.</i>	<i>1581.</i>
<i>CXXXIV. Georgius Stirm.</i>	<i>1581.</i>
<i>CXXXV. Egloff Schweikardt. Doct.</i>	<i>1582.</i>
<i>CXXXVI. Georgius Trapp.</i>	<i>1582.</i>
<i>CXXXVII. M. Georgius Prediger.</i>	<i>1583.</i>
<i>CXXXVIII. Joannes Walck.</i>	<i>1584.</i>
<i>CXXXIX. Joannes Schwendenstein.</i>	<i>1584.</i>
<i>CXL. Leonardus Sturm.</i>	<i>1584.</i>
<i>CXLI. Michaël Erhardt.</i>	<i>1586.</i>
<i>CXLII. Joannes Walck.</i>	<i>1586.</i>
<i>CXLIII. Matthes Beck.</i>	<i>1586.</i>
<i>CXLIV. Georgius Feürer.</i>	<i>1586.</i>
<i>CXLV. M. Georgius Schabel, & Concionator.</i>	<i>1587.</i>
<i>CXLVI. Joannes Schenckenstein.</i>	<i>1587.</i>
<i>CXLVII. Sebastian Tonfor.</i>	<i>1587.</i>
<i>CXLVIII. Stephanus Basbronner.</i>	<i>1587.</i>
<i>CXLIX. M. Leonardus Schaller.</i>	<i>1587.</i>
<i>CL. Joannes Keller.</i>	<i>1587.</i>
<i>CLI. Andreas Burger.</i>	<i>1587.</i>
<i>CLII. Michaël Schmidt.</i>	<i>1587.</i>
<i>Facta</i>	

Facta Collatio.		Anno
CLIII. Joannes Sutor.	1587.	1587.
CLIV. Christophorus König.	1589.	1589.
CLV. Matthæus Hodum.	1589.	1589.
CLVI. Georgius Harrer.	1589.	1589.
CLVII. Simon Blauder.	1590.	1590.
CLVIII. Georgius Ganer.	1591.	1591.
CLIX. Joannes Burgeck.	1591.	1591.
CLX. Michaël Mangold.	1591.	1591.
CLXI. Leonhardus Heckmayr.	1591.	1591.
CLXII. Eberhardus Geiger.	1592.	1592.
CLXIII. Christophorus Frey.	1592.	1592.
CLXIV. Leonhardus Hennemann.	1593.	1593.
CLXV. Rudolphus Dischinger.	1594.	1594.
CLXVI. Godefridus Scherb.	1595.	1595.
CLXVII. Michaël Rauchschmidt.	1595.	1595.
CLXVIII. Georgius Gerber.	1596.	1596.
CLXIX. Joannes Haller.	1596.	1596.
CLXX. Joannes Winterholler.	1597.	1597.
CLXXI. N. Wixenhauer.	1597.	1597.
CLXXII. Simon Gröll, & Penitentiarius.	1597.	1597.
CLXXIII. Martinus Weinmüller.	1598.	1598.
CLXXIV. Meinradus Mayr.	1599.	1599.
CLXXV. Leonardus Burckard.	1599.	1599.
CLXXVI. Gallus Deiss.	1600.	1600.
CLXXVII. Wolfgangus Strelcher.	1600.	1600.
CLXXVIII. Georgius Gerber.	1601.	1601.
CLXXIX. Jacobus Schad.	1602.	1602.
CLXXX. Bartholomæus Heüner.	1603.	1603.
CLXXXI. Georgius Bonhard.	1603.	1603.
CLXXXII. Joannes Grotenthaler.	1603.	1603.
CLXXXIII. Joannes Inninger.	1603.	1603.
CLXXXIV. Casparus Lechelmayr.	1604.	1604.
CLXXXV. Martinus Klingenstein.	1604.	1604.
CLXXXVI. Casparus Hefs.	1605.	1605.
CLXXXVII. Joannes Boeck.	1606.	1606.
CLXXXVIII. Nicolaus Bluem.	1607.	1607.
CLXXXIX. Joannes Schwegler.	1608.	1608.
Facta		

<i>Facta Collatio.</i>	<i>Anno</i>
CLXL. Georgius Wagner.	1609.
CLXLI. Joannes Reich.	1609.
CLXLII. Laurentius Deschler.	1609.
CLXLIII. Georgius Schnizer.	1609.
CLXLIV. M. Martinus Stattmüller & Concionator.	1609.
CLXLV. Udalricus Senßlin.	1610.
CLXLVI. Georgius Weller.	1610.
CLXLVII. M. Georgius Simon, Concionator.	1610.
CLXLVIII. Godefridus Augustein.	1611.
CLXLIX. Udalricus Walther.	1611.
CC. Jacobus Wezel.	1612.
CCI. Melchior Wolz.	1612.
CCII. Bernardus Wagner.	1613.
CCIII. Melchior Eifenschmidt.	1613.
CCIV. Joannes Georgius Clausmann.	1613.
CCV. M. Joachimus Scherb etiam Pœnitentiar.	1613.
CCVI. Georgius Heringer.	1613.
CCVII. Christophorus Salem.	1614.
CCVIII. Eutelius Grasser.	1615.
CCIX. Leonhardus Schindelin.	1615.
CCX. Casparus Jos.	1615.
CCXI. Joannes Gräfs.	1615.
CCXII. Gabriel Schweichardt.	1615.
CCXIII. Georgius Molitor.	1616.
CCXIV. Joannes Baur.	1616.
CCXV. M. Georgius Hueber.	1616.
CCXVI. Alexander Gilg.	1616.
CCXVII. Michaël Prig.	1617.
CCXVIII. Joannes Brechsell.	1617.
CCXIX. Leonardus Hoffmann.	1617.
CCXX. M. Jacobus Morelius.	1617.
CCXXI. Wolfgangus Zeeh.	1617.
CCXXII. Michaël Brendel.	1617.
CCXXIII. Thomas Wagner.	1617.
CCXXIV. Michaël Firsich.	1619.
CCXXV. Georgius Bannhardt.	1619.
CCXXVI. M. Joannes Weissung.	1619.
<i>Fact</i>	

<i>Facta Collatio.</i>	<i>Anno</i>
CCXXVII. Petrus Durenblaser.	1619.
CCXXVIII. Casparus Baur.	1619.
CCXXIX. Philippus Böhm.	1620.
CCXXX. Joannes Wolfgangus Kapfer.	1620.
CCXXXI. Casparus Agricola.	1620.
CCXXXII. Jacobus Custos.	1620.
CCXXXIII. Stephanus Leutenmayr.	1620.
CCXXXIV. Otto Henricus Elkelin.	1620.
CCXXXV. Joachimus Fezer.	1621.
CCXXXVI. Joannes Frosch.	1621.
CCXXXVII. Joannes Turner.	1621.
CCXXXVIII. Georgius Sauginfinger.	1621.
CCXXXIX. Joannes Heller.	1621.
CCXL. M. Joannes Hörner.	1623.
CCXLI. Henricus Fezer.	1623.
CCXLII. Joannes Schott.	1624.
CCXLIII. Magnus Ulrich.	1624.
CCXLIV. Mathias Röslin.	1624.
CCXLV. Stephanus Renner.	1624.
CCXLVI. Christophorus Schweickardt.	1625.
CCXLVII. Philippus Böhm.	1626.
CCXLVIII. Joannes Baumann.	1626.
CCXLIX. Joannes Baum.	1626.
CCL. Joannes Röslin.	1627.
CCLI. Michael Gros.	1628.
CCLII. Eustachius Widenmann.	1628.
CCLIII. Rudolphus Bommelen.	1628.
CCLIV. Joachimus Fezer.	1628.
CCLV. Rudolphus Strichen.	1628.
CCLVI. Melchior Stillkrauth.	1630.
CCLVII. Balthazarus Kauffmann.	1630.
CCLVIII. Michael Buechmüller.	1630.
CCLIX. Mathias Zaunsteck.	1631.
CCLX. Joannes Saurmann.	1631.
CCLXI. M. Georgius Spannein.	1631.
CCLXII. Michael Buechmüller.	1631.
CCLXIII. Joannes Georgius Holzapffel.	1631.
<i>Facta</i>	

Facta Collatio.		Anno
ECLXIV.	M. Georgius Oswald.	1631.
ECLXV.	Georgius Heringer.	1632.
ECLXVI.	M. Joannes Weisung.	1632.
ECLXVII.	Wolfgangus Fezer etiam Concionator.	1633.
ECLXVIII.	Leonardus Hodum.	1634.
ECLXIX.	Joannes Baum.	1641.
ECLXX.	Georgius Bader.	1642.
ECLXXI.	Michaël Hain Musices Praefectus.	1643.
ECLXXII.	Joachimus Bildtstein Musices Praefectus.	1649.
ECLXXIII.	Guilielmus Fridericus Ehinger.	1651.
ECLXXIV.	Henricus Augustin.	1651.
ECLXXV.	Georgius Christophorus Ruepp.	1654.
ECLXXVI.	Michaël Tonfor.	1654.
ECLXXVII.	Georgius Heringer.	1656.
ECLXXVIII.	Leonardus Kirney.	1658.
ECLXXIX.	Joannes Philippus Helmling.	1658.
ECLXXX.	Joannes Philippus Hamel.	1658.
ECLXXXI.	Joannes Michaël Bez.	1659.
ECLXXXII.	Joannes Conradus Brenner.	1661.
ECLXXXIII.	M. Philippus Schreiber.	1662.
ECLXXXIV.	Erasmus von der Mühl.	1662.
ECLXXXV.	Joannes Bodensterffer.	1662.
ECLXXXVI.	Joannes Riedlin.	1663.
ECLXXXVII.	Simon Kessler.	1664.
ECLXXXVIII.	Henricus Fezer.	1665.
ECLXXXIX.	Joannes Jac. Kelle postea Mus. praefect.	1666.
ECLXL.	Joannes Jacobus Weickardt.	1668.
ECLXLI.	Michaël Molitor.	1668.
ECLXLII.	Joannes Hirenischmalz.	1670.
ECLXLIII.	Rupertus Eder.	1675.
ECLXLIV.	Guilielmus Frid. Ehinger.	1675.
ECLXLV.	Joannes Casparus Abele.	1675.
ECLXLVI.	Joannes Georgius Buechmüller.	1678.
ECLXLVII.	Joannes Casparus Stölzlin.	1679.
ECLXLVIII.	Thomas Treffer postea Paroch.	1679.
ECLXLIX.	Paulus Steinmez.	1682.
		Facta

Facta Collatio.

	Anno
CCC. Joannes Maximilianus Gall.	1682.
CCCI. Joannes Jacobus Krafft.	1682.
CCCII. Joannes Jacobus Amman Muſ. Praef.	1682.
CCCIII. Joſephus Schwarzenberger.	1685.
CCCIV. Leonardus Luz.	1685.
CCCV. Joannes Jacobus Eſlin.	1687.
CCCVI. Ludovicus Treſſs.	1687.
CCCVII. Joannes Caſparus Stölzlin.	1687.
CCCVIII. Georgius Fendt.	1690.
CCCIX. Joannes Martinus Grieb.	1694.
CCCX. Joannes Georgius Filzmer.	1695.
CCCXI. M. Joannes Nikel.	1695.
CCCXII. Joannes Caſparus Uhel.	1703.
CCCXIII. Joannes Petrus meznér.	1703.
CCCXIV. Joannes Caſparus Hueber.	1705.
CCCXV. Joannes Georgius Eger.	1705.
CCCXVI. Caſparus Graſcheit.	1708.
CCCXVII. Franciſcus Antonius Bayr.	1708.
CCCXVIII. Joan. Thomas Deihl.	1709.
CCCXIX. Andreas Bix.	1712.
CCCXX. Joannes Waizmann.	1713.
CCCXXI. Joannes Rudolphus Joſephus Luz.	1714.

**Ex his Capellani in Parochia Urbis
vulgò Burger Fründt exſtitère.**

Joannes Zweyvogel.	
Joannes Baldung.	1543.
Balthaſarus Gries.	1543.
Melchior Knaupp.	1561.
Henricus Bidlingmayr.	1561.
Andreas Burger.	1595.
Martinus Klingenstein.	1606.

<i>Facta Collatio.</i>	<i>Anno</i>
Eutelius Grafer.	1615.
Joannes Schott.	1626.
Georgius Bader.	1641.
Michaël Tonfor.	1654.
Joannes Casparus Vhel.	1703.

SECTION II.

Catalogus Levitarum.

HAc ætate Levitarum munus, ut antè commemoravi, Chori-Vicarij alternis vicibus peragunt. Leguntur Levitæ ab anno 1530. usque ad annum 1633. admissi, at post annum 1633. pauci, quæ Levitæ sunt suscepti, funesta bellorum tempestate antiquum statum perturbantes. Anno 1668. vel potius jam anno 1653. Levitarum officium cum Chori-Vicariorum fuit unitum, titulò Levitarum extinctò. Talis est mihi communicatus,

Catalogus Levitarum.

<i>Facta Collatio.</i>	<i>Anno</i>
I. Michaël Harder.	1530.
II. Christophorus Mayrlin.	1536.
III. Joannes Nefslin.	1537.
IV. Georgius Reütter.	1539.
V. Jacobus Reütter.	1539.
VI. Michaël Vogel.	1539.
VII. Georgius Eitel.	1540.
VIII. Martinus Albrecht.	1542.
IX. Philippus Hermann.	1543.
X. Bartholomæus Herkomm.	1544.
XI. Joannes Pistoris.	1545.
XII. Joannes Reütter.	1546.
XIII. Joannes Spagmann.	1549.
	<i>Facta</i>

Facta Collatio.

	Anno
XIV. Samuel Krafft.	1549.
XV. Guilielmus Zöbinger.	1551.
XVI. Georgius Schögel.	1551.
XVII. Georgius Gold.	1552.
XVIII. Fridericus Deibler.	1554.
XIX. Melchior Knaupp.	1554.
XX. Thomas Gries.	1556.
XXI. Casparus Franck.	1556.
XXII. Adamus Mayr.	1559.
XXIII. Andreas Reütter.	1559.
XXIV. Udalricus Freyherr.	1559.
XXV. Anselmus Wuestenrieder.	1559.
XXVI. Christophorus Silberegger.	1561.
XXVII. Sebastianus Lehner.	1561.
XXVIII. Erasmus von der Mühl.	1561.
XXIX. Georgius Helffer.	1561.
XXX. Thomas Eifelin.	1563.
XXXI. Joannes Delitscher.	1563.
XXXII. Thomas Magg.	1564.
XXXIII. Joannes Weils.	1565.
XXXIV. Georgius Herdegen.	1565.
XXXV. Petrus Gast.	1565.
XXXVI. Matthæus Helderich.	1566.
XXXVII. Christophorus Burckard.	1567.
XXXVIII. Joannes Wernizer.	1567.
XXXIX. Joannes Klopfer.	1568.
XL. Martinus Vaigel.	1568.
XLI. Georgius Feitres.	1571.
XLII. Joannes Faber.	1571.
XLIII. Jacobus Rinck.	1571.
XLIV. Joannes Bez.	1571.
XLV. Laurentius Pfeningmann.	1574.
XLVI. Joannes Deichenmacher.	1577.
XLVII. Thomas Zirgelmayr.	1578.
XLVIII. Casparus Brückert.	1578.
XLIX. Erasmus Schwimmer.	1578.

Facta

Facta Collatio.

	Anno
L. Thomas Zirgel.	1578.
LI. Ottmarus Hoffschneider.	1578.
LII. Georgius Stirm.	1581.
LIII. Joannes Walck.	1581.
LIV. Paulus Sez.	1581.
LV. Peter Streitter.	1581.
LVI. Joannes Mayr.	1581.
LVII. Leonardus Sturm.	1581.
LVIII. Joannes Trapp.	1581.
LIX. Jacobus Wagner.	1582.
LX. Joannes Schentenstein.	1582.
LXI. Joannes Bez.	1583.
LXII. Joannes Kernlen.	1584.
LXIII. Mathias Bez.	1585.
LXIV. Andreas Burger.	1585.
LXV. Balthasarus Bartel.	1587.
LXVI. Joannes Bürgegg.	1587.
LXVII. Georgius Harter.	1587.
LXVIII. Mathias Hodum.	1587.
LXIX. Sebastianus Rinck.	1587.
LXX. Jacobus Pröbstlo.	1588.
LXXI. Michaël Mangold.	1589.
LXXII. Leonardus Hennemann.	1590.
LXXIII. Eberhardus Geiger.	1591.
LXXIV. Godefridus Scherber.	1593.
LXXV. Michaël Rauchenschmidt.	1593.
LXXVI. Georgius Gerber.	1593.
LXXVII. Gallus Deifs.	1595.
LXXVIII. Joannes Winterholler.	1595.
LXXIX. Carolus Zam.	1595.
LXXX. Leonardus Burekard.	1597.
LXXXI. Wolfgangus Streicher.	1597.
LXXXII. Joannes Hegner.	1600.
LXXXIII. Martinus Klingenstein.	1603.
LXXXIV. Casparus Lechelmayr.	1603.
LXXXV. Joannes Boeck.	1604.

Facta

Facta Collatio.

	Anno
<i>LXXXVI.</i> Petrus Mayr.	1604.
<i>LXXXVII.</i> Sebalduſ Braun.	1606.
<i>LXXXVIII.</i> Martinuſ Amermuſ.	1606.
<i>LXXXIX.</i> Georgiuſ Weller.	1609.
<i>LXL.</i> Godefriduſ Auguſtin.	1609.
<i>LXLI.</i> Matthäuſ Lechner.	1609.
<i>LXLII.</i> Urbanuſ Feſer.	1610.
<i>LXLIII.</i> Georgiuſ Clauſmann.	1612.
<i>LXLIV.</i> Chriſtophoruſ Saal.	1612.
<i>LXLV.</i> Thomuſ Wagner.	1613.
<i>LXLVI.</i> Joanneſ Agricola.	1614.
<i>LXLVII.</i> Gabrriel Schweißkart.	1614.
<i>LXLVIII.</i> Leonarduſ Schindelia.	1615.
<i>LXLIX.</i> Georgiuſ Gentner.	1615.
<i>C.</i> Georgiuſ Müller.	1616.
<i>CI.</i> Wolſtganguſ Fezer.	1616.
<i>CII.</i> Alexander Gilg.	1617.
<i>CIII.</i> Michaël Brendel.	1617.
<i>CIV.</i> Joanneſ Trexel.	1617.
<i>CV.</i> Joanneſ Gaſſel.	1618.
<i>CVI.</i> Joanneſ Nagelmayr.	1618.
<i>CVII.</i> Michaël Firſich.	1619.
<i>CVIII.</i> Stephanuſ Leütenmayr.	1619.
<i>CIX.</i> Otto Henricuſ Eltelin.	1619.
<i>CX.</i> Georgiuſ Saugenfinger.	1620.
<i>CXI.</i> Joanneſ Froſch.	1620.
<i>CXII.</i> Joanneſ Schott.	1621.
<i>CXIII.</i> Caſparuſ Schrempf.	1622.
<i>CXIV.</i> Stephanuſ Renner.	1623.
<i>CXV.</i> Jacobuſ Walbach.	1624.
<i>CXVI.</i> Chriſtophoruſ Schweiker.	1625.
<i>CXVII.</i> Joanneſ Röſlin.	1625.
<i>CXVIII.</i> Joanneſ Baum.	1626.
<i>CXIX.</i> Philippuſ Widenmann.	1626.
<i>CXX.</i> Caſparuſ Storr.	1627.
<i>CXXI.</i> Michaël Groſſ.	1627.
	<i>Facta</i>

Facta Collatio.

	Anno
CXXII. Eustachius Widenmann.	1628.
CXXIII. Rudolphus Bommelen.	1629.
CXXIV. Balthasar Kauffmann.	1629.
CXXV. Christophorus Bommelen.	1630.
CXXVI. Rudolphus Stich.	1630.
CXXVII. Mathias Zaunsteck.	1630.
CXXVIII. Sebastianus Lautter.	1631.
CXXIX. Michaël Riegger.	1631.
CXXX. Melchior Stillkrauth.	1632.
CXXXI. Leonardus Hodum.	1632.
CXXXII. Georgius Fischer.	1632.
CXXXIII. Ludovicus Ostertag.	1633.
CXXXIV. Georgius Heringer.	1633.
CXXXV. Joannes Weissun.	1633.
CXXXVI. Georgius Bader.	1634.
CXXXVII. Joannes Schott.	1646.
Idem Joannes Schott post belli calamitates.	1653.
CXXXVIII. Joannes Henricus Augustin.	1653.
CXXXIX. Michaël Tonfor.	1654.
CXL. Georgius Christophorus Ruepp.	1654.
CXLI. Joannes Jacobus Kelle.	1666.
CXLII. Michaël Molitor.	1668.
CXLIII. Georgius Rosnagel.	1668.

CAPUT X.

De Abbreviationibus & Romanorum Numerationibus.

IN *Hierarchia mea Augustana* sæpe numero reperientur litteræ solitariè positæ, vel syllabæ abbreviatæ, ob suam obscuritatem sine expositione intellectu difficiles: nec non occurrunt legenti inscriptiones & epithavia, atque in iis figuræ numerorum, seu litteræ ex Arithmeticis *Romanorum* numerationibus desumptæ, nec cuilibet forsan notæ. Quamobrem exactiorem & faciliorem hujusmodi abbreviationum & numerationum lectionem redditurus, subjungo duas Sectiones: *Primam*, memoratas abbreviationes, *Secundam*, Romanorum numerationes dilucidantem.

SECTIO I.

De Abbreviationibus Hierarchiæ Augustanæ insertis.

A.

A. vel E. &c. solitariè significat Nomen proprium.

A. Augustus Anno. Augustanus. Autem.

A. C. Anno Christi.

A. D. Anno Domini.

A. Con. à Consiliis.

A. E. C. Anno Epochæ Christianæ.

A. M. Ante meridiem.

A. S. Anno salutis.

A. O. R. Anno orbis redempti.

A. P. C. N. Anno post Christum natum.

A a

A. P. A. B.

A.P. AB. Avo. Proavo. Abavo.

Æ. ÆT. S. Ætatis suæ.

Abnep. Abnepos.

Altis. Altissimo.

Ampliss. Amplissimo.

Aug. Can. Augustanus Canonicus.

ÆD. Ædilis.

ALS. Alias.

AMA. Amantissima.

AN. à C. N. Anno à Christo nato.

An. Ann. Anno. Annos. Annis.

Antiq. Antiquarum.

ANT. N. Antonii nepos.

APLICA. Apostolica.

APR. Aprilis.

ARCHID. Archiducis.

ARCHI-GRAM. Archi-Grammateum.

ATNEP. Atnepos.

AUGG. Augustorum.

AUGUSTEN. Augustensis.

AUGUST. REIP. SEN. Augustanæ Reipublicæ Senator.

AUGUST. VINDEL. Augustanus Vindelicus. Augustæ Vindelicorum.

AUR. Auratus.

AUSTR. Austriæ.

B.

B Baro.

B. M. Bene merenti. Bene merito.

BAPT. Baptista.

BIBL. Bibliothecæ.

C.

C. In numeris valet centum.

C. Curavit.

CC. Curaverunt.

C. A. D. V. Cujus anima Deo vivat.

C. N. Christi nati.

C. A. R. I. P. Cujus anima requiescat in pace.

C. D. Ch.

Seçtio 1. De Abbreviationibus Hierarchie Augustana insertis. 187

C. D. Clarissimi Domini.

C. A. AUG. Canonicus Augustanus.

CATH. Cathedralis.

CELEBER. MON. Celeberrimi Monasterii.

C.O. M. S. Christo Optimo Maximo Sacrum.

C. P. Curavit pomi.

CRS.

CH. R. RED. SAC. } Christo Redemptori Sacrum.

CL. EU. Claudius Eusebius.

CL. V. Clarissimus Vir.

CÆS. Cæsar, I. &c.

CAL. Calendas.

CAR. Carolus I.

CATH. Catholicæ.

CLIMACT. Climactericum.

COM. Comes. Comitis.

CONFESSOR. Confessoris.

CONFEDERAT. Confœderationis.

CONJ. Conjugi.

CONJUGG. Conjuges. Conjugibus.

CONR. Contradus. Contradi.

CONRIO. Consiliario.

CONSIL. Consiliarius.

COS. Consul.

COSS. Consules.

COS. ET. PATRIT. Consul & Patricius.

COL. DED. à Colonia deducta, post Coloniã deductam.

CUR. CURAVER. Curavit. Curaverunt.

D.

D. In numeris valet 500.

D. Deus. Dies. Divus. Dominus. Dux.

DD. Dominis dicavit.

D. I. Deo immortal.

D. M. Domino Magistro.

D. M. S. Deo maximo Sacrum. Diis manibus Sacrum.

D. IMM. S. Deo immortal Sacrum.

D. O. P. Deo optimo Patri,

D. O. M. A. Deo optimo maximo auspice.

DNS. Dominus.

D. O. M. TR. U. Deo optimo maximo trino uni.

D. P. S. Deo Pacis, vel Deo propitio Sacrum.

DOCT. Doctore.

D. U. E. T. Deo uni & trino.

D. X. H. X. A. M. Die 10 hora 10. ante meridiana.

DEF. Defuncti.

DCS, DCA. Dictus Dicta, &c.

D. S. P. DD De sua pecunia dedicavit.

D. S. P. F. De sua pecunia fecit.

E.

Eccl. Ecclesia.

E. T. F. C. Ex testamento fieri curavit.

EQ. Eques.

EQ. AUR. Eques auratus.

EQ. L. NAT. Equestri loco natus.

EVANG. Evangelicus.

EXMI. Excellentissimi.

EX. TEST. H. M. F. L. Ex testamento hunc monumento fecerunt locum.

F.

F. Filius. Filia. fieri. faciendum, &c.

FF. Filii. Fratres, vel fieri fecerunt.

FEL. RECORD Felicis recordationis.

FEB. Februarius.

F. UN. Filius unicus.

FR. GER. Fratres germani.

Ferd. Ferdinandus. F. C. fieri curarunt. F. F. fieri fecerunt.

G.

G. M. S. Gratz memoriz Sacrum.

GR. AN. TESTIFIC. GR. Grati animi testificandi gratia.

GURCEN. Gurcensis.

GYMN. Gymnasio.

H.

AMOR

H.

HÆR. P. Hæres poſuit. vel Hæredes poſuerunt.

H. Hic.

H. E. M. Hoc erexit monumentum.

HIER. Hieronymus.

H. I. P. M. Hora prima poſt meridiem.

H. M. F. L. Hunc monumentô fecerunt locum.

H. M. H. S. Hoc monumentum Hæredes ſequetur.

H. M. P. Hoc monumentum poſuit.

H. S. E. Hic ſitus eſt.

H. COND. TUM. Hoc conduntur tumulo.

HEBD. Hebdomas. Hebdomades.

HISPAN. Hiſpaniarum.

HON. AM. DOL. M. P. Honoris, Amoris, Doloris monumentum poſuit.

HUNG. Hungariz.

I.

I. In numeris unitatem ſignificat.

III. N. IV. N. Tertius nepos. Quartus nepos.

J. C. Juris conſultus.

J. C. S. Jeſu Chriſto Sacrum.

J. U. D. EQUITQ. A. F. Juris utriusque Doctôris, Equitisque Aurati Filius.

IMPP. Imperatorum.

INCLYT. MON. CANCEL. Inclyti Monaſterii Cancellarius.

J. U. LIC. Juris utriusque Licentiatus.

JAN. Januarius.

IBID. Ibidem.

ID. Idus. Idibus.

IMM. Immortalis.

J. O. M. S. Jovi optimo maximo Sacrum.

JO. JOAN. Joannes.

JUN. Junior. Junius.

II. VIR. Duum vir.

IXBR. November.

K.

KAL. Calendas.

KARIS. Charissimo.

L.

L. In numeris valet quinquaginta.

L. B. Liber Baro.

LL. Liberi.

L. M. Lubens merito.

L. MQ. F. Lubens meritóque fecit.

LATIT. Latitudo.

LIB. SUPERST. Liberi superstites.

LUM. D. S. Luminum datori Sacrum.

LING. ORIENT. Linguarum Orientalium.

M.

M. In numeris valet mille.

M. Magister. Majestas Monumentum. M. A. R. Martii.

M D. Menses, Dies. MARQ. Marquardus.

M. H. Monumentum hoc.

M. H. F. C. Monumentum hoc fieri curavit.

M. PP. Monumentum posuerunt.

M. DEC. Mense Decembri, MAT. Matutina.

MAG. Magister. MASC. Masculis.

MAR, BEN. MER. Marito bene merito.

MED. D. Medicinæ Doctor.

MICH, F. Michaëlis Filius.

MOR. Moritur. Mortuus.

MRI. Magistri.

N.

N. Nascitur.

N. NEP. Nepos.

NEPT. Neptis.

NOB. Nobilis.

NOB. AMPL. Nobilissimi Amplissimi.

NOB. V. Nobilis Vir.

NON. Nonas.

O.

O. O. Obiit.
O. D. S. M. Optimè de se merito.
O. H. Obiit Hermannus, &c.
O. L. D. Omni laude dignissimo.
O. M. Optimè merito. Optimo maximo.
OPT. ET. B. M. F. C. Optimo & bene merito faciendum curavit.
OPT. MAX. SAC. Optimo maximo Sacrum.
ORD. Ordinis.
ORIG. Origine.

P.

P. Posuit.
PP. Posuerunt.
P. A. Patritius Augustanus.
P. C. Ponendum curavit.
P. C. N. Post Christum natum.
P. E. P. Fieratis ergo posuit.
P. H. S. E. M. Pìe hoc sibi erexit monumentum.
P. M. Post meridiem.
P. M. C. P. Pìis manibus curandum posuit.
P. M. P. H. M. Pìe memoriz posuit hoc monumentum.
P. M. S. Pìe memoriz, vel pìis manibus Sacrum.
P. P. Patri Patrie.
Pat. Aug. & Sen. Patritius Augustanus & Senator.
Penult. Penultima.
Pont. Max. Pontifex Maximus.
PRID. NON. Pridie nonas.
PIENTISS. Pientissimo.
PRID. CAL. Pridie Calendas.
PRÆF. Præfectus.
PONT. ET. CÆSA. Pontificii & Cæsarei.
PRINC. OPT. Principi Optimo.
PRONEP. Pronepos. Proneptis.
PUB. Publico. **P. F. AUG.** Pio, Felici, Augusto.

Q.

Q. Q. Quæ vel quondam.
QQ. quoque.

R. C.

R.

R. C. Reparari, vel renovari curavit.
 REIQ. P. Reique publicæ.
 R. I. P. Requiescat in pace.
 R. IMP. TRIB. Romani Imperii Tribunus.
 RESUR. GLIÆ. Resurrectionem gloriæ.
 REB. PUB. Rebus publicis.
 REDEMP. ADVENT. Redemptoris adventum.
 RER. HISP CATH. Regi Hispaniarum Catholico.
 REIP. AUG. Reipublicæ Augustanæ.
 RELIQ. Reliquit.
 ROM. Romani.
 RUD. Rudolphus.

S.

S. Sancti, Sacrum. SCE. Sanctè.
 S. C. M. Sacræ Cæsareæ Majestatis.
 S. C. S. Servatori Christo Sacrum.
 S. D. S. Soli Deo Sacrum.
 S. F. C. Sibi faciendum curavit.
 S. M. P. Sua manu posuit.
 S. I. P. C. Suis impensis ponendam curavit.
 S. P. Q. A. Senatus populusque Augustanus.
 SERV. S. Servatori Sacrum.
 SAL. AN. Salutis anno.
 SALVAT. NRI. Salvatoris nostri.
 SEMPIT. Sempiternæ &c.
 SEN. Senior.
 SEPT. September.
 SER. SEREN. Serenissimo.
 SEXT. Sextilis.
 ST. N. Stylo novo.
 SUE. Sueviæ.
 SUPERSTIT. Superstitēs.
 SYND. Syndicus.

T. P. I.

T.

T. P. J. Testamento poni iussit.

TERREST. Terrestris.

TOB. Tobias.

V.

V. in numeris valet quinque. V. Vir, vivus.

V. A. X. M. V. D. IV. H. III. Vixit annos decem, menses quinque, dies quatuor, horas tres.

V. DN. Quinque denarios.

VEN. D. Venerabilis Dominus.

VC. Valet nonaginta quinque.

V. F. C. Vivus faciendum curavit.

V. J. D. Vtriusque Juris Doctor.

V. N. Viro nobili.

V. S. L. M. Votum solvit libens merito.

VII. BER. September.

VII. VIR. Septemvir.

V. P. Vivens posuit.

V. S. L. L. Vivus sibi locum legit.

V. TILIS. Quinçtilis.

VIX. Vixit.

VX. Vxor.

X.

X. In numeris valet decem.

XBR. December.

CPI. Christi.

CPIÆ. SAL. Christianæ salutis.

SECTIO II.

De Romanorum numerationibus.

Romani principaliter numeros suos septenis designabant notis, figuris, seu characteribus nimirum I. V. X. L. C. D. M. Exponuntur. Figura, seu character I. notat unum : quippe cum numerus unus inter numeros minimus censeatur, convenienter exprimitur per litteram, cujus character est minimus. Repetitur hæc nota seu littera exempli gratia usque ad tria vel etiam quatuor.

I.	1.		III.	3.	
II.	2.		IIII.	} 4.	
			IV.		

V. accipitur pro quinque : qualis enim existit in vocalium ordine, talis est in numero : nam, sicut V. inter vocales quintum occupat locum, sic quintum facit numerum. Hæc verò vocalis seu nota V. non repetitur, nec duplicatur, nisi inverso modo, ut exhibet character sequens X. per quem significantur unitates decem, nam bis quinque tot faciunt, atque character iste quatuor potest repeti vicibus exempli gratia.

X.	10.		XXX.	30.	
XX.	20.		XXXX.	40.	
			XL.		

L. denotat quinquaginta : quia autoritate nostri Venerabilis *Beda* numerus principalis in lege *Domini* est quinquagenarius. Videtur etiam rationi congruum, ut numerus *Jubilai* principatum in Lege obtinens, per litteram L. utpote in Legis nomine primam, significetur. Quæ littera L. ordinariè repeti nequit.

C. sumitur pro centum unitatibus, eò quòd in nomine *centum* C. sit prima littera : etenim ex usu frequente veteres nomina per primam litteram indicabant. Iterari potest littera C. ter, vel summum quater, exempli gratiâ.

C.	100.	CCC.	300.
CC.	200.	CCCC.	400.
		CD.	

.D. valet quingenta, cùm convenienter in numero prioris litteræ. hoc est C. finito, illa littera, quæ sequitur in ordipe litterarum, nempe D. teneat numerum sequentem. Hinc à similitudine formæ characterum Romani pro D. clauso scribere sæpius solebant IC. apertum. At si à dextra parte seu à tergo alium semicirculum seu apostrophum addidissent hoc modò ICC. indicabant quinque millia, &c.

M. ponitur pro mille ob initialem hujus nominis litteram. Ex eadem formæ similitudine pro M. veteres scribebant CIO. Quòd si binos alios semi circulos seu apostrophos prædictis collaterales adjecissent, exempli gratiâ CCIO, præsignabant decem millia. Si ulterius augendo processissent, exempli gratiâ CCCIOO, denotabant, centum millia, & repetendo quater hoc modo CCCCIOOO, exprimabant decies centena millia. Ultra non ascendebant Romani, sed notas multiplicabant, ceris vel lapidibus majorem numerum inscrip-
pturi.

Quando autem alicui numero transversam lineam superducebant, numerus ille tot valebat millenarios, quot antea ex se unitates, exempli gratiâ.

I. vel I ^m	1000.	X̄.	10000.
V̄.	5000.	C̄.	100000.

Observandum, majorem numerum ante proxime majorem collocatum, semper tantum detrahère majori, quantum ipse minor significat, exempli gratiâ.

XXIIX.	28.	CXXC.	180.
XL.	40.	CD.	400.

M. pro millenario assumi ex ratione, quod M. in vocabulo mille prima sit littera, incitiz seu festinationi librariorum ad scribit in idiomatis latini arcanis versatissimus *Michael Pexensfelder S.L. apparatus eruditionis cap. 58. fol. 344.* his verbis: hoc obiter inspergo, factum esse sive

inficiâ, sive festinatione libratorum, ut, dum uno calami ductu pro clō. pingebant vel ∞ vel M, item pro lō subijciebant & contrahebant D. corruptela litterarum in consuetudinem abiērit, indignante *Paulo Manutio in Lib. de quæsitis per epistolam, adversum Priscianum*, quod existimârit notam M pro millenario poni, quod princeps sit vocabuli mille. Ita *Pexenfelder c. l.*

Verum pace viti hujus eruditissimi dixerim, indignationem *Pauli Manutii* adversum *Priscianum* minimè esse attendendam, sed potius documentis *Petri Pungi Bergomatis Canonici* insistendum, qui omni exquisita eruditione & præclarissimis argumentis ex purissimis cum Hebræorum, Græcorum, tum latinorum authorum fontibus laboriosè depromptis abditissima numerorum mysteria in suo libro de numerorum mysteriis patefecit, atque numeros admirandâ explicatione exponens, apud veteres usum obtinuisse, ut per primam litteram nomina significarentur, me docuit. Quapropter, quod nota C. centum, & nota M. mille unitates denotet, q̄b initiales eorū vocabulorum litteras constanter defendo, eruditionem, ante me allatam confirmo, ad hæc pro faciliiori antiquorum numerorum eorūque valorem notitia excitato laudatissimo *Petro Pungo* sequens paradigma subijcio.

I	1	III	
II	2	IV	4
III	3		
V	5	C	100
VI	6		
VII	7	IXX	120
VIII } IIX }	8	CXXC	180
IX	9	CC	
X	10		200
XI	11		

XII

XII	12	_____	
XIII	13	CCC	300
XIV	14	C D	}
		CCCC	
XV	15		400
XVI	16	CD	
XVII	17	D	
XVIII	18	ID	500
XIX			
XX	20	DC	
			600
XXIIX	28	IDC	
XXX	30	_____	
XXXIIII.	34	DCC	
{ XL	40		
{ XXXX		IDCC	700
L	50	CC	∞
LX	60		800
LXX	70	DCCC	
LXXX	80	C	∞
XXC			
XC	90	CM	900

Bb 3

CIO

CIO	
CLIO	
∞	
M	
MS	1000
MIL	
I	
CXO	
IXI	
∞	
M.L.	
M L	1050
I	
CIO	
CIO	2000
∞	
∞	
IICC	2200
CIO	
CIO	
CIO	
∞	
∞	3000
III	
IIIM	
CIO	
IOO	
∞	
IOO	4000

V

M

V

I·C·C

I·C·C

5000

ICC

V·C·I·C

VM

I·C·C C·I·C

6000

I·C·C ∞

VII·C·I·C

7000

I·C·C C·I·C C·I·C

I·C·C ϕ ϕ

C·I·C C·I·C C·C·I·C·C

8000

∞ ∞ C·C·I·C·C

C·I·C C·C·I·C·C

9000

∞ C·C·I·C·C

CC·I·C·C

C·C·I·C·C·C

X

10000

X

X

CC·I·CC

CMC

OMC

OMD

IMI

CCICD CIO

11000

CC-I-DD ∞

CCICD CIO CIO

12000

CC-I-DD ♀ ♀

CCICD CIO CIO CIO

13000

CCICD ♀ ♀ ♀

CCICD CIO IDC

14000

CCICD ∞ IDC

CCICD IDC

15000

CCICD IDC CIO

16000

CCICD IDC ♀

CCICD IDC CIO CIO

17000

CCICD IDC ♀ ♀

CCICD CIO CIO CCICD

18000

CCICD ♀ ♀ CCICD

CCICD CIO CCICD

19000

CCICD ♀ CCICD

CCICD

CCIOO CCIOO 20000

XXM

C-C-LIOO CCIOO CIO 21000

cc.LIOO CCIOO P

CCIOO CCIOO CIO CIO

ccLIOO CCIOO P P 22000

CCIOO ccLIOO CIO CIO CIO 23000

ccLIOO CCIOO P P P

CCIOO CCIOO CIO IOO

CCIOO CCIOO O IOO 24000

CCIOO CCIOO IOO

XXVM 25000

CCIOO CCIOO IOO CIO

ccLIOO CCIOO IOO O 26000

CCIOO CCIOO IOO CIO CIO

ccLIOO CCIOO IOO O O 27000

CCIOO CCIOO CIO CIO CCIOO

CCIOO CCIOO O O CCIOO 28000

CCIOO CCIOO O CCIOO

ccLIOO CCIOO CIO CCIOO 29000

C e

CCIOO

CCIOO CCIOO CCIOO
 XXX Ω 30000

CCIOO CCIOO CCIOO IOO CIO 35000 CCIOO
 CCIOO CCIOO

CCIOO IOOO
 XL Ω 40000

CCIOO IOOO IOO 45000

DMIOOO
 IOOO

D. 50000
 DOO

E
 L.M.

IOOO IOO 55000

IOOO CCIOO 60000
 LX.M

IOOO CCIOO IOO 65000

IOOO CCIOO CCIOO 70000
 LXX.M

CCIOO IOOO

ICCC CCIC CCIC CCIC 75000

CCIC CCIC CCIC CCIC 80000

XXC 81000

CCIC CCIC CCIC CCIC 85000

CCIC CCIC CCIC CCIC 90000

XC 90000

CCIC CCIC CCIC CCIC 95000

C 100000

CM 100000

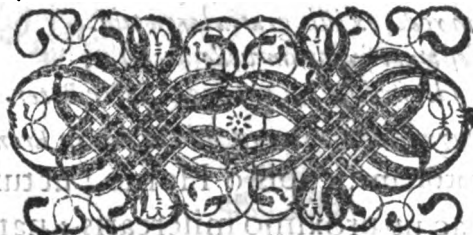
CI 100000

CM 100000

CC 100000

CCCCIC 1000000

CCCCICCC 1000000

CORONIS

Epitaphia Virorum Ecclesiasticorum

Elvaci contumulatorum complectens

MOtiva, huic *Austario partis 1. Cathedralis* apponendi Epitaphia, in *parte 1. Hierarchia Augustana pag. 665. & 666.* jam adducta, non reſpicio, ſpe frētus, fore convincētia, meque in devoto hujusmodi opere occupatum impenſi inutilis laboris immunem redditura, nec non quæ *parte II. pag. 391. & 392.* invenientur allata, *Zoili ingenium & genium* illustratura. Unicum annotatis *cit. loc.* motivis addo motivum *Charitatis*, quo *benevolum Lēctorem* pertrahi exopto ad succurrendum animabus inter atrocissimas pœnas in purgatorio plorantibus ad militante Ecclesia auxilium implo- rantibus: quatenus miscellas in flammis purgantibus animas dirissima tormenta patientes, si terrenis non valeat facultatibus, saltem juvare ad laboret Sacris precibus uberrimam mercedem certè recepturus.

Devincire bonos mexitis; res optima, multis;

Nam redit ex illis gratia larga tibi.

Sed si destituat iustorum velle facultas,

Reddet stellifera, qui Sedet, arce Pater.

Audi *S. Augustinum Tomo 10. ad Fratres in Eremo serm. 44. pag. 739.* Hortatorem: cupis ô Homo! ut tui misereatur Deus? Fac ut proximo miserearis: nam tantum tibi miserebitur Deus, quantum & tu misereberis proximo

proximo : tantum recipies in alia vita, quantum facies in præfenti vita. Ora ergò pro defunctis , ut dum fuerint in æterna vita , pro te orare non negligent. Ita *S. Augustinus* , ad Charitatem univerfis, in purgatorio pœnas dantibus, non sine retributione exhibendam , hortatur : ego sequentes *Eluaci* contumulatos tibi *pie Lector* devotiffimè commendo , ne mortuorum in hoc sæculo immemor, indignum te reddas omni fuffragioſ: econtra opitulaturus aliis , opitulationem, confide, reciprocam confequeris : nam

Quod bene fit bonis , haud perit :

Ab alio expectes, alteri quod feceris.

Plautus in Rud.

EPITAPHIA

Virorum Ecclesiasticorum Elvaci
contumulatorum.*Georgii à Stein.*

- I. Anno Domini M. CCCCLXXXIII, in Festo. S. Annæ 1483.
obiit Venerabilis Dominus Georgius à Stein de Diementstein,
Decanus primus hujus Ecclesiæ Elvacensis, cujus anima re-
quiescat in Sancta pace.

- II. *Wilhelmi & Davidis ab Hyrnheim.* 1518.

Genere, virtute, atque auctoritate Nobilibus Wilhel- &
mo & Davidi ab Hyrnheim Collegii hujus Scholasticis & Ca- 1520.
nonicis, quorum hic XXI. Mensis Aprilis anno salutis Domi-
nicæ M. D. XVIII. Ille verò die III. Mensis Junii anno M. D.
XX. carnis suæ absolvit debitum.

Joannes Walterus ab Hyrnheim amorem suum multæ
posteritati assigillum suorum declarans, hoc in memoriam fieri
fecit. 1548.

- III. *Georgii ab Hirnheim.* 1537.

Condita sunt hic cineres & ossa Venerabilis, egregii, ac
Nobilis viri Georgii ab Hyrnheim, hujus Ecclesiæ Canonici &
Decani, qui non sine luctu suorum immaturâ morte, extinctus
est XIV. die mensis Maji Anno 1537. Cujus anima Deo vi-
vat.

- IV. *Christophori de Westerfletten.* 1567.

Anno 1567. am Frentag vor Viti versicht der Ehr-
wür. Edler Herr Christoph von Westerfletten / Dechant
des Stüffts allhier zue Ellwang / Thumherr zue Eischett /
und Augspurg bey seim Brueder Wolff Ruedolph von We-
sterfletten

Kerffeten zu Wasser Abfingen. Ist zu einem Chorherren alhier aufgeschworen anno 1526. dainabls 15. Jahr seines Alters / und 14. Chorherr alhier gewesen. Anno 1540. zu ein Decan ermoßte. Regieret die Decanen 27. Jahr. Ist seines Alters 56. Jahr gewesen. dem G G.

V.

Ludovici de Grafeneck,

1578.

Anno Domini M. D. LXXVIII. die verò X. mensis Augusti obiit Reverendus ac Generosus Dominus Ludovicus Baro in Grafeneck, Ecclesie S. Viti Elvacensis Decanus, nec non Ecclesie Cathedralis Augustanae Canonicus, cyjus anima requiescat in Sancta pace.

VI.

Henrici Adelmann ab Adelmansfelden.

1579.

Henricus Adelmann ab Adelmansfelden, Ecclesiarum in Elwangen & Comburg Canonicus, hujus quidem Cantor, illius autem Scholasticus; piè in Christo obdormivit, anno Christi 1579, die 18. Septembris Requiescat hîc in spe Sanctæ Resurrectionis. Amen.

VII.

Christophori L. B. à Freyberg.

1584.

O momentum Quo æternum mirabile pender,
Jes. — Das bona perpetuò, vel mala vicia brevis. — Maria

Reverendissimus atque Amplissimus Princeps & Dominus Dominus *Christophorus de Freyberg* Dei gratiâ Præpositus & Dominus Elvacensis, cùm Præposituræ tam in politica quàm in Ecclesiastica Republica annis XI. feliciter præfuisset, plenus dierum, canisque venerandus, animam Christo, à quo acceperat, reddidit, anno salutis humanæ M. D. LXXXIV. die 4. Martii ætatis verò LXVII.

VIII.

Christophori de Gemmingen.

1616.

Anno Domini M. DC. XVI. die ultima mensis Decembris obiit Prænobilis ac Venerabilis Dominus *Christophorus de Gemmingen*, Summæ *Edis Augustanae* Præpositus, hujus Decanus, *Eystadensis* Canonicus. Cujus anima Deo æternum vivat. Amen.

vid.

Vid.

IX.

Joannis Christophori L. B. de Freyberg.

Siste pedem Viator.

1620.

Conditus hic quiescit Joannes Christophorus Dei gratia
Præpositus & Dominus Elvacensis. Electus anno 1613. 20.
Martii. Obiit 1620. 24. Decembris ætatis suæ 69. Tu manes
pios precibus persequere.

X.

Christophori Grimlich de Jungingen.

1631.

Anno Christi 1554. nascitur

Admodum Reverendus ac Prænobilis Dominus

Christophorus Grimlich de Jungingen.

Collegiatæ Ecclesiæ Elvacensis,

Cui ferè omnia sua bona

testamento legavit,

Canonicus & Custos,

Moritur 16. Junii

Anno M. DC. XXXI.

ætatis LXXVII.

Cujus anima Deo vivat.

XI.

Joannis Jacobi Blarer Principis.

1654.

Hic situs est Reverendissimus & Illustrissimus Princeps

Joannes Jacobus

D. G. Præpositus ac Dominus Elvacensis

Natus

Ex Avita & Prænobili

*Blareriorum à Wartensee,**Electus*

In Principem & Præpositum Elvacensem

M. DC. XXI, XXVII. Januarii,

Electus

In exilium quadriennale

A Marte Suecico Germaniam depopulante

M. DC. XXXI,

Reductus

Reductus

Ad oves suas
Fidus Pastor,
caso ad Nördlingam Succo
à Ferdinando II. Rom. Imp.
M. DC. XXXIV.

Confusus

Senio & curis
morti palmam cessit
reficiendus in æviterna
M. DC. LIV. Die IX. Martii.

XII.

Joannis Loher Soc. Jesu.

1657.

Reverendus P. Joannes Loher Soc. Jesu
cineres heic suos lætus recondidit
ætatis XXXVII.

Hora IV. Matutina

XVI. Decembris Anno M. DC. LVII.

Strenuus Domini Operarius,
Postquam felicem plurimis
Carnis depositionem procuravit,
Beatam unā cum illis
anastasin securus expectat.

Quos tu omnes piis
prosequere votis,
Lector, & sequere.

XIII.

Christophori Marquardi ab Om.

1660.

Siste Viator

Et hoc Saxum perlege,
Quod Admodum Reverendo & Prænobili
Domino.

Christophoro Marquardo ab Om in Veldorff.

Cathedræ Ecclesiæ Augustanæ,
Et Collegiæ Elvac. Canonico
ætatis XLIII.

Anno M. DC. LX. Defuncto,

Charissimo Fratri suo posuit

Dd

Joan-

Joannes Echardus ab Ow
in Wachendorff.

Vid. pars 1. Hierarchia Augustana fol. 642. & seq.

XIV.

Joannis Guiljelmi a Bernhausen.

1660.

Hic Saxo tegitur

Admodum Reverendus ac P̄nobilis DD.

Joannes Guiljelmus a Bernhausen.

Insignis Collegiatæ S. Viri Ecclesiæ

Decanus.

Annis 11. Cathedralis Basilienfis.

Canonicus.

Cui diuturni Saxa calculi

Ad astra duram straverunt viam.

Ad quæ feliciter est eluctatus.

Ipso Natali S. Joannis Baptiste die

Anno Domini M. DC. LX.

ætatis LXXVII.

Viator piis precare manibus.

XV.

Joannis Christophori Schwenck.

1663.

Hic situs est Perreverendus & Eximius

Dominus *Joannes Christophorus Schwenck.*

SS. Theologiæ Licenciatus.

Hujus Insignis Collegiatæ Ecclesiæ

per VII. annos

Concionator, & Penitentiarius.

Obiit VII. Septemb. Anno M. DC. LXIII.

ætatis LII.

Tu lector huic animæ

bene precare.

XVI.

Georgii Ludovici a Freyberg.

1663.

Anno Domini 1663. 29. Octobris

piè in Christo obiit

Admodum Reverendus Perillustis ac Generosus

DD. *Georgius Ludovicus a Freyberg*

Baro

Bato in Justingen & Opfingen,
Principalis Ecclesiæ Elvacen. Canonicus,
ætatis 43. mens. 10. dierum 21.
Cujus anima requiescat
in pace.

XVII.

Henrici Elzer.

1666.

Hic situs est
Reverendus & Perdoctus Dominus

Henricus Elzer,

Hujus Ecclesiæ per 40. annos
Vicarius & Provisor.

Obiit. IV. Januarii anno M. DC. LXVI.

ætatis suæ LX.

Cujus anima Deo vivat

XVIII.

Joannis Philippi Sperh.

1666.

Obiit anno Domini M. DC. LXVI.

Mensis Martii die X.

ætatis suæ LXXVII.

Admodum Reverendus & Prænobilis Dominus

Joannes Philippus Sperb

à Zwifalten.

Principalis Ecclesiæ Elvacensis,

Et Equestris Comburgensis

Senior & Scholasticus,

Celsissimi Principis Consiliarius.

Fuit, quod estis, eritis, quod sum.

XIX.

Joannis Bernardi Gramer.

1666.

Joannes Bernardus Gramer. J. V. L.

Ecclesiæ Collegiæ ad S. Virum Elvaci
Canonicus & Custos.

Anno 1657. ætatis meæ 66.

Vivus hanc mihi memoriam
crexi mortuo,

Dd 2

Ne

Epitaphia Virorum Ecclesiasticorum

Ne mortuis vivorum memoriam
desiderarem,
Sacellum hoc ita restaurari feci,
Ut esset, quo mihi bene precareris
Viator.

Obiit anno à partiente Virgine .....

1666, mense Julio

Quem semper nesciens sciebam.

XX.

Henrici Christophori à Berndorf.

1666.

Hic situs est

Admodum Reverendus & Præcæbilis Dominus

D. *Henricus Christophorus à Berndorf.*

Principalis Ecclesiæ Elvacensis.

Sexennio Decanus,

Et Cellistini Principis ibidem

Consiliarius,

Ac per annum Locumtenens.

Cathedralis etiam Ecclesiæ Eystettensis

Canonicus.

Qui, cum vixisset annos 39.

Imatura morte abripitur

30. Octobris. Anno 1666.

Cujus anima Deo vivat.

XXI.

Martini Gerhaber.

1669.

Hic jacet

Admodum Reverendus & Clarissimus Dominus

Martinus Gerhaber.

SS. Theologiæ Licentiatus,

Hujus Insignis Collegiatae Ecclesiæ

Per annos 6. Concionator & Pœnitentiarius,

Clericorum in communi viventium Sacerdos

Obiit 8. Augusti, anno 1669, ætatis 54.

Vivat Deo.

XXII.

Joannis Christophori Adeltmann ab Adeltmansfelden.

S. R. I. Principis & Præpositi, &c. Anno 1674. Die 18.
Aprilis vitâ functi.

Vid. pars 2. Hierarchia Augustana. fol. 208.

Joan-

XXIII.

Joannis Guilielmi Segefer.

1677.

Requiescat in pace
hoc quiescens loco
Admodum Reverendus ac Prænobilis Dominus

Joannes Guilielmus Segefer à Brunegg.

Principalis Ecclesiæ Elvacensis

Et Equestris Comburgensis

Respectivè Senior & Scholasticus,

Celsissimi Principis Elvacensis

Consiliarius,

Natus

Anno M. DC. XXVI. Mense Majo, die I.

Denatus

Anno M. DC. LXXVII.

Mense Februario, die XXVI.

Cum tumulum cernis, cur non mortalia spernis,

Tali namque domo clauditur omnis homo.

XXIV.

Simonis Creizer Soc. Jesu.

1678.

Siste viator & lege.

In hanc urnam cineres suos abdidit

R. P. Simon Creizer.

Resid. Soc. Jesu Elvaci Superior,

Celsissimi Principis Elvacensis Confessarius;

Et Principis ad S. Vitum Ecclesiæ Concionator ;

Natus Anno M. DC. XIX.

Denatus Anno M. DC. LXXVIII,

Sub veris medium

Ad paradisi delicias evocatus,

Ipse omnium deliciar & amor,

Quia omnium virtutum amator & cultor,

Quasut in aliis quòque plantaret,

Excolendis è Sacro pulpito Concionibus

Majorem vitæ partem impendit,

Orator eò præstantior,

quia, ut dixit, vixit;

Dicenti per verni Jejunii dies

Dd 3

Mors

Mors silentium imposuit,
 Imò non imposuit,
 Namque etiam è loculo loquitur,
 Teque Viator,
 Ut sibi bene preceris,
 Deo bene vivas,
 Tibi bene moriaris,
 Monet.

XXV.

Erasmii von der Mühl.

1679.

Reverendus Dominus *Erasmus* von der Mühl.
 Hujus Ecclesiæ Provisor,
 Et Musices Præfectus.
 Pie obiit 23. Januarii, Anno 1679.
 ætatis 42.

XXVI.

Michaelis Molitoris.

1679.

Anno 1679. 18. Septembris pie in
 Domino obiit

Reverendus Dominus *Michaël Molitor*.
 Principalis hujus Ecclesiæ
 Per 12. annos Chori- Vicarius
 ætatis suæ 36.
 Cujus anima Deo vivat.

XXVII.

Guilielmi Friderici Ebinger.

1682.

Miseremini mei, quia manus Domini tetigit me. Job XI. X
 Anno M. DC. LXXXII. die XXVII. Januarii.

Obiit R. D. *Guilielmus Fridericus Ebinger*
 Hujus Principalis Ecclesiæ Elvacensis
 Chori-Vicarius & Provisor, ætat. suæ LIV.
Hoc jacet in tumulo, quem vis apoplectica stravit,
Est rapis ex ipso, Mors violenta Choro,
Dum Matutinum lato modulamine possum
Perfolvis, fatis accinuitque suis,
Cùm legis hac mortis discrimina, siste Viator,
Es tumulo fanstas huic precor adde preces.

Georgii

Georgii Christophori Ruepp.

1682.

Lessum cecini,

Cantum finivi

Die XXV. Maji, Anno M. DC. LXXXII.

Anno L. nedum completo

Georgius Christophorus Ruepp.

Hujus Ecclesiæ Provisor & Præsentiarius.

Vos, qui ossa mea teritis,

Ad Deum pro me orate,

Clamate.

Dona ei requiem sempiternam. Amen.

Georgii Haidelberger Soc. Jesu.

1683.

Hic jacet, & tacet

Eloquentissimus

Sacris in rostris Ecclesiastes

R. P. *Georgius Haidelberger Soc. Jesu.*

Residentia Elvacensis Superior,

Eximius quondam in Divum merita

Encomiastes,

Tremendus in hominum vitia

Bonaerges

Lucrandarum animarum pervencidus Zelotes

Veræ porro fidei

Solidissimus Propugnator.

Falsæ

Quæ vivæ vocis, quæ indefessi calami oraculo

Acerrimus Impugnator.

Genuinus proinde Societatis Filius

dignus supernè habitus

Qui tam in profesto, quam Nomine

JESU Circumcisi

efflaret animam.

Anno M. DC. LXXXIII.

ætatis LXIII.

Religionis XLIII.

Requiescat in pace. Amen.

Joan.

Hic jacet

Admodum Reverendus & Prænobilis D. D.

*Joan. Franc. Adalberti Hundbis*à *WValirambis.*

Principalis Ecclesiæ Elvacensis,

Canonicus, & Senior.

Natus 23. Aprilis anno 1632.

Canonicus factus anno 1653.

Anno 1685. Aprilis die 21.

Ipsa die, qua Redemptor Orbis
è tumulo resurgens ad vivos rediit,

Ad mortuos abiit

In spem beatæ Resurrectionis,

Tu Viator

Requiem æternam defuncto precare.

XXXI.

Maximiliani Goll.

1687.

Hic cineres cælo maturi,

Mundo immaturi quiescunt

Reverendi Domini *Maximiliani Goll.*

Principalis hujus Ecclesiæ Vicarii

V. Martii anno 1687.

in Domino defuncti.

Ejus precare piis manibus benè,

qui bona speras.

XXXII.

Henrici Christophori de WVolframbsdorf Principis.

1689.

Celsissimus ac Reverendissimus Princeps

ac Dominus Dominus

Henricus Christophorus S. R. I. Princeps

Præpositus & Dominus Elvacensis.

Natus

Ex Avita & Illustri Familia de *WVolframbsdorf.*

Anno reparatæ Salutis M. DC. XLVI.

die IV. Februarii.

Postquam Principalis hujus Ecclesiæ Decanum

per

per annos XV. Menſes XI. dies 1.

laudatiſſimè egit.

*Electus*In S. R. I. Principem Præpoſitum & Dominum
Elvacenſem anno M. DC. LXXXVII. die XI. Octob.*Adlectus*

Feliciori, uti Speramus æternitati

Anno M. DC. LXXXIX. die XVII. Junii.

In hac tumba cineres ſuos condidit,

exſpectaturus hinc tubam

Ad univerſæ carnis Anſtaſin concinentem.

Tu piè interim acclama

Requieſcat in pace

XXXIII.

Franciſci Adolphi ab Echingen.

1690.

In turno Morientium

Exiſtens Reverendiſſimus & Prænobilis

Dominus Dominus *Franciſcus Adolphus ab Echingen*

Principalis Eccleſiæ Elvacenſis Decanus

Reverendiſſimi & Sereniſſimi Præpoſiti Elvacen.

Conſiliarius intimus & Locumtenens.

Ad peremptorium æternitatis vocatus

Obiit 29. Januarii Anno ſalutis 1690.

Præbendam ibi accepturus

Coronam gloriæ,

Quam pietate, Zelo, & juſtitia meruit.

Annis Canoniciatûs 26.

Decanatus 2. vitæ 50.

Requieſcat in pace.

XXXIV.

*Joannis Chriſtophori à Treſtendorff.*Decani & Locumtenentis anno 1697. die 3. Decembris
mortalitate ſua defuncti.*Vid. pars 2. Hierarchia Auguſtana. fol 383.*

XXXV.

Philippi Jeninger Soc. Jeſu.

1704.

P. Philippus Jeninger Societatis Jeſu, Ditionis

Elvacenſis, ac totius latè viciniæ per IV.

Ec

Diœceſes

Dioeceses Missionarius indefessus hîc quiescit,
A laboribus Apostolicis nunquam quieturus,
Nisi fata jussissent.

Per zvia & devia pedes cucurrit jugiter,
Ut in via recta firmaret innumeros,
A Deo & Religione toto cœlo errantes
Reduceret complures.

Felix in illis, stupendus in istis, dum vixit
Sibi penitus mortuus proximo tantum vivere credi poterat,
Nî palam constitisset, quod Soli Deo vixerit,
Cujus gloriæ propagandæ.
Cum nimis arctum putaret orbem nostrum
In alio Indicas, jam sexagenarius etiamnum exposcebat,
sed Vota ardentissima

Subito extinxit febrilis æstus
Et viro desideriorum terminum posuit
In æditu æternitatis VIII. Februarii
Anno bissextili M. DCC. IV.

Tu Viator
Mobili tam pio hîc fixo
Æternam requiem precare.

XXXVL

Michælis. Tonforis.

1702

Sta Viator,
Si stare potes,
Qui nunquam non curris
ad metam vitæ.

Reverendus Dominus *Michæel Tonfor.*

Principalis Ecclesiæ Elvacensis,
XLIX. annis Chori-Vicarius
ætatis suæ LXXX.

Hîc jacet propè Jubilæus
Causam apud Mortis tribunal amisit
Anno M. DCC. II.

Te rogat,
Ut pro se appelles
Apud Triumphatorem mortis.

Joan-

Joannis Riedlin.

1705.

Admodum R. D. *Joanna Riedlin* Gamundianus
per 40. annos hujus Principalis Ecclesiæ
Vicarius, Provisor, & Punctator,
Vicarius

Deum in choro laudans nil minus egit quam Vicarium,
Nam nihil sibi magis proprium habuit, quam laudare Deum,
Provisor

Bene providit Ecclesiæ, melius animæ,
Hinc ad æternitatem provisos optimè.

Punctator

Ad punctum unicum & supremum Deum
Omnes vitæ lineas LXV. annis direxit, & ultimam
feliciter absolvit IV. Martii. M. DCC. V.

Verus Joannes

Constans sub Cruce SS. Vulnerum contemplator & Cultor,
Devotus Divinæ Matris Filius, quam ipse in sua,
Et quæ ipsum in sua accepit.

Requiescat in sinu Magistri dilectus discipulus.

Tu Viator in Vicario rerum vices, in Provifore
Futurorum providentiam, in Punctatore punctum
ultimum meditare, & piis manibus
bene precare.

Joannis Jacobi Kölle.

Sta Viator,

Hic quiescit

1705.

Admodum Reverendus D. *Joannes Jacobus Kölle.*

Principalis hujus Ecclesiæ Vicarius,

Provisor, subcustos, & Chori regens.

Quadruplici dum viveret functus officio

Quatuor quasi rotis suum instruxit currum,

Quo & facilius & felicius

Ad supremam in cælo metani excurreret,

Ad eam, quam ardentem anhelaret,

extremus probavit halitus.

Quem VI. Augusti Anno M. DCC. V. emisit,

Felicissimo, ut pie ominari licet præfagio,

E e 2

Quo

Quo nimirum ab illius festiva solemnitate:
gloriæ, quam Deus homo olim transfiguratus:
manifestavit in terris, ad eam
hausto velut prægustu perveniret,
quam ipsi præparavit in cælo.
Perge Viator,
Et piis manibus bene precare.

XXXIX.

Adami Humel.

1707.

Hic quiescit
Admodum Reverendus & Clarissimus Dominus:
Adamus Humel J. U. Candidatus.
Insignis hujus collegiæ Ecclesiæ
per XXXVIII. annos Pænitentiaris,
Et Concionator
Clericorum secularium in communi viventium Sacerdos.
Obiit 22. Decembris 1707. ætatis suæ LXV.
Cujus animæ Deus sit propitius.

XL.

Joannis Michaëlis Bez.

1708.

Reverendus Dominus *Joannes Michaël Bez.* hujus
Principalis Ecclesiæ Elvacensis Vicarius per XXIII. Provisor
per XXVI. annos, pie obiit 23. Julii 1708.
ætatis LXXII. annorum.
Cujus anima Deo vivat.

XLI.

Alberti Alexandri Felicis Speth.

Hic jacet
Admodum Reverendus Perillustis ac Generosus
D. D. *Albertus Alexander Felix Speth, L. B. de Zwifalten*,
Princip. Eccl. Elvac. Canonicus, natus anno M. DC. LXXX.
Maji III. Factus Canonicus. M. DC. XCVII. Septemb. XXVII.
Capitularis. M. DCC. I. Maji X. Anno M. DCC. VIII. Julii
20. ad mortuos abiit in spem beatæ Resurrectionis.
Tu Viator

Requiem æternam defuncto precare.
Vita parit mortem, reddit mors optima vitam
Ut tibi sit bona mors, sit bona vita tibi.

Joannis:

XLII.

Joannis Jacobi Crafft.

Hic quiescit absoluto cursu

Admodum Reverendus Dominus *Joannes Jacobus Crafft.*

Chori-Vicarius XXIX. ann. & VI. mens.

Sub Custos IV. ann.

Anno 1712. 6. Junii ætat. 64. ann.

Aliàs

Festinabat lentè ,

Nuper

Cum ad domum Dei anhelus properat ,

præpropera eum mors occupat ,

Ac jubet ad Cælum properare.

Pennas properanti addidit candidus

Germanus animi candor ,

Et puræ mentis nitor.

Rara avis ,

Rari coloris pennæ !

Tu Viator

Ex his pennam fume , & scribe.

Beati mortui, qui in Domino moriuntur?

XLIII.

Pauli Steinmez.

Hic situs est

R. D. Paulus Steinmez ,

Hujus Ecclesiæ Principalis Elvacensis per XXXI.

Annos Chori-Vicarius.

Natus XXIII. Jan. Anno M. DC. LII.

Denatus XXII. Maji Anno M. DCC. XIII.

Cujus anima Deo vivat.

Pauperibus cedunt proprio quæ sustulit ori ,

Cui miser hic hæres, huic ibi Christus erit.

Ego S. *Augustini* adhortationis, suprà in *Coronide* inter motiva scribendi epitaphia adductæ, memor, cunctis fidelibus in charitate defunctis, & in purgatorio auxiliares militantis Ecclesiæ manus implorantibus, æternam precor requiem, præcipuè Viris Ecclesiasticis *Elvaci* tumulatis, ut

*Hic sine nocte diem, vitam sine morte, quietem,**Det sine fine Dies, Vita Quiesque Deus.*

Ee 3

CATA-

CATALOGUS

Virorum Ecclesiasticorum , qui
Epitaphiis honorati , & hactenus in
Coronide sunt recensiti.

	Obitus.
Georgii à Stein.	1483.
Wilhelmi & Davidis ab Hirnheim.	1515. & 1520.
Georgii ab Hirnheim.	1537.
Christophori de Westerstetten.	1567.
Ludovici de Graveneck.	1578.
Henrici Adelman ab Adelmansfelden.	1579.
Christophori L. B. à Freyberg. S. R. I. Principis & Præpositi.	1584.
Christophori de Gemmingen.	1616.
Joan. Christoph. L. B. de Freyberg. S. R. I. Principis & Præpositi.	1620.
Christophori Grinlich de Jungingen.	1631.
Joannis Jacobi Blarer S. R. I. Principis & Præpositi.	1654.
Joannis Lotter Soc. Jesu.	1657.
Christophori Marquard ab Ow.	1660.
Joannis Guilielmi à Bernhausen.	1660.
Joannis Christophori Schwenck.	1663.
Georgii Ludovici à Freyberg.	1663.
Henrici Fezer.	1666.
Joannis Philippi Speth.	1666.
Joannis Bernardi Gramer.	1666.
Joannis Christophori à Berndorff.	1666.
Martini Gerhaber.	1669.
Joannis Christophori Adelman ab Adelmansfelden. S. R. I. Principis & Præpositi.	1674.
Joannis Guilielmi Segefer.	1677.
	Simonis

	Obitus.
Simonis Creizer Soc. Jesu.	1678.
Erasmi von der Mühl.	1679.
Michaëlis Molitoris.	1679.
Guilielmi Friderici Echinger.	1682.
Georgii Christophori Ruepp.	1682.
Georgii Haidelberger Soc. Jesu.	1683.
Joannis Francisci Adelberti Hundbis.	1685.
Maximiliani Goll.	1687.
Henrici Christophori de Wolframstorf. S. R. I. Principis & Prae-	
positi.	1689.
Francisci Adolphi ab Ehingen.	1690.
Joannis Christophori à Trestendorff. Decani, & Locumtenentis.	1697.
Philippi Geninger Soc. Jesu.	1704.
Michaëlis Tonforis.	1702.
Joannis Riedlin.	1705.
Joannis Jacobi Kollé.	1705.
Adami Humel.	1707.
Joannis Michaëlis Bez.	1708.
Alberti Alexandri Felicis Speth à Zwifalten.	1708.
Joannis Jacobi Crafft.	1712.
Pauli Steinmez.	1713.

INDEX ALPHABETICUS

SUPER RES POTIORES, A PRODROMO
Relationibus dilucidatas.

*Numerus primus relationem, & secundus numerum
marginalem denotat.*

A.

Alemanni à Carolomanno vincuntur. 2. 124.

Alpaidis cor Pipini II. depravat. 2. n. 80. pœnitentiam agit. 2. num. 81.

Ansgisus Maritus Begga 2. n. 19. & Abavus Caroli Magni. 2. n. 22. & seqq

Aquitania Dux Hunaldus à Pipino III. subjugatur. 2. num. 122. & *Wulfarius* 2. n. 157. & seqq.

S Arnulphus Caroli Magni Atavus & Monachus. 2. n. 21. & 23. Major domûs. n. 47.

Augustanis dominantur Galli ab anno 552. 2 n. 5.

Augusta post susceptam fidem brevî in idolomaniam relabitur. 2. num. 6.

Austriaca Linea Genealogica. 2. n. 20. deducenda à *Meroveo*, non à *Pharamundo*. 2. n. 25 26.

Austrasie seu *Austria* diversa fuit

Regni pars à *Nenstria* seu *Nenstria*. 2. n. 61.

Austrasie Majores domûs. 2. n. 62. ejus nominis derivatio. 2 n 64. & districtus. 2. n. 65. ac Urbes. 2. n. 66. Varia hujus regni mutatio. 2. n. 184.

B.

Batildis Clodovei II. Regis ignavi uxor fundat Monasteria. 2. n. 190. Monasterium ingreditur. 2. n. 191. Ab ejus Eleëmofynario in cœlum deducitur. 2. n. 193. & 194.

Bavaria Dux Utilo vincitur à *Carolomanno*. 2. n. 140. & seq. à *Pipino III.* restituitur cum *Hiltrude* conjugè, & *Tassilo* Dux appellatur. 2. n. 142. *vid. Tassilo.* *Begga Caroli Magni Abavia* 2. n. 21. & seqq.

S. Benedicti corpus Floriaco reportatur Casinum, 2. n. 137.

S. Bene.

S. Benedicti Ordinis numerus Sanctorum. 4. n. 36.

Benedictoburana privilegia ex consilio *S. Wictherpi* obtinentur. 2. n. 58.

S. Bonifacius Pipinum III. scilicet Brevernem in Regem inungit. 2. num. 148. in *Anglo-Saxonia* (non in *Scotia* vel *Hibernia*) natus nominatur *Vinfridus* 4. n. 2. mirros facit progressus. 4. n. 3. in *Frisiam* vehitur. 4. n. 5. & 16. ac *Romam* proficiscitur. 4. nu. 17. Omnium in Germania CHRISTO credentium Pater appellatur. 4. Est gratitudine honorandus. n. 17. Cum *S. Paulo* comparatus. 4. n. 18. Martyrio coronatur. n. 19. Dogmata Lutheranis contraria docuit. 4. n. 20. Abiis criminatur. 4. nu. 23. Monitiuncula ad agendum *S. Bonifacio* gratias. 4. num. 17. & 21. Ejus vitæ cursus. 4. n. 19.

Brunichildis sola cum *Fredegunde* regnum *Francorum* gubernat. 2. n. 175. Discordias excitat. 2. n. 173. Decem Regum interfectorix crudeli nece interficitur. 2. n. 178.

S. Burchardus Francis impetrat solutionem juramenti Regi suo præstiti. 2. n. 147.

C.

Carolus Magnus nascitur. 2. n. 169.

Carolus Martellus Pipinis inter-

Ff

mittendus. 1. n. 93. Cur *Martellus* dictus? 2. n. 94. E custodia emissus ab Austrasiis tantè excipitur. 2. n. 96. à *Chilperico* & *Ragenfredo* vincitur. 2. n. 97. Eos vincit. 2. n. 98. *Coloniæ* occupat. 2. n. 99. Saxones profligat. 2. n. 100. *Chilperico* victo & vitâ functo *Theodericum* Regem substituit. 2. n. 101. *Andegavum* expugnat. 2. n. 102. A Saracenis stupendam victoriam reportat. 2. n. 103. Propè Pictavium 2. n. 104. Et in Narbonensi Provincia. 2. nu. 105. Coronam regiam detrahet. 2. n. 106. Regibus imperat & moritur. 2. n. 107. Summos Pontifices & *S. Bonifacium* adjuvat. 2. n. 108. & 109. Honoratur à *S. Bonifacio* 2. n. 110. à *Ludovico Pio*. n. 111. à *Carolo Magno* n. 112. & à suis Posteris. num. 113.

Carolomannus & *Pipinus III.* Galliam gubernant. 2. num. 117. Regnum dividunt. n. 118. *Griphonem* capiunt. 2. n. 123. *Carolomannus*. Australiæ dominatur 2. num. 119. Hostes subjugat. 2. n. 121. & seqq. Regna resignat. 2. n. 126. Monachus fit in monte Soracte & Casino. 2. n. 127. à quo impactas alapas suffert. 2. nu. 128. Alapas alius vindicat. 2. n. 129. à culina ad eaulam promovetur. 2. nu. 130. & seqq. Pro ovibus se in prædam

prædara offert. 2. n. 132. Ovem læsam humeris injectam portat. 2. n. 133. Vineas colit. 2. num. 134. In Galliam mittitur. 2. n. 135. Sanctè ibidem moritur. 2. n. 136. Corpus S. *Benedicti* impetrat transferendum. 2. num. 137.

Chagnoaldus, non *Magnoaldus* vocabatur S. Columbani discipulus. 2. n. 44.

Childbertus Rex delitiis gaudet Pipino II. regnum gubernante. 2. n. 206.

Childericus III. Francorum Rex ultimus de Meroveis à Carolomanno & Pipino constitutus. 2. n. 211. Odium sibi conciliat. 2. n. 163. In Monasterium Sythivense, & *Theodericus* ejus Filius in Fontanellense sine ullo motu vel resistantia detruduntur. Ratisbonam venit *Childericus III.* 2. n. 214.

Childericus II. una cum uxore prægnante occiditur. 2. num. 196.

Chilpericus Rex Carolum Martellum vincit. 2. num. 208. ab eo vincitur. num. 209. & capitur. n. 210.

Clodio Rex describitur. 2. num. 25.

Clothovens in regni divisione acquirit Franciam, *Sigebertus* Austrasiam. 2. n. 29. & 35.

Clothovens II. Rex ignavus & pri-

mus regni administrationem Majoribus domûs permittens 2. num. 186.

Clotharius I. Rex describitur. 2. n. 172.

Clotharius II. Rex describitur. 2. n. 173.

Clotharius III. Rex pluribus quàm quatuor annis rexit ex morte S. *Leodegarit* 2. n. 189. Et ex vita S. *Bathildis* ejus Matris. 2. num. 190.

S. *Columbani* ætas. 3. n. 28.

SS. *Columbanus* & *Gallus* convixerunt Pipino I. 2. n. 39.

De SS. *Columbano*, *Gallo*, *Magno*, *Wiltperga*, *Tossone* & *Pipino* comparatio annorum Bollandi. 2. num. 48.

Constantinus impius Imperator, cur Copronimus, & Caballinus sit dictus? 2. n. 213.

Conibertus, *Pipinus* & *Adelgisus* simul Sigeberti Regis curam gerunt. 2. n. 37. & 38.

D.

Dagobertus I. Rex describitur. 2. n. 28. & 34. Diploma expedit suo nomine. 2. n. 15. Sub Rectore *Pipino I.* prosperatur, sed dein in vitia labitur. 2. nu. 33. *Pipino I.* Sigebertum Filium

commo-

commendat. 2. n. 37. Regnum inter Sigbertum & Clodeveum partitur. 2. num. 35. Fit Rex & Monarcha. 2. n. 179. Moritur. n. 182. & Meroveorum gloria cum eo extinguitur. 2. num. 183.

Dagobertus II. Rex otiosus, sed in Monasterium Fontanellense munificus. 2. n. 207.

E.

Ebroinus SS. Gerini & Leodegarii crudelis parricida. 1. n. 198. & seqq. Occiditur. 2. n. 203.

Elvacensis Monasterii fundatio & situs. 1. n. 1. Ejus Fundator. 1. n. 2. De illius fundatione dissidentes. 1. n. 6. reconciliantur. 1. n. 7. Fuit originitus pauper. 1. n. 8. & seqq. Et jam annum 764. extractum. 1. num. 10 & seqq. Non fuit tantum Schola, sed hominum Deo dicariorum domicilium. 1. n. 37. & seqq.

Elvacenses Abbates ante annum 764. 1. n. 29. & seqq.

Elvacensis inscriptio sepulchralis. 2. n. 219. Refutatur. 2. n. 220. & seqq.

Erlolphi gesta. 3. nu. 21. Epitaphium. 3. n. 15.

Ermenricus Elvacensis Monachus,

postea Abbas, Chronographus. 1. n. 31. & seqq. S. Soli vitam humillime scripsit. 1. n. 33. & 34. S. Magni vitam expolivit. 1. n. 35. Non meminit Elvacensis Monasterii ante annum 764. extracti. 1. n. 29.

F.

Francorum Regum Synoptica descriptio. 1. num. 171. & seqq. Eorum contemptibilis auctoritas. 2. n. 213.

Franci pro Rege Childerico III. & Franciæ ultimo deponendo consulunt. 2. num. 146. Pipinum Regem constituunt. 2. n. 148. Absque depositi Regis Childerici vel ejus fautorum tumultu. 2. n. 149.

Francorum Regni divisio. 2. num. 61. & seqq.

Fredegundis cum Clothario II. Filio regnat. 2. num. 173. Ostentando Filium exercitum ad pugnam animat. 2. num. 174. moritur. 2. n. 175.

Frisia ejusque populi describuntur. 4. n. 6. & seqq.

Fuldenbach Monasterium fundatur à S. Wigberto. 2. n. 59. & relatur. 3. n. 26.

Fuessensis Monasterii fundatio tenuis à Pipino I. facta. 2. nu. 46. Fundationis aetas incerta. 2. n.

Ff 2

50. An

50. An à Sigeberto conditum?
2. n. 55. Vid. *S. Magnus*.

G.

S. Gallus 3. n. 29.
Genealogia Merovingorum. 2. num.
26. & 171.
S. Gerinus lapidibus obruitur. 2.
num. 199.
Gisela Regina Cochesse in Bava-
ria Monasterium ingreditur. 2.
num. 148.
Grimoaldus Dux II. Brabantiz Fi-
lius *B. Pipini I.* 2. n. 68. occi-
ditur. 2. n. 69.
Gripo capitur, custodiæ manci-
patur, elabatur. 2. n. 138. Hil-
trudem & Tassilonem capit. 2.
num. 140. A Pipino in Bavaria
debellatur. 2. n. 142. Beneficiis
frustra cumulatus occiditur. 2.
num. 143.

H.

Habsburgo-Austriacorum Genea-
logia. 2. n. 20.
Hariolphus Fundator Monasterii
Elvacensis. 1. n. 2. Ejus epitaphium.
1. n. 3. à Pipino Galliz
Rege Pater salutar. 2. n. 1.
Heidenheimense Monasterium.
Vid. *Wunibaldus*, est extin-
ctum. 1. n. 25.
Hiltrudis cum Filio Tassilone à Pi-
pino III. Fratre restituitur. 2. n.
142.

L.

Leodegarus crudeli martyrio affi-
citur & elinguis concionatur. 2.
n. 200. Decollati corpus pedi-
bus stat. 2. n. 201. Parricidæ pu-
niuntur. 2. n. 202.
Longobardorum Rex Italiam inva-
dit, sed vincitur. 2. num. 153.
& seqq.

M.

S. Magnoaldus *S. Galli* discipulus
fuit lauduni Episcopus. 2. n. 43.
Pro Magnoaldo Chagnoaldus
est scribendus. 2. n. 44.
Majores domus nominabantur
Reges Galliz. 2. n. 3. Primitus
non gaudebant potestate Regiâ
2. n. 9. & seqq. Sed primum
instar Regum gubernabant ab
anno 655. usque 752. 2. num.
13. & seqq. Reges Francorum
regebant sicut Nobiles bestias.
2. n. 206. & 212. Eorum regi-
men à Clodoveo II. 2. n. 183.
Manno convixit *S. Magno*. 3.
num. 52.
Martellus. Vid. *Carolus*.
Meroveus, non *Pharamundus* Ge-
nearcha Lineæ Austriacæ. 2. n.
25. Ejus descriptio. 2. n. 26.
Merovingorum Genealogia. 2. num.
171. Eorum descriptio. 2. num.
172.
Meroveorum gloria cum Dagober-
to I. exinguitur. 2. n. 183.
Mogun-

Meguntinus Archi-Episcopatus,
Vid. *Bonifacius*.

Monasteria S. Benedicti fuerunt
Scholæ, sed non tantum. 1.
num. 37.

N.

Neustria, seu *Neustrofa* fuit di-
versa Regni Gallorum pars ab
Austria seu Austria. 2. num.
61.

Neustria Majores domûs. 2. n. 62.
Ejus nominis derivatio. 2. num.
64. Et districtus. 2. n. 65. Ac
Urbes. 2. num. 119.

P.

Pipinus Rex Galliarum *Hariolphum*
veneratur. 2. n. 1. variis tempo-
ribus vixisse scribitur. 1. num.
2. Major domûs dicitur. 2.
num. 3.

Pipini J. nativitas. 2. n. 17. Uxor
& liberi 2. n. 18. vitæ epitome.
2. n. 28. B. Arnulphum adjuto-
rem habet. 2. n. 23. Et B. Cun-
bertum. 2. num. 33. Fit Major
domûs Clotharii. 2. n. 28. Et
Sigeberti. n. 37. Ejus enconi-
um, mors & sepultura. 2. num.
30. & seqq. Austrasiam regit &
lites componit. n. 38. Coætaneus
fuit SS. Columbani & Gal-
li. 2. n. 39. An etiam S. Magni?
2. num. 40. & seqq. Compura-

tio annorum Bollandi. 2. n. 41.
Vid. *S. Magnus*.

Pipini plures. 2. n. 386.

Pipinus II. crassius appellatus Bra-
bantiarum titulo Regis honoratur.
2. nu. 67. Fit Dux III. Braban-
tiæ, & Heristallus nominatur. 2.
n. 69. Conjugem ducit & libe-
ros generat. 2. num. 70. & 71.
Constituitur Major domûs. 2.
n. 73. Sub tribus Regibus. 2. n.
74. & seqq. Frisios fugat. 2. n.
76. Trajectum expugnat. 2. n.
77. S. Wilbrordum pro fide
propaganda advocat. 2. n. 78.
In vetitum amorem Alpaidis
labitur. 2. n. 78. pœnitentiam
agit. 2. n. 82 SS. Wironem,
Plechelmum & Hadelinum vene-
ratur. 2. n. 84. & seqq. Vidit
omnium ex Plectrude natorum
funera. 2. n. 85. Carolum Mar-
tellum Regni Successorem in-
stituit. 2. num. 86. Rex passim
scribitur. 2. n. 87. Non con-
vixit B. Hariolpho, SS. Wicter-
po, Magno, &c. 2. num. 88. &
seqq.

Pipinus III. Brevis dictus Rex co-
ronatur anno 752. Fuit Caro-
lomanni Frater, & cum eo
regnat. 2. num. 215. & 220.
Convixit SS. Wicterpo & Bo-
nifacio. 2. num. 60. Galliam
cum Carolomanno gubernat.
2. num. 117. Dividit. 2. num.
118. Neustriam acquirit. 2.
num. 120. Griphonem Fratrem
Ff 3 caput.

capit. 2. num. 123. E custodia elapsus insequitur. 2. num. 139. Bavariam occupantem debellat. 1. num. 142. Beneficiis cumulat. 2. num. 143. Est Pontificum defensor Zelosus. 2. num. 217. Augustanæ Dicesis benefactor munificus. 2. num. 218. Amorem Francorum sibi conciliat. 2. num. 144. Regium nomen & diadema sperat. 2. num. 145. Rex à *S. Bonifacio* coronatur. 2. num. 148. Et secundò una cum uxore & Filiis à *Stephano III.* 2. num. 152. *Stephanum III.* humiliter excipit. 2. num. 151. Et opitulatur. 2. num. 153. & 154. Saxones subjugat. 2. num. 155. Tassilonis juramentum fidelitatis recipit. 2. num. 156. Octo expeditionibus Aquitaniam debellat. 2. num. 157. & seqq. Parlamentum instituit. 2. num. 165. Moritur. 2. num. 166.

S. Plechelmus Pipini II. Confessarius. 2. num. 82.

Plectrudis repudiata Monasterium Coloniae ædificat. 1. n. 79.

R.

Ragenfredus fit Major domus. 2. num. 95. Carolum Martellum

vincit. 2. num. 96. Sed vincitur ab eodem Carolo. 2. num. 97. 103. & seqq. Oeciditur, vel perpetuò captivatur. 2. n. 210.

Regum Galliarum titulo honorantur Majores domus. 2. n. 3.

S. Richardus Romam proficiscitur. 1. num. 17. moritur. 1. n. 19. Ejus Epitaphium. 1. num. 20.

S.

Sigobertus optimè à *Pipino I.* regitur. 2. n. 23. Acquirat in Regni divisione Australiam. 2. num. 29. Regitur etiam à Cuniberto & Adelgisio. 2. num. 37. & 53. Monasteria 20. condidit. 2. num. 54.

Stephanus III. à Longobardorum Rege armis impetitus, & in Franciam fugiens à *Pipino* humanissimè excipitur. 2. num. 151. *Pipinum*, uxorem & filios coronat. 2. n. 152. à *Pipino* suppetias optatissimas obtinet. 2. n. 153. & 154.

T.

Tassilo Dux Bavarie à *Pipino III.* constituitur. 2. num. 142. Cum Boicis copiis junctis exercitui *Pipini III.* pugnat pro summo Pontifice. 2. num. 153. & 154. Cum

Cum Pipino Walfarium debellat, 2. num. 157. à Pipino deficit, 2. num. 161. Conjecturæ defectionis, 2. num. 162.

Theodebaldus Nepos Pipini II. fit Major domûs. 2. n. 95.

Theodeberti & Theoderici Regum mors, 2. n. 176.

Theodericus 1. è Claustro ad solium evocatur, 2. num. 197. otiosus quiescit, 2. n. 204.

Theodericus II Calensis dictus, & à Carolo Martello Rex constitutus, 2. n. 211.

Theodorus, seu pseudo-Theodorus, 3. n. 47.

Tosse non convixit S. Magno, potest defendi Monachus Elvacensis, 4. n. 34.

V.

SS. Udalrici & Afre Abbatia Augustæ non fuit à S. Udalrico Episcopo Augustano fundata tanquam Præpositura, 4. num. 25. Nec est status exemptus, 4. num. 27. Sed status Imperialis immediatus 4. n. 28.

Uilo Dux Baviaræ à Carolomanno vincitur, 2. n. 121. à Pipino III, restituitur, 2. n. 142.

W.

Wicho convixit S. Magno, 3. n. 52.

De Wisterpo Abbate II, Elvacensi Chronographorû contradictio, 3. n. 1. De ejus promotione ad Episcopatum Augustanum dissenso, 3. num. 2. Et inter se disceptatio, 3. num. 3. Nec per Wigberchtum ulla reconciliatio, 3. num. 8. Ejus vita est suppressa, 3. n. 37. Ejus obitus est dies 18. Aprilis, & non dies 8, 3. n. 38. & 39. Separatur ab ætate S. Magni, 3. n. 50. & seqq.

S. Wisterpus per pseudo-Theodorum fuit cœtaneus SS. Bonifacii & Pipini III. anno. 740. 2. num. 57. Wisterpi duo sunt constituendi Episcopi Augustani, 3. n. 9. Unus post Hariolphum Monasterii Elvacensis Fundatorem, & alter ante prædictum Hariolphum, 3. num. 10. & seq.

S. Wisterpus non convixit SS. Columbano vel Gallo, 3. num. 27. & seq. Nec S. Magno, n. 51. Sed S. Bonifacio, 2. n. 59. & 3. num. 26. *Benedictoburanam* Ecclesiam consecravit, 2. n. 59. & 3. num. 26. Adde, quod hujus Ecclesiæ Fundatorem circa annum 755, sepeliverit, ex antiquissimis monumentis Benedictoburanis, 3. num. 36. Potest scribi Sanctus, 3. num. 40. Non vult transferri Augustam, 3. num. 44. Sub altari collocatur, 3. n. 45. Cæco visum restituit, 3. num. 46. Retrahendus est

est ad S. Bonifacium. 4. n. 30,
Non fuit Monachus *Elvacii* post
annum 764. 4. num. 31. potest
tamen defendi Monachus *El-*
vacensis. 4. num. 33. *Wister-*
pi tres Episcopi Augustani re-
futantur. 3. n. 36.

S. *Wigberchtus* est diversus à S.
Wisterpo Episcopo Augusta-
no. 3. num. 4. Abbas primus
*Fritzlar*ensis. 3. num. 5. Mi-
raculis claret. 3. num. 7. &
seqq.

SS. *Wilibaldi* & *Wunibaldi* ætas
1. num. 26.

S. *Willibrordus* Frisios aliàsque
gentes convertit. 2. num. 87.
& seqq.

S. *Wunibaldus* Heidenheimense
Monasterium fundat. 1. num.
11. Sub annum 750. ædificat.
1. num. 24. Ex ditato Mona-
sterio succurit *Elvacensi*. 1. n.
15. ante annum 764. 1. num.
16. Italiam petit. 1. num. 17.
Tempestatem sedat. 1. num.
18. Fit Monachus *Casinen*sis.
1. num. 21. Moritur. 1. num.
24. Ejus & S. *Wilibaldi* Index
Chronologicus. 1. n. 27.

Z.

Zacharias Papa absolvit Francos
à juramento Regi *Childerico*
III. præstito. 2. n. 147.

INDEX ALPHABETICUS RERUM POTIORUM

Supra Auctarium Partis I. Cathedralis.

A.

Abbas Elvacensis interest Concilio Constantiensi, n. 104. Fit Princeps Imperii n. 58 Præfidet in Capitulo primo Benedictinorum, n. 105.

Abbatum Elvacensium gesta inveniuntur per numeros in Serie Synoptica apud cujuslibet Abbatibus nomen positos, Cap. 6. pertot.

Adelmann magnificum templum excitat in monte venusto, n. 104 S. Mariæ Magdalenæ Sacellum exornat, n. 224.

Adelmannsfelden Cappella in Ecclesiam Parochialem evehitur, num. 64.

Adelmannsfelden emptum, n. 99.

Albertus I. Præpositus Regimen acquirit, Rex Bohemiæ Regnum amittit, num. 118.

Anbusanus Abbas postulatur ex Monachis Elvacensibus ultimis, num. 108.

Anbusanum Monasterium, num. 109.

Anbusani Abbates sex ex Familia de Lacu, num. 110.

Augiensis Abbas Hatto, n. 44.

Augustanis Comitibus interest Canonici Elvacensis, num. 147.

B.

Benedictinorum Capitulum primum in monasterio Petri domus, n. 105.

Blarer Joannes Jacobus de Warrensee Elvacensis Præpositus, n. 199. & seqq.

Ejus Stemma & Altare, n. 210. & seqq.

C.

Campidona in Commendam traditur, num. 116.

Caroli Magni Privilegii confirmatio, num. 27.

Gg

Corperis

Corporis Vasti Cardinalis, Præpositus & Archi-Grammateus, n. 176. & 177.

Cuno I. Fuldensis Abbas & Elvacensis, num. 72. In itinere non obiit, num. 73. Rexit 34. annis, num. 74. Primus fit Archi-Cancellarius Imperatricis, num. 75.

E.

Elvacense Monasterium fundatur, num. 1. & 3. Fundator erat *Hariolphus*, qui se scribebat *Arnulphum*, & *Erlolphus*, qui se scribebat *Erlulphum*, n. 1. & 3. Error Chronicorum, num. 4. Fundationis occasio, num. 5. Dedicatur primitus in honorem SS. Salvatoris & B V. Mariz, num. 7. Quamvis originis tenuis, mox tamen locupletatur, num. 8. & 9. Fraternitatem cum Ratisbonensibus init n. 88. Acquirat *Gnzenhausen* & *Kazwang*, num. 9. & 34. *Barcūte*, num. 86. *Adehmanfelden*, n. 64. & 95. Arcem *Rölin*, num. 141. Ecclesiam Civico Parochialem; *Curiam Urbicam*, *Laniarium*, *Panarium*, & *Graharium*, num. 106. *Amari* & *Ichyotrophii* Domos, num. 184. *S. Wolffgangi* Eodem, num. 130. Habet Jus Cudendi monetam, num. 202.

Oeconomum utilissimum, num. 103. Jura suæ Præposituræ defendit, num. 169. Patres S. I. recipit, n. 175. & 182. Rusticos rebellantes punit, & Lutheranismo resistit, num. 166. & seqq. ac nu. 164. In Commendam traditur, num. 38. & num. 116. A legitima electione impeditur, num. 117. Abbate intruso gravatur, num. 119. In Ecclesiam Collegiatam reformatur, num. 121. A *Suecis* occupatur, n. 199. & seqq.

Elvacenses primi, 4. Abbates, num. 31. sunt nominales, num. 32. Eorum anni Regiminis incerti, num. 30. Religiosi sub Joanne de Holzingen Abbate, num. 107.

Elvacensis incendia, num. 59. 65. 77. 81. 85. 87. 89. 95. 112. 113. *Privilegia* Ludovici. I. anno. 814, num. 28. & nu. 98. Ludovici. I. anno. 824, num. 34. Arnulphi Regis anno 897, num. 45. Ottonis. I. Imper. anno 961, nu. 48. Benedicti, VII. anno 978, num. 51. Ludovici Bavari, anno. 1323, num. 53. Ottonis III. anno 987, num. 54. Henrici. II. anno 1003, n. 56. Ejusdem Henrici, II. 1024, num. 57. & 92. Eugenii, III. anno 1152, num. 67. Friderici I. Imper. anno 1152, num. 68. Alexandri. III. anno 1179, n. 70. Ludovici, IV. Imper. anno

1325.

1335. num. 57. & 90. Caroli.
IV. Regis anno 1347. nu. 97.
Pii. II. anno 1459. num. 122.
Friderici III. Imperat anno
1461. nu. 131. Alexandri VI.
anno 1502. n. 150. Clementis
X. anno 1674. num. 225.

Elvaci Missa perpetua fundatur.
num. 152. Ecclipsis Solis. nu.
83. Fames. num. 76. 111. Ci-
ves tumultuant. nu. 91. Devo-
tio erga B. V. M. in monte ve-
nusto oritur. n. 203. Templum
ibidem extruitur. num. 204.
Absolvitur. nu. 244. Vi & ictu
fulminis dejicitur. num. 204.
Splendidiùs instauratur. num.
204. Decanatum ambiens re-
pellitur. num. 153. Suecus Ico-
nem B. V. M. deturpans miserè
perit. n. 206. Icon hæc etiam-
num veneratur. n. 207. *S. Be-
nedictus* speciali devotione co-
litur. num. 126. Ejus Festum,
cum solenni Musica celebran-
dum, fundatur. num. 197. Ec-
clesia Princeps exornatur. num.
223. Item Sacellum *S. Mariae
Magdalene*. num. 224. Et Aula
Principis. n. 227. Pharmaco-
polium instruitur. num. 271. &
183. Annonæ vilitas. n. 113. &
146. Pestis & calamitates. num.
89. 112. 135. 148. 166. 178.
SS. Reliquia in aras reponuntur.
num. 63. Publicè ostenduntur.
num. 140. Transfèruntur. num.
217. Festivitates præcipuæ. n.

285. Consuetudo quatuor in an-
no tintinandi. num. 286. Con-
suetudo quatuor Nundinarum.
num. 287.

Ermenricus Scriptor vitæ B. *Har-
riolphi*. num. 11.

F.

Fera inusitata magnitudinis. n. 6.

Freyberg Christophorus Promo-
tor Patrum Soc. Jesu. n. 175.

Freyberg Joannes Christophorus
Elvacensis Præpositus nec Zi-
thum nec vinum bibit. n. 198.

Freyberg Joan. Christoph. hujus
III. nom. Præpositus Elvacensis
& Episcopus August. n. 216.
Sacras Reliquias Elvacenses
transfert, & exaltat. n. 217. &
seqq. Templum exornat. num.
223.

Fuldensium Privilegium, illis da-
tum à Stephano Papa. n. 61.

G.

De Giltlingen Joannes fit Præpo-
situs: Pensionem accipit. num.
196. Pensionem & Honorem
amittit. num. 157.

Gorbaldi Abbatis anni Regiminis
incerti determinantur. n. 80.

Grimoldus Monachus factus bal-
butire incipit. num. 22. Fonti se
immergit. nu. 18. Clavem per-
ditam mirabiliter reperit. num.

G g 2

23. Fra-

23. Fratrem à SS. *Sulpitio*, & *Serviliano* flagellari conspicit. n. 24. à Dolorē dentium se liberatum sentit, num. 25. Cœlestem Melodiam audit, n. 26.

De Gundelfingen Stemma, n. 59.

Gundermann Joannes Franciscus Chronographus Præpositorum Elvacensium. Ante num. 126. ab initio cap. 4.

H.

Haackius Oeconomus solers, n. 103.

Haackiorum Stemma & Familia. num. 102.

Hariolphus à Carolo Imperatore Pater salutat, num. 12. Triño Campanarum sonitu à sopore excitatur, num. 13. Ad Monasterium fundandum incitatur, num. 14. Alios suo bono Exemplo allicit, num. 15. Orationi jugiter deditus, num. 16. Ex ore ardentem facem emittit, num. 17. Supra suum Discipulum lucem cœlestem conspicit, num. 18. SS. *Sulpitium*, & *Servilianum* acquirit, num. 19. Vestem prodigiosè accipit, num. 20. Fratrem ad accendendam lucernam compellit, n. 21. Anno 814. Titulo Abbatis, & Episcopi gaudet, n. 29.

Hartpertus Abbas appellatur Episcopus, num. 47. & 48.

Hatto Archi-Episcopus Moguntinus & Abbas Augiensis, num. 44. Impetrat Diploma ab Arnulpho Rege anno 893. num. 45.

Hausen & *Ramsperg* Familiaz unitæ, num. 69.

Ab Hausen Wolfgangus Fridericus suæ Prosapiez ultimus Ratisbonæ moritur & sepelitur cum 16. Majorum suorum monumento, num. 194.

Herbipolensis Episcopus Godesfridus, num. 71.

I.

Isenburgius fit Archi-Episcopus Moguntinus, num. 142. Mors *Isenburgii* num. 143.

Jubilæum memorabile, n. 114.

Judei necantur, num. 93.

Justitia sollicitudo Præpositi Elvacensis, num. 226.

L.

De Lacu Sex Abbates, n. 110.

Lang Mathæus, vasti Corporis Cardinalis, num. 176.

Lorchenfis Monasterii status, num. 79.

Luitbertus Archi-Episcopus Moguntinus, num. 39. Dæmonem expellit, num. 40. Regem Carolum sustentat, num. 48. Fundat

dat Ecclesiam S. *Mauritii*. n.
43.

Luz Joannes Mathias Chrono-
graphus Elvacensis. num. 5.

M.

Madeburgum Castamm. emittur. n.
160.

Maria B. V. Deipara templum &
Icon. vid. *Elvac.*

Moguntinus Archiepiscopus Hat-
to. num. 44. *Ilenburgius* num.
142. *Luitbertus*. n. 39.

Monetarum magnus valor. n. 208.
& seqq.

N.

Naumburgensis Episcopus Engel-
hardus consecrat Ecclesiam El-
vacensem. num. 81.

229. & seqq. usque ad num.
277.

Palatinus Princeps *Franciscus Lu-*
dovicus Præpositus Elvacensis.
num. 278. & seqq.

Palatinus Philippus Wilhelmus
Electo 9. Filiorum Parens. n.
279.

Paulus II. Papa creatus. n. 117.
Peütingerorum Nobilis. Familia
cap. VI. in fine.

Philippoburgense Castrum ædifica-
tur. num. 160.

Pinguissimæ Epitaphium. n. 177.
Præpositi I. & II. regiminis anni.
Metricæ. num. 129.

Præpositum. celsignatio lites gene-
rat. n. 155. Reprobatur. num.
178.

Privilegia. vid. *Elvacensis* privi-
legia.

Privilegium exemptionis amplifi-
catur a *Papa*. datum. num.
124.

P.

R.

Palatinus Fridericus vincit hostes.
num. 133. Ducibus captivis pa-
nem non apponit. num. 134.

Palatino-Neoburgica Domûs com-
paratio. num. 180.

Palatinus Philippus Elector. 9. Fi-
liorum Parens. num. 159

Palatinus Princeps *Ludovicus An-*
tonius Elvacensis Præpositus.
num. 248. Ejus laudes. num.

Rechbergii Possessores *Mindelhei-*
mentes. num. 139.

De Rechberg Parens Alberti. I.
Præpositi gloriose occumbit.
num. 136.

De Rechberg Joannes Rudolphus
Præpositus Elvacensis, & Ad-
ministrato Episcopatus Augu-
stani. num. 215.

Röslin Arx empta. num. 141.

Gg 3

Sacer

S.

Sacerdotium cunctis Dignitatibus
præfertur, num. 262.

Saxonia Ducis generositas, num.

144.

Schanberg Petrus Delegatus
Pontificius, num. 122.

Syndolus Abbas accipit *Ganzban-*
sen Monasterium, num. 33.
Fuit Abbas anno 824. indubie,
num. 35.

SS. Sulpitius & Severianus Elva-
cum transferuntur, num. 19.

Sonharus bona Elvacensia Mo-
nasterio tradit, num. 8. Aposta-
siam intendens flagellatur, nu.
24.

Simpach Ecclesia consecratur, n.
71.

T.

Truchsess de Waldburg Cardina-

lis n. 171. Ejus Promotiones, n.

174.

Thunus Alberti Præposituræ re-
signatio controversatur, num.
155.

W.

Werd Castrum magnis sumptibus
restauratur, n. 161.

Westerstetten Joannes Christo-
phorus Elvacensis Præpositus,
n. 196. *S. Benedicti* Festum fan-
dat, num. 197.

Wictorpus Abbas II. est alius à *S.*
Wictorpo, n. 31.

S. Wolffgangi Aedes Sacra, num.
130.

Wolframsdorff Henricus Chri-
stophorus Elvacensis Præposi-
tus Juris & æqui studiosissimus,
num. 226, & seqq.

INDEX ALPHABETICUS RERUM POTIORUM

Supra quatuor Inclyti Equestris

TEUTONICI ORDINIS COMMENDAS

Cum Commendatoribus juxta Alphabetum positis.
Ciphra denotans numerum marginalem.

A.

S. Agathæ Ecclesia in Schnaidbach. *num.* 314.

Aichach erat Commenda jam ante annum 1440 *num.* 294. Muro cingitur, *ibidem*. Acquisitæ Portam Urbis. 298. Non fuit commutata pro pago Bernbach. 303. Commenda permutatur. 304.

Aichach & Plommenthall Commendæ erant Æm unitæ. 293.

Aichach Commendatorum Residentia transfertur. 305. Commendatorum Catalogus. 306.

Aichachensis Hospitalis Missa, in Honorem SS. Wolfgangi, Sebastiani, & Margarethæ. 310.

Aichachensis Parochialis Ecclesiæ Filiales, & beneficia. 319. hujus Parochi Nominatio & Præsentatio. 313.

Aichachensis Prædicaturæ Fundatio & Confirmatio per Diploma. 310. Prædicatoris obligatio. 311. Ejusdemque Præsentatio. 312.

Anselmus de Nenningen expedit litteras circulares. 297.

SS. Antonii & Arsatii beneficium in Aichach. 314.

De Ailenburg Fridericus impetrat SS. Reliquias. 328.

Aufkirch Parochia Acatholica? 339.

B.

S. Barbaræ Capella in Lauchheim. *num.* 346.

Berchtoldus à Schiltberg dono accipit Plommenthall, & Ordini Teutonico donat. 299.

Berenbachium acquirit Ordo Teutonicus. 303.

S. Blasii

S. Blasii Capella in Westerhoven.
346.

Bremenſium & Lubecenſium cha-
ritas. 290.

Bullionius Hieroſolymam expug-
nat. 288.

S. Emmerami Eccleſia in Schnaid-
bach. 314.

Ertelii relatio reprobatur. 300.

C.

Cæleſtinus III. Ordinem Teuto-
nicum confirmat. *num.* 290.
Inſignia tradit. 291.

S. Crucis Eccleſia in Gundelſtorff.
314. In Königsbrunn. 314.

D.

Degenhardus Episcopuſ Augu-
ſtanus confirmat fundationem
Capellæ Weſthufanae. *num.*
357.

Diploma Rudolphi Ducis Bava-
riæ. 301. Rudolphi, ac Ludo-
vici Ducum Bavarie. 302.

E.

Ebermergen Parochialis Eccleſia.
num. 332.

Eiſelin Wolffgangus primus Præ-
dicator Aichachienſis. 312.

S. Eliſabethæ Capella in Oetting-
gen. 335. Ejusque Encœnia.
ſhidem.

Elyacum præſentat Beneficiatum
ad Beneficium S. Nicolai in
Weſthauſen. 350.

F.

De Finſterlœ Joanni venduntur
bona. *num.* 341.

Fraternitas SS. Roſarii in Zipp-
lingen. 337. In Lauchheim. 345.

S. Joſephi in Klingeh. 309.

Septem Dolorum B. V. M. 321.

Venerabilis Sacramenti in Lau-
cheim. 345. Ejusdem Frater-
nitas in Weſthauſen. 348.

Fridericus Dux Sueviæ Author
Ordinis Teutonici. 290.

Fridericus II. Imperator ejus In-
ſignia exornat. 291.

Fridericus Episcopuſ Auguſtanus
confirmat Fundationem Præ-
dicaturæ in Aichach. 310.

G.

S. Galli in Uzlingen Sacra Œdes.
num. 338.

S. Georgii Beneficium in Aichach.
314. Eccleſia in Ebermergen.
332. Capella propè Plommen-
thall. 308. In Reichenbach. 355.
in Weſthauſen Anniverſarius
ejus Fundatorum. 355.

S. Geor-

S. Georgius præliantibus assistit.
289.

H.

S. Helenæ Ecclesia in suburbio
Aichachensi, & S. Joannis in
Bernbach. *num.* 314.

Henricus VI. Imperator confirma-
tionem Ordinis Teutonici im-
petrat. 290.

Henricus à Walpott primus Or-
dinis Magister. 207.

Hierosolymitanum Hospitale. 288.
& 289.

Hundius. 300. Et Historico To-
pographica nova refutatur. 303.

I.

Jagsthusanæ Ecclesiæ olim Paro-
chi proprii, *num.* 359. Nunc
proprius Capellanus. 361. Et
est hæc. Ecclesia incorporata
Ecclesiæ Westhusanæ. 360.

S. Joannis Baptistæ Ecclesia in
Bernbach. 314.

K.

Kapfenburg sit Commenda. *num.*
340. Acquirat bona. 341.

Kapfenburgense Castrum instau-
ratur. 342.

Kapfenburgensium Commenda.

torum Catalogus. 344. Duo
ibidem Sacella 343.

Kemmneta Parochia A catholica.

319.

Klingensis Parochi obligatio. 309.

L.

Lauchheim Parochialis Ecclesia.
num. 345.

Lauchheimensi Ecclesiæ est subiecta
Vvesthusana. 357.

S. Laurentii Capella in Kapfen-
burg 343.

Lauterbachium Commenda. 322.
Transfertur. 327.

Lauterbachensis Ecclesia Parochi-
alis cum Filiabus. 331.

S. Leonardi Ecclesia in Ober-
wülflingen. 318.

S. Leonardi & S. Laurentii bene-
ficio in Aichach. 314.

Ludovicus Bavariz Dux templum
in Wittelsbach donat. 294. A
Morie occiditur. 295.

Ludovicus, IX. Insignibus Ordi-
nis teutonici lilia addit. 291.

M.

S. Marci Ecclesia in Rappenzell.
num. 314.

S. Margarethæ Ecclesia in Nider-
pau. 314.

Mariz B. V. Deiparz S. ædes
in Klingen. 309. VVer-
der. 324. In Kapfenburg.

343. Capella in Cæmeterio
Lau-

H h

Lauchheimensi. 346. Oratorium Hierosolymis. 188. Ecclesia in Plömenthall. 308. In Aichach. 333. In Exheim. 314. In Altheneberg. 314. In Holzheim. 314. In Oberbrüchlingen. 314. In Rohrsfels. 314. Prope Sielenbach. 320.

Mariae B. V. Deiparae beneficium & Ecclesia in Wittelsbach. 295. Ampliatur & exornatur. 296.

Mariae B. V. Deiparae Imago miraculosa prope Sielenbach invenitur. 316. In honoratur. 317. Honori restituitur. 318. Beneficia & inter haec Mutae loquelam, largitur. 319 & 321.

S. Martini Ecclesia in Walxhoven. 314. In Zipplingen. 336.

S. Mariae Magdalenae Ecclesia in Schiltberg. 314.

S. Mauritii Ecclesia in Weyhl. 314. In Westhausen. 348.

S. Michaelis Ecclesia in Cœmeterio Aichachensi. 314. In Holzheim. 314.

Missae restituta in Capella S. Georgii in villa Reichenbach. 354.

Monheimensis, Abbatissa vendit bona Ordini Teutonico. 303.

N.

S. Nicolai Ecclesia in Stadel, & Wallenstorf. 314. In Waldhausen. 347. Altare eius

& Beneficium in Westhausen. 350.

O.

Oberwülfflingen Ecclesia Filialis. *num.* 336.

Oettinganae Commendae Fundatio. 333.

Oettinganorum Commendatorum Catalogus. 334.

Ordo Teutonicus acquirit B. V. Mariae S. Edemwerderae. 324. & Hereditatem. 325. Admittit etiam Lutheranos & Calvinistas. 292. Ejus Origo remota. 288. Origo proximior. 290. Insignia. 291. Et Nobilitas. 292.

S. Othmari Ecclesia in Gundelstorf. 314.

P.

S. Petri Ecclesia in Alchetshausen. *num.* 314.

SS. Petri & Pauli Ecclesia in Ebermergen. 332. In Lauchheim. 345.

Pienzenau in Kemnath Joannis fundatio Praedicatorum in Aichach. 310.

Plömenthall Comenda fundatur. 299. Fuit Commenda ab Aichach dependens, non distincta. 300.

Plömenthall Commendatorum Catalogus. 307.

R.

Reichenbachensis fundata Missa, ali-

aliquot annis intermissa, resti-
tuitur. *num.* 354.

Rohrsen & Weyringen extra-
duntur Ordini. 304.

De Rottenstein Marquardus com-
parat Commendam Kapfen-
burg. 340.

Rudolphus Dux Bavariz Privile-
gia impertit. 301. & Rudol-
phus iterum cum Ludovico Du-
ce Bavariz. 302.

S. Ruperti Capella extra pagum
Weyhl. 314.

S.

S. Sebastiani Ecclesia in suburbio
Aichachensi *num.* 314. In Gal-
lenbach. 314

S. Sylvestri sacra ædes Westhusæ
352. In Niltshagen. 314.

S. Spiritus Ecclesia in Hospitali
Aichachensi. 314.

S. Stephani Ecclesia in Lauterbach.
331. Prope Jagsthausen. 358.

Stenle Joannes Parochus Aich-
achensis templum in Wittel-
spach renovat. 296.

T.

Teuto Hospitale Hierosolymita-
num extruit. *num.* 288.

V.

Virnheim Parochia Acatholica.
num. 339.

Uzlingen Parochia unita Zipplin-
geni 336.

W.

Waldhusana Ecclesia unita Lau-

cheimenfi. *num.* 347.

A. Weix Toparcha Imaginem B.
E. M. veneratur. 316.

Werdanæ Commendæ Origo.
323. Hujus S. ædes, & SS. Re-
liquiæ. 328. Ejusque Cæmeto-
rium. 329. Functiones Ecclesi-
asticæ. 330. Hospitale ibidem.
326.

A. Westernach Joannes Eusta-
chius instaurat Kapfenburgum.
342.

De Westhusen Agnes in Incolas
Westhusanos munificentissima.
349.

Westhusana Ecclesia Parochia-
lis. 348. Olim erat tantum Ca-
pella 356. Lauchheimfi Eccle-
siæ subjecta. 357.

A. Westersterren Fundatores Ca-
pellæ S. Georgij in Reichen-
bach. 353.

De Westhusen Nobiles fundant
Beneficium S. Nicolai in West-
husen. 351.

Westhusanæ Communitatis obli-
gatio. 349. Ejusdem Ecclesiæ
Altaria Lateralia. 350.

S. Wilibaldi Ecclesia in Bösen-
burgheim. 314.

S. Wolfgangi Capella prope
Weyhl 314.

Z.

De Zipplingen Henricus Com-
mendæ Werdanæ quasi Funda-
tor. *num.* 325.

Zipplingen Parochia. 336.

Hh 2

INDEX

INDEX ALPHABETICUS

Commendatorum huic operi
infertorum.

A.

De Absperg Stephanus.	Anno. 1355.
Ab Adelmann Joannes.	1497.
Ab Aichelzheim Beringerus.	1416.
De Altdorff Philippus dictus Wollschlager.	1564. & 1565.
ab & In Andlau Philippus Henricus.	1685.
De Assenburg Fridericus.	1691. & 1676.
De Aurach Wolffgangus.	1400.

B.

A. Ballsdorff Albertus.	Anno. 1350.
Berchttramms.	1282.
A. Blassenberg Joannes.	1567.
A. Bobenhausen Henricus.	1566.
A. Boenen Backen.	1564.
A. Buebenhofen Wilhelmus.	1601.

D.

De Dernbach Wilhelmus.	Anno 1580.
Diemer Alexius.	1512. & 1540. & 1541.
Diemer Georgius.	1487.
Diettricus.	1254.
De Dudelsheim Antonius.	1568.

E.

De Egloffstein Hartungus.	Anno 1449.
De Egloffstein Henricus.	1491.
De Egloffstein Wolframus.	1396.
De Ehingen Eberhardus.	1517.
	De

De Ehingen Joannes.

1551.

De Elckershausen Georgius Wilhelmus dictus Klippel, 1622. & 1628.

F.

De Finster Öe Joannes.

Anno 1467.

De Flachslan Joannes Casparus.

1605.

De Franckhenstein Joannes.

1404.

G.

De Gachsenstein Hermannus.

Anno 1437.

A. Gravenegg L. B. Philippus Dominus in Lurberg & Eglingen. 1659.

De Grossschlag à Dyburg Antonius Casimirus. 1676.

A. Gumpenberg Heinricus. 1459.

A. Gundelfingen Conradus. 1320.

De Gundelshaimb Heinricus. 1335.

De Gundelshaimb Joannes. 1385.

H.

De Haunspurg Franciscus Rudolphus.

Anno 1662.

D. Haunspurg Conradus Rudolphus. 1669.

De Hechingen Christianus Truchseß. 1481.

Heinricus Dictus Grill. 1330.

Heinricus Dictus Wildbrand. 1341.

De Helmstett Philippus. 1517.

De Hergeren Wilhelmus Halber. 1537.

Ab Hirschberg Arnoldus. 1449.

De Hocheneckh L. B. Philippus Adolphus. 1691.

De Hocheneckh L. B. Joannes Philippus. 1708.

De Hochenlöe Comes Joannes. 1538. & 1579.

De Hördt Joannes. 1593. & 1597.

De Hornstein Carolus Heinricus. 1711. & 1713.

Hundtrüß de Waldrams Joannes Theobaldus. 1635.

K.

A Kaltenthall Joannes Philippus Jacobus.

Anno. 1659.

AKaltenthall Waltherus.

1384.

Keller Joannes Melchior à Schlaithaimb.

1604.

Hh 3

Khittler

Khitler Heinricus.	1436.
De Khnöringen Joannes Fridericus.	1646. & 1671.
De Khnöringen Georgius.	1521. & 1541.
A. Kôz Joannes.	1384. & 13.

L.

A Leonrodt I Joannes	Anno. 1558. & 1562.
A Leonrodt Simon.	1420. & 1421.
De Liechtenstein Balthasar.	1539.
De Liechtenstein Joannes Conradus.	1639. & 1641.
De Lochingen Wilhelmus.	1535.
Lösch de & in Hylekertshausen, nec non in Wolfersdorff Joannes Adolphus.	1637. & 1657.

M.

A Mauchenheim Philippus dictus Bechtolzhumb.	Anno 1580.
De Metternich Joannes Bernardus.	1638.
De Mondschidler Heinricus.	2415.

N.

A Nassau in Wisbaden & Itzstein Comes Balthasar.	1542. & 2550.
De Nenningen Gebhardus.	1607. & 1622.
A. Neuburg Reinhardus.	1475.
De Neuneckh Joannes Wilhelmus.	1511.
De Neuhausen Wernerus.	1454.
De Neuhausen Wilhelmus.	1513.
De Nyrnberg Udalricus.	1407.
A Nortenburg Hermannus Archimagirus.	1365.
Nothafft Joannes.	1504. & 1506.
Nothafft Joannes V Wilhelmus ab Hochenburg.	1560.

O.

De Oettingen Henricus dictus Commendator in Oettingen.	An. 1274.
	Ran

R.

Rau Joannes Adolphus ab Holzhausen.	Anno 1685.
A. Reinach L. B. Franciscus Josephus.	1697.
A. Reinach Franciscus Conradus.	1710. & 1713.
In Reittenau nobilis Joannes Udalricus.	1609.
De Rindsmaul Henricus.	1364.
De Rottenstein Georgius.	1525.
De Rottenstein Marquardus dictus Zollner.	1364. & 1378.

S.

A. Sachsenhaimb Berchtoldus.	Anno. 1483.
De Sandizell Joannes Franciscus.	1681.
A. Schauerstein Conradus.	1349.
Schutzbefir Joannes Conradus dictus Milchling.	1601.
A. Schwallbach Bernardus.	1553.
De Seggendorff Burckhardus.	1497.
De Seckendorff Hildebrandus dictus Noldt.	1483.
De Seckendorff Hyboldus.	1479.
De Seckendorff V. Vilhelmus.	1390.
A Spaar L. B. Liborius Christianus Dominus in Greiffenberg.	1671. & 1676.
A Spaar Nicolaus.	1670.
A Speth L. B. Georgius Adolphus à Schültzburg.	1707.
A Stainkallenfels Damianus Fridericus.	1688.
A Stockhaim Hartmannus.	1499.
A Sturmfeder Fridericus.	1527.

T.

A. Traundorff L. B. Eustachius Adolphus.	Anno. 1656.
A. Thirrhaimb Casparus Mauritius.	1625. & 1629.
De Troja Joannes Valentinus.	1594. & 1596.

V.

A. Venningen Albertus.	Anno. 1454.
A. Venningen Joannes.	1396.
	De

W.

De Wallenrodt Georgius.	Anno. 1534.
De Wassin David.	1569. & 1572.
A. Weingarthen Joannes Fridericus.	1669.
A. Werdenau Wilhelmus.	1451.
A. Westernach Joannes Eustachius.	1590.
A. Westernach L. B. Maximilianus Rudolphus.	1703.
A. Wissen Wilhelmus.	1441.
A. Wolckenstein in Rottenegg Comes Udalricus.	1620. & 1629. & 1635.

Z.

De Zipplingen Henricus.	Anno. 1313.
De Zipplingen Joannes.	1326.

In omnibus glorificetur DEUS.

S. Bened. cap. 57. Regulæ.

Prodromi Menda sic emenda.

Fol. Lin. Errores.	Correctio.
3. 3. Epitaphijs.	epitaphijs.
4. 30. pauperquatem.	paupertatem.
cod. 31. ün.	in
5. 3. secundi.	secundi.
7. ult. Wuuibaldi.	Wunibaldi.
cod. 19. 704.	754.
11. 20. motem.	mortem.
cod. 22. 790.	760.
cod. ult. 774.	764.
12. 22. Maillonius.	Mabillonius.
cod. in marg. iuter.	inter.
14. 21. manifesta.	manifesta.
15. 12. Apostorum.	Apostolorum.
16. 17. constructo.	constructo.
cod. 23. affirmavi.	affirmavi.
cod. 28. laudum.	laudem.
18. 1. concessisse.	concessisse.
20. 16. Burgundia.	Burgundia.
23. 2. Nivellensia.	Nivellensia.
cod. 6. scribitur.	scribitur.
cod. 23. à à Genearcha.	dele à
25. ult. Philipus.	Philippus.
27. 15. Chlodoveus.	Clodoveus.
29. 23. junctori.	junjori.
32. 27. taliam.	Italiam.
cod. 28. Columbanus.	Columbanus.
34. 4. Cœvus.	coævus.
cod. 24. Chanoaldus.	Chagnoaldus.
39. 21. coetaneum.	coetaneum.
cod. 24. coævus.	coævus.
40. 15. coetaneum.	coetaneum.
cod. 25. Bojatiotum.	Bojatorum.
cod. penult. 452.	752.
44. 6. flumina.	flumina.
cod. 10. Britania.	Britannia.
46. 1. Brabantiz.	Brabantiz.
cod. 12. Doloniz.	Colonia.
48. 12. gloriosissimo.	gloriosissimo.
49. 16. gloriosissimi.	gloriosissimi.
50. 29. Hadelimi.	Hadelini.
51. 3. nolvisset.	nolvisset.
cod. 21. attribuenda.	attribuenda.

Fol. Lin. Errores.	Correctio.
cod. 26. Vulfoaldo.	Wulfualdo.
52. 6. Sæcubi.	Sæculi.
54. in marg. Childerico.	Chilperico.
55. 11. Aureliansem.	Aurelianensem.
56. 7. comparavit.	comparavit.
60. 4. Trithemius.	Trithemius.
62. 5. potentes.	potenter.
64. 4. aures.	aures.
65. in marg. lztam.	lztam.
cod. 20. prztollaturus.	prztollaturus.
70. 8. peniclosè.	periculosè.
71. 22. jamtum.	jauntum.
cod. 27. Longobardarum.	Longobardorum.
73. 2. feliciter.	feliciter.
79. 6. Theodoberro.	Theodeberto.
80. 1. Fredeguudis.	Fredegundis.
68. 24. szviturus.	szviturus.
92. 16. celebrabatu.	celebrabatut.
96. in marg. obserandi.	observandi.
98. ult. Fritzlarienfis.	Fritzlarienfis.
99. 4. Fritzlarienfis.	Fritzlarienfis.
cod. in marg. n. 5. Fritzlaciens.	Fritzlarienfis.
102. in marg. n. 14. Inscriones.	Inscriptiones.
104. 22. ipissimus.	ipissimus.
105. 22. Arnunphoque.	Arnulphoque.
106. in marg. Haniolpnm.	Hariolpnm.
107. 17. Chrologorum.	Chronologorum.
cod. 22. Agustenses.	Augustenses.
cod. 23. Wisterpum.	Wisterpum.
108. 8. Wisterpum.	Wisterpum.
cod. 15. Wisterpum.	Wisterpum.
113. 16. Bolando.	Bollando.
114. 2. Fndatorem.	Fundatorem.
cod. 22. Mauritinum.	Mauritium.
117. 16. inposuerat.	imposuerat.
128. 20. Mastytio.	Martyrio.
cod. titulo. Wisterpi.	Wisterpi.
129. 23. hzs.	hzc.
133. 21. loquuntur.	loquuntur.
cod. 22. Agustanum.	Augustanum.
134. 25. instatutis.	instauratis.

Aucta-

Auctarij menda sic emenda.

In dedicationis fermè principio *Adamas*. lege *Adamas*. In pagina penultima præfationis
Oshlone. lege *Oshlone*. & in pagina ultima. *Oshlonus*. lege *Oshlonus*.

Fol. Lin. Errores.	Correctio.	Fol. Lin. Errores.	Correctio.
1. 13. Elvacensium.	Elvacensium.	83. 2. Adelmnsfelden.	Adelmansfelden.
3. 1. Exemptæ.	Exemptæ.	82. 20. Architectonices.	Architectonices.
8. 7. contristarentur.	contristaretur.	83. 20. Provinciz.	Provinciz.
cod. 20. extinctæ.	extinctæ.	86. 10. Coloniensis.	Coloniensis.
28. 33. exposcimur.	exposcimus.	96. 7. alievi.	alieni.
33. 16. diplomata.	diploma.	98. 32. Argintenenfis.	Argentinenfis.
25. 19. equitum.	equitum.	100. 4. Adscitij.	Adscitius.
cod in marg. n. 71. Ecclesiæ.	Ecclesia.	106. 15. situ.	ritu.
in cod. conferatur.	consecratur.	118. 9. Hallenself.	Gallenself.
37. 27. Elligitur.	eligitur.	120. 27. Subministratione.	Subministratione.
38. in marg. n. 85. incendiam.	incendium.	124. 6. Palaude.	Palude.
39. 29. desechram.	desechra.	cod. 7. paludem.	paludem.
41. 22. venenti.	venti.	125. 16. Sanctissimu.	Sanctissima.
43. 9. benignita.	benignitate.	cod. 17. memorata.	memoratu.
47. 17. circa.	circa.	139. 25. Nomine.	Nomina.
60. in marg. n. 142. Ar-		141. 19. positorum.	poriorum.
chiepi copi.	Archiepiscopus.	146. 2. Abijt.	Adijt.
cod. 35. accerimum.	acerrimum.	146. 16. Hicarchiz.	Hierarchiz.
67. 1. Württenbengeusi.	Württembergensi.	215. 21. Boanerges.	Boanerges.
cod. 25. Jagsthausen.	Jagsthausen.	cod. 22. Pervancidus.	Perfervidus.
cod. 37. Lauingiz.	Lauingz.	218. 14. Indicas.	Indias.
76. 1. Romanij.	Romani.	cod in marg. præferatur.	præservatur.
78. in marg. udendi.	udendi.	87. in marg. extingitur.	extinguitur.

In omnibus glorificetur DEUS. S. Benedictus
cap. 57. Regulæ.

**HIERARCHIA
AUGUSTANA
CHRONOLOGICA TRIPARTITA
IN PARTEM
CATHEDRALEM, COLLEGIALEM
ET REGULAREM;**

Id est:

**SERIES & DESCRIPTIO
AUGUSTANORUM EPISCOPORUM,
PROEPISCOPORUM, PRÆPOSITORUM,
DECANORUM, atque CANONICORUM
AUGUSTANÆ ECCLESIAE
CATHEDRALIS;**

Nec non

**PRÆPOSITORUM, ac DECANORUM AUGUSTANÆ
DIOECESIS ECCLESiarUM COLLEGIATARUM;**

Insuper

**ABBATUM, PRÆPOSITORUMQUE AUGUSTANÆ
DIOECESIS ECCLESiarUM REGULARIUM.**

PARS II. COLLEGIALIS,

*In qua non solum Præpositi, Decani, & Canonici Ecclesiarum
Collegiatarum Augustanæ Diœcesis adducuntur, sed istarum quoque ortus, pro-
gressus, status ac ornamenta in apertum proferruntur.*

**Demum Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ CANONICI, ad exterarum
dignitates Ecclesiasticas, nec non NATI AUGUSTANI ad easdem
eVecti, partim colliguntur, partim describuntur.**

AUTHORE

**P. CORBINIANO KHAMM, Ordinis S. BÉNEDICTI,
In Libero ac Imperiali Monasterio ad SS. Udalricum & Afram
Augustæ Vindelicorum Professo & Theologo.**

CUM LICENTIA SUPERIORUM.

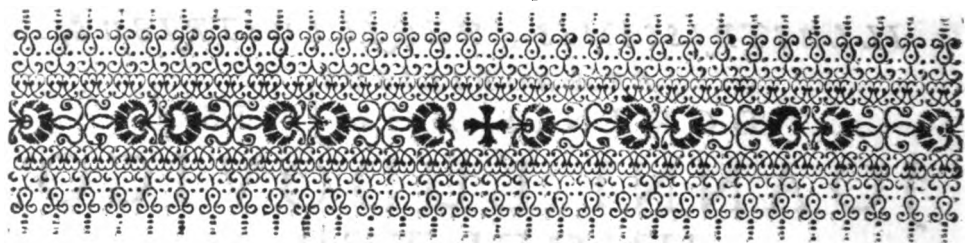

**AUGUSTÆ, Typis Joannis Michaëlis Labhart, Reverendiss. ac Sereniss.
PALATIS & EPISCOPATU Augustani Typographi, Anno 1712.**

REVERENDISSIMIS
ILLUSTRISSIMIS, PERILLUSTRIBUS,
PRÆNOBILIBUS,
DOMINIS, DOMINIS
JOANNI LUDOVICO
UNGELTER,
Libero Baroni de Teiffenhausen
PRÆPOSITO,
FRANCISCO THEODORICO
Libero Baroni à Guttенberg
DECANO,
FRANCISCO FRIDERICO
S.R.I. Comiti à Wolckenstein & Trospurg
SENIORI & JUBILÆO,
Ceterisque
ECCLESIAE CATHEDRALIS
AUGUSTANÆ
CANONICIS CAPITULARIBUS,
DOMINIS, DOMINIS
GRATIOSISSIMIS.

Reverendissimi, Illustrissimi, Perillu- stres, & Prænobiles Domini, Domini Gratosissimi.

Artem *Hierarchie Augustanæ* primam
Reverendissimo ac Serenissimo ALE-
XANDRO SIGISMUNDO
quæ *Episcopo*, adeoque Canonorum
Augustanorum Cathedralium *Capiti*
aut *Sponso*, conjugio spirituali (a) eis-
dem copulato, humillimè dedicavi, *Partem* hanc secun-
dam Reverendissimis DD. *Canonicis Cathedralibus* inscri-
bo, tanquam *Capitis* (b) *Membris*, & tanquam *Sponso De-*
sponsatis. Cùmque *Pars* isthæc *secunda* comprehendat
Diocesis Augustanæ *Collegiatus Ecclesias* ac istarum *Capi-*
tula, meritò prænotatam *Partem* sibi vindicat *Cathedrale*
Capi-

(a) cap. requisisti, de Testamentis. (b) Bellarm. consil. 20. n. 7. Barbosa de Canoni-
cis. c. 42. n. 2.

Capitulum, inter cetera Sidus lucidissimum, atque à suo ortu & progressu multifariis bellorum, schismatum, hæresumque tenebris obductum, sed à *Numine* benignissimo perpetim educum, Fidei orthodoxæ *Luminare majus*, nostra adhuc ætate fulgentissimum.

Ecclesia Cathedralis Augustana quanta pericula rerum ab incunabilis usque ad *Caroli Magni* imperium pertulerit, antiqua sunt ac antiquata: à *Caroli Magni* potentia, *S. Symberto* Episcopo Augustano opitulante, ex ærumnis circa annum 788. erepta & ampliata, nonnihil respirans, quàm gravia iterum iterumque mala per integrum sæculum, potissimum *Ottone Magno* imperante, sustinuerit, in quotidianam revocat memoriam ferocissimum ac famosissimum illud prælium, *S. Udalrico* Episcopo Augustano cooperante, ad Scythicam barbariem, totam penè *Germaniam* crudeliter devastantem, in campo *Lycio* anno 955. commissum. Extrurbatis Barbaris, labente etiamnum Sæculo illo decimo, de collapsio Cathedralis Templi ædificio fidem adstruit *S. Adelhaidis* Imperatrix, anno 994. sibi divinitus revelatum, & eâ, qua concidit, horâ, in Monasterio *Selz Ord. S. Ben.* commorans, *Luitolpho* Episcopo Augustano compransori suo dolenter manifestatum.

Verùm ruinas, clades, & strages ante annum millesimum Cathedrali Ecclesiæ Augustanæ illatas, non regero, Ecclesiâ *S. Afra*, ob bona indivisa, damna prorsus eadem patiente: Ecclesiarum *amborum urebant aequales pectora flamma.*

At anno 1012. *Brunone* Episcopo, junctâ *Sancti Henrici* Imperatoris Germani Fratris sui operâ, Monachos Benedictinos in *S. Afra* Ecclesiam introducente, nec non *Marianam* & *Afranam* dividente, Ecclesia *Mariana* Cathedralis crescebat quidem Canonorum numero, auctoritate, potestate, ac opulentiâ: transactis tamen vix sexaginta annis in adversitates incidit, *Iliadem* impleturas, *Polono Bohemiam* invadente, *Godefrido Frisiam* infestante, *Saxoniam* contra *Imperatorem* tumultuante, *Henrico IV.* Summum Pontificem Romanum, Pontificiosque *Augusta*, & ubivis terrarum, persequente.

Sub id ævi *Roma* simul dominabantur duo Papæ, *Gregorius VII.* legitimus & *Clemens III.* illegitimus: in Imperio duo Cæsares: in Augustano Episcopatu *VVigoldus* ac *Sigefridus II.* duo Præsules, utroque Præsule occasione schismatis, ingenti cum Reverendissimi *Capituli* Augustani jacturâ, potentes sibi Patronos conquirente. *Henricus IV.* *Sigefrido*, *Guelfo* Dux *Bavariæ* favebat *VVigoldo*. Hic *Sigefridum*, in throno Episcopali sedentem, de throno deturbavit, ille *VVigoldum*, Episcopali fungentem officiô, ex urbe exturbavit. Interea turbis hiscè per duodecim & amplius annos durantibus, Clericorum ædes depilatoriâ vastitate nudabantur, aut *Vulcano* consecrabantur: utensilia vel comminuebantur, vel furtô subducebantur: Sacer Templi thesaurus, & ornamenta spoliabantur: pro jure serviebat potestas: *Facta prada* (c) *maiori minor*, dispersis hinc inde Reverendissimis DD. Cathedralis Ecclesiæ *Canonicis*.

Eapropter primum circa annum 1084. ex exilio red-
 ces, post crepta bona Ecclesiastica, extincta vel imminuta
 annua stipendia, exusta communitatis habitacula, commu-
 nem vitam deseruere, non libertate aut vanitate, sed neces-
 sitate impellente. Næ *Henrico IV.* sacra profanæque mi-
 scente, *Ecclesia Augustana* per horridam tribulationum
 hyemem transiens, fertilem copię cornu æstatem secum tra-
 xit, præstantissimis *Canonicis* feracissimam. Ex his enim
Henricus renunciabatur Patriarcha Aquileiensis, *Einhar-*
du Comes de Kazenelenbogen Spirensis, *Norbertus* Cu-
 riensis, & *Udalricus* Passaviensis Episcopus, in celebre ar-
 gumentum, Reverendissimos DD. *Canonicos Augustanos*,
 suam communitatis stationem ex perfida levitate haud re-
 liquisse; adeoque statuta, vivendi in communi, abrogata,
 aliorum regnandi cupiditati, non *Canonicorum* virtute,
 scientiâ & nobilitate excellentium tepiditati esse imputanda.

Acceptato novæ transformationis statu, Reverendissi-
 mum *Capitulum Augustanum* plurimis per trecentos an-
 nos agitarum infortuniorum fluctibus, rupto nequaquam
 aggere extra honestatis regulas alveum egrediebatur, flo-
 ribus virtutum penitus conculcatis. Collegit sparsas Ca-
 nonicorum vires, & quod sæpè numero deerat, animo-
 rum paucorum fortitudine supplevit: pressuris acerrimè af-
 flictum, fatisque tristissimis sæpè jactatum, (maximè anno
 1411. civibus Augustanis *Anselmo de Nenningen* Episco-
 po Augustano *Fridericum de Grafenegg* opponentibus)
 ventis concussum vehementissimis, inter contraria con-
 stans

stans perstitit: *auxerunt obstantia vires*: nam funestis periculis antehac defunctum, funestiora, utpote Religioni adversantia, posthac perpeßum est, *Luthero* pestilens hæreseos virus evomente, atque de huiate poculo *Babylonico Augustanis* ab anno 1517. pleno ore potantibus.

Reverendissimum *Capitulum* inter Apostatarum, cæco impetu se turmatim in abominabiles errores præcipitantium, altissimum imitans *Solem*, tenebat meridiem, nullis hetroclitæ doctrinæ maculis aspersum, *procul occasu*; *Senatui Augustano* per heterodoxos articulos, quatuor phyliris comprehensos, Decretorum Pontificiorum abrogationem, Missæ sacrificiorum, cæremoniarumque exterminationem, &c. procaciter petenti, paucis scripto reposuit, propositos articulos Catholicæ Fidei articulis, pacisque in Comitiiis *Augustæ* initis, adversari; ideirco injustæ ac imperiosæ petitioni, justè consensum denegari. Cùmque futiles rationes, per triennium sibi objectas, sapientissimis responsis^(d) refutasset, nihilominus probris & opprobriis ad fauces usque ac ad nauseam saturatum, ex Senatusconsulto, aut, abjurato Papatu Apostolico, novi Evangelii plantationem profiteri, aut exulare accepisset, ob avitam fidem strenuè propugnata, exilium elegit, 1537. die 18. Januarii urbe excedens.

Anno 1547. Reverendissimum *Capitulum* ex decenniali exilio reversum, varias tragoedias à Novatoribus, catholicismum cupientibus expulsum, per integrum ferme

Sæcu-

(d) videantur responsa p. 1. Hierarchia sol. 548. & seq.

Sæculum mœstis spectavit oculis, donec *Succis* 1632. mense Aprili *Augustam* occupantibus, iniquo Decreto se subscribere renuens, iterum ex urbe 1633. die 19. Maii migrare coactum fuit.

Anno 1635. die 18. Martii demisso *Suecorum* præsidio hætenus *Augustanis* imperante, Cæsarianis autem triumphabundis civitatem intrantibus, Reverendissimum *Capitulum* suæ Ecclesiæ postliminiò restitutum, plurimis tamen adversitatibus impetitur, pro Religione Catholica multa tulit fecitque usque ad pacem *Monasterii VVestphalorum* 1648. conclusam, & die 24. Octobris subscriptam.

Sub hac Lutheranorum invalescentium tempestate Reverendissimum *Capitulum* decumano tumentium procellarum assultu infestatum,

*Ut pelagi rupes magno veniente fragore,
Qua sese multis circumlatrantibus undis
mole tenet: (e)*

ita Fidei Catholicæ constantiâ munitum, sese tenebat immotum: quasi *malum granatum*, per medium discissum, è tanto granorum Canonicorum numero excidere, & in hæresin labi, non sinebat unicum: aspirante *Spiritu Sancto*, corda plura *Canonicorum* per charitatem constricta, ceu unius animi instrumenta (f) in sinu gestabat, nec voluntatum varietate, rerum proprietate, fallaciarum technis, temporalium dispendiis, vel exiliis disrumpenda: *Solis*

)b(

(e) *Virgil. l. 7. Aeneid. v. 587.* (f) *S. Aug. in Ps. 132.*

lis æmulum, toties sectâ Lutherana obtectum, nunquam cursum sistebat in umbra, nec hodie dum sistit, per Reverendissimos DD. Canonicos, quasi per sua sidera circumquaque coruscans,

Sexaginta annis, à pace *Monasteriensi* currentibus, Reverendissimorum DD. *Cathedralium Canonicorum* Fidei Catholicæ fervorem, nec non ab iis redditum sacris locis nitorem, si quis ignorat, diem serenum ignorare, atque hanc ipsam lucem, in qua nascimur, vivimusque, non cernere videatur. Ingrediatur animi dubius *Templum* Cathedrale, intuebitur, amotis obsoletæ artis altaribus, unum ex solido argento expolitum, cetera nova venustissima: argentea anaglyptici operis antipendia scitissima: Capellas recens constructas aut reparatas sumptuosissimas: picturas, à præstantissimis pictoribus elaboratas: peristyliâ renovata: atrâ caliginè abstersâ, totam Templi faciem illustratam.

Lustret piè curiosus spectator *Sacrarium*, admirabitur argenteas statuas & lampades: Pontificales, Sacerdotales, altarisque Ministrorum amictus, auro, & argento textili largissimè filatas: aureos, atque magnò in numero argenteos inauratos calices, urceolos cum suis pollubris & candelabra, ex eodem metallo, Sacramque suppellectilem ditissimam.

Commoretur aliquamdiu hospes peregrinus *Augusta*, spectabit pro belli motibus, ceterisque malis præsentibus,
vel

vel istorum periculis avertendis, publicas & frequentes in Cathedrali Ecclesia institutas comprecationes, supplicationes, orationes horarias, ac multigena Religionis exercitia. Spectabit pro victoriis, aliisque fortunatis successibus, à Bonitate Divina Ecclesiæ aut Romano Imperio impertitis, compulsato campanarum ære, *Hymnum Gratiarum* Apollineo modulamine, & mirifica vocum instrumentorûmque attemperacione animatum. Spectabit quotidiana duo Missæ officia canendo immortalis DEO oblata, statutas debito ritu omnes omnino horas canonicas decantatas, Missas ordinatè dispositas, nec non præscriptas ab Ecclesia cæremonias exactè observatas. Præter Defunctorum Officium, propemodùm quot diebus persolvendum, si quis Reverendissimorum DD. *Canonicorum*, vel alius Magni Nominis de vita decesserit, spectabit, accersito Clerô populôque, funebrem pietatis pompam percelebrem, ad commeritas pœnas, in purgatorio forsan demortuis irrogatas, parentaliis consuetis restringendas.

Hæc & plura ejusmodi Religionis aromata in Cathedrali Ecclesia à Reverendissimis DD. *Canonicis* accensa, atque ad Divini obsequii usus destinata, virtutum fragrantiam, in igne amoris ardentem, redolent, gratissimûmque odorem non sine spiritali conspicientium voluptate exhalant, nec non versus cœlum directa, severam DEI ultionem mitigant, veniam procurant, præmia obtinent,

ac *Fidem* Catholicam intaminatis honoribus splendentem, ac *secure quiescentem*, conservant.

Præterea cetera non minùs devota quàm pretiosa Reverendissimorum DD. *Canonicorum* suffimenta, extra Templum Cathedrale fumigantia: munificentissima pia legata: contubernia Religiosorum introducta: fundata Ecclesiasticorum beneficia, Defunctorum anniversaria, Alumnorum Seminaria, Professorum & Studiosorum Stipendia largissima. Non in proscenium adduco alia thura NUMINI æterno acceptissima: erecta Mendicantium Regularium Monasteria, & hospitalia locupletissimè dotata: Sacra gazophylacia opulentissimè aucta: Tempia novissimè constructa: vetustate collapsa restaurata: Templorum altaria, altarium ornamenta, & decóra, & numerosissima. Transeo talia odoramenta, ut plurimùm à Reverendissimis DD. *Canonicis* ad Omnipotentis gloriam sigillatim præparata, atque cum in *Parte I.* tum in ista *Parte II. Hierarchia Augustana* hinc inde à me adducta, ad ipsum Reverendissimum *Capitulum*, antea *Soli* assimilatum, redeo, idque *Solis amulum* rursus pronuncio.

Enimverò velut Parens luminis *Sol*, quò ipse non ingreditur, eò per suos radios penetrat; ita Reverendissimum *Capitulum* Vestrum, ubi in propriæ Dioecesis districtu persistens, non pertingit, ibi Reverendissimorum *Con-Canonicorum* jubare fulget, in Reverendissima *Capitula* externa Archiepiscopos & Episcopos, quasi radios suarum Ditionum Illustrissimos, transfundens, suâque felicitate

Re-

radians, alia quoque felicia ac radiantia reddens. Testor Reverendissimum Cathedrale *Capitulum Constantiense* à pace *Monasteriensi* non alium, nisi ex *Con-Canonicis Augustanis*, in Episcopum eligens, atque inter istos Reverendissimum ac Celsissimum D. D. *Joannem Franciscum Schenck, L. B. de Stauffenberg &c. &c.* ab anno 1704. immortali Nominis famâ Dioecesi suam gubernantem. Testor insuper Reverendissimum Cathedrale *Capitulum* (præter-missis fol. 139. annotatis) *Eystettense* ex *Con-Canonicis Augustanis* decem ad Thronum Episcopale evehens, & ex his Reverendissimum ac Celsissimum D. D. *Joannem Antonium Knöbl, L. B. à Kazenelenbogen &c. &c.* ab anno 1705. perenni suæ Illustrissimæ Familiæ splendore, suæque Dioecesis utilitate regnantem; quorum aliorumque *Canonicorum Augustanorum* merita, cœlis non chartis consignanda, cum mihi si centum lingua essent, oraque centum, diffiderem, condignè enarrare, saltem licebit auspicatissima obsecrare.

Quare DEUM T. O. M. demississimè precor, obtorquet, ut Sol, in Frontispicio Reverendissimum *Capitulum Augustanum* repræsentans, nocturnis fatalium damnorum umbris consepultus, nunquam lateat, sed ad maturum diem rerum publicarum felicitatis adolescat, tenebrisque persecutionum quandoque obvelatus, *clarior ex tenebris* clucescat! Etsi elevatis calamitatum nubibus involvatur, hisce discussis, suæ beneficentiæ radios in Dioecesi Augustanam undiqueversum diffundat: imò ipsissi-

mi radii, ceu in speculo recepti, ex luce reflexa suo calore & splendore ceteras etiam Dioeceses perfundant. Quòd si videatur occidere: *ad locum suum revertatur, ibique renascens, gyret per meridiem, ac flectatur ad Aquilonem* (g) *lustrans universa?*

Dirigatur, REVERENDISSIMI & GRATIOSISSIMI DD. CANONICI, Oratio vestra, sicut incensum (h) *in conspectu DEI!* Exardescat thymiana pro gloria (i) *Nominis sui à Vobis* apparatus, & exardescens omnem obfirmatam miseriarum duritiem dissolvat! Subeat *Sanctus Udalricus* Angeli Apocalyptici munus, vestramque (k) phialam, operum piorum plenam, per manus *Immaculatae Deiparae* tanquam *suavia thura* suo *Nato*, soli adorando, offerat!

Fides Catholica perfidiis, fraudibus, fallaciis, insidiis, aut sceleratis illecebris incurfata, sub *vestro* praesidio stet infracta! inter Religionis Orthodoxae insignia, nullis temporum injuriis, invidis dissidiis, dogmatibus internecinis, vel detestandis Hæreticorum ausis luxata, aut conturbata, *securè quiescat.*

Sit *Charitas DEI diffusa* (l) *in cordibus Vestris*, ut, foedere amico consociata, mutuo sese foveant, amore Divino inflammata, eorum sit *mens omnibus una*: extinguant odia, exarment furorem, enervent discordiam, proculcent audaciam, detriumphent hæresin! &, quia
unita

(g) *Eccl* 1. v. 6. (h) *Pf* 140. v. 2. (i) *Pf* 78. v. 9. (k) *Apoc.* 5. (l) *Rom.* 5.

unita placent, quemadmodum *mali granati* granula pulchritudine, invidenda ipsis rubinis, *juncta renident*, sic corda *Vestra* unionis integritate splendeant; *unita placeant*! Denique, sicut granula *mali granati* remanent *coronata*, quamdiu collecta, sic corda vestra, à patrocinate S. *Afra* æterno Regi pacifico præsentata,

Concordem nunquam linquant sejuncta coronam!

Carduc. in epigr.

Ita submississimè apprecatur, precatur, vovétque

**Reverendissimarum, Illustrissimarum,
Perillustrium, Prænobilium,
Dominationum Vestrarum.**

Humillimus

P. CORBINIANUS KHAMM,
Ord. S. Bened.

LI-

L I C E N T I A.

CUM in hoc libro , quem Author
HIERARCHIAM AUGU-
STANAM nominat , nihil contra
 Regulas orthodoxæ fidei , morúmque
 contineatur , eundem harum per te-
 norem approbamus , & , ut in lucem
 publicam dari possit , dignum omninò
 censemus.   Augustæ die 12. Februarii
 Anno 1712.

JOANNES CASIMIRUS RÖLS,
 SS. Theologiæ Doct. & SS. Canonum Licen-
 tiatus , Episcopus Amyclanus , Cathedralis
 Ecclesiæ Augustanæ Canonicus Capitularis ,
 Reverendissimi , ac Serenissimi Episcopi Au-
 gustani in Pontificalibus , & Spiritualibus Vi-
 carius Generalis.

LI-

L I C E N T I A.

NOs WILIBALDUS D. G. Abbas Liberi
 & Imperialis Monasterii SS. UDALRICI
 & AFRÆ Augustæ Vindelicorum Ordinis
 S. BENEDICTI &c. Nostro Conventuali
 R.P. Corbiniano Khamm Theologo & Seniori, his-
 ce Licentiam & Facultatem impertimur, ut HIE-
 RARCHIÆ AUGUSTANÆ TRIPARTITÆ
 hanc PARTEM II. COLLEGIALEM à duo-
 bus Theologis nostri Conventûs recognitam, S. Fi-
 dei, bonisque moribus per omnia conformem,
 pro publica utilitate in lucem edere & publici Ju-
 ris facere queat. Actum in supradicto nostro Mo-
 nasterio die 13. Februarii anno 1712.

WILIBALDUS ABBAS.

CEN-

CENSURA.

INsigne Opus perfecit Admodum Reverendus, ac Religiosissimus Pater Corbinianus Khamm, Ordinis S. Benedicti in Imperiali Monasterio ad SS. Udalricum & Afram Augustæ Professor & Theologus, omnis scientia ac eruditionis versatione pridem Celeberrimus, utpote qui plurimum Sæculorum seriem Chronologicam Amplissima Diæcesis Augustanæ mirâ pariter ac gratiosâ solertiâ & methodo, imo Atlantæo quasi calore in curiosum simulque profectum constrinxit compendium, Diæcesis Augustanæ perfectum status sui notitiam, unâ sibi immortalæ comparâvit gloriâ. Ne quid igitur perennitati tanti Operis defuisset, quam adjecto meo calculo addere ponderis nihil possim. Operi omnibus numeris absoluto, publicâ ac gloriosâ luce dignissimum prælo perennandum censeo. Augustæ Vindelicorum 13. Februarii Anno 1712.

JOANNES MICHAEL SEMBLER,
SS. Theol. Doctor, Reverendissimi ac Serenissimi Episcopi Augustani Consiliarius Ecclesiasticus, & Pœnitentiarius: nec non Insignis Collegiata Ecclesiæ S. Mauriti Augustæ Canonicus.

PRÆFATIO

A D

LECTOREM.

HIERARCHIÆ AUGUSTANÆ PARTEM II. dilucidatam sisto, Collegialem appellandō, utpote omnes *Diœcesis Augustana* Ecclesias (Principali & Exemptâ *Elvacensi* certis ex motivis omisâ) Collegiales seu Collegiatas, earumque *Præpositos*, *Decanos* ac *Canonicos* complectentem. Réverendissimos quoque *Canonicos Ecclesiæ Cathedralis Augustana* ad exteras dignitates Ecclesiasticas evectos, seu splendidissima HIERARCHIÆ AUGUSTANÆ Sidera, Collegiatis Ecclesiis conjungo: nec non *Natos Augustanos*, dignitatibus Ecclesiasticis fulgentes, in apicem profero, ubi prærogativas, HIERARCHIAM AUGUSTANAM concernentes, quæis plerique decorati, magna æquè hujatis HIERARCHIÆ Lumina, adeoque eandem suo decore & splendore illustrantia.

Conformem HIERARCHIÆ PARTIS I. methodo, ubi *Episcoporum Augustanorum*, &c. hæc verò *Episcoporum externorum* &c. præclara gesta, pro viribus congesta, posteritati consacro, æmulaturus *Irenæum*, *Iustinum Martyrem*, *Cyprianum*, aliosque SS. *Patres*, integrorum de viris excellentibus voluminum Authores. Sic *Cassianus* piorum Monachorum *Aegypti* & *Lybie* conversationem, cumētis commendandam, in Collationibus suis ad nos transmisit. Sic *S. Hieronymus* tam de *Fœminis*, *Fabiola*, *Marcella*, *Paula* &c. quàm de viris laude dignis *Malcho* Monacho, *Hilarione*, *Paulo Eremita* &c. vitas, morésque eleganti stylo conscriptos, nobis reliquit. Sic plures SS. *Patres*, absque blanditiarum suspitione sæpius sanguine sibi junctos commendationibus celebrârunt. *Gregorius Nazianzenus* Patris *Gregorii*, Fratris *Cæsarii*, *Gorgonia*

nia sororis; *Gregorius* autem *Nissenus* amantissimi sui Fratris *Basilii* præconia congesse-
 runt. *S. Ambrosius* in *Satyri* Fratris honorem duos libros
 elucubrav. *S. Bernardus* homiliis suis, in cantica canticorum editis,
 pro gloria *Gerardi* Fratris multa inseruit. *S. Augustinus* Matris, *S. Basi-*
lius Sororis virtutes magnificè scriptò honoravit. Horum SS. Patrum
 vestigiis inhærendò, *Ecclesiasticorum* aliquot *Virorum* memoranda facta
 describo, sincero quidem animò, impari quamvis calamò, optimè
 gnarus, *Procerum* ornamenta perfectis genisq; coloribus velle de-
 pingere, esse actum agere.

Ast solens & industrius Panegyricorum scrutator incidens in aliquale
virorum encomium, ne mihi, amabò! obtrudat illud *Ovidii lib. 3. Meta-*
morph.

ultima semper

Expectanda dies homini est, dicique Beatus

Ante obitum nemo, supremæque funera, debet.

Aut me veritatis *S. Scripturæ* surdum, monentisque *cap. 11. vers. 30. ante*
mortem ne laudes hominem, ECCLESIASTICI Auditorem injurium arguat: nam
 neminem ante obitum *beatum* dicendo, cum *Ovidio*, licet Poëta *Eth-*
nico, verissimè & verbotenus convenio, atque ECCLESIASTICO *cis. loc.* sa-
 pienter monenti minimè contravenio: Reverendissimos enim DD. *Ca-*
nonicos Cathedrales, nec non *Ecclesiasticos Augustæ Natos*, vitam adhuc de-
 gentes, ante mortem laudo, attamen laudando, nequaquam ante
 mortem *Beatifico*: ait *Siracides cis. cap. 11. ante mortem* *µὴ μακάριζε*, id
 est, ne *beatifies*, ut exponit *S. Hieronymus lib. 2. in Isaiam*, & *Thren. 2.*
 apud Cornelium de Lapide ad *cis. cap. 11. fol. 294.* Pariter *S. Ephrem*
 legit in *serm. ascet. ad inis. Proverb. ante obitum neminem predicaveris NB.*
Beatum. Certè præmemoratos Reverendissimos DD. *Canonicos Cathe-*
drales ac *Ecclesiasticos Augustanos* ego nonnihil laudando, *Beatos* non de-
 prædico, in *Apotheosin* nondum refero, nec ad *Æthereos Proceres*, cœli-
 que *Cives* eveho: sed post aureas horas, festos & faustos dies: post pa-
 cificos ac Nestoreos annos, tunc primùm gloriosam *beatitatem* exopto:
 ut post diutinum temporale regnum regno *Beatorum æviterno* potian-
 tur,

tur, apprecor: ut omnigenis virtutum radiis in mortali vita exornati, post mortem immortales quasi stellæ fulgeant inter *Beatos* in perpetuas æternitates, votis, SS. precibus, & sacrificiis meis *Divinam Bonitatem* obsecro, precorque. Quinimò non tantum nec ullum, in humanæ vitæ stadio currentem, quasi *Victorem* laudo, aut *Beatum* pronuncio, sed *Benevolum Lectorem* etiam atque etiam monitum volo: Quando in ista, vel in aliis *Hierarchia Augustana* partibus inscriptus reperietur *Beatus* & *Sanctus*, modernâ solenni Canonizatione in numerum *Beatorum*, vel *Sanctorum* nondum relatus, talem haud aliter scribo, aut inter *Beatos* aut *Sanctos* scriptum percupio, quàm quatenus fide humana, id est testimoniò Historicorum, vita, Sanctitas, & miracula illorum nituntur, quos penes fides esto: etenim ea damnabili perviciâ non laboro, ut Decretum ab *Urbano VIII.* die 13. Martii anno 1625. emanatum, & die 5. Julii anno 1634. confirmatum, violare præsumam, qui omnia mea scripta & dicta humillimè subjicio pedibus ac censuræ *Sanctæ Romanæ Ecclesiæ*, Quam, qui non audit, sicut *Ethnicus & Publicanus* à CHRISTO proclamatur. *Matth. 18. 17.* Hæc pro nectareo condimento ad crambem recoctam, mihiq; appositam, sapidè dulcorandam.

Econtra, si *Encomiasles* nimium jejimus, sæpius tuam, *Benevole Lector*, defraudabo orexin, tuoque suavi non inserviam palato, ne frontem caperes, cum vasto comparentur pelago talenta *Episcoporum*, *Principum*, ac *Magnatum*, quæ pro dignitate producere nemo queat, nisi qui pelagus exhaurire atque profundi viscera effodere valeat. Ut igitur in isthac *HIERARCHIÆ AUGUSTANÆ PARTE II. Canonicorum Augustanorum* ad exteras dignitates Ecclesiasticas evectorum, ac *Ecclesiasticorum Augusta Natorum* decora, absque palpo scribam, obviâ solummodò afferam, excellentissimis eorum dotibus, in abyssò delitescentibus; aliis *Scriptoribus*, me doctioribus, ad extrahendum & depromendum relictis: quippe

Majus erat nostris viribus istud Opus.

Ovid 4. Trist.

INDEX CAPITUM & SECTIONUM.

CAPUT I.

De Collegiatis Ecclesiis earumque Capitulis, nec non de Augustanæ Diocesis Collegiarum Ecclesiarum Capitularibus.

SECTION I.

De definitione & divisione Ecclesiarum Collegiarum in genere.

SECTION II.

De Collegiatis Ecclesiis Augustanæ Diocesis in specie.

SECTION III.

De Ecclesiarum Collegiarum Capitulis.

SECTION IV.

De Augustanæ Diocesis Collegiarum Ecclesiarum Capitularibus.

CAPUT II.

De Insigni Ecclesia Collegiata SS. MAURITII & Sociorum Thebæorum Martyrum Augustæ.

SECTION I.

De ortu & progressu Insignis Collegiatae Ecclesiae S. MAURITII.

SECTION II.

Incunabula & incrementa Fraternitatis S. JOSEPHI ad S. MAURITIUM Augustæ.

SECTION III.

Incunabula & incrementa Fraternitatis S. MAURITII ad S. MAURITIUM Augustæ.

SECTION IV.

Catalogus Præpositorum Insignis Collegiatae Ecclesiae S. MAURITII Augustæ.

SECTION V.

Catalogus Canonorum Insignis Collegiatae Ecclesiae S. MAURITII.

SECTION VI.

Catalogus Canonorum Insignis Collegiatae Ecclesiae S. MAURITII Augustæ.

ANNOTATIO

Ad Insignem Ecclesiam Collegiatam S. MAURITII Augustæ.

CAPUT III.

De Collegiata Ecclesia S. PETRI Augustæ.

SECTION I.

De ortu & progressu Collegiatae Ecclesiae S. PETRI Augustæ.

SECTION II.

Catalogus Præpositorum Collegiatae Ecclesiae S. PETRI Augustæ.

SEC.

SECTIO III.

Catalogus Canonorum Collegiatæ
Ecclesiæ S. PETRI Augustæ.

ANNOTATIO

Ad Ecclesiam Collegiatam S. PETRI Au-
gustæ.

CAPUT IV.

De Collegiata Ecclesia S. GERTRU-
dis Augustæ.

SECTIO I.

De ortu & progressu Collegiatæ Eccle-
siæ S. GERTRUDIS Augustæ.

SECTIO II.

Catalogus Præpositorum Collegiatæ
Ecclesiæ S. GERTRUDIS Augustæ.

SECTIO III.

Catalogus omnium Anniversariorum à
DD. Canonicis Collegij S. GERTRU-
dis singulis annis celebrandorum.

ANNOTATIO

Ad Ecclesiam Collegiatam S. GERTRU-
dis.

CAPUT V.

De Collegiata Ecclesia S. UDALRI-
ci in Hâbach.

SECTIO I.

De ortu & progressu Collegiatæ Eccle-
siæ Hâbachensis.

SECTIO II.

Catalogus Præpositorum Ecclesiæ Col-
legiatæ Hâbachensis.

SECTIO III.

Catalogus Decanorum Hâbachensium.

SECTIO IV.

Catalogus Canonorum Hâbachensium,

ANNOTATIO

Ad Ecclesiam Collegiatam Hâbachen-
sem.

CAPUT VI.

De Ecclesia Collegiata S. PETRI
Dilingæ.

SECTIO I.

De ortu & progressu Collegiatæ Eccle-
siæ S. PETRI Dilingæ.

SECTIO II.

De Decanis Ecclesiæ Collegiatæ S. PE-
TRI Dilingæ.

ANNOTATIO

Ad Ecclesiam Collegiatam S. PETRI Di-
lingæ.

CAPUT VII.

De Collegiata Ecclesia SS. PHILIPPI
& JACOBI in Grönenbach.

SECTIO I.

De ortu & progressu Ecclesiæ Collegia-
tæ Grönenbachensis.

SECTIO II.

Catalogus Decanorum Grönenbachen-
sium.

SECTIO III.

Catalogus Canonorum Grönenbach-
ensium.

ANNOTATIO

Ad Ecclesiam Collegiatam Grönen-
bachensem.

CAPUT VIII.

De Collegiata Ecclesiæ B. MARIE
Virginis Miraculosæ ad S. PETRUM
Neoburgi.

SECTIO I.

De ortu & progressu Ecclesiæ Collegia-
tæ B. MARIE Virginis ad S. PETRUM
Neoburgi.

SECTIO II.

Catalogus Decanorum Collegiatae Ec-
clesiæ B. MARIE Virginis ad S. PET-
RUM Neoburgi.

SECTIO III.

Catalogus Canonorum.

ANNOTATIO

Ad Ecclesiam Collegiatam B. MARIE
Virginis Miraculosæ ad S. PETRUM
Neoburgi.

CAPUT IX.

De Augustanis Ecclesiæ Cathedra-
lis Canonicis ad Ecclesiasticas digni-
tates exteras evectis.

CLASSIS I.

Augustanorum Ecclesiæ Cathedralis Ca-
nonicorum ad Ecclesiasticas digni-
tates exteras evectorum ab anno 830.
usque ad annum 1499.

CLASSIS II.

Augustanorum Ecclesiæ Cathedralis Ca-
nonicorum ad dignitates Ecclesiasti-
cas exteras evectorum ab anno 1499.
usque ad annum 1595.

CLASSIS III.

Augustanorum Ecclesiæ Cathedralis Ca-
nonicorum ad Ecclesiasticas dignita-
tes exteras evectorum ab anno 1595.
usque ad annum 1708.

APPENDIX ALPHABETICA.

Augustanorum Ecclesiæ Cathedralis Ca-
nonicorum ad Ecclesiasticas dignita-
tes exteras evectorum.

CAPUT X.

De natis Augustanis ad Ecclesia-
sticis dignitates evectis.

CLASSIS I.

Augustæ Natorum ad Ecclesiasticas di-
gnitates evectorum ab anno 861. us-
que ad annum 1400.

CLASSIS II.

Augustæ Natorum ad Ecclesiasticas di-
gnitates evectorum ab anno 1400.
usque ad annum 1600.

CLASSIS III.

Augustæ Natorum ad Dignitates Eccle-
siasticas evectorum ab anno 1600.
usque ad annum 1708.

APPENDIX ALPHABETICA.

Augustæ Natorum ad Ecclesiasticas di-
gnitates evectorum.

CATALOGUS EPITAPHIORUM.

Quæ huic Parti II. Collegiali inserta
reperiuntur.

CATALOGUS

Canonicorum Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ
ad Ecclesiasticas dignitates externas evectorum.

CLASSIS I.

Canonicorum prædictorum ab anno 830. usque ad annum 1595.

I. B. Rathardus beneficii post mortem clarus. anno 830.	XVII. Fridericus Baro à Bolandt Episcopus Spirensis. 1272.
II. Arbo Archi- Episcopus Moguntinus. 1011.	XVIII. Fridericus Comes de Zollern, Episcopus Constantiensis. 1294.
III. Gebhardus Episc. Ratisbon. 1023.	XIX. Marquardus à Randeck de Neidlingen L. B. de Blöcking, Episcopus Aug. Patriarcha Aquileiensis. 1304.
IV. Eberhardus Patriarcha Aquileiensis. 1030.	XX. Rabanus ab Helmstadt Episcopus Spirensis & Trevirensis. 1396.
V. Balduinus Archi- Episcopus Salisburgensis. 1041.	XXI. Degenhardus Baro à Weix Episcopus Frisingensis. 1410.
VI. Einhardus, al. Sinhardus Comes de Kazenelenbogen Episcopus Spirensis. 1058.	XXII. Joannes de Rodt Episcopus Lavantinus. 1469.
VII. Waltothius Episc. Passav. 1060.	XXIII. Joannes Baptista Sabellus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Præpositus, S. R. E. Cardinalis. 1480.
VIII. Henricus Patriarcha Aquileiensis. 1077.	XXIV. Udalricus 111. de Fronsperg, al. Freindsperg Episc. Trident. 1486.
IX. Norbertus Episc. Curienfis. 1079.	XXV. Fridericus Comes ab Oettingen Episcopus Passaviensis. 1486.
X. Adalbero Episc. Tridentinus. 1084.	XXVI. Henricus Gros à Dorckauw Episcopus Bambergensis. 1487.
XI. Udalricus de Hefra Episcopus Passaviensis. 1092.	XXVII. Philippus Dux & Comes Palatinus Episcopus Naumburgensis & Frisingensis. 1497. & 1517.
XII. Guido Episcopus Curienfis. 1108.	XXVIII. Bernardus L. B. de Polhaim & Wartenburg Episcopus Viennensis Administrator. 1499.
XIII. Conradus Comes à Biberögg Episcopus Curienfis. 1122.	XXIX. VI-
XIV. Otto Comes de Habsburg Episcopus Constantiensis. 1165.	
XV. Eberhardus cognomento Suevus Episcopus Ratisbonensis. 1165.	
XVI. Henricus de Zipplingen Episcopus Eystettenfis. 1226.	

)d(

Catalogus Ecclesiae Cathedralis Augustanae Canoniorum

XXIX. Vitus Truchſes de Pomersfelden Episc. Bambergensis. 1501.	XXXVII. Martinus Hercules Röttinger J. U. Doctor, Episcopus Lavan- tinus. 1555.
XXX. Vitus Meler J. U. Doctor, Præpositus S. Viti Frisingæ. 1510.	XXXVIII. Fridericus à Wirsberg Episcopus Herbipolensis. 1553.
XXXI. Philippus de Flersheim Episcopus Spirensis. 1529.	XXXIX. Martinus de Schaumberg Episcopus Eystettenſis. 1560.
XXXII. Christophorus Madrucius Episcopus Tridentinus, & Brixinensis, Concilii Tridentini Promotor, S. R. E. Cardinalis. 1539.	XL. Vitus de Frauenberg in Poxau Episcopus Ratisbonensis. 1563.
XXXIII. Mauritius de Hutten Episcopus Eystettenſis. 1539.	XLI. Christophorus de Freyberg Præpositus Elvacensis & Ecclesiæ Cathedralis Decanus. 1573.
XXXIV. Henricus Dux & Comes Palatinus Rheni, Præpositus Elvacensis, Episcopus Wormatiensis, Ultrajectensis, Frisingensis & Mafſilienſis. 1541.	XLII. Gebhardus Truchſes Baro à Waldburg Ecclesiæ Cathedralis August. Præpositus, & Cathed. Ecclesiæ Argentoratensis Decanus, demum Archi-Episcopus Colonienſis. 1577.
XXXV. Otho Truchſes de Waldburg Episcopus Augustanus, & Præpositus Elvacensis, Cardinalis. 1544.	XLIII. Sebastianus Bretining, SS. Theol. Doctor, Episcopus Adramyrtenus. 1586.
XXXVI. Eberhardus ab Hirnhaim, J. U. Doctor, Episcopus Eystettenſis. 1553.	XLIV. Joannes Otto de Gemmingen Episcopus Eystettenſis electus. 1590.

CLASSIS II.

Augustanorum Ecclesiæ Cathedralis Canoniorum ad dignitates
Ecclesiasticas externas evectorum ab anno 1595.
usque ad annum 1708.

XLV. Joannes Conradus à Gemmingen Episcopus Eystettenſis. 1595.	XLVIII. Petrus Wall Doctor, Episcopus Adramyrtenus. 1618.
XLVI. Joannes Christophorus de Westerſteten Præpositus Elvacensis & Episcopus Eystettenſis. 1612.	XLIX. Leonardus Götz J. U. D. Episcopus Lavan- tinus. 1619.
XLVII. Marcus Sitticus Archi-Episcopus Salisburgenſis. 1612.	L. Sixtus Wernerus Vogt de Summerau à Prasberg Episcopus Constantienſis. 1626.

LL. Se-

ad Ecclesiasticas dignitates exteras erectorum.

- LI. Sebastianus II. Müllerus Doctor,**
Episcopus Adramyttenus. 1631. de Castell Episcopus Eystetten-
sis. 1685.
- LII. Franciscus Joannes à Prasberg co-**
gnomento Vogt de Summeru Epi-
scopus Constantiensis. 1645. **LX. Marquardus Rudolphus à Rodt**
Episcopus Constantiensis. 1689.
- LIII. Sigismundus Franciscus Archi-**
dux Austriæ, Episcopus Gurcensis,
Tridentinus, & Augustanus. 1646. **LXI. Christophorus Otto Comes &**
Dominus de- & in Schallenberg Præ-
positus Constantiensis. 1694.
- LIV. Sebastianus Denich Episcopus**
Alminiensis. 1651. **LXII. Joannes Martinus ab Eyb Epi-**
scopus Eystettensis. 1697.
- LV. Joannes Rudolphus L. B. de Rech-**
berg Præpositus Elvacensis. 1654. **LXIII. Michaël Paulus de Mayr Deca-**
nus Landshutanus. 1700.
- LVI. Joannes Christophorus L. B. de**
Freyberg Episcopus Augustanus &
Præpositus Elvacensis. 1660. **LXIV. Joannes Franciscus Schench**
L. B. à Stauffenberg Episcopus Con-
stantiensis. 1704.
- LVII. Joannes Christophorus Adel-**
mann L. B. ab Adelmansfelden Præ-
positus Elvacensis. 1674. **LXV. Joannes Antonius Knöbl L. B.**
à Kazenelenbogen Episcopus Eystet-
tensis. 1705.
- LVIII. Eustachius Egolphus L. B. à**
Westernach Episcopus Dioclen-
sis. 1681. **LXVI. Joannes Casimirus Rôls Do-**
ctor Episcopus Amyclanus. 1708.
- LIX. Joannes Eucharis Schenck L. B.**
Episcopus Spaltensis. 1708.

CATALOGUS

Augustæ Natorum ad dignitates Ecclesiasticas
evektorum,

CLASSIS I.

Prædictorum Augustæ Natorum ab anno 861.
usque ad annum 1600.

I. GERUNGUS ab Amberg Abbas Campidonensis.	anno 861.	XII. Joannes III. Küßinger al. Rüsinger Augustanus ex Monasterij SS. Udalrici & Afræ Monacho & Celario ibid. Abbas Ottoburanus. Demum 1403. Abbas S. Udalrici Augustæ.	1399. & 1403.
II. B. EGINO Abbas SS. Udalrici & Afræ.	1109.	XIII. Henricus III. Endorffer Augustanus Præpositus Sanctæ Crucis Augustæ.	1407.
III. UDALRICUS de Maissack Abbas SS. Udalrici & Afræ.	1126	XIV. Henricus VII. Heütter Augustanus Abbas Sancti Udalrici Augustæ.	1428.
IV. S. GUALFARDUS Civis Augustanus.	1127.	XV. Joannes Dachs Præpositus S. Crucis Augustæ.	1440.
V. Fridericus à Klingenstein Abbas Campidonensis.	1138.	XVI. Georgius Helffer Augustanus ex Monacho S. Udalrici Abbas Fultenbacensis.	1471.
VI. B. Frater Tertericus Augustanus Ord. S. Francisci.	1231.	XVII. Henricus Fries Augustanus Abbas S. Udalrici Augustæ.	1474.
VII. B. Frater David Augustanus Ord. S. Francisci.	1271.	XVIII. Marcus Fugger Ratisbonensis, & Frisingensis Præpositus.	1474.
VIII. Siborho Stolzshirsh Patritius Augustanus Abbas S. Udalrici.	1288.	XIX. Fri-	
IX. Rudolphus de Augusta Patavij Transalpinorum Rector Magnus.	1302.		
X. Joannes Chonoldius, al. Honold. Augustanus Abbas Cæsariensis Ord. Cisterc.	1303.		
XI. Conradus Winckler Augustanus Abbas S. Udalrici.	1334.		

Predictorum Augustæ Natorum ab anno 861. usque ad annum 1400.

- XIX. Fridericus Mayr Patritius Augustanus Præpositus Frising. Ecclesiæ Cathedralis. 1475.
- XX. Bernardus Arzet Patritius Augustanus Præpositus S. Mauricii Augustæ. 1478.
- XXI. Narcissus Paumann Augustanus Abbas Benedicto- Buranus. 1483.
- XXII. Marcus Hörlein Patritius Augustanus Præpositus Frisingæ ad S. Andream, & S. Vicum ibid. 1485.
- XXIII. Laurentius Felmann Augustanus Præpositus ad S. Georgium Augustæ. 1489.
- XXIV. Joannes IV. Hardlieb Augustanus Abbas Thierhauptanus. 1496.
- XXV. Conradus Mörlin Augustanus Abbas S. Udalrici Augustæ. 1496.
- XXVI. Matthæus Lang Patritius Augustanus S. R. E. Cardinalis Archiepiscopus Salisburgensis. 1501.
- XXVII. Petrus Wagner Augustanus ex Priore Monasterii S. Udalrici Abbas Thierhauptanus. 1501.
- XXVIII. Jacobus Beham Augustanus Abbas Fultenbacensis. 1503.
- XXIX. Sigismundus Sänstl Patritius Augustanus Decanus Ecclesiæ Cathedralis Frisingensis. 1505.
- XXX. Marcus Fugger Augustanus, Præpositus Ratisbonensis, Spirensis Herbipolensis, Bambergensis & Ecclesiæ Collegiæ S. Petri Augustæ. 1506.
- XXXI. Paulus Lang de Wellenburg Patritius Augustanus, Præpositus
- Werdsenensis in Carinthia & Canonicus Frisingensis. 1506.
- XXXII. Joannes Koler Augustanus Cathedralis Curienfis & Passaviensis Præpositus. 1508.
- XXXIII. Joannes Schrott Augustanus Abbas S. Udalrici Augustæ. 1510.
- XXXIV. Christophorus Velfer Patritius Augustanus Præpositus Ecclesiæ Cathedralis Ratisbon. 1511.
- XXXV. Lucas Imhoff Patritius Augustanus Præpositus S. Petri Aug. 1512.
- XXXVI. Matthæus Hörlein Patritius Augustanus Præpositus ad S. Andream Frisingæ. 1517.
- XXXVII. Ægidius Rem Patritius Augustanus ex Canonico Passaviensi Episcopus Chiemsensis. 1520. Præfuit 16. annis. Obiit. 1536.
- XXXVIII. Udalricus Höchstetter Patritius Augustanus Canonicus Frisingensis & Præpositus ad S. Joannem Frisingæ. 1523.
- XXXIX. Wolfgangus Andreas Rem à Körtz Patritius Augustanus ex Canonico Augustano ibid. Cellarius, Decanus, Præpositus. 1526.
- XL. Joannes Könlin Augustanus ex Priore Abbas S. Udalrici. 1527.
- XLI. Henricus Rehlinger Patritius Augustanus Præpositus S. Petri Augustæ. 1532.
- XLII. Joannes Refslerus Augustanus Cathedralis Ecclesiæ Passaviensis Præpositus. 1532.
- XLIII. Hic.

Catalogus Augustæ Natorum ad dignitates Ecclesiasticas electorum.

- XLIII. Hieronymus Meitinger Augustanus ex Canonico Passaviensi Episcopus Chiemsensis. 1536.
- XLIV. Simon Gollius Augustanus Abbas S. Udalrici. 1539.
- XLV. Matthæus Rehlinger Patritius Augustanus Præpositus S. Petri Augustæ. 1540.
- XLVI. Georgius Würsing Augustanus Præpositus S. Georgii Augustæ. 1542.
- XLVII. Christophorus Rehlinger Patritius Augustanus Præpositus S. Petri Augustæ. 1547.
- XLVIII. Antonius Velfer Patritius Augustanus Præpositus Ecclesiæ Cathedralis Ratisbonensis. 1548.
- XLIX. Hieronymus Velfer Patritius Augustanus Cathedralis Ecclesiæ Ratisbonensis Canonicus & Præpositus. 1563.
- L. Alexander Secundus Fuggerus Cathedralis Ecclesiæ Frisingensis, & Ecclesiæ Cathedralis Merensis Præpositus. 1563.
- LI. Quirinus Rehlinger Patritius Augustanus Præpositus S. Petri Augustæ. 1566.
- LII. Joannes Georgius Velfer Patritius Augustanus Summi Pontificis Cubicularius. 1568.
- LIII. Victor Augustus Fuggerus Ecclesiæ Cathedralis Ratisbonensis Præpositus, & Maximiliani Romanorum Imperatoris Consilii Ecclesiastici Viennæ Præses. 1568.
- LIV. Joannes Henricus Rehlinger Patritius Augustanus Præpositus S. Petri Augustæ. 1576.
- LV. Udalricus Kobolt Augustanus Præpositus Spaltensis. 1584.
- LVI. Philippus H. Fugger Præpositus S. Mauritii Augustæ. 1588.
- LVII. Victor Rehlinger Patritius Augustanus Præpositus S. Petri Augustæ. 1593.
- LVIII. Sigismundus Fridericus Fuggerus Episcopus Ratisbonensis. 1598.

CLASSIS II.

Augustæ Natorum ad dignitates Ecclesiasticas electorum
ab anno 1600. usque annum 1708.

- LIX. Hieronymus Fuggerus L. B. Præpositus S. Petri Augustæ. 1600.
- LX. Jacobus Fugger L. B. S. P. Pont. Max. Camerarius & Constantiensis Episcopus. 1604.
- LXI. Christophorus Rehlinger Patritius Augustanus Cathedralis Ecclesiæ Frisingensis Summus Custos & Præpositus. ibidem ad Sanctum Vitum. 1607.
- LXII. Chri-

Augustæ Natorum ad dignis. Ecclesiast. erecti. ab an. 1600. usque 1708.

- LXII.** Christophorus à Peütingen Patritius Augustanus Præpositus Straubingæ. 1608.
- LXIII.** Joannes Jacobus Imhoff Præpositus Landshutanus. 1610.
- LXIV.** Marcus Fuggerus Canonicus Passaviensis & Præpositus Sancti Petri Augustæ. 1611.
- LXV.** Antonius Velfer Patritius Augustanus Ecclesiæ Cathedralis Frisingensis Præpositus, nec non Collegiarum Ecclesiarum Spaltensis & Ilmenensis Præpositus. 1612.
- LXVI.** Joannes Baptista à Rembold Præpositus Ecclesiæ Cathedralis Frisingensis. 1613.
- LXVII.** Melchior à Schöllenberg Patritius Augustanus Strasburgensis Præpositus. 1623.
- LXVIII.** Antonius Jacobus Fuggerus Præpositus Sancti Petri Augustæ. 1624.
- LXIX.** Christophorus à Peütingen Patritius Augustanus Præpositus Sancti Mauritii Augustæ. 1628.
- LXX.** Raymundus Rembold Patritius Augustanus ex Imperiali Monasterio Weingartensi Professor & Abbas Blaubeurenensis. 1630.
- LXXI.** Carolus Stengelius Augustanus ex Lib. & Imp. Monasterio SS. Udalrici & Astræ Augustæ Abbas Anshufanus. 1630.
- LXXII.** Carolus Fuggerus S. R. I. Comes Decanus Metropolitane Ecclesiæ Salisburgensis. 1637.
- LXXIII.** Dionysius ex Baronibus de Rehlingen & Altenberg ex Monasterio S. Crucis Can. Reg. Augustæ ibid. Decano Præpositus Wettenhusanus. 1658.
- LXXIV.** Gregorius Jos Augustanus Abbas S. Udalrici Augustæ. 1664.
- LXXV.** Sebastianus Rehlinger Patritius Augustanus Præpositus S. Georgii Can. Reg. Augustæ. 1664.
- LXXVI.** Joannes Casparus Rembold Patritius Augustanus Præpositus Sancti Petri Augustæ. 1664.
- LXXVII.** Ignatius de Schellenberg Patritius Augustanus Præpositus Sancti Petri Augustæ. 1667.
- LXXVIII.** Benedictus Egckert Augustanus Abbas Eralensis. 1668.
- LXXIX.** Christophorus Weiler Augustanus ex Monasterio S. Udalrici Augustæ Abbas Neresheimensis. 1669.
- LXXX.** Bernardus Neümair Augustanus ex Monasterio S. Crucis Can. Reg. Augustæ Præpositus S. Georgii Can. Reg. Augustæ. 1670.
- LXXXI.** Dionysius Raderus Augustanus ex Monast. S. Udalrici Augustæ Abbas Thierhauptanus. 1671.
- LXXXII.** Leonardus Frey J. U. L. Augustanus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Decanus. 1674.
- LXXXIII.** Romanus Daniel Augustanus Abbas S. Udalrici Augustæ. 1674.
- LXXXIV.** Anselmus Fendt Augustanus Abbas Deggingensis. 1676.
- LXXXV.**

- LXXXV. Josephus Dürr Augustanus Urspergensis Abbas. 1681.
- LXXXVI. Octavianus Imhoff Patritius Augustanus Decanus S. Mauritii Augustæ. 1681.
- LXXXVII. Joannes Dürr Augustanus Præpositus in Monasterio Wengens S. Michaëlis Canon. Regul. S. Augustanus Ulmæ. 1682.
- LXXXVIII. Bonifacius Daniel Augustanus Abbas Fultenbacensis. 1683.
- LXXXIX. Felix Bröll Augustanus Præpositus S. Crucis Augustæ. 1688.
- XC. Leopoldus Ilfing Patritius Augustanus Præpositus S. Georgii Augustæ. 1689.
- XCI. Joannes Christophorus à Treftendorff Decanus Elvacensis & Locumtenens. 1690.
- XCII. Franciscus Antonius L.B. de Imhoff Augustanus Præpositus S. Petri Augustæ. 1697.
- XCIII. Ignatius Desiderius à Peürringen Patritius Augustanus Decanus Elvacensis & Locumtenens. 1697.
- XCIV. Cælestinus Riederer Augustanus Abbas Elchingensis. 1706.
- XCV. Augustinus Imhoff Patritius Augustanus Præpositus S. Crucis Augustæ die 26. Junii. 1708.
- XCVI. Josephus Held Augustanus Urspergensis Abbas electus die 13. Septembris anno 1708. non autem anno 1709. qui annus folio 387. & alibi perperam reperitur positus; adeoque corrigendus, & pro anno 1709. legendus annus 1708.

C A P U T I.

De Collegiatis Ecclesiis Earúmque

C A P I T U L I S ,

Nec non de Augustana Diœcesis Collegiatarum Ecclesiarum Capitularibus.

IN parte I. *Hierarchiæ Augustanæ*, antequam de ^{1.} *Episcopis, Præpositis, Decanis, & Canonicis Cathedralis Ec-* ^{Motivum}
clesiæ Augustanæ egi in *specie*, prius statum *Canonicorum,* ^{scribendi.}
Clericorum & Nobilitum dilucidavi in *genere*, nimirum, ut
meo in opere occurreret, quod pro gloria DEI & utilitate *proximi* tam
voluerent *Historiarum Amatores*, quam *litterarum ac litteratorum*
Pædores. Eodem prorsus motivo impellente, *Collegiatis* *Augusta-*
næ Diœcesis Ecclesijs atque *Capitularibus* præpono in hoc *capite I.*
definitionem & divisionem Ecclesiarum Collegiatarum, earúmque *Ca-*
pitulorum in *genere*, in alijs istius *partis II. Capitibus* adducendo præ-
dictas *Ecclesias & Capitula* in *specie*. Itaque sit

S E C T I O I.

De definitione & divisione Ecclesiarum Colle- *giatarum in genere.*

EST *Collegiata Ecclesia*, in qua sub aliquo *Capite Clerici* congregan- ^{2.}
tur ut *membra*, habénque *sigillum & arcam communem &c.* ^{Collegiata}
æque ex Clericorum coadunatione & congregatione conficiuntur ^{Ecclesia def-}
corpus ^{initio,}

A

pus, quod *Collegium* (à colligendo, seu co-eligendo sic dictum appellatur. Vid. p. 1. *Hierarch. Aug. cap. 2. sect. 2.*

3.
Et divisio.

Collegiata Ecclesia alia est *Cathedralis*, alia *Collegiata insignis*, & alia *Collegiata vulgaris*, seu absque insigni titulo. *Collegiata Cathedralis* appellatur, in qua præter Collegium Cathedra Prælati, seu sedes Episcopi & Principalis *Parochia* totius Civitatis & Diœcesis existit, atque in ea concurrens jurisdictio cum omnibus inferioribus *Parochijs*, & cum facultate omnibus Diœcesanis Sacramenta administrandi, adeoque, ob honorem *sedis*, seu *Cathedræ Episcopalis*, vocatur *Cathedralis*, prout per Cathedralam *S. Petri* designatur univërsalis *Ecclesia Romana*.

4.
Ecclesia Cathedralis
Matris.

Quamvis autem sola *Ecclesia Cathedralis* propriè *Matrix* appelleretur, ex communi tamen usu aliæ quoque Ecclesiæ, si sibi subjectas habeant, *Matres* dicuntur, cum hujusmodi Ecclesiæ sint quasi *Matres* aliarum subjectarum, quæ idcirco *Filiæ* seu *Filiales* appellari solent. vid. p. 1. c. l.

5.
Non habet
solum ali-
cujus Sancti.

Sub solo nomine *Ecclesiæ* absque ulteriori expressione alicujus *Sancti* vel adjectione particulæ *Cathedralis* apud Juris Interpretes *antonomastice* intelligitur *Ecclesia Cathedralis* juxta antiquum stylum *Curiæ Romanæ* inquit *Barbosa de Canonis & dignitatibus cap. 2. num. 6. ex Monach. in cap. quamvis. n. 5. post. Gloss. ibid. verbo: non extendit de prebendis in 6.* Ubi ex varijs Authoribus refert, quod *Ecclesia Cathedralis* intitulanda sit sub nomine *Diœcesis*, non autem *Sancti*.

6.
Signa Cathedralitatis,

Ad *Cathedralitatem* probandam *Barbosa c. l. n. 7.* plura adducit adminicula, inter quæ *Cathedralitatem* ostendere asserit delationem sanctissimi *Sacramenti* in die Ejus festo, cum processio *Corporis Christi* à Cathedrali debeat inchoari, & ibidem finire, ut censuit *Sacra Rituum Congregatio in una Trasonen. sub die 16. Augusti 1619.*

7.
Et Collegiatis.

Collegiata Ecclesia insignis à tempore suæ erectionis præcedit alijs Collegiatis quamvis antiquioribus: sicut etiam *Collegiata simplex* præcedit omnibus Ecclesijs simplicibus, & quæ tantum *Parochiales* sunt, etiamsi, antequam erigeretur, illi cederet. Ut censuit *Sacra Rituum Congregatio in una Firmana 24. Martij 1622. In una Nolana 10. Julij 1602. & in Terractin: sessisse, 25. Februarij 1606. Barbosa c. l. n. 19. & 20.*

8.
Insignis Collegiata Ecclesia prærogativa.

Indicia & conjecturas *Collegialitatis*, ubi non constat de foundationis initio, attuli p. 1. *Hierarch: August. fol. 16. n. 12. potissimam* Collegialitatis esse conjecturam ex varijs Authoribus & decisionibus deducit *Barbosa c. l. n. 14.* Si in Ecclesia adsit aliquis utriusque Caput, & Cleri.

Clerici vel Canonici ut membra. *Maniſeſtum* quoque *Signum* Collegiatar Eccleſiæ affirmat idem *Barboſa* c. l. n. 15. quando Canonici, ſeu Clerici in Eccleſia faciunt propria ſtatuta. *Vid pars. 1. Hierarch. Auguſt. c. l.*

SECTION II.

De Collegiatis Eccleſijs Auguſtana Diœceſis in ſpecie.

Numerantur à noſtro Reverendiſſimo D.D. Abbate *Stengelio* in *Mantiſſa* c. 5. præter Eccleſiam Principalem & exemptam *Elva-cenſem* Collegia, vel Collegiatar Eccleſiæ octo. 9. *Auguſtana Diœceſis Collegiata Eccleſia in ſpecie.*

1. Collegiata Eccleſia *S. Mauritiij Auguſtæ*: habet Præpoſitum, Decanum, Cuſtodem, & Canonicos 12. Proviſores 3. Vicarios Chori 18. Miniſtrum altaris. 1. Buſſarium 1. Laicos 4. *Vid. cap. 2 fol. 54 & ſeq.*

2. Collegium *S. Petri in Perlagio Auguſtæ*: habet Præpoſitum & Canonicos 5. *Vid. cap. 3. fol. 77.*

3. Collegium *S. Gertrudis Auguſtæ* in Cathedrali Eccleſia, habet Præpoſitum & Canonicos 4. *Vid. cap. 4. fol. 87.*

4. Collegiata Eccleſia *S. Udalrici in Habach* Bavar: habet Præpoſitum, Decanum, & Canonicos 6. qui omnes Parochijs præſunt. *Vid. cap. 5. fol. 105.*

5. Eccleſia Collegiata *S. Petri in Dillingen*: habet Decanum, Parochum, & Capellanos 8. *vid. cap. 6. fol. 113.*

6. Collegium *SS. Philippi & Jacobi in Grönenbach*: habet Decanum & Capellanos 2. olim Canonicos 12. *Vid. cap. 7. fol. 115.*

7. Eccleſia Collegiata *B. Mariæ Virginis in Fenchwang* oppido *Marchionatus Brandenburgici* Lutherana nunc.

8. Præceptorſia *S. Antonij* (al. *S. Martini*) *Memmingæ*. Hucusque *Stengelins* c. l. Quibus addenda eſt

9. Eccleſia Collegiata *B. Mariæ Virginis Miraculoſæ ad S. Petrum* *Neoburgi*, ætate *Stengelij* necdum fundata. *vid. cap. 8. fol. 128. & ſeqq.*

S E C T I O III.

De Ecclesiarum Collegiatarum Capitulis.

10.
Capituli
triplex s.
gnificatio.

CAPITULUM nomen est homonymum ad res diversas significandas ordinatum; nam

1. Significat *parvum caput*, vel *articulum* seu *extractum* aliquem aut compendium ex capite vel tractu longiore. Et in hac significatione textus in libris *Decretalium* appellantur *Capitula*, eò quod ordinariè non tota Decretalis epistola, sed synopsis tantum, vel *passus* ille, qui servire videtur intento, referatur.

2. Significat *locum*, in quo personæ Ecclesiasticæ communiter negotiorum, vel deliberationum gratiâ in unum convenire solent per rex. in *cap. in causis* 30. de *Elect.* suamque derivat nomen claruram à more Religiosorum, apud quos singulis diebus in ea Monasterij parte *capitulum* aliquod Regulæ legitur, ut notat *Gonzalez in cap. singulis in 7. de statu Monach. n. 2.*

3. Significat plures personas Ecclesiasticas in uno loco, communis consilij & auxilij gratiâ collectas & congregatas, per rubricam & textus in tit. de *his, que sunt à Prelatis sine consensu Capituli*. Et in tit. de *his, que sunt à majori parte Capituli*. Ita Clarissimus & Con-sultissimus Doctor ac SS. Canonum in Universitate Salisburg. Professor *Schmier ad lib. 3. Decretal. p. 1. cap. 4. Sect. 1. §. 1. fol. 94.* Ubi non minùs doctè quàm clarè ab eodem describitur, & explicatur

11.
Ejus definitio.

Capitulum, quòd sit *Corpus quoddam politicum ex pluribus personis Ecclesiasticis, communibus legibus & juribus ad communem utilitatem coadunatum.*

12.
Capitulum
appellatur
Collegium,
Universitas
&c.

Dicitur 1. *Corpus quoddam politicum* vel ut alij dicunt, *mysticum* aut *morale*. Sicut enim ex pluribus membris iusta symmetriâ inter se colligatis corpus physicum & naturale confurgit, sic ex pluribus personis, nexu quodam politico inter se congregatis coalescit corpus politicum, mysticum, aut morale. Per textus in *cap. novis 4. de his, que sunt à Prelat. sine consensu Capit.* & *cap. dilecta 14. de excess. Prelat.* Solèntque aliàs Collegium, Universitas aut Communitas appellari. *L. Neque Societas 1. in pr. & passim ff. Quod cujuscunque Universit. nom. cap. ult. de judicijs.*

Dici

Dicitur 2. *Ex pluribus personis Ecclesiasticis*: nam ad Capitulum, sicut ad aliud quodcunque Collegium aut Corpus politicum, requiruntur plures personæ, atque ad minimum tres, juxta notissimam regulam in *L. Neratius 85. ff. de P. S.* ubi dicitur, quod tres faciant Collegium.

13.
Requiris
tres personas
in fieri,

Nec obstat *cap. nullus 1. de Elect.* Ubi duo vel tres ad Congregationem sufficere videntur. Nec adversatur *L. Sicut §. 2. ff. Quod cuiusque Universit. nom.* Ubi decernitur, Universitatem in uno consistere posse. Distinguendum enim inter Universitatem in fieri & conservari. Nam in fieri seu in exordio Universitatis ad minimum tres personæ consociari debent. *dist. L. Neratius 85.* Sed postquam Universitas per 3. aut plures in corpus quoddam morale coaluit, in uno quoque conservari potest *dist. cap. nullus 1. & d. L. Sicut. 7.*

14.
Non in con-
servari.

Imò quamvis Canonici etiam ab Ecclesia Collegiata recesserint, vel hæc de præsentibus non amplius existat Collegiata, adhuc tamen sufficit, illam habitu esse ad hoc ut censeri debeat Collegiata. *Felix. in cap. Accedentes num. 2. vers. possunt etiam. Innoc. in cap. postulasti. n. 1. de jure patronatus.* Quos refert & sequitur *Rot. in Cremon. Praepos. 25. Febr. 1622. Barbosa c. l. n. 13.*

15.
Sufficit eni-
sive in ha-
bitu.

Additur in descriptione; *Ecclesiasticis*; per Capitulum namque hic non intelligitur quælibet Communitas aut Universitas, sed Ecclesiastica; nimirum ex Collegiatarum Ecclesiarum Clericis coadunata.

16.
Persona esse
debet Ec-
clesiastica:

Dicitur 3. *Communibus legibus & juriis.* Quippe ex *preced. num. 13.* Capitulum est quædam Communitas; adeoque exigit leges, res, & jura communia; aliis, nisi legum, rerum, ac juriis communium gauderet, Singularitas potius quam Communitas dicenda foret, per *cit. L. Neque Societas 1. §. 1. ff. Quod cuiusque Universit. cap. Quoniam 9. de vita & honest. Cleric.*

17.
Habere jura
communis.

Dicitur 4. *Ad communem utilitatem coadunatum.* Finis quippe cuiusvis Corporis Politici seu Mystici est, ut membra particularia, quæ aliis ad commodum privatum & particulare respiciunt, nexu quodam ac vinculo, communis subsidij gratia, connectantur; partim, quod facilius periclitetur unus, quam unitas, necnon uni-
one seu concordia res etiam parvæ crescant, discordia res etiam mag-
næ dilabentur: partim, quod respectus rerum privatatum offecerit, officiatque publicis consilijs, ut verissime ex *Livio* ait *König SS. Canonum Professor Amerinus, & Salisburgensis Rector Magnus.*

18.
Ad commu-
nem Ecclesie
utilitatem.

19. Quod si sine mutuo nexu, vinculo, & unione plures Clerici, Capellani, Vicarij, vel Beneficiati in eadem ponantur Ecclesia, numerum quidem faciunt, & multitudinem, *Capitulum* verò non constituunt, per *cap. delicta* 14. *de excess. Pralat.* Ubi *Gloss. in verb. non sunt*, &c. *Passerin. de elect. Canon. cap. 10. num. 7. § 23.* ac ferè verborenius *Schmier* sub. *num. 11. in fine* laudatur.

20. Attamen, quamvis in una eademque Ecclesia plures reperiantur Ecclesiasticæ personæ invicem coadunatæ, nihilominus ad *Capitulum* non omnes pertinent, nec *Capitulares* appellandi sunt, nisi vocem & suffragium in *Capitulis* obtineant. Unde *Canonici*, quos *Domicellares* vocant, carent suffragiò, nec *Capituli* aut *Capitularii* nomine comprehenduntur. *Reiffensuel ad tit. de his, que fiunt à majore parte Capit. n. 4. Schmier c. l. n. 20. & seq.*

21. Habent autè (saltem ex jure consueti) vocem & suffragium in *Capitulis* illi solum, qui in sacris, sive majoribus Ordinibus, ad minus *Subdiaconatus*, constituti sunt juxta, *Clem. ut ij, 2. de etat. & qualitat. presb. & Irtd. sess. 22. de reform. c. 4.* quæ jura statuunt, ne quicumq; Clerici, sive *Seculares* sive *Regulares* jure suffragij ac voce in *Capitulo* gaudeant nisi Ordine quodam majori, saltem *Subdiaconatus*, insigniti sint. Optima ratione, ut ita, qui divinis officiis mancipati sunt, propensius inducantur ad suscipiendos sacros Ordines, & ne redditibus Ecclesiasticis suffarcinati, retrocedant, & statui Clericali valedicant. *Gloss. in dicta Clem. ut ij, Jacob Pignatek. tom. 8. consult. 115. n. 1.* Hinc votum datum ab eo, qui non est in Sacris, invalidum esse, etiam si hoc sibi ab alijs fuerit concessum, post *Lexan. Cuch. Tambur.* & alios docet cit. *Jacob. Pignat. tom. 1. consult. 226. num. 4. König c. l. num. 4.*

22. Quantum ad cætera, *Capitulum Regulare* convenit cum *Seculare* in omnibus ferè quæ de potestate & jure Capituli, cum sede vacante, rum *Prelato* vivente, à SS. Canonibus traduntur per textus in *cap. ne pro defectu* 1. *de Elect.* *cap. Contingit* 3. *de transact. cap. cum in cunctis* 1. *de his, que fiunt à majore parte Cap. Barbosa ad rubr. tit. Ne sede Vac. n. 2. Schmier. c. l. Disconvenit autem in eo, quod *Capitulum Saculare* habeat ordinariè bona ab Episcopo seu Superiore distincta: cum tamen *Capitulo Regulari* propter votum paupertatis, tam Religiosis privatis quàm Superioribus commune, non nisi commune bonorum dominium competat. Sæpe citatus *Clarissimus D. Schmier c. l. n. 16.**

Attamen Religiosi, in quorum Regulari Fundatoribus Ordinum est constitutum, ut, quoties aliqua præcipua in Monasterio agenda sunt, omnes omnino Juniores (nullo Sacro Ordine initiati) convocentur, non comprehenduntur sub Tridentino cit. sess. 22. defendit probabiliter Engel in Colleg. Jur. Can. lib. 3. tit. 11. de his, quæ sunt a majori part. Cap. Rationem dat, quod in dubio non consecratur Pontifex per generalem legem derogare particulatibus statutis, nisi id exprimat. c. 1. de const. in 6. Licet verò in Concilio Trid. & cit. Clementina etiam Ecclesiarum Regularium mentio fiat, possunt tamen illa verba commodè explicari de Ecclesijs aliorum Ordinum, qui talia statuta non habent. Ita clarissimus P. Engel. c. l. Hæc incidenter de Regularibus Capitularibus, nunc ad Sæculares.

29.
Communitas
& discon-
veniens
Capituli Re-
gularis cum
Sæculari.

S E C T I O IV.

De Augustana Diœcesis Collegiatarum Ecclesiarum Capitularibus.

DE his fusè agam, describendo eorum Ecclesias Collegiatarum. Quare

24.
Capitulari
Ecclesiarum
Collegiatarum.

1. De Insignis Ecclesiæ Collegiatæ & Maurij Augustæ Capitularibus videatur fol. 54. & seqq.
2. De Ecclesiæ Collegiatæ S. Petri Augustæ Capitularibus videatur fol. 78. & seqq.
3. De Ecclesiæ Collegiatæ S. Gertrudis Augustæ Capitularibus videatur. fol. 85. & seqq.
4. De Ecclesiæ Collegiatæ S. Udalrici in Hâbach Capitularibus videatur. fol. 106. & seqq.
5. De Ecclesiæ Collegiatæ S. Petri Dilingæ Capitularibus videatur. fol. 114.
6. De Ecclesiæ Collegiatæ SS. Philippi & Jacobi in Grömenbach videatur. fol. 119. & seqq.
7. De Ecclesiæ Collegiatæ B. MARIE Virg. Miraculose ad S. Petrum Neoburgi Capitularibus videatur. fol. 135. & seqq.

Quia

Quia igitur præfati Capitulares in suarum Ecclesiarum Collegiatarum descriptionibus speciatim reperientur, certe laborem supervacaneum impenderem, in serendo huic sectioni Collegiatarum Ecclesiarum Capitulares, iterum subsequenticibus sectionibus particulatim adducendos.

25.
Præceptoriam
S. Antonij-

Advertendum autem hic est, quod Reverendiss. D.D. Abbas *Stengelius* num. 9. inter Ecclesias Collegiatas Præceptoriam S. Antonij *Memmingæ* posuerit, cuius ratio & motivum me latet, cum Præceptoriam hæc inter *Monasteria* porib; quam Ecclesias Collegiatas locum sibi vendicer: erat enim olim Religiosorum seu Hospitaliorum Ordinis S. Antonij sub Superiore (Præceptore seu Groß-Maister nominato viventium, & in uno domicilio à *Conrado Pincerna de Wintersteden* Sæculo decimo tertio opulentissimis cum Possessionibus fundato habitantium. Nec prædicti Hospitalarii aliam habebant Ecclesiam, nisi, juxta suas ædes satis amplas seu domicilium, aliquod Sacellum, Parochiali Urbis templo, S. Martini honoribus dedicato, adscriptum. Quod quamvis etiamnum conspicitur, id tamen una cum ædibus, clavibus, instrumentis publicis, omnibusque documentis *Adams Brymer* Antonianus Præceptor ultimus, à fide Orthodoxa tempore Lutheranismi desciscens, Hæreticis extradidit, annua pensione sibi reservatâ. Posthæc census & proventus Hospitalis partim sunt abalienati, partim variè dispersi: Domus autem Antoniana à Lutheranis est diversis deputata usibus: ad Bibliothecam, ad Præconis habitationem ad Collegij Musici conventum, &c. omni Catholico exercitio prorsus præscripto.

26.
Ecclesia in
Fench-
wang.

Stengelius num. 9. citatus Collegiatis Ecclesijs Diocesis Augustanæ insuper adnumerat Ecclesiam Collegiatarum B. V. MARIE in *Fenchwang*, quam olim floruisse ante Lutheranismum, facile mihi persuadeo: sed quia ipsemet *Stengelius* c. L. fatetur hæc Lutheranam, adeoque Capitularibus destitutam, non videbatur operæ pretium, illam multis encomijs celebrare. Eapropter ad memoratas 7. Ecclesias Collegiatas, à Catholicorum manibus non ereptas progredior describendas, relictis duabus *Memmingensi* & *Fenchwangensi* Ecclesijs (de quibus nonnihil videatur num. 137.) à Lutheranismus occupatis,

CA-

C A P U T II.

De Insigni Ecclesia Collegiata SS. Mauri- tij & Sociorum Thebæorum Martyrum Augustæ.

S E C T I O I.

De Ortu & Progressu Insignis Collegiata Eccle- siæ S. Maurij.

ANno 1020. Insignis Ecclesia Collegiata SS. Maurij &c. pro
40. Presbyteris fundatur à Brunone Episcopo Augustano, Hen-
rici II. Boiorum Ducis & Gisele Burgundiæ Reginæ Filio, Ottonis
Magni Nepote, nec non S. Henrici II. Imperatoris, claudi à cruce
fractio, & Sancti à vitæ puritate dicti, Fratres Germano, Vid. p. 1.
Class. 2. Sect. 16. per tot.

Anno 1029. Bruno vitâ devixit Ratisbonæ, corpûsque Ratis-
bonâ Augustam advectum, Kunegunde Imperatrice, & Henrico Rege
pompan funebrem comitantibus. Funeratum autem est in choro
Ecclesiæ S. Maurij ante summam aram sub marmore elevato cum
ista memoria, ab antiquæ simplicitatis Leônino Poëta lapidi incisâ.

*Anno Domini cultus Pater est hic Bruno sepultus,
Munere de cuius fabrica claret domus hujus,
Grates reddat ei legio Sacrosancta Thebæi
Obijt M. XXIIX. in profesto S. Georgij.*

Anno 1062. Conradus Sonnebergius Comes de Balzbansen, Comes Bal-
Fundatoris Collegiatae Ecclesiæ S. Petri in monte Perlach Frater, hansen &
redditus Ecclesiæ S. Maurij munificâ adauxit manu: à cuius uxore Uxor dotans
Richenza liberales postmodum additæ sunt donationes, Comitisse præ- Ecclesiæ.
benda nuncupatæ, DD. Canonicis ad hæc usque tempora hujusce-
modi præbendis Comitisse fruentibus. Exauctoratus mortalitate præ-
fatus Comes Conradus sepulturam obtinuit in navi Ecclesiæ S. Mau-
rij sub Mausoleo à terra elevato: ubi hoc legebatur epitaphium:

B

Con-

10 *Cap. II. De Insign. Eccl. Colleg. SS. Mauriti. & SS. Mart. Aug.*

5. *Epitaphium.* Conradus de Balzhausen Comes hujus Ecclesie Dorator in multis bonis. Obijt undecimo Calendas Decembris, & est hic sepultus.

6. *S. Mauritij Ecclesia varia detrimenta & incrementa.* Anno 1084. Memorata Ecclesia S. Mauritij flammis inopinato casu consumitur. Ex cineribus resuscitata corruiet die S. Urbano sacrâ anno 1299. ruinâ nullum hominum nec opprimente, nec lædente. Ex ruderibus reædificata à Friderico Episcopo Augustano consecratur anno 1314. in festo S. Matthæi. Campanum æs cœlorum Regi-næ dedicatum funditur anno 1333.

Duæ Missæ perpetuæ ab Udalrico Ilfung Patricio Augustano ex pretio vicinæ domûs angularis, rectoribus 700. fl. venditæ, fundantur anno 1389. *Vid. p. 1. Hierarchie Augustanæ fol. 271.* Chœrearum theatrum ex colle Perlach transfertur, & ante S. Mauritij Ecclesiam extruitur anno 1396. al. 1398. Destruitur 1634. *Vid. 1. cit. loc.*

7. *Langenmantelium Sacellum.* Circa annum 1360. Joannes Langenmantel Patritius Augustanus propè posticum Ecclesiæ S. Mauritij construxit Sacellum, ubi etiam sepultus quiescit, sequenti epitaphio suffragante.

8. *Epitaphium Joannis.* Anno Domini M. CCC. LXVII. O. Joannes Dis Langenmantel Fundator in die S. Martini Presulis.

Postmodum Sacellum istud ampliatur restauravit circa annum 1586. Carolus Langenmantel Patritius Augustanus, de quo ibidem hæc legitur Epitaphium.

9. *Caroli.*

Stravi lectulum meum.

Carolus Langenmantel VVolfangi F. VVolf. N.

Sacellum cum ara & monumento

Divino cultui & bono Familie

A Majoribus constitutum

Ex paterna ultimæ voluntatis dispositione

Ampliatum instauravit, ornamentis auxit,

Anno P. Chr. N. M. D. LXXXIX.

Monumento inde mœrens condidit

Jacobinam Maiam Barthol. F. Claudij N.

Quæ fuit uxor animo suo Karissima

Ea vixit An. XXX. M. D. . .

Obijt An. M. D. XCIV. XVI. K. Martij

Ipse

Ipſe vixit An. LIII. M. D...

Obijt An. M. DCX. VIII. K. Junij.

Contumelatus quoque hic loci reſurreſtionis ſententiam eſt peſtat Prænobilis Dominus Oſtavianus Langenmantel P. A. Wolſgangi Septemviri & Sophia Renzin Filius die 21. Martij anno 1613. natus. Judicij Aſſeſſoribus 1642. connumeratus: in album Senatorium 1645. relatus. Ad Conſularem anno 1648. & ad ſeptemviralem dignitatem anno 1661. eveſtus. Denique Duumvir 1664. renuntiatus. Honores indeprus vixit nulli invidus, ab omnibus amarus: juſtitiæ præfuit, odium inde non tulit: cauſas definivit, nec partes offendit: animò, conſiliò, opera, immortale ſibi nomen comparavit, merito Hierarchiæ meæ inferendus, quia viris Eccleſiaſticis addiſtiſſimus, ſimplicem Sacerdotem Monachum majore honore quàm ſuum Duumviratum veneratus. Viri encomium paucis iſtud complectitur epitaphium.

10.
Et Oſtavianus
Duumvir
ejuſque
encomium.

Jacet hic

Per cujus conſilia ſtetere plurimi! jacet Oſtavianus Langenmantelius Duumvir, cujus animi tranquillitatem nulla fori tempeſtates turbare poterant: qui equitatis melle amaritiem juſtitiæ adtemperare norerat: omnibus charus, nemini gravis præterquàm moribus, conſilio, & tandem ætate LXXVI. major.

Lugete cives Patrem patriæ, & felicem in Domino ei anaſtaſin precamini.

Interim.

Maſſiſſimi Liberi etiam poſt funera parentem ſuum honoraturi, hunc ei Cippum poni curârunt. A. O. R. M. DC. XC.

Anno 1427. Porticus frumentaria ponè Eccleſiam altiùs erigitur. Imbricibus tegitur 1546. *Vid. p. 1. fol. 276. Sancti Mauritanii Canonici non intermittunt proceſſionem in feſto S. Udalrici tempore Lutheranismi anno 1533. Vid. p. 1. fol. 317.*

Anno 1443. Eccleſiæ chorus ſolùm tabulato fabricatus, concaemeratur, cryptâ ſubterraneâ per injectos lapides ſublata.

Anno 1459. Ponitur ſupra Cathedram S. Crux argentea pondere 9. marcharum.

11.
Porticus
frumentaria, &c.

12.
Chor^{us}, Crux,
Cappa pellæ
ex æquo
volum paſſ
ſonit.

B 2

Eodem

12. *Cap. II. De Insign. Eccl. Colleg. SS. Mauric. & Soc. Mart. Aug.*

Eodem anno 1459. In die Purificationis B. V. MARIE Reverendissimus D. Decanus S. *Mauritij* primò Choraless cappam pelli-
ceam portavit.

Anno 1469. In S. *Mauritij* Ecclesia solennissimæ exequiæ cele-
brantur *Petri de Schannberg* Cardinalis & Episcopi Augustani Reve-
rendissimo D. D. Abbate *Ottobruno* ad aram operante. *Vid. p. 1.*
fol. 285.

Anno 1490. Destinatur velum, passionis *Salvatoris* nostri hi-
storiam repræsentans, ad aram S. *Crucis*, tempore Quadragesimæ
cooperiendam, pretio 68. florenorum.

13. Anno 1494. Dejicitur turris antiqua, altiorque erigitur nova,
Turris Eccle- operariò mox ad operis principium è turri decidente, & fractis cru-
sia. ribus animam exhalante. Ecclesiæ tectum novis imbricibus conte-
gitur, turrique 16. pedibus altiori ultima manus imponitur, super-
posito globo 13. modios hordei capiente.

14. Anno 1500. Ecclesiæ pavimentum primò lapidibus sternitur.
Pavimentum Et 1505. propè Ecclesiam S. *Mauritij*, Reipublicæ Augustanæ sum-
& armament- pibus, horreum construitur, post magnificè renovatum, & multi-
arium. fario armorum genere copiosè instructum, in armamentarium fuit
conversum 1607. *Vid. pars 1. cap. 6. fol. 399. num. 61.*

15. Anno 1516. *Jacobus Fugger* à Summo Pontifice impetrat Bul-
Canonicus lam, præsentandi in perpetuum Parochum & Ecclesiæ S. *Mauritij*
Parochus Canonicum.

16. Anno 1529. *Antonius Blaurer* famosus Orator *Constantiæ Au-*
Concionator gustam à *Conrado Stierlino* reddituum Ecclesiæ Collegiæ S. *Mauritij*
Blaurer. Curatore Sæculari ascitus ferventissimè pro fide Catholica concina-
tur. *Vid. p. 1. fol. 334.*

17. Anno 1533. Ab Apostata *Marco Ebemo* reddituum Sancti *Mau-*
Cæmeteriū ritianorum Curatore sæculari invitis Canonicis (præter plures inju-
profanatur. rias Ecclesiæ S. *Mauritiane* illatas) Cæmeterium ponè Divi *Mauri-*
tij Ecclesiam solò æquatur, in viam stratam commutatur, & domus
coriariorum, vel potiùs forum coriariorum, duodecim habitationi-
bus instructum, juxta ponitur, atque sumptibus Ecclesiasticis tur-
ris cuprò contegitur, priore ejusdem turris altitudine suppressa.

18. Eodem anno 1533. Præfatus *Marcus Rhemus*, cooperantibus
Religio info- suis Affeclis, Ecclesiæ S. *Mauritij* Sacristiâ clausa, claves ædituo sur-
factur. ripuit; primam Missam manè aliàs circa tempus auroræ dictam ab-
rogavit: ad Missam in altari Plebani (*Grüh, Mess*) expensis DD.
Fuggerorum quotidie cantandam, Ornatum Sacerdotalem, & ce-
reos

reos extradendos, eidem ædituò inhibuit: ſtatuam *Salvatoris*, more antiquo in ſepulchro collocandam, in loco obſerato occultavit: DD. *Fuggeris* nihilominùs S. Calicem, veſtes ſacerdotales & omnia neceſſaria ad Miſſæ celebrationem requiſita, aliunde comparata, ſubminiſtrantibus.

Hoc eodem anno 1533. Eminuit, tumultuantibus *Lutheranis*, fervens Religionis zelus Domini *Antonij Fugger*, qui infano ſpiritui *Marci Ehem* cedendum ratus, præterita aula temeraria diſſimulans, Catholicum Concionatorem, & pro adminiſtrandis Sacramentis Sacerdotem, proprio ære conſtituit: ne devotio Catholicorum, ad feſtum *Ascenſionis Domini* in Eccleſia S. *Mauritij* obſervata, impediretur, imagines *Salvatoris* & duorum Angelorum una cum columba pretio 20. florenorum è ligno exſculpi juſſit, atque S. *Mauritij* Canonicos, ad devorum antiquæ conſuetudinis cultum proſequendum, ſtrenuè animavit, DD. Canonicis lubenti animò annuentibus.

Quamvis autem *Marcus Ehemus* ex ſignis haud obſcuris ſolitos Catholicorum ritus, in feſto *Ascenſionis* exercendos, adverterit, ideòque teſtudinatum foramen, ad iconem *Salvatoris* è pavimento funibus in ſublime trahendam, accommodatum, ligneis ferreisque cancellatis repagulis obſtruxerit. Attamen DD. *Raymundus* & *Antonius Fuggeri* amplo cum ſyrmate, & numeroſo cum Catholicorum populo, Eccleſiam S. *Mauritij* ingreſſi, per januam turris, ab ædituo circumſpectè recluſam, aſcenderunt, atque deſtructis ligneis ferreisque cancellatis repagulis, & foramine aperto, *Salvatoris* ſtatuam per illud conſuetis cum cæremonijs traxerunt, Catholicis applaudentibus, & præ gaudio lachrymantibus, A catholicis frementibus, atque antiquos Catholicorum ritus blaſphemantibus.

Vix completò devotionis actu, *Marcus Ehemus* indignabundus cum civium turma adveniens, in loco, pro *Servatore* ante ſublacionem designatò, miras gladiatoris inſtar geſticationes exhibuit: ædituo, ob reſeratam turris januam contumelioſis verbis excepto, claves Eccleſiæ eripuit, non tantùm ædituò & aſtanti populo Catholico, ſed etiam Domino *Antonio Fuggero* minas intentavit, ſeditioſa ejus cohorte juxta minitantem Ducem ſemievaginati gladijs ac pugionibus ſtante. Dein irà percitus DD. *Canonicos Sancti Mauritianos* convitijs appetijt, deſectis libris, & veſanò ſtrepitu excitatò, tantam inter DD. *Canonicos*, horam *Breviarii* nonam in choro decantantes, conſuſionem excitavit, ut omnes auſugerint, DD. *Raymundo* & *Antonio Fuggeris* pariter è templo migrantibus; Catholicis

19.
Ascenſio Domini more antiquo peragitur.

20.
Marco Ehemus frustra impedimentum ponente.

21.
Catholicorum ritus ab Anglicis impediuntur.

quibusdam propriâ sponte domum reversis, alijs è furibunda turma à templo fugatis.

22.
Et illudum-
itur.

His peractis, *Marcus Ehemus* assumpto suo Fratre *Hieremia Ebe- mo*, ac factiosâ cohorte, ad ante memoratum testudinarum foramen properat: icones *Salvatoris* Aligerumque funibus alligari, & ritum Catholicorum imitari ordinat, factiosis faciliè suo Duci obtempe- rantibus, & icones funibus alligatas per foramen testudinarum demit- tentibus. Cùmque icones lignæ tringinta adhuc circiter pedibus à terra sublimati penderent, jussu & operâ *Hieremia Ebemi* funium directores simulabant funes quasi è manibus elapsos, sicque icones lignæ suo gravi pondere in pavementum prolapsæ in multa frustra dissiluére, seditionis casum fortuitum fingentibus.

23.
Antonius
Fugger ad
custodiam
condemna-
tur.

Has aliâsque insolentias, à nostro P. *Clemente Sender de ortu & progressu heresum* ad annum 1533. notatas, *Marcus Ehemus* civis Au- gustanus, & reddituum Sanct- Mauritianorum solummodò Curator impunè perpetravit. Econtra Illustrissimus D. D. *Antonius Fugger Pater*, ut propediem videbimus, *Patriæ* à *Senatu* vocatus, & tanquam sedi- tiosus ad custodiam, per septem dies in portæ Göggingensis turri subeundam, condemnatus, reipsa in profecto S. *Petronille* custo- diam adiit, quamvis posteriore die confestim dimissus, ac suæ liber- tati restitutus, è turri abiérit, *Senatu* facultatem, domum repere- di, impertiente. Nempe cecinit verissimè *Juvenalis* Poëta:

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

24.
Canonici
Augusti
emigrant.

Anno 1537. DD. Canonici Sanct- Mauritiani *Landspergam* mi- grant expulso è civitate Clero. Vid. p. 1. fol. 318.

25.
Bucerns do-
minatur.

Eodem anno *Bucerns* Hæresiarcha, *Argentoratô Augustam* ab A catholicis vocatus, instituit, ut tribus diebus infra hebdomadam in Ecclesia S. *Mauritij* S. Scriptura idiomate latino interpretaretur. Vid. p. 1 fol. 319.

26.
Caroli V fu-
neraria do-
natio.

Anno 1559. Clerus & populus in insigni Collegiata Ecclesia S. *Mauritij* ad inferias *Caroli V.* Imperatoris celebrandas congrega- tus, deductioni exequiali initium dedit. Lugubrem istum, sed splendidissimum apparatus funebrem, *Carolo V.* Imperatori à *Fer- dinando I.* Fratre *Augustæ* exhibitum, jam succinctâ relatione adduxi 1. p. cap. 6 class. 4. sect. 6. 349. quia autem funeraria hæc pompa in tem- plo S. *Mauritij* cœpta, & profectò digna, quæ cum omnibus suis cæremonijs & ornamentis in posteritatem transfundatur, perperuæ memoriæ mandanda, idcirco eam ex *Friderico Stapbylo Ferdinan- di I.*

di I. Imperatoris Conſiliario, &c. de exequijs Caroli V. Imperatoris ſol. 1378. & ſeqq. huc transfero, ſequentibus verbis, ab hoc viro magnifico & excellentiſſimo conceptis.

Quamquam verò Carolum Imperatorem conſtet anno 1558. die viceſimā (viceſimā primā) menſis Septembris ultimum vitæ diem feliciter piæque clauſiſſe in regno Caſtiliæ apud cœnobium S. Juſti non procul ab urbe Valdoleta: eum tamen chariſſimi Fratris ſui obitum Auguſtiſſimus Imperator Ferdinandus non antè reſcivit, quàm, cùm adulto jam ætate, conventum Bohemice nobilitatis habuerat Præge: planèque ipſo tempore, quo ad hæc comitia Romani Imperij celebranda iter propè eſſet ingreſſurus. Eaque de cauſa neceſſe fuit, cum nec alibi tam citò, nec tam celebri in loco uſitata exequiarum juſta, more majorum perſolvi poſſent, diſſerri ad commodam opportunitatem hujus Urbis Auguſtæ.

Quare, cùm huc adveniſſet Imperator Ferdinandus, re cum peritis talium cæremoniæ deliberatâ, ſiquidem varijs ad id negotium rebus fuit opus, decreverat ad decimum diem Februarij certò parentare Fratri, quod ipſa dies Dominica Reminiſcere, nos mutuæ devotionis admonere poſſe videretur. Eſtque id tempus idemque dies Illuſtriſſimo Principi Alberto Duci Baviariæ, itémque Reverendiſſimo Michaëli Archiepiſcopo Salzbürgenſi, & Reverendiſſimo Ottoni Truchſeſi Cardinali, Epico Auguſtano, alijsque Illuſtribus perſonis determinatè præſinitus.

At enim verò, DEO forſitan aliud diſpiciente, nec ea, quam dixi præſinitam fuiſſe, die exequiæ fierent, varia intercedebant & ardua negotia, neceſſitasque ipſa quaſi elegit diem D. Mathiæ Apoſtolo dicatam: quo die & natus Carolus Cæſar fuerat, & vicerat Franciſcum Regem Galliæ, & diadema Bononiæ & ſceptrum acceperat Romani Imperij: quæque dies illi fauſta ſemper apparuerat, nunquam adverſa: ut fatali quadam DEI providentia hæc Caroli exequias ſic incidiſſe in hoc tempus poſſes dicere. Quo autem modo eæ iſtæ exequiarum cæremoniæ habitæ ſint & peractæ, ex brevī hac deſcriptione mediocriter poſſe intelligi exiſtimamus.

Confeſſim Imperator Ferdinandus, ut venerat Auguſtam, in Cathedrali Baſilica B. Mariæ Virgini dicatâ, locum juſſit futuris exequijs convenientem parari. Sunt autem eo in templo chori duo, alter vetus appellatur, qui in occaſu finem templi claudit, alter novus ad ortum, in quo quotidiana ſacra peraguntur. Inter hos duos choros directè in longum, & inter columnas obverſè in latitudinem, medium

27.
Ferdinandus I. mortem Caroli V. Præge percipit.

28.
Parentalia determinat.

29.
Diſſert ad feſtum S. Mathiæ.

30.
Apparatus Eccleſiæ Cathedralis.

medium est & oblongum spatium, in quo conciones haberi consue-
tum. Hujus verò spatij utrumque latus asseribus contrabulatum est,
& undique conclusum, ostris solummodo binis, in utroque latere
utriusque chori relictis. Fabulatio autem ex solido asseribus confibula-
ta, non alius affurrexit quinque pedibus, cum insuper ad quaternos
pedes fermè cancelli lignei contrabularis asseribus inserti essent, ut
qui extra hoc septum starent, forinsecus intra conclusum spatium
introspectare possent, & quomodo omnia sacra administrarentur, ani-
madvertere.

In hoc intermedio spatio templi (vulgò à cœremoniis *Ma-*
gistris navis dici solet) constructum fuit ligneum ædificium, quare-
ris erectum trabibus, tignisque multis sic extraverso conclavatum,
ut quasi totum latioribus clavis, perspicuum esset.

*Apparatus
Ecclesiæ Ca-
thedralis.*

Parietes erant quatuor, quadrangulares quidem illi, sed in-
æqualibus lateribus longi: bini enim columnis templi oppositi,
erant pedum triginta sex: & bini, quorum alter antiquum, alter
novum chorum aspiciebat, pedum viginti duorum: omnes autem
quatuor parietes æqualiter alti pedes octonos. His impositum re-
ctum è quatuor trabibus, ex suo cujusque parietis angulo, acclivi
ascensu protensis, leniter assurgens, acuminatum quidem, sed ob-
tusum tamen verticem effigiabat. In cujus apice instar tenuioris co-
lumnæ, trabs alia stabat erecta, sed multis variata crucibus, ad nu-
merum cubicè multiplicatis, ad magnitudinem ex analogia ratio-
nis, prout quælibet crux minor cedens majori, ab ima parte omnes
crutes obliquè confurgentes, corymbi figuram efficiebant. Acumini
huic biceps Aquila infixæ fuit, quasi volatilis, aded in altum eleva-
ta, ut dorso propemodum cavum fornicis ventrem attingeret. Ea
tribus erat redimita coronis, Cæsarea una, quæ posita inter duo col-
la aquilæ, duabus regiis, utraque suo utrilibet capiti accommodata.

Consimiles trabeatæ columnæ erant quatuor, è suo cujusque
parietis angulo in altum porrectæ, pari formâ ac numero crucum,
sed absque Aquila. His sanè trabeatis quatuor columnis singulis,
virilis statua affibulata fuit sub base ejus corymbi, quem ex varijs for-
mari crucibus, suprâ dictum est. Quæ statuæ pulla veste, more
antiquo indutæ, in manibus binos cereos habebant, & in pectore
Avorum inaurata insignia, ut hæ ipsæ quatuor statuæ, symbolum
essent antiquæ *Domus Austriacæ*, quæ ex proximis quatuor avis ad
antiquissimam Atavorum propaginem revolvî posse intelligerentur.

Cruces

Cruces verò pariter omnes insertis candelabris, quælibet album cereum candentem sustinebat.

Eadem ratio etiam in tecto *Castri Doloris* cernebatur: nam erat hoc tignis palmum latis, quoquò versum, quasi quadratis cancellarum fenestris, in quarum angulis candelabra singula infixæ, suum quodque album candentem cereum habebat: ut universum Castrum velut stellati cœli speciem præbere videretur. Quanquam tigni trabesque omnes atro colore tincti fuerant.

Duæ præterea columnæ Herculis autem argenteoque colore incrustatæ, una in dextro latere meridiem versus, in medio pariete rectum Castrum fulciebat, in schedula aurea habens inscriptam hæc vocem: *PLUS*: altera in sinistro latere ad septentrionem pari modo, ut prior, fulciens in medio pariete rectum Castrum habebat: *ULTRA*.

In hoc Castro Doloris inane feretrum seu Cenotaphium positum fuit, planè in medio: de quo postea fiet mentio: nunc de navì, ut vocant, dicam cætera. Fuerat enim illud spatium ab uno choro ad alterum totum atro pulloque panno vestitum, idque non solum contabulari parietes & columnæ templi usque fermè ad dodrantem universæ altitudinis, nec solum cuncta altaria & vetus chorus circumquaque, verum etiam & ipsum ubique in circumspecto eo spatio, quod navim appellant, pavimentum simili panno substratum erat.

*Apparatus
Ecclesiæ Ca-
thedralis.*

Assuta etiam, ad cætera tamen & diversa parietum intervalla, depicta insignia defuncti *Caroli* Cæsaris visibantur. Imaginesque remotæ ab aris fuerunt, & albæ cruces illarum locò, assutæ panno ei, quo & ipsæ aræ & columnæ pariter & universi parietes vestiebantur totius circumsepti spatij. Circumquaque autem ad omnes parietes cerei accensi continua serie dispositi fuerant, sic, ut cereus à cereo distaret uno pede, aut paulò plus etiam.

Cum verò aliàs eò in spatio, quod inter *novum chorum* & *Castrum doloris* fuit, esset *altare*, visum id erat satis ad peragenda harum exequiarum Divina opportunum. Proinde constrata ea *ara* fuit holoserico panno, & locò imaginum crux ex filis argenteis holoserico attexta habebatur. Hactenus sanè de apparatu loci. Jam proximum est, de ipso exequiarum actu referre ea, quæ potissimum acciderunt: primumque de processione habita.

Quoniam autem, quo hæc parentalia sacra solenniùs possent decentiùsque prosequi, deputati eam ad rem fuerunt Episcopi quinque, Suffraganeus unus, Abbates duodecim.

C

Episcopi

31.
*Caroli V. de-
ductionem
funebrem
comitantes
Episcopi,*

Episcopi fuerunt *Otto Truchseus* Cardinalis Episcopus *Augustanus*, cui tanquam loci hujus Ordinario primæ partes peragendi sacri debebantur, Præfuli aliis rebus sacris peragendis mirè idoneo.

Michaël Archiepiscopus *Salzburgenſis* Antistes certè, nulli secundus, siue pietatem siue doctrinam spectes, ardènsve studium religionis Catholicæ. Utinam decem tales *Germania!*

Urbanus Episcopus *Gurcensis* Cæsareæ Majestatis *Aulicus* Concionator, eloquentiâ & eruditione celeberrimus.

Martinus Hercules Canonicus *Augustanus* 1552. *Vid. cap. 9. ad annum 1555.* Episcopus *Lavantinus*, doctrinâ insignis & industriâ, ut negotijs feliciter conficiendis natum possis dicere.

Sequitur, quem antè nominâsse oportuit, *Georgius Drascovius*, Episcopus *Quinqueecclesiensis*, Vice-Cancellarius *Ungariæ*, Cæsareæ Majestati à secretioribus consilijs, vir vitæ sanctimoniâ rerumque experienciâ, & omnis generis doctrinâ suspiciendus. Suffraganeus hujus loci *Michaël Dorenvogel*, æquè Theologus excellens, ac Concionator disertus. *Vi d. p. 1. f. 506.*

32.
Abbas.

Abbatum sanè primus, meritòque principem locum occupavit, *Georgius Campidonensis*, Princeps Imperij & Pater egregius, deinde *Jacobus Abbas S. Ulrichi*, itémque *Leonardus S. Montis Abbas*, *Casparus Abbas Ottenbajrenſis*, *Ludovicus Benedicbajrenſis*, *Sebastianus Abbas Elchingenſis*, & reliqui, nomina enim, cum hæc scriberentur, non erant omnia ad manum.

Hi quidem Antistites & Prælati omnes ornatu & Pontificalibus induti suis die *B. Mathiæ* Apostoli circa horam primam se contulerunt in ædem *S. Mauricij*, quod id templum vicinum erat aulæ Imperatoriæ. Ad eandémque ædem reliquus Clerus & Monachi convenerunt, suo quisque ornatu indutus. Nec muldò post incepta processio est hoc modo.

33.
*Deductio
funeris ex
Ecclesia
S. Mauricij.*

Principium processionis inchoaverunt tres Nobiles, *Aulici* Reverendissimi Cardinalis *Augustani*, qui tanquam antesignani ductores ante omnes ibant, post istos continuo magna turba libitinariorum secuta est.

Gestabat quidam crucem Cathedralis *Augustanæ Ecclesiæ*, quam mox aliarum Ecclesiarum cruces binæ in ordine sequebantur. His juncti thuriferarij: quos Scholastici pueri subsecuti, ex omnibus evocati scholis, suisque induti linteis vestibus: quorum finem sex Lectores Cathedralis Ecclesiæ claudebant. Hinc Monachi procedebant, primùm *Dominicani*, mox *Bernhardini*, deinde omnes *Vicarij*,

sestarij, & continuò *Canonici & Prælati*, Decanus *S. Mauritij*, & *Præpositus S. Georgij*, *Præpositus S. Crucis*, Decanus ad *B. Virginem Chrysophorus à Freyberg*. Qui pallijs suis holosericis nigris amicti fuerunt omnes. A tergo horum gestabatur crux Cardinalitia, & mox duo Sacerdotes ibant argenteis candelabris cereos duos portantes; quos duo Sacerdotes sequebantur, alter argenteum thuribulum gestans magnum, alter argenteum vas aspersorium.

Hinc Abbates procedebant insulati, binis comitati ministris, altero, qui ferebat pedum, altero, qui demendæ insulæ serviebat; eodem modo in suo quivis loco & ordine Episcopi. Sed horum quisque cereum gestabat suum.

Hoc ordine Spirituales personæ & Clerus ex æde *S. Mauritij* egressi, flexo paululum itinere ad sinistrum latus Cæsareæ aulae, procedebant eò usque, quoad sese commodè obvertere, & propè ad januam Cæsarei palatii præterire, & Cæsar ipse cum sæcularibus personis, Imperatoriòque apparatu processionem continuare possent. Quia enim ad idem hoc tempus jam in palatium Cæsaris conveniant, Archiepiscopus *Moguntinus*, & Hispaniarum & Poloniæ Regum Oratores, itémque *Carolus* Archidux Austriæ, & *Albertus* Dux Baviaræ, & reliquorum Principum, communiùmque statuum *Legati*, & ipse *Senatus Augustanus*, cunctaque *Aula Cæsarea*. Ad idémque hoc tempus omnia in palatium Cæsaris congregata fuerant, ut vexilla, ut equi, & reliqua ornamenta, & arma militaria.

Verùm postquàm spiritualium processionis finis januam Cæsarei palatii artigisset, ibi quasi nova processio sæcularium instituenta fuit, sed ita, ut continuò hæc cum illa connecteretur. Quapropter mox è vestigio *Cardinalem & Archiepiscopum Salzbургensem* (hi enim spiritualium processionem claudabant) primum pueri symphoniaci secuti sunt, & phonasci, ipsèque horum præfectus *Petrus Massenus*, & mox Cæsareæ Majestatis *Sacellani*, omnes habitu conveniente ornati. Inde secuti sunt *Præsides Senatúsque* Civitatis Augustanæ, & reliquarum Imperialium Civitatum *Legati*. Hinc continuò *Sestarij & Scribæ Cæsarei*, & post hos & *Ducis Baviaræ & Caroli* Archiducis & Imperatoris pueri nobiles unacum Præfectis suis & Pædagogis. Inde Principum, qui aderant, & imperatoris aulica familia, præcipuè *Consiliarij*, ut *Ludovicus Stradin*, & *Doctor Schober*, & alij.

Archiepiscopi *Salzburgensis* Cancellarius *Sebastianus Hösslinger*, *Erasmus à Kienburg*, Frater istus Præsulis, *Georgius à Thurn*, *Wolfgang*

gangus Hannberger : Ducisque *Alberti* Consiliarij, *Wigleus Hund*, & *Joannes Zanger*, antiquæ nobilitatis *Bavarica* Lumina, & *Onofrius* Berbinger, vir fide doctrinæque præstans, & alij complures : itémque Cæsareæ Majestatis communes Officiarij, dapiferi, pocillatores & similes. Confestimque juniores *Barones* & *Comites*, sed omnes pullati, & in ordine terni semper. Huic spatio inserti *tubicines Cæsarei* fuerunt, imis tubarum partibus sursum obversis, vexillisque circa brachium dependentibus.

Directores verò ex parte sæcularis status, videlicet ut processioritè fieret, vel ne quid etiam perperam eveniret in templo, supremus aulæ Mareschallus *Joannes Frantsam* Baro summæ autoritatis vir, nec minùs sapientiâ quàm genere illustris & opibus : *Bernardinus de Monejis* Baro, Cæsareæ Majestatis Cubicularius : *Georgius Ifung* antiquâ familiâ ortus, Prætor in utraque Suevia, litteris & virtute clarissimus. His adjuncti fuerunt auxiliares, *Gabriel Stein* Baro, *Adam Schencken*, *Marquardus à Stain*, *Hamman Truchsess* Baro, *Jacobus Kun*, *Joannes de Welsperg*. Post omnia ista, & vexilla regalia, & equi, cæteraque insignia secuta sunt hoc ordine.

35.
Vexillorum
& equorum
ordinatio.

Illic post tubicines, duo caduciatores, qui *Heroldi* dicuntur, alter *Bohemico* feciali vestitu insignis, alter *Ungarico*. Hinc vexillum & equus *Burgundici* Regni symbola : illud gestabat Dominus de *Pyramonte*, equum *Conradus à Freyberg*, & *Conradus Junior à Bemmelberg* ducebant.

Hinc vexillum Austriacum, quod ventis expansum gestabat *Dietmar de Losenstein*, equus ad Austriacum signum pertinens, ductus est à *Jodoco Josepho Barone de Turre*, & *Ferdinano Helfreich de Meckau*.

Hinc Tolerani Regni vexillum & equus, illud gestavit *Georgius à Fronspurg*, hunc duxerunt *Sebastiannus Lischow*, & *Michael Welden*. Hinc secutus *Joachimus Comes de Fürstenberg* gestans vexillum Regni Granati, & equus ductus à *Joanne Rechberg*, & *Marquardo de Stain Seniore*.

Hinc *Wolfgangus Dietrich* Comes de *Hardeck* gestavit vexillum Siculi Regni, & equum *Joannes de Wartenberg* Baro Bohemicus, & *Joannes de Landau* duxerunt. Hinc Regni Neapolitani vexillum gestavit *Joachimus Schlick* Comes, Bohemiæ Cameræ Præses, equum duxerunt *Georgius Spaten*, & *Georgius Ludovicus de Sansheim*, uterque Cæsari à Consilijs.

Hinc

Hinc vexillum Arragonij Regni gestatum ab *Henrico Comite de Fürstenberg*, & equus ductus ab *Eberhardo à Freyberg*, & *Joanne Philippo Schaad de Mittelbiberach*. Hinc vexillum Regni Leonensis gestatum à *Petro Fock*, qui ex præcipua Bohemicorum Baronum de *Rosenberg* familia est, vir insignis, & equum *Joachimus à Lemnitz*, & *Capar Baro de Wolckestain* duxerunt. Denique gestabatur Regni Castiliensis vexillum à *Ludovico Comite de Leonstain*, equus verò ductus à *Friderico Hofman Barone*, & *Wolfgango Wilhelmo de Mechselein* Barone Bavarico.

Post hæc omnia conspiciebantur duo Imperatoria vexilla: quorum alterum Campestre vexillum Germaniæ est, Imperiali Aquilâ insignitum, quod gestabatur ab *Ulricho Comite de Montfort*, & equus, qui ad id vexillum pertinebat, ductus à *Felice Comite de Lodron* & *Wilhelmo de Gravenegg* Barone.

Ultimo loco maximum illud Romani Imperij vexillum Aquila Imperiali conspicuum portabatur à *Friderico Comite ab Oettingen*. Et quoniam tantæ molis id signum fuit, ut ab uno nequaquam potuerit sustineri, adjuncti Socij sunt *Georgius de Spaur* Baro, & *Joannes Hantz de Pischowitz*, & *Petrus Keglowitz* Baro Croata, vir juvenis, sed tanta corporis proceritate, ut omnem bene magni viri staturam justo cubitu superet. Nec in tanta corporis magnitudine quiesquam est, quod non nervosum, & non optimæ compagis exprimat proportionem pulcherrimè. Huic accedit animus æquè generosus, ac corpus robustum, litterarumque & pietatis præclara commendatio, quæ dores rarè in tantis viris solent concurrere. Equum verò, qui magno huic vexillo assignatus fuit, duxerunt *Sigismundus de Hornstain* Provincialis Dominus, & *Venceslaus Has de Hasenberg*.

Funebris equus *Caroli Cæsaris* solus absque vexillo, quod e ipse Cæsar defunctus, quasi usus intelligeretur, ductus fuit à *Ferdinando Comite de Ortenburg*, & *Henrico Erbtruchsess*, de *Walburg*. Hi equi omnes nigro holoserico convestiti fuerunt per corpus totum, usque ad ungulas etiam, & in utroque latere & pectore cujuslibet equi insignia ejus regni, cujus vexillum esse constabat, aureis filis & argenteis contexta conspiciebantur. Capita verò & caudæ penis struxiaceis pulcherrimè ornata.

Equus autem is, qui ad maximum illud Romani Imperij vexillum pertinebat, aureo panno, aureisque ephippijs coopertus fuit, habuitque in pectore & in utroque latere Aquilam Imperialem, additis plumis illis equestribus, ut moris est. Lugubris equus *Caroli*

Cæsaris, tamerſi & hic nigro holoserico undique coopertus fuit, non tamen clypeum, nec insigne ullum gerebat, nisi rubram Burgundicam crucem ex carmosino panno intertextam.

36.

*Insignia in
deductione
funebri por-
tata.*

Illis verò, quæ jam dicta sunt, ita procedentibus, secuta sunt ornamenta Imperialia, primum aurea galea, cui diadema Imperatorium impositum fuit, & ingens pluma strutiacea à tergo dependens; eamque galeam *Sigismundus de Arch* portabat. Quem *Wolfgangus Comes Oettingen*, & *Jarislans Bernstain* præpotens Baro Bohemicus, secuti, gestabant rotundam auro argentoque intertextam peltram Cæsaris. Chlamydem verò Imperatoriam, quæ aureis filis contexta fuit, *Reinhardus Comes à Solms* in aureo scipione portabat. Ensem verò eum, quo Cæsar armatus uti consuevit, in vagina holoserica reconditum, sed mucrone in terram verso habebat *Henricus Dux Lignicensis*, Princeps juvenis & egregius.

Aureum Romani Imperij Sceptrum gerebat *Carolus Comes de Zollern* hæreditarius Imperij Camerarius, & Majestatis Cæsareæ Præses Consilij; aureum Imperij pomum *Jacobus de Seldeneg*. Diadema autem illud Romani Imperatoris proprium, gemmis, unionibusque incomparabili pretio æstimatis exornatum, gessit *Joachimus Baro de Neubaus*, Bohemici Regni supremus Cancellarius: vir & ingenio & prudentiâ admirabilis.

Post hæc multi Electorum, præcipuorumque Principum, qui ad hæc Comitia vocati fuerant, Consiliarii atque Legati, omnes funebri, ut decebat, vestitu, sequebantur. Ibique mox duo Caduceatores imperiales ibant, & ante hos stricto gladio Imperij Marschallus. Atque hinc demum ipse Imperator *Ferdinandus* lugubri veste & pileo coopertus, pedes incedebat.

37.

*Ferdinandus L. cum
Syrmatense.
que ad Eccle-
siam Casched.*

Sed officij causâ, paulò longius circumfusi ibant Optimates, propter eximias virtutes prudentiamque principes consiliorum *Joannes Rantlam* Marchalcus, *Leonardus ab Harrach*, *Martinus Gnsmann*, itemque *Antonius*, & *Jacobus Eggeri*, viri omnes illustri loco nati, præpotentesque Barones. Itemque *Georgius Sigismundus Seldius*, vir magnus, & thesaurus naturæ, Vice-Cancellarius, & *Joannes Ulricus Zasius* industriâ suâ & patris gloriâ clarissimus, Cancellarius Allaciæ, itemque *Georgius Meel*, Vicecancellarius Bohemiæ doctrinâ & virtute nobilis. Tum & hi, qui thesaurorum præfecti sunt, *Erasmus à Gera*, *Melchior ab Huberg*, & alij nonnulli, quos non minùs oportuit, quàm cæteros nominasse honoris causâ, si cuncta conscribi possent.

Cæsa

Cæsarem verò è vestigio securus est *Pbllippi* Regis Legatus *Comes deluna*, & ad hujus sinistram Archidux *Carolus*, deinde Augusti Regis Poloniae Orator *Martinus Cromerus* vir clarissimus, & *Albertus* Illustrissimus Dux Bavariae, Princeps Catholicus, planèque, nunc murus *Israël*. Hi tanquam Cæsaris Agnati proximiores, junctim ibant omnes quatuor. Quos securus est Archiepiscopus *Moguntinus* Elector, comitatus reliquorum Spiritualium Electorum Legatis. Hinc aliquot Cæsarei Consiliarii ibant, *Caspar Logus Propositus*, & *Caspar de Vels* Baro, Praefectus militum Cæsaris, quorum ad quinquaginta subsequentes processionem universam claudebant; quanquam postea etiam magna turba servitorum puerorumque secuta, promiscuè & globatim obambulabant.

Ducenti autem pauperes funebri, atro, cucullatòque vestitu induti, suam quisque tenens ceream facem, cui insignia Imperatoria alligata appendebant, producebantur: sed hoc ordine, ut utriusque processionis latus, paululum à strata processionis via utrinque submoti, maximèque circa Cæsaream Majestatem sigillatim procedendo clauderent. Erant etiam ad latera passim Cæsarei satellites dispositi, inspectores, nequid inter procedendum inordinate committeretur. Curaverat autem *Senatus Augustanus* à Palatio Imperatoris usque ad templum *B. Virginis* asseribus plateam consterni, ut processionis via esset quasi septa & facilis.

Postea verò ad templum, quàm venisset processio, ibi totus *Clerus* (exceptis *Episcopis* & *Prelatis*) & *Capella Cæsaris*, nobilesque pueri, ubi templum ingressi essent, sinistrorsum divertentes ad veteris chori cornu, in navi per designatam januam (quam satellites, ne vulgus irrueret, custodiebant) intraverunt: sed mox divisi, Sacerdotes praecipui ad sinistram latus castrì apud altare substituerunt, scholastici autem pueri, communèsque Sacerdotes se contulerunt in novum chorum.

Capella autem *Cæsaris* ascendit eam novi chori partem, quam cancellos appellant; pauperes verò cucullati ceroferarii in navim quoque introducti, ad latera ejus circum quaque continua serie dispositi fuerunt. Pueri nobiles circa altare remanserunt, ubi aliàs servire solent. Reliqua autem multitudo, ut *Senatus Augustanus*, *Legati* Civitatum, aliarumque familiae omnes jussi sunt antiquum chorum conscendere. Sed tubicines, qui hos sequebantur, collocati ad gradus chori veteris è regione *Castrì doloris* stabant.

38.
Ingressus de-
ductionis in
Ecclesiam
Cathedr.

Cum

Cum porrò duo *Heroldi*, *Ungaricus*, & *Bohemicus* intrassent, equi, usque ad valvas templi ducti, non tamen introducti, sed servati, ad stabula ut reducerentur, dati sunt: ipsi ductores ibant in templum. Vexilla autem & arma militaria defuncti *Cæsaris* in navim intulerunt designatæ personæ, & à tergo *Castris*, terni uno stantes ordine, illa tenebant, & quò quæ potiora, eò posteriora magis: armæque militaria secundò loco, ultimò Imperatoria ornamenta cernebantur.

Cæsar verò ipsemet, cùm valvas templi introisset, mox sub ingressum stabant *Cardinalis*, *Archiepiscopus Salzbürgensis*, cæterique *Episcopi* & *Praelati* cum suis subministrantibus. Ibi *Cardinales* factà de more benedictione, *Cæsarem* lustrali aquâ aspersit, ivitque continuò unà cum astantibus & *Praelatis* in navim, ad sua quisque subsellia, quæ ab anteriori parte *Castris Doloris* erant atro pannò constrata.

Cæsar pergebat cum suis in eandem navim, & cùm intrasset, tum vexilliferi, & armigeri, & qui ornamenta Imperialia ferebant, flexis, more aulico, poplitibus, adversus altare in orientem, mox, tergo obverso, idem fecerunt intranti *Cæsari*. Simulque progressi vexillorum sex ante *Castrum Doloris*, terna ad utrumque latus navis posuerunt, totidemque à tergo ejusdem *Castris*, & terna ad utrumque latus, sicut suprà: è quibus tamen ultima duo, scilicet vexillum *Germaniæ* in sinistro, & vexillum *Imperij* in dextro angulo, ad chorum antiquum constituebantur.

Ad frontem *Castris* suspensa sunt militaria arma, *chlamys*, *pelta*, *galea*, ornamenta autem Imperatoria super cenotaphio defuncti *Cæsaris*, quod fuit in *Castro Doloris*, collocata sunt, aureum *populum* in medio, & in hujus dextera parte *gladius*, in sinistra *sceptrum*, ipsum verò Imperatorium *diadema* ad caput cenotaphij in pulvino ponebatur. Fuitque hoc Cenotaphium bifariam coopertum, primum nigro holoserico, cui insuta fuit argentea crux alba, deinceps textili aureò pannò, cui insuper intexta exargenteo panno crux alba fuit. In pavementum usque satis latè diffusa dependebant stragula.

39.

Choriantis-
qui apparati-
mus.

Interea *Cæsar* unà cum suis antiquum chorum conscendit. Fuit autem is hoc modo instructus. Quia enim humilior aliquantò erat pavementum ejus chori, quàm ut decenter ad podium ejus stare *Cæsar*, & prospectare in navim posset: allevatum est igitur, quasi sub licio ponte suffultum, subselliisque insuper ad ordinarias sessiones disci-

discriminarum. *Cæsaris* subsellium ad dexteram erat, præ reliquis nonnihil sublimius: à quo (sed spatio interjecto, in eodem latere tamen) stabat *Daniel* Archiepiscopus Moguntinus *Electōr*, & reliquorum *Electōrum Legati*, & continuò (verùm etiam loco paulò inferiori) erant aliorum *Legati Principum*. In opposito latere sinistro, in suis subsellijs stabant *Wilhelmus Erbtruchsess* nomine *Domini Austriacæ*, & *Ludovicus Electus Tridentinus*, & item alij *Legati* Spiritualium Principum. Inter utrumque verò latus in medio pavimento passibus tribus à podio ejus chori subsellia erant, & pulpita effecta: in quibus constituerunt conlugentes, *Cæsari* proximiores, Comes de *Luna* locò Regis *Philippi*, Archidux *Carolus*, ut filius, *Martinus Cromerus* locò Augusti Regis *Poloniæ*, *Albertus* Dux *Bavariæ* ut Agnatus & Gener.

Subsellia omnia, similiterque pavimentum, & parietes hujus antiqui chori, optimo panno constrata, testaque fuerunt. Cerei autem tam super *Castro doloris*, quàm in parietibus omnes paulò antè accensi erant, quàm processio intraret templum. His rebus eo, quod diximus, ordine peractis, parentandi initium fecit Cardinalis, & ex hujus præscripta Lege cæteri omnes.

Funebres vespertinæ preces primùm cantatæ sunt, postea *Vigiliæ* parentales, & inter has habitæ lectiones novem, quæ ab *Episcopis* & *Prelatis* recitatæ sunt. Duravitque hic Divinus cultus ad horam sextam, concrematis interea cereis 1500. Finito autem hoc Divino cultu, descendit cum suis *Cæsar*, & in navi ad gradus substitit. Accessitque *Cardinalis* & reliqui *Episcopi* & *Prelati*, & factâ benedictione, lustrali aqua aspersus *Cæsar à Cardinale*, templo exibat, & equo insidens in palatium suum reversus est, & ante eum *Heroldi*, atque absentium secularium *Electōrum Legati*, proximèque Imperij *Marschallus* cum stricto gladio: post eum quatuor conlugentes, & mox ipse Moguntinus, & Legati absentium *Electōrum* Spiritualium, omnes hi equitantes *Cæsarem* ad palatium suum deduxerunt.

Vexilla & arma defuncti *Cæsaris*, ornamentaque Imperialia in templo relictæ sunt, & nocturnis custodita vigilijs in diem crastinum.

Eo, qui secutus est, die, in æde *B. Virginis* *Cardinalis* & *Archiepiscopus Salzburgensis*, cæterique *Episcopi* & *Prelati* omnes manè convenerunt, suisque induti Pontificalibus, cuncta parabant ad peragenda exequiarum sacra necessaria.

Interea & *Principes*, qui praesentes in Comitibus, & *Legati* eorum, qui aberant, mane ante sextam horam in palatio *Cesaris* congregati, iterum *Cesarem* eo modo, quo pridie reduxerunt, intem-
plum deduxerunt. In vestibulo autem templi, sicut vesperi factum fuerat, *Cesarem* benedictione exceperant cum aqua lustrali *Cardinalis* & *Salzburgensis* & *Clerus* reliquus. Quo peracto in sessionem suam *Praelati* in sua subsellia *Cesar*, & *Princeps* & *Legati* abiverunt.

42. Inde parentalia iuxta auspicatus est *Cardinalis*: ipse enim *Officium Sac-*
crificij Missae. Sacrificium pro defuncto *Cesare* celebravit: Epistolam legit *Abbas Ursinus*, Evangelium cantavit *Caspar Abbas Uttenburanus*; deinde *Ludovicus Madrutius* Electus Tridentinus, Praesul aetate quidem juvenis, doctrinam autem studioque *Philosophiae* senilem adeptus prudentiam, in antiqui chori septentrionali parte ad gradus suggestum conscendit, qui paululum reliquo pavimento editior fuit, habuitque orationem funebrem idiomate latino memoriter & ornatè dictam, atque à *Friderico Staphylo* de verbo ad verbum luci redditam à me autem cap. 9. ad annum 1539. referendam.

43. Finita oratione, pergit *Fridericus Staphylus* c. l. coeptum offer-
Offerterijum. torium est, & hoc tali peractum modo. A sinistra parte antiqui chori tabulatum quoddam fuit extra navim, sed in navi tamen patente janua. Eoque in loco & vexilla erant, & equi holocerati, & militaria defuncti *Cesaris* arma, & ornamenta imperatoria. Haec quoniam ad aram D E O offerri debebant, interea dum *Tridentinus* perorabat, personae illis muneribus pridie assignatae eisdem praefuerunt, omniaque ad oblationem suo ordine praeparabant. Debebant autem ea omnia illo modo atque ordine offerri ad sacram aram, quo pridie vesperi in processione processissent, initio scilicet vexillum *Burgundicum* & huic destinatus equus, deinde *Austriacum* & hujus equus, & ita deinceps reliqua.

Nequid autem contra processus ordinem delinqueretur, *Baro de Moneis* & *Suevorum* Praetor *Iljing* Ductores, primo loco praebant ad aram, & hos duo secuti *Heroldi*, *Ungaricus* & *Bobemicus*. Sed mox, ut è tabulato in navim venerant, obversi ad Caesaream Majestatem, flexo genu honorem *Imperatori* suo exhibuerunt, paululumque progredientes ad sinistrum latus aversi, propè *Castrum Doloris*, & defuncti *Cesaris* Cenotaphium eundem honorem exhibebant; tertium eundem altari in accessu, dum id obirent: quartò, dum offerrent vexilla & equos: quintò dum in ingressu praeterirent Cenotaphium

ſaphium deſuncti Caſaris : ſexto dum ad conſpectum Imperatoris revertiſſent.

Equi è navi templòque educti , ſed vexilla ad tergum *Caſtri Doloris* ſuſpenſa , quemadmodum pridie factum diximus. Simili reverentiâ honorisque ſignificatione , ſicut in vexillis & equis oſtenſum , deſſarata , ad eandem aram oblata ſunt , & arma militaria , & Imperatoria ornamenta.

Eâ offerrij parte abſolutâ , Cæſar ipſe , præcedentibus duobus Imperij *Heroldis* , & *Marſchallco* cum ſtriſto gladio , ad altare perrexerit , conjunctim ſubſequentibus quatuor conlugentibus , *Comite de Luna* , *Archiduce* , *Martino Cromero* , *Alberto Duce* Bavarie , & poſt iſtos *Eleſſore Moguntino* , cæterisque tum *Eleſſorum* , tum Principum abſentium *Legatis*. Darique ſingulis ſinguli ſunt albi cerei , ſed differenter magni , majorésque pro cujuſque Principis ſeſſione atque dignitate. Quos *Caſar* & *Principes* , quibus aureos nummos interuerant , & *Legati* pariter ad aram offerebant. *Caſar* auſem , ut unâ cum ſuis in chorum antiquum , & in ſua quiſque ſubſellia revertiſſent , vexilla ea in loco (habitò priùs *Caſari* honore) in quibus pridie erecta oſtendimus , reportaverunt. Similitérque & arma militaria ante *Caſtrum Doloris* ſuſpenſa ſunt , & imperatoria ornamenta reſoſita ſupra Cenoraphia deſuncti *Caſaris*.

Peraſtò hòc exequiarum Sacrificio pro deſuncto *Carolo* Imperatore , aliud officium de *Trinitate* incepit *Archiepiſcopus Salſburgenſis* , quod jam læto cantu per ſymphoniacos celebratum peraſtúmque eſt. Quo ſinito *Caſar* deſcendens , acceptâque per Cardinalem benediſtione , & aquâ luſtrali aſperſus , eo prorfus quo venerat proceſſu , in palatium eſt reverſus ſuum. Videatur etiam *pars 1. f. 349. & 350.*

Alterâ , quæ proximè ſecuta eſt , hebdomade , ſcribit citatus *ſtaphylus* , prima die Martij pari ceremoniarum cultu parentatum quoque eſt *Mariæ Regine Ungariæ*. Nihil autem in hiſce exequijs deſuit , præter hæc ſcilicet. Non habita fuit proceſſio : *Caſtrum Doloris* mutatum , factúmque fuit minus aliquantò , quàm *Caſaris* erat , aliúddque poſitum cenoraphium , holofericò pannò ſubtus , deſuper verò aureò coopertum , ſed locò ornamentorum Imperialium , corona *Ungariæ Regine* congruens collocata fuit. Præterea pro *Caroli* Cæſaris clypeis & inſignibus , *Mariæ Regine* inſignia parietibus , facibusque eis , quas pauperes geſtabant , appenſa fuerunt. In ipſis verò exequiarum ſacris nihil mutatum , niſi ea , quæ perſonæ non congruebant. Habuit autem de laudibus , actâque vitâ *Regine Mariæ*

44.
Finis alteri
diei ſolemnis.

45.
Maria Regina
Ungariæ exequia.

28 *Cap. II. De Insign. Eccl. Colleg. SS. Mauric. & Soc. Mart. Aug.*
ria elegantem orationem Georgius Drascovitins Quinqueeclesiensis An-
tistes disertus. Et quanquam oratio pro decore Reginalis personæ,
non ita potuit splendere, sicut illa, quam luculentissimam de Ca-
rolo Imperatore Electus Tridentinus peroravit, ita tamen actione eam
effecit suâ illustrem, ut præter morem nitere videretur.

46. *Et Maria Regina Anglia.* Tertiæ exequiæ, ait citatus *Staphylus*, pro defuncta *Maria Regina Anglia* habitæ sunt secundo die Martij. In eisque idem *Castrum Doloris* remansit, eadem cæremoniæ, insignia mutata duntaxat, & nomen personæ in sacris. De hac *Nicolaus Lamouins* & pietate & doctrinâ excellens Theologus de Societate JESU orationem recitavit insignem, quam hic quoque addi curavimus. Hucusque *Fridericus Staphylus* (omissis orationibus funebribus impressis) verbotenus relatus.

Hæc de duarum *Reginarum & Caroli V. Imp.* exequijs, hic incidenter insertis, nec non de aliedicti *Caroli V. Imp.* pompa funeraria, in Ecclesia *S. Mauritiij* inchoatâ, & certè digna posteritati commendanda: nunc ad alias inferias, à DD. Canonicis *Sancti-Mauritiani* in propria Ecclesia suo munificentissimo Patrono celebratas.

47. *Antonio Fugger patris.* Anno 1560. Die 14. Septembris *Antonius Fugger*, diris vesicæ tormentis diu excruciatu, post perpeffos ingentes dolores requiem æternam est ingressus, ætatis suæ 67. annorum. Quamvis verò corpus ejus exanime *Babenhusium* fuerit transvectum, *Clerus* tamen *Sancti-Mauritiani* suo munifico Benefactori in sua Ecclesia Collegiata mausoleum, luminibus apparatusque lugubri magnificè exornatum, erexit: Officium Missæ solenissimum, festivè adgemente musicâ, celebravit, nec non justa funebria pro viribus persolvit.

48. *Eleemosina. viciis admittens.* Erat præfatus *Antonius Georgij* filius, natus 1493. Matrimonio junctus *Annæ Rehlingerin* 1527. primus Baro Illustrissimæ Fuggerorum Familix: *Caroli V. Imperatoris & Ferdinandi Regis* Consiliarius: Pater pauperum: nam ante mortem cuilibet pauperi, in publico civitatis hospitali, ac tribus nosocomijs commoranti, quatuor aureos donavit: in egenos Patresfamilias & viduas mille Philippeos seu taleros distribuit: totidem quoque aureos mendicantibus per urbem impertivit: in die suorum parentaliorum singulis pauperibus, ad *S. Catharinam* se sistentibus, senos crucigeros extradi constituit, 4000. mendicantibus utriusque sexûs comparantibus.

49. *Author piarum fundationum miferens.* Admiranda sunt, quæ altè fatus *Antonius* Ecclesiis, nosocomijs, pauperibus & Urbi *Augustanæ* præstitit: nam præter fundationes in templo *S. Salvatoris & S. Annæ Augustæ*, *Babenhusij* in arcis templo

plo, *Almagri* in regno *Castilie* factas, etiam *Augusta* in suburbio *Jacobeo* unà cum cæteris *Fuggeris* in usum tenuium, sed frugi civium, centum & sex habitaculorum oppidulum condidit. Pro 50. subditis utriusque sexûs *Fuggeranis Waltenbushij* hospitale erexit: pro tribus honestis *Fuggerorum* subditorum filiabus *dolem*, pro eorundem filijs in *Academijs* studiosis, *stipendia* constituit. *Augusta* in anserum monticulo pro occulto morbo infectis, & in foro equario pro *Enteroceliciis*, *Herniosis*, & hujuscemodi morbo laborantibus nosocomium fundavit: insignem Bibliothecam amplissimam, libris cujuscunque scientiæ, ac linguæ refertissimam in Reipublicæ bonum, virorûmque Doctorum commodum, comparavit: *Babenbushij* pro juventute scholas aperuit. Insuper

Arces & pagos *Kircheimium*, *Eppishusum*, *Dnettensteinium*, *Abelsingium*, *Stettenselsium*, *Oberdorssum* coëmit. Hisce addidit Imperialem Toparchiam *Dona-Werdanam*, *Babenbushum*, *Brandenburgium*, *Mickbushum*, *Waltenbushum*, *Rettenbachium*, *Pless*, *Gablingam*, *Glöttam*, *Ebingam*, *Herbertsboffium*, *Bergren*, *Kieffendorffium*, *Edelriedt*, *Waglbach*, &c.

Finito bello *Smalcaldico* pro Republica *Augustana* gratiam Cæsaris, nec non remissionem multæ usque ad 50000. florenos imperavit, eidemque Reipublicæ 50000. florenos mutuos tradidit, æternum de Republica *Christiana* & *Augustana* meritis.

Legitur in *Babenbushana* Arcis & oppidi Ecclesia Parochiali sequens *Antonij* epitaphium:

D. J.

Sarcophagus.

Antonij Fuggeri

Obijt

Pridie. Idus. Septembris

Anno M. D. LX.

Ætatis LXVII.

Quem

Filij mastissimi

Patri incomparabili

F. C.

Filios quinque procreavit *Antonius*, nempe *Marcum*, *Joannem*, *Hieronymum*, *Jacobum* & *Petrum*. Ex his *Petrus* lucem terrigenam

30 *Cap. II. De Insign. Eccl. Colleg. SS. Mauriz. & Sac. Mari. Aug.*
vix aspexit, illam illico amisit, ad lucem inamissibilem translatus :
reliquorum quatuor Filiorum hic est ortus & obitus.

54. *Marcus.* *Marcus Fugger* primogenitus *Antonij* Filius anno 1529. natus,
anno 1597. denatus, in Ecclesia SS. *Udalrici & Afre* quiescit *Augm-*
sta, ubi etiam epitaphio honoratus. Vid. p. 1. class. 6. sect. 8. f. 374.
& seq.

55. *Joannes.* *Joannes Fugger* secundogenitus *Antonij* Filius, natus anno 1531.
denatus 1598. in Ecclesia Arcis & Monasterij *Kirchheimensis* quiescit,
ubi etiam epitaphio honoratus. Vid. p. 1. class. 4. sect. 10. f. 395.

56. *Hieronymus.* *Hieronymus Fugger* tertio-genitus *Antonij* Filius, natus an-
no 1533. Coelebs in *Oberdorff* ætatis 43. denatus anno 1573. Inde
Babenhsum transvectus, & cum sequenti epitaphio est sepultus :

57.
Episcopus
phium.

Hieronymus Fuggerus
Dominus in Kirchberg & VVeissenhorn
Dñi Antonij Fuggeri Filius
Obijt XV. Septembris.
Anno M. D. LXXIIII.

58. *Jacobus.* *Jacobus Fugger* quartogenitus *Antonij* Filius, anno 1542. na-
tus, *Annam Usungin* Matrimonio anno 1570. sibi jungit. In Ecclesia
SS. *Udalrici & Afre* Sacellum S. *Michaëli* sacrum anno 1580. extruit.
Vid. p. 1. cap. 6. class. 6. sect. 8. fol. 374. *Augusta* defunctus, & in-
de *Babenhsum* translatus, cum sequenti epitaphio est humatus :

59.
Episcopus
phium.

Illustris
Et
Generosus Dominus
Jacobus Fuggerus
Domini Antonij Fuggeri
Filius
Baro
In Kirchberg & VVeissenhorn
Dominus in Babenhhausen
&c.
Et Consiliarius
Cæsareæ Majestatis.

Obijt

Objit

Anno ClO. lOC lIX.

Septimo Februarij

Cujus anima requiescat in pace.

Vixit annos LV.

Menfes X. ac dies VII.

Anno 1473. *Albertus* utriusque Bavarie Dux Mausoleum *Brunonis* Episcopi Augustani anno 1546. à tumultuantibus Hæreticis devastatum instauravit, vel potius pro sua erga DEUM devotione, & nobilissimos Majores suos pierate, aliud substituit, addita inscriptione, jam in parte 1. *Hierarchie Augustane* fol. 167. allatâ.

Anno 1596. Fons *Mercurij* siphonibus in craterem seu labrum marmoreum amplissimum hinc inde aquam diffundentibus, instructus, ante Collegiatam S. *Mauritij* Ecclesiam erigitur. Vid. pars 1. fol. 383. 60. *Mercurij fons.*

Anno 1603. Fraternitas sub invocatione SS. *Josephi, Mariæ* 61. *S. Josephi*
Magdalene, & *Gertrudis* in Ecclesia S. *Mauritij* initium sumpsit. *Fraternitas incunabula & incrementa.*

Anno 1620. Titulum S. *Josephi* obtinuit, titulis aliorum Sanctorum omissis.

Anno 1624. Vexillum ex viridis & albi coloris serico *Damasceno* comparavit, Illustrissimis *Fuggeris Marco & Christophoro* muniticâ manu concurrentibus.

Anno 1629. Conventum è schola in Ecclesiam S. *Mauritij* transtulit.

Anno 1632. Die 19. Martij Officium S. *Josephi* ultimum in Ecclesia S. *Mauritij* celebravit: eodem enim anno, *Suecis* urbem *Augustanam* occupantibus, in Ecclesia SS. *Udalrici & Afræ* Monachi *Udaltriciani* festa SS. *Josephi & Mariæ Magdalene* solenni, quo poterant, ritu peragebant.

Anno 1633. *Suecis* dominantibus *Augustæ* DD. Canonici *Santæ* 62. *Canonici Urbis migrare.*
Mauritiani urbe die 19. Maij migrare coguntur, universò Clero *Augustanò* (præter Monachos *Benedictinos* ad S. *Udalricum*) iterum expulsò. Vid. p. 1. class. 4. cap. 6. sect. 10. fol. 425. & class. 4. fol. 634. & 637.

Anno 1634. Propè Ecclesiam S. *Mauritij* in D. Parochi domo paries guttulis sanguineis sudat. Vid. p. 1. class. 4. sect. 10. fol. 426. 63. *Sanguine gutta.*
in fine,

Anno

Anno 1635, *Snecis Augustâ* vix discedentibus, Fraternitas *S. Iosephi*, primò iterum decantatò Officiò, *S. Iosephum* in Ecclesia *SS. Udalrici & Asfrâ* honoravit.

Anno 1655, Plurima incrementa & emolumenta accepit ab Illustissimo D. D. *Joanne Baptista de Taxis*, &c. cooperante R. P. *Benigno Hibler S. J.* Concionatore. Vid. *sect. 11. propediem ponenda.*

64. *Sepulchrum Christi.* Anno 1672. Novum & perpulchrum Christi Servatoris nostri in *S. Mauritij* Ecclesia sepulchrum ad diem *parasceves* est erectum.

65. *Hierotheca Eucharistica.* Anno 1683. Reverendissimus D. *Franciscus Ziegler SS. Canonum Licentiatu*, insignis Ecclesiæ ad *S. Mauritium Augustæ*, & ad *S. Ciriacum in Wissensteig* respectivè Canonicus & Parochus, Reverendissimi & Serenissimi Episcopi Augustani Consiliarius ac Vicarius Generalis in Spiritualibus, *Hierothecam Eucharisticam* argenteam, cum aureo *SS. Eucharistia* receptaculo seu lunula, sacrario intulit.

66. *Conciones more aliarum Ecclesiarum fundantur.* Insuper sacro Oratori, certis diebus aliàs ex suggestu non peroranti, salarium constituit, ut, sicut in ceteris principalioribus *Augustæ* Ecclesiis, sic ad *S. Mauritium* singulis diebus Festivis ac Dominicis conciones haberentur, ordinavit.

67. *Candelabra sex argentea, casula, &c.* Anno 1687. Admodum Reverendus & Prænobilis Dominus *Franciscus Remboldt* Patritius Augustanus Collegiarum Ecclesiarum ad *S. Mauritium* & *S. Petrum* Canonicus, concurrente *Corona* Prænobili ejus sorore, quatuor argenteis candelabris (Reverendissimò Capitulò *Sancti-Mauritiano* postmodum duo prioribus consimilia addente) sacrarium locupletavit, atque anniversarium fundavit; sumptuosas tres casulas seu amictus sacerdotales, calicem argenteum cum pretioso velo & thecâ ad calicem, Ecclesiæ *Sancti-Mauritiana* donavit, corpus suum, post multa beneficia, RR. PP. Ordinis *Predicatorum* in vivis liberaliter præstita, eorum Ecclesiæ legavit, in Capella *S. Jacobi*, *Remboldina* nuncupatâ, cum epitaphio, *parte 1. fol. 693.* allatò, sepultus.

68. *S. Mauritij Ecclesia sic Aulico-Cæsarea.* Anno 1689. Die 31. Augusti, Sacratissimus Imperator *Leopoldus I.* Augustissima Imperatrix, & Augustus *Ungariæ* Rex, sub campano ære præcipuorum templorum compulsatò, nec non sub tympanorum & buccinarum clangore, machinarumque curulium fragore *Augustam* ingressi, atque hac in urbe usque ad annum 1690. diem 9. mensis Februarij commorati, Collegiatam *S. Mauritij* Ecclesiam pro suis ordinarijs Catholicæ Religionis exercitijs, cæremonijs, piisque devotionibus accommodatissimam, selegerunt, eamque cum suam Aulico-Cæsaream Ecclesiam quotidianis quasi ritibus Catholi-

cis

eis devotissime frequentarunt, omnibus spectantibus, & piissimum summorum *Magnatum* istorum cultum alias nunquam conspicientibus, zelum sanctissimum obtupescerentibus. Inter præcipuas solennitates in memorata *S. Mauritij* Ecclesia tunc temporis peractas refero sequentes.

Anno 1689. Prænotato, die 13. & 14. Octobris in insigni Collegiata Ecclesia *S. Mauritij*, mausoleo 500. cereis albis apparatusque lugubri exornato, coram altissime dictis Augustissimis fuit parentatum defunctorum vigilijs, officio (Aulico-Cæsareâ musicâ suaviter adgemente) sub mitra cantato, pluribus sacris, aliisque exequialibus cæremonijs, serenissimo *Fridrico Wilhelmo* Duci Palatino-Neoburgico, nato die 20. Julij 1665. gloriose in obsidione Moguntina occumbenti die 13. Julij 1689. Missæ Officiū cantabat Reverendissimus ac Illustrissimus D. D. *Enstachius Egolpbus L. B. à Westernach* Episcopus Dioclenſis ac Suffraganeus Augustanus. Quò ad finem perducto, iusta & pia funebria fuere periculosa à quatuor Miratis Prælati Regularibus incensatione mausolei, lustrici fontis aspersione, adjunctis exequialibus precibus, à Romano Pontificali præscriptis.

Peractis hisce exequiarum cæremonijs, incepit solenne de *B. V. MARIA* officium læro cantu & sub mitra Reverendissimus & Amplissimus D. D. *Wilibaldus* Imperialis Monasterij Weingartenſis Abbas, Musicâ Aulico-Cæsareâ amœnis vocibus, resonantibus tympanis & tubicinibus, omnisque generis musicis instrumentis, assonante.

Eodem anno 1689. die 1. Novembris in insigni Collegiata Ecclesia *S. Mauritij* coram Augustissimis Imperatore & Imperatrice, Augustis *Iosepho I.* Rege Ungariæ, & *Eleonora Maria* Regina Poloniæ, universaque Aulâ Cæsareâ officium solenissimum & Hymnus Ambrosianus, elegantissimâ Aulico-Cæsareâ Musicâ animatus, suis decantatus, ob expugnatam urbem *Widinum*, aliquot millibus Turcarum ante occupatam urbem tructidatis.

Eodem anno 1689. die 15. Novembris, *S. Leopoldo Pio* Marchioni *Austriæ*, & Augustissimi Imperatoris Patrono titulari sacro, festum hoc perquam magnificè fuit celebratum: omnia opera servilia & commercia publica prohibebantur tabernis occlusis. In Ecclesia autem *S. Mauritij* finita concione, coram Augustissimis Imperatoribus, Augustis Rege Ungariæ & Regina Poloniæ, Electorissa Bavarie, & innumeris Magnatibus habitâ, Missæ officium solen-

69.

*Inferia
agnitur.*

70.

*Missæ solemn-
is de B. V.
MARIA.*

71.

*Et Hymnus
Ambrosianus
canitur.*

72.

*Celebratur
festivissimum
Festum
S. Leopoldi.*

nissimo ritu decantabatur, Aulico-Cæsareis Musici inter tympanorum & buccinarum concentum suavissima Musicorum instrumentorum, vocum & sonorum varietate concertantibus. Post Divina, in Ecclesia S. Mauritij maximo cum plausu peracta, S. R. I. Electores, omnesque magni nominis Proceres pompaticis amictibus (*Galle* vocant) vestiti, Cæsareas & Regias personas ad Residentiam usque secuti Sacratissimæ Cæsareæ Majestati plenissimam sanitatem, vitæ citra incommodum longissimam gratulabantur. Deinceps sub basilicis Cæsareis epulis publicis, atque sub jucundissimo tympanorum & tubicinum clangore, in via Regia extra Residentiam personante, *cobors* quoque *civilis*, suo cum expanso vexillo se sistens, trinâ sclopetorum festivâ explosione applaudebat, tormentis bellicis triplo fragore ex munimentis urbicis pariter complaudentibus.

73.
Festum Presentationis
B. V. Mariæ.

Eodem anno 1689. Die 21. Novembris in Ecclesia S. Mauritij Sacratissimus Imperator Festum *Presentationis B. V. Mariæ* solennissimo ritu celebrari voluit: Missæ Officio & Vesperis pridie cum tota sua Aula devotissime interfuit: Officium & pridie Vesperas Reverendissimus & Amplissimus D. D. *Romanus* Liberi ac Imperialis Monasterij ad SS. *Udalricum & Afram* Abbas sub mitra cantavit, Musicâ Aulo-Cæsareâ festivissime accincente.

74.
Exequia pro
militibus
Cæsariensis.

Eodem anno 1689. Die 24. Novembris mandante Augustissimo Imperatore in Ecclesia S. Mauritij hora 11. meridiana coram altissime facis Cæsareis & Regijs Majestatibus ac Electorissâ Bavarie peractæ sunt exequiæ pro *militibus Cæsariensis* tam in Romano Imperio ad Rhenum, quam in Ungaria rebus humanis exemptis. Ponebantur ante aram duo nigri & albi coloris labara militaria, aliquot pyramidibus, ducens ex cera Virginea cereis lucentibus, circumdata. Ad aram solenniter sub mitra operabatur Reverendissimus & amplissimus D. D. *Wilibaldus* Abbas Weingartenensis, Phonicis Cæsareis suaviter more consueto, musicam instruentibus.

75.
Preces bore-
ricæ.

Eodem anno 1689. Die 30. Novembris in Ecclesia S. Mauritij ob felices progressus militares à Divina Bonitate Cæsareis exercitibus per elapsum ferme annum impertitos, gratiarum preces duodecim horarum institutæ, nec non *Missæ Officium* & pridie *prima Vesperæ* ab Eminentissimo *Ungaria Vice-Cancellario*, *secunda autem Vesperæ* à Reverendissimo & Amplissimo D. D. *Felice* ad S. *Crucem Augustæ* Præposito sunt habitæ, Augustissimis Imperatore & Imperatrice, Augustis Rege *Ungariæ* & Regina *Poloniæ*, aliquibus Electoribus S. R. I. Aulæque Cæsareæ universâ sacros ritus frequentantibus.

Eodem

Eodem anno 1689. Die 6. Decembris in Ecclesia S. *Mauritij* fe-
stivitas S. *Nicolai*, atque die 25. Decembris lætissima *Nativitas Chri-*
sti Servatoris nostri cum duobus sequentibus diebus festivissime fue-
runt exatæ, Augustissimo Imperatore cum quatuor S. R. I. Electo-
ribus in sua Capella Aulica, relicta quiete nocturnâ, etiam horâ un-
decimâ & duodecimâ de nocte sacras vigilias, nec non sacra & Divi-
na concelebant.

76.
Festū S. Ni-
colai & Na-
tivitatis
Christi.

Eodem anno 1689. Die 31. Decembris & huius anni ultimo,
absolutis aggratulationibus & consuetis curialibus cæremonis, in
Ecclesia S. *Mauritij* magnificis & triumphalibus Vesperis annus iste
fuit conclusus, Reverendissimo & Amplissimo D. D. Felice Præposi-
to ad S. *Crucem* sub mitra Vesperas decantante.

77.
Nec non Ve-
spera hujus
aſſi ultima.

In novo 1690. anno *Servatoris* nostri *Circumcisionis* festum,
quo vocatum est nomen ejus JESUS, à Cæsareis & Regijs Majestati-
bus, &c. apud PP. *Societatis JESU* solitis sanctis exercitijs & pijs de-
votionibus: Festum autem *Epiphania* seu SS. *Trium Regum* (in quod
Augustissima Imperatricis anniversarius *Nativitatis* dies inciderat) pro-
fusis gaudiorum solennijs, in Ecclesia S. *Mauritij* fuit celebratum.
Post concionem, hora 12. inceptam, Reverendissimus ac Serenissi-
mus *Alexander Sigismundus*, &c. Episcopi Augustani Coadjutor
cantavit Missæ Officium, admirabili vocom, tubicinum, tympano-
rum, tubarum aliorumque instrumentorum musicorum modula-
mine adornatum. Sub Officio *Augustissimus* Imperator (Rege Un-
gariz, & S. R. I. Electoribus, &c. comitantibus) ad aram S. *Crucis*
munus obtulit, iterumque priore & pulcherrimo cum ordine ad
suum oratorium reversus, ad finem usque Missæ Officij perstitit,
templō S. *Mauritij* innumerabilem junctim accurrentium multitudine
non capiente. Completis in templo S. *Mauritij* cunctis sacris,
Rex Ungariz, S. R. I. Electores, Legati, Principes, &c. festivo
cum habitu *Augustissimo* Imperatori usque ad residentiam se comites
adungebant, consueta aggratulationes deposituri. Post hæc salia-
re ac dapibile convivium erat paratum, duodecim tubicinibus cum
tympanotribus sub convivio, & convivas, & audientes passim con-
fluentes, lætissimo suo sonoro certamine exhilarantibus. Vespere
eodem *Augustissimus* Imperator Ecclesiam S. *Mauritij* reperens, or-
dinarijs suis devotis exercitijs vacabat, Musicis Aulico- Cæsareis
amodò suas functiones suavissime exequentibus.

78.
Solemnitates
in novo an-
no & in festo
Epiphania
peracta.

Eodem anno 1690. Die 19. Januarij solenissime in Ecclesia Ca-
thedralli fuit instituta *Augustissimæ Eleonore Magdalene Theresie* in

79.
Imperatricis
coronatio.

*Regiselectio
& coronatio,
Imperatoris
ultima Au-
gusta devo-
tio.*

S. R. I. Imperatricem coronatio. Die 14. Januarij in Ecclesia *SS. Udal-rici & Afre Augusti Iosephi I.* in S. R. I. Regem electio. Die 26. Januarij in Ecclesia Cathedrali aldicti Augusti *Iosephi I.* in S. R. I. Regem coronatio. His verò & sequentibus aliquot diebus in Ecclesia *S. Mauritiij* solennitas nulla præcipuè memoranda est peracta, nisi quoddie 2. Februarij pridie discelsus *Augustissimi Imperatoris* post alloquia à tribus sacris Majestatibus impertita, tam Electoribus S. R. I. quàm Legatis, &c. primùm aldictus *Augustissimus Imperator* reliquum diei in Ecclesia *S. Mauritiij* magna cum Augustanorum ædificatione impenderit. Nec non die 3. Februarij ante suum ex urbe abitum summo mane hanc eandem Ecclesiam piissimè visitandò, ob beneficia *Augustæ* divinitus accepta, DEO, ejusque *Sanctis* gratijs actis, speciales devoriones perfolverit. Cunctis dein sapientissimè dispositis, *Augustæ* cum universâ Aula splendidissimo cum comitatu digressus, *Monachium* contendit, tormentis trino fragore ex vallis urbicis festivum reboantibus. Hæc quoad solennitates, Augustissimo Imperatore *Leopoldo I.* Augustæ commorante, in insigni Collegiata Ecclesia *S. Mauritiij* celebratas. Nunc ad alia hujatis Ecclesiæ ornamenta.

80.
*S. Mauritiij
icon argen-
tea.*

Anno 1693. Nobilis & Clarissimus Dominus *Joannes Baptista Sturm* J. U. D. ad *S. Udalricum* Cancellarius, & ad *S. Mauritium* Syndicus, fieri curavit iconem argenteam *S. Mauritiij*; pectore tenus effigiatam, atque ad pretium 500. florenorum excurrentem.

81.
*Peristroma-
ta.*

Anno 1695. Chori parietes peristromaribus vestiti.

82.
*Statua lig-
nea varia.*

Eodem anno in chori parietum anconibus CHRISTUS Mediator DEI & hominum, & è regione Mediatrix DEI & hominum, nec non per navem Ecclesiæ 14. Apostolorum statuae, sibi invicem oppositæ, sunt positæ.

83.
4. Icones.

Anno 1696. In Ecclesia Collegiata choro 4. prægrandes icones, scrinario opere eleganter marginatæ, fuerunt suspensæ 1. Ex munificentia *Joannis Francisci Remboldt* repræsentat Christi Nativitatem. 2. Ex munificentia *D. Seidler* repræsentat conversionem *S. Pauli*. 3. Ex munificentia *Joannis Stephani Weifs* Canonici repræsentat Martyrium *S. Stephani*. 4. Ex munificentia *D. Eckert* Mercatoris repræsentat *Magorum* adorationem.

84.
Gajula.

Anno 1697. Duo Sacerdotales amictus seu Casulæ auro filatæ dono sunt datæ, nec non Cranium ex Societate *S. Ursule* phrygia arte, velò byssinò, & thecâ phrygiata elaboratum.

Anno

Anno 1698. Chorus clathris inauratis munitus, nec non B. V. 85.
MARIA Mater Doloroſa ſub cruce *Chriſtum* paſſum in ſinu geſtans, *Chorus mun-*
 & Sanctuarium ſeu Tabernaculum altari *S. Crucis* eſt impoſitum. *nitus.*

Anno 1699. Ex munificentia præſati *D. Egckert* prægrandis 86.
 icon judicii extremi ſeu juſtiæ univerſalis, cum margine ex gypſo, *Icon extre-*
 circumdata, oculis ingredientium Eccleſiam fuit objecta. *judicii.*

Anno 1707. In Eccleſia tres Mercatores *Itali* ſeu *Sabandi* Cives 87.
Auguſtani Iconem *S. Franciſci Saleſij* ſuſpenderunt, eamque marginâ- *Et S. Fran-*
 runt coronis, parergis, aligeris, duabûſque columnis ſcrinario ope- *cusci.*
 re fabricatis, & multo auro obductis, colore cæruleo ſubinde inter-
 lucente.

Eodem Anno 1707. In Feſto *Corporis Chriſti* Collegiata *S. Man-* 88.
ritij Eccleſia ad ſolemennem Proceſſionem cum duobus novis vexillis *Vexilla pre-*
 rubris, auro largiſſimè ſilatis, floccatis, atque floribus intermix- *tioſa.*
 tim florentibus comparuit, Fraternitate *S. Joſephi* ſuo novo vexillo
 æquè memoratam Proceſſionem adornante.

Florent in Inſigni Collegiata Eccleſia *S. Mauritij* duæ Frater-
 nitates, nîm. *S. Joſephi* & *S. Mauritij* in magnum huius Eccleſiæ
 ornamentum; idcirco ejus progreſſibus meritò addendæ. Unde de
 memoratis Fraternitatibus ſubjungo duas Seſſiones, illarum incu-
 nabula & incrementa referentes.

S E C T I O II.

Incunabula & incrementa Fraternitatis S. Jo- *ſephi ad S. Mauritium Auguſtæ.*

ANno 1603. Die 3. Aprilis in Inſigni Eccleſia Collegiata *S. Man-* 1.
ritij ab *Inſtitutoribus*, *Reſtionibus*, *Olitoribus*, & *Pomarijs* è tri- *S. Joſephi*
 bu Civicâ ad normam aliarum tribuum, Spirituali Fraternitate gau- *Fraternita-*
 dentium, coëuntibus, ſua incunabula ſumpſit *Fraternitas S. Joſephi*, *tis origo.*
 non ſolùm ſub invocatione *S. Joſephi*, ſed etiam ſub invocatione
S. Mariæ Magdalene & *S. Gertrudis* Virginis & Abbatiffæ *Elpediane*
 inſtituta.

Eodem anno 1603. Die 26. Maij prædicta *Fraternitas* à Reve- 2.
 rendiſſimo Capitulo *S. Mauritij* impetravit primum altare templi ex *Ara Fraſtr-*
 cornu Evangelij, ad Divina Officia ab hac *Fraternitate* peragenda, *natis.*
 determinatum, atque ſacris quantocyûs initium fuit datum.

3. *Leges Fraternitatis.* Anno 1607. Statuta, Leges, & quædam particularia pun-
pertypum fuerunt publicata sub solo titulo *Fraternitatis S. Mariæ Magdalene*, prout exhibet libellus hujus *Fraternitatis* arcæ inclusus.

4. *Indulgentia.* Eodem anno 1607. die 21. Maij *Paulus V.* Summus Pontifex memoratæ *Fraternitati* concessit indulgentias in præfato libello contentas.

5. *Indulgentia confirmatur.* Anno 1617. Die 2. Septembris Altiſſimus Summus Pontifex priores indulgentias confirmavit, & auxit, nec non die 24. Septembris Reverendiſſimus, Ampliſſimus, ac Clariſſimus D. D. *Petrus Wabl* SS. Theologiæ Doctör, ad *S. Mauritium* Canonicus, & poſtea Pro-Epiſcopus Auguſtanus huic *Fraternitati* nomen dedit. Vid. p. 1. cap. 7. claff. 2. fol. 507.

6. *Frateres & Sorores Fraternitatis.* Anno 1618. Die 23. Septembris pro Domino *Joanne à Döſch* & *Abrahamo Hanſer* Dominus *Chriſtianus Weiſs*, & *Gregorius Schäckb* Fratrum Maſtriſtri (Brüder, Meiſter / ita *Fraternitatis* præcipui nominabantur) fuere conſtituti. Quo anno die 10. Junij Illuſtriſſima Domina, Domina *Maria Eleonora Fuggerin*, nata Comitiſſa de Zol-tern, Illuſtriſſimi D. D. *Joannis Fuggeri* Conjux cum duabus Filiabus *Anna Maria*, & *Maria Catharina* *Fraternitati* inſcriptæ ſunt.

7. *Dubium de Indulgentijs.* Anno 1620. Dubium exoriebatur ex *Bulla* indulgentiarum anno 1617. die 2. Septembris à *Paulo V.* ut antè memini, expediri, nec citra fundamentum; cùm enim *Bulla* ipſa contineret hæc verba: non tamen pro hominibus unius ſpecialis artis, &c. *Bullarum* autem verba valeant, quantum ſonant; dubitabatur meritò: an homines unius ſpecialis artis: item, an homines nullius artis (intellige mechanicæ) per hanc *Bullam* reddantur indulgentiarum participes.

8. *Fraternitas ſolum in ſolum S. Joſephi vaſinet.* Quare ad tollendum omne dubium, ſcrupulum & ſcopulum, Reverendiſſimus D. D. *Decanus* cum ſuo Capitulo *Sancti Mauritanio*, aliiſque eximie authoritatis viri convenerunt, ad aliam *Fraternitatem* ſub ſolo titulo *S. Joſephi* Chriſti Domini Nutritij, & Sponſi *Deiparæ* immaculatæ Virginis erigendam, eamque ab *Henrico V.* Epiſcopo Auguſtano 1620. die 15. Julij confirmatam, arque à *Paulo V.* Papa indulgentijs locupletatam, obtinuerunt per *Bullam* anno 1620. die 27. Octobris *Romæ* datam. Cùmque hujus *Fraternitatis* tam confirmatio *Episcopalis*, quàm *Bulla Papalis* tantummodò exprimat titulum *S. Joſephi*, inde evenit, quòd uſque in hodiernum diem appelletur *Fraternitas S. Joſephi*, titulis aliorum Sanctorum omiſſis.

9. *Fraternitas Feſta ſpecialia.* Nihilominus, quia in memorata *Bulla Papali* ſpeciales indulgentiæ conceduntur pro Feſto Nativitatis Immaculatæ *DEL* Genitrici-
cia,

his, S. Mauritij, & Maria Magdalene, præcipuæ Olitorum Patronæ, ideo etiam à S. Josephi Fraternitate hæc festa speciali devotione peraguntur. Insuper per Fraternitatem istam, noviter sub solo S. Josephi titulo institutam, Fratres & Sorores, Fraternitati S. Josephi aliorumque Sanctorum jam antehac inscripti, non excludebantur, sed retinebantur nullâ novâ inscriptione nominum additâ.

Eodem anno 1620. nova S. Josephi Fraternitas novis statutis fulgitur, libellus statutorum in lucem publicam editur, & Fratrum Magistri titulo expuncto, Ecclesiasticus Præfatus, sæcularis Præfatus cum duobus Assistentibus, & Secretarius, per electionem constitruendus præscribitur, summis & imis quantocyus Fraternitatem S. Josephi ambientibus.

Anno 1622. Die 22. Maii quatuor statuta, imposterum servanda, fuerunt proposita; sed post aliquot annos mutata, atque fructuosius ordinata.

Anno 1624. Die 19. Martij in Festo S. Josephi Officium Missæ solenne, Musicorum concentu animatum, primâ vice celebrabatur. Die 26. ejusdem mensis pro defunctis Fratribus & Sororibus Missæ Officium choraliter decantabatur. Die 7. Junij à Fraternitate S. Josephi novum vexillum ex viridis & albi coloris serico Damasceno, Mediolani in Italia confectò, fuit comparatum, atque in publica Corporis Christi Processione deportatum, adjunctis tribus juvenibus, Christi Crucifixi simulacrum & duas lucernas gestantibus. Die ultimo Septembris Fraternitas S. Josephi unâ cum Militum Præsidiorum Fraternitate primam Processionem ad B. V. MARIAM Lauretanam propè Westheim instituit. Hoc eodem mense Fraternitati S. Josephi preces sunt indictæ, pro tribus diebus ordinatæ. Atque mense Decembri ad 10. horarum preces Fraternitas quoque S. Josephi convocata fuit.

Ceterum, quamvis sessiones in schola S. Mauritij hætenus habitæ, functionesque spirituales, ac devotiones Fraternitatis S. Josephi, ex publicis Cathedris denuntiarentur: nihilominus Pedellus Fraternitatis de domo ad domum obligabatur, prædictas sessiones & devotiones incorporatis Fratribus & Sororibus insinuare: hoc autem corrente anno sola è Cathedris denuntiatio, ad Fraternitatem incorporatos, aliosque devotos fideles convocandos, declarata est, permolesta Pedelli circuitione abrogatâ.

Anno 1628. Die 26. Januarij in schola S. Mauritij coram Christi Crucifixi simulacro, in apparata mensa posito, congregatio fuit habita,

IO.
Officialium
diversa no-
minatio.

II.
Fraternita-
tis nova sta-
tuta.

12.
Fraternita-
tis varia
acta.

13.
Vexillum,
Processiones,
preces.

14.
Pedelli cir-
cuitio abro-
gatur.

15.
Sessiens ro-
tulus elimi-
natus

40 *Cap. II. De Insign. Eccl. Colleg. SS. Mauric. & Soc. Mart. Aug.*
bita, atque congregatio isthæc hætenus sessio dici solita, nunc *con-*
ventus nominari cepit, titulo sessionis eliminato.

16. *Missæ hebdo-*
madaria
conversantur.
Eodem anno 1628. Die 26. Januarij in schola *S. Mauritij à Fra-*
ternitatis S. Iosephi Præsidente, Præfecto, Assistentibus, Secretario,
aliisque in conventu extraordinario congregatis, Missa hebdomada-
ria ordinabatur, diebus Sabbatinis horâ septimâ, in altari Fraternita-
tis pro vivis ac defunctis Fratribus & Sororibus celebranda.

Cùm autem pro qualibet persona, ex *Fraternitate* in Domino
defuncta, incruentum Sacrificium *Divino Numini* offeratur, atque per
annum plura Officia Divina pro defunctis *Fratribus* ac *Sororibus* pera-
gantur, idcirco Missa hebdomadaria postmodum solummodò pro
vivis Fraternitati incorporatis (ad felicem mortis horam per *S. Iose-*
phi agonizantium præcipui Patroni patrocinium, impetrandam)
dicenda decernebatur, varijs Benefactoribus ad impensas, in pium
opus, liberali manu concurrentibus.

17. *Officium pri-*
imum solen-
ne.
Eodem anno 1628. Die 26. Augusti horâ nonâ in altari *Frater-*
nitatis primâ vice Officium solenne pro defunctis *Fratribus* & *Sorori-*
bus, festivâ adgemente musicâ, fuit decantatum, non *Fratribus* &
Sororibus duntaxat, sed etiam alijs magno numero confluentibus.

18. *Missæ horâ*
septimâ di-
sendæ mu-
sicæ.
Eodem anno 1628. Die 18. Octobris pro hebdomadaria *Missæ*
Sabbatina, horâ septimâ hucusque dictâ, assignabatur hora octava:
brevi post iterum determinabatur hora septima: anno 1629. mense
Julio denuò reducebatur ad horam octavam. Denique anno 1628.
iteratò statuebatur hora septima pro memorata Missa, & quidem in
altari *S. Iosephi* privilegiatò, dicenda. Præter prædictam Missam
eâdem horâ septimâ post quemlibet conventum ordinarium pro so-
lis defunctis *Fratribus* & *Sororibus* legitur sacrum à priori Missa di-
versum.

19. *Anniversa-*
rium Officij
& elemo-
sinæ.
Anno 1629. Die 21. Martij anniversarium Officium, cantu
chorali consonante, pro *Fratribus* & *Sororibus* defunctis cantabatur.

20. *Officium*
Missæ ani-
versarium
musicè can-
tatum.
Item primâ vice pro *Fratribus* & *Sororibus* duæ Missæ sub Officio ce-
lebrabantur, atque finitis Divinis Officijs unus florenus & triginta
crucigeri in pauperes erogabantur, more hætenus in consuetudine.

Hac ætate post *S. Iosephi* Festum pro *Fratribus* & *Sororibus* de-
functis cantu, ut vocant, figurali cantatur Missæ Officium, duo-
bus Sacerdotibus sub hoc Officio pro iisdem defunctis Missam cele-
brantibus.

21. *Electio nova*
in Ecclesia
S. Mauritij.
Eodem anno 1629. Die 24. Junij in *Fraternitatis* Conventu, à
schola in Ecclesiam *S. Mauritij* translato, per novam electionem
prævio

prævio hymno: *Veni S. Spiritus* musicè cantato, eligebatur in Præfectum Dominus *Thomas Fischeb*: in Assistentes *Joannes Grundler* & *Leonardus Lindenmayr*: In Secretarium Dominus *Simon Zech*. Electionem *Hymnus Ambrosianus*, sonora musicâ applaudente, sublequebatur: denique *Fratres & Sorores* adhortabantur ad frequentiorrem cultum, quàm hæcenus consueverint, *S. Iosepho* impendendum.

Eodem anno 1629. Die 22. Julij Festum *S. Mariæ Magdalene* primâ vice cum solenni Missæ Officiò, & concentu musico fuit celebratum. Quod etiamnum devotè observatur.

22.
S. Magdalene
ne Festum.

Eodem anno 1529. Die 26. Octobris Illustrissimi S. R. I. Comites *Fuggeri Marcus* & *Christophorus* Fratres, &c. restans adhuc debitum 113. fl. & 27. cr. ex serico damasceno vexillo viridis & albi coloris anno 1624. coëmpto, contractum, *Fraternitati* demissè supplicanti remiserunt. Quam munificentiam *Fraternitas* non solum in publico Conventu promulgavit, & in annalibus adnotavit; sed in super hujus gratiosi beneficii in omnibus consuetis Divinis Officijs memoriam promisit, nullâ unquam oblivione sepeliendam.

23.
Debiri re-
missio.

Anno 1630. Die 2. Junij & die 22. Septembris *Fraternitatis S. Iosephi Conventus* in Ecclesia *S. Annæ* instituebatur. Die 29. Decembris iteratò ad Ecclesiam *S. Mauritiij* transfererebatur. Ubi in hac *S. Mauritiij Ecclesia Conventus* quosdam, *Fraternitati* incorporatos, de socordia arguebat, nec non per decretum negligentes, albo *Fraternitatis* eradendos, decernebat: diligentibus temporalem & æternam felicitatem, à DEO impetrandam, promittebat, Sanctis *Iosepho*, *Mariæ Magdalene*, & *Gertrude* Virgine patrocinantibus.

24.
Translatio
Conventus
ejusque de-
cretum.

Anno 1631. die 22. Julij à *Fraternitate S. Iosephi* prima & extraordinaria *Processio* ad septem Ecclesias peracta est, annalibus causam hujus *Processionis* nullibi exprimentibus.

25.
Processio ad
septem Ec-
clesias.

Anno 1632. Die 7. Martij in Conventu ordinario, in Ecclesia *S. Mauritiij* instituto, 22. Fratres & 17. Sorores 6. florenos, 33. crucigeros, & duos offerebant hoc anno nummos; eratque *Conventus* iste ultimus, 20. die Aprilis *Suecis* urbem occupantibus.

26.
Conventus
ultimus.

Eodem anno 1632. Die 19. Martij *Fraternitas* in Ecclesia *S. Mauritiij* Festum *S. Iosephi* solenni Missæ Officiò celebravit: nec non die 6. Aprilis *Fraternitati Corporis Christi ad S. Crucem* ad Processionem, in die Parasceves prosequendam, tres florenos contribuit.

27.
Fraternita-
ti Corp. Chr.
tres floreni
dati.

Eodem anno 1632 Die 20. Aprilis *Suecis* urbem occupantibus, & 24. Aprilis *Gustavo* Rege *Sueciæ* urbem ingrediente, hoc & se-

28.
Suecorum
tempore in-
termisso.

42 *Cap. II. De Insign. Eccl. Colleg. SS. Mauriz. & Soc. Mart. Aug.*

quente anno ordinarij *Conventus* fuere intermissa, nec *Fratres* vel *Sorores Fraternitati* adscripti, nec ex Gazophilacio Ecclesiastico oblationes, aut consueti redditus percepti: sacra tamen *Fraternitatis* supellex ad *S. Udalrici* Monasterium, ceu ad locum tutiorem fuit deportata, *Monachis Sanct. Udalricianis* in Civitate persistentibus, omnibus reliquis viris Ecclesiasticis urbe die 19. Maij. 1633. emigrantibus.

29.

Ad S. Udalricum solennitas.

Anno 1634. Die 22. Martij, foribus Ecclesiae *S. Mauritij* tempore Dominiij *Suecici* semper occlusus, *Sanct. Udalriciani Monachi* in sua Ecclesia Festum *S. Iosephi* solenni Officio celebrabant, una cum fundatis Missae Sacrificijs, alijs pro *Fraternitati S. Iosephi* incorporatis offerri solitis.

30.

Ad S. Salvatorem solennitas.

Eodem anno 1634. Die 11. Aprilis *Monachi Sanct. Udalriciani* è suo Monasterio extrusi, & in Societatis *JESU* Collegium intrusi, exercitia Catholica in templo *S. Salvatoris* peragebant: ubi 24. Julij *S. Mariam Magdalenam* solenni Missae Officio honorabant.

31.

Ad S. Udalricum solennitas.

Anno 1635. Die 19. Martij, cum pridie *Winkelius* Ex-Gubernator *Augustanus* cum *Suecico* praesidio *Augusta* egressus, eamque *Wallius* cum *Cesarianis* & *Bavaricis* copijs esset ingressus, in templo *S. Udalrici S. Iosephus* musicali venerabatur Missae Sacrificio, musicis pro suo ameno & placido labore à *Fraternitate* 4. fl. 30. cr. recipientibus.

32.

Conventus Fraternitatis post Suecorum Dominium.

Eodem anno 1635. Die 30. Septembris hora primâ pomeridianâ in templo *S. Mauritij* iterum *Conventus*, tribus annis intermissus, instituebatur nova cum electione Officialium.

33.

Electio nova.

Anno 1637. Die 20 Septembris in *Conventu* iterum habito per novam electionem Reverendissimus D. D. *Decanus* insignis Collegatae Ecclesiae *S. Mauritij* Praesidens, D. *Simon Zech* Praefectus, *Leonardus Lindenmayr*, & *Georgius Müller* Institutor, Assistentes constituti sunt, nec non D. *Samuel Reisacher* in Officio *Secretarij* confirmatus.

34.

Nova ordinatio.

Anno 1638. Die 28. Februarij in *Conventu* ordinario decisum, & in spiritali exhortatione omnibus *Fraternitati* incorporatis insinuatum est, ne consuetae oblationes in Sacrario seu in Sacristia, ut hucusque moris erat, deponerentur, sed in Gazophylacium mitterentur.

35.

Electio nova.

Anno 1649. Die 24. Octobris per novam electionem electus est in Praesidentem Reverendissimus, Nobilis & Clarissimus D. D. *Gasp. Zeiller* Episcopus *Adramytenus*, &c. in Praefectum Nobilis *D. Mi-*

D. Michaël Herzog Episcopus Augustani Burggravius: in Assistentes Simon Zech & Melchior Uebelberr: in Secretarium D. Joannes Graff.

Anno 1653. R. P. Benignus Kibler S. J. ad S. Mauritium Concionator, exhortationis officium in se suscepit, cum antea alius e Societate JESU Concionator ad S. Annam in conventibus exhortandis perorasset.

36.
Fraternitatis incrementum.

Memoratus R. P. Kibler magno fervore Fraternitatis S. Josephi honorem ac emolumentum promovere occæpit. Arcam quidem usque ad t. fl. 36. cr. evacuavit, sed ex intentione optima, Divino Numine intentionem benedicente: nam Arca denuò pecunijs cumulara, licet continuis expensis diminuta, semper tamen ditior fuit reperta, nunquam exhausta, in evidens Fraternitatis S. Josephi incrementum.

Anno 1655. Inter cæteros Fraternitati nomen dedit Illustrissimus D. D. Joannes Baptista L. B. de Taxis &c. Sacræ Cæsareæ Majestatis Veredariorum Supremus Præfectus Augustæ & Rheinbussij, nec non Serenissimi Ducis Palatino-Neoburgici Camerarius, qui confestim sequenti anno 1656. liberali manu sacram Fraternitatis thesaurum locupletavit quatuor candelabris argenteis, nec non pretioso antipendio ex serico attalico, floribus sericis intermixtim pulchro artificio florentibus, confectò, ejusdemque coloris & artificij casulam, stolam, manipulum, velum, & bursam addidit, donativum centum florenis æstimatum.

37.
Joannis Baptistæ de Taxis munificencia.

Anno 1657. Præfatus Illustrissimus D. D. Joannes Baptista L. B. de Taxis suam charissimam D. D. Matrem, Neoburgi pie in Domino, defunctam, transveli Augustam, atque ad S. Mauritium ante Fraternitatis altare in suo sibi, suæque Prosapie apparato sepulchro, sepeliri curavit.

38.
Ejus Mater sepelitur.

Contigit autem, quod altè fato Illustrissimo D. D. Joanni Baptiste L. B. de Taxis, apud infirmam ac moribundam charissimam D. D. Matrem Neoburgi commoranti, Adm. Reverendus Dominus Leonardus Mayr Parochus & Decanus Neoburgensis offerret libellum, à R. M. P. Hieronymo Gratiano de Matre Dei Carmelitano in vitam & laudem sanctissimi Josephi Hispanicè conscriptum, postea ab Oßavia-pio piissimæ memoriæ Parente Illustrissimi D. D. Joannis Baptistæ L. B. de Taxis (ut affirmabat perdictus Dominus Parochus & Decanus) vernacula nostra linguâ donatum, atque per Christophorum Mang. Augustæ in turri B. V. MARIÆ anno M. DC. XV. impressum. Hunc libellum zelotes devotionis S. Josephi Illustrissimus D. D. Joannes

39.
Libellus vitam & laudem S. Josephi continens.

44 *Cap. II. De Insign. Eccl. Colleg. SS. Mauri. & SS. Mart. Aug.*
nes Baptista Neoburgo Augustam secum afferens, R. P. Benigno Kibler
ad perlegendum, ampliandum, & reimprimendum extradidit, im-
penfis proprio ære satisfactorius.

40. *Libellus am-*
plius. R. P. Kibler perleſt libellò, succum ex eo extraxit, & quid-
 quid laudis in alijs Scriptoribus repererat, laboriosè congerens, no-
 vum quasi librum 35. phylarum composuit: eumque 8. iconibus
 exornatum, in lucem publicam subsequenti titulo edidit.

P A L M A J O S E P H I N A;

Das ist:

Leben und Lob des Hochheiligen Patriarchen Josephi, Chri-
 sti Nähr- Vatters / und Mariæ Bräutigams / in Gleichnus
 des Palm- Baums / mit sonderem Fleiß beschriben / und auß una-
 terschiedlich bewehrten Scribenten / Lehrer, und Väteren / son-
 derlich aber auß M. F. Hieronymo Gratiano de Matre Dei Carmes-
 liter- Ordens zusamen / und vorgetragen / auf allerhand Ständ
 gerichtet / und nützlich von den Predigern des Wort Gottes zu
 gebrauchen.

Ich will auf den Palm-Baum
 steigen / und seine Frucht ergreifen. Cant. 7.

Gedruckt zu Augspurg durch Andream Aeperger auf Unser Lie-
 ben Frauen Thor. Anno M. DC. LVII.

Illustrissimus D. D. Joannes Baptista debitum 284. florenorum
 ex libri impressione contractum numeratâ pecuniâ expunxit, *Fr-*
aternitati exinde plurimum florescente.

41. *Mutationes*
& statuta. Anno 1658. *Fraternitas S. Josephi* Administratorum suorum ti-
 tulos immutavit, & quidem singulariter titulum *Presidentis* in *Pro-*
tektoris, Praefecti in *Presidentis, Assistentium, in Assessorum* titulum
 convertendo: Secretario antiquum suum titulum reliquit, eique ma-
 nuensem cum titulo *Expeditoris* adjunxit: post exhortationem Lita-
 nias, usque huc unitâ solùm voce recitatas, musicè decantandas
 ordinavit, atque nonnullas devotiones particulares constituit, quas
 unâ cum omnibus Fraternitatis ordinationibus R. P. Kibler in libello
 sub titulo: *Enchiridion Sodalitatis* anno 1658. impresso, atque an-
 no 1697. reimpresso refert, Reverendissimo ac Celssissimo *Ordinario*, nec
 non Reverendissimo D. D. *Vicario Generali* libellum approbante, &
 confirmante.

Acce-

Acceptatis & firmatis statutis, in dicto libello comprehensis, 42.
 die 13. Januarij Post Drama ex *Lib. Judic. cap. 9.* excerptum, ac in *Dramatis*
 theatro ante medium altaris S. Salvatoris erecto, exhibitum, electi *promulga-*
 ad normam statutorum *Fraternitatis Administratores* promulgabantur, *tionem.*
 ut sequitur :

PROTECTOR FRATERNITATIS.

Reverendissimus, Nobilis & Amplissimus D. D. *Gaspar Zeiller* 43.
 Episcopus Adramyttenus, Reverendissimi & Cellissimi Episcopi Au- *Promulga-*
 gustani Consiliarius intimus, Proepiscopus, & in Spiritualibus Vi- *tio Admini-*
 carius Generalis, nec non insignis Collegiatæ Ecclesiæ ad S. Mau- *stratorum.*
 ritium Decanus.

PRÆSIDENS FRATERNITATIS.

Illustrissimus Dominus, Dominus *Joannes Baptista L. B. de Ta-*
xis in Rottenfels, Sac. Cæs. Majest. Veredariorum Summus Præfe-
 ctus *Augustæ & Rhenbujj*, Serenissimi Ducis Palatino Neoburgici
 Camerarius.

ASSESSORES FRATERNITATIS.

Prænobilis & Strenuus Dominus *Bartholomæus Vesenmayr* Rei-
 publicæ Augustanæ Senator & Consul, nec non Nobilis, Strenuus
 ac Clarissimus Dominus *Erhardus Schreiber* Juris utriusque Doctor,
 Sacræ Cæsareæ Majestatis Consiliarius, & Reipublicæ Augustanæ
 Advocatus.

SECRETARIUS FRATERNITATIS.

Nobilis Dominus *Theodorus Hayland*.

EXPEDITOR FRATERNITATIS.

Spectabilis D. *Matthæus Simon* ex præsidio Augustano & Me-
 tator Hospitiorum.

Finita *Fraternitatis Administratorum* promulgatione, *Hymnus*
Ambrosianus subjungebatur, Musicâ festivâ è tribus choris applau-
 dente.

Illustrissimus D. D. *Joannes Baptista L. B. à Taxis* vix Præsidens 44.
 constitutus, ad honorem S. *Josephi*, & ornamentum *Fraternitatis* *Ara nova.*
 propagandum, quantocyûs manum adjecit: die 16. Martij in tem-
 plo S. *Mauritij* altare olim à suo Illustrissimo D.D. Parente *Othaviano*
 positum (picturâ antiqua altaris servatâ) amovit, novum 297. fl.
 30. cr. constans erexit: atque 176. fl. 30. cr. præsentî ære numera-

46 *Cap. II. De Insign. Eccl. Colleg. SS. Mauris. & Soc. Mart. Aug.*
vit : *Fraternitate* ex libro (Palmâ Josephinâ) & veteri altari vendi-
tò, restantem 121. fl. summam solvente.

In basi altaris sequens legitur inscriptio aureis litteris formata.

D. O. M.

*Sancto Josepho hanc Aram ab Octaviano Patre erectam, il-
lustriorem posuit Filius Joannes Baptista L. B. à Taxis. Anna
M. DC. LVIII.*

45. *Privilegium cum,* Anno 1659. Ad septennium fuit impetratum *Breve Apostoli-*
cum, vi cujus quilibet Sacerdos Collegiatæ Ecclesiæ *S. Mauritij* in
altari Fraternitatis die Sabbatino celebrans, animam cujuslibet *Patris*
vel Sororis ex Fraternitate S. Josephi, quæ DEO charitate conjuncta
ex hac vita migravit, è purgatorii flammis eripere valeat. Confir-
marum est hoc *Breve Apostolicum* anno 1707. die 18. Martij ad se-
ptennium valiturum.

46. *Electio cum* Ab anno 1658. ordinarij Conventus, Statuta, in libello *Ex-*
hibidij Sodalitatis contenta, & *Fraternitatis Administratorum* electio-
dramate. nes, studiosè fuerunt observatæ. Anno 1663. hoc singulare addi-
tamentum accidit, quòd die 22. Julij in *Fraternitatis Administratorum*
electione in umbilico Ecclesiæ *S. Mauritij* ante S. Crucis aram sit
drama exhibitum, argumento ex *Eccl. cap. 3. omnia tempus habent,*
desumpto.

47. *Magistratus* Ab anno 1663. electio novi *Magistratus* singulis quinque an-
novi electio nis instituenda, intervenientibus quibusdam impedimentis, non
intermissa fuit exactè observata. Attamen anno 1695. iterum renovata, at-
renovatur. que in hac novi *Magistratus* electione aliàs jam ante aliquot annos
electus constitutus est perpetuus ac constans

P R O T E C T O R.

Reverendissimus ac Prænobilis D. D. Octavianus Im-Hoff de
Spilberg P. A. ad SS. *Mauritium & Petrum* respectivè Decanus, ac
Canonicus.

P R Æ S I D E N S seu P R Æ F E C T U S.

Prænobilis Dominus Joannes Jacobus Im-Hoff P. A. Senatus
& Aedilis.

A S S E S S O R E S.

Adm. Reverendus, Nobilis ac Clarissimus Dominus Ambro-
sius Appell, Reverendissimi ac Celsissimi Principis & Episcopi Au-
gu

gustani Confiliarius Ecclesiasticus, ac Sigillifer, & ad S. Petrum & S. Gertrudem Canonicus.

Prænobilis Dominus Joannes Georgius Straub Episcopi Augustani à Camera Confiliarius, & Quæstor.

Adm. Reverendus ac Prænobilis Dominus Joannes Franciscus Rembold P. A. ad SS. *Mauritium* & *Petrum* Canonicus.

Nobilis ac Spectatissimus Dominus Antonius Egckert, Mercator.

SECRETARIUS.

Prænobilis Dominus Joannes Georgius Meizner J. U. D. & Actuarius Augustanus.

EXPEDITOR FRATERNITATIS.

Spectabilis ac Doctissimus Dominus Laurentius Rieder Cantor ad S. *Mauritium*.

48.
*Assistentium
numerus
augetur.*

In Fraternitatis *Conventu* ante prædictam electionem, ut posthàc quatuor ex Confratribus in Assistentes seu Consultores assumantur, statutum fuit, & statutum Reverendissimo Vicariatus Officio oblatum, ac approbatum.

Ceterum electio novi *Magistratus*, antehàc vel in schola vel in Ecclesia S. *Mauritij* habita, hoc tempore in ædibus Reverendissimi ac Gratioli D. D. *Decani* ad S. *Mauritium*, utpote constantis & perpetui Protectoris Fraternitatis S. *Josephi*, instituitur. Vota ab eodem Reverendissimo D. D. *Decano* colliguntur, electorum nomina publicè leguntur, & sequente Dominica vel Festo, pro temporis opportunitate, promulgantur hac cum solennitate.

49.
*Fraternita-
tis S. Josephi
Magistra-
tus modus
eligendi.*

Magistratu Sancti Josephi in Sacrario Ecclesiæ S. *Mauritij*, ejusque Confratribus horâ primâ pomeridianâ in primum memoria Ecclesiæ S. *Mauritij* congregatis, nec non prævia musicâ instrumentali finitâ, præfatus *Magistratus* antecedentibus R. P. Concionatore & Domino Fraternitatis *Capellano*, superpellicio & stolâ amictis, è Sacrario egreditur, dumque se in sua consueta subsellia recipit, *Fraternitatis* Dominus *Capellanus* (seu Domini Parochi Sancti *Mauritiani* *Cooperator*: hic enim semper Fraternitatis S. *Josephi* officio *Capellani* fungitur) datâ cum venerabili Sacramento benedictione, illud in ara S. *Crucis* exponit; ordinarius autem R. P. *Concionator* S. J. altâ voce preces consuetas, & ante *Conventum* dici solitas, subjungit. His absolutis suggestum concionatorium ascendens, post sacram exhortationem ad populum habitam, Confratres Fraterni-

50.
*Et modus
promulgan-
di.*

tatis

ratis *S. Josephi* (si novi *Magistratus* electio & ordinarius conventus eodem die peragantur) illo quarto anni tempore mortuos denunciat. Dein, sub musica instrumentali repetita, *Magistratus* è subsellij recedit, Reverendissimo D. D. *Protektore* Fraternitatis in suo loco persistente. Musicis verò suæ symphonix breviusculæ finem imponentibus, D. *Secretarius* Fraternitatis ante *S. Crucis* aram nomina Electorum novi *Magistratus* publicè & clarâ voce promulgat. Sequitur *Hymnus Ambrosianus*, oratio à Domino Capellano Fraternitatis *Hymno Ambrosiano* addita, & *benedictio* cum Venerabili Sacramento impertita. Musicis instrumentali musicâ applaudentibus, & actum solennem concludentibus.

§ 1.
S. Josephi
Fraternita-
tis Conven-
tus quatuor.

Porro quatuor *Conventus* per annum in Festis SS. *Innocentium*, *S. Matthæi* Apostoli, *S. Annæ* Matris Deiparæ, & SS. Apostolorum *Simonis & Judæ* celebrantur, eodem fermè modo, quo electionis novi *Magistratus* promulgatio primùm fuit descripta. Exceptis quibusdam cæremoniis; nimirum, quòd post exhortationem & mortuorum Confratrum denunciationem à R. P. *Concionatore* S. J. in Cathedra peractam, subjungatur Antiphona *Salve Regina*, oratio de *B. V. MARIA*, & *S. Josepho*, demum *Conventus* concludatur cum iterata Venerabilis Sacramenti benedictione, & Musicorum modulamine.

§ 2.
Electio 1706.
habita.

Anno 1706. In nova & ultima *Magistratus* electione, modò antea relatò die 22. Decembris habitâ, constitutus, & die 28. Decembris promulgatus est

PROTECTOR

Reverendissimus, Nobilis ac Clarissimus D. D. Adamus Grefsel SS. Theologiæ Doctor, & SS. Canonum Licentiatus, &c. ad *S. Mauritium* & ad *S. Petrum* respectivè Decanus & Canonicus, &c.

PRÆSIDENTS seu PRÆFECTUS.

Nobilis & Spectatissimus Dominus Antonius Egckert, Mercator Augustanus.

ASSISTENTES

Adm. Reverendus Dominus Georgius Höslin SS. Canonum Licentiatus & Cathedralis Ecclesiæ Chori-Vicarius, Burfarius, & ad *S. Gertrudem* Canonicus.

Spectatissimus Dominus Sebastianus Zimmermann, Senator Reipubl. Aug.

Adm

Adm. Reverendus, Nobilis ac Clarissimus Dominus Joannes Michaël Sembler SS. Theologiæ Doctor, Reverendissimi ac Serenissimi Principis Episcopi Augustani Consiliarius Ecclesiasticus, Pœnitentiarius & ad S. *Mauritium* Canonicus, &c.

Nobilis ac Spectabilissimus Dominus Joannes Gîscher, Mercator Augustanus.

SECRETARIUS.

Nobilis ac Spectabilissimus Dominus Georgius Proft, Senator ac ærarij publici Quæstor.

EXPEDITOR FRATERNITATIS.

Spectabilis ac Doctissimus Dominus Laurentius Rieder, Cantor ad S. *Mauritium*.

Nostrâ ætate plurima sumpfit incrementa & ornamenta Fraternitas ista. Quippe, præterquàm quòd Festum S. *Josephi* solennissimè celebretur cum decem horarum comprecationibus: cum matutinâ & vespertina Venerabilis Sacramenti Benedictione ac expositione: cum ante & pomeridiana concione: cum musicè cantato Missæ Officio, Vesperis, & psalmo quinquagesimo. Insuper crevit in divitem sacram supellestem, & splendidum altarium & Ecclesiæ decorem, Reverendissimo D. D. Protectore Fraternitatis, aliisque devotis Fraternitati adscriptis pro ampliando sanctissimi Nutricij Salvatoris nostri honore admodum sollicitis. Quare

§3.
S. *Josephi* solennitas ad S. *Mauritium*.

1. Ad altaris nitorem duæ tabulæ argenteæ eleganter sunt reparatæ. 2. Aliæ duæ, argenteas icones *Christum* & *B. V. Deiparam* exhibentes, noviter elaboratæ. 3. Quatuor argentea candelabra olim ab Illustrissimo D. D. L. B. à *Taxis* Fraternitati donata, additò argenti augmento, renovata, nec non ad formam, moderno tempore Aurifabrorum arte conformem, redacta. 4. Ex munificencia Nobilis ac Spectabilissimi Domini Egckert ad Festum S. *Josephi* & Conventus ordinarios magnificentius peragendos ponè S. *Josephi* aram, & circa aræ parietem tapetes suspensi, atque subsellia panno obducta. 5. Ex liberalitate R. D. *Michaëlis Schlageter* Parochi in Langweid sacer Fraternitatis thesaurus argenteo calice cumulatus, qui cum candelabris, tabulis & ceteris ornamentis custoditur in cista, ad hujusmodi supellestem asservandam destinatâ, atque à Venerabili *Capitulo Sancti Mauriciano* anno 1701. Fraternitati concessâ. Quibus & alijs Fraternitatis Benefactoribus vivis patrocinante S. *Josepho*

§4.
S. *Josephi* Fraternitatis emolumenta & ornamenta.

30 *Cap. II. De Insign. Eccl. Colleg. SS. Maurii. & Soc. Mart. Aug.*
sepho DEUS T. O. M. retribuat feros post annos felicem vitæ exitum, Defunctis verò æternæ felicitatis præmium.

S E C T I O III.

Incunabula & incrementa Fraternalitatis S. Mauritiij ad S. Mauritium Augusta.

1. *S. Mauritiij Fraternalitatis initium.* Eodem anno, quo Fraternalitas S. *Iosephi* initium sumpsit, nempe 1603. milites quoque *Præsidarij* Augustani ad augendam DEI gloriam, & ad *Sanctorum* suffragium facilius impetrandum, statuerunt novam Fraternalitatem instituere. Igitur obtentâ, ad hoc propositum pium implendum, à Prænobilibus pro tempore Duumviris D. *Quirino Rbelinger* & D. *Marco Welsler* licentiâ, pro singulari suo Patrono S. *Mauritium* fortissimum militem, ac S. *Thebeæ Legionis* Ducem, invictissimumque *CHRISTI* Martyrem elegerunt.

2. *Impetrat pia exercitia in templo S. Mauritiij peragenda.* Cum autem ad hanc Fraternalitatem promovendam etiam certâ Ecclesiâ atque altari opus haberent, consultissimum atque optimum fore judicârunt, si Ecclesiam, sanctissimo suo Patrono dedicatam, eligerent. Unde Venerabili Capitulo ad S. *Mauritium* memoriale & supplicationem scriptam demissè obrulerunt, atque sine difficultate obrinuerunt, quod petierunt, ut scilicet non solum statutis temporibus *Conventus ordinarios* in prædictâ S. *Mauritiij* Ecclesia instituere, sed etiam, assignatò S. *Crucis* altari, suas functiones sacras peragere, uti & in certâ cistâ omnia, quæ ad *Fraternalitatem* spectarent, ornamenta perpetuò asservate possent, eâ tamen conditione, ut per hanc benignam *Venerabilis Capituli* concessionem nullum Ecclesiæ aut *Capitulo* præjudicium, aut detrimentum accederet.

3. *Indulgentias Papales plenarias.* Ut verò Fratres Sororésque hujus Sodalitatis seu Fraternalitatis majorem animæ fructum perciperent, & salus credentium in dies magis augeretur, Sanctissimus in Christo Pater Papa *Paulus V.* huic Fraternalitati plenarias Indulgentias anno millesimo sexcentesimo septimo benignissimè concessit. 1. Omnibus huic *Fraternalitati* inscriptis in die inscriptionis, postquàm verè confessi & Sacratissimâ Communione refecti fuerint. 2. Omnibus Fratribus & Sororibus in articulo mortis, postquàm denuò confessi sacram Sinaxim sumpserint, si verò id propter infirmitatem nimiam, aut debilitatem præstare nequiverint, poterunt tamen plenarias Indulgentias obtinere,

nere: dummodò contrito corde Sanctissimum nomen JESU ore vel mente pronuntiaverint. 3. Omnibus qui peracta Confessione, & sumpta Sanctissima Communione in Festo Tutelari *S. Mauritiij*, vel si legitime illo die impediti fuerint, in die infra octavam ejusdem Festi à solis ortu usque ad occasum talis diei Ecclesiam *S. Mauritiij* & altare *S. Crucis* visitaverint, ibique aliquid devotè oraverint.

4. Sexaginta annorum Indulgentias lucratur 1. qui in templo *S. Mauritiij* Missæ Sacrificijs vel alijs Divinis, vel Conventibus ordinarijs vel privatis corde contrito interfunt. 2. Qui pauperes hospitalitè recipiunt. 3. Qui se suis inimicis, vel pacem & concordiam inter inimicos, conciliant. 4. Qui fratres, sorores, vel alios mortuos ad Ecclesiasticam sepulturam prosequuntur. 5. Qui Fraternitatis processiones vel *Venerabile Sacramentum*, quando aut in processionibus, aut ad infirmum portatur, comitantur. 6. Qui infirmitate, aut aliquo impedimento detenti, auditò campanæ signò orationem Dominicam & salutationem Angelicam pro salute animæ Defuncti aut infirmi (si pro infirmo datur signum) persolvunt. 7. Qui pro Defuncto ex Fraternitate quinquies orationem Dominicam & salutationem Angelicam recitant. 8. Qui peccatorem ad viam salutis reducunt. 9. Qui errantem & ignorantem in fide Catholica instruunt, aut aliud bonum opus exercent. 10. Septem annorum Indulgentijs & totidem Quadragenis gaudent, qui in Festo exaltationis *S. Crucis*, in Festo *S. Georgij* Martyris, & in Festo *S. Martini* Episcopi dictam Ecclesiam *S. Mauritiij* & altare *S. Crucis* ibidem devotè orando visitaverint. Est *Quadragesima* poenitentia quadraginta continuis diebus in jejunijs (at non in solo pane & aqua) aut alia afflictione transigenda.

Conventus ordinarij per annum sunt quatuor, scilicet in Dominicis post quatuor tempora horà primâ pomeridianâ, qui celebrantur eodem prorsus modò, *Sessione precedente* de Conventibus Fraternitatis *S. Iosephi* descriptò.

In singulis quatuor temporibus hæc Fraternitas ordinavit, ut pro omnibus fidelibus defunctis, præsertim Fratribus & Sororibus, sicut etiam infra octavam omnium fidelium defunctorum, Officium de Requiem musicè canteretur. Insuper disposuit, ut in Festo Tutelari *S. Mauritiij* horà septimâ Officium musicè in honorem sanctissimi sui Patroni celebretur.

Præterea hæc Fraternitas constituit, ut in Festo *S. Georgij* & *S. Sebastiani* Martyrum, in honorem eorundem, horà septimâ sacrificium legatur. Pari modo quotiescunque Frater vel Soror dictæ Fra-

4.
At alias non plenarias.

5.
Conventus quatuor per annum celebrantur.

6.
Ordinat Missæ Sacrificia cum concentu musico.

7.
Et sine concentu musico.

32 *Cap. II. De Insign. Eccl. Colleg. SS. Mauri. & Soc. Mart. Aug.*
ternitatis moritur, legitur unum sacrum pro solatio Defuncti vel De-
functæ.

8.
*Conformât
se in suis
functionibus
Fraternitas
S. Josephi.*

Quia verò sæpè dictæ *S. Maurij* Fraternitati visum est, decen-
tius, arque ad augendam DEI gloriam, & fidelium salutem, uti-
lius fore, si *Conventus* ordinarij eâdem methodo, quâ Fraternitas
S. Josephi utitur, deinceps celebrarentur, ut scilicet Concio seu Ex-
hortatio non in sella coram altari *S. Crucis*, sed in Cathedra perage-
retur: & ab initio & ad finem cum exposito Venerabili Sacramento
Benedictio daretur: ut Litanie posthac non solum recitarentur; sed
musicè cantarentur; idcirco anno millesimo sepringentesimo decimo
Fraternitas hæc, & imprimis ejusdem p. t. electus Præfectus Præ-
nobilis Dominus *Maximilianus Fanz de Rittersberg*, &c. Venerabili
Capitulo ad *S. Mauritium* demissæ supplicavit, ut prædicto modo
deinceps *Conventus* celebrandi, licentiam benignè concederet, quod
etiam facillè impetravit. Itaque dicto anno 1710. die 16. Martij, in
Dominica quatuor temporum Quadragesimæ, prima vice Concio,
seu Exhortatio ex Cathedra habita, Benedictio ad initium & ad fi-
nem data, & Litanie B. V. cantatæ fuerunt, &c. Vid. *Sectio præce-*
dens num. 50. & seqq.

9.
*Plures eligit
Officiales.*

Fraternitas *S. Maurij* quolibet triennio in Festis communi-
ter Pentecostalibus *Magistratum renovat*: in renovatione autem Con-
sultorum & Officialium majorem numerum, quàm Fraternitas
S. Josephi observat. Cum enim in Officiales plerumque assumantur
milites, à frequentandis *Conventibus* sæpè impediti, ut ad excubias
agendas non obligati, aliorum obligatorum suppleant vices, plures
constituuntur Officiales; sicque *S. Maurij* Fraternitatis Magistra-
tus nunquam destituatur Officialibus à Fraternitate requisitis.

Anno 1709. in novi Magistratus renovatione electus est

P R Æ F E C T U S.

10.
*S. Maurij
Fraterni-
tatis electi
Officiales.*

Prænobilis Dominus *Maximilianus Fanz de Rittersberg*, Le-
gionis Cæsareæ supremus Locumtenens, ac Præsidij militaris Augu-
stani Capitaneus.

A S S I S T E N T E S.

Spectatissimus Dominus Joannes Fluehrer Decurio.

Nobilis & Spectatissimus Dominus Joannes Petter Excubia-
rum Præfectus.

S E C R E T A R I U S.

Spectatissimus Dominus Joannes Ferdinandus Gezfridt, Me-
tator hospitiorum.

SCRI.

S C R I B A.

Spectatissimus Dominus Ignatius Memminger, Decurio.

C O N S U L T O R E S.

Spectatissimus D. Andreas Bähm, Subdecurio. Spectabilis Vir Michaël Engelmayr.

Spectatiff. D. Mathias Fluehrer. Spectabilis Vir Joannes Petrus Düeths.

Spectabilis D. Joannes Volckh. Spectabilis Vir Udalricus Stockhart.

Spectatissimus D. Joannes Jacobus Stainer, Decurio. Spectabilis D Mathias Elias Bauerschneider.

Spectabilis D. Andreas Fraas.

C U S T O D E S S A C R Æ S U P P E L L E C T I L I S.

Spectatiff. D. Mathias Fluehrer. Spectabilis D. Joannes Volckh.

I N S T R U C T O R E S T Y R O N U M.

Spectatissimus D. Ignatius Memminger, Decurio. Spectabilis D. Mathias Elias Bauerschneider.

C U R A T O R E S A L B I.

Spectabilis Vir Michaël Kandl. Spectabilis Vir Leonardus Müller.

Spectabilis Vir Benedictus Widemann. Spectabilis Vir Joannes Hayls.

S A C R I S T A.

Spectabilis Vir Joannes Adamus Bichtel.

C O O P E R A T O R E S S A C R I S T Æ.

Spectabilis Vir Michaël Bürckhle. Spectabilis Vir Georgi' Leinauer.

Spectabilis Vir Nicolaus Ludich. Spectabilis Vir Joannes Schaffheutl.

D U C T O R E S P R O C E S S I O N U M.

Spectabilis Vir Casparus Maissinger. Spectabilis Vir Joannes Erfurth.

Spectabilis Vir Joannes Sigmiller. Spectabilis Vir Joannes Hällstainer.

Non omittendum hic arbitrabar, quòd *Fraternitas* ista proprium *vexillum*, in medio pictum suum Tutelarem *S. Mauritium* repræsentans, in ejus Ecclesia exponat, atque in publicis Processionibus circum-

II.
Vexillum & Castrum Dolevis.

cumferat, nec non in memorata *S. Mauritij Ecclesia* ante aram *S. Crucis* in Officijs vel Missis de Requiem perelegans *Castri Doloris* erigat, ornamentis illicò subjungendis decoratum.

Anno 1701. Prænobilis & Gratosus Dominus *Maximilianus Fanz de Rittersberg, &c.* Legionis Cæsareæ supremus Locumtenens ac Præsidij militaris Augustani Capitaneus Fraternitatem *S. Mauritij* ingressus, nec non huius Fraternitatis *Præfectus* constitutus, larga ei beneficia præstitit.

12.

Fraternitas
sem munifi-
ca manus
renovavit.

1. Christum de cruce pendentem noviter inargentatum, *crucem* perpolitam, & 2. Novam cum Casside tribus struthionum plu-
mis cristatâ, calvariam ordinavit. 3. Novum cum manubrio seu
copulâ ex orichalco gladium *Castri Doloris* sandapilæ imposuit.
4. Scura quatuor reparata huic sandapilæ affixit. 5. *S. Mauritij*
iconem supra gazophylacium Fraternitatis collocatam, 6. Ipsum
gazophylacium, 7. Album Sodalium, & 8. *Christi* Crucifixi
majus simulacrum cum radijs, ac omnibus ad istius ornamentum
pertinentibus, renovari curavit. Denique 9. Velum cæruleum,
ex serico multatio recens confectum, supra memoratum *Christi* simu-
lacrum expandendum, dono dedit, munificus Fraternitatis *S. Mau-
ritij* Benefactor, ejusque multum labefactæ zelosus Instaurator.

13.

Votum Au-
gustinis.

Ego præfatæ Fraternitati voveo plures munificos hujusmodi
Benefactores, nec non cunctis Fratribus, in agone olim luctanti-
bus, *S. Mauritium*, ejusque Martyrij *Comilitones*, strenuos defen-
sores, & fortes Cacodæmonum propulsatores, ut in extremis positi
tales reperiantur, quales Divina Bonitas exigit, & quos suâ gloriâ
beare decrevit. Duabus hisce *S. Josephi* & *S. Mauritij* Fraternitati-
bus hætenus descriptis, & in insigni istius *Sancti* Ecclesia Collegia-
ta institutis, nunc progredior, ad ejus *Præpositos*, *Decanos*, *Ca-
nonicos*, &c. pro viribus hinc inde collectos.

SECTION IV.

*Catalogus Præpositorum Insignis Collegiata Ec-
clesiæ S. Mauritij Augusta.*

1.

Superiores.
Canonici,
Officiales,
& casale-
gus Præpos-
itorum.

A Plurimis jam annis Insignis Ecclesia Collegiata *S. Mauritij* so-
lummodò numerat *Præpositum*, *Decanum*, undecim *Canon-*
icos, & ex his *Custodem*. Præterea habet duos *Provisores*, & septem
Chori-

Chori-Vicarios, atque ex his *Ministrum altaris* seu *Subcustodem* nec non *Bursarium*. Nulla autem Jurisdictio in Canonicos, Provisores, vel Chori-Vicarios competit *Præposito*, sed soli *Decano*, qui hac quoque speciali prærogativa pollet, quod institutionem ad Decanatus dignitatem ab ipsomet *Episcopo Augustano* accipiat, prout modernus D. Decanus *Adamus Gressel*, &c. à Reverendissimo ac Serenissimo *Episcopo Alexandro Sigismundo*, finitibus Divinis antemeridianis, ex Cathedrali Ecclesia redeunte, & habitu Episcopali etiamnum induto, in suo Palatio hinc *Augusta*, coram præsentem & spectantem Aulam, per impositionem *Bireti* fuit institutus die 9. Junij. anno 1706. Ceterum Catalogus Præpositorum, quot invenire poteram, est sequens.

Præposituram - - - *Obrinuit.*

1. *Otto II. Comes Habsburgicus*, etsi sint, qui *Zerzingensem Ducem* affirmant, Vir summa prudentia & optimis moribus conspicuus, sed homo valerudiniarius, electus in Episcopum Constantiensem anno 1165. præfuit 4. annis obiit 1169. Vid. cap. 9. ad annum 1165. Anno 1155.
  2. *Sifridus de Höchstetten*, obiit 1188. cui ab Episcopo *Udalscalco* Comite Eschenlohenensi succenturiatus. 1170.
  3. *Henricus de Emersbacher*, Capitulo Sancti Mauriciani eligente *Henricum à Brentia*. 1188.
- Desiderantur hic Præpositi per integrum ferme sæculum succedanei.
4. *Sigefridus de Wittislingen*, Cathedralis Ecclesiæ Decanus. 1265. Vid. p. 1. c. 9. ad annum 1260. fol. 542.
  5. *Degenhardus Baro ab Helenstein & Haidenhaim*, Hartmanni Episcopi Augustani Comitis Dilingensis ex Sorore Nepos, in Episcopum Augustanum electus anno 1300. Rexit annis VII. obiit 25. die Novembris, anno 1307. Vid. p. 1. cap. 6. ad annum 1300. fol. 256. 1288.
  6. *Gotfridus de Werffnach al. Neissen*, Rector Ecclesiæ *Weissenbornensis* & Benefactor. Canonicus Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ. Vid. p. 1. cap. 10. ad annum 1307 fol. 590. 1300.
  7. *Conradus Comes de Schelcklingen*. 1313.
  8. *Rudolphus de Hirnbaim*, Canonicus & Decanus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ. Vid. p. 1. cap. 9. ad annum 1330. fol. 575. 1333.
  9. *Rudolphus ab Hochenhausen*.

10. Con.

- Obtinuit* 10. *Conradus Fridbergensis.*
 1345. 11. *Eberhardus de Bandedeck Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ*
 1362. al. *Canonicus, Summus Custos, & Capellæ S. Barbaræ Fundator.*
 1386. *Obijt Idibus Martij 1396. Vid. p. 1. cap. 10. ad annum 1370.*
 1396. 12. *Burchardus de Eifenberg seu Usenberg, Canonicus & Eccle-*
siæ Cathedralis Augustanæ Præpositus. Obijt anno 1439. Vid. p. 1.
cap. 10. ad annum 1407. fol. 528.
 1439. 13. *Otto de Schanmberg, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Au-*
gustanæ 1427. Vid. p. 1. cap. 10. ad annum 1427.
 1478. 14. *Bernardus Arzet, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augu-*
stanæ. 1497. Vid. p. 1. fol. 611.
 1526. 15. *Wolfgangus Andreas Rem à Kötzt, Patritius Augustanus*
J. U. D. Ecclesiæ Cathedralis Canonicus, Decanus, Præpositus. 1580.
Vid. cap. 10. ad annum 1580.
 1585. die 16. *Wolfgangus Franz, Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Ec-*
 14. Mart. *clesiastes. Restaurat ruinofam S. Mauritiij Præposituram, priscæ*
venæ Poëta monumentum restorationis, lapidi solido incisum, &
in dictæ Præposituræ domo à dextro latere ædificata positum, his
2. versibus exprimente:

Vilis eram, jam jamque domus subitura ruinam,
Wolfgang Franz sumptu Præpositus renovat.

M. D. LXXXVI.

Vid. p. 1. fol. 689.

1588. 17. *Adrianus Holstanns.*
 1588. 18. *Philippus Fugger. Vid. cap. 10. ad annum 1588.*
 1592. 19. *Antonius S. R. I. Comes à Montfort.*
 1595. 20. *Ernestus L. R. de Wolckenstein, Cathedralis Ecclesiæ Au-*
 10. Majj. *gustanæ Canonicus 1582. Auditor Rotæ, Canonicus Brixinensis,*
Decanus Tridenti, ubi obijt die 20. Aprilis 1616.
 1616. die 21. *Joannes Baptista Remboldt, Patritius Augustanus, Præpo-*
 1. Junij. *situs ad S. Andream Frisingæ 1613. ibid. Cathedralis Ecclesiæ Præpo-*
situs 1618. Vid. cap. 10. ad annum 1613.
 1627. die 22. *Melchior Kleselius S. R. E. Cardinalis, Ecclesiæ S. Stepba-*
 9. Aprilis *ni Viennæ Præpositus. 1578. Episcopus ibid. 1601. Obijt Neostadij*
die 18. Septembris 1630. ætatis suæ ann. 77. Corpus exanime Neo-
stadio Viennam advectum in memorata S. Stephani Ecclesia ante altare
B. V. M. tumulatum quiescit; utramque fortunam expertus, ad-
versam tulit pari animi tenore, quo solebat faventem: dignus obe-
liscó,

lisco, quem Viennæ erectum sua cum Inscriptione ad Theoninos den-
tes retundendos hic subijcio.

Melchior Klefelius
Natus Viennæ Anno M. D. LIII.

Obscuris parentibus:

Ut nihil suæ lucis

Debeat Natalium felicitati.

Cum invidisset ei fortuna

Sanguinis claritatem.

A teneris

Virtutis ac Sapientia semitam ingressus

Nunquam exorbitavit.

In Clerum adlectus

Sacramento se obstrinxit

Catholica Veritati

Contra errores decertandi.

Adolescens eloquentiam

Suspexit Germania.

Vulgus Ciceronem appellavit;

Audivit eum è sacris pulpitis

Ingolstadium,

Adlegit VVratislavia Canonicum

Et Oratorem.

Ambivit Ernestus Austria Archidux:

Amplexus est Bavaria Princeps,

Impetravit Rudolphus II.

Rom. Imperator

Et iussit,

Anno ætatis ejus XXVII.

Ecclesiæ Cathedrali D. Stephani

Præpositum,

Archigymnasio Austriaco Viennensi

Cancellarium præfisse.

2.
*Klefelij Mel-
chioris obe-
liscus.*

H

Utram-

*Utramque dignitatem
Annis tenuit omnino quinquaginta.
Dimidio seculo ea egit,
Quae plurium seculorum
Industriam vincunt,
Memoriam acunt.*

*Universitatem Viennensem
Lutheri tæbe vitiatam purgavit:
Crembsium ab erroribus vindicavit,
Hippolytopolim Catholica Religioni
Restituit:*

*Neapolim Austria innovavit:
Duodecim oppida ad veritatem reduxit:
Plura servavit.*

*Universa Austria
Ad orthodoxam fidem revocanda
A Rudolpho II. praefectus.
Ut cum virtus efferret gloriosius,
Exercuit durius,*

*Tentatus minis, tulit:
Laceffitus injurijs, occalluit;
Lapidibus impetitus*

In murum Religionis crevit:

*Quaesitus ad mortem
Irruenit immortalitatem.*

*Sui admiratores fecit,
Quos passus est inimicos.
Ut se plurium servaret commodis,
Loysensium rabiem effugit.
Curru inde sub fimo eveltus
Miseras Jobi revocavit,
Ut involaret in glorias.*

Gemma fuit:

Non ita sub fimo abscondi potuit,

Ut non emicaret splendore.

Ab Aquilinis oculis inventa est

Gemma pretiosa.

In Caesaris oculos ubi sese infudit,

Illicò descendis in animos,

Episcopus Neostad.

Ac Viennensis Princeps dictus

Factus est omnium Pater ac Servus.

Ad aulam accitus, ita tractavit humana,

Ut nunquam defereret Divina.

Utilis

Eloquentiâ ad silectendos animos,

Moderatione ad temperandos affectus,

Vehementiâ ad frangendos impetus,

Solertia ad arcana indaganda,

Consiliò ad explicanda implicata,

Prudentiâ ad futura præcavenda

Sed,

Decumanam ibi expertus est tempestatem,

Ubi ludebat securitas.

Secundis velis ad altum potentie erectus

A suis desertus Favonijs

Naufragium fecit.

Periisse credebatur,

Sed tabulâ Romam devectus

Purpuram retulit,

Sac. Rom. Eccl. Cardinalis creatus.

Vir utriusque Fortuna,

Alteram tulit fortiter,

Alteram rexit temperatè:

Nunquam illi succumbens,

Nunquam isti velificans.

H 2

Cum

*Cum meritis implevisset terram,
Cælo iter intendit ad præmium.*

Moriturus

Ex asse Heredem DEUM

Testamento scripsit,

Hanc unam prolem habuit,

Quam in plurimorum

Hominum animis genuit.

Obijt,

Sibi, tempori, ac invidia superstes.

Ex austriæ oculis sublatus,

Vivit in animis;

Qui quia sunt immortales,

Nunquam moriturus.

1628. 23. *Christophorus à Pettlingen, Patritius August.* Auditor Roræ, per
13. Nov. resignationem Eminentissimi Cardinalis Klefelij Præposituram S. *Mau-*
ritij adeptus. Vid. cap. 10. ad annum 1628.
1644. 24. *Sixtus Fischer SS.* Theologiæ Doctor, Sacr. Cæsar. Majest.
28. Nov. Consiliarius, Collegiæ Ecclesiæ S. Petri Dilingæ Præceptor (De-
canus) & Parochus. Vid. cap. 6. sect. 2.
1656. 25. *Joannes Reinhardus ab Eyb,* Cathedralis Ecclesiæ Augusta-
5. Febr. næ Præpositus 1660. Vid. p. 1. cap. 8. ad annum 1660. fol. 537.
1683. 26. *Bergardus Guilielmus L. B. de Leyden,* Dominus in affing,
5. Octobr. &c. Vid. p. 1. cap. 10. ad annum 1686. fol. 661.
1694. 27. *Quirinus Kunchel* anno 1652. 1. die Februarij in pago
4. Febr. *Hechßheim* prope *Moguntiam* nascitur: in Festo Purificationis B. V.
3. *MARIÆ* die 2. Februarij sacro de fonte renascitur: adolescens ad
Kunchel litteras applicatus, *Moguntia* Studijs humanioribus inter suos con-
Quirini epi- discipulos semper eminuit, in Philosophia primam Baccalaureatus &
scome visa. Magisterij lauream obtrinit: Juri utrique operam daturus, *Ingolsta-*
dium se contulit, ubi die 24. Decembris anno 1674. ad Institutum
Clericorum Sæcularium in commune viventium susceptus, *Frisinge*
anno 1678. die 26. Martij sacro Presbyteratus ordine initatur: *In-*
golstadio Moguntiam vocatus à Reverendissimo & Eminentissimo
Principe ac D. D. *Aufelmo Francisco* Archiepiscopo & Electore in
Consiliarium Ecclesiasticum asciscitur, nec non Archiepiscopalis Se-
minarij

Señ. IV. Catalog. Præposit. Insign. Colleg. Eccl. S. Mauri. & minarij ad *S. Bonifacium* Clericis Sæcularibus in communi viventibus tanquam Præfès præficirur anno 1679. die 20. Novembris SS. Theologiæ & J. U. Doctor anno 1680. creatus, posthac per plures annos publicè in Universitate *Moguntina* Studia Juridica magna cum laude docuit, nec minori laude Archiepiscopalis & Metropolitane Curiae *Officialis* seu causarum Ecclesiasticarum *Index* ordinarius renuntiatus, hanc quoque spartam operosè administravit usque ad annum 1691.

Opulentiùs animarum lucrum consecuturus, munere Præsidis Seminarij ad *S. Bonifacium* in manus Eminentissimi resignatò, imprimis Parochiam ad *S. Ignatium* Martyrem *Moguntie* anno 1682. Dein in Ecclesia Collegiatà ad *S. Victorem Moguntie* ab Eminentissimo Canoniatum ceu perhonorificum additamentum anno 1683. Demùm aliam, nimirum ad *S. Quintinum Moguntie* anno 1690. in se suscipit, Parochià ad *S. Ignatium* Martyrem relictà. Verùm sepelit etiam Parochià ad *S. Quintinum*, *Officialatu*, & ad *S. Victorem Canoniatu*, ad majorem operam in convertendis hæreticis, & in confirmandis in fide orthodoxa Catholicis præstandam, anno 1691. mense Augusto, Parochus Catholicus tertius (duo Parochi ex instituto Clericorum Sæcularium in communi viventium assumpti jam antè præcesserant) onus Parochiæ *Heidelbergensis* subijt, à Serenissimo Electore Palatino, ejusque Reverendissimo ac Serenissimo Germano Fratre *Ludovico Antonio* Ordinis Teutonici Supremo Magistro, & Episcopo *Wormatiensi* in numerum suorum Consiliariorum adlectus, & respectivè Pro-Vicarius Generalis *Wormatiensis* ac Decanus *Heidelbergensis* constitutus.

A Gallis 1693. eversa & combustà *Heidelbergà*, non solum omnibus etiam proprijs vestibus spoliatur, sed etiam caput impondere ligneo trunco à milite Gallo coactus, ac ultimum ensis ictum expectare jussus, summo vitæ discrimini se submisit. Superatò vitæ periculò ad gravia negotia expedienda *Romam* profectus, atque anno 1694. à Summo Pontifice *Innocentio XII.* Augustanà Præpositurà ad *S. Mauritium* donatus, *Romà* anno 1696 *Moguntiam* redux, à Reverendissimo & Eminentissimo Electore *Moguntino Lothario Francisco* in Præsidem Archiepiscopalis Seminarij ad *S. Bonifacium* postliminiò coopratur, & intimis Consiliarijs Archiepiscopalibus adnumeratus, quâ Visitator Archidiocesis *Moguntinae* designatur; cùmque totam penè Archidiocesiin visitando peragrasset, tum laboribus & negotijs, tum lentâ quadam tæbe exhaustus, Sacris Ecclesiæ Sa-

tramentis ritè provifus fiducia in DEUM plenus, in voluntatem Divinam pleniffimè resignatus, aëtis DEO pro univerfis beneficijs gratijs, atque datis iteratis imagini *Crucifixi* osculis, in omnium Archiepifcopalis *Seminarij* Alumnorum, & multorum Sacerdotum præfentia, animam DEO commendantium, piiffimè præfidere defuit die 14. Decembris 1701.

4.
Ejus defcriptio.

Vir fuit ftaturâ cum debita membrorum proportionem formatâ, magna gravitate unâ mira fuavitate præditus, fuavitate amorem, gravitate reverentiam fibi concilians. Caftitate, liberalitate, & præcipua humilitate enicuit: quamvis enim efferet *Magnatibus & Principibus* acceptiffimus, in magni momenti negotijs à fummis & imis ceu oraculum confultus, eloquentiâ graviffimus, omni doctrinâ Theologicâ Speculativâ, practicâ, Afceticâ ac Polemicâ, nec non Juridicâ inftitutiffimus, omnibus virtutibus ornatiffimus, cunctis tamen fe fuavem, mitem, affabilem exhibuit. Suâ fuaviloquentiâ, infigni zelo, & peculiari concionandi dono, maximam tum Catholicorum tum Hæreticorum multitudinem ad fe traxit, innumeros ad meliorem vitam perduxit, multos in orthodoxa fide confortavit, plurimos hæreticos, atque ex ijs etiam quosdam doctos Prædicantes ad veram fidem convertit. Libros typo fubjecit eruditione fcholasticâ, Polemicâ, fubtilis ingenij acumine, folidè & dilucidè elaboratos. Præ ceteris laudem meretur nobiliffimus ille liber Polemicus, fub titulo: *Lilium inter spinas* Moguntiae 1694. idiomate Teutonico in lucem editus, & approbatus tanquam tanto Authore dignus: imò quòd author nihil ferè ad controverfias modernorum pertinens reliquerit, quantumvis difficile & ab alijs fortè prætermiffum, quod non tradiderit, admirabili tum fapientia tum verborum profunditate, pondere & claritate, nec non exoptata brevitate facilem modum fubminiftrante.

Post DEUM *Quirinus* tenerrimè *Deiparam Virginem immaculatam* dilexit, quotidianis SS. precibus & exercitijs impensè coluit, elegans altare in Ecclefia, ubi fonte fagro luftratus eft, ad ejus honorem fuis expenfis erexit, cantandas ante illud Litanias Lauretanas fingulis Sabbatinis diebus fundavit, devotiffimus ufque ad vitæ terminum *Mariophilus*.

5.
Ejus Epifcopi.

Reverendiffimum *Quirinum* vivum Principes, Magnates, & Summi Antiftites æftimaverunt, amaveruntque, Reverendiffimus & Eminentiſſimus *Lotharius Francifcus* Archiepifcopus Moguntinus,

&c

&c. mortuum quoque sequenti honoravit elogiò, metallinis lami-
nis lapidi marmoreo infixis, inscripto.

MEMORIÆ & HONORI

*Plurimum Reverendi, Amplissimi, & Consularissimi Domini
Quirini Kunchels SS. Theologia & J.U. Doctoris, Eminentissimi Ar-
chiepiscopi ac Principis Electoris Moguntini, &c. Consiliarij Intimi
& Ecclesiastici, Proconotarj Apostolici, Semin. S. Bonif. in hac urbe
Præsidis Cleric. secul. in commune viventium Sacerdotis, Viri uti à
prudencia, scientia & consilijs rari, sic ob singularem erga omnes hu-
manitatem, benevolentiam & humilitatem omnibus chari, die 14.
mensis Decembris, anno 1701. ætatis sue 49. annorum in Domino piè
defuncti. C. A. R. I. P.*

28. *Franciscus Georgius S. R. I. Comes de Schönborn & Reichels-
berg, Illustrissimi & Excellentissimi D. D. Melchioris Friderici S. R. I.
Comitis de Schönborn & Reichelsberg Domini in Weyler, Heusen-
stamm & Martinstein, &c. &c. Filius; Eminentissimi ac Celsissimi
Joannis Philippi de Schönborn in Archiepiscopum Moguntinensem
electi 1647. die 19. Novemb. defuncti 1673. die 12. Febr. Nepos:
Anno 1682. die 17. Julij natus: Metropolitanarum & Cathedra-
lium respectivè Ecclesiarum, Trevirensis, Spirenensis die 18. Januarij
1705. Colonienfis die 27. Junij 17. Junij 1707. Canonicus, Insignis
Collegiatæ Ecclesiæ ad S. Mauritium Augustæ Vindelicorum die 15.
Octobris 1701. Præpositus. Vivat!*

Obtinuit
1701.
6.
Schönborn
Comitis pro-
motiones.

SECTION V.

*Catalogus Decanorum, quot invenire poteram,
Insignis Collegiatæ Ecclesiæ S. Mauritij Augustæ.*

Decanatum	Obtinuit. Anno	Obijt. Anno	I. Decanorum S. Mauritij Catalogus.
Henricus Hagenbosen.	1300.		
Sifridus de Ushausen.	1323.		
Udalricus de Schöneck.	1360.		
Jacobus Kunzelmann.	1492.		

Bartho-

*Decanatum Obtinuit.**Obijt.**Anno**Anno***Bartholomæus Ridlen, Decretorum****Doctor.**

1513.

Marcus Harder.

1543.

Martinus Amersee.

1556.

1556. 12. April.

Mathias Kager.

1556. 15. April. 1587. 1. April.

Udalricus Koboldt.

1587.

1589. 12. Junij.

Lazarus Schmidt, Rhainanus.

1589. 17. Junij. 1619. 3. Mart.

Petrus Wall, Episcopus Adramyt-**tenus. Vid. p. 1. class. 1. cap. 7. 1619. 14. Mart. 1626. 5. Junij.****ad annum 1618. fol. 507.****resignavit.****Christianus Paul, SS. Theologiæ****Doctor. Reverendissimi & Cel-****lissimi Episc. Aug' Consiliari'. 1626 16. Junij. 1640. 26. Febr.****Casparus Zeiller Episcopus Adra-****1640. 23. April. 1681. 4. Julij.****myttenus, SS. Theol. Doctor. Vid. p. 1. cap. 7. ad an. 1645. f. 510.**

Ubi ejus epitaphium mendosè descriptum, hac correctione emendatum, ita propono legendum.

Hic quiescit laboribus & senio fractus Reverendissimus & Am-
plissimus D. D. Gaspar Zeiller Episcopus Adramyttenus, an-
no M. DC. XXI, Presbyter ordinatus: anno XXIII. in Sum-
um Penitentiarium assumptus: anno XXIV. Doctorali Laureâ in-
signitus: anno XXVII. de Canonicatu Insignis hujus Collegiata Ec-
clesiæ provisor: anno XXX. Vicarius Generalis constitutus: an-
no XXXX. in Decanum electus & confirmatus: anno XXXXV.
ad suffraganeatum promotus: pietissimè obiit die 4. Julij anno
M. DC. LXXXI.

Obtinuit.

1681.

4. Aug.

Ostavianus Im. Hoff de Spilberg Patritius Augustanus, Colle-
giatarum Ecclesiarum S. Mauritij & S. Petri Augustæ Canonicus,
illius Collegiatae Ecclesiæ per compromissum electus. Vid. cap. 10.
ad annum 1681.

1706.

9. Junij.

Adamus Gressel Meringæ in Bavaria die 24. Decembris, Ada-
mo Protoplasto dicatâ (idcirco Adamus in Sacro regenerationis fon-
te nominatus) ab honestis Parentibus anno 1647. prognatus. Lit-
teris humanioribus Augustæ Vindelicorum absolutis, hic etiam loci
juxta Theologiam Moralem, tanto cum fructu Philosophiam per-
sequantur,

3.
 Zeiller Ga-
 spari epi-
 taphium.
 3.
 Gressel Ada-
 mi promo-
 tiones.

quæntavit, ut ad Magisterij gradum ex Philosophia adipiscendum *Dilingam* profectus, in huius Urbis Almä Episcopalî Universitatē anno 1667. inter primos Philosophiæ Magistros in catalogi serie collocari promeruerit. Studia autem sublimiora profecturus, perstitit *Dilinga*, ac Illustrissimorum DD. Comitum *Truchbessorum* S. R. I. Dapiferorum: ibidem studiosorum, aliquot annis Moderator constitutus, per quadriennium SS. Theologiæ, & per quinquennium SS. Canonum studijs non sine præclarâ nominis sui famâ operam impendit. Unde post laudabilissimam ex universa Theologia thesium defensionem; nec non post superata rigida examina & tentamina ex utraque facultate, ex Theologica quidem die 23. Aprilis, ex Canonica autem die 16. Augusti anno 1674. jure merito *Licentiatu*s est creatus, denique die 21. Augusti 1699. ipsâ quoque SS. Theologiæ *Laureâ* condecoratus. Duplici memoratô Licentiatûs gradu accepto, *Dilinga* adhuc bienniô commoratus, postmodum die 11. Julij 1678 Parochiam in *Gosheim* Diocesis Eysterensis obtinuit. Ast extra Diocesiſm Augustanâ haud diu latere permissus, propediem mense Octobri 1679. illinc evocatus, a honorificentissimo cum encomio testimoniôque dimissus; ad *Capellaniâ* Aulicam Dilinganam fuit promotus, atque duobus post annis, nimirum 1681. Reverendissimi ac Celsissimi Episcopi *Joannis Christophori, &c. Consiliaris* Ecclesiasticus, *Fischalis*, nec non Consistorij *Affessor* renunciatus. Postquàm igitur præfata munera Ecclesiastica laude maximâ peregit: *Bavariam*, *Palatinatum Neoburgensem*, & *Rbatiam*, Diocesis Augustanæ ad 25. annos Visitatorem Generalem vigilantissimè & prudentissimè egit: Canonicatum ad *S. Petrum* anno 1684. ac Canonicatum ad *S. Mauritium* die 5. Octobris 1693 impetravit, hujus insignis Collegiatæ Ecclesiæ Decanus electus die 9. Junij 1706.

Vir tanto honore dignissimus, DEUM verò pectore amans, humanioribus pariter ac altioribus litteris probè imbutus, vitæ integritate, morum maturitate, regnandi mansuetudine conspicuus, qui pro viribus, quâ animi religione quâ ingenij eruditione, & domesticæ laudis decore *Decanatûs* munus præclare suetur, atque laudabilissimi *Decani* præconia hoc currente anno 1711. cum verbo tum exemplo promeretur. Verùm à debitis encomijs hic latius recensendis abstineo, gratæ posteritati curæ erit, ut debito honore Reverendissimi D. *Decani* virtutes & gesta celebret. Interim sincero ex animo precor, ut Decanatûs dignitas ei cedat in
I
omnium

4.
Ejus descriptio.

66 *Cap. II. De Insign. Eccl. Colleg. SS. Maurit. & Soc. Mart. Aug.*
 omnium adversitatum exterminationem, omnium bonorum aug-
 mentationem, omnium irruentium malorum defensionem, deni-
 que in desideratam felicissimi finis consummationem!

S E C T I O VI.

I.
*S. Mauritij
 Canoniconū
 Catalogus.*

*Catalogus Canoniconum, quot invenire poteram,
 Insignis Collegiatae Ecclesiae S. Mauritij Augustae.*

Obtinnit
Anno
1315.
Ab anno
1500.

Canonicatum.

H 1561. 1562. 1564. 1566. 1569. 1572. 1572. 1573. 1573. 1573.	Hermannus Sax ex Canonico & Custode S. Mauritij postularus ad Decanatum Ecclesiae Cathedralis. Vid. p. 1. cap. 9. fol. 545. Christophorus Mayr. Fridericus Fradel. Joannes Jacobus à Schwangau. Marcus Schellenberg. Georgius Berger. David Morenhaupt, Udalricus Men. Simon Scheibenhart, SS. Theol. Doctor. Christophorus Rummel. Joannes Melchior Ilfing. Sebastianus Ulmann ad Canonicatum & praebandam, per obitum Chri- stophori Mayr vacantes, possessionem accepit. Martinus Schmidt ad Canonicatum & praebandam, per liberam re- signationem Friderici Fradel vacantes, possessionem accepit. Georgius Müller. Cornelius Harlemus à Rosenthal ad Canonicatum & praebandam, per liberam resignationem Joannis Jacobi à Schwangau vacantes, possessionem accepit. Carolus à Peittingen ad Canonicatum & praebandam, per obitum Marci Schellenberg vacantes, possessionem accepit. Nicolaus Elgardus SS. Theologiae Doctor. Claudius Chrysostomus à Peittingen. Joannes Henricus Rehlinger ad S. Petrum Praepositus. Martinus Hueber. Wolfgangus Franz SS. Theologiae Baccalaureus Praepositus 1585. ad Canonicatum & praebandam, per obitum Georgij Berger vacantes, pos-

Possess. Canon. ann. incert.

possessionem accepit. Naturæ concessit die 3. Septembris 1589. Vid. p. 1 fol. 689.		
Michael Dorenvogel Episcopus Adramytenus ad Canonicatum & præbendam, per obitum Davidis Morenhaupt Sigilliferi vacantes, possessionem accepit. Vid. <i>pars 1. cap. 7. ad annum 1550. fol. 560.</i>		Obtinuit Anno 1575.
Udalricus Kobolt ad Canonicatum & præbendam, per obitum Udalrici Men vacantes, possessionem accepit.		1576.
Lazarus Schmid (anno 1589. Decanus.)		1577.
Michael Marius SS. Theologiæ Licentiarus ad Pærochiam, Canonici unitam, per obitum Simonis Scheibenhardt Theologiæ Doctoris vacantes, possessionem accepit.		1582.
Joannes Melchior Ilfong.		1584.
Joannes Rummel ad Canonicatum & præbendam, per obitum Christophori Rummel vacantes, possessionem accepit.		1585.
Sebastianus Starckh Parochus & Canonicus institutus.		1585.
Fridericus Ilfong ad Canonicatum & præbendam, per resignationem Joannis Melchioris Ilfong vacantes, possessionem accepit.		1586.
Joannes Jacobus Brauch, Doctor.		1587.
Christianus Tripp.		1587.
Christophorus Bechler.		1588.
Jacobus Keckh.		1589.
Petrus Avancinus.		1594.
Sebastianus Denich, SS. Theologiæ Doctor Episcopus Alminienfis. Vid. <i>cap. 9. ad annum 1651.</i>	Possess. Canon. ann. incert.	Ab anno 1600.
Christophorus à Peüttingen Præpositus 1638. Vid. <i>cap. 10. ad annum 1668.</i>		
David Millauer.		
Philippus Ernestus Im. Hoff, Patricius Augustanus.		
Mathias Manderus.		
Matthæus Schmidt.		
Jacobus Renner ab Allmandingen, Canonicus S. Petri Augustæ 1624.		
Joannes Drexel, Doctor Parochus.		
Esaïas Leuchart.		1603.
Joannes Oelzius, SS. Theologiæ Licentiarus, Parochus & Canonicus institutus.		1605.
Guilielmus Preüer.		1606.
Joannes ab Esch.		1607.

- Obtinuit** 68 *Cap. II. De Insign. Eccl. Colleg. SS. Mauric. & Soc. Mart. Aug.*
1608. Joannes Haidenhofen.
1609. Guilielmus Gailkircher.
1610. Henricus Piscator.
1612. Georgius Götz J. U. D.
1615. Petrus Wahl, SS. Theologiæ Doctor, Decanus 1619. Episcopus Adramytenus. Vid. p. 1. cap. 9. ad annum 1618. fol. 507.
1616. Joannes Carolus à Bentheim.
1616. Melchior Riederer Parochus & Canonicus institutus.
1616. Christianus Paulus Doctor Reverendissimi Consiliarius.
1627. Casparus Zeillerus, SS. Theologiæ Doctor, anno 1630. Decanus, Episcopus Adramytenus. Vid. p. 1. cap. 7. ad annum 1645. fol. 509.
1630. *Jacobus Lenicinus* ad Canonicatum & præbendam, per liberam resignationem Sebastiani Denichij Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Canonici, &c. vacantes, possessionem accepit.
1632. *Rudolphus Bechler* ad Canonicatum & præbendam, per resignationem Christophori à Peütingen vacantes, possessionem accepit.
- Rudolphus Bechler* primum memoratus munificus in Ecclesiam B. V. M. in campo Lyceo, hicrothecam Eucharisticam ibidem exornavit, hâc inscriptione munificentiam deprecante. *Adm. Reverendus Nobilis Clarissimus Dominus Rudolphus Bechler Colleg Eccles. SS. Mauritij & Petri Augusta Custos & Canonicus, mysticas has SS. Eucharistie figuras ex singulari affectu erga P. Martinum obtulit die 6. Septembris 1643.*
1632. Henricus Frauenrath, Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Quatuorvir Canonicus; obiit 1638. p. 1. fol. 690.
1634. Philipertus de Taxis.
1634. Joannes Oswaldus de Zimmeren, SS. Theologiæ Doctor, & Juris Utriusque Licentiatus, Summus Pœnitentiarius & Reverendissimi Consiliarius.
1634. Alexius Faber, Doctor ad Canonicatum & præbendam, per resignationem Davidis Millauer vacantes, possessionem accepit.
1635. Joannes Jacobus Ilfing de Kunnenberg.
1636. Martinus ab Ach, SS. Theologiæ Doctor, Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Canonicus 1646. Vid. p. 1. fol. 645.
1638. Matthæus Wanner J. U. D. Reverendissimi Episcopi Henrici Cancellarius, Canonicus S. Petri.

Tobias

Tobias Schiller, Augustanus.	Obtinuit
Magnus Philippus Bez, SS. Theologiæ Doctor.	1640.
Georgius Ludovicus Adam, SS. Theol. Doctor.	1645.
Philippus Henricus Rhetor. Obijt 1673. Vid. p. 1. fol. 690.	1646.
Georgius Kraus. SS. Theologiæ & SS. Canonum Doctor, Episcopus parvulus Augustani Pœnitentiarius. Obijt 1669. Vid. p. 1. fol. 690.	1647.
Hieronymus Im-Hoff, Patritius Augustanus.	1652.
Joannes Philippus Wanner, Canonicus S. Petri Augustæ.	1653.
Joannes Stephanus Weils, SS. Canonum Licentiat.	1653.
Ignatius à Schellenberg, Patritius Augustanus.	1656.
Octavianus Im-Hoff de Spilberg, Patritius Augustanus. Decanus anno 1681.	1659.
Carolus Constantinus Im-Hoff, Patritius Augustanus.	1660.
Joannes Franciscus Remboldt, Patritius Augustanus	1662.
Marthæus Schmidt, Canonicus S. Petri Augustæ.	1669.
Franciscus Ziegler, SS. Canonum Licentiat. Parochiæ & Canoniciatus uniti possessionem accepit.	1669.
Joannes Georgius Geiger.	1669.
Joannes Keller, SS. Theologiæ Doctor, Reverendissimi Consiliarius & Fiscalis. Obijt 1673. Vid. p. 1. fol. 690.	1669.
Hieronymus Ambrosius Langenmantel P. A. ad Canonicatum per resignationem Philippi Ernesti Im-Hoff possessionem accepit.	1670.
Franciscus Brueder, SS. Canonum Doctor, Canonicatus, per resignationem Mathiæ Manderi vacantis, possessionem accepit.	1671.
Christophorus Schmidt Augustanus, Canonicatus, per resignationem Matthæi Schmidt vacantis, possessionem accepit.	1672.
Guilielmus Ignatius Lang, SS. Canonum Licentiat.	1673.
Franciscus Christophorus Schalekh à Reichenfeld.	1674.
Joannes Mauritius de Zimmeren.	1676.
Franciscus Guilielmus Aymair, J. U. D. Serenissimi Pœnitentiarius & Consiliarius. Vid. p. 1. class. 4. cap. 10. fol. 662. ad annum 1697.	1682.
Franciscus Octavianus Langenmantel, P. A.	Relign.
Georgius Reinhardus Haim ab Haimhofen.	1691.
Leopoldus Ignatius Langenmantel, P. A.	1692.
Adamus Gressel, SS. Theologiæ Doctor, & SS. Canonum Licentiat., Reverendissimi Consiliarius & Fiscalis : Decanus anno	1693.
Wolfgangus Georgius Fridericus Hauser de Gleichenstorff.	1699.
Joannes Ignatius Flâchel ab Altenburg SS. Canon Licentiat., Serenissimi Consiliarius & Sigillifer, ad Parochiam & Canonicatum	Relign.
	1700.

unitum ex obitu *Francisci Ziegler* vacantes, & à Reverendissimo ac Serenissimo Episcopo ex jure devoluto collatos, possessionem accepit.

Obtinuit

- 1701. Joannes Martinus Auer, SS. Theologiæ & SS. Canon. Licentiarus.
- 1703. Josephus Schwarz Augustanus.
- 1704. Joannes Michael Sembler SS. Theologiæ Doctor, Serenissimi Con-
siliarius & Pœnitentiarius.
- 1706. Gerardus Guilielmus de Dolberg.
- 1707. Josephus Ferdinandus Octavianus Im-Hoff. P.A.
- 1707. Josephus Deocharus Schneider, SS. Theologiæ Licentiarus.
- 1708. Josephus Bartholomæus Brentano de Mezzegera.

A N N O T A T I O

Ad Insignem Ecclesiam Collegiatam S. Mauritij
Augustæ.

3.
*Patroni &
encomia.*

IN hac Ecclesia præcipui Patroni *S. Mauritius* & Sancti *Thebei* Martyres venerantur: encomia Dominicâ ultima Augusti celebrantur.

4.
*Ara privi-
legiata.*

Pro Ara *B. V. M.* impetratum est privilegium, vi cujus quilibet Sacerdos, quando in ea cujuslibet hebdomadæ feriâ II. celebrat pro anima, quæ DEO chritate conjuncta ab hac luce migravit, anima ipsa de thesauro Ecclesiæ per modum suffragij indulgentiam consequitur. Idem Privilegium ad diem Sabbatum pro ara *S. Josephi* est obtentum, sed ad solam animam, ex Confraternitate *S. Josephi* defunctam, restrictum.

5.
SS. Reliquiæ.

Anno 1614. & 1631. In Cathedrali templo de Insigni Collegiata *S. Mauritij* Ecclesia publicè populo monstrabantur SS. Reliquiæ sequentes.

1. In Pulchro armario duo magna ossa de Societate *S. Mauritij*.
2. In argentea *B. V. MARIÆ* icone de ejus lacte, sudariolo, ac sepulchro.
3. In arca deaurata, præter alias quasdam, Reliquiæ de *SS. Martino, Nicolao, & Benedicto*.
4. In duabus alijs arcis inauratis duo sacra Capita de Societate *S. Ursula*.
5. In argenteo brachio de *SS. Martino, & Nicolao*.
6. S. Caput de Societate decem millium *Martyrum*.
7. In inaurata arca S. Caput de Societate *S. Gereonis*.

8. In

8. In argentea S. *Michaelis* icone os S. *Jacobi* Majoris Apostoli.

9. In cruce argentea Reliquiæ de SS. Apostolis *Petro, Paulo, & Bartholomæo*.

10. In argento-inaurata arcula de S. *Victore* Costa, Reliquiæ de SS. *Innocentibus*, & SS. Apostolis *Simone Thadæo*, ac S. *Bartholomæo*.

11. In cruce inaurata aliquot particulæ de S. *Cruce*.

12. In brachio obducto argento de SS. *Joanne & Paulo* Martyribus Reliquiæ & plures incognitæ.

13. In argentea S. *Andree* icone, pectore tenus elaboratâ, radius seu os de brachio hujus S. Apostoli & plures aliæ Reliquiæ.

14. In argentea B. V. MARIÆ icone pars de sudario *Christi* Domini, & de ejus sepulchro.

15. In capsula quædam Reliquiæ variæ incognitæ.

Ceterum arcæ, vasa, armaria, &c. cum quibus enumeratæ sacræ Reliquiæ anno 1614. & 1631. in Cathedrali templo publicè populo ostendebantur, vel Marte, vel turbulentissima temporum tempestate, ut plurimum sunt perditæ: Sanctorum autem Reliquiæ nostra etiamnum ætate in Ecclesiâ S. *Mauritij* venerationi exponuntur, alijs ornamentis condecoratæ.

C A P U T III.

De Collegiata Ecclesia S. Petri Augustæ.

S E C T I O I.

De Ortu & Progressu Collegiata Ecclesia S. Petri Augustæ.

Collegiata Ecclesia S. Petri Augustæ propè Curiam in colle, *Perlach* nuncupatò, ad forum piscarium sita, primum Fundato. 1.
rem ignorat, pro suo secundo Fundatore veneratur *Schwiggerum* II. S. Petri Ecclesia Colle-
Schwiggeri I. al. *Schwigkeri*, Comitris à *Balzusa* ex *Saxonia* Ducatu, giata Aug-
Civitatis & Provinciæ *Augustanæ* Præfecti (ob desponsatam sibi *Ber-*
*tham Addgotz*ij ultimi Comitris *Schwabeggensis* Filiam Comitatum gustæ.
Schwabeggensem uxoris nomine obtinuit) Filium, qui

Anno

2. *Dotatur. & consecratur.* Anno 1064. Pro Præposito & tribus Canonicis, honestè fundentibus, prædia, villas, & mancipia in *Lamating* & *Ranna* donando, præfatam Ecclesiam Collegiatam S. Petri dotavit, eamque *Embrico Comes à Leiningen* Episcopus Augustanus, hujus Ecclesiæ dotatæ Promotor, in honorem S. Petri Principis Apostolorum anno 1067. consecrans, unâ Capellam S. Felicitati Viduæ & Martyri dedicavit.

3. *Fundatoris. sepulchrum.* Anno 1074. In Ecclesiæ à se dotatæ umbilico conditur tumulus, à terra elevato, corpus exanime *Schwiggeri II.* cum tali inscriptione:

4. *Episcopium.* Anno Domini M. LXIII. III. Kal. Junij hæc Ecclesia dotata est per Nobilem Dominum *Schwiggerum Comitem de Balzenhausen* residentem in *Schvvabegg*. Qui obiit M. LXXIII. 2. Idus Aprilis, cujus ossa in hac sunt recondita fossa.

Insignia Fundatoris.

5. *Epigraph. II.* In eadem Ecclesia Collegiata S. Petri hæc lapidi incisa legitur memoria. Hic situs est Dominus *Schvvigger Illustris Comes in Balzenhausen & Schvvabek* una cum Domina *Berta nobilissima conjuge sua*, qui hanc dicaverunt Ecclesiam.

Anno P. Chr. N.

Millesimo sexagesimo septimo.

Ibidem conspicitur sequens sepulchralis inscriptio:

6. *Epigraph. III.* Da ligen begraben der Edl und frum Herr *Schweig-ger Graf zu Balzhhausen / sambt seinem Ehe-Gemahl Frau Bertha / ic.* Diser Graf hat anno Domini M. LXVII. dise Kirchen / so vor vil Jahren zuvor abgebrunnen / widerum erbauen / und mit vil Gut begabt / denen GOTT Genadt.

7. *Inscriptiones sibi opposita interpretatur.* Adductæ inscriptiones sibi ipsis adversari videntur, primâ ex illis anno 1064. duabus posterioribus anno 1067. Ecclesiæ S. Petri dotationem eloquentibus. Verùm ex 1. p. class. 2. sect. 8. fol. 97. benigna cum interpretatione exponendæ sunt; nimirum quoddam annus 1064. Ecclesiæ S. Petri iacta fundamenta, annus autem 1067. eandem Ecclesiam in sua perfectione absolutam referat: *Embrico Episcopo Augustano* hoc ipso anno 1067. S. Petri Ecclesiam consecrante.

Defla-

Deflagrat memorata Ecclesia Collegiata cum maiore parte suburbij *S. Jacobi* repentinis ignibus die 20. Aprilis anno 1151.

8.
Ruina.

Concidit reedificata, pluribus oppressis hominibus, subitaneo casu anno 1182.

Dotatur ab *Eginone* Præposito hujus Collegiatae Ecclesiae redditibus pro alendo *17. Canonico* anno 1299. & pro alendo *V. Canonico* anno 1330.

9.
Et fundatio pro 2. Canonis.

Suspenditur anno 1338. al. 1348. in *S. Petri* turri seu Campanili campana classica (*Sturm, Gloggen*) ad populum in gravissimis incendiorum vel hostilium armorum periculis convocandum destinata: his tamen temporibus nunquam per annum pulsatur, nisi in Magistratus renovatione, & in ferenda capitali sententia. Fuit hæc campana classica ab *Hugone* cive *Norinbergensi* fusa, atque alteri minori ac viliori contractæ substituta, ponderatque 40. centipondia.

10.
Campana Classica.

Anno 1371. *Sebastianus Ilßung* Patritius Augustanus ad vicinam sibi Ecclesiam *S. Petri*, assignato certo salariò, constituit antiphonam *Salve Regina*, singulis diebus Sabbatinis finitis Vesperis decantandam, titulo *Ilßungici Salve* hodie dum remanente.

11.
Ilßungium Salve.

Ponitur statua *Deipara Virginis* sat magna (moderno tempore extra templi *S. Petri* chorum, ad pilam seu columnam collocata, ex cornu epistolæ cernitur) à *Sebastiano Ilßung* anno 1474. Postmodum à *Joanne & Felice Ilßung* restauratur 1620. Deinceps exornatur à *Joanne Melchiore Ilßung* Reipublicæ Augustanæ Duumviro 1670.

12.
Statua B. V. M.

Ponitur alia statua *S. Petri* Apostoli (defacto statuae priori è regione respondens) ab *Octaviano Secundo Fuggero* anno 1581. Posthac ab Hæredibus *Fuggeris* renovatur 1625. Collegiò *S. Petri* eandem statuam condecorante 1683.

13.
Statua S. Petri.

Suspenditur anno 1410. in præfata *S. Petri* turri alia campana, vulgò horaria appellata, mille pondo librans.

14.
Campana.

Tegitur eadem turris plumbeis lamiis antehac imbricibus operata anno 1435. al. 1406. Erigitur altior ex sectis lapidibus anno 1516. Absolvitur turris cum globo deaurato eidem imposito, 5. filiginis modios capiente 1527. Instruitur horologio rotali, duabusque campanis eodem anno.

15.
Turris.

Obteguntur cupro fornices Institutorum (Canonicis vehementer obnitentibus) circa templum *S. Petri* & turris 1531. & 1533.

16.
Institutorum fornices.

Exornatur sæpe dicta turris horologij scithericis à Mathematico *Christophoro Schifler* & à Pictore *Georgio Sorg* anno 1561.

17.
Horologium

18. Fundatur Princeps in Ecclesia altare ex munificentia *Anto-*
Ara Prin- *nij Jacobi Fugger*, nec non hujus Collegiatae Ecclesiae *Præpositi*
ceps. anno 1624.

19. Fundatur altare *S. Josephi* ex munificentia *Ignatij de Schellenberg*
Ara S. Jo- *Patritij Augustani*, & hujus Collegiatae Ecclesiae *Præpositi* anno
sephi. 1696.

20. Fundatur altare *D. Pauli* Apostoli ex munificentia Adm. Re-
Ara D. *verendi Nobilis & Clarissimi Domini Adami Gressel SS. Theologiæ*
Pauli. *Doctores & SS. Canonum Licentiati, Reverendissimi & Serenissimi*
Episcopi Augustani Consilarij, Consistorij Assessoris, & Fiscalis,
nec non Collegiatarum Ecclesiarum S. Mauritij & S. Petri Canonici,
nuncillius etiam Decani.

21. Ditaſtur Sacrarium lampade argentea, & hierotheca Evchari-
Lampas ar- *stica ex eodem metallo ex munificentia Adm. Reverendi Nobilis &*
gentia. *Clarissimi Domini Ambrosij Appell, SS. Theologiæ Licentiati, Re-*
rendissimi & Serenissimi Episcopi Augustani Consilarij & Sigillife-
ri, nec non Collegiatarum Ecclesiarum S. Petri & S. Gertrudis Cano-
nici anno 1696.

22. Fundatur altare *B. Virginis de bono consilio* ex munificentia Adm.
Ara B. Vir- *Reverendi Prænobilis & Eruditissimi Domini Hieronymi Ambrosij*
ginis. *Langenmantel Patritij Augustani, S. Mauritij, & Collegiatae hujus*
Ecclesiae Canonici anno sæculari 1700.

23. Fundatur eodem anno 1700. altare *Servatorem nostrum*, in oli-
Ara Chri- *varum monte luctantem, & ab Angelo confortatum, venustissime*
sti. *Italico penicillò elaboratum, exhibens, ex munificentia Nobilis*
& Strenui Domini Antonij Egckert Mercatoris Augustani, & hujus &
aliarum Ecclesiarum Dotatoris munificentissimi, arque immortalis
memoriæ dignissimi.

24. In Ecclesia PP. Soc. JESU splendidissimam aram *S. Franciscæ*
Egckert mu- *Xaverio* sacram posuit; Cathedram concionatoriam erexit, nec non
nificientia. *ad ejusdem Ecclesiae instaurationem & decorem suppetias liberalissi-*
mas suppeditavit. Apud PP. Carmelitas artificiosissimam aram, Chri-
sti sepulturam repræsentantem, construxit. Ad Sacellum magni-
ficum, ab Anglici instituti domicellis extructum, insuper ad puel-
las in domo pauperum sustentandas, adjumentum pecuniarium
opulentum contulit: huius pauperum domus potius Fundator
quàm Dotator dicendus. S. Udalrici sacrario casulam seu amictum
sacerdotalem locupletissimum intulit: idemque S. Udalrici sacra-
rium alijs sex auro filatis pretiosisimis amictibus Sacerdotalibus lo-
cuple-

cupletavit, tot additis bursis, velisque ad calicem aprandis. Ad templum *S. Afre* in campo *Lygio* exornandum 200. florenos contribuit, atque vix ulla sacra ædes vel in urbe vel extra urbem peregrinationibus celebris reperietur, ubi non ejus liberalitatis aut devotionis monumentum conspicietur. Præterea fundavit pro infirmis in *Xenodochio peregrinantium* ad eorum solatium tres Missas hebdomadasim legendas. Foundationem fecit pro 4. studiosis in domo *S. Josephi*: pro 3. puellis apud Anglici instituti Domicellas, & pro 3. Catholicis civium infantibus in Orphanotrophio alendis. Constituit in Gymnasio PP. Soc. JESU pro Studio Polemico Professore ordinarium, ac ex eadem Societate Concionatorem in Ecclesia Monialium Monasterij ad Stellam, quot diebus Festis & Dominicis perorantem, nec non in Ecclesia PP. Prædicatorem Prædicatorem Christianam doctrinam per hebdomadam semel exponentem, assignatis stipendijs.

Denique *Antonius* præter eleemosynas in quotidianos egenos ostissim mendicantes, & in domesticos inopiâ laborantes, liberalissimè dispersas, per testamentum pijs causis ac pauperibus omnium bonorum suorum dimidiam (non mediocris opulentia) partem legavit. *Dum tempus habebat, operans bonum, & bonum (Galat. 6.) faciens, non deficiebat liberalitate, sed solo corporis robore, quod post graves renum dolores patientissimè perpeffos, Sacramentis omnibus ritè munitus anno 1711. die 6. Februarij terræ mandandum reliquit, animâ ad recipiendos thesauros, per manus pauperum in cælum deportatos feliciter, ut pie ominari licet, avolante.*

Funus ad Ordinis PP. Prædicatorem Ecclesiam deportatum, in hypogeo *Egckbertino* sepultum est. *Antonij Egckbert* vitæ compendium complectitur sequens epitaphium.

<i>Viris</i>	<i>Calis</i>	<i>Curam</i>
<i>Mortuis</i>	<i>Siste Victor</i>	<i>Curiam.</i>
	<i>Lege & iuge.</i>	<i>26. Bjs epistaphium.</i>
	<i>Hec! Cecidit Urbis nostra Augustana Corona,</i>	
	<i>Cirium sanè Columna,</i>	
	<i>ANTONIUS EGCKHERT.</i>	
	<i>K 2</i>	<i>Ætate</i>

*Ætate 59. annorum,
Senior cumulo Meritorum,*

*QUI
Zelo pietatis omnibus præluxit,*

*ET
Vitam planè infontem duxit,*

*DILEXIT
Decorem Domûs Domini.*

*Si nos taceamus,
Clamant Templâ, Ornamenta, Monumenta;
Grege cum eo Misericordia,
Ut dicere licuerit,*

*Pater eram pauperum, oculus cæco, pes claudæ
Profuit cunctis
Consilio, auxilio, solatio.*

*Erat
In moribus gravis, at conversatione suavis.
Mercator dives, non avarus.*

*Divitiarum verus Dominus, non servus.
Haud tenax terrenorum Amator,*

*Sed fidelissimus Dispensator,
Sic, quod miraculo par est,
Transire per bona temporalia.
Ut non amitteret æterna.*

Verbo.

*Obijt, & abijt
Exemplar bonorum, Decus Mercatorum,
Patronus Religiosorum,*

*Exornator Sacrorum, Fundator Piorum,
Pauperum Christi quotidianus Refocillator.*

*Dixisse, ANTONIUM obiisse,
Est nimium dixisse, luxisse nunquam.*

As tu Viator

Sis amulus ANTONII imitator,

Sin es Mercator,

Disce mercari, disce calum lucrari,

Admirare, imitare, præcare.

Quid?

Qui luxis coram hominibus,

Luceat coram DEO & Angelis

In perpetuas eternitates.

LaGrMabVnDV's reLege.

Porro Ecclesiæ S. Petri Sacrarium dicitur argenteis quatuor candelabris ex munificentia Adm. Reverendi Prænobilis & Eximij Domini *Ferdinandi de Bueholz* Canonici Capitularis (fabricæ Ecclesiæ aliquatenus concurrente) anno 1701. Et eodem anno dicitur Sacrarium alijs duobus argenteis candelabris ex munificentia Adm. Reverendi & Prænobilis Domini *Francisci Remboldt* Patritij Augustani. 27.
Candelabra
argentea.

Est etiam Sacrarium thuribulò & navicula argenteis, amictibus Sacerdotalibus, aliisque, pro Missæ Sacrificio decenter celebrando, requisitis sufficienter instructum. Ipsum quoque templum ad partem anticam est pario marmore stratum, novo perpulchro *Servatoris* nostri sepulchro, addiem *Parasceves* erigendo, adornatum, nec non ceteris ornamentis, ad devotionem attrahentibus, apparatus. 28.
Et alia or-
namenta.

Ceterum habet prædicta Ecclesia Collegiata S. Petri Præpositum, & quinque Canonicos Presbyteros, ejusque Præpositus specialibus & insignibus pollet prærogativis. 1. Præpositi dignitas est præcipua in sua Collegiata Ecclesia. 2. Præpositus gaudet privilegio conferendi Canoniciatûs suæ Ecclesiæ Collegiatæ alternativè cum Sede Apostolica. 3. Recipit redditus & proventus separatim à Capitulo. 4. Habet sub sua jurisdictione subditos sibi obligatos ad præstandum homagium seu fidelitatis juramentum, uno vel duobus DD. Canonicis de Capitulo S. Petri præfensibus. Imò 5. Habet Vasallos etiam Nobiles, qui investituram honorum (inter quæ Arx & Oppidum *HochenRanna* numeratur) sub feudali qualitate existentium, petere, & fidelitatis juramentum memorato D. Præposito præstare conentur. 29.
Præpositi
prærogati-
va.

Collatio autem *Præposituræ* S. Petri primitus Reverendissimo Episcopo Augustano jure pleno competebar : attamen anno 1548. per concordata Nationis Germanicæ, cum *Nicolao V.* inita, jus conferendi *Præposituram* S. Petri Romano Summo Pontifici cessit ; nihilominus possessio *Præposituræ* vel *Canonicatûs* Ecclesiæ Collegiatae S. Petri, tantummodò per Seniores & Canonicos legitime conferatur, post solitum ipsi *Capitulo* juramentum præstitum.

S E C T I O II.

30.
Præpositori
S. Petri Ca-
talagus.

Catalogus Præpositorum Collegiata Ecclesia
S. Petri Augusta.

Obtinuit

Præposituram.

Anno	1.	R upertus, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ anno 1145. Vid. p. 1. fol. 585.
1150.		
1248.	2.	Wernherus, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ & Summus Custos anno 1238. Vid. p. 1. fol. 588.
1252.	3.	Hildebrandus de Rechberg, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ, & Summus Custos anno 1245. Vid. p. 1. f. 588.
1273.	4.	Bero, al. Henricus (ex litteris datis Augustæ anno 1273.) de Rechberg, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ anno 1260. Vid. p. 1. fol. 588.
1299.	5.	Egino Comes de Schelckingen, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ anno 1286. Fundator reddituum pro duobus Canonicis, honestè imposterùm sustentandis.
1343.	6.	Fridericus de Thirnheim.
1360.	7.	Burchardus Comes ab Oettingen al. Tettingen, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ anno 1376. Vid. p. 1. f. 594.
1388.	8.	Bertholdus Truchseß à Kielenthal, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ, & Præpositus in Habach anno 1388. Vid. p. 1. cap. 9. fol. 546.
1407.	9.	Nicolaus de Gumpenberg, Præpositus Frisingensis Ecclesiæ Cathedralis, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ anno 1405. Vid. p. 1. fol. 596.
1430.	10.	Joannes Guerlich, Doctor, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ, & Summus Custos. Vid. p. 1. cap. 10. class. 1. fol. 598.

11. Al-

11. Albertus de Rechberg.	Obtinuit 1451. 1472.
12. Joannes Gossoldr, DD. Licentiatuſ, Canonicuſ Eccleſiæ Cathedraliſ Auguſtanæ, de quo vide annuſ 1462. p. 1. cap. 10. claſſ. 2. fol. 602.	
13. Theodoricuſ Mayr, DD. Licentiatuſ, Canonicuſ Eccleſiæ Cathedraliſ Auguſtanæ anno 1475. Præpoſituſ Eyſtetterenſiſ 1474. Obijt 1507.	1484.
14. Udalricuſ de Arefingen, Doctör.	1490.
15. Joanneſ Fitzlaw al. Teuſenſauſ, Eccleſiaruſ Cathedraliuſ Auguſtanæ & Eyſtetterenſiſ Canonicuſ, Plebanuſ in Straubingen, & Fundator beneficij SS. <i>Wolfgangi</i> & <i>Onuphrij</i> in Eccleſia Auguſtana Cathedrali. Vid. p. 1. cap. 10. claſſ. 2. fol. 605.	1492.
16. Pauluſ Kolér, Licentiatuſ.	1496.
17. Otto Müelich Doctör, cui tanquam Præpoſitö & Domino in Lamatingen, ſubditi Lamatingenſeſ homagiuſ præſtiterunt die 24. Februarij anno 1499.	1499.
18. Marcus Fugger, Georgij & Reginaſ Im-Hoff Filiuſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1506.	1506.
19. Lucaſ Im-Hoff Patritiuſ Auguſtanuſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1512.	1512.
20. Joanneſ Dietenhamer, veteriſ Capellæ Ratiſbonæ Præpoſituſ.	1531.
21. Henricuſ Rehlinger Patritiuſ Auguſtanuſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1532.	1532.
22. Matthæuſ Rehlinger Patritiuſ Auguſtanuſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1540.	1540.
23. Chriſtophoruſ Rehlinger Patritiuſ Auguſtanuſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1547.	1547.
24. Quirinuſ Rehlinger Patritiuſ Auguſtanuſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1566.	1566.
25. Joanneſ Henricuſ Rehlinger Patritiuſ Auguſtanuſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1576.	1576.
26. Viſtör Rhelinger Patritiuſ Auguſtanuſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1593.	1593.
27. Hieronymuſ Fugger. Vid. cap. 10. ad annuſ 1600.	1600.
28. Marcus Fugger, Canonicuſ Paſſavienſiſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1611.	1611.
29. Antoniuſ Jacobuſ Fugger, Canonicuſ Paſſavienſiſ. Vid. cap. 10. annuſ 1624.	1624.

Collatio autem *Præposituræ S. Petri* primitus Reverendissimo *Episcopo Augustano* jure pleno competebar : attamen anno 1548. per concordata Nationis Germanicæ , cum *Nicolao V.* inita , jus conferendi *Præposituram S. Petri* Romano Summo Pontifici cessit ; nihilominus possessio *Præposituræ* vel *Canonicatûs Ecclesiæ Collegiatae S. Petri*, tantummodò per Seniores & Canonicos legitime confer-sur , post solitum ipsi *Capitulo* juramentum præstitum.

*****

S E C T I O II.

30.
*Præpositorum
S. Petri Ca-
talogus.*

*Catalogus Præpositorum Collegiata Ecclesia
S. Petri Auguste.*

Obtinuit

. . . . . *Præposituram.*

Anno	1.	R upertus , Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ an-
1150.		no 1145. Vid. p. 1. fol. 585.
1248.	2.	Wernherus, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ & Sum-
		mus Custos anno 1238. Vid. p. 1. fol. 588.
1252.	3.	Hildebrandus de Rechberg , Canonicus Ecclesiæ Cathedralis
		Augustanæ , & Summus Custos anno 1245. Vid. p. 1. f. 588.
1273.	4.	Bero , al. Henricus (ex litteris datis Augustæ anno 1273.) de
		Rechberg , Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ an-
		no 1260. Vid. p. 1. fol. 588.
1299.	5.	Egino Comes de Schelckingen , Canonicus Ecclesiæ Cathedra-
		lis Augustanæ anno 1286. Fundator reddituum pro duobus Ca-
		nonicis , honestè imposterùm sustentandis.
1343.	6.	Fridericus de Thirnheim.
1360.	7.	Burchardus Comes ab Oettingen al. Tettingen , Canonicus Ec-
		clesiæ Cathedralis Augustanæ anno 1376. Vid. p. 1. f. 594.
1388.	8.	Bertholdus Truchseß à Kielenthal , Canonicus Ecclesiæ Cath-
		dralis Augustanæ , & Præpositus in Habach anno 1388. Vid.
		p. 1. cap. 9. fol. 546.
1407.	9.	Nicolaus de Gumpenberg , Præpositus Frisingensis Ecclesiæ Ca-
		thedralis , Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ an-
		no 1405. Vid. p. 1. fol. 596.
1430.	10.	Joannes Guerlich , Doctor , Canonicus Ecclesiæ Cathedralis
		Augustanæ , & Summus Custos. Vid. p. 1. cap. 10. class. 1.
		fol. 598. 11. Al-

11. Albertus de Rechberg.	<i>Obtinuit</i>
	1451.
12. Joannes Gossoldt, DD. Licentiatuſ, Canonicuſ Eccleſiæ Cathedraliſ Auguſtanæ, de quo vide annuſ 1462. p. 1. cap. 10. claſſ. 2. fol. 602.	1472.
13. Theodoricuſ Mayr, DD. Licentiatuſ, Canonicuſ Eccleſiæ Cathedraliſ Auguſtanæ anno 1475. Præpoſituſ Eyſtetterenſiſ 1474. Obijt 1507.	1484.
14. Udalricuſ de Arefingen, Doctör.	1490.
15. Joanneſ Fitzlaw al. Teuſenſanſ, Eccleſiaruſ Cathedraliuſ Auguſtanæ & Eyſtetterenſiſ Canonicuſ, Plebanuſ in Sraubingen, & Fundator beneficij SS. <i>Wolfgangi</i> & <i>Onuphrij</i> in Eccleſia Auguſtana Cathedrali. Vid. p. 1. cap. 10. claſſ. 2. fol. 605.	1492.
16. Pauluſ Kolér, Licentiatuſ.	1496.
17. Otto Müelich Doctör, cui tanquam Præpoſitö & Domino in Lamatingen, ſubditi Lamatingenſeſ homagiuſ præſtiterunt die 24. Februarij anno 1499.	1499.
18. Marcus Fugger, Georgij & Reginæ Im- Hoff Filiuſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1506.	1506.
19. Lucaſ Im-Hoff Patritiuſ Auguſtanuſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1512.	1512.
20. Joanneſ Dietenhamer, veteriſ Capellæ Ratiſbonæ Præpoſituſ.	1531.
21. Henricuſ Rehlinger Patritiuſ Auguſtanuſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1532.	1532.
22. Matthæuſ Rehlinger Patritiuſ Auguſtanuſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1540.	1540.
23. Chriſtophoruſ Rehlinger Patritiuſ Auguſtanuſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1547.	1547.
24. Quirinuſ Rehlinger Patritiuſ Auguſtanuſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1566.	1566.
25. Joanneſ Henricuſ Rehlinger Patritiuſ Auguſtanuſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1576.	1576.
26. Viçtor Rhelinger Patritiuſ Auguſtanuſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1593.	1593.
27. Hieronymuſ Fugger. Vid. cap. 10. ad annuſ 1600.	1600.
28. Marcus Fugger, Canonicuſ Paſſavienſiſ. Vid. cap. 10. ad annuſ 1611.	1611.
29. Antoniuſ Jacobuſ Fugger, Canonicuſ Paſſavienſiſ. Vid. cap. 10. annuſ 1624.	1624.

Joannes Sigmayr.	1470.
Andreas Gossolt.	1471.
Udalricus Pister.	1471.
Joannes Westermayr.	1471.
Joannes Rueff.	1471.
Joannes Ziegler.	1471.
Henricus Schram.	1472.
Joannes Pfister.	1507.
Leonardus Mayr.	1508.
Joannes Altenlee, <i>Licentiatu</i> , <i>Reverendissimi Vicarius</i> , &c.	1520.
Conradus Gag.	1520.
Henricus Vitte.	1521.
Joannes Bauknecht.	1526.
Leonardus Henhover.	1526.
Valentinus Gossoldt.	1526.
Joannes Winckler, <i>Doctor</i> .	1527.
Franciscus Rothuet, <i>Doctor</i> .	1528.
Udalricus Eckstein.	1532.
Christophorus Baumgartner.	1535.
Leonardus Oberhauser.	1535.
Symbertus Morenhaupt, <i>Reverendissimi Sigillifer</i> .	1542.
Hector Mielich.	1544.
Joannes Laimann, <i>Reverendissimi Suffraganeus & Officialis</i> . Vid.	1545.
<i>p. 1. fol. 504.</i>	
Theophilus Rem <i>Doctor</i> , & <i>Canonicus Cathedralis Ecclesie</i> . Vid.	1550.
<i>p. 1. fol. 618. 619.</i>	
Udalricus Sigmayr.	1550.
Bernardinus Hirschman, <i>dictus Abbat</i> .	1550.
Vitalis Stimpflin.	1550.
Stephanus Cfosner.	1551.
Antonius Schwarz.	1565.
David Morenhaupt, <i>Reverendissimi Sigillifer</i> .	1565.
Sebastianus Ullmann, <i>Reverendissimi Sigillifer</i> .	1571.
Bernardus Messenhauer.	1571.
Georgius Miller, <i>Canonicus ad S. Mauricium</i> .	1576.
Michael Dorenvogel, <i>Doctor</i> , <i>Suffraganeus</i> . Vid. <i>p. 1. fol. 506.</i>	1581.
Udalricus Koboldt, <i>Decanus S. Mauricij</i> .	1581.
Claudius Chrysostomus à Peüting.	1581.
Georgius Sackel, <i>Doctor</i> .	1586.

L

Joannes

- 82 *Cap. III. De Collegiata Ecclesia S. Petri Augustæ.*
- Obtinnit* 1588. Joannes Elsnerus, Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Chori- Vicarius, & Reverendissimi Episcopi Sigillifer, obiit 1598. Vid. p. 1. fol. 66p.
1590. Bernardus Klingenstain, Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Chori- Vicarius, & Capellæ Magister. Vid. p. 1. fol. 671.
1600. Joannes Götz, Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Chori- Vicarius. Vid. p. 1. fol. 672.
1601. Georgius Cæsar, Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Chori- Vicarius. Vid. p. 1. fol. 672.
1602. Joannes ab Esch, Canonicus ad S. Mauritium.
1610. Joannes Jacobus Branch Doctor, Canonicus Cathedralis Ecclesiæ anno 1612.
1610. Jacobus Grener.
1615. Wolf. Ernestus Gruner, Doctor. Vid. p. 1. fol. 691.
1616. Georgius Burckarr, Doctor.
1617. Michael Schmidner, SS. Theologiæ Licentiatus, Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Chori-Vicarius, Pœnitentiarius & Sigillifer, Vid. p. 1. fol. 673.
1619. Andreas Tandler, quondam Parochus all' anima in Roma.
1624. Jacobus Renner de Allmandingen, Canonicus ad S. Mauritium.
1624. Alexius Faber, Doctor.
1625. Joannes Ludovicus Hueber.
1627. Joannes Bruchmayr, Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Canonicus, Sigillifer. Vid. p. 1. fol. 676.
1627. Joannes Jacobus Reitter.
1634. Martinus ab Ach, Doctor, Canonicus SS. Mauritij & Gertrudis, postmodum Canonicus Summi Templi 1646.
1635. Henricus Frauenrath, Canonicus S. Mauritij. Vid. p. 1. fol. 690.
1637. Rudolphus Bechler, Pat. Aug. & Canonicus ad S. Mauritium. 1638.
1638. Matthæus Wanner, J. U. D. Reverendissimi Episcopi Augustani Cancellarius & Canonicus S. Mauritij. 1638.
1642. Thomas Miller, Cathedralis Capitulî Augustani Burfarius & Notarius. Vid. p. 1. fol. 675.
1653. Joannes Engler, Summi Templi Chori- Vicarius & frugum Præfatus, qui per resignationem D. Martini ab Ach hunc Canonicatum in Curia Romana obtinuit, & possessionem 28. Augusti accepit. Vid. p. 1. fol. 677.

Joan.

Joannes Philippus Wanner Pat. Aug. qui per resignationem D. sui Cognati <i>Matthai Wanneri</i> hunc Canonicatum adeptus est, & possessionem obtinuit die 16. Septemb.	Obtinuit 1653.
Georgius Thomas Pader, Summi Templi Chori- Vicarius, obtinuit Canonicatum D. <i>Volcardi Gruneneckh</i> Hollandi in Curia Romana. Vid p. 1. fol. 681.	1654.
Philippus Henricus Rether, Doctor, Canonicus ad S. Mauritium. Vid. p. 1. fol. 690.	1656.
Georgius Mayr, Parochus in Oberhausen.	1658.
Matthæus Schmidt, Canonicus ad S. Mauritium.	1659.
Hieronymus Ambrosius Langenmantel de Westen Pat. Aug. & ad S. Mauritium Canonicus, ac Senior.	1666.
Octavianus Im-Hoff à Spilberg, Pat. Aug. & ad S. Mauritium Decanus.	1671.
Ambrosius Appell, SS. Theologiæ & SS. Canonum Candidatus, Celsissimi Principis Sigillifer, ad S. Gertrudem Canonicus. Vid. p. 1. fol. 684.	1673.
Joannes Franciscus Remboldt de Neufels Pat. Aug. ad S. Mauritium Canonicus. Vid. p. 1. fol. 693.	1678.
Adamus Gressel SS. Theologiæ Doctor, & SS. Canonum Licentiatuſ, ad S. Mauritium Decanus.	1684.
Ferdinandus Adrianus à Buechholz.	1696.
Joannes Martinus Auer, SS. Theolog. & SS. Canonum Licentiatuſ.	1699.
Joannes Franciscus Schenfeldt, SS. Theologiæ Candidatus.	1705.
Joannes Ignatius Flachel ab Altenburg, SS. Can. Licent. Serenissimi Consiliarius & Sigillifer, Canonicus ad S. <i>Mauritium</i> .	1707.
Laurentius Kurz, Chori- Vicarius Summi Templi.	1707.
Leopoldus Ignatius Langenmantel à Westheim, Pat. Aug. Canonicus ad S. Mauritium.	1708.

A N N O T A T I O

Ad Ecclesiam Collegiatam S. Petri Augustæ.

IN hac Collegiata Ecclesia quotannis S. Petrus tanquam Patronus Tutelaris & Titularis, nec non *Anniversarius* Dedicacionis Ecclesiæ dies cum primis Vesperis & Divino Missæ Officiò, musicè decantato, celebratur. Anniversarius autem dedicacionis Ecclesiæ dies Dominicâ, Festum S. *Mariæ Magdalene* immediatè antecedente, peragitur. In hujus Ecclesiæ Collegiatæ Capella, S. *Felicitati VII. Filiorum Martyrum Abtri*, consecratâ, singulis annis die 10. Julij

32.

Ecclesia Patroni, Encania. solemnizatur

memorata VII. filiorum Mater, Martyr, & vidua à pluribus Sacerdotibus, DEO incruentum Sacrificium litantibus, veneratur.

33. DD. *Canonici* Collegiatae Ecclesiae S. Petri quotidie Missam conventualem, ut vocari solet, dicunt, nec non in quavis angaria, atque in annua fidelium defunctorum commemoratione, vigiliis mortuales persolvunt, cæteroquin ad Chori cantum non obligati.

34. *Processio.* Authoritate D. D. Abbatis *Stengelij* *Comment. rer. Aug. p. 2. cap. 29. fol. 140.* ad hanc Ecclesiam Collegiatam solennis olim instituebatur cum *Venerabili Sacramento* processio, *Catharina Ilfvingand* proprias in isthanc processionem expensas conferente.

C A P U T IV.

De Collegiata Ecclesia S. Gertrudis Augustæ.

S E C T I O I.

De Ortu & Progressu Collegiata Ecclesia S. Gertrudis Augustæ.

1. *Fundator.* ANNO 1071. Collegiata Ecclesia S. Gertrudis fundatur primitus extra Ecclesiam Cathedralem ab Embricone Comite de Leiningen Episcopo Augustano ad honorem S. Gertrudis, nec non S. Jacobi Majoris, Matthei, Clementis & S. Barbare, vel potius ad honorem Magnæ Virginis DEI Matris, S. Gertrudis ac omnium sanctarum Virginum, secundum litterarum foundationis exemplar, quod ita sonat.

2. *Fundationis littera.* In Nomine Sanctæ & individue Trinitatis. Embrico non meritis, sed DEI gratia favente, Presul Augustanus. Notum sit omnibus Christianis vera fide, Divinæque timore colentibus, tam superventuris, quam coram positis, qualiter nos in honorem Deiparæ Virginis MARIE, & S. Gertrudis, & omnium sanctarum Virginum Oratorium quoddam construximus, ipsum videlicet vero & æterno secundum ordinem Melchisedech Sacerdoti offerentes, significat

trium

Secl. I. De Ortu & Progressu Colleg. Eccl. S. Gertrudis Aug. 85
tivum Redemptionis animæ pretium, & quemadmodum ex abjectissimo
quodam & sordidissimo loco, id est, sterquilinio, curâ purgationis
adhibitâ, sanctificatum D E O templum consecimus, ita ille nostro-
rum, mundatâ peccatorum labe, habitaculum sibi cordis nostri dig-
netur efficere, &c.

Ludovicus Comes de Helfenstein, Canonicus Augustanus anno 1250. Præpositus Cathedralis anno 1271. Præpositus S. Gertrudis anno 1256. Legavit ex propriis suis bonis *Bidingen in Algota*, & ibidem decimas majores, pro IV. Canonico Sancti Gertrudiano sustentando, nec non quasi secundus Fundator obiit anno 1288. 3. Canonici 17. fundatio.

Anno 1356. præfatum *Oratorium*, seu (vid. cap. 1. secl. 2.) Collegiata S. Gertrudis Ecclesia in ipsam Ecclesiam Cathedrali recipitur, numeratque juxta *Præpositum* Canonicos quatuor, speciali jure, à Capitulo Cathedrali independente, pollentes. Vid. p. 1. fol. 265. Præpositorum talem collegi Catalogum. 4. In Cathedrali receptio.

~~§ 1. De Ortu & Progressu Colleg. Eccl. S. Gertrudis Aug. 85~~

S E C T I O II.

Catalogus Præpositorum Collegiata Ecclesiæ S. Gertrudis Augustæ.

<i>Præposituram</i>	-	-	-	-	Obtinuit
1. Volckmarus de Thalhofen, Canonicus & Præpositus Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ anno 1230.					Anno 1235.
2. Wolfradus de Neiffen.					1237.
3. Ludovicus Comes de Helfenstein, Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Canonicus, & Præpositus anno 1271. Vid. p. 1. cap. 8. class. 1. fol. 527.					1256.
4. Eginus de Schelcklingen, Præpositus S. Petri Augustæ. 1299.					1290.
5. Rudolphus de Hirnhaim, Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Canonicus, & Decanus, anno 1333. Vid. p. 1. cap. 9. class. 1. fol. 545.					1329.
6. Sifridus de Stainhaim, Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Canonicus anno 1350. Obiit 1368.					1355.
7. Henricus de Waul, ex nobili & antiqua prosapia Equitum (olim Episcopatûs Augustani Pincernarum Hæreditariorum) progenitus, Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Canonicus anno 1345.					1388.
L 3					8. Joannes

- 86 *Cap. IV. De Collegiata Ecclesia S. Gertrudis Augustæ.*
- Obtinuit
1398. 8. Joannes Kochner, DD. Licentiarus, ex Canonico S. Gertrudis postmodum Præpositus, & Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ. 1415.
1421. 9. Joannes Gverlich DD. Doctor, Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Canonicus & Summus Custos anno 1425. Vid. p. 1. cap. 10. class. 1. fol. 598.
1439. 10. Otto de Schaumberg, Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Canonicus anno 1427. Vid. p. 1. cap. 10. class. 1. fol. 599.
1446. 11. Georgius de Bernstatt al. Reinstatt, Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Canonicus 1413. Obijt 1451.
1451. 12. Albertus de Stein, Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Canonicus 1431. Obijt 1461.
1461. 13. Georgius de Gortsfeld, Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Canonicus 1453. Obijt 1476.
1492. 14. Mathæus Marefchallus de Pappenheim & Biberbach J. U. D. Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Canonicus anno 1494. Vid. p. 1. cap. 10. class. 3. fol. 610.
1498. 15. Bernardus Adelmann ab Adelmansfelden, Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Canonicus anno 1498. & Scholasticus anno 1505.
1503. 16. Conradus Im-Hoff, Patritius Augustanus.
1508. 17. Joannes Alsensee DD. Licentiarus, Vicarius Generalis anno 1508. Fundator Missæ seu Beneficij perpetui in Cœmeterio prope Parthenonem S. Stephani ad honorem S. Salvatoris consecrato die 15. Junij 1498. al. 1497. Obijt ultimo Decembris anno 1520.
6.
Fundator
Missæ in
S. Salvato-
ris cœmete-
rio.
1521. 18. Henricus Vitel.
1525. 19. Joannes Jung, Cathedralis Ecclesiæ Frisingensis Canonicus & Scholasticus.
1532. 20. Georgius Jung, Ecclesiæ Cathedralis Wormatiensis Canonicus. Obijt 1559.
1559. 21. Carolus de Wiltberg, Ecclesiæ Cathedralis Wormatiensis Canonicus.
1583. 22. Joannes Hieronymus Stor ab Ostrach, J. U. Licentiarus, Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Canonicus 1582. Decanus ibid. 1595. Vid. p. 1. cap. 9. class. 2. fol. 552.
1587. 23. Joannes Udhricus Hallmayr, J. U. D. Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Canonicus 1557. Vid. p. 1. cap. 10. class. 3. fol. 622.

24. Zacharias Furtenbach, J. U. D. Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Canonicus 1597. Decanus 1617. Obijt 1633. Vid. p. 1. cap. 9. Class. 2. fol. 552. & seq. Obtinuit 1599.
25. Christophorus Furtenbach Nepos Prædecessoris, cui successit per resignationem die 18. Martij factam. 1618.
26. Alexius Faber, SS. Theologiæ Doctor. 1619.
27. Cornelius Henricus Mormannus, Capellanus Summi Pontificis, & ipsius S. Palatii causarum Auditor. Obijt Romæ die 24. Aprilis 1638. 1633.
28. Sebastianus Müller, SS. Theologiæ Doctor, Ecclesiæ Augustanæ Canonicus, Episcopus Adramytenus, & Suffraganeus. Vid. p. 1. cap. 7. class. 2. fol. 509. 1639.
29. Guilielmus Adamus Mormannus, Canonicus Leodinenfis ad S. Petrum. 1642.
30. Henricus Meringus J. U. D. Metropolitanæ Ecclesiæ Colonienfis Senior, Presbyter, Canonicus, & Capiculus: Serenissimi Electoris *Maximiliani Henrici*, &c. Consiliarius intimus ac Judicii Curialis & Appellationum Præses: *Alexandri VII.* Pontificis Maximi, antea *Colonie* Nuntij Apostolici, & inde ad *Pacis* Monasterienfis tractatus obeuntis Minister fidelissimus, ob fidelissima præstita servitia ab alio facto *Alexandro VII.* anno 1655. die 7 Aprilis in Summum Pontificem electo, Præposituram *S. Gertrudis* obtinuit. Ita lego & colligo ex *precum Gertrudianarum* libello, *Colonie* anno 1698. edito, ac Reverendissimo & Amplissimo viro Domino, Domino *Henrico Meringo* dedicat. Ubi dedicationi expressè inferitur, quod ob *fidelia servitia*, &c. Collegij *S. Gertrudis Augustæ Vindelicorum Præpositurâ* fuerit honoratus. Dedicans tamen libellum prædictum, unâ cum DD. *Canonicis Gertrudianis Augustanis*, errat in *S. Gertrudis* persona; nam ab *Embricone* Episcopo Augustano anno 1171. Collegium *S. Gertrudis* est erectum in honorem *S. Gertrudis Nivellenfis*, *S. Gertrude Elpediana* (ex cujus Vita libellus ille, Domino *Henrico Meringo* dedicatus, preces continet) nondum natâ, ut fusiùs in annotatione demonstrabo. 1658.
7.
Alexandro VII. obsequia præstat.
8.
Libellus ipse offertur.

Ceteroquin Reverendissimus *Henricus Meringus* munificus fuit *S. Gertrudis* Præpositus; etenim 500. fl. dono dedit pro lumine perpetuo ante *S. Gertrudis* aram in ejus Capella nutriendo, ex *secl. seq. n. 38.* 9.
Est munificus.

Obtinuit
1698.

10.
Adring-
promotions.

88 Cap. IV. De Collegiata Ecclesia S. Gertrudis Augusta.

31. Henricus Meringus J. U. D. Ecclesiae Metropolitanæ & Collegiatae SS. Ursulae, &c. Coloniae Canonicus, Presbyter, Capitularis, Judicii Aulici Electoralis & Appellationum intra Coloniæ Praefes, nec non ad Cameralia Archidieceps deputatus Capitularis, successit suo cognato Antecessori per resignationem sibi factam die 14. Julij.

SECTION III.

Catalogus omnium Anniversariorum à DD. Canonicis Collegij S. Gertrudis singulis annis celebrandum.

1. *S. Gertrudis Canonici* Catalogus iste reperitur in S. Gertrudis Capellæ Sacratio, ubi in tabella ibidem suspensa, sequentes leguntur obligationes, hoc ordine & modo notatae.

obligationes.

1. Embrico Episcopus Augustanus, Fundator Collegij S. Gertrudis, obiit in die Abdon & Sennæ 30. Julij anno 1077. Cujus Anniversarium Canonici ibidem peragere tenentur, ac singulis annis, nimirum die prænotatâ, aut alio competente in remedium animæ suæ, suorumque parentum quatuor Missæ Sacrificia celebrare, vocatis duodecim (nunc sex) sedium Fratribus. Vid. pars 1. cap. 6. sect. 19. per totam. fol. 176.
2. Anniversarius D. Georgij Jung, Præpositi S. Gertrudis & Canonici Wormatiensis.
3. D. Ottonis de Schaumberg, Præpositi S. Gertrudis & Georgij Drexels Socij chori, accessit altarium SS. Trinitatis & S. Leonardi Capellanis. Vid. p. 1. fol. 599.
4. D. Joannis Adelgais Pœnitentiarij Augustani, & Canonici S. Gertrudis. Obiit 1584. Vid. p. 1. fol. 668.
5. D. Joannis Schmezels Socij chori, & Joannis Barnstainers Plebani in Effingen, vocatâ Capellæ S. Christophori Capellani.
6. D. Jacobi Braun Socij Chori, & Joannis Kopp Plebani in Großaittingen, vocatis, altaris S. Stephani, & Capellæ S. Catharinæ Capellanis.
7. D. Sebastiani Stegmillers, Canonici S. Gertrudis, & Socij chori, vocatis duodecim (nunc sex) sedium Fratribus.

& D. Joan-

8. D. Joannis Hals Canonici *S. Gertrudis*, & Joannis Altensee, Præpositi *S. Gertrudis*, vocatò Capellano alcaris *S. Salvatoris* Capellæ in cœmeterio.
9. D. Joannis Emblers, Canonici *S. Gertrudis*, & Adami Herz, Plebani in Lechaufen, vocatis, alt. *S. Anna* & Capellæ *S. Catharina* Capellania.
10. D. Udalrici Kögler, Socij chori, & Georgij Ulster, *S. Mauritij* & *S. Gertrudis* Canonici, vocatò, alt. Capellæ *S. Hilarie* Capellano.
11. D. Joannis de Ramingen, Canonici Ecclesiæ Augustanæ, accersitis sex Lectoribus ad vigilias, & sedium Fratribus: & Joannis Umher Socij chori, vocatò *S. Georgij* Capellano.
12. Reverendissimi D. D. Friderici Comitis de Zollerer bonæ memoriæ Episcopi Augustani, vocatis quatuor Capellania, D. Pœnitentiaro, *SS. Georgij & Barbara*, *SS. Vitalis & Victoris*. *Vid. p. 1. class. 4. cap. 6. sect. 3. per totam.*
13. D. Udalrici Baur, Canonici *S. Gertrudis*. Peragitur bis in anno, vocatis sedium Fratribus.
14. D. Mathiæ Scheelen, Socij chori, & Canonici *S. Gertrudis*, vocatis duobus Lectoribus senioribus, vel alijs ad Vigilijs. Item duobus Capellania *S. Catharina* & *S. Ursula*, cum sedium Fratribus.
15. Reverendissimi D. D. Henrici de Liechtenau, felicitis memoriæ Episcopi Augustani, vocatis Capellania, D. Pœnitentiaro, *SS. Georgij & Barbara*, *SS. Vitalis & Victoris*. *Vid. p. 1. cap. 6. sect. 4. fol. 304.*
16. D. Petri Hueber, Canonici *S. Gertrudis*, & Ministri altaris, & Bartholomæi Henisch, Civis Augustani.
17. D. Stephani Weisensfeldt, Canonici Quatuorviri, accersitis duobus Capellania alt. *S. Barbara* & Capellæ *S. Egidij*, & duobus Lectoribus: & Georgij Drexels, Socij chori, vocatò Capellæ *S. Leonardi* Capellano.
18. D. Georgij Brey, Canonici *S. Gertrudis*, & Socij chori, & Petri Ullenhauers von Dippach/ Clerici Trevirensis Diocesis.
19. D. Joannis à Werlich Doct. Canonici & Custodis Augustani, & Præpositi *S. Gertrudis*, & Conradi Kappold Canonici *S. Gertrudis*, & Socij chori, vocatò *S. Anna* Capellano.
20. D. Joannis Lezelters, *S. Mauritij* & *S. Gertrudis* Canon. & Friderici Stainbach, Canon. *S. Gertrudis*, & Socij chori.

21. D. Berchtholdi Schwem Syndici Capituli, & Agathæ uxoris suæ, accersitis tribus Capellanis altarium S. Nicolai, S. Georgij, & S. Othiliæ.
22. D. Udalrici Sigmayrs, Canonici SS. Gertrudis, & Petri, Socij chori.
23. D. Joannis Laymann, Suffraganei, & Official. Aug. & Canonici S. Gertrudis, adjunctis duobus Capellanis D. Suffraganei, & alracis decem millium Martyrum. & D. Martini Suffraganei, ac in Spirituallibus Vicarij, vocatis duobus Capellanis alt. S. Mathie & S. Anne. Vid. p. 1. fol. 499. & fol. 504.
24. D. Udalrici Bäür, S. Mauritij & S. Gertrudis Canonici, vocatis sedium Fratribus.
25. D. Caroli de Wilberg Præpositi S. Gertrudis, & Canonici Wormatiensis, & Caspari Faiglin, Socij chori.
26. Annæ & Brigittæ Däublerin Sororum, vocatis alt. SS. Valentini & Castuli Capellanis.
27. D. Udalrici Nördlingers, civis August. qui olim in Capella SS. Trium Regum peragebatur; nunc in Capella S. Gertrudis usque ad revocationem.
28. D. Adriani ab Elsch, Canonici S. Gertrudis & Socij chori, vocatis Capellanis Trium Regum, & Andreæ in crypta, duobus Lectoribus & sedium Fratribus. Vid. p. 1. fol. 670.
29. D. Joannis Hermillers, Canonici S. Gertrudis, & Socij chori. de anno Domini 1610.
30. D. Georgij Capelmayrs, Pœnitentiarij, & Canonici S. Gertrudis, & Socij chori. Vid. p. 1. fol. 671.
31. D. Mathiæ Rübers Bursarij, & Canon. S. Gertrudis, accersitis Capellanis alt. SS. Mathie & Servatij, nec non SS. Castuli & Othiliæ, & ejus amicis, cum sedium Fratribus. Obijt anno 1626. Vid. p. 1. fol. 674.
32. D. Georgij Aichinger, Can. S. Gertrudis, & Socij chori. Vid. p. 1. fol. 673.
33. Quatuor Missæ pro D. Joanne Keller, SS. Theologiæ Doct. Reverendissimi Fiscali, Canonico S. Mauritij, & S. Gertrudis. Vid. p. 1. fol. 690.
34. Missa una pro D. Georgio Murer, Reverendissimi Consiliario Ecclesiastico, & quondam Sigillifero. Vid. p. 1. fol. 680.
35. Missæ quinque (nullo determinato die assignato) legendæ pro D. Barbara Blaserin de Wartensee.

36. Missa funebris pro D. *Jacobo Martio*, è *Quatuorviris*, & *S. Gertrudis* Canonico 21. August. Benefactore Ecclesie Cathedralis. Vid. p. 1. fol. 677. & seq.
37. D. *Georgius Thomas Bader*, Canon. & Senior ad *S. Gertrudem*, & *S. Petrum*, donavit Sacello suo 100. fl. unà cum argenteo Crucifixo pro tribus perpetuis Sacris dicendis anno 1685. Vid. p. 1. fol. 681.
38. D. *Henricus Mering*, Præpositus *S. Gertrudis* 500. fl. Capellæ nostræ donavit, pro perpetuo lampadis lumine in medio oratorii *S. Gertrudis* nutriendo, atque pro quatuor Sacris quocumque legendis anno 1698.
39. D. *Simon Strehl*, J. U. Licentiatum Canon. ad *S. Gertrudem*, donavit Sacello suo 100. fl. pro perpetuo anniversario dicendo, anno 1703. Vid. p. 1. fol. 687.

ANNOTATIO

Ad Ecclesiam Collegiatam S. Gertrudis.

Quia DD. *Canonicos Sanctæ Gertrudianos* in cultu sui Collegij *Tu-* 12.
S. Gertrudis
Nivellenfis
& *Elpidia-*
na.
tellaris errare, & quidem errore substantiali, utpote personam concernente, deprehendi, ideirco ad errorem istum corrigendum, scire oportet, quod sacer Ordo *S. Patriarchæ Benedicte* inter SS. *Vir-*
gines die 17. Martij cum DD. *Canonicis Sanctæ Gertrudianis* veneretur Officio Canonico *S. Gertrudem* Virginem Abbatissam *Nivellensem*, *Patre Pipino magno de Landis Brabantisæ Duce*, Matre *Itta* (al. *Idu-*
bergâ) progenitam: die autem 17. Novemb. præfatus S. Ordo officio Divino colit *S. Gertrudem* Virginem Abbatissam *Elpidianam*, *Eislebij* in Germania (alterius postea, heu! quàm dissimilis prolis, *Lutheri* patria) è Comitibus de *Hackeborn* natam. Utraque natalibus, vitæ innocentia, religione, sanctimoniâ erat clarissima: utraque eximium par columbarum, genuini ex columbario *S. Scholasticæ* pulli: utramque eadem instituti professio eduxit, eidemque amor *Christo* arctissimè colligavit: utramque tamen disjungere Parentes, locus, tempus, Patria, Divini favores, Monasteria & miracula.

S. Gertrudis Brabantina Abbatissa Nivellenfis, à Matre *Itta* in aula pijsimè educata, spreto mundi illecebris, innocentissimè adolevit. Accidit fortè, ut, *Pipino Gertrudis* Parente *Dagobertum* Franco- 13.
S. Gertrudis
Nivellen-
sis.
rum Regem ad epulum invitante, inter primos Optimatum *Austra-*

M. 2

forum:

storum Ducis Filius unâ veniret, castisque amoribus erga *Gertrudem* captus, Regem epulo assidentem nuptiarum Authorem supplex roga-
ret. Rex supplicis precibus permotus, equidem ad conciliandum
connubium Orator accessit. At *Gertrudis*, quæ jam cum matris la-
cæ (instillante ipsâ) amorem puritatis hauserat, se dudum *Christo*
desponsatam, demississimè respondit, nec se unquam hominem mor-
talem *Regi seculorum immortalis* prælaturam, constanti animo affir-
mavit, luspensis ad responsum virginis Principum animis, & ipsæ
met Rege *Dagoberto* obtupescente. *Pipino* Patre mortuo, *Filia*
Gertrudis & *Itta* Mater ex suis copiosissimis facultatibus *Nivellam* Or-
dinis *S. Benedicti* Monasterium, suâsu *S. Amandi* Episcopi, condide-
runt, sacrum de manu ejusdem *S. Episcopi* velamen acceperunt, post-
modum Monasterio *Filia* & Mater immigrârunt. Cùmque quàm
plurimæ puellæ etiam nobilissimæ pietatem *Itte* & *Gertrudis* æmula-
rentur, novo tot jam confluentium Virginum contubernio *Itta* pri-
mitus præfuit, hucque post fata *Gertrudis* successit, & candidissimam
virginitatis vestem omnium virtutum genere, veluti polymito opere,
exornavit. Nec defuit orandæ Virgini *Gertrudi* ipsum suis prodigijs
cælum: quippe oranti non semel sphaera ignea splendorem addi-
dit. Invocata à periclitantibus, multis militibus dissipta, maris
procillas domuit, & naufragantibus opem tulit. Alijs rem dome-
sticam curare jussis, ipsa orando, contemplando, fibris impalle-
scendo, SS. Mysteria, Spiritu Divino revelante, auditoribus ex-
planando, dies extrahebat, interim jugi inediâ & thorace seroto vi-
gineum corpus excrucians. Paulò ante mortem *Wilsetrudem*, ab in-
fantia *Nivellæ* educatam, optimis moribus Virginem, in vicem sui
Parthenonem moderari jussit; cùmque triduo à mortalitatis metâ ab-
esset, de hora mortis admonita, & de nuntio, quod *S. Patritius*
(cujus natalem die eodem Ecclesia colit) mortuæ animam esset ex-
cepturus, exhilarata, nec non omnibus sacris munita, ad suum
sponsum die 17. Martij sanctissima Virgo ad annum Virginei partus
664. al. 659. ætatis suæ 33. læta migravit, odore mox cellulam sua-
vissimo perfundente. Quam ne sibi subtraham indoleret Patria,
mirifico & perenni gratiarum fonte adhuc se comprobât præsentem.
Prodigijs post manes celeberrima, decimo à morte anno, cum *Vol-
canus* sævissimis flammis Monasterium depasceret, *Gertrudis* velum
capitis oppandere ignibus, flammâque restringere, visa est, *Vol-
cani* & *Neptuni* indomitæ Dominatrix,

Hæc

Hæc est vita laconicè descripta S. Gertrudis Brabantina, cui anno 1071. Embrico Episcopus Augustanus Oratorium dedicavit, èstque ab illa, in altari Sancti Gertrudiano Augusta depicta, longè diversa. Quare ista S. Gertrudis in altari Sancti Gertrudiano depicta, à nativitatis loco nominatur *Islebica*, fuitque isthæc S. Gertrudis *Islebica* Abbatissa primùm *Rodardensis*, postmodum *Elpidiana*, lectissima Christi Sponsa, DEI & cœli delictum, tantis favoribus (teste Blosio in sui Monitis appendice §. 4.) cœlitus dignata, ut, nisi homines scirent potentiam & bonitatem Christi Domini esse interminam, vix credere possent, illum tanta amicitia familiaritatem præcellentissimæ Matri suæ in terris exhibuisse, quantam Gertrudi demonstravit.

Quinquennis Parthenoni Urbis Rodarda illata, prius amare cœlum didicit, quàm mundum nôset, mundo veriùs ostensa, quàm S. Gertrudis concessa, propiorem Angelis quàm hominibus rationem vitæ invit. *Elpidiana* Divinis revelationibus mirè illustrata, non solùm libros Divinæ Sapientiae conscripsit, sed aded super communem hominum sortem eminnit, ut ad illam tanquam *Oraculum Delphicum* undique viri foeminaeque concurrerent, & nemo ab ea sine consolatione abiret. *vita epistolarum.*

Quanti Divinus Architectus hanc à se conditam puritatis aulam fecerit, quàm dulcem in ea repereris mansionem, ex ipsius Divini Architecti, cum S. Mechthilde (soror germana erat in eodem S. Gertrudis Monasterio professa & Cantrix) colloquio colligere licet: Ego, aiebat, illam (Gertrudem) singulari modo præ alijs (l. 2. inf. fol. 43. & 72.) inhabitandam elegi. Et ad alteram Gertrudi valde familiaritatem dicebat: Ego ut delecter in ipsa elegi eam mihi (c. 1. fol. 75.) inhabitandam. Et alibi: ab infantia eam portavi, interque amplexus meos fovi, ipsam servans immaculatam in illam usque horam, quâ se perfectâ plenâque mihi voluntate univit: tunc enim è diverso in illius amplexus cum omni virtute Divinitatis me illi me ipsum totum reddidi. Unde ferventissimus amor illius erga me tunc aded etiam est liquefactus, adeoque è regione erga illam meus, quomodo vapor ignis præcedens liquecit ad flammam, mox sequentem. Addiditque: Tanta huius animæ delectatione afficior, ut sapenumero dum ab alijs hominibus offendor, meipsum in ea (lib. 1. inf. fol. 17.) quietum insinuem. Rursus Cœlestis Sponsus lib. 1. inf. fol. 14. ante cor suum ostendit monile præfulgidum mirabiliter ornatum (erat enim in modum trifolij triangulum) dicens: Hoc continuè in Sponsa mea amorem monile circumferam, quod est in modum trifolij, ut innotescat universa cœli curia. In 1. folio refulgente significatur, eam mihi inter omnes proximam esse, nemo enim

hodie vivit hominum, qui sive per intentionem puram, sive per bonam voluntatem mihi quam illa sit vicinior, aut conjunctior. In 2. folio elucet, ad nullam animam in carne viventem adeo me esse gratiâ ac favore inclinatam, atque ad illam. In 3. folio resplendet, nullum esse mortalem hodie, qui fidelius sinceriusque omnia dona mea recepta referat in gloriam, quam ipsa, utpote de his nihil penitus sibi vendicans, aut usurpans. Adjecit quoque: Nusquam optatiore congruentioreve modo me invenire potes, quam aut in Sacramento altaris, aut deinde in hujus mee dilectæ corde ac anima. Et c. f. fol. 18: ait: Ego cor meum tam misericorditer quam inseparabiliter ejus anime conjunxi, ut mecum effecta sit unus spiritus. Porro alteri cuidam: Ego, inquit, totus sum illius, & eam per amorem inseparabiliter mihi univi, sicut argentum & aurum per ignem in unum metallum conflantur. Et iterum: Ipsa est mihi lilium electum, quod manibus meis portare affecto. Suprema namque mihi est voluptas in anima hujusmodi casta ac pura morari: ipsa rosa est mea, suaviter olens, ipsa est cunctis cœlitibus dulcis suavissonaque Harmonia. Alii Reginam, Imperatricem, columbam absque felle, sponsam, &c. appellantes. Quod ne laterer sponsam, priusquam id. alijs patefaceret: Ego, dicebar, elegite, ut in te per gratiam meam inhabitem, & ut in delicijs (lib. 1. in fin. fol. 75.) utar te. Item: Ex quo amorem meum in te constitui, nunquam paterer nos ab invicem separari. Et eodem amoris excessu: Amor meus in tantum tibi intricatus est, quod sine te beatè vivere nolo.

15.
S. Gertrudis
gratia stupenda.

Inde purissimus Virginum Sponsus Gertrudem sibi in sponsam septem annulis subarrhavit, suæ sanctissimæ Matri in filiam dedit, & cordi esse jussit: ab ista Matre Beatissima Gertrudis vicissim velut altera Mater dulcem parvulum JESUM à natali Domini usque ad purificatæ Virginis festum educandum accepit. Cum S. Joanne simul recumbente supra pectus Domini, & quidem à parte dextra, recumbere singulari dilectionis privilegio meruit. Christi Sponsi cruciatus piâ oratione crebrius recolenti Sponsus sanguinem sacratissimum quinque vulnera impressit, nec dispersim, quod alijs, sed collectim, ejus virgineo cordi continuus ejusdem cordis Hospes. Ex assidua meditatione & oratione, omnibus penè viribus consumptis, cum reficienda esset, castissimus Virginum Sponsus quasi in vulnere (l. 3. in fin. c. 45.) suavissimo benedicti lateris sui cœnaturam: saporosissimam ipsi Gertrudi consecit. Alia vice cor suum cum corde sponsæ committavit: Vel eidem suæ Sponsæ sæpius in signum (l. 4. in fin. f. 509.) unita familiaritatis, aut in specialis amicitie prærogativam, donavit.

vit: alio tempore cor suum pro templo, corpus pro clauistro, tradidit, inquiens: *Respice ad cor meum: Hoc manebit* (l. 3. infn. f. 237.) *templum tuum, & corpus meum de cetero erit tibi pro clauistro* Sanctissimæ Trinitati vicens munus offerens, *animam suam* (l. 3. infn. c. 18. f. ult.) *similitudine arboris radicem habere fixam in vulnere lateris IESU Christi conspexit. Aestmans, anbelans, & currens in siti desideriorum veniens ad fontem vivum, reclinavit eam Dominus ad vulnus amatorium sanctissimi lateris sui* (l. 4. infn. c. 3.) & propinans calicem salutaris: *Bibe*, inquit, *nunc de corde meo spiritualiter suavissima Divinitatis meæ efficacem influxum.*

Quamvis Gertrudis tantis naturæ & gratiæ dotibus eniteret, do-
no prophetiæ & plurimis miraculis niteretur, *Regem, Reginam Cæ-* 16.
lorum, nec non Cæli Cræves frequentissimè ad spectabiles haberet: insu- S. Gertrudis
per frueretur multo & quasi continuo DEI colloquio, ut suo tempore humilis.
in homine (l. 1. infn. c. 5.) *simile visum non esset, nunquam tamen pro-*
pterea notata est superbire: sed infra omnes se deprimebat, aliorum
preces humillimè deposcebat, & quovis videre contingebat, eos
sibi præferbat, nullam tam abjectum, qui non fructuolius conces-
sus uteretur, rata. Eri bonorum Largitor de Gertrude testaretur,
Nullum esse mortalem, qui sædelius sinceriusque omnia dona recepta refer-
ret in solam, (ut ante retuli ex tib. 1. infn. c. 4.) DEI gloriam: Ipsa
tamen de se dicebat: dona, quæ ex abundanti DEI receperat misericor-
diâ, frustra se habere, & absque fructu negligere: omni gratiâ se (l. 3.
infn. c. 26.) *indignissimam reputabat: se esse in Ecclesia DEI tanquam*
larvam (lib. 1. infn. c. 12.) *in domo Patris familias. Quin imò pro-*
fessa coram Christo, intra prima ordinis miracula unum singulare ar-
bitrari, quod indignissimam (l. 1. infn.) *terra ferret peccatricem.*

Erga Christi passionem & Sanctissimum Eucharistiæ Sacramen-
tum, potissimum erga Cor IESU tanto amoris & gratitudinis afficie-
batur ardore, ut tota lachrymis liquesceret. Animas piacularibus
flammis addictas & quotidianis suffragiis & assiduis precibus suble-
vabat. Zelo honoris Divini promovendi, & procurandæ salutis
proximi, jugiter ardebat, eique inauditam operam hoc heroico actu
spondebat: *Ego certè, licet indigna, si possum tibi Domino meo intro-*
ducere omnes homines, cum quibus dignaris delicias tuas habere, ob hoc
à die isto usque ad diem iudicii libentissimè vellem nudis pedibus circumire
totum mundum, & quemlibet eorum (in quibus tu Dulcor animæ meæ
habitando dignareris delectari) ulnis meis gestando, tibi præsentare, ut
vel sic desiderio infinito dulcedini tui Divini amoris aliquantuliter satisfacere
possem.

17.

Zelus ad-
mirabilis.

possem. lib. 4. infim. fol. 484. Pergit eod. hoc folio: *Insper* (si possibile esset) *cor meum in tot partes dividere vellem, quot homines vivunt, ut ex eo cuilibet eorum partiri possem bonam voluntatem, ad obsequendum tibi secundum tui Divini Cordis summum oblectamentum.* Aulæ quoque est, animam suam quasi contemnendo coram DEO proficere: se quamquam post mortem in inferno propter demerita esset crucianda, adhuc gavisuram, Dominum DEUM ex alijs hominibus per labores illius aut undecunque accipere honorem. lib. 1. infim. c. 5. Inter delicias reputabat, sibi requiem somnūque subtrahere, cibum differre, reliquæque corporis commoda aut aspernari, aut intermittere, quo animabus, imò quo Christo, animas eidem reducendo, serviret: etiam cum Sponso JESU dum deliciaretur, Sponsum postposuit, ut amore JESU confictaros erigeret.

18.
*Admiran-
das accipis
gracias.*

Lusit quasi amor Divinus cum Gertrude, & singularibus ipsam præ eminentijs exornans promisit: *Quidquid sperare potest quispiam, se per eandem accepturum, absque dubio* (l. 1. infim. fol. 69.) *obtinebit.*

Amplius omnium bonorum Largitor suam liberalitatem declarans ait Gertrudi: *Constitui te, ut sis tanquam triclinium thesaurorum meorum, in quod gratiarum mearum* (l. 1. infim. fol. 78.) *divitias colligam, providens, ut nunsquisque, quæquærit, in te inveniat. Ergo quæcunque desideras* (l. 4. infim. c. 35.) *ex virtute Divinitatis mee, tu cuilibet distribue large.* Ut verò Divinus amor Gertrudem timide sciscitantem, an liceat aliquid orare, fortius animaret: ita Dominus Regina, reponebat, *tu optime potes* (l. 3. infim. c. 33.) *mibi imperare.*

Quare Ecclesia in hymno Breviarij Monastico. Benedicini de S. Gertrude canit:

*Illius votis DEUS obsecundans
Mox repentinas pluvias profudit,
Moxque suspensos gravidis coëmie
Nubibus umbres.*

*Arva jam dudum glacie rgebant
Corde cum mæsto miserans colonos
Fervidis Virgo lacrymis resolvit
Frigora brumæ.*

Ne seges largo vicietur imbre,
 Sedulis cælum precibus serenat,
 Et graves læsi gemebunda placat
 Numinis iras;
 Igneis mentes penetrat sagittis,
 Languidis confert animis medelam,
 Atque succendit scelerata castis
 pectora flammis. *

* Præcipua tentatis contra castitatem Patrona.

Virgo liberalissima varias quidem à Deo gratias varijs impetrabat, nullum à se mœstum, vel vacuo sinu turbidum dimittebat, 19.
Fuit in se &
in delin-
quentes re-
gida. nullum aridum ad se accedentem, quem Divinæ gratiæ saltem rivulo irrigatum ad frugem vel fructum non reduceret, utpote omnium (l. 1. infn. c. 5.) *procurans salutem*. Attramen in defectus alienos ferio & severe, omni respectu & timore deposito, animadvertēbat, zelum suum aliquando prodere audita his vocibus: *Heu Domine mi* (lib. 1. infn. c. 12.) *cum aliqua tibi video contraria, nequaquam dissimulare scio, quin cum vehementia contradicam*. Quia verò proba vita præclara est doctrina, ne, quod in alijs repugnabat disciplinæ sarculo, in se vitiosum pateretur, monita factis tanto roborabat studio, ut supra vires (l. 1. infn. c. 8.) *ordinis sui observantijs atque rigore, quo alijs imitandi praberet exemplum, se fatigaret*.

Atque hanc rigidam disciplinæ Monasticæ observantiam, corporisque macerationem observabat, etsi à choro & cœtu suarum aliena, frequenti invaliditudine in sua cella attineretur, capitis doloribus (cephalæâ) continuis, aliisque incommoditatibus corporis affligeretur. DEI tamen voluntatem velut cynosuram suspiciens, quidquid Divino suo Sponso libitum, in promptu exequēbatur, tam arctè, ut (Christô S. Mechtildi sorori illius confirmante) in omnibus & ad omnia voluntati Divinæ tam concorditer consentiret, ut major concordia (l. 1. c. 17. infn. fol. 14.) esse non possit membrorum corporis ad suum cor, quàm anima ejus ad Divinum. Tantâ verò amoris reactione & dignatione Gertrudem suæ Divinitatis virtute mirabiliter penetrando influxit (l. 4. c. 61. §. 2.) Christus, eamque vice versa reintrabens, & in se transmutans, secumque unum efficiens beatificavit, quantum possibile creditur, hominem fragili carne gravatum experiri posse.

20.
In Dei voluntatem resignata.

N

Post-

Postquam igitur *Gertrudis* annis 40. & 11. diebus, ea charitate, prudentiâ, & regularis disciplinæ integritate, Monasterio *Elpediano* præfuisse, ut Domus DEI, in qua corporati Angeli viverent, videretur, denique corpusculo (ex ferventissimo amore potius quàm morbo) fatiscente, & de obitûs horâ, & obitûs die divinitus certior reddita, ægrè ejus horam præstolabatur, adpelli ad fontem vitæ præpropera.

21.
S. Gertrudis
mors.

Quare in ultimis agentem JESUS Sponsus sinu confovebat; caput morientis *Deipara* molliter stringebat: Inter Apostolos *Joannes*, quem in vivis studiosissimè demeruerat, digitis annulos aptabat. *Genius*, sub cujus tutela hucusque vixerat, feliciter emigranti applaudebat: Archangelus *Michael* larvarum infernalium colluviem sub schemate bufonum, viperarum, stellionum &c. abigebat: Coelitem agmina lectum coronabant, donec morientis animam cœlestis Sponsus, corporis solutam compagibus, mirabili pectoris explicatione, intra cordis sui penetralia (ô amoris prodigium ac prodigiosum amorem!) receptam, ad cœlestem thalamum traduxit circa annum 1300.

22.
Liber insinuationum
pretiosissim.

Hæc compendiariè ex libro insinuationum Divinæ pietatis excerpti, quem *librum meum* (ait Christus JESUS Gertrudi Insin. Divin. piet. fol. 809.) *sanctissima conversatione mea operiam*, roseisque monilibus quinque vulnerum meorum adornabo, ac septem donis Spiritûs Sancti, tanquam septem sigillis, divina pietate mea consignabo, ut non sit, qui ipsum de manu mea possit eruere.

23.
S. Gertrudi
Brabantina
Embrico Ec-
clesiam de-
dicavit.

Ex hætenus relatis apparet, à DD. Canonicis Collegij S. Gertrudis, *Brabantinam Gertrudem* die 17. Martij tanquam *Intelarem & Tutelarem* esse venerandam: cum enim Ecclesiam Collegiatam S. Gertrudis *Embrico* Episcopus Augustanus jam anno 1071. fundaverit, & extra Ecclesiam Cathedralē excitaverit, *S. Gertrude Eislebica* primum ducentis post annis in lucem editâ, in hujus S. Gertrudis *Eislebica* honorem nulla Ecclesia circa annum 1071. fundari aut dedicari potuit. Unde merito lectiones secundi nocturni in proprio Augustano ad diem 17. Martij vitam S. Gertrudis *Brabantina* complectuntur, absque ullis favoribus Divinis, & gratijs S. Gertrudi *Eislebica* collatis.

24.
S. Gertrudi
Elpediana
Cultores
laudantur.

Ceterum laudo DD. *Canonicorum Sancti Gertrudianorum* zelum, laude dignissimum, propagandæ hujus *Eislebica* Virginis, & *Elpediane* Abbatissæ *Taymaturgæ* cultum: vestro enim labore principalis pictura altaris exhibet *Christum* infantulum S. Cor Gertrudis inhabitantem.

bitantem : vestro pietatis studio fideles permoti ad altare à vobis exornatum , ceu ad omnium miserorum asylum , confugiunt , calamitatibus afflicti : vestro Religionis exemplo Hortulanorum Tribus , patrocinate S. Gertrude Elpidiana , Deum propitiat : singulis angariis in ara ejusdem electæ à Christo Sponsæ per incruentum Missæ Sacrificium immaculatum Virginum Sponsum honorat , & suo in vexillo Gertrudem ceu Christianam Floram in publicis processionibus circumportat : ipsa quoque S. Mater Ecclesia in Breviario Monastico Benedictino pro favente tempestate impetranda , ad implorandum S. Gertrudis patrociniū , Hortulanos , imò Christianos , vobiscum excitat , per hanc in laudibus antiphonam : *Habuit Gertrudis potestatem claudere cœlum nubibus & aperire portas ejus , quia lingua ejus clavis cœli facta est.*

Quare persistite Domini Canonici Sancti Gertrudiani , Gertrudem , innumeris Divinis favoribus , prærogativis & gratiis , à Virginitatis Sponso exornatam , pro viribus revereri : contendite Gertrudem , ex qua ceu fonte Cordis JESU devotio profluit , eo , quo par est , honore prosequi : laboribus instate , ut cum Corde JESU & Mariæ cor quoque Gertrudis , Christi JESU habitaculum in terris , debito cultu veneretur. Vos , DD. Canonici , inter primos non numerabimini , qui ad cor Gertrudis Divino amore inflammatorum acceditis , & accenditis vestram faciem , suam non tantum Ordinis S. Benedicti Consecranei , sed alii etiam utriusque sexus innumeri , constanter præferunt , certâ spe freti , nullius vota precèsque fore irritas , ad invocationem S. Gertrudis DEO oblatas.

Ego , ne inter DD. Canonicos Sancti Gertrudianos , & inter ceteros S. Gertrudis clientes , vacuus compaream , subjungo ex lib. 2. *infin. Divin. piet. cap. 20.* Orationem cum hac promissione ab ipsa æterna & infallibili veritate factâ :

Quicumque hac oratione Christum Dominum devotè laudaverit , gratias egerit , atque de quinque Beata Gertrudi exhibitis gratiis ac beneficiis monuerit ; ipsum per intercessionem B. Gertrudis indubitanter exaudieturum , ac ante obitum singularem in ejus anima delectationem habiturum.

ORATIO.

GRATIAS ago laudemque impendo ex toto corde , & totis viribus meis , Sponso tuo charissimo , ô beata Christi Sponsa , Gertrudis.

N 2

25.
Ad ejus cultum prosequendum adhortantur.

26.
Oratio specialis pro gratia impetranda.

1. Pro eo, quod gratuita pietas ejus te ab aeterno praelegit.
2. Salubriter ad se traxit.
3. Familiariter sibi univit.
4. Quod jucundè habitare ac delicias in anima tua habere dignatus est.
5. Quod te feliciter consummare, aeternaque gloriâ premiare voluit, de quibus tibi toto Corde congratulor.

O Beata Christi Sponsa, per suavissimum Cor Sponsi tui, ejusque sacratissimam mortem, exora mihi N. Cor humile, amore divino flagrans, constans, castum, fidele, & perseverans, &c. tranquillam demum ac sanctam mortem, ad ejus Sponsi tui amantissimi laudem, & gloriam, Amen.

CAPUT V.

De Collegiata Ecclesia S. Udalrici in Hâbach.

SECTIO I.

De Ortu, & Progressu Collegiatae Ecclesiae Hâbachensis.

1.
Endeavor.

NOrbertus Comes ab Hochenwart ex Familia Comitum Andecensium, Filius Rapothonis & Hemmae Austriæ Ducissæ, Prater Ortolphi & Wiltrudis Fundatorum Monasterii Hochenwartensis, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ 1055. Præpositus ibidem 1071. Episcopus Curienfis 1079. fundavit: dotavit, & ditavit ad honorem S. Udalrici Episcopi Augustani anno 1085. Monasterium Canonorum Regularium *Hâbach*, in Bavaria ad radices alpium haud procul à *Murnau* & *Weilheim* situm. Vid. cap. 9. class. 1. ad annum 1079. & p. 1. cap. 6. fol. 193.

DE

DIPLOMA

Foundationis est tenoris, ut sequitur.

IN Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Notum esse volo fidelibus Christianis, presentibus & futuris, qualiter ego Norbertus, gratiâ Dei Præsul Curiensis, petij Adalberonem, liberum & ingenuum hominem, ut solenni traditione traderet super altare S. Mariæ in Augusta civitate, proprium meum Monasterium Hegibach, quod in manus ejus tradideram cum manu Advocati mei Gebinonis liberi hominis & ingenui. Hoc Monasterium Hegibach in meo proprio & hereditario agro situm, in Bojarico Ducatu, in pago Hujin, in comitatu Sigemari Comitis conditum & dedicatum in honorem S. Udaltrici Confessoris, me petente, liberâ manu tradidit idem prædictus Adalbero super altare S. Mariæ, cum omnibus utensilibus, ad id jure pertinentibus, in mancipijs utriusque sexûs, Ecclesiis, decimis, vineis, terris, cultis & incultis agris, pratis, campis, pastuis, sylvis, venationibus, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, molis, molendinis, vijs, in vijs, exitibus & redditibus, quaesitis & inquirendis, ac cum omni utilitate, quæ omni modo inde provenire potest, dedit & donavit Augustensis Ecclesiæ insolubili jure tenendi. Eo autem pacto hanc traditionem effeci, ut Præpositus Canoniorum in prædicto Monasterio Hegibach regulariter commanentiam, quot annis tribuat bisantium unum super altare S. Mariæ in Augusta urbe, & hoc censu persoluto, sit illud Monasterium Hegibach liberum ab omni exactione, nève Episcopus, nève Advocatus, nec qualibet persona ab eodem Monasterio exigat plura donaria vel servitia, neque ullam calamitatem & inquietudinem eidem loco inferat. Præterea pactum hoc firmum esse volo, inter me & Episcopum sedis Augustæ, ut præfatum Monasterium Hegibach, me vivente, nemo Præpositus adeat, præter quem ego petiero ab Episcopo sedis Augustæ. Volo etiam hoc pactum inconvulsam & stabile in tempora futura manere, ut in præfato Monasterio Hegibach nemo præsumat no-

2.
Fundationis
diploma.

mine Rectoris subintrare, qui non sit oriundo natus ex mea cognatione. Sed si qui sine in mea cognatione sapientes & litterati, inter eos, qui me propius attingit genere, defuncto Rectore & Preposito, succedat ibidem Rector & Prepositus: si verò, quòd absit, ex stirpe nostra vir industrius & idoneus defecerit, provideat Episcopus Augustensis libera potestate virum idoneum, qui Jura Canonica sciat, & valeat ibidem regulariter administrare. Complacuit etiam nobis, ut canonialis vita ejusdem loci in mea potestate posita sit, dum vivo, & ibidem DEO servientes teneant instituta Regula, qua dederam eis. Etsi mihi visum fuerit, ut ad alia & meliora instituta transeant, juxta meum arbitrium & meam voluntatem hæc omnia fiant. Hoc quoque placitum constat inter me & Episcopum Augustensem, ut, dum vivo, nemo habeat ad vocationem illius loci, præter eum, quem petierò ejusdem loci defensorem & Advocatum fieri. In futura quoque tempora hoc volo ratum & inconvulsam manere, ut aliquis de cognatione mea liber & ingenuus valens & industrius ad vocationem illam teneat, utque ex alia cognatione quisquam ad vocationem illam sibi præripere valeat. Si quis autem Advocatus ejusdem Ecclesie bona diripere presumpserit, & vastare locum insituerit, potestativè depellat eum Augustæ sedis Episcopus, & digniorem eo subroget in eandem Advocatiam, si quis in genere meo fuerit illo dignior inventus, sin u futurum est, ut de genere meo deficiat vir clarus & industrius, ac tunc DEUM, aliunde quærat Advocatum ingenuum & idoneum, & qui timeat DEUM.

Si verò Episcopus & Advocatus simul hæc mea statuta evellere & infringere temptaverint, quisquis hæres meus natus mihi proximus extiterit, liberam potestatem habeat, bisantios duos tribuere super altare S. Mariæ, & præfatum Monasterium Hegibach in suam proprietatem recipere, & ab injuriis & actionibus illud defendere. Si verò, quòd absit, & Episcopus & Advocatus, & cognati mei conspiraverint, hæc statuta mea evellere, & præfato Monasterio calumniam inferre, etsi hanc conspirationem opere adimpleverint, nisi infra sex Mensium spatia Episcopus ille, manus ab aliqua digna persona, Mona-

Monasterium idem restituerit liberum & illasum, ut fuit prius, liberam & justam potestatem habeat Rex & Imperator, quicumque temporum eorundem Rex & Imperator fuerit, ut idem Monasterium in tutelam suam recipiat, datis pro eo duobus bisantijs super altare S. Mariæ, & imperiali patrocinio liberum hoc custodiat, & à calamitosissimis injurijs defendat: Testes per aurem tracti, qui viderunt & audièrunt hæc, subter annotati sunt, *VValechun de Rôchlingen, Hartvric de Heinricheshoven, Kuenrad de Lutervanc, Alberich de VVagenhoven, Diethmar de Lencingen, Adalbero de Kisingen, VVolfstrigil, Gotebold, Ronsprecht de Tierdorf, Gebhart, Gebino, Conrads, Sigvart, Egilolf, Schrvigger*; servientes verò Episcopo, qui viderant & audièrant hæc, isti sunt; *Adalgorx, Luitfrid, Gorunc, Hildepold, &c.* Canonici verò de S. Mariæ Monasterio, qui viderunt & audièrunt, isti sunt. *Ericharich Decanus, Rudolp Vicedominus, Aizxo, &c.* Facta est traditio hæc præsentem Domino Sigefrido Secundo, Augusta sedis Episcopo, anno Episcopatus ejus octavo, ab incarnatione Domini M. LXXXV. Indictione octava, quinto Kalendas Martij Curien. Episcopi anno sexto: Domini autem Heinrici invictissimi Regis Quarti, gloriosissimi Imperatoris Tertij anno XXIX. Acta in crivitate Augusta feliciter.

Hundius metrop. Salisburg. tom. 2. verbo Haibach fol. 386. recitatio à me diplomati sequentia addit:

Nobiles de Seerveld, Advocati hujus Ecclesie, propter plurima illata gravamina, per Ludovicum Imperatorem, oblati duobus bisantijs ad altare S. Mariæ Augusta, juxta tenorem primæ fundationis, privati sunt Advocati: qui dedit eis Advocatum, Præpositum sue novæ plantationis & claustrum in Etal, cui annuatim persolverent 24. mensuras avenæ VVailhaimensis mensuræ, & 12. agnellos ejus anni, ac sic ab omni exactione & servitio liberi essent. Datum earum litterarum Ludovici Imperatoris Augusta. Anno 1332. in die Philippi & Jacobi, anno regni XVIII. Imperij.

Hactenus *Hundius* c. l. referens de verbo ad verbum allegatas litteras à Ludovico Imperatore expeditas fol. 388. & seq.

DI-

D I P L O M A

Ab Herimanno Episcopo Augustano anno 1130.
datum.

4.
*Diploma Herimanni
Episcopi Augustani.*

IN Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis ejusdem inseparabilis unitatis. Noverint omnes fideles Christi præsentis & futuri, qualiter ego *Herimannus Augustensis* Ecclesiæ Præsul indignus, quoddam prædium in *Sulzimos* situm, à *Schirensibus* Monachis per manum *Advocatorum Ottonis* Palatini Comitis pro quibusdam Decimis legitimâ commutatione nobis contraditum, nos delegari fecimus per manum *Wernberi Advocati* nostri, ad altare *S. Udaltrici* in *Hegebach* pro ampliando præbendali stipendio *Fratrū* ibidem DEO & Sanctis ejus famulantium consilio & subscriptione *Fratrū* nostrorum *Aug. Canonicorum*, & ob servitium dilecti Filij & Archidiaconi nostri *Hildeberti* ejusdem loci *Præpositi*. Præterea quandam Ecclesiæ nostræ ancillam *Grannewibam* nomine, & Filium ejus *Algenbardum* cum sorore sua *Richilda*, quos ipse à nobis beneficali jure habuit, delegavimus ad ipsum supradictum altare, ipsis hoc petentibus, eâ videlicet conditione, ut à nullo illius loci *Præposito* queant alicui in beneficium præstari scilicet: prædia *Fratrū* Ecclesiæ supradicta possideant & excolant, & communi eorum usui deserviant. Ut autem hæc traditio stabilis & inconcussa permaneat, hanc chartam conscribi, & sigillo nostro consignari fecimus. Testes sunt hujus rei ex Canonicis *Chonrad* Vicedominus & *Præpositus*, *Werenber* Decanus, *Sigebotto*, *Utto* Archidiaconi, *Helembrecht* *Præpositus* de *Wisc...* Ex militibus *Wernber* Advocati filius, *Friderich* de *Schiringen*, *Heinrich*, & frater ejus *Dietprecht* de *Gnozzisheim*. Ex ministerialibus *Marquart Cammer* *Sigewin*, *Udalrich*, *Otto*, *Heinrich*, *Eppo* & alij quàm plurimi. Actum est ... Dom. M. C. XXX. Indictione ... Præsidente PP. *Honorio*, & regnante *Lothario* Rom. Rege.

D I P L O M A

Innocentij VIII. Summi Pontificis anno 1491.
expeditum.

5.
Innocentij VIII. diploma.

InnoCentius Episcopus Servus Servorum DEI Dilectis Filijs Capitulo Ecclesiæ *S. Udaltrici* in *Herrach* Augusten. Diocesis. Salutem & Apostolicam Benedictionem. Cum à nobis petitur, quod justum & honestum m

mentum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officij nostri, ad debitum perducatur effectum. Ex propter Dilecti in Domino Filij vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu omnes libertates & immunitates à *Prædecessoribus* nostris *Romanis Pontificibus*, sive per privilegia, vel alia indulta, vobis & Ecclesiæ vestræ, quæ *Moguntin.* Provincia existit, illiusque mensæ Capitulari concessas, nec non libertates & exemptiones sæcularium exactio-um, à *Regibus & Principibus*, ac alijs Christi fidelibus, vobis & eisdem Ecclesiæ & mensæ rationabiliter indultas, specialiter autem Decimas, primitias, fructus, redditus, proventus, grangias, domos, terras, possessiones, aliæque mobilia & immobilia bona ad Ecclesiam & mensam prædictas legitime spectantia, nec non *S. Stephani* in *Ruegse*, & *S. Joannis Baptista* in *GosHalm*, & *S. Georgij* in *Sindelsdorf*, nec non *S. Martini* in *Durrenbansen*, ac *B. Mariæ* Virginis in *Ischendorf* Parochiales Ecclesias, & Capellam *B. Mariæ* in *Rain Aug.* Dioc. ejusdem Provincie, quas cum omnibus juribus & pertinentijs suis Ecclesiæ *S. Udalrici* seu mensæ prædictis Auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Salvâ in prædictis decimis moderatione *Cœcilij Generalis*. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis & communionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis DEI ac Beatorum Apostolorum *Petri & Pauli* ejus se noverit incursum. Datum *Rome* apud *S. Petrum* anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quadringentesimo nonagesimo primo. Quinto Idus Octobris, anno Pontificatus nostri octavo.

S. Serrano.

A de Balla panibus

Ach de Maffeis.

Jo. Vittor.

Crescentibus annis *Monasterium* Regularium crevit in Ecclesiam *Collegiatam*, numeratæque hac ætate *Præpositum*, sex *Canonicos*, omnes Parochijs infra nominandis provisos, atque ex his *Decanum*, ex suo proprio gremio liberâ *Canonicorum* electione constituendum, ceteroquin potestate suscepcionis tam ad *Præposituram*, quam ad *Canonicatum* penes Serenissimum *Bavariæ* Electorem residente. Ipsa verò Ecclesia Collegiata cum suis incorporatis Ecclesijs sub jurisdictione, visitatione, & correctione Reverendissimi & Serenissimi Ordinarii

6.

Ex *Monasterio* sit *Collegiata* Ecclesia.

dinarii Augustani permanente. Catalogum *Præpositorum*, hinc inde collectum subjungo.

~~-----~~

SECTION II.

Catalogus Præpositorum Ecclesia Collegiata Hâbachensis.

7.
Habachensium Præpositorum &c. antiquorum incertus catalogus.

8.
Præpositorum Hâbachensium catalogus.

Catalogum *Præpositorum*, *Decanorum*, & *Canonicorum Hâbachensium*, pro viribus collectum, in apicum produco, antiquos tam *Præpositos*, quam *Decanos* & *Canonicos* in ordine absque debito ordine collocando, nec non annos penitus dubios quasi indubitatos determinandò, *Chronographorum* forsitam incuriâ, aut temporum vetustate vel injuriâ determinatam seriem & annorum determinationem turbante.

Obtinuit

- - - - *Præpositum*

Anno	1. Bertholdus N. Præpositus.
1130.	2. Hildebertus, al. Hildebrandus, Archidiaconus & Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ, Præpositus.
1191.	3. Bertholdus de Wilzhoven, al. Wicholshoven.
1312.	4. Gerungus de Wasserburg.
1403.	5. Joannes Witzgeförch, al. Wilgeforth Decretorum Licentius, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ 1399. Archidiaconus.
1386.	6. Berchtoldus Truchseß de Küllenthal, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ anno 1388. Decanus ibidem anno 1400.
al. 1404.	Præpositus S. Petri Augustæ anno 1388.
	7. Joannes Vogel.
	8. Philippus Doberin Doctor.
	9. Stephanus Rosin Doctor.
1446.	10. Diepoldus de Freyberg, Canonicus Augustanus 1421. Obijt 1449.
1452.	11. Leonardus Gissel, Decretorum Licentius, Archidiaconus Aug. Canonicus Augustanus anno 1447. Vicarius & Officialis & Decanus 1460. Obijt 1465. Vid. p. 1. cap. 9. class. 1. fol. 546.
	12. Wolfgangus de Seiblsdorf.
	13. Hieronymus Stengel Doctor.
	14. Joannes Stengel Doctor.

15. Petrus Büechler Doctor, Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Canonici, 1474. Obtinuit 1480.
16. Wendelinus Schicker Doctor. 1503.
17. Udalricus Riederer de Barr, Canonicus Augustanus & Frisingensis. 1511.
18. Conradus Hofer, Capellanus Aulicus & Eleëmofynarius Ducum Bavariz. 1560.
19. Gabriel Lafenbaler, Confessarius Serenissimæ Princip. Annæ Alberti V. Viduæ, Austriæ Archiduc. 1592.
20. Mathæus Alchamer, Serenissimo Duci Guilielmo à Sacris. 1595.
21. Albertus Hünigerus, SS. Theologiæ Doctor, Serenissimorum Bavariz Ducum Consiliarius, Academiæ Ingolstadiensis Pro-Cancellarius, Professor Primarius, Canonicus Cathedralis Ecclesiæ Passaviensis. 1602.
22. Henricus Anslæus Anglus, SS. Theologiæ LicentiatuS, Serenissimorum Bojariorum Ducum Guilielmi & Maximiliani Sacellanus, Consiliarius, ac Canonicus Ducalis Ecclesiæ Collegiatae ad B. Virginem Monachij. 1633.
23. Joannes Henricus L. B. de Rorbach auf Sandhausen / Canonicus Passaviensis, Serenissimi Electoris Bavariz Consiliarius Ecclesiasticus, Præpositus Monacensis, Landshutanus, & Habachensis. Obijt 11. Martij anno 1662. 1643.
24. Joannes Franciscus della Marche, Doctor & Canonicus Monacensis anno 1662. tantum Per unum vel duos menses Præpositus Habachensis. 1661.
25. Joannes Joachimus Hörwarth de Hohenburg, Possenhoven & Bocking, Canonicus Monacensis & Præpositus Habachensis tantum per tres anni quadrantes anno 1663. usque ad Septemb. ejusdem anni. 1663.
26. Joannes Keller, natus Habachensis, SS. Theologiæ Doctor, Serenissimi Electoris Bavariz Consilij Ecclesiastici Director, ad B. Virginem Monachij Decanus & Præpositus Habachensis, præsentatus 20. Decembris anno 1663. Obijt 2. Novembris 1679. Sub eo Ecclesia Collegiata noviter est ædificata. 1663.
27. Ferdinandus Maximilianus Ernestus Comes de Berlo, Canonicus Leodiensis, Præpositus Landshuti & Præpositus Habachensis, præsentatus 7. Decembris anno 1679. Resignavit anno 1697. Electus Episcopus Mammarchensis in Belgio. 1679.

28. Joannes Martinus Constante à Vestenburg *Monacensis*, SS. Theologiae & J. U. Doctor, Serenissimi Electoris *Bavarici* Consilij Ecclesiastici Director, ad D. *Virginem* Monachij Decanus, & *Praepositus* modernus *Habachensis*, praesentatus & investitus 14. Januarij anno 1698. Nunc temporis Legatus Romanus.

S E C T I O III

Catalogus Decanorum Habachensium.

9.
*Decanorum
Habachen-
sium catalo-
gus.*

Jodocus N.
Udalricus Ablen.

Bertholdus N.

Bilgramus N.

Marquardus N.

Henricus Nagel.

Jobst 1313. circiter.

Jodocus Faller.

Joannes Wager.

Joannes Probst 1446. - Huic primo incorporata est Parochia *Habachensis*.

Petrus Ablen. Sub hoc erasta sunt statuta 1452.

Thomas De derhofer. Sub eo aliquor quaestiones decise 1480.

Vitus Wildenrader.

Wolfgangus Gurbichler. 1511.

Augustinus Baumaister / Canonicus 1511. postea Decanus.

Calparus Haas. Obijt circiter 1571.

Vitus Faber, ab anno 1581. usque 1620. circiter.

Bartholomæus Herbstmaier 1621.

Bernhardus Bräntl. Obijt 1633.

Albertus Faber, Licenciatus 1633. Resignavit 1647. & accepit Parochiam *Weilheimensem*.

Alexander Allarz. Resignavit 1649. & accepit Parochiam propè Monasterium *Tögerense*.

Joannes Roth, Suevus Mickhusanus, electus in Decanum 1649. Obijt 12. Augusti 1692. Edificavit domum, dictam *Decanatem*, & novam Ecclesiam Collegiatam ab anno 1663. &c. Item erexit

erexit novam Cathedralam proprijs sumptibus, & novum altare
S. Georgij fieri curavit per pium Legatum.

Stephanus Promperger, natus *Habachensis*, præsentatus pro Canoni-
co 1668. & in Decanum electus 4. Novembris 1692. Sub hoc
per hostilem invasionem exultæ sunt omnes sex domus Canoni-
corum, item Ecclesia & turris cum toto ferè pago, ut infra re-
feram in fine.

SECTION IV.

Catalogus Canoniorum Habachensium.

Conradus N. von Pollingen.

Bertholdus N.

Conradus Ablen.

Eghardus Zeybel.

Joannes Penzenhauser.

Joannes Ziegler.

Wilhamb Wager.

Erastus Schük.

Abundus Paumaister.

Joannes Barthlinger.

Joannes Demel.

Joannes N. Canonicus Brixinensis & Habachensis, fundavit 4. An-
niversaria quatuor temporum.

Sebastian Welshover.

Wolfgangus Ungspeck.

Conradus Pöschler.

Wilhelmus Pichler.

Joannes Deibler.

Udalricus Probst.

Joannes Frey.

Georgius Mayr.

Ambrosius Wildenroder.

Franciscus Schönmayr.

Michaël Hirn.

Leonardus Ziegler.

10.

*Canoniorum
Habachen-
sium cata-
logus.*

} Sub his erecta sunt statuta 1452.

Philippus Promperger.

Adam Menginger.

Bernardus Unfelt.

Joannes Hueber.

Wolfgangus Blamer. Obijt 1605.

Severinus Wagner. Obijt 1609.

Casparus Arnold. 1608.

Leonardus Schiesser. 1608.

Joannes Pauhofer. 1608.

Joannes Eggerieder. Obijt circiter 1590.

Michael Lieb.

Bernardus Brändl Senior. Obijt circiter. 1604.

Adamus Dempfel.

Bartholomæus Schlick.

Joannes Ersbacher.

Christophorus Dietz circa 1636.

Georgius Roth. Obijt circiter 1655.

Joannes Edgmillier ab anno 1615. Obijt 11. Februarij 1661.

Mathias Schaur. Obijt 7. Augusti 1686.

Elias Dietz. Obijt 20. Junij 1693.

Hieronymus Köckh. Resignavit ob senium 1682. Obijt 19. Januarij 1696.

Georgius März, ab anno 1660. Obijt 30. Junij 1698.

Andreas Höchke, ex filiali Dirnhausem præsentatus 1682.

Wolfgangus Andre ex filiali Hechtendorff præsentatus 1686.

Mathias Pauhofer *Marnaviensis* præsentatus 1692.

Dominicus Mayr, ex filiali B. V. M. in Rheim præsentatus 1693.

Ignarius Hörmann *Landspergensis* præsentatus 1698.

Hi cum Decano Stephano Promperger modo præsunt Ecclesie usque modo 1709.

A N N O T A T I O

Ad Ecclesiam Collegiatam Hábachensem.

IN Ecclesia *Hábachensi* Collegiata & simul Parochiali Patronus veneratur *S. Udalricus*, non solum totius Diocesis Augustanæ, sed in particulari hujus Ecclesiæ Patronus Tutelaris. Floret in ea Archifraternitas *S. Rosarii*. Celebratur insuper certis temporibus memoria *S. Georgij Martyris*, *S. Egidij Abbatis*, & *S. Annæ Viduæ*, Matris B. V. *MARIÆ* in altaribus horum Sanctorum, ex Ecclesia Parochiali in Ecclesiam Collegiatam translatis.

Feria II. post Dominicam in Albis Festum translationis *S. Udalrici* Hábachenses festivè colunt. Dominica III. post festivitatem *S. Michaelis* Archangeli diem dedicationis templi anniversariâ celebritate recolunt. In Festo *S. Udalrici*, & in Festo SS. Apostolorum *Philippi & Jacobi*, nec non in Dominica I. post Festum omnium Sanctorum Indulgentiæ plenariæ lucrari possunt.

Ecclesia *S. Udalrici* Collegiata, & Ecclesia Parochialis *S. Georgij*, olim sejunctæ, sed nimis antiquatæ, opera egregij & zelosi Domini Decani *M. Joannis Roth* fuere dirutæ, & ex ijs una insignis Ecclesia erecta anno 1668.

Affervabatur in sacro hujus Ecclesiæ thesauro cranium *S. Abundi Martyris*, à *S. Udalrico* quondam Romæ Augustam allatum, & à *S. Abundi Norberto* Fundatore dono acceptum, huc translatum, venerationi, que expositum; & igne consumptum est anno 1704.

Ecclesia memorata *Hábachensis* sub se continet 5. Ecclesias Filiales sibi incorporatas unâ cum duabus capellis sequenti dignitatis ordine:

1. Ecclesia Filialis in *Ringsee* à lacu, cui adjacet, ita appellata, & *S. Stephano* dedicata, subjectam sibi habet Capellam *S. Leonardi*, magni contra pecorum luem Patroni, pro una Missa hebdomadatim dicendâ fundatam. Encœnia peraguntur in Ecclesia *S. Stephani* die Dominica Festum *S. Martini* subsequente; in Capella autem *S. Leonardi* feriâ III. Pentecostes.

2. Ecclesia Filialis in *Dirnhausen*, *D. Jacobo* Majori Apostolo & *S. Martino* dedicata, subjectam sibi habet Capellam B. V. *MARIÆ* in Cœlum assumptæ, pro una Missa hebdomadatim dicenda fundatam. Encœnia Ecclesiæ Filialis peraguntur in ipso *S. Martini* Festo, Capellæ verò, Dominicâ Festum *S. Michaelis* Archangeli sub.

subsequente. Frequentatur hæc Capella numeroſo populi concuſſu, potiſſimum à Fer. VI. poſt *Aſcenſionem Domini*, Parochianis ex 20. vel pluribus Parochijs unà cum ſuis vexillis devotè comparen-
tibus.

17. *Sindelsdorff.* 3. Eccleſia Filialis in *Sindelsdorff*, S. Georgio dedicata, & n. no 1699. eleganter reædificata, adjectam ſibi habet aliam Eccleſiam Parochialem Diœceſis *Friſingenſis*, adeoque alterius Parochi juridi-
ctionis. In Eccleſia S. Georgij Diœceſis Auguſtanæ onecenia pera-
guntur Dominica die Feſtum S. *Bartholomæi* ſubſequente.

18. *Hoffham.* 4. Eccleſia Filialis in *Hoffham*, S. Joanni Baptiſta dedicata, & an- no 1465. XIV. Calend. Febr. à Petro de *Schaumberg* S.R.E. Cardinale ac Epifcopo Auguſtano *Habachenſi* Collegio incorporata, decoratur annuâ dedicationis ſolemnitate die 24. Septembris Feſtum S. *Thele* ſubſequente.

19. *Hechendorff.* 5. Eccleſia Filialis in *Hechendorff*, B.V. MARIAE ejusque San- ctiſſimæ Mariæ *Anne* dedicata, & ultra duas horas *Häbacho* diſſita. Lucrantur hic loci indulgentiæ plenariæ in Feſto S. *Anne*, & onec-
nia peraguntur die 29. Octobris in Feſto S. *Narciffi* Epifcopi & Mar-
tyris ac Apoſtoli Auguſtani.

20. *Dammum*
graviffi-
imum à mi-
ſeriis illa-
rum. Anno 1704. Die 17. Menſis Julij Eccleſia Collegiata *Häb-*
chenſis unà cum Collegio ab hoſtibus ſubjecto igne flammis fuit ex-
ſta. Perierunt in ſeviffimo hoc incendio non ſolùm Eccleſiæ turris
ac ædificium, Collegium rotus ſerè pagus, ſex domus Canonico-
rum, ac bona longo tempore comparata; ſed etiam altaria, tria
Organa pneumatica, ſæra ſupellex pretioſa, Sacrarij theſaurus &
cum iſto ipſummet S. *Abundt* cranium, tam Dominis Ca-
nonicis, quàm *Canonicorum* Parochianis fruſtraneo
labore auxilium cum Divinum, tum hu-
manum implorantibus.

CAPUT VI.

De Collegiata Ecclesia S. Petri Dilingæ.

SECTIO I.

De Ortu & Progressu Collegiata Ecclesia S. Petri Dilingæ.

Fundatur in ipsa Parochiali S. Petri Ecclesia à *Friderico Comite de Zollerem* Episcopo Augustano pro 12. Canonicis Sacerdotibus, sub *Præceptore* tanquam immediato Superiore viventibus, anno 1491. His temporibus in-memorata S. Petri Ecclesia Collegiata numerantur 7. Canonici, nim. *Decanus*, *Parochus*, *Senior*, duo *Præsentarij*, & alij adhuc duo *Præbendati*, Decanò ex his (expunctò *Præceptoris* titulò) vices *Præceptoris* & immediati Superioris agente.

RR. DD. Canonici *Petrenses* in sua Ecclesia Collegiata tribus fruuntur (excepto Parochiali) Beneficijs. 1. Beneficiò S. *Mariæ Magdalene* ad Primissariatum fundato. 2. Beneficiò B. V. *MARIÆ* cum unio sibi beneficio S. *Sebastiani*. 3. Beneficiò S. *Bernardini* ad Congregationem Sanctissimi *Corporis Christi* spectante. Extra Ecclesiam S. Petri Collegiatam, huic tamen incorporata, atque Canoniorum *Petrensiū* administrationi subdita, sequentia recensentur Beneficia. 1. Beneficium, & quidem curatum ad S. *Spiritum* in in Hospitali. 2. Ad S. *Antonium* Eremitam ibid. 3. Ad S. *Udalricum* & S. *Annam* in Ecclesia Ord. S. *Dominici* Monialium.

Habet Ecclesia Collegiata intra se 5. altaria. 1. Altare Summum SS. Apostolorum *Petri & Pauli*. 2. Altare S. *Crucis*, ubi Corpus integrum S. *Fausti* Martyris asservatur. 3. Altare B. V. *MARIÆ*. 4. Altare S. *Sebastiani*. 5. Altare S. *Antonij de Padua*.

Habet eadem Ecclesia Collegiata extra se & sub se 4. Sacella. 1. Sacellum *Montis Oliveti* prope Ecclesiam. 2. Sacellum S. *Martini* Episcopi in Ober-Dilingen. 3. Sacellum S. *Wolfgangi*, extra portam Urbis in Cæmeterio, ubi est instituta pro Defunctis Confraternitas. 4. Sacellum S. *Leonardi* in via publica prope PP. *Cappucinorum* Monasterium.

S E C T I O II.

De Decanis Ecclesia Collegiata. S. Petri
Dilingæ.

5.
Decanatus
dignitas &
cura paro-
chialis, de-
claratur.

Præceptoris seu Deconatus dignitas, & cura Parochialis, in Dilingen se invicem compariuntur: non tamen necessariò uniuntur. Sic *Sixtus Fische*r SS. Theologiæ Doctor, & Collegiatæ Ecclesiæ S. *Mauritij* Augustæ 1644. Præpositus, agebat Præceptorem & Parochum. Antecessor *Sixti Fische*r *Thomas Fux* Doctor, solum agebat Præceptorem, at *Joanne Bonensac* curam animarum in Dilingen administrante. Defuncto *Sixto Fische*r, *Leonardus Frey*, SS. Theologiæ Licentiatu, & Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Canonicus, fuit renunciatus Præceptor ac Parochus. Successit *Leonardo Frey* in Parochia Dilingana *Magnus Philippus Bez*, Canonicus Ecclesiæ Collegiatæ ad S. *Mauritium* Augustæ: sed in præceptoris per liberam electionem (Canonicis Petrentibus juxta sua statuta competentem) successit *Ignatius Webrmaister* Doctor, primùm Parochiam adeptus mortuo *Magno Philippo Bez*.

6.
Præceptoris
similis in
Decani ti-
tulum mu-
tatur.

E vivis excedente *Ignatio Webrmaister*; ut Reverendissimus ac Celissimus Episcopus *Joan. Christophorus L. Baro à Freyberg*, &c. titulum Superioris Collegiatæ Ecclesiæ in Dilingen conformaret alijs aliorum locorum Collegiatis Ecclesiis, expuncto Præceptoris titulo anno 1670. Superiorem memoratæ Ecclesiæ Collegiatæ Decanum nominandum statuit. Itaque *Ignatij Webrmaister* Successor *Michaël Ruprecht* primus Superior sub titulo Decani præfuit Ecclesiæ Collegiatæ S. Petri in Dilingen, unà Parochiam administrans. Nunc præest Decanatu sæpè dictæ Ecclesiæ Collegiatæ *Guilielmus Eberhardus Rees* Doctor, Parochiæ verò & simul Decanatu Rurali Dilingano *Josephus Ignatius Weiss* Doctor, Reverendissimi & Serenissimi Episcopi Augustani Consiliarius Ecclesiasticus. Uterque superstes, ac munerum suorum mensuram laudatissimè implens.

A N N O T A T I O

Ad Ecclesiam Collegiatam S. Petri Dilingæ.

7.
SS. Petrus
præcipui,

In Ecclesia Collegiata & Parochiali venerantur primariò Principes Apostolorum SS. *Petrus & Paulus*; secundariò post *B. Virginem* *Deipa-*

Deiparentem S. Maria Magdalena, S. Sebastianus, S. Antonius Paduanus, S. Bernardinus & S. Faustus Martyr, annuâ solennitate hujus postremi Sancti (in choro tantum celebrandâ) die 16. Julij recurrente.

Encoenia Ecclesiae peraguntur Dominicâ II. post Pascha. Florent in eadem Ecclesia Fraternitates duæ, nimirum Sacratissimi Corporis Christi & S. Sebastiani: extra Ecclesiam in S. Wolfgangi Sacello; ut antè memini, Fraternitas pro Defunctis. In Sacellis Ecclesiae Collegiatae subjectis venerantur Sancti Sacellorum Tutelares jam prius memorati. Encoenia ad S. Spiritum in Hospitali celebrantur ipsa solenissima SS. Trinitatis Festivitate.

8.
Fraternitates.

CAPUT VII.

De Collegiata Ecclesia SS. Philippi & Jacobi in Grönenbach.

SECTIO I.

De Ortu & Progressu Ecclesie Collegiatae Grönenbachensis.

ANNO 1479. Ecclesia Collegiata Grönenbachij ad honorem SS. Apostolorum Philippi & Jacobi in ipsa Ecclesia Parochiali ibid. à Nobili Equite Ludovico de Rottenstein & Leofein Dynastiarum in Grönenbach & Rottenstein Domino, fundatur, atque pro 12. Sæcularibus Canonis ac Decanò, per ipsorum motu Canonorum electionem constituendò, necessarijs & congruis redditibus proventibusque dotatur.

1.
Ecclesia Collegiata fundatur.

Eod. anno 1479. Præmemorata fundatio & dotatio Ecclesie Collegiatae Grönenbachensis à Joanne Comite de Werdenberg Episcopo Augustano confirmatur, nec non decimis, fructibus, redditibus, juribus & obventionibus Ecclesie Parochialis locupletatur sequenti Diplomate:

2.
Et locupletatur.

Joannes Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Augustensis ad perpetuam rei memoriam, Summi Magistri dignatio nos quantum-

3.
Diploma.

cunque immeritos in sollicitudinis partem deputavit, & miseranter in Pontificalis dignitatis Cathedra collocavit, cui ad instar vigilantis in speculâ præsidentes libenter intendimus ad ea, quæ pro Divini cultûs augmento videmus salubriter expedire, eaque quæ propterea piè facta cognoscimus, ut semper illibata permaneant, favoribus liberaliter prosequimur opportunis. Sanè nobis nuper fuit expositum, quòd strenuus & Nobilis Vir Ludovicus de Rottenstein in Leostein miles. Zelo devotionis accensus cupiens terrena in caelestia, & transitoria in æterna felici commercio commutare, ac de salute propria recogitans, pro Divini cultûs augmento, atque suorumque progenitorum animarumque salute de bonis sibi à DEO collatis, Ecclesiam Parochialem SS. Philippi & Jacobi Apostolorum villæ Grönenbach nostræ Diœcesis in Collegiatam Ecclesiam erigere, & in illa Capitulum duodecim Canonicorum Sacerdotum Secularium & totidem præbendarum, quorum quidem Canonicorum præbendatorum pro tempore unus Decanus esse debeat, qui curam animarum, eorundemque Canonicorum præsenturam exercere habeat, quos ipse Ludovicus Fundator Divinis obsequiis, diurnis quoque & nocturnis horis in dictâ Ecclesia decantandis interesse voluit, instituere & fundare, proposuit, ipsamque Ecclesiam Collegiatam prædictis duodecim personis & earum sustentatione congruenti censibus, redditibus, & proventibus, annuis, donatione perpetua & irrevocabili dotaverit, ipsamque Ecclesiam libris, calicibus, & alijs ad Divinum cultum necessarijs adornaverit, ac habitationem decentem prædictis Decano & Canonicis construi & edificari fecerit, unde dicta ex parte suis nobis humiliter supplicatum, quatenus & singulis suis fructibus, decimis redditibus & proventibus exigere, & transferre, ac Institutioni, Fundationi & Dotationi prædictæ pro illarum subsistentia firmiori robur nostræ Confirmationis adjicere, nec non jus Patronatûs prædictorum Decanatus & Canonicatus pro dicto Ludovico Fundatore, heredibus, & Successoribus suis perpetuò reservare, & alijs in punctis gratiose sibi providere dignaremur. Nos igitur, qui Divinum cultum augeri inensis desiderijs affectamus, super cunctis enarratis informationem sufficientem recepimus, per quam

invenimus, omnia & singula præmissa fore veritati submixta, quemadmodum in litteris dotationis inferius insertis plenius continetur. Unde nos pium & sincerum dicti Fundatoris propositum & affectum condignis in Domino laudibus commendantes, hujusmodi supplicationibus inclinati Ecclesiam Parochialem in Grönenbach nostra Diœcesis sæpe dictam, cum omnibus & singulis decimis, fructibus, redditibus, juribus, & obventionibus suis in Ecclesiam Collegiatam SS. Philippi & Jacobi Apost. transferimus, & erigimus, & in ea numerum duodecim Canonicorum Sacerdotum Secularium, & totidem præbendarum, quorum unus Decanus esse debeat, qui curam animarum Canonicorum pro tempore exerceat, creamus, ordinamus, & institui-mus, nec non fundationem, dotationem & ordinationem, sicuti promittitur per ipsum Fundatorem factas & ordinatas, ratas & gratas habentes, eas auctoritate nostra ordinaria confirmavimus, ratificavimus, & approbavimus: & ex certa scientia in DEI Nomine tenere præsentium confirmamus, ratificamus, & approbamus, robur firmum, & firmitatem Canonicam perpetuis temporibus decernimus habituras, nec non census, redditus & proventus dicto Collegio, ut præfertur, donatos & assignatos, ac in antea donandos & assignandos etiam Collegiata Ecclesia in Grönenbach, anneximus, univimus, & incorporavimus, ac annectimus, unimus, & incorporamus per præ-sentes, eosque eximimus ab omni onere cujuslibet laica potestatis, decernentes, ut prælibata Ecclesia Collegiata in Grönenbach cum dotibus suis eâ immanitate, & Nostra ac Successorum nostrorum atque Ecclesiastica libertate & tuitione perpetua gaudere debeat, qua alia Collegia & eorundem Canonicatus ac Beneficia Ecclesiastica per nostram Diœcesin gaudeant specialiter, & tueantur, per præmissam tamen Confirmationem non intendimus, neque volumus Nobis, vel Successoribus nostris in Juribus nostris Spiritualibus & Archidiaconalibus aliquod præjudicium causari, & nihilominus Jus Patronatûs sive præsentandi Decanatûs ac omnium & singulorum Canonicatum & præbendarum dictæ Ecclesiæ Collegiata pro hac prima vice, & quoties eos in posterum simul aut successivè vacare contigerit, pro prædicto Fundatore,

*Placeditis & Successoribus suis perpetuò reservamus, juxta modum
& formam in litteris dotationis contentam. Insuper volumus & or-
dinamus, ut Decanus & Canonici in dicto Collegio personaliter resi-
deant, horas Canonicas ad modum Ecclesie nostrae Augustensis de vacè
cantent, legent & persolvant, & omnia & singula alia faciant, &
adimpleant, ad quae in ipsis litteris Dotationis obligati existunt, &c.
(littera foundationis hīs à me non inserta in Suevia Ecclesiastica Fran-
cisci Petri legantur fol 367. & 368. Ea autem, quae mei fori, ex
illis litteris excerpta, infra ponam) In quorum omnium & singulo-
rum robur, fidem, & testimonium praemissorum, pendentes nostras
confirmationis litteras fieri, nostrique sigilli majoris in capsula penden-
ti registro transfixa jussimus, & fecimus appensione communis. Da-
tum Augusta anno à Nativitate Domini 1479. Indictione duodecima,
Pontificatus SS. in Christo Patris & Domini, Domini nostri Xristi in
in Divina Providentia Papae IV. anno octavo die Veneris prima Men-
sis Septembris.*

4.
*Grönenbachensium Cano-
nicorum ob-
ligationes.*

Porro in litteris foundationis statuitur 1. ut Collegiatæ Ecclesie
Grönenbachensis Decanus, per liberam ipsorummet *Canonicorum Grö-
nenbachensium* electus, Reverendissimo Episcopo Augustano præsentetur,
ab eodem approbetur, & confirmetur. 2. Ut Decanus una
cum suis 12. Canonicis Sacerdotibus Sæcularibus in una eadēque
domo, pone Ecclesiam Collegiatam commodè extructā, cohābē-
rent, in uno eodēque refectorio, in una eadēque mensa, uno
eodēque cibo & potu conjunctim reficiantur, quopiam perpe-
sim sub tempore refectiois officio *mensa Lectoris* perfungente.
3. Ut Decanus, omnes & singuli Canonici, personaliter præsentem
resideant, ad suas functiones incumbant, nec ulla de causa absen-
tiam vel non residentiam prætendant, præcisis omnibus exemptioni-
bus privilegijs concessis, aut posthac concedendis. 4. Ut Decanus
per semetipsum *Parochum* agat, onerāque Parochialia subeat, cum
facultate tamen, unum, duos, vel quotquot necessarios duxerit, ex
Capitulo *Canonicos* assumendi, eique curam animarum imponendi.
5. Ut Decanus polleat jurisdictione, delinquentes suos *Canonicos*
poenis minoribus (majoribus Reverendissimo Ordinario reservatis)
afficiendi, nec non ut Canonici Decano approbato & confirmato obe-
dientiam exhibeant, juramento se obstringant, ejusque monitis fa-
lubri-

lubribus & correctionibus acquiescant, more in alijs per Diœcesin *Augustanam* Ecclesiis Collegiatis observatò. 6. Ut *Decanus & Canonici* nullo alio quàm nigro, cœlio, vel violaceo vestitu utantur, nec chorum ad Divina peragenda frequentaturi, sine lineis superpelliceis & chori caputiolis templum ingrediantur, secundùm consuetudinem in Cathedrali Ecclesia *Augustana* receptam. 7. Ut *Decanus & Canonici* in Ecclesia Collegiata singulis diebus septem horas *Canonicas*, & duo Missarum solennia Officia ad modum Ecclesiæ Cathedralis *Augustana* cantent: quotidie sex incruenta Agni Immaculati Sacrificia immolent: nec non singulis diebus Dominicis & festivis tam *Decanus* quàm *Canonici*, ut decet, Missas celebrent.

Hæc (ceteris extra meum forum prætermisiss) ex litteris munificentissimi Fundatoris *Ludovici de Rottenstein & Leostein*, qui absolutò Ecclesiæ & Collegij splendido ædificio, ad omnes vitæ suæ rationes sanctæ composcitur, suæ etiam vitæ periodum anno 1482. die 8. Maij absolvit, in tumulum, sibi in Ecclesia Collegiata paratum, honorificentissimè repositus. Insuper

Sepulti hac in Ecclesia quiescunt *Mareschalli de Pappenheim*, per Matrimonium cum *Corona* Sorore altè sati *Ludovici de Rottenstein* seu suæ Familiæ ultimi Sirculi contractum, omnium bonorum hæredes constituti: nec non Illustrissimi Comites *Fuggeri*, olim Dynastie *Grönenbachensis* Possessores.

SECTIO II.

Catalogus Decanorum Grönenbachensium.

Catalogus exactus *Decanorum & Canonorum* Ecclesiæ Collegiatæ SS. Apostolorum *Philippi & Jacobi* in *Grönenbach* incuriâ temporum perijt, ex libris Baptismalibus hic est collectus.

<i>Decanatum</i>		<i>Obtinuit</i>
1. Ludovicus Nagel.		1479.
2. Joannes Widmann.		1494.
3. Conradus Votmayr.		1495.
4. Joannes Gaissler SS. Theologiæ Doctor.		1505.
5. Sigismundus Frey.		1550.
<i>Sevissima contagio sustulit Decanum & omnes Canonicos.</i>		
6. Joannes Mayr, Canonicus Regularis Ord. S. Augustini Wettenbursij Professus.		1581.

- Obtinuit* 7. Andreas Weis, unà simul Parochum in *Illertissen* egit, & Collegio insignem Bibliothecam legavit. Hic *Decanus*, tanquam Parochus in *Illertissen*, à die 21. Septembris anni 1591. abfuit usque ad diem 23. Januarij anno 1596. Posthàc in *Decanatu* relidens usque ad obitum.
1586. 8. Joannes Lengst, Vice-*Decanus*,
1605. 9. Bartholomæus Lengst.
1609. 10. Ludovicus Zelsenbach.
1613. 11. Andreas Weis ad *Decanatum* redivit, ejusque vices *Georgius Kreitter* supplevit.
1614. 12. Wolfgangus Göster, SS. Theologiæ & J. U. Doctor.
1615. 13. Andreas Epplin.
1629. 14. Georgius Fischer, Ottenburanus. Hic per aliquot annos abfuit, *Frisingæ* exul commoratus.
1643. 15. Nicolaus Brunner Solenturensis Helvetus.
1653. 16. Lucas Mayr.
1661. 17. Georgius Holzer Halensis Tyrolensis, SS. Theologiæ Licentia-
tus *Decanus*.
Anno 1663. Ingressus ordinem RR. PP. *Franciscanorum*, sed è No-
vitiatu egressus varijs in Diocesi Augustana Parochijs præfeci-
tur. Post assumptis habitum Canoniorum *Præmonstratensium*
in celeberrimo Monasterio *Wiltbiniensi* propè Oenipontum. At
ex hoc quoque sacro Ordine exiens ad Parochiam *Imst* in Tyro-
li promovetur. Demum *Lutheri* sectam secutus, *Lipsiæ* uxorem
duxit, miser Apostata *Præconis* officio functus.
1663. 18. Georgius Megglin.
1680. 19. Joannes Udalricus Moll Elvacensis, SS. Theologiæ Licentia-
tus, Clericorum Sæcularium in communi viventium Sacerdos.
1693. 20. Joannes Georgius Koller Dilinganus J. U. Licentia-
tus, Protonotarius Apostolicus *Romæ* immatriculatus, Clericorum Sæcu-
larium in communi viventium Sacerdos.

S E C T I O III.

Catalogus Canoniorum Grönenbachensium.

DE Canoniciis Grönenbachensibus non habetur continua Succes-
sio, perfecta series, vel numerus, inveniuntur tamen inter
Canonicos fuisse numeratos sequentes:

8.
Grönenbachensium Canoniorum catalogus.

Canonicatum

Obtinuit

1. Joannes Oberheimer.	1488.
2. Berchtoldus Brüchs.	1490.
3. Balthasarus Laminet.	1490.
4. Georgius Sailer.	1494.
5. Georgius Schmizer.	1494.
6. Andreas Unsin.	1494.
7. Henricus Negelin.	1495.
8. Joannes Ulman.	1504.
9. Leonardus Höring.	1504.
10. Joannes Ott.	1538.
11. Georgius Engelhardt.	1571.
12. Philippus N.	1577.
13. Jacobus N.	1581.
14. Joannes Wassermann.	1582.
15. Andreas Weiss.	1583.
16. Michaël Mayr.	
17. Joannes Guettleben.	1584.
18. Andreas N.	
19. Jacobus Bizer.	1585.
20. Leonardus Ainer.	1586.
21. Sebastianus Rösler.	1587.
22. Joannes Dodel.	
23. Gottschalcus Perdius.	
24. Joannes Melchior Rungelius Coadjutor.	1588.
25. Christophorus Hanloser.	1590.
26. Bartholomæus Kemper Administrator Parochiæ.	
27. Melchior Rungelius.	
28. Georgius Schuribrand.	
29. Georgius Schelkdorff.	1594.

- Obtinuit** 122 *Cap. VII. De Colleg. Eccl. SS. Phil. & Jacob. in Grönenbach.*
1596. 30. Joannes Rungeljus.
31. Michaël Küblen.
1597. 32. Volestrius Scheicher.
1598. 33. Joannes Engelhardt.
1599. 34. Mathias Wagner.
35. Martinus Sestor.
36. Martinus Rapp.
1600. 37. Leonardus Fischer.
1603. 38. David Schnilzer.
39. Casparus Ritscher.
40. Valentinus Streicher.
41. Vincentius Funck.
1604. 42. Joannes Marcklin.
43. Valentinus Streicher.
1605. 44. Joannes Inninger.
45. Christophorus Braun.
1606. 46. Georgius Hölchen.
1607. 47. Christophorus Laucher.
1609. 48. Michaël Stöffelin.
49. Christianus Schneeberger.
1612. 50. Jacobus Flecker.
51. Georgius Küestaller.
1614. 52. Joannes Erhardus Holzhay Campidonensis.
53. Georvius Kreutter, Vice-Dominus.
1612. 54. Adamus Annwander.
55. Mathias Algaier.
56. Leonardus Sauterer.
1613. 57. Georgius Fischer Orroburanus, postea Decanus.
1626. 58. Joannes Guilielmus Morgenweg.
59. Michaël Heberlin.
1629. 60. Mathæus Algaier.
1632. Tempore belli Suecici nullus Canonicus præter Decanum adfuit.
1656. 61. Joannes Georgius Hille Campidonensis.
1662. 62. Philippus Jacobus Ertlinger Suazensis Tyrolensis.
1663. 63. Franciscus Epp Lurzensis Tyrolensis.
1671. 64. Joannes Georgius Spaz Grönenbachensis.
1674. 65. Elias Egg Günzburgensis Superioris.
1678. 66. Joannes Weller Augustanus.
1680. 67. Joannes Godefridus Mayr, Pfaffenhusanus.

68. Joannes Udalricus Moll Elvacensis, Cleric. Sæcul. in communi viventium, postea factus Decanus.
69. Ignatius Xaverius Thadæus Höchstatter Mindelheimensis. 1682.
70. M. Joannes Oberländer Gundrimingensis, Cleric. Sæcul. in communi viventium. 1683.
71. Petrus Steinher SS. Theologiæ & SS. Canonum Candidatus Oberstozingensis, Cleric. Sæcul. in communi viventium. 1684.
72. Joannes Franciscus Schmid Witalingensis. 1689.
73. Carolus Christophorus Müller Bernburanus, SS. Theologiæ & SS. Canon. Candidatus; Cleric. Sæcul. in communi viventium. 1690.
74. Franciscus David Meersperger Wallersteinsf. SS. Theologiæ & SS. Canon. Licentiatuſ, Clericorum Sæcul. in communi viventium. 1692.
75. Franciscus Mech Monheimensis Cleric. Sæcul. in communi viventium. 1692.
76. Joannes Michaëſ Schmid Greimleſthovenſis: qui anno 1703. in Novembri *Viennam* abiit. 1693.
77. Joannes Philippus Haas Dilinganus, SS. Canonum Candidatus, Clericorum Sæcul. in communi viventium, vices gerens. 1704.
78. Joannes Petrus Mezner, SS. Theologiæ & SS. Canonum Candidatus, Kemnatenſis Palatinus, Cleric. Sæcul. in communi viventium Sacerdos, vices Canonici gerens. 1704.

Hæc Decanorum & Canonicorum Colligiæ Ecclesiæ Grönenbachensis nomina ex libris baptismalibus sunt collecta, ceteris nominibus à novercante fortunâ sublatiſ.

A N N O T A T I O

Ad Ecclesiam Collegiatam Grönenbachensem.

Ecclēſia Parochialis in Grönenbach (quod est oppidum medium inter *Memmingam* & *Campidonam* Civitates Imperiales) in colle amœno ſita, antequàm in Collegiatam Eccleſiam converſa, conſecratur anno 1136. die 27. Maij à *Walthero* Epifcopo Auguſtano in honorem Sanctorum Apoſtolorum *Petri, Philippi, Jacobi, Sanctorum Martyrum Petri, Feliciſ, Caſtorij, Chriſtophori, Gordiani, Eptimachi, Sixti, Ruſſici, Eleutherij, Criſpini, Criſpiniani, Deſiderij, Pelagij, Cornelij, Cypriani, Sanctarumque Virginum Walburgæ, Nicetæ, Mariane, Felicitatiſ.*

9.
Eccleſia Parochialis conſecratio.

10.
Indulgen-
tiarum Bul-
la.

Anno 1339. Huic Ecclesiæ Parochiali Grönenbachensi perpetuæ Indulgentiæ conceduntur juxta hunc Bullæ tenorem.

Universis Sanctæ Mariæ Ecclesiæ Filijs, ad quos præsentem littera perveniunt. Nos miseratione Divina Nerves, Manas, Garden. Archiepisc. Petrus Montismarum. Sergius Pollen. Petrus Callien. Salamanus Vormatien. Petrus Acernen. Bernardus Ganen. Thomas Tunen. & Gratia. Dulamen. Episcopi. Salutem in Domino sempiternam. Pia Mater Ecclesia de animarum salute sollicita devotionem Fidelium per quadam munera spiritualia remissiones videlicet & indulgentias incitare consuevit, ad debitum famulatus honorem DEI & sacris edibus impendendum. Ut quanto crebrius illuc refluxit populus Christianus, assiduis Salvatore gratiam precibus implorando, tanto delictorum suorum veniam, & gloriam Regni celestis consequi mereatur eternam. Cupientes igitur, ut Ecclesia Parochialis Sanctorum Philippi & Jacobi in Grönenbach Augustensis Diocesis congruis honoribus frequenter, & à Christi Fidelibus jugiter veneretur, omnibus verè penitentibus & confessis, qui ad dictam Ecclesiam in omnibus Festis suorum Patronorum, & in Dedicatione ejusdem Ecclesiæ, ac in alijs Festis infra scriptis, Videlicet: Natalis Domini, Circumcisionis, Epiphaniæ, Parasceves, Pasche, Ascensionis, Pentecostes, Trinitatis, Corporis Christi, Inventionis, & Exaltationis sanctæ Crucis: in omnibus Festis Beatissimæ MARIE Virginis: Nativitatis & Decollationis B. Joannis Baptiste, Sanctorum Petri & Pauli, & omnium Apostolorum, & Evangelistarum: Sanctorumque Stephani, Laurentij, Vincenzij Martyrum, Nicolai, Gregorij, Augustini, Ambrosij, Hieronymi, Benedicti: Sanctorumque Mariæ Magdalene, Catharina, Margaretha, Cecilia, Lucia, Agatha, Agnetis: in commemoratione omnium Sanctorum, & animarum, & per Octavam dictarum Festivitarum: singulis diebus Dominicis & Festivis, causâ devotionis, orationis, aut peregrinationis accesserunt, seu, qui Missis, Predicationibus, Matutinis, Vesperis, aut alijs quibuscunque Divinis Officijs ibidem interfuerint, vel qui in serotina pulsatione Campanæ genibus flexis ter Ave Maria dixerit: Nec non, qui ad Fabricam,

launi

luminaria, ornamenta, aut quævis alia dictæ Ecclesiæ necessaria, manus porrexerint adjutores, vel qui in eorum Testamentis, aut aurum, argentum, vestimentum vel aliquod aliud charitativum subsidium dictæ Ecclesiæ donaverint, legaverint, aut donari vel legari procuraverint. Quotiescunque, quicumque, & ubicunque præmissa, vel aliquid præmissorum devotè fecerint, de Omnipotentis DEI & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus Auctoritate confissi, singularium quadraginta dies Indulgentiarum de injunctis eis pœnitentijs misericorditer in Domino relaxamus, dumodo Diœcesani voluntas ad id accesserit & consensus. In cujus rei testimonium præsentem has sigillorum nostrorum fecimus appensione muniri. Dat. Romæ tertio die Mensis Februarij, Anno Domini Millesimo, trecentesimo trigesimo nono. Scilicet Pontificatûs Domini Benedicti Papæ XII. anno sexto. Subscripti sunt: unus Cardinalis, duo Archiepiscopi, & novem Episcopi.

Anno 1445. Feriâ VI. ante Galli, dedicata & consecrata est denuò Ecclesiâ, cœmeterium & duo altaria scilicet in Capella, & altare sinistrum ad currim, præsentibus Adm. R. D. Joanne Peppel Rectore in Grönenbach & Parocho existente, R. D. P. Joanne Schreiber de Ottobeuren Ordinis S. Benedicti, R. D. P. Jodoco Azeuried de Memminga Ordinis S. Spiritus, R. D. Joanne Trübler Parocho de Wörtingen, R. D. Conrado Tannheimer Presbytero, R. D. Jodoco Henschel Parocho in Herbishofen, R. D. Udalrico Schilling, R. D. Joanne Unglert, & R. D. Conrado Fischer Capellanis in Grönenbach, &c.

Anno 1495. Ecclesiâ Parochialis, jam in Collegiatam transmutata, cum altaribus consecratur, ut sequitur.

In Nomine Domini Amen. Universis & singulis Christi Fidelibus in perpetuum pateat evidenter, quod anno à Nativitate Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto, die quinto Mensis Julij. Nos JOANNES DEI & Apostolica Sedis gratia Episcopus Adramytenus Reverendissimique in Christo Patris & Domini Domini FRIDERICI Episcopi Augustani in Pontificalibus Suffraganeus & Vicarius Generalis cooperante Nobis Spiritus Sancti septiformis gratiâ consecravimus hanc Ecclesiâ Collegiatam in Grönenbach in hono-

11.
Ecclesiâ Pa-
rochialis
alia conse-
cratio.

12.
Ecclesiâ jam
Collegiatâ
consecratio.

rem SS. Philippi & Jacobi. *Altare supra cryptam in honorem Beatissime Virginis MARIAE, Joannis Evangelistae, Gregorij Papae, Elisabethae Viduae & Nicolai Episcopi. Et Altare sequens ad dextram in honorem sanctae Crucis, Anna Viduae, Barbarae Virginis, Antonij & Leonhardi Confessorum. Altare verò sequens in eodem latere in honore Georgij Martyris, Decem millium Martyrum, Walburgae Virginis, Joannis Baptista, Laurentij Martyris. Sequenti die consecravimus altare à sinistris cryptae in honorem Catharinae, Agnetis Virginis, Viri Martyris, Maurij & Sociorum ejus, Valentinij Martyris, Urbani Papae. Altare sequens in honorem Michaelis, Mariae Magdalena, Andrea: Ursulae cum Socijs, Margarethae Virginis, & Christophori Martyris. Altare circa januam in honorem Udalrici, Silvestri, Martini Confessorum, Dorosbeae Virginis, Aesae cum Sodalitate.*

13.
*Altaria
primæ ex
hinc duoprivilegiata.*

In Hac Collegiata Ecclesia splendidissima tempore isto sex pulcherrima visuntur altaria. 1. Altare Summum SS. Apostolorum Philippi & Jacobi. 2. Medium ad pedem chori B. V. MARIAE. 3. Ex parte epistolæ S. Iosephi. 4. S. Annae. 5. Ex parte Evangelij S. Michaelis. Et 6. SS. Wilibaldi ac Walburgae. Ex his duo privilegiata extrant altaria. 1. Altare Summum, SS. Tutelaribus Philippo & Jacobo Apostolis dedicatum, habet Feriâ VI. privilegium è piacularibus flammis liberandi animas defunctorum Confratrum & Confororum Confraternitatis perpetuæ adorationis Sacratissimæ Eucharistiae. 2. Altare medium ad pedem chori, Immaculatae B. V. MARIAE dedicatum, habet Feria II. privilegium è purgatorio liberandi animas defunctorum Confratrum & Sororum Archiconfraternitatis SS. Rosarij.

14.
*Indulgentia
plenaria.*

Præter prædicta Privilegia in eadem Ecclesia Collegiata lucrari possunt Indulgentiæ plenariæ Kalendis Maij in festivitate Principalem Patronorum SS. Philippi & Jacobi Apostolorum, nec non in anniversaria dedicationis die, Dominica post S. Aesae, Augustanae Diocesis Patronæ, Festum recurrente.

15.
Confraternitas.

In memoratam Ecclesiam introductæ sunt quatuor Confraternitates, summopere florentes, & populi, maximo in numero confluentis, devotionem promoventes. 1. Confraternitas SS. Corporis Christi cum Missæ officio & processione, singulis hebdomatibus peragen-

peragenda. 2. Confraternitas perpetuæ adorationis SS. *Eucharistia* ad mensem Januarium determinata. 3. Archiconfraternitas SS. *Rosarii* cum mensuris processionibus, &c. celebranda. 4. Confraternitas horaria perpetui *Rosarii* nuncupata, ac pro moribundis instituta.

Anno 1559. Secta *Calvini* irrepsit in oppidum *Grönenbach* Auctoritate *Philippi de Pappenheim*, unâ cum suo Fratre *Christophoro* fidei Calvinisticam amplectentis. Anno 1577. ex Collegij *Grönenbachensis* proventibus ducenti floreni Præconi Calvinistico sunt assignati, & exercitium Religionis Calvinisticæ in Ecclesiam Collegiatam juxta Religionem Catholicam est intrusum: anno 1619. iterum extrusum, nec amplius retroductum. Anno 1625. prima vice in templo Hospitalis Præco *Lutheranus Memmingensis* fuit constitutus. Anno 1627. à *Philippi de Pappenheim* uxore, tunc marito mortuo, viduâ, Præco *Calvini* sectæ *Adolphus Langhaus* occultè fuit decessurus, sed à *Campidonensibus* captus, in castro *Libenthan* custoditus, deinceps dimissus, nec amplius ad oppidum *Grönenbachense* admissus. Hoc tempore Calvinistæ Religionis suæ actus exercent *Grönenbachij* in privata domo anno 1649. specialiter ad hunc finem ædificatâ. Convolvant *Grönenbachium* pro exercendis Religionis Calvinisticæ actibus non solum in vicinia commorantes Calvinistæ, sed etiam tempore Paschali *Augustani, Kausfbruni, Lentkirchenfes, Ulmenses, Isneuses, Memmingenses, & Campidonenses* hujus viæ viri & mulieres.

Ceterum Collegiata & Parochialis Ecclesia *Grönenbachensis* sequentes habet sibi incorporatas Filiales Ecclesias. 1. Et Principalis est Ecclesia in *Zell*, cum decimis majoribus & minoribus incorporata, semihora *Grönenbachio* distans, ac SS. *Petro & Paulo* Principibus Apostolorum dedicata, nec non hoc festivo die Indulgentijs plenarijs donata. Ex *Decani* commissione administratur à Collegij *Grönenbachensis* Canonico, non tamen ibidem residente. Annua encœniorum festivitas recurrit Dominicâ Festum memoratorum Apostolorum SS. *Petri & Pauli* subsequente. In hac Parochia cohabitant Catholici Calvinistis pro suæ Religionis exercitio *Grönenbachium* confluentibus.

2. Filialis est Capella in *Melspurg*, *Grönenbachio* horâ distans, ac S. *Leonardo* Abbati, invocantibus valde propitio, dedicata, anniversariâ dedicationis die Dominicâ proximâ post Festum S. *Bartholomæi* Apostoli recurrente. Cohabitant etiam hic loci Catholici Calvinistis, sed æquè absque suæ Religionis exercitio, pro eo autem *Grönenbachium* properantibus.

3. Fi-

19.
*S. Sebastiani
Capella.*

3. Filialis est Capella *S. Sebastiani* Martyri dedicata. Ejus Festum cum Octava, multæque devotiones in hac Capella per octiduum illud peraguntur; inibi quoque Decani & Canonici sepeliuntur in hypogeo, speciali solertiâ ad istorum sepulturam constructo.

20.
S. Spiritus.

4. Filialis est Capella fundati Hospitalis Grönenbachensis *S. Spiritus* consecrata.

21.
*Grönenbachensis
canonici.*

5. Filialis est Capella munitissimi castri Grönenbachensis, cuius Capellanus (non Canonicus) integro fruitur Canonici *Grönenbachensis* salario: prout etiam Calvinistarum Minister gaudet unius Canonici portione, ex Collegij redditibus extrahendâ.

C A P U T VIII.

De Collegiata Ecclesia B. *MARIÆ* Virginis Miraculosæ ad S. Petrum Neoburgi.

S E C T I O I.

*De Ortu & Progressu Ecclesiæ Collegiatae
B. MARIÆ Virginis ad S. Petrum
Neoburgi.*

1.
*Fundator
Ecclesiæ Col.
legiatae Neo-
burgi.*

ANno 1682. Die 25. Martij, in Festo Annuntiationis B. V. *MARIÆ*, prædictam Ecclesiam Collegiatam fundat Serenissimus *Philippus Wilhelmus* Comes Palatinus Rheni, &c. &c. S. R. I. Elector & Archithesaurarius, &c. oculorum motu imaginis sculpsit Beatiſsimæ DEI Genitricis & Virginis *MARIÆ* occasionem foundationis præbente.

2.
*fundationis
causæ.*

Quod autem imago hæc oculos suos multis spectantibus, & prodigiosam rei novitatem vehementer obstupescitibus, ac si revera animata esset, circumtulit, & huc & illuc moveris, non solum communi constantique populorum famâ ac testimoniis, sed insuper publicis aliquot instrumentis authenticè probari potest, ex quibus duo solum, à personis omni exceptione majoribus in confirmationem miraculi expedita, hic insero.

IN

INSTRUMENTUM I.

*Serenissimi Philippi VVilhelmi Comitis Palatini
Rheni, &c. &c. S. R. I. Electoris & Archiepiscopa-
rij, &c. &c.*

NOS DEI Gratia PHILIPPUS WILHELMUS ^{3.} *Philippi
Wilhelmi
Electoris
instrumentum.*
Comes Palatinus, Rheni, Bavariz, Juliz, Cliviz,
& Montium Dux, Comes Veldentiz, Sponhemij, Mar-
chiz, Ravenspurgi, & Môrsz, Dominus in Ravenstein,
&c. Incredibili afficimur gaudio, quoties animum cogi-
tatio subit, quòd jam inde à primo nostro ortu, qui ex DEI
benignitate contigit anno sæculi hujus decimo quinto,
expulsa aliquando orthodoxæ fidei Sacra in ditionem hanc
Nostram postliminiò reducere placuerit Divinz Bonitati;
quæ proinde excolere pro viribus nostris nunquam desisti-
mus, dum maximis econtra de Cœlo donis cumulamur,
& Benedictionibus in Domo Nostra, non terrenis modò,
verùm & Cœlestibus à non parca manu infinitæ liberalita-
tis. In hunc censum merito referimus illam in sculptili
quadam imagine Magnæ DEI Matris & Virginis MARIZ
prodigiosam oculorum mutationem, quæ ab aliquo tem-
pore in Ducalis Nostræ Urbis ac Residentiæ *Neoburgensis*
templo Parochiali ad *S. Petrum* Apost. à multis hominum
millibus est observata, & de qua Nobis, quæ sequuntur,
præcipuè in comperto sunt. Nona erat Octobris anni præ-
teriti à parta salute supra millesimum sexcentesium octo-
gesimi, qua Venerabilis P. *Mareus de Arriano* ex strictiori Or-
dine *S. Francisci* Seraphici PP. Capucinorum præfato in tem-
plo ad populum dicebat primo crepusculo, sub quintam
circiter pomeridianam magno, ut solebat, fervore; cum
repentè in populo, qui proximus erat aræ summæ, in qua
prostabat prædicta DEI Genitricis imago, exoritur quæ-
dam

R

dam

dam confusa mustitatio de motu oculorum in statua, & vicinorum intra se vellicatio, admonentium, ut aspicerent rem prodigiosam, nemine verò tum quidem aulo apertè divulgare mysterium hoc sibi prorsus insolitum: dum demique digressa potiore multitudinis parte ex reliquo templo, admoniti quidam magis conspicui de populo, & ipse Urbis *Decanus* ejusdem templi Pastor, cum altero suburbij *Plebano* observantes è propinquo singula diligenter deprehenderunt, vera esse, quæ de oculorum illo motu dicerentur. Aucto exinde ad famam diffusam per sequentes dies hominum quàm plurimorum affluxu eadem testantium se vidisse, statuimus ipsi quoque in rem præsentem venire, atque oculis nostris magna accuratione coràm omnia arbitrari; itaque Mense Novembri die decima sexta circa decimam nocturnam (ut devotioni eo major quies foret, quo accurrentis per diem populi frequentia de nocte minor) cum Charissima Coniuge, ac Liberis Nostris in comitatu non paucorum de Aula nostra templum præfatum ingressi sumus, atque coram summa ara, ipsaque famosa Gloriosæ *Virginis* imagine suppliciter provoluti, vix precibus initium dedimus, cum ipsa quoque imago facièsque ex ligno fabricata movere oculos cœpit tam clarè, ac frequenter, diùque, ut nullum aspicientibus dubium de perspectissima veritate posset remanere: nunc enim quasi Nos respiciens, oculos deprimere, post in altum relevare, quasi DEUM deprecatura, mox rectâ visum dirigere, aut ad latus perspicuè cernebatur, ingenti aspectantium motu, sed nunquam non tenero sensu, quod nobis spem firmam injecit, ostentum hoc mali nihil protendere, quod culpis fortè nostris debitum, avertere non velit, si debitè impleretur, misericors ista *Patrona* apud DEUM, quæ utique neminem, quem respicit, despicit. Magno post hæc solatio semel iterumque quot septimanis revisimus *Marem* hîc Gratia-

rum

rum, ac vix unquam recessimus, nisi eodem mutationis oculorum prodigio rursus recreati: Te igitur DEUM Ter Optimum Maximum in Magna *Matre* mirabilem toto corde laudamus, Téque *Virgo* Deipara! in imagine Gratiofam nostram Dominam confitemur, cùmque Filio tuo debitissimo cultu veneramur; Nos, nostram domum universam, ac fideles subditos tuo apud DEUM patrocínio commendamus; prædicta verò omnia, & singula, prout descripta hic sunt, ita sese habere, ac habuisse, uti nostris Nos ipsi oculis spectabamus, & ad DEI gloriam, Sanctorum Cœlitum, ac præcipuè Sanctissimæ DEI *Matri*s honorem, ac S. Ecclesiæ, veræque fidei exaltationem testanda existimamus, & verbo, fidèque principali, ac publico hoc instrumento notum omnibus facimus ac indubitatum; adjecto insuper Nostro Ducali Sigillo ac propriæ manûs subscriptione. In Residentiæ Urbis Nostræ *Neoburgensis*, Anno reparatæ salutis millesimo sexcentesimo, octogesimo primo, secundo Aprilis.

Philippus Wilhelmus.

(L.S.)

INSTRUMENTUM II.

*Reverendissimi ac Celsissimi S. R. I. Principis
ac Domini, Domini Sebastiani Episcopi Passaviensis,
Ec. Ec.*

NOS DEI Gratia SEBASTIANUS Episcopus Passa-
vienſis, Sac. Rom. Imperij Princeps, Comes de Pô-
R 2 ting,

ting, Burggravius in Lenz, &c. Attenta mente considerantes, quod sicut Sacramentum Regis abscondere bonum: ita opera DEI mirificantis Sanctos suos in terris revelare, & confiteri, honorificum sit, non volumus, nec possumus negare, quod vidimus oculis Nostreis, quam mirabilis sit DEUS in Sanctis suis. Itaque omnibus & singulis has lecturis, aut legi audituris, manifestamus veritatem, & prodigia magna non abscondimus, quæ DEUS, qui facit mirabilia absque numero, non ita pridem ante oculos Nostros in Benedictæ & Admirabilis Virginis & Genitricis suæ Imagine Neoburgi ad Istrum operatus est. Cùm enim communi populorum famâ promulgatum fuisset, quod Beatissimæ DEI Genitricis & Virginis MARIE Imago sculptilis ibidem in Ecclesiæ Parochialis ara principe ad venerationem exposita, & tempore, quo Adm. Venerabilis P. Marcus de Ariano Ord. S. Francisci Strictioris Observantiæ Capucinorum ibi commorabatur, oculos suos multis spectantibus, & prodigiosam rei novitatem vehementer obstupescensibus, ac si reverâ animata esset, circumferre, & huc illuc spargere cœperit, atque ab eo tempore etiam post ejusdem R. P. Marci abitum, certis horis & temporibus, innumeris ex omni vicinia ad visionem hanc magnam videndam illuc confluentibus, spargere, & circumferre usque eò non desierit. Nos quoque ad eandem visionem tam magnam, & prodigiosam videndam excitati, atque rei quasi incredibilis veritatem certò experimentò, & oculari inspectione explorare cupientes, personâ privati Equitis simulatâ, & duobus duntaxat, Nobili scilicet viro Joanne Georgio à Griesenthal. Nostro Præfecto in Leinprechtling, & Joanne Grewenbruch Nostro Cubiculario comitantibus, die Novembris tricesimâ, anni sexcentessimi, octuagesimi, supra Millesimum proximè evoluti, sub crepusculo vespertino Neoburgum advenientes, die immediatè sequenti, quæ fuit prima dies Decembris,

manè

manè horâ circiter semiseptimâ præfatæ Ecclesiæ Parochialis portas per Ædituum nobis referari fecimus: cùmque in eadem Ecclesia propè Sacristiam de mirabilibus præfati *R. P. Marci* operibus, atque inter alia de illis ipsis, quæ de hac imagine communi populorum famâ longè latèque circumferuntur, cum prædicto Ædituo sermones misceremus; Ecce tibi! Noster prænominatus Cubicularius Joannes Greuenbruch, pari consternatione & admiratione exclamat: JESUS, MARIA, Imago Beatissimæ Virginis oculos movere incipit, ad cujus clamorem Nos cum præmemoratis Nostro Præfecto in *Leüprechtling Joanne Georgio à Grienshal*, & Ædituo, qui præter eundem *Joannem Greuenbruch* in Ecclesia tunc soli præsentem eram, excitati, oculis ocyssimè in eandem Deiparæ imaginem defixis rei veritatem pensulatiùs explorare cupientes, certò deprehendimus, atque evidenti oculorum inspectione experti sumus, verissimum esse, quod de ejusdem Virgineæ Statuæ oculorum motu, communi constantique populorum famâ, & testimonio vulgatum est; vidimus siquidem, & proprio oculorum experimento evidenter, & perspicuè animadvertimus, & omnes, qui in Ecclesia Nobiscum tunc erant, pariter animadverterunt, ejusdem Statuæ, haud aliter, ac verè viveret, & animaretur, oculis eò usque in altum efferri, ut pupilla, sive stella in supremo apice, & summitate in eorundem steterit, albumen verò totum quasi oculum obduxerit. Quo prodigioso ostento Nos unâ omnes attoniti, atque in genua provoluti, DEUM, qui dat prodigia in Cælo sursum, & in terra deorsum, quique in Sanctis suis jugiter laudari desiderat, in Sanctissima *Matre* sua laudare cœpimus. Sub Missæ verò Sacrificio, à *Decano* loci peracto, eandem sacram Statuam oculos jam deorsum, & in terram demisisse: jam dextrosum in Mensam, in qua *Grucifini* Salvatoris imago posita erat, conjecisse, pari ocu-

lorum evidentia animadvertimus, & experti sumus. Atque hæc omnia & singula, prout hic enarrata & descripta sunt, verè tunc contigisse, ac Nos oculis Nostreis evidenter vidisse, & animadvertisse, præsentis serie publici instrumenti fatemur, & testamur, Nostrumque hoc publicum testimonium ad perpetuam rei memoriam Principali manu Nostra, & Sigillo muniri, & corroborari fecimus. Actum in Episcopalis Residentiæ Nostræ Civitate Passaviensi, Anno *Verbi* ex purissimo *Virginis Deiparæ* Sanguine incarnati octuagesimo primo supra Millesimum sexcentissimum die 23. Martij.

Sebastianus.

(L. S.) *

f.
Beneficia à
B. V. M. Neo-
burgicollata.

Plura attestata jurato deposita essent adducenda: duo tamen producta cuilibet prudenti facile persuadebunt fidem miraculo tribuendam, atque magnam DEI *Matrem* & Virginem *MARIAM* in admirabili oculorum mutatione venerandam.

Porro corporis vitia à *B. Virgine Deiparæ* prodigiosè hic loci curata, atque creberrima beneficia ad se confugientibus fuisse collata, testantur picta, cerea, argentea, aliæque anathemata ibidem suspensa.

Afferet etiam prodigiola 27. hujusmodi beneficia, ab implorantibus opem *B. Virginis Deiparæ* obtenta, libellus quidam Germanicus *Neoburgi* anno 1693. editus, quicum *Mantuanano* concludit:

Ipsa est adversis commune in rebus Asylum,

Cuilibet huc, dico, confuge, tuus eris.

SECTION II.

Catalogus Decanorum Collegiata Ecclesia

B. V. MARIAE Miraculose ad S. Petrum

Neoburgi.

Decanatum

6.

*Decanorum
Catalogus.*

Obtinuit

1. **D**ecanus Joannes Georgius Burckmair, SS. Theologiæ & SS. Canonum Licentiatuſ, Parochuſ ad S. Petrum Neoburgi, Sereniſſimi Electoriſ Palatini Conſiliariuſ Eccleſiaſticuſ & Protonotariuſ Apoſtolicuſ. Obijt anno 1704. 1682.
2. Joannes Schloſſer, SS. Theologiæ & SS. Canonum Licentiatuſ, Parochuſ in Burckhaim, Virginum Urfulinarum Confeſſariuſ, Joanniſ Georgij Burckmair in Decanatu & Parochia Succellor. Obijt 1708. 1704.
3. Clemens Steger, SS. Theologiæ, & SS. Canonum Licentiatuſ, Sereniſſimi Electoriſ Palatini Conſiliariuſ Eccleſiaſticuſ, & apud Monialeſ de Monte Carmelo Confeſſariuſ, Joanniſ Schloſſer in Decanatu & Parochia Succellor, & antehac jam anno 1706. Canonicuſ. 1708.

SECTION III.

Catalogus Canonicoꝝ.

Canonicatum

7.

Et Canonicoꝝ.

Obtinuit

1. **J**oannes Georgiuſ Nieſt, SS. Theologiæ Baccalatuꝝ, Cuſtoſ, & Monialiuſ de Monte Carmelo Neoburgi Confeſſariuſ. Obijt anno 1700. 1682.
2. Joanneſ Nicolauſ Kräzer, SS. Canonum Licentiatuſ, Cuſtoſ anno 1700.
3. Franciſcuſ Ludovicuſ Barbaritz. Obijt 1707.
4. Joanneſ Möſner, SS. Theologiæ & SS. Canonum Licentiatuſ, poſt bienniuſ obtenta Parochiâ in Mickbauſen valedixit.
5. Joanneſ Chryſoſtomuſ Schirmbeckh, poſtmoduſ valedixit, Ordinem S. Auguſtini amplexuſ.

6. Joan.

136 *Cap. VIII. De Colleg. Eccl. B. M. V. ad S. Petr. Neoburgi.*

6. Joannes Georgius Braun, SS. Canonum Candidatus, Protonotarius Apostolicus.

7. Leonardus Feser. Obijt 1704.

Obtinuit 8. Horatius Christophorus Nobilis de Fues usque ad annum 1707:

1700. 9. Sebastianus Esdr, SS. Theologiæ & SS. Canonum Licentiam, & Confessarius apud Moniales de Monte Carmelo obtentâ Parochia in Thanhausen valedixit 1706.

10. Joannes Wurm, Juris Utriusque Licentiatum.

1706. 11. Clemens Steger, SS. Theologiæ & SS. Canonum Licentiam, Decanus anno 1708.

1707. 12. Franciscus Antonius Heimpuecher.

13. Andreas Merz.

1708. 14. Philippus Christianus Staudinger, Serenissimi Electoris Palatini Cameræ Musicus & Capellanus, qui Canonicum agit per Vicarium Franciscum Jacobum Wagner, SS. Theologiæ Licentiatum, & SS. Canonum Candidatum.

A N N O T A T I O

Ad Ecclesiam Collegiatam B. MARIE Virginis
Miraculosæ ad S. Petrum Neoburgi.

8.
Ecclesia Pa-
tronis. Reli-
quia. &c.

IN hac Ecclesia Collegiata (quæ etiam est Parochialis, ejusque districtus *Parochia Superior* appellatur) Titularis & Tutelaris Patrimoniarius Patronus S. Petrus Princeps Apostolorum veneratur: illius anniversarius dedicationis dies Dominicâ Festum SS. Apostolorum Petri & Pauli subsequente celebratur: in ea, præter Sacrum Caput & principaliora ossa S. Gaudentij Episcopi & Martyris, particula de SS. Cruce Christi Domini asservatur. Ara princeps pro qualibet hebdomadæ feria IV. & Sabbato, atque Ara Sacelli S. Crucis pro qualibet feriâ VI. est privilegiata. Habet ista Ecclesia Collegiata, utpote Parochialis sibi incorporatas Ecclesias S. Martini in Civitate, S. Georgij in Civitatis suburbio, & Ecclesiam S. Andreae haud procul à Civitate distitam.

9.
Collegiata
hac à Steng-
emila.

Stengelius in *Mantissa ad Commentarium Rev. Augustanum* cap. f. recensens Collegiatas Ecclesias in Diocesi Augustana non meminit hujus Ecclesie Collegiata B. MARIE Virginis Miraculosæ ad S. Petrum Neoburgi. Sed nec meminisse potuit, utpote nondum fundatæ illa ætate. Adjungit tamen Stengelius c. l. Collegiatis Ecclesijs

clesijs in Diœcesi Augustana Ecclesiam Collegiatam B. V. MARIE in Fenchwang & Præceptoriam S. Antonij (al. S. Martini) Memmingæ.

Verùm duas huius Ecclesias quod attinet, Ecclesia Collegiata Fenchwangensis in oppido Marchionatus Brandenburgici intra Suevia & Diœcesis Augustanæ tractum, Franconibus conterminatum (vulgo der Hanen-Ramm appellatum) sita, è Catholicorum cultu jam dudum erepta, & elinguis reddita, omni loquelâ Romano-Catholicâ caret, Acatholicis autem parat.

10.
Fenchwangensis
Ecclesia,

Ecclesia Collegiata seu Præceptoriam S. Antonij à suo Antistite Præceptore Germanio Großmaister / sic nuncupata, opulentum olim Hospitalarij Ordinis S. Antonij domicilium, retro principem Ecclesiam Memmingensem S. Martini inquirendum, æquè Acatholicorum, administrationi subiacet, jacet, & tacet. Me quoque de amplitudine encomiorum utriusque memoratæ Collegiatæ Ecclesiæ conticescente, donec expedito officiò linguæ, nobiscum Orthodoxis loquantur rectè.

11.
Et præceptoriam S. Antonij est extincta.

Dilucidatis igitur septem Collegiatis Diœcesis Augustanæ Ecclesijs magnum decorem Hierarchie Augustanæ conferentibus, duobus sequenzibus capitibus alia producā ornamenta, eandem Hierarchiam illustrantia.

C A P U T IX.

De Augustanis Ecclesiæ Cathedralis Canonici, ad Ecclesiasticas dignitates exterasesvectis.

Hierarchiam Augustanam non solum sua Authoritate, magnanimitate, & virtutum splendore exornant Cathedralis istius Ecclesiæ Episcopi, Præpositi, Decani, &c. atque Ecclesiarum Collegiarum Antistites; sed etiam, & quidem eximium, præfatæ Hierarchie ornamentum addunt Reverendissimi DD. Augustani Ecclesiæ Cathedralis Canonici, ad Ecclesiasticas dignitates exterasesvecti, nec non Nati Augustani, utpote plerique dignitatibus Ecclesiasticis Hierarchiam

archiam Augustanam concernentibus, honorari. Hæc igitur cum pro suo ornatu meritis sibi vendiceret Reverendissimos DD. *Augustanos*, *Ecclesiæ Cathedralis Canonicos*, atque *Natos Augustanos* primum memoratos: Ea propter sicut *Stengelius in Mantissa ad Commentarium rerum Augustanarum cap. 50.* concinnavit Catalogum *Canonicorum Augustanorum*, aliorumque virorum origine *Augustanorum*, qui ad Ecclesiasticas dignitates erecti sunt; sic illius vestigia premere iussus, *Canonicos*, aliosque egregios *Viros Augustanos* ad Ecclesiasticas dignitates à *Stengelio* adductos, in medium produco: Ejus calamo hinc inde elapsos colligo: ubi pro *Canonicorum* ac origine *Augustanorum* dignitatibus laborare desist, ibi laborem *Stengelianum* continuato studio prosequor; additis sæpenumero epitaphiis, aut quibusdam encomiis ab alijs Scriptoribus jam prælo submissis, vel aliunde magna cum difficultate comparatis. Non quidem, quod per encomia *Episcoporum*, *Principum* & *Magnatum*, animorum penetralia penetrare præsumam: sed si non decora, saltem umbram decorum, quæ *Principes* & *Magnates* exornati, exhibebo, optime gnarus, *Principum* & *Magnatum* animorum ornamenta genuinis, seu perfectis coloribus velle depingere, esse actum agere. Nec me latet, quod vasto comparentur pelago animi *Episcoporum*, *Principum* & *Magnatum*, quorum talenta pro dignitate producere nemo queat, nisi qui pelagus exhaustire, profundique viscera effodere valeat. Quare sicut in *Hierarchia Augustana* prima parte *Episcoporum Augustanorum*, &c. sic in hac secunda parte *Episcoporum*, *Principum*, *Canonicorum*, & *Augustæ Natorum* ad dignitates externas erectorum decora absque palpò scribam, & obvia solummodo afferam, excellentissimis eorum dotibus in abyssis delitescens, alijs Scriptoribus, me doctioribus, ad extrahendum & depromendum, relictis.

Ne autem *Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Canonicos* & *Augustæ Natos* permiscendo confusionem pariam, hos ab illis segrego; *Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Canonicis* Caput IX. *Natis Augustanis* ad dignitates Ecclesiasticas erectis Caput X. attribuendò, atque utrumque caput in classes dividendò. Insuper, ut exteræ dignitates, & determinati dignitatum anni, quibus Reverendissimi DD. *Canonicis* exteræ dignitates adepti, primo intuitu oculis percipiantur, Capiti IX. nomenclaturam præpono alphabeticam, prædictas dignitates dignitatumque annos comprehendentem.

Car-

Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, ex Ecclesia Cathedralis Augustana Canonicis creati, secundum alphabetum ordinati.

C A R D I N A L E S V.

Anno 1480. 1501. 1539. 1544. 1544.

P A T R I A R C H Æ

Aquileienses III. 1030. 1077. 1304.

A R C H I E P I S C O P I

Colonienfis I. 1577.

Moguntinus I. 1011.

Salisburgenses III. 1041. 1519. 1612.

Trevirensis I. 1430.

E P I S C O P I

Adramyttreni III. 1586. 1618. 1631.

Alminienfis I. 1651.

Amyclanus I. 1708.

Bambergenses II. 1487. 1501.

Brixiaensis I. 1542. Vid. num. 77.

Constantienses VI. 1165. 1294. 1616. 1645. 1689. 1704.

Curienfes III. 1079. 1108. 1122.

Dioclenfes II. 1681. 1708.

Eystettenfes X. 1226. 1539. 1553. 1560. 1590. 1595. 1612.
1685. 1697. 1705.

Frislingenses III. 1410. 1497. 1541.

Gurcenses II. 1501. 1646.

Herbipolenfis I. 1558.

Lavantini III. 1469. 1555. 1619.

Naumburgenses, Neumburgenses, Citizenses, Ciezenfes seu
Mammillenfes II. 1517. 1541.

Paffavienses IV. 1054. 1060. 1092. 1486.

Ratisbonenfes III. 1023. 1165. 1563.

Spirenfes V. 1054. 1058. 1272. 1396. 1529.

Tridentini IV. 1084. 1486. 1539. 1646.

Viennensis I. Administrator. 1499.

Ultrajectensis I. 1541.

Wormatiensis I. 1541.

C L A S S I S I.

Augustanorum Ecclesiæ Cathedralis Canonico-
rum, ad Ecclesiasticas Dignitates exteras evektorum
ab anno 830. ulque ad annum 1499.

Anno
830.

1.
*Sanctitas
excedit Dig-
nitates Ec-
clesiasticas.*

QUAMVIS *B. Rathardus* nec ad Episcopatum nec ad aliam dignita-
tem Ecclesiasticam temporariam legatur evectus: quia tamen
ex mente *S. Antonini p. 2. tit. 3. cap. 5. fol. 133.* Dignitates & hono-
res temporales plenæ sunt periculis. Et autoritate *S. Chrys. tom. 4.*
serm. 1. super epist. ad Rom. in princip. moral. Dignitates hujus Sæculi
temporariæ sunt, & simul cum hac vita depereunt. Ast *Sanctitas*
teste *S. Bonavent. tom. 1. serm. 2. in Hexam.* Facit hominem Dei-
formem: teste *Cassiod. sup. Ps. 150.* DEI imitatores: teste *S. Hier.*
tom. 8. sup. Ps. 67. Habitaculum DEI, expertus omnis periculi & vi-
tij: sicut *Episcopatus* est lumen (per *S. Hier. tom. 2. cap. 12. adversus
Luciferianos*) in terris, sic *Sanctitas* insuper lumen indeficiens in
cœlis. Adeoque, quia *B. Rathardus* Canonicus Augustanus *Sancti-
tate*, quæ tam *Episcopalem*, quàm aliam quamcunque *dignitatem
temporalem* suâ eminentiâ excedit, in terris fulsit, & perpetuo in cœ-
lis fulgebis: hinc meritò, imò potiore jure, inter *Canonicos Augu-
stanos*, Episcopali vel aliâ dignitate Ecclesiasticâ honoratos, poni-
tur, *Sanctitatis* qualitate *B. Rathardum* ad hujusmodi locum, & qui-
dem inter *Canonicos Augustanos* primum evehente.

2.
*Fundator
Diessensis.*

Fuit igitur *B. Rathardus* ex Nobilissima & Sanctissima *Audecen-
sum* Familia natus, *Hantoni* Episcopi Augustani *Frater Germanus*,
Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ circa annum 830. *Canonicus.* Sa-
cerdotiò initiatus, Ecclesiam *S. Georgio* Martyri sacram è fundamen-
to ad arcem *Damaskiam* excitavit, Ecclesiæ adjiciendo ædem pro Ca-
nonicorum *Regularium* domicilio: ubi vitæ, morumque integritate
ac magnis meritis illustris, corporis exuvias, dulce & sacrum pa-
triæ pignus, deposuit, in extremo Ecclesiæ angulo tumulatus,
Sanctitate Viri mox post obitum (ex beneficijs ad tumulum devotè
adrepentibus præstigijs) instar Jubaris relucens.

3.
*Rathardi
ss. Reliquia
invenimus.*

Temporibus exulceratis *B. Rathardi* sepulchrum diu latuit,
donec aliquis, *Udalricus* nomine, è sacrorum Virorum censu Pres-
byter, venerabiles ejus Reliquias, cœlestis odoris fragrantiam ex-
halantes, invenit, prorsus ægris pluribus sanitatem recuperantibus.

Mart.

Class. I. August. Eccl. Carb. Can. ab anno 830. usque 1499. 141

Hartwicus Præpositus (ut loquitur Diploma Innocentij Pape II. anno M. CXXXII. datum Cluniaci) S. Stephani in Diezben (a- Transferrum- cras B. Rathardi exuvias, ex templi angulo in medium prolatas, eur. honoratiore loco veneratus est.

Elapsis postmodum quatuor propè sæculis *Conradus Hartwici in Præpositura Successor, perverusto templo ruinam minitante, novum extruxit, cineresque B. Rathardi honesto Sarcophago inclusos, altari medio intulit, Accolis hæc etiamnum ætate veneranda ibi ipsa religiosa colentibus, suffragante Rader. Bavarie sanctæ volum. 1. fol. 87.*

ARBO, al. ERBO Comes ab *Audex & Hochemvart, Canonicus Augustanus 1009. Ex Bucelino Germania sacre p. 1. pag. 2. Vir doctus, electus in Archiepiscopum Moguntinum anno 1011. Verum, quia ante confirmationem Pontificiam inopina morte sublatas, idcirco à nonnullis catalogo Archiepiscoporum non inferitur.*

Ego cum *Cratopolio & inferendum, & hoc addendum censeo, quod Arbo susceptus sit in locum demortui Archiepiscopi Willigisi, ex pago Saxonico Strowingen, Patre Carpentario orti, ortum verò suum ignobilem nobilissimâ sacrarum & sæcularium litterarum doctrinâ nobilitantis: quippe S. Adalbertum Ordinis S. Benedicti Monachum in Episcopum Pragensensem sacravit: Imperatorem Othonem III. scientijs & virtutibus instruxit: post Othonis III. obitum Imperium providissimè administravit: primus ex Archiepiscopis dignitatem Electoratus obtinuit: decedente Othone III. cum alijs Electoribus Henricum Claudum Imperatorem elegit: Basilicam S. Stephani à se inchoatam maximis sumptibus erexit: plures alias ædificavit: Divinum Officium hinc inde collapsum non mediocri zelo reformavit.*

Nihilosecùs tot inter præclare gesta, eâ erat animi demissione, ut depictam rotam ubique locorum suæ habitationi affigi, atque hanc Epigraphen:

Willigis recolas, quis es? & unde venis?

Adscribi iusserit, Archiepiscopatu *Moguntino etiamnum rote insignibus, ab humilitate Willigisiæntis, gloriantes, & suum primum Archiepiscopum Imperij Electorem hisce 4. distichis honorante.*

Quo visus animi major, quo gloria rerum

Se tollit cunctis nobiliore virâ;

Eloc humilem decet esse magis, majorique repostum

Mense, quod in præceptis omnia nostra ruunt.

S 3

Hoc

Hoc rota Willigisi, cujus Sanctissima rota

Virtus Christiadam vivit in orbe, monet.

Est Virtus, nos esse homines, cognoscere, vitam

Esse rotam. Virtus hac facit esse Deos.

Quare Arbo Comes ab Andex & Canonicus Augustanus, præfatus Willigiso in Moguntino Archiepiscopatu succenturiatus, merito in album Archiepiscoporum Moguntinorum refertur, & pro gloria Canonorum Augustanorum hic loci silentio non præteritur. Quamvis autem ab aliquibus inter Willigisum & Arbonem Archiepiscopus Moguntinus intermedius ponatur Erckenboldus Abbas Fuldenfis: Istud ipsum tamen gloriam Canonorum Augustanorum minimè imminuit, veritate historicâ, quod Canonicus Augustanus ad Archiepiscopatus Moguntini dignitatem fuerit erectus, salvâ persistente.

Anno

1023.

10.

Ratisbonensis
Episcopus.

GEHBARDUS Comes de Andechs, Canonicus Augustanus 1020. Ab Henrico Sancto Imperatore præficitur Episcopatu Ratisbonensi Anno 1023. Monasterium Thierhauptannum penè collapsum restituit, ejusque Sacristiam cranio S. Florine V. M. ex Societate S. Ursule, nec non parte brachij S. Valentini Episcopi locupletavit. Præfuit annis XIII. è vivis excessit anno 1036. ad S. Emmeramum sepultus. Sub hoc Gebhardo Episcopo altissimè dictus S. Henricus Imper. Ecclesiam B. Virginis ad veterem Capellam, in Collegium Canonorum ampliata, extruxit. Altare vetus, olim à S. Ruperto dicatum, mansit immobile, quod adhuc hodie monstratur sub gradibus inquit Hund tom. 1. Metrop. Salisb. fol. 194.

1030.

11.

Patriarcha
Aquilien-
sis.

12.

Patriarcha
abs cymala-
gia.

EBERHARDUS Canonicus Augustanus anno 1019. Patriarcha Aquilienfis anno 1030. Interfuit Comitibus, sub Henrico III. Imp. habitis Constantie anno 1044. Spondannus ex Annalibus Baronij ad annum 470. refert, Paulinum Patriarcham Aquiliensem vitâ functum hoc tempore, eique in regenda Ecclesia Probinum successisse. De origine autem Patriarchatus Aquilienfis sequentia scribit:

Sciendum est, usurpatum frequenter etiam in Occidente, reperiri his temporibus Patriarcha nomen pro Archiepiscopo; nimirum ut qui sub se alios haberet Episcopos & sicut dictus esset Archiepiscopus, idem pariter ex vocis significatione Princeps Patrum: & Græco nomine Patriarcha, appellaretur. Sic Gregorius Turonensis Patriarcham vocat S. Nicetium Archiepiscopum Lugdunensem, & in Concilio secundo Matisconensi Priscus Lugdunensis Episcopus Patriarcha pariter nomi-

natur.

natur: extantque de his antiquiora etiam testimonia; puta, cum apud Cassiodorum Athalaricus Rex Gothorum in Italia scribens ad Joannem Papam secundum, Metropolitanos vocavit Patriarchas. Unde & videtur ex Gothis ejusmodi vocis usum emeruisse, aut fortasse ipsos Gothos Arianos id ex sua ipsorum secta consuetudine desumpsisse, in qua primarios eorum Episcopos Patriarchas appellari consuevisse, ut Victor Utcensis, Gregorius Turonensis, & alij docent. Factumque est, ut & alij Hæretici à Catholica communione discissi, quem sequerentur erroris Principem, eundem quoque dicerent Patriarcham, ad hoc malè usurpato ejusmodi nomine, quod olim Apostolicarum tantum Sedium nomen erat amplissima dignitatis.

Quod verò ad præsentem causam spectat, non alio præterito tempore, sed præsentis, cum videlicet Venetiarum & Istria Episcopi atque Liguria (ut vidimus ex Epistolis Pelagij Papæ) essent in schismate ob questionem de tribus Capitulis, Paulinusque Aquileiensis his omnibus præmineret, placuit iisdem schismaticis illum sibi locò Romani Pontificis, à quo descivissent, constituere supremum Antistitem, quem & Patriarcham nuncupare. Hancque putamus veram germanamque Patriarchatus Aquileiensis originem: quod nomen ejusdem Ecclesiæ Episcopis retinere bono pacis permissum postea è Romanis Pontificibus esse videtur. Haftenus Spondanus c. l.

13.
Aquileiensis
Patriarcha
in his tituli
origo

Levinus Hulsius in sua Chronologia cap. 7. ad meum intentum ita discurret: Forum Julij, vulgò Friul dictum, Venetis quoque patet, & sic, ut quidam putant, appellatur, quod Julius Cæsar primus Imp. Rom. ibi sæpius habitare solitus fuerit, & ibi castellum Julij, hodie Città d' Austria, vulgò Cividà dictum ædificaverit. Hic Metropolis fuit potentissima & opulentissima Urbs Aquileia, quæ plurimum Romanorum Imp. Sedes fuit, & altera Roma dicta est. Circuitus ejus continebat XII. millia passuum, hoc est, III. millia Germanica, & habuit interdum 130. millia civium. Patriarchæ Aquileienses possederunt Ducatum Forum Juliensem simul & Marchiam Histriensem: potentia autem eorum valde diminuta est, cum Attila anno Christi 452. urbem cepit, & devastavit: Eo enim tempore præcipui ejus incolæ in insulam Grado confugerunt, & ibi civitatem condiderunt, in qua postea Patriarcha habitavit, quæ

14.
Aquileiensis
Urbs descriptio.

propte-

propterea *Aquileia* nova appellata est. Circiter annum 1420. *Respublica Veneta* regionem sub potestate suam redegit, & ab eo tempore Patriarchæ pendunt annuos 3000. Ducatos. Ipse tamen Patriarcha sub sua jurisdictione retinet *Aquileiam*, *S. Danielis* & *S. Viti* oppida. Tribus milliaribus plus minùs ab *Aquileia* versus Septentrionem *Veneti* munitissimam Urbem, *Palmam* nomine anno 1593. condere cœperunt. Patriarcha *Aquileiensis* sequentes Episcopi subjecti sunt: Episcopus *Pataviensis*, *Tarvisinus*, *Concordiæ*, *Polanus*, *Paxentinus*, *Histriensis*, seu *Iustinopolitanus*, *Udenensis*, &c.

Aquileiensis
Urbis de-
scriptio.

Porro *Authoritate Baudrand tom. 1. Geographia fol. 79. Aquileia*, urbs *Carnorum* metropolis, *Plinio & Lævio*, nunc *Aquileia* incolis, *Aquileæ* Gallis, *Aglar & Aglarn* Germanis, urbs *Patriarchalis Italia*, in *Provincia Foro-Julij*. Alias erat perampla & ex primis *Italia*, inter *Soncium fluvium* ad ortum, & *Alsam* ad occasum, sed ab *Attila Hunnorum Rege* triennio obfessa: & tandem capta & destructa anno 452. Deinde reparata fuit à *Narsese*, & iterum à *Longobardis* anno 590. incensa & vastata fuit. Postea à *Popone Patriarcha* reedificata, antiquitus sub potestate temporali *Patriarchæ*, postea ab *Archiducibus Austria* occupata, & ad hunc usque diem in eorum potestate remanet, sed muris spoliata, & ob aeris inclementiam, & rudera longè latèque sparsa, ita inhabitabilis reddita, ut 35. domos vix complectatur, cum paucis incolis, qui ibi permanent tantum, hyberno tempore, exceptis piscatoribus aliquot. Vix distat 9. milliaribus ab ora litorali maris *Adriatici* in septentrionem, æstivo media ferè inter *Palmam* & septentrionem, & gradum ad Meridiem, 14. milliaribus utrinque distans, uti etiam inter *Tergestum* ad ortum, & *Concordiam urbem excisam* ad occasum 30. milliaribus plus minus distidet, ejus *Patriarcha* commoratur *Utinus* urbi *Carnorum*, inde 23. mill. pass. distanti, & in ea. obiit *Maximinus Imperator*. Ita *Baudrand. c. l. Qui*

15.
Utinus Urbis
descriptio.

Utinum tom. 2. Geograph. fol. 402. his verbis describit. Utinum, urbs *Carnorum*, nunc *Udine* incolis & Gallis, *VVeyden* Germanis, urbs *Italia* in *Foro-Julij* provincia, cujus primaria existit.

stia, & Patriarchæ Aquileiensis sedes, cum olim esset Episcopalis, subest dominio Republicæ Venetæ ab anno 1420. & sita est propè fluvium Turrum, 20. miliaribus distans ab ora maris Adriatici ad septentrionem. uti ab Aquileia in occasum astrum, & 11. à Palma, 20. verò à Gorizia in occasum, uti 8. à Foro-Julio.

Hæc videbantur pro notitia Patriarchatus Aquileiensis adducenda, cum Episcopus Augustanus antiquitus Patriarchatus Aquileiensis legatur subiectus, nam Stegelius Commentar. rer. August. part. 2. cap. 1. apertè asserit, Gotbico regno post annum 550. in Italia extincto, à Francis Augustam, quæ à Colonia deducta per annos 550. sub Romanorum & Gothorum Imperio sterit, fuisse devictam: inde evenit, quod Gallorum Episcopi Augustanum districtum, donec Episcopus proprius institueretur, Sacerdotibus commiserint, sicque à Sede Aquileiensi, cui Augustana Ecclesia antea paruit, avulserint, Statum Ecclesiasticum unà cum statu politico & militari reformantes.

BALDUINUS Canonicus Augustanus anno 1028. Archiepiscopus Salisburgensis, à Dietmaro Archiepiscopo Salisburgensi à teneris educatus, in virum formatus, ac à morituro ob raras virtutes Successor commendatus, eligitur in Archiepiscopum Salisburgensem anno 1041. multigenarum floribus virtutum ornatus. Multa tulit, fecitque pro Ecclesiæ profectu, licet effectu ob tempora turbulenta labori non examissim correspondente. Post plures exantlatos labores ab ingrato hospite vel hoste obsessus podagrâ lenta, sed beata morte, decessit anno 1060. Cryprâ S. Erasmi funus suscipiente.

REINHARDUS Canonicus Augustanus 1031. Præpositus ibidem 1046. ex mente Gasseri in annalibus Augustanis fol. 102. Episcopus Spirensis, & Authore Stengelio in Mantissa c. l. fol. 26. electus Episcopus Pataviensis & Spirensis, cujus authoritati me submitto, ceteroquin catalogo Episcoporum Pataviensium vel Spirensium nullum Reinhardum Episcopum circa hæc tempora, seu circa annum 1054. referente. Ut jam commemoravi p. 1. cap. 8. n. 9. in annotatione.

EINHARDUS al. SINHARDUS Comes de Kazenelenbogen Canonicus August. 1040. Præpositus ibidem 1050. Episcopus Spirensis 1058. De Einhardo Episcopo Spirensi Stengelius in Mantissa fol. 26. ita scribit: Sinhardus Comes de Kazenelenbogen Episcopus Spirensis, alijs Einhardus dicitur.

Brann Abdelichen Europæ fol. 637. in catalogo Episcoporum Spirensium hæc habet. Obijt 1054. Einhardus Comes de Kazenelenbogen

146 *Cap. IX. De Aug. Eccl. Cashed. Canon. ad Eccl. dign. erectis.*
bogen. Bruschins in catalogo Episcoporum Spirensium n. 31. fufius Einbar-
dum Episcopum Spirenses describit his verbis :

Einhardus II. hujus nominis, Abbas Cœnobij Lymburgensis,
postulatur & eligitur à consensiente Clero urbis Nemetum ad gubernan-
dum Episcopatum 1058. præsuit bene & laudabiliter novem annis,
egregie augens, illustrans, ac ampliand Episcopatum diligentissimâ
œconomiae administratione. Consecutus est ab Henrico IV. omnium
privilegiorum à priscis Imperatoribus & Regibus acceptorum confir-
mationem : & quia consiliò & prudentiâ suâ plurimùm juviffet Hen-
ricum IV. dedit ei Imperator, ut bene de se merito villam Creutzena-
censem cum adjacentibus juribus ac proprietatibus. Translulit Einhar-
dus iste ex Lymburgensi cœnobio magnum Ecclesiasticorum ornamento-
rum thesaurum in summam Basilicam urbis Nemetum. Obijt tandem
13. Febr. Anno Domini 1067.

Bucelinus in Germ. Sac. p. 1. fol. 9. de Einbardo hæc habet : Ein-
bardus Comes de Kazenelenbogen Abbas Limburgensis scripsit infigne
volumen de cæremoniis Ecclesiæ. Quia consilio & prudentia plu-
rimùm juvit Henricum Imp. Crenzenacensi villa cum omni jure donatus
est. Obijt 1067.

1060.
 20.
Episcopus
Pataviensf.
 WALTOLPHUS al. WITTOLPHUS, WATOLPHUS &
 VACAULPHUS Canonicus Augustanus 1045. *Autoritate Stenodij*
in Mantissa fol. 16. Mysteri in Cosmographia latina fol. 608. Gaf-
seri. c. 1. fol. 103. Episcopus Pataviensis anno 1060. quod hisce Autho-
ribus probandum relinquo ; Hundiò nonnisi incidenter annalibus Pa-
traviensium Episcoporum Waltolphum inferente ; virâ autem defun-
ctus dicitur 1064.

1077.
 21.
Patriarcha
Aquilensf.
 HENRICUS Canonicus Augustanus 1066. *Patriarcha Aqui-*
leiensis 1077. Vir Deum vero pectore amans, Romanæ Sedis ob-
servantissimus, SS. Udalrici & Afræ Tutelarium Diœcesis Au-
gustane Cultor devotissimus : à Gregorio VII. Summo Pon-
tifice humili voto petijt privilegium, in solennitate præfatorum
Sanctorum utendi palliò, idque obtinuit sequenti diplomate.

22.
In Festis
SS. Udalrici
& Afræ usus
pallij conce-
ditur Patri-
archa.
Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei Henrico Charissim
in Christo Fratri & Cœpiscopo Aquileiensi Salutem & Apostolicam Be-
nedictionem. Tue dilectio Fraternitatis per Legatum suum humili-
ter exoravit, quatenus sibi præter eas solennitates, quæ in Privilegio
Ecclesiæ

Class. 1. August. Eccl. Cath. Can. ab anno 830. usque 1400. 147

Ecclesia vestra continentur, B. Udalrici Confessoris Christi, atque Pontificis, & in B. Afra Martyris festivitatibus usum pallij concederemus. Cujus Ecclesiastici honoris excellentia sicut pravis, & inobediensibus justè denegatur; ita bonis, & honestate præditis Apostolica moderatione pro meritis quandoque supereroganda fore videtur. Proinde, quia Te sincera dilectionis erga nos affectum habere confidimus, quia Legatos nostros Albanensem videlicet Episcopum & Paduensem benigne tractasse, & fideliter (sicut oportuit) adjuvisse dignosceris. Postremò, quia pro componenda pace multum desudasse probaris, petitionem tuam libenter accepimus. Hujus igitur tibi præcepti auctoritate concedimus, ut in solennijs Beati Udalrici Confessoris atque Pontificis, & Beata Afra Martyris in Missarum celebratione pallio utendi licentiam habeas, quam tamen tibi in tua vita non loco tuo concessum esse cognoscas. Datum Romæ XVI. Kalend. Julij, Indictione secunda.

NORTBERTUS al. **NORDENBERTUS**, **NORBERTUS**, vel **VOLIPERTUS** Comes ab *Hochenwart*, ex Familia *Andecensium* Comitum *Rapothonis* & *Hemme* Austriæ Ducissæ Filius, ac Frater *Ortolphi* & *Willetrudis* Fundatorum Monasterij *Hochenwartensis*, Canonicus Augustanus 1055. Præpositus 1071. favore *Guelphorum*, *Bojarie* eâ ætate dominantium, ex Præposito Augustano ad Episcopatum *Curiensem* promotus 1079. vel 1080. Post laudabile sex annorum Regimen de Sede Episcopali 1085. deturbatus, in Monasterio *Haibachensi* (Collegiatâ Ecclesiâ *S. Udalrici in Haibach*) à se exproprijs suis bonis fundatò, anno 1087. al. 1088. defunctus, ibidem sepultus quiescit. Vid. *Hundius in Metrop. Salisb. tom. 2. fol. 385. 482. 486.*

BUCELINUS in *Rhetia Chronologia* ad annum 1088. memoratum *Norbertum* & extinctum die 26. Januarij 1088. & Monasterij *Heppacensis* Virginum meritissimum Fundatorem asserit. Ego annum obitûs 1087. probandum *Hundio* cc. II. relinquo; *Norbertum* meritissimum Fundatorem Monasterij *Heppacensis* Virginum minimè veneror. Fundavit 1085. altè fatus *Norbertus* Episcopus *Curien-sis* Monasterium Canonicorum Regularium *Heppach in Bavaria*, non autem Monasterium Virginum *Heppach in Suevia*, isthoc Monasteriò nec *Norbertum* nec alium Episcopum *Curiensem* tanquam suum

Anno

1079.

23.

Curien-sis
Episcopus.

24.

Heppach in
Suevia, &
in Bavaria.

25.
Heppach ac-
casionem er-
randi pra-
bet.

Fundatorem agnoscente. Eadem viâ cum *Bucelino* c. l. ambulat *Mi-chaël Braun* à vocabulo *Heppach*, varijs litteris scripto, transversum actus, dum *Jm Adelhchem Europa* f. 593. de Episcopis Curienſibus scribit, quodd anno 1088. *Norbertus* Comes de *Hochenwart* fundaverit Cœnobium *Heppach* propè *Biberacum*. Verùm fundavit altè factus *Norbertus* 1085. *Heppach* (alijs *Haibach*, *Habach*, *Hegibach*, hodie autem *Hübach*) olim Cœnobium *Canonicorum Regularium*, nunc *Ecclesiam Collegiatam* Clericorum Sæcularium in *Bavaria*, duobus milliaribus *Weilhemio* distitum, non autem *Heppach* cœnobium Virginum Vestalium Ordinis Cisterciensis (ut vult citatus *Brann*) in *Suevia* propè *Biberacum*, à pijs & re'ligiosis sceminis *Beguinis A.* 1233. condi cœptum, *Norbertô* jam anno 1088. cum morte vitam com-
mutante.

Anno
1084.
26.
Tridentinus Episcop.
27.
Tridentini
Episcopi epi-
taphium.

ADALBERO seu ADALPERONUS Canonici Augustanus 1070. Episcopus Tridentinus Sexagesimus quartus 1084. De gestis ejus altum ubique silentium. Nisi quisquam *Adalberoni* attribuire velit monumentum, alicui Tridentino Episcopo in Cathedralis Ecclesiae peristyllo positum, & sequenti inscriptione notatum:

Qui tibi Canonici Virgo non defuit unquam,
Iste Tridentinus Praesul adesse cupit.
Pro meritis igitur solita pietate faveto,
Perjuste populum quo regat ipse suum.

Verùm, cum in hac inscriptione nec nomen Episcopi Tridentini, nec annus obitus exprimitur, dubium remanet, an memoratum carmen sit applicandum *Adalberoni*, vel *Udalrico III.* de *Freundsparg* anno 1486. in Episcopum Tridentinum electo.

1092.
28.
Passaviensis
Episcopus.

UDALRICUS ab *Heffer*, al. de *Heffra*, à *Joanne Cuspiniano* in Austria sua Comes *Cilicæ* & *Tyrolis* nominatus, per *Hundum* in metrop. Salisb. tom. 1. fol. 307. in Tyrolensi Provincia, seu *Merania* potius Ducatu, natus. Canonici Augustanus 1056. Præpositus Augustanus 1079. ex Præposito Augustano in Episcopum *Passaviensem* 1092. electus, sedit ad gubernaculum 25. annis, recuperatâ à *Godefredo Bovillonio* terrâ sanctâ, *Hierosolymam* cum *S. Thiemone* Archiepiscopo *Salisburgensi* peregrinatus, felix ex sacro itinere redux, ad *Trasam* annum 1112. condidit *S. Georgij Monasterium*, quod successu temporis ex Insula *Danubiana* translatum ad oppidulum *Herzogburg*, ab eodem oppidulo hac ætate nomen hæreditavit. Donavit Prædium hæreditarium in *Mardingem* Provinciae *Suevicæ* cum omnibus suis

29.
Herzogburg
Monasterij
Fundator.

suis pertinentijs Ecclesiæ *Passaviensi*, *Henrico V.* transcriptionem anno *M. C. XI.* confirmante. Ætate & meritis grandævus tandem extremum diem clausit 7. Augusti anno 1124.

GUIDO Canonicus Augustanus anno 1092. *Episcopus Curien-* Anno
 fs anno 1108. Annuente *Udalrico* Constantienſi Episcopo recens 1108.
 exstructam à *Zaringiæ* Ducibus Monasterij *S. Petri* in *Hercinia* sylva *Curienſis*
 Basilicam consecrat in multorum Principum & maxima populi fre- *Episcopus.*
 quentia 1113. *Henrico V.* Imperatori post absoluta comitia *Mogun-*
 tina Basileam occurrens, sui Episcopatus privilegiorum confirmacio-
 nem consequitur. Litteras immunitatis, *Murensi* Monasterio ab
 Imperatore concessas, suo nomine proprio subscribit 1114. *B. Ge-*
 roldo Ord. *S. Benedicti* Abbari *Fabariensi* nimium vitæ rigorem inhi-
 bet 1115. Hospitale sive Xenodochium in monte *Septman* al. *Sept-*
 ner à se erectum, liberali manu dotat, æterno atque imprimis lau-
 dabili pastoralis pietatis monumento 1120.

Constantiam vel familiaritatis vel negotiorum causâ profectus, in 31.
 Peterbusano Monasterio morte præoccupatus, vitâ fungitur die *Guido mori-*
 17. Maij 1122. Funus Curiam relatum, & in suam Cathedralē *tur.*
 Ecclesiam illatum, iustis funebribus persolutis, sepulturæ locum
 accepit. Successit *Conradus* æquē Canonicus Augustanus, licet ex
 Stengelij manibus elapsus. Quare

CONRADUS Comes à *Biberôg Bertholdi & Sigefridi* Frater: 1122.
 Bertholdi Senioris & *Demuth* Comitissæ de *Hochenzolleren* Filius: 32.
 Canonicus Constantienſis, Curienſis, & Augustanus respectivè an- *Curienſis*
 no 1112. *Episcopus Curienſis* eligitur anno 1122. In sua admini- *Episcopus.*
 stratione providus, commissum sibi officium fidelissimè administra-
 vit, multis, quæ laudem merentur, præstitis. Primo statim sui Re-
 giminis tempore à *Lothario II. Saxone* ac Imperatore speciali privi-
 legio fuit donatus.

Anno 1126. Cum Parentibus & Germanis suis Fratribus Mo- 33.
 nasterium *Roggenburg* Canonicorum Præmonstratensium fundavit, *Fundator*
 præfatâ Committissâ *Demuth* castrum cum alijs suis bonis contribuē- *Roggenburg.*
 te. In *Curienſe S. Lucij* coenobium, demissis *Monachis Benedictinis*, 34.
 Præmonstratenses Ordinis *S. Norberti* Canonicos Regulares invexit, *Ordo S. Nor-*
 Religiosis è Conventu *Roggenburgensi* evocatis. Optimè de sacro *berti intro-*
 ordine *S. Norberti*, seu Præmonstratensî meritis, obiit die 2. Mar- *ducitur.*
 tij 1150. 1165.

OTHO Comes *de Habsburg* sive secundum alios (adstipulan- 35.
 tibus Monasterij *Salemitani* annalibus) Dux de *Züringen*, Cano- *Constan-*
 nicus *tiensis Episc.*

nicus Augustanus 1150. Vice-Dominus in *Straubingen* & Præpositus ad *S. Mauritium* Augustæ, electus in *Episcopum Constantiensem* 1165. Vir non minus virtute & prudentiâ, quàm tantæ Domûs fastigiò sublimis, præclara nonnulla perfecit, nonnulla perficere voluit, sed non valuit, valetudine sinistrâ continuò renitente: quippe toto regiminis sui quadriennio valerudinarius, morte propemodùm quotidiana enecatus, vita functus est quadrimus Episcopus anno 1169.

Anno EBERHARDUS Cognomento Suevus, Canonicus Augusta-

1165. nus anno 1153. *Ratisbonensis Episcopus* electus anno 1165. Fuit

36. antea etiam Vice-Dominus in *Straubingen*. Templum *Tammerhofen*, bona sua in *Biberbach*, & Parochiam in *Brelatshofen* (for-
Ratisbonen- *san Bretelshofen*) Ecclesiæ Cathedrali Augustanæ donationis titulò
sis Episcopus. contulit. *Friderico I*, *Oenobarbo* Imperatore *Italiam* invadente, militiam securus, *Romæ* peste correptus vitam deposuit anno 1167. biennis Episcopus. Caro & ossa in pulverem redacta, & *Ratisbonam* deducta, ibidem humata sunt, Clero *Ratisbonensi* sui Episcopi memoriam anniversariam die secundo Decembris peragente.

1226. HENRICUS de *Zipplingen* Canonicus Augustanus 1221. Ex

37. Augustano Canonico & Scholastico electus *Episcopus Eystettensis*. Vir
Eystettensis genere & virtute præstans, cui clavum Imperij, quem fors 1226.
Episcopus obrulit, eum mors propediem extorsit 1229. IV. Idus Januarij, Poëtâ *Eystettensi* unico sequente versu vitæ elogium comprehendente:

Henricus paucis bona fecit multa sub annis.

1272. FRIDERICUS Baro à *Bolandt* Canonicus Augustanus 1260.

38. ab unanimiter consentiente Clero Summi Collegij *Episcopus Spirensis*
Spirensis Ep. anno 1272. electus, & *Rudolpho Habsburgico* imprimis charus, ejus autem Conjugi ob offensionem committam ingratus. Cum è Synodo *Aschaffenburchensi* rediret *Spiram*, à *Gerardo* Comite de *Kazenelenbogen* propè pagum *Kesterbacensem* captus, inde in castrum abductus, & aliquamdiu detentus, post magnâ Episcopatus pecuniâ redemptus est. *Spiram* reversus, demum explevis triginta Regiminis sui annis, vitæ cursui religiosissimâ coronide impositâ, cessit è vivis 28. Januarij anno 1302. In *Eüssentalio* Ordin. *S. Bened.* cœnobio sepultus, additò insigni virtutum suarum & actæ vitæ elogio.

1294. FRIDERICUS Comes de *Zollern* Canonicus Augustanus

39. 1271. Præpositus 1288. E Præpositura *Augustana* à majore Capiruli parte ad *Episcopale Constantiense* Regimen assumendum evocatur,
Constanti- *ensis Episc.* successurus in Episcopatu suo consanguineo *Rudolpho* Comiti de
Habsburg

Class. I. August. Eccl. Cath. Cam. ab anno 830 usque 1499. 151

Habsburg, rebus humanis excedenti 3. Aprilis anno 1294. Verum exorto inter Canonicos eligentes schismate, *Fridericus* ingenio mitissimus, pacis & tranquillitatis studiosissimus, ad averrenda gravissima Episcopatu impenduntia nocumenta, jus suum (reservata sibi annua in reliquum ætatis pensione) *Henrico* nobili à *Klingenberg* cessit, & decessit anno 1304.

MARQUARDUS à *Randeck de Neidlingen L. B. de Blockingen* Episcopus Augustanus & *Patriarcha Aquileiensis*. Vid. p. 1. cap. 6. class. 3. sect. 15. fol. 263. & seqq.

RABANUS ab *Helmstadt* Canonicus Augustanus 1408. Imperatoris *Wenceslai* Cancellarius, *Ludovici* IV. Bavari, & *Caroli* IV. Lucenburgii Imperatorum Consiliarius, Mortuò *Nicolaò de Nassau* seu de *Wishaden* Episcopo *Spirensi* in ejus locum successit anno 1396. cumque præfuisset Episcopatu *Spirensi* 35. annis sapientissimè, Imperatoribus & Principibus charissimus, à prudentiâ, regnandi peritiâ, pietate atque Religione maximopere laudatus; à Summo Pontifice *Engenio* IV. ob eligentium discordiam constituitur Archiepiscopus *Trevirensis* anno 1430. retentâ tamen suâ sede *Spirensi*. Sed rexit Archiepiscopatum *Trevirensen* parùm feliciter, non vitio regnantis, sed dissidiorum statu favorabiliorem fortunam non ferente. Vid. *Tribemius* in *Chron. Hirsang.* ad annum 1430. 1433. Anno 1439. transtulit Archiepiscopatum *Trevirensen* in *Jacobum Baronem de Sirck*, & *Spirensen* Episcopatum in suum ex Fratre Nepotem *Reinhardum* ab *Helmstadt* justii & æqui studiosissimum, teste *Bruschio* in catalogo Episcoporum *Spirensium* citato anno. Ego, justitiam & æquitatem exactè à *Reinhardo Episcopo Spirensi* fuisse observatam, ostendo unico, & quidem sequente, casu.

Anno 1447. *Joannes de Westernach* Præpositus & Antecessor *Joannis Nancleri* in Ecclesia Collegiata *S. Crucis Stutgardiana* impetravit à Summo Pontifice *Nicolaò V.* ad preces Comitum *Würtembergensium Ludovici & Ulrici* dispensationem seu indultum, tempore *Quadragesimæ* vescendi laicinijs. Verum *Joannes Spelinus* SS. Theologiæ & Medicinæ Doctor Præpositus Ecclesiæ *S. Mariæ Virginis* in oppido *Herrenberg* sese *Joanni de Westernach* acerbissimè opposuit, indultum falsis narrationibus inniti sequentibus motivis *Nicolaò V.* persuadere conatus.

1. Lacus & fluvios in *Württembergia* pisces habere.

2. *Württembergiana* abundare oleo nucum, papaveris, lini, rapi, &c.

3. Ole-

Anno

1304.

40.

Patriarcha Aquileiensis.

1396.

&c

1430.

41.

Spirensis Episc. & Trevirensis Archiepisc.

42.

Quadragesimalis Jejunij dispensatio impetrata.

43.

Impugnata.

3. Oleum quoque olivarum venum exponi, & ex vicinia in Württembergiam afferri.

4. Tempus immemorabile, quo memorati DD. Comites Württembergiæ lacticinia comedere consueverint, falso allegari.

5. Indultum Pontificium de vespudino tempore Quadragesimæ lactinijs absque scandalo in usum deduci non posso. Ita citatus Joannes Spelinus contra Joannem de Westernach. Perceptis à Summo Pontifice hîc rationibus altè factus Episcopus Reinhardus, ad discutiendum istud negotium Delegatus Pontificius designatus, aded æquè justè & nervosè Spelini motiva complanavit, convulsit, retuditque, ut captivus Constantiam ductus palinodiam cantaverit, alioquin Præpositurâ suâ privandus. Joannes verò de Westernach Ecclesiæ Collegiatæ S. Crucis Præpositus pro Comitibus Württembergensibus victoriam reportavit, Reinhardo Episcopo pro Joannis de Westernach æquitatis & justitiæ rationibus stante, eumque contra Spelinum propugnante.

44.
Episcopo
causa com-
mittitur.

45.
Desiditur.

46.
Resignatio
Archiepiscopi
patri Tre-
virensis &
Spirensis.

Verum, ut iterum ad Rabanum ab Helmstadt nostrum Canonicum Augustinum Archiepiscopum Trevirensensem & Episcopum Spirensensem redeam, is à nostro Tritheimio in Chronicis Sponheimensibus fol. 159. ita describitur.

Anno 1439. Rabanus de Helmstadt Archiepiscopus Trevirensis considerans aetatem suam decrepitam, viribus exhaustam, ad onera tanti Pontificatus non sufficere, habito suorum consilio, maxime Coadjutoris sui Joannis Episcopi Leodiensis, ipsum Archiepiscopatum Trevirensensem Jacobo de Sirck, qui ante ipsum cum Udalrico de Mandersbirt (sicut suo loco diximus) in dissensione fuerat electus, de consensu totius Capituli resignavit, & pro nanciscenda quietudine ad Ecclesiam suam Spirensensem, quam interea commendatam tenuerat, reversus est. Sed mox etiam Episcopatum Spirensensem in favorem Reinhardi de Helmstadt majoris Ecclesiæ Præpositi resignavit, cui Papa de eodem Episcopatu provisionem fecerat, consentiente Capitulo Spirensi. Et sic Reinhardus in Episcopum Spirensis Ecclesiæ confirmatus præfuit annis ferme 17. in tranquillitate. Porro ipse Rabanus eodem anno 14. die Novembris Spira obiit, in corpore Ecclesiæ sepultus. Vix certè magnificus, & totus pro Ecclesia Dei laboriosus. Jacobus autem Sirck post resignationem Domini Rabani confirmatus ab Eugenio

47.
Sirck Archi-
episcopus
Trevirensis.

nio Papa IV. in castro Mayensberg in Archiepiscopum consecratus fuit, & præfuit annis 17. Vir præstans, animo bonus & magnificus, qui prudentiâ & magnanimitate suâ multos æmulos & adversarios Trevirensis Ecclesiæ vicit, & superavit, & Canonicos quosdam majoris Ecclesiæ, sibi rebelles, auxilio Summi Pontificis, ad subjectionem & obedientiam firmiter coarctavit. In primo introitu suo Ecclesiam Trevirensis omnino depauperatam, & omnia castra, oppida, telonia, ac census impignorata, promptuariâque omnia vacua reperit, & nihilominus 60. millia florenorum Joanni Episcopo Leodiensi, Coadjutori quondam Rabani, ratione administrationis suæ dare & exsolvere coactus fuit. Hactenus Truhemius c. l.

DEGENHARDUS Baro à Weix, Canonicus Augustanus 1407. auctoritate Stengelii in Mantissa f. 21. Canonicus & Scholasticus Frisingensis majoris Ecclesiæ, nec non Mospurgenſis Præpositus, in Episcopum Frisingensem electus 1410. Princeps tam avitâ Strematis nobilitate, quàm virtutibus præstans, humanitatis studiosissimus, pacis conservandæ amantissimus. Conrado de Trantmanstross Episcopo Gurcensi contra electionem Episcopalem nirenti, illicd jus suum, inrita compositione, resignavit, reservatis sibi redditibus, ex granario Castri Frisingensis ad dies vitæ percipiendis. Lubens insuper in se onus suscepit, ex ipsedem granarij redditibus altè fato Comrado, suisque Successoribus, annuatim solvendi sex libras denariorum, à Comrado tamen nunquam accepras: quippe in arce Lack, vertente vix anno, à suis Cubicularijs fulgore 5000. aureorum, quos secum habebat, excæcatis interemptus occubuit. Parricidium post annos 23. primum innotuit, parricidis ipsi Episcopo sui interemptionem scelestissimè impurantibus, eamque alijs suâ versutiâ persuadentibus. Unde cadaver à morte Episcopis solum in horto propè arcem Lack sepulchrum, postea, parricidarum scelere detecto, monitu Cancellarij Eugenij IV. à Nicodemo Episcopo anno 1433. exhumatum, in Parochialem Ecclesiam fuit translatum, & inhumatum, ingenti Cleri popularique multitudine pompam funebrem adornante.

JOANNES de Rodt Canonicus Augustanus 1467. Episcopus Lavantinus 1469. Et (quod omnibus præstat) DE I virtutisque amantissimus. E vivis excessit 1489.

JOANNES BAPTISTA SABELLUS, Domicellus Romanus, Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Præpositus anno 1486. Ex

Anno
1410.
48.
Frisingensis
Episcopus.

49.
Episcopus
Frisingensis
occiditur.

1469.
50.
Lavantinus
Episcopus.

1480.
51.
Cardinalis
SS. Viti &
Modestii.

Protonotario Apostolico Cardinalis renunciatus à Paulo II. Cardinalatum tamen consecutus non est, nisi à Sixto IV. qui illum Diacolum SS. *Viti & Modesti* in Macello Martyrum: postea S. *Nicola* in carcere Tulliano nominavit anno 1480.

§ 2.
Custodia
mancipatur,
sed liberatur.

Prudentia clarus, fortitudine, dexteritate & amore in Apostolicam Sedem illustris: plures ejusdem Sedis Apostolicæ nomine Legationes obivit: *Persianam* scilicet, *Bononiensem*, *Ravennatensem*, *Picenam*, & *Genuensem*: missus est ad dissidia inter *Adornos* ac *Fregosios* sedanda, & ad triremes à clarissima illa Republica in Turcas impetrandas. Quæ omnia licet ex *Sixti* sententia gesserat, in suspicionem tamen infidelitatis incidit, & tanquam *Ferdinandi* Regis Neapolitani, qui Duci *Ferrariensi* auxilium opemque ferens, *Sixtum* in se concitaverat, Sæcutor, in Castro S. *Angeli* detentus est à die 26. Martij 1483. usque ad decimam quintam Novembris ejusdem anni. Sed ut innocens ab ipsomet *Sixto* judicatus, libertati restitutus.

§ 3.
Dignitate
privatur,
sed restituitur.

Similem casum sub *Alexandro VI.* expertus, obeandem infidelitatis suspicionem Cardinalatus dignitate spoliatus est, ad quam tamen idem *Alexander* die prima Februarij 1495. eundem restituit. Excessit è vivis Octogenarius *Rome* seu potius in Castro *Gandulphi* die 18. Septembris anno 1498. ac sepultus in Ecclesia *Aræ cœli* cum hac sepulchrali inscriptione.

Deo

Opt.

Max.

§ 4.
Moritur &
sepelitur.

Joannes Baptista Sabellus S. R. E. Diacon. Cardin. Temper. varietate, atque malignis. bis ad Cardinalatum electus; & in mole *Adriani* detentus, semper tamen honorificè liberatus, sub *Paulo*, *Sixto*, *Innocentio*, *Alexandro*, *Ducatus*, *Bononia*, *Marchie*, *Genuæ Legat.* plenè & clarè functus fragilis. humani gener. mediat. Monument. vivens sibi pos. Vix. Annos LXXX.

Anno
1486.

§ 5.
Tridentinus
Episcopus.

UDALRICUS III. de Fronsperg al. Frenudsparg, Canonicus Augustanus 1473. Absens ad Cathedram Tridentinam postulatus, successit anno 1486. Joanni IV. Episcopo Tridentino sub cujus regimine anno 1465. S. *Simon* puer ab immanissimis ex Hebræa stirpe latronibus circa Pascha atrociter excarnificatus crudele martyrium subiit. *Udalrico* ad thronum Episcopalem ascendenti *Fridericus III.* Imperator per alterius subrogationem se opposuit. Verùm *Udalricus* ab *Innocentio VIII.* Summo Pontifice anno 1488. confirmatus, postquam quinquennio ad clavum Episcopatus sedit, &, ut præclarum Episcopum decet, se gessit, demùm è vita cessit anno 1491.

FRI.

FRIDERICUS Comes ab Oettingen Canonicus Augustanus Anno
1465. Guilielmo & Beatrice Veronensi Scaligera prognatus, postu- 1486.
atus & confirmatus Cathedralis Ecclesiæ *Passaviensis* Episcopus 1486. 56.
taturâ corporis, & formæ elegantia præstantissimus, talentis na- *Passaviensis*
turalibus mirè exornatus, summæ spei & authoritatis. Ast Rega- *Episcopus*
ium collationem atque investituram impetraturus, ad *Fridericum*
Imperatorem profectus, in superiori Austria *Lincij* expletis regi-
ninis sui 4. duntaxat annis, initio *Quadragesimæ* inopinâ morte
vita abiit 1490. Corpus *Passavium* reductum, multorum luctu è
Danubij portu ad *S. Stephani* Basilicam deductum, juxta altare *S. Geor-*
gij terræ redditum fuit 3. Martij 1490.

HENRICUS *Gross à Dorckan* al. *Trockan* Canonicus Augu- 1487.
tanus 1451. Cathedralis Ecclesiæ *Bambergensis* Episcopus Kalendis 57.
Februarii anno 1487. Ab *Innocentio VIII.* Summo Pontifice, & *Bambergen-*
sis Episcop.
Friderico III. Imperatore confirmatur, nec non per *Fridericum* Co-
nitem de *Zollerem* Episcopum Augustanum in Dominicâ Judica con-
secratur. Ex *Joannis Cygni Annalium Bambergensium Prodrómo*, Vir
fuit magni ingenij, singularis prudentiæ ac liberalitatis, in propa-
gando cultu Divino studiosissimus, in obeundis munij Ecclesiasti-
cicis indefessi laboris, & in adversis magnanimus; nam cum Mar-
chio *Fridericus Brandenburgensis* magnum exercitum ad expugnandam
urbem *Bambergensem* colligeret & conscriberet, civibus ad eum
confugientibus non solum defensionem, sed etiam extremum auxi-
lium promissit, modò ipsi datam fidem servarent. Quo audito Mar-
chio mentem mutavit, & ad pacem se convertit.

Hoc tempore *Georgius de Rosenberg* Armiger Montem Mona- 59.
chorum versus septentrionem propugnaculò munivit, & anno pri- *Urbem mu-*
mo illius Episcopi ex incustodito igne balnei *Vulcanus* tales vires ac- *uit*
quisivit, ut cum testò turris & omnia proxima adhærentia ædificia 60.
curiæ Episcopalis in cineres converteret; tandem operibus bonis *Incendium.*
plenus in summa senectute ultimum vitæ diem clausit, anno Domi-
ni 1501. die 27. Martij. Pontificatus verò 14. in choro *S. Petri* in-
humatus.

PHILIPPUS Dux Bavarix, & Comes Palatinus Rheni, Phi- 1497.
lippi Electoris Filius, ex *Buceliao & Hundio in Metrop. Salisburg.* & 1517.
Tom. 1. fol. 11. Episcopus Naumburgensis in *Misnia* anno 1517. 61.
Præpositus Moguntinus & Canonicus Augustanus 1491. Fratri suo *Naumbur-*
gensis & Fri-
lingenfis
Episcopus
Ruperto Episcopalem Sedem *Frisingensem* resignanti subrogatus an-
no 1497. Confirmatur à Sede Apostolica die 3. Decemb. anno 1498.

Hanc eandem Sedem solemnî pompâ præsente suo Serenissimo Germano *Friderico*, numerosâque nobilitate ac tripudiante populo, descendit fer. VI. ante Festa Pentecostalia 1499.

62.
In Episcopu
consecratur.

Omnibus sacris Ordinibus initiatus, nec non per suum Suffraganeum *Mathiam Carthusiensem* assistentibus Episcopis *Augustano* & *Eychstetten*si atque duobus Ordinibus *S. Benedicti* Prælatibus *Weichenstephano* ac *Schyren*si in Episcopum consecratur die post Festum *S. Galli* Dominicâ anno 1507. Primum officium cantat in Festo *SS. Philippi & Jacobi* 1508. præsentibus Episcopis *Ratisbonensi* & *Passaviensi*, *Wilhelmo* ac *Ludovico* Bavarie Ducibus, nec non innumerabili spectatorum multitudine incolarum atque accolarum confluyente.

63.
Ejus præla-
ragia.

Anno 1499. Castrum *Massenhausen* cum omnibus juribus & attinentiis ab *Henrico Rueschinko* Comite de *Hardeck* emit, Serenissimo Duce *Alberto* emptionis contractum confirmante.

Castrum *Frisingen*se splendidissimis ædificiis communiter ampliavit: fontem in ea saleberrimum & firmissimum effodit: secus fluvium *Lycum* usque ad rivum molendini prope *Greineck* jus vendendi impetravit anno 1506. & 1520. Juris piscandi controversias ad *Ambronem* fluvium in *Ottershausen* & *Mozing* exortas pacifica transactione diremit 1519. Alias plures lites suavi sua in rebus agendis dexteritate & præpotenti autoritate composuit. *Henricum* Ducem Fratrem suum Coadjutorem sibi ascivit, à Sede Pontificia die 27. Augusti anno 1540. confirmatum. Infra castrum versus urbem egregium ædificium è fundamentis excitavit, animò ibidem vitæ reliquum, sepositis curis temporalibus, soli DEO consecrandi: at ante absolutam ædificij structuram absolvit vitam anno 1541. dies 5. Januarij.

CLASSIS II.

Anno
1499.
64.

Augustanorum Ecclesiæ Cathedralis Canonico-
rum ad Dignitates Ecclesiasticas externas evectorum
ab anno 1499. usque ad annum 1595.

Viennensis
Episcopatus
administrat-
or.

BERNARDUS L. B. de *Polbaim* & *Wartenburg*, *Wicardi XV. Filius*, *Wolfgangi* Equitis aurei velleris, Austriæ inferioris, nec non *Stryiæ*, *Carinthiæ*, ac *Carniolæ* Supremi Capitanei Frater Ger-

MANUS

manus: Remesbi, & Weissenburgi in Ungaria Præpositus: Sacræ Cæsareæ Majestatis Consiliarius, Camerarius, ac Neapolis & in Italia Orator: Canonicus Augustanus anno 1501. Episcopatus Viennensis Administrator anno 1499. al. 1493. non autem Episcopus Viennensis, utpote nunquam Sacerdotiû initiatus. Fuit rarò ingenio, prudentiâ singulari, consiliò providus, in agendo felix, non minùs Religione quàm functionum gravissimarum usu præstans: cùmque immensos labores itinerâque jam emensus esset, ad æternitatem abiit, & obiit 1503. Sede Episcopali Viennensi decem annis post ejus mortem vacante.

Valentinus Prævenhuber in *Castri Styrensis* descriptione præclara gesta DD. Baronum de Polhaim hinc inde inserta referens, inter alia ita fol. 76. scribit. Domini de Polhaim ab antiquissimo stemmate prodeunt, è quibus Dominus Joannes Alenni Gottfridi Ducis Britannicæ Filiam Conjugem habuit anno 1030. In Austria autem anno 1073. Dominus Pilgrim de Polhaim vixit. Ubi Domini de Polhaim à Regentibus Austriæ Archiducibus magni fuerunt æstimati: ad honorificentissima officia promoti, nec non ad legationes obeundas assumpti. Hæc citatus Author.

65.
Polhaim antiquitas
stemmatis.

Ex hac avita LL. BB. Polhaimiana Prosapia Wichardus de Polhaim anno 1312. die 1. Aprilis communibus Suffragiis in Archiepiscopum Salisburgensem est electus, ab ipso Summo Pontifice Clemente V. Avenione die 7. Julij consecratus, & die 7. Augusti pallio condecoratus. Fluctuante ambiguo sub duobus Regibus Romano Imperio, Wichardus curis belli vacuus, curis sacris se totum addixit, S. Ruperti monumentum aperuit: Reliquias SS. Ruperti, Martini, Vincentij, Chrysanthi, Daria, Hermemetis, & Gislarij anno 1315. repertas summo cum honore elevavit, easque sub ara à se erecta & consecrata honorificentissimè recondidit. Idem honoris S. Virgilij ossibus impendit. Hisce Religionis officiis vix perfunctus, ac si Ruperti, quos sibi sancta operâ obligaverat, mercedem exsolvere quantocyùs properarent, in ipsa translatus S. Virgilij die octavâ prænotato anno 1315. spasmo generali & lethargia, vel, ut alij volunt, apoplexiâ correptus post trium annorum & 7. mensium regimen decessit, ad cœlestia Festa, ut piè ominari licet, ac beatorum consortium à Sanctis Salisburgensibus eductus.

66.
Polhaim Archiep. Salisburg.

VITUS Truchsess à Pomersfelden Canonicus Augustanus anno 1473. ex Præposito Bambergensi ad ejusdem Ecclesiæ Cathedralis Episcopatum anno 1501. sublimatur, & ab Alexandro VI. Ro-

Anno 1501.
67.
Bambergensis Episcop.

68.
Divinato-
rum Asper-
uator.

mano Pontifice ac Maximiliano I. Imperatore confirmatur. Ex Jo-
nis Cygnei *Annalium Bambergensium Prodomo*. Fuit Vir eloquens,
& satis eruditus, in consilijs dandis acutissimus. Hic, ne otio torpe-
sceret, propriâ manu libros consuales describebat, divinatores & jo-
culatores à se rejiciebat, quod vel ex eo apparet, cum quodam die
apud illum jocularior quidam, magnalia se in effodiendis thesauris ab-
sconditis facturum, gloriaretur, & ipsi Episcopo arcana quædam cum
maculis corporis divinando edisseruisset, iratus Episcopus statim eum
à se fustibus divelli jussit, nec quicquam amplius de eo loqui vel
audire voluit.

69.
Mensuram
parvam
confirmat.

Parvam mensuram à suo Prædecessore admissam confirmavit, &
tandem post multos gravissimos labores fluxu sanguinis exhaustus in
bona & sancta opinione, postquam sedisset annos duos, migravit
ad Dominum 7. die Septembris anno Domini 1503. in choro S. Petri
sepultus.

Anno
1501.
70.
Episcopus
Gurcensis.
Archiepisco-
pus Salisb.
& Cardina-
lis.

MATTHÆUS Lang à Wellenburg Gurcensis Episcopus, Præ-
positus Augustanus anno 1501. Archiepiscopus Salisburgensis an-
no 1519. S. R. E. Cardinalis, primò Diaconus S. Angeli in foro pi-
scium, postea ejusdem tituli Presbyter, demum Episcopus Cardi-
nalis Albanus anno 1535. Vid. cap. 10. ad annum 1501.

1510.
71.
Frisinga
Præpositi
& Viti.

VITUS Meler, J. U. D. Memmingensis Canonicus Augusta-
nus 1495. Litterarum Apostolicarum sollicitator, Summo Pontifi-
ci acceptissimus, Canonicus Frisingensis, Præpositus S. Viti Frisingæ
1510. cujus Sancti templum fornicibus exornavit, partim ex pro-
prijs partim ex bonis à suo Consanguineo Andrea Zieremberger æque
S. Viti Præposito, relictis, Utriusque epitaphium in ambitu Ecclesiæ
Cathedralis tale est. Epitaphium Andrea Zieremberg:

72.
Andrea Zi-
remberger
epitaphium.

Extinctum Andream nunc Zieremberger in Orbe,
Quem cernis virum, reddit imago virum.
Traunstein me genuit, virum tulit incluta Roma,
Atque suæ docuit jura diserta Rota.
Proh! rapit Augusta & tellus hæc conegit ossa,
Spiritus atheream sed petit ipse domum.

Obijt anno salutis Domini M. DVII. die XX. Decemb.

Supra Iconem Christi Domini Crucifixi, sexto lapidi incisam,
& supra effigiem sub cruce genu flectentem Andream Zieremberger re-
præsentantem, hoc legitur distichon:

Christe

*Christe redemisti sacro qui Sanguine mandum,
In cruce sis anima nunc memor, oro, mea.*

Epitaphium Viti Meler.

Clanditur hoc tumulo Vitus cognomine Meler,

Paruit & legi mors truculenta tua.

Canonicus celebri fuis hic Archidiacon,

Jura olim latæ, cui bene nota Rota.

Memmingen Patria huic quondam dum vita manebat:

Vivat sed patriâ nunc anima ethereâ.

Vixit annos L. XXIII. obiit anno Salut. M. D. XVII.

Die XXIII. Novemb.

Supra Iconem secto lapidi incisam, exhibentem Christum Dominum, & in Virginis Matris Dolorosæ sinu repositum, hoc legitur distichon.

In cruce qui passus tuus ô Sanctissima Virgo!

Natus: fac misero, sit pius ille reo.

Vitus Meler munificens in Cathedralē Ecclesiā Augustanā ejus Sacratio intulit argenteam S. Viti Iconem.

PHILIPPUS de Flersheim seu Flerschbini, Canonicus Augustanus anno 1526. Primum Ecclesiæ Cathedralis Spirensis Cantor, deinceps Summus Præpositus, demum Episcopus ibid. die 22. Octob. 1529. eligitur, & consecratur Aschaffenburgi ab Alberto Card. ac Archiepiscopo Moguntino die 25. Martij 1530. Princeps eximiâ eruditione, doctoratûs titulo, summâ prudentiâ, incomparabili morum ac vitæ dexteritate, virtute ac modestiâ (verba Brunschij mea facio) præditus. Ab Episcopo Wormatiensi Reinhardo à Risper in Coadjutorem Wormatiensem ascitus, instante Serenissima Palatinorum Prosapia Coadjutoriam (quamvis Diplomate Pontificio roboratam) singulari modestiæ laude Henrico Duci & Comiti Palatino cessit. Præposituram Weissenburgensem Authoritate Pauli III. & Caroli V. Imperatoris Episcopatu Spirensi incorporavit 1546. Evolutis in Episcopali Regimine viginti duobus annis naturæ debitum solvit 1552.

CHRISTOPHORUS MADRUCIUS Liberi Principis Joannis Gandentij Filius, Tridenti 5. Julij anno 1512. natus: Adolescens Bononiæ Othonis Truchsessi, Hugonis Boncompagni, Alexandri Farneſi & Stanislai Hosii S. R. E. Cardinalium, eo tempore Studioſorum, Condiscipulus: Canonicus Augustanus 1534. Canonicus,

Deca-

73.
Viti Meler
epitaphium

Anno
1529.
74.
Spirensis Ep

75.
Coadjutor
viam resignavit.

76.
Weissenburg
incorporavit.

1539.
77.
Tridentinus,
Brixinensis
Episcopus, &
Cardinalis.

Decanus, demum Episcopus *Tridentinus* 1539. Episcopus *Brixinensis* 1542. S. R. E. Cardinalis Presbyter S. Cæsarij 1544. in publico Consistorio Romæ à *Paulo III.* rubro galero honoratus 7. Januarij 1545.

78.
Tridentini
Concilij Pro-
motor.

Tantâ gravitate, sapientiâ & dicendi facundiâ pollens, utip-
sius suasu & instinctu sacrum & œcumenicum Concilium *Tridenti-*
num à *Paulo III.* anno anno 1542. indictum, jam tum publicari,
celebrarique cœptum, denique ad primam Sessionem anno 1545.
Idibus Septemb. habitum, superductum.

79.
Opem mili-
tarem im-
petras.

Anno 1546. à *Carolo V.* Imperatore *Romæ* pro ope militari,
contra invalescentes Hæreticos conferendâ, missus, non solum tres
Italas fortissimas Legiones, & mille Cataphractus equites obtinuit,
sed etiam, ut *Alexander* Cardinalis Nepos, maxima Procerum ca-
terva committante, in Germaniam *Legatus* mitteretur à Summo Pon-
tificæ impetravit.

80.
Sponsalia
confirmat.
&c.

Anno 1548. *Maximilianum Caroli V.* Imperatoris ex Fratre Ne-
potem missum in *Hispaniam*, ut *Mariam* Uxorem duceret, & Regni
clavum teneret, comitatus, ejus sponsalia *Caroli* nomine confirma-
vit: *Philippum II.* in *Italiam* proficiscentem, *Tridenti* excepit, eamque
in *Belgium* duxit.

81.
Conseruat
Senas,

82.
Et Mediola-
num.

83.
Cremonam
munit.

84.
Placenti-
nam arcem
conseruat.

Anno 1555. *Senas* nomine *Marcelli II.* se contulit, & ne civi-
tas à *Cosmi Florentie* Ducis militibus, eam ingressuris, depopula-
retur, operam dedit. Pro *Philippo* Rege Catholico *Mediolanensi*
civitatis locò *Albani* Ducis Regium Vicarium egit, insuper arcem,
ab *Antonio de Luna* ad Gallos confugiente relictam, à *Gallorum* ma-
nibus eripuit. *Cremonam* amplificandam, muniendamque mœnibus
& cingendam propugnaculis, curavit. Discordias, inter *Hortium* &
Hieronimum Pallavicinos, exortas summâ & admirabili prudentiâ di-
remit. *Placentiam* Regis nomine *Ottavio Francisco Parmæ* Duci, ar-
ce rentâ, concessit.

85.
Lites com-
ponis.

Anno 1547. ad comitia splendido cum committatu *Augustan*
Vindelicorum profectus, Controversiam inter *Pij* Summi Pontificis,
& electi Imperatoris Oratorem *Georgium Elphestanum* Comitem, de
solenni præstando Juramento excitatam, unâ cum nonnullis alijs
Cardinalibus, ad id, à Summo Pontifice deputatis, composuit. In
solenni *Madrencij* ingressu Urbis *Augustana* iste spectabatur *Aulicus*
comitatus.

Joannes

Joannes Jacobus Kun de Belasi, Decanus Brixinensis. Leonardus Bayr à Kuldit. Sigismundus à Thun Aule Magister. Conradus ab Orzan Eques, Mareſchallus. Conradus Comes ab Arch. Silvinius à Borin. Joannes Comes ab Orttenburg. Paulus Comes à Sessa. Julius Comes à Gauriot. Altvandus Comes à Schlick. Joannes Fridericus Baro de Madruz. Joannes Baptista Vicecomes Mediolanensis. Christophorus Baro à Volckenstein. Ferdinandus Baro à Vels. Caspar Baro à Volckenstein. Caspar Baro à Vels. Ludovicus à Polvreiler. Georgius Balshasar à Volckenstein. Joann Caspar Baro à Spaur. Wülbelmus Baro à Krieg. Joann Thomas Baro à Spaur. Joachim Baro à Miserisch. Joann Jacob Baro à Tanhausen. Antonius Dominus in Ayresta. Nicolaus Wurmbsfer Eques. Balshasar Vinsler. Jacob à Parsperg. Antonius à Tusin. Jacob ab Orzan. Martinus Philippus Baumgartner. Hieronymus à Roggenbrunn. Jacob Han ab Hanberg. Philippus à Dienheim. Albertus Schenck à Scauffenberg. Christoph Welzer. Paulus Theodoricus Behem. Nicolaus ab Utenham. Jacob Rummel. Christoph VValsenfeser. Georgius Rummel.

Christophorus Madruus sub Pio IV. ad titulum S. Chrysogoni, & ex eo ad S. M. trans Tyberim translatus, Episcopatum Albanensem primò, postea Sabinensem, mox Prænestinum, præter Picenam legationem prudentissimè obijt. Ex Prænestino anno 1570. creatus Episcopus Portuenſis, & S. Rufina sub Pontificibus Pio V. & Gregorio XIII. per multa egregiè præstitit, non solum propter ingenium, judicium, consilium, doctrinam & probitatem, sed etiam propter sales & faceros jocos inter sermocinandum identidem intermixtos omnibus gratissimus.

Comitijs, in quibus renunciati Summi Pontifices Julius III. Marcellus II. Paulus IV. Pius IV. & V. ac Gregorius XIII. interfuit, Regis Catholici partes perpetim tuitus. Sanctissimam DEI Matrem impensè coluit, eique continuum ferè jejunium ac perpetuam abstinentiam dedicavit. Inter alia suæ Religionis erga Augustissimam Cæli Reginam testimonia, in Sacrosancto Templo Lætareno Sacellum B. V. de Rosario laudatissimorum quæ pictorum, quæ plastarum operibus exornavit. Ingentem auream fibulam (Cardinalium Episcoporum in Pontificali amiculo ornamentum) tribus margaritarum

acervis instar nodorum nobilem, *Lawretana Virgini* obtulit. Ex Legatione Cæsarea in *Italiam* reversus, Crucem argenteam (huiusmodi Legatorum insigne) ejusdem *Lawretana Virgini* tanquam Legationis suæ illius ope atque præsidio obitæ monumentum dono dedit.

90.
Extra Urbem Spoletinam

Ecclesiæ B. V. *Lawretanae* extra urbem *Spoletinam* solenni ritu primum lapidem posuit, fabricamque extruendam suo ære plurimum adjuvit. Ad cultum miraculosæ Imaginis DEI Genitricis, ibidem sub Patrum *Barnabitarum* curâ religiose servandum & ornandum, bina candelabra argentea contulit.

91.
Liberalis in pauperes.

In pauperes non tantum propriâ manu maximam pecuniarum summam distribuit: at insuper *Stanislao Hosio* Cardinali *Varmien*, omnes suas facultates in inopes eroganti, multa aureorum millia pro eleëmofyna elargienda consignavit.

92.
Et in Societatem Jesu.

Unicè quoque Societatem JESU amavit, & in legatione suâ Marchiæ *Anconitane* ut aliquid certi Collegio *Maceratensi* assignaretur, curavit: dein liberalem de suis pecunijs stipem recto nomine (sed postmodum derecto) ad Collegium transmisit.

93.
Moritur.

Tandem *Madrucius* acerrimus Christianæ Reipublicæ Pugillator, *Italiae & Germaniæ* Lumen, Romanæ Ecclesiæ decus, Senatûs amplissimi Dux, morbo correptus, ejus levandi causâ, ad *Aloysium* Cardinalem *Essensem* Amicum suum amicissimum *Tibur* profectus, mortem oppetit in civitate *Tiburtina* cum sequenti epitaphio sepultus.

94.
Madrucij epitaph.

Christo Resuscitatori
Christophori Madrucij Episcopi Portuensis Cardinalis Tridentini
Ossa hîc requiescunt. Obijt V. Julij M. D. LXXVIII. Aetatis sue LXVII. Eodem, quo natus est die, recurrente.

95.
Corporis translatione.

Corpus memorati *Madrucij* triennio post integrum inventum, *Romam* fuit delatum, & in Sacello Ecclesiæ S. *Onuphrij Madrucianæ* Familiæ (*Defunctorum* nuncupatæ) sine ulteriori epitaphio terræ mandatum. Ad januam autem Cœnobij S. *Onuphrij* de urbe hæc Familiæ *Madrucianæ* extat memoria.

Eremitis S. Hieronymi Congregat. B. Petri Gambacorta de Pij
Familia de Madrucijs F. F. Anno Domini M. DC. II.

96.
Ejus insigne Phœnix.

Præfuit *Christophorus Madrucius* Episcopatu Tridentino 39. & Brixinensi 36 annis. Præter suum gentilitium aliud assumpsit insigne, nimirum *Phœnicem* à sole combustum, addito lemmate: *perâ, ut eternum vivat.*

Class. II. August. Eccl. Cath. Can. ab anno 1499. usque 1595. 163

Janus Vitalis Madrucium Cardinalem honoravit hoc carmine: 97.

Omnibus in rebus, quos hic imitetur, in Orbe,

Honoratur
à Poëta.

Nullus habet mortalium.

Arbiter ipse sibi est vicia, rerumque Magister.

O Gloriosum Principem!

Quem etiam secum certus splendoris honore

Nec se ipse vincens vincitur.

Inde triumphato dicens splendore triumphum;

Et victa honore gloria.

Ipse sibi exemplum ponit splendoris opimi,

Et liberatis Copia.

Grandia inexhaustis non solum flumina lymphis,

Pontique fluctus maximos.

Verum etiam natura ingens, qua gignit, alitque

Mundi impotentis semina.

Te nimis angustis vallavit finibus exlex

Fortuna, Princeps Nobilis

Isti animo, Imperium ingenti, terraque marisque

Effet pusilla portio.

Salve, qui humani superos splendoris honores,

Cælumque pulsas gloria.

In Urbe Asulana hæc est de Christophori Madrucij legatione memoria:

Christophoro Madrucio Principe ac Card. Tridentino gubernante sub Pio Quarto Pontifice Maximo Dominic. Nelius Locum-Tenens, ac Resp. Asulana. Hæc, quæ vides, unâ cum fontibus ad publ. commoditatem præparârunt Anno M. D. LXXII.. 98.
Et ab Urbe
Asulana.

Ferdinando I. Comitibus, & in ijs Caroli V. Imperatoris Fratris sui exequias, Augusta celebrante, Madrucius in antiqui chori seprentionalis parte Ecclesiæ Cathedralis suggestum conscendens, pa-negyricum funebrem in laudem altissimè dicti Caroli V. memoriter peroravit, quem non tantum in hujatis sapientissimi Caroli V. Pij, Justi, Romanorum Imperatoris totiusque Serenissimæ Domus Austriacæ, honorem; sed etiam in Augustanorum Canonicorum decus cedentem, oculis percurrendum, hic subiicio. 99.
Madrucius
Orator.

PANEGYRICUS FUNEBRIS
CAROLO V. IMPERATORI
DICTUS.

100.
Oratio fune-
bris Caro-
li V.

QUAMVIS multa sint, quæ animum meum tristi quadem rerum varietate huc illuc distrahunt, ac mentem ipsam languidam insolitus propè mœror in diversa rapit, & tanto huic oneri satisfacere me posse planè diffidam. Cùm ingens dolor quidam tam mihi assiduus ante oculos obversatur, intimisque præcordijs hæret, ut, quid potissimum dicam, ignorem. Tum hujus tanti loci dignitas, ac mœstus quidam fulgor oculorum, animisque aciem ita perstringunt, ut horrore quodam correptus hebeti ac titubante lingua principium propè nullum mœstæ huic narrationi inveniam. Si enim hos apparatus ad declarandam interiorē animi ægritudinem maximè accommodatos circumspicio, dissecor penè dolore, & ipsa verba hærent faucibus. Insuper hujus celeberrimi confectus mœsta quædam Majestatis facies tantæ me calamitatis admonet, ut ab instituto orationis cursu ad lachrymas denuò recidam.

Tuum tamen, *Ferdinande Cesar*, imperium exigit, ut paulò cohibitis lachrymis, ac justo dolore suppresso, tanto planè impar congressui vastum hoc orationis pelagus ingrediar. Facio hoc quidem invitus, cùm in mentem venit, me, qui hunc dicendi locum nunquam antehac attigerim, nulla prorsus exercitatione, nullâ adjutum eloquentiâ, nunc demùm huc ascendisse, ut ipso coram *Cesare*, in tanta hac Germaniæ, imò orbis luce, maximi nec satis unquam laudari *Imperatoris* gesta recenscam. At reficit me tam invicti *Cesaris* præsentia, & infracta animi sui fortitudo, illius monitis & jussu inexercitatus & juvenis me tantorum virorum judicij lubenter subjiicio, & præterquam, quod meæ vires ferunt, tantum hoc onus suscipio. Effet enim piaculi loco, illi non parere, cui nefas est, non obsequi, meque etiam præclarissimorum Imperij Ordinum perspecta humanitatis, & enixè hortatur, & magnoperè etiam consolatur. Quare quæ duo à me expectari sentio, agam brevissimè. Unum est, ut publici hujus mœroris causas exprimam, & tanti vos porrò luctus admoneam. Alterum, ut gestarum rerum seriem strictim persequar:

in

in qua tanti *Cæsaris* laudes non fucatis, aut longè accitis argumentis, sed verissimis ac certissimis testimonijs comprobantur: ad quam ego me orationis partem conferam. Quid enim hujus tanti mœroris causas persequar, cùm nemini planè incognitas ipsamet calamitas reliquerit?

Neque video, cur vos doloris admoneam, cùm apud ipsum etiam luctum nil plus reliquum sit, quo animi magis ægritudo & mœror significetur. Neque enim in hac tanta rerum varietate quicquam video, quod me summi maximique doloris non admoneat, dum inter vos, quorum oculi, ora, gestus denique omnes nil nisi mœstum, nil nisi triste denotant. Sed illud augustum feretrum, illa circumposita lumina, illa circumerecta trophæa, devictarumque bello gentium tituli, illa tot hostibus erepta signa tanti publici luctus faciem præferunt, ut siquis ab extremis usque *Garamantibus*, vel ab ultimis *Indiæ* oris advectus hunc locum intueretur, his signis, istis indicijs, communem hanc jacturam, ac publicum omnium dolorem agnoscens, in verissimas & ipse lachrymas prorumperet.

100.
Oratio su-
nebris Ga-
rolis V.

Quis enim quæso, *Christiani Imperij Rectorem*, siccis oculis lachrymantem videre sustineret? Quis totius Imperij præclarissimorum Ordinum mœrorem, ac omnium ferè gentium, & populorum gemitus sine maxima animi perturbatione ferret? Quis sacri prophætiæ Ordinis querelas absque ingenti quodam luctu perciperet? Et cùm nullus hic sexus, nulla ætas tanti sit doloris immunis, junctis animis ereptum *Heroem* flere.

En vide, ut fracto abjectoque animo tanti *Cæsaris* jacturam *Germania* sustinet! en summi Imperij Majestas, ut præter dignitatem *Coronæ* ac *Sceptro* abjecto, suos sibi laniet capillos, decorasque genas unguibus notat! Aspicite *Italiam*, quæ quondam illa eadem *sceptra* gessit, ut mœstis implet cælum clamoribus!

Nunc. flete *Hispani*. Vestræ enim *Hispaniæ* hic decor jacet. Quàm decet vos *Indos* flere: siquidem hoc *Cæsare* adnidente, pulcherrimo huic nostro orbi estis adjecti: humanitate, studijs ac artibus donati: ac veræ Religionis, Christiæque Ecclesiæ inserti. Vos flete *Aphri*. Hic enim ille jacet, qui suis periculis ac laboribus, excusso barbarorum Regum jugo, à dura servitute in dulcem vos libertatem vindicavit. Age verò, quòd nec ipse *Gallus* hostis lachrymas cohibet. Vestras *Belgæ* lachrymas consultò prætereo, ne sim plus æquò longus in re jam nota. Heu atra dies, quæ venerabile bustum effert vidit, ut calamitatis, quam universo orbi attulit, nulla post-

hæc ætas obliviscatur: dies atra, dies luctuosa ad multos annos lachrymis semper excipienda. Illa mihi credite, quidquid habuimus decoris, quidquid lætitiæ, quidquid præsidij, abstulit. Hos illa luctus, hos gemitus, hæc illa suspiria exprimit. Illa inquam dies, quæ *Ter Maximum Carolum* efferri vidit, *Carolum* inquam *Romani* quondam *Imperij Rectorem*, qui per omnes honorum gradus perpetua serie ad summum dignitatis & laudis fastigium porvenit, in quo tunc primum Regia effulsit indoles utraque stirpe dignissima. Paternum namque ortum habuit ex illa maximorum virorum fecundissima radice inclytæ *Austriacæ Domus*. Maternam porro traxit à *Ferdinando Hispaniarum Rege*: qui ob orthodoxæ fidei amorem *Catholici* nomen promeruit: qui primus *Hispanias Maurorum* peste liberavit, neque absque infallibili Divinæ providentiæ dispositione.

100.
Oratio
nobis
Ca-
roli V.

Cum enim Christianus Orbis hinc inde conflictaretur, ab omni sævis *Turcarum* armis, ab occasu *Saracenorum* incursumibus: nostris temporibus felicissimæ stirpes junctæ, quarum propagines jamdiu ingruentem illam vim hinc inde fortissimis pectoribus exceperant communicatis viribus, ac cœlestibus influxibus simul commixtis agitatæ, & fessæ Religionis fortissimos ac invictos propagatores, sævorumque monstrorum novos domitores edidère. *Philippo* itaque *Austriaco*, & *Jobanna* hujus *Ferdinandi* & *Isabelle* Filiâ, ut essent, qui Christiani nominis hostes contunderent ac reprimerent, nati sunt *Carolus* & *Ferdinandus*, quorum ortus salus *Christiane Reipublice* fuit. Verum lugubris hic sermo de *Carolo* est habendus, cujus gestarum rerum longa series tam amplam de se dicendi materiam præbet, ut si mihi sint ora centum, totidémque linguæ, singula me recensere posse haudquaquam ausim polliceri. Qui cum turbulentissimis temporibus quasi singulari DEI miserentis beneficio terris largitus esset, ut ruentem jam *Christianam Rempublicam*, ac sub iniqui temporis injuriarum pondere fatiscentem, fulcirit ac sustineret, vix impubertatis annos egressus summi Imperij habenas moderandas exceperit. Mortuo siquidem *Maximiliano Avo*, cum *Romanum Imperium* varijs procellarum moribus instar navis, Præsidente à clavo dejecto, ageretur, juvenis ingentis spiritûs inter Imperij Candidatos nomen suum proferre minimè dubitavit.

Illum ipsum cæterarum dignitatum apicem ambiebat *Franciscus Gallorum Rex* juvenis, opibus florens, & *Germania* propinquus: qui Summorum Virorum favore innixus in hanc arenam descendebat. Hoc primum inter *Christiani Orbis* facillè tunc primos

Regi

Reges laudis ac dignitatis certamen fuit, quod maximis partium studiis inchoatum, illum habuit finem, ut *Carolus* repulso rivale, à totius *Germanie* Proceribus, Imperator renunciaretur. Hinc aditus æternæ laudis *Carolo* est reſeratus, hoc Imperij initium, quo nec ſol majus aut geſtarum rerum magnitudine præclarius vidit.

Nunc mihi immenſum narrationis campum, in quo ſummus quique Orator, maximâ cum *Caroli* laude, diſcurrere poſſet, propoſitum video. Verùm cum ego nec ingenio nec eloquentiâ multum polleam, quæ non vulgaria ad hanc ſuſtinendam perſonam requiruntur, quid dicam ignoro, occurrunt enim præclariffimorum geſtorum imagines, quæ ſeſe mihi ultro offerunt, ut ſi initium inveniam quidem, ac finem inventurum me certè diſſidam. Verùm nec illa opus eſſet geſta recensere, quod verendum ſit æternitate caritura: cum nihil unquam geſſerit, quod à vera perpetuæque laude ſejungi merito poſſit.

100.
Oratio ſu-
nebris *Ca-*
rolis V.

Quid ego porro tantillus dicam? Quid afferre potero, quod ſi nedum mediocrè, ſed nec humile, ſed nec exile, ſi ad ejus facta compares? Verùm nec omnino tacebo, ſed aliqua ſummatim ac ſtriſtim ſuggeram. Vos qui interfuiſtis, qui inviſta arma tractantem vidiftis, qui pacis habenas moderantem conſpexiſtis, illum mentis luminibus proponite, illum animo recolite, ac dum ipſius geſta tranſcurro, vos cogitatione cuncta perpendite.

Carolo Imperatore renunciato, *Chriſtianus Orbis* in maximam ſpem erectus, immanem illum *Chriſti* nominis hoſtem *Turcam*, ad ſummam vaſtatem maximo *Chriſtianorum* dedecore & incomòdo, *Hungariâ* redactâ, jam lævis armis *Germanie* imminentem, haud quaquam pertimeſcebat: nam inveterata erat hominum opinio, fatale eſſe, ut hæc *Auſtrica* ſtirps *Othomanorum* potentiam contunderet, ac prorſus deleret. Cum enim viderent tot regnis auctam, & ſumâ omnium lætitiâ inſertam *Hiſpaniarum* Regum familiæ, cujus virtute *Saracenorum* incuſſiones fuerant repreſſæ, & *Chriſtiana* ſigna *Aſyricis* littoribus inveſta, tantam animo conceperant de *Carolo* opinionem, ut illum exiſcio infidelibus omnibus natum certò crederent, illudque tempus adeſſe putarent, ut tot ſeculis *Chriſtianorum* damno & ruina, aucta *Othomanorum* potentia, tandem proſterneretur. Quod procul dubio *Carolus* hic præſtiſſet, ni perpetuus ille laudis ſuæ æmulus in ſubalpinam *Galliam* ingentibus copiis ſe effuſiſſet.

Hic

Hic incœpere bella illa *Christiana Reipublica* longè damnosissima, cùm arma, quæ communi consensu in publicum Christiani nominis hostem converti debuerant, in propria viscera verterentur: illaque Christianorum potentia formidanda hosti, proprijs cladibus, cùm civis caderet manu, imminueretur.

Heu exegrandâ discordia! heu *Regnum* pestis invidia, quæ corrumpunt firma quæque. Tene, quisquam potuisse credat, tantum Christianis pectoribus virus obfundere, ut mentes livido dente sanciant, nec religionis amore, nec civium pietate flecterentur? Sed adeo quodammodò furore impijs armis in proprios artus sævirent? Verum cùm *Gallus Caesaris* copias in angustum redegisset locum, ac *Ticinum* urbem rogatæ *Gallie* longè antiquissimam circumvallasset, *Caesariorum* Ducum vigilantia & fortitudine, militumque promptitudine, & pugnandi ardore est factum, ut ille cunctæ *Italiae* timendus exercitus ab exiguis copijs profligaretur: ipse *Rex* vivus in *Cæsaris* potestatem veniret. Magnum victoriarum suarum initium, quorum numero & celebritate cunctos faciliè *Reges* vicit.

100.
Oratio sine
nobis Caroli V.

Capto Gallo, ac in *Hispanias* avesto, *Cæsaris* exercitus *Romæ* Urbi, haud irritò conatu, arma intulit, *Cæsare* nedum conitante, sed planè infcio, ipsomet *Clemente* teste: qui jam liber dimissus omnes *Carolo* injurias faciliè condonavit.

Restituto *Pontifice* ac *Lotrechij* exercitu in *Neapolitano* agro, peste & ferro consumptò, pacata omnia videbantur. Cùm *Carolus*, ut Imperij diadema de more susciperet, enavigato mari, ad *Nathicum* litus cunctis expectatus advenit. Obfuderat se ei obviam *Italia* tota, & *Principum* certatim confluentium maximis officijs exceptus est.

Eminebat in *Carolo* Majestas quædam juvenatæ flore ornata, quæ omnium animos occulto quodam amoris affectu ad sese alliciebat: cui rerum gestarum gloria, illaque *Herculis* signa transgressa, tantum splendoris adferebant, ut omnium ora in se converteret. *Bononiam* tandem pervenit, ibique Imperij sacram *Tiarâ* suscept.

Multa hîc dicenda essent, quæ cum *Caroli* laude conjuncta sunt, sed video temporis brevitate ita narrationis seriem circumscribi, & multa & magna sine prætermittenda. Itaque, si solennem illam pompam, si *Italiae* cunctæ opatissimum illud spectaculum prætercurso, totum temporis brevitati tribuire. Magna sunt, quæ porro restant, quorum me splendor & magnitudo ad sese alliciunt. Hoc verò non prætermittam, *Carolum* vix semestri spatio, sedatis rebus,
Italian

Italiam in summam tranquillitatem, ac insperatam quietem ex maximis bellorum moribus & continuâ vexatione construxisse.

Mediolanense Imperium, quod longa *Ducum* & militum pertinaciâ vix in potestatem redegerat, *Francisco Sfortie* ad rarum liberalitatis exemplum tribuit: *Italia Regulos* dissidentes composuit, *Jannensibus* antiquam libertatem restituit: *Venetis*, præcis bellorum caulis, stabilem ac æternam pacem pepesit: & ut *Florentia*, quæ se semper *Cæsaribus* opposuerat, longa obsidione recepta, *Mediceæ* Domui restituta, illud aureum seculum, quod aliquando sub *Jano* latuione floruisse creditur, revixisse putares, effecit.

Italia pacatâ, *Germaniam* invasit, cujus jam cervicibus hostis ille perennis *Tyres* impendebat. Fama erat, *Solymanum* innumeris copiis, exhausto viris Oriente, & quasi sedibus excita *Asia*, *Bosnam* inces arigisse, ac recta *Vienam* tendere, ut illud *Christiani* nominis propugnaculum totis viribus denud aggredieretur.

Jam totam ferè *Germaniam* invaserat horror, cum *Carolus* quasi ex insperato adfulsit, suâ præsentia cunctorum animos ad certam victoriæ spem erigens: Mirum, me Hercule! dictu est, quæ ipsius adventu animorum commutatio facta fuerit, cum, qui paulò antè ad famam adventûs immanissimi hostis, ut quàm procul certam perniciem, & miserandam captivitatem declinarent, lares, ac proprios penates reliquerant, resumpto animi vigore, arreptis armis intrepidè in hostem ferrentur. Excepit illum tunc primùm Superior *Germania* faustis acclamationibus, in quo facile fulgebat *Philippi* Patris probitas, *Maximiliani* Avi bellicus vigor, *Friderici* Atavi inimi celsitudo, quorum memoria adhuc secens hunc ipsum *Carolum* ita reddebat omnibus charum, ita gratum, ut pro ipso parati ad projiciendas animas viderentur. Tribuit aliquot ille dies ad componendos dissidentium Principum animos, & ad tollenda dissidia. In dicta demum profectio ad *Hungaricum* bellum totum se contulit, collecto exercitu, ac undique auxilijs excitis hosti obviam proficiscitur. Qui ut in conspectum est datus, immensam planiciem quis ac viris occupans, militibus non parùm timoris incusserat, tum inconditus ille clamor, & *Cæsariano* militi antehac non visa arma, sævæque Barbarorum ora cunctorum animos formidine opple-

160.
Oratio sua
nebris Ca-
rolis.

rant, cum invicti Fratres hinc inde transcurrentes alacri vultu, & pe plena oratione, cunctorum animos erigebant, ut jam ipsorum præsentia depulso metu minimè dubijs mentibus victoriam conciperent, & jam nec *fluvius* ipse, qui castra dividebat, nec *Ducum* Im-

Y

perium

perium ad pugnam ruentium militum cursum cohibere poterant. Cum ipse hostis *Solymanus*, qui illa expeditione *Germania* ruinam & exitium minabatur, raptis metu pontibus, multis amissis, præcipiti fugâ victrices manus evasit.

Vidit primum *Germania* illa invicta tot seculis Orientis arma toto itinere prostrata, ipsæque *Danubius* *Turcarum* cadaveribus op-pletus, sanguinéque tinctus purpureis aquis manavit.

Jam *Solymanus Bosnie*, *Rascie*que fines prætergressus, illarum Regionum incolis, qui *Christi* dogma adhuc profrentur, opatum præbuit spectaculum, viderant illum paucis antè diebus tanto apparatu, tantis copijs, tantâ militari pompâ illac *Germaniam* petentem transgredi, ut pio quodam affectu vererentur *Christianum Imperium*, ne primum quidem impetum laturum. At ut rara admodum *Othomanica* signa videre, ut ipsum *Solymanum* adhuc patientem suæ cladis testem ac nuncium conspexere, insperata læticia ita ipsorum mentes occupaverat, ut nec oculorum proprio sensui satis fiderent, certissimis demum argumentis, tota sublata dubitatione, jamjam victorem *Cesarem*, qui duræ servitutis jugum frangeret, adventurum sperabant, totosque dies vanâ spe miseros lactante, Occidentem versus intuebantur, num oprata *Cruz* adfulgeret.

Heu pia vota domestica invidia præcidit! *Carolus* quidem, ut optimum decuit Principem, veræque Religionis amantem, gloriam ac immortalitatem nominis, nullibi libentius quæsilisset, quam hoc hoste devicto, nec debitos *Germanie* triumphos optimæque Orientis spolia militum præmia sprevisset: verum domestici æmuli invidia factum est, ut ad defendendos suos fines invitus retraheretur, et partam jam victoriam manibus elabi pateretur, & præterquam statuerat, cum *Christiani* nominis *Rege* bella gerere cogeretur. Quæ ita semper invitus suscepit, ut animi sui pietatem facile denudaret, ita impigrè gessit, ut maximi Bellatoris nomen vel ipsius hostis testimonio ferret.

Longum esset, singula persequi. Multa ego prætercuro, multa prætermitto, neque *Christiana* bella, quorum memoria animus moerore afficitur, libenter recensco, cum non ignorem invictum *Cesarem* illis expeditionibus securitatem suis, non sibi laudem quæsilisse.

Sed video *Germaniam* cæterarum Provinciarum longè celeberrimam, ac summi Imperij *Domina*, iterum consternato animo totam in lachrymas resolvi. Elet illa *Alumnus*, cujus aspiciunt flores.

100.
Oratio fu-
nebris Ca-
roli V.

lorentissimis quibusque Monarchijs se poterat æquiparare, & si fa-
a dedissent, ut execranda Christianorum discordia pelleretur, cur-
isque tantarum victoriarum domesticâ invidiâ & civili scelere non
nterturbaretur. Jam ad Orientem signa *Magni Alexandri, Liberi-*
me Parris, ut ad Occidentem *Herculis* nostris temporibus vidimus,
ætergressus *Germanie* trophæa trans *Indum* & *Gangem* crexisset,
uprisque *Caucasi* pilis, ubique *Caroli* aras videres.

Iustus quidem est dolor ereptæ gloriæ, ac quas lachrymas? 100.
puse suspiria? quos gemitus dabit infelix *Græcia*, quæ terrâ marique *Oratio su-*
ridit liberatrices *Aquilas* adventantes, & ex propinquo salutem con- *nobris Ca-*
pexit, intasumque lætata, duriora semper vincula tulit. Non *rolis P.*
let illa ereptam gloriam, sed salutem, non victorias, sed incolu-
nitatem, non triumphos, sed libertatem extortam lachrymatur.

Nil quidem ab ipso *Caroli* laude decedit, cum voluisse omni-
us constet, & pulso *Solymano*, innumerisque copiis profligatis,
ortuisse quoque, Christianus Orbis viderit. Hicne non flendus?
Qui tandem modus, qui finis erit querelis, si justa dolori solvenda
erunt? Sed narrationis cursus est prosequendus, ut cum tantorum
gestorum series fuerit enarrata, qualem amiserimus *Cæsarem*, &
quibus sit lugendus modis, cognoscamus. Ut Christianæ Reipub-
icæ fluctus composuit, novam exoptati belli materiam nactus, Ro-
mana signa postret intervalla tum demum *Lybicis* oris visa *Innetano*
ittori infert.

Jam Romani Imperij æmulam *Carthaginem* *Arriadenus* *Barba-*
rossa, expulso legitimo Rege, occupaverat. Qui cum maria uno-
lique *pyratice* classe infestâset, terris tandem adjecerat oculos, ac
Pirate exosus nomen cunctæ *Aphricæ* jugum paraverat. Neque
nim uno contentus regnò, circumvicinos Reges dolò & vi antiquis
edibus expulerat: jamque ipsi ferè timendus *Cæsari*, *Italicum* littus
lasse *Regia* verius, quam *Pyratice* depopulabatur: *Hispanicisque*
oris non leve damnum intulerat, & majus indies minabatur: cui
occurrendum ratus *Cesar*, exercitum optimè instructum in *Aphrica-*
um littus transportat, primòque adventu *Goletam* longè municissi-
mum *Pyratarum* receptaculum adortus expugnat, & classem muni-
æ siliam stationi Christianorum littorum terrorem capit. Iisdem
uspicijs exercitum, qui ex infinita *Arabum* & *Panorum* multitudine
constabat, delet, solâque virtute, ac animi robore, quo plurimum
valuit, maximum bellum, & nostrâ ætate celeberrimum, exigui
temporis spacio confecit.

At unum adhuc fuit, quod *Carolo* gratissimum accidit, quodque cum perenni pietatis laude conjunctum est: ingens erat Christianorum captivorum numerus, qui punica ergastula compleverant, duram pluribus annis servitutem perpeffi: tunc verò, ne victoris *Cæsaris* beneficio fruerentur, cruciatibus & morti addicti; itaque sœvi barbarique Imperij Ministri faeces, quibus captivi supellex pretiosa, urbs denique ipsa combureretur, paraverant. Cum *Carolus* illa celeritate, qua imparatos hostes sæpe oppressit, urbem victoris suæ præmium impijs flammis eripuit.

100.
Oratio
debris
vols V.

Hic *Apbricani* meruit cognomen, in potestatem *Apbricani* Imperij Capite redactò, hic *Servatoris* ac *Liberatoris* appellationem, tot captivis, ne dum vinculis, sed Orci faucibus ereptis, omnium consensu adeptus est: qui suâ clementiâ & liberalitate, parentibus, liberis, & conjugibus redditi hunc illum *Imperatorem* prædicabant: qui Christianis armis legitime uteretur, ut salutem, incolumitatem Christianæ Reipublicæ præstaret, quique non domi, vicinos Reges bello implicans, sed procul enavigato mari, fidei hostium strage laudem & triumphos quæreret.

Jam totam *Apbricam* *Cæsar* mente conceperat, & illac staret *Asia* ex propinquo arma inferre, quæ procul dubio *Caroli* victoriarum fuisset campus, vidissetque iterum *Nilus* victrices *Aquas*, nî facili Christiana invidia denuò ille victoriarum cursus fuisset pacifus.

Itaque compositis *Apbricæ* rebus, Regemque legitimo restitit, & vestigali factò, exercitum in *Italiam* denuò trajecit. Vixit *Romana* Urbs in felicitate temporum longo intervallo omisso triumphorum demum agi, non illis antiquis, dum maxime illud Imperium floureret, aut captivorum numero, aut spolijs hostiumque exuvijs, aut belli magnificò gesti titulò inferiores, ibi priorum simulacra, ibi captæ urbis imago, ibi navium longa rostra videbantur. Sed ipse *Carolus* longè speciosissimum præbuit *Romane* plebi spectaculum, illo triumphali habitu prætervestus, cunctis priorum Ducum memoriam excitans.

Fuit *Carolus* miti & clementi ingenio, gloriæ præterquam, quæ cum religionis augmento ac publica commoditate esset conjuncta, minime appetens, civilis sanguinis ita parcus, ut vel gravissimas iniurias perferret potius, quam cædibus ulcisceretur. At hostis pertinacia fregit ipsius institutum. Accenderat ejus animum haud facile italsci assuetum ipse *Solymannus* triumpho *Galli* studio jam
dis

discreptas, tum extorta *Asprika* illud animi vulnus innata levitate penè obductum refricuerat. Itaque, ut injurias vindicaret, ad *Rhodanum* usque, qui *Galliam* ferè mediam interlabitur, signa promoverat, nullibi anso hoste obviàm progredi, ut facile judicent omnes, illum *Regem* non bello laudem querere, sed partas jam victorias *Caroli* manibus, non absque summo Christianorum more & damno extorquere, ne ad belli aleam nominis gloriâ, sed cæcæ invidiæ stimulis excitari videretur.

Sed ego domesticas clades consulo omittam. Quo enim quæso alio nomine Christiana bella nuncupabo? An quæso aliud quam clades est, victoria civili ciuore parata? Et quamvis *Carolus* suis victorijs maximam adhibuerit animi moderationem, ac summam clementiam, tamen bellum ipsū per se provinciarum ruinam trahit, ut certè insigni innocentum calamitate, *Regem* discordia perferretur. Illa meminisse animus horret: Illa ego *Caroli* laudibus non interponam, cum multa non tantum de militari disciplina, qua antiquos omnes Duces facile vicit, sed de pacis quoque artibus sint porro dicenda. Bellōne an pace major fuerit, ambigi non immerito potest. Quamvis in acie inque sævi *Martii* opere, tantum quoque toga civilique laude valuit, ut enim armis hostium vim repressit, ut laudem sibi suisque securitatem armatus peperit, sic jus sanctè ac inviolatè custodiendo, sic reproborum vim æquitate & justitiâ reprimendo cogatus summam tranquillitatem induxit.

Ego verò non minori laude dignum esse arbitror civilem pestem, discordiam, sævæque animorum morbos, cupiditatem, avaritiam, ambitionem, evellere, Rémque publicam his monstribus purgatam præstare, quam armis ab externa injuria tutam reddere. Cui non in minora mala internis istis hostibus, quam aperta inimicorum vi Reipublice impendant. Cum enim concordia rerum publicarum salus, nullo modo esse possit, ubi aut odia aut avaritia, regnandæ effrena cupiditas grassantur, debet optimus Princeps, qui in præcella legum mente versatur summo studio & dextertate pullulantes has pestes suppressere, ut uno postea concordie voluntatis vinculo animi colligantur, & nulla prorsus vi disjungi amplius possint.

Hoc an præstiterit *Carolus*, scit *Germania* tota, quam pluribus annis ita rexit, ut summa tranquillitas esset. Hoc scit *Italia*, quæ ipso præsentè ita pacata, citòque composita fuit, ut felicissima tunc merito nuncupari potuisset. Quam rexit ille prudenter

Hispaniam? Quam floruit illa provincia *Carolo* ad Regni gubernacula sedente? Est quodammodo à natura ita comparatum, ut qui bellò præstant, rarò pace sint boni. Illi enim spiritus, ille animi vigor, qui ad constituendum strenuum, & acrem *Ducem* requiruntur, gravitatem, aequitatem, ac modérationem, cæterâsque rogæ virtutes aspernautur. Jam superiora secula summos & maximos viros habuere: quorum si mores & studia recenscas, invenies præclarissimos *Duces* facilius regna vicisse, quàm gubernâsse. Erant alij, qui summâ prudentiâ rexere suos, quique pace fuerint maximi, bellorum tamen fortunam semper adversam tulerunt.

100,
Orazio in
nebris Car-
oli V.

At *Carolus* ita tractavit arma, ut maximorum *Ducum* gloriam longè vicerit, pacis interim artium minimè oblitus. Quàm fuit miri & clementi Imperio in bonos? Quàm sævero in malos? ita tamen, ut nec illi suæ clementiæ diffiderent? Quàm prudenter prospexit ille impendens malum? Quàm cavet sapienter? Quid de fortitudine dicam? Quid de singulari continentia? Quid de regia liberalitate? Vidimus nos largientem regna, vidimus gravissimas injurias condonantem, vidimus incorruptè judicantem, vidimus ad publicam utilitatem dirigentem omnia, ut non odio, iræve, aut regnandi cupiditate, sed solâ publicâ commoditate, & justî amore ferri crederetur.

Hoc verè est Regem agere, hæ sunt publicæ personæ virtutes, quarum, si ego seriem laudesque enarrare voluero, jam dies quàm dicendi occasio deferet. Ego verò modum mihi in dicendo, temporis brevitate, non gestorum magnitudine, non virtutum numero, positum scio.

Sed quis, quæso, hujus tanti viri laudes ignoret? Quæ gens, qui locus, quæ Orbis regio erit, ubi *Caroli* nomen non sit cum quadam Divinitatis opinione conjunctum? Jam ipsius trophæis tanta deberetur *Europa*, jam *Aphrica* tota, sed nec *Asia* ipsa victrices fugit *Aquilas*, cum ad *Istrum* Regnatorem *Asia*, terga dare coegerit. Verùm nec *Asia* ingens nec bene culta *Europa*, aut torrida *Aphrica* *Caroli* gloriam capiunt, non includitur illa certis limitibus. Jam naturæ ipsius limes, quo noster hic orbis circumscribitur, angustus *Carolo* visus, *Herculis* signa, tot sæculis inviolata, transgressus, orbem adjecit orbi, cunctisque retrò actis temporibus incognitum, aut intentatum iter referavit, illius auspicijs altera pars orbis inventa, & imperante *Carolo* integer factus est orbis.

Jam

Jam non gravatè cedit *Alcides*, ipsèque *Liber Oceanum* in Oriente terminum suarum victoriarum posuit, ad cujus signa Magnus *Alexander* pervenit, tamen Oceanum ultra nihil quærere ausi, integram hanc gloriam *Carolo* reliquere. illi inter Divos sunt relati, quòd majora præstitisse, quàm homines deceret, crederentur. At si eos cum *Carolo* conferas, quid præstitere, quæso, quod æternitatem mereatur? Peragrârunt illi terras, vicere regna, hanc cum illis *Carolus* laudem communem habent. At inventi orbis honos hinc soli debetur.

Salve *Ier Maxime Caesar*, nulla dies, dum hominum genus has terras incoler, absque tui memoria erit, per Te optati nuncij sonus per omnes exivit terras. Dissudere sese olim undequaque vi verbi *Ministri*, & veritatis præconium hæc orbis longè lateque percipit, nec non *Indus*, extremique *Bracmanes*, adusque *Hiberos* ultimos, à *Trogloditis* ad *Cimmerios* usque illud semen vitæ tulere. At media pars orbis incognita illum rorem eloquij DEI non recepit, inviaque & inaquosa terra, pluviam ferotinam, nostris temporibus, post mille quingentos plus annos arida & *stiens* tum demum suscepit. Hoc habent *Iudi Carolo*, hoc *Christi Ecclesia*.

Quale tunc gaudium fuisse credimus in Cœlis, cum Crucis signum in ignotas illas oras, quasi lux in tenebris quasi *Egyptiacis* fulgeret; cum penitentiae salutaris vox à populo, qui sedebat in tenebris & umbra mortis, audiretur, salutisque admoneretur, qui peccati omnes nube obrecti, universalis damnationis non recordabantur? Sic sibi quæsiit Cœlum *Carolus*, factis ipsis longè celeberrimis, non vanâ hominum opinione: jam *Occidentalis India* quasi ovis in deserto derelicta, ad *Christi* ovile *Caroli* humeris relata, adulta in DEUM fide, in pietate nobiscum certat, & illi, qui antè humanis carnibus vascabantur, quique ferarum potius quàm hominum more cohabitabant, depositâ barbarie, nos quasi humanitate vincunt.

Sed cur ego adversam fortunam prætergrediar, cum non miorem laudem animi robore, fractis rebus, quàm secundis tulerit? Vidit nostra ætas invictum *Cesarem* tot partis triumphis ipsam penè fortunam vicisse. Cum enim florentissimum exercitum in *Africanum* litus, ut *Algerium*, alterum *Pyratarum* receptaculum deleter, exposuisset: subito cœcta tempestate classis illius littori, tota penè est amissa, & cum ne tormentis bellica, quorum vi urbs erat capienda, nec cornu esset exposus, anceps consilij *Cesar*,

100.
Oratio su-
nebris Ca-
rolæ V.

lar, subito tot malis circumdatus, nec de sua militumque salute dubitavit. Sæviebat uno à latere mare, urbs ipsa ab altero: cum infinita *Saracenorum* multitudo circumquaque se obsiderat, ut *Cæsareanus* miles nec tuto staret loco, nec usquam promoveretur, cum tanta cibi erat penuria, ut ubique fame corpora erecta viderentur.

Horrendum porro spectaculum erat intueri irarum mare, fractas rates & hominum cadavera volvi, nec tanta ipsa terra erant, quibus pepercerant fluctus, cum aut dura fame, aut saevo hostes derent.

1708.
Oratio
nobis
valix

Denique miseranda ubique rerum facies erat, & jam cunctorum animos horror quidam propinquæ mortis invaserat: cum *Carolus* spem vultu simulans, solandæ, horrandæ, desperatione languidus erigebat: exercitum invidiæ fortunæ astu prodium, ipse consilio, fortitudinæque animi servavit, ut non sævum mare, non infesta tellus, non dura fames, nec implacabilis hostis, infracti animi constantiam, prudentisque consilij vim irammineret, hostes sæpius propius accedere ausos, fudis, famem suo exemplo militibus tolerandam docuit. Tandemque placato mari, lacerata classe recepta, milites in securiora litora transportavit, ut quos amiserat milites, tristi fato accidisse cognoscerent omnes, & uno ore faterentur, ipsius tantum prudentiæ & fortitudinis reliquos servatos, ut jam non consilij sed fortunæ ipsum peniteret, cuius casus, cum sint dubij, ratione firmare regi minimè possunt.

Si quid ergo præter spem evenit, arte est corrigendum. Quod ille tanta sapientia fecit, & acerbissimos casus ira correxit, ut summam, maximamque constantiæ, fortitudinis, ac prudentiæ apud omnes laudem tulit.

Ego verò de rerum gestarum tanti Cæsaris nil dici posse scio, quin res ipsa per se sit longè major. Jam si inventi, debellantiq; orbis titulos mente complector, video quidem neminem eorum, quorum memoria perennis usque manet huic æquiparari posse, scio me multa & maxima prætermisisse; si enim omnia compleri voluero, jam justam orationem excedam.

Quanta enim dicenda essent de *Geldrico* expeditione, deque *Belgicis* bellis? quanta de rebus *Grecis*, deque *Turcicis* classibus delictis? Quanta de *Mauritania*, quod *Transjovorum* Regem, interemeris cælis *Mauris*, restitueris, quod *Mauritanias Libiæ* urbes celeberrimas vi coeperit, quod illa denique ipsa arma à torrido Cælo ad gelidum

gelidum usque *Arcturum* trans *Albim* tulerit, quo non infinita *Romanorum* potentia penetravit unquam, quos ille tunc motus composuit? Quam fluctuans Imperium stabilivit? Quam multa de hac expeditione dicenda essent, in qua animi vis singularis, admirabilis scientia militaris, & propè Divina Clementia & mansuetudo effulsit, ut quibus armis terrori, illis ipsis humanitate jucundus esset. Fuit hæc longè celeberrima expeditio, neque facillè credo, tam exigui temporis spatium, ullum *Latinorum Gracorumve* Ducem tam imensa terrarum spatia vincendo transcurrisse, unive bello tot victorias inclusisse.

Hic mihi terminum præliorum constitutum volo, non quòd victorijs finis fuerit impositus, cum ipsius auspicijs in agro *Senen-*
si fuerit *Gallorum* exercitus deletus, multæque urbes vi cap-
 præ, cum in *Belgio* ipso *Terronava*, & *Edivum*, longè muni-
 tissima oppida fuerint expugnata, *Arentinum* à *Gallorum* Rege ma-
 ximis copijs obsessum, liberatum, pugnandique potestas non semel
 hosti facta, ita ut *Henricum Gallorum* Regem, juvenem, acrem,
 & laudis avidum, jam senex, & longis laboribus fessus summa
 cum laude represserit. Non idèò, inquam, hic finem bellicarum
 expeditionum, quòd nil ampliùs dicendum sit, positum arbitror,
 sed quòd in tanta copia mihi modus sit habendus, & cum superiùs
 sit ostensum, *Gracorum Heronum* facta illum transgressum, *Roma-*
norum quoque gloriam excessisse constet, quorum arma ad *Dann-*
bium multis annis substitère, & nonnisi infelici eventu *Ipsrum* trans-
 gressa sunt.

Qua tanti viri laude meritò contentus finem huic narrationi impon-
 erem, ni unum adhuc esset, quòd absque scelere non posset
 intactum prætermitti. Quod ea, quæ recensita sunt, longè supe-
 rat, ita, ut omni dempra dubitandi occasione, hunc *Carolus* vel
 uno hoc facto omnium Heroum, hominùmque laudem longè vi-
 cisse certissimò testimoniò arguat.

Unà regnandi cupiditas invicta tot sæculis, imò quæ de maxi-
 mis sæpè viris triumphaverat, *Carolo* devicta debellatæque debe-
 tur. Non enim æstro tantùm gloriæ, non indefessi spiritùs vigo-
 re, aut nimio sceptri amore actus, tot pericula adije, totè labores
 perculit: sed stabili consiliò rationeque firma, publicis rebus
 consulens, secuta, ac pacata vidit omnia, sat laudis sibi, glo-
 riæque quæsivum ratus, integris sensibus, viribus non adeò fractis,
 sua voluntate, non coactus, cursum illum tantarum victoriarum co-
 hibuit. Ego verò in prima laude summæ prudentiæ positum pu-

ro, rebus prosperè gestis, insatiabili gloriæ cupiditati terminum ponere, tandèmq; terrenarum rerum amor est comprimendus, cùm infelix meritò haberi possit, qui victor orbis suis temperantibus inservierit, nec frenum unquam vagæ ac instabili cupiditati posuerit, ipse verò, cùm nil ampliùs esset, quod vinceret, seipsum vicit. Quod nemo ante ipsum *Ducem* præstitit, cùm ita eos inservisse proprijs cupiditatibus constet, ut hanc laudem *Philosophi* totam reliquerint. Quorum permagna pars huic palestræ ita impares fuêre, ut obliti præceptorum moralis *Philosophiæ* turpia cupiditaribus succubuerint.

100.
Oratio fune-
bris Caro-
li V.

Quis non miretur virum innutritum armis, regnis ac imperijs citiùs præpositum, quàm per ætatem alioquin licuisset, tam faciliè suis affectibus imperasse? tot arridentis fortunæ blanditijs, irritamenta, illecebras infracto animo respuisse? Ut certè summus *Philosophos* hac vera laude spoliaverit, invictumque se omni pace declararit. Verùm, ut non tantùm ætate quàm longis laboribus perpeffis, ac animi curis corporis vires paulatim imminui sentit, ut quotidianà ferè valetudine à publicis negotijs avocari se vidit, functum se suo officio, ac diu satis jam hoc saxum voluisse rari, cùm videret Imperium non tam animi vim, quàm indefessi corporis vires indefessè requirere, cedendum putavit: & ad exoptatam quietem, quam non regnandi amore, sed publicæ commoditatis causà tam diu sprevisse videbatur, quasi ad tranquillum portum & dulcem senectutis nidum se contulit, in quem quasi lassus *Atlas* se reclinavit: Imperiique pondus *invicti Ferdinandi* humeris est exceptum. Quem nos videmus summâ omnium securitate, his turbulentissimis temporibus *Christiana Reipublica* præesse, ut *Caroli* pietatem insignem in cedendo Imperio amplectamur, suam in eligendo successore prudentiam veneremur.

Debet plurimùm *Germania Carolo*, quòd auxerit Imperium, quòd dissidentem sedaverit, quòd hostium spolijs & trophæis ornaverit. At, quòd publicæ saluti, securitati, incolumitati denique omnium huic, quem intuemur, invictum *Cæsarem* rebus præficiendo prospexerit, tantum debet, ut plura debere non possit. Hoc hi præclarissimi Imperij *Status*, hoc *Germania* tota, hoc circumvicinæ *Provincia* communi consensu asserunt, neque verentur defuncti *Caroli* se incommodum sensuros, hoc Præsidente, hoc Rectore, isto ad Imperij gubernacula sedente, cum imperante *Carolo* & Imperij & victoriarum *Socius* semper fuerit.

Celsi,

Cessit quoque *Carolus* cæteris Regnis, ut nulla prorsus regnandi cupiditas animo resideret, *Philippo* Filio longos terrarum tractus, multa regna, multas provincias reliquit. Quem videmus haud irrita arma tractantem, cum *Galli* hostis vires secundis præliis sæpius contuderit, ut non tam Regnorum quàm laudis ac gloriæ fortunæque propitiæ hæredem instituisse putetur. Ipse verò jam terras exosus oculos cælo adjecerat, mentisque purgatâ fideas domus amplexus, totum se pietati ac religioni tradidit, ut, cum singulari disciplina, summo militum robore, maximi animi sui magnitudine terras in potestatem redegisset, Cælum illis artibus, quibus posse Divina Eloquia tradunt, acquireret. Non sequitur vulgi voces, aut populorum auram, non quæ grata sunt mundo, projecit regale sceptrum, animumque cælesti robore obfirmat.

Nollem tamen vos credere, privatam hanc vitam segnitè transegisse; ut enim futuro seculo militaris scientiæ monumenta reliquit, ut regnandi artes docuit, sic pietatis, Religionis, Sanctitatis exempla præbuit: ita ut hic unus *Carolus* ad formandos, ac exornandos & perpoliendos Regum animos, omnia planè documenta præbuerit. Jam juvenes sua promptitudine, liberalitate, & infracti spiritûs vigore magna audere, difficilia aggredi, dura quoque & adversa perferre docuit: viros fortitudine, ratione, experientiâ, ut regere sapienter, & pulchrè vincere possent, ostendit. Suo demum exemplo, qua via cælum posset adiri, quando sit rebus prosperis ponendus modus, animusque ab his tenacioribus curis avocandus, senjoribus patefecit.

Sic sanctè, justè ac piè cum vixisset, cursumque totius vitæ consummasset, cupiditatibus ac mundo suâ voluntate ac institutò eripitur. Vixit in *Hispanijs* per tres ferè annos, corpore quidem adhuc in terris constitutò, mente justiore, pio & ardenti voto, in cælis jam agente. Et nisi animus tanti luctûs memoriam horreret, jam ego ostenderem, quo animi robore, quantâ fidei constantiâ adventantem mortem exceperit. Sed simul ac in mentem venit illius diei, non possum non in lachrymas prorumpere. Et cum ipse mecum perpendo illius gesta, illius virtutes, ereptum orbi doleo: Christianæ Reipublicæ vicem deploro, bonorum omnium, quibus apud ipsum singulare præsidium semper fuit, causam queror. Religionem ipsam, erepto *Carolo*, ruituram penè vererer, nâ *Ferdinandum Cæsarem* viderem, in quo nunc fella, & longis er-

roribus agitata conquiescit. Quem ad erepti *Caroli* solatium benignus DEUS diu incolumem seruet. Ille enim omnium animos in tanta jacturæ mœsticia solatur, & recreat: illius virtute ac fortitudine, animique pietate Christianus orbis lethale hoc vulnus minus jam sentit. Quamvis uno eruto oculo necessariò aliqua pars hujus Reipublicæ corporis minus prospiciat, lucidèque sit minus.

Quid ergo clamem miser? Quid potissimum querar? Occidit, Heu! *Carolus* occidit nobis, at sibi vivit. Ille post ingentia facta, post immortalem nominis famam, perennemque gloriam optatus animæ sedes, post longos invenit errores. Illius mihi *Æthere* delapsam vocem nunc audire videor, qua *Te Ferdinando Caesar*, qui vos Germanos Principes alloquitur. *Macte esto virtute invictæ Proter, tu pondus nunc fers Imperij, tu Regni moderaris habenas, in tua nunc fide Germania conquiescit, tuo nunc labore, tuis vigilis, tui prudentiâ afflicta Provincia paris salutem, tibi interim laudem, perennemque famam, cœlum denique ipsum paras. Vos inclyti Germaniæ proceres, si quæ sunt diffidia, si quæ irarum cause, si qui animi rancores, pellite ista cordibus, jungite mentes animosque, simul jungite vires, ac concordia quodam amoris vinculo simul vos nectite, ut juncti Capisi, in quo summa est prudentia, vera Religio maxima animi mansuetudo, unum invicti Imperij corpus efficiatis.*

100.
Oratio
fuit
in
obitu
Caroli V.

Hæ sunt illius voces, qui optimè semper vobis consulere voluit. Illius inquam *Caroli*, qui hoc exutus corpore, non affectibus moveretur, non dolore aut voluptate, sed solâ vestri charitate. Ergo has voces optimi *Patris patriæ* prudentissimi, ac invicti bello *Cæsaris* totâ mente complectimini, ac dum ipsius erga vos omnes amorem ac charitatem certissimis argumentis comprobaram perperditis, rapiat vos denuò ipsius desiderium in lachrymas, ipsaque recordatio tanti *Cæsaris*, gemitus vel invitos exprimat. Et cum videmus hujus orbis, ac modò cognitæ Regionis omnes ipsius epitaphio, ac ferali carmine insertas, uberrimo fletu hujus sæculi decus præsidium prosequamur. Quod ego vos singulari quodam humanitatis officio præstare video, ut ad hanc vestram mœsticiam nihil planè addi posse putem. Verùm etsi finis vitæ ipsius, quando ita christianè decessit, facit, ut piè credamus, hujus vitæ miserias cum sempiterni ævi beatitudine commutasse, tamen cum iudicia DEI sint inscrutabilia, cum impossibile ferè sit, animam huius cadaveri tot annos annexam, puram, ac omni prorsus labe carentem solvi, fundite lachrymis mixtas preces, pro quibus ipse par-

tus semper fuit ipsum sanguinem fundere, ac pijs manibus exoptate pacem, cum ipse suum caput periculis objectando, suis vigilijs ac laboribus pacem vobis securitatemque pepererit.

Verum æquius esse arbitror, illum nunc nostri curam agere, cum posito hoc corpore Divinâ fruatur procul dubio præsentia, ut suo merito ardentissima Religio inviolatæque fides, & labores pro universali *Christiana Reipublica* tranquillitate suscepti, constanter permaneant.

Si quis est ergo harum, quæ apud nos geruntur, rerum Cœlicolis sensus, flecte ex illa tranquilla sede oculos ad hunc mœstum cœtum *Ter Maxime Carole*, vide invicti ac pij Fratris verissimas lachrymas, vide tanti Imperij mœsticiam minimè fictam, vide lugubrem Pontificum venerandam seriem. Aspice hanc universalem animorum consternationem, ac tuorum erga hos omnes maximorum & immortalium beneficiorum cape hunc gratitudinis fructum. Tu quidem inter beatas animas consortio frueris cœlestium spirituum. At nos non tua gaudia, non tranquillitatem, non pacem, qua frueris, sed nos nostramque lugemus solitudinem, nec ulla unquam dies tuæ recordationis erit absque lachryma.

Tu verò invictè *Ferdinande* fies quidem optimum Fratrem, ac erga te omni pietatis officio semper functum, illa vestra, dum vita manebat, animorum conjunctio, illud voluntatis vinculum, illa mutui amoris pignora, quæ ipsa sanguinis necessitudo oculis igniculis pectori infundit, merito te magno afficiunt dolore. Sed vide, ut Imperij *Proceres* iusta solvant mœsticiæ, resolvitur quodammodò *Germania* in lachrymas. Queritur *Italia*, lamentatur *Hispania*, dolet *Gallia*, flet *Apher*, *Indus*, *Scythia*, nullaque orbis regio luctu vacat. Sed hic paries, illi lapides, rota denique hæc structura occulta quadam vi doloris aciem sentiunt. Neque in hic luctus is est, ut ad nos tantum perveniat, sed sua magnitudine ita diffunditur, ut ubique tantæ calamitatis testes habeat.

Sed nequeo, quæ statueram, omnia proferre, cum & ipsius rei magnitudo, ingensque orationis campus ita me hinc inde avocet, ut confectus hæream. Tum tantus me dolor occupat, ut haud facile verba expediam, & jam erumpentibus lachrymis ipsa oratio cedit. *Dixi.*

Ita eruditissimè & ornatissimè *Madrucius*, universis Auditoribus memoriam obstupefcentibus, atque Oratori eloquentissimo plusquam solenniter applaudentibus. An verò hic ipse *Madru-*

100.
Oratio fa-
nebris Ca-
roli V.

101:
Madrucij
eres Episcopi
& Cardinalis,

cuius, qui in albo *Augustanorum Canonicorum* invenitur positus, adductum panegyricum funebrem peroraverit, aliorum esto iudicium. Mea ex opinione prædictus facundissimus Orator *Madrucius* videtur potius *Madrucij Canonici Augustani & Cardinalis* ex Fratre Ne-
pos, quàm ipsemet *Canonicus Augustanus*, senili ætate *Christophori Madrucij Canonici Augustani* eo tempore annum 48. agentis, scopolum & scrupulum movente. Tres enim *Madrucij* Cardinales, & in Episcopatu *Tridentino* sibi invicem succedentes, confusionem pariunt. Primus nominabatur *Christophorus*, & iste 1512. natus reperitur Catalogo *Canonicorum Augustanorum* insertus. Secundus appellabatur *Carolus Gandentius*, & Tertius *Ludovicus*, atque tertium istum *Madrucium*, virum incomparabilem, anno 1561. Cardinalem *S. Callisti* sub *Pio IV.* creatum, panegyrici funebri 1559. Oratorem pronuncio, atque ob summam in *Serenissimam Domum Austriacam* affectum, nec non ob præclara in *Germania & Angliæ* gesta suo Patruo *Christophoro Augustano Canonio* associandum, & in *Hierarchia Augustana* non penitus prætereundum existimo. Cui civis quoque *Augustanus & Calcographus* anno 1596. *Ludovici Madrucij* Cardinalis *Tridentini*, *Sedis Apostolicæ Legati*, *Germaniæ Protectoris*, &c. effigiem affabre sculpsit, eumque hisce quatuor versibus æri incisis honoraverit.

102.

*Ludovicus
honoratur
ab Ærogra-
pho.*

*Flos veterum, virtusque virum iustissimus unus
Dum juga montis aper, fluvios dum piscis amabi,
Dumque thymo pascuntur apes, dum rare cicada
Semper honos nomenque tuum laudēsque manebunt.*

Augustanus alius Poëta hæc tria apposuit disticha.

103.

A Poëta.

*Sacra Senatorem reddit te purpura sacrum,
Addit Collegis Insula Præfulibus.*

*Te Dominum, simul ac Comites hodięque Tridentum
Quod, ducto in priscis more, Tyrolis habet;
Et Dominis laudem parit, & laudatur ob ipsos,
Laus nequit hæc major Principis esse viri.*

104.

*A Domo
Austriacæ*

Claonius Histor. Pontif. tomo 3. ad annum 560. scribit de Ludovico Madrucio, quod Concilio Tridentino interfuerit, & pluries, „ inquit, Comitibus Pontificiis, in quibus semper Cæsarum & Regum Hispanorum partes tantò studio sustinuit, ut ab aliquibus „ dictus sit Comitiarum non director, sed Tyrannus: magni illum „

„ *Austriaci* omnes faciebant, ut *Austriaca* Domui addictissimum.
„ Ita *Ciaconius* c. l.

Anno 1581. *Gregorius XIII. Ludovicum Madrucium* Aposto- 105.
licæ Sedis à latere *Legatum* ceu Virum probum, doctum, amatum,
magnè æstimatum, & rerum Germanicarum peritum ad Augustana
Comitia anno 1582. à *Rudolpho II.* celebrata direxit, eumque
diplomate, inter alia hæc verba complectente, instruxit: *Ea enim*
tua est in nos, & sanctam hanc Sedem fides, ea Religio, is rerum usus,
& prudentia, ac summa apud Germanicam Nationem, ubi virtus tua
jam diu enituit gratia, ut te maximè dignum existimaverimus, cujus
egregia opera in hoc munere obeundo uteremur.

In Comitijis istis Augustanis de magnis (ait *Ciaconius* c. l.) 106.
rebus ad *Imperatoris* potestatem, ad *Germanorum* Principum, alia-
rumque Christiani orbis Regionum utilitatem spectantibus, agendum
erat. Cùmque *Ludovicus Madrucius* Augustam pervenisset, *Cesar*
illi obviam profectus ad scalas usque, dexteram obrulit. Ex *Cia-*
conio c. l. tom. 4. ad annum 1572. fol. 14. & 15. plurima in laudem
Madrucij referente.

Comitatus, quo stipante ad Comitias *Ludovicus Madrucius* an- 107.
no 1582. die 17. Junij *Augustam* ingressus, huiusmodi viris præ-
stantissimis erat exornatus. *Ejus comi-*
tatus in in-
gressu An-
gustana
Franciscus Sparenus Episcopus *Sebastensis*, *Hugonis* Curia in Hau-
xofen Præpositus.

Scipio ex *Marchionibus* *Gonzaga* Princeps Imperij.

Robertus Fontana, Datarius.

Carolus Gaudentius, Baro *Madrucij*, *Avij* & *Prentonici*, Abbas
S. Petri Montis ferrati.

Emanuel Baro *Madrucij*, *Avij* & *Brentonici* Comes de Chialant.
Gaudentius Baro *Madrucij*, *Avij* & *Prentonici*.

Antonis Comes de Montfort.

Ernestus Baro de *Wolckenstain* Canonicus *Augustanus*, *Tridentinus*,
& *Brixinensis*. Orator ad Imperij Comitias pro Episco-
patu *Tridentino* & *Brixinensi*.

Hieronymus *Roccabruna*, Archidiaconus *Tri-*
dentinus, & Canonicus *Brixinensis*.

Georgius de *Albertis* Canonicus, Consilia-
rius, & Cancellarius *Tridentinus*.

Joannes *Paulus* *Giglius* Nobilis *Lucensis*.

Carolus *Crotta* Consiliarius & Aulæ Præses.

Oratores pro Episco-
patibus *Tridentino* &
Brixinensi.

Thomas

Thomas Balbanus Mobilis Lucensis.

Georgius de Castro Darfii Aulæ Mareschallus.

Minutius de Minutijs in lingua Italica.

Bernardus Merlus in lingua Germanica.

Hermannus Ottenbergius in Lingua Latina.

Ludovicus Erotta. Fabianus Mularus. Medicus. Amandus Maulbrunnus.

Pomponius Spanochia Nobilis Senensis. Ludovicus Cilla Eques S. Lazari.

Hieronymus Caesarinus Stabuli Magister. Claudius Crotta.

Camillus Sinnibaldus Comes Castri S. Petri. Andreas Minutius.

Sigismundus Soll. Ascanius Brugniolus Pincerna.

Pompeius Arnoldus Romæ Magister Domûs.

Jacobus Tennarus Augustæ Magister Domûs.

M. Propertius Theologus.

108.
Madrucij
Ludovici
promotiones.

Ceterum ob pietatem, doctrinam, benèque gerendæ Reipublicæ peritiam *Ludovicus Madrucius* varias promotiones est consecutus. Ex S. Callisti Diaconatu ad S. *Omphrij* gradum fecit. Deinceps à Sixto V. Presbyter S. *Anastasia* renunciatus: postmodum ad titulum S. *Laurentij* in Lucina promotus; demum die 18. Augusti 1597. Episcopus *Sabinus* primo, mox anno 1600. die 21. Februarii *Insculanus* declaratus, eodem anno 1600. die 20. Aprilis Episcopus *Insculanus* Romæ fati concessit, in Sacello suæ Familæ S. *Omphrij* æde tumularus.

Hæc pro honore *Ludovici Madrucij*, Canonici Augustani *Christophori Nepotis*, qui licet *Canonicis Augustanis* non adscriptus, atamen ob præclaras functiones *Augustæ* peractas nec non immensos labores pro universali *Hierarchia Christiana* impigrè præstitos, *Hierarchid Augustanâ* dignissimus.

109.
Ejus obitus.

Intempestivâ morte sublatus est Eminentissimus Cardinalis *Ludovicus Madrucius* 1600. die 20. Aprilis magno virorum literarum luctu, cum constitutus esset *Præses* Congregationum de auxilij Divinæ gratiæ, & pro veritate prædeterminationis physice scilicet Judex inexpugnabilis, huius sententiæ protector & propugnator constantissimus. Vid. *Hiacynthus Serri* in appendice *Historia Congregationum* n. 2. fol. 87. & seq. & in Indice, verbo *Madrucius*.

Anno
1539.

110.
Eysertensis
Episcopus.

Mauritius de Hutten in sexto S. *Catharinæ* 1504. natus; Canonicus Augustanus 1530. Princeps promovendæ Religionis zelo (teste omni exceptione majore *Sebastiano Archiepiscopo Mogunti-*
no)

Class. II. Augst. Eccl. Cath. Cant. ab anno 1499. usque 1595. 185
 10) mirifice flagrans: ex *Proposito* summi templi Herbipolensis
 constitutus *Episcopus Eystettensis* 27. Junij 1539. primum post trien-
 nium à *Christophoro à Stadion* Episcopo Augustano 17. Septembris
 1542. consecratur.

Præsedit *Mauritius* jussu Imperatoris Caroli V. colloquio in-
 ter Catholicos & Sectarios instituto *Ratisbonæ* 1546. Insuper Co-
 mitijs Imperialibus interfuit Augustanis 1547. Et Synodo Provin-
 ciali *Moguntinae* 1549. *Mauritij de Hutten* ad Comiticia Imperialia
 proficiscantis Comitatum condecorabant sequentes:

Georgius à Pappenheim, *Decanus*. Joannes à Schaumburg,
Custos. Udalricus Hæltin, Mauritius à Schaumburg, *Canonici*.
 Tiberius Georgius ab Eyb, *Marescallus*. Thomas à Pappenheim.
 Marcus Christoph à Werwart. Virus à Pappenheim. Georgius
 Wolfgangus à Leonrod. Christoph Philipp à Wirsperg. Marthæus
 à Leonrod. Joana à Selaiz. Jodocus Christoph à Luchau. Ni-
 colaus à Liechtenstein. Joann Antonius à Guttenberg. Sixtus Ur-
 banus Kärger. Gorchardus ab Horn. Casparus Darver.

Georgius Wolfgangus à Schaumburg }
 Joachim à Seckendorf. }
 Wolfgangus Fridericus à Wirsperg. }
 Philippus à Leonrod. }
 Wolfgangus Ulricus à Knöringen. }
 Georgius à Künspurg. }

Ephebi.

Demum post plurimos in Episcopatu exantlatos labores *Mau-
 ritius* eximia pietate, multiplici doctrinâ (*Bucelinus Germanicæ Sa-
 cræ p. 1. fol. 17.*) incomparabili morum suavitate ac variarum lin-
 guarum cognitione ornatissimus, Regimen magna cum laude ab-
 solvit anno 1552. Cui *Valentinus Rothmannus* in Annalibus Ingol-
 stadiensis Academiæ tale monumentum erexit:

Vivat in ætherea Præsul dignissimus arce,

Et decus & generis gloria prima sui.

Non pietate minor, quam fascibus ille superbus

Almanijs Princeps, nec minor arte fuit.

Clara viris domus illa Sacris, domus inclita Musis;

Nobilis ingenijs gens fuit illa bonis.

Aa

Hec.

III.
Comitij in-
terest.

III2.
*Mauritij de
Hutten co-
mitatus.*

III3.
*Honoratur
ab Ingolsta-
diensibus.*

114.
Es ab Hæ-
bipolensibus.

Herbipollis sequentibus distichis Mammilian honoravit:

Aspice humana brevis ut sit linea vita,

Ut dubias verset mors inopina vices.

Fata manent quemvis, humili seu stirpe parentem

Sive sit à magnis nobilis Ortus Arvis.

Grandia nec profunde vel pondera devicis auri,

Lecti vel in rubro gemmea Gaxa mari.

Omne relinquendum est, cum venerit horula mortis,

Suave prius quidquid, vel tibi dulce fuit.

Talia peccati labes ab origine prima,

Noxius hac meruit præmia lapsus Ada.

At bene qui vixit, moritur bene, dignus Olympo;

Sanguinis & quanquam corpus mane jacet.

Vis tamen haud anima cum corporis intoret umbra

Vita sed huic Christus, mors erit ipsa lucrum.

Vix memor lethi quisquis celestia curas,

Sic lethi victor gaudia læta feres.

Vixit ann. XLIX. dies II. Obijt VIII. Idus Decem.

anno M. D. LII.

Anno

1541.

1542.

115.

Frisingensis,

Wormatiensis,

Ultrajectensis,

& Mammil-

lensis Episc.

HENRICUS Dux & Comes Palatinus Rheni, Philippi Electoris Filius, Ludovici ac Friderici optimorum Principum ac Electorum Frater, Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Canonicus 1523. Canonicus Colonienfis, Præpositus summi templi Argentinenfis, Præpositus Aquisgranenfis, & Præpositus Elvacenfis ab anno 1521. usque ad annum 1552. Fuit Episcopus Frisingensis, Wormatiensis, Ultrajectensis, & Mammillensis, apud Beyerlinck Theatr. vit. bon. tom. 3. fol. 183. A Serenissimo Fratre suo Philippo Comite Palatino, Duce Bavarie & Episcopo Frisingensi in Coadjutorem Episcopatus Frisingensis ascitus, à Summo Pontifice confirmatur die 27. Augusti anno 1540. Possessionem Episcopatus Frisingensis accepit die 5. Octobris anno 1541. Ecclesiam B. V. MARIÆ in cæmeterio Frisingæ ædificavit. Diversa & dispersa beneficia Ecclesiæ Cathedrali Frisingensi univit: Canonicos S. Joannis in Ecclesiam Cathedrali Frisingensem transtulit. Porro jam ante obitum Episcopatum Frisingensem Henricus Dux, &c. assumptus fuit in Coadjutorem

Class. II. August. Eccl. Cath. Can. ab anno 1499. usque 1595. 187

ern Reinhardi à Riepur Episcopi Wormatiensis anno 1523. Suscepit autem Episcopatum Wormatiensem & Ultrajectensem anno 1524. Summo Pontifice utriusque Dioceseos dignitatem Episcopalem confirmante. Labanti Ecclesiæ pro viribus humeros supposuit: attramen partim adversa corporis valetudine, partim gravissima temporum difficultate defatigatus Ultrajectensis Episcopatus gubernationem Romano Pontifici, nec non Carolo V. Imperatori resignans, Wormatiam concessit, ubi arcem Dirnsteln, à seditiosis agricolarum cohortibus devastatam, splendide restauravit: rusticos fanatico furore tumultuantes compescere, Religionem Catholicam à novitia hæresi labefactatam præterege omni sollicitudine adlaboravit, donec curarum plusquam satur, maximis pro Ecclesia DEI discriminibus animosè perfunctus, mortalitatem unà cum temporalibus curis deposuit anno 1551. ultimo die Decembris in Lauttenberg, Wormatiæ sepulcus. Vid. *Antiarium partis 1. cap. 1. ad annum 1521. à num. 154. usque ad num. 169.*

OTHO Truchsess de Waldspurg Illustrissimis Parentibus Dapifero Hæreditario & Joanna Comitissæ de Fürstenberg, al. Sibylla de Sonnenberg progenitus die 14. Febr. anno 1514. Canonicus Augustanus 1525. Præpositus Elvacensis 1553. Præpositus S. Andreae Frisingæ die 23. Augusti 1558. Ex Canonico Augustano, Summi Pontificis Camerario, Nuntio Apostolico, & Cantore Spirensi Episcopus Augustanus die 10. Maij 1543. Insuper creatur anno 1544. S. R. E. Presbyter Cardinalis titulo S. Balbinæ: deinceps S. Mariæ trans Tiberim: postmodum Episcopus Albanensis & Sabiniensis, eandem Præstissimus. Obijt Romæ die 2. Aprilis 1573. sepelitur in Germanorum Ecclesia de Anima nuncupatâ. Refossus transvehitur Româ Dilingam 1614. Infertur in tumulum apud Patres Societatis JESU ibid. ad aram S. Hieronymi die 15. Julij 1646. Vid. p. 1. cap. 6. class. 4. sect. 6. fol. 338.

EBERHARDUS Nobilis ac Hirnbaim J. U. D. Canonicus Augustanus 1527. Canonicus Frisingensis 1541. Officialis ibidem Frisingæ Canoniarum Jacobo à Westerstetten resignat 1546. Fit Præpositus & Archidiaconus Salisburgensis 1550. Episcopus Eystettensis 1553. Diem extremum claudit 1560. Cui Rothmariana Musa in Annalibus Academiae Ingolstadtensis hoc memnosynon posuit.

Nunc inter Cæli vitâ meliore penases

Jure suo fruitur Princeps, Divûmque potitur

A a 2

Aspe

Aspectu, dura humana discrimina vite

Omnia post superata, aternâ pace repositus.

Reformavit, & in meliorem Ordinem redegit Breviarium Eystettense. Editioni præfixum est hoc in gentilitia insignia Epigramma.

Cornua vivacis Domus hac Hirenbaumia cervi,

Incluta virtutum premia ferre solet.

Candidus hac ambis color, exornata recumbens

In galea pariter cornua fulva sera.

Hec ab Avis Eberharde tuis insignia capta,

Ornasti titulis, Pontificisque gradu.

Cornigeri utque solent per secula vivere cervi,

Sic Eberharde tibi vita perennis eat.

Huic Eberhardo muneri misit S. R. E. Cardinalis & Episcopus Augustanus Otto speculum Præsulis, à R. P. Claudio Jaio uno ex decem primis Societatis JESU Patribus collectum, cum hoc suo chirographo, & Auctoris Encomio.

Speculum Præsulis collectum à Reverendo & Sancto Viri Claudio Jaio Societatis JESU, & mihi donatum pro Xeno primâ Januarij M. D. XLV. Hujus Speculi præsentem copiam transmitto Reverendissimo in Christo Patri ac Domino, Domino Eberhardo, Episcopo Eystettensi, Domino & Fratri meo Observandissimo.

Otho Cardinalis Augustanus & Elvacensis.

Ex Gretsero in Catalogo Episcoporum Eystettensium fol. 531

Anno

1555.

118.

Lauantinus
Episcopus.

MARTINUS HERCULES Röttinger J. U. D. Canonicus

Augustanus 1552. & Brixinensis Canonicus 1552. Episcopus Lavantinus 1555. Doctrinâ insignis & industriâ, ut negotijs feliciter conficiendis natum possis dicere, inquit Fridericus Staphylus, in Caroli V. Imperatoris exequijs à Ferdinando I. anno 1559. Augusti celebratis: quas suâ Præsentia Martinus Hercules Episcopus condonavit. Anno 1562. Mense Aprili à Joanne Jacobo Archiepiscopo Salisburgenfi Martinus Hercules Röttinger unâ cum Feliciano Mingarda Ord. S. Dominici, & Joanne Baptista Fickler J. U. D. Secretario missus est ad Concilium Tridentinum, atque, cum die 4. Junij Sessio 20. celebraretur, simul cum Gallorum & Helveticorum mandatis ad sua mandata proferenda fuit admissus. Obijt 1570.

FRI.

FRIDERICUS à Wirsberg Canonicus Elvacensis 1519. Capitularis ibidem 1525. Canonicus Augustanus 1538. Canonicus 1558. Herbipolensis, & ibidem post interfectum Melchiorum Zobell Antistitem præstantissimum in Episcopatu Successor anno 1558. Gymnasium Herbipolense condidit: suam Urbem direptam die 2. Octobris 1563. vidit, atque 1573. Pontifex longè prudentissimus ac meritis obijt atque Antecessori suo nefariè interempto hoc epitaphium ante suum obitum poni curavit.

Deo Immortal. Sac.

Et virtuti ac memoria Clementiss. Principis Melchioris ex antiqua Zobeliorum gente Reverendissimi hujus Ecclesie Presulis sexagesimi, qui adolescentiâ multis, magnisque in negotijs actâ, cum proximum ab eo, qui primus est in amplissimo Collegio dignitatis gradum adeptus esset, unanimi deinde amplissimi Senatûs consensu caput Ecclesie Würzburg. inclytæque Ostrofrancie Dux factus, magnâ laude, summo erga suos studio, summâ voluntate, egregiâ fide, singulari pietate, justitiâ, temperantiâ annis octo Rempubl. administravit. Idem Marchio deinde bello sævissimo, tentatis sæpè frustra conditionibus, extrema perperâ, quàm suos in hostium potestatem venire maluit. Ideoque sumptus incredibiles maxima pericula, damna, direptiones, incendia, omniâque hostilia fortiter in tertium usque annum sustinendo, tandem praelio ac periculo vitæ, ter hostibus in fugam actis, patriam à crudelissima servitute liberavit. Pacem ac tranquillitatem subditis suis Deo adjuvante restituit, totique Imperio factum suum comprobavit. Sed ô fallacem hominum spem! fragilemque fortunam! quadriennio post, pace jam composita anno D. LVIII. supra Millesimum XVII. Kalendas Maij à XV. conjuratis, illius bellâ reliquijs, in prooppido insidiantibus, ex urbe in arcem ascensurus, globo per papillam sinistram nefariè trahens, unâ cum duobus Nobilibus Aulicis suis præstrenuis Juvencibus VV. Carolo à Vencheine & Jacobo Fuchs pro patria, quam conservâras, mortem in Christo felicem, nobis autem præluctuosam, Princeps opt. gloriôsè oppetiit: cum annos XIII. Menses VIII. dies V. prævisset. Reverendissimus & Amplissimus Princeps Fri-

Herbipolen-
sis Episcopus.

120.
Melchioris
Zobell epi-
taphium.

190 *Cap. IX. De Aug. Eccl. Cathed. Canon. ad Eccl. dign. erectis.*
dericus à Virsberg Episcopus ac Francia Dux Successor, & in ejus
mortē decoranda studiosissimus

H. M. P. C.

- Anno 1560.** **MARTINUS** de *Schaumberg* Canonicus Augustanus 1539. Grammaticis præceptis & politiciori literaturâ probè in *Germania* tinctus, *Bononia* in *Italia* leverioribus disciplinis instructus, *Aulam* Eminentiss. Cardinalis *Othonis Truchsesi Episcopi Augustani* secutus, *Romam* movit, *Româ Egstadium* redijt, eâ morum & motuum mitigatione, ut brevî in Ecclesiæ Cathedralis *Egstettensis Decanum* eveheretur, ex *Decano Episcopus*, & S. R. I. Princeps crearetur die 17. Julij anno 1560. Novo in honore sic se gessit Pontifex ut cunctorum amorem & applausum mereretur.
- 121.** *Egstettensis Episcopus.* Primus *Germania* Episcopus in sua urbe Seminarium ad *Conclij, Tridentini* præscriptum instituit, & in excolendis Clericorum ingenijs ad tuendam fidem orthodoxam contra heterodoxos omnem industriam collocavit.
- 122.** *Seminarium erigit.* Peste civitatem funestante, frædoque populo depascente, immorus steteris: vivâ charitatis voce, consiliis & exemplo afflictos adjuvit; prudenti judicio pericula subijt, nec Princeps temerarius, nec Episcopus mercenarius, sed suarum sibi conceditarum ovium *Pastor* vigilantissimus.
- 123.** *Pestis temporis vigilantissimus.* Demum post præclara 30. annorum gesta ex 14. hebdomadarum languore potius quàm morbo fatali lecto affixus, *Christiana* sacris ritè præmunitus, vultu constanti & intrepido mortem excipiens, sui discessus horæ augur, terras reliquit, in die octava Corporis Christi horâ decimâ 1590. Vid. oratio *Roberti Turneri* Collegij *Wilbaldini* Professoris & Præsidis apud *Gretserum Catalog. Episcop. Egstettensium* fol. 532. & seqq.
- 124.** *Eius moritur.* **VITUS** de *Frauenberg* in *Poxau* Canonicus *Frisingenensis* 1536. Præpositus 1553. Canonicus Augustanus 1547. Canonicus *Salisburgensis* 1554. Canonicus *Ratisbonensis*, Præpositus *Passavicensis* 1561. Episcopus *Ratisbonensis* electus 4. Kalendas Januarij 1563. ob nova Decreta Episcopales electiones concernentia, à Concilio *Tridentino* novissimè edita, primum consecratur *Salisburgi* à *Joanne Jacobo* Archiepiscopo *Salisburgensi* III. Nonas Novembris Anno M. D. LXXIV.
- 125.** *Ratisbonensis Episcopus.* Anno 1565. Mense Januario *Vitus* Episcopus interfuit Synodo *Metropolitanæ Salisburgensi*: ubi usus calicis *Laico populo*, ex per-
- 126.** *U. s. calicis laico populo permittitur.*

permissione summi Pontificis, in cuius arbitrium *Tridentinum* Concilium hoc posuerat, fuit concessus. Unde *Vitus* Episcopus *Salisburgensis* *Ratisbonam* redux, modum administrandi calicem *Laico* populo cum attulit, atque à suis per Dioecesin Parochis Sacramentum *Eucharistiæ* sub utraque specie *Laico* populo petenti conferri posse certis sub conditionibus indulgit; nimirum, si *Laici* prævia confessione: sub *Missa*, à Catholico Sacerdote juxta ritum *Romanæ* Ecclesiæ celebratâ: cum certa fide, communionem quoque illam usitaram sub una specie sanctam esse, & Divino Mandato non repugnantem, & Sacramentum *Eucharistiæ* sub utraque specie essent petaturi. Prædictis conditionibus subsistentibus, licet *Laicis* utramque *S. Eucharistiæ* speciem administrari, *Vitus* Episcopus per totam suam Dioecesin promulgari iussit.

In quibusdam quidem locis hic modus *Laicos* communicandi 127. ceptus est, partim, ut *Laici* in fide orthodoxa vacillantes consolidarentur, partim, ut oviculæ jam errantes ad ovile *Christi* reducerentur. Verum, cum dispensatio dispensandi *Laicis* communionem sub utraque specie suo desiderato successu & exoptato fructu frustraretur; idcirco indulgum seu licentia hæc per totam *Bavariam* fuit abrogata, & vetus Ecclesiæ Catholicæ consuetudo unius speciei confirmata, sublato calicis usu, *Laicis* aliquamdiu permisso. *Iterum in-*
sordescit.

Anno 1566. Mense Martio *Vitus* Episcopus interfuit *Augustæ* 128. Comitij Imperialibus. Sed ex his reversus per integram æstatem *Vitus Episc.*
moritur. in arce præalta præruptaque *Wörth* commoratus, fontem rari sumptuosum, sed perutilis & pernecessarii operis effodit: sub hyemem verò febris correptus, à morte rapitur ad æternitatem 21. Januarij Anno 1567. Funus *Ratisbonam* allatum inhumatur in Cathedrali Ecclesia secus altare *D. Andree* ad latus sui Antecessoris *Georgij Mareschalli* à *Pappenheim*.

CHRISTOPHORUS de *Freyberg* Canonicus *Elvacensis* 1531. Anno
Nec non ibidem Præpositus 1573. die 8. Martij. Canonicus *Aug-*
ustanus 1538. Decanus ibid. 1557. De quo in Cathedralis Ec- 1573.
clesiæ *Augustanæ* peristyllo sub epitaphio *Philippi de Rechberg* in 129
1. p. cap. 9. num. 50. adducto, sequens exstat epitaphium. *Elvacensis*
Præpos.

Reverendus ac Nobilis Dominus, Dominus *Christophorus de Freyberg & Eisenberg*, ejusdem Ecclesiæ XVI. annis Decanus cum Superiori (id est *Philippo de Rechberg* æquæ Cathedralis *Augustanæ* Decano) gratitudinis ergò, tum sibi *virus* hoc
M. P.

M. P.

Hic postmodum anno Domini M. D. LXXIII. Præpositus ac Dominus in Ellwangen factus anno M. D. LXXXIV. XII. Martij, ibidem mortuus ac sepultus ætatis sue LXXI.

Cujus anima R. in pace.

Anno

1577-

130.

Colonienfis.

Archiepisc.

GEBHARDUS Truchseß Baro à *Waldburg* Othonis Cardinalis & Episcopi Augustani Nepos ex Fratre, Canonicus Augustanus 1562. Præpositus 1576. Cathedralis Ecclesiæ Argentoratensis Decanus & Cathedralis Ecclesiæ Colonienfis Canonicus. Adolescens litterarum cupidus, animum liberalibus artibus & peregrinis linguis in celebrioribus Gymnasiis & Academijs excoluit. Lovanii Philosophiâ imbutus, *Romam* concessit, ibidem bene studuit & probè vixit. Ex *Italia* in *Germaniam* reversus, Canonico-rum Augustanorum sese albo conjunxit, & *Colonia* summi templi Canonicis connumeratus, tanta virtutis præbuit argumenta, ut *Fridérico Salentino* Archiepiscopatum Coloniensem sponse resignanti à potiore Capitularium parte, trimestre supra trigésimum ætatis annum agens, in Archiepiscopali dignitate, præ *Ernesto* Ducis Bavarie *Alberti* Filio potente Candidato, fuerit suffectus pridie S. Nicolai anno 1577.

Ob Neo-electi Archiepiscopi omnigenam litterarum eruditionem, linguarum peritiam, singularem animi modestiam & probitatem, omnes pii sibi de illo optima quæque pollicebantur. At eunctos sua fefellit opinio: quippe *Aguetis Mansfeldiæ* Comitissæ amore captus, ac die 4. Januarij 1583. ei connubio junctus, tanquam hæreticus excommunicatus, dignitate Archiepiscopali exiit mensè Aprili 1583.

1566.

131.

Episcopus
Adramyttinus.

SEBASTIANUS Breßling SS. Theologiæ Doctor, Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ Canonicus & Cellarius, Proëpiscopus Augustanus, & Episcopus *Adramyttenus* anno 1586. Vid. p. 1. cap. 7. class. 2. fol. 506. & seq.

1590.

132.

Eystertensis
Episcopus
electus.

JOANNES OTTO à *Gemmingen* Canonicus Augustanus 1562. Et ibidem Decanus 1580. Episcopus *Eystertensis* electus 1590. Sed recusato Episcopatu *Eystertensi* demum munus Episcopale Augustanum pie coactus subiit die 21. Martij 1591. Diligenter consecratus die 25. Augusti, eodem anno. Obijt die 6. Octobris 1598. Vid. p. 1. cap. 6. class. 4. fol. 379.

CLAS

CLASSIS III.

Augustanorum Ecclesiæ Cathedralis Canonico-
rum ad Ecclesiasticas Dignitates exteras evecto-
rum ab anno 1595. usque ad annum 1708.

JOANNES CONRADUS à Gemmingen Joannis Ottonis Episcopi
Augustani Frater Germanus, Canonicus Elvacensis 1578. Re-
ignat Canonicatum Elvacensem 1600. Canonicus Augustanus
1579. Decanus hic loci anno 1591. Primus *Augustæ* præsentias seu
distributiones quotidianas in summo choro auxit. Anno 1593.
Die 18. Novemb. *Casparo à Seckendorff* Episcopo *Eystetteni* Coad-
utor à Reverendissimo Capitulo adjunctus, defuncto alitè fato *Ca-*
paro successit in Episcopatu *Eystetteni* anno 1595. Princeps non
tantum in gravioribus, sed etiam in politionibus disciplinis appri-
mè versatus: neque *Latine* tantum, sed & *Italice* & *Gallice* lin-
guæ peritus. Optimus Oeconomus, qui exemplo suo docuit,
quantum vestigal sit parsimonia, & attentio ad rem: tametsi par-
simonia hæc non erat cymini sectrix; nam, quando, & ubi opus
erat, liberalitatis suæ fontes largiter aperiebat, & quotidianus vi-
tus procul ab omni tenacitatis sorde aberat. Hisce verbis *Gretse-*
rus in Catalog. Episcop. Eystett. fol. 546. descripsit *Joannem Conradum*
Eystettensem Episcopum. Ejus vitæ compendium comprehendit
æquens epitaphium à suo Successore *Joanne Christophoro de Wester-*
letten posicum.

Anno
1595.
133.
Eystettenis
Episcopus.

Joannes Conradus à Gemmingen Episcopus Aichstadianus, sum-
ma Religionis, Justitiæ, Prudentiæ, Gloriæ, Sacrario, in quo
hierosolyma gemmis insignis eminet, splendide aucto & exornato, gran-
li ere alieno per superiorum temporum difficultates contracto, dissolu-
to, ditione prolata, Arcis Wilibaldinæ adificio, magnâ impensâ in-
choato, auro longâ parsimoniâ collecto, in ætærium illato, optime de
Ecclesiæ & tota Diocesi meritis vixit annis LI. sedit XIX. Obijt an-
no Christi M. DC. XII. VII. Idus Novemb. Joannes Christophorus à
Westerletten Episcopus Aichstadianus Decessoris memoria grato
nimo P.

134.
Joan. Con-
radi epis-
copum.

Anno

1612.

135.

*Eystettenfis
Episcopus.*

JOANNES CHRISTOPHORUS de *Westerstetten* Canonicus Augustanus 1600. Canonicus Elvacensis 1575. Ibidem Decanus die 14. Junij 1601. solùm 35. diebus, & factus *Præpositus* die 12. Aprilis 1602. Resignavit *Præposituram* die 8. Martij 1613. Fuit etiam Canonicus, & per decennium *Decanus* Cathedralis Ecclesiæ Eystettenfis; denique ex *Præposito* Elvacensi invitus, ac diu reluctans, unanimibus votis creatus *Episcopus Eystettenfis* die 4. Decembris 1612.

136.

*Joannis
Christophori
Ortus &
Progressus.*

Princeps ad omnia summa examussim natus: ob naturæ animique dotes Summo *Eystettenfi* fastigio par & aptissimus. Vix nascentis virtutis manibus exceptus, virtutis sinu gestatus, virtutis lacte nutritus, virtutis legibus imbutus, virtutis documentis eruditus, in ipso ætatis Vere florem unâ uberrimum fructibus *Autumnus* exhibuit. Canonicorum numero adscriptus, honestate, pietate, ac morum maturitate aded excelluit, ut eum annum 27. ætatis agentem Reverendissimi DD. Canonici *Eystettenfes* suæ Ecclesiæ Cathedralis *Decanatu* præficere non dubitaverint. Ex decennali *Decanatu Eystettenfi* anno 1613. ad *Præposituræ* Elvacensis dignitatem evocatus, atque post laudabilissimam per undecim penè annos hujus *Præposituræ* administrationem, ad thronum Episcopalem *Eystettensem* elevarus, altum nunquam sapuit, uni gloriæ DEI & animarum salutis intentus.

137.

*Societatem
Jesu intro-
ducit Eysta-
dium.*

Societatem JESU *Eystadium* introduxit: pro ea è fundamentis templum suis sumptibus eduxit, idque die 30. Augusti 1620. presentibus *Herbipolensi*, *Bambergenfi*, *Augustano* Episcopis, &c. &c. magna cum solennitate sacris initiavit. Insuper Collegium *Wilibaldinum* erexit: RR. PP. Societatis JESU illud pro sede attribuit, ab iisdem RR. Patribus anno 1626. inhabitatum.

138.

*Fundat Ca-
pucinatorum
Monasteriū.*

Fundator Monasterij *Eystettenfis* RR. Patrum *Capucinatorum*, primum ejus lapidem die 3. Maij 1623. posuit, nec non Ecclesiam & altare majus in honorem S. Crucis, ac altare minus in honorem SS. Resurrectionis Christi, die 11. Octobris 1625. dedicavit.

139.

*Rem Chri-
stianam
propagavit.*

Exterminatis illiteratis, litteras & litteratos fovit, protegit, gradatim ad honores evexit: nec non rem Christianam & orthodoxam auctis sacris Curionibus, erectis novis beneficijs, institutis publicis exercitijs, permagnâ curâ & labore propagavit.

140.

*Alios ore &
exemplo ad
pietatem
animas.*

Amorem Divinum ipsemet in alijs plantare ore & exemplo operose studuit: in majori Congregatione gravissimis verbis & oratione publicâ ad honestè vivendum animos audientium excitavit:

munia

nunia virtutis publica vel per semetipsum obijt, vel effictim frequentavit; infirmitate autem corporis impeditus, ad hujuscemodi nunia sellâ gestari voluit.

Quam grata sibi essent *Joannis Christophori* exercitia, unâ vice I 41.
luculenter cœlum ipsum demonstravit: cum enim intensissimis doloribus afflctus, omniâque humana remedia frustra expertus, ad Divina S. *Wilibaldus* agrotum *sauat.*
confugisset, ac Sanctis *Intelaribus Eystettensibus* salutem suam humanitâs desperatam impensè comendasset, S. *Wilibaldus* Episcopus spectabili formâ se ægro præsentavit, atque cum morte luctanti valetudinem unico attactu restituit, omni malignitate corporis abstersâ.

Non solum *Joannes Christophorus* ad propagandam Religionem incubuit, sed etiam eidem tutandæ vindicis iustitiæ gladium I 42.
strinxit: sagas, aliâque devota orco capita suis stygijs artibus fruges, bestias, homines infestantia, ferri, restis, vel ignis supplicio *Iustitiam administrat.*
è vivis sustulit.

Verùm zelosissimus Princeps postquàm exterminandis vitijs & I 43.
plantandis virtutibus totum se impenderat, atque Arcis *Wilibaldinæ* ædificium à suo Antecessore ceptum magnis sumptibus perfecerat, Sue- *Vitia exterminat & Arcem adificat.*
corum Rege *Gustavo* in *Franconiam* irrumpente, *Eystadinum* suâque *Eystettensem* Diœcesin hostium direptioni atque devastationi relinquere I 44.
coactus, in vicinam urbem *Ingolstadtensem* se recepit; ubi milite ingerim Suecio sæviante commoratus; dehinc ex exilio domum re- *Diœcesin devastatam conspicit.*
dux, omnia direpta, devastata, & exusta invenit, oculisque dididis conspexit. Subditorum quoque suorum paulò post peste sublatorum miserijs indolens, quamvis non sine teste dolens.

Attamen his aliisque mille calamitatibus optimus Princeps I 45.
minimè victus, viribus autem & senio confectus, anno ætatis septuagesimo secundo de *Coadjutore* sibi providit, eique die 20. Octobris 1636. à Reverendissimis DD. Canonicis *Eystettensibus* electo *Coadjutorem assecit.*
(erat is *Marquardus Schenck* de Castell Decanus *Eystettensis*) temporalem Episcopatus administrationem commisit, Ecclesiasticâ administratione usque ad ultimum vitæ halitum sibi reservatâ.

Denique suam senectutem letho vicinam advertens, adventantem mortem hilari animo excepit, sacrisque omnibus sanctè I 46.
munitus, cum in extrema vitæ linea linguæ usu destitueretur, *E vita pisset, sine decessit.*
Reverendissimis DD. Canonicis infirmum invisentibus, arreptâ *Crucifixi* imagine, benedixit, mundôque valedixit, ac sicut piissimè perpetim vixit, sic piissimè è vita decessit die 28. Julij manè circa horam septimam anno 1637. in Cathedralis Ecclesiæ choro

196 *Cap. IX. De Aug. Eccl. Cathed. Canon. ad Eccl. dign. erectis.*

ad cornu Evangelij juxta suum Antecessorem Gabrielem ab Eyb Episcopum sepultus, nec non sequenti epitaphio honoratus:

147.
Epitaphium
Joannis
Christophori.

Joannes Christophorus è perantiqua stirpe nobilium de VVesterstetten, Cathedralis hinc Ecclesiæ primùm Decanus, post, aliquot annis Præpositus ac Dominus Elvacensis. Electus in Episcopum Eyfletensem anno 1612. die 4. Decembris, laudatissimè præfuit per annos 24. & menses 8. pleniusque dierum sanctè obiit anno 1637. die 28. Julij. cum vitam virtutibus & annis implevisset septuagenario major. Religione in DEUM, morum innocentia, & candore, Pastoralis sollicitudine, inter tot turbines afflictissimorum temporum constans, & invictus fuit. Ecclesiasticam in Clero disciplinam acuratè servare curavit. Ruum Romanum in Officijs Divinis celebrandis in Cathedralē Ecclesiā ac suā Diocesin primus introduxit. Templum atque Collegium Religiosorum Societatis JESU, uti & PP. Capucinorum à fundamentis crexit: scholas publicas in meliorem formam restitutas instituendæ juvenuti aperuit: multas per Diocesin sacras Aedes vel restauravit, vel de novo excitavit; grassantem veneficij luem pessumdare, remque Christianam contra S. R. I. hostes juvare maximis sumptibus non destitit. Demum de tota Diocesi præclarè meritis spirantis totius virtutis exempla reliquit universis, exactus sui cultor Symbolis

Anno

1612.

148.

Salisburgensis
Archiep.

149.

S. Marci Ecclesiam &
SS. Corporis
Christi ex-
struxit.

150.

Capellam
S. Caroli
Borromæi
erexit.

151.

Viridarium
excoluit.

Candidè & Fortiter.

Sit anima illius in benedictione!

MARCUS SITTIcus Comes ab Hohenembs, ex Horrensa S. Caroli Borromæi Sorore Nepos, Canonicus Augustanus 1605. Præpositus Constantiensis, & Archiepiscopus Salisburgensis 1612. Princeps magnæ eloquentiæ, Litterarum & Litteratorum Amator, & Promotor, Religionis Orthodoxæ Conservator & Propagator, magnificorum ædificiorum Conditor & Restaurator. Condidit Ecclesiam D. Marci, vicinæ rupis lapsu 1669. everfam. Exstruxit S. Eodem Corporis Christi anno 1619. consecratam, nec non Capellam in Templo Parochiali apud PP. Franciscanos S. Carolo Borromæo Avunculo suo sacratam, huic Sancto, uti sanguine propior, ita meritò addictior. Excoluit viridarium (Hellbrun) amœnissimum, ambulacris umbrosis distinctum; vernalibus Floræ & autumnalibus Pomonæ delicijs copiosissimum, lapidarijs, pictorijs, hydraulicis artifi-

artificijs rarissimum, atque ad capiendas honestissimæ voluptatis illecebras accommodatissimum, tota viridarij areâ, murò inclusâ, in suo ambitu spatium integri milliaris Italici complectente.

Beatissimæ Virginis *Thaumaturge* in Helvetiâ ædiculam nigro & pretioso marmore vestitam, elegantibus quoque è candido marmore statu is exornavit.

SS. *Ruperti* & *Virgilij* ossa in Archiepiscopali palatio recondita, ad publicum cultum sub altari summo Parochialis Ecclesiæ apud PP. *Franciscanos* reposuit: Eorundem sacros natales Sancti quidem *Ruperti* in tota Provincia: Sancti verò *Virgilij* intra urbis parietes festivos esse iussit.

Collegium PP. *Benedictinorum* unâ cum Gymnasio, postmodum in Universitatem accrescente, sub Auspicijs *S. Caroli Borromæi* instituit.

Magnificentissimæ summi templi jactis novis fundamentis fabricæ manum admovit, sed principalibus solum muris ad testum perductis, à Superis quiescere iussus ad requiem æternam vocatur anno sui Regiminis VIII. Corpus in memorata *S. Caroli* Capella depositum, absolutâ templi structurâ, in Chori medio ibidem sepulchræ locum obtinuit cum his epitaphijs:

I. E P I T A P H I U M.

Paucis te moror,

Perlege Viator,

In tumba brevi non licet mihi esse longum.

Huc Ego,

Marcus Sitticus

Ex Comit. ab Hohenemb. Archiepiscopus &

Princeps Salisburgensis

Ossa & pellem meam condidi.

Cor est apud S. Carolum Borromæum Avunculum meum.

Quam domum nunc habito, Divis Tutelaribus

Patria SS. Ruperto &

Virgilio capi:

Vix ad testa venio, & ad fundamentum redire compellor.

Bb 3

152.

B. V. M. Capellam in Helvetiâ exornavit.

153.

SS. Rupertum & Virgilium honoravit.

154.

Collegium Benedictinorum instituit.

155.

Templum Cathedralis adificio cap.

156.

Marci Sittici epitaph. I.

Mors.

Mors imperat.

*Quid mirum? Patroni Patrie in nova aede
Exspectabant Sedis Apostolica Legatum.
Nunc abi, & disce mori.*

Porro mōnumentum marmoreum cum viva *Marci Sittici* effigie ad latus Evangelij hac subscriptione notatum videtur:

II. EPITAPHIUM.

157.
Epitaph. II.

*Marco Sittico ex Comitibus ab Hohenembis,
Archiepiscopo & Principi Salisburgensi,
Sedis Apostolica Legato,
Heresum Profligatori,
Hujus templi à fundamentis prope ad tecta usque
Conditori,*

*Aliarumque Ecclesiarum
Restauratori,
Patrono, Litterarum Mecanasi, Pauperum perfugio;
Antecessori suo de Ecclesia, de Republica &
Litteris, de omnibus optimè merito
Parisi ex Comitibus de Lodron Successor Archiepiscop.
posuit.*

*Fatis sunctis, Caloque recepto M. DC. XIX. VIII. Octob.
Postquam rebus praesuit
An. VII. Mens. V. Dieb. XXI.*

Poëta Salisburgensis *Marci Sittici* epitomen vitae his expressit
fibus:

158.
*Vita epitom.
me.*

*A fundamentis absumptas erigis aedes
Divis Ruperto Virgilioque sacras.
Gymnasium instituis, teneram formásque Juventam
Egregijs studiis, & probitate pari.*

Pest.

Pestiferam sectam penitus proscribis ab agris.

Doctrinaeque nova nullus in urbe locus.

Delicias animo curarum mole gravato

Præbes, perspicuo fonte ubi manat aqua.

Sed brevis hora tui Imperij, cum transit ætas

Septima, conscendis sidera, sordet humus.

PETRUS Wall Dilinganus SS. Theologiæ Doctor, Reverendissimi Episcopi Augustani Consiliarius & Pœnitentiarius: S. Gertrudis & S. Mauritij Canonicus anno 1615. hujus insignis Collegiæ Ecclesiæ Decanus anno 1619. Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Canonicus anno 1624. Proëpiscopus Augustanus & Episcopus Adramytenus anno 1618. Vid. p. 1. class. 2. cap. 7. ad annum 1618. *Episcopus Adramytenus.*

LEONARDUS Götz Suevus J. U. D. Canonicus Augustanus anno 1617. antè uxoratus Ferdinandi II. Imperatoris Cancellarius & intimus Consiliarius, Episcopus Lavantiinus 1619. Lutheranorum Clagenfurti Reformator, maximè meritis clarissimus ad superos abiit 1640. *Lavantiinus Episcopus.*

SIXTUS WERNERUS Vogt de Summerau à Prasberg, Canonicus Augustanus 1588. Canonicus Salisburgenſis anno 1617. usque 1626. Decanus & deinceps Episcopus Constantiensis 1626. Verum pastorale pedum, quod fortunà contulit, confestim rapuit. Quippe Sixtus Wernerus anno non integro Episcopatum Constantiensem tenuit, mox rupto repente vitæ filo, morte intempestivà defungitur & in Sacello SS. Trinitatis Creatæ JESU, MARIE, JOSEPHI Constantis sepelitur. Augustæ Sacellum S. Barbare unà cum sua Curia magnis impensis instauravit anno 1610. *Constantiensis Episc.*

SEBASTIANUS II. Millernus SS. Theologiæ Doctor, Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Canonicus anno 1632. Præpositus S. Gertrudis 1639. Proëpiscopus Augustanus & Episcopus Adramytenus 1631. Vid. p. 1. cap. 7. class. 2. fol. 509. *Episcopus Adramytenus.*

FRANCISCUS JOANNES à Prasberg cognomento Vogt de Summerau, Sixti Werneri Episcopi Constantiensis Nepos ex Fratre, Canonicus Augustanus 1636. electus ex Suffraganeo Episcopus Constantiensis 1645. Princeps examissim optimus, antiquæ fidei, pacis ac Religionis amans, modico apparatu & exigua pompâ utens: Dioecesin suam bellicis calamitatibus pessundatam

200 *Cap. IX. De Aug. Eccl. Cathed. Canon. ad Eccl. dign. erectis.*
 datam restauravit, restauraram conservavit, arque ornavit. Merita ejus in Cæsarem ac Imperium, stellæ, montes, Coronæ, Aquilæ, & reliqua nova suis insignibus addita decora, sine verbis loquuntur, præclaram autem totius vitæ periodum huius epitaphij encomia restantur:

164.
 Eius Epitaphium.

*Viator siste,
 Hac te prævit
 Reverendissimus & Celsissimus S. R. I. Princeps
 Dominus, Dominus Franciscus Joannes Episcopus
 Constantiensis, Dominus Augiæ majoris &
 Oeningæ, &c. &c. L. B. à Prasberg.
 Cui stemma nobilitatem dedit,
 Virtus Principatum,
 Utrumque digno.
 Vixit annos ultra 77.
 In Sacerdotio DEO 54.
 In Episcopatu Diœcesi 47.
 In Principatu Subditis 44.
 Constanti famâ
 Optimè.
 Magnus Benefactor
 In hanc summam adem,
 & præfertim
 In Sacellum SS. Triados creatæ
 JESU Mariæ JOSEPH.
 Beneficia insignia semper contulit,
 Donec seipsum daret.
 Itaque plenus dierum
 Et magis meritorum
 Hic quiescit.
 Postquàm vitæ periodum,
 Quam anno 1611. incepit,
 Piissimè Anno 1689. 7. Martij absolvit.*

In

To docens

In morte moriendi necessitatem,

In vita vivendi exemplum,

Sequere in utroque Ducem.

Anno

1646

165.

SIGISMUNDUS FRANCISCUS Archidux Austriae, Canonici Augustani 1639. Episcopus Gurcensis, Tridentinus & Augustanus 1646. Vid. p. 1. cap. 6. class. 4. sect. 11. fol. 40. & seqq.

Gurcensis & Tridentinus Episcopus.

1651.

166.

Almuniensis Episcopus.

SEBASTIANUS Denich Ingolstadij natus 1596. Bononiae in Italia SS. Theologiae Doctoratu insignitus, Romae Protonotarius Apostolicus creatus, & Sacerdotio initiatus, in S. Petri Principis Apostolorum Basilica primam DEO hostiam obtulit 1621. Cathedralium Ecclesiarum Constantiensis & Ratisbonensis Canoniatum die 31. Martij 1622. nec non Cathedralis Ecclesiae Augustanae Canoniatum obtinuit 1627. Ratisbonae primum Decanus Kalendis Septembris 1630. Dein Consistorij Praeses & Vicarius Generalis in Spiritualibus 1649. Demum Serenissimi Electoris Bavariae Consiliarius intimus atque Episcopus Almuniensis (Almiae sub Turcis ac Archiepiscopatu Spalateni) una in Pontificalibus Suffraganeus Ratisbonensis renunciatus 1651.

Vir potens opere & sermone in negotijs tam in Germania, quam Italia tractandis exercitatus & experientissimus: ob insignia naturae talenta & doctrinam eximiam Principibus cum Ecclesiasticis tum Saecularibus summo in pretio & usu. Arduis pro Ecclesia Ratisbonensi laboribus ad 39. annos perfunctus, tandem quietis appetens se Augustam contulit 1661. Augustae ab alienis curis ut plurimum liber, sibi reliquo vitae decennio unice intentus, senectute ac morbis consumptus, postquam Collegium Ingolstadium omnium amplissimarum facultatum suarum pro studiosis Societatis Jesu alendis in universalem haereditatem instituit, Divinis Mysterijs ire procuratus, inter praeclearissima virtutum exempla quinquagenarius Sacerdos, Ecclesiae Cathedralis Ratisbonensis Senior, Augustae exspiravit die 6. Decembris anno 1671. Corpus exanime ex testatoris voluntate rumbae inclusum, & currui atrato impositum, obcurâ nocte, sine funebri pompa, ad S. Salvatoris Ecclesiam Augustae ductum, in destinato PP. S. J. hypogeo fuit repositum, indictis per universam Societatem pro anima defuncti consuetis sacris.

167.
Ejus encomium & mors.

1654.

168.

Propositus Elvicensis.

JOANNES RUDOLPHUS L. B. à Rechberg de HohenRechberg, Canonici Elvacensis 1623. Canonici Eystertensis

Cc

202 *Cap. IX. De Aug. Eccl. Cathed. Canon. ad Eccl. dign. erectis.*
 renfis 1628. die 16. Maij. Decanus ibid. 1638. die 3. Februarij Ca-
 thedralis Augustanæ Canonicus 1631. Ejusdem Episcopatus Ad-
 ministrator 1646. Præpositus ibidem à quindecim solummodo
 DD. Canonicis præsentibus electus die 26. Januarij 1649. Præ-
 positus ac Dominus Elvacensis die 21. Aprilis 1654. mortis visi-
 ma die 6. Aprilis 1660. ætatis 50.

169.
*Vita ejus
 episome.*

Princeps prudentiâ, eruditione, rerum gerendarum dexteri-
 tate, formæ morumque elegantia ac mirifico omnium virtutum
 contextu conspicuus, variarum nationum mores expertus, Sere-
 nissimi *Alberti Ducis Bavarie* Filiorum *Maximiliani Henrici* Archi-
 Episcopi & Electoris Colonienfis, nec non *Alberti Sigismundi* Epi-
 scopi *Frisingenfis* & *Ratisbonensis*, &c. olim Moderator solertissimus:
 à Summis Pontificibus, Cardinalibus, Catholicis & Lutheranis,
 Gallis & Suecis, Summis & imis honoratus: in multis libris ar-
 biter expertus: Diocesis Augustanæ Administrator sagacissimus.

170.
*Armenex-
 truxit.*

In Ecclesiam Cathedralem Augustanam munificus, altam
 SS. Triadem increatam repræsentans (ad beneficium SS. Trinita-
 tis spectans) Anno 1659. erexit. Elvaci Patres Societatis JESU
 ex Arce in urbem deduxit: habitationem stabilem in urbe assigna-
 vit: scholas in sex classes divisas aperuit: sui territorij *Elvacensis* in-
 colas, à *Marte Suecico* fugatos, fugitivos in patriam pro viribus
 reduxit: & auxiliares manus paupertate oppressis porrexit: sacras &
 profanas ædes vel bellorum rabie devastatas, vel vetustate colla-
 psas, vel incendijs cinefactas, generoso conatu cum extruxit, tum in-
 stauravit: commoda tam Augustanæ Episcopatus, quàm Elvacen-
 sis Principatus ubique & perpetim impensè promovit.

171.
*PP. S. F. in
 urbem in-
 duxit.*

172.
*Civis fuga-
 tos reduxit.*

173.
*SS. Ædes in-
 stauravit.*

174.
*Corpus suum
 dirè habuit.*

175.
*Lanienam
 subijs.*

Interim inter tot & tanta negotia acer carnis suæ vindex: cor-
 pus in pervigijs festivitatum principaliorum inedia macerans,
 flagellis castigans, humi cubatu mortificans, jugiter in fer-
 vorem redegit. Et hæc quidem inter calculorum (quorum in-
 ter quatuor præcipuus unus aliquis instar pugni vesicæ adnati &
 spectivè ingens lapis potius quàm calculus erat appellandus) in-
 mensos cruciatus, quæis tamen multò atrociores fortiter peruk,
 in exsecandorum calculorum torturâ (cum profuso sanguine, et
 am pavimentum penetrante) adhibita, per sex horas miserè patien-
 tem excruciante, eique demum animam excutiente. Corpus ex-
 angue *Elvaci*, in Ecclesia Principali juxta *S. Henrici* altare sepul-
 cræ traditum, quiescit cum epitaphio jam pedibus attrito. Attamen
 Amice Lector, Tu oculos huc flecte, & hoc lege.

Joannes

Joannes Rudolphus,

Quem mors ipsa propriâ falce reuerita est, infelici eheu! cul- 176.
tro, lapidêque dejicitur, quem tot populi stare, Principatum ali- Episcopi a.
quos Tiara decorare voluissent. Sed ævata mors est, margaritas phium.
querit, hanc tamen integram emere, quia non potuit, lapidem ru-
pit, & rapuit, non tamen eripuit: sed æternitati custodivit. De-
mus hanc Cælo veniam, ut de nostrorum quoque florum spolijs nobili-
ret hortos suos. Qui enim inter rarissimos virtutum flores semper
floruit, non nisi in ipso florum mense Aprilis decerpi debuit. Cælo
nata germina non alibi esse par est, quàm ubi cor perennat. Si
Principis forte ortum quæris, natus ille in Leone est. Quem gene-
rosus Rechbergiorum stemma produxit, illum ego in Virgine natum
dicerem; sic enim mores derivârunt. Omnium semper benignitate lu-
cratus amores: eligitur Augustæ Præpositus: Maximiliani Henrici
Archiepiscopi & Electoris Coloniensis, nec non Alberti Sigismundi
Episcopi Frisingensis, &c. &c. Moderator Summus: Francisco Si-
gismundo Archiduci Præfectus Summus: mox ipsi sub durissimo Sue-
corum jugo languenti Augustanæ Ecclesiæ Administrator, aut si ve-
rè loquar, præficitur Salvator. Quantum enim apud omnes uni-
cum nomen Rudolphi pondus habuerit, facile omnes ea ætate ponde-
rârunt. Princeps Elvaci tandem electus est, ut ab opere patrato
parùm requiesceret altior erigendus, sed ecce! Providentiæ Nu-
minis placuit, ut non in mundo Princeps, sed Martyr proprio san-
guine purpuratus in Cælo triumpharet; Dilectus verè Christi Discipu-
lus Magistrum imitatione & morte secutus, nam hora nona affixus
est cruci, & horâ tertiâ exspiravit. Principis funus ecce! consum-
matum est viatores: mortem acerbissimam universim olim flente Pa-
triâ, neminem absque lachrymis esse decebat. At super nos ipsos
nunc fleamus, quia nostrum inflat proprium funus.

JOANNES CHRISTOPHORUS L. B. Illustrissimæ Anno
& avitæ Prosapie de Freyberg die 28. Septembris 1616. natus: Ca- 1660.
nonicatum Elvacensem die 28. Januarij 1629. Et Cathedralis Ec- 177.
clesiæ Augustanæ Canonicatum die 5. Augusti 1630. adeptus. Elvacensis
Præpositus.

Cc 2

in

in Albis 1642. Consilij Aulici *Præses* constitutus 1646. Decanus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ electus die 16. Augusti 1655. *Præpositus* ibidem die 10. Martij 1660. *Præpositus Elvacensis* die 11. Maij eodem anno. *Episcopus Augustanus* creatus die 18. Augusti 1665. A Summo Pontifice confirmatus 1666. consecratus 1667. *Dillingæ* mortuus 1. Aprilis 1690. *Augustæ* tumularus die 7. ejusdem Mensis & anni. Vid. *pars 1. cap. 6. class. 4. sect. 12. fol. 445. & seqq.* Ubi præclari *Joannis Christophori* gesta tenui penicillo adumbravi:

178.
*Institutum
Anglicum
introducitur.*

Attramen ijs hic loci addendum censui fervorem, & juventutis instruendæ zelum, quo accensus in *Diœcesin Augustanam* invenit Congregationem *Domicellarum Anglicarum*, seu *Institutum Anglicum* ad educationem nobilium & ignobilium puellarum utilissimum. Siquidem altè fatus *Joannes Christophorus* quæ *Episcopus D. Mariam Pointz*, &c. Congregationis Augustanæ *Superiorissimam*, & totius instituti Anglici *tertiam*, ad alloquium cum suis *Domicellis* sub vesperum in Festo Corporis Christi anno 1666 admissam, gratiosissimè excepit, *Instituti* statuta cum profunda humilitate exponentem benignissimè audivit: demum protectionem *Episcopalem* demissimè supplicantem, clementissimè exaudivit, *Instituti Anglici* in *Diœcesin Augustanam* introducti *Author*, postmodum *Conservator & Propagator*.

179.
*Maria
Pointz vita
& mors.*

Præfata D. Maria Pointz, quæ & qualis fuerit stemmate, ac virtute, discas ex sequenti epitaphio, in templo *Parochiali S. Joannis Augustæ*, ubi quiescit, erecto.

Sta Viator, & Anglia mæsta sub hoc lapide audi suspiria. Hæc fixa est Maria Pointz de Alton Iretæ Illustrissima Anglorum Comitum Trabiensium stirpe, & ita, quæ vix 16. ætatis annum egressa, Parentes, Patriam, mundum omnem Dei & proximi amore relinquens, soli Deo Sponso suo vivere cœpit. Semper Virgo, nec dicam Martyr, in gloriosissimo ob ævitam Religionem exilio ad annum æque vitæ LXIII. transegit. Tandem ab exilio ad Beatæ Patriam, ut spes est, evolavit Augustæ Vindelicorum 30. Septembris anno M. DC. LXII. Congregatio Domicellarum Anglicarum Matri desideratissimæ mærens posuit. Abi Viator, & exuli Patriam gratulare.

180.
*Superiorissimum
Succes-
sus.*

Mortuæ *D. Mariæ Pointz* in suprema *Instituti Anglici* *diœcesione* anno 1668. per electionem subrogata est *D. Catharina Damm*

Class. III. Augst. Eccl. Cath. Can. ab anno 1595. usque 1708. 205
son, mox ordinans pro *Congregatione Augustana* Superiorissimam
D. Catharinam Hamelton, atque huic Dominæ, post 10. annorum
 laudabilissimam directionem, ex gravissima infirmitate ad regimen
 haud ampliùs habili vel capaci, substituens Superiorissimam *D. Elisa-*
betham Rantienne, suâ prudentiâ, solertia, & agendi suavitate *In-*
stituti Anglici foundationem à Reverendissimo ac Celssissimo Episco-
 po *Joanne Christophoro*, atque perpetuam *Augustæ* stabilitatem à
Magistratu Augustano die 10. Februarij 1690. obrintentem.

Quod *Instituti Anglici* foundationem attinet, Anno 1680. *Jo-*
annes Christophorus prædictæ Superiorissæ *D. Elisabethæ Rantienne*
 demississimis precibus, quæ in Sacello domestico Venerabile *Sacra-*
mentum perpetuò asservandum supplicabat, non solùm clementis-
 simè annuit, sed etiam præter fundatas 4. Missas hebdomadatim in
 hoc Sacello celebrandas, ipsum Sacellum necessarijs & pretiosis ve-
 stibus sacris, aliisque ornamentis locupletavit, sibi que *Institutum*
Anglicum quadam annuâ foundatione æternùm devinxit. Venera-
 bile autem *Sacramentum* prænotato anno 1680. die 2. Julij, eâ,
 quâ pro loci angustia, par erat, solennitate deportabatur ad Sacel-
 li Sacrarium, in maximum domesticorum solatium, Reverendis-
 simo ac Celssissimo Episcopo gratiosissimè facultatem impertiente.

Verùm, quia hætenus memorata *D. Elisabetha Rantienne* cum
 sua *Congregatione* tantummodò gaudebat jure habitandi in aliena
 domo, & quidem in loco, suæ *Congregationi* parùm accommodatò,
 ideoque industriâ invictâ pro acquirenda domo propria laboravit,
 atque post indefessos labores tandem ex speciali *Numinis* pro-
 visu, anno 1686. 16. Junij emptionis titulò consecuta est ædem
 talem, qualem exoptabat, nimirùm suo *Anglico Instituto* percom-
 modam. Ubi confectum locus convenientissimus pro Sacello (im-
 petratâ licentiâ debitâ) deputatus, ipsomet Reverendissimo ac Cel-
 ssissimo Episcopo postridie à die possessionis adeptæ, primam in hoc
 Sacello incruentam *Agni immaculati* victimam, DEO immortalis
 libante.

Domus hæc non obstantibus forensibus civibusque disce-
 ptationibus, mira sumpsit incrementa. Anno 1686. die 1. Julij
 Venerabile *Sacramentum* solenni honore & magnâ devotione
 in Sacelli Sacrario fuit primitus collocatum. Anno 1687. pro
 novo ædificio splendidissimi Sacelli à Prænobili Domino *Joanne*
Melchiore Iljung Duumviro, ejusque Filio *Christophoro* Patritijs
Augustanis, & *Instituti Anglici* potissimis Patronis, primus lapis po-

181.
Acquirunt
fundatio-
nem,

182.
Propriam
domum.

183.
Sacellum,

206 *Cap. IX. De Aug. Eccl. Cathed. Canon. ad Eccl. dign. erectu.*
 situs. Anno 1689. inhibitorium de non ædificando (surgentibus
 jam fundamentis) à Magistratu Lutheranò interpositum, sed mor
 die 24. Decembris relaxatum.

184. Anno 1690. die 10. Februarij decretum de stabili & imper-
Stabilisa- turbata possessione *Angusta* tenenda, citra *Instituti Anglici* præju-
-tem. dicium, à Magistratu *Augustano* universo, Lutheranis antea vehe-
 menter adversantibus, fuit obtentum.

185. Anno 1706. Sub D. *Maria Anna à Reblingen de Schlibbein*
Domus & Congregationis *Augustanæ Superiorissæ* usque in præsens tempus,
Sacelli orna- & domus, & novi *Sacelli* ædificium, nec non utriusque ornamen-
-menta. tum amplissimis accessionibus fuit auctum. Imprimis domus ædifi-
 cium, horti delicijs, ambulacris, conclavibus, cœnaculis, cubi-
 culis, aulæis, sellis, variisque utensilibus partim pro necessitate,
 partim pro decore instructum; dein *Sacellum* novum magnifice ab-
 solutum, pavimento marmoreo tessellato stratum, gypseis formici-
 bus, choris, menianis, organò musicò, tribus altaribus, artifi-
 ciosis picturis eleganter elaboratis, adornatum. Anno 1706. die
 8. Junij in honorem SS. CORDIS JESU consecratum, nec non
 indulgentijs plenarijs, in ipso SS. CORDIS JESU festo lucran-
 dis, locupletatum; cœnenijs Dominicâ post istud SS. Festum re-
 currentibus. Insuper hujus *Sacellum* ditatum est notabili S. Cri-
 stis particulâ, Prototypos *Taumaturgæ Einsidensis* imaginis, S. *Placide*
Martyris corpore, ossiculis SS. *Bonifacij, Vincentij, Victoriana,*
Emiliana, &c. Martyrum. Denique Sacristia argenteis pretiosis ca-
 licibus, argenteo inauratis urceolis cum suis pollubris, sacris ve-
 stibus Sacerdotalibus acu pictis ac mirè arte phrygiâ confectis, aliis-
 que sacris amictibus apparata est.

186. Et, quod possimè memorandum, anno 1696. hic loci pri-
JESU COR- mitus in Civitatem *Augustanam* SS. CORDIS JESU devotio est
Dls devotio introducta, ad magnum cultûs Divini augmentum, atque ad exi-
introducna. mium *Instituti Anglici* encomium. Omnem autem felicissimum
 progressum sicut & ortum refert *Congregatio Anglicana* in Reverendi-
 simum ac Celsissimum S. R. I. Principem & Episcopum *Augustanum*
Joannem Christophorum, tanquam sui *Instituti Anglici* in *Dioecesi Au-*
gustana Authorem, Conservatorem, & Propagatorem:

*Idcirco meritas grates, ubicunque licebit,
 Pro tam munifico pectore semper agit.*

De

De præclarissimis alijs Joannis Christophori gestis. Vid citata pars 1. Hierarchie August. cap. 6. class. 4. sect. 12. per totum.

JOANNES CHRISTOPHORUS L. B. *Adelmann ab Adelmannsfelden*, Canonicus Augustanus 1655. Canonicus Elvacensis eodem anno, die 15. Februarij: Decanus Augustanus 1671. die 19. Augusti; *Præpositus Elvacensis* 1674. die 18. Aprilis. Obijt 1687. die 26. Augusti. Princeps omni virtute cælitus donatus: disciplinarum Mathematicarum, imò omnium pene scientiarum, numeris absolutissimus: ab *Aula Imperatoria* magni æstimatus: inter doctissimos & sapientissimos Principes habitus.

In colloquio humillimorum civilissimus: civium amantissimus: cum his vivebat tanquam Pater cum liberis, imò tanquam æqualis omnibus; non quidem, ut se omnibus, sed ut omnes æquaret sibi, hoc solo reliquis major, quòd melior. Majestatem cum amænitate, amænitate cum Majestate socians, clementiam simul ac beneficentiam spiravit, non minùs in singulorum vota promptam, quàm communi omnium bono proficuum.

In causis audiendis semper paratus, in decidendis justissimus, potius mori, quàm justitiam in minimo lædere paratus. Sacræ contemplationi summè deditus, secessit crebrius in solitudinarium locum, divinas lucubrationes meditans: speciatim assumpto *Præposituræ* regimine, & sex mensibus ante mortem pijs meditationibus secessus Oſtiduani occupatus.

Amore tenero omnes deperijt *Religiosos*, speciali affectu Ordinem *S. Dominici* complexus. Statutis temporibus, stercora lectum præbente, noctu quietem capeſſivit: interulam seu laneam vestem albam supra vivam cutem gessit, voto & vestitu interno *Domini-*
anus.

In Ecclesiam Cathedralẽ *Augustanam* munificus, Augustæ etiamnum Decanus Sacellum *SS. Jacobi & Luca* ibidem, renovato altari, ferreis & inauratis clathris communivit.

Reverendissimo Capitulo *Elvacensi* suæ in litteris propensionis perenne monumentum reliquit, nim. bibliothecam, à se instrumentis Mathematicis instructam, 5956. libros, & ex his 1380. in folio complectentem, atque 18309. fl. 14. cr. impensis præſenti pecuniâ comparatam.

Ad avertendos *Martis* turbines, terræ sterilitates, pecorum pestes, admodum sollicitus, nunquam, nisi formata *S. Cruce* supra urbem totumque *Elvacense* territorium, cubitum concedere solitus.

Libros

Anno

1674.

187.

*Elvacensis
Præpositus.*

188.

Humiliss.

189.

*Justitia &
solitudinis
amans.*

190.

*Ordinis S. Do-
minici ad-
dictissimus.*

191.

*Munificus
in Augusta-
nam Eccle-
siam.*

192.

*Bibliothe-
cam compa-
ravit.*

193.

*Suos subdi-
tos conser-
vare stu-
duit:*

194.
Instructis:

Libros peritiles coëmit, coëmptos in sibi subiectos, aut erudiendos, aut in fide confirmandos, distribuit; sedulos Confessarios, Concionatores & Catechistas suis expensis conduxit, ac instituit; Carechizantibus, rudémque plebem informantibus, non raro ipse met præsens.

195.
Ægros invisi-

Infirmos non tantùm primi vel secundi Ordinis, ac etiam inferioris & infimæ sortis, ipsos quoque leprosos, invisere ac miseris ægrescentibus vitæ necessaria subministrare propriâ manu non de dignatus.

196.
Templum
erexit.

Ardentissimum se exhibuit Cultorem SS. Triadis creatæ JESU, MARIÆ, JOSEPH, cujus honori anno 1679. magnificentissimum in monte venusto *Elyaci* erexit templum: tria sacra ibidem be- domadatim celebrari constituit: tres turres Sacratissimi Trini, Christi Servatoris, Deiparæ Virginis, & Divi Nutritij nominibus consignavit: singulis diebus Sabbatinis in suæ Residentiæ Capella Litanij de præfatis SS. Nominibus publicè à Familia domestica recitatis interfuit: nec non jam in laudato templo medius inter Christum in Cruce pendentem & famosam miraculis B. Virginis *Lauretanam* sepeliri voluit, cui etiam sacro loco demortui corpori, habitu Religioso Ordinis S. Dominici involutum, pompâ exequiali illatum fuit. Lapidi sepulchrali incisa sunt hæc verba:

Sacerdos

DEI

Memento mei.

Conspicitur quoque inauratum ex ære fusili cœnocaphium prope sepulchrum parieti infixum, quale hic legis:

198.
Ejus epita-
phium.

Hic situs est

Celsissimus & Reverendissimus Princeps ac Dominus, Dominus Joannes Christophorus S. R. I. Princeps, Præpositus & Dominus Elyacensis,

Natus

Ex Avita & Illustri Adelmannorum ab Adelmansfeldem Famula Anno à partu Virginea M. DC. XL. 23. Junij,

Electus

In S. R. I. Principem, Præpositum & Dominum Elyacensem M. DC. LXXIV. 18. Aprilis.

Post

Postulatus

Ad aeternitatem M. DC. LXXXVII.

26. Augusti.

EUSTACHIUS EGOLPHUS L. B. à *Westerbach*, natus die 2. Novembris 1649. *Wolfgangi Christophori* ex *Westerbachio* Sanguine Episcopatus Augustani Hæreditarij Mareſchalli primi (vacante Hæreditario hoc officio per masculæ stirpis defectum in Illustri Baronum de *Baumgarten* Familiâ die 10. Januarij anno 1616. creati) Nepos: Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ die 17. Aprilis 1665. Procurator Capituli die 4. Novembris 1675. Sacer Neomyſta ad aram die 28. Julij 1680. Consilij Ecclesiastici Præses 1681. *Episcopus Dioclenſis* & Proëpiscopus Augustanus eodem anno, consecratus 14. Septembris eodem anno. Summus Custos Ecclesiæ Cathedralis die 11. Octobris 1693. Præpositus ibidem die 19. Junij 1698. Canonicus Constantienſis die 28. Septembris anno 1705. Obijt Augustæ die 28. Septembris 1707. Vid. p. 1. cap. 7. class. 7. fol 510. & seq.

Anno
1681.
199.
*Episcopus
Dioclenſis.*

JOANNES EUCHARIUS Schenck L. B. de *Castell*, Canonicus Augustanus die 14. Septembris 1654. Præpositus 1682. ex Præposito Augustano inauguratus in Diœcelis *Egſſettenſis* Episcopum 13. Martij 1685. Princeps indole & sanguine generosus: togâ sagôque clarus, utpote *Capitanens* Legionis *Helvetice*, & Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ: summâ comitate & humanitate præditus: nullis injurijs, nisi DEO illatis, læsus, nullis honoribus, nisi cœlitibus exhibitis, exhilaratus, genuina perfecti Principis & mitrati Præfulis Idea. Ad omnem pietatem ap primè instructus, instruxit quoque suam aulam, quasi templum quoddam Religionis, scholam probitatis, officinam virtutum.

1685.
200.
*Egſſettenſis
Episcopus.*

Manè horâ quartâ lectum deferens, meditationem quotidianam, aliâque pia matutina exercitia ultra duas horas protraxit: *fidua dedip* Breviario, Majus B. V. MARIE Offitium, quotidie adjunxit: diebus singulis, nisi in valetudine impeditus, Myſta Sacer ad aram stetit: Rosarium B. V. M. suis Domesticis quot diebus orandum injunxit, cum iisdem orare, ipſemet rarissimè intermiſit: sine conscientiæ discussione, & sui in Divinam protectionem commendatione, cubitum nunquam concessit: sacras consuetudines, domi exercitas, itinerans quoque studiosè observavit, ipſismet *Lutheranis* & *Calvinistis* devotissimum Episcopum stupentibus, atque encomijs alijs inauditis, ejus pietatem venerantibus.

201.

Orationi ass.
tas.

202.
*Sodalis
B V. M.
devotus.*

Parthenius Cliens formulâ consuetâ sese B V. MARIE annuatim, unitâ cum reliquis Sodalibus publicâ voce, obstrinxit: integros penè quatuor libros nostri *Gerseni de imitatione Christi* memorie commendavit. *Fraternitatem SS. Vulnerum Christi*, pluribus obtentis indulgentijs exornatam, in pium usum traduxit.

203.
*Fraternitas
SS. Vul-
nerum An-
thor.*

In ampliorem animarum profectum & Parochorum subsidium in sua Diœcesi beneficia curata adauxit. Ad juventutem commodius instruendam pro duobus Instructoribus redditus annuos legavit: præcipuis fermè Parochijs suæ Diœcesis Curiones, SS. Theologiæ vel SS. Canonum gradibus insignes, præfecit. Statûs Clericis progressus gaudiosis lachrymis excepit, excessus verò solliciti gemitibus luxit.

204.
*Emolumenta
sua Diœ-
cesis.*

Deputatus *Ratisbonæ Casarens Vice-Commissarius, S. Cesaris Majestatis*, totiusque Imperij Romani emolumenta solertissimè promovit: Viduarum ac pupillorum egestati, potissimè eorum, qui olim suam operam strenuè Episcopatu locârunt, clementissimè providit.

205.
*Imperij Ro-
mani,*

206.
*Et Ecclesi-
arum promo-
via.*

Inæstimabilis pretij *Hierothecam Venerabilis Sacramenti*, ad sublevandam inopiam Subditorum oppignoratam, solutione 40000. florenorum suæ Ecclesiæ restituit. Non obstantibus turbulentis temporibus ad 80000. florenos in reficienda & ornanda sacra loca expendit.

207.
*Prodigiis
sanatur.*

Apostemate ceu infestissimo hoste per oleum *S. Walburgæ* non absque prodigiò aliquot ante suum obitum annis derepente lugatò, tandem mortem ceu hostem insuperabilem nec fugare, nec fugato

208.
Id moritur.

valuit, aut voluit: sed liberrimè in voluntatem Divinam resignatus, omnibus SS. Sacramentis ritè munitus, ob res præclare gestas immortalis memoriâ dignus, ingenti desiderio & amore sui relicto, satis cessit die VI. Martij anno M. DC. XCVII. Regiminis XII. ætatis LXXII.

Anno

MARQUARDUS RUDOLPHUS à Rodt natus 9. April.

1689.

1644. Canonicus Augustanus die 25. Junij anno 1668. Canonicus Cathedralis Ecclesiæ Constantiensis Capitularis 11. April.

209.

Constantiensis Episc.

1668. Cantor 29. Aprilis 1683. Decanus Constantiensis 1686. 18. Aprilis. Episcopus Constantiensis electus 1689. 14. April. consecratus 1690. 18. Junij. Obijt 1704. die 10. Junij.

210.

*Princeps
Magnanimus.*

Princeps Heroicis virtutibus erat excultus: Divinarum & humanarum scientiarum clarissimus: Littèras & litteratos honore pariter ac amore complexus: inter doctissimos, atque sapientissi-

mos

mos S. R. I. Principes nulli secundus: ita etiam ab ipsomet Augustissimo Imperatore Leopoldo æstimatus. Magna inquiete Diocæsin Constantiensem turbante, inter res turbatissimas catus & cautus, assilientes impetus gubernandi dexteritate & magnanimitate vicit.

Multa paravit, parva conservavit, Ductrice charitate, proximis benefacere, & de singulis bene mereri, studuit: jus summa vigilantia dixit, boni publici fidiſſimus Administrator ac Director rei militaris, itémque ærarij diligentissimam curam habuit, ubique intentus publicæ salutis, quæ ut staret, ille nunquam stetit, animo in quibusvis negotijs atque periculis perpetim præſenti & imperterritito omne tulit punctum, donec Atrops incidit vitæ filum die 10. Junij anno 1704. *Constantia S. J. Collegium Marquardi Rudolphi vitæ epitomen expreſſit per sequens elogium:*

211.
Justus & vigilantissimus.

212.
Vita epitomen,

Marquardus Rudolphus

Magnum Nomen.

Episcopus Optimus; Princeps Magnanimus,

Cujus prudentiam

Majestas æstimaſſis Cæsarea,

Imperij suspexerunt Comitia

Hic

Ambrosius in Ecclesia, Cæso in Curia,

Inter Doctores Princeps, inter Principes Doctor,

Potens eloquio, efficax Imperio,

Formidandus malis, beneficus bonis,

Fortis in arduis, infractus in adversis,

Amatus à subditis, cultus ab exteris.

Heu vixit!

Imò vivit in eo

Quem virtus operavit Insulatum,

Defunctus habet Successorem,

Duplici plenum Spiritu,

Episcopi boni, Principis Magni,

Cognitione & conversatione

Inspirato.

Reverendissimus & Celissimus Joannes Franciscus Schenck i
Stauffenberg, &c. &c. defuncti Marquardi Rudolphi Episcopi Con-
stantiensis Successor hanc illi memoriam marmori inscribi curavit.

213.
Episcopi.

Hic quiescit
Marquardus Rudolphus,
Ex antiquissima Equitum de Rode
Familia
S. R. I. Princeps & Episcopus
Constantiensis numero octuagesimus sextus,
meritis nulli secundus,
Auri in egenos prodigus, relictis
omnes tenax
Principum Doctissimus:
Doctissimorum Princeps,
Salomonis prudentie junxit
Davidis pietatem,
Vir secundum Cor D E I,
Cor Deipare,
Cujus templum erexit Bethusii,
Cultum ubique,
Hic jacet etiamnum, ubi jacebat in vica;
Nimirum ad pedes Deiparentis, & sua,
Pro cujus immaculata Conceptione
Voto concepto fletas.
Hoc unum fecit mortale
Quod mortuus sit anno Regiminis XV.
Etatis LX.
Saculorum aetate dignior,
Quam vivere in hoc die
Quod Prædecessori suo posuit
Successor
Joannes Franciscus.

CHR

CHRISTOPHORUS OTTO Comes & Dominus de-
 & in Schallenberg, Reverendissimi & Serenissimi Episcopi Augu-
 tani Consiliarius intimus, Episcopusque Serenissimæ Aulæ *Præses* an-
 no 1691. *Prepositus Constantiensis* anno 1694. Mense Februa-
 rio. Vir ore affabilis, facundæ linguæ, circumspæctæ pru-
 dentia, beneficæ hospitalitatis, humanissimæ urbanitatis &
 comitatis: ingenio vivaci, serio, ac sedulo: eloquio exultò, ma-
 turò judicio decoratus: justitiæ æqui, juriæ Ecclesiæ, rei. oeco-
 nomicæ observantissimus: unde turbatissimis *Bellona* temporibus
 maluit sua perdere, quàm aliena non conservare: enimverò *Marte*
Augustam obsidente, expugnante, nec non miseriarum angustiis
 coarctante, *Christophorus Otto* funestos inimicitiarum ignes, bel-
 licas hostium irruptiones, violentas Bellatorum exactiones & de-
 prædationes, animò imperturbato excepit, impavidus pertulit, in-
 ter armorum pericula stetit invictus, adversitatibus vinci nescius.

Anno
 1694.
 214.
Constantiensis Præ-
positus,

Studiorum avidus, litterarum amantissimus, antiquorum
 Authorum cultor indefessus, gestorum veterum indagator accura-
 tus, consummatæ eruditionis laude conspicuus: libris con-
 scribendis occupatos fovet, litteras promovet. Idcirco (ante ty-
 pum) *Hierarchie* meæ *primam partem* (prætereo gratias alijs Scripto-
 ribus impertitas) oculis percurrere, annotationibus pluribus il-
 lustrare, atque munifico liberalitatis studio armare & confirmare,
 non dedignatus est; sicque huius *Hierarchie parti secundæ*, prioris
 vestigijs insistenti, & ad typographæum properandi, incitamentum
 addidit: in via properantem confortavit, enervatam auxilio leva-
 vit, alioquin oneribus pressam, penitus opprimendam, littera-
 rum Amatoris suppetias non ferente. Ad hujusmodi litterarum
 amorem ac omnigenæ scientiæ eruditionem Augustus *Josephus I. Rex*
 (posthac Augustissimus Imperator) respiciens, eamque præter ex-
 cellentissimas alias qualitates animi suspiciens, *Christophorum Ot-*
tonem duodecim abhinc annis in Thesium mearum, sub faventibus
 auspicijs altissimè memorati Augusti Regis defensorum, disputatio-
 ne suam *Personam Regiam* agere voluit. Ubi eloquentiæ suavitatè,
 verborum amœnitatè, authoritatis & gravitatis fulgore, Spectato-
 res attonitos reddidit, in sui admirationem rapuit, nec non in ap-
 plausus & festivos plausus excitavit, omnibus *Legati Regij* functio-
 nem, tanta cum Majestatis nunquam antehac *Augustæ* in disputa-
 tione vel Theologica vel Philosophica spectatam, obstupefeci-
 mus.

Hæc, gratitudine impellente, commemoravi, ne Lethæo ex amne beneficiorum oblivionem hausisse, atque ab humana natura homo ingratus degenerasse videar, ipsis feris ferocior, quæ beneficijs dedocentur feritatem & mansuescunt in gratitudinem, homine ingrato feritatem induente. Sed fortè in aurem, non palam referre gratias decuit? Næ arguerer à Romano Sapiente 2. de beneficijs hujusmodi verbis: *Quidam furtivè gratias agunt, & ad rem, verentur palam ferre, ut sua potius virtute, quàm alieno auctorio habere dicantur. Et licèt nunquam tibi gratiam referre possim, tamen illud certè non desinam, ubique confiteri, me referre non posse, nam qui gratè beneficium accipit, primam ejus pensionem solvit. Ita pro me Seneca c. l. loquens.*

Ceterùm *Christophori Ottonis* Græcæ, Latinæ, Hispanicæ, Gallicæ, Italicæ, Germanicæ linguarum peritiam quasi nativam: sublimiores & humaniores in particulari scientias, liberales & culturæ humanæ artes, hîc tacitus relinquo: inter manufarias tamen artes, in *Christophoro Ottone* minimè otiosas, illam silentio involvere, nefas duxi, quâ Crystallum, gemmas, aliòsque preciosos lapides, instrumentis, ad dimeriendum, scindendum, sulcandum, celandum, lævigandum, extruberandum, complanandum, &c. à se inventis miro artificio scalpit & sculpir.

215.
*Candelabri
pensile arti-
ficiosissimū.*

Certè candelabrum pensile (cum 16000. vel pluribus lapidebus ChrySTALLINIS, uvas, ficus, poma, pira, omnisque generis figuris affabrè exscalpras & excissas, exhibentibus) suâ manu fabricavit: lapides tenuissimis sulcis, subtilibus incisuris, emiculis cœlaminibus, &c. figuravit, nec non ex filis aureis vel argenteis pendentibus, adeo ingeniosè & dextrè inter se coordinavit, ut à luce recepta illustrati, vel à modico pulsu terræ commoti, longè lætè resplendant, visum perstringant, aulam amplissimam illuminent, instar stellarum firmamenti rutilent, artificiatum potiùs miraculum quàm percelebre artificiatum repræsentantes. Et, quod dictum mirabile, ex aliquot mille ChrySTALLINIS lapillis, digitis ultimis tangibilibus, sicut nullus artificiosus caret sculpturâ, sic nec coruscandi gratiâ, ut verè radiantibus hisce stellulis adscribere liceat illud Poëtæ:

In tenui labor: at tenuis non gloria.

Verùm de candelabro ad candelabri Reverendissimum, Illustrissimum & Excellentissimum *Artificem* me converto; precorque, ut stupendi operis hujus *Artifex*, ac plurimorum magni nominis laborum

laborum patientissimus, post perennem ætatis aurore felicitatem, per
numeratas sæculorum series redivivam, in omnium laborum suo-
rum mercedem æternæ gloriæ reportet beatitatem, nec solum
splendor lucidissimi candelabri fulgeat omnium amore & hono-
re vivus, sed etiam mortuus quasi stella in perpetuas æternitates.
Daniel. cap. 12. vers. 3.

JOANNES MARTINUS ab Eyb Canonicus Eystet-
ensis 1646. & Augustanus die 7. Maij 1649. Præpositus Augusta-
nus 1686. Ex Præposito Augustano *Episcopus Eystettensis* die 16. A-
prilis 1697. electus. Quem honorem primitus profundis lachrymis
obfirmatè renuit, & diu severâ cunctatione suspendit, donec alio-
rum autoritate, rationibus & precibus superatus, onerosam ser-
vilitatem sibi imponi conquerens, demum consensum præbuit.

Princeps fuit integerrimus, lenissimi oris & moris, irasci ne-
cians, sermone mitis, accessusque facilis, trepidos obfirmans,
perculosos erigens, pauperes sublevans, claudos pes, cæco oculus.

In cultu tenuis, vestibus & suppellectili privatâ contentus.
Patientiæ, pietatis & Religionis, pastoralis sollicitudinis & vigi-
lantiae, aliarumque virtutum inolitam consuetudinem alteram sibi
naturam constituit, & Autoritari Episcopali miram quandam su-
aviratem conjunxit, comis & humanus erga omnes, in pauperes
benè profusus, *felix sibi visus Princeps* (Seneca de Clem. l. 1. c. 2.)
i fortunam suam publicaverit.

Ad Aram sacer Mylta quotidianus: in orationibus publicis
& privatis assiduus: in quibuslibet solennitatibus frequentissimus:
in propaganda Religione & S. Rosarij devotione zelosus.

Munificus in Cathedralem Ecclesiam *Augustanam & Eystetten-*
tem. *Augustæ* anno 1692. Sacellum SS. *Vitalis, & Martini*, ac
Eystadij Sacellum SS. *Trinitatis*, novâ arâ exornavit, septisque clathra-
tis munivit. *Hospitale Eystettense* unâ cum Ecclesia è fundamen-
tis excitavit, eique, cum corde inibi recondito, thesaurum suum
3000. florenorum reliquit, ac pauperibus applicari voluit. Æ-
dem principalem in *Gredingen* à suo Prædecessore inceptam debito
nitore perfecit: vetustam aulam Episcopalem, prope Ecclesiam *Ey-*
stettensem Cathedralem sitam, & à *Suecico* milite flammis subjectis
exustam, à cineribus suscitare manum adjecit. Alia pia loca par-
tim instauravit, partim instaurare, vel ab interitu vindicare ad-
laboravit. Tandem senio confectus, postquàm salutaria suis moni-
ta, atque præclara virtutum exempla dederat, ac ne ullus in sui lau-
dem

Anno

1697.

216.

Episcopus
Eystettensis.

217.

Omnigenis
virtutibus
ornatus.

218.

Munificus
in sacra
loca.

219.
Pater defun-
tus & pater
pater.

Anno
1700.
220.

Decanus
Landishu-
tanna.

1704.

221.
Constanti-
ensis Episc.

222.
Princeps
laudatissi-
mus.

dem peroraret concionem funebrem, severe inhibuerat (multis, quæ laude digna sunt, Diocesi *Eystettenſi* præstitis (*Herride*, die 3. *Nicolas* Episcopo *Myrenſi* sacro, ætatis LXXIV. Regiminis VII. & humanæ salutis M. DCC. IV. obdormivit in Domino; animam DEO, sui memoriam posteris, terræ in Cathedralis Ecclesiæ *Eystettenſis* Sacello SS. *Trinitatis* corpus commendans.

MICHAEL PAULUS de *Mayr* SS. Canonum Licentiat, Cathedralis Ecclesiæ *Augustanæ* Canonicus anno 1654. Ecclesiæ Regiminis *Landishutani* Consiliarius, & Insignis Collegiæ Ecclesiæ ad SS. *Martinum* & *Casulum* ibidem Decanus anno 1700. Vir staturâ præcæ, venustâ facie, suavi & grato aspectu, vivide capacisque ingenio, prompto ac maturo consilio: animi magnitudinis, eloquii ubertate, atque morum gravitate præditus, omnes laudatissimi *Decani* partes cum verbo tum exemplo in præsentibus que constanter adimpler.

JOANNES FRANCISCUS *Schenck* L. B. de *Stangberg*, natus die 18. Februarii anno 1658. Canonicus *Augustanæ* Cathedralis Ecclesiæ die 8. Junii anno 1682. Canonicus *Herbipolensis* die 20. Septembris anno 1683. In Canonicum *Constantinensem* mediante primâ possessione receptus die 20. Octobris 1677. In Capitulum ad secundam possessionem admissus die 22. Decembris 1682. Cantor ibidem die 4. Augusti 1694. Episcopus ejusdem Ecclesiæ Cathedralis *Constantinensis* electus die 2. Julii 1704. Consecratus die 26. Aprilis 1705.

Princeps omni ex parte meritisimus: staturæ excelsæ, ad Majestatem compositæ, avitis Majorum ceris ac encomijs inclitus, nimirum ex antiquissima Baronum *Pincernarum* de *Stangenberg* Prosapia maxima, quia maximis Principibus familiarissima, progenitus: suorum maximorum Progenitorum animi non minus magnitudine, quàm sanguinis communionem conjunctissimus: morum majestate, atque gestorum humanitate nominatissimus.

Ingenij ac animi excellentiâ præcellens, linguâ differtus, eloquentiâ politus, æquâ agendi serenitate placidus, usu tractandarum rerum propè singulari ornatus, nec non omni laude cumulatissimus. Sux Diocesi præest & prædest hodie dum erga adversantes affabilis, nemini fallibilis aut Chrestologus: in Ecclesiasticis officiosus, in DEI & *Sanctorum* cultu Religiosus, in pauperibus benignus, ad sublevandos & consolandos pauperie vel mercedis oppressos, nec non ad juvandos tenues à spe fortunarum desecro-

nulla

nullis impensis parcat: egenos bonis, bonos ditans honoribus. Curas omnes & cogitationes in Dioecesis suæ emolumentum & ornamentum defigit; Clerum populûmque regulis Ecclesiæ ad amissim conformans, Subditorum tranquillitatem tuetur: pupillorum facultates tutatur: Civium fortunas protegit, lites dirimit, dissidia componit: statuta prædecessorum, leges, jura, vestigia, tributa, &c. ad magnam Dioecesis utilitatem dirigit. Quæ libasse mihi sufficit, ne blandiri videar, aut assentari, quem admiratio mea absque suffragio affectus jussit demissimè venerari.

Cui proin Reverendissimo ac Celsissimo S.R.I. Principi & Episcopo felicitas pleno sinu fundat aureas horas, festos & fau-
stos dies, multos ac pacificos annos, ne unquam Episcopales cu-
ras hinc inde irruentes sentiat graviter onerantes, semper orantes: *223. Votum Autho- ris.*

in bonis coelestibus, terrestribus, & honoribus nullum experiatur defectum, semper profectum: atque ut ejus Illustrissima Prosapia *Stauffenbergica*, ex qua tanquam ex equo *Troiano* prodire tot Episcopi, S.R.I. Principes, Ordinis Teutonici & Militenfes Equites, Religionum Antistites, Auratorum Equitum Viri perillustres, antiquissimorum Ludorum Equestrium Pugiles, Belli Duces, Aula- rum Præsides, Dynastiæ Directores, &c. ut, inquam, ejus Illu- strissima Prosapia *Stauffenbergica* tam fructu quàm senio gravis, adulta quidem, non effæta tamen, in novas quotidie frondes hila- riter efflorescat: Heroicis monumentis, virtutum factis & actis in- clarescat. Demùm nominis *Stauffenbergici* fama, virtutis ac erudi- tionis alis subvecta, in ultimas horas se diffundat, Reverendissimo ac Celsissimo Episcopo & Principe *Joanne Francisco* seros post annos in gloriosa æternitate perpetim triumphante.

JOANNES ANTONIUS ex Avita & Illustrissima Familiâ Rhenanâ *Knöbel à Kazenelenbogen* (à quingentis & amplius annis Metropolitanæ *Moguntinæ*, Cathedralium, *Eystetten- sis*, *Spirensis*, & *Augustanæ* Ecclesiarum Prælati, atque Canonici, nec non in Ludis equestribus præclaræ virtutis Viris nobilissi- nis conspicua) genitus: absolutis studiis humanioribus & Philo- sophicis in suâ patriâ, ad S. *Apollinarem* Alumnus sublimioribus Scientiis *Roma* vacavit, ubi Anno 1666. in Quirinali seu Ca- pellâ Pontificiâ coram *Alexandro VII.* ac Eminentissimis Car- dinalibus in festo *Omnium Sanctorum Orator*, postmodum Ecclesiæ *Eystettensis* Canonicatum die XXI. Junij 1667. obtinuit.

E e

Exin-

Anno
1705.
224.
*Eystet-
tensis
Episco-
pus.*

Ejus peregrinationes, lectiones & promotiones. Exinde Româ digressus, terrâ marique extera Regna, Provincias & Aulas peragravit, inibi Regum, summorumque Principum gratiâ, favoribus & amoribus cumulatus, ubique ijs moribus ac virtutibus, quas Nobilitas desiderat, atque fama commendat, suam indolem capacissimam imbuat. Post varia itinera in Germaniam redux à Reverendissimo ac Celsissimo D. D. Marquardo Principe & Episcopo Eystettensi secretioribus consilijs adhibitus, ad negotia politico-militaria Viennam ad Augustissimum Imperatorem Leopoldum, ad S. R. I. Electores, Episcopos, Principes, Dietas circulares, Generalitates Casarea ablegatus, spem de se conceptam cunctis Legationibus abundè implevit.

JOANNIS ANTONII. virtutem benè meritam, atque gesta præclara secuti sunt plures honores. Cathedralis Ecclesia Augustana cum suis Reverendissimis D. D. Canonicis die 30. Septembris Anno 1682. adscripsit. Reverendissimus & Serenissimus Episcopus Augustanus in Consiliarium intimum assumpsit. Cathedralis Ecclesia Eystettensis in Decanum die 27. Julij 1688. elegit: resignato autem Decanatu rationabilibus de causis (curz nimirum Clericorum ægrè invigilans, & ut à residentiâ continuâ solutus Vidux Matri pro sublevamine & administratione bonorum in patriâ stato tempore assistere possit) die 4. Februarij Anno 1699. Cantor à Reverendissimo ac Celsissimo Episcopo Martino constituitur: Deinceps postquam potiora officia & servitia Episcopatu Augustano, itidemque Eystettensi, tam in obsessâ Urbe Augustanâ, ac die 16. Decembris 1702. expugnatâ, quam calamitosâ occupatione usque ad diem 7. Augusti 1704. gravatâ pro posse præstitit; nec non sub funestâ illâ tempestate cum hostibus (ab ipsismet in honore habitus) pro prænotato utroque Episcopatu plenipotenter negotia præclare ac utiliter tractavit, conclusitque. Demum post tot fidelitatis in Ecclesiam, atque singularis prudentiæ datæ specimina die 9. Februarij 1705. in Episcopum electus, populo placquam usitato Vivat, & repetito applausu in Ecclesiâ Cathedrali, & per plateas acclamante in arcem Episcopalem deductus, postea in Sacratissimo Pentecostes festo 1706. insignibus Episcopalibus initiatus. Auspicatam inaugurationem comitabantur felicitis regiminis omina: quippe in ipso consecrationis Pontificalis die ex S. Walburga ossibus oleum, Reverendissimâ huius Monasterij Abbatissæ ore & calamo id attestante, notabiliter copiosius, quam alias profuxit.

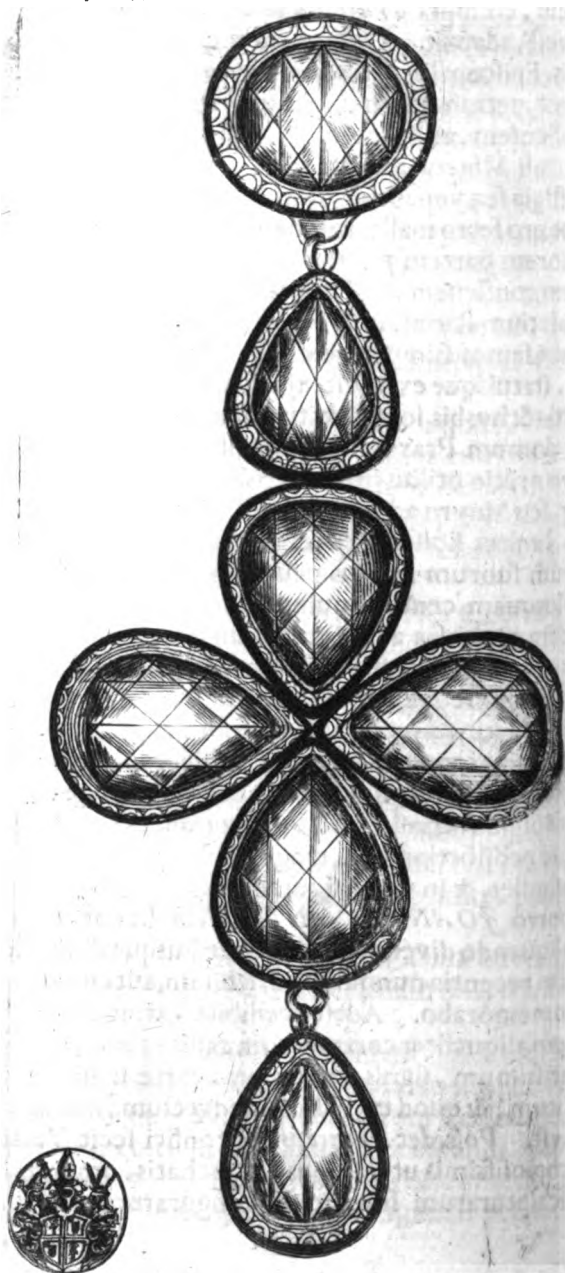
S. Crucis particula *Bergensis* diu latitans reproducta, sub Episcopatu & Chrismate Episcopali beneficijs inclaruit: nec non truncus illicaeus crassissimus, & undique detruncatus ad passionem Domini cum alijs octo destinatus, qui ad viam versus arcem devotioni transeuntium extant, atque tempore hyemis retro fornacem ad excicandum in aulicâ officinâ scrinariâ positus, ad stuporem intuentium etiam prudentium, furculos, foliaque exeruit in praesagium, JOAN- NEM ANTONIUM Episcopum praeclarissimorum operum floribus Dioecesi suam exornaturum: Episcopus hic S. *Wilibaldo* Anno 745. Episcopatus *Eystettensis* (qui Episcopatus nempè & *Gebhardum* ex post Papam *Victorem secundum* sibi annumerat) S. *Richardi* Regis Angliæ filio, Fundatori, ordine LXIII. successit: numerus quidem hic climaëricus fortunam adversam denotans ad pugnam semper providè accinctum sæpè lacepsivit, victricem vero palmam nulla illi calamitas eripuit: etenim, quam diu Episcopus, fir- nis perpetim animi, corporisque viribus substitit, nec ullâ corporis invaliditudine unquam impetitus, nec animi adversitate victus.

Princeps est expertæ prudentiæ ac dexteritatis, usu rerum civi- 226. lium apprimè valens: solers ingenio, gravis animo, promptus allo- *Quali-* quio, cunctorum hominum ordini patens; plurimarum linquarum, *scilicet.* quas ut vernaculam loquitur, cognitione præstans:

Qui mores hominum multorum vidit, & Urbes.
audem ab *Homero Ulyssæ* attributam promeritus.

Non tantum liberalium, sed etiam aliarum culturæ humanæ artium probè instructus: litterarum & litteratorum amantissimus, lectos non affectu solum, verum & munificentia honorat, fovet. ue. Musicâ, ipsemet & hujus non ignarus, suas frequenter curas re- perat, nec non decantatis, aut recitatis comœdijs, excellentiâ & arte musicorum, actorumque spectabilissimis, animum quandoque elaxat. Venandi studium exactè callens, rarò venatum exercet: feris oblectatur in Aulâ, & circumcirca cursitantibus, ejusque ad vocem accurrentibus. Adulatorum & deceptorum osor, veritatis mator & propugnator, veneris & ventris deditorum aspernator, sobrietati & temperantiæ est deditus, vini cibique parcus, mensâ rugali & brevi contentus: bonis bonus, malis formidandus, justitiæ pietatis vindex, suam *Dioecesi* administrat, nimirum misericor- diâ & veritate se invicem complectente.

Jam antehac egenis, maximè mendicare erubescens, mi- um in modum addictus, atque tum ad fidem Catholicam conver-

Class. III. Augst. Eccl. Cath. Can. ab anno 1595. usque 1708.

JOANNES ADAMUS Nieberlein, patriâ *Eystettenfis* Anno
Franco, ad *Almonium* die 17. Februarij anno 1662. natus. Vir præ- 1708.
 tantes dotes à natura sortitus: vividæ mentis celeritate, indefessâ 231.
 agacitate, & animò invictò præditus: scientiâ & prudentiâ nomi- *Episcopus*
 natissimus: ornatissimâ suâ facundiâ & profundâ sapientiâ cum pau- *Dioclen-*
 cis comparandus. Litteris humanioribus diversis in locis laudabi- *sis.*
 i studio absolutis, in Alma Episcopali *Universitate Dilingana* Phi-
 losophiæ Magister anno 1682. creatus est. Postmodum in *Colle-*
gio Germanorum Romano ad S. Apollinarem susceptus, per quatuor
 annos continuos SS. Theologiæ operam dedit. In eodem Collegio va-
 rijs iisq; primis officijs honorificè perfunctus, tam morum, quàm sci-
 entiarum radijs nominis sui famam mirificè illustravit: binam publi-
 cam disputationem primam ex parte, secundam ex universa Theo-
 logia, *Roma* in Ecclesia *S. Ignatii* magno cum applausu propugnavit;
 itque ex speciali gratia, à diversis Romanis Pontificibus ac Impera-
 toribus *Alumni* bene meritis concessâ: in omnium DD. Alumno-
 rum (erant 70.) præsentia examinatus, supremam SS. Theologiæ
 Doctoratûs lauream anno 1688. promeruit.

Creatus Romæ Doctor *Joannes Adamus*, & in *Germaniam* re- 232.
 versus, ut solidiora functionum Parochialium fundamenta jaceret, *Ejus pro-*
 quâ Cooperator *Berchinga* per medium annum curam animarum *motiones.*
 exercuit. Inde gradatim promotus, anno 1687. Parochiam in *Bux-*
heim, Anno 1703. Parochiam in *Beylengriesß*, & eodem An-
 no mense Aprili Parochiam in *Berching* obtinuit. In prima Paro-
 chia per 5. annos Ruralis Capituli *Camerarius*; in secunda *Consilia-*
rius Ecclesiasticus *Eystettenfis*; in tertia *Decanus* & per 13 annos per
Palatinum superiorem Visitator fuit constitutus. Anno 1705. Ec-
 clesiæ Cathedralis Augustanæ Canonicatu à Sede Apostolica hono-
 ratus: anno 1706. à Reverendissimo ac Celsissimo S. R. I. Principe ac
 Domino, Domino *Joanne Antonio* Episcopo *Eystettenfis* in Vicarium
 Generalem assumptus: anno 1707. ab eodem Suffraganeus nomina-
 tur: demum anno 1708. die 29. Aprilis ab altè fato Reverendissimo
 ac Celsissimo Episcopo *Dioclenfis Episcopus* consecratur. De Episco-
 patûs *Dioclenfis* notitia vid. *pars 1. cap. 7. class. 2. f. 512. & seqq.*

Hoc etiamnum tempore ingenij alacritate, eloquentiæ facilitate, 233.
 vitæ meritò, Religionis zelò, genuinis virtutibus, titulis, dignita- *Quali-*
 tibus, atque insigni apud Summos & imos existimatione cominus & *tates,*
 eminus enitescit: nec non munificens virtutum suarum dispensator
 prodest, quibus potest, nulli in conservanda & propaganda Ecclesia-

Rica disciplina postponendus, dum ego *Virum*, mihi Reverendissimum, perquam gratiosum, & omni officiorum genere observandissimum, cunctis alijs Reverendissimis DD. *Canonis* Ecclesiz Cathedralis *Augustana* ad exteras dignitates Ecclesiasticas evectis (ita ordine exigente) postpono, attamen eidem coronidis locò hæc vox ex animo metricè accino:

234.
Vota Anthor.

Sint tibi longi sine nube Soles:
Sit decus vitæ Socium beatæ:
Nulla Te turbent inimica mixtis
Tempora curis!

Serus accedas patrias ad urnas:
Serus à nobis abeas, virentem
Viribus fortis videas senectam

Noxia vince!
Ludicra sperne,
Tetrica pelle,
Subdola rumpe,
Invida flecte,
Crimina plecte,
Abdita solve,
Obsita tolle,
Nubila pande,
Foedera pange,
Impia frange,
Prosperè vive!

AP.

APPENDIX ALPHABETICA

*Augustanorum Ecclesiæ Cathedralis Canonorum
ad Ecclesiasticas Dignitates externas euektorum.*

	Anno
A Dalbero Episcopus Tridentinus.	1084.
Adelmañ L. B. Joan. Christophorus Præpositus Elvacensis.	1674.
Andechs Arbo Comes Archiepiscopus Moguntinus.	1011.
Andechs Gebhardus Comes Episcopus Ratisbonensis.	1023.
Archidux Austriz Sigismund. Francisc. Episcopus Augustanus.	1646.
Tridentinus, Gurcensis.	& 1653.
3alduinus Archiepiscopus Salisburgensis.	1041.
3avariz Dux Henricus Episcopus Frisingensis, Wormatiensis.	1541.
Ultrajectensis, & Mammillensis.	& 1524.
3avariz Dux Philippus Episcopus Frisingensis & Naumburg.	1497.
	& 1517.
Biberüg Conradus Comes Episcopus Curienfis.	1122.
3oland Fridericus L. B. Episcopus Spirensis.	1272.
Denich Sebastianus Doctor Episcopus Alminienfis.	1651.
Dorckau Henricus Gross Episcopus Bambergensis.	1487.
Eberhardus cognomento Suevus Episcopus Ratisbonensis.	1165.
Eberhardus Patriarcha Aquileiensis.	1030.
Eyb Joannes Martinus Episcopus Eystettensis.	1697.
Flersheim Philippus Episcopus Spirensis.	1529.
Frauenberg Vitus Episcopus Ratisbonensis.	1563.
Freyberg L. B. Christophorus Præpositus Elvacensis.	1573.
Freyberg L. B. Joannes Christophorus Episcopus Augustanus.	1660.
Præpositus Elvacensis.	& 1665.
Fronsberg Udalricus Episcopus Tridentinus.	1486.
Gemmingen Joannes Conradus Episcopus Eystettensis.	1595.
Gemmingen Joannes Otto Episcopus Eystettensis.	1590.
Götz Leonardus Doctor Episcopus Lavantinus.	1619.
Guido Episcopus Curienfis.	1108.
Habsburg Otto Comes Episcopus Constantienfis.	1165.
Heffra Udalricus Episcopus Passaviensis.	1090.
Helmstatt Rabanus Archiepiscopus Trevirensis.	1430.

Hem

- Anno 224** *Cap. IX. De Aug. Eccl. C. a. bed. Canon. ad Eccl. dign. cultu.*
1066. Henricus Patriarcha Aquileiensis.
1553. Hirnhaim Eberhardus Episcopus Eystettenfis.
1612. Hochenembs Marcus Sitticus S. R. I. Comes Archiepiscopus Salisburgensis.
1079. Hochenvvart Norbertus Comes Episcopus Curienfis.
1539. Hutten Mauritius Episcopus Eystettenfis.
1058. Knöbel Einhardus à Kazenelenbogen Comes Episcopus Spirensis.
1705. Knöbel Joannes Antonius à Kazenelenbogen L. B. Episcopus Eystettenfis.
1501. Lang Matthæus Archiepiscopus Salisburgensis S. R. E. Cardinalis.
1539. Madrucius Christophorus Episcopus Tridentinus, Brixinenfis, S. R. E. Cardinalis.
1510. Meler Vitus Doctor Præpositus S. Viti Frisingæ.
1631. Müllerus Sebastianus Doctor, Episcopus Adramytenus.
1708. Nieberlein Joannes Adamus Doctor, Episcopus Dioclenfis.
1486. Oettingen Fridericus Comes Episcopus Passaviensis.
1499. Polhaim Bernardus L. B. Episcopatus Viennensis Administrator.
1645. Prasberg L. B. Franciscus Joannes Episcopus Constantiensis.
1626. Prasberg Sixtus Wernerus Episcopus Constantiensis.
1304. Randeck Marquardus L. B. Patriarcha Aquileiensis.
830. B. Rathardus Beneficijs post mortem clarus.
1654. Rechberg Joannes Rudolphus L. B. Præpositus Elvacensis.
1054. Reinhardus Episcopus Spirensis.
1555. Réttinger Martinus Hercules Doctor, Episcopus Lavantinus.
1703. Röls Joannes Casimirus Doctor, Episcopus Amyclanus.
1469. Rodt Joannes Episcopus Lavantinus.
1689. Rodt Marquardus Rudolphus Episcopus Constantiensis.
1486. Sabellus Joannes Baptista S. R. E. Cardinalis.
1694. Schallenberg Christophorus Otto S. R. I. Comes Præpositus Constantiensis.
1560. Schaumberg Martinus Episcopus Eystettenfis.
1685. Schenck Joannes Eucharis L. B. Episcopus Eystettenfis.
1704. Schenck Joannes Franciscus L. B. Episcopus Constantiensis.
1577. Truchseß Gebhardus L. B. à Waldpurg Archiepiscopus Colonienfis.
1544. Truchseß Otto L. B. à Waldpurg S. R. E. Cardinalis.
1501. Truchseß Vitus à Pomersfelden, Episcopus Bambergensis.
1618. Wall Petrus Doctor, Episcopus Adramytenus.
1060. Waltolphus Episcopus Passaviensis.
1410. Weix Degenhardus L. B. Episcopus Frisingensis.

Welter.

Westernach Eustachius Egolphus L. B. Episcopus Dioclenfis.
 Westerfteen Joannes Christophorus Episcopus Eystettenfis.
 Wirsberg Fridericus Episcopus Herbipolenfis.
 Ziplingen Henricus Episcopus Eystettenfis.
 Zolleren Fridericus S. R. I. Comes Episcopus Constantienfis.

Anno
 1681.
 1612.
 1556.
 1226.
 1294.

C A P U T X.

De Natis Augustanis ad Ecclesiasticas Dignitates evectis.

Motivum, *Natos Augustanos* ad Dignitates Ecclesiasticas eve-
 ctos scribendi, capite *q. precedenti* exposui, superest modò
 ipsos insignes *Augustanos* listere, atque non nihil encomijs honora-
 re, sincero quidem ex animo, quamvis eorum meritis impari ca-
 lamo.

C L A S S I S I.

Augustæ Natorum ad Ecclesiasticas Dignitates evectorum ab anno 861. usque ad an- num 1400.

GERUNGUS ab *Amberg* Augustanus, Campidonensis Ordi-
 nis *S. Benedicti* Abbas anno 861. Vir strenuus & Martius,
 laudabilis Oeconomus, ac Judex severus; tres enim suos magni no-
 minis Officiales Diplomatum ac Sigillorum falsarios, rejectis alio-
 rum consilij precibusque, capite plecti jussit.

Anno 868. *Landfridum Hochtanner de Hattenwill* virum man-
 suetum, doctum, & potissimum peritiâ legum probè instructum,
 in Coadjutorem sui Regiminis assumpsit: in Arce *Heimertingen* po-
 tiori tempore residere consuevit; decem annis præfedit, & Calen-
 dis Januarij anno 872. terris demortuus suo Coadjutori *Landfrido*
 Regimen Abbatæ reliquit.

Nec tamen, amabo, *Gerungum*, Martium à me deprædica-
 tum, tu pronunciare præsumas ignavum, seu in irregularitatis ca-

Anno
 861.
 1.
Campido-
nonfis Ab-
bas.
 2.
Coadju-
toris consi-
stis.

3.
Campido-
nonfis Abbas
 fibus

gaudet ju-
risdictione
criminali.

sibus & SS. Canonibus perquam exigue versatum, eo quod propria sua auctoritate sanguinis poenam falsariis irrogaverit, nescius, Clericis in sacris Ordinibus constitutis ex Concilio Toletano iudicium sanguinis agitare non licere. *cap. Clericis. Ne Clerici vel Monachi.* Nec sententiam sanguinis proferre. *cap. sententiam. eod. tit.*

Etenim *Andegarius*, ex Ducibus Brunswicensibus *Hildegardi* Campidonensis Archisterij Fundatricis Consanguineus, Abbas primus constitutus, *Rome* anno 777. al. 778. ab *Adriano* Papa in magna Episcoporum & Principum frequentia Abbas consecratus, atque insigni SS. Reliquiarum thesauro donatus; nobilissima privilegia obtinuit; inter quæ numeratur ab omni Episcopali jurisdictione exemptio, nec non propria civilis ac criminalis jurisdictione; unde in ejus signum solennibus festivitatis huius Archisterij Principi & Abbati ensis evaginatus præfertur, atque de *Campidona* (quam aliter dictus *Adrianus* Papa *novam Romam* appellavit) decantatus illehythmus proferretur:

Campidona sola judicas ense, stolâ.

Adeoque, cum *Andegarius* præfata privilegia cum pro se, tum pro suis Successoribus fuerit consecutus, *Gerungus* non tantum, ut alij Domini & Principes temporales Clerici, in causa sanguinis potuit Officialibus sibi subiectis delegare, ac in genere jubere, ut fiat justitia. *cap. 3. Ne Clerici vel Monachi in 6.* Sed insuper gaudebat potestate, auctoritate propria, atque personaliter cognoscendi, judicandi, dictosque falsarios (citra irregularitatem contrahendam) ad mortem condemnandi.

Anno

1109.

4

Abbas Augustæ.

B. EGINO Augustanus, Abbas Monasterij SS. *Udalrici & Astæ* Augustæ Vindelicorum, ubi à teneris educatus & litteris eruditus, unâ amorem Monasticum imbibit. Itaque moribus, virtutibus, artiumque liberalium rudimentis excoltus, Regularem ibidem vitam auspiciatur; cumque partere promptus, animi submissione cunctis, ubere loquid, pietate præcellens, omnium animos sibi conciliaret, famam magni nominis domi forisque est indeptus; denique post exilium, varias legationes, aliosque labores superatus, invictus ad Abbatialem dignitatem protractus anno 1109.

5.

Gregor. VII.
& Henricus
colluduntur.

Sub id ævi dissidium ingens erat inter *Gregorium VII.* & *Henricum* Imperatorem. *Henricus* foedis nundinationibus per Ecclesiam grassabatur, ac Episcopatus, ut in foro merces, qui pluribus liceretur, væno exponebat. Econtra *Gregorius* in Imperatorem,

Imper-

Imperatoris Sectatores Schismaticos, aliòsque Ecclesiæ perduelles diras fulminabat. At Præsules, qui Gregorij partes secuti, sede sua pulsì, extorres patrià circumibant; Monachi quoque Papa addicti claustris extrudebantur: tota propè Germania partes Henrici tuebatur, pauculis, quibus Ecclesiæ libertas potior, Pontificem sequentibus.

Inter res tam turbidas Eginò partes Gregorij deferere impium, obedire Imperatori sacrilegum ratus, cessit fluctibus & tempori, atque in Monasterium S. Blasij, quod silva Hercinia ambit, turbarum securus secessit. 6. Ad S. Blasium secedis

Eadem tunc sorte jactatus S. Gebhardus è Ducibus Zaringia, Hirsangia Monachus, & Constantiæ Episcopus locum illum incolebat, & Eginonem, non diu ad S. Blasium commorantem, protinus in rebus pro Ecclesiæ pace gerendis, ferendisque, comitem & socium in Germania adlectum, deinceps semel ac iterum ad summum Pontificem ablegavit: Româ verò redux posthàc nunquam non lateri frequenter itinerantis Episcopi Eginò hæsit, donec Amicos obedientia separavit, atque Eginonem ex S. Blasio domum redire, sulque Monasterij clavum tenere iussit. 7. Cum S. Gebhardo familiaritatem contrahis.

Sicut inter bella & dissidia Principum rarè non fatiscit disciplina non solum Christiana, sed etiam Monastica, ita tunc Eginò Summis Capitibus (Papâ & Imperatore) collidentibus, ad S. Udalricum mores ab antiquo rigore multum demutatos reperit: mox autem curam intendit maximam, ut temporis labe laxatam Regularem vitam Sacræ Regulæ arctius adstringeret; cumque veteratos ab inlicitis revocare arduum esset, delectus in urbe fecit, aliquot Juvenes sua sub signa vocavit, atque Novitio militem domi egrigie egit, Cacodæmone silentium, vigilias, preces, nocturnas stationes & jejunia lividis ocellis spectante. 8. S. Udalricus Monasterium reformas.

Ut igitur introductum rigorem monasticum eliminaret, infesta inferni larva Brunonem Laicum, ut vocamus, Conversum adorsitur, toto impetu in hominem irruit, misère exagitat, solo illicidit, indomitum reddit, nec ferreis jam viuculis satis attrinendum. 9. Demones infestos habes.

Eginò non nescius, à quo hæc faba fabro in insontem cuderetur, actitum Sacris Exorcismis incubitorem foras ejecit. Expulsus à Brunone Saranas, mox in Adalgotium, dein in Hecilum, melioris notæ Monachos irrupit. Sed etiam ab his impudens syncophanta precibus Eginonis facessere iussus, stationem deseruit. 10. Sed expellis.

11.
*SS Reliquias
reperit &
colit.*

Ejectis igitur è corporibus energumenorum daemonibus, atque regulari disciplina indies magis florescente, manum ad templum *S. Afre* instaurandum *B. Egin*o admovit, *SS. 11000. MM. S. Albini*, aliorumque Sanctorum Reliquias, templo intulit: in ejus instauratione *S. Hilarie* (*Marris S. Afre*) caput, nec non triginta tria corpora *SS. Augustanorum* (*Vid. pars 1. pag. 62.*) invenit. Ex his corpus *S. Dionysij* & *S. Cyriaci* cum alijs 7. integris corporibus ex Societate *S. Afre* venerationi publicæ exposuit, templi *S. Afre* instaurator, Monasticæ disciplinæ Reformator, ac Sacrarum Reliquiarum Cultor zelosissimus. De inventione *S. Afre* sub *Eginone* peractâ, & de integro corpore ejusdem *S. Afre*, in Ecclesia *S. Udalrici* conservatò, *vid. p. 1. class. 2. sect. 19. fol. 177.* Post hanc Monasterij instaurationem, & *SS. Corporum* inventionem, institutum fuit festum conversionis *S. Afre*, festum *S. Hilarie*, ac festum *Sanctorum* hic *quiescentium* tam Martyrum quàm Confessorum.

12.
*Ab Episcopo
impetitur.*

Interea, dum in *S. Udalrici* Monasterio vivitur ad regulæ amissum, itur, quo eundem, & *Udalricianorum* cœtu profligatus daemon, pedem intrò referre haud amplius audet, Urbis Episcopum, anathemate perculsum, in *Eginonem* asperat, *Herimanno* (id Episcopi nomen) sufflat, ut *Eginoni* imperet, obsequia & communionem (omnibus fidelibus Christianis à jure Ecclesiastico prohibitam) sibi tanquam anathemazato exhibendam. *Eginone* Episcopi mandatum averfante, à militibus Episcopalibus armata quidam manus infertur claustro; at rei insolentiâ commoti cives, ceu strenui *Eginonis* notæ sanctitatis defensores, facto impetu, arcuere omni aditu Monasterij milites.

13.
Expellitur.

Unde Episcopus cœpris frustratus, per insidias *Eginonem* vinculis irretitum clam è civitate educi jussit, duodecim Monachis captum suum Pastorem instar ovium insequentibus.

14.
*Prodigijs expulsi-
onem
comitantibus.*

Intremuit tunc ad temerarios ausus tota in Monasterij ambitu tellus: nutante campanili campanæ sponte suâ consonuerunt: & tumba *S. Martyris Afre* ferreis vinculis dissilientibus, terram egressit; quasi cum *Eginone* suo eruptionem *S. Martyr* pararet, civibus paulò post armis (percepto Abbatis exiliò) Aulam *Herimanni* obsidentibus, ac *Eginonem* deposcentibus.

15.
*Eginone ad
Calixtum
proficiscitur.*

Episcopus, ut civium animos emolliret, quamprimum revocandi Monachos copiam fecit, Abbatem quoque se reducturum pollicitus; sed *Eginone* de periculosissimis Episcopi adhuc excommunicati machinationibus edoctus, *Romam* ad Pontificem, mis-

Class. I. Aug. Nat. ad Eccl. dign. erect. ab an. 861. usq. 1400. 229

rias suas conquesturus, animò iter destinat. Acceptis igitur ab Archipræsule *Moguntino* litteris commendatitijs, itineri se accingit, atque ut insidiantium manus effugeret, per devia & avia *Placentiam*, inde ad *Calixtum* II. *Rosellam*, ubi tunc Pontifex morabatur, evadit.

Humanissimè excepit *Papa* Hospitem, liberaliter recreatum, secum *Romam* deduxit, donec rebus suis consuleret, in sua Aula detinuit. Expeditis dein ad aliquot *Germanie* Principes epistolis, quibus *Egino* commendabatur, *Calixtus* viatico à se *Eucharistico* pastum, & bene sperare jussum, crebra inter oscula postliminiò in *Germaniam* remisit.

16.

*Excipitur
& dimittitur.*

Româ abiturienti *Egino Aquileiensem* Episcopum viæ Comitem *Ostiam* usque habuit. Incensâ deinceps apud *Ostia Tiberina* liburnicâ, dum in *Tusciam* navigare contendit, gravissima maris tempestate agiturus, æger *Pisas* pervenit, ibique extemplò in morbum lethalem datus, postquàm sub extremam luctam lectulo mortuali circumstantes longa parænesi ad obedientiam, & cultum *Summi Pontificis* cohortabatur, nec non psalmum *Laudate pueri Dominum* identidem pius olor quasi lessum sibi modulabatur, inter *Camaldulenses* Ordinis *S. Benedicti* Monachos peregrinantem in terris animam ad cœli penates misit, die 15. Julij 1122. Corpus verò in *S. Michaelis* inter *Mausolæa* Archipræsulum *Pisanorum* (talem virum merebatur honorem) apud *Camaldulenses* tumulo fuit illatum.

17.

Pisas moritur.

B. Egino ad Patres & Fratres Monasterij *SS. Udalrici & Afre*, nec non ad omnes utriusque sexûs fideles *Dioecesis Augustanæ*, causam sui itineris *Romam* assumpti, ejusdemque itineris incommoda & eventus paulò ante mortem perscripsit, & ipso die mortis suæ dedit hanc Epistolam.

18.

*B. Eginonis
epistola.*

Reverendæ Paternitatis, & diligendæ Fraternalitatis, cunctis utriusque sexûs in Christo fidelibus, *Egino* ille, cujus incolatus est super terram prolongatus, cœlestis patriæ associari Civibus.

Quoniam Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo, omnis, qui manet in Deo, imò in quo manet DEUS, Spiritu Charitatis est repletus. Ex fonte verò dilectionis rivulus emanat compassionis. Hoc igitur salubri

19.

*Scribendi
necessitatem
proponit.*

fonte redundantibus necessarium duxi paucis absolvere, quibus subjacerim casibus, præmissâ causâ, quæ tot provocavit adversa, ut virtus compassionis crescat ex causa justitiæ & veritatis. Quamvis enim peccator indignus officio Regiminis, ut multi vestrum noverunt, canobijungebar Augustensis. Ubi quanta Deus nostris temporibus, non dico meritis, fecerit, quod videlicet Religiosos Viri mihi coadunaverit, quàmque virtutibus, rebus quoque exterius locus idem in brevi succreverit, non modò vicinos & coniguos, sed etiam remotos latere minimè potuit. Verùm, quia juxta egregium Prædicatorem oportet hæreses esse, ut, qui probati sunt, manifesti fiant, expetente sathanâ, ut cribraret nos sicut triticum, quem defensores ac propugnatores sperabamus, utpote gregis Domini Pastorem Augustensem Episcopum, crudelem sensimus persecutorem. Qui cum à Beata memoria Papâ Paschali pro diuturna inobedientia omni Pontificali Officio fuisset interdictus, acque à Successore ejus Gelasio II. absque spe ejusdem recuperandi Officii, nec non à Sancto adhuc superstite Calixto II. sit damnatus, ab ipsa Apostolica Sede hoc accepimus mandatum, hujusmodi vitare, ut mortificum. Nos tamen, ut minus perfecti non statim ad hæc implenda convaluimus, cum Petro scilicet ad ancilla vocem adhuc perimus, non tam nefanda potius humana sapientibus acquiescendò, quàm Divinis & Apostolicis præceptis obtemperandò, dissimulavimus.

20.
Episcopum
Schismaticum non agnoscis.

Denique ipso contra jus fâsque omnibus modis grassante, ad id, ut Catholicum Papam respueret, Burdinum reciperet, noménque ejus in Cerei paschalis Benedictione recitari præciperet, ac plebem sibi subjectam tanti Hæresiarche lizerarum salutatione pollueret, nos etiam in his omnibus secum contaminari cogeret; tandem, ut arcum virtutum superaretur, nos hætenus infirmi Divino robore accingimur, in medium progredimur, cum Apostolis etsi longè impares protestamur:

21.
De persecutione Episcopum conqueritur.

Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Hâc voce non minori quàm Scribæ & Pharisei Pontifex iste commoveretur furor, dum mox vincula & carcerem minatur & exilium, nec usque cessare;

Class. 1. Aug. Nat. ad Eccl. dign. erect. ab an. 861. usq. 1400. 231

veris, quousque ego & Fratres mei, qui cum XII. Christum sequebamur, alijs retrò abeuntibus, à Monasterij quiete procurbamur. Nec tamen huic Praefuli post innumeras contumelias & injurias nostri sufficit expulsio, quin in omnes terrae fines nos ejus pro posse sequeretur persecutio. Quamobrem cum Archi-Episcopum nostrum, nec non magnum Episcoporum, Abbatum seu Principum Catholicorum adirem Colloquium, expositas querelas in commune pro sceleris immanitate mirantur & lamentantur.

Proinde communicato prudentiorum consiliò, ad Romanam dirigor sedem, tum pro speciali nostrâ necessitate, tum pro communi Ecclesiae utilitate. Quod iter cum acciperem, ex hostium insidijs periculosissimum, potius per devia, quàm regiam viam, utcumque perveni Placentiam; ubi dum puer meus, quem ab infanzia nutrebat, cum omnibus rebus nostris, exceptis equitaturis, nocte suffragisset, qui in paucis saepius de itineris perfectione diffidebam, in nihilo jam de ejus, qui cuncta creavit ex nihilo, misericordiâ praeferebam. Quid plura? Per abrupta montium, per vastissimam eremum, per terram famis & sitis, ubi vestigium non inveniebatur hominis, transivimus.

Sed, quasi in pretium tanti laboris, Domnum Apostolicum in maritimis locis, videlicet apud Rosellam civitatem invenimus, à quo hilarissimo, ut est, vultu accipimur, Romam unâ secum deducimur, relaturi terrae nostrae, ut ipsius verbis utamur, triumphum Ecclesiae. Jam enim quis illius terrae concursus? Quantus omnis sexûs & aetatis apparatus? Militia quoque Romana ultra trium dierum concurrentis, quàm jucundus fuit comitatus? Caesar, si superesset, indignans miraretur, Tullius forsitan attraheretur, dum vexillò crucis omnium Consulum & Imperatorum superari trophaea conspiceretur.

Appropinquante verò Summo Pontifice ad urbem, puerorum & infantium cum ramis omnigenarum arborum occurrentium excipitur laudibus: quos, ne quis opprimeret vel abigeret, cum JESU benedicens aiebat: Sinite Parvulos venire ad me, talium est enim Regnum

22.

Et de difficultate itineris talis.

23.

Rosellam veniens, cum papa Romanam pergit.

24.

Ingressu Papae in urbem describit.

Regnum Cœlorum. Deinde coronatus, ut Regali Sacerdotio Ecclesiam credas potiri, per medium deducitur Civitatis, & plateis auro, gemmis pretiosissimis, pallijs undique adornate. Nec desuere Graecorum & Latinorum concentibus confusi Judeorum plausus, ut caeca gens vel invita confiteatur, unde magis puniatur. Vix hora decima cum esses, III. Nonas Junij à manè protracta rarefuit processuum frequentia, quando & idem Pater universalis à Lateranensi exceptus Sede, in Palatium, ut moris est, Judicium legali peramictur carmine. Abhinc usque in Kal. Julij præsencia jugiter cœna Sanctitatis perfruebar Viri, hâc instantiâ nesciens fastidium, qui semper in majus accendebar desiderium: siquidem hilaris vulgus sub morum gravitate, dulcedo affabilitatis sub verborum pondere, juveniorum, seu vigiliarum discretio, absque eo, quod intrinsecus lateet, cunctis intuentibus, ab eodem Patre uno atque eodem Spiritu operante, mirabili effectu pater. Laus omnis inferior, cum tu ipse reverà Apostolicus virtutibus ac miraculorum signis comprobetur sublimior. Quæ, quia tota Francia, Longobardia, Tuscia, atque Apulia predicat, hujus angustia chartulæ superfedeat. Igitur, preceptâ à sanctis ejus manibus Domini Sacramenti Communionis mater crebra oscula largissimâ Benedictione iter rediturus arripui, navique per mare transiturus, apud Ostiam civitatem cum Aquileensi Episcopo intravi, quæ cum socium laboris nostri Fratrem Udalscalcum præ hominum multitudine recipere non posset, alteram, quæ tamen cum nostra erat iura, ascendit; sed mox pelagò turbato, navæ in tantum sunt disjectæ, quòd infra XIV. dies nec loqui iri eam posuimus, nec videre. Cæpi ultra modum de amisso Fratre tristari, extristitiâ infirmari, vixque Pisas valebam deportari, ubi qualiter Frater me inveneris, quidve postea de me factum sit, ipse fideliter referat, animamque meam vestris orationibus commenda. Valete. Data Pisæ anno M.CXXII. Idibus Julij.

25.
Amicis transactur.

26.
Augustam iter aggredietur.

27.
Socium amittit.

28.
Infirmatur.

Amisit quidem B. Eginum suum individuum iseneris Comitem Udalscalcum; retinuit tamen naufragus Breve Apostolicum ante suum abitum à Papa Calixto II. Romæ acceptum, ac hisce verbis conceptum.

Ca

Calixtus Episcopus Servus Servorum Dei, Dilecto

Filio Eginoni Abbati Monasterij S. Udalrici & S. Asfræ

Salutem & Apostolicam Benedictionem.

29.

Littera Pontificia Eginoni data.

L Abore multo & fatigatione Apostolica Sedis misericordiam & pro te & pro tuis Fratribus adijisti, & tu Abbatis Benedictionem, & quidam Fratrum tuorum Ordinis promotionem, ab Herimanno, cum interdictus esset, Augustensi Episcopo acceperunt. Ejus tamen interdictum ipse cum eisdem Fratribus, prout asseris, ignorabas, & postquam vobis notum factum est, ab ejus obedientia discessistis, multa etiam pro Ecclesia unitate, atque servicio passi estis, & inimicis ejus usque ad hac tempora fideliter atque viriliter resististis. Nos itaque tam tuis, Dilecte in Christo Fili Eginone Abbas, quam Fratris nostri Mogunt Archiepiscopi petitionibus annuentes, & commissæ tibi Ecclesiæ paternæ sollicitudine providentes, te in Abbatis Regimine permanere, & prædictos Fratres tuos, si aliâs digni sunt, acceptos ordines obtinere, & ad alios promoveri, ex consuetâ Sedis Apostolicæ Benignitate & dispensatione concedimus. Ita tamen, ut Fratres ipsi, & deinceps in Ecclesiâ virtute, & obedientia tuâ devotione permaneant. Dignum est enim, ut qui se pro B. Petro tantis & diuturnis exposuere laboribus, & per ignorantiam accesserunt, B. Petri Benedictione donentur, & de benignitatis ejus plenitudine consolationem misericorditer consequantur. Datum Laterani VII. Kal. Julij.

30.

Confirmatio in Albasia.

Subjungo alias litteras partim ad B. Eginonem scriptas, partim à B. Eginone ad suos Religiosos Filios exaratas, è quibus liquiddò apparebit, B. Eginonem totius Cleri & populi Augustani præcipuum fidei Catholicæ extitisse propugnatorem, nec non constantissimum legitimi Romani Pontificis contra Antipapas Defensorem, Herimannò seu Hermannò Schismaticò Episcopum Augustanum admini-

strante.

Gg

Arnol

31.
Littera Ar-
chiepiscopi
Moguntini.

Arnoldus (Adelbertus) Dei repropitiante Clementia devotus in Christo gregis Moguntini Famulus, Reverendo Abbati unâ cum charissimis Filijs Augustanis Ecclesie Fratribus & Dominis consilium Paternæ affectionis, in Spiritu Divinæ consolationis.

32.
Egino Papa-
les litteras
accipit.

Dilectioni vestræ Fratres amantissimi insinuavimus, litteras nos à Sede Apostolica (litteras has à Paschali II. ad Arnoldum (Adelbertum) scriptas consulto omittimus) nuper accepisse, in quibus cum sit vestri Episcopi vobis insinuata discussio, placuit summa diligentia id fieri Ecclesie nostræ & Fratrum consilio, servato tenore canonico, ne vel Actoris causa pereat, vel Summum Pontificem indiligentiam nostram causari oporteat. Querimoniam universam vobis notam cum habeamus à prædicta Sede remissam suo loco & tempore retractandam, illas Domini Pape bullas transmittimus vobis exemplatas, earum commoniri auctoritate, aut Dominum Abbatem, aut quoslibet ex vobis idoneos Prelatos vestros tempore Wirzburgensis curiæ ad nos destinare; tunc quibus, quid nobis interim Ecclesie nostræ & Fratrum suggererit Spiritus, per vestros nobis plenius intimabimus. Valeat.

33.
Hermannus
sibi admonet.

Egino Abbas S. Udalrici, cui Augustanæ Ecclesie, ejusque quietis semper magna fuit cura, mittit ad Hermannum Episcopum & Fratres suos quendam Ratpationem nomine, eumque amicum, ut Papam, Beneventi synodum celebrantem, adeat, seseque de obiectis criminibus purget, hortatur; sed labore frustratæ. Itaque Arnoldus (Adelbertus) Archiepiscopus Moguntinus alias Augustanus transmittit hujus tenoris litteras,

34.
Alia littera
Archiepiscopi
Moguntini.

Arnoldus (Adelbertus) Dei gratia Moguntinensis Archiepiscopus Domino E (Eginoni) Abbati Augustanensis Conobii cum cæteris fidelibus Catholicis Ecclesie membris coalescere in Corpus Christi & Spiritu unitatis.

Jam dudum clamor ascendit in cælum super eo, qui vestri & citur Episcopus, atque ab ipsa, ut nobis, Apostolici Sedis querimonie seriem, & præceptum discutiendi illum accepimus. Quia verò Charitas nunquam excidit, & offentes etiam diligimus ex superabundanti; si fieri potest, fugientem revocamus, & magis vulneribus magna medicamenta componimus, si agros

„tus vester seipsum recognoscat, & Medicum etiam vocantem
 „non detrectet. Nunc igitur quodammodo vos ista causa vocat,
 „in quacunque partem ceciderit, consultum videtur, quatenus
 „ex nostra commonitione vivā illum voce conveniatis, ut respi-
 „scar, ut saluti suæ nunc saltem consulat, excommunicationis
 „contagia deferat, & non usque in finem prævaricandò excedat.
 „Nōstis, novit & ipse, quā horribili comminatione distractus,
 „ab ipso, & B. Petri Vicario sit longo jam tempore officiō suspen-
 „sus, neque tamen adverterit, qualiter etiam se excommunica-
 „tione contaminaverit, & nullam salutis viam exinde quaerit.
 „Proinde, sicut nos, quod nostrum est, ita & vos, quod vestrum
 „est, facite: Ecclesiasticam correptionem illi intinate, quia vicini-
 „or erit illi via salutis, si seipsum humiliaverit, & veniam quæsi-
 „dit, quā si *Andientiam synodalem* expectaverit, ubi Judicem in
 „neutrā partem flecti oportebit. Quod si vestræ Fraternitatis ver-
 „ba, & nostra hæc monita non attenderis, illi interim præter
 „jam vetitum officium, Cleri populique obedientiam *avertimus*,
 „quia ipsum irrevocabilem & inobedientem judicamus.

35.

*Eginus Hori-
 manam ad-
 monere ju-
 betur.*

Sanctæ Augustensis Ecclesiæ Filijs & Fratribus cum

E (Eginone) Abbate S. Udalrici Arnoldus (Adelber-
 tus) Moguntinæ Sedis Minister indignus fraternam
 Benedictionem cum oratione.

36.

*Alia litteræ
 Moguntinæ
 Archiepiscopi.*

„**Q**uod proximè à Domino *Præfinito* Romanæ Sedis Legato
 „Apostolica auctoritate denunciatum fuit, nos quoque eadem
 „denunciamus vobis. Sed, quia hæc neglexistis, nec nos, nec
 „ille, quem dicitis *Episcopum* vestrum sancto Concilio interfuistis,
 „ipsum quidem, quia jam diu à *Romano Papa* Episcopali & Sa-
 „cerdotali suspensus est officiō, Communionem Corporis & Sangui-
 „nis usque ad satisfactionem privatam esse, sciatis. Vos autem ad-
 „huc nostrā intercessionem dilatos, idem tamen subituros, nisi S. Con-
 „cilio *Fritularia* V. Kal. Augusti celebrando, *Abbatibus & Prælatos*
 „Ecclesiæ vestræ interesse faciatis. Quod quidem, sicut in manda-
 „to accepimus, Apostolicā Auctoritate & nostra præcipimus, &c.

37.

*Eginus cis al-
 tus ad Com-
 ciliū*

Hæc sententiæ perfectā plerique ex plebe, timore *Henrici*
 Regis compulsi, in *Episcopi* partes propendere cœperunt, solo *Egino-*
 re cum *Fratribus* ejusdem facinora derestant. Cujus proinde ca-
 piti totius odij machina imminerebatur soli. Hac autem non percu-
 barus,

38.

Compares.

batus, ad Synodum *Fritislariensem* in causa Ecclesiæ Augustanæ vocatus compareret.

39.
Adelbertus, non Arnoldus, in his litteris legendus.

Impresenciarum necessariò observandum duxi, errorem in litteras, hætenus recitatas, & ad Archiepiscopum *Moguntinum*, & ab Archiepiscopo *Moguntino* exaratas, illaplum. Ponitur in hujusmodi litteris Archiepiscopus *Moguntinus* nomine *Arnoldus* à *Baronio* *annal. Eccl. tom. 12. ad annum 1112. fol. 122. num. 24. ab Herico Canisio tom. 2. antiquæ lectionis in Udalscalci narratione num. 22. & seqq* à nostris *Al. SS. annalibus*, &c. nullo tamen *Arnoldo*, sed *Adelberto* seu *Alberto* sub *Paschale II. Gelasio II. Calixto II.* ab anno 1109. usque 1137. Archiepiscopatum *Moguntinum* gubernante, ut testatur *Bucelinus Germaniæ Sacræ p. 1. in princip. Bruschius in Catal. Episc. Serarius Mogunt. rer. lib. 5. fol. 801. & seqq* ubi varia de eo refert gesta.

Præfuit quidem Sedi *Moguntinæ* Archiepiscopus *Arnoldus* ab anno 1153. usque ad annum 1160. memoratis Summis Pontificibus & *B. Eginone* jam defunctis: adeoque nec Papa *Paschalis II.* ad *Arnoldum* Archiepiscopum *Moguntinum*, nec *Arnoldus* Archiepiscopus *Moguntinus* ad *B. Eginonem* scribere litteras potuit.

40.
Arnoldi nominis error interpretatur.

Ego opinor *Paschalem II.* Papam in litteris ad Archiepiscopum *Moguntinum* exaratis solummodò (more non infrequente) posuisse vocalem *A.* Pari modo Archiepiscopum *Moguntinum* in litteris *Eginoni* transmissis, tantùm sui nominis *Adelberti* initialem litteram *A.* scripsisse, non nomen *Adelberti* integrè exprimendò. Hinc primus, qui forsan ex prædictis authographis *Paschalis II. & Adelberti* Archiepiscopi *Moguntini* apographa exscripsit, per vitiosam interpretationem vocalem *A.* nomine *Arnoldi* effinxit, quòd sub id ævi non *Arnoldus* sed *Adelbertus* Archiepiscopatum *Moguntinum* rexit, omninò nescius. Quocirca in adductis litteris ex apographi scriptore posui quidem nomen *Arnoldi* Archiepiscopi *Moguntini*, addendo tamen per parenthesin nomen *Adelberti*, ut insinuarem, litteras ab *A.* Archiepiscopo *Moguntino* ad *E. Abbatem* expeditas, fuisse ab *Adelberto*, non verò ab *Arnoldo* scriptas: litteras autem à *Paschali II.* ad *A.* Archiepiscopum *Moguntinum* in causa *Hermani* Episcopi *Augustani* transmissas penitus omisi, certis quibusdam motivis silentium suadentibus & persuadentibus.

41.
Henricus V. Papam capivum tenet.

Henrico IV. interim mortuo, *Henricus V.* Imperator electus cum ingenti exercitu *Romam* movet, honores Imperatoris capessit.

curus. Negavit petiitum *Paschalis* II. nisi Imperator juri instituen-
di dignitates Ecclesiasticas cederet. Quod cum *Henricus V.* cerne-
ret, captos cum Summo Pontifice aliquot Cardinales, Episcopos,
aliisque tamdiu custodiae mancipavit, donec post bimestre *Pa-*
schalis II. tam lachrymis captivorum, quàm communi rerum mi-
serià commotus, priscum illum morem, quem Antecessores Im-
peratores pessimò exemplò usurpaverant, *Henrico V.* confirmaret.
Imperator obtento investiturae jure, & in Vaticano corona Augu-
stali per Summi Pontificis manus redimitus, *Romā* discessit, Pa-
tribus in *Romana* & *Viennensi* Synodo post Imperatoris discessum
irrita *Paschalis* II. pacta, utpote per vim extorta, declarantibus,
insuper in Imperatorem diras renovantibus.

Henricus V. partim à *Paschali* II. *Gelasio* II. *Calisto* II. sibi 42.
in vicem in Pontificatu Romano succedentibus, partim à Synodi *Excommu-*
Patribus vehementer irritatus, iteratò *Romam* proficiscitur, *Mauri-* *nicatus &*
tium Bardinum Antipapam *Gelasio* II. & *Calisto* II. legitimis Pon- *Romā di-*
tificibus opponit, à quo etiam coronatus, postmodum in *Germa-* *gressus An-*
niam reveritus, unà cum *Hermanno* Episcopo Augustano *Augustam* *us.*
ingreditur, atque uterque cum Imperator cum Episcopus, quam-

vis anathemate percussus, plerosque, *Augustanos*, ac aliquot ex Reli-
giosis *Udalricianis*, suā potentiā ad suas partes attrahit, Summi
Pontificis autoritate & excommunicationis sententiā non obstante.

Unde *Egino* Pastor bonus vehementer dolens, gregem sibi
commissum participatione cum excommunicatis esse contamina-
tum, aliquot expedit litteras ad suos Religiosos, atque sequen-
tem ad universos Augustanos:

Sanctæ Augustensis Ecclesiæ Filijs universis *Egino* 43.

DEI Gratiā, quod est.

„NOvit Beatitudo vestra, qualiter apud vos hastenus conver-
satus sim, quomodo vi expulsus discessem, & quomodo
„vocatus redierim. Hujus vocationis credidi promissis, maxi-
„mè quia Catholicis redundabat dictis, dum quidquid justum,
„quidquid Canonicum, quidquid tam vestræ quàm meæ salutis es-
„set necessarium, loqui inter vos sic mihi concessum; imò lo-
„quendi consilium & auxilium vestrum non sit negatum. Ex hoc
„nihil hic contrarij, nihil novi, nihil locutus sum dubij, unde de-
„berem nec confessus nec convictus expelli. Jam profugus recessi:

„quid ultra patimini fugientem persequi? Fratres mei sancti ob-
 „dientia vocante me sequuntur, quos incriminantes armati ex vobis in-
 „sequuntur, & contumelia afficientes deprædantur. O pruden-
 „tiam, & fortitudinem Augustensium ad hoc redactam, ut vi-
 „homini sancta calcanti resistere timeant, subijci non em-
 „bescant? Siquidem præcepto illius Apostolorum Raptoris Mo-
 „nachorum persecutoris obtemperatus in vobis, dum nullus est
 „apud DEUM dignitatis, tanta sit apud vos potestas, ut pot-
 „quam, qui nos lingua delosa expellat, & jam gladio persequi
 „prævaleat. Tandem precor, sedite ad cor, qui, si casti intus
 „secus fueritis, me non nisi vera inter vos dixisse videbitis, ac per
 „hoc à persecutione mea cessabitis, &c.

44.
*Pro Religio-
 ne queris.*

Adduxi has Epistolas cetera testimoniales, quod Beatus Epi-
 „no Abbas non solum excommunicationis sententijs magna cum re-
 „verentia obtemperaverit, atque mandatis, potentissimorum Epi-
 „scoporum contra Leges Ecclesiasticas evulgatis, impeternitè resistit,
 „sed etiam quod tam suos Religiosos Filios, quam universos Au-
 „gustanos ad obedientiam Summo Pontifici Romano præstandam,
 „communicationem cum excommunicatis vitandam, & animarum
 „salutem, ne excommunicationis leprâ contaminarentur, conservan-
 „dam, pro viribusque & usque laboraverit, Medicus solertissimus,
 „Pastor Vigilantissimus, Augustanorum Patria meritissimus.

C A R M E N.

De itinere & obitu Eginonis.

45.
*Eginonis:
 iter Crathi-
 tæ.*

Hic Patriæ occasus, dum veri solis ad ortum
 Tendit, & ad portum, qui nescit tempora casus,
 Est tibi gaudendum pro tam præstante corona,
 Fili nesciente bona simul est quoque mente dolendum.
 Nam velut orbarus remanes Patre Spirituali,
 Et tibi causa mali reputatur is, unde beatus.
 Sed tamen est pia spes, hic qua dolor alleviatur,
 Scilicet optima res, qua justus quisque beatur.
 Nato reddet ubi Patrem finis ille Paternus,
 Ergo si nos jungat ibi Pater ille supremus,
 Ovis plangentis, quid per diversa vaga } ris.
 Ut dolor est unus, sic una voce frus }
 Finis ad hanc vocem verborum suscipi }
 Finis nos Patria monet, ut finis tene } atur.

Nam

Nam varijs animus licet involucris subig
Sæpè tamen loquitor, quod semper quis medic
Res miserranda nimis sub honore DEI refer
Ut pietas ejus quàm magna sit, vide
Largus in exilio miserorum cum doce
Cum Patre filius exulat, unicus hos comit
In specie famuli fuit, ut Judas toler
Nam nihil officio distant; servus Dominis simul
Jam præcul à Patria via deserti specul
Quæ locus ad fraudem furis sub corde per
Noctis adest tempus; magis ille dolo tenebr
Rebus enim cunctis, quibus illud iter ruget
Direpsit abiit. Mortem fortuna min
Sed Pater Omnipotens spoliatis auxili
Spem tribuendo viæ peragendas; nec dubit
Munus enim magnum misero spes firma prob
Quid moror? Intratur oremus, tandem peragat
Ostio tamen soles ibi cum sudore vag
Cum latro difficilis, via difficilis pati
Ecce laboris honor; præpè Sanctus Papa mor
Tum volucres homines reputares, sic proper
Vix expectatur, quod ad illum perveni
Suscipit inventus clementer, amat, vener
Est locus adventus Patrie hujus ut expedi
Qualiter in Cathedra humano jure loc
Omnis adest ætas, ibi sexus uterque greg
Cleri seu populi vox læticia modul
Quolibet ornata via, qua transit vari
Pompa triumphalis tibi Cæsar tanta neg
Te veniente decus Patrum cum Lege sug
Hujus in adventu lex justitiæ renov
Cum focero pugnas; civile malum domina
Per te nulla quies, dum Cato siti mori
Hoc sed Patre pio gens genti pacific
Ecclesiæque status jus in proprium repar
Plurima signa DEUS super infirmis oper
Ejus per meritum, dum quæque febri relev
Quod quia Tuscanus, Ligur, Appulus adstipul
Carminè præsentem per plura superlede

amat.

Ast

Ast ad eos, quibus iste filius servit, rede
Ad mare tendebant, ut ab hoste viæ cave
Navis ut aggreditur, submergens unda lev
Ut Pater à genito miseranda sorte ser } atur,
Quam rerum faciem, nisi passus, quis medit }

Anno
1126.
46.
Abbas
S. Udalrici.
UDALSCALCUS de *Maisack* Augustanus, in Libero & Imperiali Monasterio ad *SS. Udalricum & Afram Augustæ* Ordinem *S. Benedicti* professus, ac anno 1126. Abbas electus. *S. Eginonis* Domi & foris usque ad extremam vitæ metam olim comes individuus, ejusque rerum gestarum scriptor accuratus: animi magnitudine, consiliò, gravitate, & omnigenæ scientiæ monumentis decoratus.

47.
SS. Udalrici & Afræ
hymnorum
Autor.
Fuit enim Theologus insignis, Poëta sub id ævi celeberrimus, antiquitatum rimator solertissimus, nec non Musicæ artis peritissimus. Hinc multos ingenij sui sætus ad posteros transmisit, & tamen plerisque temporum injuriâ extinctis. Scripsit vitam *S. Adalberonis* Episcopi Augustani, librum de Musica, epigrammata quàm plurima. Versibus complexus est vitas *SS. Udalrici & Afræ, Mauritij & Mariæ Magdalene*, easque notis musicis composuit, & ad publicè decantandas in officiis Ecclesiasticis destinavit. *Hermanno* Episcopo Constantienſi ac *Gebhardo* Apostolicæ Sedis Legato compositionem approbantibus. *Gebhardi* diploma tale erat.

48.
Diploma approbans.
Gebhardus S. R. E. Presbyter Cardinalis, & Apostolicæ Sedis Legatus, in Christo plurimum dilecto Fratri Udalſcalco, Ecclesiæ *S. Udalrici & Afræ* Venerabili
• Abbati & cunctis Fratribus in Domino sub eo militantibus salutem & omne bonum,

Relatione Catholicorum & fidelium virorum manifestè compertum, quòd post obitum bonæ memoriæ Eginonis Abbatis Fratres tui communiter & concorditer te in Abbatem elegerint. Cui electioni Apostolicæ Sedis Legati Prænестinus & Aquensis Episcopus, ac Moguntinus Archiepiscopus, ad quem Ecclesiæ tuae jure Metropolis pertinet, Fraternitatem tuam reverentem assensum præbere ceperunt, &c. &c.

In fine:

Cantum, quem de Patrono vestro S. Udalrico, & alijs sanctis precibus veneranda memoria Udalrici Constantiensis Episcopi ^{49.} Udalrici & Fratrum tuorum composuisti, in Ecclesia vestra ad eorundem San-^{gesta.}ctorum honorem frequentari, & solenniter decantari volumus.

Præterea Udalscalcus Monasterium intus & foris elegantissime depictum varijs versibus exornavit: sepulchreis Abbatum & Fratrum tragica carmina addidit. S. Maria Magdalena addicimus, perpulchram aram in ejus honorem extruxit: ut pro Confratre defuncto Sacerdotes 7. Missas celebrarent, & reliqui Sacerdoti non initiati statutas preces persolverent, sancivit. Juxta ingenij decora tanto virtutum splendore enituit, atque in Monasterium disciplinam regularem adeo DEO gratam introduxit, ut Divi Tutelares & Sancti hic loci requiescentes crebrioribus miraculis coruscaverint, meritoque Udalscalcus inter laudatissimos sui Comitatus Antistites numerandus sit. Denique Udalscalcus, postquam pradium aliquod à Conrado Marchione Tuscia dono accepisset (Conrado III. Rege donationem approbante) alia plura coemisset, suumque Monasterium insigniter locupletasset, naturæ debitum explevit anno Christi 1151. Regiminis 25. in peristyllo sepultus. Epitaphium tumulo etiamnum vivus ipsemet sibi inscripsit, venæ Poëticæ manifestum, quale sic legitur:

Mors anima triplex, sed in hoc est corpore simplex:

Hic moritur vitij, post rea supplicij,

Tertia damnatur, dum corpus ei sociatur.

Ergo manendo perit, cui malè semper erit.

Sed tua justorum sunt vitæ dona laborum,

Spes, Amor, & species, omnia, qua Deus est.

Hic dum speratur, patria requies & amatur,

Alic percipitur, cum DEUS aspiciatur.

Visio namque DEI summam confert requiem,

Qua dum sine caret, gaudia semper habet.

Vos igitur Patres, vos in Domino rogo Fratres,

Et memores sitis, quem cinerem teritis.

Vita mei transiit, pars vivificanda remansit,

Ut spes unius, vita sit alterius.

Hh

S. GUAL.

An 10

1127.

§ 1.

S. Gualfardus Ephippiarius.

§ 2.

*Ex oratio Veronam ro-
ducitur.*

S. GUALFARDUS natus Augustanus, Sellarius seu Ephippiarius cum quibusdam mercatoribus Augustanis *Veronam* profectus, ceteris ad patriam remeantibus, ille solus in ea civitate cum *Lickone* al. *Ziasone* sui opificij socio persistens, artem ephippiariam, sellas conficiendò, exercuit, quidquid ex labore manuum lucratus (tenui adm. victu & vestitu reservatò) in egenos erogans.

Verùm castitate niveolus, charitate flameolus (*ex vita*) modesti sobrius, irà vacuus, constantià magnanimus: patientiæ virtute longanimis, miseratione compatiens, mundana fastidians, cum aliis perpenderet, vitæ suæ fragilitatem, diaboli calliditatem & mundi fallacitatem, relicta urbe in sylvam *saltuccium* al. *saltvellum* prope fluvium *Athesin* haud procul *Veronæ* distantem secedens, inibi vigilijs, jejunijs, & orationibus vacans, atque corpus thorace, ex catenis ferreis consertò, excrucians, nemine hominum consciò, latuit; donec post 20. annos à nautis, apud *Athesin* ripam ex navicula exscendentibus, in casula, juxta hortum arboribus constructâ, repertus, & invitus *Veronam* retractus, atque à suis Compatriotis cognitus, habitationem sibi abijisdem Compatriotis prope *S. Petri* Ecclesiam in Monasterio constitutam incoluit. Attamen paulò post *Athesin* fluvij inundatione ad Ecclesiam *SS. Trinitatis* extra civitatem pulsus, brevi elapso tempore postminio in urbem piorum precibus exoratus rediit, & in cellula pone Ecclesiam *S. Salvatoris* decem annis sanctissimè vixit.

§ 3.

Morisur.

Demum moriturus pro foribus Ecclesiæ in via publica, abeuntium & redeuntium pedibus conculcandus, sepeliri voluit. Sed minimè exauditus, ultimo Aprilis anno 1127. mortuus in arca lapidea, ex valle *Paltera* divinitus allatâ, intra Ecclesiam *Veronæ* honorificè est conditus: tibi visitur *S. Gualfardi* altare ac effigies, anno 1517. ex ligno sculpta, & cilicio ex catenis induta.

§ 4.

Hujus festivitatis ac SS. Reliquia Augustæ,

Festivitas ejus *Veronæ* ultimo die Aprilis celebratur: olim autem pro majori Ephippiorum (*S. Gualfardum* pro speciali Patrocolentium) commoditate, & populi ad Sanctum accursuri frequentia festivitas ista agebatur Kalendis Maij. *Augustæ* ob translationem *SS. Reliquiarum* (unius partis ossis cruris oblongæ, & aliarum trium particularum, item quatuor particularum de capite ejusdem *S. Gualfardi*) anno 1602. factam, die 27. Octobris peragitur.

§ 5.

Es miracula.

Divina Bonitas Sanctitatem *Gualfardi* multis miraculis comprobavit. Pauca ex *Papebrochio* in *actis Sanctorum Tom. 3. ad diem 30. Aprilis* produco, reliquis omisiss, vel mihi non communicantibus.

Class. 1. Aug. Nat. ad Eccl. dign. evell. ab an. 861. usq. 1400. 243
is, vel sævissimo incendio, Verone anno 1200. furente, con-
sumptis.

1. Ad fluvium *Athesin*, Ecclesiæ S. *Salvatoris* adjacentem, 56.
Pisces ob-
diunt.
lescens *Gualfardus*, & scypho aquam hauriens, ex piscibus
ponte sua in scyphum certatim salientibus, quosdam servabat,
alios iterum in fluvium effundebat, & à fluvij ripa natare renuen-
tibus, discessum mandabat, piscibus mandata exsequentibus.

2. In eodem fluvio lavantis *Gualfardi* manus adnatantes pis- 57.
Et manus
lambunt.
ces lambebant.

3. Pueris & puellis ex jussu suorum Majorum S. *Viro* ad suam 58.
Cibi conser-
vantur.
cellam paropsidibus cibos deferentibus, & sæpissimè ob lubricam
& fallacem viam cadentibus, ex vasis nihil excidebat, vel efflue-
bat.

4. *Mugetus* civis *Veronensis*, officiò videndi penitus amisò, 59.
Cæcus illu-
minatur.
per nuncium demississimis precibus, ut se inviseret, rogavit *Gual-*
fardum, sed ejus præsentiam, ex studio devitandi favorem huma-
rum, non obtinuit. Ut verò, à Sacerdote permotus, *Mugetum* no-
ste accessit, ægro (manibus super oculos diductis) priusmodum vi-
dendi officium restituit.

5. *Albertico* & *Gisalbero* æquè civibus *Veronensibus* visu orba- 60.
Alij duobus
visu resti-
tuitur.
tis idem beneficium, cæcitatem abstergendò, præstitit.

6. *Rodulphi* *Ephippiarj* uxor, cum febrium æstu laboraret, 61.
Febris ex-
tinguitur.
noctu per virum admonita, ut pro sanitate recuperanda biberet ex
aqua, ubi *Gualfardus* manus ablueret. Bibit, & confestim conva-
luit.

7. Post Sanctissimi Viri obitum quædam mulier, *Tulceda* al. 62.
Paralytica
sanatur.
Tulseda nomine, paralyti peste prægravata, ac propterea unius
brachij & humeri officio destituta, feretrum illius accessit, tetigit,
& sana recessit.

8. Alia mulier, *Otta* appellata, auditis S. *Gualfardi* prodi- 63.
Oculi infir-
mitas ab-
stergitur.
gijis, *Henricum* filium suum, gravi unius oculi infirmitate detentum,
ad feretrum adduxit, primitus manu, postea pede S. Viri oculum
ilij sui attingit, & sanavit.

Plures quoque ibidem tam viros quàm mulieres, è diversis 64.
Varia agri-
tudines en-
duntur.
egritudinibus curatos, cæcos illuminatos, contractos extensos,
febribus æstuantibus liberatos, deprehendimus, de quibus, ne in vo-
ument & verborum copiam protrahamur, ac legentibus tædio ve-
riamus, tacendum duximus, inquit Auctor vitæ S. *Gualfardi* apud
Papebrochium c. l. fol. 829. Nihilominus addo sequentia.

Hh 2

9. Post-

65.
*contractus
origitur.*

9. Postquàm S. *Gualfardi* Corpus terræ mandatum, *Joanne* natione *Tridentinus*, ab umbilico deorsum adeò miserè erat contractus, ut nonnisi clunibus terræ incumbenibus incedere valeret, ad arcam S. Viri delatus, in oratione ibidem persistit, sana membræ plebe spectante, impetravit, ac stans ambulansque erectus omnia adstantes de miraculo certos reddidit.

66.
*Paralyticus
ambulans
redditur.*

10. Alius paralyticus *Andreas Veronensis*, cunctis ex uno latere attractis membris, solummodò jacere potens, ad sepulchrum S. *Gualfardi* deportatus, sine ullius adminiculo domum rediit.

67.
*Lignum re
soluitur.*

11. Ancilla, ex patria Teutonum oriunda, ad diem S. *Margaretha* festivè celebrandum, se voto adstrinxerat; à sua autem Domina compulsà in pratum ad sœnificium exercendum egreditur, dùmque corradere sœnum attentat, rastrum operantis manui, & si accrevisset, inhæsit. Equidem rastrî pars superior ac inferior excedens manum aridam & contractam secandò avellebatur, lignum autem de rastrî stylo manui inhærens, nulla vi humana erat abstrahendum. Itaque misera ancilla S. *Gualfardi* patrocinium, omnium ore tunc celebratum, ferventissimis precibus implorans, super ejus arcam vegetâ suâ manu alteram cum inhærente ligno contractam maximâ fiduciâ reposuit, & protinùs manus arida pristinum vigorem recepit, atque lignum antea eidem inhærens spontè sua se resolvit, ancillâ ingenti cum gaudio S. *Gualfardi* gratias agente, lignumque à manu resolutum (per multos annos cunctorum oculis expositum) pro anathemate ad S. Viri sepulchrum suspendente.

68.
*Pecten exi-
mitur.*

12. Pari beneficio *Guilbertum*, in die festo pectines conficentem, S. *Gualfardus* beavit, dum unum ex pectinibus laboranti manui accrescentem oranti ad suum sepulchrum exemit.

69.
*Fœmine re-
solvitur.*

13. Fœmina aliqua de *Terratio* (loco in extremo agro Veronensi propè *Bevillagum* sitò) faucibus obstructis vix respirare, stare autem nihil, nisi cultello os reseraretur, poterat, à S. *Gualfardo* in somnis edocta, ut suum sepulchrum pro medela inviseret. Invisit, supplex oravit, integram sanitatem recuperavit, decima omnium suorum bonorum Ecclesiæ ibidem in perpetuum memoriam synon obtulit, nunquam sui Sospikatoris obliviosa.

70.
*Iliaco mor-
bo medetur.*

14. *Redalda* Domina quædam per annos fere sedecim mensum iliorum dolorem passa, humanis remedijs frustra adhibitis, pro remedio ad S. *Gualfardi* ossa preces & lachrymas fudit, remedium accepit, morbo iliaco sanata.

Class. I. Aug. Nat. ad Eccl. dign. erect. ab an. 161. usq. 1400. 245

15. In daemonia S. *Gualfardus* ad suum sepulchrum mi-
rum exercuit dominium. Nam duæ puellæ de Episcopatu *Tridenti-*
mo à demone captæ, sunt solutæ. Vir aliquis de castello *Marcia-*
na al. *Martana* maligno spiritu infestatus, à trium annorum infe-
statione liberatus: Germanus, à diabolo obsessus, nec ad sepul-
chrum *Christi* Domini, nec ad S. *Jacobum* Compostellæ, nec ad
limina *Apostolorum* libertate donatus, S. *Gualfardi* Sepulchrum
visitans, cum duobus suis Patriotis, S. peregrinationis comitibus,
in patriam à stygio hospite liber, est reversus.

71.
Energumeno-
ni liberan-
tur.

Hæc S. *Gualfardi* beneficia sunt adducta cum ejus Sanctitatis
indicia, & ad laudandum DEUM in suis Sanctis motiva. Plura qui
desiderat, ex ipsa S. Viri vita apud *Papebrochium* c. l. petat.

FRIDERICUS à *Klingenstein* Augustanus Campidonensis
Ordinis S. *Benedicti* Princeps & Abbas 1138. Honestus ac (*Bra-*
schius Chronolog. Monaster. verbò Campidona) verecundus vir, mor-
talitatem exiit anno 1152. die 3. Aprilis.

Annus
1138.
72.

B. FRATER TERTERICUS Augustanus, Ordinis S. *Franci-*
cisci. Vir omni ex parte perfectus, etiam (*ex præfatione in editio-*
nis formulæ Novitiorum B. Fratris David de Augusta) miraculis cla-
rus. Primus à S. *Francisco* ejusdemque Commissario *R. Casario Spi-*
rensi Alemanniæ Superioris Minister Provincialis fuit constitutus:
uberrimous in vinea Seraphica proferens fructus, eam multiplicatis
Vinitoribus mirificè excoluit, diem suum extremum plenus san-
ctitate claudens, *Augustæ* in Ecclesia Fratrum Minorum Con-
ventualium, quam ipse *Virgini Glorioso* dicatam reliquit, sepultus an-
no 1231. In libro conformitatum S. *Francisci* ad vitam *JESU*
Christi, hæc scripta reperiuntur.

Campido-
nenfis Ab-
bas.
1231.
73.
B. Tertericus
Ord. S. Fran-
cisci.

Locus Augustæ.

In loco Augustæ jacet Frater *David* Socius Fratris *Bertholdi*,
vir in omni disciplina decentissimus. In eodem loco jacet Frater
Tertericus, Minister ejusdem Provinciæ (*Argentina*) vir miræ per-
fectionis & sanctitatis.

B. F. DAVID Augustanus, Ordinis S. *Francisci*, autoritate
nostri *Trithemij de Scriptoribus Ecclesiasticis*, Vir in Divinis Scrip-
turis exercitatus, vitæ & conversatione insignis, in declamandis ser-
monibus ad populum ingenij excellentis fuit. Scripsit quædam
aperto sermone opuscula, quorum lectio devotis Fratribus non est
contemnenda. 1. Formulam Novitiorum, de exterioris hominis

1271.

74.

B. David
Ord. S. Fran-
cisci.

Hh 3

refor.

reformatione ex Monasterij *Pöllingani* codice desumptum. 2. Formulam Novitiorum de interioris hominis reformatione & 3. Informationem de septem processibus Religiosi Status ex *Ethalensis* & *Dieffensis* Monasteriorum Bibliothecis desumptas. Tres hi libri cum vita *S. Gualfardi* à B. F. *Davide* conscripti formis Joannis Prætorij Augustæ Vindelicorum sunt editi anno 1596. Leguntur etiam à memorato B. F. *Davide* compositi sermones

1. In præcipuas *Deiparæ* festivitates.
2. Sermones de tempore.
3. Sermones de Sanctis, & alij libri.

75.
Magister
B. Bertholdi

Raderus in Bavaria Sancta volum. 1. fol. 52. & 54. tradit, B. Bertholdum, germanissimum S. Francisci Alumnum, mirabilem in diversis Provinciis Prædicatorem, F. Davide virtutis Magistro usum fuisse. Insuper ex M. S. Conventus Monacensis hæc refert: anno prædicto CLO CCLXXI. XVII. Kalend. Decemb. obiit Reverendus Religiosissimus Pater David, in Augusta sepultus, Socius Fratris Bertholdi de Ratispona, qui scripsit libellum de exteriori & interiori hominis compositione secundum triplicem statum, videlicet incipientium, proficientium, & perfectorum, & brevem expositionem super regulam Fratrum Minorum, ut clarius haberetur in ejus legenda, quam in majori Chronica posui. Mortis obdormitionis ejus revelata fuit B. Bertholdo, actu Ratispone prædicanti, qui commendans eum populo hunc versum:

*Qui pius prudens, humilis, pudicus, sobrius, castus, fuit
& quietus, vita dum præsens, &c.*

Anno
1228.

in ejus laudem dixit. Hæc *Raderus* ex M. S. Conventus Monacensis c. L

76.
Abbas An-
stus

SIBOTHO *Stolabirsch* Patritius Augustanus, Vir potens & opulentus, unanimi Confratrum calculo ex Ecclesiæ Custode anno 1288. in festo SS *Gordiani* & *Epimachi* in Abbatem *S. Udalrici* electus, non autem Agnatorum Procerum vi atque potentia (ut scribit *Gasserus in annalibus Augst. fol. 179.*) intrusus: quamvis non negaverim, quod à suis Dominis Cognatis Augustanæ Reipublicæ Primoribus adjutus clavum tenuerit, *Wolfgang* Episcopo propediem Neo-electo Abbati *Sibothoni* plurimum adversante; unde etiam adversariis cedendum rarus, post quadriennium Abbatia dimissa, priusquam suum officium administrandum suscepit, posthæc 23. annis vigilans Ecclesiæ Custos. Obijt 1315.

Class. I. Aug. Nat. ad Eccl. sign. 671. ab. an. 101. usque 100. 147 **Annus**

RUDOLPHUS de Augusta, Patavij transalpinorum Re-
or Magnificus (duo tum temporis Rectores simul creabantur)
cademiæ statuta correxuit anno 1302

Joannes Chonoldius al. Honold Augustanus, Cæsariensis Or-
inis Cisterciensium Abbas anno 1303. Præfuit annis octodecim,
cessit ex hac vita anno 1321.

CONRADUS WINCKLER Augustanus, Abbas *S. Udal-*
ci nonis Maij anno 1334. Vir vitæ integer, eruditione clarus,
rudentiâ conspicuus, frugi æconomus, *Ludovico IV. Bavaro Im-*
eratori (anno 1313. electo & anno 1347. ætatis 63. Imperij 33.
esuncto) à confessionibus, ejus Capellanus, & omnium liberorum
le sacro Christianæ regenerationis fonte Susceptor, seu *Patrinus*,
ta ab ipso met aldicto Imperatore in suis litteris, anno 1335. da-
is, appellatus huiaribus verbis: Unserem lieben *Gewatteren und*
Capellan mit einer Gunst einer besondern Freundschaft. Imo
i diplomate, Monachij 1340. expedito, etiam titulò *Principis* ho-
loratus. Extat diploma istud in illæso originali, & in Archivo
ostro asservatur, quod inter alia hæc habet: Ehrwürdiger Abbt
von *St. Ulrich zu Augsburg / unser lieber Fürst / 2c.*

Anno 1333. primo statim sui Regiminis anno *Conradus*
Monasterium, à suo Antecessore è cineribus excitatum, splendidis
edificijs perficere studuit, sed laudabile perficiendi studium vix non
ævissimum extrinxisset incendium, domos plùs minùs ducentas
quingenta, claustrum Monialium *S. Nicolai* (anno 1342. Se-
natus decreto abolitum) & claustrum *S. Margaretha* (in usum Ho-
pitalis pauperum à Magistratu Civili convertum ex p. 1. fol. 566.)
absumens. Voracissimus ignis mense Julio ab *Astra* sylva (vulgus
livum illum, elisa canina literâ, à sumijs *Affenwaldt* cognominat) oc-
cepit usque ad portam, nomen à fornice seu fabrorum arcu tra-
hentem, sæviit, nec non per plateam pistoriam usque ad portam
rubram furens, etiam extra hanc portam ædificia in favillas rede-
git. Sub rapacissimo hoc igne jam proximus ardebat Ucalegon
S. Udalrici & Astra Monasterium: hac autem vice sine damno,
DEO protegente, custoditum, jus tamen triste *Vulcani* anno 1342.
subire cogitur, Ecclesiâ (ut mox narrabo) divinitus conservatâ.

Anno 1334. *Conradus* Abbas non solum claustrum, villam,
pomariumque exterius, sed etiam claustro vicinas urbis plateas
muris circumdedit, plateas fornicibus, fornices bipatentibus val-
vis

vis præmunivit, valvis vias ad claudendum aditum nocturno tempore obsepevit.

82. *Arcus ad ingressum Eseri, ut vocant, & ad egressum pmoerij seu præsidij superioris militum visitur etiamnum hodie foritur unus seu arcus, claustralis jurisdictionis supra vicinas illas vias & aedes & hortos monumentum, hac inscriptione notatum:*

Abbas Conradus bona Claustri taliter bujus

Arcu consignans muros munimine cingens.

83. *S. Ursula Monialium opulenta ad S. Udal.* Anno 1335. sex devotæ Virgines, emprâ domunculâ cum borufo, juxta rivulum *Schwal* iniierunt contrubernium (nunc ad *S. Ursulam* Monasterium Ordinis *S. Dominici* Monialium) communem & pauperem vitam amplexæ, *Conrado* Abbate mortuis sepulturam in peristyllo ad *S. Udalricum* concedente.

84. *Anniversario fundatio.* Eodem anno 1335. die 16. Januarij sub gubernatione *Conrad* Abbatis *Henricus* Rex de Bohemia & Polonia, Dux Carinthie Comes Tyrolis & Goritiæ, &c. (ut litteræ Foundationis sonant) Missam *S. Crucis* cum anniversario fundavit, assignatis quibusdam redditibus *Bullani* percipiendis, sed hodie dum disceptationi subiectis.

85. *Henrici Regis privilegium.* Eodem anno 1335. *Conradus* Abbas à Præfato Serenissimo Rege *Henrico* confirmationem privilegij, jam antiquitus obtenti, impetravit, quod decem *Karrade vini latini* de civitate *Bozana* ad civitatem *Angustanam* absque vestigialium solutione possent deduci, & transihti, *Leopoldo I.* privilegium cum augmento iterum confirmante.

86. *Ludovici Imperatoris diploma.* Eodem anno 1335. *Conradus* Abbas ab antè dicto Imperatore *Ludovico* impetravit diploma, vigore cujus receptus est in Imperatoris Capellanum, Ejusque Monasterium, homines, res, bonaque omnia in specialem protectionem sunt assumpta. Diploma etiamnum in originali reperitur in Archivo nostro omnino integrum, ubi & legendum.

87. *Incendium claustri.* Anno 1342. Monasterium magnificè à *Conrado* Abbate ædificatum repentinis ignibus deflagravit. Adhærens quoque Ecclesia increscentibus flammis correpta, fatalem opperiebatur exitum.

88. *Basilia conservata.* *Conradus* igitur, seposito humano juvamine, ad Divinum confugiens: arque *DEUM* Sanctosque Tutelares præcipuè Sanctam *Afram* in adiutorium devotissime invocans, sibi subditos in exemplum traxit, non sine prodigio: quippe ex Conventu Religiosis, *DEI* & *S. Afræ* opem implorantibus, ac responforium: *Adiutor Sanctus DEI*

Class. I. Aug. Nat. ad Eccl. dign. erect. ab an. 861. usque 1400. 249

DEI, continentibus, divinitus ignis derepente sopitus in fumum abiit, Ecclesiā citra damnum conservatā.

Quare, in perpetuam beneficii sollicitudinis accepti gratam memoriam, instituit supplicationem annuam, Dominica, immediate Festum *Assumptionis Domini* antecedente, per gyrum Monasterij cum SS. Reliquijs peragendam, more huius temporibus consuetū, sed nonnulli immutatō.

Anno 1354. *Conrado Abbati Carolus IV. Imperator Pragā Augustam* dono misit Iconem argenteam inauratam, ad figuram Episcopi pectore tenus *Pragā* efformatam, unā cum suppedaneo, iconibus argenteis inauratis exornatō. Inclusit huic Iconi *Conradus Abbas* cranium *S. Dionysij* primi Episcopi Augustani & Martyris Avunculi *S. Afre*, etiamnum in Sacristia templi *S. Udalrici* religiose asservatum. Vid. p. 1. fol. 56.

Porro *Conradus Abbas* non solum congiarijs & pretiosis muneribus hinc inde suā prudentiā acquisitis Monasterium ditavit, idque agris ac fornicibus à vicinorum & civium ædibus divisit, sed etiam multa bona oppignorata redemit, novāque magno studio & labore comparavit, atque Abbatīæ quasi secundi Fundatoris titulum meruit, post 22. annorum regimen à vivis sublatum die 30. Septembris anno 1355.

CLAS SIS II.

Augustæ Natorum ad Ecclesiasticas Dignitates
evectorum ab anno 1400. usque ad annum 1600.

JOANNES III. *Käffinger* al. *Ruffinger* Augustanus, ex Monacho & Cellario Monasterij *SS Udalrici & Afre* Augustæ Vindelicorum Abbas *Ottoburanus* anno 1400. ubi per quadriennium ea morum & oris gravitate Præfulem egit, ut *Augustana* Abbatia vacante ex *Ottoburano* Monasterio ad *Augustanum* revocatus unanimibus Capitularium votis Abbas fuerit constitutus anno 1404. Non solum à *Stephano* Comite Palatino, & Duce Baviaræ, &c. &c. in Sacellanum ac in specialem protectionem susceptus, sed etiam à *Sigismundo* Rege, &c. &c. varijs privilegijs donatus, nec non in diplomate, *Vienna* 1422. expeditō, Capellani & Principis titulo honoratus. Fuit autem vir Sagacis ingenij & providi animi, accuratus Regule

89.
Processio

90.
S. Dionysij
peccatoris
icon argen-
tea.

91.
Bona acqui-
sitis, &
redemtis.

Anno
1400.
&
1404
92.
Abbas Otto-
buranus &
Augustanus.
93.
Capellani &
Principis
titulo hono-
ratus.
Be.

Benedictina Censor, atque collapsas propemodum discipline Monasticae, & sese postliminio erigentis, propagator: pristini rigoris amorem reduxit, eumque mirā lenitate *Udalricianis Monachis* instillavit, nemine jam extra chorum, minus extra Monasterium saltante.

94.
B. V. M. dies
octava Pu-
rificationis
Festi.

Anno 1410. Sub *Eberhardo* Comite à Kirchberg Episcopo & *Joanne Küssinger* Abbate *Gnilielmus Rembold* Collegiatus Ecclesiae *S. Mauritiij* Canonicus & Custos constituit, ut in Monasterio *SS. Udalrici & Afra* Festi Purificationis *B. Dei Genitricis* dies octava sub ritu duplici celebraretur, numerata certa pecuniarum summa.

95.
Mitra usus.

Eodem anno 1410. *Jannes* Abbas jam antehac in Monasterio *Ottobruno* Insulā Pontificali decoratus, usum mitræ aliorumque Pontificalium pro se suisque in Abbatia *SS. Udalrici & Afra* Successoribus impetravit per Bullam à *Joanne XXII.* Papa sui Pontificatus anno I. *Bononia* expeditam: postmodum per aliam Bullam ab *Innocentio VIII.* anno 1485. confirmatam.

96.
Sigismundi
Regis privi-
legium I.

Anno 1415. *Joannes Abbas S. Udalrici* à *Sigismundo* Rege Romanorum confirmationem omnium privilegiorum ab Imperatoribus & Regibus Romanorum Monasterio *S. Udalrici* antehac collatorum, obtinuit.

97.
Privile-
gium II.

Anno 1417. & 422. sub *Joanne* Abbate altissime factu *Sigismundus* iteratò Monasterium *S. Udalrici* in specialem suam protectionem Imperialem suscepit, eandemque vicē suae Regiae Majestatis Civitati *Augustanae*, pro libitu tamen semper revocabilem, demandavit. Vid. num. 232. & seqq.

98.
Privile-
gium III.

Anno 1418. *Joannes* Abbas suum Monasterium à pensionarij onere liberavit, acceptò à *Sigismundo* Rege sequenti diplomate.

Wir Sigmund von Gottes Gnaden Römischer König zu allen Zeiten / Mehrer des Reichs / und zu Hungarn / Dalmatien / Croatien / 2c. König. Denen und thun kund offenbar mit diesem Brieff alle / die ihn sehen / oder hören lesen. Wiewohl Wir Hans von Degglinger / Unseren lieben Getreuen / begnadet / und ihm Unser ersten Bett- Brieffe an die Ehrsambe Abbt und convent des Closters zu Sanct Ulrich zu Augspurg gegeben hatten / begehrend / daß sie ihn in ihr Kloster aufnehmen sollen.

Class. II. Aug. Nnt. ad Eccl. sign. 1701. ab an. 1400. usque 1600. 251

ollen / 1c. Jedoch / wan Uns nun fürbracht ist / daß die
selben Abbt und Convent darmit fast und großlich be
schwärt worden / darum mit wohlbedachtem Muth und
rechter Wissen / haben Wir die vorgehend Unser ersteren
Bett-Brieff / als von wegen des vorgehenden Declin
gers gegeben / widerrufft und abgethan / widerruffen und
thun ab in Krafft diß Brieffs und Unser Königlich
Macht / und wollen / daß die vorgehende Abbt und
Convent den vorigen Hannsen in ihr Kloster aufzunem
men nichtmehr verbunden / sonderen des entladen seyn
sollen Mit Urkund dises Br. effs versiglet / mit Unserem
Königlichen anhangenden Insigel. Geben zu Augspurg nach
Christi Geburt vierzehnhundert Jahr und darnach in dem
achtzehenden Jahr den nächsten Sambstag nach St. Fran
cisci Tag Unser Reich des Hungarischen / 1c. in dem zwen und
dreißigsten / und des Römischen in den neunten Jahren.

Eodem anno 1418. *Anselmo de Nennungen Summo Ecclesie*
Augustanæ Cathedralis Custode, & Friderico à Graveneck Sapa-
linensis Monasterij in Ungaria Abbate, de Episcopatu Augusta-
no contententibus, Civitas Augustana interdicto supponitur; cum-
que multi minis, alij alijs medijs ad sacra more solito peragenda
compellerentur, Joannes Abbas cum suo Religioso Conventu, nee
minacia verborum fulmina, nec infesta Principum ac Magnatum ful-
gura veritus, perstitit immotus, pœnæ spiritualis interdicti ob-
servantissimus.

99.
Papa obdormit.

Eodem anno 1418. *Moguntia* ab Abbatibus Ordinis S. Be
nedicti in Conventu RR. FF. Eremitarum Ordinis S. Augustini se
undum Capitulum (primum *Petersburgij* celebrabatur) Provincia
e fuit institutum, Joanne S. Udalrici Abbate cum *Fuldensi* Joanne à
Merlano & *Campidonensi* Friderico de *Landenberg* Abbatibus præside
ntibus. Plura alia laude & famâ posteritatis dignissima gessit, sanctum
Ordinem Benedictinum protegendo, disciplinam monasticam plan
tando, Monasterij ædificia partim reparando, partim noviter ex
ruendo, donec crescentibus annis crescebat corporis infirmitas,
viriū debilitas, nec non in dies decrefcebat pharmacorum usu
atenus continuata sanitas; Medicorum itaque consilio ad ther

100.
Præfides in
2. Capitulo.

mas profectus, ad mortis metam properavit, vitæ munere inibi perfunctus anno 1428.

101. *Mors Abbatis.* Funus, *Augustam* reductum, Sacellum S. *Agnetis* (nunc per pacem Westphalicam Lutheranis pro exercitio adjudicatum) recepit: grande marmor, Abbatem mitratum cum pedo pastoralis exhibens, posteritas in gratitudinis monumentum posuit, hisce adhuc temporibus in peristyllo Monasterij spectandum.

Anno 1407. 102. *S. Crucis Præpositus.* HENRICUS III. *Endorfer* Augustanus, Præpositus S. *Crucis* Augustæ, sui Antecessoris jam aliquamdiu Adjutor, postmodum canonicè electus Successor anno 1407. Vir DEO & hominibus acceptissimus, laudabiliter 28. annis præfuit, die 3. Novembris anno 1435. è vivis sublatus.

1428. 103. *S. Udalrici Abbas à Martino V. confirmatus.* HENRICUS VII. *Heltter* Augustanus, Abbas S. *Udalrici* Augustæ anno 1428. electus, à *Bruschio Chronol. Monast. verb. S. Udalrici. n. 38.* pessimè, sed perperam, descriptus, suffragante sequenti *Martini P. Bullâ.*

Martinus Episcopus Servus Servorum D E I. Dilecto Filio Henrico Abbati Monasterij Sanctorum Udalrici & Afræ Augusten. Ordinis S. Benedicti Salutem & Apostolicam Benedictionem. Apostolice solitudinis studium circa diversa, que nostris agenda incumbunt humeris, est illud potissimum, ut circa Ecclesiarum & Monasteriorum omnium statum salubriter dirigendum, sic diligentiâ contemplerur intensa, quòd Ecclesie & Monasteria ipsa nostre provisionis auspicijs superni suffragante favoris auxilio præserventur à noxijs, & salubribus proficiant incrementis. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte tua petitio continebat, quod olim Monasteriū Sanctorum Udalrici & Afræ Augusten. Ordinis sancti Benedicti, cui quondam Joannes illius Abbas dum viveret, præsidebat, per obitum ejusdem Joannis, qui extra Romanam Curiam diem dasset extremum, Abbatis Regimine deficiente, Dilecti Filij Curie dicti Monasterij pro celebranda futuri inibi Abbatis electione, vocatis omnibus & singulis, qui voluerunt, potuerunt, & debuerunt hujusmodi electioni commodè interesse, die ad eligendum præfixi, ut moris est, convenientes in unum, se etiam tunc Monachum dicti Monasterij Ordinem ipsum expressè professum, & in Sacerdotem

con-

Class. II. Aug. Nat. ad Eccl. dign. Presb. ab an. 1400. usque 1600. 253

constitutum in eorum & prefati Monasterij, cujus Abbatialis mensse fructus redditus & proventus, triginta March. argenti secundum communem estimationem valorem annum non excedant, & pro ejus provisione ad Sedem Apostolicam recursus haberi non consuevit, Abbatem concorditer elegerunt, tunc electioni hujusmodi illius tibi presencato decreto consentiens, eam à Venerabili Fratre nostro Petro Episcopo Augusten. auctoritate ordinaria confirmari obtinuisti, in his omnibus statutis à jure temporibus observatis, nec nō vigore electionis de te facte & confirmationis predictar. possessione, vel quasi regiminis & administrationis bonorum ejusdem Monasterij fuisti affectus. Cum autem, si- cut eadem petitio subjungebat, de electionis predictæ, ut præmittitur, de te facte, & confirmationis hujusmodi viribus, ab aliquibus hesite- tur. Nos igitur apud quos de religionis zelo, vita munditiâ, ho- nestate, morum spiritualium providentia, temporalium circumspe- ctione, & alijs virtutum donis multipliciter commendaris, tuis & ejusdem Monasterij statui ac indemnitatibus super his cupientes oportune providere, tuis in hac parte supplicationibus inclinati, volumus, & Apostolica tibi auctoritate concedimus, quod electio de te, ut præfertur, facta, & confirmatio predicta, prout alias ritè proces- serunt, ac quæcunque inde secuta perinde à dato presencium valeant, plenamque obtineant roboris firmitatem in omnibus & per omnia, ac si per nos, & sedem ipsam nulla de provisione dicti Monasterij spe- cialis vel generalis reservatio facta foret. Non obstantibus constitutio- nibus & ordinationibus Apostolicis & alijs contrarijs quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem Omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursu- rum. Dat. Genexam. Ponsstrin. Diac. Idibus Augusti Pontifi- catus nostri Anno undecimo.

Notet hoc
Bruschius.

B. de Putco.

Anno 1430. sub Henrico Abbate insigne caldarium pro aqua benedicta conservanda in postica propemodum templi parte posi- tum.

254 *Cap. X. De Natis August. ad Ecclesiast. dignitates erectis.*

tum, quod pluribus annis steter illaesum, totâ licet templi machinâ corridente.

105. *Capitulū s.* Anno 1432. sub eodem *Henrico* Octavum Ordinis *S. Benedicti* Capitulum in Monasterio ad *SS. Udalricum & Afram* fuit institutum.

106. *Casar excipitur.* Anno 1434. *Sigismundus* Imperator, ingenti cum comitatu Nobilium *Augustam* ingressus, in Monasterio *S. Udalrici* diverſit, ab *Henrico* Abbate exceptus.

107. *Basilienſe privilegii.* Anno 1435. *Henricus* Abbas à Generali Synodo *Basilienſi* omnes libertates, gratias, immunitates, privilegia ac indulta Romanorum Pontificum, nec non omnes libertates & exemptiones secularium exactionum, à quibuscunque Imperatoribus, Regibus, Principibus & Potestatibus suo Monasterio concessas, obtinuit confirmatas.

108. *Alberti Regis privilegium.* Anno 1439. *Henrico* Abbati *Albertus* II. Rex Romanorum protectionem Imperialem impertivit, eamque pro libitu revocabilem vice sua *Civitati Augustana* seriò demandavit.

109. *Abbatis mors.* Denique *Henricus*, post expletos undecim Abbatialis regimnis annos, mortalitate sua defungitur anno 1439. die 27. Februarij, lapide sepulchrali in peristyllo ante fores exedrae seu Capituli diem praenotatum, & non primum diem Martij (ut tradit *Stegelinus in mantiss. fol 57.*) designante.

Anno 1440. *JOANNES Dachs* Praepositus *S. Crucis* Augustae anno 1440. Vir singulari prudentiâ praeditus: clavum dexterimè gubernavit: œconomiam maximis incrementis auxit: collapsum monasterium quasi de novo praeclare erexit: suos Canonicos Regulares ad omnem pietatem erudiit, & triginta annis utilissimè praefuit; libitaneam tamen mortem oppetit, inventus in suo conclavi mortuus 1470.

1471. *III. Fuldenbacensis Abbas.* *GEORGIUS Helffer* Augustanus, ex Monachò *S. Udalrici* Abbas *Fuldenbacensis* anno 1471. Re & nomine Auxiliator, opere Monasterij *Fuldenbacensis* jam serè extincti Resuscitator, Annibilibus *Fuldenbacensibus* miserandum suum statum hoc modo describentibus:

Non enim locus Religioni aptus, non favilla de porioni congrua, non agri cum fructibus: non praedia cum censibus, non nila cum redditibus, non denuò suppellectilia nominis digna inveniebantur, sed quaeque vel irreligione abolita, vetustate collapsa seu detrimen-

Class. II. Aug. Nat. ad Eccl. dign. erect. ab an. 1400. usque 1600. 255
 so irre recuperabili orant. devastata. Quapropter idem Reverendus
 P. Georgius tanta Religionis sanctæ incommoda perspicuens, omni,
 qua potuit, humanæque fragilitas permittebat, insudabat opera, ut
 cuncta dilapsa, diruta, oppressa, ac pessundata, recuperaret, in-
 stauraret, nec non vigilantia studio conservaret. Merito igitur hic
 fidelis Domini servus secundus Fundator nominari haud abs re po-
 rit, præter namque Ecclesiam nihil murati ædificij inibi offende-
 bat. Hic tandem senio gravatus, Canobiisque readificato, feliciter (uti
 speramus) in die S. Matthæi Apostoli & Evangelistæ obdormivit in
 Domino, anno Virginæ Partus 1503. regiminis verò sui 32. Cui ta-
 le epitaphium adscripsimus.

Conditur heu Lector Abbas venerandus in alma
 Pace D E I hic Helffer nomine Georgius.
 Hic sacra sana suis reparavit sumptibus, atque
 Prædia collegit, reddituumque bona.
 Hic Fratrum cæcus restaurat, religionis
 Normam perficiens, edocuitque piæ.
 Tandem Milleno Quingentino tribus auctis
 Annis, persolvit tristia jura necis.

HENRICUS Fries Augustanus, Abbas S. Udaltrici Augu-
 stæ unanimibus eligentium suffragiis electus anno 1474. Vir ni-
 ro morum candore, integerrimæ pietatis laude, & speciali casti-
 tatis prærogativâ conspicuus, nec non Virgini Deiparæ devotissimus,
 inde Virginæ nomen adeptus, vel ob interneratum Virginalium ani-
 mum, vel ob eximium erga Virginis Virginitatem cultum: in hanc
 enim cynosuram Henricus, quoad vixit, perpetim oculos fixit,
 suis Religiosis Filijs jejunia, SS. preces, aliæque Mariana exerci-
 tia spiritualia indixit.

Appropinquante Christi Servatoris nostri Incunabulorum tem-
 pore, certas devotiones ad Virginis Matris puerperium celebra-
 dum præscripsit, atque ad pallium Virgineum, ex Angelicis Sa-
 lutationibus concinnatum, in Festo Purificationis B. V. MARIE,
 eidem pro puerperij munere offerendum, pios fideles instruxit:
 ipsevero illo die in crypta S. Gothardi (præsentibus puerperij munus
 offerentibus) ad aram operans, ac ceu nictidum Clientis Mariani
 specu-

Anno
 1474-
 112.
 S. Udaltrici
 Abbas.

113.
 Deipara de-
 votissimus.

speculum coruscans. Ad latus scalarum, ubi è dormitorio ad Ecclesiam descendebatur, B. Virginis *MARIÆ* statuam cum Archangelo Gabriele: *Ave gratia plena*, salutante, ex ligno venuste sculptam posuit, hoc adjecto versu:

Pertransire cave, nisi in quoque dixeris ave.

114.
*Instaurator
Ecclesia.*

Mariano cultui junxit *Henricus* culturam librorum, & ædificiorum, sacræ Supellestilis amplificationem, & novi templi mirabili casu eversti erectionem.

115.
Ventus horribilis.

Anno 1474. primo protinus anno Regiminis *Henrici* Abbatis, die 29. Junij, SS. *Petro & Paulo* Apostolorum Principibus scro, horâ III. pomeridiana, *Friderico* III. Imperatore cum Imperij Principibus & cunctis Ordinibus etiamnum in comitijs agente, repentina ac insolita tempestas oborta ventorum furij terribile nubem afflixit, mœnia multis in locis læsit, cænacula in hortis convulsit, arbores radicibus evulsit, fenestras passim horribile disrupit, templi S. *Crucis* rectum dejecit, non paucis in viciniâ domibus oppressis. Dum

*Adversi rapti cœn quodam turbine venti
Confligunt. 2. Ensid.*

Templum quoque S. *Udalrici*, ingenti fabricâ reliquis Urbis ædificijs supereminens, continuis octo annis è fundamentis erectum, & superiori primùm anno integrè absolutum, rectò prius à parientibus avulsò, dein adeò vehementi ventorum impetu concussum fuit, ut uno velur momento tota machina concidens humi procubuerit, in lapidum acervum miserandâ metamorphosi conversâ.

116.
*Homines
oppressi.*

Accumulavit clades hominum calamitatem calamitate: quippe eadem horâ *Hieronymus* Lieber Parochus & *Thomas* Eber Coadjutor cum civium turba, ad justâ funebria, annuo more in templo mortuis persolvenda, congregati, mortem non omnes evaserunt sed involvit ruina hæc *Parochum*, Coadjutorem, & triginta tres cives, quinquaginta ex ijs ad Sacellum S. *Bartolomei*, in sinistra templi alii, confugientibus, suâque fugâ mortem effugientibus.

117.
Templi novis & S. Afra.

Henricus Abbas, periculis istis cautior redditus, posteriore mox anno 1475. ad nova & firmitiora fundamenta templi jaciendam manum adjecit: magno ausu & sumptu posteriorem ejus partem (navem appellant) tam ad necessitatem & perpetuitatem, quam ad elegantiam, ut hodie conspicitur, reedificavit: in Festo S. *Scholasticæ* aram S. *Afra*, in honorem hujus S. Martyris, & S. *Scholasticæ*

Fica, nec non *S. Ursula*, ejusque Sodalium, consecrari curavit. Ne autem fabricæ ultimam manum imponeret, Libitina manum iniecit: alia autem ædificia aut è fundamentis eduxit, aut ad suam perfectionem perduxit.

Dormitorium à suo Antecessore inceptum penitus absolvit. Triclinium columnis marmoreis suffulcum, & picturis decoratum, noviter construxit. Atrium Monasterij lapidibus silicibusque stravit. Titulo emptionis Castellum *Hattenhausen* sui juris fecit, & decimas in *Bobingen* à *Wilhelmo Hagenoër* Patricio Augustano anno 1479. acquisivit. Sacellum *S. Gregorij* dormitorium inter & templum condidit. Bibliothecam aliquot libris, propriâ manu descriptis, plurimis aliunde comparatis, copiose adauxit, multos pro Chori usu conscribi jussit, sacram supellectilem pretiosis margaritis, nonilibus, iconibus, præcipue *B. V. Mariæ*. statuis, locupletavit.

Sacellum subterraneum seu cryptam *S. Gotthardi*, ab *Henrico Müller* cive Augustano ornatè instauratam, ac pictam, novis Sanctorum picturis & amplioribus fenestris illustravit.

Præter memoratum *Henricum Müller* plures munificos Subsidiarios, ad templi ædificium aus Monasterij ornamentum promovendum, sua suaviloquentia promeruit. Ex his *Joannem Rochum* Ecclesiæ *S. Udalrici* Parochum, *Wolfgangum Stanler* civem Augustanum, *Casparum Hofreiter*, *Andream Frickinger*. egregij viri *Joannis Vitel*, aliquot vicibus Consulibus Augustani (ab *Udalrico Schwarz* Consule injuriosè accusati condemnati, & anno 1477. injustè deollati) Socerum, ejusque filium, nec non prædicti *Joannis Vitel* conjugem, &c.

Insuper præfatus *Wilhelmus Hagenoër* & *Hermannus Nördlinger* Patricij Augustani quatuor prædia, duo in *Bobingen* & totidem in *Ortelsingen*, calicem argenteum, & pretiosas vestes, ad cultum divinum solenni ritu peragendum destinatas, anno 1480. dono dederunt: alij alia donaria contribuere, partim ruinâ templi partim lutrapeliâ *Henrici* Abbatis excitati, & attracti.

Demum, postquàm *Henricus Abbas* anno 1480. Ossa *S. Adelberti* Augustani olim Episcopi sub fornice Ecclesiæ *S. Udalrici* inventa, & honorifica translatione in Sacristiam illata, inter reliquas *S. Reliquias* reposuisset: cùmque Monasterium octenniò utilissimè ibernâisset, ab aliquot annis æger pedibus in lectulum mortualem idens, Sacramentis omnibus ritè munitus, æternitatem die 9. Mar-

tij anno 1483. obiit, ante excedere fores cum tali virtutum ful-
rum elogio conditus:

129.
Episaphil.

Abbas Henricus Zelator Religionis,

Olim flagrabat totus amore D E L.

Virtutum eximius Cultor, Cultor quoque morum;

Virginis intacta buccina jugis erat.

Annos explevis multos in calibe vita,

Ejus defuncti hic membra sepulta jacene.

Spiritus aetheream purus conscendit in aulam:

Pro vita meritis annuat Omnipotens.

130.
Ratisbonen-
sis & Frising-
ensis Prae-
positus.

MARCUS FUGGERUS Augustanus, Jacobi Fuggeri Sa-

nioris die 14. Martij 1469. demortui, & ad S. *Mauritium* (sepul-
Filius, die 26. Martij 1448. natus, J. U. Licentiatum, B. Mariae
Ratisbonensis, & S. Joannis Frisingae Praepositus, nec non Summi
Pontificis Xisti IV. Magister Registri supplicationum. Romae non
absque suspitione sinistri accidentis obiit 19. Aprilis 1478. aetatis
30. sepulturae mandatus in templo S. Mariae animarum cum hoc
marmoreo monumento illic erecto.

131.
Ejus episcopo-
num.

*Hic jacet Venerabilis Dominus Marcus Fugger de Augusta, Can-
onicus Augustens. Beata Mariae Ratisbonensis, & S. Joannis Frisingae Ec-
clesiarum Praepositus, Decretorum Licentiatum, Magister Registri sup-
plicationum, Scriptor, & hujus Hospitalis Provisor, qui aetatis suae
30. annorum 24. dierum obiit die 19. Aprilis anno salutis 1478.*

132.
Ab Augu-
stano Cano-
nicatus pos-
sessione im-
pediuntur.

Anno 1474. Praefatus *Marcus Fuggerus* à Summo Pontifice
Sixto IV. obtinuit Ecclesiae Cathedralis Augustanae Canoniciatum;
attamen possessionem nunquam adeptus, *Udalrico de Reckberg* Deo-
cano cum Reverendissimo Capitulo Augustano confirmationem Apo-
stolicam statuti, excludentis cives Augustanos eorumque filios à
Cathedralis Ecclesiae Canoniciatibus, impetrante. Bulla Pon-
tificis *Sixti IV.* Romae die 8. Julij 1475. expedita sic se habet

133.
Augustano-
rum Filij
non admis-
suntur ad
Canoniciat.

Sixtus Episcopus, &c. Sanè sicut exhibita nobis propria li-
terarum filiorum Decani & Capituli Ecclesiae Augustensis Provinciae
petitio continebatur. Ipsi olim providè considerantes, per antea
tra hominum memoriam in dicta Ecclesia statutum, & inviolabiliter ob-
servatum fuisse ex causa, quod cives Augustenses nitebantur oppri-
mere eandem Ecclesiam, ut nullus civis Augustensis directè vel indi-

rectè reciperetur in Canonicum prædictæ Ecclesiæ, ne tamen aliqui, quamvis non cives, ipsorum tamen civium vel civitatum Augustensium filij, contra statutum hujusmodi successu temporis indubiè se opponere forsân prætenderent, ex quo, si fieret, magna damna ipsi Ecclesiæ evenire possent, cum tales amore Patriæ possent verisimiliter secreta Capituli ipsis civibus revelare, & privilegia, litteras, ac jura ipsis tradere, aut aliàs ab Ecclesiâ alienare, quod cederet in magnum damnum Ecclesiæ, ex præmissis & suadentibus causis matura super hoc deliberatione præhabita eidem statuto adjeceerunt & ordinarunt, quòd nullus, quis fueris, aut sis civis Augustensis filius, etiam prætextu cujuscumque provisionis seu mandati de providendo præsentationis seu electionis in Canonicum prædictæ Ecclesiæ admittatur, prout in ipso statuto, cujus tenorem, si de verbo ad verbum infereretur, præsentibus haberi volumus pro sufficienter expresso, plenius continetur. Quare pro parte Decani & Capituli prædictorum asserentium, quòd statutum & ordinatio hujusmodi ad quietum statum ipsius Ecclesiæ ac personarum nec non conservationem Jurium ejusdem plurimum deservunt, præsertim, ne cives seu illorum filij, cum fierent de gremio Capituli, amore Patriæ & Parentum forsân allecti, faciliè possent in detrimentum Ecclesiæ Civitati partiales fieri, & secreta ac Jura ipsius Ecclesiæ, atque Capituli revelare seu communicare civibus, ac Jura & monumenta ipsis tradere, & assignare, qui Cives frequenter eosdem Capitulum & Ecclesiâ molestare, ac in juribus suis incuntur admodum perturbare, quòd super juribus & oppressionibus Ecclesiæ inter ipsos Capitulum & cives diversæ disceptationes aliquando habita sunt, & habentur hodie, quæ procul dubio asperiores, frequentiores, & periculosiores formidarentur futura in gravamen Ecclesiæ, si statutum hujusmodi salubriter ordinatum non deberet ad unguem observari. Nobis fuit humiliter supplicatum, ut statuto adjæctioni & ordinationi præmissis pro illorum subsistentia firmiori, & ne de illis valeat imposterum quomodolibet hæitari, aut cives, aut eorum filij prædicti de gremio dicti Capituli existentes in detrimentum ejusdem Ecclesiæ partiales Civitatis fieri possint, robur Apostolicæ confirmationis adjiceretur. Nos igitur statu-

260 *Cap. X. De Natis August. ad Ecclesiast. dignitatis transi-*
tum, adjectionem & ordinationem predicta, ac ea concernentia, omnia
& singula in eis contenta auctoritate Apostolica tenore presentium et
certa scientia confirmamus & approbamus, ac presentis scripti prin-
cipio communicamus, supplentes singulos tam Juris quam facti defectus,
siqui forsan inter venerint in iisdem, ac decernentes ex nunc omnes &
singulas cassationes, & annulationes statuti & ordinationis hujusmodi
etiam in ea simili scientia per Nos vel Sedem Apostolicam, nec non ac-
ceptiones, collationes, provisiones, uniones, annexiones, incor-
porationes, & quascunque alias dispositiones, etiam auctoritate & fac-
tia predictis contra statutum, adjectionem, & ordinationem hujusmodi
deinceps forsan faciendas, nisi de illis eorumque totis tenoribus plura
specifica individualis & expressa, non autem per generales clausulas
mentio & derogatio motu proprio, & ex certissima scientia fiat & lu-
beat, nullius existere firmitatis, nec eosdem admittere teneantur,
illisque in iudicio & extra ubicunque exhibitæ fuerint vel ostense, ta-
quam infectis & non concessis nullam fidem adhibendam esse, nec ad-
hiberi debere, ac irritum & inane, si secus super his à quoquam qua-
vis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, non obsta-
tibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac alijs quidem
Ecclesie juramento confirmatione Apostolica vel quavis firmitate alia
roboratis statutis & consuetudinibus, ceterisque contrarijs quibuscun-
que. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ
1475. octavo Idus Julij. Pontificatus nostri anno quarto.

134.
Jacobi Fug-
ger bona
comparata.

L. Grippus
 S. de Spada.

Fuit alit̃ fatus *Marcus Fuggerus* Frater *Germanus Jacobi Fug-*
geri Junioris, Illustrissimæ suæ Familiæ exaltatæ Decus præcipuus
Quippe hic Jacobus Jacobi Senioris ex septem Filijs Filius natus mi-
nimus, à Leone X. Eques auratus & Comes S. Palatii Lateranensis
creatus, à Maximiliano & Carolo V. Imp. in Consiliarium assum-
ptus & Nobilitate donatus, Comitatum Kirchberg & Marktten,
Dominium Weissenhorn, Pfaffenhoven, Wuelenstetten, Schmieben,
Biberbach, Füssendorff & Trysbachhausen comparavit, sui que Fratris
Georgij Filijs (utpote ipso improlis) reliquit. Arcem Fuggeram in
Tyrolis, Arcem Kirchberg in Suevia, aliasque in locis suorum Do-

mini

miniorum construxit, ædes *Fuggeras* in foro vinario renovavit, atque exornavit, nec non donationes munificentissimas in causas pias fecit. Ad S. *Annam* Sacellum magnificum cum hypogeo pro se & sua Familia condidit; organum musicum, 16000. fl. constans, ibidem posuit, Missam quotidianam, processionem cum Venerabili Sacramento mensuram, anniversarios dies, ac plura Divina Officia fundavit. Denique mortalitatem exiit, sepulturam ad S. *Annam* natus cum duobus epitaphijs in 1. parte fol. 332. num. 117. additis.

FRIDERICUS *Mayer* Patricius Augustanus, Decretorum Licentiatus, Cathedralis Ecclesiæ Frisingensis Canonicus, resignante *Udalrico Arefinger* LL. Doctore Præpositus ibidem 1474. Legitur etiam Præpositus Eystertensis, Mospurgensis ac Ilmonasteriensis.

BERNARDUS *Arzett* Patricius Augustanus, Præpositus S. *Mauritij* anno 1478. Vid. pars 1. cap. 10. ad annum 1497.

NARCISSUS *Pannas* Augustanus, Abbas Benedictoburanus. Vir magnæ eruditionis & exquisitissimæ virtutis; Prior primum, dehinc anno 1483. Abbas *Benedictoburanus*, per modum inspirationis ab omnibus unanimi calculo electus, inter Abbates Benedictoburanos memoria dignissimus, dum sub initium sacri Regiminis æri alieno dissolvendo, murisque monasterij reparandis occupatur, subito singulari DEI permisso, concubiti nocte, ex famulitij incuria, exortum incendium Monasterium totum, unius ferme horæ spatiò, in tristissimos cineres redegit, & damnum 30000. aureorum intulit, nonnisi Sacris Divorum lipsanis, archivo librisque melioribus &c. furori flammarum ægerrimè præreptis. Indoluit gravissimè, & ad morbum usque tantis malis piissimus Pater: ac voto *Virginum Virgini*, de ejusdem Sacello singulari cura reparandò, devotè nuncupatò, felicissimè paulò post convaluit, & annuente *Divino Numine* Monasterium, paucorum annorum spatiò, in statum pristinò meliorem restituit. Habuit ijs temporibus inter alios Serenissimos Hospites, etiam *Maximilianum* Augustum Romanorum Regem, à quo plurimùm æstimatus, dilectus, mensæ adhibitus, & privilegiorum quorundam Tyrolensium confirmatione clementissimè est donatus. Depuratus interim à Provinciæ Scatibus ad collectas communes, mox à Serenissimo Bavarie Duce *Alberto* in causa gravissimi cum *Ruperto* Duce dissidij *Landisbutum* mittitur, ubi laudatissimè functus officio suo, ad *Augustana* quoque Comiticia vocatur. Illuc integerrimà valetudine delatus, post dies pauculos in sua illa patria (non sine suspi-

Arno

1475.

135.

Frisingensis

Præpositus.

1478.

136.

S. Mauritij

Præpositus.

1483.

137.

Benedicto-

buranus Ab-

bas.

eione veneni) denascitur, à Serenissimo Duce *Alberto* haud secus ac pater optimus amatus, & ab universis summorum & infimorum Ordinibus summè post mortem deploratus. Obijt post viginti & unius anni regimen vir piissimus, Pater optimus, 10. Kalendas Maij anno 1504. quotidie Defunctorum Officium in vita recitare solitus. Ejus venerandum cadaver *Augusta* reportatum in via magnis & ubique solennibus luctibus exceptum, domi tandem ab orbatis filiis, non sine plurimis lachrymis, debitissimi amoris testibus, receptum, terræ fuit mandatum.

Anno

1485.

138.

*Frisingenfis
Præpositus.*

1489.

139.

*S. Georgij
Præpositus.*

MARCUS *Hörkin* Patricius Augustanus, Doctor, Canonicus *Frisingenfis* 1474. Præpositus ad *S. Vitum* 1485. Præpositus ad *S. Andream* ibidem 1486. Obijt 1517.

LAURENTIUS *Felmann* Augustanus, Præpositus ad *S. Georgium* Augustæ. Vir providus, insignis Oeconomus, & in Monasterij Administrasor fidelissimus. Ecclesiam novam adjuncto perpulchrò choro construxit. Pro 2140. florenis Rhenanis à *Matero de Gumpenberg* emit bona in *Norendorff*, *Flein*, *Aspach*, *Ortlingen*, *Förtingen*, &c. dono accepit sub certis conditionibus à *Thoma Freyhamer* Cive Augustano prædium in *Axheim* cum aliqua Huba in *Gersboven*. Tandem post 25. annorum regimen mortuus sepelitur in Ecclesia sua prope ruitum cum sequenti epitaphio.

140.

Epitaphium.

Anno Domini 1489. *Laurentius Felmann* Præpositus hujus Monasterij electus est, sub quo anno sequenti totius Ecclesie extructæ & amplitudo inchoata est, posteaquam solertia sua hoc opus & reparationem chori consummari curavit. Hic obijt anno Christi 14. D. XV. Quindecimo mensis Februarij. Cujus anima requiescat in pace.

E. F. P.

1496.

141.

*Thierhausen.
Joannes. Abbas.*

JOANNES IV. *Hardlieb* Augustanus, Abbas *Thierhausen*. Pius in Pauperes, liberalis in egenos, & nequaquam *Hardlieb* seu duræ charitatis: nam premente annonæ charitate, impellente proximi charitate, mendicabulis ex atheneo vase cestos cibus quotidie ipsemet distribuic. Melius non consulturus nominis sui famæ, quam cum consulisset aliorum fami. Ast tempora iniquissima suo Monasterio impendens prævicens anno 1501. resignavit, & qui vivus tam beneficè pauperes pavit mortuus corpore, quod in *Rhainterræ* mandatum, vermibus in pabulum cessit, animâ ad *Beatorum* convivium anno 1505. avolante.

1496.

142.

*Augustanus.
Abbas.*

CONRADUS *Mörlin* Augustanus, Abbas *S. Eilabriti* Augustæ, Campromissoribus *Eriderico Comite de Zollerem* Episcopo *Augustano*

Class. II. Aug. Nat. ad Eccl. dign. elevat. ab an. 1400. usq. 1500. 263

stano, Joanne Episcopo Adramytteno. Bartholomæo Buchsborn Abbate Donawerdano, Georgio Helffer Abbate Fultenbacensi, atque Conrado Frölich, agente vices Vicarij, coram publico Notario per compromissum eligitur anno 1496. die 20. Januarij, ac illicò ab ipso Episcopo Friderico memoratis duobus Abbatibus Assistentibus solemniter inauguratur die 2. Februarij, in Festo Purificationi B. V. MARIÆ sacro. Vir mediocris staturæ, colore subnigro, doctrinæ laude excellens: in verbis de re Divina ad populum dicendis facundissimus, Summis Principibus charissimus, Maximiliani Imper. Consiliarius: quamvis podagrâ & chiragrâ multum tentatus, erat tamen æqua animi sinceritate placidissimus, pluribusque alijs naturæ dotibus ornatus. Bina vice Prioris officio functus, cunctis se affabilem & benignum exhibuit, & Abbas electus optimam de se conceptam spem abundè adimplevit.

Anno 1496. ab Alexandro VI. visitantibus in templo S. Udalrici VII. altaria, ab Abbate loci designanda, amplissimas indulgentias impetravit. Diploma Pontificium coram omnibus Religiosis in exedra seu (ut vocant) capitulo congregatis publicè fuit lectum, & ad osculandum singulis traditum. 143. Indulgentia
7. altarium.

Eodem anno Sacellum Sanctis Joanni Baptiste & Joanni Evangeliste sacrum, & ad privatum Abbatum Oratorium destinatum, supra S. Sympterti Sepulcrum construxit. 144. Sacellum,
S. Sympterti.

Sacram Eodem D. Afre in campo Lycio novissimè instauratam sacris Cæremoniis initiari curavit. 145. S. Afre templum.

Interventu Friderici Episcopi Augustani & Joachimi Comitis Oettingani, per suos quatuor Religiosos Patres cum Fratre Laico ad Monasterium SS. Udalrici & Afre in Neresheim missos, id pristino mitiori Regulari restituit. 146. Neresheimensis
opisulatur.

Plura prædia in Vischach, Hausketten, & Finningen coëmit. Multa munera ex auro & argento passim oblata vel ad sacrum vel ad domesticum Religiosorum usum applicuit. Pro Parochia S. Udalrici Parochum seu Sæcularem, seu Regularem, ad nutum amovibilem, instituendi, potestatem ab Alexandro VI. obtinuit. 147. Prædia, &
Parochia.

Anno 1497. Exedram seu Capiculum novis sedilibus instruxit, ac ibidem amotâ Bibliothecæ januâ, & ad latus versus meridiem collocatâ, akare affabrè sculptum, ac indulgentijs donatum (de quo vid. pars 1. fol. 503. n. 47.) erexit, nec non supra Bibliothecæ januam hoc tetrastychum scripsit, 148. Exedra Bibliotheca &
ara privilegiata.

Janua

264 Cap. X. De Natis August. ad Ecclesiast. dignitates evectis.

Janua cui pateat, cogita, hæc clausa Viator!

Huc, qui docta virum scripta videre cupit.

Nam latet hic ingens variorum sylvæ librorum,

Quam penes hospitium Divæque Pallas habet,

Tabulam quoque prope eandem januam cum sequentibus rebus appendit:

Effuge, quisquis amas theonino erodere dente

Scripta virum ingenij evigilata bonis.

Est locus ille sacer, procul hinc, procul ite prophani,

Impia nec tangat limina sacra manus.

Non hic Lydorum thesauri aut divitiarum

Pondera, non auri fulgida vasa nitens.

Non hic attalico pretiosa aulae paratu,

Gemmarum nihil, coccinea nulla toga,

Sed quibus ingenio excellas monimenta require,

Priscis temporibus docta per ora data.

Mille simul, totidemque etiam repetendo, libellos

Invenies proprio quæque reposita loco.

Crediderim tantum vix congestisse vetusto

Tempore Cecropias, Palladiumque solum.

Quidquid & Egycus Ptolomæis omnibus una

Collegit, nostris cedit & usque libris.

Sylvæ hinc quo moveare loco numerosa petenti

Offertur, libros perspicis omnigenos.

Ergo procul fuge, quisquis amas lacerare diserta

Scripta virum ingenij evigilata bonis.

149.

Tenebræ-
sponsorium.
& defuncto-
rum anniversa-
rius.

Anno 1498. die 28. Martij Conradus Abbas præter respon-
sorium tenebræ, Feria VI. cujuslibet hebdomadæ cum versu & ob-
lecta decantandum, statuit ac ordinavit communi consilio am-
sarum pro Abbatibus & Confratribus defunctis perpetuum, aliasque
preces & Sacrificia, juxta membranceas litteras à Friderico de
Zoleren Episcopo Augustano confirma-
tas, quarum talis est
tenor.

In

Pater & Filius & Spiritus Sancti, Amen.

Li:

dict

„dies est, ac per hanc vite lucem DEI miserationes vacat in-
 „nire, virtutes pro viribus instanter operari, minisq; bene gesta-
 „pijs precibus actibusq; remedialibus compentare, atque ut
 „dum Creatoris precepto è corporibus migrandum erit, immach-
 „tos ei Spiritus reddamus, viam parare cupientes, hec, que b-
 „quantur, Sancti Spiritus implorata gratia unanimiter conclu-
 „do, statuere, atque per nos Succellorésq; nostros omnes in hoc
 „ipso Sacrosancto almi Patris *Udalrici Divéque Afre* Monasterii
 „inviolabiliter perpetuo observari, utque hec nulla unquam suc-
 „cedentium obliviscatur posteritas, aut (quod absit) deleat me-
 „lè audax temeritas, ad perpetuam rei memoriam litteris ac ur-
 „riusq; Domini Abbaris scilicet & Conventus sigillis perennan-
 „te, Divinæque ultionis interminatione, ac Sanctorum nostrorum
 „Patronorum animadversionis imprecatione contra temerarios,
 „ut infra latius patebit, ex certa scientia publicè profutendo, &
 „ad infra scripta nos obligando, communire curavimus.

„*Primo*, quia non nostro sudore sed amarissimæ passionis
 „Christi pretioso sanguine celi sunt nobis janus reſerata, ut
 „simus ejus pietati ingrati, sed jugis sit in nobis digna
 „veneratione ejus memoria, atque per eam quoque ad resurre-
 „ctionis gloriam perducamur, vitæq; sic nostre decursum diri-
 „gar, ac exitum tucatur. Statuimus & ordinamus atque sub im-
 „precatione Divine ultionis contra neglectores seu derogatores
 „communi consilio ita agi inviolabiliter in hoc venerabili Sacro-
 „sanctoque loco perpetim, ita ut nulla hec temporum duritiae
 „re vicissitudinève aboleantur, seu evi ullius longinquitate sen-
 „ſcant, serioliùs decernendo determinandoque per nos Succello-
 „résq; nostros irrevocabiler observari volumus, ut singulis feri-
 „sextis post (juxta morem) decantatas horas, utve temporis co-
 „ratio postulaverit, devotè ac attentè per plenam congregationem,
 „accensis juxta imaginem crucifixi candelis ac lampadibus omni-
 „bus, signo majoris campanæ, quo plebs *Christi* fidelius accit-
 „aut ad Ecclesiam accurrens, aut in suis domibus consistens, DEI
 „laudet misericordiam, interim sonante, Responsorium *Solite*
 „*falte sunt*, &c. hoc ut sequitur Ordine canterur. Et primam qui-
 „dem, inchoante illud Presidente, pars ejus prima usque, *San-*
 „*ctus*, &c. sensim tractimque canterur, denique cum silencio pro-
 „cumbentibus singulis ac genuflexis *Dominicam orationem* tacite &
 „centibus, itémque ad signum Presidentis cunctis resurgentibus, alios

altera ejus parte citatori voce percantata, duobusque cantoribus
versum, qui sequitur, ante imaginem Crucifixi reverenter pro-
nuntiantibus, repetita per chorum jam dicta altera parte, ac per
duos juniores Fratres coram jam dicta imagine versiculo, scilicet
proprio *Filio suo*, &c. cantato, Prædens pronuntiatione *Collette*,
scilicet *Respice quesumus*, &c. huic *Salve* fere divinisque me-
morie passionis Christi finem imponat.

Secundo. Quoniam in multis delinquimus omnes, nec nisi
usque ad novissimum quadrantem universo soluto debito *Creatori*
rationalis jungatur anima, sanctaque ac salubris est cogitatio, ut
à peccatis solvanur, Domini pietatem pro defunctis exorare,
eadem obligatione ac imprecatione, qua supra statuimus & ordi-
namus, ut ob remedium animarum, preteritorum presentium
& futurorum Dominorum Abbatum, Fratrumque omnium hu-
jus Monasterij Professorum, annua revolutione propensiori studio
solenni hoc modo habeatur memoria. Itaque secunda post octa-
vam Pentecostes, aut si festum duodecim lectionum id fieri ve-
nerit, sequenti tertia feria post Nōs., quatuor super venerabili
Dive *Asse Martyris*que *Mausoleo* accensis candelis, per plenam
Congregationem devotum tribus in fine *Collectis*, quarum pri-
ma sit, *Deus venia Largitor*, &c. in qua tantum Abbatum &
Fratrum commemoratio fiat. Secunda, *Deus cujus misericordia*
non est, &c. ut scilicet Benefactorum nostrorum, quorum utique
largitione in hoc loco sustentamur, non sit oblivio. Tertia, *Fi-*
delium Deus, ut scilicet nostre devotionis animabus omnibus ge-
neralis fiat participatio concludendo, *Defunctorum* dicantur *Vespere*.
Deinde eadem die, finitis cum conclusione ante *Salve Regina* Ve-
spersis, previo solenniori omnium signorum pulsu, atque super tum-
bam *Asse Martyris* duodecim accensis candelis, devore ac tractim
trinitario duntaxat ac tertio nocturno in nota cantatis, *majori-*
búsque vigilijs dictis jam cum ultimo respontorio scilicet *Libera*
me, &c. omnis Congregatio venerabiliter ad locum sepulture Do-
minorum *Abbatum & Fratrum*, scilicet ad ambitum descendens,
ibi, nihilominus quatuor prius cereis accensis, devore laudes
alternatim dicendo, cum præfatarum *Collectarum* conclusione, ac
Aque benedictæ asperzione, *twis*que odore perorer. Posthinc in
crastino hora consueta, denuò accensis eodem numero super se-
pulchrum *S. Udalrici* candelis, pulsatque campanarum celebriori
facto, Missa devotè in ejusdem altari canetur. Et ut solen-

„nis sit in ore omnium deprecatio, singuli *Sacerdotes Missas* cum
 „*Collectis predictis* singulas, *Clerici* autem *septem Psalmos* cum *Ly-*
 „*tania*, *Præter* verò *conversus* quinquagesimas *Dominicam Orationis*,
 „*toris*que *Salutationem Angelicam* devotè concelebrando dicat.
 „Sanè ut in his omnibus celebrior accedat cultus, festivioreque
 „peractio, ac infirmorum animus ad hujusmodi nostre magnifice con-
 „stitutionis prosecutionem alacrior exurgat, eadem, qua cunctas
 „alia animi maturitate obligatione ac imprecatione volumus & con-
 „stituimus, inviolabiliterque omnis excusationis pretenso colare le-
 „moto, observari volumus, ut eadem die qua hæc nostrorum De-
 „functorum solennis agitur memoria, Dominus *Abbas*, qui po-
 „tempore huic præest Monasterio, *Fratribus* omnibus, sine diutius
 „nutritione annone consuetæ, in piscibus & vino melioribus libet-
 „liter, utque *Servos DEI* decet, absque retractione charitaten-
 „tiam. In qua quidem annualis anniversarii peractione Reveren-
 „dissimi in Christo Patris ac Domini, Domini *FridERICI Augusti*
 „*Episcopi*, cujus consensu, confirmatione ac sigilli appensione, et
 „infra videtur, hæc cuncta gesta ac communia sunt, pia fieri de-
 „bet cum participatione bonorum operum recordatio.

„*Tertiò*, eadem obligatione ac imprecatione, qua supra sta-
 „tuimus & ordinamus, ut tam Dominorum *Abbatum*, quam &
 „defunctorum *Præter* Conventualium singulorum, reverso post an-
 „num suæ defunctionis die, *primus* duntaxat *anniversarius* sit, accen-
 „sis luminaribus ac pulsu campanarum solenniori, de sero quidem
 „cum *minoribus Vigiliis* ac ultimo responsorio, *libera me*, &c. sic
 „licet propensiori, in fine tota Congregatione ejus visitante sepul-
 „chrum, ibidemque dicente ac concludente *Laudes*. In crastino
 „autem *Missæ* cum pulsu, luminaribusque consuetis (singulis *Sa-*
 „*cerdotibus* singulas *privatas Missas*, *Clericis* autem *septem Psalmos*
 „cum *Lytania*, *Fratribus conversis* quinquaginta, *Pater noster* totiden-
 „que *Ave Maria* pro requie animæ defuncti *Frætris* devotè decan-
 „tibus) venerabiliter ac solenniter agatur. Præterea, nomine de-
 „functi *Abbatis* quidem usque ad obitum sui Successoris, *Præter*
 „autem *Conventualis* per circulum anni duntaxat, singulis *Dominica-*
 „diebus juxta morem per nostræ Parochiæ Provisorum ex ambo e-
 „palam cum pia exhortatione, quo pro cujus placita requie (ubi
 „fideles *Divinitati* supplices preces offerant, memoriter distinde-
 „que coram universa plebe pronuntiatur.

„*Quartò*, eadem obligatione ac imprecatione, qua supra, sta-
 „tuimus

statuimus & ordinamus, ut, quoniam nos Prædecessoresque nostri
motu pietatis fraternæque dilectionis, ac uberioris profectus ani-
marum, mutuique suffragij cum multis Monasteriorum diverso-
rum Ordinum Congregationibus, datis nimirum utrinque in ejus-
modi perpetui roboris firmamentum sigillatis litteris, *Bædera Fra-*
teritatum sub certa orationum Missarumque ac aliorum remedia-
lium suffragiorum ratione contraximus, atque usque in præsens
semper cum nuntiorum, quibus passim *defunctorum Fratrum litte-*
rales devotiationes commissæ sunt, dubiam fidem, cum & eorum,
quorum opera obitus *Fratrum* ad destinata loca designandi erant
incuriâ res intermissa est plerumque, aut plurimum neglecta. Ob-
inde Dominus *Abbas*, qui pro tempore huic loco præest, nequa-
quam parcens expensis, nec avarus nimium de minori cauſando
substantia, celerem animarum sibi commissarum negligens re-
demptionem, certo stipendio conductos per *veredarios festinos Mon-*
achos ad quæque sic nobis confederata Monasteria, quo eisdem ani-
mabus debita obsequiorum suffragia maturius reddantur, facta ni-
hilominus eisdem Nuntiis commissione, ut à quolibet Monaste-
rio de redditis litteris recognitionem reportent, preproperè mit-
tat litteras.

Quintò iterum eadem obligatione ac imprecatione, qua su-
prà, statuimus & ordinamus, utque, & vivis iugis sit mortis salu-
tari quotidiano aspectu recordatio, defunctisque continuata à
prætereuntibus pro beata requie ad *Divinitatem* supplicatio, con-
statuatur *edicula* in angulo ambitus juxta locum capitularem aut
quoveis alio convenienti, & qui prætereuntium obtutibus ulu-
se offerat, loco, ubi ossa *Fratrum* diligenter ac venerabiliter re-
posita, Dominorum *Abbatum* ossibus ibidem distinctim notatis,
& vivis ut diximus mortis memoriam ingerant continuam, &
defunctis perpetuam postulent quietem. Enimverò & juxta ip-
sam *ediculam aquabenedicta*, per sollicitum *Fratrem* continuis suf-
fusionibus nutrita, devotioni omnium se paratam semper exhibear.

Sextò, eadem iterum obligatione ac imprecatione, qua su-
prà, statuimus & ordinamus, ut ob remedium memoriæque
animarum omnium defunctorum, ac in hoc ipso loco sepulcro-
rum nostri scilicet Monasterij Professorum, atque odificationem
viventium, in ambitu juxta sepulturas in loco magis eminenti
lampas diu noctûque jugiter arsurâ suspendatur, atque per sollicitum
Fratrem crebrò refecta diligenter ac perpetim alatur.

„Septimò, præterea & ultimò, eadem obligatione ac imprec-
 „tione, qua supra, statuimus & ordinamus, ut cuilibet Con-
 „tuum nostrorum Fratrum sepulchro, mox post ejus defunctio-
 „nem *lapis parvus*, puta bipedalis, seu tantæ quantitatæ, cui
 „nomen Fratris defuncti, diésque defunctionis ejus & Nativita-
 „tis Christi annorum numerus insculpi possit, superponatur, memo-
 „riam ejus apud posteros conservans, & *superstities* sic vivere, ut eo-
 „rum cum benedictione meritò post mortem memoria habenda sit,
 „admoneat, & defunctis à prætereuntibus pro beata requie *an-*
 „tionum suffragia precentur.

„Nulli ergo *Successorum* nostrorum liceat quoquo modo ha-
 „rum nostrarum constitutionum ordinationes ac decretorum saluta-
 „res, concordésque voluntates, vel minuere vel alterare, quas tu
 „sancta *Fraternitatis* unio salubrisque præcogitatio non urique huma-
 „no consilio, sed haud dubiè *Divina inspiratione* concepta, deli-
 „beravit, statuit, & firmiter roboravit. Si quis autem (quod
 „absit) sibi nimium visus sapiens ausu temerario quæcunque con-
 „trà attentavit, inducat super eum DEUS Altissimus Præsul *Udal-*
 „ricus & Asra Martyr beatissima cum universa sua *Sancta Cohorta*
 „maledictionem, atque animæ ipsæ nostrorum Defunctorum ceu
 „contra Sacrilegum, iustorumque suffragiorum detractorem, à se-
 „dente super Thronum *Judice vivorum & mortuorum* vindictam
 „æternam inclament. Et, quia quæ geruntur humanis negotiis
 „casibus subjacent, ac mutabilitati, nisi Scripturarum notuli robo-
 „rentur, obinde, ne horum gestorum constitutiones oblivioni
 „vicio unquam denigrentur, sed potiùs ad perpetuam rei memo-
 „riam apud posteros perennentur, firmitérque ac indelebiter con-
 „stent, hanc patentem earundem nostrarum ordinationum con-
 „stitutionumque paginam diligenter conscribi fecimus, ac in or-
 „nium præmissorum debitam firmitatem, robur & testimonium,
 „Sigillorum nostrorum *Abbatialis & Conventualis* appensione con-
 „munivimus. Actum, & ut supra paruit, communi *omni*
 „consensu confirmatum in hoc ipso præfato SS. *Udalrici & Asre*
 „Monasterio. Anno Domini Millesimo quadringentesimo nona-
 „gesimo octavo. Quinto Kalendas Aprilis.

Litteris hisce appensa visuntur etiamnum illæ tria sigilla,
Episcopi, Abbatis & Conventus. Insuper omnes tam Clerici quàm
 Sæculares. responsorio *tenebræ* aut *anniversario* præsentés, lucra-

Class. II. Aug. Nat. ad Eccl. dign. erect. ab an. 1400. usque 1600. 271
 rur 40. dierum indulgentias, ab alrè factò Episcopo *Friderico* concessas.

Eodem anno 1498. *Conradus* Abbas *Christi Crucifixi* simulachrum, à celebri Artifice *Gregorio Erhart* Lapidida è lapide solido excisum, ante festum *S. Michaelis* in cœmeterio *S. Udalrici* posuit, nec non circa prænotatum *S. Michaelis* Festum aram ligneam, ab *Adolpho* memorati *Gregarii* *Erhart* Sororio pretio 350. fl. sculptam, supra altare *Plebani* erexit.

Anno 1499. novi templi navem testudine concameravit, totumque opus post Festum *S. Symberti* operâ insignis Artificis *Burchardi Engelberg* absolvit.

Anno 1500. Amicū Pontificali indutus, cum *Friderico* Episcopo *Augustano* ejusque Suffraganeo *Mariam Blancam* Mediolanensem, *Cæsaris* Conjugem, in Cathedrali Ecclesia excepit, ac honorificentissimè ad chorum deduxit, Muscis Hymnò *Ambrosianò* applaudentibus.

Eodem anno 1500. convocatis Imperij Proceribus, *Maximilianus* I. Imperator publicum *Augustæ* Conventum celebravit, cumque *S. Udalricum* non solum quâ præcipuum Patronum, sed etiam quâ Cognatum (*Hedwigis* ex Comitibus *Kyburgensibus* Mater erat *Rudolphi* I. Imperatoris) ardentissimo amore coleret, idèò templi *S. Udalrici* inaugurationem, nec non pro novo choro è fundamentis educendo primum lapidem proprijs manibus ponere mente agitavit, idque die 13. Julij felici successu perfecit.

Itaque anno & die prædicto processio magno cum numero Magnatum Patritiorum & Civium ad Ecclesiam *S. Udalrici* instituebatur (de alia processione, cum admiranda devotione ab Imperatore & Imperatrice peractâ, vid. pars 1. fol. 298.) omnisque sexûs ac omnis ætatis numerosum vulgus Processionem comitabatur. Primus ex ordine Principum ibat *Bertholdus* Comes *Hennenbergius Archiepiscopus Moguntinus* multa canitie venerandus, & senio gravis, idcirco baculo nixus, mitratus tamen aliisque Pontificalibus insignibus ornatus. Hujus vestigijs insistebar Suffraganeus *Eystettensis* (Episcopo *Augustano*, pedibus ægrò, se domi continente) inter Abbates *S. Udalrici* *Augustæ* & *S. Crucis Werdeæ* mitratos medius. Tum Imperatoris Aula, mox ipse *Maximilianus* Imperator cum *Friderico Sanseverinate* S. R. E. Tituli S. Theodori (Titulus iste hodie sublatu sribitur) Cardinale Diacono Legato Apostolico sequebatur. Deinceps reliqui Principes & Dynastæ.

150.

*Crucifixus
& ara Ple-
bani poni-
tur.*

151.

*Templi na-
vis.*

152.

*Imperatri-
cem excipit.*

153.

*Chorus en-
struitur.*

154.

*Processio so-
lennis.*

Rex. Secundum hos *Fridericus Dux Saxonie Princeps Elector, Ernestus* huius Frater, Archiepiscopus Magdeburgensis Germanie Primas, *Albertus*, ac *Georgius* Bavariae Duces, *Fridericus* Marchio Brandenburgensis, *Henricus* Dux Moschelburgensis, *Gabriel* Eystertensis, & quotquot alij Principes, Comites & Barones Augusti in Comitibus subsistentes, incedebant. Ubi ad *S. Udalrici* Ecclesie res perventum, *Archiepiscopus Moguntinus* incensam omnium salicineribus, ceterisque ad dedicationem Ecclesie necessariis solium Benedictionem impertivit, Suffraganeo Eystertensis Ecclesie consecrationem committendò. Ipse autem cum Imperatore atque presentibus Principibus ad locum primis lapidibus ponendis profectus, lapides (tres septempedales ad hoc erant destinati) de more lustravit. His posthac in unum fundamenti demissis, Imperator cum Cardinale illuc descendit, ac sumptis unellâ & malleis gentis, nec non assumpto cemento, admodum dextrè primum collocavit lapidem, Cardinalis protinus alterum què tertium cum sequenti inscriptione insculpta superimponeretur.

155.
Lapidis inscriptio.

IESU Christo sacrum
D. Maximilianus Romanorum Cæsar Augustus ad III. Idus Julias à fundamentis lapidem hunc primum posuit anno M. D.

156.
Trulla inscriptio.

Trulla verò in positione primi lapidis adhibita, & in Sacristia asservata, & per infortunium perita, hac epigrapha sua notata:

Perpetuæ securitati
Et Divo Udalrico Majori & Propinquo suo ex
Prosapia vetere Principum Ferretensium
D. Maximilianus

Rom. Cæsar Comes de Phirt dedicavit
Anno Jubileo M. D. Ad III. Idus Julias

157.
Equestris lapideus.

Porro, ad testandam erga *S. Udalricum* devotionem, ac promulgandam tantæ celebratis memoriam, *Maximilianus* Imperator equestrum justæ magnitudinis statuam lapideam extra choram collocari præcepit. Equidem ceptæ illa fuit, sed non perfecta, patet hodie in angulo atrij Monasterij conspicitur, representans equum

tem militarem, rudi opere potius designatum, quàm verè exprefsum, quingentis tamen florenis constantem.

Præter solenniffimam pro novo choro primarij lapidis positionem, *Maximilianus* Imperator omnibus S. R. I. Statibus mandavit, ut ad perficiendâ S. *Udalrici* Ecclesiâ subsidio & auxilio concurrerent; ipse autem brachio argenteo sacrariū illius diravit cū hac inscriptione, basi incisâ.

Anno Domini M. D. VI. Sanctorum *Leopoldi* ac *Maximiliani* Reliquie, huc per *Divum Maximilianum* Cæsarem *Augustam* transmissæ, hic continentur. In se habet. Dentem molarem de S. *Maximiliano*

Dimidiam Costam }
Item aliud Os } De S. *Colomanno*.

De Ossibus }
Sanctorum } *Leopoldi*
                              } *Oswaldi*
                              } *Henrici*
                              } *Sigismundi*

De theca argentea Sacri S. *Udalrici*, & parte de ejus militari vexillo, vid. Pars 1. Cap. 9. Class. 1. fol. 547. n. 46. 159.

Sanctum quoq; Episcopum *Symbertum*, in Ecclesia S. *Udalrici* quotidianis Miraculis clarum, est veneratus *Maximilianus*, ad S. *Symbertum* appendendo militare trophæum, ab hostibus *Bobemis*, prope *Ratisbonam* devictis, reportatum anno 1504. Vid. pars 1. cap. 6. Class. 2. n. 12. fest. 1. fol. 100. Veneratio S. *Symberti*.

Imò non tantùm S. *Udalricum* & S. *Symbertum* colere *Maximiliano* placuit, sed etiam privilegiis munire S. *Udalrici* Monasterium, & ipsum *Conradum* Abbatem honorare voluit honoratissimo diplomate, anno 1500. datò. 160. *Conradus* diplomate honoratur.

Ceterùm munificentissimis Patronis suppetias ferentibus; *Conradus* Abbas & fundamenta jecit pro duabus Ecclesiæ S. *Udalrici* turribus, & Sacristiam locupletavit argentea inaurata miri artificij Statua B. *MARIÆ Virginis*. In hac Statua hæ continentur reliquie: 161. B. V. M. statua, & duæ turres.

De Peplo }
De Veste }
De oleo miraculoso } B. *Virginis MARIÆ*
De lacte }
De Sepulchro }

In unius turris primatio lapide talis visitur inscriptio

Sub anno incarnationis Christi M. D. VI. VIII. Kal. Julij, ac regimine D. *Maximiliani* Rom. Regis nec non *Conradi* Abbatis hujus nominis 162. Lapidum inscriptio.
II. hic lapis hujus Turris primarius in presentia Cleri ac populi sancta cum
M m deuo.

devotione & solemnitate locatus est sub eodem Abbate. In fundamento alterius turris hæc leguntur laxo incuscripta verba:

Anno humane salutis M. D. VI. II. Kal. Junias Divo Julio II. Pat. Max. & Imp. Cesare Maximiliano Augusto, invicto, Christiane Reipublice, & Henrico Episcopo Ecclesiæ Augustanæ presidentibus. Conradus Mörlin Abbas cum suo Conventu turris hujus lapidem primum gravissimè licet impensis à fundamentis posuit.

163.
Conradus
moritur.

Factis turris utriusque fundamentis, Conradus Abbas totus in hoc fuit, ut opus cæptum summo nisu attollerer, cumq; plurimi et avira pietate liberaliter in templi structuram & se & sua impenderent, ac operariorum mercedem annonæ vile pretium faceret exiguam & levem, facile is ædificiorum molem consummasset, qui fundamenta condidit; sed jussus à NUMINE, manum nondum tellus ab opere revocare, fatò defungitur in ipso Purificationis Immaculatæ Virginis Mariæ die anno 1510. Regiminis anno 14.

164.
Et sepelitur.

Cadaver demortui in peristyllo fuit sepultum, ubi ejus inscriptio, cum mortis simulachro ex metallo artificiosè confecta, videtur; Cenotaphium verò lapideum è peristyllo in exedram tranalarum hæc notatum legitur subscriptione.

165.
Epistaphiū.

Vivus mihi hanc, sub qua mortuus quiescerem,
Domum paravi, sum etenim Conradus Mörlin
Cenobij hujus Abbas. Noli obsecro injuriam
Mortuo facere, quam nec tibi fecerim.

OB. Anno M. D. X.

Anno
1501.
166
Cardinalis.
Archiepisc.
Salisburg.
Episcopus Gur-
censis, &
Carthagi-
nensis, Prae-
positus. &c.

MATTHÆUS LANG à WELLENBURG, ex perveris Patritiorum Augustanorum Familia, Patre Joanne, Matre Margaritha Sulzerin natus, Maximiliani Imperatoris intimus Consiliarius, Germanicus Episcopus, Prepositus Augustanus anno 1501. Archi- Episcopus Salisburgensis 1519. S. R. E. Cardinalis, primò Diaconus S. Agniti in foro piscium, postea ejusdem tituli Presbyter, demum Episcopus Cardinalis Albanus 1535. Jam secretò inter Cardinales anno 1511. adscriptus fuerat, & die Jovis 18. Decembris eodem anno publicum Regnante igitur Leone X. die 20. Novembris anno 1513. urbem petens, recubabat pileum Cardinalitium recipere, cum diceret, illum à Julio sibi missum olim recepisse. Cum tamen solenni ritu non interfet ejus capiti impositus, Cæremoniarum Magister se opposuit.

Quare

Class. II. Aug. Nat. ad Eccl. dign. erect. ab an. 1400. usq. 1600. 275

Quare decretum fuit, ut coram 12. Cardinalibus nocte antecedente ad publicum Consistoriū, in quo receptus fuit, ejus capiti imponeretur.

Vir singularis prudentiæ & doctrinæ, Magnificus, Beneficus, & maximè Hospitalis, qui de omnibus infimis pariter ac Summis bene mereri studuit, & propterea apud omnes Principes Germaniæ, præsertim apud Maximilianum Imperatorem, magnā valuit auctoritate. Multa Salisburgi præclara ædificia in aula & arce civitatis construxit. Planavit Idem vineam, quæ respicit pratum Abbatia S. Petri, eamq; omnis generis exoticis arboribus locupletavit. Mortuus est anno 1540. feria tertia Paschali, cum vixisset annis 72. & præfuisset Ecclesiæ Salisburgenfi annis 20. & 10. mensibus. Sepultus est in summo templo ante Altare D. Ruperti. Ita Hundius Metrop. Salisburg. tom. 1. f. 32. & 33. Præfuit etiam Episcopus Ecclesiæ Carthaginensi in Hispania, ubi in campanaria turri primariæ Ecclesiæ hæc nostris adhuc hisce diebus exstat memoria. Anno Domini M. D. XXI. die XIX. Octobris inceptum est hoc opus sub Leone X. Summo Pontifice, sui Pontificatus anno IV. CAROLO Imperatore cum Joanna Matre regnantibus in Hispania, à Matthæo S. Angeli Diacono Cardinale Episcopo Carthaginensi.

167.

Langus ab
Hundio descriptus.

168.

Lang Episc.
cop. Carthaginensis.

De eodem Matthæo Lang Stengelius noster Comentar. rer. August. p. 2. cap. 62. hæc scribit: Anno Christi M. D. I. Matthæus Langus Patritius Augustanus, primò Cesaris Maximiliani Amanuensis lingue latine, Sabbato Palmarum à Raymundo Peraudi Cardinale tituli S. Mariæ novæ Legato Pontificio, ope Georgii Divitis Bavaricæ, & Alberti Saxonie Ducum, investitus est in Cathedrali Præpositura, quam à Prædecessore suo Cardinale Sabello (ex Stengelium agnoscentem pro Præposito Augustano Sabellum Vid. pars 1. fol. 530) impetraverat, contradicentibus acerrimè Canonicis Augustanis, & queritantibus Romæ. His vitis Langus dignitatem hanc plenè obtinuit anno M. D. III. in die Ascensionis Domini. Et præterea Cesaris per Italiam Vicarius factus est: paulò post Episcopus Gurcensis, tandem S. R. E. Cardinalis ac Archiepiscopus Salisburgenfis. Item c. l. cap. 63. ad annum M. D. XI. num. 16. hæc habet: Matthæus Langus ut sibi demereretur Capitulum Cathedralis Augustanum, cujus invitì Præpositus fuerat, hoc ei Privilegium à Papa impetravit, ut impostèram liberam haberet potestatem, sibi ipsi eligendi Præpositum, quod antè Romæ impetrari oportebat. Eisdem quoq; Præposituræ nova Insignia à Cesare impetravit. Addit Stengelius. c. l. Sequentia:

169.

Præpositus
Augustanus.

170.

Præpositum
ram facit liberam.

Idem anno M. D. V. II. emerat Arcem Wellenburg, non Willenburg procl. emit.

171.

procul Augustâ sitam, à cive Antonio Laugingero, quam permisso Cæsaris instauravit, sibi suâq; generi nobilitatem in eam comparavit, ut in posterum Langij de Weilenburg appellarentur. Ita Stengelius c. l.

172.
Seditiosos in gratiam recipit.

Subjungo, quòd seditionem civium Salisburgensium & Rustiorum passus, seditiosos ad saniores mentem reversiones, Augusti gratiam postliminiò receperit, picturâ ad portam B. V. civicam Archiepiscopi gratiosissimam receptionem, & seditiosorum humillimam submissionem exhibente, adjectâ hâc subscriptione:

Mattheus Langius Patritius Augustanus Cardinalis & Archiepiscopus anno M. D. X XIII. Salisburgenses supplices in fidem recipit.

173.
S. Narcissi Capellam fundat.

Inveni quoq; sequentem inscriptionem, lapidi incisam, in Capella S. Narcissi, hujus Capellæ à se erectæ testem.

D. O. M. Divoq; Matthæo Ap. ac Narcisso Martyri Patronis, & sui Familiæq; Langorum memoriam, R. D. Mattheus S. Angel. Diaconus Cardinalis, Gurzens: & Coadiutor Salisburg. Imper. in Italia locum tenens Generalis, eadem banc are suo à fundamentis erexit An. M. D. XIII.

In huius Capellæ Hyperthyro seu superliminari hæc legitur inscriptio:

IOANNI LANG
ET MARGARITÆ CONIUGI
AUGUSTEN.
• MATTHEUS. E. GURZEN.
AUGUSTENS. ET CONSTANTIENS.
PRÆPOSITUS
PARENTIB. DULCISS.
ET. TOTI. FAMILIÆ POSUIT.
M. D. XIII.

174.
Legatus ad Reges & Papam.

A Maximiliano Cæsare ad Vladislavum, Ludovicum, & Sigismundum, Hungariæ, Bohemiæ, Pannoniæ, & Sarmatiæ Reges Orator missus, ad fœdus inter se firmandum, rem ex sententia confectâ. Deinceps ab altissimè fato Imperatore Romam ad Summum Pontificem ablegandus: quia circa id tempus Summus Pontifex Leo X. hinc eundem Romam statuit, has ad Langum scripsit litteras.

175.
À Leone X. litteras accipit.

Cum certior factus sim, te ad urbem atq; ad nos adventare, quidem nuntius mihi sanè gratissimus fuit, Statutumq; mihi sit, relaxandi tui causâ, hodie Romam discedere, ne propterea adventum tuum differas. Si fortè Romæ nobis absentibus esse non appetis, scire te vobis per paucos dies me absuturum, quin etiam, cum appropinquare tuum adventu.

Class. II. Aug. Nar. ad Eccl. dign. evect. ab an. 1400. usque 1600. 277

Adventum intellexero, dabo operam, ut Nos jam reversos offendas, ut te alloqui, & quàm primum videre, possimus. Dat. 9. Novemb. anno primo, Româ.

Posthâc *Langus* Romam movens, ex Pontificis & Patrum Consulto
eisdem fuit exceptus honoribus, quibus Rex vel Regis Primogeni-
tus Filius, totius Cleri & Collegij Cardinalitij comitatu honoratus.
Ingressum pompâmq; eleganter descripsit *Pierius Valerianus* apud *Cia-*
conium ad annum 1503. fol. 299. & seq.

176.
Roma exi-
gitur.

Deinceps in urbe commoratus, adventanti Romam Cardinali
Strigoniensi Apostolico Legato cum multis hominum millibus extra
portam obviam unâ cum *Ludovico* Rege profectus, quadringentos
Aulicos secum habuit, classibus distinctos: in quarum prima *Praelati*, in
secunda *Comites*, in tertia *Barones*, in quarta *Nobiles*, in quinta *Patritij*.

177.
Strigoniens-
sem Card.
excipio.

Præter litteras Pontificias suprà adductas alias, *Leo X.* Roma-
nus Pontifex litteras, *Egidij* Augustiniani Magistri commenda-
dicias, ad *Langum* scripsit hujus tenoris. *Egidio* Ordinis *Augustiniano-*
rum Magistro ad *Maximilianum* Imperatorem designatum proficiscenti,
ut Legatum meum apud illum aperet, imprimis mandavi, ut tibi sa-
lutem plurimam diceret, neq; à me discedens ad *Maximilianum* man-
data habuit, ea tibi omnia nota faceret, uteretq; in iis tractandis
maximè omnium consilio tuo. Itaq; quoniam exploratum mihi est pro
tua prudentia & auctoritate, quantum adjumenti tuis ille favor sit
allaturus, peto abs te, ut rem non magis atq; tuam, vel potius, ut
verissimè dicam, omnium Christianis populis communem, quantum
poteris, juves, *Egidiumq;* ipsum, quem quidem pro singulari ejus huma-
narum divinarumq; artium omnium & litterarum doctrina, probitate,
Religione ita diligo, ut neminem ejus Ordinis æquè charum habeam, &
libenter videas, & ei quasi Dux & moderator sis earum rerum, quas
tractabit, desq; operam, ut ipse tibi plurimum debeat: mihi certè ni-
hil gratius facere poteris, idq; ut facias, abs te peto. Datum Idibus
Decemb. anno tertio *Bononiæ*.

178.
Alia Leonis
X. littera.

Joannes Penitianns dialogum, inter *Maximilianum* Cæsarem de-
functum, & Cardinalem *Gurcensem* *Langum* adhuc inter morta-
les vitam ducentem, scripsit sequentem.

179.
De Langio
encomium
Penitiani.

Card. O Lux, ô nostra Germanæ gloria gentis,
Quo fugis, & quo nos destituis miseros?
Max. Quæ mihi tam mollem rumpunt lamenta soporem?
Parce precor lacrymas fundere, quis quis ades.

Card. O qui fortuna fueras pars maxima nostra
 Caesar, perpetuò tu mihi flendus eris.

Max. Tu ne ibi es Matthæe mee solatia vite?

Agnosco vocem, Candide, Lange, tuam.

* *Intellige* Card. O Caesar felix Genitor * quo vivis in orbe?

* *multiplicis* Sentio in hoc sacrum Numen adesse loco.

* *promotionis.* Max. Magnus eram mundo, risus fuit, optima nunc me
 Regna poli clemens iussit habere Dea.

* *Non nati-* Card. Ergò colis superum sine sollicitudine campos
 * *vitatis.* Dive Pater * sed nos auxilia cura premit.

Max. Pone graves curas, Senior propè deseret auras,
 Et tibi Rex Cæli regna superba dabit.

Card. Nunc etiam curæ tibi sum? Sit gratia Christo:
 Sit tibi: Cælicolas maxime Cæsar adi.

180.
Maximilia- Posul in margine * *multiplicis promotionis* * *Non natiuitatis.* Quia
nus an Lan- cum *Raderus Bavar. Sancti: volum: 11. fol. 247.* huiusmodi verbis
gi Pater? persuasus, *Matthæum Langum ex Langa* Patricia Augustana, &
Maximiliano primo Imperatore natum scripsisset, in animadverbo-
nibus ad volum: 11. fol. 204. & seq. hæc sua scripta retractavit, atque
Matthæum Joannis Langi & Margarethæ Sulzerin filium pronuncia-
 vit, ita, stemmate *Schrenckiorum, Langorum, & Ilfingorum* inspectis
 informatus.

De Matthæo Lango C. Sylvanus Germanus ita cecinit

Lange Decus Patriæ non parvum, maxima dum te

Missum à magnanimo Cæsare Roma capit.

Quo fueris plausu, quanto susceptus honore,

Hoc Boreas illinc novit, & inde Notus.

Alius Apollo vetat non talia scire nepotes,

Dignus in æternum vivere vester honor.

Dimidium sæcli vix hunc memoraret honorem,

Et nunc perpetuus carmine fultus erit.

Te quoniam vates numeris pia vota receptant,

Eripitur morti fama, Decusq; tuum.

Inter & excelsos vates VITALIS honorem

Vestrum jam fecit carmine perpetuum.

181.
De Largio
oscomium
Sylvanis.

182.
Vitalis.

Alludit SYLVANUS Poëta ad panegyrim, à *Jano Francisco*
Vitali compositam, & unà cum Epistola, Romæ III. Idus Novemb.
 1512. exaratâ, *Matthæo Lango* Episcopo Gurcenſi, Cæsareæ Majes-
 tatis

Class. II. Aug. Nat. ad Eccl. dign. & ved. ab an. 1400. usque 1600. 279

statis vicem gerenti transmissam. Legitur hæc Epistola & panegyris apud Ciaconium ad annum 1503. fol. 303. & seq.

De Eminentissimi Cardinalis & Celsissimi Archiepiscopi hujus legationibus, actionibus, & rotius penè vitæ periodo, videatur *Historia Salisburgensis lib. 4. c. 49. & seq.* Nec non *Matthæi Langi* itinerarium à *Richardo Bartholino* tribus libris conscriptum. 183.
Historia Salisburg & Bartholini.

PETRUS WAGNER Augustanus, ex Priore Monasterij *S. Udalrici* *Augustæ* Abbas *Thierhauptanus* anno 1501. Vir in adversis insuperabilis constantiæ, injurias Iliadem impleturas ab adversa fortuna passus. Anno 1504. die 1. Maij *Petrus* per hostiles manus omne peculium, & quidquid mobilium securitatis causâ transtulit *Neoburgum*, deperdidit. Die 24. Maij. *Petrus* & Religiosos & sæculares sibi subditos *Thierhauptanos* amisit. *Potestate seculari* & Religiosos & sæculares subditos adversus suum Abbatem & Dominum ad Juramentum sibi præstandum compellente. Die 8. Junij *Petro* de suo Monasterio *Thierhauptano* abactæ sunt 700. circiter oves, 27. vaccæ, 50. scrofæ, 60. capræ, & 32. equi. Die 7. Augusti in oppido *Thierhaupten* 87. domibus à militum manu combustis, in Monasterio quoq; omnia ædificia (exceptis duobus stabulis) unâ cum ingenti frumenti & sceni copiâ in unum locum comportatâ, ignis consumpsit. Die 8. Septembris Monasterium *Thierhauptanum* iterum à Rusticis Suevis, damnum sibi à Rusticis *Thierhauptanis* illatum ulciscens, *Vulcano* est consecratum, solâ Templi turri cum 4. campanis remanente. 184.
Thierhauptanus Abbas.

Hæc & plura alia *Petrus* Abbas animosè pertulit, donec duobus propemodum annis *Augustæ* apud suum fratrem calcearium (Abbatem *Monachisq; Udalricianis* sub pœna perdendorum bonorum Hospitales concedenda prohibebatur) exul, suo Monasterio per Nobilem virum *Michaëlem Riederer à Bocksberg* restitutus, sacra & prophana restituit tantis, quantis valebat, viribus, post sui regiminis decennium mortis victima factus anno 1511. cum anno 1502. mortualem confœderationem cum *S. Udalrici* Monasterio iniisset, nec non ejusdem Monasterij Religiosos omnium sacrificiorum, precum, & bonorum operum *Thierhauptanorum Religiosorum* participes reddidisset, datis super hoc litteris suo Abbatiali & Conventûs sigillis munitis. 185.
Cum S. Udalrici confœderatio.

JACOBUS BEHAM Augustanus *Fuldenbacensis* Abbas anno 1503. GEORGIJ HELFER æquè Augustani, & ad annum 1471. laudati, Successor. Antecessoris sui vestigia secutus, *Fuldenbacensis* *Monasterii* Abbas. Anno 1503.
186.

Monasterij utilissimus Administrator. Verum decimo mox anno sui Regiminis paralyti tactus, & in lectulum mortualem datus, post pauca temporis intervalla vitam cum morte commutavit, ipso de Exaltationis S. Crucis anno, 1513. veteri Poëta tale Epicedium a-n-n-e-n-t-e.

Tristitia persolvit necis hic Abbas Jacobus

Huius jura loci nominis atq; Beham.

Anno Milleno quingenteno tribus auctis

Post decimum colimus, quo crucis alta sacrae.

Religionis erat Reverendus Pastor, amator

Perspicuus, iustus, cum pietate nitens:

Hac moveant igitur te Lector sistere gressus,

Effundas animæ vota benigna precum.

Anno

1505.

187.

Frisingen-sis

Decanus

SIGISMUNDUS SÄNFTL Patrius Augustanus J. U.

D. Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Frisingensis anno 1485. Decanus 1505. Resignat Decanatum 1515. Moritur die 2. Martij 1519. ad S. Bened.Æm sepelitur.

1506.

188.

Ratisbonen-sis,

Spiren-sis,

Herbipo-lensis,

Bam-bergensis,

& S. Petri An-

gustæ Præpo-

situs.

MARCUS FUGGER Augustanus, Georgij & Regiæ Im-

Hoff Filius, 1488. natus, Juris Licentiatus, Prothonotarius Apostolicus, Cathedralis Ecclesiæ Ratisbonensis, Præpositus anno 1506. Nec non Collegiarum Ecclesiarum SS. Germani & Mauritij Spirensis, S. Joannis Monasterij Herbipolensis, S. Stephani Bambergensis, & S. Petri Augustæ Præpositus. Item S. Sepulchri Lignicenis Uratislaviensis Dioceseos Archidiaconus &c. Omnibus naturæ fortunæq; bonis cumulatissimus; cum à præstantissimæ utriusq; laudis fastigio ob divinum, quo pollebat ingenium, proximè abesset, sati importunitate omnibus lugentibus ætate florente sublatus, obiit Romæ anno 1511. Ætatis 23, ibidemq; in Ecclesia S. Mariæ conditus est, sequente monumento marmoreo conditorij locum designante

189.

Hic Episcopus

phimus.

Hic jacet R. D. Marcus Fuger Augusten: Prothonot. ac Script Apostolicus, Juris Divini Licentiatus. Ratisbonen. SS. Germani Mauritij Spiren. S. Joannis novi Monasterij Herbipolen: S. Stephani Bambergen. S. Petri in Perlaco Augusten: Ecclesiarum Præpositus, & S. Sepulchri Domini Lignicen. Uratislaviensis Diocesis Archid. Qui vixit ANNOS XXIII. dies XXI. Obijt XXVII. Octobris. M. D. XL

Class. II. Aug. Nat. ad Eccl. dign. erect. ab an. 1400. usq. 1600. 291 Anno

PAULUS LANG DE WELLENBURG Augustanus Patritius, Cathedralis Ecclesiæ Frisingensis Canonicus 1506. Capitularis & Summus Custos ibidem 1515. Præpositus Wertheimensis in Carinthia 1518. Frisingæ obiit die 12. Octobris. in peristyllo sepultus.

JOANNES KOLER Augustanus, Doctor, Ecclesiæ Cathedralis Curienfis & Passaviensis Præpositus 1508. adhuc 1517.

JOANNES SCHROTT Augustanus Abbas S. Udalrici Passaviensis anno 1510. unanimi eligentium suffragio electus, à Brunschwia & Gassero tanquam Impostor, bonorum Monasterij decoctor, turpitudine vitæ difamatissimus, & pessimi comaris homo descriptus: sed calamò, Hæreticis, viros Ecclesiasticos depingentibus, haud in consuetud. Verùm iniquus meritum æstimator unà cum Hæreticis essem, si laudes à Joanne Abbate promeritis tacite pertransirem.

Præfuit Joannes suæ Abbatie memorabili ac Catholicis prorsus miserabili tempore, bellò Rustico furente, Sectâ Anabaptistarum gliscente, nec non Lutbero Augustanis suam contagionem afflante. Non tamen obstante turbatæ Religionis occasione, invalescentibus Augustæ, ex novidogmatis prædicatione, turbis, atq; pluribus ex primariis viris secularibus ac utriusq; sexûs triplici voto adstrictis, ad animæ suæ interitum in præceptis labentibus, Joannes Abbas persistit inperturbatus, & Orthodoxæ Religionis conservandæ studiosissimus.

Leonardum Schregel Sæcularem Sacerdotem, & ad S. Udalricum Parochum, ejusq; Coadjutorem, incestas nuptias cum Sanctimonialibus contrahentes, è Templo Parochiali Ecclesiæ S. Udalrici adiacente eiecit. Prædicti Parochi seditionem molientis, & populum ad Apostasiam pertrahentis, conatus animosè retudit. Ne S. Udalrici Parochianis jam fidem Catholicam deferentibus Templum Parochiale seu domus prædicatoria cederet in publicum Apostatarum exercitium, strenuè propugnavit.

Ut cum aliorum, tum maxime suorum Religiosorum saluti consulere, Othmarum Luscinium Argentinensem virum Doctissimum, atq; ex editis libris percelebrem, in hoc suo Monasterio Lectorem (posthac in Concionatorem ad S. Mauritium assumptum) constituit.

Demolui in tanta regularis disciplinæ observantia & se & suos Religiosos continuit, ut Clerus ac devotus populus Augustanus amore boni Religiosorum exempli allectus, frequentes & penè omnes

N n

nes

nes Supplicationes, processiones, atq; extra ordinarias preces communes ad *S. Udalricum* instituerit.

197. *Maximiliano* autem Imperatori quàm invicta *Joannis* Abbatis suorumq; Monachorum in Ecclesiasticis fidei Orthodoxæ præceptis (nec unico deficiente) constantia placuerit, & probitatis fama, cœterum *Udalricianum* diligendi, motivum Eisdem præbuerit, de probationem dilectionis, exhibitio operis sequentis. Anno 1518. Comitibus dissolutis, *Maximilianus* ad abitum paratus, paucos post dies Augustâ diiessurus, suum *Capellannum* ad *Joannem* Abbatem ablegat hisce verbis. *Cupere suam Majestatem rei Divina apud cognatum suum (S. Udalricum) interesse; nec velle, ut Antici sui Antici, sed Fratres eam peragant.*

198. *S. Udalrici* Gratulabantur libi *Abbas & S. Udalrici* Conventus adventum *Imperatoris*, ad sacra ritè perficienda parati. Religiosissimus Imperator designato tempore in choro compareret, sub Fratrum Musica suam devotionem summa cum assistantium ædificatione absolvit, atq; fixis sæpe oculis Fratres intuitus, vultu ac gestu quasi ultimum vale dicturus, abijt.

199. *Monachis* In perpetuum autem dilectionis memnosynon grandem Fratribus pro solatio donat *bovem*; cùmq; vi sacrae Regulæ carniū abstinencia in Monasterio sub id ævi stricte observaretur, *Maximilianus* Fratribus intimari jussit, cunctis Religiosis ex indulto Summi Pontificis licere carnibus vesci, ubi ipsam contingeret cum Religiosis commorari. Certè si favor Principis thesauros famæ tribuit, munificentia & gratia Imperatoris *Joanni Abbati* thesaurizavit, Ejusq; dicta vel facta malitiosè detorquentes, ceu homines malè feriatos rerudir. Sed nunc ad quædam particularia *Joannis* Abbatis gesta descendamus.

200. *Ad S. Udalricum* Anno 1513. sua industriâ quadragesimale velum plicatile 60 pedum longum & 36. pedum latum, veteris & novi Testamenti pictas 108. figuras repræsentans, fieri curravit, munificentia *Archiepiscopi Stunz* concurrente, nec non Reverendissima Domini *Antoni Waltherin* ad *S. Catharinam* Priorisâ, vel (ut alij scribunt) ab ipsâ viduâ pannum subministrante.

201. *Bina solennitates.* Anno 1520. Nunciò percepto, quòd *Carolus V.* Imperator ex Hispania in Germaniam felici navigio appulerit, *Senatus Augustanus* in gratiarum actionem die 3. Julij in æde *S. Udalrici* sacram Solennitatem instituit, *Joanne* Abbate cum suis Ministris ad aram solenni ritu operante. Laudabili hoc exemplo excitati Cathedralis Ecclesie

clisæ Canonici, protinus die 11. Julij è Templo Cathedrali comitante Clero & populo ad Templum S. Udalrici processionem adornarunt, ibidem non minori pompa quàm devotione DEO litantes.

Anno 1521. *Leonardus Wagner*, alias *Wirsilingus*, *Minchinga* in Suevia natus, sub *Joanne Abbate S. Udalrici Monachus*, scriba incomparabilis librum centum diversarum scripturarum latinarum sua manu scriptum, addito cuilibet scripturæ proprio peculiari & erudito nomine, *Maximiliano* Imperatori dedicavit. *Autographum*, miræ varietatis & elegantie in Bibliotheca S. Udalrici asservatum, hæc exhibet centum nomina.

202.
Libri 100.
Scriptura-
rum.

1. Rotunda.	29. Prisca candalis lata.
2. Rotundalis alta media.	30. Notula curtana.
3. Poëtica vera.	31. Neutralicana.
4. Antiqua major.	32. Antiqua Curtana brevis.
5. Imperatorialis.	33. Saltana posterialis.
6. Antiqua crassana.	34. Abscissa.
7. Textus Italicus.	35. Bullicalis minor.
8. Eversalicana.	36. Notula formata simplex.
9. Antiqua prisca.	37. Antiqua durana.
10. Rotalis minor.	38. Cespalicana.
11. Globata Rotalis.	39. Notula semisfracla.
12. Compostorialis major.	40. Dilatana media.
13. Papalicana.	41. Rotalis cursiva.
14. Alta poëticalis.	42. Mediana serrata.
15. Media rotalis.	43. Notula poëticalis media.
16. Notula formata.	44. Altana.
17. Cursiva rotundalis.	45. Rotalis globata.
18. Tennissana.	46. Palliata tensa.
19. Poëticalis mediana.	47. Notula semis formata.
20. Clipalicana major.	48. Litteralis cursalica.
21. Regia pulchalis.	49. Antiqua formata media.
22. Gippolicana.	50. Antiqua simpliciana.
23. Litteralis simplex.	51. Antiqua polita.
24. Altana semis minor.	52. Cardinalicana.
25. Clipalicana galeata.	53. Textus Italicus altus.
26. Aversalicana media.	54. Vagalicana extensiva.
27. Italicana formata.	55. Eversalica minor.
28. Fraclura Germanica.	56. Antiqua serrata.

57. Extensiva inequata.
58. Mediana utralis.
59. Antiqua curvalis.
60. Notula codicalis.
61. Abscissa posterialis.
62. Compoterialis minor.
63. Flacana antiqua.
64. Neutralicalis.
65. Prisca pilicalis.
66. Poëtica ferrata.
67. Semisfractura.
68. Curvalica simplex.
69. Notula submissa.
70. Curtana previssalica.
71. Polita media.
72. Poëticalis cursiva.
73. Italicana notalis.
74. Curvana inequalis.
75. Cursiva Italicana.
76. Antiqua formosalicana.
77. Rotalis globata.
78. Inequaligal. varian. medi.

79. Macrana alta.
80. Bisaricalis.
81. Grossana.
82. Litteralis Italicana.
83. Rotulana curvalica.
84. Antiqua formata media.
85. Cordicalis simpla.
86. Inequalicana.
87. Picloricalis major.
88. Pillicana.
89. Altana minor.
90. Spissalica posterialis.
91. Picloricalis minor.
92. Posterialis ferrata.
93. Text. Italicat. bisfracta.
94. Extensiva inequalis.
95. Notula codicalis polita.
96. Antiqua realicana.
97. Cursiva litteralis.
98. Curtana flacca.
99. Notula poëtical. pressa.
100. Rotundalis inequata.

203.
*Campana
refusa.*

Anno 1523. Campanam sub *Melchior Steinhelm* Abbate antehac fufam, at modò contractam, *Joannes* Abbas (aucto noviter ære) 60. centipondia, & 75. pondo ponderantem, refundi curavit, & *Afram* nominandò, adhibitis consuetis cæremoniis suam manu sacravit, cum hisce litteris, in limbo fusoria arte scriptis. *Ad DEI ac S. Udalrici & Afre laudem Dominus Joannes Schrott Abbas per Wolfgangum Steger me denuò consilari curavit Anno M. D. XLIII*

204.
*S. Gregorij
Sacelli reno-
vatio.*

Demum *Joannes* Abbas novum sacello *S. Gregorij* ortamentum addidit, nec non à *Leone X.* Summo Pontifice (Bulla hæc in nostri Archivi Bullario legitur fol. 43. & seq.) decimas magis in *Aufhausen*, à Monasterio *S. Udalrici* in perpetuum percipiendas, magno cum œconomiae emolumento obtinuit.

205.
*Aufhausana
decima*

Ut adèd *Joannes* Abbas tam in fide Orthodoxa defendenda, quàm in Regulari disciplina conservanda, ac in œconomia administranda, oppidò sollicitus, pro meritis & in veritate sit commendandus, nec non ab hominum malevolorum diffidiis, famis, detestatis & aculearibus scriptis, pro virili parte vendicandus. Quod

Quod autem Catholici quodq; Chronographi scribant, dere-
 lista Abbatiæ dignitate, fugâ elapsum, planè falluntur, authen-
 ticiis litteris, Sigillò Episcopi ac Conventus S. Udalrici munitis, li-
 beram Joannis Schrott Abbatis resignationem apertè attestantibus.
 Nam Joanne Schrott Abbate, Abbatiam resignante.

206.

Joannes Ab-
 basiam res-
 signat.

Anno 1527. die 12. Julij Conventus S. Udalrici Decretum (i-
 ta in litteris appellatur) electionis Domini Joannis Könlin Neoë-
 lecti Abbatis ad Reverendissimum D. D. Christophorum Episcopum
 Augustanum expedit, ac transmisit, demissè petens confirmatio-
 nem sui Nöoelecti Abbatis JOANNIS KÖNLIN in Abbatia
 S. Udalrici Successoris Joannis Schrott, ubi hæc leguntur verba:
 Cum venerabilis & Religiosus Pater Dominus Joannes Schrott nostri &
 prefati Monasterij Abbas eandem Abbatiam suam ex causis rationabi-
 libus cum moventibus in manibus Venerab: & circumspexit viri Domi-
 ni Jacobi Henrichmann, utriusq; Juris Doctoris, Canonici Ecclesie Cathe-
 ralis Augustanae, Reverendissimi Episcopi Augustani Vicarij in Spirit-
 ualibus Generalis dimisisset, ipsiq; Dominus Vicarius resignationem hu-
 jusmodi auctoritate sua ordinaria recepisset & admisisset &c. Joannes,
 igitur suam Abbatiam liberè resignavit, non autem fugâ elapsus,
 eam deseruit. Sic Reverendissimus D. D. Jacobus Heinrichman J. U.
 D. & Christophori Episcopi Augustani in Spiritualibus Vicarius Genera-
 lis in litteris confirmationis Nöoelecti Abbatis Joannis Könlin, die
 16. Julij 1527. datis, testatur Domini Joannis Schrott liberam
 Abbatiæ resignationem his verbis: Vacante nuper Abbatia Mona-
 sterij S. Udalrici & Asra per liberam resignationem Venerab: nobis in
 Christo Dilecti Joannis Schrott in manibus nostris sponte factam, & per
 nos admissam &c. Litteræ tam liberæ Joannis Schrott resignationis
 quam legitimæ Joannis Könlin Abbatis Nöoelecti electionis (ap-
 penso Episcopali Sigillo) roboratæ sunt hac clausulâ:

207.

Resignatio-
 nis litteræ
 testimonia-
 les.

Datum aſſimq; Augusta in Aula Episcopali nobis (Jacobo
 Henrichmann Vicario Generali) inibi mane horâ primarum vel
 quasi pro tribunali sedentibus sub anno à Nativitate Domini Millesimo
 quingentesimo vigesimo septimo indictione decima quinta die verò Mar-
 tis decimâ sextâ mensis Julij, Pontificatûs Sanctissimi in Christo Patris
 Domini nostri Clementis divinâ Providentiâ Papa septimi Anno quarto.
 Presentibus ibidem Reverendo & Venerabilibus Patribus, Nobilibusq;
 & circumspexit Viris Dominis Joanne Episcopo Augustano Politano
 Suffraganeo Augustensi, Wolffgango S. Georgij, & Christophoro S.
 Crucis Ord. S. Augustini Canonic. Regul. Monasteriorum Auguſt. Pra-

postis. Philippo de Rechberg de Hohenrechberg Augustensis, & Joanne de Weisberg Eystettensis Ecclesiarum Decanis, nec non Gregorio Neuhart, & Conrado Adelmanno dictæ Ecclesiæ Augustensis Concis, & quàm pluribus alijs ad præmissa vocatis & specialiter rogatis. Demum Udalricus Laymann de Bobingen Sigillifer Episcopalis Augustensis sacrâ Imperiali authoritate Notarius publicus omnia & munivit suo signo, subscriptione, & attestatione.

208.
*Joannis de-
fenditur.*

Ex quibus manifestè liquet, Catholicos & quosdam nobili Monasterij Scriptores Joanni Abbati fugam affingentes, exempli magis aliorum, quàm pravo affectu peccasse. Ceteros autem Theoproteo more in Joannem Abbatem furentes & sævientes contempnere esse ulciscendos, eorumq; livoris spicula in Joannem iacta, virtutis candorisq; scuto testum, ne quidem tangere, taceo; vulneribus lædere posse.

209.
*Joannis laus
& mors.*

Quare Joannes Abbas cùm Spiritualium tum temporalium per decem annos providus Administrator, Regularis disciplinæ zelus Conservator, fidei Catholicæ indefessus Propugnator, postquàm Monasterio tanta contulit beneficia (nec à suo Successore viro aliquin landatissimo præstita.) injurijs temporum alijsq; causis, animam suam moventibus, per liberam religionem anno 1527. (non anno 1528 ut omnes errant nostri Chronographi) factam, Abbatiale onus deposuit, atq; septem adhuc annis, DEO, & animæ Saluti vacans, è vivis excessit Anno 1534.

Anno
1511.
210.
*Ratisbonen-
sis Præpositus*

CHRISTOPHORUS VELSER Patritius Augustanus Doctor, Ecclesiæ Cathedralis Ratisbonensis Præpositus anno 1511. postea Canonatum etiam adeptus 1514. Obijt 1536.

1512.
211.
*S. Petri Præ-
positus.*

LUCAS IMHOFF Patritius Augustanus, Præpositus S. Petri ab anno 1512. tenuit usq; ad annum 1531. quo eam ad Summi Pontificis manus liberas resignavit, atque eodem anno 1531. vitam exiit, in Ecclesia S. Maurij conditus cum tali Epitaphio:

212.
*Luca Imhoff
Epitaphium.*

Christo.
Luce Imhoff
Hic. functum. Luce. Corpus. tegitur
Sempiterno. antem. ævo
Felix. anima. fruitor
Quod Innocentia incomparabili
Tum. antem. fide. & unanimitate
Nullum. hominum. concesserit.

Vixit.

Class. II. Aug. Nat. ad Eccl. dignit. ab an. 1400. usque 1600. 297

Vixit. annos XLV. Mens. IX. dies. XVII.

Obijt M. D. XXXI.

die IX. Mens. Augusti.

Antonius. Fugger

Avunculo. virtutis. bonoris. causâ

Quod. licuit

Monumentum. dedit. & pignus. amoris.

Annô

1517.

213.

*Frisingensis
Præpositus.*

MATTHÆUS HÖRLEIN Patritius Augustanus Doctor, Ecclesiæ Cathedralis Frisingensis Canonici anno 1517. Capitularis 1519. Præpositus ad *S. Andream* ibid. 1517. Obijt 1535.

ÆGIDIUS REM Patritius Augustanus, ex Canonico Passaviensi Episcopus Chiemsensis anno 1520. præfuit 16. annis. Obijt 1536.

1520.

*Chiemsensis
Episcopus.*

UDALRICUS HÖCHSTETTER Patritius Augustanus Doctor, Canonici Frisingensis anno 1491. Capitularis 1501. Præpositus ad *S. Joannem* Frisingæ 1523. Obijt Calendis Decembris. 1527. Frisingæ in peristyllo sepultus.

1523.

215.

*Frisingensis
Præpositus.*

WOLFGANGUS ANDREAS REM à KÖTZ Patritius Augustanus, Patre *Wolfgango* Patritio Augustano J. U. D.

1526.

216.

& Assessore Spirensi, Matre *Ursulâ Röttengatterin* Ulmenfi prognatus *Wormatiæ* die 28. Februarij 1511. *Augustæ & Ingolstadij* humanioribus litteris græcis ac latinis, in Augustano ad SS. *Udalricum & Afram* Monasterio Mathematicis scientijs imbutus: ad sublimiora studia *Patavium* atq; *Mediolanum* missus est, at ob gliscentium in Italia bellorum tempora *Augustam* revocatus, ad *S. Mauritium* Præpositus renunciatur 1526. Jactis dein in *Academia Tubingensi* Juris prudentiæ fundamentis, ingenium profundiore Juridica Scientia excolendi gratiâ, simulq; exterarum visendarum nationum & pergrini diomatis addiscendi cupidine accensus, *Dolam* in *Burgundia* profectus, *Juris Utrinsq; Licentiatus* creatur die 23. Januarij 1529. *Dold* novens *Biturigias*, *Biturigibus* Doctoralibus insignibus juridicis, Promotore famosissimo Jurisconsulto *Andreas Alciatô*, inauguratur die 23. Junij 1530.

Cathed. Eccl. Augst. Decanus & Præpositus.

Orbiculari doctrinarum concentu unâ cum quatuor linguarum *Gallicæ, Italianæ, Græcæ, & Latine* peritiâ ornatissimus, atq; inprimis Juris prudentiâ egregiè instructus, patrios revisit lares die 19. Julij 1530. Inde *Ratisbonam* abiens, cum Reverendissimo *D. D. Gnerico* Ordinis, *S. Benedicti* Abbate *Weingartensi*

317.

Ejus promotiones.

gartenfi, & Prælatorum sedem indeptus, ac ob insignem agendi dexteritatem ac singularem industriam a *Ferdinando Imperatore* in Collegium suorum Consiliariorum ascitus, etiam Cathedralis Ecclesiæ Augustinæ Canonatu honoratur die 22. Aprilis 1517. Eodem anno in Advocatum Supremi Imperij Tribunalis Spens recipitur, nec non nomine Prælatorum *Circuli Suerici* cum ab fato Reverendissimo D.D. Abbate *Gnerico ad Comitum Ratisbonæ* ablegatur anno 1532.

218.
Trident. Concilio interast

R. P. *Claudio Iajo Societatis JESU Theologo* ad Concilium *Tridentinum* abeunti Comes adjungitur 1545. Reversus *Tridento* constituitur *Cellarius* die 29. Aprilis 1547. Nec non Reverendissimi Capituli Ditionum Ruralium *Tetrarcha* die 3. Junij 1549. Ordinatur *Presbyter* in Parochiali *S. Joannis* Ecclesia die 24. Martij 1557. Designatur *Castellanus* in *Zulameck* die 30. Januarij 1565. Eligatur Ecclesiæ Cathedralis *Decanus* die 15. Octobris 1573. atq; ejusdem *Prepositus* die 21. Aprilis 1580.

219.
Munificus in Sacra loca.

Munificus in plura sacra loca: in Ecclesia Cathedrali Augustina *Organum pneumaticum* præclarum posuit: aram *S. Crucis* aornavit: Altare *S. Wolfgangi* reparavit: Capellam *SS. Vitalis & Cæciliæ* exornavit: Beneficium ejusdem *S. Wolfgangi* dotavit: argentum *S. Sebastiani* Statuam ramo corallino affixit, iconem ex solio argenteo in Sacristiam Ecclesiæ Cathedralis intulit: Musicam, ipse insignis Musicus, promovit: Ecclesiam in *Dinckelschtein* horologio, Campanis, & ædificij reparatione illustravit: annuus redditus hujus Parochiæ & salarium editui ac *Scholaæ Pedagogi* auxit: Capellam *B. V. M. in Siffenwang* dirutam suo ære excitavit: Templum in Pago *Usterspach* sacris vestibus Sacerdotalibus locupletavit: Ecclesiam *S. Justine* in *Grossaitingen* penè collapsam pristino statui ac nitore restituit.

220.
De egenos.

Largus & Beneficus in egenos: pauperes 12. Scholares tempore collati *Decanatus* alendos suscepit: intra & extra urbem pauperes, ac præcipuè rei familiaris inopiâ coangustatos, summo pecuniæ juvit: ægrotis indigentibus medicamina, à Medicis præscripta, paternè distribuit: Viros cognitione scientiarum pollescentes ad mensam doctrinæ conditam perlibenter invitavit: egenos Clericos & Laicos largiter pavit: ante fatalem diem ex sua Bibliotheca codices Juridicos Archivo Reverendissimi Capituli, ceteros mille & quadringentos libros unâ cum plurimis instrumentis Mathematicis Monasterio *S. Crucis Augustæ* testamento reliquit.

Denique

Demum dispensatis ijs, quæ Ecclesijs, Monasterijs, Scholarum
Stipendijs, &c. legaverat, in testamento Hospitalarios in *Sunt*
bosen & Nesselwang hæredes scripsit, testamentariâ ordinatio-
ne (cum pijs alijs donationibus, computatâ & comparatâ) sum-
mam 24. Millium aureorum excedente.

221.
*Hospitalarij
et hæredes
scribit.*

Post vitam igitur laudabilissimè exactam, innumerosq; exan-
tatos labores, meritum dives, senectâ ætate, senectuti resolutione
alvi accedente, viribus sensim exhaustus, in voluntatem divinam in-
regerrimè resignatus, atque Sacris omnibus ritè munitus, circa ho-
ram quartam ad pulsum B. V. MARIÆ, cujus erat post DEUM Cul-
tor sedulus, piè ac placidè, velut in soporem solutus, exhalavit ani-
mam, sepultus in Cathedralis Ecclesiæ ambitu juxta ejusdem Eccle-
siæ Scholam, antiquitùs à tenera Juventute frequentatam, ubi parie-
ti infixum tale conspicitur epitaphium.

222.
Pid meritor

Hic. in. terram. reversa. est. caro.
Wolfgangi. Andrea. Rem. à Kõz
atme. hujus. Ecclesiæ. Augustanæ
Olim. Præpositi

223.
*Ejus epita-
phium.*

Anima. verò
ut. spe. firma. est
Magno. illo. die. in. carne
uma. cum. his. qui. Christi. sunt
Rapietur. in. nubibus. Domino
IN. AERA

Et. sic. semper. cum. Domino. erit
Obijt

Anno. salvatoris. Christi. MDLXXVIII.

Mense. Augusto. die. ultimo
cum vixisset annos LXXVII. Menses sex.

Sepulchrale Saxum hæc inscripta epigraphe fuit signatum :

Sub. hoc. saxo. recubant. Ossa. Wolfgangi. Andrea. Rem. à Kõz
olim. hujus. Ecclesiæ. Augustanæ. Præpositi.

Anno
1527.

JOANNES KÖNLIN Augustanus, ex Priore Abbas S. Udal-
rici, per compromissum electus die 12. Julij anno 1527. solenni be-
nedictione inauguratus die 21. ejusdem mensis. Compromissarii
erant Joannes Layman utriusque Juris Licentiatas, Curie Episcopalis
Judex, Episcopus Augustopolitanus, Wolfgangus Monasterij S. Ge-
orgij, & Christophorus Monasterij S. Crucis Augustæ Præpositi. Te-
stes electionis aderam Philippus à Rechberg Ecclesiæ Cathedralis Au-
gusta-

224.
*S. Udalrici
Abbas.*

300 *Cap. X. De Natis August. ad Ecclesiast. dignitate erectis.*

gustanæ Decanus, & *Thomas Dexenbacher* ejusdem Ecclesiæ Chori vicarius, *Udalricus Layman* de *Bobingen* Notarius Publicus.

225.
*Honoratur
us Princeps.*

Fuit *Joannes Könlm* Abbas prudentiæ laude magnus, in virtutum ornatu cultissimus, in solennis suæ benedictionis decanthesis generosissimi vini; duobusque vasis piscium, instar Principum *Augustam* adventantium, à *Senatu Augustano* honoratus; sed posthac, prævalente Lutherana hæresi, fera & verè ferrea perpeffus.

226.
*Lutherani
equitis po-
sulantia.*

Anno 1529. in profesto *SS. Coporis Christi Joanne* Abbate cum suis Monachis in choro horam Canonicam, *Completorium* appellatam, decantantibus, *Lutheranus* heluo equo insidens, ad stipulantes suis combibonibus, in Ecclesiam *S. Udalrici* irrupit: *SS. Eucharistiæ Sacramentum* in altari principe expositum, perculantissimè exsibilans, multis cachinnis & ludibrijs dehonestavit; donec calcibus equo adhibitis uno impetu per fores domus prædicatoriæ erumpens, Religiosorum ac piorum hominum in Ecclesia astantium hortamentos & minis perterritus.

227.
*Aliorumque
Lutherano-
rum.*

Circa idem tempus, & anno 1533. alij Lutherani, turpitudine tæ defamarissimi, altarium mappis ac sacris vestibus impune ablatis, *SS. Eucharistiæ Sacramentum* lapidibus petivèrè: aras consecratas spurcicijs horrendis, nec honestis auribus nominandis, conspurcantes, sacellum *S. Bartholomæi* adulterijs, fornicationibus, variisque libidinibus polluèrè: domum prædicatoriam violenta manu occupantes, claves portarum Præconi Lutherano, pro Concionatore constituto, extradidèrè, equidem *Joanne* Abbate reclamante, nec non *Wilhelmi* Bavarie Ducis, & *Ottonis Henrici* Palatii auxiliares manus implorante, sed irritò conamine.

228.
*Senatus de-
putatio.*

Quippe die 24. Novembris prædicti anni 1529. *Senatus* per Deputatos *Conradum Peittinger*, *Wilhelmum Reblinger*, & duos scabios, rextorum *Joanni* Abbati exprobravit, quasi inter Duces *Bavariæ* & *Senatores Augustanos* discordias seminasset: jurisdictionem super domum prædicatoriam injustè usurpasset: populum ad divina audienda ferventissimum à concionibus absterruisset, &c. At *Joannes* abbas frivola proposita rationibus refutare noluit, sed dilatanam ad tempus opportunum respondendi petijt, sicque Deputatos, hoc sponfione contentos, à se dimisit.

229.
*Caroli V. &
ceterorum
Magnorum
ordo ad S. U-
dalricum.*

Anno 1530. In festo *S. Udalrici* Diocesis Augustanæ primarij Patroni *Joanne* Abbate ad aram sub mitra operante, & Musica Chorea pompose ac suaviter personante, *Carolus V.* Imperator in sacro officio divino, ubi in subsellijs hic observabatur ordo

Ex latere dextro.

Carolus V. Imperator.
Ferdinandus Rex.
Albertus Cardinalis &
Electo Moguntinus.
Electo Colonienfis.
Joachim Electo Brandenburg.
Wilhelmus Dux Bavariz.
Georgius Dux Saxoniz.
Ludovicus Dux Bavar.
Georgius Dux Brunsvigz.
Otho Henricus Palatinus.
Henricus Dux Brunsvigz.
Philippus Palatinus.
Henricus Dux Megaloburg.
Georgius Dux Pomeraniz.
Albertus Dux Megaloburg.
Philippus Dux Pomeraniz.

Ex latere sinistro.

Matthæus Cardinalis, Archiepisc.
Salisburg.
Bernardus Cardinalis Episcopus
Tridentinus.
Waltherus Ord. Teut. Supremus
Magister.
Conradus Episcopus Herbipolenfis.
Wifandus Episcopus Bambergensis.
Philippus Episcopus Spirensis.
Guilielmus Episcopus Argentinensis.
Ernestus Episcopus Patavienfis.
Georgius Episcopus Brixienfis.

Augustanus & Constantiensis Episcopi, nec non Fridericus Palatinus Rheni non erant præsentés, sed præpediti alijs gravissimis negotijs Cæsareis occupabantur.

Eodem anno 1530, die 1. Augusti Joannes Abbas à Carolo V. Imperatore omnium suorum Antecessorum immunitates, gratias, prærogativas, privilegia, &c. Monasterio S. Udalrici concessa, obtinuit confirmata per diploma in hæc verba conscriptum.

230,
S. Udalrici
Monasterij
Privilegia
confirmantur.
1530.

Wir Carl der Fünfft von Gottes Gnaden Römischer Kayser zu allen Zeiten mehrer des Reichs x. in Germanien/ zu Hispanien/ beeder Sicilien/ Jerusalem/ Hungaren/ Dalmatien/ Croatien/ x. König / Erz-Hertzog zu Oesterreich und Hertzog zu Burgund / Grafen zu Habsburg/ Flandern und Tyrol/ x. Bekennen öffentlich mit diesem Brieffe / und thun kund allermänniglich. Wiewohl Wir auß angeborner Güte und Kayserlicher Miltigkeit allzeit genatzt / allen und jeglichen Unfern und des Heil. Reichs- Unterthanen und getreuen Gnad und Förderung zu beweisen. Jedoch sein Wir mehr willig denen Personen

Carolus. Diploma die
1. Augusti.
1530.

nen/ so der Welt-Uppigkeit zuruck gelegt haben/ und Gott dem Allmächtigen in lautern Geistlichen Leben ohne unterlaß fleißig dienen/ Unser Kayserliche Gnad und Fürderung mitzutheilen/ und Sie bey Frid/ Ruhe und Gemaches erhalten und zu beschirmen. Wan nun der Ehrsam und lieber andächtiger Abbt Johann des Gottes: Hauß zu St. Ulrich und St. Afra zu Augspurg Uns demüthiglich angeruffen und gebetten hat/ daß Wir Ihme/ seinem Convent/ Gottes: Hauß zu St. Ulrich und St. Afren all und jeglich Genade/ Rechte/ Freyheite/ Privilegia und Briefe/ die ihre Vorfahren Abbt und Convent von Unsern Vorfahren am Reich Römisch Kaysern und Königen erworben und herbracht haben zu bestättigen/ zu verneuern und zu confirmiren gnädiglich geruheten. Also haben Wir angesehen desselbigen Abbt und Convents zu St. Ulrich und St. Afren demüthig zimlich bette/ auch den löblichen Gottes Dienst/ so durch sie in dem gemelten Gottes Hauß vollbracht und täglich gemehret würdet/ und haben darmit wohl bedachtem Muthe/ gutem zeitigen Rathe und rechter Wissen vor Uns und all Unser Reich Römisch Kayser und König dem obgemelten Gottes Hauß zu St. Ulrich und Afren/ all und jegliche ihre Gnaden/ Gaaben/ Freyheiten/ Privilegia/ alt gute Gewohnheiten/ Herkommen und Briefe/ in allen und jeglichen ihren Worten/ Clausen/ Puncten/ Articlen/ Inhaltungen/ Mannungen und Begreiffungen: gnädiglich erneuert/ confirmiert und bestättet. Erneuern/ confirmieren und bestätten/ die auch alles von Römischer Kayserlicher Macht/ Vollkommenheit/ eigener Bewärgnis/ rechter Wissen/ in Krafft diß Briefs/ und Meinen/ Erlasses und wollen/ von derselben Unser Römischen Kayserlichen Macht/ daß nun fürbaß hin/ dieselbe ihre Gnaden/

ben/Freyheiten/Privilegia alt-gute Herkommenen/Gewonheiten und Briefe/in allen und jeglichen ihren Worten/Clausslen/Puncten/Articlen/Inhaltung/Maynung und Begreifungen/ganz kräftig und mächtig seyn/stät und vest bleiben/und gehalten werden. Und Sie und ihre Nachkommen sich darnach ihrem Inhalt gebrauchen/nutzen und genieffen sollen/und nutzen/von allermänniglich ungehindert. Und gebiethen darauf allen und jeglichen/Schurfürsten/Fürsten/Geistlichen und Weltlichen/Praelaten/Grafen/Freyherren/Rittern/Knechten/Haupt-Leuten/Landvogten/Hof-Marschallen/Hof-Richtern/Witzthumen/Rent-Maistern/Vogten/Pflegern/Land-Richtern/Castnern/Mautnern/Zollnern/Berweesern/Umbt-Leuten/Urtheilsprechern/aller und jeglicher Gericht und Rath/Geistlicher und Weltlicher/Burgermaistern/Richtern/Vogten/Burgern und Gemeinaden/und sonst allen andern/Unsern/und des Heil Reichs Unterthanen und Getreuen/in was Würden/Standtes oder Weesens die seyn/so mit diesem Unserem Kayserlichen Briefe oder glaubwürdigen Abschrift oder Transumpt davon ersucht oder erwahnt werden/ernstlich und wollen/das Sie die vorgenannten Abbt und Convent und Gotts-Haus zu St. Ulrich und St. Afra zu Augspurg/an der vorgenannten ihren Gnaden/Freyheiten/Rechten/Gewonheiten/Privilegien und Briefen/darzu auch an ihrem Gotts-Haus zu Augspurg/sambt den Kirchen/Capellen/Predig-Haus/Kirchhof/Mayr-Hof/und andern Gebäuden und Gärten/wie Sie gegen der Reichs/Stras mit Mauren gerings-weiß umfassen seyen/nit hindern oder tren in kein Weiß: Sonder Sie dabey getreulichen/hand-haben/schützen und schirmen/und auch geruhiglichen bleiben lassen/und keines weegs darwider handeln/bey Unsern und des Reichs Hulden/und bey Verlehrung eines jeglichen Privilegien, damit

er von Uns und Unsern am Reich Vorfahren begabt / auch
 aller Pene in der vorgenannten Unser Vorfahren Briefen
 begriffen / und darzu ein Pene, nemlich fünffzig Markk löb-
 ges Goldes / zu vermeiden / die ein jeder / so oft er frevent-
 lich hier wider thäte / Uns halb in Unser und des Reichs
 Kammer / und den andern halben Theil / dem obgemelten
 Closter / Gotts: Hauß und Convent so in ihren Freyheiten
 bekümmert / beschwert oder belaidiget wurden / unabläss-
 lich zu bezahlen verfallen seyn soll. Mit Urkund diß Briefs
 mit Unserm Kayserlichen anhangenden Insigel besigelt.
 Geben in Unser und des Reichs: Stadt Augspurg am er-
 sten Tag Augusti. Nach Christi Unsers lieben HERN
 Geburt / im fünffzehnhundert und dreyßigsten / Unsers
 Kayserthums / im zehenden / und Unserer Reiche im fünf-
 zehenden Jahre.

CAROLUS

Alber. Car. Mog. Archiep.

Archicancell.

m.ppr.

**Ad Mandatum Cæsarez & Ca-
 tholicæ Majestatis proprium**

Vt von Bauffirch.

Alexander Schreyß.

**Privilegium istud serie non interrupta confirmarunt Augusti
 Emi Imperatores.**

FERDINANDUS I. dd. Augustæ, 7. May. anno 1555

MAXIMILIANUS II. dd. Augustæ, 9. Februarij anno 1566

RUDOLPHUS II. dd. Viennæ, 28. Augusti anno 1571.

MATHIAS I. dd. Viennæ, 2. Maij anno 1613.

FERDINANDUS II. dd. Ratiobonæ, 19. Dec. anno 1622.

FERDINANDUS III. dd. Viennæ, 14. Septemb. anno 1651.

LEOPOLDUS I. dd. Viennæ, 14. Septemb. anno 1665.

Vid. infra. num. 313.

Eodem anno 1530. die 20. Augusti, Carolus V. Imperator, 'per diploma Joanni Abbati datum, tanquam Supremus Advocatus & Protector Monasterij S. Idalrich, id cum omnibus hominibus & bonis appartenentibus ex certa scientia, deliberato animo, & cum consensu Statuum Imperij, in suam protectionem Cæsaream ac Imperij specialem assumpsit, eamque (ad nunc tamen revocabilem) Augustana Civitati commisit, cum gravissima pœna, contravenienti suo speciali mandato Cæsareo impolita. Diploma ita se habet:

1530.
S. Idalrich.
Monasterij
protectio Ci-
vitati Au-
gustana
commissa est
revocabile.

Wir Carl der Fünfft von Gottes Gnaden Römischer
Kaiser/ zu allen Zeiten mehrer des Reichs/ König in
Germanien/ zu Castilien/ zu Arragon/ zu Leon/ beyder Si-
cilien/ Jerusalem/ Hungarn/ zu Dalmatien/ zu Croatien/
zu Navarra/ zu Granaten/ zu Toleten/ zu Balenz/ zu Ga-
licien/ zu Hispalis/ Sardinie, Cordube, Corfice, Murcie,
Siennis/ Algarbien/ Algeziren/ zu Gibraltar /und der In-
sulen Canaria, auch der Insulen Indiarum, und der Terræ
firmæ des Meers Oceani; Erbs-Herzog zu Oesterreich/
Herzog zu Burgund/ zu Lothringen/ zu Brabant/ zu
Steur/ zu Carnten/ zu Crain/ zu Lymburg/ zu Luzenburg/
und zu Gelbern/ zu Calabrien/ zu Athen, Neopatrien,
und zu Württemberg; Grafe zu Habsburg/ zu Flandern/
zu Tyrol/ zu Görz/ zu Barsilomi/ zu Arthois und zu Bur-
gund/ ic. Pfalz-Graf zu Honigew/ zu Holland/ zu See-
Land/ zu Phierdt/ zu Rhyburg/ zu Namur/ zu Rossilion/ zu
Seritania/ zu Züthryen. Land-Grafe im Elsas/ Marg-
graf zu Burgau/ zu Driftani/ zu Goriani/ und des Heil.
Römischen Reichs Fürst zu Schwaben/ zu Cathalonia/ zu
Asturia/ ic. Herzog in Griechland auf der Windischen Marck
zu Portenau/ zu Biscona/ zu Salins/ zu Molnia/ zu Tripoli
und zu Mechelen/ ic. Bekennen öffentlich mit diesem Brief/
und thun kund Allermänniglich. Wan Wir nun gütlich
angesehen und wahrgenommen haben/ des Ehrsamten Un-
fers lieben und andächtigen Johannsen Abbtis und Con-
vent

Caroli V. di-
ploma die
20. Augusti
1530.

vents desß Gotts: Hauß zu St. Ulrich und Afra in Unser
 und desß Reichs: Stadt Augspurg gelegen / Erbar/ Geis-
 lich/andächtigt reformiert Weesen/und den löblichen Gottes
 Dienst/ so Sie täglich in dem genannten Gotts-Hauß vor-
 bringen. Darum und damit Sie an solchen Geistlichen
 Weesen / desto minder verirrt: vertrennt / noch beschwärt
 werden/ und dem Allmächtigen Gott desto besser und flei-
 siger dienen/ und in Ihrer Andacht leben mögen. So ha-
 ben Wir als Römischer Kayser und Oberster Vogt / und
 Beschürmer desß gemelten Gotts-Hauß / mit wohl bedach-
 ten Muth / guten Rath Unser / und desß Reichs Fürsten/
 Grafen/ Edlen und Getreuen/ und rechter Wissen/ densel-
 bigen Abbt/ Convent, und Ihre Nachkommen/ desß gemel-
 ten Gotts: Hauß / mit sambt allen Ihren und desselben
 Gotts-Hauß zugehörigen Leuten und Gütern/in Unser und
 desß Heil. Reichs sonder Gnad / Verspruch / Schutz und
 Schirm genommen und empfangen/ und in der Ehrsamen/
 Unser und desß Reichs Lieben / Getreuen / der obgemelten
 Stadt Augspurg/ Burgermeister und Rath/sonder Schutz
 und Schirm / darin Sie von alten her / vil Jahr / und ob
 Menschen Gedächtnus gewesen / und noch seyn / an Unser
 Stadt von neuem zu vogten und zu beschürmen gebietet/
 gesetzt / und Sie von Unser und desß Heil. Reichs wegen/
 zu schützen und zu beschürmen befolchen/ und Unser Schutz
 und Macht gegeben/ auch den genannten Abbt und Convent
 und ihren Nachkommen/ die besonder Gnad gethan / und
 Freyheit gegeben/ daß nun fürbaß hin/ Sie und ihre
 Hinterlassen/ Vogt/ Pfleger/ Diener und Untertanen in
 ewiger Zeit / durch einigen Fürsten/ Prelaten/ Bischof
 Herrn / Rittersn / Knechten/ Stadt/ noch jemand an-
 derer mit Steur/ Raifgeldt/ Dienstgeldt/ Robaten/ noch
 andrerer Sachen nicht aufgelegt/ beschwert noch beläst-
 mert/ noch mit Gastung/ Knechten/ Pferdten und Hunden
 mit

auch Tagen mit überzogen/ beladē/ noch Geldt darvon zu geben genöhtet/ noch auf Sie/ ihr Gotts- Haus/ un̄ ihr Leut und Güter/ keinerley Bogtey noch Bogt- Recht gesucht noch gefordert werden/ noch jemand sich derannemen/ unterwinden/ noch einzuziehen unterstehen soll / noch mög in kein Weiß / sonder denselben Abbt / Convent, und ihr Nachkommen des gemelten Gotts- Haus/ des alles frey/ ledig und müßig seyn / und beleiben sollen / doch Uns und dem Heil. Reich/ an Unser Obrigkeit/ und sonst männiglich an seinen Rechten unschädlich. Nennen Sie in Unseren Schutz / ordnen und setzen Sie vorgenannte Burgermeister und Rath gemelter Stadt Augspurg an Unser Stadt zu beschürmen / und geben den Sie von Unser und des Heil. Reichs wegen/ zu beschützen und zu beschürmen Unser Gewalt und Macht / auch thun und geben dem genannten Abbt / Convent und Nachkommen/ selben ob- berührt Gnad und Freyheit/ alles von Römischer Kayserlicher Macht und Gewalt. Maynen / setzen und wollen / von jetzt- berührter Kayserlicher Macht / Vollkommenheit / daß nun fürbaß hin / der vorgemelte Abbt / Convent und ihre Nachkommen / und all ihr und ihrs Gotts- Haus Leut/ Hinderlassen und Unterthanen / all und jeglich / Gnad / Freyheit/ Privilegia, Ehr/ Würd/ Verdail/ Recht und Gewonheit haben/ die andere / so in Unser und des Reichs sonder Gnad und Verspruch/ Schutz und Schürm seyn/ haben / und sich der Maasß der ob- berührten gegebenen Gnaden und Freyheiten gebrauchen/ genießen / und darbey gänglich unversehrt bleiben; Auch die vorgemelten Burgermeister und Rath/ und ihre Nachkommen der Stadt Augspurg/ von Unser und des Heil. Reichs wegen/ den obbeschribnen Abbt und Convent, ihre Nachkommen / auch ihr und ihres Gotts- Haus Leut und Güter / bey diser ob- berührter und andern ihren Freyheiten und Gerechtigkeiten geruhiglich bevogten/ hand-

haben/ schützen und schürmen/ und ihr Ruß und Frommen/ auch alles das Fürnehmen / das gemelten Abbt und Convent zu gut raichen mag/ wie ihnen gebührt/ und von Unser wegen hiemit gebotten wird. Doch also/ wan hinfür über kurz oder lang/ dem obgenannten Abbt/ Convent und ihren Nachkommen die genannte Burgermeister und Rath der Stadt Augspurg zu vogten/ schürmen zu haben nit möglich seyn/ oder andere Vogt und Beschürmer nothdürfftig wären/ daß Sie alsdan solche Bogten/ Schürm/ Schutz/ denselben von Augspurg abkünden/ und nach ihrem Ruß und Frommen/ ein andern Herrn/ oder wer Ihnen dan gelegen seyn würdet/ mit Unser/ und Unser Nachkommen am Reich/ Wissen und Willen nehmen mögen. Und gebiethen darauf allen und jeglichen des Heil Reichs Churfürsten/ Fürsten/ Geistlichen und Weltlichen Prælaten/ Grafen/ Freyherrn/ Ritters/ Knechten/ Haupt-Leuten/ Land-Vogten/ Hof-Marschallen/ Hof-Richtern/ Vizthumen/ Rent-Maistern/ Bogten/ Pflegern/ Land-Richtern/ Castnern/ Mautnern/ Zollnern/ Berweesern/ Ampt-Leuten Urtheilsprechern/ aller und jeglicher Gericht und Recht/ Geistlicher und Weltlicher Burgermaistern/ Richtern/ Râthen/ Burgern und Gemeinden/ und sonst allen andern Unsern und des Reichs Unterthanen und Getreuen/ in was Würden/ Stands oder Weesen die seynd/ so mit diesem Unserm Kayserl. Brief ersucht oder ermahnt werden/ Ernstlich/ und wollen/ daß Sie den genannten Abbt/ Convent und ihr Nachkommen/ auch Ihrer und des Gottes-Haus Leut und Güter/ an diesen Unser Kayserlichen Freyheiten/ Schutz und Schürm/ auch die benannte von Augspurg an solcher Bogten/ Schutzung und Schürmung nit verhindern noch irren/ sonder Sie in aller obberührter massen gebrauchen und genießten/ und gänzlich darbey beleiben lassen/ darbey von Unser/ und des Reichs wegen/ geruhiglich handhaben/ schützen und schürmen/

auch allenthalben ihren Nothdurfft nach/ frey/ sicher/ un-
 bekümmert / und ganz unbelaidigt handeln und wandlen
 lassen/ hierwider nit thun / noch jemand's zu thun gestatten/
 in kein Weiß / als lieb einem jeglichen sey Unser / und des
 Reichs schwere Ungnad/ und darzu ein Peen nemlich zwain-
 zig Marck löthigs Goldes zu vermeiden / die ein jeder/ so
 offft er freventlich hierwider thät/ Uns halb in Unser / und
 des Reichs Kammer / und den andern halben Theil dem
 Abbt und Convent, unablässlich zu bezahlen verfallen seyn
 solle. Mit Urkund dises Briefs/ mit Unserm Kayserlichen
 anhangenden Insigel besiglet. Geben in Unser / und des
 Reichs Stadt Augspurg/ den zwainzigsten Tag des Mo-
 nats Augusti/ nach Christi unsers lieben HERN Geburt im
 fünffzehnhundert und dreyßigsten / Unsers Kayserthums/
 im zehenden/ und Unserer Reiche im fünffzehenden Jahre.

CAROLUS

Alber. Card. Mog. Archiep. Archi-

Cancellarius man. propr.

V: von Walsfirch.

Ad Mandatum Cæsareæ & Ca-
 tholicæ Majest. proprium.

Alexander Schreyß.

Eodem anno 1530. die 21. Novembris, altissimè dictus Caro-
 lus V. ex Cæsarea potestate protectionem suam, & protectionis con-
 firmationem, Joanni Abbati adducto diplomate datam, mandavit Con-
 sulibus & Senatui Augustano strictè observandam hisce litteris.

*S. Udalrici
 Monasterij
 protectio ci-
 visati Au-
 gustana
 strictè est ob-
 servanda.*

Wir Carl der Fünfft von Gottes Gnaden Römischer
 Kayser zu allen Zeiten/ Mehrer des Reichs/ in Ger-
 manien/ zu Hispanien/ beeder Sicilien/ zu Jerusalem/ Hun-
 garn /

*Caroli V. di-
ploma-diez.
Nov. 1530.*

garn/ Dalmatien/ Croatten/ 1c. König. Erzh. Herzog zu
Oesterreich/ Herzog zu Burgundt/ 1c. Grafe zu Hab-
spurg/ Flandern und Tyrol/ 1c. Entbieten denen Chris-
ten Unsern/ und des Reichs lieben/ getreuen Burgermei-
ster und Rath der Stadt Augspurg Unser Gnad und alles
Guts. Ehrsame/ Liebe/ Getreuen. Nachdem Wir dem
Ehrsamen Unsern lieben Andächtigen Johann Abbt/ des
Gotts-Hausß St. Ulrich/ hie in Augspurg/ Seine und des-
selbigen Gottshausß Privilegien, Begnadigungen/ Frey-
heiten/ Gebräuch/ und alt Herkommen/ wie die seyn Vor-
fahrer/ Er und bemelt Gotts-Hausß/ von Uns und Unsern
fordern am Reiche Römischen Kaysern und Königen/ und
andern redlich erworben und herbracht/ alle confirmiert/
verneuert und bestättiget. Darzu Ihne/das ganz Convent,
Gotts-Hausß/ und desselbigen Zugehörigen/ mit Ihren
Leiben/Haab und Gütern in Unser und des Reichs besonder
Gnad/ Verspruch/ Schutz und Schürm empfangen/ und
aufgenommen haben. Inhalt Unser Kayserlichen Briefe
darum außgangen. Weil Wir nun vestiglich vermeynt
seyn/ daß bemelter Abbt/ Convent, und Gotts-Hausß bey
Unser Confirmation, Bestättigung/ und Verneumung
Irer Privilegien und Freyheiten/ besonders auch Unsern
Schutz und Schürm/ geruhiglich gelassen/ befridet/ und
darwider keines wegs beschwärt werden. Darum so ver-
künden Wir Euch solches hiemit/ von Römischer Kayser-
licher Macht/ ernstlich gebiehet/ und wollen/ daß Ihr die
obgenannten Abbt/ Convent, und Gotts-Hausß/ und Ihre
Zugehörigen/ bey solchen Gnaden/ Freyheiten/ und obge-
namter Unserer Confirmation, Bestättigung/ Verneumung/
Schutz und Schürm gänzlich bleiben lasset/ Sie darwider
nit dringet/ vergwältiget/ noch beschwäret/ noch solches
jemandts andern zu thun gestattet/ sonder Sie auch darbey
getreulich hand- habet und beschürmet/ und sich Dero unwer-
hin

hindert gebrauchen und genießen lasset / als lieb Euch allen und jeden sey Unser und des Reichs schwere Ungnad und Straff / auch darzu die Peenen in ob = berührten Freyheiten / Schutz und Schirm / Briefen / begriffen zu vermercken. Daß meynen Wir ernstlich. Geben in Unser / und des Reichs = Stadt Augspurg / am ein und zwainzigsten Tag des Monats Novembris , nach Christi Geburt / fünfzehnhundert und im dreysigsten / Unsers Kaysersthum im eilfften / und Unserer Reiche im fünfzehenden Jahre.

CAROLUS

*Balthasar Episcopus
Sanc. Vico-Cancellarius m. propr.*

Ad Mandatum Cæsareæ & Catholicæ Majestatis proprium.

Alexander Schryver.

Anno 1534. die 23. Julij, sex ex optimatibus à *Senatu* ad omnia 233.
Capitula & Monasteria missi, Catholicis Prædicatoribus silentium *Udalrici-*
imponi jubent, nec non in Monasterio *S. Udalrici* Joannem Abbatem *nis Catholi-*
& Conventum imperiosi adeunt, cavendo ac imperando, ne quisquam *ca. exorcisia*
deinceps nostrum suggestum ascendat de rebus divinis ad populum dicturus, *incordicum.*
suo *Ministros* posthac solos puri puri Evangelij Præcones futuros, utq. tam
Religiose quam seculari familie liberum sit hujusmodi Evangelij explica-
tionem accedere Et cum dicto protinus novum cum nova doctrina
Præconem designant, Joanne Abbate cum suo Conventu incassum non-
nonnulla opponente, & renitente. Responsa à Reverendissimo Ec-
clesiæ

clesiæ Cathedralis Augustanæ Capitulo Lutheranis data videantur pag. 1. cap. 9. class. 2. fol. 548. & seq.

234. *Udalriciani ex urbe migrantes.* Anno 1537. abrogatis per novum senatus - consultum *mi-*
ceremonijs, aris, & quibuslibet Sacris imaginibus, mandatur Canon-
cis ac Regularibus, ut vel ad parces Lutheranorum transeant, vel in
ostiduum urbe excedant. Univerſo igitur Clero reſecta prioris
ditione, posteriorem eligente, *Joannes Abbas cum suis Monachis* (e-
no infelice dempro) *Wittelsbachium* die 18. Januarij ad arcem suam
in *Bavaria* firam se conſtulit, *Lutheranis* eodem adhuc die Ecclesiam
invadentibus, Imagines confringentibus, altaria spoliantibus, sacel-
lum omnium Sanctorum profanantibus, & quod obvium diripien-
tibus.

235. *Hansfetten-ſes in fide conservantur.* *Joannes Abbas,* quamvis *Wittelsbachij* exul, curis tamen Abba-
tialibus ſoleriſſimè invigilavit : cum enim anno 1537. die 15.
Julij coloni *Hansfettenſes* Religioſo Apoſtatae *Joachimo Gadoldo, Spin-*
nerum Augustanum Prætoſem ſecum in ſubſidium aſſumentem, iura-
mentum ſubjectionis, non valde iaviri præſtitiffent, nec non per
xima Dominica novam doctſinam à novo concionatore perceptam in
templo cõveniffent, operâ & labore *Joannis Abbatis* *Wilhelms Dux Be-*
varia per *Wolfgangum Theodoricum à Knöringen Fridbergſem* & *Volk-*
dum de Freyberg Landſpergenſem Toparcham armatis aliquot milibus
pagum occupavit, & ſubditos è Sacrilegi poſſeſſoris manu ereptos,
ſuo legitimo Domino *Joanni Abbati,* in *Wittelsbach* exuli, iterato re-
ſtituit.

236. *Wittelsbach & Bonſſetten-ſes emigrant.* Denique *Joannes Abbas* poſtquàm anno 1533. inferius *Wit-*
ſpachium & 1535. pagum *Bonſſetten* emiſſet, ſenior & viribus exha-
uſtus, Abbatiam reſignavit die 17. Martij, anno 1539. Regiminis 12.
anno 1540. mortuus, & in Eccleſia Monafterij *Thierhauſenſis* cum tali
epitaphio die 7. Martij inhumatus eſt.

237. *Joannis Epitaphium.* *Hic jacet Auguſte quondam qui floruit Abbas*
Joannes Kœnlin, Religionis honos.

238. *S. Petri Præpoſitus.* *Si queris, cur non propria tumultetur in ade?*
Quod Lutheranam reſpuit ille fidem.

Anno 1532. *HENRICUS Reblinger* Patritius Augustanus, Præpoſitus J. M.
tri Auguſtæ 1532.

239. *Paffaviensis Præpoſitus.* *JOANNES Keſſlerus* Augustanus, Cathedralis Eccleſiæ Paſſa-
viensis Præpoſitus, anno 1532.

HIE.

HIERONYMUS *Meitinger* Augustanus, ex Canonico Passa- Anno
vienti Episcopus *Chiemseensis* anno 1536. Episcopatum tenuit 21. an- 1536-
nis. Obijt 1558. 240.

SIMON *Gollins* Augustanus, Abbas *S. Udalrici* Augustæ die 17. *Chiemse-*
Martij, anno 1539. Exulantibus Monachis *Udalricianis*, *Wittels-* *sis Episcopus.*
bachij in Abbatem electus, vixit in Abbatali dignitate novem annis, 1539.
hisque peracerbis, perpetuisque infestationibus plenissimis: sub his 241.
tamen *Simon* Abbas nihil segnior in munere suo omne tempus magnâ *S. Udalrici*
prudentiâ & vigilantâ in concreditarum ovium salutem impendit, *Abbas.*
in quibuscunque periculis ac necessitatibus subditis auxilio consilio-
que subvenit: summâ erga *Dzum*, *Deiparam*, Sanctosque *Tutelares*
fiduciâ opem (productis in seram noctem precibus) imploravit; in-
de illud assecutus, quod omnes sui pagi à circumgrassante hæresi im-
munes fuerint relictî; idcirco coronam ob servatos cives meritò pro-
meritus. Obijt in arce *Wittelsbachij* die 5. Maij, anno 1548. ætatis
58. in templo superioris *Wittelsbachij* cum sequentibus epitaphijs se-
pultus: saxo in pavimento jacenti incisum tale est.

Arma Simon Gollins posuit; lapis hic habet ossa:
Spiritus ipse antri vespitnr æthereâ.

Parieti inscriptum.

Debita jura Simon subiit quoque Gollins Abbas
Mortis: nam fato cuncta creata ruunt.
Hic multum studuit miserorum impendere turbe,
Fidus cœnobio pervigilatque Pater.
Regna colit cœli felix, ubi, passus acerbis
In terris curas, premia latus habet.

Ita metricè *Beatus Dinnerns Uberlinganus* natus & *Concionator*
domesticus accinnit: *Bruschius* Poëta laureatus istud addidit:

Hæc mandavit humo Simon sua Gollins Abbas
Ossa, sed in cœlis spiritus astra videt.
Et quos esuriit, dum viveret, atque sitivit,
Vespitnr ille cibis neflare & ambrosiâ.

MATHÆUS *Rbelinger* Patritius Augustanus, Præpositus *S. Pe-*
tri Augustæ, anno 1540. Anno

1540.
243.
S. Petri
Præpositus.

GE-

Anno
1542.
214
S. Georgii
Præpositus.

GEORGIUS Würsing Augustanus, Præpositus S. Georgii Augstæ, electus Guggenberge die 11. Octobris, anno 1542. Vir pietas & doctrina præstans, injurias innumeras ab adversa fortuna patitur, tum maxime, cum à Sebastiano Schärtel captus, pro lytro 600. florenorum, octo calices, thuribulum, aliaque vasa argentea (pretii 1688. florenorum) vendere coactus fuit. Nihilominus tot inter ærumnas, atque tot inter aliorum Monasteriorum defultorias pias, & sacri habitus desertores, suos Religiosos non tantum in avita Religione, & Monastici Sacramenti constantia tanquam magnanimus Stratiotas conservavit, sed etiam tres (anno 1544. Fr. Christophorus, & Fr. Joannem, ac anno 1545. Fr. Martinum Mayböck in numerum suorum Canonicorum suscepit: mœrore autem consumptus, non quarto regiminis sui anno vivendi metam attingit, dignamque celestibus præmijs animam DEO restituit, eo nomine miserandus, quod in exilio mortuus: Guggenberge enim exiit hominem, & reperit immortalitatem anno 1547. Bello Schmalkaldico, re & nomine asperitimo, tumultuante, sepultus in Menchingensi Parochiali Ecclesia.

1547.
245.
S. Petri Præpositus.

CHRISTOPHORUS Reblinger Patritius Augustanus, Præpositus S. Petri anno 1547.

1548.
246.
Ratisbonensis Præpositus.

ANTONIUS Velfer Patritius Augustanus Doctor, Præpositus Ecclesiæ Cathedralis Ratisbonensis anno 1548. Obijt 1557.

1557.
247.
Ratisbonensis Præpositus.

HIERONYMUS Velfer Patritius Augustanus Doctor, Cathedralis Ecclesiæ Ratisbonensis Præpositus anno 1557. etiam Canonicus 1563. Obijt anno 1564.

1563.
248.
Frisingenensis & Metensis Præpositus.

ALEXANDER SECUNDUS Fuggerus L.B. Filius Joannis Jacobii & Ursulae ab Harrach 13. Aprilis 1546. natus. Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Frisingensis & Præpositus anno 1563. Fuit etiam Præpositus Cathedralis Ecclesiæ Metensis, & ad S. Vithorem prope Moguntiam. Prudentiâ, integritate, variisque ingenij suavitatibus ornatus: pietate erga Deum, fide erga suam Ecclesiam, officij erga proximum, oppidò clarus: Immaculata Deipara Virgini devotissimus mortalitatem exiit Frisinge 5. Februarij 1612. ætatis 66. ibidemque in sacello Beatissimæ VIRGINIS Mariæ, à se vivo restaurato & ornato, sepultus, anniversariò perpetuo illic constituto.

249.
S. Petri Præpositus.

QUIRINUS Reblinger Patritius Augustanus, Præpositus S. Petri Augstæ 1566.

1568.
250.
Papa Cubicularius.

JOANNES GEORGIUS Velfer Patritius Augustanus, Summi Pontificis Cubicularius anno 1568.

Class. II. Aug. Nat. ad Eccl. dign. elevat. ab an. 1400. usque 1500. 315

VICTOR *Augustus* Fuggerus Liber Baro, Filius Joannis Jacobi Anno. 1568.
& *Ursula* ab Harrach 19. Junij 1547. natus, *Maximiliani II.* Romano- 251.
rum Imperatoris Consilij Ecclesiastici *Viennæ* Præses, Canonicus Ca-
thedralis Ecclesiæ *Passaviensis*, & Cathedralis Ecclesiæ *Ratisbonensis* *Ratisbonen-*
1561. hic loci etiam Præpositus ab anno 1568. usque ad annum 1582. *sis Præpos*
Doctrinâ & ingenio præstantissimus, justè & piè vixit, alterum non
lassit, sum cuique tribuit, Magnates virtute, pares officio, lingu-
los urbanitate demeruit: cunctis charissimus, magno sui relicto de-
siderio naturæ concessit *Viennæ* die 1. Maij 1586. ætatis suæ 40.

JOANNES HENRICUS *Reblinger* Patritius Augustanus Præ- 252.
positus *S. Petri* Augustæ anno 1576. Reliquavit *S. Petri* Præposituram
Victori Reblinger anno 1593. *S. Petri Præ-*
pos.

UDALRICUS *Kobold* Augustanus, Præpositus *Spaltensis* an- 253.
no 1584. *Spaltensis*
Præpos.

PHILIPPUS II. Fugger L. B. Marci 1. & Sibyllæ Comitissæ 254.
de *Ebersheim* Filius tertio genitus, anno 1567. die 19. Junij natus, in *S. Mauritiij*
insigni Collegiata Ecclesiâ ad *S. Mauritium* Augustæ Præpositus anno *Præpositus.*
1588. Resignatâ anno 1592. Præpositurâ, vitæ thorque sociam sibi
junxit *Barbaram* Fuggerin *Philippi Senioris* filiam anno 1594. E qua du-
os suscepit filios, *Marquardum* die 4. Novembris anno 1595. præ-
gnatum, & *Marcum Philippum* die 16. Sept. 1598. genitum. Præ-
satus *Marquardus* primogenitus *Philippi* Filius in Patrum Soc. J. Col-
legio *Bituricensi* publicas theses ex universa Philosophiâ anno 1613.
propugnavit, & ex *Italia* in *Germaniam* rediit, *Mariam Christinam*
Comitissam de *Öttingen* anno 1624. uxorem duxit, atque virtute du-
ce primitus Serenissimi Archiducis *Leopoldi* &c. deinceps Augustis-
simæ Imperatoris *Eleonore* &c. supremæ Aulæ Præfectus constitutus
meruit, magnâque cum laude, destitutus prole, fati concessit *Eber-*
forstij in *Austria* 1655. Corpus exanime, *Augustam* transvectum, in
S. Andrea Capella templi *SS. Udalrici & Afre* sui Parentis funeri, stan-
teæ sandapilæ incincto, appositum est. Tumbe *Marquardi* insi-
ta est lamina, hoc monumento notata.

Marquardus Fugger
Gras zu Kirchberg und Weissenhorn
S. Jacobi Ordens
Des Espada Ritter.
Köm. Kayserl. Majest.
Geheimer Rath. Camerer/
Q9

155.
Marquardi.
Fugger
Episcopium

und

und der Regierenden Röm. Kayserin
Chriſter Hofmaister.

ſo zu Eberſdorf in Oeſterreich

Den 24. Auguſti anno 1655.

in GOtt ſeeliglich verſchieden/

und den 12. Januarij anno 1656.

in St. Ulrichs Gottes. Hauſ beygeſetzt worden.

GOtt der Allmächtige

wolle denen Seelen

eine fröliche Auferſtehung verſprechen.

256.

Marci Philippi Episcopum.

Marcus Philippus, Philippi Filius secundò genitus, in conflictu Pragensi vulneratus, gloriosâ morte defunctus est, hoc suffraganeus epitaphio :

Generosissimo & patriâ suâ dignissimo Juveni MARCO PHIILPO FUGGERO, qui florente forma Palladis, constaute pectore Marti amulus, ad Roconicum manu strenuè rem gerens, pedem utrumque misit, quo in velitatione usus non erat. Cui etiam hoc ad gloriam accessit, quòd ipsum Bavarie Ducem habuerit spectatorem: cui pæni ad latus cadens, sanguinis sui purpuram dedicavit.

Anno

1593.

257.

S. Petri Præpositus.

VICTOR Rehlinger Pat. August. Præpositus S. Petri Augusti usque ad annum 1599. quo vel ex voto, vel ex pio proposito militandi contra Turcas, Præposituram Hieronymo Fugger resignans, in Ungariam contendit. Inde Augustiam redux, vexillum in primo conflictu contra Barbaros obtentum secum attulit, illòdque in Ecclesia S. Petri suspendit, seu anathema, & perpetuum suæ generositatis monumentum.

258.

Ratisbonensis Episcopus.

SIGISMUNDUS FRIDERICUS Fuggerus L.B. Filius Joannis Jacobi & Ursule ab Harrach 24. Septemb. 1542. natus. Fit Canonicus & Præpositus Ratisbonensis 1597. Canonicus Salisburgensis 1551. & Decanus ibidem 1589. Fuit etiam Decanus Passaviensis. Rursus Præposituram Cathedralis Ecclesiæ Bambergensis nactus, eandem Domino Alberto à Würzburg, annuâ pensione reservatâ, resignans, ob virtutis rerumque gestarum gloriam evehitur in Episcopum Ratisbonensem 2. Julij 1598. Princeps verè Cellissimus, morum non minus majestate quàm humanitate celebratissimus, suæ Illustrissimæ Principis decus immortale & ornamentum perpetuum. Sed mixtam Episcopalem, quam Ejus capiti eximia merita imposuere, fata immatura brevi detraxere: nam Huadio in Aetrop. Salisburg. tom. 1. fol.

Class. III. Aug. Nat. ad Dign. Eccl. erect. ab an. 1600. usq. ad 1709. 317

281. attestante, optimè functus suo Episcopali munere obiit, cum non nisi biennio præfuisset. Magno bonorum incommodo, *Ratisbonæ* humanis exemptus est 5. Novembr. 1600. ætatis suæ 59. in Cathedrali Ecclesia ibidem sepultus, & anniversarij memoriâ à Fratre *Alexandro Secundo*, & Nepotibus ex Fratre *Severino*, nec non à Sore *Eleonora* à *Signâ* à *Lamberg*. Hæredibus suis, honoratus.

CLASSIS III.

**Augustæ Natorum ad Dignitates Ecclesiasticas
evectorum ab anno 1600. usque ad annum 1706.**

HIERONYMUS *Fugger*, hujus nominis secundus Liber Baro Anno
Jacobi & Anne Ilfvingin quintò genitus Filius, anno 1584. die 1600.
17. Julij natus. Præpositus *S. Petri* Augustæ 1600. Resignatâ Præ- 259.
positurâ in thalami consortem assumpsit *Mariam Enggerin*, Christo. *S. Petri Pra-*
phori & Maria Comitissæ de *Schwarzenberg* filiam anno 1615. *Hie. posens.*
ronymus, duorum filiorum *Ignatij & Leopoldi* Pater, debitum naturæ
exsolvit die 15. Martij 1645.

JACOBUS Enggerus Liber Baro, *Joannis & Elisabethæ Nothaff-* 1604.
tiz Filius, 18. Octob. 1567. natus. *Sixti V.* Pontific. Max. Camerari. 260.
us, Ecclesiarum Cathedralium *Ratisbonensis & Constantiensis* Canoni- *Constanti-*
cus, nec non hujus etiam Episcopus 1604. Princeps scientijs & vir- *ensis Episc.*
tutibus apprime excultus, pietati & devotioni cum primis addictus,
economiz administrandæ studiosissimus, utilis omnibus, injuriæ
nemini, pacis, charitatisque amantissimus, in pauperes liberalis, in
SS. Aedes munificus. Denique plurimis per 22. annos in Episcopali
dignitate præclare gestis, de DEO & hominibus optimè meritis, diem
clausit extremum *Constantiæ*, in PP. Capucinatorum Ecclesiâ, unâ cum
Monasterio, à se ex suis facultatibus extructâ, sepultus cum tali epi-
sphio :

*Jacobus Episcopus Constantiensis
Dominus Angiæ majoris & Oeningæ &c.
Hæc requies mea in sæculum sæculi.*

161.
*Hujus Episcopi
sphium.*

quoniam elezi eam Psalmi 131.

Hic DEO,

At PP. Capucinis condidi habitaculum,
mihi tumulum.

Illatus sum in sepulchrum Patrum
morum. Nemo inuideat requiem
inter Electos, elezi ipse abiectus
esse in hac domo Domini. Obijt 24.

Jan. Anno Salutis humane 1626.

Ætatis 59. & Episcopatus 22.

Anno
1607.
262.
S. Viti Præ-
positus.

CHRISTOPHORUS Rehlinger Patritius Augustanus J. U. Do-
ctor, per resignationem *Caspari Fortin* in curia Romana Doctoris,
fit Canonicus Friisingensis, *Antonio Velsar* Canonico Fideiufforem
agente anno 1590. Postmodum Scholasticus, Officialis, & Ecclesie
Cathedralis ibidem Summus Custos. Propter egregia virtutum ac
scientiarum ornamenta à Reverendissimis & Celsissimis Episcopis Fri-
singensibus *Stephano* & *Vito Adamo* in *Consiliarium* ascitus, nec non in
Præpositum S. Viti assumptus est. Hujus Ecclesie Collegiate munifi-
cus Benefactor, ac post multa præclare gesta, anniversarij & plurimum
piarum causarum Fundator, ad Superos abiijt die 8. Augusti anno
1632.

1608.
263.
Stranbinga
Præpositus.

CHRISTOPHORUS à *Pettingen* Patritius Augustanus, *Stran-
binga* Præpositus anno 1608. Serenissimi Electoris Bavarici *Maximi-
liani* Consiliarius. Virtutum Cultor usquequaque studiosissimus,
divini atque humani juris peritià clarissimus, ob eamque doctrinam
& virtutem expertam cum summa humanitate, morumque suavitatem
conjunctam, maximæ autoritatis apud omnes habitus; cumque
publico bono & privatorum hominum comodo laboriosè studuis-
set, vitæ excessit, *Stranbinga* in Collegiata & Parochiali Ecclesia ad
SS. *Jacobum* & *Tiburtium* inhumatus.

1611.
264.
Landishu-
sianus Præpo-
situs.

JOANNES JACOBUS Imhoff Præpositus *Landishu-
sianus* anno 1610. Narus 1579. Parentibus Octaviano *Septemviro* & *Cathe-
rina Welscher* Patritiâ. De cujus gestis & obitu non constat.

1510.
265.
S. Petri Præ-
positus.

MARCUS Fuggerus Liber Baro, *Alberto* & *Veronica* Fuggeri,
Jacobi Fugger & *Anna Usungin* Filiâ, die 11. Aprilis 1598. procreatus.
Canonicus *Passaviensis*, Præpositus S. Petri Augustæ anno 1611. Pri-
mogenitus inter Illustrissimos suos Fratres *Franciscum* & *Leonardum*,
relictis primogenituræ prærogativis potioribus, & sæculari statu Ec-
clesiæ

clasticum amplexus, miro Religionis devotissimæ exemplo fultit, & pijsimè obiit 1626.

ANTONIUS Velfer Patritius Augustanus, *Alexandri Fuggeri* Anno.
Comitis antehac Coadjutor : post ejus mortem Præpositus *Frising.* 1612.
Cathedralis Ecclesiæ anno 1612. Fuit etiam Præpositus *Spaltenfis* 266.
& *Isenfs.* Obiit 20. Septembris anno 1618. ad *S. Benedictum* se- *Frisingensis*
pukua. *Eccl. Præpo-*

JOANNES BAPTISTA Rembold Patritius Augustanus, *An-*
tonij Velfer ex Sorore Nepos, illiusque in Præpositura Ecclesiæ Carhe- 1613.
dralis *Frisingensis* Coadjutor : Posthac ejusdem Ecclesiæ Cathedralis 267.
Præpositus 1613. Fuit etiam S. D. N. Pauli V. pro Sacra Cæsarea *Frisingensis*
Majestate & inclyma natione Germanica Sac. Romanæ Rotæ Au- & *S. Mauri-*
ditor ac Prælarus, & utriusque Signaturæ Referendarius, Præpositus *tij Præpos.*
ad *S. Andream* Frisingæ 1613. Præpositus ad *S. Mauritium* Augustæ
1616. die 1. Junij. Obiit 1627.

MELCHIOR Schüllerberg ab Hamberg Patritius Augustanus, post 1623.
absoluta in Romano *S. Apollinaris* Collegio studia Theologica Præpo- 268.
situs *Strasburgensis* Ecclesiæ Collegiatæ *S. Nicolai in Carinthia* an. 1623. *Strasbur-*
Vir egregij ingenij docibus & animi virtutibus pollens : vitæ exem- *gensis*
plaris : probitate, ac morum gravitate celebris : in cura animarum con- *Præpo-*
servanda & promovenda sollicitus. Vix ingressus dignitatem Præ-
posituræ *Strasburgensis* ad laborem se contulit, præter Præpositu-
ram duas Parochias (unam in *Lidingen* cum omnibus juribus
suis tam in spiritualibus quàm temporalibus Præposituræ annexam :
alteram ad novam Ecclesiam vulgò *Neukirchen* dictam, & in inferio-
re *Styria Aquileiensis* territorij sitam, æque præposituræ *Strasburgensi*
plenissimo jure incorporatam) in summo temporum varietate forti-
ter rexit. Juxta Præposituram *Strasburgensem* insuper *S. Mauritiij*
in *Friesach* Archidiecelesi *Salisburgensis* Præposituram vigilanter admini-
stravit : sæpius Commissarius à *Gurcensibus* Episcopis expeditus,
Dioccesin peragrando visitans, nec non Clerum, ubi opus, reformans,
pro Religionis ornamento, & Diocesis *Gurcensis* augmento, impigrè
laboravit. Demum, cum agrum Dominicum quadraginta ferme
annis laudabilissimè coluisset, Præposituram *Strasburgensem* cum suis
parochijs incorporatis resignavit Reverendissimo Domino *Christiano*
Hardtnig anno 1663. *Augustam* in suam Patriam reversus. Ubi eo-
dem anno vitæ excessit, iussufragante epitaphio, quale in testo Cathed-
ralis Ecclesiæ *Augustanæ* sepulchreto legitur, ut sequitur:

269.
Ejus Epita-
phium.

Sta Viator

Et mirare virum, cujus hoc Epitaphium.
Reverendissimus & Pranobilis Dominus
Melchior Schollenberg ab Hamberg,
Patritius Angustanus, Theologia Doctor,
Principum Consiliarius. & Oeconomus,
Praepositus, Sacerdos, Parochus,

Omnia unus homo,

Qui familiae suae ut decus summum, ita
Benefactor longe maximus, Pupillorum
Aktor & dotator liberalissimus.

Dum

Pro aris & focis annis 75. impigre
Laboravit, sudavit, & alit,
Tandem

In patriam redux in pace quievit,
Natriam sortitus tumultum anno M. DC. LXII.
Cujus piijs manibus tu Viator aeternum
bene precare, & vale.

Patruo meritisissimo Nepotes nostri
F. O. F.

270.
Descriptio
Gurcensis E-
piscopatus.

Notandum, quod Oppidum Strasburg sex milliaribus germa-
nicis distet à Villaco, uti quinque à Clagenfurto. In arce Strasburg E-
piscoporum Gurcensium solita est residentia, Capitulum Gurci residen-
te. Vi pacti conclusi cum Ferdinando I. Imperatore Episcopus Gur-
censis à Domu Austriaca duabus vicibus individuus, & tertio, ubi vaca-
verit sedes, ab Archiepiscopo Salisburgensi constituitur. Cumque
Episcopatum Gurcensem instituerit & fundaverit Gebhardus Archiepi-
scopus Salisburgensis, de sua mensa anno 1073. Idcirco isti Ar-
chiepiscopi reservarunt sibi jus perpetuum, Praepositos eligendi & in-
vestiendi cum juramento fidelitatis. Hinc Episcopus Gurcu
non censetur inter Imperij Principes, nec in Imperij Comitijs locum
aut sessionem habet, teste Vignleo Hündio cum alijs.

271.
Strasbur-
gensis Prae-
positura.

Praepositura S. Nicolai in Strasburg, cui Melchior Schollenberg
praesuit, est insignis, antiquissima, ac prima ex Collegiatis in Provin-
cia; gaudet multis privilegijs; inter reliqua habet plenissimo jure in
corpo

Class. III. Aug. Nat. ad Dign. Eccl. exalt. ab an. 1600. usq; ad 1700. 321

corporatam Ecclesiam Parochialem 'ad novam Ecclesiam vulgò *Neu-
fürchen* dictam inferioris *Styria* in *Aquileiens* territorio sitam, in qua
& adjacentibus filiabus Ecclesijs ab immemoriali tempore jus quasi
Episcopale *Præpositus* Collegiatæ Ecclesiæ *S. Nicolai* exercet: insuper
habet votum & Sessionem in domo Provinciali, estque majoris Con-
silio Archiducatus *Carinthiæ* *Deputatus*. Ita me in formavit *Joan-
nes Wolfgangus Schilling*, p. 1. *Præpositus Strasburgensis* meritiissi-
mus.

ANTONIUS JACOBUS *Fuggerus* Liber Baro, *Antonij* Junio-
rioris & *Elisabethæ Fuggerin Octaviani Secundi* filiae secundò genitus fi-
lius, natus anno 1610. Canonicus *Passaviensis* *Præpositus S. Petri*
Augustæ, nec non in eandem Ecclesiam munificus Benefactor, *S. Petri Prae-*
principem inibi aram poni, eamque picturâ *Kageri* famosissimi pi-
ctoris exornari, curavit, magnique meritis clarissimus ad æterna
præmia est evocatus anno 1651.

Christophorus à Peßtingen Patritius Augustanus, per resignatio-
nem Eminentiſſ. Cardinalis *Melchioris Klefelij* *Præpositus S. Man-*
ritij anno 1628. die 13. Novembris. *America, Nocera, Ravenna*, & in *S. Mauritiij*
alijs Pontificiæ ditionis civitatibus *Gubernator Pontificius*: pro Sacra *Præpositura*,
Cæsarea Majestare & inclita Natione Germanica Sacræ Romanæ
Rotæ *Auditor & Prælat*: absolutæ Jurisprudentiæ raritate inter æ-
visui Jurisconsultos excellens: litterarum & causarum Patronus
incomparabilis, non solum à Summis Pontificibus, Cardinalibus &
Nationalibus, sed etiam ab exteris ac minus etiam notis impensè a-
matus. *Petri Ottoboni* in Rota Romana quondam sui Collegæ, de-
inceps die 6. Octobris 1689. Summi Pontificis, Amicus intimus.
Ecclesiarum Cathedralium *Constantiensis, Tridentina, & Cameracensis*
Canonicus. Præter *Præposituram S. Mauritiij Augustæ* etiam Ecclesi-
arum Collegiarum *S. Stephani* Constantiæ, *S. Andreæ* Colonie,
S. Victoris Moguntiae, aliâque beneficia (aliquibus resignatis) Eccle-
siastica adeptus est. Demum, postquam in absentia Legati Cæsarei a-
pud *Urbanum VIII. Romæ* negotia Imperatoris gessit, decisiones Ro-
tulares postea prælo etiam submissas, conscripsit, Auditoratus causas
18. annis prudentissimè tractavit, *Romæ* grassantem pestem fugiens,
in *Americam* se contulit; attamen mortem non effugit: quippe hic
loci aliquamdiu commoratus, in lectum, à lecto in lethum incidit,
vitâ temporali exutus ætatis 56. die 14. Decembris, anno gratiæ
1656.

RAY.

174.
Blauenbrun-
nenus Ab-
bas.

RAYMUNDUS Rembold Patritius Augustanus, ex Imperiali Monasterio *Weingartensi* Abbas *Blauenbrunnenus* anno 1630. Vir præstanti ingenij & promi in litteras, raræ eruditionis, salutis publicæ, & pascendi ordinis *Benedictini* studiosissimus. Præfuit Abbacie magnæ Religionis fructu 18. annis. Verùm anno 1649. vi pacis *Westphalicæ* Monasterium relinquere coactus, ad suos *Weingartenses* rediit, & ætate grandævus ibidem in Domino obdormivit. Fuit *Blauenbrunneni* insignis Ducatus *Württembergij*. Diocesis *Constantiensis* ad *Blavi* savi profundissimos fontes *Benedictinum Monasterium*, Divo Joanni Baptista sacrum, duobus *Illud* milliaribus in peramano ejusdem nominis Oppido situm, ab *Anselmo Hugone* & *Henrico* Fratribus Palatinis Comitibus de *Tübingen*. sub A. C. 1095. conditum, sed Abbate ac *Mönachis* anno 1649. expulsis, per pacem *Westphalicam* Duci *Württembergensi* adjudicatum.

Ceterum Reverendissimi D. D. *Raymundi Rembold* Abbatis *Blauenbrunneni* cursum vite à celeberrimo & Imperiali Monasterio ad *Vinam* aliquoties sollicitans, accepi litteras hujusmodi tenoris:

275.
Vita episcopo-
no.

Raymundus Rembold patriâ Augustanus, Patre *Philippo Jacobo Rembold*, Patritio & Consule Augustano, Matre *Barbara* Rothus de *Schreckenstein* natus est anno Chr. 1595. 2. Julij, in Monasterio *Weingartensi* Professus anno 1611. 22. Julij. Sacrum primum Deo obtruit, 1619, 11. Novembris. Electus Abbas *Blauenbrunnenus* 1630. 28. Novembris. Consecratus 1631. *Constantie* 19. Januarij. Vi Pacis Monasteriensis Abbaciam *Blauenbrunnam* deferere, & ad *Vinam* redire 1649. compulsus est. Ubi pro habitatione Eidem assignata Arx *Weingartensis* dicta *Hafenweiler* unâ cum onere Parochiali, quo etiam in locumque ad unum 1667. mansit: donec hoc ipso anno Reverendissimo D. Abbati *Dominico Layman* scriberet, se in somnis quibusdam iteratò monitum, ut ad *Vinam* nostras rediret, Hinc etiam nullis persuasionibus induci potuit, ut ibidem maneret.

276.
Confessionis.

Quare reversus ad Monasterium nostrum, & anno 1669. *Johannes* factus, attamen secundas suas Primicias anno primam 1690. Dominica 1. Adventus etiam ut *subiens* Abbas offerre voluit, & docuit. Celebranti assisterunt Reverendissimi DD. Abbates *Ottoburani Benedictini*, qui etiam è Cathedra in maxima populi frequentia peroravit, & *Alphonfus Stadelmair* *Weingartensis*. Demùm sensibus prælatim deficiens, Sacramentis etiam omnibus ritè munitus, placidè æquè ac piè obdormivit anno 1684. 16. Julij, ætatis suæ 89. sepultus in Crypta Patrum nostrorum. De cetero quâ privatus, quâ Ab-

has pacis charitatisque tenacissimus, ac Disciplinæ Monasticæ observantissimus in omni vita exstitit, animo quoque semper hilari, conscientiæ & Spiritûs libertatem prodente, semper visus, nulli verò unquam invisus. Concionibus suis, quæ Abbas etiam, maximam plerumque populi præsentiam, plausum, ac ædificationem insigni cum fructu sibi comparavit. Placeat etiam R. P. *Gabrielem Bucelinum* p. m. qui interfuit Electioni *Raymundi* ad Abbatiam *Blauenbrunnam*, in suo M. S. Ephemeridum *Weingartenensium* audire, ubi ita loquitur :

Anno 1630. 28. Novembris restitutus jam *Wittenbergiæ* Monasterijs, & *Hirsingensi*, atque *Blauenbrunnæ*, inducta *Weingartenensium* Colonia, instructis, hæc die Electio Abbatis *Blauenbrunni* à Reverendiss. D. D. Abbate nostro *Francisco*, Congregationis *Suevicæ Præstole* instituta est, cui & ipse interfuit, & una secum me quoque ducens, suffragari in Electione voluit. Successit feliciter negotium, & Abbas Electus est Reverendissimus D. *Raymundus Rembold* Augustatus, Patre Urbis Consule & Patritio natus, apud nos pro concione aliquot annis exercitatus. Qui postea consecrationem *Constantiæ* accepit. Eligentium parvus numerus fuit, vel pro ipsa raritate exempli memorandus : RR. PP. *Bartholomeus May* Augustanus, loci ejusdem designatus Oeconomus, *Raymundus* electus, Magnus *Zircher Veldkirchenlis*, *Martinus à Parthaim* Pruthenus, & *F. Gabriel Bucelinus*. Quæ ipsa die novo Electro Pro-pæfectus acatholicus calices aliquot, olim furtivè Sacrilego ablatos, restituit & præsentavit. Hucusq. *Bucelinus c. l.* Qui etiam *Remboldorum* Genealogiam in Stemmato-Graphiæ Germaniæ parte alterâ typis edita, descripsit. De eadem Familia Idem in M. S. Genealogicorum operum Tomo decimo tractat, ubi tamen Matrem *Raymundi* assignat *Barbatam Rothin* de *Böringen*, non de *Schreckenstain*, ut in Stemmato-Graphiâ allegata. Insignia *Raymundi* erant præter illa *Blauenbrunni* Monasterij, Bos niger cum Sinistro anteriore pede albo in area rubra stans, qualia etiam præscribit prædicta Stemato-Graphia cit. loc. Ita litteræ *Weingartenenses*, ad meam Synopticam compositionem subitis declarandam, in supplementum additæ.

CAROLUS *Stengelius* Augustatus die 29. Januarij 1581. natus : S. Ordinem D. *Benedicti* in libero & Imperiali Monasterio ad SS. *Udalricum* & *Afram* Augustiæ Professor 1596. die 12. Martij : Camor chori, Rector Musicæ, Scholarum Magister 1602. die 20. Augusti. Primam incrementam victimam litavit 1607. die 18. Aprilis :

R I

277.

Elk. 10.

Anno

1630.

278.

Anthonius
Abbas.

lis: Professor Casuum conscientiae 1610. Subprior 1615. die 10. Aprilis: Oeconomus 1612. die 24. Novembr. evocatus ad Abbatiam *Anhusanam* & confirmatus 1630. die 16. Decembr. consecratus in templo PP. Societatis JESU *Dilingae* ab ipsomet Reverendissimo Celsissimo Principe & Episcopo *Henrico* &c. eodem anno die 2. Decembr. Vir laboriosae industriae, otij acerrimus hostis, eruditissimus, atque ex editis libris, à Summis Pontificibus, *Purpuratis Patribus*, aliisque *Principibus* ac magnis viris voce & calamo commendatis, notissimus.

279. *Litteratus.* Capacissimum ingenium varijs doctrinis & artibus excoluit, quà solertissimus Musarum & *Musices Praefectus*.

280. *Musicus.* Septem Comœdias proprio Marte elucubratas in scenam produxit præclarus *Comicus*.

281. *Comicus.* Disciplinam monasticam verbo & exemplo egregiè fovit & promovit *Subprior* religiosissimus.

282. *Subprior.* Manibus innoxij picea tractare negotia probe doctus, rem domesticam gnaviter administravit sedulus *Oeconomus*.

283. *Oeconomus.* Illustrium virorum gesta, Sanctorum elogia, Monasteriorum, Urbium & Provinciarum monumenta, longa sæculorum caligine sepulta, in lucem revocavit indefessus *Chronographus*.

284. *Chronographus.* Miram in adversis constantiam, durantibus exilijs & injurijs militaribus, luculenter probavit *Abbas patientissimus*.

285. *Durius probatus.* Libris undecentum de diverso argumento (in manissa ad Commentarium Augustanum expresso) prelo subjectis, immortale sibi nomen calamo paravit, perdius & pernox vel oratione, vel lectione, vel scriptione gnaviter occupatus.

286. *Author 99. Librorum.* Erga Sanctissima nomina JESUS MARIA devotissimus; eorumque honoris privati & publici Studiosissimus: juxta suum brevitarium, aliasque quotidianas preces, plures multas, quinque Psalmos cum litteris J. E. S. U. S. initialibus, & alios quinque *Santi nostri Iosephonis* cum litteris M A R I A initialibus devotè singulis diebus persolvit.

287. *Jesu Maria devotissimus* Ex licentia Reverendissimi & Celsissimi Episcopi &c. &c. HENRICI Ecclesiam suam *Anhusanam* ad *Brentium* in honorem SS. Nominum JESUS MARIAE 1642. die 2. Augusti consecravit.

288. *Ecclesiam consecrat.* Atrocibus olim doloribus ex occulto affectu provenientibus per 15. dies exagituratus, voto nuncupato, de conscribendo libellum Sacratissimi Nominis JESU, & legendis tribus Sacris, in tertio ac ultimo

289. *Sanctissimam impetrat.*

Class. II. Aug. Nat. ad Dign. Eccl. erect. ab an. 1600. usq. ad an. 1709. 325
simo sacro, ad S. Symbertum de prædicto SS. Nomine celebratò, conse-
cratum convaluit.

In sacello *B. Virginis* Parochiæ *Hausletten* cum permissione ui
Reverendiss. D. D. Abbatis adhuc Oeconomus aram erexit, omnibus
ad missam necessarijs ornamentis instructam, & additis sacris Mystæ
vestibus *Consolatrici Afflictorum* dedicavit. vid. p. 1. fol. 559. & 560.

Laudabilissimam consuetudinem *Anbusij* sub *Henrico de werde*
Abbate anno 1336. cæptam, ut singulis per annum diebus, paucis
exceptis, in honorem *Deiparæ* sacrum diceretur, postliminiò resti-
tuit, S. D. Urbano VIII. pium factum per Bullam approbante.

Anno 1632. Monasterium suum *Anbusanum* deferere compulsus,
& in *Tyrolin*, *Salisburgum* ac in *Austriam* interim profectus, octavâ
die ante Kalendas Decembris coram Thavmaturga statua *B. Virgi-
nis Oettinganae*, securitatis causâ *Salisburgum* delatâ, antequàm denuò
restituebatur, ultimum officium solenne in Cathedrali Ecclesiâ *Salis-
burgensi* mictratus cantavit: ultimò *Eam* in propinquum sacrarium
(præsente penè innumera devotorum B. V. *MARIÆ* Clientum mul-
titudine) summa veneratione reportavit: demum *Eandem* cum
Cellissimo & Reverendissimo Archi-Episcopo (potiores & primarias
pietatis functiones exhibente) alijsque Reverendissimis DD. Præla-
tis comitantibus maxima celebritate & affluentium populorum gra-
tulatione *Oettingam* deduxit.

Tempore sui exilij in *Svevid*, *Tyrol*, *Austria*, &c. ad ducenta
Officia actu Pontificali solennissimè peregit: frequentissimas suppli-
cantium series splendido apparatu institutas aut duxit, aut sua præsen-
tiâ condecoravit; *Augustæ* solummodò in festo *Corporis Christi* ad ge-
neralem, ut ipse vocat, Processionem decem sibi invicem succedenti-
bus (ab 1645. usque 1655.) nunquam interruptis annis invitatus
comparuit mitratus.

Anno 1635. die 14. Augusti ex *Austria* ad penates redux inve-
nit Monasterium suum penè devastatum instar lucernæ laceræ per-
foratum, perfractum. Anno 1638. die 14. Maij è suo Monasterio
Anbusano, à se per triennium restaurato, altera vice migrare coactus,
in via à 24. militibus spoliatus, & iterum bienniò exul, revertitur ad
suam Abbatiam anno 1640. die 1. Augusti.

Anno 1641. die 27. Februarij postliminiò fugatus, jam *Angu-
stæ*, jam *Heidenhemij*, jam alibi hospes, jam *Anbusum* revisens, deni-
que anno 1647. die 20. Februarij perveniens *Augustam*, permansit in
D. Udalrici suæ Professionis Monasterio usque ad peregrinationis &

290.
*Aram eri-
git.*

291.
*Missam de B.
V. innovat.*

192.
*Oettinganam
B.V.M. solen-
niter hono-
rat.*

293.
*Processiones
&c. conde-
coras.*

294.
*Exilium &
spoliationem
patitur.*

295.
*Augustæ mo-
rietur.*

totius vitæ cursûs terminum. Ubi, traductis inter continua pietas
& litterarum exercitia 16. annis, ad coelestem Patriam animam
tendens, divino viatico, pijsque desiderijs instructus, & sacro
roboratus, viam ingressus est, universæ terræ, Sacerdos Jubilæ,
Abbas litteratissimus, tot duratura sui nominis monumenta reli-
quens, quot libri ab ipso conscripti manibus teruntur, & plateasti-
pant. Funus in ambitu ad *D. Udalricum* sepulture locum accepti
cum hoc epitaphio, marmori inciso, & ad parietem infixo:

296.
Ejus epitaphium.

D. O. M.
Dies mei sicut umbra
declinaverunt,

Et Ego

CAROLUS STENGELIUS

Abbas Ansbannus

sicut senum anni

Die XXVII. Mensis Januarij

A. C. M. DC. LXIII.

Ætatis LXXXII.

Religionis LXXVII.

Abbatie Dignit. XXXIII.

Vixi, & quem dederas cursum,

Dens Alme peregi.

Anno
1637.
297.
*Salisburgen-
sis Decanus.*

**CAROLUS Comes S. R. I. Fuggerus Philippi Eduardi & Mariae Angla-
lena à Königsegg Filius** 11. Sept. anno 1581. progenitus. Primum in
judicio Imperialis Cameræ Præses, dein *Pauli V.* Pontif. Max. Came-
rarius, *Sac. Cæsareæ Majestati* à Consilijs, Cathedralis Constantien-
sis & Metropolitanæ Salisburgenfis Ecclesiarum Canonicus 1618.
tandem ejusdem Salisburgenfis Ecclesiæ Decanus anno 1637. Con-
stitis naturæ & gratiæ donis ornatus: in DEUM pietate, apud Prin-
cipes, Nobiles, & Plebeios, consilio, amore, & Favore conspi-
cuis, Illustrissimæ *Domus suæ Decus ac Columna* cecidit 1642.

1658.
298.
*Wettensbur-
gensis Præ-
positus.*

**DIONYSIUS ex Baronibus de Rehlingen & Altenberg, Patri-
cius Augustanus, Viri Consularis Filius, ac Joannis Christophori L.**
B. de Rehlingen Celsissimi ac Reverendiss. Archi-Episcopi Salisbur-
genfis Consularij & Supremi bellicæ rei Præfetti, anno 1693. ætatis
80. demortui, Germanus Frater, *Augusta Vindelicorum* natus 1610.

In Monasterio ad S. Crucem ibidem Canonicum Regularem Professus 1626. Absolutus in celeberrima Universitate *Dillingana* sublimioribus studiis, (Matre Suevico *Augustam* anno 1633. occupante) exul, cum inter *Seccovienſes*, tum inter *Berchtolgadenses* Subdecanum, Theologiæ & SS. Canonum Possessorem nec non Concionatorem egit.

Sopitis nonnihil *Bellona* tumultibus *Augustam* reversus, pri-
 299.
Augusta De-
canus.
 mirus æconomix administrandæ admotus, postmodum anno 1646. in *Decanum* electus, unâ officio *Magistri Novitiorum* perfunctus, non solum à suis, sed etiam à primoribus *Reipublicæ Augustanæ*, & à *Curia Episcopali* magni æstimatus, atque non raro in summe arduis negotiis consultus, prudentissima consilia dedit, providas sententias dixit, sum sapientiæ, scientiæ atque virtutum radios domi forisq. longè & latè sparsit.

Hinc Monasterio *Wettenbusaro* injuriâ temporum & calamitate
 300.
Wettenbus-
sanus Pra-
positus lau-
dasissimus.
 bellorum devastato, & jamjam à *Canonicorum Regularium* manibus eripiendo, *Augusta* evocatus, nec non in Præpositum anno 1658. postularus, non solum suppetias tulit, sed id quasi de novo fundavit, æsalienum onerosissimum quàm celeritè dissolvit; Chorum, seu Officium divinum, præteritis *Bellonæ* temporibus jam diu intermissum, protinus restituit: duobus solum Sacerdotibus seniculis, ex fluctibus belli relictis, & ad communia onera ferenda inidoneis, ipsemet quotidie hebdomadarij officium adimplevit: statutis diebus suggestum ascendit, teneram juventutem Catechesi erudit: sæpè ad hujusmodi functiones in pagos vicinos excurrit: egregios juniores ad sacrum ordinem assumptos, quâ *Asceta* zelosissimus disciplinâ regulari, quâ SS. Theologiæ & Philosophiæ *Doctores* sublimioribus scientiis, quâ *Mathematicus* expertissimus mathematicis speculationibus imbuît, vitæ Regularis *Idea*, virtutis absolutissimæ *Canonicus*: à *Joanne Frontone* Cancellario *Parisiensi* vir omni eruditione clarissimus: à potentissimis Principibus vir potens opere & sermone, atque plenus virtute, doctrinâ, & humanitate merito appellatus.

Optimè autem gnatus Poëtæ illius moniti: *scilicet in vulgus*
 301.
Virtute.
manant exempla Regentum, nullis negotiis intervenientibus se impedi-
 di à Divinis passus est. Primus ad omnes horas Canonicas, etiam de media nocte decantatas, usque ad summam senectutem: primus templum ingressus, & novissimus è templo egressus, chorum studiosissimè frequentavit: præter horas Canonicas plurimas consuetas preces usque ad ultimam vitæ lineam devotissimè recitavit: extra

tempus prandij vel cœnæ nec potum aquæ nec bolum panis deglavit: mensa frugali contentus, haud ullo tempore alium victum, quàm suis Religiosis appositum, expertijs, præclarum pietatis & sobrietatis exemplar.

302.
Et Oeconomia peritiam præstans.

Doctrinæ, pietati & sobrietati conjunxit œconomiam planè admirandam: Monasterium cum horto & multis ædificijs ad omnem elegantiam è fundamentis eduxit: Bibliothecam plurimis & doctissimis libris instruxit: Templum amplissimum singulari splendore constructum, magno organo pneumatico, pretiosis aris, artificiosis picturis & omni magnificentiæ genere exornavit: Sacristiam Sacris vestibus holosericis, cimelijs & innumeris auri argenteive sumptibus decoravit: bona alienata redemit: latifundia & prædia cœmit: exulantes subditos ad patriam reduxit, reductos ad domos erigendos agròsque colendos præsentì ære & reinduxit: *Wettenbusium*, è tempestate vicum potius quàm pagum, in elegans Oppidum transformavit, tantùmque sibi gloriam pietatis & ingenij monumentis comparavit, ut ab *Alexandro VII.* summo Pontifice, *Ferdinando III.* Imperatore, *Sigismundo* Archiduce, & S.R.I. Principibus in magno honore fuerit habitus: ab Augustissimo Imperatore *Leopoldo I.* etiam in *Consiliarium* suum & *Sacellannum* perpetuum motu proprio ascitus, nec non ad varias causas dirimendas constitutus. Demum post annos 34. in Præpositura laboriosissime consumptos, calamitibus *Wettenbusanorum* velut alter Noë à DEO datus, in pace quivi die 15. Februarij 1692. in templo, à se è fundamentis excitato, sepultus cum sequenti epitaphio:

303.
Ejus Epitaphium.

DIONYSIUS

Ex Baronibus de Reblingen & Alten-

berg S.R.I. Prælatus Wettensbusanus

Sac. Caf. Majest. Consiliarius &

Sacellannus Perpetuus,

Per quem

Deus Optimus

nostra stare fecit omnia,

Heio

In Deo suo

jacet,

fatali mortis spiculo prostratus.

anno M.D.C.XCII. Die XV. Feb.

Natus annos LXXXII. Religiosus
 Canonicus LXVI. Sacerdos LVIII.
 Antistes Regens XXXIV.

Hæc requies mea in sæculum sæculi,
 hic habitabo, quoniam elegi eam Psal. 131.

GREGORIUS Jos Augustanus, natus anno 1616. 15. Aprilis: Anno.
 Professus in libero Imperiali Monasterio ad SS. Udalricum & Afram Au- 1664.
 gust. Ord. S. Benedicti 1639. die 29. Oct. Neomystra 1642. Religiosi 304.
 Convictus Salisburgensis Subpresens 1645. die 30. Oct.: postmo- Abbas & U-
 dum Presens 1648. Collegij Salisburgensis Oeconoms 1652. die dalrici.
 1. Augusti: Salzburgo Augustam redux fit tertio Juniorum Magister
 & secundo Sub-Parochus 1654. die 1. Junij. Prior 1656. die 18. Maij.
 Abbas 1664. die 10. Junij: à Reverendissimo ac Celsissimo S. R. L.
 Principe Joanne Christophoro Episcopo Augustano Visitator Monaste-
 riorum Ord. S. Benedicti per Diocesim Augustanam constitutus eodem
 anno 1664.

Abbas electus, egregio Religiosæ demissionis exemplo, digni- 305.
 tatem respuens, se eò digniorem probavit, quo indignum se existi- Hinc animi
 mavit: oneri tamen humeros supposuit, ne DEO vocanti oblecta demisso.

Fuit autem vir omnino magnificus, judicio præstantissimus, 306.
 in rebus agendis providus, celer, animosus, severiorum doctrinarum Et alia de
 apprime peritus, Architecturæ, aliarumque practicarum scientia- ses.
 rum expertissimus: insignis Organædus: cantus Gregoriani accura-
 rus Phonæscus: Disciplinæ Monasticæ Observator, Reformator, ac
 Promotor: incomparabilis jurium Monasterij conservator & acer-
 rimus defensor.

Ut tam virtutis quam scientiæ succo cum Domi tùm foris imbue- 307.
 rentur sui Religiosi, totis viribus adlaboravit; ut morum integrita- Studiorm
 ti juncta eruditio nusquam exerraret, Philosophiam diu antehac exu- promotio.
 lantem, suas in aedes reduxit: ut Discipuli suæ hautæ doctrinæ spe-
 cimen præberent, Philosophicas Theses impressas, & in libellis
 compositas, publicæ Disputationi in solo suo Monasterio intra se-
 xennium sepius exponi gratiose indulxit: Ut scientiæ acquisitæ nu-
 trirèntur, vel facile in oblivionem non abiènt, multos raros & se-
 lectos libros largis expensis comparavit.

Ut Religiosus Parochus Venerabile Sacramentum in urbe sub 308.
 Umbella à quatuor baiulis sustentatâ (alijs comitantibus, & cum SS. Eucha-
 ceris ria devotio.

330 *Cap. X. De Natis Augst. ad Ecclesiast. dignitates erectis,*
cereis ardentibus pont sequentibus ad infirmos deferret, in pium dum
induxit, ipsemet non raro comex.

309.
*Sacra orna-
menta.*

Hierotheca Evcharistica auro-argentea, margaritis & unionibus
distincta: ponderosa operis anaglyptici argentea lampade: argenti
inauratis calicibus, ornamentis sericis, atque ex ijs nonnullis sum
vel argento filatis, aut phrygio opere intextis, aliisque copiè ad
cultum divinum supellectile thesaurum Ecclesiasticum locu-
pletavit. *Spinam* de coronæ *Servatoris* nostri insigniter conspicu-
am, suis pijs exhortationibus comparatam, atque arcæ affabre elabo-
ratæ inclusam, Sacristiæ intulit. Chorum templi aulaeis vestivit:
organa, musicæque instrumenta reparavit.

310.
*Benedictine
icones.*

Benedictinorum Cœlitum icones, per Natalitios totius anni dis-
tributas, Monasterij sui ære æri incidî curavit: vitas illorum & q
quoad vixit, compositas, iconibus cœlatis subscripsit.

311.
*Vinea Bul-
sani.*

Anno 1664. *Gregorius* Abbas primo protinus sui *Regimini*
anno vineam prope *Bulsamum* 2700. florenis, & alia quædam bona
coëmit, quædam debita dissolvit, quædam litigiâ diremit.

312.
*Privilegio-
rum confir-
matio.*

Anno 1665. à *Leopoldo I.* Imperatore obtinuit diploma, vi-
gore cujus Monasterij, res, homines, bonæque omnia in specialem
protectionem Cæsaream sunt assumptæ, protectioque, prohiben-
vocabilis, *Urbi Augustanæ* demandata. Diploma tale est.

313.
*Leopoldi I.
Diploma.*

WIR LEOPOLD von Gottes Gnaden erwählter
Römischer Kayser/ zu allen Zeiten Mehrer des Reichs
in Germanien/ zu Hungarien/ Böhheim/ Dalmatien/ Cro-
atien und Slavonien &c. &c. König / Erztz- Herzog zu De-
sterreich/ Herzog zu Burgund und Brabant/ zu Steyr/
zu Carnten/ zu Crain/ zu Lußenburg/ zu Württemberg/
Ober- und Nider-Schlesien/ Fürst zu Schwaben/ Mar-
graf des Heil. Römischen Reichs/ zu Burgau und Mö-
ren/ Ober- und Nider-Lausnitz/ Gefürster Graf zu Holo-
spurg/ zu Tyrol/ zu Pfirzt/ zu Kyburg/ und zu Gork/
Land- Graf in Elßaß/ Herr auf der Windischen March zu
Portenau und zu Salins/ &c. &c. Bekennen öffentlich mit
diesen Brief/ und thun kundt allermänniglichen / wan Wir
gütlich angesehen und wahrgenommen haben des Chri-

samen Unsers Raths lieben andächtigen Gregorij Abbtz /
Priors und Convents des Gotts: Hausz zu St. Ulrich und
Ulren in Unser und des Heil. Reichs: Stadt Augspurg
gelegen/ Erbar/ Geistlich/ Andächtig reformiert Weesen/
und den Löblichen Gotts: Dienst/ so Sie täglich in dem ge-
nannten Gotts: Hausz vollbringen / darum und damit Sie
an solchem Geistlichen Weesen desto mündter geirret/ ge-
trängt / noch beschwärt werden / und dem Allmächtigen
GOTT desto baß und fleissiger dienen / und in ihrer An-
dacht leben mögen/so haben Wir als regierender Römischer
Kayser und Obrister Vogt und Beschürmer des gemelten
Gotts: Hausz mit wohlbedachtem Muth/ guten Rath/ Un-
ser und des Reichs Chur: Fürsten/ Fürsten/ Grafen/ Edlen
und Getreuen/ und rechter Wissen/ denselben Abbt / Con-
vent und ihre Nachkommen des gemelten Gotts: Hausz /
mit sambt allen Thren und desselben Gotts: Hausz zugehö-
rigen Leuten und Gütern/ in Unsere und des Heil. Reichs /
sondere Gnad/Vorspruch/Schutz und Schürm genommen
und empfangen/und Thnen/ die Ehrfamen/ Unsere und des
Reichs liebe / getreue Stadt Pfleger/ Gehaime/ Burger-
maister und Rath der gemelten Stadt Augspurg (in deren
sondern Schutz und Schürm Sie von Alten hero/ vil Jahr
und ob Menschen Gedächtnus gewesen / und noch seynd)
an Unser statt zu Vögten und Verweesern geordnet / ge-
setzet / und Sie von Unser und des Heil. Reichs wegen zu
Schützen und zu Schürmen befohlen / und Unser Gewalt
und Macht gegeben / auch den genannten Abbt/ Priorn und
Convent und ihren Nachkommen die Gnad und Freyheit /
damit Sie von Weyland dem Allerdurchleuchtigsten Kay-
ser KARL den Fünfften ꝛ. Unserm lieben Herrn Wät-
tern und Vorfahrern am Heil. Reiche Hochlöbl. Gedäch-
tnus ꝛ. (neben Empfangung in ihrer Lieb und Kayserlichen
Majestät Schutz und Schürm) fürsehen seynd / also daß
S s
nun

num fürbaß htm / Sie und ihre Leut/ Hinderfessen/ Wirt/
 Pfleger/ Diener und Unterthanen/ in ewig Zeit/ durch
 nigen Fürsten/ Prælaten/ Grafen/ Herrn/ Ritter/ Knecht
 Stadt/ noch jemand andern mit Steur/ Raiß/ Geld/
 Dienst/ Geldt/ Robata noch einigen andern Sachen/ nicht
 belegt/ beschwärt/ noch bekümmert/ noch mit Gastung/
 Tagen/ Knechten/ Pferdten und Hunden nit überzogen/be-
 laden/ noch Geldt darvon zu geben genöthet/ noch auf sie/ ih-
 Gotts/ Hauß / und ihre Leut und Güter keinerley Bog-
 ten/ noch Vogt- Recht gesucht/ noch gefordert werden/ noch
 jemand sich deren annehmen/ unterwinden/ noch einzuziehen
 unterstehen soll/ noch möge/ in keinerley Weiß/ sonder die-
 selben Abbt und Convent und ihre Nachkommen daß ge-
 melten Gotts/ Hauß / dessen alles frey / ledig und müssig
 seyn und bleiben sollen / gnädiglich erneuert / confirmiert
 und bestättet / doch Uns und dem Heil. Reich an Unserm
 Oberkeit und sonst männiglich an seinen Rechten unschäd-
 lich; Nehmen-ermelten Abbt/ Convent, ihre Nachkommen
 und Gotts/ Hauß also in Unserm Schuß/ ordnen und setzen
 ihnen vorgenante Stadt/ Pfleger/ Gehaimen/ Burger-
 maister und Rath gemelter Stadt Augspurg/ an Unser
 Stadt zu beschürmen/ und geben denselben/ Sie von Unser
 und daß Heil. Reichs wegen/ zu beschützen und zu beschür-
 men/ Unser Gewalt und Macht; Erneuern confirmieren/
 und bestätten ihnen obberührte Gnad und Freyheit/ alles
 von Römischer Kayserlicher Macht / hiermit wissenschaftlich in
 Krafft diß Briefs/ allermassen dieselben von Weyland Un-
 serm Lob: seeligen Vorfordern am Reich / und sonderlich
 jüngsthin von Unserm geliebten Anherren Weyland Kaiser
 R E I C H N U N D dem Andern / löblichen Ge-
 dächtnus &c. auch erneuert / confirmiert und bestättet wor-
 den seyn / und mannen / setzen und wollen von jetzt: gedach-
 ter Kayserlicher Macht vollkommenheit / daß nun fürbaß

hin der vorgemelt Abbt / Convent, und ihr Nachkommen/
und all ihr und ihres Gotts: Haus Leut/ Hinderfassen nnd
Unterthanen / alle und jegliche Gnad/ Freyheit Privilegia,
Ehr/ Würde und Vorthail/ Recht und Gewonheit haben/
die ander / so in Unser und des Reichs sonder Gnad / Ver:
spruch/ Schutz und Schirm seynd/ haben sich auch der ob:
berührter gegebenen Gnaden und Freyheiten gebrauchen /
geniessen/ und darbey gänzlich unverhindert bleiben / auch
die vorgemelte Stadt-Pfleger/ Gehaimen/ Burgermaister/
und ihre Nachkommen der Stadt Augspurg von Unser und
des Heil. Reichs wegen/den mehr: gedachten Abbt/ Priorn
und Convent , und ihren Nachkommen / auch ihr und ih:
res Gotts: Haus Leut und Güter / bey obangeregten und
andern ihren Freyheiten und Gerechtigkeiten geruhiglichen
bedögten / handhaben/ schützen und schürmen / und ihren
Nußen und Frommen / auch alles das Fürnehmen / das
Demselben Abbt und Convent zu Gutem raichen mag / wie
Ihnen gebühret / und von Unsertwegen hiemit gebotten
wird/ doch also; Wan hinsiran über kurz oder lang Ih:
nen Abbt und Convent und ihren Nachkommen die genan:
te Stadt-Pfleger / Gehaimen / Burgermaister und Rath
der Stadt Augspurg zu Bögten und Schürmer zu haben
nit füglich seynd/ oder ander Bogt und Beschürmern noth:
dürftig werden/das Sie alsdan solche Bogtey/ Schutz und
Schirm denenselben von Augspurg abkünden/ und nach ih:
ren Nuß und Frommen/ einen andern Herrn/ oder wer ih:
nen dan gelegen seyn wird / mit Unser und Unserer Nach:
kommen am Reich Wissen und Willen nemmen mögen/und
gebüthten darauf allen und jeglichen Chur-Fürsten/Fürsten/
Geistlichen und Weltlichen/ Praelaten/ Grafen/ Freyen/
Herren/ Rittern/ Knechten / Haupt-Leuten/ Land-Bög:
ten / Hof: Marschallen / Hof: Richtern / Bisthumen /
Rent-Maistern/ Bögten/ Pflegern/ Land-Richtern/ Cast
ern/

334 *Cap. X. De Nais August. ad Ecclesiast. dignitates et c.*
 nern/ Mauthnern/ Zollnern/ Berweesern/ Ampt-Leut/
 Urthlsprechern / aller und jeglicher Gericht und Recht/
 Geistlicher und Weltlicher / Burgermaistern / Richtern
 Rätthen/ Burgern und Gemainden/ und sonst allen ande-
 ren Unsern und des Reichs Unterthanen und Getreuen/
 was Würden Standts oder Weesens die seyn/ so mit die-
 sen Unsern Kayserlichen Brief ersucht oder ermahnt wer-
 den/ ernstlich und wollen / daß Sie den oftgenanten Abbt/
 Priorn, Convent und ihren Nachkommen/ auch ihre und
 ihres Gottes- Haus Leut und Güter/ an obbeschribnen
 Kayserlichen Freyheiten / Schutz/ Schirm und Confir-
 mation, auch die Bestimmten von Augspurg/ an solcher
 Bogten/ Schußung und Schürmung nit hindern/ noch ir-
 ren / sondern Sie in aller obberührter Massen gebraucheu/
 genießeu/ und gänglich darbey bleiben lassen/ auch von Un-
 ser und des Reichs wegen / darbey geruhiglich handhaben/
 schützen/ schürmen/ auch allenthalben Thren Nothdurfften
 nach / frey / sicher / unbekümmert und ganz unbelästiget
 handeln und wandlen lassen/ hierwider nicht thun/ noch
 niemands andern zu thun gestatten/ in kein Weis/ als ob
 einem jeglichen seye/ unser und des Reichs schwäre Un-
 gnad / und darzu ein Pœn, nemlich zwainzig Marc lö-
 thiges Gold zu vermaiden / die ein jeder so oft er frevent-
 lich hierwider thäte / Uns halb in Unser und des Reichs
 Kammer / und den andern halben Theil vil- gedachtem
 Abbt und Convent, St. Ulrich und St. Afren Gottes-
 Haus in Augspurg ohnablässlich zu bezahlen versallen
 seyn soll. Mit Urkundt. diß Briefs mit Unsern Kay-
 serlichen anhangendem Insigel besiglet / der geben ist
 in Unserer Stadt Wienn / den dreyßigsten Tag des
 Monats Octobris nach Christi Unsers lieben H. J. M.
 und Seeligmachers Geburt / sechzehnen hundert und fünf

Class. III. Aug. Nat. ad dign. Eccl. evol. ab an. 1600. usq; ad 1706. 339.

und sechzigisten / Unserer Reiche / des Römischen im
achten / des Hungarischen im eilften und des Böhmi-
schen im zehenden Jahre.

Leopold^{m. propr.}

Vt. **Widrich Freyherr von**
Walderdorff.

Ad Mandatum Sacrae Cæsareæ
Majestatis proprium.

Wilhelm Schröder.

Cum anno 1661. LEOPOLDUS I. gloriosissimæ memoriæ
Imperator per litteras typographicas, Viennæ 8. die Februarij datas,
& etiamnum in Archivo nostro asservatas, *Bernardum* Abbatem ad ^{314.}
Comitia, *Ratisbonæ* indicta, evocasset, & senio (erat annorū 74.) alijs-
que invalerudinis molestijs comparere haud potuisset, *Gregorius*, Suc-
cessor *Bernardi* Abbatis, ut Cæsareo pareret mandato, suisque in-
vigilaret juribus, domesticis autem negotijs ab actuali Sessione, vi
Status Imperialis sibi competente, esset impeditus; idcirco anno 1667.
suum vorum, suæque jura commisit Reverendissimo D.D. *Cælestino*,
Liberi, Imperialis, & exempti Monasterij ad *S. Emmeramum Ratisbonæ*
Abbati, cum potestate substituendi Clarissimum Prænobilem ac Con-
sultissimum Dominum *Mattheum Hermetem* J. U. Doctorem, Archi-
episcopalem *Salisburgensem* & Episcopalem *Passaviensem* Consiliarium;
prout sequens testatur litterarum copia. ^{315.}

Wr *Gregorius von Gottes Gnaden Abbt* des Heil.
Römischen Reichs *Gottes-Hauß zu St. St. Ulrich*
und *Alfra* in *Augsburg* ic. Bekennen hiermit öffentlich / ^{315.}
demnach der Allerdurchleuchtigste / Großmächtigste und
Unüberwindlichste Fürst und Herr / Herr *Leopoldus* der
Erste / Römische Kayser / auch zu allen Zeiten Mehrer des
Reichs ^{Commissio}
S f 3

Reichs in Germanien, zu Hungaren/ Böhaim/ Dalmatien,
Croatien, Sclavonien, &c. König/ Erb- Herzog zu Oester-
reich/ Herzog zu Burgund/ Steur/ Särndten/ Graun
und Württemberg/ Graf zu Habsburg/ Flandern und
Tyrol/ &c. Unser allernädigster Kayser und Herr/ wegen
deß Erb- Feinds unfürsehenen Einfalls/ einen gemeinen
Reichs-Tag zu Regenspurg/ auf den 8. Junij verwichenen
1662. Jahrs zu halten/ allernädigst außgeschriben/ und
solchen auß allerhand bewegenden Ursachen biß auf dato
noch continuiert/ darzu Unsern geliebten Herrn Vorfahren
Bernharden Abbtten gleich andern deß Heil. Römischen
Reichs Prælaten dahin erfordern lassen/ wie Wir dann nit
gezweifflet/ es werde erst- besagt Unser Herr Vorfahr je-
mand an seiner statt zu erscheinen bewaltiget/ oder auf
freundliches/ dienstliches Ersuchen/ dises Unsers Gottes-
Hausß Votum unter andern Heil. Reichs- Prælaten voll-
mächtigen mit gleichförmiger Stimm übernommen worden
seyn/ so müssen Wir aber jetzt bey Unserer angetretener
Regierung im Nachsuchen ersehen/ daß von mehrgedachten
Unsern Herren Vorfahren kein absonderliche Abordnung
beschehen/ derowegen zu allergehorsamsten Volg/ solch al-
lernädigster Einladung/ dises nochwehrendes Reichs-
Convent in Person aller- unterthänigst zu besuchen/ Uns
nit minder schuldigist/ als willigist erkenneneten/ wann Uns
nit andere Unsers Gottes- Hausß obligende Ehehafte Ge-
schafft/ daran abhalten und verhindern thäten/ daß Wir
derohalben bey solcher Unserer Person halb gestalten Ver-
hinderung von Unsers und deß Gottes- Hausß wegen/ Unsern
vollkommentlichen Gewalt und Macht auf- und übergeben
haben; Thuen das auch hiemit wissend- und wohlbedäch-
lich in Krafft diß Briefs/ gleich andern Herrn Reichs-
Prælaten/ dem Hochwürdigem in Gott Herrn/ Herrn
Caelestino Abbtten deß Kayserlichen gefreyten Reichs-
Stuffs

Stüffts / und Closters S. Emeran in Regenspurg / oder
aber nach dessen Belieben / dem Wohl-Edlen und Gestren-
gen Herrn Matthæo Hermes Hochfürstl. Saltzburgischen
und Passauischen Rath ic. cum potestate Substitutionis al-
so und dergestalten / daß Dero Hochwürden / oder gedachter
Herr Hermes in Unserm Namen / auch von Unsern und Un-
sers Gotts-Hauß wegen / auf bestimbtten Reichs-Tag nit
allein zu erscheinen / sondern auch Unsere gebührende von
Alters hergebrachte Reichs-Praelatische Session durch sich /
oder durch ein anders beliebiges Subjectum bekleiden / dann
die Kayserl. Propositiones allerunterthänigst anhören / die
Nothdurfft der Sachen / und Obligen des Heiligen Römi-
schen Reichs neben andern anwesenden Reichs-Ständen
derselben Botschafften und Gesandten / berathschlagen
und schliessen / auch disfalls alles anders handeln / thuen
und lassen sollen und mögen / als wann Wir selbst Per-
sönlich zu gegen wären / und was also durch Sie Unsere
constituierte Anwalt neben und samt andern Geist- und
Weltlichen Chur-Fürsten / Ständen des Heil. Römischen
Reichs gehandelt / berathschlaget / beschlossen / angenommen /
und bewilliget wird / dasselbig alles und jedes versprechen
und zusagen Wir bey Unserm wahren Wort und Trauen /
so vil Uns und Unser Immediat Reichs-Gotts-Hauß St.
Ulrich und St. Afra in Augspurg in disem Fall anlangen
und betreffen wird / auch zu obbesagten / Unserm Gewalt-
haber oder Seine substituirtte Anwälte / der Anwaltschaft
allerdings Schadloß zu halten / bey Verpfändung Unser
und Unsers Gotts-Hauß Haab und Gütern / so vil dann
hierzu vonnöthen seyn werden ; ob auch mehrgedachte Be-
fehlhaber / eines weitem Gewalts / dann hierinnen begrif-
fen / nothdurfftig seyn würden / denselben wollen Wir ihnen
jezt alsdann / und dann als jezt in bester Form gegeben
haben. Hiemit alles getreulich ohne Gefahrte zu wahren
Ur-

Urfundt haben Wir disen Gewalts-Brief mit Unserem der ohnmittelbaren Reichs-Abbtē gewöhnlichen Insigel verfertiget/ und mit eigner Hand Unterschriben. So geschehen den neun und zwainzigsten Monats-Tag Septembris, in ein tausend/ sechs hundert/ sibē und sechzigsten Jahr.

(L.S.)

Gregorius Abbas

SS. UDALRICI & AFRÆ.

316.
*Commissio-
nis resigna-
tio.*

Originale harum litterarum invenire erit *Ratisbonæ* in Cancellaria Electoralis Directorij Moguntini die 2. Decembris anno 1667. legitime productum, acceptatum, ac ibidem Registraturæ illarum. Præfatus autem D. Doctor *Matthæus Hermes*, tanquam substitutus Liberi & Imperialis Monasterij nostri, negotia gessit usque ad annum 1671. Postmodum ordinem *S. Benedicti* in Monasterio *Weingarten* complexus, eadem alrē dicto Reverendiss. D.D. *Cælestino* Abbate reliquit.

317.
Udalricianorum & Ottoburanorum confederatio.

Anno 1673. *Ottoburano* Libero ac Imperiali monasterio de *S. Nidgario* Episcopo Augustano, olim Professo & Abbate *Ottoburano*, notabiles SS. Reliquias dono dedit, nec non speciale sedus cum huius Monasterij Religiosis iniit, inter alia statuens, ut quilibet Sacerdos pro Confederato, ex *S. Udalriciano* vel *Ottoburano* monasterio vitā fundō, tria sacra offerat: statuto utrinque acceptatō.

318.
Monasterij edificatio.

Steterat à plurimis jam annis *Templum SS. Udalrici & Afræ* Magnificum, sumptuosissimis ariis, lipsothecis argenteis, alijsq; ornamentis Ecclesiasticis amplissime instructum: *Monasterij* verò *edificium* erat ruinosum, ventis & tempestatibus pervium, instar lucæ lucernæ parulum, Religiosis inhabitantibus incommodum. Iuxta *Gregorius* Abbas anno 1667. die 9. Martij primum lapidem pro nova structura posuit. Lignea, tenebrosa, & fatiscente casā evenā, novum Claustrum cum spatioā fornicatā subterranea cella vinaria, Bibliothecā, exedrā, pseudomo Capitulari, peramplis ambulationibus, opere gypso exornatis, edificavit: peristylō, hypocausto ani-

magum

Class. III. Aug. Nat. ad Dign. Eccl. erect. ab an. 1600. usq; ad 1709. 339

morum relaxationi dicato, ac pluribus conclavibus claustrum novum partim necessitati, partim nitore, servientibus instruxit: cætera ædificia ruinam minitancia aut suffulciens, aut instaurans.

Non contentus prodesse suo Monasterio: Visitator Monasteriorum Ordinis *S. Benedicti* per *Diocæsem Augustanam* constitutus, ad alia præterea sollicitudinem extendit; Religionem alicubi lapsam restituit, alibi languentem excitavit, florentem fovit & auxit, in tota Diocesi sartam rectamque esse, providit.

Transmisit Archimagirum suum *P. Benedictum Höfster* Hædicolensem Tyrolensem, Abbatem Monasterio *Faltenbacensi* 1660. Suum Patrem *Christophorum Weiler* Augustanum, Superiorem in *Liezheim*, Abbatem Monasterio *Neresheimensi* 1670. Suum Patrem *Dionysium Raderum* Augustanum Priorem, Monasterio *Ihierhauptano* Abbatem 1671. industriâ, consiliâ, subsidio Religionem, studia, ædificia, ubivis promovendo. Atque hæc cuncta unico decennio, & tempore, Oeconomis partim favente. Expletis autem sui Præfularatus decem annis, Monasterium ædificiorum structuris magnificum, nec non quâ litteris, quâ vitæ Monasticæ observantiâ, florentissimum reliquit.

Denique, dum 6. Novembris firmiter proposuit proficisci, non quidem in regionem longinquam, sed in vicinum (negotiorum causa) Ordinis *S. Benedicti* Monasterium, inopinato diversorum luctus grassantium morborum vi præventus, & detentus, domui suæ, non alteri disponere, atque ante egressum è suo Monasterio, viam universæ carnis aggredi jubetur. Unde *Superis* ac *Superioribus* parendum jam dudum doctus, nullâ interpositâ morâ, ut æquissimo omnium Judici DEO rationem villicationis suæ facilis redderet, imprimis dispositis negotijs oeconomicis, dein disquisitis penitissimè omnibus animi sui angulis, penitentiâ Sacramentali probè emundatis, sacro viatico & extrema unctione munitus die 9. prænotari mensis, præhabita coronæ Fratrum insigni exhortatiunculâ, æterno itinere sese commisit, atque humanis exiit, sepultus in exedra, seu domo Capitulari, à se erectâ, cum tali epitaphio:

*Viator
Lege & lege,
hic jacet*

*Gregorius Abbas L.
Virtute, prudentia, pietate
T 3*

322.
*Episcopus
Rhinus.*

64

Clarissimus.

Præfuit & profuit annis X.

Tandem,

Post novam Cœnobij structuram,

Résque præclarè gestas,

quievit in pace

IX. Novemb. Anno M. DC. LXXII.

etatis LIX.

Cui

Ad famam posthumam

hoc monumentum

Romanus Abbas

S. M. P.

Anno 1664. SEBASTIANUS Reblinger Patricius Augustanus, Christophori Rehlinger Augustani Consulis & ærarij castrensis Summi Præfeti, nec non Serenissimi Episcopi Frisingensis Consiliarij unicus ex Conjugis Ursula Trienerin Frisingensi Filius, natus anno 1622. in Monasterio S. Georgij Can. Reg. S. Augustini Augustæ Professor 1640. electus Præpositus 1664.

324. Vir humanioribus pariter ac altioribus scientijs haud leviter tinctus, opum dives, zelosus Divini verbi Præco, cultus divini in choro solenniùs agendi author, humanus & liberalis in omnes.

325. Absoluto ad S. Annam Augustæ apud PP. Societatis JESU. su Philosophico, Romam ad S. Apollinaris Collegium severioribus Studijs imbuendus mittitur 1643. Romæ pro suo Monasterio SS. Reliquias S. Casulij Martyris impetrat 1644. Ex Italia domum rever- surus, Gallis & Suecis Augustam obsidentibus, in Tyrolis subsistere cogitur 1646. ubi expleto per quadriennium in pago, Collatum nuncupato, insigni cum laude Sacri Curionis officio functus est. Inde domum ascitus: atque Parochus & Decanus constitutus 1650. De- mum Præpositus eligitur 1664. die 13. Decembris.

326. Ad S. Professionem suscepit Josephum Schweibover Augustanum 1666. Sebastianum Biebele Augustanum 1666. Antonium Gallen- ringensem Boium 1667. Udalricum Bretle Augustanum 1667. Angeli- num Hailand Augustanum 1667. Bernardum Fabrum Augustanum 1668. Maximilianum Fries August. 1668. Leopoldum Ilfing Patric. Aug. 1668.

327. Postquam aram S. Josepho Sacram, ex liberalitate Domini Jo- nis Haberes Textoris, domus textoriæ Adressoris & Senatoris Augustani, in medio ad gradus chori erexit, Præposituram igne absumptam in- stat.

Class. III. Aug. Nat. ad dignit. Eccl. erect. ab an. 1600. usq. ad 1709. 141
 staurare, aliæque pro Monasterij emolumento moliri cœpit, adver-
 tens, ob sinistram semper valetudinem, impares Præposituræ feren-
 dæ humeros, sponte resignat 1670. die 30. Maij feria VI. post fe-
 stum Pentecostes.

Sepositis Præposituræ oneribus, reliquo suæ vitæ octenniō fa-
 ctos suos sermones, in *Tyrolis & Augusta* habitos, industrius collegit,
 collectosque in 4. opera Dominicalia & 2. Festivalia divisit: primum
 Dominicale & Festivale opus typis evulgavit, cæteris adhuc lucem
 publicam expectantibus.

Quin etiam duobus postremis peregrinationis suæ annis *Para-*
chiæ S. Georgiæ postliminiō *Parochus* sub curæ animarū officio,
 propriæ animæ nequaquā incurius, laudabili zelo succubiit, portum
 æternitatis subiens 1676. 27. Sept. Corpus exanime in Ecclesia ante
 summum altare ex cornu epistolæ juxta duos suos Reverendissimos
 Antecessores est terræ mandatum.

JOANNES CASPARUS Rembold de Nenseß, Patritius Augu-
 stanus, Joannis Jacobi & Justina Welscheri Filius, natus anno 1597. in
 Senatorem & Quæstorem vinarium adscitus 1624. Ad munus Ca-
 strense obeundum constitutus 1632. Sub *Gustavo Sueciæ Rege, An-*
gustanum Senatum Catholicum reformante, exauctoratus eodem anno
 1632. Vi compositionis pacis Senatoriæ dignitati restitutus
 1635. In secretiorem Senatum, & ad officium ærarij publici ad-
 ministrandum, assumptus 1637. Ad supremum Reipublicæ Augu-
 stanæ apicem *Duumviratus* electus 1645. Tandem post laudabilissi-
 mum 19. annorum regimen, invito *Senatu Catholico*, non sine plu-
 rimorum luctu, nec attentis omnibus, etiam amplissimorum viro-
 rum motivis, resignationem dissuadentium, summō *Duumviratus*
 honore se se ultro abdicat: *Sacerdotium* autem honorificentissimo Sæ-
 culari dominatui longè præferens, sacro Presbyteratūs Ordine
 initiatur, & dignitate Præposituræ *S. Petri Augusti* condecoratur 1664.

Eminebant in Remboldo innumeræ corporis animique virtutes;
 statura egregia, vultus inter jubentem & indulgentem medius, cor-
 pus validum & laborum patientissimum: animus serenus & tran-
 quillus. Sedis Romanæ erat observantissimus, tuendæ ac promovendæ
 Religionis studio intentus, quædam dissimulans, nec in omnia anxie
 inquirens; unde concordiam in mixtæ Religionis Imperio coluit,
 cives suos paterno affectu fovit, Viros Ecclesiasticos ac Religiosos
 honore beavit. Quamvis in summum *Duumviratus* thronum ele-
 vatus, ad ima se tamen demittens, in dubijs consiliō, in consilij pru-
 dentiâ, in dictis veritate, in decisionibus justitiâ, in offensionibus cle-

328.
Libros com-
scribit.

329.
Parochum
agens obit.

330.
S. Petri Præ-
positus.

331.
Duumvira-
tum resig-
nat.

332.
Remboldi
Joannis Cas-
pari dotes.

342 *Cap. X. De Natis August. ad Ecclesiast. dignitatis evect.*

mentia, infimæ quoque sortis hominibus in sorte acerba succurrebat. In adversis constantissimus, dum in lamentabili Anglia etiam sanguineis lachrymis deplorato statu grassantem sub Suecico pestiferam contagionem, horrendam contagioni sociatam famem triennalem suorum officiorum depositionem, aliosque casus fortunæ novercantis pari animi tenore ferebat, quo excipiebat *blandientis*: viri usq; fortunæ Dominus, nec risu dignatus prosperam, nec gemitu adversam: prosperis solitus uti, adversis frui.

333.
Sacerdotium amplectitur.

Postquàm igitur multa tulit, fecitque 19. annorum Duumvir *Remboldus*, de Republica Augustana optimè meritis, à civibus apprimè amatus, à III. Imperatoribus *Ferdinando II. Ferdinando III. Leopoldo I.* Consiliarij titulò honoratus, laboribus ac annis fractus, fasces Duumviratûs liberè deposuit.

334.
Moriatur & sepelitur.

Tantâ mole liber. statum Ecclesiasticum amplexus, sacerdotiû initiatus, sub tecto passer solitarius, extra homines homo id unum egit, ut quàm piencissimè animam ageret. Unde unâ cum bonis canonicis Missas quotidie, dum vixit, dixit: assiduis precibus & iugibus mediationibus ad ostia judiciaria se præparavit: frequenter in solennitatibus ad aram officia cecinit, donec apoplexiâ prostratus, tandem die 10. Septembris anno 1669. post 72. annorum curriculum, in tumulum cecidit, quem sibi suisque apud PP. *Ordinis Prædicatorum* in Capella *S. Jacobi, Remboldina* nuncupatâ, vivus paravit, cum tali epitaphio, à se dudum ante mortem composito, sepukus.

335.
Hujus Epitaphium.

JOANNES CASPARUS
REMBOLD
TRIUM IMPERATORUM
FERDINANDI II. & III.

AC
LEOPOLDI I.
à CONSILIJS,
REIPUBLICÆ AUGUSTANÆ
PRÆFECTUS
ANNO. M. DC. LXIIL

Ins-**O**gnia.
HUNC MIHI MEISQUE
POSUI LAPIDEM.
DEUS PONAT FINES NOSTROS
PACEM & REQUIEM.

IGNA.

IGNATIUS de Schellenberg Patricius Augustanus Canonicus Anno
 primum in Collegiata Ecclesia *S. Mauritij* die 21. Junij anno 1668.
 1659. Verum immissus in possessionem Præposituræ Ecclesiæ Col- 336.
 legiatæ *S. Petri Augustæ*, sibi à *Joanne Caspare Rembold* &c. Anteces- *S. Petri Pra-*
 sore resignatæ die 11. Novembris anno 1668. *Ignatius* postmodum *pofitus.*
 Canonicatum ad *S. Mauritium* resignavit memorati *Joannis Caspari*
filio Franciscò Rembold Patricio Augustano, post etiam in Ecclesia Col-
 legiata *S. Petri Augustæ* Canonico die 14. Januarij 1669. *Ignatius* in
 Ecclesiam *S. Petri* munificus aram erexit *S. Iosepho* sacram, & obiit
 1696.

Benedictus Egckbert Augustanus, Patruus Domini *Antonij* 1668.
Egckbert, Civis, & Mercatoris Augustani, Benefactoris, & Amatoris 337.
 Religiosorum eximij, Patroni plurimarum Ecclesiarum munificentis- *Abbas Esta-*
 simi, Patris pauperum, & afflictorum Refugij *Vid. fol. 74. & 75. Na. lenfis.*
 scitur præfatus *Benedictus* anno 1616. Ingressus celeberrimum B. V.
MARIÆ Monasterium *Ettalense* Ordinis *S. Benedicti* in Bavaria,
 concordibus suffragijs eligitur Abbas anno 1668.

Vir morum probitate & bonorum operum meritis clarus, lenis- 338.
 simæ consuetudinis, nulli acerbus, pacis atque concordiae interpres *Ejus doct.*
 egregius, & merito pacificator appellandus: charitate in suos Reli-
 giosos, & mansuetudine in subditos, comitate in vicinos, humani-
 tate in hospites, liberalitate in pauperes nulli secundus.

Eglingsensem Parochiam ante mitram sibi impositam 26. annis 339.
 inter *Martis* & *mortis* tela imperterritus indefessè administravit. *Ex Parocho*
 Abbas creatus Ecclesiam novis ariis, aras *Sandorum* quatuor *Marty-*
rum corporibus, sacra corpora auro, argenteo, holoserico & margaritis, *Abbas.*
 nullis parcens sumptibus exornavit. Oeconomiam annuis redditibus
 auxit, nonnulla bona immobilia coëmit, plura ædificia vel è
 fundamentis extruxit, vel restauravit, in motu laborum tam spici-
 tualium quàm temporalium perpetuus, donec quiescere à Divino
Nunius iussus, è terris, non ex hominum animis, ad requiem æter-
 nam abiit Abbas omnibus numeris absolutissimus, ætatis 59. Reli-
 gionis 39. Sacerdotij 36. Regiminis 7. ætæ Christianæ 1675. die
 14. Januarij.

Plurimum Reverendus Religiosissimus ac Clarissimus Domi- 340.
 nus *P. Ludovicus Babenstaber* Ettalensis Professor, SS. Theologiæ *Encomium*
 Doctor, & in alma Universitate Salisburgensi ejusdem Facultatis *domestici*
 Professor Emeritus, ac Procancellarius, in *Fundatrice Ettalensi* lib. *Scriptoris.*
2. cap. 14. Benedictum Egckbert, Abbatem hoc honorat Elogio. Præ-

344 *Cap. X. De Natis August. ad Ecclesiast. dignitates evē*
 esse iussus alitum non sapuit, nihil in eo severum, nihil asperum, ni-
 hil turbulentum: procul ab ejus ingenio fastus, procul amia.
 Mansuetudo, comitas, charitas totum virum possederant, quon-
 decorum pulchritudine, mirum est, ut omnium sibi filiorum animo
 juxta, subjectorumque, atque confinium conciliaverit. Zy-
 coquinam, & totum Monasterij septentrionale latus sua vetustate la-
 balcens ex fundamentis instauravit. Rem domesticam dexterius
 Paterfamilias insigniter auxit, conservavitque. Nihil tamen habet
 antiquius, quàm ut *Basilica* nostræ majestatem redderet augustiorem,
 unde 4. omninò struxit altaria: quaterna præterea SS. Martyrum
 (*Alexandri, Felicis, Bonifacii, Saturni*) corpora *Roma* transla-
 pretiosissimis hyspanothecis, non auro, non gemmis, ullius
 parcens sumptibus, includi, piotumque cultui in totidem
 altaribus exponi curavit. Abijt ad Superos, quos tantopere in terris
 unxerat, oleò haud dubiè non perditò, annos natus undese-
 labentis sæculi septuagesimo quinto. 9. Kalendas Februarij, post-
 quàm septennium duntaxat sub mitra fuisset. Ita *domesticus Scri-*
ptor. c. l.

Anno
1668.
341.
Nereshei-
mensis Ab-
bas.

342.
Viregrius.

343.
Studiorum
& Oecono-
mia Promo-
tor.

CHRISTOPHORUS *Wreiter* Augustanus natus anno 1624. de
 4. Julij, Professus Ordinem & *Benedicti* in Libero & Imperiali Mo-
 nasterio ad SS. *Udalricum & Afram* Augustæ 1644, die 30. Novem-
 bris, Neomysta 1648. die 11. Octobris, Subcustos 1651. de 30
 Novembris. Cellarius 1657. Superior in Liezheim 1668. Ab-
 bas postularus à celeberrimo Monasterio S. *Benedicti* ad SS. *Udal-*
ricum & Afram in *Neresheim* 1669. Vir egregius & facilis, non vul-
 gariter scientificus, scientiarum mathematicarum etiam practicas,
 agendi dexteritate inclytus, Oeconomus laboriosus, ac multo rerum
 usu instructus, muscus perfectus, erga hospites humanus & benivolus,
 verè ad bonum publicum à DEO præordinatus; unde Abbatiali di-
 gnitate auctus in Monasterij *Neresheimensis* emolumentum curas om-
 nes inrendit, prodesse unicè intentus. Rem Ecclesiasticam minis-
 teribus promovit, litterariam postliminò restituit Musam, Musica-
 que impensè fovit, debita contracta dissolvit, bona aliqua cœni-
 formale studium Philosophicum & Theologicum in Monasterium
 invexit, in theses prælo submissas, munificos sumptus fecit. Reli-
 giosos Filios suos in cursu tam Philosophico quàm Theologico fre-
 quentibus disputationibus publicis ferventissimè animavit. Verbo:
 susceptis *Religiosis* Tyronibus, totum fermè *Conventum* in mores sa-
 tiores, litteras politiores, modulationes amoniores, & temporales
 admi-

Class. II. Aug. Nat. ad Dign. Eccl. erect. ab an. 1600. usq. ad an. 1709. 345
 administrationes feliciores educavit, educationis utilitate hodieum
 persistente.

Hic itaque pie prudenterque præsistis, postquam tredecim an- 344.
 nis Abbatiam laboriose administravit, plantatæ Religionis, doctri- *Abbatiam*
 næ, Oeconomiae ac Musices laude clarissimus, sed vitæ tumultuosæ *resignas.*
 perasus, ac ad solitudinis statum, velut quieris divinæ portum aspi-
 rans, fasces Abbatiales sponte animi deposuit, vitæque reliquum cu-
 tæ suæ æternæ salutis invigilans translegit: unico autem anno super-
 stes terras reliquit, æternitati adscriptus, & sepulturam in templo
Neresheimensi cum hoc epitaphio nactus:

*Lege Viator ac Luge,
 Friget hic ac riget*

Rev. D.D. Christophorus Weiler ex Augustano S. Udalrici gremio.

*petitus hujus loci Abbas,
 cum homo LX. Religiosus XL.
 Aetate XXXVI. Praesul XIV. annis esset,
 prid. non. Sept. vixit 1684.
 animam tuarum precum pretio
 juva, ora, Vale!*

345.
Epitaphium.

Bernardus Neshmair prognatus August. die 4. Septembris 1626.
 Professus in celeberrimo Monasterio Canonice Regularium Or-
 dinis S. Augustini ad S. Crucem Augustæ die 18. Novembris 1644.
 Neomyta die 20. Februarij 1650. Custos Ecclesiae constitutus die
 22. Maij 1654. Procurator Monasterij ad S. Crucem electus die 5.
 Septembris 1668. Ex Monasterio ad S. Crucem postularus in Præpo-
 situm ad S. Georgium Augustæ die 3. Junij 1670.

Praesul meritiſſimus, magnus disciplinae Religiosae Zelandor, ad
 oeconomiam natus: æ alienum, ab Antecessoribus contractum, dis-
 solvit, Praeposituræ ædificium ad decentem splendorem assurgere
 iussit, sacrarium locupletavit, templum renovavit, Monasterium
 Monasterio, sanum morboſo, vacillantem virtuti restituit. Verum
 nunc ad particularia.

Primo mox regiminis sui anno 1670. partim ex summa ca- 348.
 pitali, apud Status Provinciae Bavaricae Monachij deposita, partim *Debita sol-*
 ex alijs pecunijs dono acceptis, debita 4390. florenorum expunxit. *vit.*
 Eodem anno hypocaustum, recreationi deputatum, ampliando ac
 transmutando in museum transformavit.

Anno

349.
*Lampas &
Ibeja.*

Anno 1671. ex pio *Georgij König* civis Augustani legato *im-*
padem argenteam confici curravit. Eodem anno, ante Philoſophiæ
abſolutionem, RR. DD. Fratribus *Bernardo Fabro & Maximilian*
Frieß Theſes publicas, in aula Gymnaſij apud PP. Societatis *JESU*
defendendas, indulſit: nec non paucis poſt diebus eandem ſacula-
tem Reverendo ac Prænobili Domino *Fr. Leopoldo Iſung* impo-
ſivit.

350.
*Præpoſitura
conclavis.*

Anno 1672. poſtſimmiò cùm ex ſumma Capitali apud *Statu*
Provinciæ Bavaricæ *Monachij* depoſitâ, tum ex mutuatis 1000. ſ.
Creditoribus, ſ189. florenos, præſtendentibus, ſatiafecit. Eo-
dem anno portam majorem ad templum renovavit, duasque vias
verſus idem templum ſaxis, ſilicibusque ſtravit, nec non Præpoſi-
turæ conclave redditum habitabile, podiò, pavementis, & laqueari-
bus exornavit. Deinceps anno 1673. & 1674. Creditoribus iteratò
900. ſ. numeravit.

351.
*Matutini
ſtationaria-
pæ.*

Anno 1676. ut matutinum cùm laudibus, hora 12. nocturnum
ab anno 1668. in choro perſolutum, hora quarta matutina (non ho-
ra quinta vespertina) ſicut ante annum 1668. in uſu erat, in Choro
pſalleretur, ordinavit, atque de rigore cantandi vespertas quotidianas
nonnihil (diſcretionè obſervata) remiſit: Nec non proventus an-
nuos cum alijs hospitalis Augustani proventibus commutavit.

352.
*Edificia
varia.*

Anno 1677. propecunijs, partim ex hæreditate patris ex pio
legato acquiſitis, varia ædificia, & inter hæc officinam ſanctorum
unâ cum balneo reparavit; eò, & in Reſectòrium, aquam per canales
direxit. Eccleſiam renovavit: ſedilia nova in Eccleſia conſtituit:
juxta Dominorum *Hörtwart* Capellani æcum muro clauſit, ibique
aram *S. Auguſtini* recens elaboratam erexit, amotis duabus parvis
antiquitatis ariſ, ex ligno ſculptis.

353.
*Aræ & ico-
næ.*

Anno 1679. ex utroque templi latere ſex, ſibi è regione oppo-
ſitæ icones majores, ſcrinariò opere ornatas ſuſpexit, necnon aram
S. Georgij ſacram, ex cornu Evangelij poſuit ad modum aræ *S. Au-*
guſtini, ex cornu Epistoſtæ ante annum erectæ, ſtructurâ templi im-
cemodi duas aras ſibi conformes exigente.

354.
*Ornamenta
templi.*

Anno 1680. ſex iconibus, præterito anno in templo ſuſpenſis,
altam prægrandem, *S. Georgij* pugnam cum dracone exhibentem,
addidit: inſuper reliqua vacua templi ſpatia iconibus, quoad mo-
dum ſex prioribus ante memoratis, exactè correfpondentibus, reple-
vit: quatuor ſcamna exomologetica in templo hinc inde diſpoſuit:
argenteo-ſaturatum Ciborium (ut vocant) comparavit: in prætorio
pute

Class. III. Aug. Nat. ad dign. Eccl. elevat. ab an. 1600. usq. ad 1709. 347

puteum, ad aquam sursum ex eo trahendam, catenatiurnie constructum, archimedea cochlea, ad aquam facilius hauriendam, instruxit; Sacristiam pervetustam & obsoletam latericij lapidibus quadratis stravit: testudinatam dealbavit; arcis ornatis, malleo ex secto lapide, duabus pulchris iconibus pictis, duabus fenestris renovatis, ac una, versus occidentem in pariete novissime immisa, exornavit, multo copiosiore lumine, quam antehac, intromisso.

Anno 1681. quatuor picturas *S. Georgij* vitam representantes, *355. Turris templi*
superne Choro apravit: æs campanum confractum refudit: campanile, seu turrim templi veterem, olim tendentem in acuminatum fastigium & rotato horologio (Lutheranismo prædominante à Lutheranis ablato) cum indice, horas ex tribus turris Lateribus signante instructam, sed ferme destructam, usque ad acuminati apicis basim omnino deiecit, & novum ædificium, ex octo angulis compositum, substituit, eique præter minora quatuor fastigia (cuppas) unum majus imposuit; fastigia autem ære malleato (cuprò) contextit; tandem majori fastigio inauratum globum cum infixa cruce superposuit, sumptibus nupiam parcendo.

Anno 1682. dissolutis duobus hortensibus muris, jamjam ruinæ proximis, duos novos reedificavit, ac *Hierotheca* SS. Eucharistiae Sacristiam locupletavit, vetustam tamen argentea hierotheca aurifabro ad excoquendum & expurgandum tradita, atque ad illam ponderosius ornatisque conficiendam applicata. *356. Hierotheca.*

Anno 1683. prædictæ SS. Eucharistiae hierothecæ etiam addidit *Ciborium*, veteri tamen *Ciborio* pariter aurifabro, ad excoquendum, & expurgandum tradito, atque ad illud novissime conficiendum applicato. Prægrandem tabulam, recens pictam, & representantem *B. Matrem Virginem* dolorosam in gremio tenentem *Christum* depositum de cruce in Choro, retrò altare *S. Crucis* posuit, duoque aligerum capita ex aurichalco ad utrumque latus aræ principis collocavit. *357. Ciborium.*

Per pium legatum, ab Illustrissima *Eleonora Fuggerin* natâ comitissâ de Kirchberg & Weissenhorn die 11. Augusti defunctâ, ac sibi sepulturam in templo retrò altare *S. Augustini* intelligenti, juxta sepulchrum Illustrissimæ *Joannæ* comitissæ de *Oettingen* anno 1677. defunctæ mille florenos accepit, atque ultissime, videlicet pro 6. candelabris argenteis & organo pneumatico (positivum vocant) cum 5. regulis in choro inferiore expendit. Sylvam prope *Engelsb Hof* sitam, *Strobelholz* nominatam, & à Rev. *Martino Mainböck* 1572. ac *358. Candelabra & Organum.*

359. Strobelholz.

348 *Cap. X. De Natis August. ad Ecclesiast. dignitatus erecti*

1573. alienatam, per contractum emptionis, numerando 1850 fl. recepit, summamque pecuniarum expensam intra breve tempus spatium iteratò recuperavit, virgultis & arboribus ex ipsamet hinc venditis.

360. Anno 1684. laqueare ante refectorij vestibulum concameravit: in peristyllo hypogeum pro *Conventu* effodit: campanam refundi curavit: omnes in templo fenestras renovavit.

361. Anno 1685. Sacristiæ intulit de argento *mallivium* preciosum: duo urceolorum paria cum pollubris: *amulam* anaglyptici operis cum aspergillo: catenam penitus inauratam cum cruce pectorali, sex *Chrysolithis* & pluribus *rubinis* distinctâ. His divini cultûs auctarij adjunxit duos ornatus (ut appellantur) ex serico damasceno nigrum & candidum, floribus intermixtim florentes.

362. Annum de frumento censum, Ecclesiæ *Oberbusana* debitum, numeratâ pecuniâ extinxit; statuis *SS. Joachim & Anna* templum condecoravit. Ante cursûs Philosophici finem apud PP. Societatis à RR. FF. DD. *Melchior Vötter & Joanne Georgio Frischuet* Theses, æri cum Icone B. V. Mariæ, Christum Infantulum sustinentis, incisâ, publicè propugnari voluit.

363. Anno 1686. quatuor in templo altaribus totidem antependiis accommodavit: sacrum thesaurum calice argenteo operis anaglyptici accumulavit: ad prædium *Engelsb Hof* campanam noviter fudit: stinavit. Pro honoribus natalitijs à venerabili *Capitulo* accepti *Cœlus S. Casuli*, anno 1644. *Româ* allatum & hactenus exigua devotione honoratum, nunc verò divisum, & opitulante *Barbara Bröglacherin* vidua centum aureos legante, argenteis duabus hierothecis (ex ligno politurâ nigrâ imbutò, fabrefactis, atque argenteis parietibus pretiosè discriminatis) inclusum. Sicque exornato

364. Præpositus *Bernardus* suo honorario Natalitio propediem argenteum Christi simulacrum, è *Cruce* dependens, in medio inter binas dictas hierothecas statuendum, conjunxit: sacras D. *Casuli* reliquias, è Sacristia extractas, prima vice publicæ venerationi in Ecclesiâ exposuit, ac coram eisdem solenne ad missæ Officium (de 15. Augusti in Dominicam incidente) cantandum Reverendiss. ac Illustrissimum D. à *Westernach*, Episcopum *Diocensem & Suffraganeum* &c. invitavit, magno hominum numero ad impetrandas plenarias indulgentias, *Româ* pro ea die obtinendas, confluyente.

365. Anno 1687. in refectorio pavementum tessellato marmore stravit, laqueare juniperino gummi oblinivit: nova jugamenta ferebat.

strarum cum fenestris parietibus inseruit : integrum conclave decem tabulis, tribus majoribus, & septem minoribus decoravit, Domino *Jona Umbach* tabularum picturis lucem umbramque tribuens.

Anno 1688. Sacrae suppellectili apposuit albam argenteis filis largè filatam, casulam, duas dalmaticas, pluviale (ut vocant) antipendium, bursam cum velo, ad tegendum calicem, integram paraturam, ad Officium missæ solenne celebrandum, omniaque aureis segmentis segmentata. Addidit missale & librum Epistolarem rubro serico obductum, argenteis fibulis sibilatum, in umbilico ac extremitatibus, parergis pariter argenteis locupletatum; tandem duo argentea candelabra pro Acolythis, solennis missæ officio inservientibus.

366.
Sacra varia

Anno 1689. in renovando & reficiendo hospitem conclavi occupatus, casu die 7. Julij corruens, cum ex pedis jam dudum fracto crure aliàs sæpius incommoditatibus esset subjectus, modò ex dicto casu majorem dolorem contrahens, cecidit in lectum, demum die 15. Julij in lethum: cùm præfuisset annis 19. & ad S. Professionem admisisset quatuor sequentes :

367.

Mori,

Melchiorum Vötter Pfaffenhusanum 1681.

Joannem Georgium Frischnet Augustanum 1682.

Bernardum Stättmüller Schongaviensem 1686.

Carolus Merck Augustanum 1688.

368.

Ad Professionem admissi.

Triduo post mortem sepelitur in templo ante aram principem ex parte Evangelij juxta duos suos Antecessores, ubi hæc rubro marmori inscripta legitur epigraphæ :

269.

Epigraphæ

*Sub hoc monumento
Beverendissimus Dominus
Bernardus*

*Præpositus S. Georgij
jacet :*

*Qui Monasterium stare fecit,
tacet :*

*Quem Lapides struunt a Monasterij, templi, turris loquuntur,
Quiescit :*

*Non labore defessus,
Sed morte fractus*

Anno M.DC.LXXXIX. die XV. mensis Julij ,
 postquam vixit annos , LXIII. regnavit XIX.
 In Domino ut requiescat , nos ei Symbolum , quod vivus huic lapidi
 inferius scripsit , apprecemur

MRS

LMD

O

Dena

Anno
 1671.
 370.
*Thierhaupt-
 annus Ab-
 bas.*

DIONYSIUS *Raderus* Augustanus, natus 1624. 20. Martij ;
 Professus Ordinem *S. Benedicti* in Libero & Imperiali Monasterio ad
SS. Udalricum & Afram 1645. die 30. Novembris. Neomystra
 1648. die 20. Aprilis ; Novitiorum Magister 1656. die 18. Maj.
 Prior 1664. Celebratissimi Monasterij *Thierhauptani* in Bavaria in Ab-
 batem postularus 1671.

371.
*Abbas lan-
 datissimus.*

Vir mansuetissimus, piarum consuetudinum & regularium stu-
 tutorum studiosissimus, discordiarum sopitor diligentissimus, Reli-
 giosæ disciplinæ Assessor, custos ac propagator oppidò servidus : vir-
 tute & prudentiâ omnium animos in sui amorem traxit, suoque Re-
 ligiosos ad omnem pietatem ac Regularem observantiam erudit, æ-
 que in Monasterio *Thierhauptano* (tribus licet Reverendissimis re-
 gnatis Abbatibus adhuc in vivis existentibus) eximia sua sapientiâ
 solerti dexteritate, nec non paterna in subditos charitate, adeo felici-
 ter Monasticam Religionem ac rem familiarem plantavit, ut inæ-
 natos fructus & decora à *Dionysio* Abbate Monasterio collata hodie-
 dum tanquam Parenti suo optimo in acceptis referant grati *Filij Thier-
 hauptani*.

372.
Mori.

Demum, cum cunctos animi corporisque vires suæ suorumque sa-
 lutis tum *Augustæ* tum *Thierhaupti* impendisset, infirmitate corporis
 correptus, & mortis velut præsciis *Augustam* ad Monasterium *SS.
 Udalrici & Afræ*, cou ad suæ professionis locum, transvehì voluit;
 ubi spatio dierum duodeviginti lecto affixus, summa animi æquitate
 & patientiâ etiam inter acutissimos dolores, facta prius accuratissimâ
 peccatorum exhomologesi, die 11. Octobris apoplexiâ tactus pau-
 simul & vivere desijt, annos numerans à *S. Professione* 32. à *Sacro-
 dotio* 28. à dignitate Abbatiz 6. à dignitate Visitatoris Monasterio-
 rum Ordinis *S. Benedicti* per Diocesin Augustanam 3. à nativitate

53. cor

53. Corpus exanime ponē *Carolus Stengelium* Abbatem Anhusanum in peristyllo Monasterij *SS. Ulrici & Afre* Augustæ quiescit.

LEONARDUS Frey de *Schönstein* Patritius Veldkirchenſis, natus Augustæ Vindelicorum 1624. J. U. Licent. Parochus Ecclesiæ Collegiatæ ad *S. Petrum* Dilingæ, Canonicus Ecclesiæ Collegiatæ ad *S. Stephanum* Conſtantiæ, & Conſiliarius Ecclesiasticus ibid 1648. Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ 1651. Hic loci Officiis 1660. Scholaſticus 1663. Decanus 1674. in Conſiliarium Intimum à Reverendiſſimo & Sereniſſimo Episcopo Alexandro Sigismundo adſcitus 1690. Ob adverſæ valetudinis incommoda, reſervato ſibi Canoniaru, reſignat dignitatem Decanatus die 3. Julij 1692.

373!

Decanus
Cathedral.

Eccl. Auguſt.

Vir doctrinâ clariffimus, comis, prudens, impertæſus laboris, & multæ experientiæ: in ſacræ juriſdictionis cauſis dicendis incorruptus & expeditus, juris plicas, ricas, ac rixas explicavit, extricavit, compoſuit, nec unquam nigra in candida, candida in nigra vertit, probè gnarus, ſe quidem J. U. Licentiatum, ſed unâ moris candidatum; hinc juſtitiæ & æquitatis obſervantiſſimus, pacis ac tranquillitatis tuendæ & reſarciendæ longè diligentiffimus; in cultu Divino conſervando amplificandôque multùm ſolicitus, ad juvandum & promovendum ad Beneficia Eccleſiaſtica vel officia ſæcularia proximum, oppidò promptus.

374.

Virtute &
doctrinâ
præſtans.

In Eccleſiam Cathedralē Auguſtanā munificus, circa *S. Michaelis* altare peristromata ſuſpēdit, ſacrum theſaurum calice argenteo permagno, duabus ampullis cum ſuo pollubro ex eodem metallo, adauxit, & per pium legatum 600. florenis Gazophylacium ditavit.

375.

Munificus in
Eccleſiam
Cathedr.

Post hæc invalidudine à multo tempore jam tenui tentatus, *Veldkirchium* ad ſuum proprium Nobilium Freyorum avitum Dominium in *Röttis*, uno milliario inde diſſito, movit: appropinquante autem *B. Virginis* in cœlum aſſumptæ feſto, dum (animò peremptorium frequentandi, & præbendæ reſidentiam complendi) iter *Auguſtanum* meditatur, die 6. Auguſti 1693. in via deſiciens, fractis viribus in vicum *Kochlin*, *Lindavio* ſemihorâ diſtātem, pervenit; ubi augeſcente invalidudine exhomologefi expiatus (præſente Parthenaij Nobilium Canoniffarum *Lindaviensium* Parocho, pro conſcientiæ Arbitro tempeſtivè aſcītō) placidiſſimè oculos in moræm clauſit. Funus per *Lindavium* ad memoratum Dominium in *Röttis* reductum,

376.

In via deſicis.

352 *Cap. X. De Natis August. ad Ecclesiast. dignitates erectis.*

in Ecclesia Parochiali ante lateralem ex cornu epistolæ aram ex-
alibus cum cæemonijs fuit inhumatum, icone scissima, à Sum-
pictâ, ad parietem loco epithaphij appensâ.

Anno

1674.

377.

Abbas S. U-
dalrici.

ROMANUS Daniel Augustanus natus die 14. Martij an-
1633. in Libero ac Imperiali Monasterio ad SS. Udalricum & Afra-
Augustæ Professus 1649. die 13. Novembris: ad aram Neomythæ
20. Aprilis 1657. Parochus 1665. Prior 1671. Abbas 1674. die 16.
Novembris.

378.

Nativitas
humilis præ-
ferenda in
Religioso.

Fuit Romanus Hortulani Civis Augustani Filius, in sacro rege-
nerationis fonte Georgius nominatus, ex Hortulani Filio Sacri Ro-
mani Imperij Prælati & Abbas creatus præclarus, plus de humili
sue nativitatæ conditione, quàm alijs de aviri generis nobilitate glo-
riatus. Nec ex levitate aut vanitate: sic in Adonidis hortis flos emer-
gere ex spinis, ac è squilla nasci rosa solet, ut meminerit, Religiosus na-
liu vilitatem non erubescere, nec nativam ignobilitatem contemnere:
nam potest DEUS de lapidibus fuscitare filios Abrahamæ. Quid præ-
dest ei, quem sordidant mores, generatio clara? aut, quid noceat illi ge-
neratio vilis, quem mores adornant? melius est enim alicui, ut in
eo glorientur Parentes, quia talem filium habent, quàm ut ipse in pa-
rentibus gloriatur: ille Nobilis est, qui suis se metitur factis, nec ali-
ena incubat gloriæ. S. Chrysost. in cap. 3. Matth. Nemptè.

379.

Nobilitatē
sue virtu-
tum ornata.

Et genus & Proavos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra puto. Ovid:

Appositè accinis Juvenalis Satyr: 8.

Quis fructus generis tabulâ jactare capax
Pumosos Equitum cum Dictatore Magistros,
Si coram lepidis malè vivitur?

Et suffragatur concinnè Codrus Ulyceolus in epigrammatibus huius-
modi tetraſtico.

Sint tibi Gallorum Rex & Regina potentes;
Si maneat virtus pectore nulla tuo:
Non plaris faciam te, quàm tibi rustica Mater
Si sit, & ignotus rusticus ipse Pater.

Certè, si Religiosus virtutum inops, & vacuum cerebro caput infar-
ventosæ cucurbitæ habeat, tanti penditur, quanti truncus Herma,
ut citatus Satyricus innuit hoc carmine: M.

*Nullo quippe alio vincit discrimine, quàm quòd
illi marmoreum caput est, tua vivit imago.*

Inde fuit, ut sagax *Georgius* gnaviter adolescentiam erudiret virtute, doctrinā, & musicā: virtutum flosculos plantare, doctrinæ rosas congerere, modulos musicos addiscere, studiosè sarageret. Adolescentens brevi tempore animum optimis moribus, & fertile ingenium studijs humanioribus probè elimavit: juxta litterarum curam adedò facilè, amcenè, & festivè artem musicam addidit, ut *Serenissimus Ferdinandus Carolus* Archidux Austriæ ac omnium ditionum Tyrolensium Possessor &c. Discantistam, ut vocant, suavitæ vocis & perfectione artis præcellentem, è patrijs laribus excirum, *Oeniponti* suis Aulicis Phœnascis consociari non dubitaverit. 380.
Musicus Aulicus.

Attamen pius Juvenis vitæ Aulicæ satur, & jam tum absolutus *Rhetor*, seposito omni mundo, rectā se in monasterium recepit, atque finito Novitatus anno ad Sacram Professionem admissus, & *Romanus* nominatus, Romanos Quirites fortiter agendo & patiēdo æmulatus est. Quippe *Dilingam* ad Philosophiam missus, in Magisterij examine pro primæ ejus gradu fortiter certavit: *Salisburgi* SS. Theologiæ & SS. Canonum studijs inter alia negotia, studiis multum onerosa, constanter vacans, variegato scientiarum comitatu decoratus domum rediit. 381.
Religiosus & Sacerdos.

Sacerdotiò initiatus & *Parochus* designatus, pernox & perdius nihil non tentatum, nihil inausum reliquit, ut animā & corpore ægris succurreret. Rudem adolescentiam Christianis præceptis sedulò erudit: noxijs affectionibus obstitos sollicitè sanavit: ex honesti re- & que norma vitam componere docuit: à novitia hæresi deterruit, dubitantes consolidavit: in orthodoxa fide conservavit. Pateticiæ *Udalricianæ*, ubi ubi vacillanti, pro virili succollavit, vitæ etiam periculo zelum animarum non restingente. 382.
Parochus.

Prior posthac constitutus, præter solertem Chori industriam, in sacro tribunali assiduus, multis millibus exhomologesin faciantibus sacramentalem absolutionem impertivit: non obstantibus Prioratûs oneribus, lethali invalerudine correptos frequenter invisens, & consolans, auxiliaribus manibus sublevavit, nec non cum morte luctantes juxta pias exhortationes, orationes, ac benedictiones ad cælum direxit, tam suorum Confratrum quàm Parochianorum quàm Prior sacer Curio Zelosus, & fortis *Romanus*. Verùm Religiosus *Romanus* hucusque *Quirini* Romanorum sectator fortiter agendo, Romanus. 383.
Prior.

354 *Cap. X. De Natis August. ad Ecclesiast. dignitates entis.*
mulea gentis æmulatorem se etiam demonstravit fortiter patib.
 quippe

384.
Abbas.

Anno 1674. Abbas electus necdum mitratus à Cæsareu-
 ribus ad hyemandum in *Sueviam* irruentibus, & in territoria *Ula-*
ciana immixtis, sævissimos turbines expertus, insuperabili confusa
 sumptuosos hospites, in Monasterio fermè quotidianos, usque à
 annum 1679. fortiter sustinuit, ac sustentavit, hybernante mulea,
 toties ad hospitium antiquum revertente, aptam, fortiter patiente,
 occasionem subministrante.

385.
Militem o-
nera pati-
ens.

Quadriemij quiete vix gavisus Abbas *Romanus*, foedifragi
 Turcæ anno 1683. armatis ducentis militem millibus per *Ungariam*
 rectè *Austriam* invasere, ejus Urbes, Arces & Pagos limitaneos, cum
 itaque obvia igne ferroque populantes, ipsamque Metropolim *Vie-*
nam formidanda obsidione oppugnavere, innumeris utriusque Ge-
 xus Christianis in durissimam servitutem abductis. Ne verò ingens
 Barbarorum multitudo occupatà *Viennâ* universam *Germaniam* ubi
 subjugaret, ac *Mahumetis* sacrilegia Christi altaribus inferret, Impe-
 rium Romanum unitis viribus validissimum exercitum collegi,
 Romano Abbate, licet contractis ex præterito bello debitis nondum
 expunctis, suppetias submittente, nec non istud quoque militis
 onus, quamdiu vita suppetes, fortiter ferente.

386.
Podagricus
patiens.

Inter *Bellona* turbines variâsque adversitates *Romanus* exoritur,
 atque in patientiæ palæstra fortiter proficere compulsi exosa hyspa,
 vel potius hostis podagra. Nihilominus, quamvis hæc importuna
 focia pij Abbatis conatibus & desiderijs frequentissimè obstiterit, ne
 gotijs tam Ecclesiasticis quàm politicis exequendis obstaculum po-
 nendò: atque inde evenerit, quòd anno 1690. in Ecclesia *Cathe-*
drali solennissimæ Coronationi Augustissimæ Imperatricis, nec non
 Augusti Regis cum alijs 16. Mitratæ Prælati æger pedibus interesse
 non valuerit.

387.
Sollicitates
in electione
Regis pera-
git.

At sub altissimè dicti Regis *Ungariæ* in Romanorum Regnum
 ctione in sua SS. *Udalrici & Afræ* Ecclesia, 1690. die 24. Januarii
 stituta, ac feliciter finita, trinâ vice, 1. ante Missæ Officium 2.
 rejuramentum à Serenissimis Electoribus præstitum, & 3. ante
 electionem per hymnum: *Veni S. Spiritus* gratiam *Paracleti* invoca-
 vit: Officium solenne & votivum de eodem S. Spiritu & *Ecce*
conventus decantavit: post exoptatam electionem *Carmen Andro-*
flannum inchoavit, atque ab hora 9. matutina usque ad septimam ve-
 spectinam à principe ara nunquam recessit, protuberantium pedum
 aspe-

Class. III. Aug. Nat. ad dign. Eccl. erect. ab an. 1000. usq; ad 1709. 355.

asperitatem, dolorumque acerbiter passus tanto potentior, quanto patientior. Fortitudinem patiendi didicit *Romanus* à Sacratissimo *Redemptore* nostro, amarissimam ejus passionem pientissime per figuras cordi suo insculpens.

Abbas electus eligebat sibi pro insignibus *crucem coronâ spinâ* 388.
Passionis
Christi &
macer. circumdatam, duasque *sagittas* in acuminibus sanguine tinctas decussarim per coronam in altum erectas : simulachrum *Christi* in itinere secum portabar : cum simulachro *Christi Crucifixi* in lecto dormiebar : umbella suæ leſticæ *Salvatore* crucifixum representabat : prope leſticam penicillò effigiatus in suo sacro sanguine *Christus staggellatus* jacebat : in quovis Abbatialis sui conclavis latere pictura stabat, vel suffixa pendebar, dolorosum Redemptionis nostræ mysterium oculis obijciens, nullo penitus apparatu taperiorum & aulcorum muros (hujuscemodi ornatibus omninò denudatos) decorante.

Cùmque à tempore immemorabili qualibet feria V. Quadrage. 389.
Montem oli-
varum &
sepulchrum
Christi ex-
ternis. simæ in templo *SS. Udalrici & Afræ* exhiberetur agonia *Christi*, postis genibus ter in faciem suam super terram procidentis, *Romanus* montem olivarum novum extruxit : nec non sepulchrum perpulchrum, noviter excogitatum, & fabricatum, ad sacrum *Parasceves* diem pro generis humani *Redemptore* construxit : sicque non solum sibi, sed etiam alijs *Christi* passionem, ceu incitamentum *ad imitandum, ad compatiendum, ad admirandum, ad contemplandum, ad inflammandum & ad gratias agendum*, sepulchrum, montem olivarum, & alias compassionis figuras exhibuit, non nescius, quòd *Christi passio* (Authore nostro Rabano de laude Crucis) *cælum sustentet, mundum regat, tartarum perfodiat, in ea stabiliuntur subsistentia, animæ vivæ, consentiant sentientia, illustrentur intelligentia*. Nempe, *Christi passio* est piæ animæ speculum, hujus viæ gubernaculum, vitæ ad cœlos signaculum, tempestatum omnium umbraculum, & animarum in ipsa morte sustentaculum.

Præterea *Romanus* Abbas Immaculatæ Virgini *Deiparæ* fuit ad- 390.
Devotiones
ad B. V. M. dictissimus. Juxta suas horas Canonicas & preces consuetas quotidie officium majus seu cursum *B. V. M.* persolvit : Quot diebus Sabbatinis locò *Miserere* planctum *B. V. Mariæ* tono Musico modulari ordinavit : & ex suis Religiosis per quadragesimam Sabbatinum Concionatorem, è templi Cathedra perorantem, constituit : in Vigilijs ejusdem *Deiparæ* & Sabbatis per annum *Litanias Laxretanas* cum subjuncta Antiphona cantari jussit : ter in hebdomada rosarium

X x

B. V.

B. V. Maria à Venerabili Conventu (citra tamen obligationem) recitari disposuit.

391.
*Et Fraterni-
tatem 7. Do-
lorum B. V.
M. in suis die.*

Anno 1684. Institutionem Fraternitatis septem Dolorum *B. V. Mariae* cum indulgentijs ab *Innocentio XI.* Papa impetravit: ipse met tempore ante- & post meridiano in prima institutionis solennit concionatus. Lucrantur autem indulgentiae plenariae vi Bullae Pontificiae in die inscriptionis, in articulo mortis, & in festo Tridulari, id est feria VI. ante Dominicam Palmarum, ad modum *cap. 1. Sect. 3. n. 3. de indulgentijs Fraternitatis S. Mauritiij* relatum.

292.
Indulgentia.

Sexaginta annorum indulgentijs gaudent Fratres & Sorores huius Fraternitatis. 1. Qui in templo *SS. Udalrici & Aegae* Missae sacrificijs, Vesperis, Completorio, vel alijs horis Canonicis aut Conventibus sive publicis sive privatis corde contrito interfunt. 2. Quoties pro anima defuncti Fratris vel Sororis quinquies orationem Dominicam & Salutationem Angelicam persolvunt. 3. Qui illa peregrinant jam de Fraternitate *S. Mauritiij c. l. num. 4.* a notata. Septem annorum indulgentiae & totidem quadragenae (de quadragenis *vid. c. l. n. 4. in fin.*) impertiuntur Fratribus & Sororibus, in quatuor Dominicis Adventus templum *SS. Udalrici & Aegae* devotè orandò, visitantibus.

393.
*Admiranda
memoria.*

394.
*Promotor
Studiorum.*

Ceterum *Romanus* Abbas pollebat sagaci ingenio, & admirandè memorià: Psalmos Davidicos absque breviario recitabat, nec non antiphonas rariores & prolixas, parumper inspectas, memoriter pererebat. Studia domi forisque fovebat: foris quidem, primo confestim anno Abbatialis Regiminis Religiosos suos primitus ad Universitatem *Ingolstadiensem*, dein ad *Salisburgensem* mittendò: domi verò pro docenda *Philosophia, Theologia, Speculativa & Morali* Professores designandò.

395.
*Lampadem
& alia ne-
quirit.*

Suà humilitate gratus erat *Principibus*; unde à Serenissimo ac Reverendissimo *Alberto Sigismundo* Episcopo *Frislingensi* &c. &c. dono accepit generosissimum equum, & lampadem argenteam mille & trecentis florenis constantem. Sacri vestiarij suppellectilem ditavit mitrâ, casulâ. 2. Dalmaticis & pluviali auro locupletavit & firmissimè filatis, ultra pretium duorum millium florenorū excurrentibus. Vineam *Bulsani* in Tyroli impenus circiter 12000. florenis emit: aedificia aliqua excitavit, plura instauravit.

396.
*Pauperes
pascit.*

Pauperes amavit: rarò pransus, ut non subtractâ sibi porzione delcietioris cibi egenum pasceret: In hoc ipso misericordiae opere occupatus, in mensa Regulari in refectorio feria 1. primae hebdomadae

Class. III. Aug. Nat. ad dign. Eccl. c. 108. ad an. 1600. usq; ad 1767. 337

madæ quadragintadialis jejunii die 2 Mart. 1694. apoplexiâ tangitur,
 & à Religiosis ad conclave Abbatiale deductus, atque ob mentis impo-
 tentiam sacro solùm oleo inunctus, inter gravissimas convulsiones
 postridie hora 3. pomeridiana defungitur. Corpus exanime in pe-
 ristylio sepulcrum est cum tali epiphaphio, prope sepulchrum parietis
 infixò.

*Sta, Lege, Luge
 Viator,*

Hic in pace quiescit

Reverendissimus D.D. Romannus Daniel

Hujus Monasterij Abbas LL.

Pater inter Filios,

Pastor inter oves,

Constans Fratrum amator.

Ab iisdem

Nec in vita nec in morte

Separari voluit.

Vixit annos LX. Menses XI. dies XVI.

Rexit annos XIX. Menses III. dies VI.

Et mortuus est

Anno Christi MD. XCIV. v. nonas Martij

I modo Viator,

Anima bene precare,

Et quo pravit, sequere.

Per crucem

S. Crucis
 Insignia.

In Lucem.

397.

*Ejus Epita-
 phium.*

1676.

Anselmus Fendt Augustæ natus Anno 1641, in celeberrimo Mo-
 nasterio Ordinis S. Benedicti ad S. Martinum in Deggingen Professor
 1659. Presbyter ordinatus 1665. Augustæ in Monasterio ad SS. Udal-
 ricum & Afram unanimi calculo ad Abbatiam Deggingensem evectus
 die 9. Januarij 1676. à Domestico calamo sequente elogio, mihi
 transmissò, descriptus.

Pacis erat amantissimus, & ab omni abhorrens fastus, unde &
 munia quævis etiam abjectissima lubenti libentique animo obire haud
 detrectavit. Proximorum saluti sedulò intentus, ad ultimum us-

398.

*Abbas Deg-
 gingsis.*

399.

*Humilis &
 amator pro-
 ximi.*

X x 2

que

usque vitæ halitum concionibus dicendis , confessionibus audiendis , solandisque peccatorum animis occupatus , quod cum charitatis officium illa ipsa die , qua Spiritum misit ad sepulchrum in sacello Beatissimæ Miraculosæque Virginis MARIE Buggenensis , quam impensè venerabatur , præstare haud neglexisset , in urgentibus intervenientibus fuisset distentus negotiis.

400.
Es decoris
templi.

Decorem domûs DEI verè ipsum dilexisse , ruinosum olim & casui proximum templum , ex integro restauratum , novisque undecim altaribus aliisque Sacris imaginibus condecoratum , restitutum quibus adjunxit duo organa : Sacram insuper supellectilem auxit , & multa alia quasi innumera insigniter Monasterio contulit beneficiis per 24 annos , quibus præfuit :

Apoplexiâ tandem , ipsâ B. V. DEIPARÆ in templo præsentis festivitatis , ad litandum sacratissimum Missæ Sacrificium sepellitur , tactus , obiit 1700. annos natus sexaginta , maximo suis relicto mœnore , tumulo illatus , sequenti verò epitaphio honoratus :

401.
Hinc Epitaphium.

Salve Viator ,

Lege , Audi , Luge.

Non est nihil , quod hic tibi loquitur lapis in synopsi ,
Arma , Virumq. canit.

Hic est Reverendissimus & Amplissimus Dominus , Dominus
Anselmus Fendt Abbas Deggingensis. Natale
Solum & Electionis in Abbatem locus fuit Augusti ,
Ætatis absolvit annos LIX.

Profess. XLI. Sacerdotij XXXV.
ad Clavum XXIV.

Vir fuit insignibus respondens , huic illatus tumulo
Die XXIV. Novembris Anno. MDCC.

Locus insignium
gruem unguibus pedis
erecti lapillum tenentem
exhibentium.

Anima tu Viator precare ,
& vale.

JOSEPHUS Dñr Augustanus natus 1646. die 7. Martij Ablo-
 ptis *Augustæ* litteris humanioribus, candidæ militiæ *Norbertinæ* in
 celeberrimo & Imperiali Monasterio *Urspergensis* per vororum solen-
 nem nuncupationem die 11. Julij anno 1663. nomen dedit. Studijs
 dein altioribus imbutus Theses ex universa *Philosophia*, perelegan-
 ti artis ærographicæ Emblemati adjunctas, non sine applausu pro-
 pugnavit anno 1664. Superstite ad regale *Sacerdotium* adhuc ne-
 cessariò septennio, partim in *Theologica* palæstra, partim alijs, variis-
 que tam in-quàm extra Monasterium exercitationibus, tandem su-
 peratò, in Ecclesia Majore, ad radices Montis posita, & novitez
 post fatalem totius Monasterij *Suevicam* ruinam instar *Phœnicis* è ci-
 neribus suis resurgente, primâ dedicationis anniversariâ die (mensis
 Aprilis 30.) primus *Neomyta* incruentam Agni immaculati hostiam
 litavit *Namini* divino anno à *Deipara Virgine* 1671.

402.
 Abbas *Urs-
 pergensis*.
 403.
 Ingressus in
 Religionem.

His itaque gnaviter peractis, iustus est fungi *Neo-myta* varijs
 obedientiæ munijs; nec tamen ascendit præcipiti saltu, sed emeritò
 gressu. Gradus fuit honor unus ad alterum: prælusit secundo, quan-
 do gerebat primum, exercuit tertium in secundò, meruit quartum
 in tertio &c. Accessit singula officia quasi veteranus & non novus,
 etiam penè illa gessit, antequàm gereret. Imprimis sacræ supelle-
 stilis custodia, & *Juvenum Alumnorum* moderamen ejus demandata
 sunt industriæ; deinde Zelosi Novellorum Religionis, seu Tyronum
Direktoris, nec non in pascendo Dominico grege solliciti *Pastoris* vices
 obiit; post hæc vigilantis *Subprioris* partes adimplevit, ac tandem
 SS. Theologiæ *Professoris*, & unâ quinquennio discreti *Prioris* mu-
 nus gessit; per quæ officia tamdiu indefessus cucurrit, donec labori-
 bus multis, etiam inter frequentes militum manus, feliciter exant-
 latis, meruit 13. Septembris anno 1681. comprehendere bravium,
 & ascendere usque ad *Abbatialis Tiaræ* apicem. Et quidem pruden-
 ter valdè; nam juxta mentem *Cassiani*: securus cella ascendit, qui
 se in paulò minoribus approbavit, & certò procedit vestigiò, qui gra-
 datim supremo potitur fastigiò.

404.
 Variis Officiis

Regimen vix auspicatus, insigne sibi elegit *Insigne*, quod exor-
 nat *Joseph*, Augur Ægyptius, dextrâ stellam, spicarum manipulum
 sub lævâ tenens, adjecto lemate: *Polòque, Solòque favente*; illustria
 vigilantia & liberalitatis symbola, ex quibus jam tunc facillè vati-
 cinatu fuit, Neo-Antistitem *Josephum* Filium accrescentem, haud
 degenerem D. P. *Norberti*, & eorum sedulum, quæ amantissi-
 mus *Pater* Fratribus & Filijs suis, quasi Testamenti locò reliquit,

405.
 Abbatialis
 insignia.

Triadem præsertim monitorum (quorum primum: Circulare & Divina Mysteria mundities. Secundum: Excessuum & ingentiarum in Capitulo & ubique emendatio. Et tertium: Ca pauperum & Hospitalitas) hæredipetam fore, nec etiam ultimam hæredem factum, luculenter sequentia prodens.

406.
*Decoris
templi stude-
dia.*

Nam quantum dilexerit decorem Domus DEI, & quàm iocun- tus fuerit circa ornatum & munditiem altarium, eorúmque vestium ac supellestilem Sacrificio deputatam, ut omnia sint ab omni sorde & pulvere indemnia, pura & nitida, nemo nescit, qui vel unquam salutavit *Urspergam*, & nescios ipsa erudiunt altaria, præsertim no- viter erecta, ut in Ecclesiæ umbilicò in honorem *S. Crucis*, *S. Jo- phi* Sponsi Genitricis Partheniæ, *Antonij* Tavmaturgi Paduani; à latere dextro *S. Catharinæ* Virginis & Martyris, *S. Wolfgangi & Egidij*, à sinistro autem *S. Stephani* Protomartyris; *Sebastiani & Rochi*, qui pestiferorum coluntur Patroni, omnia cum imaginibus suis & antependijs deaurata, & scitissimè elaborata

407.
S. Corpora.

His quo plus splendoris ac venerationis accederet, tres *Romi* Indigetes evocavit, *Prosperum*, *Candidum*, & *Charitatem*, glorio- sissimos Martyres, quorum sacris Reliquijs, unà cum aliorum *Di- vorum* hispanis condecorandis, raros sumprus liberaliter impendit, easque gemmis, auro, argento, & holoserico munificè vestivit, ut vósque *Ursperga* reverens, magno cum subditorum quondam mi- mine, magnòque jubilo in *Intelares* suscepit.

408.
*Ecclesia or-
namentis
externis.*

Pariter ornamentis Pontificalibus, etiam ex auro filatis, suis Insignibus Abbatialibus, Pedò, Mytris, Pectoralibus, & annulis; calicibus, argento - deauratâ hierothecâ valdè ponderosâ, miræ artis & pretij vasarijs, Baldachino, amictibus Sacerdotalibus, scissis, argento auroque intertextis pluribus Sacrarium largiter diavit: parietes peristromatibus texit: submotò lateritiò, per totum Ecclesiæ ambitum, pergulasque annexas, pavimentò, marmoreum suppo- suit; & quæ alia multa ad decorem domus DEI spectantia sedulus comparavit.

409.
Et interna.

Verùm iste Zelator non contentus solâ munditiæ externâ, ut etiam interna augeatur in cordibus Christianis, præcipuè sibi cordi fuit: quapropter *Archi - Fraternitatem Rosarianam* in Ecclesia Majori per *A. R. R. D. P. Iustinum Funck* Ord. Prædicatorum, & pro illo tempo- re meritissimum Priorem *Kirchheimensem*, ad frequentia Mariophilo- rum vota, anno 1706. die celebri Virginis *Dei-parentis Natæ*, pu- blica solennitate institui curavit. Quare & *Hi*, & *Parvulo* ejus præ-

texta

textato, de holosericis, cæruleis floribus deauratis intertextis, ac polymitis amictibus, admodum devotus prospexit *Cliens*.

Ast, ut magis magisque hæc animorum mundities foveatur, perverustum simulacrum Domini nostri *Salvatoris*, è *Crucis* penduli, humanâ staturâ celsius, rudiori licet manu è ligno formatum, unâ cum iconibus *B. V. Mariæ*, & *S. Joannis*, iisdem materia & stylo exsculptis, & jam quater à palantibus flammis, omnia cetera devorantibus, mirabiliter conservatis (de his fusiùs in 3. Hierarchiæ parte agerur, sub titulo: *Ursperga*) miris tamen clarescens beneficijs, è sacello extra muros Monasterij erecto, populo turmatim confluente, festivâ processione transtulit die 28. Octobris, Sanctis Apostolis *Simonis & Judæ* sacra, anno 1686. & in dicta Ecclesia Majori publicæ venerationi exposuit, non sine plurimorum adventantium singulari solamine.

Insuper hujus *Præsulis* in sacra fervoris magnitudo, quæ amplius intra Monasterij septa retineri haud potuit, erupit, seque extendit ad alias *Urspergæ* incorporatas aedes, in quæ virtutem suam ardentè exerceret; has inter numeratur *Cellenfis*, penes *Mindulam* fixa, cui thesaurum suum incomparabilem (particulam *S. Crucis* valde notabilem & conspicuam, miraculis claram, unâ cum calicibus, aliisque pretiosis) 8. Decembris, ipso videlicet *B. V. IMMACULATÆ CONCEPTIONIS* festo, sub noctis umbilicum, ausu nefario, manique sacrilega subductum, post multam & solertem inquisitionem tandem feliciter inventum, magnis sumptibus comparatum, ipsâ Inventæ *S. Crucis* die, quæ Majas est 3. anno 1691. accurrente innu-mera, non sine clamoroso stipamine, peregrinantium multitudine, applaudentibus omnibus, & concrepantibus ubique tubis ac tympanis, in præsentia copiosæ Nobilitatis vicinæ, totiusque Familiæ ex Illustrissima Domo *Oettingana de Spielberg* &c. (cujus adminiculante quoque industriâ *Crux* sancta è tenebris in lucem redijt) sub summo officio à se decantato, in ex obrizo & argento, sat magni ponderis fabrefactâ thecâ, ad instar *Crucis* formata, solenniter restituit, R. mo D. D. *Adalberto* Imperialis Ecclesiæ *Roggenburgensis* Abbate facundissimum de cathedra Encomiasten agente.

Similiter Eanum divi *Leonardi*, ad Filialem *Urspergæ Billebausanam* pertinens, haud mediocribus expensis magnâ ex parte restitavit, decoravirque.

Quæ autem alia & amplior hujus Amplissimi Præsulis tam anxius cura, quàm Zelus ardens fuerit pro cultu Divino, ne prolixior

410.
Crux Christi trans-lata.

411.
Particula S. Crucis restituta.

412.
S. Leonardi Ecclesia.

413.
Emolumenta spiritalia.

sim ego, testatur abundè laudatus ille vigor Disciplinae Regiae, quam semper lubens habuit, sub quâ & Ipse strenuè educatus, tunc promovit, studiosè conservavit, & auxit in sua. Non solum annuus Propugnator, ad ista contra quoscunque Antagonistas, in & foris, usque & usque conservanda, per quinque lustra diuina & pernox, omnes vires impendit. Difficiles sæpius dimensus est via non sine propriae valetudinis subindè periculo, nec Eum (probris & opprobrijs jam antea licèt ad fauces usque ac nauseam saturatum) à fervido capto proposito abstertere potuerunt recentes multae ac variae persecutiones, dissidia, contumeliae, & diasirmi, quos omnes semper æquo perpeßus animo, nec ulli exindè pepercit labori, ad immunitatem eorum mordicè ruendam, ut verum testimonium perhibere de his omnibus prægrandis Cophias actorum, seu consul Scripturarum.

414.
Et tempora-
lia intra
mania.

Verumenimverò Ecclesiasticis quamquàm & Spiritualibus al-
tè præfatus R. mus D. Abbas *Josephus* plurimum intentus, tempora-
lia tamen non neglexit, sed varijs accessionibus ampliavit. Ut im-
primis loquuntur mortui, quibus velut alter *Parens*, alteram quasi
vitam reddidit, dum eos suis in libris ac voluminibus vivos loquen-
tesque, numero perquàm magnò, nec pretio minori, ad *Urheber-
sem* Bibliothecam undique convocatos, perpetuò domicilij jure do-
navit, omnium studiorum ac litteratorum mirificus amator, &
continua jam *Philosophica*, jam *Theologica* docet Schola.

Et, quòd omnem verustatis injuriam, omnemque ævi obliu-
sarem, deterferit, clamabunt iterum lapides marmorei, quibus *fr-
elium* Religiosorum 24. pedibus dilatata vitæ, sicut & *Cavedium* novò
pavimento stravit, nec non tabulatò, fornace aereâ, abacis, & Ca-
nonicorum effigiebus pulchrè instruxit. *Conclavia* pariter auleis,
sellis, cistis, taperibus & picturis, varijsque alijs utensilibus locu-
pletavit. In diversis Monasterij locis horologia ingeniosè inventi,
artificiosè fieri curavit, & ordine suo distribuere, unò nimirum prin-
cipali cetera dirigente, subque ictu unicò ad sonitum simultaneum
trahente. Amœnum cum suis ambulacris è regione Abbatiæ *hortum*
condidit. *Horrea*, *Equilia* fornicata, similes *cellas* *Zythopeptus*
cum grandibus è quercu dolijs, *Molendinum*, opus planè elegans, è
fundo unà cum domo pistoriâ in atrio exstruxit.

415.
Ac extra
mania.

Extra Monasterij mania peracommodum pro Viatoribus hospi-
tium ædificavit, aliarumque ædium ædificia quædam suffulcit,
quæ

quædam renovavit, quædam è fundamentis exulit; quapropter & silvas hic & ibi jacentes *Urserga* possessionibus adjecit. *Vineas* acetosas commutavit in dulciores, vinumque exiis per torcular expresum, à Serenissimo *Duce* facultatem extraordinariam obtinuit perpetuam, sine omni vestigiali pecunia per Ducatum suum *Würtembergicus* ad proprios vehendi lares.

Præterea, quod Domini Antecessores etiam impigro labore non potuerunt, potuit iste pio quodam stratagemate, quando Augustæ Vindelicorum in patriâ solò, haud procul ab ædibus RR. PP. *Capucinorum* domum acquisivit, nummò paratò coëmisse, quæ in ea collapsa, seu temporis injuria exesa, solers restauravit, de necessarijs & utensilibus pro focis & aris industrius providit, atque quantum ob exoptatam ejus situationem, Capellam, aliorumque habitaculorum structuræ opportunitatem, sibi, suisque Successoribus, debitòque famulitio, commoditatis eveniret, circumspèctè ponderans, ad hanc domù instaurandam ac exornandam, non mediocrem curam adhibuit.

Ceterum quàm magnæ jam sibi ac paternæ sollicitudini fuerint necessitates subditorum, extremâ pauperie squalentium, calamitosissimis *Bellis* noversantis temporibus, & quàm benignum *Patrem*, in varijs ævi & fortunæ reciprocanis vicissitudinibus, erga eos se monstraverit, accedentibus, vel maxime antiquissimis *Imperatorum* Privilegijs, ab Augustissimo *Josepho I.* confirmatis, & novis, ac modernò præsertim tempore insolitis, mira dexteritate, ac industria obtentis, & adausis, per totum *Romanum Imperium*, Regna, & Provincias, tractatusque annexos *Cæsares*, æternum valentibus, ipsimet Subditi lubentes deprædicant.

Jam plura in hujus Amplissimi Præsulis ampliorem laudem ef-
fari, reluctatur modestia ejus, quæ magnarum mentium more, quan-
tum enititur magna facere, tantum abhorret sua facta celebrari;
quare laudabilia sua opera mavult sub medio occultare, quàm instar
lucernæ poni super candelabrum.

Hoc tamen non poterit mihi non condonare, si veluti manifes-
tam superaddam, Antistitem *Josephum* ita floruisse, ob præstantia
tum naturæ tum gratiæ dona, apud Principes & Magnates in gratia &
favore, apud æquales in æstimatione, & apud alios in veneratione,
ut tandem anno 1691. in Imperialis Collegij Reverendissimorum
DD. Prælatorum Circuli Suevici Con-Directorem fuerit adlectus, &
rogatus: cujus etiam muneris partes ad mentem & vora eorum, te-
stibus illorum litteris, & Musarum *Rupis Ursimontanae* aggratulan-

416.

Domus An-
gustana.

417.

Privilegia
confirmata
& obtenta.

418.

Abbatis
modestia.

419.

Condirecto-
ris eucornia.

zium planè festivis, rarisque applausibus, novam in subditorum utilitatem ultra 17. annos adimplevit, indeque *Ursperga* ad eum sedis apicem evecta est (quem illi, Boni omnes, ex animo aggratulatur) ut ferro hoc Sæculo, quo ferri debachantis licentia plene aut perculit, aut stravit, steterit consolidata.

420.
*Resignatio
Libera.*

Huic *Josephus I.* dignissimus Abbas suas inter ceteras præclaras dotes, decoris domus DEI Zelator eximius, erga suos summè benignus, quasi genuinus *Pater*, corripiens inquietos, consolans pessillanimes, suscipiens infirmos, patiens ad omnes juxta mentem & Regulam *Aurelij Doctoris*, in exteris hospitalis, & pauperes liberalis, nec non disciplinæ Regularis Vindex strenuus, ut ex haecenus adductis liquidissimè constat, 27. annis laudabiliter præfuit, ac profuit, donec tandem post bina (strepente sagacè Pallade) 1688. & 1703. exantlata exilia, tertii 1707. imminentis discrimen vix evadens, canâ ætate, & virium imbecillitate fractus, Abbatialis regiminis onus & crucem, humeris suis eo ipso die, quo in se suscepit, qui erat 13. Septembris, & ultimus ante *Sæculi Crucis* exaltatæ festivitatem per liberrimam resignationem (& juxta salubrium *S. Ord.* statutorum *dist. 2. c. 6.* normam & formam) deposuit denuò in R. mas manus Illmi D. Ord. Præmonst. Generalis &c.

421.
*Abbatia
bene dotata.*

Stabulis prius omni genere armentorum, pennatorum, quadrupedumque animalium refectis, granarijs diversorum frumentorum prædivite acervò gravidis, aliisque cornucopijs exundantibus bonis juxta lemmatis insignibus insigniti augurium: *Polòque*, *Solòque* favente, vigili industriâ accumulatis, & in allevamentum handleve R. mo suo *Successori*, Ejusque *Sponse*, sic ad sincerum pulchritudinis speculum cerussatæ, pro dite quasi dote relictis. Quem *Deus ter Opt. Max.* omnium bonorum largus retributor in præmium laborum suorum diu adhuc in *Solo* fospitem conservare, & post serum olim, ita in *Polo* beare velit, ut æternum associetur ijs, qui sub candido *Norbertino* vexillo, in vestimentis albis sequuntur *Agnum*, quocunque ierit in perpetuas æternitates!

Anno
1681.
422.
*Decanus ad
S. Mauri-
inum.*

Ottavianus Imhoff de Spilberg Patritius Augustanus, die 17. Junij anno 1641. natus: Ad *S. Mauritium* Canonicus 1660. Hic loci etiam *Decanus* die 4. Augusti 1681. Ad *S. Petrum* Augusti Canonicus 1671. Vir dignitatis retinens sine fastu, meri candoris, pacis studiosus, hospitalis, in pauperes liberalis, *Veris ac Autumni* opum, & universum horrorum amonorum, æstimator, amator, arque

Class. III. Aug. Nat. ad dign. Eccl. evect. ab an. 1600. usq; ad 1700. 365

atque industrius cultor: Sanctis in *Deum Deiparamq;* affectibus eximius, singulari per omnem vitam integritate præditus. Postquam 24. annis *Decanatui* placide præfuit, onerosa Gallorum hyberna constanter pertulit, demum lethali infirmitate correptus, diurnos corporis cruciatus patientissime sustinuit, ac sacris ritè provivus, die 8. Aprilis 1706. è vita piè decessit, in insigni Collegiata *S. Mauriti* Ecclesia funeratus.

Joannes Dürr Augustanus, natus anno 1643. in Monasterio *Wengensi S. Michaelis* Canonicorum Regularium Ordinem *S. Augusti Ulmæ* Professus 1662. ex Novitiorum Magistro Præpositus ibidem 1682. Virteneræ conscientie, non vulgariter scientijs imbutus, etiam in manuali opera multiplici multùm expertus. Postquam decem & amplius annis clavum Monasterij laboriosè est moderatus, disceptationes litèsq; forenses *Ulmensium* tædioso cum incommodo perpessus, atrocissimo denique pressus morbo, decubuit, & cum se medio jactari in turbine lethi crederet, cum ex Medicorum consilio, tum, ne quid gravioris damni causâ suæ mortis alterius *Præpositi* electio, à *Lutheranis Ulmensibus* forsitan conturbanda, pareretur, *Præpositurâ* ultro se anno 1693. abdicavit.

Deinceps in Monasterio *Elchingensi* ut plurimum commoratus: sed postmodum *Meirrado* hujatis Monasterij Abbate è vivis excedente, anno 1707. die 8. Aprilis hospitium in celeberrimo Canonico-regularium ad *S. Georgium* Augustæ Monasterio sibi elegit. Ubi hac tempestate potius solitarius quam viræ activæ deditus, in procelloso istius mundi pelago securus navigat absque naufragio: in Deo spem suam collocans, ei soli adhæret: strenuam in divinis obsequijs, jejunijs aliisque mortificationibus exercitationem exhibens, animum omni virtutum genere exornat, ut in nuptijs agni aliquando compareat veste nuptiali indutus. Quam proin solitudinem ceu fidam contemplationis Ministram, tutum tranquillæ mentis refugium, nec non terrestrem in hac miseriarum valle paradysum animirus aggratulor, quatenus in eo quasi cœlorum incola jam hic prægustet incomprehensibile æternitatis beatæ gaudium, seros post annos à morte cum sanctis Angelis possidendum.

BONIFACIUS *Daniel* Augustanus, natus 1643. Religionem Benedictinam in antiquissimo Monasterio *Fuldenbacensi* Professus 1660. Neomystra 1667. Abbas electus 1683. Vir tenacis memoriæ, haud vulgaris doctrinæ: Philosophiam *Augustæ* absolvens, ad sacratiora studia *Salisburgi* incubuit, ibique cum omnium laude & amore RR. Re-

Anno.

1682.

423.

Præpositus Wengensis.

424.

Solitudinè amantissimus.

[Anno

1683.

Abbas Fuldenbacensis.

425.

Studii & officii.

ligiosorum in Convictu Sub-Praefectum egit. Excultus virtutibus et doctrinâ, & agendi peritiâ Salisburgô reversus, primò Cellarij, in Parochi, deinceps Prioris munere fungi iussus, inunctam sibi Prioriam adeò bellè obivit, ut omnium voris Abbas Monasterij Hohenbacensis fuerit renunciatus 1683.

426.
Gefh.

In Abbatem inauguratus, Religiosi Filij & Monasterij subditi non tam habuere in Pastore vigilantissimo Dominum, quam in Praefecto optimo Patrem amandissimum: inopes in eo refugium, miserolarium, afflicti Patronum, cuncti Bonificium nimirum omnibus beneficiis & beneficium, verè suo hoc nomine dignum. Erga peregrinos quoque & fidei domesticos hospitalem se exhibuit; musicam & musas fovit: in cultu tenuis, in supplicando humilis, pro cadente suo Monasterio erigendo mendicare non erubuit, ipsoque adlaborante, novum Monasterij aedificium à fundamentis eleganter surrexit, Reverendissimo D. D. Erenberto Schreyvogel Schongaviensi, celeberrimi & famosissimi Monasterij Cremisaniensis in Austria Abbate vigilantissimo, inter Reverendissimos D. D. Abbates Austriacos aliisque Benefactorum valde liberaliter concurrente.

427.
B. V. Mariae
cultus.

Porrò Bonificus in cultu B. V. MARIAE ferventissimus, Beatae se exasse mancipavit, utque Marianae devotioni amorem etiam in fidelium mentibus depangeret, non raro praeconia B. VIRGINIS MATRIS è suggestu peroravit, torus quantus in promovendo Miraculorum Admirabilis honore occupatus, donec post 17. annorum Abbatiale regimen in lectulum fatalem datus, integro anno ab Ascire (à festu quodam hydropico) cum tympanite cachexiam insequente, et dyscrasia ventriculi & Aronia hepatis exorta, probe excoratus, verum mortificationis & patientiae ectypon praebuit. Denique vi morborum spem medicorum eludente, soli animae consulens, facti exhortationem, coelestique viarico pastus, & ad luctandum extremo oleo delibutus, supplici filiorum coronâ adstante, lingua ad officium licet haud amplius valente, corde tamen & affectu ad caelum suum, mortalitatem exiit die 23. Aprilis 1700.

Anno
1688.
428.
Praepositus
ad S. Crucem.

Felix Bröll Augustae die 11. Aprilis 1640. natus: studiis humanioribus partim Augustae partim Landisbuti absolutis, in Celiberrimo Monasterio Canonorum Regularium ordinis S. Augustini ad S. Crucem die 25. Novembris 1649. professus, atque peracta sacra professione ad studia philosophica frequentanda missus, in Augustana S. Salvatoris Lyceò theses Philosophicas; postmodum in formali studio domestico theses Theologicas typis impressas non abaque Eruditione

Class. III. Aug. Nat. ad Dign. Eccl. erecta, ab an. 1600. usq. ad 1709. 367

ditorum applausu, defendit; thesibus Theologicis Joanne Adamo *439.*
Weber (Canonico Regulari Neocellenſi SS. Theologiæ & SS. Ca- *Promotio-*
nonum Doctore, S. C. M. Confiliario, *Præposito* in *Högelwerth* 1676. *ne.*
viro in omni ſciencia & doctrina apprime verſatò) *Præſidem* agente.
Studijs ſublimioribus ad finem perductis, poſtquàm primam incru-
enti Sacrificij hoſtiam Deo obtulit die 29. Maij 1665. & teneræ ju-
venturi in Eccleſia Regulari Catecheſin tradidit, deinceps Oeconò-
miæ applicatus, officium *Cellarij* adminiſtravit 1670. In *Procurator*
orem 1678, nec non in *Præpoſitum* die 15. Martij 1688. electus,
demum Viſitator Monaſteriorum Canoniorum Regularium Ordiniſ
S. *Auguſtini* per Dioceſin Auguſtanam à Reverendiſſimo & Se-
reniſſimo *Epifcopo* Auguſtano conſtitutus fuit 1690.

Vir mitis ac placidus, antiqui moris, litteris, vitæ & morum *430.*
innocentiâ præſtans; juſti ac æqui mirè ſtudioſus, frugi Oeconò- *Virtutes.*
mus, tenerimæ conſcientiæ, rei malè gerendæ etiam ſuſpicionem
carens, diverſis bellicalamiraribus afflictaſ, & variè à *Marte* in-
feſtataſ, emolumentum & ornamentum tamen Monaſterij & tem-
pli mirificis accèſſibus promovit.

Anno 1688. novo & eleganti Monaſterio poſt mortem ſui Re- *431.*
verendiſſimi Anteceſſoris ultimam manum impoſuit, ac tectum tem- *Vaſtationes.*
plicupro obductum impenſis aliquot millium florenorù reparavit;
ſed an. 1703. tempore obſidionis per urbis oppugnatores injectis bom-
bis & globis igneis ſædè devaſtarù, unà cum Monaſterij ædificijs pari-
ter magna ex parte deſtructis, iteratò aliquot millenis florenis inſtaura-
vit. Horreum quoque uno priùs alterove anno noviter extructum,
cum verò injectis flammis abſumptum, denudò reædificavit.

Anno 1689. ſub Comitijſ, pro electione & coronatione Regis *432.*
Romanorum Auguſtæ habitæ, Eminentiſſimum & Celſiſſimum Principi- *Hospitales.*
pem *Hugonem* Electorem & Archi-Epiſcopum Trevirenſem &c. Mo-
naſterium S. *Crucis* pro hoſpitio atque reſidentia ſeligentem, huma-
niſſimè excepit, & Eminentiſſimi ac Celſiſſimi Hoſpitiſ frequenter
ad menſam hoſpes eſſe meruit.

Anno 1694. in feſto S. *Bartholomæi* Apoſtoli, ipſo Eccleſiæ *433.*
Regularis Encœniorum feſto, hujus Eccleſiæ & Monaſterij annuum *Jubilæum*
quingies centeſimum magnâ cum ſolennitate peregit, ſolennita- *Eccleſiæ*
tem Reverendiſſimo ac Sereniſſimo Epifcopo cum pleriſque Cathe-
dralis Eccleſiæ Reverendiſſimis Canoniciſ condecorante, nec non
Reverendiſſimo Perilluſtri ac Gratiſo *Euſtachio Egolpbo L. B. à We-*
Bernach Suffraganeo rem divinam ad aram agente.

434.
*Ex SS. Sacra-
mentis.*

Anno 1699. majore adhuc & longiore, nimirum octiduum
solennitate, & ingenti hominum peregrinorum confluxu
celebravit Sacratissimi *Miraculosi Sacramenti*, à quingentis annis
que ad hæc tempora in Ecclesia S. Crucis sub eadem non immutata
nec alterata specie carnis sanguineâ cum beneficiorum specialia
continua elargitione perdurantis. Ad hanc solennitatem festiva
peragendam, Felix Præpositus ea, qua potuit, munificentia & ma-
gnificentia *DEO Eucharistico*, sub miraculosis speciebus carnis per
quingentos annos prodigiose apparenti, diurnæ ac clementissimæ
conservationis grates persolvit, renovationem templi primò aggres-
sus.

435.
*Odenum
transfertur.*

Quare medium *chorum* sive *odenum*, supra fornicem templi in-
termedium in sublimi positum, ceu magnum versus aram princi-
pem prospectus obstaculum amovit. *Odenum* ammotum una cum
organo pneumatico ad posticam templi partem, sedilibus pulchre
fabricatis instructam, & ad chorum à DD. *Canonicis Regularibus* fre-
quentandum, ordinatam, transtulit: renovatis fenestris, exor-
gato templi atrio: templi facie abluta, istud totum capax
lumine illustrans, aris aliisque ornamentis recipiendis aptum re-
didit.

436.
*Altare sum-
mum.*

Nempe novum altare summum ex ligno nuceo usque ad lap-
sum templi fornicem pertingens, assulis affabrè exsculpsis & ma-
ratis obduxit, nec non ad asservandum miraculosum Sacramentum
pretioso sanctuario seu tabernaculo id exornavit. Continet autem, co-
tra circumferentiam aureorū & argenteorum radiorum, tabernaculum
pedes 15. in altitudine, & 14. in latitudine. Corpus ejus interne cu-
preum artificiosè cælatum, & auro profundè oblitum, ac incrustum,
externè argenteis laminis stratis crispatisque undique decoravit.
Sustentatur loco columnarum à sex aligeris argenteis, una manu
locò candellabrorum cognucopiam cum cereo tenentibus. Culm
hunc enumeratum altaris, splendore maximo auger antependium ar-
genteum anaglyptici operis artificiosissimum.

437.
*Altabia la-
teralia.*

Præter altare summum ex ligno nuceo etiam suggestum & duo
altaria lateralialia, suâ arte & decore altare summum imitancia, posuit.
Decem tabulas, ortum progressum & miracula *Christi*, sub videli
sanguinea carnis forma latentis, repræsentantes, scire pias & ar-
fabrè marginatas, ex utroque latere in choro superiore ante altare
summum suspendit. Tredecim pyramides, medias inter primum
dictas tabulas, cum affixis argenteis anathematibus votivis adde-

438.
*Tabula &
pyramides.*

navit:

Class. III. Aug. Nat. ad dign. Eccl. erect. ab an. 1600. usq. ad 1709. 369

navit: nec non cum alijs hujuscemodi anathematibus pariter argenteis aliam tabulam 20. pedum longam, & 12. latam, ad latus summi altaris disposuit. Pro commoditate precantium in eodem anteriore choro duo *mentana*, inauratis cancellis præincta, utrique dextro lævoque muro inferuit.

3. *Crucis* altari argenteo (immortali Serenissimi *Wilhelmi Ducis Bavarie* monumento) majorem nitorem Aurifabri labore reconciliavit, additòque sumptuosissimo argenteo antipendio, candelabris & florithecis ex eodem metallo, non tantum spectandum, quam admirandum altare istud oculis intuentium objecit.

Hierothecam unam purè auream, alteram auro - argenteam, gemmis ac cimelijs distinxit; calicem purè aureum adamantibus circumdatum confici curavit. Paraturam seu (ut vocant) ornatum integrum, ad officium Pontificale celebrandum, plura pallia seu pluvialia, Dalmaticas, & Casulas seu Sacerdotes amictus, ex auro argentòve textili vel auro phrygiatos, vel ex attalico phrygia acu ad penicilli æmulationem pictos, comparavit. Multas icones, florithecas, candelabra argentea, vel argentò pretiosiora; nec non sacras Reliquias, laminis vel armarijs lapide pretioso auro vel argento turgètibz ornatas, in altaribus exposuit. Aulæis partim sericis, partim auro filatis totum templum vestivit. Juxta aliquot ardentes lampades argenteas, per lychnuchos ad parietes, & è templi fornice pensiles, magnificè templum illuminavit, in memoriam quinque sæculorum seu quingentorum annorum universim 500. cereis ex cera alba unà inter - se - rutilantibus.

Præter templum in magnificam formam redactum, & concinnè excultum, ad Jubilæum quinquies sæculare solenniùs celebrandum, versus portam *S. Crucis* urbicam in novi extructi Monasterij parietibus externis viginti figuras ovals, historiam miraculosi Sacramenti exhibentes, pictorisque penicillo in tela venustè adumbratas, longo tractu protendit, eas adjectis scripturis explicavit, nec non viginti Symbolis cum suis lemmatibus spectatores ad contemplandum excitavit.

Hæc parietum ornamenta superabant & arte pictoria, & magnitudine, novem ibidem secundum ordinem in latum suspensa emblemata, in longitudinis tredecim pedum panno multiplici colore & ingenioso conceptu efficta, ac Angelicorum Spirituum laudibus ex *Apocal. 17.* desumptis inscripta, sicque distributa, ut 1. emblematis area Superioris scuti complecteretur epigraphen **BENEDICTIO,**

439.
Mentana.

440.
Ara S. Crucis.

441.
Sacer ornatus.

442.
Figura pille

443.
Emblemata.

CTIO. 2. emblematis area epigraphen CLARITAS, atque: ceterorum emblematum areæ singillatim & divisim decumanis litteris scriptum continerent integrum Canticum Evcharisticum: BENEDICTIO & CLARITAS & SAPIENTIA & GRATIARUM ACTIO HONOR VIRTUS & FORTITUDO DEO NOSTRO IN SÆCULA V. Poëtâ emblematum picturam tacentem appositis suis carminibus loquentem reddente.

444. *Templi porta.* Ad templi atrium inter flores, frondes, fascias & fructus pentes portam undique secus ambientes, ejus fastigio imposuit scutum cum hac dedicatoria totius sacri apparatus epigraphæ: REGISCULORUM V. IMMORTALI, & SUB VISIBILI SANGUINEA CARNIS FORMA INVISIBILI SOLI DEO HONOR & GLORIA.

445. *Processio & Drama.* Ad processionem verò munificam & magnificentissimam pretiosa vexilla, feretra, labara adornavit: pro Ephēbis & Geniis serico vestes, sagula, & tunicas eleganter concinnavit: miratos Præfules & Concionatores per ostiduum è suggestu perorantes invitavit: Comicum spectaculum in scenam sacram musico dramma produxit: pro omnibus, qui intra ostiduum sacra exhomologati & Evcharistico epulo refecti in S. Cræcis Ecclesia pias ad DEUM preces fudissent, indulgentias plenarias amplissimas impetravit: nec quâquam ad cultum CHRISTI, sub sanguinea carnis specie in miraculosa hostia per 5. sæcula apparentis, promovendum intermisit. Processionis ordinem & apparatus cælatura æri incisa oculis ad vitam objicit: eum, cum ostiduanis devotionibus Religionis, pietatisque exercitijs, calamo descriptum, exhibet Tractatus sub titulo: *Jahleum Vindelico-Evcharisticum* characteribus germanicis Monachj anno 1699. expressus.

446. *Infirmis & moris.* Veruntamen, cum Felix Præpositus insulæ decus, quæ per erat, Religione, eximiâque industriâ, sustineret. anno sui Regiminis vigesimo, & reparatæ salutis 1708. die 7. Januarij post mensis em sub vespertinarum precum cum suo Cubiculario recitatione animam contentionem, qua pensum horarum Canonicarum perolvere solebar, hemiplexiâ tactus, nec non plerorumque judicio propediem extinguendus, aliquot tamen post diebus vires aliquantisper recepit. At plurimis fomentis & medicamentis per 5. menses frustra adhibitis, resignatâ Præpositurâ DEUM solum inquit, illique soli servivit, omni patientia corporis infirmitatem, vel in legestatoria sedendo, vel in lecto cubando, sufferens, ac terrenis flo-

Class. III. Aug. Nat. ad dign. Eccl. elevat. ab an. 1660. usq. ad 1709. 371

xisque rebus posthabitis, ad permanentia cœli bona aspirans, donec mors prævijs convulsivis motibus concussum, Sacramentis ritè præmunitum, in divinam voluntatem durante infirmitate nunquam non resignatissimum, optimum senem septuagenarium è vivis surripuit die 12. Octobris hora 12. nocturna Anno 1710.

Uno ante mortem anno, Religiosi incolarum sui quinquagesimo, ac æræ Christianæ 1709. in festo *S. Catharinæ V. M.* Reverendissimus D.D. *Felix* Præpositus suam Sacram professionem non minùs devotè quàm festivè renovans, vota Religiosa secundò juravit. Quamvis autem actus hic Religiosissimus (ob Regulæ & Ordini semancipantis indispositionem corporis) in conclavi suo privata tantum solennitate, accomodis tamen cæremonijs, fuerit institutus, nihilominùs celebratè solennissimam reddidit quatuor Reverendissimorum & Amplissimorum DD. Prælatorum (*Episcopi Amyclani* ac Suffraganei Augustani, *Abbatis S. Udalrici, Præpositi S. Georgij*, atque *Præpositi Wengensis*) gratiosa præsentia, carmen *Te Deum*, nec non Missæ officium, sub amœnissimo vocum Musicarum, Tubicinum, Musicorumque instrumentorum concentu decantatum, Reverendissimo D.D. *Augustino*, in Præpositura *S. Crucis Præpositi Felicis* Successore, ad aram operante.

LEOPOLDUS *Ilfsung* Patritius Augustanus, *Maximiliani* Interioris Consilij Augustani Senatoris, ærarii publici Quæstoris, & Ædilis, ac *Anna Mariæ Imhoff* Filius secundò genitus die 6. Septembris anno 1651. Sacrum ordinem *S. Augustini* Canonicorum Regularium ad *S. Georgium* Augustæ professus 1668. Theologus biennis Dilinganus 1672. Theologus Romanus & ad *S. Apollinarem* quadriennio Alumnus Pontificius 1674. Neomysta 1675. *Romæ* Augustæ redux Parochiæ *S. Georgij* Parocho adjunctus 1678. Post ejus obitum ex Adjuncto Parochus 1679. Electus Præpositus die 28. Julij 1689. Vir non solum natalium claritudine, sed etiam virtute, scientiâ, eruditione & rerum gerendarum dexteritate eximius: Germani cordis, moris, & oris: Regularis disciplinæ, acculturæ Domûs DEI, Studioissimus. Agorânomus ingeniosus ac laborosissimus. Gesta nonnulla enarrabò, & in his duntaxat enarrandis labor *Atlantem*, atque virtus demonstrabit *Herculem*.

Primo mox regiminis sui anno *Augustam* die 31. Augusti adventantibus Augustissimis *Leopoldo I.* Imperatore, Imperatrice, & *Augusto* Rege Ungariæ *Josepho I.* &c. &c. è Præposituræ conclavibus Audiò hospitalitatis exercendæ, migravit, & integrum ædificium

447.
*Jubilæum
ante mortem.*

Anno
1689.

448.
*S. Georgij
Præpositus.*

449.
*Hospites hu-
manissimè
excipit.*

R. mo & Celsissimo S. R. I. Principi & Abbati Fuldensi Romanorum Imperatricis Archi-Cancellario &c. à die 14. Januarij usque ad 4. Februarij anni 1690. reliquit: pari hospitalitatis amore R. mo D. D. Abbatem Eclbingensem excipiens.

450.
S. Suppellecti-
lem exornat

Anno 1690. comparavit argenteis filis & aureis floribus contextam casulam, pluviale, duas dalmaticas, antipendium, velum ad calicem cum bursa ut vocant *corporalis*: addidit post triennium mirram argentò filatam, colore, ac artificio prædictis sacris vestibus correspondentem. Altari quoque S. Crucis aptavit casulam & antipendium argentò filatum, ac aureis fimbrijs fimbriatum.

451.
Monasterii
mon. innotuit.

Eodem anno 1690. Peristylum, pluvij nivibusque patens, fenestris communivit: duodecim præalta nova scrinia, asservanda Religiosorum vestimentis deputata, prope dormitoriū collocavit: horum eradicatis nuceis arboribus, huic loco nocivis, excolere occupavit.

452.
Funus Au-
gustam de-
ducit.

Eodem anno die 16. Aprilis, R. mi ac Celsissimi Principis & Episcopi Joannis Christophori corpus exanime Dilingæ advectum, modo parte 1. fol. 450. descriptò, excepit; in umbilico quidem pontis Vindani, sed per errorem, Parochia S. Georgianæ districtu, non tantum ad pontis Vindani umbilicum, ac usque ad Augustanensium territorij limites, hoc est, usque ad rivum, Hörttenbach/ dictum, se extendente.

453.
Sacra. litte-
raria, & a-
lia procurat.

Anno 1691. Statuam B. V. MARIE in templo venerabili expositam, & Infantulum CHRISTUM brachio sustententem, aureis filis contexto vestitu vestivit, & coronis, aurò filatis, artificiose elaboratis, coronavit. Aliam statuam S. Iosephi, aequè CHRISTUM Infantulum brachio sustententem, exculpi curavit. Bibliothecam novis forulis, fenestralium scaporum commissuris, & 7. iconibus exornavit, ejusque pavimentum marmore Elysterensi stravit: duo conclavia in novo ædificio reformavit: duo conclavia Præposituræ sellis ac piæturis instruxit, nec non ad parietes tapeti appendit. Emblema S. Georgium representans, adjunctis thesauris Philosophicis, persuum Religiosum Dominum F. Carolum Archi-R. mo ac Celsissimo S. R. I. Principi & Abbati Fuldensi devota, memoriâ gratissimi hujus Hospitis, hic loci ante annum excepit, occasionem dedicandi præbente.

454.
Templi ve-
rustatem ab-
stergit.

Anno 1692. omnem suam templi vetustatem abstergit: Chorum supra fornicem templi intermedium, in sublimi positum, celum magnum versus aram principem prospectus obstaculum, dejecto fornice ad pavimentum transtulit, eum ferreis clathris communivit.

Class. III. Aug. Nat. ad dignit. Eccl. erect. ab an. 1600. usq. ad 1709. 373

& clathra cortinis obduxit. Aram principem (reservata icone famosissimi *Kageri* penicillò pictà) ex ligno nuceo eduxit: ibidem nova subsellia æquè ex ligno nuceo scitè elaborata constituit: pavimentum templi amotis lateritijs lapidibus marmore Eystettenſi stravit: duas prorthyrides erexit: quatuor picturis, *S. Georgij* vitam exhibentibus, jam in choro suspensis, alias quatuor, *S. Georgij* martyrium repræsentantes, adjunxit: gradus & januas Ecclesiæ sublato incommodo pro majori commodo ordinavit: in superiore portica templi parte odèum, pro magno pneumatico organo & Phonasorum statione, cum oblonga è dormitorio ad idem odèum pergulà, extruxit: infrà odèum parieti magnam & rotundam fenestram inseruit: aras, principem, *S. Crucis* & *S. Josephi*, ad observandam symmetriam, variè dispositas, & translatas, consecrari procuravit, R.mo Illustrissimo *Joanne Eustachio Egoipho L. B. à Westernach* &c. manus consecrationis adhibente.

Anno 1693. Hypocaustum recreationibus deputatum, reservato laqueari, ampliatur, coronis contabulatur, lucidiùs fenestratum, picturis exornatum, peristromatibus condecoratur, & vestibulo adjacenti complanatum, prorsus immutavit. Tectum imbricatum, dormitorio versus meridiem incumbens, amovit, in ejus locum museum, pro 14. Religiosis loculatur, substituit, & aquam pluviam, è tecto in collicias labentem, per cuprea incilia in hortum direxit, inibi in impluvium, 20. pedum profundum & 6. pedum latum, commodè emmittendam.

Eodem anno 1693. Jus mitræ & baculi pro se & suis Successoribus in perpetuum Romæ impetravit; unde, comparatà pretiosâ mitrâ & baculo pastoralis, in ipsa festivitàte *S. Leopoldo* sacrâ, assistentibus R.mo D.D. Abbate *S. Udalrici* & R.mo D.D. Præposito ad *S. Crucem* mitratam consecrationem accepit, R.mo D.D. *Eustachio Egoipho L. B. à Westernach* Episcopo Dioclenſi &c. &c. ritum per quàm solennem peragente. Pridiè celebritatis *Leopoldus* Præpositus largam eleëmofynam frumentariam in pauperes distribuit. Fini-
tâ consecratione R.mos DD. *Canonicos* Ecclesiæ Cathedralis, Prænobiles DD. Interioris Senatûs *Patritios*, suosque Prænobiles DD. *Consanguineos* ac *Affines* ad dapſile convivium invitavit, Reverendis in Christo Filijs suum Reverendissimum & Gratosum Patrem & Præpositum argenteis, cantharo, duobus poculis, & thecâ mensariâ, o mni-
bus ad mensam utensilibus instructâ, honorantibus.

455.

*Edificia ex-
nata immu-
tas.*

456.

*Mitram im-
petras.*

457.
*Hypogæum
condit.*

Eodem anno 1693. ante summum templi altare hypogæum
struxit, Præpositorum post mortem conditorium, marmoreum
lapidem ei imposuit, isthac epigraphæ signatum:

Conditorium Præpositorum S. Georgij,

à

Leopoldo

Ex Prænobili Ilfingorum Prasapiæ

Augustæ progenito,

Primo

Hujus Monasterij Insulato

Pralato,

*Sub Renovatione Templi, Chori, Altaris,
constructum,*

*Anno Domini M. DC. XCIII. ætat. XLI.
regim. IP.*

Insi-Ognia.

Insi-Ognia.

458.
*Profana &
sacra ordi-
nas.*

Anno 1694. ædifici domum ampliavit: nudam peristylia
in viridarium digessit: præstanti paratura, seu (ut vocant,) mae-
ru, ex aureis filis contexto, sacrum gazophylacium locupletari,
nimirum clausulâ, duobus pluvialibus, duabus dalmaticis, anapes-
dio, gremiali, Bursa corporalis, velò ad calicem, cusinò pro mi-
sali, & duabus mitris una simplici & altera phrygiatâ. Præterea in
processione festi *Corporis Christi* præferendum suis Religiosis heri con-
stituit *Christum* ex solido argento, de cruce (politurâ nigra imbutâ, &
velò novò ornatâ) pendentem, inter duo vexilla, ex argenteis
filis contexta, portandum.

459.
*Piscinam ef-
fudit.*

Anno 1695. Piscinam in *Stadt Bergen/* effudit, & supra
aram *S. Crucis* statuas duorum Angelorum, *Christi Crucifixi*, & *M.*
Matris dolorosæ, sub cruce stantis, elaborari jussit.

460.
*Organum
ponit.*

Anno 1696. In odæo superioris posticæ templi lateris, orga-
num magnum Musicum posuit, & apud PP. Societatis *JESU* The-
ses Philosophicas, æri cum emblemate incisas, publicæ Disputationi
exponendas RR. D. nis *Fratr. Ludovico Pansan*, ac *Francisco Daffner*
defendentibus indulgit. Posthac R. D. *Franciscum Daffner* ad Col-
legi-

Class. III. Ang. Nat. ad Dign. Eccl. erect. ab an. 1600. usq. ad 1709. 375

legium *S. Apollinaris Romani* misit, altioribus studiis probè imbutum primum post quinquennium *Augustam* revocans.

Anno 1697. Sex Statuas hinc inde in templo disposuit. Du-
as argenteas lampades unam ad iconem *S. Joachimi*, alteram ad ico-
nem *S. Annæ* suspendendas, dono accepit. In Conventûs horto
fontem transmutavit, difficultate magna, hauriendi aquam, sub-
latâ.

Anno 1698. Templi latera utrinque latius eduxit, &, amoro
tabularo ligneo, lapideas concamerationes substituit: ejus portam
antepagmentis & anconibus ligneis, Vernice seu gummi juniperino
oblinitis, exornavit. In choro sex lignea meniana cancellata, &
in antedicto odéo cancellos ordinavit. Septem tabulas, vitam *S. An-*
gustini repræsentantes, hinc inde in templo suspendit. Aræ princi-
pi, ante sexennium à se erectæ, aligeros, duas columnas, aliâque
ornamenta, à scriniario & statuario confecta, apposuit.

Eodem Anno 1698. Solennem quatuor *SS. Augustanorum Epi-*
scoporum &c. translationem, ab *Udalricianis* Benedictinis institutam,
suâ præsentia mitratus, & medius inter Diaconum & Subdiaconum
cum suo RR. DD. Canonicorum Capitulo condecoravit, currumque
cum 4. equis phaleratis, gallico more junctis, splendide apparavit.
Dein anno 1699. propter annum quinquiesecularem miraculosi Sa-
ceramenti, à DD. Canonicis Regularibus ad *S. Crucem* solennissime
institutum, *Leopoldus* Præpositus cum sui Monasterij Religiosis
suâ præsentia condecoravit; ordine tamen apud priorem translati-
onem solennitatem observatò, nonnihil immutatò.

Item eodem anno in sua Prælatura, in Refectorio, & in Arce
Englishhofen quædam instauravit: nec non R. Domino *F. Joanni Ba-*
ptistæ Dür, apud PP. Societatis *JESU* Augustæ Theses Philosophicas,
nobili emblemari junctas, publicè defendere, concessit. Dein
R. Dominum *F. Defendentem* ad Universitatem *Dilinganam* destinans,
pro quadriennio studio Theologico absolvendo expensas submini-
stravit; attamen Marte Gallico publicam thesum Theologicarum
defensionem, jam jam præparatam, impediante.

Eodem 1699. *Leopoldus* Præpositus accepit legatum centum
florenorum pro cereis, certis temporibus ante statuas *SS. Joachimi &*
Anne accendendis. Item catenulam auream, coronæ argenteæ, fa-
cticijs gemmis distinctæ, & *SS. Evcharistiæ* receptaculo seu Cibo-
rio imponendæ, applicandam.

465. *Ceremoniale scribit.* Eodem anno, operi triennali, nimirum *ceremoniali*, et *li*, Breviario, & varijs Authoribus maxima cum industria collectis ad caeremonias, in suo Monasterio constanter ac regulariter observandas, destinato, ultimam manum imposuit.

466. *Horologium & organum dicitur.* Anno 1700. novum Conventus horologium rotarum cum indice, horas & horarum quadrantes in quatuor diversis aedificijs designante, atque cum campanulis per templum, dormitorium &c. sonantibus, confici curavit. Veteri organo pneumatico (positivum vocant) inferioris chori, admodulationi organicæ nunquam disrespondente, dissolutò, opus perito Organopæzo concedidit, & additis tribus novis foliis innovavit, sicque prædictum organum perfectæ constructioni harmonicæ reddidit.

467. *Archidiaconus.* Novum fornicem in sacello *S. Josephi* retro altare *S. Augustini* unâ cum pergula perfecit. In pium legatum pro 7. Sacris, annuatim dicendis, sibi oblatum consensit.

468. *Sepulchrum exstruit.* Anno 1701. ad factum Parasteves diem pro *Servatore nostro* elegans sepulchrum construxit. Statuam *B. V. Mariae* & *Christum* infantulum coronâ argenteâ inauratâ, ac gemmis fastigijs verniculatâ, coronavit.

469. *Concionatorum privilegium obtinet.* Pro suâ Ecclesiæ *S. Georgij* cathedra Concionatorem Ordinis *S. Francisci* de observantia, omnibus privilegijs aliorum Concionatorum dicti *S. Ordinis* gaudentem, obtinuit, promissum tamen largiore, quàm alias usus ferebat, elemosinâ.

470. *Opus Geographicum absolvit.* Arduum opus triennale Geographicum, nimirum circumscriptiptionem & partitionem limitum & terminorum, omnium Monasterij bonorum aliorumque conterminantium, absolvit.

471. *Aedificium Conventus saccharorum impenditur.* Anno 1702. pro aedificio, in Conventus horto pondus parietem die 22. Februarij, & pro aedificio Conventus magno die 2. Aprilis, primum lapidem posuit. Illud die 10. Novembris integrè absolvit: istud quoque ad integram perfectionem intra biennium perduxit, nisi *Mars* muris & omni operi murali moras indixisset. Verò anno 1703. die 4. Septembris Generalis Bavaricæ militiæ composita manu fixis prope pagum *Hansstetten* castris Augustanam urbem hæcenus indifferentem sibi dedi postulavit. Die 5. Septembris post meridiem Archistrategus *Marchio Badensis* cum exercitu Cæsareo per viam Regiam, *Electo Bavaricæ* cum Gallo-Bavatico exercitu ex monte arenoso descendens, *Augustam* circumfluxit: Ille relicto *An-*

gusta præsidio recedens, Hic æquè regressus, sed post porrigatam die 20. Septembris Generalem *Styrum* iteratò *Augustam* (non obstante præsidio Cæsareo) movens, die 5. Decembris urbem circumvallavit, die 8. ejusdem mensis noctu iginibus missilibus globisque incendiarijs infestavit, eamque die 16. Decembris ingressus, occupavit: sicque sævientè *Marte* magnum *Conventus* ædificium quievit usque ad abitum exercitus Gallici anno 1704. die 7. Augusti, & Gallici etiam præsidij die 16. Augusti, inopinatè maturatum. Quare *Leopoldus* Præpositus à mense Septembris 1703. usque ad mensem Augusti 1704. non mitiùs ac alij Prælati Regulares Augustani militibus hybernantibus, contributionibus (pro redimendis solummodò campanis, 500, florenorum exactionibus) alijsque gravaminibus pressus, pati, non agere didicit. Voto tamen *S. Georgio* Monasterij *Tutelari* nuncupato, de jejuniò in Vigilia hujus *S. Tutelaris* servandò, Monasterij ædificia, licet satis periculose ruinæ exposita, absque illato gravi damno conservavit: nonneminè etiam civium Parochianorum, 500. florenos legando, expensas campanarum resarciende.

Anno 1709. *LEOPOLDUS* Præpositus à militari hospite liber suum magnum *Conventus* ædificium tristem non solum interne & externe penitus absolvit, sed etiam Religiosorum cubicula cum coronis & loricationibus contabulavit, omnia æqualiter lecticis, gualibus, subcellijs, cistis cum quatuor valvulis, gummi juniperino seu vernice oblinitis, instruxit, aliaque habitationis Religiosæ decentiam concernentia, condecenter & condecorè ordinavit.

472.
Marte ob-
suriente ab-
solvit.

Insupereodem anno, ad curiositatem vicinorum civium, in hortum *Conventus* inspicientium, avertendam, versus domos civicas murum tredecim arcuum eduxit, & arcubus columellas cum globis anno 1709. imposuit, sicque *Xystum* extruxit, tempestate pluviosa vel ambulancibus, vel ad metam iaculantibus accommodatum.

473.
Xystum co-
ducit.

Anno 1706. *Leopoldus* Præpositus à Domicellis Anglici instituti, fabricationem animò volventibus, rogatus, quatenus *Agonomus* peritissimus directionem & curam fabricationis in se suscipere: rogantium precibus annuit, *S Capellam* elegantem cum ædificio sat amplo ad necessitatem, utilitatem & decorem expensis adeo

474.
Fabricatio-
nem in se
suscepit.

378 *Cep. X. De Natis August. ad Ecclesiast. dignitates evē*
 adeo tolerabilibus construxit, ut pretiosā mīerā aurō phrigiā, &
 gemmis affabrē factitijs exornatā, fuerit honoratus: attamen la-
 poldus Præpositus honorē honore (picturam ad Capellæ aram pri-
 cipem donando) compensavit, picturā quatuor orbis partes Cu-
 JESU adorantes representante. Attamen notandum, quod aram hanc
 pictura sit tranalata & alia ejus locō 1710. substituta, margine re-
 servatō.

475. *Companam refundis.*
 Eodem anno 1706. campanam refundi curavit, nec non ma-
 gnum Christi Crucifixi simulachrum cum B. Matre dolorosa, sub
 Christo crucifixo stante, in capella S. Josephi retrō altare S. Augu-
 stini pro ara ponenda collocavit.

476. *Cor Jesu ho- norat.*
 Anno 1707. emblema æri incisum & quatuor orbis partes cor
 JESU adorantes, seu prædictam aram representantes, adjunctis thes-
 bus Philosophicis, per suum Religiosum D. F. Joannem Michaelē
 Heißler Divinissimo cordi JESU dedicavit, nec non R. D. Fratrem
 defendentem Dilingam ad studia Theologica frequentanda desti-
 navit. Locō hujus alium Dominum Physices Studiosum Ignatium
 Seefeldter Landspargensem, post theses ex Physica Augustæ in dispo-
 ratione publica propugnatas, suscepit; posthac in festo S. Leopoldi
 habitu Ordinis sacri vestitum, & anno 1708. in festo S. Cathari-
 næ professum, suo Religioso cœtui incorporavit: memoratum autem
 R. D. Fratrem Joannem Michaelē Heißler post absolutum quatuor-
 ne Dilingannum SS. Theologiæ studium, ac Theses in libro cum in-
 signi frontispicio, S. Augustinum à vulnere Christi passum, & ab
 ubere immaculatæ Virginis Matris lactatum exhibente, publicè de-
 fensas, domum revocavit.

477. *Tabernaculum collocat.*
 Eodem anno 1707. in altari principe sacrarium, seu taberna-
 culum (scriniarij, statuarij, & pictoris opus ad 400. fl. excurrentes)
 confici curavit.

477. *Debitum expungit. & Prælati as- sistit.*
 Anno 1708. Debitum trium millium florenorum, quod ad
 construenda ædificia à Monasterio Augustano ad S. Crucem con-
 verat, ante biennium jam ex parte solutum, currente anno pe-
 rùs expunxit, atque eodem anno electioni Reverendissimi D.D.
 Præpositi ad S. Crucem die 26. Junij quā Scrutator interfuit, nec
 non Neo-Electo in solenni benedictione assistit. Parem assisten-
 tiam exhibuit in actu solenni Infulationis Reverendissimo D.D.
 Joanni Adamo Nieberlein, SS. Theologiæ Doctori, Episcopo Dio-
 clesini

Class. III. Aug. Nat. ad Dign. Eccl. & c. ab an. 1600. usq. ad an. 1709. 379

clensi & Suffraganeo Eystetteni die 29. Aprilis anno 1708. Reverendissimo D.D. Wilibaldo Popp Abbati ad S. Udalricum anno 1694. Reverendissimo D.D. Præposito Pollingano Alberto Oswald, Dominicâ post Nativitatem B. V. MARIÆ anno 1701. Reverendissimo D.D. Præposito Wetenhusano Bartholomao Koppenberger anno 1704.

Eodem anno 1708. Leopoldus Præpositus hypocaustum parvum pone Capellam Prælaturæ, pro exercitijs spiritualibus peragendis aptissimum, ultimò perficit, nec non juxta hypocaustum majus extra clausuram, pro vestibus lineis commodè asservendis, locum instruit. 479. Hypocausto & Vestiarium ultimum manuum imponit.

Eodem anno 1708. Agrorum 36. jugera, circa Urbem sita, atque jam ultra 100. annos varijs conductoribus pro annua pensione locata, per contractum emphyteuseos (determinatâ iterum annua pensione) transulit in Emphyteutam D. Christianum Holeisen R. A. Monetarium: omnibus circumstantijs consideratis, aliorumque consilij adhibitis, prudenter ponderans, majori cum securitate, quiete, & utilitate Monasterij sui agrorum dominium utile (reservato dominio directo) transferri, quàm propriæ ære ac labore agros coli, vel etiam locari. 480. Emphyteusis constituitur.

Anno 1709. Sacristiam ditavit sex tabulis, seu sex SS. Reliquiarum armarijs, argenteis parergis non invenustè decoratis: sex casulis seu amictibus Sacerdotalibus; quinque antependijs, alijsq; altarium ornamentis, nec non Sacerdotum celebrantium, atque Ministrorum, in solemni officio ad aram sub mitra operanti assistentium, vestimentis, non minùs sumptuosis, quàm pretiosis. 481. Sacrarium locupletatur.

Eodem anno 1709. die 24. Februarij à Leopoldo Præposito ex commendatione Reverendissimi ac Gratioli D.D. Suffraganei Eystetensis &c. in hospitium receptus est Reverendissimus ac Perillustrius D.D. L. B. de Franckenstein, pro hectica, qua laborabat, curanda Augustam profectus. Ast, cum malum jam invaluisset, serò medicina parabatur. Unde propediem die 30. Martij circa medium horæ septimæ matutinæ vitâ exutus, feria 11. Paschæ ante aram S. Josephi in templo S. Georgij sepultus, nec non post depositionis funeralia, parentalia seprendialia, & trigintadialia solenniter celebrata, huius epitaphio honoratus est. 482. Infirmum hospitio recipit & mortuum sepelit.

483.
Epitaphium.

Viator siste,
Ne florem conteras,
Juventa flos hic jacet
Reverendissimus Perillustris
ac Generosissimus Dominus Dominus
Carolus Ludovicus Josephus
L. B. de Franckenstein Dominus in Ockstadt
Ecclesia Cathedralis Eüstadiana
Canonicus.

Septemdecim numera-
merare Phryfica inhi-
quidem Eüstadianam
mutavit, ut spiraret
paullulum Augusta,
dies, exspiravit Sab-
cur tandem? nempe
genti Servatori suo

vix annos, plures in-
buix febris, cum
cum Augustus per-
melius: spiravit et
sed anguste trigis
bato Sancto: Hic
us flos iste breviter
bonus odor esse

Tu viator, si florem hunc nobilem Lilium suisse
credis, non aberras, sic candor animi, sic no-
ta Ipsius jubet credere Innocentia:
si rosam dicis, tu precibus tuis
spinas frange, Et aeternam
Illi donabis Re-
quiem.

Eppe.

Lyon

M DCC IX.

Class. III. Aug. Nat. ad dign. Eccl. erect. ab an. 1600. usq. ad 1700. 381

Eodem anno 1709. die 10. Novembris, Dominicâ festum **484.**
S. Martini antecedente, Admodum R. D. *Franciscus Faber* Augustanus, *Jubilæum*
34. annis Decanus meritisissimus, & *Georgianus* Religiosus quinquagenarius publicè ante aram templi principem suæ Religionis vota renovabat, nec non D. *Antonius Fyrleger* Kypfenburgerensis Eystetten-
sis; Studiosus Philosophiæ absolutus, sacrum Ordinis habitum suscipiebat, *Leopoldo* Præposito sacrum habitum conferente, atque sui
D. *Decani Francisci* Jubilæum honorificentissimè celebrante. Hic
D. *Antonius* posteriore anno, die 11. Novembris *S. Martino* sacrâ,
in vota Religionis juravit, *Leopoldo* Præposito eodem in actu habi-
tu Religioso D. *Josephum Kuen* Rostvillianum investiente.

Anno 1710. *Leopoldus* Præpositus ab infirmaria, anno 1702. **485.**
constructâ, structuram continuavit, se extendentem usque ad domos *Edificia.*
civicas. Stat ædificium istud versus hortum *Conventus* innixum colum-
nnis: comprehendit pro D. Hospite hypocaustum, cubiculum, &
vestibulum, ac pro famulo separatum cubiculum.

Eodem anno 1710. *Tabernaculum*, nigrâ politurâ imbutum, **486.**
in ara primissariæ tempore festivitatum principaliorum exponen-
dum, antea ligneis tantum nunc de argentatis laminis decoratum, *Externat. &*
argento, multoq. inaurato cupro splendens confecit: nec non *benaperm-*
prædium in *Gersthofen* acquisivit, factâ permuratione cum quibus-
dam bonis, in *Leitershofen & Pfersen* sitis.

Anno 1711. die 15. Novembris *Leopoldus* Præpositus ad so- **487.**
lemmetrium Religionis vororum juramentum R. D. *Josephum Kuen*, *Professio &*
admisit, antea die 27. Septembris, dominicâ, festum *Michælis* an- *habitu su-*
tecedente, habitu Ordinis Canonicorum Regularium investiens *scopis.*
Perillustrem D. *Wolfgangum Zech* L. B. à Deübach.

Ceterum Prælatura & hospitum conclavia interno ornatu ha- **488.**
tenu non minus honestè quàm venustè expolita modò externum *Edificia*
etiam exigebant decorem. Hinc *Leopoldus* anno 1711. amoris an- *externa,*
tiquis, sibi improprietatis fenestris, 16. novas unâ cum novis ju-
gamentis utrique ædificio distributè & partitè ad symmetriam ada-
pravit, nec non supra veterem murum, novum 3. pedibus altum stru-
xit, debitam cum pariete ædificij *Conventus* proportionem efficiendò.
Insuper ad normam & modum meniani, quod in Prælatura conspi-
citur, aliud majori hospitum conclavi adstruxit, scalis chœleatis di-
ructis, & quibusdam tenebrosis ac squalidis structuris in lucidas per-
mutatis.

489.
Pictura.

Viginti quoque tabulas, septem longitudinis, & trium phar
latitudinis, passionem Christi exhibentes, & à præcipuis Catholici
artificibus Augustanis pictis, in peristyllo, jam antehac à se renovo
rò, circularim disposuit, atque etiamnum pro aris & focus sterna
operans, laboribus suis necdum metas vel limina posuit.

490.
*Laus speci-
alis.*

Verumtamen epiphonematis locò non videtur involvendum
silentiò, quòd *Leopoldus* Præpositus tot & tanta ædificia vel excita-
verit, vel instauraverit; Religiosorum numerum auxerit: eorum
non minùs necessitatibus quàm commoditatibus paternè providen-
stidia magnis sumptibus promoverit: tam magnifica ornamenta &
Ecclesiæ & Monasterij, aliàs non prædixit, impenso pretiò per-
verit: nihilominùs nullum contraxerit debitum, sed sua curâ im-
pensis factus sit, non murata pecuniâ fulgens, at murata ar-
rum & argentum alijs dare potens. Vivat!

Majores majora canent, me magna loquente.

Anno
1690.491.
*Decanus &
Locumtenens.*

JOANNES CHRISTOPHORUS à *Trestendorff*, *Adam*, Rei-
publicæ Augustanæ Senatoris, & *Anna Lucia Sgrafferri de Ma-
scheini* Filius: *Augusta* conceptus: sub Suecico Marte, Marte in
Tyrolim fugiente, *Hala* die 23. Julij 1635. natus, ab infanzia tunc
Augusta educatus: post altiora studia *Rome* octo annis frequen-
ibidem die 16. Januarij 1661. SS. Theologiæ Doctor creatus: Pro-
tonotariatu Apostolico die 19. Julij 1667. honoratus: Principi
& exemptæ Ecclesiæ *Elvacensis* Canonicatum die 20. Martij 1668.
consecutus est. Dein Capitularis die 30. Septemb. 1664. factus: ad
Summi Custodis officium die 25. Augusti 1666. evehctus: Decanus
ac Reverendissimi & Serenissimi Principis *Prepositi Elvacensis* &
Consiliarius intimus, nec non *Locumtenens* die 10. Aprilis 1690.
constitutus: demum die 3. Decembris 1696. satis concessit. Vir
humaniorum severiorumq; scientiarum cultissimus: virorum doctori
amore flagrantissimus: morum integritate vix comparabili orn-
tus. In delitijs præcipuè Religiosos habuit, ac Sacrorum Ordinum
hospitibus miro affectu inserviri iussit, ceteroquin in victu frugaliter
modicus. Juri & justitiæ protegendæ assiduam curam adhibuit, ac
non pietatem in pauperes ac infirmos studiosissimè coluit:
omnibus ordinum & conditionum hominibus charissimus.
Utramque fortunam pari animò excepit; ita quidem prosperam, ut
etiam provocaret adversam; ita verò adversam, ut non nisi dignum
se redderet prosperrimæ, nullis non effere'dus laudibus. Verumtamen
pro

pro DEO & communi bono laboribus defacigatus, viribusque fractus, prius vivendi, quam bene de omnibus merendi, finem fecit, saniore corporis complexione, arque longiori vita dignissimus, nisi melior ipsum assumpisset. Epitaphium à viro erudito scriptum, ejusque viræ epitomen complectens, in SS. Petri & Pauli Sacello Elvaci positum tale legitur.

Sto. Viator.

*Hic jacet Reverendissimus Dominus
Joannes Christophorus à Trestendorff,
Quem Hala in Tyoli natum
Roma*

491.

Epitaphium

*Huius ingenio par locus
SS. Theologie Doctorem Elvaco indulgit,
sibi mirus virtutum, & scientiarum Custos.
mox in Supremum Custodem,
Deinde cum suis lacrymis, & aliorum gaudio
in Decanum & Locumtenentem
feliciter electus.*

*Ecclesiae & Curiae grande Columna
Religiosorum Mæcenas, pauperum Pater,
Illustris agro semper corpore Patientiae
Exemplum existit.*

*Nil mortale gerens, nisi quòd SATIS vixerit
Ipso S. Francisci Xaverij festo
III. Decembris anno M. DC. XCVII. ætat. LXII
Amplius in Cælo recepturus.
Requiescat in pace, Amen.*

FRANCISCUS ANTONIUS L. B. de Imhoff Augustanus, Anno 1696.
Præpositus S. Petri Augustæ 1696. Vir elegantis corporis, faciei lætæ, & hilaris, expeditæ facundiæ, litterarum avidus, Linguae Italicae, Hispanicae, ac Gallicae doctus, Jurisconsultus celeberrimus, 493.
atque omni doctrina politè præclarus; in causis ad Curiam Romanam spectantibus magnopere versatus, Summi Pontificis Reverentissimus; justitiæ cultor sedulus & severus; nihilominus summam morum facilitate ornatus: erga omnes officiosus, hospitalitatis laude celebratissimus; in Ecclesiam Parochialem pagi Lamatingen muni- Præpositus S. Petri

ficus, suggestum ibi Concionatorium, scrinario & pictorio opulente ac venustè elaboratum, ponituravit, insignibus gentilitijs illustrissimæ suæ Prosapiæ suggestui affixis munificentiam deprædicantibus. Vivat!

Anno 1697. **494.** *Desiderius & Locumtenens Elvacensis.* **IGNATIUS DESIDERIUS à Pettingen**, Patricius Augustinus die 13. Martij 1641. baptizatus, ad *Christophorum Patrum* in unum pro *Sacra Cæsarea Majestate*, & inclyta *Natione Germaniæ Sacrae Romanæ Rotæ Auditorem* anno 1649. *Romam* missus est, ubi adoleſcentiam bonis artibus erudiens, postmodum Philosophiæ ac Juris utriusque studijs, ex utroque Jure Doctoratus lauream accepit: prius *Alexandro VII.* Summo Pontifici ex Juris prudentia, & *Flavio Chisio* Ejus Nepoti ex Philosophia, theses publicas dedicans. Mox Reverendissimo suo Domino *Patrino*, ab athen dicto *Alexandro VII.* Papa, Cathedralis Ecclesiæ *Constantinensis* Canonicatum anno 1656. obtrivit: hoc autem Canonicatu dimisso, anno 1666. die 9. Novembris Principalis Ecclesiæ *Elvacensis* Canonicatum est adeptus: ad *Scholasteriam* anno 1677. die 5. Octobris promotus, & demum ad *Decanatus* dignitatem anno 1697. die 22. Januarij electus.

495. *Encomio honoratus.* Vir erga advenas hospitalis, ipsemet in victu, cultu, & vultu remissè glacialem hyemem, torridam aestatem, aspera & plana jam hibernens. Effusè, artamen tacitè, liberalitate in pauperes insignis. *His* Summis ac imis probatissimus, præcipuè *Alexandro VIII.* Summo Pontifici olim charissimus. In consuetudinibus *Romanae Curia*, & usu tractandarum rerum in *Italia*, experientiâ singulari præditus. Arduis pro *Elvacensi* Ecclesiâ ac universâ Republica Christiana merenda & propoganda negotijs jugiter intentus. Grassantibus paucis ab hinc annis ad *Danubium* hostibus, & ad multorum millium *Strenuorum Elvaco* exactiones, vi extorquendas imponentibus, nec non binâ vice in ipsam fermè Urbem irrumpentibus, Reverendissimus ac Gratosus D.D. *Locumtenens* nec pedem *Elvacô* extrulit, Rectè ceptus athenus, omnis terroris expertus, inter oves *Pasce* beatissimus: inter alias quoque funestis *Martis* calamitates *Locumtenens* constanterissimus, pro conservatis subditis coronam civicam promeritus. Ut bene adhuc sonili ætate non minùs à totius Litteraturæ comulò, & ab imitabili statu Clericali exemplò, quàm ab assiduè actuosæ vitæ laboribus, & à prudentiæ quasi implantatæ gloriæ percelebris, honorificentissimum sui *Decanatus* & *Locumtenentis* munus magno etiamnum implet nomine, majori virtute, maximâ famæ celebratè, *Urbis Augustanæ*, in qua natus, honor: *Urbis Romanæ*, in qua edo-

catur

carus, decor: *Patritia Augustana* Gentis splendor: universorum
Suevorum ornamentum. Perrennet!

COELESTINUS Rieder, Augustæ anno 1670. natus: in Anno.
celeberrimo ac Imperiali Monasterio *Elchingensi* 1688. sacrum ordi- 1706.
nem Benedictinum professus: ex Philosophiæ & SS. Theologiæ 496.
Professore emerito meritissimus Abbas 1706. electus. Præsul inte- Abbas El-
gerrimus, mansuetus, ingenio multum suavisimo à DEO donatus, chingensi.
superbis tantum infestus, viram à suis Religiosis exhibendam, in se
prius vivò affatim exprimit exemplò, utpote à Religione piissimus,
à scientijs subtilissimus, à rebus gerendis prudencissimus, talem se
omnibus probans, ut Eum *Ascetæ* agnoscant verum Religionis
exemplar, *virī docti* Mæcenatem, *agentes* optimum Patrem. At
parco modestissimi D.D. Abbatis pudori, ne pluribus, (etiam so-
lummodò strictim) referendis, innatam humilitatem ac modesti-
am illius offendam. Exopto autem animis, ut

Illos aequare senes, aut utacere possit.

Denique post Abbaticales superatos labores, & comparatas virtu-
tum opes, NUMEN Cœlestē *Cœlestium* ad Cœlestes cœli Incolas
ovebat, bonisque cœlestibus numeret æternum duraturis.

AUGUSTINUS Imhoff Patre Raymundo, Reipublicæ Augu- 1708.
stanzæ Senatore & Ædili, Matre *Margaretha Remboldin* anno 1658. 497.
die 19. Novembris natus, ac lustratus sacro fonte *Omniprius* est no- Præpositus
minatus. Absolutis *Augustæ* studiis humanioribus, & ibidem in ce- S. Crucis.
leberrimo S. *Crucis* Monasterio canonem Canonicorum Regularium
Ordinis S. *Augustini* Tyro Religionis amplexus, solennibus tribus
votis se adstrinxit, in sacra Professione *Augustinus* nominatus anno
1676. die 27. Septembris. Emissa Religiola professione, *Augustæ*
apud Patres Soc. *Jesu* scientiâ Philosophicâ apprime imbutus, & anno
1678. mense Septembris Romam ad Collegium S. *Apollinaris* missus,
in Italia SS. Theologiæ studio post quadriennium magna cum laude
finem imposuit. Inde domum reversus anno 1682. die 27. Decembris
primum Sacrificium incurventum Immortali DEO litavit.

Deinceps varia munera obijt: Catechesi juventam rudiorē erudi- 498.
vit, Theologia Scholastica domesticos Religiosos instruxit, sacre Eius officia
supellectilis Thesaurarium egit, Parochiam administravit, atque re-
censuris hætenus officijs laudabilissimè perfunctus, anno 1694. die
27. Septembris Novitiorum Magister constitutus, nec non DD. Ca-
nonicorum Capitularium votis canonicis in Decanum electus, de-
nique *Præpositus* renunciatur die 26. Junij 1708. Vir

499.
*Præclarage-
na præsti-
ta.*

Vis examullum optimus, Patricia nobilitate clarus, pietate, ^{divi} civilitate, autoritate, & morum gravitate clarissimus, fecundus genio, facundus eloquio, celeberrimus calamo: in propagatione devotio-
nis erga *miraculosam Sacramentum* summè industrius, cultui *Mari-
ano* addictissimus, *Calendarium Marianum Francisci Marcefi* exi-
mate Italico in Germanum transtulit, hoc ipsum nobile opus, nec
non tractatum sub titulo: *Jubileum Fudelicum Eucharisticum*, & que-
dam alia proprio Marte inventa & scripta typo eddidit. Panegy-
ricos festivissimos in varijs Ecclesijs è sacro suggestu facundissime di-
xit: subtilissima & plurima poemata excogitavit, eaque mira in
diversis occasionibus picturarum atque inscriptionum varietate re-
præsentavit. Pretiosos Arcus triumphales, nec non venustissimas
pegmata erexit: exculcissimis Emblematicis ad *S. Hostium* mirac-
ulosam (à quingentis annis sub specie carnis sanguineâ, nunquam al-
teratam) devotè & ingeniosè alludit: lectissima Comica spectacula
in scenam produxit: Processiones munificas & magnificentissimas
adornavit: Cœlaturas pulcherrimas æri incisas oculis intuentium
objecit: Ea quoque omnia à *num. 434*, usque ad *num. 445*, addita
à Reverendissimo D.D. *Felice* Præposito *S. Crucis* fuerunt quidem opere
completa, attamen ab *Augustino* illâ adhuc ætate *Decano* ingenuissi-
mo & meritisimo fuerunt vel inventa, vel directâ.

500.
De præsentia.

Præpositus electus, quanto cum virtutis ac doctrinæ splendore
impresensiarum suam illustret Regularem Ecclesiam; loquuntur
ficia ante adeptam Præposituram laudabilissimo cum encomio com-
lata, me conticente: solers œconomiae studium commendat, præ-
cepta præsentis ære prædia an der Laiten/ (ut vocari solet) huius, & per-
utile Regimen, mea commendatione non indigum. Unde, qui Re-
verendissimus D.D. *Augustinus* dignissimus omni honore, longissimè
autem ab honorû cupiditate distat, ejusque expressam mandatum, ita
laudanda minimùm laudare, mihi obstat, ne animum demississimum
exulcerem, premo calamum, & sisto plura conantem; egregia qui
gesta particularia quæ *Præpositi* non enarrandò, sed ex ijs importan-
te egregiè gerenda augurandò.

501.
*Vocum An-
sthoris.*

Interim immensam DEI bonitatem enixissime precor & obte-
stor, ut Reverendissimi D.D. *Augustini* vitam, felix regimen, in con-
stanti felicitate providè custodiat, contra quævis imminencia mala
præservationis clypeò præmuniat, donec flores operatissimos proferat,
nec non uberrimos prosperitatis fructus pariat. Denique post Saturni-
nia sæcula DEUS omnium bonorum Retributor pro floribus & fru-
ctibus

Class. III. Aug. Nat. ad Dign. Eccl. erect. ab an. 1600. usq; ad 1709. 387

Ætibus mercedem Beatorum opulentissimam retribuat. Audi, humilissime obsecro, Benignissimum *Numen*, preces & votum!

1709.

JOSEPHUS Held Augustæ die 3. Januarij anno 1671. natus, in Celeberrimo ac Imperiali Monasterio *Urspergenſi* die 12. Aprilis anno 1689. Sacrum Canonicum Regularem & Exemptum Ordinem *S Norberti* Professus, & post absolutam *Philosophiam* ad *Theologiam* missus, eidem duobus annis *Marchiali*, & duobus *Dilingæ* operâ navavit; inde Domum redux, & Sacerdotiô (obtentâ ob annum 24. nondum completum dispensatione Pontificia) anno 1694. initiatus, varia munia magna cum laude obiit. Post Sacerdotij Primitias DEO oblatas, suam doctrinam alijs communicare jussus, & litteris humanioribus, & divinis apprime excultus, primum bienniô studia humaniora docuit. Deinceps *Professor* indefessus, junctis *Subprioratûs* & *Magistri Noviti-orum* officijs, bis *Philosophicum*, totiesque *Theologico-Moralem* cursum consummavit: nec non in *Canonicarum Visitationum Secretarium* assumptus, suæ sacræ spartæ fidem non solum servavit, sed etiam adeo operosè exegit, ut gratiâ DEI præveniente, nec non electione suorum DD. *Con-Canonicorum* suffragante, comprehenderit coronam Abbatiz die 13. Septembris 1709.

ſoz.
Abbas *Urspergenſi*.

Præest etiamnum Abbatiz *Urspergenſi* *Josephus*, re & cognomine *Heros*, heroico animo, strenuus jurium propugnator, Zelosus disciplinæ Regularis conservator, studiosissimus litterarum propagator. Faxit DEUS T. O. M. ut diutissimâ prosperitate Reverendissimus D. D. *Heros* præsit in validissimum Ecclesiæ suæ munimentum, in inconcussum sibi subditorum propugnaculum, in nobilissimum *Augustæ* Natorum ornamentum, & qui in ordine est ultimus, inter suos *Conterraneos* heroicis gestis evadat, emineatque primus.

ſoz.
Votum *Ab-
shoris*.

*Longa Heroinum servet per sacula Nomen
Heros, & nullo Victus memoretur in ævo!
Herois pariant augustos facta triumphos,
Atque Senex Heros Victor conscendat Olym-
pum!*

B bb

A P.

APPENDIX ALPHABETICA

*Augusta Natorum ad Ecclesiasticas dignitates
elevatorum.*

Anno.

861. **A** Mberg Gerungus ab Amberg Abbas Campidonensis.
 1478. Arzet Bernardus P. A. Præpositus S. Mauritij.
 1503. Beham Jacobus Abbas Fultenbacensis.
 1303. Chonoldius Joannes, al: Aorold Abbas Cæsariensis.
 1440. Dachs Joannes Præpositus ad S. Crucem.
 1683. Daniel Bonifacius Abbas Fultenbacensis.
 1674. Daniel Romanus Abbas SS. Udalrici & Afræ.
 1271. B. F. David Ord. S. Francisci.
 1682. Dürr Joannes Præpositus Wengensis Ulmæ.
 1681. Dürr Josephus Abbas Urspergensis.
 1668. Eckherdt Benedictus Abbas Ettalensis.
 1109. B. Egino Abbas ad SS. Udalricum & Afram.
 1407. Endorfer Henricus Præpositus ad S. Crucem.
 1676. Fendt Anselmus Abbas Deggingensis.
 1489. Felmann Laurentius Præpositus S. Georgij.
 1674. Frey Leonardus J. U. L. Decanus Ecclesiæ Cathedr. Augustæ.
 1474. Fries Henricus Abbas SS. Udalrici & Afræ.
 1563. Fugger Alexander Ecclesiæ Cathedr. Frising. & Metensis Præpositus.
 1624. Fugger Antonius Jacobus Præpositus S. Petri.
 1637. Fugger Carolus S. R. I. Comes, Decanus Salisburg.
 1600. Fugger Hieronymus Præpositus S. Petri.
 1604. Fugger Jacobus Episcopus Constantiensis.
 1478. Fugger Marcus Præpositus S. Mariæ Ratisbonæ.
 1506. Fugger Marcus Præpositus Ecclesiæ Cathedralis Ratisbonæ.
 1611. Fugger Marcus Præpositus S. Petri.
 1588. Fugger Philippus II. Præpositus S. Mauritij.
 1598. Fugger Sigismundus Episcopus Ratisbonæ.
 1568. Fugger Victor Augustus Præpositus Ratisbonæ.
 1539. Gollius Simon Abbas SS. Udalrici & Afræ.

Hart

1496. Hardlieb Joannes Abbas Thierhauptanus.
 1471. Heiffer Georgius Abbas Fulrenbacensis.
 1428. Heütter Henricus Abbas SS. Udalrici & Afræ.
 1523. Höchstetter Udalricus P. A. Præpositus ad S. Joannem Frisingæ.
 1709. Held Josephus Abbas Urspergensis.
 1485. Hörlein Marcus P. A. Præpositus ad S. Vitum Frisingæ.
 1517. Hörlein Matthæus P. A. Præpositus ad S. Andream Frisingæ.
 1689. Ilfung Leopoldus P. A. Præpositus ad S. Georgium.
 1708. Imhoff Augustinus P. A. Præpositus ad S. Crucem.
 1697. Imhoff Franciscus Antonius L. B. Præpositus S. Petri.
 1610. Imhoff Joannes Jacobus P. A. Præpositus Landshuti.
 1512. Imhoff Lucas P. A. Præpositus S. Petri.
 1681. Imhoff Octavianus P. A. Decanus ad S. Mauritium.
 1664. Jos Gregorius Abbas SS. Udalrici & Afræ.
 1138. Klingenstein Fridericus Abbas Campidonensis.
 1584. Koboldt Udalricus Præpositus Spaltenfis.
 Koler Joannes Præpositus Ecclesiæ Cathedralis Curienfis & Passa-
 1508. vienfis.
 1527. Könlin Joannes Abbas SS. Udalrici & Afræ.
 1404. Küssinger Joannes Abbas Ottoburanus & SS. Udalrici & Afræ.
 1501. Lang Matthæus P. A. Cardinalis Archi-Episcopus Salisburg.
 1475. Mayr Fridericus P. A. Præpositus Cathedr. Ecclesiæ Frisingæ.
 1536. Meitinger Hieronymus Episcopus Chiemseensis.
 1466. Mörlin Conradus Abbas SS. Udalrici & Afræ.
 1670. Neumair Bernardus Præpositus S. Georgij.
 1483. Paumann Narcissus Abbas Benediktoburanus.
 1608. De Peüttingen Christophorus P. A. Præpositus Straubingæ.
 1628. De Peüttingen Christophorus P. A. Præpositus S. Mauritij.
 De Peüttingen Ignatius Desiderius P. A. Decanus Elvacensis & Lo-
 1697. cumtenensis.
 1688. Pröll Felix Præpositus S. Crucis.
 1127. S. Qualfardus civis Augustanus.
 1671. Raderus Dionysius Abbas Thierhauptanus.
 1032. Reginaldus Episcopus Spirensis.
 1547. Rehlinger Christophorus P. A. Præpositus S. Petri.
 1607. Rehlinger Christophorus P. A. Præpositus ad S. Vitum Frisingæ.
 1658. Rehlinger Dionysius L. B. Præpositus Wettenhusanus.
 1532. Rehlinger Henricus P. A. Præpositus S. Petri.
 1576. Rehlinger Joannes Henricus P. A. Præpositus S. Petri.

- Anno.** 390 *Append. Alphabet. August. nator. ad Eccles. dignitat. ref.*
1540. Rehlinger Matthæus P. A. Præpositus S. Petri.
1566. Rehlinger Quirinus P. A. Præpositus S. Petri.
1664. Rehlinger Sebastianus P. A. Præpositus S. Georgij.
1593. Rehlinger Victor P. A. Præpositus S. Petri.
1520. Rehm Ægidius P. A. Episcopus Chiemsœnsis.
- Rehm Wolfgangus Andreas P. A. Præpositus Ecclesiæ Cathedralis
August.
1526. Rembold Joannes Baptista P. A. Præpositus Ecclesiæ Cathedralis
Frisingæ.
1613. Rembold Joannes Casparus P. A. Præpositus S. Petri.
1664. Rembold Raymundus P. A. Abbas Blaubeurenensis.
1630. Rembold Raymundus P. A. Abbas Blaubeurenensis.
1532. Reßlerus Joannes Præpositus Ecclesiæ Cathedralis Passaviensis.
1706. Riederer Cœlestinus Abbas Elchingensis.
1302. Rudolphus de Augusta Rector Magnificus Patavij.
1505. Senft Sigismundus P. A. Decanus Ecclesiæ Cathedr. Frisingæ.
1667. Schellenberger Ignatius P. A. Præpositus S. Petri.
1623. Schellenberger Melchior P. A. Præpositus Strasburg. in Carinthia.
1510. Schrott Joannes Abbas SS. Udalrici & Afræ.
1630. Stengelius Carolus Abbas Anhusanus.
1288. Stolzhiirsch Sibotho P. A. Abbas SS. Udalrici & Afræ.
1231. B. F. Tertericus Ordinis S. Francisci.
1690. Treßendorfer Joan. Christoph. Decanus Elyacensis & Locumtenens.
1226. Udalscalcus Abbas SS. Udalrici & Afræ.
1548. Velfer Antonius P. A. Præpositus Ecclesiæ Cathedr. Ratisbonæ.
1612. Velfer Antonius P. A. Præpositus Ecclesiæ Cathedralis Frisingæ.
1511. Velfer Christophorus P. A. Præpositus Ecclesiæ Cathedr. Ratisbonæ.
1563. Velfer Hieronymus P. A. Præpositus Ecclesiæ Cathedralis Ratisbonæ.
1568. Velfer Joannes Georgius P. A. Summi Pontificis Cubicularius.
1501. Wagner Petrus Abbas Thierhauptanus.
1669. Weiler Christophorus Abbas Neresheimensis.
1334. Winckler Conradus Abbas SS. Udalrici & Afræ.
1542. Würsing Gregorius Præpositus S. Georgij.

CATALOGUS EPITAPHIORUM,

Quæ huic parti II. Collegiali inserta reperiuntur.

Adduxi in *parte I. Hierarchie Augustanæ* fol. 665. & seq. motiva plura, cur *epitaphia* coronidis loco eidem *parti I.* fuerint apposita, etsi non ad cujuslibet ingenium & genium, ut mihi exprobratum, posita: nihilominus haud amplius iteranda: quippe ex affectu vario, &

Pro capto Lectoris habent sua fata libelli.

uti de gustibus, ita humanis judicijs irrita est disputatio. Tam diversis stomachis nemo ad salivam sua excoxit. Oleum & operam perdit, qui omnibus placere cupit. Immo parum curd amatur, qui nimium amari ambit. Ipsum placere multis, maxime displicet pluribus. Sciscitari tamen lubet, cur Nobiles *Avis*, *Atavisque potentes epitaphia* demortuis ex sua Prosapia erigant, eaque sæpissimè quatuor, octo, vel sedecim Majorum gradibus exornent? Ce, tẽ ex motivis, in dicta *parte I.* adductis, inducti, & ut Majorum suorum honori consulant, reverentiam mortuis concilient, nec non prætor illorum nomen, titulos, & merita, etiam præcipua nobilitatis argumenta publicè demonstrent. Quod igitur eruditissimi & nobilissimi citra crisin sepulchralibus insculpunt lapidibus, cur ego inutili indulgeam labori, inscribens id ipsum chartis? sed

Spernere quisque potest, non ars est, mille tulere

Sæcula Aristarchos, unus Homerus erat.

Verum amor recti nec defleat de prosperis, nec de adversis. Viruperantur *Pertinaces*, ac *Constantini* sunt magni. Nullus quidem accessit pericula prudenter, sed plures occurrentibus sæpe cedunt imprudenter. Quæ prudenter constituta sunt, non mutat prudens. Obstacles non terrent animosum, sed animant: quia rectè agendi occasionem geminant. Inter obloquentium imperus invisto pede se figit, qui nec blandis nec arduis à statione propositi discedit.

*Qui valet adversis onerata ducere vitam,
 Et tolerare magis vult mala, quam fugere,
 Majoris multò est animi, quam ferre pavescens
 Iudicium vafri, iudicium populi,
 Mens etenim recta, & puri conscientia cordis,
 Hòc plus splendet, quo magis atteritur.*

Motivis igitur, in *parte I. Hierarchie Augustanæ c. I. intimatis*, pèr-
 permotus, sicut ibi, Sic hùc in *parte II. Hierarchie Augustanæ* hinc
 inde attuli epitaphia, quæ viri, in hoc catalogo synopticè nominati,
 fuerunt honorati, estque numerus sequentium :

Anno.		fol.
1029.	Brunonis.	9
1062.	Conradi de Balshusen.	10
1367.	Joannis Langenmantel.	10
1594.	Caroli Langenmantel.	10
1690.	Ostaviani Langenmantel.	11
1560.	Antonij Fuggeri.	29
1573.	Hieronymi Fuggeri.	30
1608.	Jacobi Fuggeri.	30
1630.	Melchioris Klefelij.	31
1701.	Quirini Kunckel.	63
1681.	Casparis Zeiller Episcopi Adramytteni.	64
1067.	Domini N. Schvviggeri.	72
1711.	Antonij Egckerdt Mercatoris.	75
1011.	Willigisi Archiepiscopi Moguntini.	141
	Adalberonis Tridentini Episcopi.	142
1498.	Sabelli Cardinalis.	154
1507.	Andreæ Ziremberger Præpositi Frisingensis.	155
1517.	Viti Meler Præpositi Frisingensis.	159
1578.	Christophori Madrucij Cardinalis.	163
1552.	Mauritij de Hutten Episcopi Eystertensis.	185
1560.	Eberhardi ab Hirnheim Episcopi Eystertensis.	187
1573.	Melchioris Zobell Episcopi Herbipolensis.	189
1584.	Christophori de Freyberg Præpositi Elvacensis.	191
1612.	Joannis Conradi à Gemmingen Episcopi Eystertensis.	193
1637.	Joannis Christophori de Westersteren Episcopi Eystertensis.	196

Marci

1619.	Marci Sirtici Archiepiscopi Salisburgensis.	197
1689.	Francisci Joannis à Prasberg Episcopi Constantiensis.	200
1660.	Joannis Rudolphi à Rechberg Præpositi Elvacensis.	203
1687.	Joannis Christophori Adelman Præpositi Elvacensis.	208
1704.	Marquardi Rudolphi à Rodt Episcopi Constantiensis.	211
1109.	B. Eginonis Abbatis S. Udalrici.	238
1151.	Udalkalci Abbatis S. Udalrici.	241
1503.	Georgij Helffer Abbatis Fulrenbacensis.	255
1482.	Henrici Fries Abbatis S. Udalrici.	258
1478.	Marci Fuggeri.	258
1515.	Laurentij Felmann Præpositi ad S. Georgium.	262
1510.	Conradi Mörlin Abbatis S. Udalrici.	274
1513.	Marci Fugger Præpositi S. Petri.	280
1531.	Lucæ Imhoff Præpositi S. Petri.	296
1578.	Wolfgangi Andreæ Rhem à Kôz.	299
1540.	Joannis Kônlin Abbatis S. Udalrici.	312
1548.	Simonis Gollij Abbatis S. Udalrici.	313
1655.	Marquardi Fuggeri.	315
1620.	Marci Philippi Fuggeri.	316
1626.	Jacobi Fuggeri Episcopi Constantiensis.	317
1663.	Melchioris Schellenberger.	320
1663.	Caroli Stengelij Abbatis Anhusani.	326
1692.	Dionysij L. B. de Rehlingen Abbatis Wettenhusani.	328
1672.	Gregorij Jodoci Abbatis S. Udalrici.	339
1669.	Joannis Caspari Remboldt Præpositi S. Petri.	342
1684.	Christophori Weiler Abbatis Neresheimensis.	345
1689.	Bernardi Neumair Præpositi S. Georgij.	349
1694.	Romani Danielis Abbatis S. Udalrici.	357
1700.	Anselmi Fendt Abbatis Deggingensis.	358
1693.	Præpositorum Monasterij S. Georgij.	374
1709.	Caroli Ludovici Josephi L. B. de Franckenstein.	380

INDEX ALPHABETICUS. RERUM POTIORUM NUMERUS FOLIUM DENOTAT.

A.

A <i>Bundij</i> Sacrum caput.	fol. 111
<i>Adalbero</i> Episcopus Tridentinus.	148
<i>Adalbertus</i> , non <i>Arnoldus</i> in litteris Archiepiscopi Moguntini le-	
gendus.	234
<i>Adelmann</i> ab <i>Adelmansfelden</i> Præpositus Elvacensis.	207
<i>S. Egidij</i> ara in <i>Häbach</i> .	111
<i>S. Aysæ</i> corpus cum capite <i>S. Hilariæ</i> & 33. corporibus Sanctum	
invenitur. Prodigium apud ejus sepulchrum.	218
<i>Ab Amberg</i> <i>Gernungus</i> Augustanus, Abbas Campidonensis.	225.
	& seqq.
<i>De Andex</i> Comes <i>Gebhardus</i> Episcopus Ratisbonensis.	142
<i>De Andex</i> Comes <i>Norbertus</i> Episcopus Curienfis, Fundator Monaste-	
rij <i>Häbach</i> .	147
<i>S. Andrea</i> Ecclesia prope <i>Neoburgum</i> .	135
<i>S. Anna</i> ara in <i>Häbach</i> 111, Ecclesia in <i>Hechendorf</i> , cum indul-	
gentijs.	112
<i>S. Antonij</i> de <i>Padua</i> altare <i>Dilingæ</i> in Collegiata Ecclesia.	113
<i>Æquileiensis</i> Patriarchatus tituli origo,	143
Et Urbis hujus descriptio.	144
<i>Arbo</i> Archi-Episcopus Moguntinus.	141
<i>Archidux Austria</i> <i>Sigismundus</i> <i>Franciscus</i> Episcopus Augustanus, Tri-	
dencinus, & Gurcensis.	201
In Augustana Cathedrali Ecclesia Præpositura sit libera.	275
<i>Augusti</i> <i>Salisburgenses</i> à Langio in gratiam recipiuntur.	276
	Aug.

Index Alphabeticus Rerum posteriorum.

- Augusta** turris *S. Petri*, Campana: alia Campana classica. Institutorum fornices. f. 73. Admittuntur *Domicellæ* instituti Anglici. Earum progressus. f. 204. & seqq. Incendium 247. Ventus validissimus. 256. Solennitas maxima in positione primi lapidis ad *S. Udalricum* à Maximiliano Imperatore instituta. 278
- Augustanorum Filii** &c. vi Bullæ *Sixti IV.* non admittuntur ad Ecclesiæ Cathedralis Canonicatum. 258
- Plura de gestis *Augustanis* videantur hinc inde inserta potissimum verb. *S. Udalrici & Afre* Monasterium.

B.

- Balzhausen** Comes dotat Ecclesiam *S. Mauritiï*. 9
- Bambergenses** Episcopi *Henricus Grosz à Dorckam*. 155
- Vitus Truchses à Pomersfelden*. 157
- Benedictoburanus** Abbas Augustanus. 261
- Bernardus Arzett** Præpositus *S. Mauritiï*. 261
- A Biberögg** Comes Episcopus Curienfis, Fundator Monasterii *Roggenburg*, & Patronus Ordinis *S. Norberti*. 149
- Ad *S. Blasium* B. Eginò Abbas fugit. 227
- Blaubeura** Monasterium. 312
- A Boland** Episcopus Spirensis. 150
- Brenning** Sebastianus Episcopus Adramyttenus. 192
- Bruno** Episcopus fundat Ecclesiam *S. Mauritiï*. Inhumatur ibidem. 9

C.

- Calvini** Secta Grönenbachium introducitur. 127
- Campidonenses** Abbatæ *Gerungus ab Amberg*. 225
- Fridericus à Klingenstein*. 245
- Campidonensis** Abbas gaudet Jurisdictione criminali. 226
- Capitulum** habet triplicem significationem. Eius Definitio. 4
- Requirat tres personas in fieri, non in conservari. 5
- Capituli Sacularis, & Regularis** convenientia & disconvenientia. 6
- & seq. .
- Capucinorum** Monasterium erigitur *Eystadii*. 194
- Caroli V.** Imperatoris funeraria deductio magnifica. 14
- Carolo V.** Imperatori à Madrucio dictus Panegyricus funebri. 164
- & seq.

Cce

Cathe-

Index Alphabeticus

<i>Cathedralis Ecclesia est</i>	Matrix, nec habet titulum alicujus	14
<i>Ejus signa.</i>		
<i>Cæsariensis Abbas Chonoldius.</i>		14
<i>Collegiarum Ecclesiarum</i>	definitio & divisio.	1. & seq.
<i>Collegiata Ecclesiæ Diocesis Augustanæ sunt novem f. 3.</i>	Earum Ca-	
<i>pitulares. f. 7.</i>	Collegialitatis signa, & Collegiata Ecclesiæ	
<i>signis prærogativa.</i>		1
<i>Constantienses Episcopi</i>	sex reperiuntur in suis nominibus defi-	
<i>pti.</i>		133
<i>Cor Jesu</i>	honoratur Sacellò, Arâ, & Thesibus.	373
<i>S. Crucis Monasterium</i>	Augustæ vastatur, & restauratur. Electorem	
<i>Trevirensen excipit, Jubilæum celebrat: dirissimis ornamentis</i>		
<i>Ecclesiam exornat.</i>		366. & seq.
<i>Præpositi ibidem Henricus Endorffer. 252.</i>	<i>Joannes Dachs.</i>	214
<i>Felix Bröll. 366. & seq.</i>	<i>Augustinus Imhof.</i>	385. & seq.
<i>S. Crucis particula, & Ara, Neuburgi in Ecclesia Collegiata.</i>		121
<i>S. Crucis. S. Wolfgangi. SS. Vitalis & Conradi Aræ in Ecclesia</i>		
<i>chedrali.</i>		291
<i>Curientes Episcopi Norbertus ab Hochenwart.</i>		147
<i>Guido & Conradus à Biberügg.</i>		149

D.

<i>Daniel Romanus Abbas S. Udalrici.</i>		372
<i>Fraternitatē VII. Dolorum B. V. M. in Monasteriū introduc.</i>		376
<i>B. David Ordin. S. Francisci Augustanus. Ejus mors revelata B. Ber-</i>		
<i>tholdo.</i>		245 & seq.
<i>Deggingsen Abbas Anselmus.</i>		357. & seq.
<i>Denich Sebastianus Alminienſis Episcopus.</i>		201
<i>Dillingæ S. Petri Ecclesia Collegiata. f. 113.</i>	<i>Decanus & Parochus</i>	
<i>ibidem. f. eodem. Præceptoris titulus mutatur.</i>		114
<i>Dinckelscherben Ecclesiæ horologium, Campanæ, & reparatio</i>		
<i>Capellæ in Siffenwang, Reddituum augmentum.</i>		391
<i>Dñr Joannes Præpositus Wengensis Ulmæ.</i>		365
<i>Dñr Josephus Abbas Urspergensis.</i>		359. & seq.

E.

<i>Eberhardus Aquileienſis Patriarcha.</i>		243
<i>Eberhardus Ratisbonenſis Episcopus.</i>		150

Rockat

Egckert Abbatis Ertalenſis encomium. 345. & ſeq.

Egckert Antonii Mercatoris munificentia. 74

B. Egino S. Udalrici & Aſtræ Monafterii *Anguſtæ* Abbas creatus 1109. *S. Gebbardo* Epifcopo Conſtantienſi erat familiariffimus, & ab eo in rebus pro pace Eccleſiæ gerendis adiutor adhibitus. Sub *Henrico IV. & V.* Imperatoribus, nec non ſub *Hermanno* Epifcopo Auguſtano excommunicato, pro Summis Pontificibus *Pafchale II. Gelaſio II. & Calixto II.* contra *Burdinum* Antipapam ſtabat Deſenſor imperterritus. Honorabatur ab *Adelberto* Archi-Epiſcopo Moguntino tanquam Eccleſiæ *Caput*, & præceptorum Eccleſiaſticorum propugnator præcipuus. Pro authoritate Pontificia vitæ periculum ſæpè ſubiit, atque è ſede ſua Abbatiali expulſus tam ſuos Religioſos, quàm univerſos Auguſtanos ad communicationem cum excommunicatis vitandam, Summòque Eccleſiæ Capiti obedientiam præſtandam præſens, & abſens epiftoſis, per-movere pro viribus laboravit. Periculoſiſſimas Excommunica-torum machinationes fugientem, ac in *Italiam* per devia & avia contendentem, *Calixtus II. Roſellæ* commorans humaniſſimè ex-cepit, ſecum *Romam* deductum, in ſua aula aliquamdiu detinuit. Expeditis dein ad aliquos *Germaniæ* Principes litteris commen-datitiis, commendatur, ac viatico Evchariſtico à ſe paſtum, cre-bra inter oſcula in *Germaniam* remiſit. Verùm *B. Egino* abitu-riens *Româ*, in mari naufragus, æger *Piſas* pervenit; ubi ex-templò in morbum lethalem datus, *Psalmum: Laudate pueri Do-minum*, recitans, in ultimo verſu: *qui habitare facit ſterilem in do-mo, matrem filiorum letantem*, peregrinantem in terris animam ad cœli Penates miſit, pro Summis Pontificibus, legibùſque Ec-cleſiæ *Dura & Dura*, denique ipſam mortem perpeſſus. 226. & ſeq.

Einhardus Epifcopus Spirenſis. 145

Epitaphia huic parti II. Collegiali inſerta exhibet Catalogus Epita-phiorum. 392

Evchariſtiæ Sacramentum ſub utraque ſpecie ſumendum laicis per-mittitur. Iterum interdicitur. 190. & ſeq.

Ab Egb Joannes Martinus Epifcopus Eyſtettenſis. 215

Eyſtettenſes Epifcopi decem reperiuntur ſub propriis eorum nomini-bus deſcripti. Vid. 139

Eyſtettense Seminarium Clericorum. 190

Eyſtettenſis Eccleſiæ Cathedralis ornamenta & emolumenta reperi-untur ſub Eyſtettenſium Epifcoporum deſcriptione; de quibus vi-deatur citatum. f. 139.

Index Alphabeticus

F.

<i>S. Fastsus</i> Martyr Dilingæ in Ecclesia <i>S. Petri</i> .	144
<i>Reichtwangenſis</i> Ecclesia nunc Lutherana.	8
<i>De Flersheim</i> Philippus Episcopus Spirensis.	133
<i>Fraternitas</i> Corporis Christi <i>Dilingæ</i> in Ecclesia <i>S. Petri</i> .	115
<i>Grönenbachii</i> in Ecclesia <i>SS. Philippi & Jacobi</i> .	126
<i>S. Sebastiani</i> Dilingæ in Ecclesia <i>S. Petri</i> , Item pro Defunctis.	115
<i>S. Joſephi</i> Auguſtæ. 37. & ſeq. <i>S. Mauriti</i> ibid. 50. Septem	
Dolorum <i>B. V. Mariæ</i> ad <i>S. Udalricum</i> .	556
<i>SS. Roſarii</i> . <i>Grönenbachii</i> . 126. Item <i>Häbachii</i> .	111
<i>De Frauenberg</i> Vitus Episcopus Ratisbonensis.	190
<i>Frey de Schönſtein</i> Leonardus Decanus Ecclesiæ Cathedr. Auguſtæ.	351
<i>De Freyberg</i> Joannes Chriſtophorus Episcopus Auguſtanus, & Præ-	
poſitus Elvacenſis.	203
<i>De Freyberg</i> Chriſtophorus Præpoſitus Elvacenſis.	191
<i>Fries</i> Henricus Abbas <i>S. Udalrici</i> , Deiparæ Virgini devotiſſimus.	255
<i>Friſingenſes</i> Præpoſiti, & Decani ſub horum propriis nominibus re-	
periuntur.	145
<i>Friſingenſes</i> Episcopi <i>Degenhardus à Weix</i> . 153. <i>Philippus</i> Dec.	
<i>Bavariæ</i> . 155. <i>Henricus</i> Dux <i>Bavariæ</i> .	166
<i>Friſingenſis</i> Episcopus occiditur.	153
<i>Fugger</i> Alexander Præpoſitus <i>Friſing</i> .	314
<i>Antonius</i> <i>Jacobus</i> Præpoſitus <i>S. Petri</i> .	321
<i>Carolus</i> Decanus <i>Salisburgenſis</i> .	326
<i>Hieronimus</i> Præpoſitus <i>S. Petri</i> .	317
<i>Jacobus</i> <i>Constantienſis</i> Episcopus.	206
<i>Marcus</i> Præpoſitus <i>Ratiſb. & Friſingenſis</i> .	258
<i>Marcus</i> Præpoſitus <i>Herbipolenſis</i> &c.	280
<i>Marcus</i> Præpoſitus <i>S. Petri</i> .	313
<i>Philippus</i> Præpoſitus <i>S. Petri</i> .	315
<i>Sigismundus</i> Episcopus <i>Ratisbonenſis</i> .	316
<i>Victor</i> <i>Auguſtus</i> Præpoſitus <i>Ratisbonenſis</i> .	315
<i>Fuggeri</i> <i>Philippi</i> Filius <i>Marquardus</i> Auguſtiſſ. Imperatrici, <i>Summa</i>	
<i>Aulæ</i> Præfectus.	315
<i>Alter</i> Filius <i>Marcus</i> <i>Philippus</i> generoſè pecumbit.	316
<i>Fuggeri</i> <i>Antonij</i> <i>Zelus</i> Religionis.	13
Ad cuſtodiam condemnatur.	14
Ejus admiranda eleëmofyna, bona comparata, & ſ. Filii.	28.
& ſeq.	Fug.

Rerum potiorum.

<i>Fuggeri</i> Octaviani Statua <i>S. Petri</i> & ara ad <i>S. Petrum Antonii</i> Jacob.	73. & seq.
<i>Fuggeri</i> Joannis Conjux & duæ Filiae inscribuntur Sodalitati <i>S. Mauricii</i> .	38
<i>Fuggeri</i> remittunt debitum.	41
<i>Fuggeri</i> comitantur funebria Caroli V.	22
<i>Fuggeri</i> præsentant Parochum & Canonicum ad <i>S. Mauritium</i> .	12
<i>Fuggeri</i> Marci Frater Jacobus Illustrissimæ suæ Familiae exaltatæ Decus.	260 & seq.
<i>Fuggerorum</i> Epitaphia. Vid. Epitaphia.	392. & seq.
<i>Enitenbacenses</i> Abbates Georgius Helffer.	254
Jacobus Beham.	279
Bonifacius Daniel.	365

G.

<i>S. Gaudentii</i> Corpus Neoburgi.	136
<i>S. Gebhardo</i> fit familiaris <i>B. Egino</i> .	227
<i>A Gemmingen</i> Joannes Otto Episcopus Eystettenfis.	193
<i>S. Georgii</i> Augustæ Præpositi Laurentius Felmann.	262
Georgius Würsing.	314
Sebastianus Rehlinger P. A.	340
Bernardus Neümair.	345
Leopoldus Ilfing P. A.	371
<i>S. Georgii</i> Ecclesia nova cum Choro extruitur.	262
<i>S. Georgii</i> Ecclesia & Monasterium varia requirit ornamenta & emolumenta tam spiritualia quàm temporalia à citatis DD. Præpositis, quæ legi poterunt in foliis jam prænotatis, potissimum à folio 345. usque 350. & à folio 371. usque	382
<i>S. Gertrudis</i> Ecclesiæ Collegiatæ fundatio, foundationis Litteræ, in Cathedralē Ecclesiā receptio, ac <i>Canonici IV.</i> Fundatio: Lumen ibidem perpetuum, & Canonicorū obligationes. 84. & seq.	
<i>De S. Gertrude</i> Elpidiana error.	91
<i>S. Gertrudis</i> Nivellenfis descriptio.	92
<i>S. Gertrudis</i> Elpidianæ & ejus stupendæ gratiæ.	93. & seq.
<i>Ad S. Gertrudem</i> laudatur devotio, & devota traditur oratio. 99. & seq.	
<i>Gollins</i> Simon Abbas <i>S. Udaltrici</i> 1539. Joannis Könlin in Abbacia Successor, atque cum eo ob fidei constantiam quamvis exul, in exilio perperuis infestationibus impetitus; omnem tamen vigilantiam subditorum suorum saluti impendit. Inde illud assecutus,	

Index Alphabeticus

eus, quòd omnes sui territorii pagi à circumgraffante heremones fuerint conservati, Religionis Catholicæ conservatus datissimus.	311
<i>S. Gotthardi</i> Sacellum.	357
<i>Götz</i> Leonardus Episcopus Lavantinus.	199
<i>Gresel</i> Adami Decani Sanct- Mauriciani promotiones.	64. & seq.
<i>Grönenbachensis</i> Collegiata Ecclesia fundatur & locupletatur; diploma Episcopale confirmationis acquirit: Canonicorum ibidem obligationes: Fundatoris mors, Ejus & Propinquorum sepultura.	15. & seq.
<i>Grönenbachensis</i> Ecclesiæ Parochialis consecratio: Indulgentiarum Bulla: Ecclesiæ aliæ consecratio: Ecclesiæ jam Collegiatæ consecratio. Illius 7. Altaria ac duo privilegiata: Indulgentiæ plenariæ: quatuor Fraternitates. Calvinismus introducit: Ecclesia in Zell, & <i>Ittelspurg</i> : Capellæ <i>S. Sebastiani</i> , <i>S. Spiritus</i> , nec non in castro.	123. & seq.
<i>Grosaitingen</i> Ecclesia reparatur.	198
<i>S. Gnalfardus</i> Ehippiarius, ejusque miracula.	243. & seq.
<i>Gurcenses</i> Episcopi Matthæus Lang Cardinalis.	274
Sigismundus Franciscus Archi- Dux Austriæ.	201
<h2>H.</h2>	
<i>Häbach</i> Ecclesia Collegiata <i>S. Udalrici</i> , antehac Monasterium. Diploma foundationis. Ejus Advocati amoveniunt. Diploma Episcopi <i>Augustani</i> , & <i>Innocentii VIII.</i> Ex Monasterio fit Collegiata Ecclesia.	100. & seq.
<i>Häbachensis</i> Ecclesiæ Præpositi, Decani, Canonici: Indulgentiæ plenariæ: encoenia, festivitates, Ecclesiæ Filiales: <i>Dingelz</i> , <i>Braunhausen</i> , <i>Sindelsdorf</i> , <i>Hoffham</i> , <i>Hechendorff</i> .	106. & seq.
<i>Häbachensis</i> Ecclesia cum toro ferè pago conflagratur.	112
<i>Häbach</i> seu <i>Heppach</i> nomen <i>Bucelino</i> , & <i>Michaëli Braun</i> occasione præbuit errandi.	148
<i>Hansettenfes</i> in fide conservantur.	312
<i>De Hefra</i> Episcopus Passaviensis Fundator Monasterii <i>Herzogburg</i> .	148
<i>De Helfenstein</i> Fundator Canonici IV. ad <i>S. Gertrudem</i> .	35
<i>Ab Helmstatt</i> Archi- Episcopus Trevirensis & Episcopus Spirensis.	151
<i>Henricus</i> Dux Baviaræ, &c. <i>Frisingenfis</i> , <i>Wormatiensis</i> , <i>Ultrajectensis</i> & <i>Mammillensis</i> Episcopus.	186
<i>Henricus V.</i> Imperator Papam tenet captivum, & excommunicatus venit Augustam.	237.
<i>Hep-</i>	

Rerum posiorum.

<i>Heppach</i> Monasterium Monialium in Suevia.	142
<i>Heßter</i> Henricus Abbas <i>S. Udalrici</i> defenditur à calumniis Hæreticorum.	252
<i>Ab Hirenheim</i> Eberhardus Eystettenſis Episcopus.	187
<i>Ab Hochenembſ</i> Marcus Sitticus Archi-Episcopus Salisburgensis.	196
<i>Hörlin</i> Marcus Præpositus Frising.	262
<i>De Hatten</i> Mauritius Episcopus Eystettenſis Comitii interest cum insigni comitatu. Honoratur ab Ingolſtadiensibus & Herbipolensibus.	312

I.

<i>S. Jacobi</i> Ecclesia in Dirnhauſen.	111
<i>Iejunii Quadrageſimalis</i> diſpenſatio impugnatur.	151
<i>Iſung</i> Leopoldus P. A. Præpositus <i>S. Georgii</i> .	371. & ſeqq.
<i>Iſungium</i> Salve.	73
<i>Imhoff</i> Auguſtinus P. A. Præpositus <i>S. Crucis</i> .	387. & ſeq.
<i>Imhoff</i> Franciſcus Antonius L. B. Præpositus <i>S. Petri</i> .	383
Videatur <i>Imhoff</i> appendix alphabetica.	389
<i>S. Joannis Baptiſtæ</i> Ecclesia in Hoffham.	112
<i>Jos</i> Gregorius Abbas <i>S. Udalrici</i> Monasterium novum extruit, & ab Auguſtiſſimo <i>Leopoldo I.</i> confirmationem omnium Privilegiorum obtinet.	330. & ſeqq.

K.

<i>De Kazenelenbogen</i> Comes Episcopus Spirensis.	145
<i>Keflerns</i> Joannes Præpositus Paſſaviensis.	312
<i>Kleſeli</i> Melchioris Cardinalis & Præpositi <i>S. Mauricii</i> encomium & obeliſcus.	57
<i>A Klingenſtein</i> Fridericus Abbas Campidonensis.	245
<i>Knöbl</i> à Kazenelenbogen Joannes Antonius Episcopus Eystettenſis.	217
<i>Koler</i> Joannes Præpositus Curienſis & Paſſaviensis.	291
<i>Könlin</i> Joannes Abbas <i>S. Udalrici</i> anno 1537. rejeſtis Acatolici Senatus mandatis ob fidem Catholicam conſtanter aſſertam cum univerſo Clero Auguſtano è civitate expulſus, exul ſuos Subditos Auguſtanæ Urbi vicinos, atque per juramentum Religioſo Apoſtatæ præſtitum jam ſubjectos, nec non ad Lutheranam doctrinam amplectendam paratos, è Sacrilegi poſſeſſoris manu, ac ab hæreſis lapſu eripuit, ſuorum Subditorum Paſtor vigilantiffimus.	312

Knn-

Index Alphabeticus.

Kunzel Quirini Præpositi S. Mauritii vitæ epitome. 6
Küssinger Joannes Abbas S. Udalrici, & Otoburæ. Ad S. Udalrici
 Abbas mitratus primus electus ex nostro *Clemente* Seda, ne
 anno 1404. sed 1403. Rexit annis 25. obiit XIV. Kalendas Julias
 1428. Fuit tam à *Stephano* Comite Palatino & Duce Bavarie in
Sacellanum ac specialem protectionem susceptus, quam à *Sigismundo*
 Rege variis Privilegiis donatus, nec non in diplomate,
 Viennæ 1411. expedito, *Capellani* & *Principis* titulo honoratus. 249
 Cum ob Schisma inter *Anselmum* de *Nenningen* & *Fridericum* à *Grafen-*
seneck Episcopos Augustanos civitas Augustana interdicto esset sup-
 posita, *Joannes* Abbas nec minaccia verborum fulmina, nec inte-
 sta Principum ac Magnatum fulgura veritus, persistit immortuus,
 pœnæ Spiritualis *interdicti* cum suo Religioso conventu obler-
 vantissimus. 251

L.

Landisbutanus Præpositus Joannes Jacobus Imhoff. 318
Landisbutanus Decanus Michaël Paulus de Mayr. 216
Lang Paulus Præpositus Werdscënſis. 291
Lang à *Wellenburg* Matthæus Episcopus Gurcensis, Archi- Episcopus
 Salisburgenſis, Cardinalis, Præpositus Augustanus, *Legatus*
 Pontificius, *Leoni X.* acceptissimus. 274. & 275
Ejus Pater naturalis an fuerit Maximilianus? 271
Langenmantel Octavianus Duum. Vir. 11
S. Leonardi Sacellum Dilingæ 113. Propè Billenhausen. 361. 11
Ittelsburg propè Grönenbach. 127. In Ringſee. 111

M.

Madrucius Christophorus Episcopus Brixinensis, Tridentinus &
 Cardinalis Concilium Tridentinum promover: conservat Syas, *Me-*
diolanum & Arcem *Placentinam*: splendido cum comitatu Augu-
 stam ingreditur f. 159. & seqq. Fuit B. V. *MARIÆ* devotissimus
 liberalis in pauperes, & in Societatem JESU. Tiburi obiit. *Is-*
am cadaver transfertur. 161 & 162
Madrucius Ludovicus honoratur ab Augustano Aërographo, à *Poe-*
ta, à *Domo Austriaca*, à *Gregorio III.* atque à *Rudolpho* Impera-
 tore. Ejus comitatus in ingressu Augustano, ac promotiones. 161
 & seqq. Præses Congregationis de auxiliis divinæ gratiæ con-
 stitutus stetit pro veritate *prædeterminationis physicae* Judex inex-
 pugnabilis. 184 162

- Madrucii* panegyricus funebris Caroli V. 164. & seq.
Madrucii fuerunt tres Cardinales & in Episcopatu *Tridentino* sibi invicem succedentes. 181 & seq.
De Maisach Udaliscalus Abbas S. Udalrici, domi forisque B. *Eginonis* usque ad extremam vitæ meram olim Comes individuus. Scripsit S. *Adalberonis* Episcopi Augustani & B. *Eginonis* vitam, librum de Musica, epigrammata quàm plurima. Ad petitionem *Udalrici* Episcopi Constantiensis versibus complexus est vitas SS. *Udalrici* & *Afræ*, SS. *Mauritii* & *Mariæ Magdalene*, easque notis Musicis compositas ad publicè decantandum in officiis Ecclesiasticis destinavit. Quæ à *Gebbaro* S. R. E. Presbytero, Cardinale &c. approbatæ, officiòque Monastico insertæ, hodie dum recitantur, arque ex his hymni de SS. *Udalrico* & *Afræ* ab universa *Ecclesia Augustana* in processionibus publicis decantantur de Ecclesia optimè meritis. 240. & seq.
De B. Mariæ Virginis statua ad S. *Petrum* Augustæ fol. 73 Ara ibid. 74. Ara in Collegiata Ecclesia *Dilingæ* 113. *Grônenbachii* 126. *Mariæ* miraculosæ *Neoburgi* Imago 128. In *Hechendorff*. 112
Mariæ Reginæ *Ungariæ* exequiæ. 27
Mariæ Reginæ *Angliæ*. 28
S. Martini Sacellum *Dilingæ* 113. & Ecclesia *Neoburgi*. 134
S. Mauritii Ecclesia Augustæ fundatur, dotatur, varia detrimenta & incrementa accipit; Sacellum *Langenmanteliorm* ibid. 9. & seq. Ejus SS. Patroni, Aræ privilegiatæ, SS. Reliquiæ, chorus, crux, cappa pellicea, exequiæ, velum passionis, turris, pavementum, Parochi & Canonici præsentatio, Cœmeterii profanatio, Religionis infestatio, Sepulchrum *Christi*, Hierotheca *Evcharistica*, Concionum fundatio, icon argentea, peristromata, statuae lignæ, quatuor icones, casulæ, chorus munitus, imago extremi iudicii & S. *Francisci Salesii*, vexilla, duæ Fraternitates S. *Iosephi* & S. *Mauritii*, atque juxta illam porticus frumentaria & armamentarium. 12. & seqq.
S. Mauritii Ecclesia sit *Aulico-Cæsarea*. 32
 Functiones sub Imperatore in eadem Ecclesia. 33. & seq.
S. Mauritii Ecclesiæ Præpositi Decani & Canonici. 78. & seq.
Maximiliani Imperatoris gesta vid. SS. *Udalrici* & *Afræ* Monasteriū.
De Mayr *Michaël* Paulus Decanus *Landishutanus*. 216
Mayr *Fridericus* P. A. Præpositus *Frißingenſis*. 261
 D d d *Meler*

Index Alphabeticus.

<i>Meler</i> Vitus Præpositus Frisingæ.	28
<i>Memmingæ</i> Præceptor S. Antonii.	1. & 17.
<i>Meringus</i> Henricus Senior Præpositus S. Gertrudis est Fundator h minis perpetui : <i>Alexandro VII.</i> obsequia præstat.	17
<i>Meringus</i> Henricus Junior Præposituram S. Gertrudis obtinet.	11
<i>Meitinger</i> Hieronymus Episcopus Chiemsensis.	313
<i>Mörlin</i> Conradus Abbas S. Udalrici, <i>Maximiliani I.</i> Consiliarius, eidem acceptissimus, à quo etiam positionem primi lapidis, pro Ecclesiæ choro, maxima cum solennitate peractam meruit.	271
& seq.	

N.

<i>S. Narcissi</i> Capella.	276
<i>Nativitas</i> ignobilis sine virtute.	352
<i>Neoburgi</i> Collegiata Ecclesia fundatur. Foundationis Occasione. In- strumenta miraculosam Imaginem probantia. Beneficia & DEIPARA collata. Series Decanorum & Canonicorum hujus Ecclesiæ. Ejus SS. Patroni, Reliquiæ &c.	128. & seq.
<i>Neresheimensis</i> Abbas Christophorus Weiler.	344
<i>Nesselwang</i> hospitalarii hæredes.	337
<i>Neumair</i> Bernardus Præpositus S. Georgii, ac ejus gesta.	345. & seq.
<i>Nobilitas</i> Religiosi sine virtute & scientia.	351

O.

<i>Ab Oettingen</i> Comes Episcopus Passaviensis.	155
<i>Ottobrunnus</i> Abbas Joannes Küßinger.	249

P.

<i>Pallii</i> usus Patriarchæ conceditur in Festis SS. <i>Udalrici</i> & <i>Aste.</i>	146
<i>Patavii</i> Rector.	247
<i>Patriarchatus</i> Erymon.	144
<i>S. Petri</i> Ecclesia Collegiata Augustæ dotatur & consecratur. De- flagrant. Augetur duobus Canonicis. Oneratur Institutorum ho- nicibus. Acquirat aras. Lampadem argenteam, & alia orna- menta. Ejus Præpositi prærogativa. Catalogus Præpositorum Canonicorum. Hujus Ecclesiæ Patroni, & Solennitates. Ca- nonicorum functiones. Processio ad S. Petrum.	71. & seq. S. Pe

Index Alphabeticus

<i>S. Petri Ecclesia Collegiata, & Parochialis in Dillingen.</i>	DD. Canonorum beneficia. Ecclesia altaria. Sacella. SS. Patroni præcipui, & Fraternitates.	113. & seq.
<i>S. Petri Ecclesia Collegiata & Parochialis Neoburgi.</i>		128. & seq.
<i>De Feüttingen Christophorus P. A. Præpositus Straubingæ.</i>		318
<i>De Penüttingen Christophorus P. A. Præpositus S. Mauritii.</i>		321
<i>De Penüttingen Ignatius Desiderius P. A. Decanus, & Locumtenens Elvacensis.</i>		384
<i>SS. Philippi & Jacobi Ecclesia Collegiata, & Parochialis in Grönenbach.</i>	Vid. Grönenbach.	115. & seq.
<i>SS. Petri & Pauli Ecclesia Filialis prope Grönenbach.</i>		127.
<i>Philippus Dux Episcopus Frisingensis & Naumburgensis.</i>		155
<i>De Polheim L. B. Bernardus Vienenfis Episcopus Administrato.</i>		156
<i>De Polheim L. B. Wichardus Archi-Episcopus Salisburgensis.</i>		157
<i>A Prasberg Franciscus Joannes Episcopus Constantiensis.</i>		199
<i>A Prasberg Sixtus Wernerus Episcopus Constantiensis.</i>		199

Q.

<i>Quadragesimalis Ieiunii dispensatio impugnatur.</i>	151
<i>S. Quasardus Ephippiarius. Ejus Vita. Ejus Festum, & SS. Reliquiæ Augustæ. Miracula.</i>	242. & seq.

R.

<i>A Randeck Episcopus Augustanus, & Patriarcha Aquileiensis.</i>	151
<i>B. Rathardus Fundator Düessensis. Ejus SS. Reliquiæ inveniuntur, transferuntur & coluntur.</i>	140
<i>De Rechberg Joannes Rudolphus Præpositus Elvacensis.</i>	201
<i>Reblinger Christophorus Præpositus S. Petri.</i>	314
<i>Reblinger Christophorus Præpositus Frisingæ.</i>	318
Videatur Appendix Alphabetica.	389. & seq.
<i>Reinhardus Episcopus Spirensis & Passaviensis.</i>	145
<i>Rembold Raymundus P. A. Blaubeurensis & ejus de longævitate vitæ confidentia notabilis.</i>	322
<i>Rembold Joannes Baptista P. A. Præpositus Frisingæ & ad Sanctum Mauritium.</i>	319
<i>Rembold Joannes Casparus P. A. Sacerdotium præfert Duumviratui.</i>	341. & seq.
<i>Rhem à Körtz Wolfgangus Andreas Decanus & Præpositus Cathedralis Ecclesiæ, munificus in sacras ædes & egenos.</i>	297. & seq.

Index Alphabeticus

<i>Rbem</i> Egidius Episcopus Chiemseënsis.	37
<i>A Rodt</i> Marquardus Rudolphus Episcopus Constantiensis.	32
<i>A Rodt</i> Episcopus Lavantinus.	155
<i>Roggenburg</i> Monasterium fundatur.	149
<i>Röls</i> Joannes Casimirus Episcopus Amyclanus.	219
<i>Röttinger</i> Martinus Hercules, Episcopus Lavantinus.	181
<i>Rota</i> tur insignis Moguncinum?	141

S.

<i>Subelli</i> Cardinalis mira fortunæ varietas.	155
<i>Salisburgenses</i> Archi-Episcopi Baldeinus.	145
Matthæus Lang.	155
Marcus Sirticus.	196
Wichardus de Polhaim.	152
<i>Salisburgenses</i> in gratiam <i>Augustæ</i> recipiuntur.	276
In <i>S. Salvatoris</i> Cæmeterio Missa.	86
<i>Sanctitas</i> excedit omnes dignitates Ecclesiasticas.	140
<i>De Schallenberg</i> S. R. I. Comes, Christophorus Otto, Præpositus Constantiensis.	213
<i>De Schaumburg</i> Martinus Episcopus Eystettensis.	190
<i>De Schellenberg</i> Ignatius P. A. Præpositus S. Petri.	243
<i>De Schellenberg</i> Melchior P. A. Præpositus Strassburgi in Germania.	219
<i>Schenck</i> L. B. de Castell Episcopus Eystettensis.	209
<i>Schenck</i> L. B. de Straussenberg Episcopus Constantiensis.	216
<i>De Schönborn</i> S. R. I. Comitum Francisci Georgii Promotiones.	63
<i>Schrott</i> Joannes Abbas S. Udalrici, bello rustico furente, <i>sectam</i> Anabaptistarum gliscente, nec non Luthero Augustanis <i>suam</i> contagionem afflante, Parochum ejusque Coadjutorem incertas nuptias cum Sanctimonialibus contrahentes è Templo S. Udalrici adiacente ejecit, & seditionem molientium conatus retrudit, <i>super</i> Parochianis jam Fidem Catholicam deferentibus, ne Templum Parochiale, seu domus prædicatoria cesserit in publicum Anabaptistarum exercitium, strenuè propugnavit, suo Catholicæ Religionis fervore, suorùmque Religiosorum boni exempli odore, Clerorum devotùmque populum Augustanum alliciens, ut frequenter & penè omnes Processiones, Supplicationes, ac extraordinarie preces communes in S. Udalrici Ecclesiâ fuerint institutæ, De	291
ensor Religionis Catholicæ zelosissimus.	291

Rerum potiorum.

<i>Senftel Sigismundus, Decanus Frisingæ.</i>	280
<i>S. Sebastiani ara, & Fraternitas Dilingæ.</i>	113
& seq. Icon argentea.	298
<i>De Sirck Jacobus Archi-Episcopus Trevirensis.</i>	152
<i>Societas IESU introducitur Eystadium. In Urbem Elvacensem.</i>	194
<i>Stengelius Carolus SS. Udalrici & Afræ Monachus & Abbas Anhu-</i> <i>sanus, pro Religione Orthodoxa ærumnas innumeras perpeſſus,</i> <i>libros ferme Centum scripſit, è quibus nonnulli à Viris Sapien-</i> <i>tiffimis, etiam à Cardinalibus, & ipſo Summo Pontifice magno-</i> <i>perè æſtimati, de orbe litterario, Religione Benedictina, & uni-</i> <i>verſa Eccleſia præclare meritis..</i>	23. & ſeq.
<i>S. Stephani Eccleſia in Ringſee n. 15.</i>	111
<i>Stolzbiſch Sibotho Abbas S. Udalrici defenditur à Calumnia.</i>	246
<i>Strasburgenſis Præpoſitura.</i>	320

T.

<i>B. Tertericus Auguſtanus Ordinis S. Franciſci.</i>	245
<i>Tbierhauptanum Monaſteriũ reſtauratur, & SS. Reliquiis doratur.</i>	142
Vaſtatur. Cum S. Udalrico init Conſederationem.	279
<i>Tbierhauptani Abbates: Joannes Hardlieb.</i>	262
Petrus Wagner.	279
Dionyſius Raderus.	350
Ubi videantur horum præclare geſta.	
<i>Tridentini Episcopi, Adalbero.</i>	148
Udalricus de Fronſperg.	154
Fridericus Comes ab Oettingen.	155
Chriſtophorus Madruccius.	159
Sigismundus Franciſcus Archi-Dux.	209
<i>Truchſes de Waldburg Otto Præpoſitus Elvacenſis, Episcopus Au-</i> <i>guſtanus Cardinalis.</i>	187
<i>Truchſes de Waldburg Gebhardus, Archi-Episcopus Colonienſis.</i>	192

U.

<i>SS. Udalrici & Afræ Monaſterium Auguſtæ ædificatur novum.</i>	338
Incendium patitur, 248. Et templi ruinam oppreſſis aliquot hominibus. 256. A Beato Eginone reſtauratur. 227. Inſtaura- tur ab eodem, ac defenditur à civibus. 228. Cingitur muris ac arcubus. 246. Extruit Templi navem, 271. Dormitorium, Tri- climium, S. Gregorii & S. Gotthardi Sacellum 257. Item Sacel- lum	

Index Alphabeticus

lum *S. Symberti* Superius, *S. Afræ* Templum in Campo L^o
 hujatis *Sandæ* aram, atque cum Bibliotheca exedram. 16;
S. Gregorii Sacellum renovat. 294. *Crucifixum* in *Cameræ*
S. Udalrici & aram Plebani ponit, nec non Chorum novum cum
 maxima solennitate, à *Maximiliano I.* institurâ, absolvit. 171.
 Duas turres Templo adjicit. 273. Velum quadragesimale con-
 facit. 292. Campanam refundit. 294. Post Sacrorum Corpo-
 rum inventionem, Conversionis *S. Afræ*, *S. Hilarie*, & SS *li*
Quiescentiæ Festa peragit. 228. Corpus *S. Adalberoni* deregit. 257.
 Indulgentias 7. Altarium impetrat. 263. Responsorium *Tenebræ*
 & anniversarium graviter obligatorium assumit. 264. & seqq.
 Novum montem Olivarum & Sepulchrum Christi erigit. 315.
 Acquirat *S. Dionysii* iconem pectoralem argenteam, 249. Equi-
 tem lapideum in atrii angulo stantem. 272. Brachium argen-
 teum cum SS. Reliquiis, thecam argenteam, Staruam B. V. M.
 miri artificii, 273. Et lampadem prægrandam argenteam 376.
 Nec non *S. Supellestilis* augmentum. 257. Comparat bona. 249.
 Castellum *Hattenhausen*, decimas & duo prædia in *Bobing* ac *Or-*
telsing 257. Prædia in *Nischbach*, *Hanssetten*, & *Fünningen*. 263.
Wittelspachium inferius, ac *Bonssetten* 312. Decimas in *Af-*
hausen. 294. Sepulturam concedit Virginibus ad *S. Ursulam*. 31.
Neresheimensi Monasterio opitulatur. 339. Confoederatur spe-
 cialissimè cum Monasterio *Thierhaupten* 297. A militibus gra-
 tur. 354. Aram *S. Afræ* consecrari curat. 256. Habuit Mar-
 ceos Discipulum *Rhemum* à *Kôtz*, postea Cathedralis Ecclesie *Do-*
canum & Præpositum, nec non R. P. Conventualem artificiosissi-
 mum Scriptorem. 393
SS. Udalrici & Afræ Monasterium donatur Privilegiis ab *Henrico Rege*
 à *Endovico IV.* Imperatore anno 1335. fol. 248. A *Stephano*
 Comite Palatino anno 1404. fol. 249. A *Joanne PP. XXII.*
 Concilio Constantiensi, ac *Innocentio VIII.* 1410. & 1485. à
Sigismundo Rege 1415. & 1417. 1418. fol. 250. A *Martino*.
 1428. fol. 252. A Concilio Basiliensi 1435. f. 254. Ab *Alberto II.*
 Rege 1439 fol. eod. A *Maximiliano I.* 1500. f. 273. A *Carolo V.*
 1530. die 1. Augusti. f. 301. Quod Privilegium serie non inter-
 rupta confirmârunt Augustissimi Imperatores à *Ferdinando I.* usque
 ad *Josephum I.* fol. 304. Ab eodem *Carolo V.* 1530. die 20. Au-
 gusti. f. 305. Nec non die 21. Novembr. f. 309. A *Lepoldo I.*
 die 30. Octobr. 1665. 339

Rerum potiorum.

In SS. Udalrici & Afre Ecclesia ab equite Lutheranò & Lutheranis spurcitiae perpetrantur, 300. In eadem à Magnatibus, cum *Carolo V.* in officio divino cõmmorantibus, ordo observatur, 301. In eadem instituitur processio annua ob sopitum incendium, 249. Octava Festi *Purificationis B. V. M.* 250. Electio Regis Romanorum, 354. *Planctus B. V. M.* locò *Psalmi miserere*, & *Rosarium* ter hebdomadatim recitandum, 355. Nec non *Fraternitas 7. Dolorum B. V. M.* 356

In SS. Udalrici & Afre Monasterio Monachi Sacram *Fraternitatis S. Mauritii* supellectilem custodiunt, hujusque *Fraternitatis* exercitia sub regimine Suecico peragunt, 42. *Miserè* affliguntur, 228. Tempore schismatis Papæ obediunt, 251. Religionem propugnant, atque *Augustanos* Fidei constantiâ ædificant, 291. Ipsum Imperatorem, 292. A Maximiliano I. Imperatore Officium divinum sua Musica celebrare jubentur, ac bove ab eo remunerantur, fol. eod. 292. Exercitia Catholica intermittere coguntur, 311. Urbe expelluntur. 312

De Monachis Udalricianis videatur *Partis I. Hierarchiæ Augustanæ Index* 724

SS. Udalrici & Afre Monasterii Monachi quinque, *Augustæ* nati, atque ad exterarum Abbatias electi, nempe *Helffer Fultenbacensis, Küssinger Ottoburanus, Stengel Anhusanus, Raderus & Wagner Thierhauptani* inveniuntur sub nomine Monasteriorum, ad quæ fuerunt postulati.

SS. Udalrici & Afre Monasterii Abbates Augustæ nati tredecim. *Conradus Mörlin* 1496. fol. 262. *Conradus Winckler* 1334. fol. 247. *B. Eginò* 1109. fol. 226. *Gregorius Jos* 1664. fol. 329. *Henricus VII. Heutter* 1428. fol. 252. *Henricus VIII. Fries* 1474. fol. 255. *Joannes III. Küssinger* 1404. fol. 249. *Joannes VI. Sebrott* 1510. fol. 291. *Joannes VII. Kônlin* 1527. f. 299. *Romanus Daniel* 1674. f. 352. *Sibotho Stolzбирsch* 1288. f. 246. *Simon Gollins* 1539. f. 313. *Udalschalvus de Maisach* 1126. Vid. litt. M. 240. Quorum gesta videantur in citatis foliis: merita autem specialia in Ecclesiam sex Abbatum, nimirum *B. Eginonis, Udalschalci, Küssinger, Sebrott, Kônlin, Gollii, & Stengelii* Abbatis Anhusani, ex **SS. Udalrici & Afre Monasterio** postulati, reperiuntur in hoc Indice sub propriis eorum Nominibus. Quibus meriti adnumerandus *Bernardus Herdtfelder* Abbas de Ecclesia Catholica meritissimus in *Parte I. Hierarchiæ Augustanæ* f. 425. & seqq. descriptus.

S. Udal-

Index Alphabeticus Rerum potiorum.

<i>S. Udalrici</i> Episcopi Augustani Ecclesia Collegiata in <i>Häbach</i> .	106
& seqq. Festum Translationis <i>S. Udalrici</i> feria II. post Dominicam in <i>Albis</i> festivè celebrant, & in ipso <i>S. Udalrici</i> Festo Indulgentiæ plenariæ lucrari possunt.	111
<i>S. Udalrici</i> beneficii gaudent DD. Canonici Ecclesiæ Collegiæ <i>S. Petri Dilingæ</i> .	113
<i>Velfer</i> Antonius Præpositus Ratisbonæ.	314
Antonius Præpositus <i>Frisingæ</i> .	311
Vid. Appendix Alphabética.	300
<i>Urspergensis</i> Monasterii Abbates <i>Josephus I. Dürr</i> 1681. fol. 359.	
<i>Josephus II. Held</i> 1708, NB. Corrigendus est in ipso Opere annus positus 1709. & pro eo ponendus ubique annus 1708. f. 317	
<i>Urspergensis</i> Monasterii ornamenta & emolumenta tam spiritalia, quam temporalia.	360 & seqq.
<i>Utinum</i> Urbs describitur, eratque Sedes Patriarchæ Aquileiensis.	144

W.

<i>Wall</i> Petrus Episcopus Adramittenus.	199
<i>A Weix</i> Baro Episcopus <i>Frisingensis</i> .	153
<i>Weissenburgensis</i> Præpositura <i>Spirensi</i> Episcopatu incorporatur.	159
<i>Wengensis</i> Præpositus <i>Joannes Dürr</i> .	166
<i>A Westernach</i> Eustachius <i>Egolphus</i> Episcopus <i>Dioclenfis</i> .	19
<i>A Westernach</i> Joannis controversia de jejuniis, ejusque victoria.	153
De <i>Westerstetten</i> Joannes Christophorus <i>Eysterstetensis</i> Episcopus.	194
<i>Wettenhusanus</i> Præpositus <i>Dionysius L. B. à Rehlingen</i> .	316
<i>S. Wilibaldus</i> sanat Episcopum ægrotum.	195
<i>Willigisus</i> Archi-Episcopus Moguntini primus Elector Imperii, ejus gesta & Epitaphium.	141
<i>Winckler</i> Conradus Abbas <i>S. Udalrici Ludovico</i> Bavaro Imperatori à Confessionibus, ejus Capellanus & omnium Liberorum de sacro Christianæ generationis fonte Susceptor seu Patrinus.	247
<i>A Wirsing</i> Fridericus Canonic. <i>Elvacensis</i> & Episc. <i>Wormatiensis</i> .	117
<i>S. Wolfgangi</i> Sacellum & in eo Fraternitas pro defunctis <i>Dilingæ</i> .	113
<i>Wormatiensis</i> Coadjutoria resignatur.	159

Z.

<i>Zell</i> Filialis Ecclesia <i>Grönenbachensis</i> SS. Petro & Paulo dedicata.	157
<i>Ziremberger</i> Andreas Præpositus <i>Frisingensis</i> .	158
De <i>Zipplingen</i> Henricus Episcopus <i>Eysterstetensis</i> .	150
De <i>Zollerem</i> Comes Episcopus <i>Constantiensis</i> .	159.

Omnia ad majorem DEI, Deiparæ Virginis Gloriam.

MENDA SIC EMENDA.

Li. Errores.	Correctio.	Fol. Li. Errores.	Correctio.
2. 7. concurrens.	concurrens.	92. 26. eductam.	educatam.
4. 14. 15. cap. singulis in 7. cap. in singulis.	cap. in singulis.	Eod. 27. Parthenonem.	Parthenonem.
6. 4. non.	nec	Eod. 30. exhilarata.	exhilarata.
7. 16. Collegatias.	Collegiata.	94. 18. appellans.	appellans.
8. 3. in ferendo.	inserendo.	95. 34. possum.	possem.
14. 4. subsequenribus.	in subsequenribus.	96. 18. cocinit.	coercet.
2. 26. concinatur.	concionatur.	98. 27. Tutilarem.	Tutilarem.
4. n. 24. enigrant.	emigrant.	99. 17. quo.	quo.
6. 4. Fabulatio.	Tabulatio.	105. 32. numerataque.	numeratque.
d. 11. quateris.	quaternis.	113. in marg. n. 3. altaria.	altaria.
7. 29. ant.	aut.	114. 4. Deconatus.	Decanatus.
9. ult. istus.	istius.	Eod. 6. uniuert.	uniuert.
o. 19. caduceatores.	caduceatores.	115. 11. Solenissima.	solenissima.
d. 26. Ferdinandus.	Ferdinando.	Eod. in marg. n. 1. fundatur.	fundatur.
d. 36. Bohemix.	Bohemica.	118. 15. in in	in
1. 6. Capar.	Caspar.	122. 24. Georvius.	Georgius.
4. 11. Cardinales.	Cardinalis.	123. 23. Collingiat.	Collegiat.
6. 7. & Princeps.	Principes.	126. 6. in honore.	in honorem.
8. 25. solenissimum.	solenissimum.	Eod. in marg. n. 13. Altaria.	Altaria sex.
d. 36. comparantibus.	comparentibus.	128. in marg. n. 2.	Fundationis occasio.
9. 17. Bergren.	Bergem.	134. 2. hz.	hzc
2. 6. Hibler.	Kibler.	139. 28. Citizenses.	Citizenses.
8. 24. dubitabatur.	dubitabatur.	145. 20. non.	no.
d. 30. Josephi.	Josephi.	149. 3. Angusti.	Augusti.
d. cad. Dnmini.	Domini.	Eod. in marg. ponatur	n. 30.
o. 7. celebranda.	celebranda.	Eod. 18. relatum.	delatum.
1. 11. 1529.	1629.	Eod. 33. demissis.	dimissis.
2. 11. Conuentus intermissa.	Conuentus intermissi.	151. 36. persuadere.	persuadere.
d. 21. pomerindiana.	pomeridiana.	152. 8. altè factus.	altè factus.
3. 18. sacram.	sacrum.	Eod. 9. designatus.	designatus.
d. 29. conigrt.	conigrit.	Eod. in marg. n. 44. committitur.	committitur.
d. 36. per dictus.	prædictus.	155. 16. Episcopum.	Episcopum.
4. 1. Bepista.	Baptista.	Eod. 20. Ecclesiasticis.	Ecclesiasticis.
d. 24. Fraternitati.	Fraternitate.	159. 25. modestia.	modestia.
6. 4. Octavianuo.	Octaviano.	167. 27. nam inveterata.	nam inveterata.
d. 14. septenium.	septennium.	Eod. 28. Austriaca.	Austriaca.
9. 17. admodom.	admodum.	171. 31. Aghricanum.	Aghricanum.
2. 1. legitur.	legatur.	175. 4. illi.	illi.
d. in marg. n. 8. Josphi.	Josephi.	Eod. 8. habent.	habet.
8. 16. præbendem.	præbendam.	179. 33. venit illius.	venit recordatio illius.
o. 6. conconsiliarius.	consiliarius.	182. 16. Canonio.	Canonico.
d. 19. chrirate.	charitate.	Eod. 35. Ponif.	Papif.
3. 17. Ecclesiam.	Ecclesiam.	183. 30. Antonis.	Anthonis.
6. 33. Episcoatus.	Episcopatus.	194. 1. Mobilis.	Nobilis.
7. 31. 1171.	1071.	187. 31. ac.	ab.
		189. 32. prulctuosam.	perluctuosam.

Fol.	Lin.	Errores.	Correctio.
191.	23.	imperialibus.	imperialibus.
194.	7.	Dedecembris.	Decembris.
195.	22.	Succio.	Succico.
204.	27.	Trabiensium.	Derbientium.
Eod.	ead. & ita.		edita.
Eod.	29.	nec dicam.	ne dicam.
Eod.	33.	M. DC. LXII.	M. DCLXVII.
213.	ult.	Philosophia.	Philosophia.
216.	32.	differtis.	differtus.
226.	27.	Monasticem.	Monasticum.
Eod.	ult.	vzno.	venum.
227.	28.	egrigie.	egregie.
229.	29.	Reverendz Paternitatis & diligendz Fraternitatis. lege. Reverendis Pa ternitatibus & diligendis Fraterni tatibus.	
238.	22.	Augustanoquum.	Augustanorum.
241.	19.	Iecupleraffer.	locupletasser.
246.	in marg.	1228.	1228.
250.	11.	Jannes.	Joannes.
254.	21.	Oeconomiā.	Oeconomiam.
255.	85.	Virginis.	Virginem.
256.	1.	domitorio.	dormitorio.
257.	34.	Adelberonis.	Adalberonis.
263.	in marg. n. 143.	V. Akar. VII. Alcarū.	
272.	in marg. n. 156.	Trulla.	Trullz.
278.	12.	superba.	superna.
291.	37.	demolum.	demum.
292.	30.	curravit.	curavit.
295.	10.	Nēoelecti.	Nēoelecti.
297.	23.	sublimoria.	sublimiora.
300.	8.	Coporis.	Corporis.
Eod.	30.	helluo.	helluo.
Eod.	17.	turpitudine.	turpitudine.
Eod.	33.	dilatationem.	dilatationem.
302.	25.	Elaufen.	Elaufen.
310.	16.	leiben.	leuten.
311.	penult.	nonnonnulla.	nonnulla.
315.	in marg. n. 155.		255.
316.	37.	ornamentum.	ornamentum.
Eod.	ult.	Huadio.	Hundio.

Fol.	Lin.	Errores.	Correctio.
317.	27.	extincta.	extincta.
Eod.	28.	epitphio.	epitaphia.
318.	1.	psalmi.	psalmo.
Eod.	in marg.	1510.	1511.
320.	18.	atetnum.	atetnum.
421.	1.	ad novam.	de novam.
Eod.	12.	Ecclesitam.	Ecclesiam.
Eod.	9.	juniorioris.	junioris.
322.	in marg. n. 174.		274.
Eod.	27.	ad unum.	ad ann.
323.	37.	przddicta.	prædicta.
324.	18.	vitornm.	vitornm.
325.	3.	permissioes vi.	permissioes.
Eod.	29.	miruatus.	miratus.
328.	17.	Alexondro.	Alexandro.
330.	1.	deferret.	deferretur.
339.	10.	1860.	1690.
341.	11.	annimarum.	amittum.
Eod.	12.	succubiut.	succubui.
344.	28.	mathemarticarū.	mathematicarū.
346.	2.	curravit.	curavit.
347.	36.	ultissimē.	utilissimē.
350.	16.	fuoque.	futuræque.
353.		novitatus.	novitatis.
354.	20.	superstes.	superstis.
356.		penult. delciationis.	delicant.
361.	12.	Simonis.	Simoni.
362.	26.	dilatavit.	dilatatus.
366.	10.	beneficiū.	beneficium.
368.	13.	amototum.	amortotum.
370.	28.	expens.	expensis.
374.	20.	clausulā.	causuli.
377.	1.	porfigatum.	profigatum.
385.	32.	incurcentum.	incurcentum.
386.	8.	eddidit.	edidit.
391.	15.	ce. te.	et.
392.	10.	numerus.	numerus.
387.	19.	& alibi, ut annotavi in caule gustæ Natorum ad Ecclesiastice tates evectorum in fine, pro anno ponatur annus 1708.	

In omnibus glorificetur DEUS.

S. BENEDICT. cap. 57. Regulæ.

